6
8-f
41

6
13
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

13
8
20

13
2
20

C 8 5 4

FRANCISCI

Robortelli Vtinenſis, in librum Ariſtotelis de arte Poëtica, explicationes.

QVI AB EODEM EX MANVSCRIPTIS LIBRIS, MVLTIS IN LOCIS EMENDATVS *fuit, ut iam difficillimus, ac obſcuriſsimus liber à nullo ante declaratus, facile ab omnibus poßit intelligi.*

Cum Indice rerum & uerborum locupletiſsimo.

ὦ τριόδα ἑμῆ

Nihil arduum fatis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BASILEAE, PER IOANNEM HERVAGIVM IVNIOREM, ANNO M. D. LV.

COSMO MEDICI FLORENTINORVM DVCI II. POTENTISSIMO, FRANCISCVS ROBORTELLVS VTINENSIS, S. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AFFERO tibi, MAX. DVX. pro meo officio, ac ſumma obſeruantia, qua me tibi maximis tuis beneficijs, & liberalitate perpetuò deuinxiſti, Ariſtotelis de arte poëtica librum meis explicationibus auctum: haud ſcio an etiam illuſtratũ dicere debeam: ac timidè ſanè, uerecundeq; aſſero, ueritus, ne multi me reprehendant, quòd putent debuiſſe me potius ſilentio magnitudinẽ tuorum erga me beneficiorum teſtari, quàm tenui hac ſignificatione longè me pro ijs uel gratijs tibi tantummodo agendis imparem oſtendere. Sed ego, magis timui, ne tacendo ingratus uiderer, quàm ſi, quocunq; modo poſſem, tuam ſingularem erga me humanitatẽ ac liberalitatẽ prædicarem: & teſtatam relinquerẽ apud homines hoc genere ſcribendi, imprudens, audaxq́;. Nam hoc copiarũ eſt, illud uoluntatis, nec ego, etiam ſi poſſim (quod tamen nullus poſſit) uelim tantam habere in dicendo facultatẽ, quanta ne gratiatũ quidem actioni ſatis ſit: non quidẽ, quòd optabilis mihi nõ eſſet futura facultas hæc, ſed tùm quia tam magna eſt, ut eam neq; ſperare, neq; optare auſim: tũ quia malo tibi perpetuò arctiſſimo uinculo deuinctus eſſe, ꝙ ulla ratione aliquando, nõ ſolui quidem (nam hac re nihil miſerius mihi, neq; acerbius in uita accidere poſſet) ſed ne ab ulla quidem parte laxari. Amabiliſſimus enim eſt mihi nodus hic tuorum erga me meritorũ, quo tibi ſum aſtrictus: nihilq́; mihi maius ad laudẽ, aut illuſtrius contingere poſſe puto, ꝙ ſi homines intelligent, me in fide tua, ac clientela eſſe. Nec maiorẽ uim illud quoq; habuit ad me deterrendũ, quòd ſciebam alios uiros doctiſſimos longè maiora, ornatioraq́;, de maximis rebus ſcripta uolumina ad te attuliſſe, ꝙ ad cohortandum: meum hoc perpetuũ, ardensq́; deſideriũ ſignificandi, quantum tibi debeã: libenter enim illis laudẽ maioris doctrinæ & ingenij conceſſerim, modò fateantur nullũ tibi propter maxima, plurimaq; beneficia deuinctiorem eſſe ꝙ ego. Ac ſanè FRANC. CAMpanus, uir propter ſingularẽ ſapientiam & uirtutẽ, atq; admirabilem doctrinã omni memoria dignus, ſi uiueret, OPTIME DVX, quòd is mihi in clientelam tuã primus aditũ patefecit: quo uno officij genere me illi, uel mortuo, tantũ debere puto, quantũ mihi ſemper exoptatiſſimũ antè fuit in tuam fidem, ac clientelam uenire, optatiusq́; nunc eſt in ea permanere: ille, inquã, ſi uiueret adhuc, fidẽ tibi facere poſſet, ꝙ ardenti ſtudio, poſtꝙ me tibi totũ tradidi, in Academia Piſana onus mihi impoſitũ ſuſtinere, munusq́; meum exequi ab omni parte conatus fuerim, in quo exequẽdo, & ſi, ut tibi ſatiſfacerem quantũ oportuit, certò ſcio me pro ingenij mei imbecillitate aſſequi nõ potuiſſe, affirmo tamẽ me uſq; ad extremũ non minore ſtudio in eo onere ſuſtinẽdo laboraſſe, ꝙ ſpe, antè ſuſceperã. Ab hinc igitur tribus annis, dum uiueret, cum ei, quẽ ſciebam à te Academiæ Piſanæ præfectũ

fuiſſe, dixiſſem, cupere me in ea, ueluti arena quadam, uirium mearũ peri
culum facere in interpretando Ariſtotelis libro hoc, de Arte poëtica, quẽ
nũc ad te affero, atq; omninò ſtatuiſſe cõmentationes quaſdã meas, quas
animo diu incluſas tenuerã, in lucẽ proferre, ut ſi fortè auditoribus peri/
tiſſimis, qui illic multi erant, probarentur, illorũ acre, certumq; iudiciũ ex/
quirere maluiſſe, q̃ meo ipſius ſtare, uiderer: nam etſi ſuo cuiq; in ſuis ſcri
ptis ac cõmentationibus tùm conficiendis, tùm elimandis utendũ eſt: uti/
liſſimũ tamẽ ſemper putaui aliorũ ſtare iudicio, ſæpè enim ſecus, uerіusq;
quàm nos iudicant, atq; acutius omnia perſpiciunt. Is nõ modò me deter
ruit, ſed peramanter etiã hortatus eſt, ac propè rogauit, ut id omninò q̃p/
primũ efficerẽ, ſtatim igitur librũ hunc Ariſtotelis aggreſſus fui, atq; me/
ditationes meas, quas domi ante multos annos ſeruarã, cum alijs multis
cõmunicare cœpi. Nec uerò mirũ OPT. DVX tibi uideri debet (de literis
enim aliquantiſper tecũ loquar) Ariſtotelẽ ſummũ in omni genere ſcien-
tiarũ de Poëtica quoq; arte librũ ſcripſiſſe. Cum enim Athenis eam phi/
loſophiæ partem, quæ naturę uim, & rerũ cauſas ſcrutatur, multos annos,
magna cum laude diligentius, & apertius, q̃ cæteri, qui antè in ea fuerant
uerſati, tractaſſet, uideretq; Iſocratẽ, qui omiſſis reliquis omnibus philo/
ſophiæ partibus, in eo totus erat, ut artẽ bene dicẽdi explicaret, & tanquã
cos quædam aliorũ ingenia ad eloquentiã exacueret, quodq; ea docendi
ratio ad ciuitatis mores erat nõ parum accõmodata, multũ propterea ſibi
gloriæ pararet, in omniũq; eſſet ore: Iſocratis laude cõmotus pomeridia/
nis horis cœpit eas artes docere, quæ ad bene apteq; dicendũ pertinent.
Et quoniã omnium ſcientiarũ, & artium Philoſophia parens eſt, & pro/
creatrix: facilè potuit maximus, & doctiſſimus philoſophus, qui omnium
rerũ cognitiõe erat inſtructiſſ. cuiuſq; ingeniũ, ꝙ eſſet multo uſu, & tracta
tione ſcientiarũ exercitatiſſimũ, ueluti ex altiſſima ſpecula uno intuitu oĩa
ſuis locis diſpoſita uidebat, & agnoſcebat: arteis eas, quæ antea ab alijs cõ/
fuſe, ac perturbatè tractatæ fuerunt, ad certã quandam rationẽ ac ſeriem
redigere: ita autẽ redegit, ut cum aliorũ de eadem re cõmentationes cum
Ariſtotelis ſcriptis conferas, prorſus uideas, neq; eodem modo ijſdem de
rebus fuiſſe cogitata, & ſcripta: ſed illos perſpicias omnia ex uulgi ſenſu, ac
populari quadam fece collegiſſe: hunc ſummo conſilio, ac ſingulari indu/
ſtria ea perquiſiuiſſe, quæ in penitiſſimis artium partibus latent, & remo
tiſſima ſunt à uulgi cognitione. De dialectice nõ loquor, nam cum ea uel/
uti inſtrumentũ quoddam ſit, quo homines utũtur ad ueritatẽ dignoſcen
dam, fuerat ab Ariſtotele, qui philoſophiæ omne genus erat tractaturus,
multò antè deſcripta, ſed rhetoricen, & poëticen, quæ duæ artes & maxi/
mæ ſunt, & præclariſſimæ: Dij boni, quàm aptè, quàm diſtinctè, quàm
doctè, & ſapienter nobis ſcriptas reliquit: Solebat Ariſtoteles diſputatio
nes has appellare λόγους ἐξωτερικοὺς, quaſi notiores & uulgatiores: uel
quæ magis in foro & luce hominum uerſarentur. Huiuſmodi Ariſtotelis
libros, qui de Rhetorice & Poëtice circunferũtur, nõ uideo ab ijs, qui no/
ſtra

ſtra hac ætate Ariſtotelei philoſophi uocantur, multum legi, aut tractari, neq; uerò propter obſcuritatem crediderim, multò enim obſcuriora illuſtrant, ſed aut quòd leuiora putant, quàm ut in ijs operã ſuam ponere uelint, aut quòd nonnullarũ rerum cognitione, & ea quidem permediocri, cõtenti, ea negligũt, quæ ad ornatũ cultiorem, & pompam ueluti quandã theatralem, & forenſem pertinent. Quàm rectè, ipſi uiderint: ego ſemper exiſtimaui turpe eſſe in liberalibus artibus, quæ inter ſe connexione quadam arctiſſima coniunctæ ſunt, tantillum cõpendij quærere tàm magno cum diſpendio. Sed nimirũ noſtra hac ætate omnia ad quæſtum referuntur, neq; iam liberales, ſed cauponariæ, & mercenariæ artes appellari debent. Quotus enim quiſq; eſt, per Deos immortales, qui eo flagret amore ſcientiarũ, quo ueteres omnes flagrarunt, ſanctiſſimo & caſtiſſimo, ac nõ potius illas amet amore turpi, & quæſtuoſo. Pulchrũ quidem eſt noſſe motionũ principia, & quietis, cœli circumuolutiones, & ſyderũ: elementorum qualitates, & quæ huiuſmodi ſunt. At turpiſſimũ quoq; antiquitatem ignorare omnẽ, & eas non attingere artes, quæ in medijs cœtibus regnant, quæ mentibus hominũ dominantur, & in eorũ intimos ſenſus ita peruadunt, ut non alia ratione tàm diuerſas uoluntates, tam diuerſa ſtudia, tàm diſſimiles animos moderari quiſpiã poſſit, & quò uoluerit, perducere. Quòd ſi in hac aliquando fuiſſent ſentẽtia homines, neq; omnia ad lucrũ retuliſſent, nec libri hi tàm diu neglecti in tenebris ſitu penè obſiti iacuiſſent: neq; tàm multas labes, quibus nunc fœdati ſunt, contraxiſſent. Quo nomine in primis deplorandus erat liber de arte poëtica, quem ego mihi interpretandum, & emendandũ propoſui. Iam uerò ſi quæras, OPT. DVX, cur ego mihi potiſſ. hunc ſumpſerim laborem, ſcias uelim, cum duobus annis prioribus, poſt Academiæ reſtitutionẽ, magna ex parte ea ſemper expoſuiſſem, quæ ad rhetoricen ſpectant, noluiſſe cõmittere me, ut poëticen, quæ cum illa multũ eſt coniuncta, negligere uiderer, cum præſertim ad me in primis ſpectet duas has artes pro uiribus explicare. Id cum apud me eſſet ſtatutũ, non habui, quem maiorẽ, aut certiorem ſequerer ducem, quàm Ariſtotelem ipſum, qui totam hanc poëtarũ facultatem aptè, diſtinctè, ordinatè deſcripſit. Communicaui igitur cum auditoribus ea, quæ in hunc librum ante fueram cõmentatus. nam quòd Horatij deſcriptione ſatis mihi fore exiſtimarem ad tam præclaram artẽ interpretandã, nihil erat: cum ipſius de poëtice ſermo præceptiones potius quaſdam confuſe in unum collectas contineat, quàm rectam aliquam & certam uiam, ac rationẽ docendi complectatur. Verum de hac re poſtea copioſius. Nunc illud unum MAX. DVX plane tibi affirmo, in hoc difficillimo, obſcuriſſimoq; Ariſtotelis libro interpretando, cum ſine duce, ac gubernatore, incerto prope curſu per medios ſcopulos eſſet nauigandũ: naufragium me ſæpe (ingenuè loquor) extimuiſſe, antequàm curſum conficerem: & omnes meas cogitationes, nõ ad paruulam aliquam Cynoſuram, ſed ad te ſummum Principem, ueluti ad Elicen, & clariſſimos ſepten

trionesſic direxiſſe. Quare factum eſt, ut te, uirtutemq́ tuam ſummã reſpiciens, non modò commodè, ſed etiam ſtrenuè nauigarim: nunquàm enim in maximis difficultatibus animus mihi defuit: te unum intuenti, & ea una cogitatio uires meas, & ingenium mirabiliter exacuere mihi uidebatur. Quid uerò mirum? cum totus ex te pendeam, te unũ habeam meorum ſtudiorum fautorem honoris, laudisq́ amplificatorem, uitæ deniq́ meæ certiſſimum tutiſſimumq́ præſidium. Quo nomine in primis mihi lætandum, & exultandum, quòd te Maximum Optimumq́ Principem nactus fuerim, ſub cuius tutela eas artes, quas olim puer adhuc adamare cœpi, excolerem, & exercerem: uberiores enim fructus, ſolidioremq́ laudem mihi ex laboribus meis capere uideor: quis enim eſt hac noſtra ætate Princeps, qui aut prudentia, ac ſapientia in rebus agendis, aut fortitudine, & clementia, aut continentia, & liberalitate tecum conferri poſſit? Pręclara quidem, ac uerìſſima uox eſt illa, quam ſæpè exaudio, omnium Hetruriæ populorum, qui tuo parent imperio, te ſibi diuinitus datũ, qui tot ipſorum malis medelam afferres. Quis enim pręter te unum, diuerſarum ſtudia partium, ac factiones, unde indigniſſimæ, maximæq́ cædes factæ ſunt, ſuſtulit? Quis rurſus, præter unum te, homines eſt magis nefarios ultus ocij, pacisq́ perturbatores, qui in cæde, & ex cæde ſemper uixerant. Quid dicam? quàm prudenter impendentia mala, perditiſſimis his temporibus, hominumq́ moribus, ſemper proſpexeris, fortiterq́ propulſaris? urbes, atq; oppida munieris, militiæ diſciplinam illam ueterem fortiſſimi, clariſſimiq́ patris tui (quem honoris cauſa nomino) IOANNIS MEDICIS ueſtigia ſecutus, qui unus, ſi uixiſſet, Italiæ multis malis afflictæ mederi facilè potuiſſet, renouaris, atq; inſtitueris? ut nõ alibi milites, aut fortiores, aut magis ſine ui, tumultusq́ ſtudio, & uoluntate fiant. Verùm hæc multò maiore ocio egent, maiorisq́ cuiuſdam facultatis, ac ingenij ſunt, quàm ego in meipſo agnoſcam. Atq; utinam, pro mea uoluntate, & tua ſumma uirtute, maximisq́ in me meritis poſſem ornatè, apteq́ res tuas geſtas exprimere. Sed non deerunt alij uiri doctiſſimi, qui hęc uberrimè ſcripta literis mandent, ut annis permaneant apud poſteros innumerabilibus. Illud nunc magis ad inſtitutum meum ſpectat, ut ſciant homines, quàm magnis ſumptibus præclaram hanc Piſanam, quæ iam conciderat, Academiam inſtauraris, ubi tàm liberaliter XL ſelectos ex tota Hetruria adoleſcentes, qui ingenio, indoleq́ ſint præclara, alendos curas: ut cum propter inopiam ſe ſuſtentare non poſſint, non deſerant uirtutis, ſcientiarumq́ uiam, quam ſemel ſunt ingreſſi. Magna hæc ſunt ac præclara, in quibus nomen tuum, ac gloria perpetuo uigebit. Artes uerò ingenuæ poſt longum ueluti exilium reuocatæ à te in præclariſſimam, & antiquiſſimam Hetruriæ urbem reuenerunt. Abripuerant enim ſe illinc celeri fuga uirgines caſtæ unà cum matre Philoſophia, ut ea ſe ratione incolumes, tutasq́ à ui, & impetu bellorum, aſperrimis temporibus, conſeruarent: quærũt enim illæ ocium, & exhorreſcunt arma. Vidiſſe mihi uideor

philoſophiam,qualia optima matet in tali fortuna facere ſolet, miſerè aſfectam,atq; lugentem, non ſua tantum, ſed etiam aliarum artium, quas ipſa peperit,aluit,atque perpetuò fouit,damna,& calamitatem,quæ cum indies maior eſſet, proſtrata ad pedes tuos OPTIME DVX, non ſine multis lachrymis oſtentans filiarum ſordes,atq; illuuiem ex longo exilio collectam,omneq; malorum genus explicans, quæ unà ſecũ pertulerant, te orare cœpit ut aliquando ſuam cõmiſerareris fortunã. hic uerò longiſſima oratione cõmemorare,quot, quãtisq; beneficijs fuiſſet affecta à tuis maioribus uiris ſummis, atq; clariſſimis, quo primum tempore, Græcia ab immaniſſimo Chriſtiani nominis hoſte deuicta, in Italiam ueniens ab illis recepta,ac poſt tot mala,& tantam cladem recreata fuit.Eam tu æquiſſimis oculis,animoq; reſpexiſti,atq; cõmiſeratus es, neq; tantũ commiſeratus,ſed etiam complexus,atq; ita complexus, ut ſingulari illam ſis liberalitate proſecutus,ſedemq; ei poſueris in uetuſtiſſima hac,& pulcherrima urbe,in qua,quòd olim à Græcis hominibus exędificata fuit,& peropportuno quidem,atq; amœno loco, perquàm libẽti uerſantur animo. Hoc uero cum gratum omnibus fuerit, nemini tamẽ nouum, aut mirum accidit: quis enim ignorat MEDICEAE familiæ Principum hanc propriam eſſe laudem,& gloriam,ut perpetuo, prolixoq; amore proſequantur eruditos omnes:nihilq; malint, quàm ut bonæ artes plurimũ ubique uigeant. Amens ego prorſus ſim,ſi,quòd ignota eſſe credam,omnia explicare uelim,quæ à maioribus,& proauis tuis facta fuerunt, ut aliquãdo in corpore,& uultu bonarum artium,quæ contabuerant,parumq; ab interitu aberãt:fucus aliquis,& uenuſtus color ex bonæ ualetudinis habitu exiſteret. LAVRENTIVS ille, ille inquàm LAVRENTIVS Magnus omnes certè,qui uel antè ipſum fuerunt,uel alijs poſthac annis erunt, hoc genere laudis ſuperauit. Vaſtitas fœda antè hunc in Italia erat rei literariæ, paucíq; reperiebantur, qui Latinas callerent literas, nam Græcas, uix unus, aut alter norat:librorum uerò tanta erat paucitas, ut nullum ex ueteribus monimentis præclarum,aut rarum haberetur in manibus. Huic igitur rei primus opem tulit, miſit enim in Græciam homines certos, qui omne librorum genus perquirerent. Sic è rudetibus Græcię,atq; ruinis eruta ẽ plurima uolumina. Sic è teterrima ſeruitute multo auro præclariſſimorũ hominum monimenta,atq; ab ipſo interitu uindicauit. Sic domi inſtituit præclaram illam bibliothecam omni librorum genere refertiſſimam, ſacrarium ueluti quoddam bonarum omnium diſciplinarum. Mox ea ętas tulit Ficinos, Argyropylos, Crinitos, Laurentianos, Halcyonios, Picos, Politianos,& alios multos:cumq; ob librariorũ inſcitiam, tàm multæ maculæ eſſent conſperſæ ueterum uoluminibus,ut uix intelligi poſſent: non aliunde nitorem ſuum acceperunt, quàm ex hac Bibliotheca : cuius ope, omnes maculæ abſterſæ,& ſanata uulnera,quæ fuerãt impoſita,ſanabunturq; multò (uti ſpero) indies plura. Tales nobis,tantasq; commoditates attulit Medicæa ueſtra Bibliotheca,quæ à Magno olim LAVRENTIO

inſtructa fuit. Ptolemæum Ægyptiorũ regem accepimus olim, cum ſuam
illam ornare cuperet bibliothecam, petijſſe ab Athenienſibus, ut ſibi lice-
ret Sophoclis, atq; Euripidis tragœdias ex ipſorum'met manuſcriptis li-
bris, quos accuratè, uigilanterq; publicè aſſeruabant Athenienſes, deſcri
bere: cumq; id regi pernegaſſent, aliquot annis poſt illum ita Athenien-
ſes, ultũ: magna erat annonę caritas in Attica regione: cumq; ex Ægypto
exportare uellent frumentũ, id illis nõ conceſſit Ptolemæus: ſic illi inopia
frumenti, ac propè eſurie cõpulſi libros duorum illorum poëtarũ αὐτογρά-
φυς ad regem miſerunt: tunc is Athenienſibus permiſit, ut ſine portorio
frumentũ exportarent: ex qua re facilè intelligi poteſt, quantum antiquis,
manuq; optimorũ librariorũ ſcriptis libris ſit tribuendum: quantopereq;
laudandi maiores tui, qui tanto ſtudio eos ubiq; conquiſiuerũt, ut omni-
bus bonarũ artium ſtudioſis prodeſſent. Quid? Taceam'ne LEONEM X.
ac CLEMENTEM VII, è Medicæa familia PONTT. MAXX. (quos digni-
tatis cauſa nomino) quid uterq; non egit? ille in ſumma tranquillitate to-
tius orbis, hic in maxima rerum omnium confuſione, quamlibet occupa-
tiſſimus, ut in Italiam, arcemq; imperij ſui Romam bonas artes reuoca-
ret. Vterq; eruditis hominibus maxima & dignitatis, & pecuniæ præmia
propoſuit. LEO etiam ſuis ſumptibus, ingenioſos adoleſcentes aliquot e-
rudiri iuſſit: è Græcia Marcum Muſurum, Ioannẽ Laſcarem, alioſq; do-
ctiſſimos uiros euocauit: Academiam Florentiæ inſtituit, magna eſt om-
nes bonos & doctos liberalitate proſecutus: ſic factum eſt, ut tum primũ
bonæ reuixerint artes, priſtinumq; aliqua ex parte nitorẽ receperint. Tu
quoque MAX. DVX, maiorũ tuorum ueſtigia ſecutus incredibili ſtudio
doctos uiros omnes proſequeris, propoſitiſq; pręmijs ampliſſimis iuuẽ-
tutem ad bonarũ artium ſtudia excitas, inopeſq; tuo ſumptu alis, ac ſub-
leuas ad ſcientiam, & uirtutem: nihilq; non facis, ut in ſummo ocio Acade
mia hęc tua Piſana uigeat, floreatq; omni ſcientiarũ genere. Memini ego,
ac ſanè iuuat meminiſſe (quotieſcunq; enim eius temporis occurrit mihi
recordatio, toties mihi in mentem uenit diuinæ tuæ uirtutis) maximam il
lam rerum turbulentiam. Quis enim non audiuit eo ipſo anno, quo Aca
demiã reſtituiſti, maximas claſſes ædificari, atq; ornari? Quis nõ uidit im
maniſſimos Chriſtiani nominis hoſtes à noſtris regibus huc euocatos, ut
furioſius ac intemperantius in nos ſæuirent? Quis non eorũ impetũ exti-
muit? cum ſe in proxima effudiſſent litora, cum facibus, ferroq;, agros ut
depopularentur, oppida igni abſumerẽt, armenta, & greges abigerẽt, ho-
mines aut cæderent, aut in ſeruitutẽ raperent. Italiam mehercle mihi tum
exaudire eiulantẽ uidebar, ac proſciſſo capillo miſerè afflictã, quaſi alum-
nam ac matrẽ, è cuius ſinu dulciſſima fortiſſimorũ uirorũ ſoboles, quam
ipſa ſibi procrearat, atq; educarat, à crudeliſſimis hoſtibus ad uerbera, ad
cædem, ad diuturnam & teterrimam ſeruitutem, quæ omni morte peior
eſt exiſtimanda, in longinquas maximè regiones abducebatur. Adde fœ
dum illud prælium, in quo tam multi occubuere: mitto urbiũ obſidiones,

agrorum

populationes,leuia certamina,in quibus maximã militum pars desiderata fuit. Huc accedunt miſerorum hominum, qui aut filios in prælio amiſerant,aut paternos agros eiecti ab hoſtibus,& orbitas, & luctus, & calamitas. Horrificum ſanè quoddam, ac nefarium omni odio imbutũ bellum,acre,& magnum terra,mariq́ concitatum illud fuit: commotum ab uno,confirmatum ab alio,à potentiſſimis Regibus coniunctũ, ab agitatis nationibus renouatum,à magnis ducibus adminiſtratum. Nec conuerti ſanè tantarum rerum orbis minore cum exitio poterat. Tunc uerò, ne in ſummo quidem metu,ac tumultu nobis unquàm in hac Academia ſummum defuit ocium,ac maximè tranquillum à te ſuppeditatum, cuius tanta aſperrimis illis temporibus extitit animi fortitudo, & ſapiẽtia, ut & procul ab imperij tui finibus bellum propulſaris, & miſſis quàmprimum equitibus,ac peditibus ſelectis in Inſubriam, ubi res gerebatur, poſt cladem illam maximam afflictas opes CAESARIS magna ex parte releuaris. Dij modo conſilia tua fortunent,resq́ omnes ita ſecundent,ut in ſummo ocio & tranquillitate bonas artes perpetuò fouere,ac tueri poſſis: per te enim,cum in antiquiſſimam & nobiliſſimam totius Hetruriæ urbem è toto orbe conuocatæ,magnisq́ præmijs adductæ colonæ ueluti nouę habitatum uenerint:habebunt quoq́ firmiſſimam ſedem, firmioremq́ q̃ ullo in loco antè,liberæq́ ab omni metu ubertimos edent eruditorũ hominum fœtus,ſobolemq́ innumerabilem poſteritati propagabunt. Verùm de his hactenus. De me uerò ſic habeto MAX. & OPT. DVX. Ego, cum me in clientelam tuam, pro tua ſingulari humanitate receperis,aſciuerisq́ in numerum eorum,qui in Academia tua Piſana ingenuas artes, ac ſcientias profitentur,atq́ maximo tuo beneficio cumularis,ac ornaris: ſpondeo me tibi,donec uiuam,deuinctiſſimum fore,daturumq́ operam ut intelligas,me in eo munere,quod impoſitũ à te eſt, exequendo diligentem eſſe,nullumq́ tempus bonarum literarum ſtudioſos, qui huc ſe conferent,iuuandi prætermittere:ac nihil malle,quàm tibi,quacunque ré poſtero,ſatisfacere. Te illud unum in præſentia oratum uelim, ut librum hũc noſtrum,uel tuum potius,quem in ocio à te mihi liberaliter & perhonorificè ſuppeditato ſcripſi,foueas: ut cum cæteri intelligent tibi non ingratũ fuiſſe,libentius legant,exiſtimentq́,cũ à te ſapientiſſimo Principe fuerit probatus: uel ob hoc ipſum non eſſe contemnendum. Vale, Piſis, Calend. Iunijs.

M. D. XLVIII.

AD LE/

QVoniam ſemper inſita fuit in omnium animis ſententia, librum hunc Ariſtotelis de arte Poëtica obſcuriſſimum eſſe adeo, ut à nullo poſſet ſatis intelligi: ueritus aliquando ſum, dum explicationes has cõmentabar, & ſcribebã, ne malam de me homines opinionẽ imbiberẽt, quod, quæ alij reiecerãt propter obſcuritatẽ, ea ego illuſtrare me poſſe confiderẽ: cũ præſertim præuio carerẽ interpretis alicuius lumine. Magni ſane negocij eſſe uidetur librũ aliquẽ interpretari, quem alij non fuerint interpretati: nam etiam ſi priores interpretes lapſi ſunt aliquando: adiuuant tamen ſuo errore, & lapſu cæteros, monentq́; ut diligentius ſibi caueant, & accuratius omnia perſpiciant. Ideo Ariſtot. ait, multũ ſe ueteribus philoſophis, quãuis falſa ſcripſerint, debere: occaſionẽ enim præbuerũt indagandæ & inueniendæ ueritatis. Adde quod qui libros explicat ab alijs ante expoſitos: uidet quo loco plurimũ ſibi ſit laborandũ & inſiſtendũ, ac rurſus quæ leuiter attingenda. Habet præterea, excogitatas quæſtiones, nam eas apte effingere, ac conſtituere maximi eſt iudicij, cum ſæpe periculũ ſit, ne inanes, aut leuiores, minusq́; ad rẽ de qua agitur, pertinere uideãtur: aliundeq́; enaſci, ꝙ ex authoris propoſito. Poſtremo libri totius, omniumq́; diſputationũ partitionẽ, quæ mirifice illuſtrant omnia, habent in promptu, quã ſequantur, ut ad eius normã ueluti quandã totam methodũ perpendere poſſint. Cum contra iis, qui prioris alicuius interpretis ueſtigia nõ habent, quæ ſequãtur, maximus ſit tum in partiendo libro, tum in perpendenda methodo propoſitus labor. Has ego, multasq́; alias incõmoditates omnes noram, anteꝙ librũ hunc aggrederer interpretari, neq́; unquã imprudentem, ignarumq́; tantorũ periculorũ hanc prouinciam me ſuſcepiſſe dicam. Sed quia rem nõ ſatis perſpexi, quam perſpexiſſe omnino mihi uidebar: nihil enim niſi quod certiſſimũ, ueriſſimumq́; putaui, protuli. Si errani, nõ difficultatis ignoratiõe, ſed iudicio plane erraui: atq́; id ingenue fateor, malo enim in re perſpicienda parũ ingenioſus, ꝙ in ſuſcipienda audax, & imprudens uideri: nam in eo me iure reprehendere tantum docti poterũt: in hoc etiã indoctis, maleuolisq́; nugari, atq́; obtrectare licuiſſet, quod iam non licebit, quia cogentur locũ monſtrare, in quo fuerim lapſus, & rationẽ explicare, cur ſim lapſus, ne temere loqui uideantur. Quod libellus hic Ariſtotelis difficilis & obſcurus ſit, id in primis mihi uidetur eſſe in cauſa: Fuit ab eo uiro conſcriptus, qui cum poſſet omnia apertiſſime proferre, maluit tamen ita ſcribere, ut tardos deſidesq́; homines à ſuorũ librorũ lectione deterreret, defatigaret, reijceret, retunderet. Ingenioſos autẽ & acutos magis oblectaret, inuitaret, incitaret, exacueret. Obſcuritatem auget deſuetudo earum rerum, quæ olim uſitatiſſimæ erant apud ueteres in pangendo, & recitando omni poëmatũ genere, quæ enim nos ignoramus, ea ueluti paſſim cognita profert Ariſtot. Accedit huc, quod in ſuis confirmandis præceptionibus multa citat ex uetuſtiſſimis poëtis, quæ ſi extarent, multũ in re tota perſpicienda adiuuaremur. Adde, quod liber hic habebat ante multas dictiones librariorũ culpa deprauatas, quæ quid ſibi uellent, ſi ita legeres, non ſatis intelligeres, ſi

immutare

*mutare uelles, nõ auderes: ſi interpretari cuperes, uerendũ erat, ne quid pa
rũ prudẽter proferretur: quã ego, in literis præſertim, infamiã magnopere fu
giendã cenſeo. Illud quoq; permagnũ eſt. Iacuit liber hic neglectus, ad noſtra
fere hæc uſq; tẽpora, neq; ullus eum, aut ex Latinis, aut ex Græcis conatus
eſt ſuis interpretationibus illuſtrare. Vnus Auerroes paucula quædã ſcri
pſit, quæ ego neq; magnopere laudare neq; reprehendere ſatis poſſum: ſunt e-
nim perperã in Latinũ uerſa, & Ariſtot. obſcura loca nõ illuſtrãt. Bis fuit
liber hic in Latinũ cõuerſus à Georgio Valla primũ uiro docto & bene pe
rito totius antiquitatis. Verũ ei cõtigit, quod glaciem perambulantibus con
tingere ſolet: locorũ lubricitate ſæpe lapſus eſt. Subleuauit hominẽ aliquan-
do Alexander Paccius, qui rurſus latinũ fecit librũ hũc. Sed & ille dum la
pſum ſubleuat, ſæpe labitur, digniſſimus certe uterq;, non uenia modo, ſed etiã
lau: denõ enim ſine periculo eorũ, qui primũ iter pertentãt durũ, & alijs uiã
præmonſtrant, aditus ad difficilia loca patefieri poteſt. Neq; ego is ſum, qui
polliceri audeã me nunq̃ lapſum. Lapſos ego eos oſtendam multis in locis, la
bar & ipſe. Vtinã non deſit, qui mihi parẽ gratiã aliquando referat, & pla
cide lapſum ſubleuet. Sciebam equidẽ in tanta rerũ obſcuritate hominẽ in pri
mis opus eſſe ſagace, ac bene nauo, qui nuſpiã dormitaret, oĩa diligenter per-
ſcrutaretur, ſubodoraretur, perquireret: methodũ Ariſtot. quã in hoc libro
cõſcribendo ſeruauit ſedulo obſeruaret: Antiquitatẽ omnẽ teneret ſcenicam
præſertim, diligenter lectitaret, aut lectitaſſet potius, omnia ueterũ poëtarũ
ſcripta. Et q̃uis ingenij mei imbecillitatẽ optime noſſem, conatus tamẽ ſum,
quicquid uigilantia, & labore potui aſſiduo aſſequi in ueterũ lectione, in qua
nõ inficior me multos annos uerſatũ, id totũ in mediũ afferre. Si quo loco ex
antiquis authoribus loca citantur, perquiſiui diligẽter, ac multa ſane inueni,
alijs quæ inuenire nõ potui: q̃uis pauca ſunt, ex nõ diſsimilibus lucẽ addere co
natus ſum. Loca deprauata q̃plurima correxi (uti mihi uideor) ex manuſcri
ptorũ librorũ lectione, & ſententia doctiſſ. authorũ, qui de eadem re ſcripſe-
runt. Quatuor enim ego uſus ſum libris, tribus manuſcriptis: quorũ duo ſunt
in Medicæa bibliotheca: alter quidem Politiani manu deſcriptus: alter uero
multo uetuſtior: plurimũ aũt tribuendũ & illi puto, propter Politiani ſingu
larẽ doctrinã, & acre iudiciũ, uiri mehercle cum antiquis conferendi: præter
hos duos magnũ mihi adiumentũ præbuit perantiquus liber in mẽbranis de-
ſcriptus, de quo mihi libẽtiſſime, ſicuti de alijs multis accõmodauit Paulus La
ciſius Veronenſis, uir græcarũ, latinarumq; literarũ, etiam Hebræarũ pe-
ritiſſimus. Acceſsit his quartus, impreſſus ille quidẽ, ſed ex uetuſtorũ libro-
rũ fide multis in locis emendatus: in eo appoſitæ ſunt lectionis uarietates ab
accurato, doctoq; homine, his notis V. C. F. L. quibus uetuſtũ codicẽ, et Flo
rentinã lectionẽ ſignificari puto: multa enim cũ Medicæis quæ cõueniunt, ha
bet. Locũ unũ, aut alterũ, quẽ ſanare nõ potui, ſignaui ueluti fractũ, & tanq̃
ulceroſum religandũ putaui, ut dignoſcatur. His ego rationib. adiumentisq;
uſus fui in hoc Ariſtotelis libro explicando: nam quin integer ſit, plane nihil
dubito, quatenus ad Methodi, diſputationumq; ſeriem pertinet: quid fuerim
aſſecutus, docti indicabũt: nam ego præter ſummam diligentiam, & uigilan-
tiam, nihil mihi arrogabo unquam.*

IN FRANCISCI ROBORTELLI
librum GEORGII TRIVVL-
TII Io. Firmi F. Carmen.

I liber, & morſus genuini deſpice dentis.
Oris uiperei nulla uenena time.
Offendes multos, qui te lacerare parabunt:
Et laudes cupient carpere ſæpe tuas:
Sed te quando parat magnus defendere Κόσμος,
Serpentum metuas ne furiale malum.

A FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS EXPLICATIONES IN LIBRVM ARISTOTELIS, QVI inſcribitur de Poëtica.

De materie, & fine Poëticæ facultatis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTEQVAM contextum aggredior explicandum libelli huius, uidetur eſſe neceſſarium, ut perquiramus, Qualis ſit poëtica facultas, & quam habeat uim: Quem finem propoſitum: Quam materiem ſubiectam, ex qua opus ſuum conficiat: Atq; hoc poſtremũ primo loco, nam cætera commodius conſequentur. Subijcitur tanquam materies poëticæ facultati oratio, ſicuti & alijs omnibus, quæ circa orationem uerſantur. Eæ autem ſunt quinq; numero, Demonſtratoria (ſic enim ἀποδεικτικὴν licet appellare) dialectice, rhetorice, ſophiſtice, poëtice: nam de grammatice, quæ minutiora quædam conſiderat, non eſt in animo quidpiam dicere. Omnes hæ ſubiectam ſibi habent orationẽ: Verùm, quoniam oratio diuerſam accipit uim, & formam, tùm ex genere rerũ, quas tractat: tùm ab eo, qui ipſa utitur ad aliquid ediſſerendum, & probandum: ideò diuerſam quoq; omnium oportet eſſe orationem: Orationis maximè proprium, & genuinum munus eſt, proferre id, quod uerum eſt, & quia aliter ſeſe habere non poteſt, neceſſarium. Quantum autem orationis quodq; genus à uero recedit, tantò propius accedit ad id, quod eſt falſum. Inter uerum ſanè, & falſum medio quodam interuallo poſita ſunt, τὸ ἔνδοξον, τὸ πιθανόν, τὸ φαινόμενον: quæ ſic libet Latinè proferre: probabile, ſuaſorium: & apparens uerum: ſeu probabile quod uidetur. Ex his quælibet facultas unum arripit genus. Demonſtratoria uerum. Dialectice probabile. Rhetorice ſuaſoriũ. Sophiſtice id, quod probabilis, ſed uериſimilis habet ſpeciẽ.
B Poëtice falſum, ſeu fabuloſum. Talem igitur orationem ſuſcipit poëtice: Quòd ſi rurſus ea, quæ à me dicta ſunt, cõſideres, Neceſſarium, & uerum ad demonſtratoriam ſolam ſpectat: Reliquæ uerò & neceſſarij participes quidem ſunt, aliæ magis, aliæ minus. Dialectice maximè omnium, nam proximè abeſt à demonſtratoria. Rhetorice aliquantò minus, quàm dialectice: nam longius abeſt à demonſtratoria. Sophiſtice perpauſillum quidpiam, nam & poſterior eſt rhetorice, & maiore diſtat interuallo à magiſtra ueritatis. Poëtice uerò minimè omnium, ac nihil prorſus, nam eſt ueluti alterum extremum prorſus primo diſsimile. Dialectice medium obtinet locum inter demonſtratoriam, & rhetoricen. Rhetorice medium inter ſophiſticen, & dialecticen. Sophiſtice medium occupauit inter poëticen & rhetoricen. Et quoniam demonſtratoria optimè id, quod uerum eſt, cernit, ac dignoſcit: ideò oculatiſsima dici poteſt: Dialectice non tam procul proſpicit: Rhetorice minus oculata, quàm dialectice: Sophiſtice luſcioſa eſt, & parum cernit: Poëtice lippos habet oculos, & prorſus cæca eſt: imò uerò oculatiſsimæ omnes. ſed præter demonſtratoriam, quæ docet tantùm: dialectice decipit, & ludificatur eos, qui non longiſsimè proſpiciunt. Rhetorice deludit minus oculatos: Sophiſtices illuſiones non perſpiciunt ij, qui minimum cernunt: Poëtice eos decipit, qui prorſus cæci ſunt. Hinc eſt ab Ariſtotele dictum in Top. καὶ σμικρὰ συνορᾶν δυναμένοις κατάδηλος ἡ τῶν "
ψευδῶν φύσις. & in Rhet. ad Theodecten libro primo, ἐν τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ "
πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι. Quoniam uerò ſermonis duo ſunt genera: Alterum quod in ore di- "
citur naſci. Alterum, quod in imis gignitur cordis, & animi penetralibus: ſeu, ſi magis libet Græcis nominibus uti: quibus Philoponus utitur. Alterum προφορικόν: Alterum ἐνδιάθετον: Demonſtratoria arripit ſuam ἀπόδειξιν ἀπὸ ἐνδιαθέτου: nihil enim niſi meditatum, & cogitatum profert. Reliquæ omnes ſua tum epicheremata, tum enthymemata, tum ſophiſmata: tum fabulas, ἀπὸ προφορικοῦ. Vnde politiſsime, & ingenioſiſsime eſt ab Ariſtotelis interprete, quamuis Arabs fuerit: dictum. Rhetoribus, qui ἐκ προφορικοῦ λόγου ſuas deducunt argumentationes, ideò per clepſydram fuiſſe olim præſcriptum dicendi ſpatium: nam nunquàm inter ſe conuenirent, neq; finem dicendi facerent, quia προφορικὸς λόγος ſemper confutari aliquo modo poteſt: &, ut ipſius utar uerbis, multas recipit inſtantias. Idem uerò affirmat Ariſtot. lib. primo τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν, cum ait: οὐ γὰρ πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἡ ἀπόδειξις, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν τῇ ψυχῇ. ἐπεὶ οὐδὲ συλλογισμός. ἀεὶ γὰρ ἔστιν ἐνστῆναι πρὸς τὸν ἔξω λόγον: ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔσω

ὄχ ὄλ. Ex his omnibus, opinor, iam ſatis patet qualem quæq; facultas orationem habeat ſibi ſubiectam tanquàm materiem, qualemq; ipſa poëtice. Cum igitur poëtice ſubiectam ſibi habeat pro materie orationem fictam & fabuloſam: patet ad poëticen pertinere, ut fabulam, & mendacium aptè confingat: nulliusq; alterius artis proprium magis eſſe: mendacia comminiſci, quàm huius. Homerum, à quo omnis poëtice deriuata eſt, teſtatur Ariſtoteles primum docuiſſe, qua ratione eſſet mendacium aptè dicendum. nihil uerò hoc eſſe aliud, quàm paralogiſmum, de quo plura illic nos quoq; opportuniore loco explicabimus. Summatim autem ut dicam: in poëticis mendacijs principia falſa pro ueris aſſumuntur. atq; ex his ueræ eliciuntur concluſiones: Neque enim eſt, quòd quiſquam putet omnes fabulas ad poëticen ſpectare. Nam poëtice loquitur de ijs tantum rebus, aut quæ ſunt, aut quæ eſſe poſſunt. aut quas uetus eſt apud homines opinio, eſſe. Indiuidua uerò, quæ reipſa non exiſtunt, neque confingit: neque nomina ijs imponit: nam cum imitari poëtice ſtudeat in primis: niſi id quod eſt, & agit aliquid, imitari nullo pacto poteſt. Quòd ſi quis mihi Cerberum tricipitem, triformem chimæram & reliqua inferorum monſtra obijciat: iam à me dictum eſt poëticen etiam ea referre, quæ opinantur homines eſſe, nihiloq; minus in his ſuam uim obtinere, quàm ſi ea tractaret, quæ uerè ſunt: Iam ſatis (uti puto) declaratum eſt, qualem habeat ſibi ſubiectam materiem poëtica facultas: orationem ſcilicet falſam, ſeu fabuloſam, & mendaciorum plenam. Satis quoque expoſitum, qua ratione à poëtis mendacia confinguntur, & quæ fabuloſa ſequantur, & quæ uitent. Nunc illud conſequi uidetur, quod antea fuerat à me propoſitum, ut de fine facultatis huius aliquid dicamus. Poëtice, ſi quis diligenter attendat, omnem ſuam uim confert ad oblectandum, & ſi prodeſt quoque. Nulla uerò inter homines maior uoluptas, quæ quidem liberali homine digna ſit, quàm quæ mente, & cogitatione percipitur: imò ſæpè contingit, ut quæ horrorem, & terrorem incutiunt hominibus, dum in propria natura ſunt, extrà naturam poſita in quapiam ſimilitudine, dum repræſentantur, multum oblectent: Toruum os leonis: cornu ferientem taurum, repentem chelydrum nemo ſine horrore ſpectat. At eadem aut oratione expreſſa: aut ſaxo, & ære efficta, aut coloribus picta magna cum uoluptate ſpectantur: Neque alia ratione marmoria, æraria, pictura, & poëtice, omniq; ſermone, qui in deſcriptionibus uerſatur, homines utuntur. Quem igitur alium finem poëtices facultatis eſſe dicemus, quàm oblectare per repræſentationem, deſcriptionem, & imitationem omnium actionum humanarum, omnium motionum, omnium rerum tum animatarum, tum inanimatarum? Et quoniam imitatio, & repræſentatio hæc per orationem fit: dicimus in poëtice finem eſſe, ſermonem imitantem, B
» ſicut in rhetorice ſermonem perſuadentem. Hinc à Cicerone præclarè de comœdia dictum fuit, quod tamen
» ad totam poëticen referri poteſt, eam eſſe imitationem uitæ, ſpeculum conſuetudinis, imaginem ueritatis.
» Quòd autem oratio repræſentationem rerum efficiat, hac ratione ſatis patet, quæ uerißima eſt & firmißima. Rerum imagines cogitatio recipit. Cogitationis imagines exprimit oratio, & uox, quare colligi poteſt ab oratione ſeu ſcripta, ſeu prolata repræſentationem omnium rerum fieri. Oratio autem poëtica non repræſentat quidem interiores habitus aut uirtutum, aut uitiorum: ſed actiones ipſas, quæ ex quolibet habitu proficiſcuntur. cum enim habitus in ipſis animis deliteſcat, neque oculis cernatur, non alia poteſt ratione repræſentari, quàm per actiones, quæ & cerni & dijudicari ab omnibus poſſunt. Repræſentatio autem nõ tantum poëtica eſt, ſed & hiſtrionica: differunt tamen inter ſe: nam hiſtriones habent facultatem, & uim imitandi, & repræſentandi mores: motiones, perſonas, & actiones hominum accõmodatè ad fidem, & perſuaſionem audientium, & ſpectantium. Poëta uerò uim ſuam omnem tantùm exercet in ſignificandis, & deſcribendis moribus hominum: ut hic mutam faciat ueluti quandam repræſentationem in oratione poſitam: ille loquentem, & exprimentem, uoce, ore, uultu, geſtu idipſum, quod eſt repræſentandum. Et ſi hiſtrionica (ſicuti patet) poëtices miniſtra eſt. Vtraque autem in eo uerſatur hæc, ut animi legentium: illa ut animi audientium apti fiant ad imaginem eius rei recipiendam, quam repræſentare conantur. Repræſentatio enim, ſeu actio Scenica coniungit, neſcio quo modo, cum cogitatione, & phantaſia hominum imaginem rei, quæ repræſentatur, & agitur quaſi rem ipſam cum ſenſu. Magnam autem habet uim huiuſmodi repræſentatio in commouendis, & inflammandis hominum animis, tum ad iram, & furorem: tum ad manſuetudinem reuocandis, & emolliendis, tum concitandis ad commiſerationem, ad fletum & lachrymas: tum ad riſum, & lætitiam. Quamuis autem poëtice nullis egeat adiumentis, ut ſuam aptè conficiat imitationẽ, aliunde petitis: ueluti, ſonis, cantilenis, metris, geſtu, uultu, reliquiſq; omnibus, quæ theatralia dici poſſunt. Adhibet tamen aliquando & ſonos, & perſonas, & geſtum: multaq; alia: quoniam adiumenti non parum afferunt ad inducendum in animos hominum affectionis, & perturbationis omne genus. Ideò eſt ab Ariſtotele
» præclarè dictum: ſonos, metra, & cætera id genus, eſſe partem quandam, ſeu inſtrumentum poëticæ facul
» tatis. Atque id ſanè meritò contingit: Res enim ex quibus artes omnes conſtant, & augentur, partim eiuſmodi ſunt, ut neceſſariæ dici debeant: partim eiuſmodi, ut quamuis ſine his ars eſſe poßit: ſi tamen acceſſerit, ars

ipſa

ipſa multò fiat uberior, & accumulatior, munusq́; ſuum commodius exerceat. Verùm redeo ad repræſenta-
A *tionem, quæ per orationem fit: Eam inducere in mentem auditorum non cuiuſuis eſt hominis. nam cum ni-*
hil ſit difficilius factu, quàm ut homines aliquid audientes ita cogitatione idipſum complectantur, ac ſi ocu-
lis cernerent. Hoc ipſum, niſi doctus, ſapiens, acutus, & ingenioſus præſtare nemo poteſt, qui alienos mores
ipſe induat, & diuerſorum hominum perſonam ſuſcipiat, quaſi ſuimet ipſius oblitus. Hinc puto factum, ut
diceret Plato in libro de furore Poëtico, poëtas non arte ulla inſtrui, ſed afflatu Apollinis, & muſarum im-
pelli, neque poëtas tantum, ſed etiam recitatores, & interpretes poëtarum, non ſecus ac magnete cathenati
anuli trahi ſolent: cum ipſa primum moueat uſque ad extremum: Extremum uerò anulum Plato ait eſſe in-
terpretem. primum ipſum Deum, qui afflat, medium autem poëtam: neque quicquam canere poſſe poëtam,
priuſquàm Dei plenus ſit, & à mente prorſus alienatus ſua. Idem de Maratho Syracuſano teſtatum reliquit
Ariſtoteles in Problematibus: eum in ſcribendis uerſibus mente ita abalienari ſolitum, ut non ſuo, ſed Dei
ore alicuius loqui uideretur, quod ipſum ſatis cognoſci poteſt ex Carcini poëtæ interitu, de quo idem Ari-
ſtoteles in Ethicis meminit: nam illum Ariſtotelis interpres Euſtratius ſcribit, cum nimis attentè fabulam,
quam erat ſcripturus, meditaretur, à ſerpente præmorſum interijſſe. Ex attentiſſima igitur optimorū poë-
tarum meditatione ſatis licet cognoſcere, difficillimum eſſe alienos mores præſertim tam diuerſos imitari,
ac repræſentare: neceſſeq́; omnino eſſe, ut ſuis exuti alienos induant ſenſus. Recitationes autem, & imitatio-
nes poëticæ ut ſunt multiplices, ita multiplicem afferunt hominibus utilitatem: Nam ſi recitatio, atque imi-
tatio uirtutum fit, & laudum præclari alicuius uiri: incitantur homines ad uirtutem: Si rurſus uitia repræ-
ſentantur, ab his homines multum deterrentur: maioreq́; quadam ui repelluntur, quàm ſi alia quauis horta-
tione utaris. Quòd ſi horribilium rerum, & periculorum imitatio, & recitatio in ſcena fiat: comminuitur
hominum amens audacia, & temeritas. Sin autem commiſeranda fuerint acta, eorum, qui audiūt mentes ad
manſuetudinem, & commiſerationem inflectuntur. Quid multis? imitatio omnis, & recitatio poëtica cum
actione coniuncta hominum animos peruellit, emollit, urget, incitat, frangit, inflammat: Ideo Strabo libro
primo, ubi multa diſſerit contra Eratoſthenem, qui poëtas delectare quidem, at non prodeſſe affirmabat,
poëtas ait eſſe uitæ magiſtros, & correctores, appellatosq́; olim à ueteribus σωφρονιστὰς. Illud unum cer-
tè ſatis conſtat poëticam olim fuiſſe quandam philoſophiam, quæ homines ſuis fabulis paulatim lactaret,
& enutriret, donec aptiores eſſent ad percipienda ea, quæ in philoſophia difficillima habebantur: nam a-
B *ſpera, & dura cum eſſent, facilè à tam laudato ſtudio homines deterreri potuiſſent. Hoc ipſum copioſe ſcri-*
bit Maximus Tyrius in ea oratione, in qua poëticen laudat: & cum philoſophia comparat, atque eandem
eſſe affirmat: ipſaq́;, quæ tunc extabat, antiquiorem: Et ſanè multò ante ſolutam orationem extitiſſe poëti-
cam ſatis explicat Strabo libro primo, quam Ariſtoteles quoque ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων ortam re-
fert: quod ſic ferret ea agreſtium mortalium ætas, qui nondum artificioſe quippiam aut dicerent, aut face-
rent. Sed mihi non eſt in præſentia animus, neque enim huius eſt loci, aut temporis, laudes poetices ſingilla-
tim perſequi: Illud unum cæteris lucem afferre poteſt, quod ſcribit Cicero. Orationem rhetorum ad uulgi
ſenſum eſſe ſcriptam: poëmata autem poëtarum paucorum iudicio cenſeri: Vnde Antimachum illum do-
ctiſſimum poëtam uno auditore Platone ſe contentum eſſe dixiſſe accepimus: cum cæteri eum recitantē re-
liquiſſent. Si qui uerò ſunt, qui poëticen incuſant, id ferme omnes faciunt authoritate Platonis adducti: qui
poëtas, & omnem poëticen, quæ imitatur è ſua rep. eijci iubet. Sed de hac re aliàs copioſius. Nunc breuiter
colligo ea, quæ à me dicta ſunt. Explicatum fuit à nobis: qualis ſit poëtica facultas, & quam habeat uim:
quemq́; ſibi propoſitum finem. Atque qualis illi ſit ſubiecta materies: multaq́; alia interim expoſita. Reli-
quum eſt ut exponamus quali ſit uſus Ariſtoteles methodo in hac poëtica facultate deſcribenda: ſed prius
breuiter conſiderandum: ſit liber hic integer, néc ne. Videtur autem non eſſe integer. quod probari poteſt
tribus rationibus. Pollicetur ab initio, ſe dicturum de Tragœdia, Epopœia, Comœdia, & reliquis partibus
poëtice. De Tragœd. loquitur: & Epopœia, de Com. & alijs ne uerbum quidem. Altera ratio ſumi po-
teſt ex libro tertio Rhet. ad Theod. ait enim illic ſub finem, ubi loquitur περὶ γελοίων ſe de his in poë-
tice pertractaſſe copioſius, cum tamen nihil extet de ea re ſcriptum: ex quo cognoſcas librum alterum de-
eſſe, credibile enim eſt Ariſtotelem tractaſſe περὶ γελοίων, ubi loquebatur de comœdia, nam ad eam in pri-
mis ſpectant, & hæc nos impulit ratio, ut diſputationem de ſalibus aliiſq́; poëticis diſputationibus addere-
mus. Tertia ratio eſt hæc: teſtatur Laertius duos libros de facultate poëtica ab Ariſtotele conſcriptos. neq;
tamen extat alter. Nunc qualis ſit methodus (utor enim Græco uerbo ad rem facilius explicandam) perſpi-
ciamus. ſed primum exponendum eſt quid ſit methodus, & cur inuenta. Philoponus libro II. Poſt. Ariſtot.
ait μεθόδους eſſe quiddam ἐννοηματικόν per quod mens hominum proprias uniuſcuiuſque rei quæſtio-
nes percipit. Inuentæ autem fuerunt methodi, ut eſſent ueluti uiæ quædam menti cogitationiq́; hominum,

ut idem ait, πρὸς τὴν τῶν ἀφανῶν εὕρεσιν. Cum igitur Ariſt. eſſet pertractandum de poëtice quæ ab alijs μεθοδικῶς non fuerat ante tractata: neceſſe fuit ut in ea deſcribenda, methodo uteretur. Alioqui omnia fuiſſent confuſe tradita. Methodi igitur ac rationes artificioſe ordinateq́; ſcribendi, ut ſummatim dicā, quatuor ſunt, per quas paratur πᾶσα διδασκαλία, καὶ μάθησις (hæc enim ſunt ipſius uerba) ὑφηγημονικὴ & ſic ſeſe ordine habent: nō quidē, ut ex eo dignitas, & præſtantia ſit dijudicanda ſed qualis uſus, quæ nam ipſarum prius, quæ poſterius, quæ deinceps nobis præbeat in rebus ſcribendis, ac cognoſcendis, ἀναλυτική, διαιρετική, ὁριστική, ἀποδεικτική, quas ita latine nominare liceat. Methodus reſoluens, diuidens, definiens, demonſtrans. Duæ ſunt tanq̃ primariæ. Duæ aūt tanquā ſecundariæ, & pediſſequæ. inſeruiunt enim prioribus. Videndum aūt quid quælibet ipſarū polliceatur efficiatq́;. Reſoluens methodus progreditur à ſingularibus, ad ea, quæ uocantur à Græcis εἰδικώτατα, à nobis ultimæ ſpecies uocari poſſunt, & ab ijs poſtea ad genera ὑπάλληλα & ſic deinceps: ſemper à poſterioribus ad priora, quaſi per inductionē quandam. Diuidens methodus accipit genera (ut Philop. ait) ἀνάρθρωτα, ἃ διαρθροῖ ταῖς διαφοραῖς, & fabricatur ipſa apta ad formā definitionis. Definiens genera excipit, & illa aptè inter ſe cōpangens facit ſuam definitionē. Demonſtrans methodus definitionē arripit tanquā mediū, & facit ſuam demonſtrationē. ex quibus patet, duas eſſe tanq̃ miniſtras: Reſoluentē & diuidentē. Definientē eſſe (ut Græci uocant) ipſam per ſe αὐτοτελῆ, quia rerum naturam, & ſubſtantiam explicat: adiuuatq́; demonſtrantem: ipſi medium, quo utatur, ſubminiſtrans. Duæ autē illæ inſeruiunt his, ſicuti πριστικὴν (nam hoc utitur exemplo Philop.) uidemus inſeruire ἀρχιτεκτονικῇ. μεταλλικὴν χρυσοχοϊκῇ, ſubminiſtrantes illis materiam aptam, ex qua opus ſuū conficiunt. Cum igitur ita ſeſe habeant methodi, applicemus ea, quæ dicta ſunt, ad rem. Erat Ariſtoteli pertractanda poëtice ordinatim, ac μεθοδικῶς: nō poterat autem ita pertractari, niſi declaraſſet τὸ τί ἐστι, allata definitione. Et quoniam definitio nō erat ſatis nota, fuit illi inueſtiganda, eo planè modo, quo ipſe docet libro Poſteriorum II. Primū enim exquirit genus, deinde differentias, nam definitio ſine his conſtare non poteſt. Exquirere autem genus non poterat, niſi per methodum ἀναλυτικὴν quæ ut diximus progreditur à ſingularibus, ad unum uniuerſale commune omnibus: exquiſiuit igitur genus, ſic. Epopœia, Tragœdia, Comœdia, Legum poëſis, Auletice, Citbariſtice imitatur. Ergo poëſis habet genus, imitationem. Inuento genere per reſoluentem methodum: erat ipſum tranſmittendum ad diuidentem. Quæ diſtinguens ipſum genus, differentijs aptum reddit ad uarias partium ipſius definitiones. Habet igitur Ariſtot. in hoc libello tres ſimul methodos: Reſoluentem, diuidentem, definientē, quæ in ipſo libelli contextu facillime poſſunt perſpici. A B

Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε, καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς ἥντινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλοι καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πόσων, καὶ ποίων μορίων ἐστίν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστι μεθόδου, λέγωμεν.

De poëtica, eiusq́; generibus, quam facultatē ſingula habeant, & quo pacto, ut rectè poëſis ſe habeat, cōponi fabulas oporteat: ex quot etiam, quibusq́; partibus conſtet, de omnibus item, quæcunq́; ad hanc uiam, & rationem pertinent, dicamus.

De Poëtica, ipſiusq́; generibus. Nullo utitur exordio, de more ſuo, Ariſt. quod tanti eſt ponderis, ut uel ex hoc uno multi dijudicarint ipſius libros, & aſſeruerint lib. Rhet. ad Alex. nō eſſe Ariſt. ob hoc ipſum etiam, quia prolixū habet procemiū. quāuis ex alijs multis cōiectare fortaſſe poßimus Anaximenis antiqui Rhetoris eſſe de quo ſæpe meminit. Quintil. Procemij igitur loco, utitur dicendorū propoſitione. quæ huiuſmodi eſt. Pollicetur ſe locuturū, de Poëtica, deq́; ipſius partibus ſigillatim quomodoq́; ſint fabulæ conſtituendæ, & ex quot, qualibusq́; partibus cōſtet quælibet poëſis, præterq̃ quòd proponit: docet etiā, quo ordine in tradenda hac arte uti uelit, cū ait: Incipientes primū à primis: ſicuti etiā in phyſicis tradendis, prius rationē, & ordinē, quo uellet uti, expoſuit. Liber hic unus, quem habemus de Poëtice, cōmodißimè mihi uidetur in partes treis diuidi poſſe. Primū enim inueſtigat definitionē poëtices: inuento genere, & diſtincto per differentias: ut poßit applicari ad ſingularū partiū poëtices definitionē. Deinde agit de Tragœdia: & eius partibus, de fabula, in primis, nam & de eo copioſe loquitur, poſtremò de Epopœia: & comparat hāc cū Tragœdia: utra ſcilicet præſtantior ſit. atq; ſic ſanè ſe habet libri diuiſio. In propoſitione aūt corū, de quibus tractandū eſt: nō temere eſt appoſitū, ſibi eſſe dicendū etiam de fabulæ conſtitutione, quia fabula eſt materies ueluti quædam, ex qua opus ſuū conficit poëta: & ſine fabula cum poëtice eſſe nō poßit, eſt ueluti for-

A. *ma ipſius. Quòd ſi rectè nõ conſtituta fuerit ſabula, multũ peccatur in toto poêmate. imò inde omnis error proficiſcitur. Nec fruſtra additũ eſt* ἐκ ποίων, καὶ πόσων μορίων. *nã in ſabula conſiderantur partes, & particulæ. tum ex qualitate, tum ex quantitate. Partes tragœdiæ ex qualitate deſumptæ ab Ariſt. poſtea enumerantur hæ. Mores, Dictio, Sententia, Apparatus, Melodia. Ex quantitate autem deſumptæ hæ. Prologus, Epiſodium, Exodus, Choricum. nam neq; nimium prolixam, nec admodum breuem decet eſſe ſabulam: quod etiam docuit Horat. in ſua poëtice.*

Ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

Initio ſecundum naturam ſumpto, primum à primis.

Ordinem naturæ in dicendo pollicetur ſe ſeruaturum. Videamus igitur qualis hic ſit ordo: Duplex ſanè in omnibus rebus tractandis eſt ordo: Alter qui à ſimplicioribus ad magis confuſa, & concreta progreditur. Alter, qui à magis confuſis, & concretis ad ſimpliciora perducit. Verba Ariſtot. in cõtextu ſunt. Ac primum à primis ſecundum ordinem naturæ. Oritur hoc loco dubitatio non leuis. Vult Ariſtoteles inueſtigare definitionem artis poëticæ, utitur methodo reſoluente. Reſoluens progreditur à ſingularibus ad commune aliquod, & uniuerſale per inductionem. Sic. Epopœia, Tragœd. Comœd. Dithyr. imitantur: ergo omnis poëtice imitatur. patet hoc eſſe uerum. Sed cum dicit ſe uelle uti ordine naturæ primum à primis ſibi repugnat. nam reſoluens non incipit à primis iuxta ordinem naturæ, ut patet. Exemplum reſoluentis eſt in domo ædificanda. proponit ſibi aliquis ædificandam domũ, utitur reſolutione hac. Cauſa cur ſit ædificanda domus eſt, ut frigus poſſit arcere, imbrem, æſtum. opus eſt igitur tecto. tectum conſiſtere non poteſt ſine parietibus, & laquearibus, hæc non conſiſtunt ſine fundamentis. Ergo hæc primum iacienda. Sic eſt facta reſolutio. Iam uero ubi ceſſat reſolutio, ibi incipit enaſci compoſitio. ſic iaciuntur fundamenta, ædificantur parietes: laquearia, tectum, quibus extructis omnibus arcetur frigus, imber, æſtus. Hæc eſt igitur dubitatio, quã expoſuimus. Sed tolli ita poteſt. Ariſt. etſi utitur reſoluente methodo: ſubeſt tamẽ alia methodus, quæ in primis propoſita illi eſt, definiens, ſed quoniam definiens non poteſt progredi ſine compoſitione, quæ retrogrado progreditur ordine: ac reſoluens: poſtquàm reſoluente uſus eſt, imò dum utitur, ſimul clàm adhibet componentem ad inueniendum genus. At componens à ſimplicioribus, & primis, ſecundum naturam, progreditur. Habita igitur ratione definitionis: quam inueſtigabat & uolebat componere: ideò dixit uelle ſe ordinẽ

B *naturæ ſequi: genus enim in definitione eſt quiddam maximè ſimplex. Non poterat autem inueſtigare genus in definitione, niſi per reſolutionem, quæ progreditur à particularibus ad uniuerſale. Si igitur reſoluente tantummodo uteretur, eſſet falſo illud dictum:* PRIM. *à primis ſecundum ordinem naturæ. Verum quia utitur reſoluente ut ea ſubſeruiat componenti: per quam componat definitionem poëtices, ideo rectè eſt, & uerißimè ab Ariſtot. dictum, uelle ſe ordinẽ naturæ ſequi, qui eſt ut primum à prim. ordiamur: nam componens methodus primum à primis progreditur. ut patet. Rem totam hanc uidetur doctè & breuiter explicare Philoponus lib. I. Phyſicorum, cum ait:* CVM VNIVERSALE *ſit rationi, & intellectui notius: ex notioribus ordiendum eſt, ex hiſce enim uniuerſalibus principium doctrinæ. Porrò Rhetores primum diſſerunt de communibus rerum capitibus, ab hiſq; ſumunt initium: deinde hoc modo de proprijs uniuſcuiuſq; ſpeciei tractant: facile enim ex communibus propria comprehendimus. Hæc ille. Definitio debet fieri per priora, & notiora: nam eam adhibemus, ut rem inuolutam explicemus, & notiorem efficiamus: cognoſcimus enim non ex quibuſuis, ſed ex notioribus tantum: notiora autem alia hominibus alia naturæ dicuntur. Notius naturæ eſt id, quod eſt prius poſteriore. ut punctum linea: & linea ſuperficie: & ſuperficies ſolido, uel ut elementum ſyllaba: Hominibus autem aliquando. ſecus accidit: nam percipiunt ea, quæ magis cadunt ſub ſenſum, ut ſolidum magis quàm ſuperficiem, & hanc magis quàm punctũ. ideò uerò,* ALIQVANDO *appoſuit Ariſt. in Top. quia homines bene eruditi, & qui fœcunda mente (ut ipſe ait) præditi ſunt, ac ingenio ſubtili, facilius percipiunt ea, quæ à ſenſu remota ſunt, & nota naturæ: uulgus autem, & multitudo ea tantum cognita habet, & perſpecta, quæ ſenſu percipi poſſunt. Cum igitur ita notiora dicantur, definitioq; ex iis fiat: contingit ut aliquando ex prioribus, & notioribus naturæ conficiatur: aliquando ex poſterioribus, & iis, quæ nobis cognita ſunt. Aliquando ex prioribus quidẽ, ſed iis, quæ æquè nota nobis ſunt, ac ipſi naturæ. Si ex iis, quæ natura magis nouit deducatur definitio, ea quidem rectè ſeſe habet, ſed nobis non eſt accommodata. Si ex poſterioribus: aptè fortaſſe eiuſmodi dici poteſt eſſe confecta definitio, ſi rudiũ hominum, & indoctorum habeatur ratio. Sin autem ad ſcientiæ uim, & exactam cognitionem reſpicias: ea quidem non erit probanda: nam cum unius rei una tantum ſit natura, unam quoque eſſe definitionem oportet. Iam uerò ſi ex Poſterioribus conficiatur, uidebis continuò exiſtere eiuſdem naturæ, & rei uarias definitiones, nam hoc erit huic homini, illud alteri magis notum ac perſpicuum, neque enim omnes homines ru-*

des idem notius habent, & magis perſpectum, ſicuti patet. Reliquum eſt igitur, ut definitio conficiatur ex ijs, quæ ſimul naturæ, & nobis perſpecta ſunt: huiuſmodi enim ſunt genera, & differentiæ: Genus enim notius naturæ, quia prius: patet uerò ita eſſe, quia perimit ſpeciem, ſi ipſum tollatur: ſed ipſum non perimitur. ſi ſpecies tollatur. Ideò inquit Alexand. lib. VI. Top. συναναιρεῖ ἀλλ' οὐ συναναιρεῖται. Nobis quoq; genus ideò notius eſt: quoniam ſi cognoſcimus ſpeciem, ſtatim cognoſcimus etiam genus: Sed cognito gene-
›› re, non cognoſcimus ſpeciem, quod ita declarat Alexan. eodem loco. πολλοὺς γοῦν ὁρῶντες τῶν οὐ συνή-
›› θων ἰχθύων, καὶ ὀρνίθων, ὅτι μὲν ἕκαστον ὄρνις, καὶ ἰχθῦς οἴδαμεν, τί δὲ οὐχ οἷοί τε ἐσμὲν λέγειν.
Sed cognoſcere ea, quæ priora ſunt, & notiora naturæ: hominis eſt tantum docti, & ingenioſi, non autem
›› cuiuſuis. Ideò Alex. Ariſtot. uerba exponens, ait: τὰ δὲ πρῶτα τῇ φύσει, ἀκριβῶς, καὶ ἐπιστημόνως
›› δεῖ διανοίας γνῶναι, καὶ περιττῆς, ἤγουν δυναμένης καὶ τὰ μὴ ῥᾴδια καταλαβεῖν. Paulò poſt:
›› ἐπεὶ δὲ αὐτῷ καὶ ἐνὶ ἄλλοτε ἄλλα εἰσὶ γνώριμα· ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ μειρακίῳ ὄντι τινὶ τὰ μὲν
›› αἰσθητὰ ἄγνωστα δοκεῖ εἶναι, καὶ ἐν συνεχεῖ φύσει. τὰ δὲ νοητὰ καὶ λίαν γνώριμα, ὡς ἑστῶτα,
καὶ μόνιμα. Non aũt ſemper ordiendum eſt à prioribus, & notioribus naturæ, ſed tunc ſolummodo, cum eos alloquimur, aut ijs ſcribimus, qui ingenio bene conſtituti ſunt: quod facit Ariſt. in hoc libro Poëtices, tum etiam in Elenchis fortaſſe eadem ratione: nam ordo doctrinæ huiuſmodi eſſe debet, niſi forte commodiore aliqua de cauſa immutetur. Verum de his hactenus: nam locus hic, niſi fallor, iam ſatis apertus eſt. Satius enim fuerit, ut relictis his, quæ ſpinoſiora alicui uideri poſſint: conſideremus ſignificatum, antiquitatẽ, & conſuetudinem. Epopœiæ, Dithyrambicæ, Auleticæ, & Citharisticæ poëſeos. nam de Tragica, & Comica, quoniam notiſſimæ ſunt, nihil nunc eſt dicendum.

›› Ἐποποιία δὴ, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις: ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβο-
›› ποιητικὴ, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν
›› οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον.

›› Epopœia ſane, Tragœdiæq́ poëſis, Comœdia inſuper, ac Dithyram
›› bica: tum pleræq́ illarum, quas ad tibias, citharas'ue accommodamus: o-
›› mnes prorſus in hoc uno conueniunt, ut imitatio ſint.

Epopœia eſt illa pars poëſeos, quæ in Herôum rebus geſtis tractandis uerſatur. Euſtathius Homeri in-
›› terpres in proœmio Iliados ait ἔπος, & ſi uerbum propriè ſignificat, tamen ἰδιάζειν ἐπὶ τῶν ἑξαμέ-
›› τρων, ὄντων τῶν ἐξ ἀρχῆς. Sed homines cõponentes ἔπος cum uerbo, ποιεῖν, ὀνομάσαι ἐποποιοὺς,
›› τοὺς ἐν ἑξαμέτροις τόνοις ἡρωΐζοντας. Idem teſtatur Hexametrũ inuentum primũ à Phemonoë, quæ Apol
›› linis ſacerdos fuit, & προφῆτις, ἐφευρεῖν πρώτη τὸ ἔπος κληθὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Apud
›› ueteres autẽ ποιεῖν erat ἐμμέτρως ᾄδειν, quod idem Euſtathius comprobat eo uerſu, ἐποίησας πολλὰ
ὦ δείλαια, id eſt, ἔγραψας. unde poëtarum nomen eſt deductum. Huiuſmodi poëtas, qui Heroum res geſtas ſcribunt, Cicero Epicos uocat in libello de Optimo genere oratorũ. de hac re poſſent alia multa dici: ſed hæc ſatis rem totam declarant. NVNC dicamus de Dithyrambice. Dithyrambice eſt illa poëſeos pars, qua ueteres utebantur in laudando Baccho: qui ab antiquis διθύραμβος uocabatur, quòd ſit in antro enutritus διθυρίτῃ. uel quòd temulentorũ hominũ efficiat os patens, loquax & δίθυρον. quo nomine etiam uinum aliquando apud Græcos cognominatur. uel ab ea uoce, quæ iactari conſueuerat in Bacchi natali die λῦθι ῥάμμα. aſſutus enim fœmori fertur Iouis, cum Semele immaturum ediidiſſet fœtum. de his copioſe legere eſt apud Lycophronis interpretẽ, legere quoq; eſt apud Athenæ. lib. XIIII. διθυραμβεῖν pro
›› eo, quod eſt furere. ibi citãtur uerba Philochori, οἱ παλαιοὶ σπένδοντες οὐκ ἀεὶ διθυραμβοῦσιν, ἀλλ'
›› ὅταν σπένδωσι τὸν Διόνυσον ἐν μέθῃ, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡσυχίας. Archilochi quoq; extat uerſus hic,
ὡς Διονύσοιο ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος οἶδα διθύραμβον, οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας.
Vtebãtur olim Dithyrambici poëtæ uerbis longis, compoſitis, & ornatis, qualia uerba Horat. in Poëtice uo-
›› cat ſeſquipedalia. legere eſt apud Ariſtophanem in Nebulis. νεφέλας βροντησικεραυνοί. πόντον βαρύ-
βρομον. itidem in Ranis. κομποφακελορρήμονα. itidem & illud πομφολυγοπαφλάγματα, hinc
›› apud ueteres dici ſolitũ, Dithyrambice loqui. Ariſtot. in Rhetoricis lib. III. ait: διὸ χρησιμώτατον ἡ δι-
πλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς. Horat. in Odis audaces uocat dithyrambos ob id ſanè quod innouarẽt, & cõplicarent multas dictiones. Ariſtot. in Problematibus ait debere dithyrambos cõcini Phrygijs modis: nec poſſe accõmodari ad aliud harmoniæ genus. Vnde Philoxenus, cum Doricè tentaſſet nihil profecit. Verũ de dithyrambis hæc ſatis dicta ſunt. Nunc conſequitur, ut dicamus de Auletice, & Cithariſtice. Antiquiſſima utraq;, & uſitatiſſima apud ueteres. Adagiũ celebre eſt apud antiquos, Aulœdus ſit, qui Citharœdus eſſe non poſſit. ex quo cognoſcere licet præſtantiores habitos olim fuiſſe Citharœdos Aulœdis: Vtitur

—ro adagio in oratione pro Muræna,ſicuti ſatis notum eſt.Poëſis alia ſcenica,alia lyrica : hæc habet ſpecies tres:Pyrrhicã,Hyporchematicam, Gymnopædicẽ.quod declaratur ab Athenæo lib.XIIII.Pyrrhica, quæ & χειρονομία appellabatur,ut idem affirmat.Hyporchematice eſt in qua ὁ χορὸς ᾄδων χορεύει. Gymnopædice eſt in qua pueri exercebantur,antequàm ad Pyrrhicam uenirent.Auletice,& ipſa pars poëſeos eſt eiuſmodi,nam imitabatur, & faciebat ſaltationẽ. Ea dicta eſt ἀπὸ τῶν αὐλῶν, id eſt à tibijs.Inſtrumenta muſica duplici ſub genere ſunt,ut declarat Pollux lib.IIII.alia ſunt ἐμπνευστὰ,alia ſunt κρουόμενα: ἐμπνευστὰ ſunt αὐλοὶ σύριγγες.Tibiæ olim fiebant ex calamo,ære,loto,buxo cornu,oſsibus ceruorum, ἐκ δάφνης χαμαιζήλου,ramo,exerta medulla.Hæc apud Pollucem ibidem leguntur. Hor.in Poëtice aſſerit fieri ſolitas etiam ex orichalco.Tibiarum uerò multa erant genera, & diuerſæ appellationes : nam alia erat præcentoria,alia Vaſca, alia lydia,alia Gingrina. de qua quia quæri uideo apud Latinos, pauca dico. Habebant ueteres in Auletice imitationem multorum affectuum (ut teſtatur ibidem Iul.Poll.) nam canebãt προσωδιακὸν, πομπικὸν, ἐνόπλιον, πυῤῥιχιστικὸν.σπονδεῖον,γαμήλιον, θρηνητικόν. Athenæus quoq; idem aſſerit lib.XIIII.ſic: διόπερ ἦσαν ἴδιοι κατ᾽ ἑκάστην ἁρμονίαν αὐλοὶ, καὶ ἑκάστοις αὐληταὶ.ὑπῆρχον αὐλοὶ ἑκάστῃ ἁρμονίᾳ πρόσφοροι ἐν τοῖς ἀγῶσι.Erat autem γίγγρας:ut Pollux declarat,ſpecies αὐλίσκου qui uocẽ emittebat γοώδη, καὶ θρηνητικήν:genus aũt hoc tibiæ in Phœnicia primũ inuentũ.nam Phœnicũ lingua γίγγρας uocabatur ὁ Ἄδωνις.Hinc dicta tibia,Gingrina,qua ueteres utebãtur in feſto Adonidis.Primus pronomus Theban.ηὔλησεν ἀπὸ τῶν αὐλῶν τὰς ἁρμονίας,ut Athen.ibidẽ explicat.De tibijs à Pallade abiectis,& falſis ſuper ea re dicterijs,uide eundem Athen.lib.XIIII. item Ariſtot.lib.VIII.Polit.Tibiarum harmoniæ erant diuerſæ δωριστὶ, φρυγιστὶ, λύδιος,ἰωνική.Earum ſono ueteres Lacedæmonij in prælijs utebantur,ut ſcriptũ reliquit A.Gell.& alij quàmplurimi, & illud μέλος,caſtorium uocabant.Tibiarũ ſono utebantur Romani in comœdijs,ut patet ex inſcriptionibus Comœd.Ter.ubi legas tibias pares,impares. dextras, & ſiniſtras quæ quales eſſent,explicat Donatus Terentij interpres.Idem refert olim ueteres ita aſſueſactas habuiſſe aures harmonijs,ut ex concentu tibiarum ante prologũ cognoſcerent,quale eſſet futurũ genus Comœdiæ,aut graue,aut iocoſum. Cic.in Lucullo hoc ipſum ait:Quàm multa,quæ nos fugiunt in cantu,exaudiunt in eo genere exercitati, qui primo inflatu tibicinis Antiopa eſſe aiunt,aut Andromachen:cum id nos ne ſuſpicemur quidem.Iulius Poll.lib.IIII.ait : Tibiarum concentum adhiberi conſueuiſſe in nuptialibus Epithalamijs,& appellat γαμήλιον αὔλημα. idem

B refert nuptiales tibias duas fuiſſe,alteram maiorẽ altera.& quoniam etiam compotationibus, & conuiuijs adhibebantur tibiæ:recenſet eas fuiſſe æquales,quoniam æqualitas maxime apta conuiuijs uidebatur. uerba ipſius hæc ſunt : παροίνιοι δ᾽ αὐλοὶ μικροὶ μὲν,ἴσοι δ᾽ ἄμφω, τὴν γὰρ ἰσότητα τῷ συμποσίῳ πρέπειν, huc ego putauerim reſpexiſſe doctiſsimũ poëtam Horatium in Odis:cum ad conuiuia iocoſa poſtulat tibiarum ſonum,cum ait:Cur Berecynthiæ ceſſant flamina tibiæ. De auletice nimis fortaſſe multa uideri alicui poſſum dixiſſe,ſed unum addo, quod maxime dignum eſt cognitu, præterea nihil. Recenſet Iulius Poll. ibidem,fuiſſe apud ueteres, πυθικὸν νόμον αὐλητικόν. Nam νόμους uocabant Græci præſcriptas quaſdam formulas canendi diuerſa cantilenarũ genera:leges opinor à Lat.rectè dici poſsint,& Horatius forſan hoc ſignificauit in Odis,ubi de Pind.loquitur,cum ait:Numeriſq; fertur lege ſolutis. Verum redeo ad rem. Eius Pythici certaminis erãt partes quinque,πεῖρα, κατακελευσμὸς, ἰαμβικὸν, σπονδεῖον, καταχόρευσις, ſignificabant autem hac quinque partita cantilena pugnam ab Apolline commiſſam cum Pithone ſerpẽte.ἐν πείρᾳ, ὁ θεὸς διορᾷ εἰ τὸ πος ὅθεν ἄξιος τοῦ ἀγῶνος.ἐν κατακελευσμῷ. προκαλεῖται τὸ δράκοντα.ἐν τῷ ἰαμβικῷ.μάχεται ὁ ἀπόλλων.in iambico admiſcebãt etiã σάλπιγγα, & cantilenam tibicinũ uocatã ὀδοντισμὸν, quæ omnia, quoniã politiſsima ſunt, diligenter ſunt conſideranda. ἐν σπονδείῳ ſignificatur ἡ νίκη τοῦ θεοῦ. ἐν καταχορεύσει.Deus Apollo uictor τὰ ἐπινίκια χορεύει,atq; hoc modo ſeſe habebat olim poëſis Auletica:ſicq; imitabatur,ut iã cognoſcamus,nõ temere ab Ariſtot.poni inter genera poëtices.Hinc quoq; licet perſpicere quãto artificio ueteres hãc poëtices facultatẽ tractarent: & nos noſtra ætate (dij boni) tunc nos poëtas eſſe appellãdos credimus,cum unũ,aut alterũ uerſum, malè, ut ille ait,tornatũ facimus.Hactenus de Auletice:Nunc de Citthariſtice dicendũ.Citthariſtice eadẽ eſt,quæ et lyrice.nam Iul.Poll.ait.λυρῳδοὺς, κιθαρῳδοὺς, κιθαριστὰς idẽ ſignificare,& uerba inde deduci λυρίζειν, κιθαρίζειν, βαρβιτίζειν.Athenæus quoq; lib.XIIII.κιθαρίζειν retulit ad lyrã,cũ ait:Clinias Pythagoreus,εἴ ποτε ἐχαλέπαινε διὰ τὴν ὀργὴν, ἐκιθάριζε τῇ λύρᾳ. Ad citharã canere antiquiſs.fuit mos.Hinc Phemius apud Homer.Iopas apud Verg.& Hor.in Odis ab Apolline precatur: Nec Cithara carentẽ ſenectã.Quinetiã cõuiuijs Græcorũ cithara,& lyra adhiberi cõſueuerat,ſicuti ſatis eſt notum.Quòd aũt in poëſi cithariſtica caneretur ad Citharam,patet ex eo loco,quem citat Iulius Pollux ex Platone,cum aſſerit τοὺς πρὸς κιθάραν ᾠδοὺς, uocatas olim προσῳδίας : itidem ex Ariſtophane, qui cithariſtam

uocat, μελῳδὸν, & προσῳδόν. Eos ni fallor, Cicero uocat Melicos in libro de Optimo genere oratorũ. A
citharæ uox quædam erat ficta apud ueteres, qua ſignificabatur cantilena θρεττανελό. de qua Suidas, & Ariſtophanes in Pluto. eiusq; interpres. Philoxenus, ſicuti teſtatur Athenæus, plurimum citharifticen exer
,, *cuit. Ea Cretenſes in bello utebantur. Idem Athenæus libro XIIII. refert ex Theopompo Getas barbaros*
,, *τὰς ἐπικηρυκείας edere ſolitos πρὸς κιθάραν, & αὐλοὺς, ut emollirent animos audientium, & præ-*
,, *pararent, ad legẽ æquo animo accipiendam. In citharistice inſignis fuit Terpander, à quo νόμος τερπάν-*
,, *δρειος. Cuius hæ partes recenſentur fuiſſe à Iulio Poll. ἐπαρχα. ἐπαρχεῖα, μέταρχα, κατάτροπα,*
,, *μετακατάτροπα: ὀμφαλὸς, σφραγὶς, ἐπίλογος: quas ego libenter hic appoſui, ut unuſquiſq; per-ſpiciat, quanto ueteres in hoc genere poëſis artificio uterentur. Canebantur ad citharam, ut ait Iulius Poll. hymni, pæanes, παροίνια, amatoria, & iocoſa quædam. huc opinor, reſpiciens Horatius ait: Deſine magna*
,, *modis attenuare paruis. Idem alibi: Non hæc iocoſæ conueniunt lyræ.*

,, Διαφέρουσιν δὲ ἀλλήλων τρισίν: ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕ-
,, τερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον.

,, Tribus autem differunt inter ſe: Aut quòd genere diuerſis, aut quod res
,, diuerſas, aut quòd modo diuerſo imitantur.

Poſtquam Ariſtoteles inuenit genus commune omnium partium Poëticæ, inueſtigat uniuſcuiuſque differentias. per eas enim quælibet definiri poteſt, nam, non, niſi appoſita propria differentia, conficitur definitio. Differentias tres in omni genere poëſeos Ariſtot. inuenit: Inuenit autem per inductionem. Sic: Epopœia, Dithyrambice, Tragœdia, Comœdia, Legum poëſis, Auletice, Citharistice ſunt Poëtices partes, neque præter has ulla eſt. Epopœia imitatur ſermone, Dithyrambice, legum poëſis, Tragœdia, Com. imitantur ſermone, rhythmo, & harmonia. Citharistice, Auletice imitantur harmonia & numero. Ergo tres in ſingulis diuerſæ apparent differentiæ. Hoc autem magis explicari ita poteſt. Omnis ars, quæ imitatur, repræſentat & agit aliquid, actio illa ad cogitationem noſtram tranſmittit id, qud agitur: non poteſt autem aliter tranſmitti, quàm per ſenſus. Duo autem ſunt ſenſus qui tranſmittunt omnem repræſentationem & actionem ad phantaſiam: Viſus, & auditus. prior tranſmittit repræſentationem quantitatis, & qualitatis, quæ ad materiem attinet: poſterior tranſmittit repræſentationem qualitatis, quæ attinet ad formam. Ariſtoteles libro tertio Ethicorum. Sed repræſentatio & actio aut fit per idem ab alio, aut per aliud ab alio. B
per idem ab alio: ut hiſtrionica ars per ſermonem hiſtrionis agit, ac repræſentat alterius mores. per aliud ab alio: ut harmonica per harmoniam, Saltatio per geſticulationem, agunt & repræſentant mores, & ſermones hominum. Hoc etiam patere poteſt ex hac ratione. Actio ſeu repræſentatio alia muta eſt, alia adhibet ſermonem. Muta eſt, quæ fit per harmoniam, & geſticulationem: nam tacitè repræſentat mores animi ſine ſermone. Quæ adhibet ſermonem: fit per orationem, quæ repræſentat, & mores animi, & ſermonem ipſum. Tertia ratio accommodata ad id probandum, huiuſmodi eſt. Actio, ſeu repræſentatio, alia eſt morũ animi tantum: alia eſt ſermonis, & morum. prior fit per harmoniam, & ſaltatoriam geſticulationem. poſterior fit per ſermonem. Quarta etiam ratio huiuſmodi excogitari poteſt ad id ipſum confirmandum: In imitatione poetica quatuor ſunt. Id quod agitur: SPECTATOR, ſiue auditor: per quod agitur, agens. Id quod agitur, tria continet: mores, actiones, ſermones. In ſpectatore unum ineſt, phantaſia ſcilicet ipſa: & cogitatio, qua percipit ea, quæ recitantur & aguntur. Id per quod agitur, duo continet, uiſum, & auditũ. Agens tria in ſe habet: ſermonem, harmoniam, rhythmũ. Sermonem, & harmoniam auribus attribuimus: Rhythmum oculis. Eſt autem duplex agendi ratio, primaria & ſecundaria: primaria ea eſt, quæ proximè agit: ſecundaria ea eſt, quæ non proximè agit, nam actio per ſermonem repræſentat proximè auditoribus mores animi: actio autem quæ fit per harmoniam, & rhitmum agit quidem, ſed non proxime eoſdem: nam repræſentat primum ſermonem, à quo repræſentantur mores animi. Tres igitur ita inueſtigauit, atque expoſuit Ariſt. differentias, per quas ſingulæ partes poëticæ poterunt commode definiri, non enim alia de cauſa inuentæ ſunt differentiæ hæ. Videtur autẽ Ariſt. eas inueniſſe, dum uideret, quid eſſet uniuſcuiuſque proprium: Exempli cauſa, uidebat in Epopœia nihil aliud eſſe præter ſermonem. in Tragœdia ſermonem eſſe, harmoniam & rhythmum: & ſic in cæteris, non ſecus ac in animantibus. nam in alijs ineſt uegetatio tantum. in alijs, uegetatio motus, & ſenſus. in alijs autem præter illa, etiam ratiocinandi uis.

,, ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι, καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζον-
,, τες, οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ, διὰ συνηθείας. ἕτεροι δὲ, διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἀν
,, ταῖς εἰρημέναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ, καὶ λόγῳ.

καὶ

A καὶ ἁρμονίᾳ. τούτοις δὲ χωρὶς, ἢ μεμιγμένοις, οἷον, ἁρμονίᾳ μὲν, καὶ ῥυθμοῖς χρώμεναι μόνον ἥτε αὐλητικὴ, καὶ ἡ κιθαριστικὴ, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνουσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων.

Vt enim coloribus, atque figuris pleraq́ꝫ quidam æmulantes imitantur, hi quidem arte, conſuetudine illi, nonnulli etiam uoce: ita quoque & in dictis artibus accidit. etenim omnes imitationem exercent numero dico, ſermone, harmonia, hisq́ꝫ uel ſeparatim, uel promiſcue: uerbi gratia: harmonia ſimul & numero tantum utuntur illæ, quæ ad tibias quæ'ue ad citharas pertinent: tum ſi quæ aliæ ſint, quæ facultatẽ huiuſmodi ſortiantur, ut eſt illa fiſtularum.

Sequitur ſimilitudo quædam ducta à pictura, ſculptura, & hiſtrionica, ſicuti declarabimus poſtea, per quam uult probare id quod antè expoſitum fuit. Hic locus, & ſi primò legentibus facilis uideri poteſt, eſt tamen perplicitus, & difficilis: me quidem certè multum, diuq́ꝫ torſit, neque adhuc ex uerbis potui certum, qui mihi ſatisfaciat, ſenſum elicere. Similitudo huc ſpectat, ut probet, ſicut in alijs artibus imitantibus partim nonnulla eſſe, quæ conueniunt, partim aliqua quæ non conueniunt: quia excedunt uno, aut pluribus: ſic in ſingulis poëtices partibus (quod eſt ſuperius declaratum) Aliquando plures, aliquando pauciores cerni ex illis tribus differentijs, quæ expoſitæ fuerunt. Coloribus & figuris imitatur, & repræſentat pictura, figuris tantum, id eſt σχήμασι ſculptura: nam figuras exprimit, & perſonas, ſine coloribus. Hiſtrionica figuris, ſeu habitu perſonarum, coloribus, & uoce imitatur: Illa uno, altera duobus, tertia tribus, imitationem conficit ſuam, nam hæc loquendo imitationem facit: illæ imitationem habent mutam. differunt igitur inter ſe, quia illæ paucioribus, hæc pluribus inſtructa eſt ad imitationem exprimendam. Iam uerò colligi poteſt quomodo inter ſe diſsimiles ſint, & qua in re conueniant. Prima differentia tria complectitur illa: colorem. figuram ſeu habitum. & uocem. Secunda differentia modum ſignificat. nam alij per artem, alij per conſuetudinem idem efficiunt. Conueniunt autem ſic. pictura conuenit cum ſculptura, quia repræſentat habitum, ſeu figuram. hoc habet plus pictura, quia adhibet colores. Conuenit hiſtrionica cum utraque, quia
B *imitatur, figura, ſeu habitu: cum pictura ſeparatim conuenit, coloribus: ipſa uerò, quod cæteris duabus non ineſt, hoc habet: quia imitatur uoce. nam illæ mutæ ſunt, ut dictum eſt ante. Quare colligendum eſt has artes, etiam ſi conueniunt, quòd eandem rem imitentur: differre tamen inter ſe. uel quòd hæc plura, illa pauciora habeat. uel etiam quoniam diuerſa ratione idipſum efficiant. Notanda uerba in contextu Græco ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι, καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες. (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας) ἕτεροι δὲ διὰ φωνῆς. Verterunt interpretes ſic, ea uerba, quæ in medio ſunt. alij ex arte, alij ex conſuetudine, nonnulli ex uoce: Si ita legas non uideo, quomodo concinnari poßit uox cum arte, & conſuetudine. nam ars, & conſuetudo perbellè ſibi reſpondent, & opponuntur. Ego igitur concluſis his uerbis intra parentheſis ſigna ſic, (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας) legerem poſtea ſeparatim ἕτεροι δὲ τῇ φωνῇ. ut referantur ad priora illa. χρώμασι, καὶ σχήμασι, quaſi ſenſus ſit. nonnulli imitantur coloribus & figuris, ἕτεροι δὲ καὶ τῇ φωνῇ: alteri autem horum adhibent præter illa duo etiam uocem, & hoc modo hiſtriones ſignificet. Sic etiam Plato de imitatione quæ per uocem fit locutus eſt. libro tertio de Legibus. οὐκοῦν τό γε ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ, ἢ κατὰ φωνὴν, ἢ κατὰ σχῆμα μιμεῖσθαί ἐστιν ἐκεῖνον, ᾧ ἄν τις ὁμοιοῖ. Huic meæ explicationi ſi ſuffragaretur aliquis codex antiquus manuſcriptus, qui haberet τῇ φωνῇ, nihil eſſet hoc loco apertius, nam quin id ſignificare uelit Ariſtoteles nihil prorſus eſt dubitandum: quod patêre poteſt ex ijs, quæ conſequuntur. nam adaptat ea ad ſimilitudinẽ prius expoſitam. ſic. quemadmodum in tribus his artibus, pictura, ſculptura, & hiſtrionica quædam ſunt omnibus communia, quædam peculiaria: quia plura continent: ita contingit in partibus poëticæ: nam ex his tribus numero, ſermone, harmonia, aliæ unum, aliæ duo, aliæ tria arripiunt, quibus ſuam imitationem conficiant. probat autem exemplo, cum ait: Harmonia & numero utuntur auletice, & citharistice, & lyrice: itidem, & quæ fiſtulis utitur. Euſtratius libro Ethicorum primo in illa uerba, ὥσπερ δ' ἐν τοῖς δημιουργουμένοις. ait: ἴδε γὰρ ὅτι ἓν εἶδός ἐστι τέχνης τὸ μιμητικὸν ἀνθρώπου μορφῆς ἢ ἄνθρωπος. διαιρεῖται δὲ εἰς εἴδη διάφορα κατὰ τὰς τῶν ὑποκειμένων διαφοράς. καὶ πρῶτον μὲν εἰς ζωγραφικὴν καὶ ἀνδριαντοποιητικήν. ἡ δὲ εἰς κηροπλαστικὴν, γλυφικὴν, τεκτονικὴν, λιθοξοϊκήν, ἀλλ' ὁ μὲν γραφικὸς πλέον ἀπαιτεῖται τὸ ἀκριβὲς τῆς μιμήσεως, διὰ τὸ τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ ὕλης εὐάγωγον. ὁ δὲ κηροπλάστης κηρῷ, καὶ πηλῷ, καὶ τοῖς τοιούτοις χρώμενος, ἧττον μὲν ἐκείνου*

ἱκανῶς, μᾶλλον δὲ τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ τέκτων, καὶ γλύπτης λιθοξόου μᾶλλον τῶν προτέρων λα- A
πτόμενον εἰς ἀκρίβειαν. ὁ δὲ λιθοξόος τῶν λεπτῶν, ἔχων πάντων δυσμεταχειριστότερον τὸ
αὐτῷ ὑποκείμενον. quæ quoniam ualde loci huius ſententiam illuſtrant, apponenda putaui. De omni-
bus autem his quoniam antè copioſe expoſuimus: quæcunque ad ipſarum ſpectabant antiquitatem, & u-
» ſum: par eſt, ut de ea poëſi aliquid dicamus, quæ fiſtulis utitur. Fiſtula, quæ à Græcis uocatur σύριγξ, eſt
» inſtrumentum ἐμπνευστόν. dicas autem ex ore in ipſam διασπείρειν τὸ πνεῦμα, ut ait polite Iulius
» Pollux lib. IIII. deſcribitur autem ibidem. ſic: ἡ μὲν οὖν καλάμων δεῖ συνθήκη λίνῳ, καὶ κηρῷ συν-
» δεθεῖσα. ἤγε αὐτοσχέδιος. αὐλοὶ πολλοὶ ἕκαστος ἐπὶ μικρὸν ὑφ' ἑκάστῳ ὑπολήγοντες εἰς τὸν
» ἐλάχιστον ἀπὸ τοῦ μεγάλου, ἀνισότητα ἔχοντες, ὡς ὄρνιθος πτέρυγι ἐοικέναι. Eam politißime
effinxit Theocritus uerſibus tum longioribus, tum breuioribus. ſed de ea Iulius Pollux paulò poſt etiam ita
ſcribit: ἡ δὲ σύριγξ ἐκ καλάμων τοῖς κελτοῖς προσήκει, καὶ τοῖς νησιώταις ἐν ὠκεανῷ: quaſi
ipſorum fuerit inuentum. Vergilius Fiſtulam ait in Bucol. Septem compactam cicutis. obſeruare eſt apud
Homerum in Iliade libro XX. mentionem de ſyringe fieri: ubi Agamemnonem inducit ἀκούειν αὐλῶν συ-
ρίγγων τ' ἐνοπῆς. Illum locum declarat Athenæus libro primo, ubi ait: αὐλοῖς καὶ σύριγξιν ἐχρῶντο
» ἥρωες. τοῖς γε βαρβάροις ταῦτ' ἀποδίδωσι. παρὰ τρωσὶν οὖν ἦν αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπή.

» Αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν. καὶ γὰρ οὗτοι
» διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη, καὶ πάθη, καὶ πράξεις.

Numero uerò ipſo ſeorſum ab harmonia imitari, ſaltantiũ eſt: quan-
doquidem hi geſticulationis numeroſa uarietate mores, perturbationes,
actionesq́ imitantur.

*Poſtquàm de ijs dixit poëtices partibus, quæ ſimul harmonia, & numero imitantur: nunc de ijs loqui-
tur, quæ numero tantum imitantur: hæ ſunt autem ſaltationes omnes. Saltationes partim poëticæ ſunt, par-
tim gymnaſticæ. hæ carent repræſentatione. poëticæ autem eæ ſunt, quæ à poëtis inſtitutæ fuerũt ad repræ-
ſentandum, & imitandum mores animi. has uerò ſaltationes uocabant olim ὑπορχήματα. declarat hoc
» Athenæus libro XIIII. cum ait: ὅτι ἀπ' ἀρχῆς συνέταττον οἱ ποιηταὶ τοῖς ἐλευθέροις τὰς ὀρχήσεις,
» καὶ ἐχρῶντο τοῖς σχήμασι σημείοις μόνον τῶν ᾀδομένων, τηροῦντες ἀεὶ τὸ ἀνδρῶδες ἐν αὐ- B
» ταῖς, καὶ τὸ εὐγενές: ὅθεν καὶ ὑπορχήματα ταῦτα ἐκάλουν. Saltationes autem hæ magno habe-
bantur in honore, quòd erant ueluti exercitationes quædam, quæ bellicas motiones aptè imitabantur: Vn-
de Socrates ἐν ποιήμασι, quod ibidem narrat Athenæus, dixit: τοὺς κάλλιστα χορεύοντας ἐν ἀρίστους
» τὰ πολέμια οἳ δὲ χοροῖς κάλλιστα θεοὺς τιμῶσιν ἄριστοι. ἐν πολέμῳ. Oſtendebat enim ſaltatio
hæc non tantum διάταξιν: ſed etiam τὴν τῶν σωμάτων ἐπιμέλειαν. Teſtatur idem eodem loco ſta-
tuas à ueteribus ſtatui conſueuiſſe peritis ſaltatoribus, eiuſmodi, ut expreſſas præ ſe ferrent motiones cor-
poris aptas, & diuerſas. Vnde ait obſeruatione quadam deductam τὴν χειρονομίαν. Erat autem χειρονο-
μία (quod declarat uerbi etymologia) ars, quæ docebat aptè, & decore manus mouere, id eſt geſticulari:
itidem & reliquum totum corpus in ſaltatione, adeò ut ſub muta illa motione manuum, & corporis ſubeſ-
ſet tacita ſignificatio morum, & affectuum animi. Saltationes hæ poëticæ primum per ſe fieri ceptæ: mox
in choros translatæ: demum in palæſtras deductæ. quod idem Athenæus teſtatur. Differebant inter ſe ſalta-
tiones hæ, quòd aliæ erant στασιμώτεροι. aliæ ποικιλώτεροι. Varia autem erãt ipſarum nomina. περ-
σική, φρύγιος, νιγλαρισμὸς θρᾴκιος, κολαβρισμός, μακεδονικὴ, μολοσσικὴ, μορφασμός,
γλαὺξ, κρεῶν ἀποκοπὴ, ἀλφίτων ἐκχύσεις, ἐπιγκωνισμός. Formas omnium ſaltationum uidere
eſt apud Iulium Pollucem libro quarto. γέρανος ſaltatio erat in qua ἐπὶ πλῆθος ὠρχοῦντο ἕκαστος
ἐφ' ἑκάστῳ ἐπὶ στίχου, τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν ἡγεμόνων ἐχόντων. Exprimebatur per hanc exodus
Theſei ex Labyrintho, quod teſtatur Iulius Pollux libro quarto. Erat & ſaltatio quædam dicta ἄνθεμα.
Sed fiebat, addito ſermone: ποῦ μοι τὰ ῥόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα. ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα. Illud quoque
pulchrum ſcitu: Vtra motio, an pedum, an manuum in ſaltatione prius inuenta fuerit. Et pedum ſanè. nam
antiqui magis exercebant pedes in uenationibus. Vnde Homerus Achillẽ uocat ποδώκην. Habebant uete-
res ὀρχηστοδιδάσκαλον. de quo Iulius Pollux lib. ſeptimo. Verum de hac ſaltationũ antiqua conſuetudi-
» ne ſatis dictum eſt. Nunc uidetur conſiderandum, cur Ariſtoteles in contextu tria dixerit exprimi in ſalta-
tione. ἤθη, πάθη, πράξεις. Ratio aut paret, aut imperat: ſi imperat, parent cupiditates. Si paret, impe-
rant cupiditates. Ex priore habitu, exiſtunt ἤθη. Ex altero exiſtunt πάθη. quæ tria etiam leguntur apud
Clementem Alexandrinum, nam ab his librum ſuum qui Pædagogus inſcribitur, auſpicatur: τριῶν ὄν-
των*

τῶν περὶ ἀνθρώπους ἠθῶν, πράξεων, παθῶν. Cicero uocat libro quarto Tuſc. quæſt. perturbationes, quæ oriuntur aut ex opinatis bonis, aut ex opinatis malis. aut præſentium, aut futurorum. ſi præſentium bonorum, Letitia: ſi futurorum, libido. ſi præſentium malorum, ægritudo. ſi futurorum, metus. Ex utroque autem habitu exiſtunt πράξεις. ſi ex priore, bonæ. ſi ex poſteriore, malæ. Hactenus de ſaltatoria poëſi, quæ utitur numero, ſeu rhythmo ſeparatim.

ἡ δ' ἐποποιΐα μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις, εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τανῦν. οὐδὲν γὰρ ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος, καὶ ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους, οὐδ' εἴ τις διὰ τριμέτρων, ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν. πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγειοποιούς, τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητάς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ μέτρον προσαγορεύοντες. καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν, ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρουσιν οὕτω καλεῖν εἰώθασιν. οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν ὁμήρῳ, καὶ ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον, διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον, ἢ ποιητήν, ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ χαιρήμων ἐποίησεν ἱπποκένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον.

Nudis autem ſermonibus, ſiue metris ſolummodo epopœia utitur, metrorum quidem hactenus ſiue mixtis aliquibus inter ſe, ſiue generis eiuſdem alicuius. Nam quod Sophronis, & Xenarchi Mimis commune dicamus, ſermonibusq; Socraticis, aliud prorſus habemus nihil: nec itē,
B ſi quis trimetris, elegis, alijs'ue talibus aliquibus imitationē fecerit. Quāquam homines, ipſi metro fingere adiungentes, elegorum fictores hos, hexametrorum illos nominant, non quidem ſecundum imitationem, ſed communiter ſecundum metrum poëtas ipſos appellātes. Etenim ſi quid medicum, harmonicum'ue numeris efferunt, hac ſanè ratione appellare conſueuerunt. Homero quoq;, atq; Empedocli nihil planè præter metrū commune eſt. quamobrem legitimus quidem ille poëta, hic phyſicus potius quàm poëta, merito uocandus eſt. Similiter quoq; ſi quis metra permiſcens uniuerſa, imitationem tamē minime fecerit, ut ipſe Chæremon, qui Hippocentaurum omnifatiam numerorum mixtum centonem edidit, non iam poëta appellandus.

Nudis autem ſermonibus utitur epopœia tantum, uel metris, atque ex his, ſeu miſcens aliqua inter ſe, ſeu generis eiuſdem, λόγοις ψιλοῖς. Ego uerterem in Latinum, ſoluta oratione. non ſicuti interpres. nudis ſermonibus. quod patebit apertius poſtea. Legi apud Euſtathium Homeri interpretem, conſueuiſſe recitari epopœica poëmata Homeri Odyß. quidem ἐν ἀλουργοῖς ἐνδύμασιν. Iliadem uero ἐν φοινικοῖς. Eius uero rei cauſam ipſe ibidem exponit in prooemio Iliados. Metris miſtis) quod reprehendit Horatius in Poët. nam ait res geſtas regum heroico debere ſcribi uerſu: quod primum fecit Homerus. Sed Ariſtoteles animaduerterat nonnullos miſcuiſſe: id hoc loco neque reprehendit, neque laudat. Sed explicemus locum hunc commodius. Verba Græca ſunt: ἡ δὲ ἐποποιΐα μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ μέτροις, καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοῦ σώφρονος, καὶ ξενάρχου μίμους καὶ τοὺς σωκρατικοὺς λόγους. Alexander Paccius ita uertit. Nudis autem ſermonibus, ſiue metris ſolummodo epopœia utitur, metrorum quidem hactenus ſiue miſtis aliquibus. & quæ ſequuntur. Valla ſic: Tenuibus orationibus epopœia utitur, & metris. Ego primum quid Paccius per nudos ſermones uoluerit, non ſatis intelligo: niſi

talem

talem eliciat ſenſum. Nudis ſermonibus. quaſi epopœia ſimplici quadam ratione imitetur: per ſermonem, eu metra tantummodo, excluſis & rhythmo, & harmonia. Sed quomodo concinnabuntur cum his ea quæ ſequuntur, cum ait Ariſtoteles. Nam quòd Sophronis, & Xenarchi mimis, & Socraticis ſermonibus commune dicamus, non habemus quicquàm. Nullo planè modo. Conſiderandus igitur hic eſt locus diligenter. Multo minus intelligo, quid ſibi uoluerit Valla, cū dixit tenues ſermones, qui enim tenues heroici dici poſſunt? Declaremus igitur nos ſic. Poſtquam Ariſtoteles tria dixit eſſe in omni poëſi, ſermonem, rhythmum, harmoniam: & hæc aut ſeparatim, aut coniunctè: probabat paulatim id quod dixerat. ſic. Harmonia & rhythmo ſimul utuntur auletice, & citharistice poëſis. Numero, ſeu rhythmo tantum utitur ſaltatoria poëſis. Reliquum erat, ut probaret etiam, quæ'nam uteretur tantummodo ſermone: dicit igitur ἡ δ' ἐποποιία μόνον ἢ τοῖς ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις χρωμένη. hæc ita ſunt uertenda. Epopœia autem utitur ſolummodo aut ſoluta oratione, aut metro, & hoc quidem aut miſto, aut unius tantum generis. Id quod ſequitur, talem habet ſenſum, & coniungitur cum illis. nam nihil aliud habemus, quod commune dicamus Sophronis, & Xenarchi mimis, ſermonibusq; Socraticis. in his uerbis eſt alter error interpretis. nam illa uerba οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν debebant ita uerti, nihil enim haberemus nominare commune. Eſt enim ſenſus: ſi epopœica imitatio non fieret tum per ſolutam orationem, tum per metra: atque ſi Socratici ſermones: hoc eſt, dialogi, non eſſent ſub genere imitationis poëticæ, non poſſemus dicere, quidpiam commune eſſe dialogis ſolutæ orationis, & Mimis Sophronis, & Xenarchi cum epopœia, (nam hi ſuas comœdias ſoluta oratione cōſcripſerunt) metro enim eum non conueniant: nulla in re conuenirent: ſi in dialogis Socraticis, & mimis illorum non ineſſet imitatio: ſed cum iuſſit: hoc quidem cum epopœia habent commune, quòd imitantur: hoc differunt, quòd hi ſoluta oratione, illa metro ſcripta eſt. Quòd autem Sophron mimos ſcripſerit oratione ſoluta: patet ex Suida, qui id ipſum aperte teſtatur. ait enim illum ſcripſiſſe Mimos mares, & fœminas.

PERturbat etiam ſenſum illa interpretis conuerſio, cum ait. ſic. NVdis ſermonibus, ſiue metro ſolummodo epopœia utitur: nam illud uerbum μόνον tranſpoſitum eſt. adeò, ut alium faciat ſenſum. debet autem uerti ſic. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις, Epopœia autem ſolum (nam hoc non faciunt reliquæ poëſes) utitur, aut ſoluta oratione, aut metro. Quòd autem per ψιλοὺς λόγους Græci intelligant orationem ſolutam: id quidem etſi ſatis apertum eſt: apponam tamen hic exempla ex Ariſtotelis libro Rhet. tertio, ubi ait: ἐν μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ, πλέον γὰρ ἐξέστηκε. περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσι. Licet intueri in his B *uerbis, quomodo Ariſtoteles ψιλοῖς λόγοις opponat μέτροις. id quod facit etiam in hoc loco poëtices. Idē Ariſto. paulò poſt eodem lib. III. Rhet. ita ait. τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν, σημεῖον δ' ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται. Aliquando Ariſto. ſolutam orationem λόγους uocat, ut lib. III. Rhet. ad Theod. his uerbis: πόσα εἴδη μεταφορᾶς. καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις αἱ μεταφοραὶ εἴρηται καθάπερ ἐλέγομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Idem paulò poſt: ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις τὰ μὲν ἀπρεπέστερα. uerum quoniam iam locus hic ſatis patet: reliquum eſt, ut ueluti per epilogum eliciamus ex hoc loco aliquot concluſa. Primum eſt, epopœiam uti tantū ſermone. Alterum eſt. epopœiam uti ſermone, aut ſoluto: aut metris incluſo. Tertium concluſum eſt. ſub ſolutæ orationis epopœia contiueri dialogos omnes. ſub metrica, heroicos trimetros, elegos uerſus, & ſi qui eiuſmodi ſunt: modo in ijs inſit imitatio. Vulgi quidem opinio alia eſt: nam uulgus nihil putat ſub poëſeos nomine contineri, quod non proferatur metris. Vnde epicos poëtas uocat, qui hexametro utuntur: elegos, qui elegis. Sed falſo id opinatur. nam ex metris, non ex imitatione eos putat poëtas eſſe appellandos. Ex quo elicimus quartum concluſum. Poëtas appellari ab imitatione, non à metro. Vnde patet uulgi error: quia eos appellat poëtas, qui metris ſcribunt aliquid ἰατρικόν, aut μουσικόν, aut ἱστορικόν. ſimplici utentes narratione, & explicatione rerum. nam ij poëtæ non ſunt appellandi, quia non imitantur. Idem probat Ariſt. alio exemplo. Homerus imitatur. ergo poëta. Empedocles non imitatur, quàmuis uerſu ſcripſerit res phyſicas. Ergo non eſt poëta. Empedoclem uerſu ſcripſiſſe ſatis patet ex Laërtio, præterquàm quòd Ariſtoteles multis in locis citat ipſius uerſus. Vrget iterum alia ratione, quaſi ſic dicat. Quid multis? non modo una ſpecies metrorum ſatis eſſe uidetur ad efficiendum: ut quiſpiam poëta uocetur. uerum ne omnes quidem ſimul miſtæ. cuiuſmodi miſtionem fecit Chæremon in ſuo Hippocentauro. Sed adhuc ab initio hunc contextū percurrentes eliciamus nonnulla, quæ ſpectant ad ſecundum concluſum apertius explicandum. nam per Socraticos ſermones cum Ariſtoteles intelligat ſermones eos, qui uocantur Dialogi: explicandus eſt eorum uſus, & antiquitas omnis. Profert Athenæus hæc uerba libro undecimo. ubi reprehendit Platonem, quòd in ſua Politia. ἐκβάλλει τὸν Ὅμηρον, καὶ τὴν μιμητικὴν ποίησιν, αὐτὸς δὲ μιμητικῶς γράφει διαλόγους.*

A γους, ὧν φιλίας οὐδ' αὐτὸς εὑρετής ἐστι. Ex quibus uerbis patet dialogos imitationis poëtice nomine
contineri. Plutarchus etiam libro ſeptimo cap. octauo Sympoſiac. ſcribit olim à pueris recitari ſolitos Pla-
tonis dialogos, ſicuti ab hiſtrionibus in ſcena tragœdias, his uerbis: ἔστι γὰρ ὅτι τῶν Πλάτωνος διαλό-
γων διηγηματικοί τινές εἰσιν, οἱ δὲ δραματικοί. τούτων οὖν τῶν δραματικῶν τοὺς ἐλαφροτέ-
ρους ἐκδιδάσκοντα παῖδας, ὥστε ἀπὸ στόματος λέγειν. πρόσεστι δὲ ὑπόκρισις πρέπουσα τῷ
ἤθει τῶν ὑποκειμένων προσώπων, καὶ φωνῆς πλάσμα, καὶ σχῆμα, καὶ διαθέσεις ἑπόμεναι
τοῖς λεγομένοις. τοῦθ' οἱ μὲν αὐστηροί, καὶ χαρίεντες ἠγάπησαν ὑπερφυῶς, οἱ δὲ ἄνανδροι,
καὶ διατεθρυμμένοι τὰ ὦτα δι' ἀμουσίαν, οὓς φησὶν Ἀριστόξενος χολὴν ἐμεῖν, ὅταν ἐναρμο-
νίου ἀκούσωσιν, ἐξέβαλλον. patet quoque in ipſum Platonem primum fuiſſe inuectorem imitationis, quæ
per dialogos fit. quis autem ille fuerit, declarat ibidem Athenæus: πρὸ γὰρ αὐτοῦ τοῦτ' εὗρε τὸ εἶδος
τῶν λόγων ὁ Τήιος Ἀλεξαμενός. atque id probat teſtimonio. Niciæ Niceæi. Soterionis, & Ariſtotelis.
citat autem Ariſtotelem in libro περὶ ποιητῶν, qui non extat. ille uerò locus quia egregius eſt, & accom-
modatus ad huius, quem præ manibus habemus, declarationem: à me tranſcriptus fuit, uti ſeſe habet: Ἀρι-
στοτέλης γ' ἐν τῷ περὶ ποιητῶν. οὕτως γράφει. οὐκοῦν οὐδὲ ἐμμέτρους τοὺς καλουμένους Σώφρονος “
μίμους μὴ φῶμεν εἶναι λόγους, καὶ μιμήσεις: ἢ τοὺς Ἀλεξαμενοῦ τοῦ Τηίου τοὺς πρώτους γραφέν- “
τας τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων. in his uerbis perſpici poteſt, idem quod in hoc loco poëtices. nam &
Sophronis Mimos nominat, & affirmat, cum in his ſit imitatio, eſſe appellandos nomine poëſis. ex eo loco
declarantur etiam illa uerba. „ Socratici ſermones. nam teſtatur Socratis ſermones primum deſcriptos
fuiſſe ſub dialogi forma ab Alexamene: ne quis putaret eſſe intelligendum de Platone tantum, qui & ipſe,
ſed aliquantò pòſt Socraticos ſermones expreſſit per dialogũ. Patet igitur multò magis dialogos quodam-
modo contineri ſub ſpecie poëſis, & ſimul patet, à quo primum ea ratio ſcribendi fuerit excogitata. Ariſto
teles libro Rhet. tertio, ubi de morata oratione loquitur, ait: διὰ τοῦτ' οὐκ ἔχουσιν οἱ λόγοι μαθηματι-
κοὶ τὰ ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν, τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί. περὶ τοιούτων
γὰρ λέγουσι. En, ut Socraticos uocat ſermones dialogos Platonis, uel aliorum, qui Socratem fecerunt lo-
quentem de moribus & uirtutibus. Imitatus eſt apud nos hanc rationẽ ſcribendi M. Cicero in Tuſc. quæſt.
in Lucullo, in libro de Amicitia, & reliquis omnibus, qui dialogi ſpeciem expreſſam habent. in libro de Se-
B nectute etiam, de qua inducit diſſerentem Catonem, & ait: ſe ideo talem induxiſſe imitationem, quia maxi-
mè conueniebat perſonæ Catonis. neque uerò ibidem probat Ariſtonem Chium, qui de ſenectute induxerat
loquentem Tithonum. id enim nimis fabuloſum eſt. Verba Ciceronis hæc ſunt. omnem autem ſermonem tri- “
buimus non Tithono, ut Ariſto Chius, ſed M. Catoni ſeni, quo maiorem authoritatem haberet oratio, apud “
quem Læl. & Scipionem facimus admirantes. notandum illud uerbum, FACimus, nam poëticum eſt: & de- “
notat illam de qua loquimur, imitationem. Idem Cicero paulò poſt. Quòd ſi eruditius uidebitur diſputare, “
quàm conſueuit ipſe in ſuis libris: attribuito Græcis literis, quarum conſtat ipſum perſtudioſum fuiſſe in ſe- “
nectute. Hæc adiecit, quoniam uerebatur, nequis putaret à Cicerone parum eſſe ſeruatum τὸ πρέπον in
imitatione illa. Eſt enim in primis in omni imitatione poëtica ſeruandum τὸ πρέπον: in dialogis itidem,
nam habent ſpeciem poëſis. Eſt & alter Ciceronis locus adnotandus in epiſtolis ad Att. Cum enim Cicero in
libris de Orat. induxiſſet loquentem cum Craſſo, Antonio, & reliquis Scæuolam in libro primo. Eiuſdem
Scæuolæ perſona non apparet uſpiam in libro ſecundo & tertio. declarat igitur, qua id à ſe ſit ratione fa-
ctum. his uerbis, libro quarto Epiſt. ad Att. Erat primi libri ſermo non alienus à Scæuolæ ſtudijs, reliqui “
libri τεχνολογίαν habent (ut ſcis) Huic ioculatorem illum ſenem, ut noras, intereſſe ſanè nolui. Id uero “
ait ſe feciſſe exemplo Platonis, qui alicubi ſummouet perſonam Socratis. Cicero igitur, Plato, item Lucianus
in Dialogis mirifici quidam ſunt poëtæ, quia imitantur: & dialogus, quatenus imitatur ſermone tantum,
continetur ſub poëſi epopœica. Lucianus in eo ſermone, qui habetur πρὸς τὸν εἰπόντα, Προμηθεὺς εἶ
ἐν λόγοις. uidetur ſe excuſare, quòd dialogorum imitationem commutaſſet, & traduxiſſet ad comicam, id
eſt iocularem, & mordacem imitationem. Cum ante dialogi inſeruirent graui cuidam imitationi, inter ſe-
ſe diſputantium philoſophorum. Vide locum, ubi ſunt hæc uerba. οὐ πάνυ γοῦν συνήθη ἐξ ἀρχῆς ἦν ὁ
διάλογος καὶ κωμῳδία. Et quæ ſequuntur. Hunc ego Ariſtotelis locum ita interpretatus ſum, nec ſa-
nè defuturos puto, qui mirentur uoluiſſe me dialogos redigere ad poëticen, ex Ariſtotelis his uerbis, cum
Socratem ſatis conſtet etiam poëmata ſcripſiſſe. Id quidem me non latebat, nam & paulò ante ex Athenæo
retuli uerſum ipſius. Sophronem quoque ſciebam Mimos uerſu ſcripſiſſe: ſed uti planè ſentiebam locũ hunc
intelligendum: ita libere ſententiam meam protuli, ijs rationibus confirmatum, quibus unuſquiſque uidere
poteſt. nec ſanè ego poſthac pugnax fuero in mea ſententia, ſi quis ueriora excogitarit ad uerba Ariſtotelis
explicanda. Quantum uerò attinet ad Sophronem. Teſtatur Quintilianus Platonem huius Mimographi

poëmata ſemper in manibus habuiſſe, adeò ut etiam moriens, ſuppoſitum eum librum capiti haberet. Eiuſmodi enim perhibentur fuiſſe Sophronis Mimi, ut maximè legentes inflammarent ad uirtutem. Dem. Phalereus (ſi modo eius liber eſt qui circumfertur) una in hac re eum reprehendit, quod immodicus eſſet in proferendis prouerbijs. De Xenarcho nihil habeo dicere, præter hoc unum, quòd Mimorum ſcriptor fuit, & ſæpe eius poëmata citantur ab Athenæo. Chæremon & ipſe poëta comicus fuit. de eo mentionem facit Theophraſtus libro quinto de Plantis, ubi de fumoſis loquitur arboribus, & palma in primis, quæ à Chæremone fuerat appellata fumoſa. ſcripſit hic rhapſodias. Declarat Euſtathius quid ſit ῥαψῳδία his uerbis: ῥαψῳ-
» δίαι καλοῦνται διὰ τὸ κατὰ συνάφειαν τεχνικὴν ῥάπτεσθαι οἷον τὴν ᾠδήν. *Paulò poſt:* ὅτι δὲ καὶ
» παρὰ τὴν ῥάβδον ἡ ῥαψῳδία εἴρηται οἱονεὶ ῥαβδῳδία τις οὖσα φασὶ καὶ ταῦτα οἱ παλαιοὶ
» ἀκολουθοῦντες τῷ καλλιμάχῳ εἰπόντι.
» τὸν ἐπὶ ῥάβδῳ μῦθον ὑφαινόμενον.
» δάφνινος δὲ ἦν ἡ ῥάβδος, ἣν κατέχοντες ἐποίουν τοιαύτας τὰς ᾠδάς. *Paulò poſt:*
» πίνδαρος δὲ ἀρέσκει οὐκ ἀπὸ ῥάβδου ἀλλ' ἐκ τοῦ ῥάπτειν τοὺς ῥαψῳδοὺς λέγεσθαι, παρὰ φράζων
» γὰρ τοὺς ῥαψῳδοὺς ῥαπτῶν ἐπέων ἀοιδοὺς αὐτοὺς λέγει. *Itidem Athenæus lib. XIIII. cum ait:* οὐκ
» ἀπελίποντο δὲ ἡμῶν τῶν συμποσίων οὐδὲ ῥαψῳδοί, ἔχαιρε γὰρ τοῖς ὁμήρου ὁ λαρήνσιος. ὅτι
» δὲ ἐκαλοῦντο οἱ ῥαψῳδοὶ καὶ ὁμηρισταὶ Ἀριστοκλῆς εἴρηκεν ἐν τῷ περὶ χορῶν: τοὺς δὲ νῦν ὁμη-
» ριστὰς καλουμένους πρῶτος εἰς τὰ θέατρα παρήγαγε δημήτριος ὁ φαληρεύς. χαμαιλέων
» δὲ ἐν τῷ περὶ στησιχόρου καὶ μελῳδηθῆναί φησιν, οὐ μόνον τὰ ὁμήρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡσιόδου,
» καὶ ἀρχιλόχου καὶ μιμνέρμου. καὶ φωκυλίδου. κλέαρχος δὲ ἐν τῷ προτέρῳ παραγράφων τὰ
» ἀρχιλόχου φησίν, ὁ σιμωνίδης ὁ ζακύνθιος ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ δίφρου καθήμενος ἐρραψῴ-
» δει. λυσανίας δ' ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἰαμβοποιῶν μνασίωνα τὸν ῥαψῳδὸν λέγειν ἐν ταῖς
» δείξεσι τῶν σιμωνίδου τινὰς ἰάμβων ὑποκρίνεσθαι, τοὺς δὲ ἐμπεδοκλέους καθαρμοὺς ἐρραψῴ-
» δησεν ὀλυμπιάσι κλεομένης ὁ ῥαψῳδός: ἡγησίαν δὲ κωμῳδὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῷ με-
» γάλῳ θεάτρῳ ὑποκρίνασθαι τὰ ἡσιόδου.

A

» περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶν-
» ται τοῖς εἰρημένοις. λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ, καὶ μέλει, καὶ μέτρῳ ὥσπερ ἥ τε τῶν
» διθυραμβικῶν ποίησις, καὶ ἡ τῶν νόμων, καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. B
» διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος.
» De his igitur hunc in modum determinatum ſit. Sunt uerò, qui his o-
» mnibus promiſcuè utantur, numero harmonia, metro, ut Dithyrambo-
» rum, Mimorum'ue poëſis, tragœdia inſuper atque comœdia: quæ ta-
» men hoc differunt, quòd illæ quidem ſimul omnibus, hæ uero particu-
» latim utuntur.

Ex hoc contextu eliciuntur duo concluſa. Sed prius connectenda hæc ſunt cum ſuperioribus. Poſtquàm Ariſtoteles declarauit alias partes poëticæ uti, ex illis tribus, aut ſeparatim uno, aut duobus, uti dictum eſt: nunc declarat ultimum quiddam: quod eſt primum concluſum, huiuſmodi. Tribus illis ſimul uti, Dithyrambicen, Legum poëſin, Comœdiam, & Tragœdiam. Alterum concluſum eſt: Cum tribus hæ utantur omnes, alias ex his, ut dithyrambicen & legum poëſin, (nam ſic eſt legendum) ſicuti poſtea declarabimus uti omnibus ſimul. Alias autem, Tragœdiam ſcilicet & Comœdiam uti illis, particulatim, nec eodem tempore, aut ſimul. Sunt igitur nobis explicanda duo hæc concluſa, in primo. Corrigendus contextus, & demonſtrandus error Alexandri Paccij in uertendo. Quòd dithyrambice uteretur his, dictum eſt antè, ubi antiquitatem eius omnem expoſuimus. Mimorum poëſis, quomodo ſpectet ad hunc locũ, ſicuti ſenſiſſe uidetur interpres, non uideo, cum Mimus comœdiæ ſit ſpecies, & debeat contineri ſub altera parte diuiſionis, ubi etiam comœdia collocatur. ſed dicendum breuiter aliquid de Mimis. ut ſciamus quale hoc fuerit comœdiæ genus, & perſpiciamus de ca uoluiſſe hoc loco ſignificare Ariſtotelem. Mimus (ut ait Donatus) imitabatur leuiſſimas quaſque perſonas exactiſſimè in omnibus dictis, motionibus, & actionibus, etiam cum laſciuia. Planipedes huiuſmodi fabulæ à ueteribus appellabantur. Eiuſq; rei rationem explicat Sextus Pompeius. M. Cicero libro ſecundo de Oratore, ubi loquitur de ſalibus, monet mimicos iocos debere uitari ab oratore, quòd laſciuiæ eſſent pleniſſimi. Plutarchus libro ſeptimo, capite octauo Sympoſiac. μῖμοι τινές εἰσιν ὧν τοὺς μὲν,
» ὑποθέσεις, τοὺς δὲ, παίγνια καλοῦσι, ἁρμόζει δὲ οὐδέτερον τῷ συμποσίῳ, ἃς μὲν ὑποθέσεις

διὰ

A διὰ τὰ μήκη τῶν δραμάτων, καὶ τὸ δυσχορήγητον: τὰ δὲ παίγνια πολλῆς γέμοντα βωμολοχίας, καὶ σπερμολογίας, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ γυναικῶν συγκατακειμένων. καὶ παίδων αὐτῆ ἐπιδεικνῦντας μιμήματα. *Mimorum comœdiarum, nominat aliquot Athenæus, & Pollux, ἱλαρῳδοί. hi utebantur ueſtibus albis, & coronis. σιμῳδοί, κιναιδολόγοι, μαγῳδοί. hi muliebribus utebantur ueſtibus. Tanta uerò fuit hiſtrionum fœditas in his turpibus rebus repræſentandis, ut infames ſint habiti: & ideò Ariſtoteles cauſam explicet, cur omnes fermè hiſtriones improbis ſint moribus. etſi apud Rom. Aeſopus, & Roſcius magno in honore fuerunt habiti. Verũ de Mimis hactenus, quas fuiſſe quaſdam Comœdias conſtat. Nunc demonſtro errorem interpretis: eſt in contextu Græco, ἡ νόμων ποίησις. Sed interpres uidetur legiſſe μίμων. Si ita legeres, bis idem dixiſſet Ariſtoteles. nam cum Mimus ſpecies una ſit Comœdiæ: continetur proculdubio & ipſa ſub genere Comœdiæ, de qua meminit in altera diuiſionis parte. Deinde cum tradat differentiam hanc, inter Dithyrambicen, Legum poëſin, & Tragœdiam, atque Comœdiã: quod illæ ſimul, & eodem tempore utuntur harmonia, ſermone, numero. Hæ uerò Comœdia ſcilicet & Tragœdia, utuntur quidem, ſed ſeparatim, & diuerſo tempore: confunderentur ea, quæ dicit, nam connumeraret Mimos ſeparatim à Comœdia, cum ſint ipſius ſpecies una. Eſt igitur legendum νόμων. Sed conſiderandũ, quæ, qualiſq; fuerit legum poëſis. Antiqui legum latores leges ſuas uerſibus deſcripſerunt. de Solone quidem id pro uero accepimus. nam elegis ſcripſit ſuas leges. Eorum elegorum multos citat Laërtius in eius uita. recitat etiam Demoſthenes in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, Ariſtot. in probl. ſectione XIX. probl. XXVIII. quærit cur multæ leges cantilenæ uocantur? reſpondetq; homines priuſquàm literas perciperent, leges decantare conſueuiſſe, ne ex animo effluerent, id quod ab Agathyrſis factitatum recenſet. Athenæus libro decimoquarto, ubi recenſet cantilenarum appellationes, ait, ᾖδον δὲ Ἀθήνησι καὶ Χαρώνδου νόμοι παρ᾽ οἶνον, ὥς ἕρμιππός φησιν ἐν ἕκτῳ περὶ τῶν νομοθετῶν. Sequitur alterum concluſum, quod ex contextu eliciebatur. Tragœdiam ſcilicet & Comœdiam tribus uti. harmonia, rhythmo, ſermone, ſed diuerſo tempore, nec ſimul, ſed ſeparatim. Athenæus libro primo, multiſq; alijs in locis ait, tres olim fuiſſe ſaltationes: Tragicam, Comicam, Satyricam, quæ Sicinnis uocabatur. Saltatio Comica appellabatur κόρδαξ. Tragica uocabatur ἐμμέλεια. Dithyrambica τυρβασία, ut legere eſt apud Iulium Pollucem libro quarto. Tragicæ ſaltationis primus εἰσηγητὴς fuit Bathyllus Alexandrinus: fuit autem egregius ſaltator Bathyllus: itidem & Pylades: ſaltatio Bathylli erat ἱλαρωτέρα. Pyladis autem ὀγκώδης, παθητική, καὶ*

B *πολύκοπος. Hæc aſſerit Athenæus libro primo. Plutarchus quoque libro ſexto. Sympoſiac. cap. octauo,* "
"ἀπρεπὴς δὲ ἡ ὀρχήσεως τὴν πυλάδειον ὀγκώδη, καὶ παθητικὴν καὶ πολυπρόσωπον οὖ-" "
"σαν. *Idem eodem loco meminit de Bathyllo & eius ſaltatione.* δεχόμεθα τὴν βαθύλλειον αὐτόθεν πέ-" "
"ζαν τοῦ κόρδακος, ἐπιψαύουσαν ἠχοῦς ἤ τινος πανὸς, ἢ σατύρου σὺν ἔρωτι κωμάζοντος ὑπορ-" "
"χήματος ἀντιτιθεμένην. *Idem quoque affirmat Aeſchylum poëtam Tragicũ:* πολλὰ σχήματα ὀρχη-" "
"στικὰ εὑρεῖν. *& ipſum primum* σχηματίσαι τοὺς χορὸς ὀρχηστοδιδασκάλοις οὐ χρησάμενον. *nam* "
mos erat eos adhibere, quod notat etiam Pollux in eadem uoce. in choris autem erat χοροδιδάσκαλος, δεξιοστάτης, ἀριστεροστάτης, λαυροστάτης τριτοστάτης, *ut idem Iulius Pollux explicat. nominat Athenæus libro primo,* τελέστην ὀρχηστοδιδάσκαλον *inueniſſe* πολλὰ σχήματα, ἄκρως ταῖς χερσὶ τὰ λεγόμενα δεικνύντας. *Erat autem Teleſtes adeò peritus ſaltandi, ut in ſaltatione tantum apertiſſimè exprimeret. Oppugnationem illam inſignem Thebarum factam à ſeptem ducibus. Olim etiam quidam poëtæ fuerunt* ὀρχηστικοὶ *appellati: Theſpis, Cratinus. Phrynichus, non ſolum quia ſua Poëmata ſcribebant apta ad recitationem ſaltatoriam. Sed etiam quoniam præter peritiam ſcribendi poëmatis, docebant etiam ipſimet, & profitebantur artem ſaltandi. Vſque adeo ſe exhilarabant, & profundebant in omnes affectus poëtæ. Hæc uolui pauca hoc loco exponere de more ſaltationum poëticarum: ut quæ dicturus ſum poſtea, apertius intelligantur. Verum quoniam Ariſtot. ait Comœdiam, Tragœdiam, & legum poëſin, uti conſueuiſſe ſeparatim. & ut ipſius utar uerbis,* κατὰ μέρος, *ſermone, rhythmo, & harmonia, non ab re fuerit breuiter explicare ueterem totam illam rationem recitandorum huiuſmodi poëmatum, ut quomodo imitatio per ſermonem, harmoniam, & rhythmum fieret unuſquiſq; perſpicere poſſit. In Scena Comica, & Tragica cum triplici modo fieret repræſentatio, neceſſe eſt quoque fuiſſe triplex hominum genus, qui repræſentarent. Erant autem hi: Hiſtriones, qui ſermone imitabantur. Saltatores, qui ſaltatione. Cantatores, & harmonici, qui cantu & harmonia. Talem fuiſſe morem apertè demonſtrabo poſtea ex ueterum ſcriptis. Sed antequàm de his dico, ſciendum. Cum ueteres uarijs quibuſdam modis nonnulla in Tragœd. & Comœd. repræſentarent, & inducerent quæ erant ſupra captum humanum: neceſſe fuit, ut ad ea exprimenda uarias etiam res excogitarent. Atque ut hoc facilius intelligatur, explico. Exprimebant tonitrua, inducebãt Deos* ἐκ μηχανῆς. *imitabantur fulmina, habebant igitur ſub ſcena* βροντεῖον. *in altiore ſcenæ parte* κεραυ-

 νοσκο-

νοσκοπεῖον. Supra ſcenam θεολογεῖον. itidem & γέρανον, quo aliquē in ſublime rapiebant, ut de Memo- A
none ab Aurora: & Endymione à Luna accepimus. ἐκκύκλημα quoq; quod circumuolutum oſtentabat,
quæ intus agerentur, utputa dilacerationem, & cædem filiorum à Medea patratam: fœdos concubitus, &
eiuſmodi quædam, quæ ſpectari ob fœditatem non poſſunt, neque debent, ſicuti præclare monuit in Poët.
Horatius. De inſtrumentis autem his, & machinis copioſe qui uolet, legat apud Iulium Pollucem lib. quar-
to. & Vitruuium. Quoniam autem Græci triplici ratione, ſicuti dictum eſt, imitabantur, ampliorem quo-
que ſcenam eos habuiſſe par eſt. habebant (ut ſcribit Pollux) ὀρχήστραν, in qua erat θυμέλη, ſeu pulpitū,
& ara. hinc comicorum hiſtrionum alij Thymelici, alij ſcenici appellati. In ſcena recitari, mos erat, per ſer-
monem. In pulpito, & orcheſtra ſaltabant ſaltatores, idemq; ipſum ſaltatione exprimebāt, quod fuerat ex-
preſſum ſermone ab hiſtrionibus. In remotiore ſcena fiebat harmonia, per quam etiam illa eadem exprime-
bantur. Omnia autem hæc tria agebantur ſeparatim, & ut inquit Ariſtoteles, κατὰ μέρος. Pulcherrimè &
aptiſsimè declarat hoc Lucianus in libello περὶ ὀρχήσεως. ait enim olim eoſdem fuiſſe, qui cantarent, &
ſaltarent. Sed quoniam anhelitu, qui ciebatur ex motu ſaltantium, interrumpebatur uox cantantium: uſum
obtinuiſſe, ut ſeparatim canerent & ſaltarent. Ea maxima erat ſaltatorum laus, ut ſe aptè conformarent ad
„ perſonas, quas expreſſuri erant. Luciani uerba ſunt hæc: πάλαι μὲν γὰρ αὐτοὶ καὶ ᾖδον, καὶ ὠρχοῦν-
„ το, εἶτ' ἐπειδὴ κινουμένων τὸ ἆσθμα τὴν ᾠδὴν ἐπετάραττεν, ἄμεινον ἔδοξεν ἄλλους αὐτοῖς
„ ὑπᾴδειν. αἱ δὲ ὑποθέσεις κοιναὶ ἀμφοτέροις καὶ οὐδὲν τι διακεκριμέναι τῆς τραγικῆς αἱ ὀρ-
„ χηστικαί, πλὴν ὅτι ποικιλώτεραι αὗται καὶ πολυμαθέστεραι, καὶ μυρίας ἔχουσαι μεταβο-
λάς. Idem Lucianus in eodem libello paulò ante, ubi alterum inducit reprehendentem quendam, qui ante-
„ ponebat Tragœdiam & Comœdiam, ſaltationibus, ita ait: δοκεῖς δέ μοι, ὅταν κωμῳδίαν, καὶ τραγῳ-
„ δίαν ἐπαινῇς ἐπιλελῆσθαι, ὅτι καὶ ἐν ἑκατέρᾳ ἐκείνων ὀρχήσεως ἴδιόν τι εἶδός ἐστιν. οἷον τρα-
„ γικὴ μὲν ἡ ἐμμέλεια. κωμῳδικὴ δὲ ὁ κόρδαξ, ἐνίοτε δὲ καὶ τρίτης σικιννίδος προσλαμβα-
νομένης. Ex quo loco cognoſcimus, qualis fuerit ſaltatio in Trag. & Com. Exprimebant autem ſaltationes
hæ ſingulas animi affectiones, adeo ut loqui uiderentur. hinc illud apud eundem Lucianum legere eſt, quod
quia uidetur perlepidum ſubſcripſi. Demetrius (de quo Lucianus) ſaltationem appellabat quiddam πά-
ρεργον, quod cum audiſſet egregius quidam ſaltator, qui Neroni erat chariſs. dicitur illum rogaſſe, ut ſe
ſaltantem ſpectaret ſine tibijs, & cantu: ipſe uerò ſaltauit Martis & Veneris concubitum, qualem deſcribit B
Homerus. ita uerò Solem qui dolos patefecerat, Martem coeuntem, Venerem cum eo irretitam opera Vul-
„ cani, Deos inſpectantes, & ridentes expreſſit, ut Demetrius admirans dixerit ἀκούω ὦ ἄνθρωπε ἃ ποι-
„ εῖς, οὐ μόνον ὁρῶ, καί μοι δοκεῖς αὐταῖς χερσὶν λαλεῖν. Multa huiuſmodi præclara apud Lucianum
legi poſſunt, quæ ego breuitatis cauſa prætermiſi. Sicuti autem erant, olim ſaltatores periti: ita etiam canto-
res erant, qui diuerſis modulationibus omnia exprimerent. Earum autem modulationum cum eſſent diuer-
ſa genera: erant auditoribus quàmlibet rudibus notiſsima. Nam nullus olim ferè fuit, qui Muſicen nō noſſet.
Muſicen enim ignorare probro dabatur, ex quo indocti uulgò ἄμουσοι uocabantur. Hinc eſt à nobis di-
ctum, ante recitationem fabularum, conſueuiſſe Harmoniam fieri, ex qua cognoſcerent auditores, quale eſ-
ſet futurum fabulæ genus. Poſſem alia quàmplurima dicere de choricis cantilenis, & ſaltationibus. Sed hæc
ſuo loco aptius dicentur: cum ſcilicet de Choro & eius uſu loquemur. Nunc ut opinor, ſatis declarata fue-
runt ea Ariſtotelis uerba, quibus ſignificat olim comœdiam, & tragœdiam particulatim, ſeu, ut ipſius ap-
ponam uerba, κατὰ μέρος, uti conſueuiſſe ſermone, harmonia, ſaltatione. Sed non eſt omittendus Plato. lo-
„ cus, qui eſt lib. 3. de Repub. ubi hoc apertè declarat his uerbis: τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον,
„ λόγου τε καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. Paulò poſt: καὶ μὴν τήν γε ἁρμονίαν, καὶ ῥυθμὸν ἀκολουθεῖν δεῖ
„ τῷ λόγῳ. πῶς δ' οὔ. ἀλλὰ μὴν θρηνῳδιῶν τε καὶ ὀδυρμῶν ἐν λόγοις οὐδὲν προσδεῖσθαι. οὐ γὰρ οὖν.
„ τίνες οὖν θρηνώδεις ἁρμονίαι, λέγε μοι σὺ γὰρ μουσικός. μιξολυδιστὶ ἔφη. καὶ συντονολυδιστί. καὶ
τοιαῦταί τινες. poteſt quiuis, opinor, in his uerbis facilè perſpicere, Harmoniam, & Rhythmum accom-
modari conſueuiſſe ad ſermonem, qui prius recitatus fuiſſet ab Hiſtrionibus. Eandem rem adhuc apertius
„ idem Plato paulò poſt, his uerbis explicat: ἑπόμενον ταῖς ἁρμονίαις, ἔφη, ἡμῖν ἂν εἴη τὸ περὶ ῥυθμοὺς
„ μὴ ποικίλους αὐτοὺς διώκειν, μήτε παντοδαπὰς βάσεις, ἀλλὰ βίου ῥυθμοὺς ἰδεῖν κοσμίου τε καὶ
„ ἀνδρείου, τίνες εἰσίν, οὓς δέοντα τὸν πόδα περὶ τοιούτῳ λόγῳ ἀναγκάζειν ἕπεσθαι, καὶ τὸ μέλος,
„ ἀλλὰ μὴ λόγον ποδί τε, καὶ μέλει. Oportet igitur Harmoniam & Rhythmum ſermonem ſequi, non
„ autem Sermonem accommodari ad Rhythmum. Volens uerò Plato explicare in Rhythmo eſſe ſaltationē,
ait, περὶ ποδί, ſicuti nos copioſe paulò poſt exponemus, cum opus fuerit, & locus poſtularit.

„ ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπου-
δαίους,

A δαίους, ἢ φαύλους εἶναι, τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις, κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες, ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι. ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζε.

Quoniam uerò qui imitantur, agentes ipſos imitantur: hos autem uel improbos eſſe oporret, ut quos duntaxat ferè ſemper ipſi mores concomitentur, etenim per uitium, atque uirtutem moribus omnes differunr, neceſſe eſt, quod etiam Pictores faciunt, uel meliores, uel deteriores imitari: Polygnotus quidem meliores, Pauſon deteriores, Dionyſius uerò ſimiles effingebat.

Connectenda hæc ſunt cum ſuperioribus, poſtea declaranda. Cum uellet Ariſtoteles Poëticæ definitionẽ componere, & partium ipſius: fuit illi neceſſariò inueniendum genus, deinde differentiæ: nam ex harum attributione ſpecies inter ſe poëtices diſtinctæ definiri poterunt. Inuenerat uerò ante differentias tres, οἷς, ἃ, ὡς. Ad primam differentiam accommodata ſunt illa tria, Sermo, Harmonia, Numerus, & ſimul expoſitum eſt, quomodo aut ſeparatim una, aut duabus ſimul, aut tribus, tum ſeparatim, tum ſimul, & hæc & illa poëſis ſpecies uteretur. Nunc aggreditur explicandam ſecundam differentiam, quæ materiem demonſtrat, aut quaſi materiem quandam, ex qua poëtice ſuum opus, id eſt imitationem conficit. hanc nos differentiam ſuperius uocabamus. REPRAESENTATVM *ſiue quod agitur. Placent mihi magnopere ea, quæ hoc loco ab Auerroe dicuntur, & ſi fortaſſe alicui rudia uideri poſſunt, id autẽ uitio interpretis factum eſt. Ego qualiacunq; illa ſunt, ita ſubſcribam, uti ſeſe habent: Satis enim fuerit ſententiam percipere. Imitatio, ſeu (ut illius utar uerbo) aſſimilatio eſt, per quam intenditur conuenientia aſſimilati cum ſuo aſſimilabili propter oſtenſionem decentis, aut turpis, id eſt uirtutis, & uitij. Ex quo conſequitur, neceſſe eſſe, ut imitentur aut bonos, aut malos. Idem paulò poſt ſic ait: Omnes repræſentatores, & aſſimilatores habent hoc ſibi propoſitũ,*
B *ut incitent ad quaſdam actiones, quæ circa uoluntaria conſiſtunt, & retrahant à quibuſdam. Erunt igitur neceſſariò ea, quæ intendunt per ſuas repræſentationes aut uirtutes, aut uitia. Omnis enim actio, & omnis mos non uerſatur, niſi circa alterum iſtorum, uidelicet uirtutem, & uitium. Hoc ipſum ait Ariſtoteles in cõtextu. Omnis poëſis, quæ imitatur, imitatur agentes. hi autẽ ſunt (ut uerba apponam Ariſtotelis) aut* σπουδαῖοι, *aut* φαῦλοι τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις: *nam mores duplici hac differentia diſtinguuntur. quod ita probari poteſt, & apertiſſimè demonſtrari. Virtus medium obtinet locum inter duo extrema. quæ ſunt, alterum ex defectu, alterum ex abundantia: ut copioſe declarat in Ethicis Ariſtoteles. Vnde præclare eſt ab Horatio dictum. Virtutem eſſe medium uitiorum utrinque redactum. Virtus autem, & uitium in homine inſunt per habitum, ex quo actiones exiſtunt omnes. A uirtute uerò boni: à uitio mali appellantur. & quoniam qualitates hæ augentur, & imminuuntur.* κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, *ideo in contextu ait Ariſtot. imitationem fieri, aut meliorum, & præſtantiorum, aut deteriorum. Eſt quiddam in contextu adnotandum, cum ait:* ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς. *nam alterum non ſatis expreſſe uertit Paccius. hoc ſcilicet, uel meliores, uel ſimiles, uel deteriores, quod Ariſtot. ita profert,* καθ' ἡμᾶς, *expreſſius eſt: nam ſenſus eſt huiuſmodi: imitamur aut præſtantiores, quàm ætate noſtra uiuant: aut eos, qui inſtar ſunt noſtri. & qui tales ſunt, quales qui noſtra ætate uiuunt. nam eſt inueterata opinio, fuiſſe olim quandam Heróum ætatem, qui multò ſapientiores erãt, & præſtantiores, quàm homines noſtræ ætatis. Cuiuſmodi, Hercules, Achilles, Aeneas, Neſtor, & alij tam multi, de quibus ueteres locuti ſunt. Altero loco peccat Georg. Valla: nam ubi Ariſtoteles habet hæc uerba:* ὥσπερ οἱ γραφεῖς. *uertit ille, ut ſcriptores. Cum* γραφεῖς *hoc loco dicantur pictores: patet, nam ij, quos nominat Ariſtot. Polygnotus, Pauſon, Dionyſius pictores fuerunt. Sumit igitur ſimilitudinem à pictoribus Ariſtoteles, quod ſæpè facit. Sicut etiam Horat. in ſua Poëtice. Ea uerò ita ſeſe habet. Poëtæ id efficiũt, quod pictores: nam hi aut imitantur præſtantiores, aut ſimiles hominibus noſtræ ætatis, aut deteriores. Polygnotus præſtantiores: Dionyſius ſimiles ſuæ ætatis hominibus, Pauſon deteriores imitabatur. Pictores effingũt præſtantiores, cum aut Heroas, aut eos uiros exprimunt, cuiuſmodi ætate noſtra non reperiuntur. Sicuti adhuc his temporibus faciunt plerique pictores, qui maximè excellunt in imaginibus ſanctorum hominũ, qui è uita exceſſere, pingendis, qui tamen in alijs pingendis operam infeliciter ponunt ſuam. Alij rectè pingunt ea, quæ communis quidam ætatis ſuæ uſus fert: ut habitum perſonarum, Armaturam, Cincturam, Equi-*

b 3 tationem.

tationem. Alij politè deteriora pingunt, ea ſcilicet quæ ſpeciem habent rerum malarum & turpium. Cuiuſmodi ſunt pictores qui coëuntes homines pingunt, aut diſtorquentes os & inflantes buccas. Per deteriores tamen poſſunt etiam uiles & ignobiles intelligi. Aelianus lib. 4. ſuæ uariæ hiſtoriæ, ſcribit legem olim fuiſſe apud Thebanos περὶ τεχνιτῶν, καὶ γραφικῶν, καὶ πλαστικῶν, *ut imitarentur, & effingerent* εἰκόνας εἰς τὸ κρεῖττον. *Erat autē pœna ijs conſtituta* τοῖς εἰς τὸ χεῖρον, ἢ πλάσασιν, ἢ γράψασι. *Ibidē Aelianus meminit Pauſonis pictoris. ait enim Socratis ſermones eſſe perſimiles picturæ Pauſonis. Nam is in exigua tabella equum currentē, & frenatū expreßit. Cumq; ille, cuius gratia opus fuerat confectum, indignaretur, quòd frenum addidiſſet, reſpondit, anguſtiam tabellæ fuiſſe in cauſa, & ideo in paruo ſpatio equū frenare oportuiſſe. Sic Socrates ſæpe ænigmaticè, & ſubobſcurè loquebatur, ac nimium anguſtè. Idē Aelianus mentionē facit Polygnoti, & Dionyſij pictorū:* πολύγνωτος ὁ θάσιος, καὶ διονύσιος ὁ κολοφώνιος γραφεῖς ἤστην, καὶ ὁ μὲν πολύγνωτος ἔγραφε τὰ μεγάλα, καὶ ἐν τοῖς τελείοις εἰργάζετο τὰ ἆθλα. ἡ δὲ τοῦ διονυσίου πλὴν τοῦ μεγέθους τὴν τοῦ πολυγνώτου τέχνην ἐμιμεῖτο εἰς τὴν ἀκρίβειαν πάθος, καὶ ἦθος καὶ σχήματος χρῆσιν, ἱματίων λεπτότητας, καὶ τὰ λοιπά.

Δῆλον δὲ ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφοράς. καὶ ἔσται ἑτέρα, τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, καὶ αὐλήσει, καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας.

Ex quo liquidò apparet imitationū ſupradictarum unamquāq; tales differentias ſortiri, planeq; diuerſam euadere, quod res diuerſas ad hunc modū imitetur. Etenim tum in ſaltatione, tum in tibiarū, cithararum'ue modulatione huiuſmodi diſſimilitudines fieri contingit.

Quoniam omnis poëſis imitatur, & imitatur agentes. hi uero aut boni, aut mali: nam his duobus differunt inter ſe hominum mores. Neceſſe eſt, omnem poëſin uel hos, uel illos imitari: ſicuti etiam faciunt pictores, qui aut præſtantiores, aut uiliores, aut eos, qui inſtar ſunt ſuæ ætatis hominum, imitantur. patet igitur hanc differentiam, quæ ſumitur ex materie, & rebus ſubiectis diſtinguere ſpecies poëſeωn inter ſe. Id uerò probatur ſingillatim per inductionem. Auletice, Cithariſtice, Dithyrambice, Epopœia, Saltatoria, Tragœdia, Comœdia differunt inter ſe pro diuerſitate rerum, hominum & actionum quas imitantur, patet igitur concluſio. Debet autem hoc exemplis dilucidius oſtendi. Saltatoria primum, tum ipſa ab alijs, tum à ſemetipſa hac diſtinguitur differentia. Quandoq; enim uiles, quandoque præſtantes, quandoque honeſtas, aliquando turpes exprimebat ſaltatio hominum actiones, ut ex ijs, quæ ante à me dicta fuerunt, intelligi potuit. Auletice quandoque: nam & ipſa uiles ferè ſemper, aliquando tamen etiam graues imitabatur actiones, ut ſatis ex ſuperiore noſtra diſputatione colligi poteſt. Cithariſtice, ſeu lyrice, cum & ipſa adhiberetur, tum ad hymnos & pæanas, tum ad iocos, & amores: patet utraque eam differētia diſtingui. Dithyrambice, Bacchi quæ continebat laudationem, magna ex parte præſtantiores exprimebat actiones.

καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους ἡγήμων δὲ ὁ θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικοχάρης ὁ τὴν δηλιάδα, χείρους.

Similiter etiam, & quæ circa ſermones, & nuda carmina uerſantur. Exempli cauſa, Homerus præſtantes effingit, Cleophon ſimiles, Hegemon uerò ille Thaſius, qui primus Parodias ſcripſit: nec non Nicocharis qui Deliadem, uiles.

Hæc ita cum ſuperioribus connecti debent. Ariſtot. adhuc inductione utitur, enumeratq; omnes poëſeos partes, atque demonſtrat, in Epopœia etiam eandem cerni differentiam, quæ ex materie, & genere rerum ſumitur. innuit autem Epopœia, cum dixit, quæ uerſantur περὶ λόγους καὶ ψιλομετρίαν. *Poſtremam dictionem uertit Valla ineptißimè (ut multa ſolet) tenuitatem ſermonis. Paccius nuda carmina. Expreßius dictum fuiſſet. Quæ uerſibus tantum, & metro imitationem ſuam conficiunt. nam hic eſt Ariſtot. ſenſus. Sed redeo ad rem. Sub Epopœia collocantur Dialogi, quatenus imitantur, ut ante declaratum eſt, quod multò apertius ſignificauit Ariſtot. hoc loco, cum ait:* λόγους καὶ ψιλομετρίαν. *nam cum ait* λόγους, *ipſos intelligit Dialogos, qui ſermone imitantur ſoluto. Ariſtot. in Rhetoric. lib. 3. ita ſæpe appellat. cum uerò, inquit* ψιλομετρίαν, *innuit Heroicum poēma, quale eſt Homericū utrunq; & Vergilianū, nam in ſermone in-*

A *ne incluſo metris conficitur imitatio. Dialogis igitur accommodari poteſt eadem differentia. nam & præſtantes, & uiles imitantur. Pulcherrimus eſt ille Luciani locus, quem etiam ſuperius citaui, ex eo opuſculo, quod inſcribitur, Προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις. declarat enim quantum interſit inter Dialogum & Comœdiã: differebant autem materie rerum, quas tractabant. nam Comœdia uiliores imitabatur, cum maledicentia. Dialogus uero diſputationes tantum philoſophorum exprimebat. Quare reprehẽdebatur Lucianus, quòd abuteretur Dialogis, & ad eos accommodaret materiem, quæ Comœdiæ erat propria. Verba ſunt hæc: καὶ ὅμως ἐτολμήσαμεν ἡμεῖς τὰ οὕτως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα ξυναγαγεῖν, καὶ ξυναρμόσαι οὐ πάνυ πειθόμενα, οὐδ' εὐμαρῶς ἀνεχόμενα τὴν κοινωνίαν. δέδια τοίνυν μὴ αὖθις ὅμοιόν τι τῷ προμηθεῖ τῷ σῷ πεποιηκὼς φαίνωμαι, τὸ θῆλυ τῷ ἄρρενι ἐγκαταμίξας. καὶ διὰ τοῦτο δίκην ὑπόσχω. Metrica Epopœia imitatur & præſtantes, & τοὺς καθ' ἡμᾶς, & χείρους. probat autem exemplis antiquorum poëtarum. Sic. Homerus præſtantes, Cleophon ſimiles, Hegemon uiles, & Nicocharis imitantur. Homerus reges, & heroas effingit, Agamemnonem, Menelaum, Aiacem, Neſtorem, Achillem, & Vlyſſem in primis: hunc quidem in Iliade, illum uerò in Odyſſea. Quare Plutarchus utriuſque poëmatis dignitatem extollens ait: ἡ μὲν Ἰλιὰς ἔχει τὰς ἐν Ἰλίῳ πράξεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, ἡ δὲ Ὀδύσσεια τὴν Ὀδυσσέως ἀνακομιδὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐξ ὧν δῆλός ἐστι παριστὰς, διὰ μὲν τῆς Ἰλιάδος ἀνδρείαν σώματος, διὰ δὲ τῆς Ὀδυσσείας ψυχῆς γενναιότητα. de Cleophonte hoc, nuſquam legi. Suidas quidem alterum Cleophontem nominat, quem & Athenienſem, & Tragicum uocat. ſed non puto hunc eſſe. Exprimebat hic de quo loquitur Ariſtoteles, τοὺς ὁμοίους. De Hegemone multa legi poſſunt apud Athenæum libro XV. ubi de Parodis agit. Is ab antiquis dictus fuit φακῆ cognomento, id eſt lenticula. Scripſit Φίλιννιν Comœdiam ueterem, de qua Athenæus ibidem meminit. primus hic parodias induxit in ſcenam, & pulpitum, nam ita habet Athenæus, εἰς θυμέλην, ut recitarentur. Sed dicamus breuiter de hoc genere poëmatis. Quantum ego perſpicere potui: Ii poëtæ uocabantur ab antiquis Parodi, qui uiliſſima tractabant argumenta, & maledicentiæ pleniſſima. Athenæus, ubi loquitur de Eubœo Parodo, qui uixit temporibus Philippi regis Macedonum, ait: ἐνδοξότατος ἦν ἐν παρῳδίαις, καὶ Ἀθηναίοις ἐλοιδόρησε, καὶ ἔτι σώζεται αὐτοῦ παρῳδιῶν βιβλία τέσσαρα. Parodi iocis, & ſalibus utebantur in ſuis Parodijs. declarat hoc ibidem Athenæus ex uerbis Polemonis, qui ſcripſit librum περὶ τῶν τὰς παρῳδίας γεγραφότων. cuius hæc erant uerba: τοὺς δὲ τὰς παρῳδίας γράψαντας λογίους ἂν*

B *φήσαιμι διὰ τὸ παίζειν ἀμφιδεξίως. Inuentor autem Parodiarum primus fuit Hipponax Iamborũ ſcriptor. Hegemonem hunc ſæpe in recitatione parodiarum uiciſſe, ibidem teſtatur Athenæus: Eundemq; ſcripſiſſe γιγαντομαχίαν. Ex illius uerò Parodijs multos citat uerſus. Heſychius declarans uerbum hoc παρῳδοῦντες, ait: παρατραγῳδοῦντες, χλευάζοντες: ex quo ſatis apparet, quale fuerit hoc poëmatis genus. Quod autem ait Ariſtoteles in contextu primum Hegemonem Thaſium parodias ſcripſiſſe, non ſatis patet: niſi fortè ita ſit intelligendum. primum illum apud Athenienſes, aut primum, quoniam πρῶτος εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἀγῶνας θυμελικούς. Patet uerò ſatis ibidem in Parodijs fuiſſe tractationem rerum uilium. Eſt ibidem legere apud Athenæum in Parodijs fuiſſe tractatum περὶ τῆς τῶν βαλανείων μάχης: itidem de contentione κηρέως τοῦ κεραμεῖ γυναικὸς χάριν. Nicocharis quoque Athenienſis Comicus uiles eſt imitatus. Eius fabulas enumerat Suidas Galateam, Herculem Choragum: ἐγχειρογάστορας, & alias multas: hoc in loco Ariſtot. Deliadem. Nominat δηλιάδα σῆμος Athenæus libro tertio, ubi loquitur de pane tabarite. Eundem σῆμον citat in Deliade libro quarto: σῆμος δὲ ἐν τετάρτῳ δηλιάδος Δελφοῖς φασὶ παραγινομένοις εἰς Δῆλον παρέχειν Δήλιοι ἅλας, καὶ ὄξος, καὶ ἔλαιον, καὶ ξύλα καὶ στρώματα. Ex quo apparet Deliadem, fuiſſe opus à Semo conſcriptum de rebus geſtis, ſeu antiqnitate, & moribus Deliorum.*

ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ τοὺς νόμους. ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας τιμόθεος καὶ φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν.

Pari ratione & qui per Dithyrambos, & Mimos ut fatuos, & Cyclopas, Timotheus, & Philoxenus utiq; imitatur.

Hæc alia pars eſt inductionis, per quam probat ſingillatim in omni genere poëſeos eam cerni differentiam, quæ à materie, & rebus ſumitur. Sic, idem facit Dithyrambice, idem faciunt Mimi. Errauit etiam hoc loco interpres Paccius, nam νόμους habet contextus Græcus: & de poëmate legum eſt intelligendum, quoniam Mimus eſt Comœdiæ ſpecies, & ſub ea collocatur. Dithyrambice imitatur Deos. Legũ poëſis magnos imitatur uiros, & ciues, & legumlatores: ipſamq; legũ ſanctitatẽ, qua nil maius, nihil præſtantius, nihil auguſtius, aut magis diuinũ. Eſt in cõtextu, ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας ut fatuos, uertit Paccius, Vt pergas,

uertit Valla. nam in dictione μίμους agnouit erratum, uiditq́; eſſe legendum νόμους. Sed quæ amentia eſt Dij boni? dicere: leges pergas, quis unquam de his mentionem fecit? aut quæ ſunt? aut quomodo ita poteſt concinnari hic contextus. πέργας autẽ ſignificare fatuos homines, uti uertit Paccius, nuſquam legi apud Græcos, neque puto quempiam doctum agnoſcere hoc uerbum Græcum. quare legendum eſt, ut eſt in manuſcripto codice: Πέρσας καὶ Κύκλωπας. Nam Cyclopas ab hoc ſcriptos teſtatur Athenæus libro primo, ubi de Philoxeno multa recenſet: ἐπεὶ δὲ τὴν ἐρωμένην Γαλάτειαν ἐφωράθη διαφθείρων εἰς τὰς λατομίας ἐνεβλήθη, ἐν αἷς ποιῶν τὸν Κύκλωπα συνέθηκε τὸν μῦθον εἰς τὸ περὶ αὐτὸν γενόμενον πάθος. τὸν μὲν Διονύσιον Κύκλωπα ὑποστησάμενος. τὴν δ' αὐλητρίδα Γαλάτειαν, ἑαυτὸν δὲ Ὀδυσσέα. de hac re quoque mentio fit ab Ariſtophanis interprete in Pluto, ubi ait: θρεττανελὼ τὸν Κύκλωπα. Qui uoluerit, uideat locum diligenter ibi deſcriptum. Philoxenum Hymenæum cecinisse in nuptijs teſtatur Athenæus. cuius erat tale exordium. γάμε θεῶν λαμπρότατε. Timotheum quoq; muſicum fuiſſe, & dithyrambicum ſatis patet, & nos de eo ſuperius multa diximus. Hunc uerò ſcripſiſſe Πέρσας, ſatis liquet, nam Suidas ſcribit. Verum fabulam hanc à multis alijs ſcriptam legi. & probabilem mihi eius inſcriptionis rationem afferre poſſe uideor. Perſarum luxus adeò omnibus notus eſt: ut nihil ſit neceſſe de eo quidpiã recenſere. nam & apud eos ex lege præmiũ nouæ uoluptatis inuentoribus propoſitum teſtatur Athenæus lib. 4. his uerbis: τοῖς Περσῶν βασιλεῦσιν ὑπὸ τρυφῆς προκηρύττεσθαι τοῖς ἐφευρίσκουσί τινα καινὴν ἡδονὴν ἀργυρίου πλῆθος, eoſdẽ ebrioſos fuiſſe, ac uoluptatib. deditos, ſatis idẽ copioſe narrat ubi de illorum agit moribus, & apparatu cœnarũ, de quibus etiam Horat. in Odis: A

Perſicos odi puer apparatus.

Eoſdem inter pocula maximis de rebus conſultaſſe teſtatur Herodotus. Athenæus, interpres quoq; Ariſtophanis in eo uerſu: οἴκοι γὰρ εὕροις ἂν τὰ πρακλινῶ τρόφον. Ideò factũ puto, ut de ijs iocoſas ſcriberẽt ueteres poëtæ fabulas, quæ multũ habebant ſalis in reprehendendis eorũ uitijs, & luxu notando. Thurioperſas Metagenis Comici citat Athenæus, ubi loquitur lib. 6. περὶ ταγάνου. legendus eſt ille locus, nam ibi de Eſculentis loquitur Comicus poëta. itidem eodẽ libro citantur uerſus Pherecratis, ἐν Πέρσαις τίς δ' ἐμοὶ τῶν σῶν ἀροτήρων, ἢ ζυγοποιῶν χρεία. ἢ δρεπανουργῶν, ἢ χαλκοτύπων, ἢ σπέρματος ἢ χαρακισμοῦ. αὐτόματοι γὰρ διὰ τῶν τριόδων ποταμοὶ λιπαροῖς ἐπὶ πᾶσιν ζωμοῦ μέλανος. & quæ ſequũtur. Ab eodem Athenæo animaduertes citari de eſculẽtis in Perſis Metagenẽ. itidem Naucratẽ Comicũ. in Perſide, cuius ille narratur uerſiculus, ἐν ἀπλίκῳ δασύποδ' εὑρεῖν οὐκ ἔστι ῥᾴδιον. Ex his, & alijs multis locis apud eundẽ colligo Perſas fuiſſe comœdiæ nomẽ, ſeu poëmatis, in quo ueteres, dũ carpebãt luxũ Perſarũ, de uilib. quibuſdã rebus, & culinarijs loquebantur. B

ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διΐστηκεν. ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

Qua etiam diſſimilitudine tragœdiam à comœdia differre dicimus: hæc enim humiliores, illa uerò præſtantiores imitatur quàm qui modo ſunt.

Suſcipit etiam tragœdia & comœdia differentiam eam, quæ eſt ex ſubiecta rerũ materie deſumpta: nam tragœdia cum uerſetur in imitatione, & repræſentatione calamitatum & miſeriarum regis, aut herois alicuius: præſtantiores utique imitatur. illorum uerò potiſſimum miſeriam explicat, qui inſignes ſunt, quoniã ex horum perſona maior cietur commiſeratio, quàm ſi eorum recenſeatur calamitas, qui ignobiles ſunt ac uiles. Comœdia uerò actiões imitatur hominũ humiliores, & uiliores, ut ſatis in ipſorũ ſcriptis perſpici poteſt. et ex hac re inter ſeſe differũt, et comœdia, et tragœdia, nõ ex eo, quod paſſim expoſuerũt grãmatici neſcio qui imperiti, quorũ ſentẽtia, quoniã perridicula eſt, præſertim in tragœdia, ideò à me prætermittitur.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαί ἐστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους.

Tertia præterea in his differentia eſt, quo quiſq; modo ſingula imitetur. fieri enim poteſt, ut eiſdem eadem, diuerſa tamen ratione imitemur: aliquando quidem narrantes nos, idq; modo alienam perſonam indui (quod Homerus facit) modo ut ijdem ipſi non mutati, aliquando uerò quaſi negociantes omnes, & agentes introducentes.

Hæc ita uertit Paccius. Valla autem ſic. Iſtorum tertia eſt differentia, ut horũ ſingula quiſpiam ſit imitatus, nam in iiſdem eſt quoq; eadem imitari: cum imitantur annunciantem, aut quidpiam aliud factum, ueluti Homerus fecit, uel eundem, & non mutantem, aut omnes, ut agentes, & exercentes imitando. Si conſideres hanc Vallæ uerſionem: ea quidem optima eſt, ſed ex qua non facilè poßis elicere ſenſum, ſecutus eſt enim ipſa uerba Græca. credo, quòd ei uideretur lubricus locus, neq; perſpiceret certam ſententiam. Paccius multum à uerbis diſceßit, non tantum mihi ubiq; ſatisfacit: nam ubi ait, iiſdem eadem, diuerſa tamen ratione imitamur, requirebam, ut apponeret. IN. Sic in iiſdem, nam eſt ſenſus. Sæpe contingit, ut in iiſdem hominibus eadem imitemur, diuerſo tamen modo, quod declarat, cuiuſmodi ſit: nam habet cõtextus hæc uerba: ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γινόμενον. Paccius ita uertit. Aliquando quidem narrantes nos, idq; modo alienam perſonam induti. Hanc uerſionem ſi diligenter conſideres, neq; recta fortaſſe eſt, & eſt obſcura. Nam eſt Ariſtotelis ſenſus. Licet imitari aliquem, tanquàm nunciantem, & alterius ſubinde perſonam ſuſcipientem, id quod facit Homerus. Nam Homerus imitatur Vlyſſem nunciantem, & narrantem Alcinoo regi omnia: quæ dum narrat Vlyſſes, ſæpe alterius ſuſcipit perſonam. Exempli cauſa. Refert, ut adnauigarit ad Sirenum ſcopulos. Vt effugerit periculum, quod ſibi à Polyphemo impendebat. Hæc dum narrat ſubinde ſuſcipit perſonam Sirenum, ſuorum ſociorum, ipſius Polyphemi: & refert imitando ipſius met perſonæ uerba. Idem facit Vergilius apud nos lib. II. Aeneid. & III. nam Vergilius Aeneam imitatur nunciantem, ſeu narrantem Didoni reginæ excidiũm Troianum: quod dum facit ſæpe ſe in alterius transmutat perſonã. Exempli gratia. Vbi refert de Sinone, de Hectore, de Panthoo, de Anchiſe, Greuſa, & Heleno. Hæc dum narrat, ſuſcipit ipſemet nuncians, & narrans Aeneas perſonam Sinonis, Hectoris, Anchiſæ, Creuſæ & reliquorum, quorũ omnium ita uerba refert, ac ſi ipſi loquerentur. Hic eſt uerus (ut opinor) Ariſtotelis ſenſus in illis uerbis: ὡς ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γινόμενον. ut illam dictionem ἀπαγγέλλοντα, & reliqua referas ad perſonam, quam imitatur poëta, non ad poetam, ſicuti retulit Paccius, cum ait: Aliquando quidẽ narrantes nos. Conſequuntur etiam illa uerba: ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. quorum hic eſt ſenſus, uel licet poëtæ imitari aliquem, ut ipſum tantummodo per ſe ſeparatũ, cum illius met exprimit perſonam, neq; eundem transmutat in alias perſonas. utputa in ſuperioribus narrationibus, de quibus dixi, Homericis, & Vergilianis, Vlyſſes, & Aeneas dum referunt, & nunciant res geſtas: ſubinde mutant ſeipſos in aliorũ perſonas, ut patet. Sed alter etiam imitandi modus eſt, cum poëta aliquem non inducat immutatum

B ſæpe in diuerſas perſonas, ſed unius perſonã perpetuo ordine eandem ſeruet, & alias itidem, quæ cum ipſo collocutæ fuerint: quod facit Homerus in poſterioribus Odyſſeæ libris, & tota Iliade. Vergilius uero libro quarto, quinto, ſexto, & reliquis deinceps, in quibus non narrantem acta, & dicta inducit Aeneam, ſed re ipſa agentem, & colloquentem unà cum alijs, quorum inducit perſonas, inducit autem in hunc modum: Sic ait Aeneas, ita reſpondit Sibylla. Sic locutus eſt Anchiſes, ita Latinus, Turnus, Aſcanius, ut quilibet ſeparatim loquens inducatur à poëta: & huiuſmodi ſanè imitatio differt à priore ſicuti patet, quia diuerſo fit modo. Hic eſt Ariſtotelis ſenſus, utputo qui uolet, conferat cum cõtextu ſingula, quæ à nobis dicta ſunt, & perſpiciet omnia eſſe uerißima. Conſequitur in illis uerbis ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. Senſus eſt, uel imitatur poëta, dum inducit omnes tanquàm agentes & euidenter, ac perſpicue exprimentes eos, quorum imitantur ſermonem, aut actionem. nam ita debent uerti illa uerba, καὶ ἐναργοῦντας τοὺς μιμουμένους, nam ἐναργεῖν eſt reipſa, & euidenter aliquid exprimere. Vnde ἐνάργεια à Cicerone in Lucullo, perſpicuitas & euidentia. Paccius & Valla non expreſſerunt hunc ſenſum, uidere eſt in ipſorũ translationibus. Sed optimũ fuerit ſi quicquid eſt ante à nobis dictum, breuiter collegerimus. Modus imitandi, qui conſtituit differentiam inter poëmata, triplex eſt. primus modus eſt, cum poëta inducit unius perſonam narrantis & explicantis alicui res actas, quaſi agantur, tunc enim neceſſe eſt, ut ille diuerſorum ſuſcipiat perſonas, & exactè illorum referat ſermonem, & collocutionẽ: atque, uti patet, in primo hoc modo ineſt una tantum perſona, ſubinde ſe mutans in aliam. Alter modus eſt, cum ipſe poëta intermiſcet paucula quædam ex ſua perſona, utpotè. Sic ait Aeneas. Talia uerba refert. Sic inquit. In hoc ſecundo modo plures inſunt perſonæ, & ſingulæ ſuas, cum decoro, & uenuſtate, exprimunt partes. Tertius modus eſt, cum poëta prorſus nihil ex ſua perſona profert, ſed exprimit, atq; imitatur ipſas perſonas, non ſecus, ac ſi tunc agerent, & loquerentur. hoc uerò obſeruant comici, & tragici poëtæ: qui ipſas ſtatim perſonas inducunt loquentes: ipſi autẽ nihil proferunt ex ſe. Priores illi duo modi ad epopœiam in primis, & alias aliquot ſpecies poëmatum pertinent. Hic poſtremus ad comœdiam, & tragœdiam, fortaſſe etiam ad aliquod aliud poëmatis genus. Hæc uerò omnia deſumpſit Ariſtoteles ex Platone, nam ille quoq; copioſe de his imitãdi modis poëticis loquitur. Non eſt autem locus hic Platonis prætermittendus, tum ut facilius intelligantur ea, quæ ſunt ab Ariſtotele dicta breuiter fortaſſe nimis, & obſcurè: tùm ut unuſquiſque perſpiciat, quàm ingenioſe

è ſcriptis Platonis præceptoris ſui, ſicuti alia multa, ita & hæc tranſtulerit. Eſſet nimirum res admiratione A *digniſſ. omnemq́; ſuperaret fidem, ſi quis aſſereret Ariſtotelem omnia non ſolum in philoſophia, ſed etiam in rhetorice & poëtice deſcribenda ſuo ingenio excogitaſſe, tamq́; artificioſe literis mandaſſe: dormitaſſe enim planè, ac nihil in literis uidiſſe cæteri uidentur, ſi illorum ſcripta cum Ariſtotelis ſcriptis de eadem re conferantur. ita ille noua quadam ratione, & ordine omnia collocauit, diſpoſuit, & cuncta complexus eſt. Sed facilè adducor aliquando, ut credam, ſummorum uirorum ſcripta illum ſibi propoſuiſſe in omni diſciplinarum genere ſcribendo: atque illorum cogitationes amplificando, & ſuis locis collocando aptè illuſtrare conatum. Hæc pauca è re nata dicere uolui, quia perſpexi, ut ea quæ oculis cerni ſolent, totam iſtam μέθοδον poëticæ facultatis deſumptam fuiſſe ab illo ex præceptoris ſui Platonis diſputationibus, quæ adhuc extant libro tertio de Legibus. Conatur ibi Plato: dum ciuitatem rectè inſtitutam nobis proponere uult: leges ſancire, de tollendis poëtarum recitationibus, quarum imitatione expreſſa in theatris corrumpi ciuium mores exiſtimabat. Enumerat igitur imitationes poëticas treis, atque poſt longam explicationem colligit*
„ *his uerbis:* δῆλον οὖν ὅτι τῆς ποιήσεώς τε, καὶ μυθολογίας ἡ μὲν διὰ μιμήσεως ὅλη ἐστὶν ὥσπερ
„ σὺ λέγεις, τραγῳδία τε, καὶ κωμῳδία. ἡ δὲ δι' ἀπαγγελίας αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, εὕροις δ' ἂν
„ αὐτὴν μάλιστά που ἐν διθυράμβοις: ἡ δ' αὖ δι' ἀμφοτέρων ἔν τε τῇ τῶν ἐπῶν ποιήσει. *Primus imitandi modus eſt, qualis uiſitur in tragœdia, & comœdia. Secundus eſt, qualis olim fuit in poëſi Dithyrambica, nam in ea, omnia narrabat ipſe poëta, neque alios faciebat loquentes. Tertius modus eſt qui conflatur ex ſuperioribus duobus, qualis in epico, ſeu heroico poëmate cernitur. Hæc ſi ita ſe habent, poterunt*
„ *ſimpliciore etiam quadam ratione ſuperiora Ariſtotelis uerba explicari. ut illa uerba,* ὅτε μὲν ἀπαγγέλ-
„ λοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, *referantur ad poëtam, qui narrat ipſe, & mox induit alienam perſonam:*
„ *atque hic ſit primus modus epopœiæ proprius: illa autem uerba,* ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. *referantur itidem ad ipſum poëtam, qui aliquando ipſe ſemper narrat, neque alios facit loquentes. ſicuti de dithyrambice ſcriptum reliquit Plato, qui etiam eiuſmodi poëmatum genus potiſſimũ probat, quòd multiplicem non habeant imitationem, qua putabat ille corrumpi hominum mores. Et ſic erit appellandus hic Secundus modus imitandi, ſeu potius ſcribendi poëmata. & hanc ideo Plato uocat libro de Legibus ter-*
„ *tio* ἁπλῆν διήγησιν *his uerbis:* ἆρα οὖν οὐχὶ ἤτοι ἁπλῇ διηγήσει, ἢ διὰ μιμήσεως γινομένῃ ἢ
„ δι' ἀμφοτέρων περαίνουσι, *in quibus tres ſimul explicat imitandi modos. Nam tertius eſt* διὰ μιμήσεως. *Ariſtoteles uerò poſt multis in locis epopœiam uocat* διηγηματικὴν ποίησιν. *Sed idem in defini-* B *tione tragœdiæ, ut paulò poſt explicabimus, ait,* ἄνευ ἀπαγγελίας, *quæ propria eſt epopœiæ. declarat*
„ *rem totam copioſe Plato libro tertio de Legibus his uerbis:* καί μοι εἰπὲ, ἐπίστασαι τῆς ἰλιάδος τὰ
„ πρῶτα: ἐν οἷς ὁ ποιητὴς φησὶ τὸν μὲν χρύσην δεῖσθαι τοῦ μὲν ἀγαμέμνονος ἀπολῦσαι τὴν θυ-
„ γατέρα, τὸν δὲ χαλεπαίνειν, τὸν δὲ, ἐπειδὴ οὐκ ἐτύγχανε, κατεύχεσθαι τῶν ἀχαιῶν πρὸς τὸν
„ θεόν. ἔγωγε. οἶσθα οὖν ὅτι μέχρι μὲν τούτων ἐπῶν. „ καὶ ἐλίσσετο πάντας ἀχαιοὺς
„ ἀτρείδα δὲ μάλιστα δύω κοσμήτορε λαῶν.
„ λέγει τε αὐτὸς ὁ ποιητὴς, καὶ οὐδ' ἐπιχειρεῖ ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἄλλοσε τρέπειν, ὡς ἄλλος τις
„ ὁ λέγων, ἢ αὐτὸς, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὥσπερ αὐτὸς ὢν ὁ χρύσης λέγει, καὶ πειρᾶται ἡμᾶς ὅτι
„ μάλιστα ποιῆσαι, μὴ ὅμηρον δοκεῖν εἶναι τὸν λέγοντα, ἀλλὰ τὸν ἱερέα πρεσβύτην. καὶ τὴν ἄλλην
„ δὴ πᾶσαν σχεδόν τι οὕτω πεποίηται τὴν διήγησιν περί τε τῶν ἐν ἰλίῳ, καὶ ἐν ἰθάκῃ. οὐκοῦν
„ διήγησις μὲν ἐστὶ, καὶ ὅταν τὰς ῥήσεις ἑκάστοτε λέγῃ, καὶ ὅταν τὰ μεταξὺ τῶν ῥήσεων. ἀλλ'
„ ὅταν τινὰ λέγῃ ῥῆσιν, ὥστις ἄλλος ὢν, ἆρ' οὐ τότε ὁμοιοῦν αὐτὸν φήσομεν, ὅτι μάλιστα τὴν αὐ-
„ τοῦ λέξιν ἑκάστῳ. ὃν ἂν προείπῃ ὡς ἐροῦντα. *Hæc uerba mirificè explicant totum Ariſtotelis locum. nam cum ait Ariſtoteles,* μεταβάλλοντα αὐτὸν. *Plato idem ſignificauit, cum inquit,* ὥς τις ἄλλος ὤν. *Reliqua breuitatis cauſa prætermitto, legat qui uolet, & conferat cum Ariſtotele: & animaduertet inde, quod ab initio diximus, totam hanc explicationis partem ab Ariſtotele fuiſſe deſumptam.*

„ ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς ὁμήρῳ Σοφοκλῆς, μιμοῦνται γὰρ ἄμφω
„ σπουδαίους. τῇ δὲ Ἀριστοφάνει, πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω:
„ ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας.

„ Quo ſanè fit, ut ab Homero Sophocles aliquo pacto imitatione non
„ diſcrepet, quòd uterque præſtantes imitetur: nec item ab Ariſtophane,
„ quòd uterq; negociantes & agentes: unde dramata, id eſt actus ipſos, nõ-
„ nulli ab agentium imitatione appellari dicunt.

Poſtquam

. . . quam Ariſtoteles declarauit tres differentias, quibus diſtingui poſſunt omnes poëſeos ſpecies: demonſtrat conuenientiam etiam reperiri poſſe aliquam, & ſimilitudinem inter duo poëmata: rurſus & diſcrepantiam perſpici. nam ſi differunt aliqua Modo, conueniunt materie, ſi differunt materie, conueniunt modo: & ſic facile fuerit unicuique perſpicere ex his differentijs, quid inter hanc & illam poëſeos ſpeciem differat. Ego hoc loco collegiſſem conuenientiam & diſcrepantiam, ſicuti facit Porphyrius inter quinque illas uoces generales. ſed neceſſarium non eſt mihi magnopere uiſum. poteſt enim quilibet per ſe hoc ipſum efficere. Habet in contextu Ariſtoteles exempla, & collationem trium poëtarum, Homeri, Sophoclis, Ariſtophanis. Homerus conuenit cum Sophocle materie, nam uterque præſtantes imitatur. Sophocles cum Ariſtophane conuenit modo, nam uterque negociantes, & agentes imitatur. uerba Græca ſunt πράττοντας, καὶ δρῶντας: à quo uerbo δρᾶν nonnulli putant eſſe uocata δράματα, id eſt actus, ſeu fabulas. ij uerò qui in hoc genere uerſantur, Dramatici à ueteribus appellabantur. Hæc probatio deducta eſt ab etymo dictionis: atque eò ſpectat, ut probet eos poëtas imitari agentes, & negociantes. nam δράματα, & δραματικοὶ dicuntur ἀπὸ τοῦ δρᾶν.

Διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς. οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατείας γενομένης καὶ οἱ ἐκ Σικελίας. ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότερος ὢν Χωνίδου, καὶ Μάγνητος, καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασὶν, ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς κωμῳδοὺς, οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως. καὶ τὸ ποιεῖν, αὐτοὶ μὲν δρᾶν, ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν. περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν, καὶ πόσαι, καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

Quamobrem tragœdiam, atque comœdiam Dorienſes ſibi uendi-
B cant, Comœdiam quidem Megarenſes, tam hi qui hic ſunt: ut eo tempo
re inuentam, quo populari adminiſtratione eorum reſpublica regeba-
tur, quàm qui ex Sicilia: ſiquidem ab his poëta Epicharmus prodijt,
multo ſanè prior Chonnida, atque Magnete: Tragœdiam uerò qui-
dem in Peloponneſo, eiuſq; rei indicium illi uocabula eſſe uolunt: cum
ipſi quidem κώμας, uicos appellari dicant: Athenienſes uerò δήμους,
quaſi comœdos, non à κωμάζειν hoc eſt à comeſſando, ſed tanquã erran
tes per comas, id eſt uicos in urbe deſpectui habitos, dictos exiſtimãt. rur
ſus hi quidem facere δρᾶν, Athenienſes uerò πράττειν dicunt. Ac de imi
tationis hactenus differentijs, quod uidelicet, & quales, hæc dicta ſint.

Senſus horum omnium eſt hic. Dorienſes aſſerere ſe comœdiæ, & tragœdiæ inuentores fuiſſe. Comœdiam quidem inuenerunt Megarenſes, qui in Doride habitabant. hi autem aſſerebant eo tempore apud ſe inuentam, quo eorum florebat reſpub. & adminiſtratio popularis, atque id ſanè non ab re dictum uidetur. nam tunc excitantur, & inueniuntur omnes quidem artes, at ingenuæ præſertim, & liberales: cum libertate & ocio fruuntur ciuitates: nam liberæ urbes alunt homines neſcio quo modo ingenioſiores, & cupidiores honoris ac uirtutis. Athenienſes olim in primis libertate diu potiti ſunt: atq; hoc in cauſa fuit, ut perpetuò apud ipſos bonæ uigerent artes, & eorum ciuitas omnium diſciplinarum mater, & altrix fuerit. de Megarenſibus legere eſt apud Strabonem. alios in Doride fuiſſe, alios in Sicilia: atque eos quidem, qui Doridẽ incolebant, è Sicilia ueniſſe. nam olim in Græcia ob frequentiam hominum, cogebantur ſæpè aliò tranſmigrare, & nouas quærere ſedes. hoc copioſe declarat Thucydides libro primo, aſſeritq; in Atticam nõ fuiſſe unquam commigratum, quia erat λεπτόγεως. atq; id fortaſſe in cauſa fuit, quòd ſe αὐτόχθονας appellarent. Sed (ut redeam unde digreſſus ſum) Megarenſes, tam hi, quàm illi comœdiam ſibi uendicabant: nam apud Megarenſes Siculos, extitit poëta comicus Epicharmus, qui multò ante Chionidem & Magnetem uixit: nam hos duos antiquiſſimos apud ſe affirmabant fuiſſe, Athenienſes. Tota igitur argumentatio

ducitur

A

ducitur à uetuſtate poëtarum. Sic. Epicharmus prior Chionide fuit, & Magnete: Epicharmus fuit, ut alij tradiderunt Syracuſanus, ut nonnulli autem putarunt Megarenſis. Cicero in Tuſc. eum Siculum uocat, itidem & Horatius. Citat eius uerſiculos Cicero. Alterum in Epiſt. ad Q. fratrem, νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν. alterum uerò, quem Latine profert, in Tuſc. quæſt. prima. Emori nolo, ſed me mortuum eſſe nihil æſtimo. de eo, qui uolet, plura leget apud Suidam. Magnes adhuc iuuenis conferebatur iam cum Epicharmo ſene: nam nonaginta ſeptem totos annos eum uixiſſe teſtatur Lucianus in libro περὶ μακροβίων. Auium uoces præclarè imitatus fuit in ſuis Comœdijs Magnes, ſicuti etiam Ariſtophanes, de eo plura Suidas, Athenæus, & alij. Chionides (non Chonnidas) ſic enim ſcribit Suidas, Athenienſis fuit, & ſcriptor ueteris comœdiæ. de eo etiam Athenæus meminit. Secunda ratio, qua probat Ariſtoteles Megarenſes comœdiæ inuentores fuiſſe, eſt ab ipſa proprietate, & uſu dictionis ducta. Megarenſes, uicos uocant κώμας. Athenienſes δήμους. Sed comœdiam patet eſſe dictam ἀπὸ τῶν κωμῶν. Rationem hanc ita refellebant Athenienſes, ut gloriam eam inuentæ comœdiæ præriperent Megarenſibus, nõ ἀπὸ τῶν κωμῶν. Sed à uerbo κωμάζειν, quod eſt laſciuire, & procliuem eſſe in libidinem. Sic utitur Theocritus, cum ait: κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. Megarenſes uerò ἀπὸ τῶν κωμῶν uolebant deductam appellationem comœdiæ. uel quòd primùm in uicis & compitis, inter ruſticanos homines agi cœpit. uel quòd comici eiecti ab urbe errabant per uicos, & pagos, quam ſententiam etiam ipſe Varro confirmat. Athenienſes aũt ἀπὸ κωμάζειν, quia obſcena, & laſciua magna ex parte continebat comicum poëma. Notanda quædam in contextu uerba: Tragœdiam uerò quidam in Peloponeſo: nam etiam tragœdiam, ſicuti comœdiam uendicabant ſibi Dorienſes, qui in Peloponeſo habitabant. Sed ea unde dicta, & quomodo, & à quo primùm fuerit inuenta, fortaſſe poſtea copioſius explicabimus, ſi opus fuerit. Tertia ratio, qua idem probat Ariſtot. etiam eſt ab Etymo ducta. Megarenſes dicunt δρᾶν, Athenienſes πράττειν, patet igitur res tota. Notanda illa uerba hoc loco: καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν. nam interpretes τὸ ποιεῖν uerterunt ſimplici quadam prolatione, Facere. at ego uertiſſem libentius, Scribere uerſus, & poëmata pangere. nam hoc ſignificat quandoque ποιεῖν. Ariſtoteles libro Rhetor. tertio: σιμωνίδης οὐκ ἤθελε ποιεῖν. Vnde poëtæ dicti: & hoc ſanè ſuperius declarauit ipſemet Ariſtoteles, ubi ἐλεγειοποιοὺς ait ob id uulgo appellatos.

» Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυ-
» σικαί, τό, τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ, καὶ τούτῳ B
» διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται
» διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ
» τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων, ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς
» εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορ-
» φὰς τῶν ἀγριωτάτων, καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον
» τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦ-
» σιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦν-
» τας μανθάνειν, καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον. οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. ἐπεὶ, ἐὰν
» μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀ-
» περγασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.

» Cæterum à duabus cauſis, & quidem naturalibus uidetur poëtica ha-
» buiſſe originem. Nam & inſitum eſt à natura hominibus à pueris imita-
» ri: & differunt à cæteris animantibus, tum quòd aptiſſimi ad imitationẽ
» ſunt, tum quòd primas diſciplinas imitando acquirunt, & unuſquiſq; iu-
» xtà imitationibus gaudet. Cuius rei, quod in operibus accidit, argumen-
» tum ſit. Etenim quæ ipſi cum moleſtia aſpicimus, eorum imagines affa-
» bre factas gaudentes intuemur: ut ferarum formas truculentarum, cada-
» uerum'ue. Huius uerò ratio ſit, quòd non ſolùm philoſophis, ſed etiam
» cæteris mortalibus addiſcere iucundiſſimum eſt: quanquàm modicè in
» hoc hi communicent, ideoq; huiuſmodi imagines inſpicientes gaudent,

quoniam

A quoniam ex illarum contemplatione accidit, ut & diſcant unumquodq;, & in eis, quòd hoc ipſum ſit illud, probè ratiocinentur. alioqui ſi ueras formas neutiquàm inſpexiſſent, nullam omnino uoluptatem præberet imitatio, præterquàm uel opificio, uel colore, uel tali aliqua ratione.

Poſtquàm differentias illas treis inuenit, expoſuit, & accommodauit ad ſingulas poëtices partes, ut ex iјs intelligere poßimus, quid quælibet proprium habeat, quidq; ſit, quo ab alijs differat: agit de origine poëtices, perquiritq; cauſas ex quibus enata ſit hæc facultas: cauſas, inquã perquirit. Alteram quidem, & priorem efficientem. Alteram uerò, quæ ducitur à fine, patet uerò hoc: nam ait in contextu ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. *hæc ut facilius intelligantur, repeto breuiter quædam, ad quæ mihi uidetur reſpexiſſe Ariſt. In hominibus uis quædam eſt, quam Græci* φαντασίαν *uocant: eam nos cogitandi uim appellare poſſumus, hæc imagines à ſenſibus ad ſe peruenientes recipit, retinetq;: atque ad ſimplicem mentem, quam intellectum uocant, tranſmittit: quas cum ſimplex illa, ac pura mens receperit, ac diſtinxerit, uocantur* ἔννοιαι *ſeu* ἐννοήματα, *à noſtris notiones. differt autem phantaſia à ſenſu ut declarat Alexander Aphr. in libris de Anima, tum quoniam ſenſus excitatur: dum res ipſæ adſunt, illa autem cùm abſunt, tum quia ſenſus uigilantibus ineſt. Phantaſia etiam dormientibus, poſtremò, quia ſenſus in noſtra poteſtate non eſt: phantaſia autem eſt, hæc in omnibus quidem ineſt animãtibus, at in homine maior, magisq; diſtincta: nam homines poſt multum etiam temporis rem aliquam animo & cogitatione comprehendunt, cum exacta quadam indicatione temporis, horæ, & puncti temporis: & quoniam in homine uehemens eſt, & apte diſtincta, ideò memoriam & reminiſcentiam in eo gignit, quod præclare eſt ab Ariſtotele traditum in libro* περὶ μνήμης, καὶ τοῦ μνημονεύειν. *nam aliter, hoc eſt magis confuſa, ac perturbata gignitur memoria in brutis. Homines igitur cum hac phantaſia maximè efficaci ſint præditi: apti ſunt ad imitandum quicquid uoluerint: nam retinentes animo, & cogitatione ea, quæ uiderunt, & audierunt, omnia facilè imitari poſſunt: hinc fit ut pueri etiam ipſi imagines & ſimulacra quædam effingant ex cera, & limo, cuiuſmodi à ſe puero efficta narrat Lucianus in prima Narratione* ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππους καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον εἰκότως, ὡς ἐδόκουν τῷ πατρί, καὶ ἔπαινος ἦν εἰς τὴν εὐφυΐαν. *Satis uerò patet ex illa tam apta & uehementi*

B *phantaſiæ ui homines impelli ad imitandum, imitantur pueri uoces, & actiones: cantus auium, & quadrupedum uoces: omniaq; redigunt ad quandam* σκιομαχίαν, *nullum uerò ex animantibus hoc facit, præter hominem, & ideo differt à cæteris brutis: & propterea Ariſtoteles ait in contextu differre homines ab alijs animantibus: quoniam aptißimi ſunt ad imitandum, uelut referam Græca uerba ipſius,* ὅτι ζῷον δὲ μιμητικώτατόν. *cuius rei cauſam explicat doctißime ipſemet Ariſtoteles in Probl. Sect. XXX. probl. VII. his uerbis:* διὰ τί ἄνθρωπος πειστέον μᾶλλον, ἢ ἄλλο ζῷον, πότερον, ὥσπερ Πλάτων Νεοκλεῖ ἀπεκρίνατο ὅτι ἀριθμεῖν μόνος ἐπίσταται, ἢ ὅτι θεοὺς νομίζει μόνος, ἢ ὅτι μιμητικώτατον, μανθάνειν γὰρ δύναται διὰ τοῦτο. *Ad illud confirmandum Ariſtoteles adducit hanc rationẽ, quia homo* τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, *id eſt diſciplinas ſibi efficit primas ex imitatione, nam non placet mihi illa uerſio Paccij, qui ait homines acquirere primas diſciplinas imitando, nam etiam ſi aliquo modo probari poteſt, non tamen exprimit Ariſtotelis ſententiam, cum enim ait Ariſtoteles* πρώτας μαθήσεις, *ſignificat ni fallor, Mathematicas ſciẽtias, quas primas matheſeis appellare poſſumus, eò quòd in iјs primum exercebantur olim puerorum ingenia, priuſquàm ad philoſophiam accederent: has uerò primas diſciplinas confecerunt homines per imitationem: nam cernentes oculis triangulum, circulum, ſemicirculum, & reliquas huiuſmodi figuras, in materie aliqua poſitas, & incluſas, ſublatasq; ex oculis, cum animo earum formam retinuiſſent, in tabella rurſus deſcribebãt, & oratione apta exprimebãt: exempli cauſa: ſi quis dicat, omnis triangulus habet tres, quem mox deſcribat: iſta autem declaratio, ſimul & deſcriptio fit ex imitatione illius trianguli, quem antea uiderat incluſum auri, aut æris materie. Poteſt etiam iſte locus ita exponi, ut idem ſignificet, quod declaratum eſt libro primo* ἀναλυτικῶν ὑστέρων. *ſic, omnis qui alterum docet, habet aliquid ante cognitum, animoq; comprehenſum, itaq; docet ut ab uniuerſali aliqua re progrediatur, quam ex multis ſingularibus paulatim collegerit ac perſpexerit, utpote ſi quis doceat Leonem eſſe animal quadrupes, magnum, fuluum, iubatum, paruis auriculis, cauda oblonga, unguibus curuis, breuibus cruribus, agile, & uelox: non poſſet talia docere, niſi antea Leonem uidiſſet, & poſtea retenta cogitatione, & animo eius formam, & magnitudinẽ non expreßiſſet oratione, quæ imitatur ipſum Leonem: docet igitur ille per imitationem ſicuti patet. Qui uerò diſcit, & audit docentem, aut ante leonem inſpexit, aut inſpiciet poſtea. Si ante inſpexerit: in illius oratione imitationem agnoſcit, & diſcit. Si poſtea*

uiderit, quam ab illo audierit: memor illius deſcriptionis: cernit ſingula in leone eſſe, quæ audierat, ac per- A
ſpicit in eius uerbis quandam illius animantis imitationem, atque ea ratione diſcit. Huiuſmodi loquendi ge
" nere uſus eſt etiam Ariſtoteles libro tertio Rhetoric. cum ait: ὅσα ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μά-
θησιν ἥδιστα id eſt, omnia nomina quæ nobis gignunt, afferuntq; cognitionem, & intelligentiam aliquã,
ſunt iucundiſſima. Nam hoc ſignificat ποιεῖν μάθησιν. Patet iam igitur, quomodo ſit ab Ariſtotele dictũ
homines diſcere per imitationem. Habet quiddam ſcitu dignum Auerroes in ſua enarratione huius loci. Ait
enim homines per imitationem diſcere: ideò nos in noſtro ſermone uti exemplis, ut citius & facilius intelli-
gant auditores id, de quo loquimur. Exempla uerò nihil aliud eſſe, quàm ſimilitudines quaſdam rerũ, quæ
iam multò ante ceciderint ſub ſenſum, hinc illud eſt, quod Ariſtot. ait libro primo Rhet. ad Theod. Oratorũ
" alios eſſe ἐνθυμηματικούς, alios autem παραδειγματώδεις, illorum ſermonem turbulentiorem eſſe, ac
" maiore cum impetu ferri. Horum, quoniam utuntur exemplis, quæ ſuapte natura planiſſima ſunt, quietio-
" rem, & rem magis explicare, atque ob oculos ponere. Ideò quoque putarim, quoniam homines per imita-
tionem diſcunt, factum, ut poëtæ tranſlationibus utantur: ſimilitudine, ac comparatione, quæ ſumuntur ex
" notioribus, ut cum audio illud Vergilianum in Georg. Vndantem ſegetem.
ſtatim cadit mihi ſub ſenſum id, unde ſumpta eſt iſta imitatio, & ſimilitudo, & ita facilius, maioreq; cum uo
luptate illud percipio. Secunda cauſa exprimitur illis uerbis, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας,
nam quamuis homines eſſent μεμιμημένα ὦσι, niſi tamen perciperent quoq; ex tali imitatione uoluptatẽ
nonnulli, fruſtra homines imitarentur. Eſt autem & hæc poſterior cauſa quam affert Ariſtoteles, naturalis
ad oſtendendam poëtices originem, ſumpta à fine: nam homines imitatione delectantur. Finem enim dupli-
cem habet ſibi propoſitũ poëtice, alterũ altero priorem: prior eſt imitari. Alter uero eſt, oblectare. Vterq;
ſanè naturalis: nam homines apti nati ſunt ad imitandum, & omnibus à natura inſitum eſt, uoluptatẽ per-
cipere ex imitatione, ſeu ex rebus expreſſis per imitationem. Auerroes in ſuis enarrationibus, aliter parti-
tur duas has cauſas: nam priorem collocat in primis uerbis, & in iis, quæ deinceps conſequuntur. Alteram
conſtituit in iis, quæ aliquanto poſt proferentur. Cum uerò natura nobis inſita ſint: imitatio, numerus, har
monia. Ego illius partitionẽ ideò nõ ſum ſecutus, tũ quòd mihi expreſſior ac probabilior uidebatur ea, quã
attuli: tum quòd in illis uerbis uidetur potius epilogus eſſe ſuperiorum. Quòd ſi quis obiiciat. At quomodo
in epilogum colligit harmoniam, & numerum, cum ante de his mentionem non feciſſet? Reſpondeo duo illa
contineri ſub nomine uno imitationis: nam etiam per illa imitamur, ideò ſatis erat dixiſſe uno uerbo, ipſam B
imitationem. In epilogo uerò explicauit partes omnes ipſius, cum addidit harmoniam, & numerum: itidem
& metrum. Nam ſi uoluiſſet aſſerere Ariſtoteles, ſecundam cauſam ſumi ex harmonia & metro: reddidiſſet
rei huius rationem, & attuliſſet in medium ſigna aliquot, ex quibus id poſſit cognoſci, eſſe uerum, ſicuti fa-
" cit in hac cauſa: quæ ex mea partitione, ſecunda erit. Ait enim καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας,
hæc eſt cauſa, quæ una communi continetur propoſitione: huiuſmodi autem eſt, omnes homines gaudent,
& delectantur imitationibus, quamuis μιμήματα res dicantur ipſæ, expreſſæ per imitationem. Affert ſi-
gnum, id eſt quidpiam notiſſimum nobis, ex quo probat id, quod non erat ſatis notum. Eſt autem ſignũ hoc.
Homines in imaginibus, quas aut ſculptores, aut pictores expreſſerint intueri etiam horribilia cum uolu-
ptate: illa uero μιμήματα eſſe, ſicuti & poëtica. Argumentatur autem Ariſtoteles à maiori, in hunc mo-
dum: ſi homines in pictis & ſculptis figuris cum uoluptate intuentur, etiam ipſa horribilia, quantò maio-
re cum oblectatione intuebuntur poëticam actionem, in qua imitatio quidem eſt, at non horribilium rerũ:
nam poëtica non exprimit aut ponit ob oculos ipſas cædes, uulnera, dilacerationes fœdas membrorum, ſic-
" uti præclare monuit Horatius in ſua Poëtica, cum ait: Neu Medea ferox, & quæ ſequuntur. Quòd ſi quis ra
tionem exquirat, cur formidabilia, & horribilia illæ imitatrices artes duæ imitantur: una hæc imitatrix,
poëtice ſcilicet, & hiſtrionum ars, non exprimit? ita reſponderi ad id facilè poteſt, in illis mutam quandam
& emortuam eſſe imitationem, quæ in eadem non exprimit natura & ſubſtantia id, quod eſt exprimendũ.
ſed in poëtica & hiſtrionica: & ſi imitatio eſt, ſicuti in illis: eſt tamen uiua, & eadem ferè, hoc uno excepto,
quòd non ab iiſdem fit, nam ſi ab iiſdem fieret, non eſſet imitatio: ſicuti ſatis patet. Ariſtoteles libro tertio
" Ethic. διαφέρει δὲ τὸ πάθος ἕκαστον περὶ ζῶντας ἢ τελευτήσαντας συμβαίνειν, πολὺ μᾶλ-
" λον ἢ τὰ παράνομα καὶ δεινὰ προϋπάρχειν ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἢ πράττεσθαι, quem locum Eu
ſtratius non uidetur ſatis intellexiſſe. Plutarchus libro quinto Sympoſ. cap. I. copioſe diſſerit, Cur horribi-
" lia imitatione expreſſa oblectent tantopere homines. καὶ περὶ τῶν θεαμάτων ὅμοια πεπόνθαμεν, ἀν-
" θρώπους μὲν γὰρ ἀποθνήσκοντας καὶ νοσοῦντας ἀνιαρῶς ὁρῶμεν, τὸν δὲ γεγραμμένον Φιλο-
" κτήτην, καὶ τὴν πεπλασμένην Ἰοκάστην ἡδόμεθα, καὶ θαυμάζομεν. Idem paulò poſt: ἀληθι-
" νῆς γὰρ βοῆς συνεχῶς, καὶ κορώνης λυπηρὸν ἄκουσμα καὶ ἀηδὲς ὄψις. ὁ δὲ μιμούμενος ἀληθινῶς
εἴδα

A εἴδη βοῶσαν καὶ κορώνην ἢ φραίνει, καὶ φθισικοὺς μὴ ὁρῶντες λυπηραινόμεθα, ἀνδριάντας δὲ καὶ γραφὰς φθισικῶν ἡδέως θεώμεθα διὰ τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῶν μιμημάτων ἄγεσθαι. Sed redeo ad communem illam propoſitionem, & ſignum, quod attulit Ariſtoteles, hoc idem ſolet ab Ariſtotele fieri multis in locis, unũ ego proferam, qui eſt lib. I. Metaph. Omnes homines ſcire deſiderant, ſignum eſt, quia ſenſus amant. Poſtquam ſignum expoſuit, affert rationem, ſeu, ut Græci aiunt αἰτιολογίαν ſigni, eſt autẽ hæc. Quia non ſolum philoſophis, ſed etiam cæteris mortalibus iucundiſsimum eſt diſcere: quanquam parum cum his conueniunt. Tria innuit hoc loco Ariſtoteles. Primum quomodo diſcunt philoſophi. Deinde quomodo diſcunt cæteri mortales. Tertio quid hi cum illis habeant cõmune. Diſcunt philoſophi eo, quo docet ipſe modo, lib. primo ὑστέρων ἀναλυτικῶν, aut ſimul omnia, aut alia quidem prius ſcientes, alia uerò ignorãtes. ſcientes quidẽ cõmunia & generalia, ignorãtes aũt ſingularia. Recognoſcendi, ſeu (ut utatur uerbo Græco τοῦ γνωρίζειν, ſicuti ait Philoponus: modi duo ſunt: unus, cum in præcognitum quidpiam rurſus relabimur: obliuione aut intercedente, aut non intercedente. Si enim interceſſerit obliuio: uocatur Reminiſcentia, ſi autem nõ interceſſerit, uocatur Cognitio ſeu inuentio, ut cum percepi commune aliquid, & generale à dicente, & poſtea incidi in ipſum ſingulare: nam hæc cognitio gignitur, dum applicatio fit communium, ad ſingularia, ut patere poteſt per exempla. Habent autẽ uulgares homines hunc in ſe addiſcendi modum, nam recognoſcunt rurſus in picta ſeu ſculpta imagine id quod per imitationem fuerit expreſſum. Et ſicuti dum generalia adaptat, & inflectit ad ſingularia omnia in rebus ipſis recognoſcit. Sic etiã homo uulgaris in re per imitationem expreſſa ſingula recognoſcit, quæ antè percepit ſenſu oculorũ. Et quemadmodum philoſophus coniungens generalia cum ſingularibus colligit ratiocinationem, quid ſit quidlibet, ſic quoque uulgaris aliquis, & rudis homo, dum hoc & illud, quod antea ſenſu comprehenderat in re ipſa ad id accommodat, quod apparet per imitationem expreſſum: ratiocinatur, huncce illum eſſe, qualem inducit Aeneæ perſonam Vergil. lib. I. ubi intuentem facit in templo depictas res Troianas. Differt autem cognitio philoſophi à cognitione illa uulgari, quoniam philoſophus applicat uniuerſale ad ſingularia: & ſic colligit ac recognoſcit res ipſas. differt etiam, quoniam in philoſopho ineſt utraq; cognitio, & quæ per reminiſcentiam, & ea ſimul, quæ per inuentionem paratur: in uulgari autem homine eſt tantum reminiſcentia, ſicuti patet: nam ut etiam in contextu ait Ariſtoteles, niſi ueras rerũ formas uidiſſent homines, nullam ex pictura caperent uoluptatem: præterquàm ex colore, & artificio, quæ ſanè leuis eſt uoluptas, ſi cum ea con-
B feratur, quæ ex recognitione per imitationem paratur. Idem uidetur aſſerere Ariſtoteles lib. Rhet. I. ubi de uoluptate loquitur, his uerbis: ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι. τό τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ, καὶ ἀνδριαντοποιΐα, καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ ᾖ μεμιμημένον, καὶ ἐὰν μὴ ᾖ ἡδὺ αὐτὸ τὸ μίμημα, οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμὸς ἐστὶν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει, καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων, πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. Habet Græcus contextus huiuſmodi uerba: ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ τις προεωρακὼς, οὐχ ᾗ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονήν. ea ſic Latinè uerti poſſunt: ſi quis ante non præuiderit rem, ſimulacrum rei effictæ, aut pictæ non afferet illi ullam uoluptatem.

Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας, καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, τὰ γὰρ μέτρα, ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστὶ, φανερὸν, ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Cum uerò nobis natura inſita ſint imitatio, harmonia, numerus (metra enim numeri partes eſſe, ſatis apparet) ab initio ad hæc maximè facti, ea paulatim promouentes, ex ipſis quidem extemporarijs, poëticam genuerunt.

Hic ueluti Epilogus eſt ſuperiorum omnium. patet igitur (inquit) cum imitari nobis à natura inſitum ſit, itidem & harmonia, & numerus, ita ortam fuiſſe poëticen. Oriuntur in his Epilogi uerbis, ſi noſtram ſequaris partitionem, duæ dubitationes non contemnendæ. Prior eſt hæc, ſi duas cauſas eſſe ſuperius dixit: tùm quòd hominibus inſitum eſt à natura imitari, tùm quod omnes mortales delectentur ſimulacris exprimentibus, & imitantibus aliquid, cur nunc in epilogo eas ſimul ambas non colligit, ſed unam tantum, priorem ſcilicet? ait enim: Cum igitur imitari nobis à natura ſit inſitum, ad hoc ita reſpondendum putarim. CVM uelit Ariſtoteles oſtendere à quibus inuenta fuerit Poëtice, & ueluti primum genita (nam in contextu eo utitur uerbo γεννῆσαι) & hoc mox ſit facturus, Epilogoq; hoc non ea ratione utatur, ut colligat tantùm ſuperius dicta, quod proprium eſt epilogi: ſed ut breuiter ſuperiora, quæ magis ad diſputationem

ſibi propoſitam pertinent, repetens, ex iis deduceret conſequentem diſputationem, & tractationem rerū iure optimo unam prætermittit cauſam, eam ſcilicet quæ à fine ducitur, & arripit tantum priorem, hoc eſt efficientem. Ea autem eſt hæc, quoniam hominibus inſitum eſt imitari: ideò genuerunt, & creauerunt quodammodo poëticen. Altera dubitatio enaſcitur ex uerbis Ariſtotelis, cum ait: Cum igitur imitatio, præterea & harmonia, & rhythmus nobis à natura inſita ſint. Nam ſuperius probauit quidem Ariſtoteles inſitum eſſe hominibus imitari, & id multis, ac firmiſsimis ſignis, ac rationibus confirmauit. Sed non confirmatum eſt ulla ratione in hominibus inſitam eſſe harmoniam, & rhythmum. Cur igitur in epilogo de iis facit mentionem unà cum imitatione, non ſecus ac ſi de iis quoque firmam aliquam attuliſſet probationem? Reſpondeo omnia rectè, & ſummo enim conſilio ab Ariſtotele eſſe facta: nam cum declaratum eſſet genus, non erat neceſſe declarare partes generis. probarat enim imitationem hominibus eſſe inſitam. Sed cum harmonia, & numerus imitationes quædam ſint, ex eo ſatis poterat intelligi, etiam de his ſatis firmam eſſe allatam probationem. Atque ea ne uideretur prætermiſiſſe, in epilogo diducit, ac partitur ipſum genus in ſuas partes, & eas ſingillatim nominat. Vbi uerò ait: METRA enim numeri partes eſſe ſatis apparet, uidetur ſuſpicari, ne quis aliquando diceret, cum in omni ferè poëſi metra ſint, ea eſſe à ſe prætermiſſa. ideo ipſe ait: Metra ſunt partes, ſeu, ſi ſequaris contextum Græcum, qui habet μόρια *particulæ quædam rhythmi. Sed quomodo metra rhythmi partes ſunt? Rhythmus ſaltatio ipſa eſt, quæ differt à ſeipſa, tum propter tarditatem, tum propter celeritatem motus. Tarditatem, & celeritatem demonſtrant ipſa metra: ſicuti ſpondæus, trochæus, ex quo ſatis patet metra eſſe particulas quaſdam rhythmi. Vtrunque uerò apertiſsimè explicat*

» *Suidas, cuius uerba, quoniam ad rem ſpectant, ſubſcripſi:* ῥυθμός ἐστι τάξις ἐμμελὴς ἀπὸ λόγου ἁρμο-

» νίας. διαφέρει δὲ ῥυθμὸς μέτρου ὅτι τὸν μὲν γενικώτερον εἶν, τὸ δὲ μέτρον ὑπάρχειν εἶδος

» τοῦ ῥυθμοῦ, θεωρεῖται γὰρ ὁ ῥυθμός, καὶ ἐκ κροτούντων ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσίν, ὅταν γὰρ ἡ

» ταχεῖα, ἢ βραδεῖα τῶν ποδῶν ἄρσις, καὶ θέσις λόγον ἔχωσι πρὸς ἄλληλα, ῥυθμὸς γίνεται,

» καὶ ἐντεῦθεν ἐκ μεταφορᾶς τούτων ἡ ποιὰ δὲ τῶν συλλαβῶν συμπλοκὴ ἣν παραλαμβάνο-

» μεν πρὸς τὴν τῶν μέτρων γένεσιν, πόδας ἐκάλεσαν. *Adhuc oritur alia dubitatio. Dicat enim aliquis. probatione ſua Ariſtoteles complectitur harmoniam, & rhythmum: ſed excludit, miſſumq; facit ſermonem: nam aliqua poëſis (ſicuti epopœia) ſimplici tantum utitur oratione. Reſpondeo tamen, ſub nomine imitationis ſermonē in primis contineri, nam per ſermonem ea in primis fit: atque talis imitatio, ut ante à nobis declaratum fuit, primaria eſt: Aliæ autem ſecundariæ, nam ſermo imitatur animi motiones, & affectiones, id eſt ea, quæ inſunt in hominum animo. harmonia autem, & rhythmus imitantur ea, quæ inſunt in uoce, & ſermone. Verùm de his hactenus. harmoniam, & numeros inſitos eſſe in animis hominum declarat* B

» *Cicero in Oratore ad Brutum, his uerbis: Nihil eſt tam cognatum mentibus noſtris, quàm numeri, & uo-*

» *ces, quibus, & excitamur, & incendimur, & lenimur, & langueſcimus.*

» Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις. οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς

» ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ τὰς τῶν τοιούτων, οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶ-

» τον ψόγους ποιοῦντες ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους, καὶ ἐγκώμια.

» In diuerſa uerò abiit pro uniuſcuiuſque natura. Vt enim actiones

» honeſtas digniores, taliumque fortunas imitabantur, ita prauas humi-

» liores, ſanè primum conuitiis agentes, quemadmodum ſuperiores hy-

» mnis laudationibusue.

Poëtica, ſiue reſpicias ad imitationem, quæ fit per ſermonē, aut ad eam, quæ fit per harmoniam & rhythmum, originem ducit ex naturalibus cauſis, uti hactenus declaratum fuit. Sed ſi quæras quomodo genita ſit, & à quibus: ſciendum eſt, non ab omnibus quidem eam potuiſſe gigni mortalibus: nam quàmuis omnibus inſitum ſit imitari, non tamen omnes aptè imitantur. Et alii aptius, quàm alii imitantur, differunt enim hominum ingenia, quòd alia acutiora, & perſpicatiora ſunt, alia hebetiora. homines quidem rudes parum imitantur, neque aptè. homines autem ingenioſi multò aptius, multoq; plura imitantur. Ariſtoteles igitur ait poëticen inuentam ab iis, qui ſunt apti nati ad ipſam: uel, ut ipſius utar uerbis: οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτήν. *Idem uerò in Poëtice cōtigit, quod in aliis artibus, & facultatibus: nam omnes paulatim incremen-*

» *tum capiunt, cum ex tenui oriantur principio. Vnde præclarè eſt à Cicerone dictum, nihil ſimul inuentum, & perfectum. Id uerò magis confirmat, cum ait illam eſſe ortam* ἐξ αὐτοσχεδιασμάτων. *Dicuntur uerò* αὐτοσχεδιάσματα, *ſubitæ, & fortuitæ orationes, quæ ex tempore proferuntur. Conſueuerāt enim olim proferre uerſus quoſdam rudes, ac parum expolitos, ſine ulla meditatione, & cogitatione. Eo uerbo utitur*

Cicero

A Cicero in Epiſt. ad Atticum, ubi ait: Te enim ſequor αὐτοσχεδιάζοντα. Idem uerò teſtatur Quintilianus, in eo loco, quem & ante protulimus: poëticen extitiſſe ex imperito quodam initio. Cum igitur ita inuenta fuerit, & genita olim poëtice: paulatim aucta fuit: ab extemporarijs enim deuentum eſt ad elimatos, atque ex arte promptos uerſus. Sic etiam Cicero in proœmio Rhetoricorum, quæ uulgò de Inuentione inſcribuntur, eloquentiæ originem, & incrementum. Hactenus, quomodo orta, & aucta fuerit, poëtice declaratum fuit. nunc aliud explicandum aggreditur, quomodo ſcilicet diuerſas formas ſuſceperit, eiusq; rei exponit cauſas: ſimul autem oſtendit quomodo unumquodque genus ipſius extiterit, ac fuerit inuentum: hoc enim unum iure optimo uidebatur conſequi: diuerſam, & diſsimilem dicimus eſſe factam poëticen propter materiem rerum diuerſarum, quas tractat, & imitatur. Sed & iſta naturalis cauſa eſt: quia uidetur in imitantibus poſita. Nam homines pro captu ſui quiſque ingenij: ſeſe uel ad harum, uel ad illarum rerum imitationem applicabant. Homines enim aut ſunt σεμνότεροι, aut εὐτελέστεροι. ij σεμνότεροι dicuntur, qui grauiori præditi ſunt mente, & ſeueriore. εὐτελέστεροι, qui aliquantò leuiores ſunt, & tenuiores, proniq; ad res leues & inanes. illi imitantur res graues, & actiones honeſtas, ac ſeueras. hi exprimunt actiones leues, humiles, ridiculas, & prauas. ita eodem tempore extiterunt duo poëmatum genera, alterum conuitioſum, alterum honeſtum, & graue. Verba in contextu hæc ſunt: πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους, καὶ ἐγκώμια. hæc ita uertit Paccius. Sane primùm conuitijs agentes, quemadmodum ſuperiores hymnis, & laudationibus. Superiores Græcè ſcribitur ἕτεροι, ut referas ad σεμνοτέρους. “
Senſus enim eſt, εὐτελέστεροι illi, qui imitabantur actiones τῶν φαύλων, primùm imitari cœperunt ψόγους ποιοῦντες. σεμνότεροι autem, qui imitabantur actiones præclaras, primùm cœperunt imitari ποιοῦντες ὕμνους, καὶ ἐγκώμια. cùm ὕμνους ait, in honorem deorum intelligit ſcripta fuiſſe eiuſmodi poëmata, cum ἐγκώμια in honorem hominum. Poteſt enim quiſpiam alia quadam ratione imitari τὰ φαῦλα, quàm ποιῶν ψόγους. itidem alia quædam ratio excogitari poteſt imitandi τὰ καλὰ, quàm per ὕμνους, & ἐγκώμια. media ſcilicet aliqua uia, ut neque hæc laudet, neque reprehendat illa, ſed exprimat tantum, qualia qualia illa fuerint: ut fit in comœdijs & tragœdijs, in quibus neque laudatio eſt, neque reprehenſio ulla, ſed tantum ipſa rerum, aut turpium, aut honeſtarum repræſentatio. Notanda illa uerba quæ ſunt in Paccij contextu. Vt enim actiones honeſtas digniores, taliumq; fortunas imitabantur, ita prauas humiliores. Nam præterquàm quòd obſcurius conuerſæ ſunt: Græcus quoque contextus non habet eas dictio-

B nes, quas ipſe inſeruit. TALIVMQVE FORTVNAS. Videre eſt in Ariſtotelis contextu ipſo, & rem totam dijudicare. Hymnorum poëſis tàm apud Græcos, quàm apud Romanos antiquiſsima fuit, declaratur hoc tum multis alijs rationibus, tum quia ſatis conſtat apud Romanos, multò antequàm exiſteret ullus poëta fuiſſe quoſdam uerſus in uſu ſaliares dictos, qui à Salijs ſacerdotibus Martis inter ſacrificandum concinebantur, tum alios multorum generum. Cicero libro tertio de Orator. ait: Numerorum uis aptior “
eſt in carminibus, & cantibus, non neglecta à Numa Pompilio rege doctiſsimo, maioribusq; noſtris. Vt e- “
pularum ſolennium fides, & tibiæ, ſaliorumq; uerſus indicant. de his etiam Horatius meminit in Epiſtolis, “
cum ait: Diſceret unde preces, uatem ni muſa dediſſet. “

Docet autem Strabo libro primo, uerſu multò ante ſcribi cœpiſſe: quàm ſoluta oratione. Illud unum quoq; rem hanc ſatis demonſtrat, quòd ueteres ſæpè uſurpant uerbum hoc ἐξαμάξαι, & ἐξ ἁμάξης λαλεῖν. Hoc uerò inde deductum eſt, quòd olim mos erat apud Athenienſes in pagis: ut ruſticani homines de plauſtris mutuò conuitia in ſeipſos proferrent. Ad hunc morem reſpexit Horatius in Poëtice, cum ait:

Dicitur & plauſtris uexiſſe poëmata Theſpis.

Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα. εἰκὸς δὲ “
εἶναι πολλούς, ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν, οἷον ἐκείνου ὁ Μαργείτης, καὶ τὰ “
τοιαῦτα. ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖ- “
ται ὅτι νῦν, ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν “
οἱ μὲν ἡρωικῶν, οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. “

Ante uerò Homerum nullum omnino tale poëma habemus, tam- “
etſi plura extitiſſe credere par eſt. Extat autem ipſius Homeri (ut ab eo “
initium ſumamus) Margites, & huic conſimilia: quibus inſuper, quod “
maximè congrueret, iambicum metrum acceſſit: iambicum'que propte- “
rea nunc appellatur, quòd his plerunque numeris ueteres ἰαμβίζειν, id “

 eſt con-

,, eſt conuiciari, inuicem ſoliti ſint. E ueteribus aliqui heroici, aliqui iambi- A
,, ci poëtæ extitere.

Tùm in ſuperioribus, tùm in his, quæ conſequuntur, duo ſibi propoſuit declaranda Ariſtoteles: primũ quis fuerit ortus poëtices generatim iuxtà naturæ præſcriptũ. Deinde, quæ primũ apud ueteres extiterit poëſis, atq; id iuxta naturæ ordinẽ. De primo ſatis multa ante dicta ſunt. nunc dicamus de altero. Neceſſariò demonſtrat duo primùm extitiſſe poëmatum genera, Laudatiuum, & Reprehenſiuum. Demonſtrat autem tum ex natura, & habitu hominum τῶν εὐφυεστάτων πρὸς τὸ μιμεῖσθαι. *qui apti nati ſunt ad imitandum. Tùm ex duplici materie ſubiecta, quæ itidem ſumitur ex natura, & moribus hominum: ut patet ex ijs, quæ ſuperius declarata fuerunt. expoſitis uerò ijs omnibus, quoniam ſecundum naturã ſatis patebat iam rem ita ſeſe habere, ſequebatur iure optimo quæſtio hæc.* ECQVANDO *autem* PRIMVM EXTITERVNT *talia poëmata* LAVDATIVVM, *&* REPREHENSIVVM? *Reſpondet igitur Ariſtoteles ex Homero id poſſe cognoſci. Sed dicat adhuc aliquis. Iam uerò ſi ex natura homines imitantur, & Homerus tàm proximè abeſt à noſtris temporibus. Cum præſertim mundus, ex Ariſtotelis ſententia, ſemper fuerit, æternusq; ſit, nunquàm interiturus, abſurdum eſt, ſi initium ſumpſit poëtice primum ab Homero. Reſpondet Ariſtoteles: Credibile quidem eſſe ante Homerum multos extitiſſe alios poëtas, qui imitationis poëticæ ſtudioſi ita ſcripſerint: ſed non poſſe id pro certo afferri, quòd nullus iam extaret, qui prior Homero dici poſſet. Homerum accepimus uixiſſe, eodem tempore quo Heſiodus, dum Albæ regnarent Syluij poſt captam Troiam annos centum. ante Romam conditam* CLX. *hoc uerò ſcriptum reliquit Aulus Gellius libro decimoſeptimo, & libro ſecundo capite undecimo. Plutarchus quoque in Sympoſiacis uidetur innuere Heſiodum, & Homerum eadem uixiſſe ætate, cum ait inter eos ortum certamen recitationis cum in ſdem poëticæ in funere Oclyei Theſſali. Ante Homerum fuiſſe duos recenſet Aelianus libro de Varia hi-*
,, *ſtoria undecimo, capite ſecundo:* ὅτι τὴν ὀροιβαντίου τροιζηνίου ἔπη πρὸ ὁμήρου, ὥς φασιν οἱ τροι-
,, ζήνιοι λόγοι. καὶ τὸν φρύγα δὲ δάρητα οὗ φρυγίαν ἰλιάδα ἔτι καὶ νῦν ἀποσωζομένην οἶδα
,, πρὸ ὁμήρου καὶ τοῦτον γενέσθαι λέγουσι μελίσανδρος ὁ μιλήσιος λαπιθῶν, καὶ κενταύρων
,, μάχην ἔγραψε. *Sed quamuis ante Homerum, qui uixerit poëta, nullius extent ſcripta, ex ipſo tamen uno poteſt cognoſci, uerißimum eſſe, quod dixit Ariſtoteles de duplici natura hominum, & duplici materie,* B
ex qua duplex confectum eſt poëma. quod enim ſecundum naturam eſt, ſemper ſeſe neceſſariò ita habet, & aliter contingere non poteſt. De ijs uerò, qui à poëtis, quorum ſcripta interierunt, ante Homerum laudati fuerunt, illud Horatianum ex libro quarto Od. proferri poteſt:

,, *Vixere fortes ante Agamemnona* / *Multi, ſed omnes illacrymabiles*
,, *Vrgentur: ignotiq; longa* / *Nocte, carent quia uate ſacro.*
,, *Paulùm ſepultæ diſtat inertiæ* / *Cœlata uirtus.*

Idem quoque de ipſis poëtis dici poteſt. Multos quidem ante Homerum extitiſſe credendum eſt, ſed eorum nomen obliuione obſcuratum interijt. EXTAT AVTEM IPSIVS HOMERI (*ut ab eo initium ſumamus*) MARGITES. *Quoniam interierunt ſcripta ab ijs, qui uixerunt ante Homerum, nullumq; ipſo antiquiorem habemus: neceſſe eſt, ut ex illius ſcriptis probetur duplex extitiſſe genus poëmatis, alterum conuitioſum, & humile, alterum laudatiuum, & graue. Et quoniam de laudatiuo, & graui ſatis conſtabat, omnes enim norant Odyſſeam, & Iliada: quæ paßim ab omnibus legebantur. Vnde accepimus à Plutarcho, Alcibiadem, cum ad Grammaticum aliquando acceßiſſet, rogaſſetq;, ut ſibi afferret Homeri Iliadem: & Grammaticus reſpondiſſet, ſe eam non habere: hominem percußiſſe pugno, & diſceßiſſe, quòd putaret hominem nequam, & indoctum, qui Homeri libros non legiſſet, quoniam, inquam, ſatis id conſtabat, ideò non probat: probat uerò alterũ: ait enim,* EXTAT HOMERI MARGITES, ET HVIC SIMILIA. *Ideò illud addit, quia multa huiuſmodi leuia ſcripſit Homerus: ut dicere poßimus Homerum fuiſſe &* σεμνότερον, *&* εὐτελέστερον: *duplicíq; fuiſſe præditum natura: nam & uiles, reprehendendo: & graues, laudando imitatus eſt actiones, quare non immeritò parens, & fons totius poëticæ ab antiquis eſt appellatus: in ea una re damnatũ accepimus ab Athenienſibus, quòd belligerantes induxiſſet Deos. Et Cicero idipſum innuit in Tuſc. pri. cum ait: Homerus, qui humana ad deos retulit, mallem diuina ad nos.*
,, *Sed redeo ad rem. Quatenus Homerus naturam habuit hominis* εὐτελεστέρου *ſcripſit Margiten. Valerius*
,, *Harpocration ait ab Homero ſcriptum Margiten: & Callimachum eum librum in delitijs habuiſſe. Addit, idem Margiten ſignificare fatuum, & ſtolidum: ideo Demoſthenes in Orationibus appellare Alexandrum Margiten. Ariſtot. lib. Ethic. ſexto, ubi de ſapientia loquitur, citat ex Homeri Margite uerſus hos ſic:* εἶναι δὲ
,, τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως, οὐ κατὰ μέρος, οὐδ' ἄλλο τι σοφοὺς ὥσπερ ὅμηρός φησιν ἐν τῷ μαργίτῃ,

γέροντα, τὸν δ' οὔτ' ἄρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα, οὔτ' ἄλλως τι σοφόν. ὥστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη ἂν τῶν ἀδισυμμῶν εἴη ἡ σοφία. De Margite etiam meminit Plato in Alcibiade ſecundo: οὐ γὰρ δή που ὅμηρόν γε τὸν σοφώτατόν τε, καὶ θειότατον ποιητὴν ἀγνοεῖν δοκεῖς, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἦν ἐπίστασθαι κακῶς, ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων τὸν μαργίτην πολλὰ μὲν ἐπίστασθαι, ἀλλ' αἰνίττεται οἶμαι παράγων τὸ κακῶς μὲν ἀντὶ τοῦ κακοῦ, τὸ δὲ ἠπίστατο ἀντὶ τοῦ ἐπίστασθαι. γίνεται δὲ ὁ βούλεται, ὡς πολλὰ μὲν ἠπίστατο ἔργα, κακὸν δὲ ἦν αὐτῷ ἐπίστασθαι ταῦτα πάντα. δῆλον οὖν ὅτι, εἴπερ ἦν αὐτῷ κακὸν τὸ πολλὰ εἰδέναι, φαῦλός τις ὢν ἐτύγχανεν.

ET HVIC SIMILIA) nam alia multa ſcripſit Homerus eiuſdem argumenti, quo continebantur res uiles, & futiles. Athenæus libro ſecundo ait, Homerum librum edidiſſe, qui inſcribebatur ἐπικιχλίδες. ἔτυχε δὲ ταύτης τῆς προσηγορίας διὰ τὸ τὸν ὅμηρον ᾄδοντα αὐτὸ τοῖς παισὶ κίχλας δῶρον λαμβάνειν. Scripſit etiam Homerus Βατραχομυομαχίαν, qua nihil lepidius, & humilius: extat autẽ, & legi poteſt. Scripſit præterea γερανομαχίαν, quæ non extat: & alia multa, quæ recenſet Suidas. Sed quærat aliquis hoc loco, cum Homerus Margiten conuitioſum poëma ſcripſerit, quo genere uerſuum uſus ſit: nam conuitioſa iambico ſcribuntur, reprehendendum igitur eſſe Homerum, qui iambico non ſit uſus metro. Reſpondet Ariſtoteles in contextu non eo genere, ſed hexametris: ijs enim tantum uſus eſt Homerus. poſtea inuentum eſt iambicum metrum, neq; ſanè ab initio ita appellatum: poſtea enim hoc nomen inditum fuit, à uerbo antiquiſſimo, quod in frequente erat uſu deductam: nam ueteres dicebant ἰαμβίζειν maledicere, & conuitiari. Tunc uerò primum fortaſſe alijs appellabatur nominibus illud genus metri, ſicuti aliquando ſcimus à numero pedum dictum δίμετρον, & Archilochium poſtea ab Archilocho poëta. Paulò poſt cum unus duobus additus fuiſſet pes, τρίμετρον, inde τετράμετρον, σκάζον, & χωλίαμβον, quod etiam hipponacteum dictum eſt, quia eo potiſſimum eſſet uſus Hipponax. Eſt igitur iambus dictus παρὰ τὸ ἰαμβίζειν, non autem, quod fortaſſe putaret aliquis ἰαμβίζειν παρὰ τῶν ἰάμβων. ſæpè enim attendendum in nominum deductionibus, utra prior. Ideò aliàs adnotauimus errorem Eraſmi non leuem in apophthegmatis Diogenis uertẽdis, & explicandis: ait enim ille ἀθλητὰς eſſe dictos παρὰ τὸ ἀθλεύειν, infelices eſſe, ego uero τὸ ἀθλεύειν παρὰ τῶν ἀθλητῶν. Interpres Nicandri in Alexiphar. non illepidum quiddam recenſet, unde dictum ſit iambicũ metrũ. Sic: ἰάμβη δὲ ἡ δούλη μετανείρας τῆς ἱπποθόωντος γυναικός, ἥ τις τὴν Δήμητρα λυπουμένην ἰδοῦσα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς περσεφόνης εἶπέ τινα ἔμμετρα
B γελοιώδη ἐπὶ τὸ παραμυθήσασθαι, ὅθεν ἐκείνης ἦν καὶ τὸ μέτρον ἰαμβεῖον. Ibidem apertius eadem res explicatur his uerbis: ἰάμβη δὲ δούλη ῥαθυμοῦσαν τὴν θεὸν ὁρῶσα γελοιώδεις λόγους καὶ σκώμματά τινα πρὸς τὸ γελάσαι τὴν θεὸν ἔλεγεν. ἦσαν δὲ τὰ ῥηθέντα ὑπ' αὐτῆς ἰαμβικῷ μέτρῳ ῥυθμισθέντα, ὅπερ αὐτὴ πρώτη εὗρεν, ὅθεν καὶ τὴν προσηγορίαν ἔλαβον ἴαμβοι λέγεσθαι. ἰάμβη δὲ θυγάτηρ ἠχοῦς, καὶ πανὸς θρᾷσσα τὸ γένος. Conſequuntur in contextu Ariſtotelis uerba, quæ ſunt loco Epilogi: καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. Non placet illud interpunctum, quo hæc ſeparat à prioribus, interpres Paccius. nam prætermiſit illam particulam καὶ, qua coniunguntur hæc cum illis: eſt enim ſenſus, & ſic, cum Homerus in Margite imitationem fecerit rerum humilium, ac uilium, in Iliade uerò & Odyſſea rerum præſtantium & magnarũ, patet ex eo deriuata fuiſſe duo poëtarum genera, Heroicorum, & Iambicorum.

ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα, μάλιστα ποιητὴς ὅμηρος ἦν. μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν.

At uerò ipſe Homerus, quẽadmodũ præcipuè heroicus fuit (ſolus enim hic nõ modo rectè, ſed actionũ imitationibus referta poëmata condidit)

Locum hunc ita uertit Paccius. At uerò ipſe Homerus quemadmodum præcipuè Heroicus (ſolus enim hic non modo rectè, ſed actionum imitationibus referta poëmata condidit) ſic etiam comœdiæ primus normam tradidit: non quidem probris, ſed ridiculis in actuum formam collatis. Conferat hæc cum Græco contextu qui uolet, nos contextum declarabimus. Homerum laudat Ariſtoteles, quaſi fuerit eius ingenium forma quædam, & exemplar ipſiuſmet naturæ in effingenda, & generanda poëtice, nam cum ex ipſa natura neceſſariò probaſſet imitationem poëticam diuerſam fieri ex proprijs, & genuinis hominum, qui ſcribũt, moribus: eos autem homines aut eſſe σεμνοτέρους, aut εὐτελεστέρους: inde enatum duplex poëma, alterum, quod in laude, alterum, quod in conuitio, & uituperatione alicuius uerſatur: quoniam σεμνότεροι imitantur actiones honeſtas. εὐτελέστεροι autem uiliores & tenuiores. Patet uerò in antiquiſſimo omniũ poëtarum Homero, qui Typus eſt ipſius naturæ ueluti quidam, quatenus ad poëticen ſpectat. Nam quòd Margiten ſcripſit, & alia ſimilia, conuitioſum enatum eſt poëma. Margiten enim imitati ſunt poſtea

homines alij natura εὐτελέστεροι, & conuitioſa ſcripſerunt poëmata: quæ quoniam receperunt aliquanto poſt iambum uerſum ita dictum ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, quod eſt maledicere, effecerunt, ut ab eo genere uerſus, poëtæ iambici uocarentur. Quòd autem Iliada ſcripſit, & Odyſſeam heroico uerſu (nam ita poſtea dictus fuit) ab eo genere uerſuum Heroici poëtæ dicti fuerunt. & ſic patet hactenus, quomodo Homerus utrunque pro diuerſa ac duplici ſui ingenij natura, tractauit poëma. patet etiam quomodo ab eo primum effluxerint duo genera poëtarum ſecundum naturam, Heroicorum ſcilicet, & Iambicorum. His inuentis, & probatis adhuc perquirit, quomodo extiterint. alia poëſeos genera, & poëtarum ordinatè alterum poſt alterum, ueluti unum ex altero enaſcens. Id uerò etiam ex Homero demonſtrat ſic. Quemadmodum Homerus in rebus grauioribus imitandis præcipuè poeta fuit, & eo nomine eſt in primis appellandus. Nam hic eſt
„ *ſenſus, cum ait: μάλιστα ποιητὴς ἦν. Poeta is uerè dicitur, qui ποιεῖ, id eſt, fingit, & imitatur, ſicuti declaratum eſt antè, ab imitatione eos uocari poëtas: probat uerò propter duas cauſas, quæ explicantur in parentheſi. ſic (μόνος γάρ, ſubintelligendum poëta eſt hoc nomine uerè dignus, οὐχ ὅτι εὖ, non quoniam*
„ *tantum benè, decorè, & aptè ſcripſit: ἀλλ' ὅτι καὶ δραματικὰς μιμήσεις ἐποίησε. ſed quia dramati-*
„ *cas etiam imitationes fecit) Dramata uocari ſuperius diximus ipſa poëmata exprimentia res, non per narrationem: ſed ut geri ſolent, ab ipſiſmet hominibus: ideò Homerum feciſſe ait dramaticas imitationes, quia homines in ſua poëmata inducit δρῶντας, id eſt negociantes, ut in communi conuictu inter ſe ſolent. Hac de cauſa in primis ſolum Homerum aſſerit Ariſtoteles dignum fuiſſe, qui poëta diceretur, nam & decorum*
„ *perſonarum, & mores expreſſit: & περὶ τὸ εὖ (ut ipſe ait) uerſus deſcripſit de multis rebus: imitationem præterea fecit dramaticam Homerus ante omnes. Atque ſic (ni fallor) declaratus locus, alioqui difficillimus & ualde obſcurus: quem neque aptè, neque uerè uertit Paccius, ut quilibet iam intueri per ſe poteſt.*

„ Οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλ-
„ λὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας, ὁ γὰρ Μαργείτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς
„ καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. οἱ δὲ
„ ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμ-
„ βων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ
„ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν,
„ εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς, ἢ οὔ, αὐτό, τε καθ' αὑτὸ κρι-
„ νόμενον, καὶ πρὸς τα θέατρα, ἄλλος λόγος.

„ Sic etiam comœdiæ normam primus tradidit, non quidem probris,
„ ſed ridiculis in actuum formam collatis. Et ſanè ſimilis in Margite ratio.
„ hic enim ita ſe ad comœdiam habet, ut ad tragœdiam Iliàs, atque Odyſ-
„ ſea. Alij uerò pro uniuſcuiuſque ingenio impulſi, ad alteram tantum poëti
„ cæ huius partem animum applicuerunt: ſicque nonnulli loco iamborum
„ comici, nonnulli loco hexametrorum tragici, ut qui circa ſublimiorē, ho-
„ noratioremúe dicendi characterem uerſati ſint, Tragœdiæ doctores ex-
„ titerunt. An uerò tragœdia, quatenus attinet ad ipſa genera, ſatis adhuc
„ ſit abſoluta, necne, cum id per ſe iudicando, tum ad theatra referendo, alia
„ conſiderandi ratio eſt.

Sic etiam Homerus, primus comœdiæ figuras, & habitus oſtendit, ſeu ὑπέδειξε. quod eſt, obiter, uti
„ *ita dicam, ſeu aliud agens clàm ſubdemonſtrauit. ſic etiam loquitur lib. III. Rhetor. ὅπερ καὶ Εὐριπίδης*
„ *ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. & lib. Ethic. III. ἡ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου, καὶ διανοίας, ὑ-*
„ *ποσημαίνειν δ' ἔοικε καὶ τοὔνομα, ὡς ὂν πρὸ ἑτέρων αἱρετόν. Huius dictionis uim, quæ magni ponderis eſt ad ſenſum Ariſtotelis declarandum non expreſſit Paccius. Hoc igitur eſt declarandum, quomodo Homerus normam ſubdemonſtrauit primus comœdiæ, & tragœdiæ. Homerus & quatenus ad formam ſpectat, & quatenus ad materiem, præſcripſit occulta quadam ratione comœdiæ & tragœdiæ modum: quatenus ad formam, quia dramaticas fecit imitationes, quæ in comœdia neceſſariò eſſe debent. Quatenus ad materiem, quia res iocoſas & uiles, ac ridiculas eſt imitatus, quod in Margite apparet. utrunque uerò expreſ-*

ſit ijs

a *ſit ijs uerbis: οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. in quibus uidetur Ariſtoteles clam reprehendere morem ueteris comœdiæ, quæ tota in maledicendo & obtrectando uerſabatur: & approbare id, quod poſtea uſitatum fuit in noua comœdia, è qua omnis maledicentia ſublata fuit. Poſteri igitur animaduertentes in Homero utrunque ſimul, inuenerunt comœdiæ normam: ideò autem dixi, utrunque ſimul, ſcilicet materiem uilium, & ridiculorum, atq; formam dramaticæ imitationis, quia ſeparatim antea obſeruarant. Separatim autem ſumpta materies uilium, & ridiculorum effecerat poëma iambicum & conuitioſum, unde poëtæ extiterunt dicti Iambici. Separatim quoque ſumpta materies grauium, & honeſtorum, effecerat poëma heroicum, & laudatiuum: unde Heroici poëtæ appellati. Coniunctè uerò, & ſimul ſumpta materies ridiculorum & forma dramaticæ imitationis, conſtituerunt ipſam comœdiam. & ſic patet quomodo primum comœdia fuerit inuenta. Coniunctè quoque ſumpta materies grauium & honeſtorum, & forma dramaticæ imitationis conſtituerunt ipſam tragœdiam: & ſic patet, quomodo inuenta fuerit tragœdia. Analogia uerò quædam, & proportio eſt inter poëmata Homerica, & comœdiam & tragœdiam, quam ſic demonſtrat Ariſtoteles. Iliàs, & Odyſſ. analogiam habent cum tragœdia. Margites cum comœdia. Sumitur autem analogia ratione materiæ, & formæ. nam Iliàs & Odyſſea res tractant graues, & heroicas, itidem & tragœdia: illæ quoque, & hæc dramaticè imitantur. declaratur uerò analogia hæc ijs uerbis: ὁ γὰρ μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς, καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. Facta eſt autē tranſmutatio quædam poëmatis in poëma κατὰ τὴν οἰκείαν ſcribentium naturam, qualis eſt ſuperius declarata. εὐτελέστεροι, qui imitabantur iocoſa ac uilia, facti erant iambographi: hi rurſus tranſmutati ſunt in comicos, & ex iambographis facti ſunt comici. & pro materie quidem diuerſa non eſt facta mutatio, nam eadem permanſit apud comicos, quæ ante fuerat apud iambographos, quòd uterq; in conuitijs uerſatur, & maledictis: ſed ex forma tantum, nam iambographi hoc differunt à comicis: quoniam comici dramaticam faciunt imitationem, iambographi nō faciunt. Hoc declarat Ariſtoteles ijs uerbis: οἱ δὲ ἐφ᾽ ἑκάτερον τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο. Facta eſt etiam altera poëmatum mutatio, σεμνότεροι, qui imitabantur res graues, & ſerias, facti erant heroici, ſeu epopœiei. hi rurſus mutati ſunt in tragicos, & ex heroicis facti ſunt poſtea tragici: propter materiē quidem nequaquàm, nam eadem retinuerūt tragici, quæ ante erant apud heroicos, ſed propter formam. nam heroici hoc differunt à tragicis, quoniam alia eſt imita*
B *tio tragica, alia epica, & heroica. Tragica enim fit per actionem, & repræſentationem rerum, utut geruntur: Epica autem, ut geſtæ fuerunt, per narrationem enim multa inducit, ſicuti patet. nam ſuperius hæc à nobis copioſè declarata fuerunt, hoc explicat Ariſtoteles, cum ait: οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι διὰ τὸ μείζω, καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. Duas uerò affert cauſas, cur talis ſit facta mutatio. Prior eſt, quia dramata tragica, & σχήματα ſunt maiora epicis, non quidem quòd epopœia non ſit prolixior, quàm tragœdia. nam epopœia multarum rerum ac diuerſarum repræſentationem, & imitationem continet, ut patet ex Homero. Sed unam rem ſimplicem copioſius, & latius imitatur tragœdia, quàm epopœia. Altera eſt, quia dramata tragica & σχήματα ſunt magis honorifica, quia imitantur res, utut geri ſolent. hoc autem non facit epopœia: nam inducit narrationem, per quam imitatur. hæc uerò declarata ſunt ante. Quærere potuiſſet hoc loco aliquis, an tragœdia adhuc ſit abſoluta: id uerò quæri duobus poteſt modis, uel ex ratione ipſius met tragœdiæ: ut ſit ueluti quoddam corpus integrum & abſolutum: uel ex ratione theatri, & apparatus, quæ duo extrinſecus poſita ſunt. Reſpondet Ariſtoteles, hoc non ſpectare ad præſentem diſputationem, ſed alterius eſſe & loci, & ſermonis in præſentia enim, cum ſibi propoſuerit quærere, qualis fuerit origo poëtices, & poëmatum ſingulorum, ſat habet, ſi demonſtrarit quomodo enata ſit tragœdia & aucta.*

Γενομένης οὖν ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς, καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ κωμῳδία, καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς.

Cùm igitur à principio rudes eſſent, planeq́ informes Tragœdia atque Comœdia, illa quidem ab ijs qui Dithyrambum, hæc autem (quantum ſe ipſa aperiebat) ab ijs qui Phallica produxerunt, quæ noſtra etiam tempeſtate in urbibus non paucis in conſuetudinem ex lege recepta ſunt: paulatim auctæ fuere.

Prima

Prima uerba ita uertit Paccius. Cum igitur à principio rudis, informisq́; eſſet. Rectè quidem, ſi ſenſum reſpicias, ſed uerba ſonant hoc. Cum ab initio extemporanea eſſet. nam hoc ipſum uerbum αὐτοσχεδιάζειν ſignificat, ſine meditatione ulla aliquid ſcribere. Sed de hac dictione ſuperius ſatis multa dicta ſunt. Qualis igitur fuit origo totius poëtices ἐξ αὐτοσχεδιασμάτων, id eſt, ſubitis, & extemporaneis metris: talis fuit & ſingularum partium ipſius origo: ideò neceſſe eſt, ut tragœdia & comœdia, ſicuti cæteræ omnes partes, fuerint αὐτοσχεδιαστικαί. Docet igitur, quomodo fuerint auctæ, & ex quibus poëmatis ad ipſas ſit facta acceſſio. Tragœdia à dithyrambis incrementum ſumpſit. Comœdia ex phallicis. ſed cur ex his? Vtrunque poëma in honorem Bacchi inſtitutum fuit: nam & dithyrambice tota primum in eo uerſabatur, & inde nomen accepit. Phallica quoque ad Bacchum reſpiciebant, ſicuti declarabimus poſtea. Eſt quoque notiſſimum in recitatione tragœdiarum hircum mactari: ſeu præmium recitantibus dari conſueuiſſe: itidem in comœdia. ideò apud Terentium mentio eſt aræ, cum ait: Ponito hic uerbenas, quem locum apte exponit Donatus. Horatius quoque in Poëtice:

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum.

Quare politiſſimè & ueriſſimè eſt ab Ariſtotele dictum tragœdiam, & comœdiam inde tanquàm duos amnes ſuſcepiſſe incrementum ex duobus riuis, & fontibus in ipſos influentibus. De dithyrambice dictum eſt ante, ideo nihil repeto. De phallis profero, quæ legi apud ueteres. Bacchi ſacra tam apud Græcos quàm apud Latinos legere eſt celebrata fuiſſe magna cum fœditate, & turpitudine, atque obſcœnitate. Vnde teſtatur Liuius ea de cauſa Romæ ex S. C. bacchanalia fuiſſe ſublata. Celebrabantur etiam ἀσκώλια, de quibus legere eſt apud Ariſtophanem, & eius interpretem. nam inde deductum eſt uerbum ἀσκωλιάζειν. quòd expreſſit Vergilius in Georg. cum ait:

Vnctos ſaliere per utres.

Celebrabantur & Phallica, de quibus meminit Plutarchus in libro de Cupid. diuitiarum, cum ait: Patrium quoddam agi ſolitum feſtum Bacchanalium magna cum lætitia à toto populo, pompam fuiſſe: Amphoram uini, deinde hircum, qui trahebatur: eum ſequebatur quidam cophinum magnum caricarum plenum geſtans. Poſtremo loco erat Phallus. At iſta, inquit, nunc negliguntur: nam circunferuntur in pompa uaſa aurea, & precioſæ ueſtes. Nominat Phallum hoc loco Plutarchus, & ait feſtum fuiſſe in Bacchi honorem celebratum. nihil præterea, nam quid ſit Phallus, non explicat. Athenæus libro decimoquarto, ubi de Hilarodia loquitur, & Magodia, illam παρὰ τὴν τραγῳδίαν σεμνὴν εἶναι, hanc παρὰ τὴν κωμῳδίαν ἀσελγῆ. Magodus enim repræſentabat μοιχούς, μαστρωπούς, μεθύοντας, γυναῖκας, & habebat tympana. ex quibus omnibus ſatis patet, quanta in eo fuerit obſcœnitas. Erant autem hæc, & alij ſimiles comici luſus, ſic enim uocat Athenæus, κωμικαὶ παιδιαί, ut non immeritò dicat Ariſtoteles ex his adauctam comœdiam. Narratur ibidem etiam aliud genus κωμικῆς παιδιᾶς, apud Lacedæmonios, ſed ego breuitatis cauſa prætermitto. Eos uerò homines, qui agebant hos comicos luſus, ait uocatos à Lacedæmonijs δικηλιστάς, ſeu μιμητάς. ab alijs αὐτοκαβδάλους. ab alijs σοφιστάς. ab Italis φλύακας. à Sicyonijs φαλλοφόρους, & ἰθυφάλλους. ab his phallica celebrabantur. deſcribit Athenæus eorum repræſentationem, qualis erat, ſic: προσωπεῖον μεθυόντων ἔχουσι, καὶ ἐστεφάνωνται χειρῖδας ἀνθινὰς ἔχοντες, χιτῶσι δὲ χρῶνται μεσολεύκοις, καὶ περιέζωνται ταραντῖνον καλύπτον μέχρι τῶν σφυρῶν. σιγῇ δὲ διὰ τοῦ πυλῶνος εἰσελθόντες, ὅταν κατὰ μέσην τὴν ὀρχήστραν γένωνται, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸ θέατρον λέγοντες, ἀνοίγετε, εὐρυχωρίαν ποιεῖτε τῷ θεῷ. ἐθέλει γὰρ ὁ θεὸς ὀρθὸς ἐσφυρωμένος βαδίζειν διὰ μέσου. οἱ δὲ φαλλοφόροι προσωπεῖον μὲν οὐ λαμβάνουσι, προπόλιον δὲ ἐξ ἑρπύλλου περιθέμενοι, καὶ παιδέρωτας ἐπάνω τούτου ἐπιτίθενται, στέφανον δασὺν ἴων, καὶ κιττοῦ περιέρχονται. ἐν ῥυθμῷ βαίνοντες, καὶ λέγοντες.

σοὶ Βάκχε τάνδε μοῦσαν ἀγλαΐζομεν.

Deinde προστρέχοντες ἐτώθαζον οὓς ἂν προέλοιντο. ὁ δὲ φαλλοφόρος ἰθὺ βαδίζων καταπασθεὶς αἰθάλῳ & quæ ſequuntur. Hæc habet Athenæus. ſed apertius adhuc declarat Heſychius, quid eſſet Phallus, his uerbis: φαλλός τὸ ξύλινον αἰδοῖον ἀνδρεῖον. Declarat & Lucianus in libro de Syria Dea, fuiſſe quaſdam imagunculas hominum ex ligno deformatas, magnis pudendis prominentibus, uocari autem νευρόσπαστα. huc reſpexit Columella in hortis, cum ait:

Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen uenerare Ithyphalli,
Terribilis membri, medio qui ſemper in horto,
Inguinibus puero, prædoni falce minatur.

Ad huiuſmodi phallos puto reſpexiſſe Vergil. libro ſecundo Georg. cum ait:

Nec non Auſonij Troia gens miſſa coloni
Verſibus incomptis ludunt, riſuq́; ſoluto,

Oraq́;

Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis.
Et te Bacche uocant per carmina læta, tibiq;
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

Super his uerſibus eam maximè probo ſententiam, quam affert Seruius poſtremo loco, cum ait: Alij dicunt
oſcilla eſſe membra uirilia de floribus facta, quæ ſuſpendebantur per intercolumnia, ita, ut in ea homines
acceptis clauſis perſonis impingerentur. & ea ore cillerent, id eſt mouerent, ad riſum populo mouendum.
Iam ſatis, opinor, patet, quid nam ſit phallus, & quæ fuerint poëmata phallica. Ab his igitur auctam comœ
diam aſſerit Ariſtoteles: eſt enim quædam cognatio inter utrunque poëma. Sed quærat aliquis, utra prior,
an phallice poëſis, an comœdia extiterit. Videtur innuere Ariſtoteles in contextu, prius quidem extitiſſe co
mœdiam, ſed cum poſtea è re nata, imò ex legibus inſtituta fuiſſent phallica ſacra, & ideò in lucem prodijſ-
ſent phallici uerſus obſcenitatis pleniſsimi, ex ijs deriuatis, & deductis eò, adauctam comœdiam, ait enim:
Cum comœdia & tragœdia eſſent αὐτοσχεδιαστικῆς, tragœdia quidem aucta fuit ex dithyrambice, quæ “
ſe cum illa coniunxit. poſtquàm è re nata prodijt, ad ſacra Bacchi facienda. Sic etiam comœdia, ἀπὸ τῶν τὰ “
φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη. προ- “
αγόντων ὅσον ἐγίνετο φανερὸν αὐτῆς. Notanda illa uerba, τῶν προαγόντων τὰ φαλλικά, id eſt, ab “
ijs qui primū produxerunt phallica. Notanda itidem illa uerba, ὅσον ἐγίνετο φανερὸν αὐτῆς. hæc ita uer
tit Paccius. quantum ſeſe ipſa aperiebat. Videtur tamen hic eſſe ſenſus. Comœdia paulatim aucta fuit ab ijs,
qui phallica tractabant, ad tantam uſque magnitudinem, quantam nunc cernere eſt: quaſi innueret adhuc
augeri poſſe, & expoliri: id quod factum eſt, cum comœdia ex uetere facta eſt noua, quæ multo probatior,
& integrior fuit. Alij legunt ὅσον ἐγίνετο φανερὸν αὐτοῖς, ut ſcribant αὐτοῖς, & referant, ſicuti patet,
ad phallographos. Sed prior lectio magis placet. Georgius Valla ſequitur poſteriorem. De eo iamdudum
nulla eſt à me mentio facta, nam adeò peruerſa eſt eius conuerſio hucuſque mihi uiſa, ut eam prorſus reie-
cerim. Quòd ſi in reliquis, quæ interpretaturi ſumus, ita ſeſe geſſerit, reijciemus prorſus, & tanquàm de re
abiecta nihil cogitabimus.

καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν “
ἑαυτῆς φύσιν. καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύ “
B λος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε. “

Sicq; tragœdia diuerſis mutationibus uariata, quoad proprios nume “
ros impleret, tandem quieuit. Tunc enim hiſtrionum numerum, ex uno “
uidelicet in duos, Aeſchylus primus auxit, & ea quæ circa chorum ſunt, “
imminuit, ſermonemq; primarum partium inſtituit.

Poſtquàm eſt ab Ariſtotele declaratū comœdiam à phallicis, tragœdiam à dithyrambicis auctam, eo, quo
diximus, modo, De tragœdia, ait. Poſt multas mutationes eam tandem ad propriam naturam deueniſſe: ita,
ut nihil in ea deſiderari amplius poſsit. Exponit uerò ſigillatim incrementum tragœdiæ: & à quibus fue-
rit aucta, & à quibus ſingula fuerint inuenta. Aeſchylus inſignis poëta, prius tria inuenit, τὸ ὑποκριτῶν “
πλῆθος. τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε. λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε. Is, ut teſtatur Pauſanias, “
per ſomnium à Baccho monitus cœpit tragœdias ſcribere. De eo Quintil. hæc ſcribit. Tragœdias primus in
lucem Aeſchylus protulit, ſublimis, & grauis, atque grandiloquus ſæpè uſque ad uitium: ſed rudis in pleriſ-
que, & incompoſitus: propter quod poſterioribus conceſſerunt Athenienſes, ut correctas eius fabulas re-
citarent, & coronarentur. Id uero ab Euphorione eius filio factum ſæpè, accepimus. Philoſtratus in uita
Apollonij ſophiſtæ ait, Aeſchylum tragœdiam, cum antea eſſet confuſa, in ordinem redegiſſe: & cum eſſet
immitis, & crudelitatis pleniſsima, ab eo fuiſſe mitigatam: nam uetuit, ne cædes in conſpectu ſpectatorum,
fierent in theatro. & ab Athenienſibus honoris cauſa uocatum tragœdiæ parentem. Athenæus quoque li-
bro primo ait: καὶ Αἰσχύλος δὲ οὐ μόνον ἐξεῦρε τὴν τῆς στολῆς εὐπρέπειαν, καὶ σεμνότητα. ἀλ “
λὰ καὶ πολλὰ σχήματα ὀρχηστικὰ ἀνεδίδου τοῖς χορευταῖς. Χαμαιλέων γοῦν πρῶτον αὐτόν φη- “
σιν σχηματίσαι τοὺς χορούς. ὀρχηστοδιδασκάλοις οὐ χρησάμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τοῖς χοροῖς τὰ σχή “
ματα ποιοῦντα τῶν ὀρχήσεων καὶ ὅλως πᾶσαν τὴν τῆς τραγῳδίας οἰκονομίαν εἰς αὑτὸν περιϊστᾶν. “
Ariſtoteles igitur ait, Aeſchylum primū duos inueniſſe hiſtriones, cum ante adhiberetur tantū unus, de qua
re ſuperius locuti fuimus ex Luciani loco, quē protulimus: ubi barbarus ille dicebat, unū hiſtrionē plures
habere animas. Imminuit etiā chori multitudinē: nā olim in choro adhibebantur plurimi homines. In choro

comico τέτταρες καὶ εἴκοσι χορευταί. In choro tragico πέντε καὶ δέκα. declarat hoc Iulius Pol- A
» lux copioſe libro quarto his uerbis: Μέρη δὲ χοροῦ (de tragico loquens) στοῖχος ζυγός, καὶ τραγικοῦ
» μὲν χοροῦ ζυγὰ πέντε ἐκ τριῶν, καὶ στοῖχοι τρεῖς ἐκ πέντε, πεντεκαίδεκα γὰρ ἦσαν ὁ χο-
» ρός. Paulò poſt: ὁ δὲ κωμικὸς χορὸς τέτταρες, καὶ εἴκοσι. ζυγὰ ἕξ, ἕκαστον γὰρ ζυγὸν ἐκ τεττά-
» ρων, στοῖχοι δὲ τέτταρες ἓξ ἄνδρας ἔχων ἕκαστος ζυγός. Inuenit etiam Aeſchylus λόγον πρωτα-
» γωνιστήν. Vertit Paccius ſermonem primarum partium. Donatus Terentij interpres ait, primas partes in
» ea intelligi perſona, quæ plurima loquitur, ſecundas, & tertias, & ſic deinceps. Hiſtriones, quantum ego
obſeruare potui, à ueteribus appellabantur πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ, τριταγωνισταὶ,
πρωταγωνισταὶ hiſtriones erant primi ordinis, quibus maximum onus fabulæ recitandæ committeba-
tur. δευτεραγωνισταὶ, quibus ſecundæ partes. τριταγωνισταὶ, quibus tertiæ. Neceſſe autem erat, ut
πρωταγωνισταὶ eſſent peritiores ſecundis, & ſecundi tertijs. Ideò legere eſt apud Demoſth. in oratione
περὶ παραπρεσβ. Aeſchinem ab eo ſæpe uocari per probrum τριταγωνιστὴν, quaſi innuat illum, tùm,
quòd fuerit hiſtrio, uilem fuiſſe, tùm quod hiſtrio tertiarum partium, multò uiliorem. Verba ſunt hæc: ἐξε-
» βάλλετε αὐτὸν, καὶ ἐξεσυρίττετε ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ μόνον οὐ κατελεύετε ὥστε τελευ-
» τῶντα τοῦ τριταγωνιστεῖν ἀποστῆναι. Appellat eundem Demoſthenes [illegible] δευτεραγωνι-
στὴν, quaſi ſecundarium. Cicero in Bruto per quandam ſimilitudinem ait: Q. Arrius idem faciebat M.
Craſſi ſecundarius. De his, qui uolet, legat copioſe etiam apud Budæum in Comm. Locus eſt alter apud Ho-
ratium in Epiſt. libro primo, epiſt. ultima ad Lollium.

» Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro
» Reddere, uel partes mimum tractare ſecundas.

» Eum locum exponens, quod ad mimum pertinet ſecundarum partium. Porphyrion ait: Secundarum par-
» tium actores omnia ſummiſſe agunt. Declarat hoc Cicero apertiſſimè in Diuinatione in Verr. Vt in actori-
» bus, inquit, Græcis fieri uidemus, ſæpè illum, qui eſt ſecundarum, aut tertiarum partium: cum poſſit aliquã-
» do clarius dicere, quàm ipſe primarum, multum ſummittere, ut ille princeps quàm maximè excellat. Sic fa-
» ciet Hallienus, tibi ſeruiet, tibi lenocinabitur, minus aliquanto contendet, quàm poteſt. Innuit hoc ipſum e-
» tiam Plautus in prologo Amphitryonis, cùm ait:

» Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus,
» Qui ſibi mandaſſent delegati ut plauderent, B.
» Qui ne quò placeret alter feciſſet minus.

Hæc ante me animaduertit & explicauit doctiſſimus uir ſuperioris ætatis Celius Rhodiginus libro quinto ſuarum Antiquitatum.

» Τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς.
» Quos Sophocles ipſe cum ſcenæ ornatu ad tertias uſque producit.

Declarauit adiumenta, quæ attulit tragœdiæ Aeſchylus. Nunc declarat, quæ attulerit Sophocles. Is duo in-
uenit: Vnum addidit hiſtrionem, effecitque ut eſſent tres. Scenographiam quoque excogitauit. Cum tres hi-
ſtriones adhiberentur, factus eſt ſermo τριταγωνιστής. Nam hæc ſunt nomina πρός τι. Cœpit appellari
πρωταγωνιστὴς, quo primum tempore Aeſchylus duos adhibuit hiſtriones ratione ſecundarij. ut ſit præ-
clarè ab Ariſtot. ante dictum Aeſchylum inueniſſe ſermonem πρωταγωνιστὴν. Per id enim denotat etiam
δευτεραγωνιστὴν Sicuti patet. Fuit etiam conſuetudo hæc apud oratores in cauſis forenſibus agendis, ut
aliquis primas ageret, alter ſecundas, tertius tertias. Declaratur hoc apud Demoſth. in oratione πρὸς λε-
πτίνην. Nam ait interpres, eam eſſe δευτερολογίαν. Aphepſioni autem ὡς πρεσβυτέρῳ conceſſam
fuiſſe πρωτολογίαν. Reliqua illic uide copioſius. itidem apud Ciceronem in oratione pro Cor. Bal. in prin
» cip. ubi ait: ſuccedo ei orationi, quæ non eſt præteruecta aures ueſtras. Habuit enim compatronos Cic. in ea
cauſa Craſſum & Pompeium. Itidem hoc legere eſt apud eundem in oratione pro L. Murœna. Teſtatur Plu
tarchus totam noctem deſudaſſe Ciceronem in ea oratione meditanda, & ſcribenda, quia in ea cauſa compa
tronum habebat Hortenſium maximum oratorem, quo cum de laude in dicendo certabat. Sed redeo ad rem.
Treis hiſtriones adhibuit primus Sophocles. Fuit is in ſcribendis uerſibus grauis, ac prudens. rem ridiculã,
ſed ex qua percipias rem ſeriam, narrat Lucianus. Solitum quendam expendere uerſus Sophoclis & Euri-
pidis libra. Et uerſus Sophoclis ſurſum, Euripidis deorſum delatos, tanquam leuiores, & magis inanes. Idẽ
à ueteribus ob ſuauitatem ſermonis, Attica ſiren eſt appellatus. narrat Pauſanias, cum Lyſander rex Lace-
dæm. Athenas obſideret, monitum in ſomnis à Libero patre, ut pateretur humari Atticam ſirenem delitias
ſuas. Eum uero intellexit Lyſander poſtea Sophoclem fuiſſe, qui eo die erat humandus. Scenographiã quoque

inuenit

A *inuenit Sophocles. Scenarum triplex genus fuit, in quibus poëmata recitabantur ſcenica. Triplex etiam igitur ſcenographia neceſſariò fuit, Tragica, Comica, Satyrica. Tragicam ſcenam Vitruuius ait, columnis, ſignis, regalibusq; ornamentis fuiſſe inſtructam. Comicam priuatorum ædificiorum, & domorum ſpeciem præ ſe ferre conſueuiſſe. Satyricam uerò arboribus, ſpeluncis, montibus & alijs agreſtibus rebus ex topiario opere ornari ſolitam. Tota uerò ſcenographia architecturæ ratione deſcribitur, ac eius cognitione continetur. Et ſic à Vitruuio definitur. Vt ſit frontis, ac laterum abſcedentium adumbratio, ad circiniq; centrũ omnium linearum reſponſus.*

Ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη.

Ad hæc ad magnitudinem ab exiguis fabulis, & ab ridicula dictione ſatyris excluſis ad grauem habitum prouecta, ſero tandem quieuit.

Duo explicat Ariſtot. hoc loco: primum Tragœdiam paulatim ad iuſtam magnitudinem perueniſſe. Deinde, Tragœdiam ad quandam maieſtatem & grauitatem ſerò euectam, reiecta omni ridicula oratione, quam ſumpſerat à ſatyris Quatenus ad primum ſpectat, ſciendum eſt, olim, cum extemporaria eſſet poëſis, & nuper nata, recitari conſueuiſſe quædam ποιημάτια, *id eſt, breuia poëmata, quæ breuem unius rei admodum leuis imitationem continerent. Cuiuſcemodi nobis exemplo eſſe poſſunt æglogæ. Breuem enim illæ imitationem habent alicuius rei de qua inter ſe ſermonem habent Ruſticani paſtores. Non pauci uerò in eiuſmodi genere poëmatis uerſati ſunt, atque inde Bucolici poëtæ dicti. Quales Theocritus, Bion, Moſchus. Apud Latinos Vergil. Tragœdia igitur, cum & ipſa ab initio breue quoddam eſſet poëma ad iuſtam demũ magnitudinem paulatim peruenit. Quatenus ad ſecundum ſpectat, ſciendum eſt, Satyricum poëma apud ueteres fuiſſe laſciuum, ridiculum, & mordax. Inducebantur autem perſonæ ſatyricæ Dij agreſtes, petulci. Siluanus, Silenus, Satyrus. Sed de perſonis ſatyricis copioſe Pollux. Nos quoque alibi commodiore loco de ſatyris copioſius locuti fuimus. Nunc breuiter repeto, quod facit ad rem. Poëſis antiquorũ partim erat ſcenica, partim lyrica. Declarat hoc Athenæus lib. XIIII. Scenica erat triplex, Tragica, Comica, Satyrica. Lyrice itidem triplex: gymnopædice, hyporchematice, pyrrhice. Fuiſſe etiam ſatyricen poëſin ſcenicam per ſe, cognoſci poteſt ex ſuperiore loco, quem citaui ex Vitruuio. Sed labentibus aliquot annis, ſatyrice, etiam*
B *ſi, ut patet, per ſe recitabatur, & erat comica & tragica, ſicuti alibi eſt à me probatum, antiquior: coniunxit tamen ſe cum tragœdia. In cauſa uerò hoc fuit. Tragœdia atrocitate & ſeueritate rerũ, quas tractabat, animos defatigabat ſpectatorum. Poëtæ igitur optimum eſſe exiſtimauerunt: ſi iocos ſatyricos intermiſcerent, quibus ſpectantium animi relaxarentur. Hoc ipſum ita fuiſſe factum, declarat apertè Horatius in Poëtice, cum ait:*

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum.
Mox etiam agreſtes ſatyros nudauit, & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eò quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator. *Dat igitur ibidem præceptum Horatius, dicacitatem & laſciuiam ſatyrorum, qui intermiſcebantur tragicæ recitationi, eſſe temperandam, ne ridicularum nimis, & laſciuarum rerum commiſtio fiat cum grauibus, & ſeueris. Cum ait:*

Verum ita riſores, ita commendare dicaces
Conueniet ſatyros: ita uertere ſeria ludo
Ne quicunque Deus. *& quæ ſequuntur.*

Licet igitur conijcere ex his, olim & ab Aeſchylo, & à Sophocle intermiſtas in tragœdijs ſatyricas recitationes, quæ adhibebantur ueluti quiddam ἀπροσδιόνυσον, *& aduentitium, & ideò non extant cũ ſcriptis tragicis coniuncta. Hæc omnia ita ſeſe habere, & uerißima eſſe: prәterquàm quod ex Horatij uerbis cognoſci poteſt, perſpicitur etiam ex ijs, quæ dicit hoc loco Ariſtot.* διὰ τὸ μεταβαλεῖν ἐκ σατυρικοῦ ἀπεσεμνύνθη. *Senſus enim eſt hic. Tragœdia ſerò ad maieſtatem, & dignitatem peruenit ſuam, reiectis è medio recitationis, ſatyris, qui intermiſcebantur relaxationis gratia. Id uerò factum ætate ipſius fortaſſe, nam ait* ὀψὲ, *id eſt, ſero: quaſi innuat id ætate Sophoclis, & Aeſchyli non fuiſſe in uſu, nam inducebantur tunc ad relaxandos animos ſatyricæ recitationes. Atque ſic patet, quomodo paulatim ad iuſtam magnitudinem ac decoram dignitatem peruenerit tragœdia.*

Τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετρα-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

» μέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ A
» γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέ-
» τρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ
» διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λε-
» κτικῆς ἁρμονίας.

» Senariumq; metrum ex octonario adoptauit, hoc enim antea metro
» utebantur, quòd ſatyrica, magisq; ſaltatoria poëſis eſſet. Itaq; elocutioni
» iam conſtitutæ natura ipſa proprium adinuenit metrum. Maximè enim
» ſermonibus aptum alternis iambicum eſſe, argumento ſit, quòd in diſſe-
» rēdo plurimi ſanè iambici, rariſſima uerò hexametra mutuo in ſermone
» à nobis proficiſcũtur. licet etiam colloqui ipſius harmoniã excedentibus.

» *Hæc ita uertit Paccius. Senariumq; metrum ex octonario adoptauit, hoc enim antè metro utebantur,*
» *quòd ſatyrica magis, ac ſaltatoria eſſet poëſis. Adhuc explicat Ariſtot. quomodo tragœdia paulatim aucta, exornata, atque expolita ad ſuum nitorem peruenerit, agit autem de metrorum genere, quibus ante utebantur, nam immutata poſtea ſunt. Quoniam tragœdia magis erat ſatyrica, & ſaltatoria, opus fuit quoq; adhibere numeros ſaltatorios. Cum uerò ait tragœdiam fuiſſe ſatyricam, intelligit, fuiſſe magis laſciuã, minusq; grauem, quàm tunc erat. Saltatoriam, quia cum ſaltatione & mobilitate repræſentabatur, ſimilem ſatyricæ ſaltationi. Eam uero ueteres σίκιννιν uocabant, ut declarat Athenæus. Poſtquam autem tragœdia depoſuit omnem illam laſciuiam, & mobilitatem ſatyricam, neceſſe etiam fuit, ut immutarentur numeri metrorum: ex tetrametris igitur iambica, id eſt trimetra, recepta ſunt in uſum. Tetrametra dicuntur, quæ octo conſtant pedibus. Trimetra, quæ ſex: nam ſingulæ iuncturæ binos habent pedes. Sed quærat aliquis, cur tragici trimetra, & iambica aſſumpſerunt ſibi reiectis tetrametris. Reſpondet Ariſtot. Poſtquam omnia paulatim compoſita fuerant & expolita in tragœdia, ſicuti declaratum eſt ante. Suſcepta quoque eſt cura eius, quòd erat in poëmate aduentitium, metri ſcilicet & numeri. Octonarius eſt reiectus, quia ſatyricus, & ſaltatorius: quòd eſſet prolixior, & numeroſius ex eo ſaltare poſſent ſaltatores magna & uaria cum mobilitate, quæ requirebatur in laſciuo ſatyrorum poëmate. Ex octonario igitur factus eſt ſenarius, & iambicus, breuior ut eſſet, & aptior ad tragicum poëma. de qua Ariſtoteles copioſe agit libro Rhetoricorum tertio,* B
» *his uerbis:* δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον, οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν
» τρόπον. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν διὰ τὸ τῷ λόγῳ
» τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων. *Ille autem numerus aptus eſt, qui imitatur communem loquendi uſum, quo inter nos utimur quotidianum. Eiuſmodi uerò iambus eſt. Et ideo in cõtextu ait Ariſtot.*
» γενομένης λέξεως αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε, μάλιστα γὰρ λεκτικὸν ἐστιν ἰαμβεῖον.
Quæ ſic uertit Paccius: Elocutioni iam conſtitutæ proprium metrum inuenit natura ipſa. Notandũ quomodo dixit αὐτὴ φύσις. *Ne quis fortaſſe crederet induſtria hominum id tantummodo factum: quamuis id quidem effecerint homines ſua induſtria, ſed ſequentes naturæ ipſius ueſtigia. Omnes enim numeri ea ratione conſtituti, & excogitati fuerunt. Significat igitur Ariſtot. cum etiam in hoc aduentitio metro omnia ſint referenda ad naturam, facilè poſſe cognoſci totam poëticen ex cauſis naturalibus eſſe ortam. Illa uerba:*
» μάλιστα γὰρ λεκτικὸν ἐστιν ἰαμβεῖον. *Ita uertit Paccius, maxime enim ſermonibus aptum alternis iambicum eſt. Recte quidem. Sed ſenſus eſt: ſi ad uerbum referas, huiuſmodi. Iambus eſt maximè dictionalis (ut*
» *ita dicam) id eſt maxime, & ſæpiſſimè cadit in noſtras dictiones, quas communicantes inter nos familiari-*
» *ter proferimus. uel ſic: Vt plurimum in noſtro ſermone, qui à natura proficiſcitur, ſi quis attendat, animad-*
» *uertet intermiſtos eſſe iambos, quia in eos ſæpe exit noſter ſermo quotidianus. Idem ait paulopoſt:* ἐν τῇ
» πρὸς ἀλλήλους διαλέκτῳ πλεῖστα λέγομεν ἰαμβεῖα, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες
» τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. *Hæc ita uertit Paccius: In diſſerendo plurimi iambi, ſed non uideo qualis hic ſit ſen-*
» *ſus. apertior igitur fuerit, ſi dixeris: In mutua collocutione noſtra familiari multos proferimus iambos. Re-*
» *liqua ita uertit Paccius: Hexametra autem raro in mutuo ſermone à nobis proficiſcuntur. Licet etiam col-*
» *loqui ipſius harmoniam excedentibus. Prior pars rectiſſimè eſt conuerſa. Poſterior uerò peſſimè, ac longiſ-*
» *ſimè abeſt à ſenſu Ariſtot. imò nullus ex ea ſenſus elicitur. quòd ſi elicitur, eſt tamen perobſcurus. intueatur*
» *quilibet per ſe, & conferat cum Græco contextu. Ego ita explico: Hexametra raro à nobis in mutua collo-*
» *cutione proferuntur: quòd ſi tamen aliquando proferimus, id facimus præter naturã, & harmoniam noſtri*

quotidiani

A *quotidiani ſermonis. Multò melius, & ſi rudioribus uerbis hunc locum uertit Georgius Valla, ait enim: Nam præ cæteris metris iambeum ſermocinationibus eſt maximè accommodatum, hinc ſanè exploratum, quòd inter ſermocinandum inter nos iambea plurima proferimus: at rariuſcule hexametra, ſermocinalem quoque harmoniam excedentes. Verum omiſſis his. Quatenus ſpectat ad iambum, quodq; eo frequenter utamur in communi ſermone, teſtatur Cic. in eo lib. qui inſcribitur Orator, cum ait: Sequitur ergo, ut, qui maxime cadant in orationem aptam numeri, uidendum ſit: ſunt enim qui iambicum putent, quòd ſit orationi ſimillimus, qua de cauſa fieri, ut is potiſſimum propter ſimilitudinis ueritatem adhibeatur in fabulis, quòd ille dactylicus numerus hexametrorum magniloquentiæ ſit accommodatior. Hic locus Cic. planè refert ad uerbum locum hunc Ariſt. ideò diligenter adnotandus. Idem Cic. in Orat. Magnam partem Iambos proferimus in ſermone. Quatenus ad hexametra ſpectat, quòd his in communi ſermone non utamur, aut raro, atq; tunc excedentes naturam ſermonis communis: hoc idem probatur in ultimis uerbis loci ſuperius citati, cum ait: Dactylicus ille numerus hexametrorum magniloquẽtiæ eſt accommmodatior. Idem paulò poſt exprimit Cic. ex Ariſtot. Sed ex III. lib. Rhetoricorum his uerbis, quod longè Ariſtot. uidetur ſecus, qui iudicat heroum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio. Iambum autem nimis è uulgari ſermone. Ita neque humilem, neque abiectam orationem, nec nimis altam, & exaggeratam probat: plenam tamen eam eſſe uult grauitatis: ut eos, qui audient, ad maiorem admirationem poſſit traducere. Ariſtot. in iis, quæ citat Cic. eo loco, loquitur de Oratione oratoria. Sed differt oratio oratoria à poëtica, quantum ad numeros ſpectat: oratoria, quoniam per ſe ſoluta eſt debet exornari, & uinciri numeris quibuſdam, ut grandior appareat, & admirabilior. Poëtica quoniam numeroſa eſt per ſe, debet aliquando ſeſe humilem reddere pro ratione rerum, quas imitatur: ut in imitatione appareat magis ſimilitudo ueritatis. Exempli cauſa. In tragœdia & comœdia collocutiones fiunt inter perſonas: debent illæ collocutiones poëticæ imitari collocutiones quotidianas: at hæ nõ fiunt turgido numero, utpote herôo, ſed humiliore, iambo ſcilicet. Herous igitur neq; oratoriam, neque poëticam orationem (tragicam nunc aut comicam intelligo) ingreditur, quoniam nimis elatus eſt, & inflatus. Vnde eſt à Rhetoribus traditum, in oratione ſoluta maximum eſſe uitium, ſi appareat metrum. Id uerò de herôo præſertim debet intelligi. Eſt locus adnotandus qui huc ſpectat in Epiſt. ad Att. lib. VII. Flabat ab Epiro leniſſimus auſter mitis, in his uerbis: quia uerſu præter morem uſus erat, ſubiun-*
B *git: Hunc ἀποσφάζοντα, ſi cui uoles τῶν νεωτέρων pro tuo uendito. Ex tetrametris uero trimetra facta ſcribit idem Ariſt. lib. III. Rhet. his uerbis: οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ᾽ ὡς ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸν ἰαμβεῖον μετέβησαν.*

Ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. ὡς εἰ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα. πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθέκαστον.

Ad hæc Epiſodia quoque plura, cæteraq́;, ut ſingula exornata fuiſſe dicuntur. De his igitur ſatis: nimis enim fortaſſe operoſum ſit, in ſingulis immorari.

Ad exornandam tragœdiam, ait Ariſtoteles, inuenta quoq; fuiſſe epiſodia. Suidas ait epiſodium uocari πᾶν τὸ παραγώνιον πρᾶγμα. Nam quicquid præter rem, modo cum re coniunctum ſit: affertur ad augendam fabulam, & amplificandum poëma, eo appellatur nomine. Exemplũ ſumi poteſt ex Virgilio, nam quicquid de Didonis amore narratur, præter rem eſt, & tamen inſeritur, poëmatis adaugendi gratia. Epiſodia igitur in poëſi aſſumuntur ornatus, & amplificationis cauſa. Sicuti loci communes apud oratores. Verùm de Epiſodijs copioſius poſtea commodiore loco loquemur. His dictis, Ariſtoteles epilogum facit ſuperiorum omnium, ait enim: De his quidem hactenus. Cum enim ſibi propoſuiſſet demonſtrare, ex cauſis naturalibus enatam poëticen, & ſingulas ipſius partes: id ſingillatim demonſtrauit in Comœdia, & Tragœdia. Atque quidem hactenus incrementum quomodo acceperit tragœdia, declarauit. Explicare autem ſingula ſeparatim, magni eſſet laboris, & longiore narratione opus foret.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστι τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικὸν, οἷον, εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης.

Comœdia autem eſt (ut diximus) peiorum quidem imitatio, non ta-

men ſecundum omne uitij genus, quanquam ridiculum à turpi proficiſci tur. Ridicu'um enim aliquo pacto peccatum eſt, & turpitudo ſine dolore, minimeq́ noxia: perinde ac ridicula ſtatim appareat deformis facies, diſtorta ſine dolore. Hæc ita uertit Paccius. A

Comœdia autem eſt, ut diximus, peiorum imitatio: nõ tamen ſecundũ omne uitij genus: quanquam RIDiculũ à turpi proficiſcitur. Hæc nõ ſatis aptè cõuerſa ſunt, nam ita debebant uerti, & connecti cum prioribus. Sed ſecundum ridiculum, quod eſt turpitudinis particula. Reliqua rectè ſe habent. Ridiculũ enim aliquo pacto peccatũ eſt, & turpitudo ſine dolore noxia: perinde ac ridicula ſtatim appareat deformis facies diſtorta ſine dolore. Quod Paccius uertit, Noxia. Eſt in Græco cõtextu, φθαρτικὸν quod cõſiderabimus poſtea, quale ſit. Connectuntur hæc cum ſuperioribus. Sic. Declarauerat Ariſtot. qualis fuiſſet origo tragœdiæ, & comœdiæ. Mox erat inquirendum quomodo auctæ. De incremẽto igitur, & abſolutione tragœdiæ hactenus egit. Nunc uerò erat agendũ de incremento comœdiæ. Sed antequã agat, breuiter repetit ex ſuperioribus, qualis ſit comœdia. Ait igitur comœdiam eſſe imitationẽ peiorũ. Habet græcus contextus, φαυλοτέρων, homines mali appellantur ex uitijs. Vitia uerò, & peccata nõ omnia paria ſunt: ſed alia leuiora, alia grauiora. Comœdia igitur & ſi ſubiectam ſibi materiem habet κακίαν, id eſt, uitioſitatem hominũ: nõ tamen omnẽ, ſed eam, quæ talis eſt: ac tàm fœda, ut riſum moueat potius, quàm indignationem, aut commiſerationem. Hoc quale ſit declaro & breuiter, & facilè. Turpe eſt aliud φθαρτικόν, aliud non φθαρτικόν. φθαρτικὰ, ut inquit Ariſtot. lib. 2. Rhet. ſunt: uerbera, cædes, uulnera, cibi inopia, corporis afflictiones, ſenectus, morbi. Quæ patienti dolorem afferunt, uidenti aũt commiſerationẽ. Non φθαρτικὰ, ſunt illa, quæ patienti non dolorẽ, ſed luborẽ, & pudorẽ afferunt. Ea qualia ſint, declarat idem Ariſtot. lib. 2. Rhetor. Pudor, inquit, eſt dolor, & moleſtia quædã animi, orta ex peccatis, per quæ ſubeunda ſit ignominiæ nota alicuius. Vt deſerere locũ in acie. Abijcere clypeũ. Nam hæc olim magno dabantur probro. Hinc ait Horatius: Relicta nõ bene parmula. Demoſth. quoq; ita ſe excuſauit, ut refert Plut. ὁ φεύγων πάλιν μαχήσεται. Habet ibidem Ariſto. minimis quibuſq; lucris capi. ſordidas exercere artes, ſpoliare cadauera, repulſam tuliſſe. De ſeipſo nimis magnificè loqui. Coire cum quibus nõ licet, quod Cic. ſæpe Clodio obijcit, quòd coiuiſſet cum ſororibus, quarũ una quadrantarià dicebatur. Itidem ea, propter quæ ueremur eos, qui aliena explorant uitia, cuiuſmodi ſunt, ſubſannatores, Satyri, comici, nam omnes hi maledicentiſſimi ſunt. Hoc uerò perbellè conuenit cum hoc loco poëtices, ubi de Comœdiæ ſubiecta materie loquitur. Vt licet intueri. Nam comici cum ſint deriſores, riſum captant ex alienis peccatis. Vt Ariſtoph. riſum captat in Nebulis, ex Socratis perſona, cum ait illũ docere, quomodo dimetiri oporteat pulicis ſaltũ. Itidem, quomodo inſecta bombũ emittant. Quæ illic legi poſſunt. Hæc enim turpia ſunt nõ φθαρτικά, & habent in ſe, ut Ariſto. ait: αἶσχος ἀνώδυνον. Ideò ridicula. Affert uerò ipſemet Ariſtot. exemplũ, cum ait: ut ſi quis rideat intuens faciẽ alicuius diſtortã & deformẽ. Cuiuſmodi ridetur apud Homerũ lib. 2. Iliados Therſites. Cuiuſmodi Cicero explicat lib. 2. de Orat. Gallum illũ. Cuiuſmodi erat Socrates naribus ſimis, de qua re Xenophon in Conuiuio, his uerbis: τῶν γε ῥινῶν ποτέρα καλλίων ἡ σὴ, ἢ ἡ ἐμή. ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι τὴν ἐμὴν, εἴπερ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἕνεκεν ἐποίησαν ἡμῖν ῥῖνας οἱ θεοί, οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν ὀσμὰς προσδέχεσθαι. & quæ ſequũtur. Nam multa ibi lepide, ac ridiculè, de ea re narrantur. Pulchra eſt, & facit ad rem Ciceronis illa diuiſio lib. 2. de Orat. ubi de ſalibus oratorijs loquitur. Ait enim, miſeriam nõ mouere riſum, nam miſeros cõmiſeramur potius: crudelitatis uerò ſummæ eſt riſum ex aliena miſeria captare: neq; ualde turpia, & neſaria, nam hæc mouent indignationẽ, & maiore quadã ui urgeri uolũt. Ergo ſubturpicula riſum mouẽt: ſic enim appellat ea, quæ uocat hoc loco Ariſtot. peccata nõ φθαρτικά, & ſimul oſtendit ex turpitudine riſum enaſci. Spectat ad hunc locũ Ariſtotelis, etiã illa diuiſio Cic. cum ait: Ridiculorũ, quæ ex ſubturpiculis naſcũtur, alia eſſe in re, alia in uerbo. uerũ de hac re ſatis: reliqua qui uolet, petat ex codẽ Cicer. & Quintilia. lib. 6. ubi de facetijs oratorũ agit. Narrat Athen. lib. 14. Olim Athenis fuiſſe ἑξήκοντα ſubſannatores, ac deriſores qui eadẽ uixerũt ætate. Videat ibi qui uolet rem planè lepidã, ac dignã cognitu: ex huiuſmodi enim maledictis, & riſu enata eſt comœdia. B

Αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν. ἡ δὲ κωμῳδία διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθεν. καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἠγνόηται.

Igitur

A Igitur de promotione Tragœdiæ, & per quos, ſatis conſtat: ſecus uerò de comœdia: ſiquidem initio, quòd parum ſui ſtudioſos habuerit, latuit: ſero enim ab Archonte comœdorum chorus, ut quiſq; ſeſe obtuliſſet, inductus eſt. Eius uerò profeſſores, ubi iam aliquam ſpeciem præ ſe tulit, memorantur. Quis autem perſonas, prologos, hiſtrionum multitudinẽ cæteraq; huiuſmodi protulerit, prorſus obſcurum.

Hæc ita uertit Paccius. Igitur de promotione tragœdiæ, & per quos ſatis conſtat, ſecus uero de comœdia: ſiquidem ab initio quòd parum ſui ſtudioſos habuit, latuit. Serò enim ab Archonte comœdorũ chorus, ut quiſque ſe obtuliſſet, eſt inductus. Eo libentius Paccij uerba aſcripſi, quia maximus eſt mihi illius error demonſtrandus: coniunguntur hæc cum ſuperioribus, ſic. Tragœdiæ origo, & incrementum iam ſatis patet: nam ſigillatim omnia declarata ſunt. Comœdiæ uerò incrementum quale, quando, quomodóue factum ſit, prorſus ignoratur. Cuius rei cauſam hanc affert Ariſtot. διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι, *cum enim liuoris eſſet plena, & maledicentiæ, erat omnibus inuiſa: & unuſquiſque ſibi ab ea metuebat, præter admodum paucos. Nam Diogenes Laer. de Socrate ait:* ἔλεγε δὲ τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτὸν διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξειαν διορθῶσοντας εἰ δ᾽ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Hæc res etiam effecit fortaſſis, ut pauci poëtæ in ſcribendis operam ponerent ſuam, quòd ſatis populo nõ placere animaduerterent. Id uerò facilè perſpici poteſt, uel ex eo, quòd ſerò admodum Chorus dari Athenis cœpit à Magiſtratu. Cum enim uiderent Athenienſes malum hoc latius in dies ſerpere, neque alia ratione maledicentiam illam cohibere poſſe, legem ſanxerunt, qua cauebatur, ne ullus comicus poëta Fabulam populo daret, niſi prius eam Magiſtratus, penes quem erat ſumma poteſtas omnium rerũ in ciuitate, approbaſſet, iudicaſſetq; eiuſmodi eſſe, ut neque legibus aduerſaretur, neque mores corrumperet. Declarat hoc ipſum Plato lib. de Legibus VII.* νῦν οὖν ὦ παῖδες μαλακῶν μουσῶν ἔκγονοι ἐπιδείξαντες τοῖς ἄρχουσι πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδὰς, ἂν μὲν τὰ αὐτά γε, ἢ καὶ βελτίω τὰ παρ᾽ ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα δώσομεν ὑμῖν χορὸν, εἰ δὲ μὴ ὦ φίλοι οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθα. *Ideò Ariſtoteles in cõtextu ait,* ὀψὲ γὰρ ὁ ἄρχων χορὸν ἔδωκε. *Quæ uerba quid ſibi uellent, cum non intelligeret Paccius: tam ineptè uertit ut*

B *ſatis mirari non poßim, uirum alioqui doctum, rem adeo alienam à ſenſu Ariſtotelis protuliſſe. Sed omnino in hunc errorem lapſus eſt, quòd ignoraret ueterem illam conſuetudinem Athenienſium. De qua etiã apud Stobæum in cap. XLIII. legere eſt, ex Hierone:* καὶ γὰρ ὅταν χοροὺς βουλώμεθα ἡμῖν ἀγωνίζεσθαι, ἆθλα μὲν ὁ ἄρχων προτίθησιν, ἀθροίζειν δὲ αὐτοὺς προστέτακται χορηγοῖς, καὶ ἄλλοις διδάσκειν. *Conſequuntur autem hæc in contextu Ariſtot. uerba:* ἀλλ᾽ ἐθελονταὶ ἦσαν. *Quæ Paccius uertit. Vt quiſque ſe obtuliſſet. Sed quid ſibi uelit per hæc uerba, non ſatis intelligo. Senſus Ariſtotelis eſt. Voluntarios fuiſſe choros, & unumquemque pro ſuo arbitratu priuatim, ſed non in theatro, & ſcena, iocos comicos maledicentiæ plenos protuliſſe. Demoſth. in Midiam ita utitur hac dictione:* κἀγὼ μὲν ἐθελοντὴς νῦν, οὗτος δὲ καταστὰς ἐξ ἀντιδόσεως τότε, οὐ χάριν οὐδεμίαν αὐτῷ δήπου δικαίως ἄν τις ἔχοι. *Hæc quidem ita ſeſe habent, ex quibus ſatis patet, cur ea, quæ ad comœdiam pertinent, quomodo inuenta & aucta ſint prorſus ignoretur. Nam comœdiæ ſcriptores, ſi qui inſignes extiterunt, eo demum tempore extitêre, quo omnia iam erãt adaucta & exornata. Ignoratur etiam, quis primus in comœdijs perſonas, prologos, hiſtrionum multitudinẽ & cetera huiuſmodi protulerit. Lucianus in Menippo, ab initio oſtendit exiguum fuiſſe hiſtrionum numerum, his uerbis:* οἶμαι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἑωρακέναι σε τοὺς τραγικοὺς ὑποκριτὰς τούτους πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ πριάμους γιγνομένους, ἢ ἀγαμέμνονας, καὶ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν, μάλα σεμνῶς, τὸ τοῦ κέκροπος, ἢ ἐρεχθέως, σχῆμα μιμησάμενος, μετ᾽ ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος, ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα [illegible], καὶ ταπεινὸς περιέρχεται. *Perſonas intelligit, quas refert Iulius Pollux, hoc habitu in comicos actus induci ſolitas. Libro quarto:* κωμικὴ δὲ ἐσθὴς ἐξωμὶς, ἔστι δὲ χιτὼν λευκὸς, ἄσημος, κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ῥαφὴν οὐκ ἔχων, γερόντων δὲ φόρημα ἱμάτιον. καμπύλη φοινικὶς, ἢ μέλαινα, πορφυροῦν ἱμάτιον φόρημα νεωτέρων. παράσιτοι δὲ μελαίνῃ, ἢ φαιᾷ ἐσθῆτι. *Aut perſonas, quibus obtecti ora recitabant hiſtriones. De quibus meminit Horat. in Poët. cum ait:*

Quæ canerent, agerentq; peruncti fecibus ora,
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ

A quandoquidem Epopœia temporis ſpatio non urgetur, qua ſanè liberta te in tragœdijs perinde ac in hexametris à principio uſi ſunt.

Hæc ita uertit Paccius. Itaque tragœdiæ epopœia duntaxat ſimilis eſſe apparet, quòd metrico ſermone præſtantium imitatio eſt. hoc differt, quòd ſimplici utitur metro, quodq; enarratio eſt. longitudine prætereа, quoniam tragœdiæ quidem intrà unius potiſſimum Solis, uel paulò plus minus'ue periodũ actio eſt. Epopœia uerò temporis ſpatio non urgetur, qua ſanè libertate in tragœdijs, perinde ac in hexametris à principio uſi ſunt. Vbi Græcus contextus habet ἐν τοῖς ἔπεσι, *uertit Paccius, in hexametris. Sed Ariſtoteles apertius intellexit epopœiam: ſæpè uerò, & paulò poſt Paccius uertit hexametra, ubi Ariſtoteles ſcripſit epopœiam. Rectè ſanè, nam epopœia hexametris utitur, ſed apertior erit ſenſus, ſi tu epopœiam dicas. Connectuntur hæc cum ſuperioribus, ſic. Poſtquàm Ariſtoteles expoſuit originem poëtices, & omnium ipſius partium: incrementum quoque tragœdiæ, & comœdiæ demonſtrauit. Colligit ex iјs, quæ ſuperius dicta & declarata fuerunt: quid commune habeat epopœia cum tragœdia, & quid diuerſum. Planè id ipſum facit, quod Porphyrius in ſuo illo libello de V. uocibus. is enim poſtquàm explicauit ſingularum propriam uim, & definitionem: colligit poſtea quid commune, quidq; diuerſum, ac diſcrepans ſit ſeparatim. hoc uerò fit in omni methodo, optima ſanè ratione, ut in ſingulis rebus ſimilitudo, & differentia perſpiciatur. Quantum ego perſpicere potui in contextu. Ariſtoteles ſtatuit duo, quæ communia ſunt epopœiæ, cum tragœdia: treis uerò differentias explicat, quas ſigillatim declaro. Prima ſimilitudo eſt deſumpta ex materia: nam utraque imitatur* τὰ σπουδαῖα, *id eſt, præſtantia, grauia, & ſeria. ſicuti ſatis patet. Secunda eſt ſumpta à ratione formæ: quia utraque ſuam imitationem conficit per ſermonem metricum, ſicuti apertè uideri poteſt. Prima autem differentia eſt, qua differt epopœia à tragœdia: quòd epopœia ſimplici utitur metro: quod quidem ita eſt intelligendum, non quidem quòd epopœia tantum utatur hexametro: tragœdia uerò iambo, & alijs breuioribus, ut uidere eſt apud Sophoclem, & Euripidem, in choris præſertim: ſed quia præter metrum adhibet etiam harmoniam, & ſaltationem: ſeparatim tamen, ut eſt ante declaratum. Altera differentia eſt, quòd in epopœia narratio eſt. Græcus contextus habet* ἀπαγγελία, *id eſt annunciatio. In tragœdia uerò non eſt* ἀπαγγελία, *ſed imitatio eiuſmodi, ac ſi tum res ageretur. Hæc omnia ſuperius copioſe declarata à nobis fuerunt, ſed repeto paucis unum hoc. epopœia habet* ἀπαγγελίαν, *tum*
B *quia poëta ipſe uidetur* ἀπαγγέλλειν *ex ſua perſona, ſicuti ex Platone ſuperius eſt declaratum, tùm quia ſæpè inducuntur perſonæ nunciantes, & narrantes res aliquot geſtas, quibus interfuerint, ita, ut & ſermonem, & actionem referant ſingularum perſonarum, ac ſi ipſæ loquerentur, quod facit Aeneas apud Virgilium libro ſecundo & tertio Aeneidos apud Didonem narrans res geſtas in expugnatione Iliaca: nam & Sinonis, & Laocoontis, & Priami, & Panthû & Creuſæ, & Anchiſæ ſermones refert: ipſorum omnium induens perſonam. Tertia differentia inter epopœiam, & tragœdiam conſtituitur ex ratione longitudinis, & ſpatij temporis: nam repræſentatio tragica, non excedit imitationem rerum geſtarum ſpatio longiore, quàm circuitu unius Solis. uerba Græca ſunt,* μίαν περίοδον ἡλίου, *quæ etſi ambigua uideri poſſunt, ſignificent'ne diem naturalem à mathematicis aſtronomis uulgò uocatum, an artificialem: putarim tamen ego ab Ariſtotele intelligi artificialem, quia cum tragœdia imitatio ſit actionis unius, quæ quàmprimum producitur ad exitum: neque poëta quicquàm ſuæ narrationis intermiſceat, quod in epopœia longiſſimo poëmate fit, & ad ſpectatores tota eius referatur imitatio: maximè æquum eſt, ut actionis imitatio ſit, quæ uno die uideatur abſoluta: noctu enim homines conquieſcunt, indulgentq; ſomno: neque quidpiam agunt, aut ulla de re inter ſe colloquuntur. hæc uerò, quæ à me dicuntur, ueriſſima eſſe, obſeruare poterit unuſquiſque in ueterum ſcriptis. atque id ut facilius fiat, conabor ego ex Sophoclis Oedipode tyranno normã præſcribere. Mane ſacrificantes inducit Thebanos ob auerruncandam Deorum iram, nam peſtilentia urbem inuaſerat. Oedipus rex eos ſolatur, hortaturq; ut bono ſint animo: ſe enim omnia facturum, quare Dij placari poſſint. ideoq; Creontem à ſe miſſum ad Apollinis oraculum & mirari magnopere, quod tam diu cunctaretur. Atque hæc dum loquitur Oedipus: aduentantem uident Creontem. quo in loco obſeruare licet Sophoclis poetæ induſtriam in ſcribendo eo poëmatis genere: cum enim intelligeret, uno die abſolui debere actionis tragicæ imitationem: ſemper ad exitum feſtinat, & quæ proxima ultimis ſunt, refert, nam ſi huius ratio non fuiſſet habita, quid erat, quòd tam opportunè aduentantem induceret Creontem, nullo interiecto temporis ſpatio? Paulò poſt uidere eſt magno artificio properantem ad exitum Sophoclem. nam cum Tireſia opus eſſet uate ad oraculum Apollinis explicandum: ſe iam miſiſſe ad illum Creontem, Oedipus refert: atque dum id ipſum loquitur, aduentantem facit Tireſiam. Aliquantò poſt, ubi Iocaſten loquentem facit cum Oedipode, referentemq; quomodo Laius fuerit interfectus, & nonnulla*

indicia comprobatione egerent ſerui illius, qui incolumis effugerat: tunc autem in ſuburbano habitabat gre- A
ges paſcens regios. accerſendus ille fuit: tantum igitur moræ interijcit, quantum ſit ſatis: dum enim cum ſu-
perueniente nuncio ab urbe Corinthia loquitur Oedipus, aduentat Seruus, exquirensq́; ab eo omnia, quæ
interim audierat à nuncio, rem totam ſtatim perſpicit. His omnibus in locis, cum aliqua mora inijci poſſet:
uidere eſt ſummo artificio feſtinantem poëtam, ut uno die actionis tragicæ illius abſolueret imitationē. Ve-
rùm de his iam ſatis multa diximus. Rem totam hanc poterit quilibet diligenter perſcrutari in antiquorum
ſcriptis, quæ extant, tum Græcorū, tum Latinorū. quod uerò de tragœdia dicitur, id etiam ad comœdiā eſt
omnino referendum: nam non longiore ſpatio ſuam imitationem conficit comœdia, quàm tragœdia.

»» Μέρη δ᾽ ἐστὶ τὰ μὲν ταυτὰ, τὰ δὲ ἴδια τῆς τραγῳδίας. διόπερ, ὅς τις περὶ
»» τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας, καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν. ἃ μὲν γὰρ ἐπο-
»» ποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ. ἃ δὲ αὐτῇ, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιΐᾳ.

»» Circa uerò partes, ut hæ ambæ in aliquibus inter ſe nō diſcrepant: ita
»» propriæ nonnullæ, atq; peculiares huius ſunt. Quo fit, ut qui de Tragœ-
»» diæ uirtute, ac uitio dijudicare nouerit, idem quoq; & de hexametris no-
»» uerit: ſiquidem quæ hexametrorum ſunt, in Tragœdia prorſus ineſſe ap
»» paret: quæ uerò Tragœdiæ, in his non omnino.

Hæc ita uertit Paccius. Circa uerò partes, ut hæ ambæ inter ſe non diſcrepant: ita propriæ nonnullæ,
»» *atque peculiares huius ſunt. In Græco contextu uerba ita ſeſe habent. Partes uerò aliquæ quidem eædē ſunt,*
»» *et communes epopœiæ, & tragœdiæ: aliquæ uerò peculiares, ac propriæ tantum ipſius tragœdiæ. Reliqua*
»» *ſic uertit Paccius. Quo ſit, ut qui de tragœdiæ uirtute, ac uitio dijudicare nouerit, idem quoque etiam de*
»» *hexametris nouerit, in Græco contextu ita ſcriptum eſt. Quamobrem quicunque ſcierit dignoſcere tragœ*
»» *diam aptè, & ſeuerè ſcriptam, & tenuem, ac malè ſcriptam, idem quoque ſciet dijudicare epopœiam. Et il-*
»» *la quæ ſequuntur ita uertit Paccius. Siquidem quæ hexametrorum ſunt, in tragœdia prorſus ineſſe appa-*
»» *ret, quæ uerò tragœdiæ, in his non omnino. in Græco ita ſeſe habent. Quæcunque enim epopœia in ſe ha-*
»» *bet, inſunt tragœdiæ. Quæ autem tragœdia habet, nō omnia quidem epopœiæ inſunt. Sed iam declarandus*
eſt contextus. Poſtquàm Ariſtoteles quid diuerſum, quidq́; commune ſit inter tragœdiam, & epopœiam B
declarauit, adducit in medium quædam concluſa, quæ tum ad epopœiam, tum ad tragœdiam pertinent. Pri
mum eſt, partes utriuſque partim quidem eaſdem eſſe, partim uerò non eſſe: nam quædam ſunt propriæ i-
pſius tragœdiæ: quod ita debet intelligi. pauciora cum ſint in epopœia, plura uerò in tragœdia, non eſſe in-
ter ſe æquales, ſed ſuperari epopœiam à tragœdia hoc modo. Partes, ut declarabimus poſtea, in poëmate
aliæ ſunt eſſentiales (profert enim hoc uerbum Quintilianus) aliæ quæ quantitatis ſunt (utar autem hoc
uerbo aliquando rei explicandæ gratia) de ijs quæ ad quantitatem ſpectant, nunc non loquitur Ariſtote-
les: nam maiorem longitudinem, ſicuti eſt antè dictū, habet epopœia: ſed intelligit eſſentiales, quæ ſunt hæ,
ut ipſemet poſtea enumerat. Fabula, Mores, Dictio, Sententia, Apparatus, Melodia. Harum quatuor tantū
habet epopœia. Fabulam, Mores, Sententiam, Dictionem, tragœdia uerò omnes, ſicuti ſatis patet. Secundū
concluſum eſt, quod ex priore deducitur. Sic. Quamobrem, quicunque nouit dijudicare tragœdiam, an ſit
σπουδαία, an ſit φαύλη, idem quoque nouit dijudicare epopœiam. Rationem uerò ipſe explicat: quia
quæcunque in epopœia ſunt, inſunt etiam in tragœdia, ſed non è contrario, unde elici poteſt Tertium con-
cluſum, quod eſt, non poſſe adæquari tragœdiam epopœiæ, quia non poſſunt adæquari plura paucioribus
ab omni parte: ſed adæquari epopœiam tragœdiæ tantum ab aliqua parte, nam pauciora adæquantur plu
ribus, non tantum undequaque.

»» Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐξαμέτρου μιμητικῆς, καὶ περὶ κωμῳδίας ὕστερον ἐροῦ-
»» μεν. περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν
»» γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας.

»» De hexametri igitur imitatione, atq; Comœdiæ poſt dicemus. nunc
»» autem de Tragœdia: cuius eſſentiæ definitionem, ueluti iam enatam ex
»» his quæ dicta ſunt iterum ſumentes, hanc eſſe dicimus.

Hæc ita uertit Paccius: De hexametri igitur imitatione, & comœdia poſtea dicemus. In Græco conte-
xtu eſt. de hexametrica igitur imitatoria poëſi. epopœiam enim his uerbis deſcripſit. Reliqua cōtinent pro
poſi-

A poſitionem eorum, quæ mox dicturus eſt, in quibus ſimul tradendis, qualem ſeruaturus ſit ordinem demonſtrat, ſic. Primum de tragœdia. Deinde de epopœia. Tertio loco de comœdia. In toto hoc libello de tragœdia & epopœia copioſe loquitur. De comœdia nihil, ex quo facilè licet cognoſcere alium adiunctum huic (ſicuti teſtatur Laërtius) fuiſſe librum ab Ariſtot. ſcriptum de Poëtica facultate, quem omnino interijſſe credendum eſt. Pollicetur autem Ariſtoteles ſe traditurum tragœdiæ definitionem eſſentialem. quæ ſcilicet eſſentiam ipſius intimam penè declaret, & explicet: nam nonnullæ ſunt deſcriptiones potius, quàm definitiones, quæ eſſentiam non explicant, ſed per circunſtantias quaſdam rem demonſtrant. Ex PRAEDICTIS. nam ſuperius ideo perſcrutatus eſt genus, & differentias poëſeos: ut poſtea adaptans (id quod in præſentia facit) ad ſingulas ſpecies, eas definire facilius poſſet. Definit igitur ſic.

ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐ- "
χούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, "
καὶ οὐ δι᾽ ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι᾽ ἐλέου, καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων "
παθημάτων κάθαρσιν. "

Tragœdia eſt imitatio actionis illuſtris, abſolutæ, magnitudinem ha- "
bentis, ſermone ſuaui, ſeparatim ſingulis generibus in partibus agenti- "
bus, non per enarrationem, per miſericordiam uerò atque terrorẽ pertur- "
bationes huiuſmodi purgans. "

Omnis definitio conſtat ex genere, & differentijs. Genus in hac definitione eſt. Imitatio. Erat autem inuentum genus ab initio, & comprobatum per inductionem: ideo ex prædictis repetit, ACTIONIS. Quoniam omnis poëſis imitatur hominum actiones, quod ante fuit probatum. PRAESTANTIS. Ita uertit Paccius. In Græco eſt σπουδαίας, quod tu cõmodius uertas Seriæ. Scueræ. Grauis. hoc quoque ex prædictis "
ſumit, ſicuti patet & ſeiungit tragœdiã à comœdia, quæ imitatur res leues. PERFECTAE, τελείας, id "
eſt integræ. Hoc duplici de cauſa additũ eſt, tum quia cũ ante extemporaria & ſubita eſſent poëmata: exigua erant, neque integra. Tùm quia per hoc uult ſegregare tragœdiã ab epopœia: in qua nõ unius tantũ, ſed multarũ actionũ imitationẽ eſt cernere, per plurima Epiſodia: cum tamen unã ſibi proponat tanquã ſcopũ.
B Sicuti patet ex Homero, ex Vergil. & nos cõmodiore loco declarabimus: nã de hac loquitur aliquanto pòſt Ariſtot. hoc igitur eſt in Epopœia: tragœdia uero è multis Epopœiæ imitationibus unam imperfectã arripit, & perfectã facit, quia in ea una uerſatur. PERfecta uerò tunc eſt, cum in ea apparet principiũ, mediũ & finis: de quibus poſtea ipſe Ariſtot. MAGNITVDINEM HABENTIS. Aliud eſt, ſi dicas PERFECTAE. Aliud, ſi dicas, MAgnitudinẽ HAbentis. Nam aliquid poteſt eſſe perfectũ, quod tamen magnitudinẽ nõ habeat, ut apparet etiam in rebus naturalibus. Pulex exiguus eſt, at perfectus, & reliqua eiuſmodi. Addidit igitur Ariſtoteles MAgnitudinẽ HAbentis, quia, ut antè docuit, cùm ageret de incremento tragœdiæ, paulatim ab extemporarijs, & brèuibus quibuſdam poëmatibus peruenit ad iuſtam magnitudinẽ. SERMONE SVAVI. Ita uertit Paccius, Græcus contextus habet, ἡδυσμένῳ λόγῳ, quod expreſſius dicas, ſi Latinè poſſit referri, SVAVI FACTO SERMONE. Cum enim imitatio fiat tribus, ſermone, rhythmo, harmonia: omnia hæc adhibet tragœdia ſed, ut ante dictũ eſt, κατὰ μέρος. Ideo ἡδυσμένον "
λόγον dixit, & ſubiũxit ferè explicãdi cauſa uerba hæc. SEPARATIM SINGVLIS GENERI- "
BVS in partibus agentibus. χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων. Quòd tũ ea de cauſa dixit: tùm propter choros, in quibus alia proferebantur ore, alia concinebantur, ſicuti poſtea ſuo loco copioſius exponemus. NON PER NARRATIONEM. Verba Græca ſunt, οὐ δι᾽ ἀπαγγελίας; id "
eſt (ſi ad uerbum reddas) NON PER ANNVNCIATIONEM. Hoc additũ eſt, ut ſepararet tra- "
gœdiã ab epopœia. Nam hæc (ut ante declaratũ eſt) à tragœdia differt, quia utitur annunciatione. Qualis aũt ſit, dictũ eſt prius nõ ſemel, copioſe, & apertè. SED PER MISERICORDIAM, & TERROREM. cõficiens taliũ perturbationũ PVRGATIONEM. Cũ enim tragœdia cõtineat res lugubres, & atroces: inde naſcatur oportet cõmiſeratio, & terror: ſicuti riſus & letitia ex comœdia, quoniã tractat res hilaritatis plenas. Ariſtot. lib. 8. Polit. ſub finẽ, ait tribus de cauſis oportere muſice uti: ubi de hac quoque loquitur purgatione, his uerbis: πλειόνων χάριν χρῆσθαι μουσικῇ. παιδείας, καὶ καθάρσεως "
(τί δὲ λέγομεν τὴν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς, πάλιν δ᾽ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστε- "
ρον) τρίτον δὲ πρὸς διαγωγήν, πρὸς ἄνεσίν τε, καὶ πρὸς τὴν τῆς συντονίας ἀνάπαυσιν. In quo "
loco licet perſpicere Ariſtot. de purgatione hac copioſius uoluiſſe loqui. At certè in hoc libro, qui extat, ne uerbũ quidẽ ullũ poſtea, niſi fortè in altero, quẽ nos ſuſpicamur interijſſe, de ea, plurib. eſt locutus. Quomodo au-

do aũt hæc purgatio fiat, qualiſq; ſit ibidem declarat Ariſtot. ὃ γὰρ περὶ ἐνίας συμβαίνει πάθος ψυχὰς ἰσχυρῶς, τοῦτο ἐν πάσαις ὑπάρχει, τῷ δὲ ἧττον διαφέρει, καὶ τῷ μᾶλλον. οἷον ἔλεος, καὶ φόβος, ἔτι δὲ ἐνθουσιασμός. καὶ γὰρ ὑπὸ ταύτης τῆς κινήσεως κατακώχιμοί τινες εἰσίν. ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν ὁρῶμεν τούτους, ὅταν χρήσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι καθισταμένους ὥσπερ ἰατρείας τυχόντας, καὶ καθάρσεως. ταὐτὸ δὴ τοῦτο ἀναγκαῖον πάσχειν καὶ τοὺς ἐλεήμονας, καὶ τοὺς φοβητικούς, καὶ τοὺς ὅλως παθητικούς, τοὺς δὲ ἄλλους καθόσον ἐπιβάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ, καὶ πᾶσι γίνεσθαι τινὰ κάθαρσιν, καὶ κουφίζεσθαι μεθ' ἡδονῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μέλη καθαρτικὰ παρέχει χαρὰν ἀβλαβῆ τοῖς ἀνθρώποις. Planè enim idem contingit iis, qui commiſeratione, & metu detinentur grauiſſimis animi perturbationibus: ut leuentur, & purgentur cum uoluptate: non ſecus ac deuoti, ac ſupplices homines, cum carminibus ſacris expiantibus animum utuntur. Sed multò apertius hæc omnia declarat Ariſtoteles paulò ante eodem libro, ubi ait: Virtutem in nulla alia re conſiſtere, quàm ut homines diſcant lætari rectè, amare, odiſſe, nullaq; in re magis oportere homines exerceri, quàm ut aſſueſcant iudicare rectè: & lætari manſuetis, ac probis moribus, laudatiſq; actionibus. Eſſe autem in rhythmis & melodijs, Similitudines maximè accedentes ad ueram naturam iræ, manſuetudinis, fortitudinis, ac temperantiæ. Præterea aſſuetudinem dolendi, & lætandi, quæ ex ſimilibus fit: hanc uim habere, ut idem efficiat in ueris: quod patet, nam ſi quis imaginem Socratis, aut Platonis intuens lætatur, neceſſe eſt, ut idem multũ gaudeat intuitu ueri Platonis, & Socratis. Verba, quibus hæc explicantur, putaui apponenda, ut magis unicuique ſint in promptu: ἔτι δὲ ἀκροώμενοι τῶν μιμήσεων γίνονται πάντες συμπαθεῖς, καὶ χωρὶς τῶν ῥυθμῶν, καὶ μελῶν αὐτῶν, ἐπεὶ δὲ συμβέβηκεν εἶναι τὴν μουσικὴν τῶν ἡδέων, τὴν δ' ἀρετὴν περὶ τὸ χαίρειν ὀρθῶς, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς ἐπιεικέσιν ἤθεσιν, καὶ ταῖς καλαῖς πράξεσιν. ἔστι δὲ ὁμοιώματα παρὰ τὰς ἀληθινὰς φύσεις ἐν τοῖς ῥυθμοῖς, καὶ τοῖς μέλεσιν ὀργῆς, καὶ πρᾳότητος. ἔτι δὲ ἀνδρείας, καὶ σωφροσύνης, καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τούτοις, καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν, μεταβάλλομεν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀκροώμενοι τῶν τοιούτων. ὁ δὲ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐθισμὸς τοῦ λυπεῖσθαι, καὶ χαίρειν. Et quæ ſequuntur. Quòd ſi quis roget, qualis ſit Ariſtotelis ſententia de tragœdia. Reſpondeo, exiſtimare illum, eius recitatione, & inſpectione purgari perturbationes has duas, commiſerationem, & metum. Dum enim homines interſunt recitationibus, audiuntq; & cernunt perſonas loquentes & agentes ea, quæ multum accedunt ad ueritatem ipſam: aſſueſcunt dolere, timere, commiſerari: quo fit, ut cum aliquid ipſis humanitus acciderit, minus doleant, & timeant: neceſſe eſt enim prorſus, ut qui nunquam indoluerit ob aliquam calamitatem uehementius poſtea doleat, ſi quid aduerſi præter ſpem acciderit. Adde quòd ſæpè homines perperàm dolent, ac timent: dum autem poëtæ in recitationibus ſuarum tragœdiarum offerunt perſonas, ac res digniſſimas commiſeratione, quasq; iure unuſquiſque, uel ſapiens, extimeſcat: diſcunt homines qualia ſint ea, quæ iure commiſerationem eiciant, & luctum, quæq; metum incutiant. Poſtremò auditores, & ſpectatores tragœdiarum hanc capiunt utilitatem, quæ prorſus maxima eſt, cum enim communis ſit omnium mortalium fortuna, nulluſq; ſit, qui calamitatibus non ſit ſubiectus: facilius ferunt homines, ſi quid aduerſi acciderit, eoq; ſe ſolatio planè firmiſſimo ſuſtentant, quòd alijs etiam idem accidiſſe meminerint. De hac re Timocles pulcherrimè diſſeruit, ut refert Athenæus libro ſexto, his uerbis: Τιμοκλῆς δ' ὁ κωμῳδοποιὸς κατὰ πολλὰ χρησίμην εἶναι λέγων τὴν τραγῳδίαν, φησὶν ἐν Διονυσιαζούσαις.

ὦ τᾶν ἄκουσον, ἤν τί σοι μέλλω λέγειν.
ἄνθρωπός ἐστι ζῷον ἐπίπονον φύσει.
καὶ πολλὰ λυπηρ' ὁ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
παραψυχὰς οὖν φροντίδων ἀνεύρατο
ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν
πρὸς ἀλλοτρίῳ τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε παιδευθεὶς ἅμα.
τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον, εἰ βούλει, σκόπει,
ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὁ μὲν γὰρ ὢν πένης
πτωχότερον αὐτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει:
ὁ νοσῶν δὲ μανικῶς, ἀλκμαίων' ἐσκέψατο.
τέθνηκε τῷ παῖς, ἡ Νιόβη κεκούφικε.
χωλός τις ἐστὶ. τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
γέρων τις ἀτυχεῖ, κατέμαθε τὸν Οἰνέα

ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
A ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος
τὰς αὐτὸς αὑτοῦ συμφορὰς ῥᾷον φέρει.

Proclus doctiſsimus philoſophus in ſuis quæſtionibus poëticis, excerptis ex libro tertio Platonis de legibus, animaduertit de hac re magnam eſſe diſſenſionem inter Ariſtotelem & Platonem. & ideo ipſe referēs primo Ariſtotelis ſententiam, mox conatur refellere. optimum igitur fuerit, ſi uerba ipſius adſcribam, nam explicant locum hunc Ariſtotelis: διὰ τραγῳδίαν, καὶ κωμῳδίαν δεῖν ἐμμέτρως ἀποπιμπλάναι τὰ πάθη, καὶ ἀποπλήσαντας ἐνεργὰ πρὸς τὴν παιδείαν ἔχειν, τὸ πεπονηκὸς αὐτῶν θεραπεύσαντες. τοῦτο δ' οὖν πολλὴν καὶ τῷ Ἀριστοτέλει παρασχὸν αἰτιάσεως ἀφορμὴν, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν ποιήσεων τούτων ἀγωνισταῖς τῶν πρὸς Πλάτωνα λόγων. *Confutat autē Ariſtotelis ſententiam Proclus his fermè rationibus. Omne (ut ipſe ait)* μιμητικὸν *uariorum morum facilè illabens in audientiū animos, cum propter imitationem multijugem ipſos magnoperè offendat, ac perturbet à recta uirtutis uia, & inſtitutione, nam qualia fuerint ea, quæ imitatione exprimuntur, neceſſe quoque eſt talia effici ea quæ illorum ui impulſa huc & illuc permouentur. Alieniſsimum autem eſt, quia uirtus eſt quiddam ſimplex, & ipſi Deo maximè ſimile. propterea dicimus maximè excellere* τὸ ἕν. *Oportet igitur eum, qui aſſequi uoluerit hoc (quod uocamus) ſimplex, fugere eam, quæ illi contraria eſt,* ποικιλίαν *quòd ſi inſit in animis, expurgandi omnino fuerint. Tragœdia igitur, & comœdia, cum uariarum rerum ſint imitationes, fugiendæ: nam replent uitam ijs malis, quæ ex uaria imitatione proueniunt:* καὶ αὐτὴ δὴ πρὸς τὰ πάθη μετρίας ἀφοσιώσεως, ἕξιν πονηρὰν ἐντήκουσι ταῖς ψυχαῖς, καὶ δυσέκνιπτον. τὸ ἓν, καὶ τὸ ἁπλοῦν ἀφανίζουσαν. ἡ μὲν κωμῳδία τὸ φιλήδονον ἐρεθίζουσα, καὶ εἰς γέλωτας ἀτόπους ἐξάγουσα, ἡ δὲ τραγῳδία τὸ φιλόλυπον παιδοτριβοῦσα, καὶ εἰς θρήνους ἀγεννεῖς καταλύουσα. ἑκατέρα δὲ τρέφει καὶ τὸ παθητικὸν ἡμῶν. *Oportet autem* τὸν πολιτικὸν διαμηχανᾶσθαι τινὰς τῶν παθῶν τούτων ἀποβράσεις, *ſed illæ recitationes, quæ immoderatam habent affectuum permotionem, eas affectiones magis excitant, neque utiles ſunt ad purgationem. nam* ἀφοσιώσεις *(notanda uero hæc uerba diligenter, nam ipſa ſunt, quæ oppugnant Ariſtotelis ſententiā)* οὐκ εἰσὶν ἐν ὑπερβολαῖς, ἀλλ' ἐν συνεσταλμέναις ἐνεργείαις σμικρὰν ὁμοιότητα ἔχουσαι πρὸς ἐκεῖνα ὧν εἰσὶν ἀφοσιώσεις. *Si igitur non oportet reddere homines* φιλοθρήνους, καὶ φιλογέλωτας, *non oportet quoque admittere tragœdiarum aut comœdiarum imitationem, & recitationem. Duæ autem cauſæ (ut ſummatim dicamus) impu-*

B *lerunt Platonem, ut eas reijceret. Altera quidem* διὰ τὸ ποικίλον. *Altera uerò quia plus nimio perturbationes concitant: debet enim unuſquiſque pro uirili affectiones animi contrahere. Illa autem, quam ſæpe nominamus,* ποικιλία *intelligitur, cum imitamur tam bonos quàm malos: & continentes, & incontinentes ſimul. nam Plato non probat* ποικιλίαν, *quia ſi poëſis reſpicit ad utilitatem, & inſtitutionem hominum: non eſt neceſſe imitari ullum, præter bonos, & ſapientes uiros. nam (ut Proclus ait in quæſtione prima) homines ſuapte natura gaudent imitationibus: & ideò omnes ſumus* φιλόμυθοι: *quod ſi aſſuefacti fuerimus* συνήθεις μιμήμασι ποικίλοις, καὶ παντοδαποῖς, ὁμοιούμεθα αὐτοῖς διὰ τὸ προσπάσχειν, καὶ γινόμεθα ποικίλοι τὰ ἤθη, διὰ τὸ χαίρειν τοῖς ποικίλοις. *Eſt quidem illa* ποικίλη *imitatio iucundiſsima, ſed nō eſt utilis inſtitutioni hominū. Sex. Empiricus quoq;, ubi de poëtice diſſerit, refert eam ab Epicureis improbatam, his uerbis:* ἀνωφελὴς περὶ βίον, καὶ βλαβερωτάτη, ὑπάρχει ἐπιτείχισμα γὰρ ἀνθρωπίνων παθῶν ἡ ποιητικὴ καθέστηκε, καὶ ὡς γέρων γέροντι γλῶσσαν ἡδίστην ἔχει, οὕτως οἱ μὲν ἐρωτομανεῖς, καὶ μέθυσοι τὰς Ἀλκαίου, καὶ Ἀνακρέοντος ποιήσεις ἀναγινώσκοντες προσεκκαίονται, οἱ δὲ ὀργίλοι Ἱππώνακτα, καὶ Ἀρχίλοχον ἀλείπτας ἔχουσι τῆς περὶ αὐτοὺς κακίας. *Verū idem Sex. Empiricus Epicureos refellens ita ait:* ἡ ποιητικὴ πολλὰς ἀφορμὰς δίδωσι πρὸς σοφίαν, καὶ εὐδαιμονίαν δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ὄντως κρατίστην, καὶ ἠθοποιὸν φιλοσοφίαν ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς ποιηταῖς γνωμολογίας τὴν ἀρχὴν ἐρριζῶσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς φιλοσόφους, εἴποτε παραινετικῶς τι λέγοιεν, ταῖς ποιητικαῖς φωναῖς ὡσπερεὶ σφραγίζεσθαι τὸ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενον. *Hæc ita à ueteribus philoſophis in utranque partem, dicta ſunt: quæ dijudicare quidem qualia ſint haud fuerit difficile, cum præſertim Plutarchus doctè, & ſapienter decreuerit, qualis, quatenus, quandóue ſit poëſis audienda, aut non audienda.*

Λέγω δὴ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν, καὶ ἁρμονίαν, καὶ μέλος, τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους.

Sermonem ſuauem appello, in quo numerus, harmonia, & melos ineſt: id uerò ſeparatim genere diſtinctū cum metro tantùm quædam abſoluantur, quædam rurſum melodia.

Vertis

Vertit Paccius. dico autem ſermonem ſuauem, in quo numerus, harmonia, & melos ineſt. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν. τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. *Id uerò ſeparatum genere diſtinctum, cum metro quædam abſoluantur, quædam rurſus melodia. In hoc contextu Ariſtoteles facit id, quod ſui moris eſt ubique, poſt definitionem declarat quaſdam uoces ignotas, oſtenditq́; quomodo accipiendæ ſunt ipſarum ſignificationes. Duo autem declarat. Primum, quod appoſuerat in definitione* ἡδυσμένον λόγον*: implicitè enim protulerat: explicat igitur (nam ſub eo latent tria) harmoniam rhythmum & melos. Quid per rhythmum intelligat ſatis notum eſt, itidem quid per harmoniam, melos uerò diſtinguit hoc loco ab harmonia, quia per id intelligit cantilenas uocaleis. Ego cam dictionem uerterem* CANTICUM. *Sic enim in comœdijs appellari docet Donatus. Hæc uerò omnia adhibebantur in recitatione tragœdiarum. Secundum, quod appoſuerat in definitione, & uidebatur egere declaratione aliqua, eſt* τὸ χωρὶς ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν. *Declarat igitur afferens diſtinctionem hanc:* τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, ἕτερα δὲ διὰ μέλους. *Hoc duplici de cauſa uidetur dictum: primum quidem propter recitationem totius tragœdiæ, ſeparatim enim fit: ſeu (ut ipſius utar uerbis)* ἐν μέρει, *ſermone, rhythmo, harmonia, uti paulò antè copioſe expoſuimus. Deinde uerò propter chorum tragicũ, in quo nonnulla proferuntur uoce, & ſermone loquentium: nonnulla cantantur, ſicuti cognoſci poteſt ex Iulio Polluce, ubi differit* περὶ χορικῶν ἀσμάτων, *& nos ſuo loco apertè declarabimus.*

Ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

Quoniam uerò tota imitatio in actione uerſatur.

Paccius locum hunc non uertit aptè, cum ait: Quoniam uerò tota imitatio in actione conſiſtit, nam ſenſus eſt. QUONIAM *uerò agentes faciunt imitationem. per hos enim intelligit hiſtriones, qui agendo imitationem faciunt in ſcena.*

Πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος, εἶτα μελοποιία, καὶ λέξις. ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω δὲ, λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν, μελοποιίαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσαν. ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις, πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος, καὶ τὴν διάνοιαν. διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμὲν ποιάς τινας, πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοιαν, καὶ ἦθος, καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι, καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ ἤθη, καθ᾽ ὃ ποιούς τινας εἶναι φαμὲν τοὺς πράττοντας, διάνοιαν δὲ ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ. καθ᾽ ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία ταῦτα δ᾽ ἐστὶν μῦθος, ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιία. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται δύο μέρη ἐστὶν, ὡς δὲ μιμοῦνται ἕν, ἃ δὲ μιμοῦνται τρία. καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. καὶ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως.

Primum quidem apparatum ipſum, partem tragœdiæ ponere neceſſe eſt, mox melodiam, & dictionem utpote ex quibus imitationem conficiant: dictionem appello illam quidem metrorum compoſitionem: melodiam, cuius omnino uis per ſe ipſa ſatis apparet. Sed quoniam actionis imitatio eſt, agiturq́ ab agentibus quibuſdam, quos tum motibus, tum ſententia tales eſſe omnino oportet, ſicuti quoq; & actiones aliquas tales dicimus: manifeſtum eſt harum actionum duas eſſe cauſas, ſententiam, & mores: per quas planè uel uoti compotes, uel minimè cõpotes omnes fiunt. Ad hæc actionis imitatio fabula eſt. Fabulam uerò rerum ipſam

compoſi-

A compoſitionem appello: mores,ſecundū quos agentes tales eſſe dicimus: ſententiam ex quocunque dicentes, uel aliquid declarant,uel mentē propriam aperiunt. Neceſſe eſt igitur cuiuslibet tragœdiæ ſex eſſe partes,ſecundum quas talis eſſe nuncupetur. Hæ uerò ſunt,fabula,mores, dictio, ſententia,apparatus,melodia. Quarum duæ ad ea pertinent, quibus imitantur:una tantùm ad id,quo pacto imitantur:cæterà uerò tres ad ea,quę imitantur, præter has nulla. His itaq; illorum non pauci partibus (ut ſic dixerim) utuntur. etenim & apparatus totum ipſum continet, mores uidelicet,fabulam,dictionem,melodiam,ſententiamq; ſimiliter.

Paccius uertit, APPARATVM ὄψεως κόσμον. *omnino rectè.Sed ſi ad uerbum referas, dicas, uiſionis ornatum: uel ornatum, qui oculis ſpectatorum inſeruit. Idem Paccius uertit.* ILLAM *quidem metrorum compoſitionē.Rectius dixeris* IPSAM. *Vbi uerò græcè ſcribitur,* μελοποιίαν. *Vertit* MELODIAM. *Explicanda nobis eſt hoc loco Methodus,qua utitur Ariſtoteles, uidetur igitur uti primùm Methodo reſoluente.Deinde uerò componēte. Tertio loco,definiente.Reſoluens progreditur à notioribus,& magis extrinſecis. Sunt autem* APPARATVS, MELODIA. *Deinceps uerò* DICTIO, SENTENTIA, MORES, FABVLA. *Sicuti etiam in Rhetorice,ſi eodem ordine progrediaris. Sic erūt partes conſtituendæ,* PRONVNCIATIO, MEMORIA, ELOCVTIO, DISPOSITIO, INVENTIO. *Singulas autem partes probans, demonſtrat ita ſeſe habere. Hiſtriones agunt, & imitantur tribus his,harmonia,ſaltatione,ſermone.Eſt igitur opus primū apparatu ipſo. Deinde* MELODIA. *Tertio loco.* DICTIONE. *Sed id quod agunt imitando Hiſtriones,refert ueras actiones agentium hominum:hos uerò diſsimiles inter ſe eſſe oportet,tum moribus,tum ſententia:ſeu,ut græci aiunt,* διανοίᾳ. *Ratio affertur hæc:* διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις ποιάς τινας εἶναί φαμεν. *Quarè cum duæ ſint cauſæ ex quibus omnes hominū actiones proficiſcuntur,* τὸ ἦθος. ἡ διάνοια. *Neceſſe eſt cuiuſmodi fuerint mores,&* διάνοια, *eiuſmodi etiam exiſtere actiones: cum uerò hiſtriones imitentur agentes, neceſſe eſt duas alias conſtitui partes tragœdiæ,* ἦθος *ſcilicet, &* διάνοιαν. *Et ſic per hanc methodum reſoluentem iam*
B *inuentæ ſunt quinq; partes.* SEXTA *eſt ipſa* FABVLA, *cuius ratio ita ſeſe habet.* FABVLA *continet ipſas res,& actiones actas ab hominibus,quos imitantur hiſtriones: at ſi illæ non conſtituantur, imitatio fieri nulla prorſus poteſt ratione.Definit autē Fabulam Ariſtoteles in cōtextu,ſic:* ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος ἡ μίμησις. *Et quoniam Fabula multis modis accipi poſſe uidebatur,& aliter definiri: declarat per hæc uerba,quomodo accipiat poëticæ fabulæ appellationem:* λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. *Declarat etiam,quomodo accipiat* διάνοιαν *his uerbis:* διάνοια δὲ ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην, *id eſt: Verſatur autē* διάνοια *in omnibus ijs, quæ homines loquentes demonſtrant aliquid, uel etiam quoquo modo aperiunt animi ſui ſententiam. Notandum in hac deſcriptione* διανοίας *duo eſſe dicta ab Ariſtotele,quia* διάνοια *partim ineſt in prudentibus,& ſapientibus,partim in ſtultis,& inſipientibus.Sermo qui proficiſcitur* ἐκ διανοίας *ſapientum, demonſtrandi uim habet,græci* ἀποδεικτικόν *uocant.Sermo autē qui proficiſcitur* ἐκ διανοίας *ſtultorū aut non ualde ſapientū:eſt quoquo modo ſignificans,& oſtendens ſententiam ipſorū.Neq; uero aliter accepit* διάνοιαν *libro primo Poſteriorū.Colligit uerò,poſtquàm ſingula declarata ſunt & probata,neceſſariò tragœdiæ partes eſſe ſex,* καθ᾽ ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. *nam cum ex his partibus ſex conficiatur tragœdia,& ex his ſumat eſſentiam naturamq; ſuam, partes ipſius eſſentiales uocantur, ſicuti antè dictū eſt.Sunt autē hæ,* μῦθος, ἤθη, λέξις, διάνοια, ὄψις, μελοποιΐα, FABVLA, MORES, DICTIO, SENTENTIA, APPARATVS, MELODIA. *Probat uerò alia quadam ratione eſſe ſex,per tres uidelicet notas illas differentias,quæ in principio libri appoſitæ fuerunt,& declaratæ.Sunt autem hæ,* οἷς, ὡς, ἅ. *Per primam differentiam ſcilicet* οἷς, *quæ inſtrumentum ſignificat uelut quoddam. Per ſecundam differentiam ſcilicet* ὡς, *quæ modum ſignificat, ex quo imitatio diuerſitatem ſumit. Per tertiam differentiam ſcilicet* ἅ, *quæ ſubiectam materiem ſignificat, in qua uerſatur imitatio tragœdiæ. Ex prima differentia duæ exiſtunt partes,* APPARATVS, MELODIA. *Ex tertia una pars tantū.* FABVLA. *Ex ſecunda tres partes,* DICTIO,. MORES, SENTENTIA. *Sed quærat aliquis adhuc & obijciat:aſſerens,ex his ſex partibus,duas eſſe præſertim,quæ nōuidentur neceſſariæ,* APPARATVM, *&* MELODIAM, *ſuapte enim natura tragœdia etiam ſine his conſtat:quia cum in ea inſit actionū imitatio, ſatis eſt apponere illas quatuor partes reliquas. Sed reſpondendum puto, duplici modo conſiderari*

imitationem tragicam, aut quatenus fit à Poëta ſcribente, aut quatenus fit ab hiſtrione recitante. Si priore A
modo conſideretur, partes eſſe tantum quatuor: nam ad ſcriptionẽ opus eſt FABVLA, MORIBVS,
SENTENTIA, DICTIONE, *nulla alia præterea. Si poſteriore modo, partes eſſe neceſſariò, aut*
quinque, aut ſex. Quinque quidem, ſi tollatur MELODIA, *nam recitari ab hiſtrionibus poteſt per ſer-*
monem, abſq; MELODIA. *Sex autẽ, ſi addatur Melodia. additur uerò, quia uſus ita poſtulat: ideo habet*
„ *in cõtextu Ariſtot. hæc uerba:* τούτῳ μὲν οὖν, οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. *Quare*
„ *colligi poteſt ex partibus tragœdiæ maximè eſſentiales eſſe quatuor,* FABVLAM, MORES, SEN
TENTIAM, DICTIONEM. *Duas minus eſſentiales, ſed ita uocari etiam ipſas, quia ab uſu receptæ*
ſunt APPARATVM, & MELODIAM. *Sed Ariſtot. ab initio, cum partes tragœdiæ explicare uel-*
„ *let, dixerat:* ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν. *Ex quibus uerbis apparet intellexiſſe illum imi-*
tationem tragicam, quatenus ab hiſtrionibus exprimitur: & à poëtis efficta ulterius tendens, ad mimos de-
ducitur pronuncianda. His in hũc modum expoſitis, probat adhuc apertiore ratione, cur totidem, id eſt ſex
partes ſint, ſed pendet ex priore. Quòd tragœdiæ partes ſint ſex, patet ex uſu: nam uſus obtinuit, ut ſcenica
fieret imitatio ab hiſtrionibus, quæ quidem fieri non poteſt ſine apparatu. Hoc uero dato, reliqua etiam da-
ri neceſſe eſt, donec ad unũ deuentũ ſit, ultrà quod progredi non eſt, ſic. Apparatus eſt ad quẽ, ueluti ad fi-
nem deducitur imitatio tragica: ſed imitatio fit etiam per MELODIAM. *Ergo ea ſecundo loco ponen-*
da poſt apparatum. Sed eadem imitatio confici non poteſt, niſi exprimatur per ſermonem, ſermo autem ex
dictionibus fit, Ergo tertium obtinet locum DICTIO. *Sed & dictio inanis eſt, niſi exprimat animi ſen-*
tentiam. ergo quarto loco ſtatuenda διάνοια, *ſeu ſententia. Ipſa quoque nulla prorſus fuerit, niſi ex mori-*
bus effingatur. quinto igitur loco neceſſe eſt ponere MORES. *Sed ex moribus actiones proficiſcuntur.*
Ergo ſexta pars neceſſariò FABVLA *eſt, quæ nihil aliud eſt quàm actionis unius, aut plurium conſtitu-*
tio quædam. Cum igitur, ſicuti patet omnia ad apparatũ referantur, dicimus apparatu contineri MELO
DIAM, DICTIONEM, SENTENTIAM, MORES, FABVLAM. *Hoc declarat Ariſto-*
„ *teles, cum ait:* ϗ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν, ϗ ἦθος, ϗ μῦθον, ϗ λέξιν, ϗ μέλος, ϗ διάνοιαν. *Iam ue-*
rò ſi quis adhuc quærat, cum ſint tragœdiæ partes ſex, quæ nam omnium ſit maxima, & in primis neceſſa-
ria. Reſpondet Ariſtoteles facilè hoc poſſe cognoſci. Sed notandũ hoc loco Ariſtot. iam redigere ad metho-
dum componentẽ ea, quæ inuenit per methodum reſoluentẽ, ut ſingula poſtea ex ordine naturæ definiat & B
explicet. Verùm redeo ad priora. Ea ſecundum ordinẽ naturæ præcedunt, quæ maxima ſunt, & ualde ne-
ceſſaria. At eiuſmodi eſt FABVLA. *Ea igitur inter partes maxima eſt, & omnium maximè neceſſaria.*
Quod autem FABVLA *maxima ſit, multis probat rationibus. Prima eſt à fine ducta, ſic. Finis in omni re*
maximũ quiddam eſt, utpote ad quem omnia referuntur, & cuius gratia omnia fiunt. Finis in tragica imi-
tatione eſt actio, nam tragœdia imitatur actiones: Fabula uerò continet actiones, ergo Fabula finis eſt, &
omniũ maximũ in tragœdia. Obijciat ſe hoc loco aliquis, & dicat: Finem tragœdiæ nõ eſſe imitari actiones,
ſed homines ipſos, ſicuti patet, ſed reſpondendum putarim: tragœdiam quidem imitari homines, ſed non,
quatenus homines tantummodo ſunt: ſed quatenus homines agentes. Rurſus dicat quiſpiam paulò acutior.
Non uidetur tragœdiæ finis eſſe, imitari actiones, ſed uitam, felicitatem, & infelicitatem hominum potius
exprimere. Huic quoque reſpondendum: Vitam, atque felicitatem hominum ex actionibus pendêre: & ut
ut aliquis uel honeſta uel turpia egerit, uocàri aut felicem aut infelicẽ. Tertio loco alius occurrat, dicatq́;:
Finem tragœdiæ non eſſe imitari actiones, ſed mores hominũ: eos enim ubiq; exprimere conatur, & huic
ita reſponſum uelim, in tragœdia quidem exprimi mores, ſed non per ſe, ſed per actiones: nam ex his digno-
ſcuntur poſteà mores, quales ſint, At non hoc in primis conatur efficere tragœdia, ut mores exprimat, ſed
„ *imitetur homines agentes, & ideò felices aut infelices. Finis enim (ut Ariſtot. ait in contextu)* οὐκ οὖν ποιό-
„ της, ἀλλὰ πρᾶξις, *id eſt, non eſt qualitas, ſed actio, nam ſi finis in tragœdia eſſet* ποιότης, *exprimeret ni-*
hil aliud, præter habitum: nam habitus qualitas eſt. Sed habitus per ſe ſeparatim exprimi nõ poſſunt: expri-
muntur igitur per actiones: ex quo patet in tragœdia finem eſſe imitari actiones: non habitum aut mores.
Probatur uerò huiuſmodi concluſum, ſic. In tragœdia habemus perſpicere hominẽ aut felicem, aut infelicẽ.
At felicitas & infelicitas ex actione pendet, nam pro actionũ genere homines aut felices, aut infelices uocan-
tur: non autẽ ex moribus, nam hi faciũt, ut homines uel tales, uel tales appellentur: exempli cauſa: à iuſtitia
iuſtus, à temperantia temperatus, à fortitudine fortis. Sed adhuc apertius locus hic declarari poteſt: nolebat
Ariſtoteles ex ordine primo, qui naturam ſequitur, conſtituere ordinem inter ſex tragœdiæ partes, ut eo
conſtituto, de ſingulis deinceps loqueretur, ſicuti facit. Sed in conſtituendo ordine uidebatur ambiguum, an
primo loco eſſent collocandi mores, an Fabula: quæ ipſam actionem continet. Sic enim potuiſſet aliquis in-
ſurgens in Ariſt. ſententiam dicere: Mores primũ locum inter partes tragœdiæ obtinent, quia ex moribus

actiones

A *actiones proficiſcuntur. Vt igitur tolleret ambiguitatem hanc, ait: Finem in tragœdia, quod ſuperius in definitione eſt declaratū, eſſe imitari actionem, uitam, felicitatem, ſeu infelicitatem hominū. Notandum uerò, ut etiam antè diximus, tragœdiæ imitationem duplici modo conſiderari: aut quatenus ſcenica eſt, & ab hiſtrionibus agitur, aut quatenus à poëta fit ſcribente. Si quatenus à ſcribente poëta intelligas, dicimus primarium in tragœdia finē eſſe imitari, habitū animi, & mores hominum per orationē ſcriptam: ex qua deſcriptione homines cerni poſſunt an felices, an uerò infelices ſint. Si quatenus hiſtrio agens eam refert, ſumas. (nam ſic ſemper, dum de ea loquitur Ariſtoteles, accipit) dicimus maximū ac potiſſimum finem eſſe ipſam actionem, ex qua homines dijudicantur aut felices, aut infelices. In ſcriptione & imitatione poëtarum talis ordo conſtituitur, ſi naturam ſequaris. MORES, ex quibus FELICITAS, aut INFELICITAS. In actione uerò ſcenica recitantium hiſtrionū, huiuſmodi. ACTIO, ex qua FELICITAS, aut INFELICITAS. Sed ille eſt maximus finis in tragœdia, qui proximè, per ſe, & ſtatim ac, ut uulgò aiunt, immediatè exprimit felicitatem, & infelicitatem: ſed ſi tragœdiæ imitatio accipiatur, ut agitur in ſcena, ſicuti ſemper Ariſtoteles accipit, proximè, & immediatè exprimit felicitatem, ſeu infelicitatem ipſa actio. Colligitur ergo in hunc modū res tota. Finis tragœdiæ eſt exprimere homines aut felices, aut infelices: ergo in tragœdia finis eſt ipſa actio non mores, nam hi exprimunt homines, uel tales, uel tales, non autem felices aut infelices, quod tragœdia ſibi proponit, ſemper faciendum in ſua imitatione. Ac ne quis inijceret ſcrupulū, quòd ſuperius diximus poëtam exprimere mores, non actionē, ita intelligi uolumus: quod poëta, dum ſcribit, reſpicit ad mores, & homines uel ex horū, uel ex illorum morū formula deſcribit. Non enim me latet, poëtam tragicū Dramaticè ſcribere, & homines inducere agentes, atq; ideò poëtam dici poſſe, exprimere actiones & res. Sed actio non cernitur in oratione muta tàm apertè, quàm in actione ſcenica: & ſi aliquis legēs ſermonem à poëta ſcriptum ſub forma dramatica: uidetur ſibi intueri quodammodo homines agentes, ex quo conſequitur ipſum poëtam imitari actionem, ſed occultiore quadam ratione, ſcriptione ſcilicet dramatica. Hæc quæ hactenus à me declarata ſunt, eliciuntur ex his uerbis Ariſtotelis.*

Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. ἡ γὰρ τραγῳδία
μίμησις ἐστὶν οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεων, καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ κα-
B κοδαιμονίας. καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστί. καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τις
ἐστὶν, οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη, ποιοίτινες, κατὰ δὲ τὰς πράξεις εὐ-
δαίμονες, ἢ τοὐναντίον. οὐκοῦν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται, πράττουσιν. ἀλλὰ τὰ
ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις, ὥστε τὰ πράγματα, καὶ ὁ μῦθος
τέλος τῆς τραγῳδίας.

Horum uerò maximum eſt, rerum conſtitutio: cum non hominū imitatio ſit Tragœdia, ſed actionis, atq; uitæ, tum felicitatis, infelicitatiſue. Quippe felicitas ab actione pendet, finiſq; ipſe, actio quædam eſt, non qualitas. Aliqui uerò per mores fiunt tales, at per ipſas actiones, ſanè felices uel infelices. Non ergo ut imitentur mores, in actione uerſantur, ſed per actiones mores complectuntur. Quapropter actiones, & fabula, tragœdiæ finis eſſe dicuntur.

Hæc ita uertit Paccius, ut nihil magnopere uideatur eſſe immutandū. Ego uerò uerba hæc Ariſtot. interpretās poſtpoſui, ne orationis meæ curſum in tā artificioſa methodo explicanda cogerer ſæpe interrūpere.

Τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων ἐστίν. ἄνευ μὲν γὰρ πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία. ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ᾽ ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί, καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν. ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθῶν ἠθογράφος. ἡ δὲ Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος.

Omnium autem maximum, finis eſt, etenim ſine actione Tragœdia quidem fieri non poteſt: ſine moribus poteſt, ſiquidem iuniorum non

paucæ, morum expertes inueniuntur. Tum poëtarum plerique tales omnino ſunt: ut etiam ex pictoribus Zeuxim à Polygnoto differre dicimus. Polygnotus enim morum optimus expreſſor fuit: contrà Zeuxidis pictura mores minimè referre uidebatur. A

Innuit Ariſtoteles eum indicandum eſſe uerum, ultimumq́; finem. Ad quem omnia referantur alia. Eiuſmodi uerò eſſe fabulam, ſeu actionem: nam cætera eò reſpiciunt, mores etiam ipſi: nam mores non exprimit tragœdia, niſi propter actionẽ, & fabulam. His declaratis, conſequitur ſecunda ratio, per quam probat primo loco fabulam conſtitui debere, non autem mores. Eſt autẽ hæc. ILLVD *Maximum debet indicari, & primarium, ſine quo cætera conſtare non poſſunt. At fabula, cum ſit finis tragœdiæ, eſt eiuſmodi cenſenda, non autem mores: eſt igitur omnium partium prima, ac maxima. Quòd eiuſmodi ſit, probat hac ratione. Sine moribus tragœdia conſtare poteſt: ſine fabula autem & actione non poteſt. Quod ſinè moribus conſtet, (nam hoc erat probandum) probat adhuc. ſic:* ἄνευ γὰρ πράξεως οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία, ἄνευ δὲ ἠθῶν γένοιτο ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσὶ καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. *Probationis ſumma eſt. Recentiorum poëtarum tragœdiæ ferè omnes carent moribus: & tamen tragœdiarum numero cenſentur. Nunc uidendum breuiter, quid per* MORES *Ariſtoteles intelligat in tragœdia, & quæ nam morata, quæ uerò non morata dicatur.* MORES *paulò antè ita definiuit Ariſtoteles,* ἤθη *ſunt* καθ' ἃ ποιούς τινας εἶναι φαμὲν τοὺς πράττοντας. *Nec multò poſt his uerbis, & apertius:* ἔστι δὲ ἦθος τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον, ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων, διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων. *Eſt autem* προαίρεσις *in hominibus electio à recentioribus uocata, quæ facit, ut hoc eligant, uel illud fugiant. de hac ſæpe mentio fit in Ethicis, & in ipſo ſtatim initio libri primi, ab Ariſtotele. eſt enim ueluti fundamentum quoddam, ſeu fons omnium humanarũ actionum:* πᾶσα προαίρεσις ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ, διὸ καλῶς ἀπεφήναντο, τ' ἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται). *& de ea peculiari loco copioſe agit lib. tertio Ethic. Orationem igitur moratam intelligit Ariſtot. in qua apparet expreſſa illa* προαίρεσις. *Ariſtot. quoq; libro Rhet. tertio, ubi de narratione loquitur, ait: Narrationem debere eſſe ualde moratam, & refertam affectionibus animi diuerſis, id autem eſſe facilè factu, quid ſit illud, quod moratam efficiat orationem. Patet uerò Mathematicorum orationẽ non eſſe moratam, quia cum in ea non inſit* τὸ οὗ ἕνεκα, *nullam poteſt præ ſe ferre* προαίρεσιν. *Oratio quoque demonſtratoria (*ἀποδεικτικὴν *intelligo) & Enthymematibus contexta crebris, quali utũtur oratores. Morata autem oratio (ut eodem loco tradit Ariſtoteles) conficitur ex ijs rebus, quæ hominũ mores conſequi ſolent, ut ſi dicas: Ille ambulans uociferatur. His enim uerbis ſignificatur homo audax, & agreſtis. Morata quoque oratio eſt, in qua aliquis aut ratione, aut cupiditate ductus exprimitur: ut ſi dicas, aut potius exprimas aliquem lucri cauſa omnia agentem, illum uerò honeſtatis gratia. Morata præterea oratio eſt, cum in narratione ſigna aliqua omnibus nota afferuntur: ut, ore perſonabat, intonabat, uoce minitabatur, manus concutiebat, nam hoc exemplum refert ex Aeſchine Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum. uel cum clàm aliquid ſignificamus, exempli cauſa, ſi dicas illum expalluiſſe, hunc rubore ſuffuſum. Poëmata igitur, in quibus talis oratio eſt, quæ mores exprimat diuerſorum hominum, morata dicuntur, in quibus uerò non ineſt, ea non ſunt morata dicenda. Mores in poëmate, ut aptè exprimantur, quatuor ſeruanda ſunt. Sed de his poſtea ſuo loco copioſe. Dionyſius Halicarnaſſeus in ſuis Rhet. reprehendit tùm eos, qui orationem moratam non conficiunt: tùm eos, qui mores non aptè miſcent, & inſpergunt orationi, his uerbis:* οἱ μὲν ἠθῶν ἀμοίρους τοὺς λόγους ποιοῦνται, οἰόμενοι τοῦ πράγματος εἶναι τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ ἦθος ἐν παρέργῳ τιθέμενοι. οἱ δὲ περὶ τὴν κρᾶσιν τῶν ἠθῶν οὐ ταὐτὰ δικαίως ἔχουσι, *& quæ ſequuntur. Paulò poſt idem ait:* ἀγῶνες εἰσὶ περὶ ῥήτορι δύο ὁ τοῦ πράγματος, καὶ ὁ τοῦ ἤθους. πρεσβύτερος δὲ τοῦ ἤθους, καὶ κυριώτερος, καὶ ὡς εἰπεῖν, περὶ ῥήτορι μόνος ὁ τοῦ ἤθους ἀγών ἐστι, τὸ γὰρ πρᾶγμα οἰκείαν ὕλην εἰς χορηγίαν παρέχει. *Hæc ille quamuis ſcripſerit de Rhetorica facultate loquens: poſſunt tamen etiam poëtis magno uſui eſſe, & ſimilia planè ſunt ijs, quæ ab Ariſtotele dicuntur hoc loco, quod uerò prolatum eſt de poëtis: quorum alij morata, alij non morata ſcribunt poëmata, probat exemplo pictorum Zeuxidis, & Polygnoti, ait enim:* πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος ἦν. *Vertit Paccius: Optimus morum fuit expreſſor. Sed eſt ſenſus. Exprimebat Polygnotus mores bonorum uirorum: nam pictores, & proborum, & improborum mores exprimunt. Zeuxidis pictura* οὐδὲν *(inquit)* ἔχει ἦθος, *nam exprimebat quidem imagines hominum, ſed nulla in ijs apparebat* προαίρεσις. *Ariſtoteles libro octauo Politicorum Polygnotum uehementer probat: eiusq; tabulas ſpectari uult à bene inſtitutis adoleſcentibus, quòd incitarent ad uirtutem. Pauſonis uerò imagines reprehendit, his uerbis:* δεῖ δὲ B

μὴ τὰ

μετὰ τὸ Παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους, ἀλλὰ τὰ Πολυγνώτου, κἂν εἴ τις ἄλλος τῶν γραφέων,
A ἢ τῶν ἀγαλματοποιῶν ἐστὶν ἠθικός.

ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις, καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ ποιήσει, ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον, καὶ σύστασιν πραγμάτων.

Si quis præterea ordine moratos ſermones, dictiones, ſententiasq́ bene formatas afferat, non quidem penitus negocium, quod eſt ipſius Tragœdiæ proprium, aſſequitur. id quod illa tragœdia multò melius præſtiterit, quæ talibus utetur, perinde ac ſecundo loco neceſſarijs: cum iam fabulam rerumq́ contextum habuerit.

Conſequitur alia ratio, per quam probat, neq; mores, neq; reliquas partes conſtituere poſſe tragœdiā, ex qua re quiuis cognoſcere poteſt, illis in hac methodo non eſſe aßignandum primū locum. Hac, ſicuti diximus, probatione uidetur explicare Ariſtot. fabulam non modò anteponendam MORIBVS, *ſed etiam alijs partibus* λέξει, καὶ διανοίᾳ, *ſic autem ſeſe habet. Ea maiora ſunt, priora, ac potiora cenſenda: quæ maiorē habent uim, ac facultatē conficiendi id, quod eſt proprium tragœdiæ. Fabula uerò hoc magis poteſt efficere, quàm aut* διάνοια, *aut* λέξις, *hæc igitur primo loco iure eſt collocanda, quòd poßit hoc efficere, adhuc tali argumentatione demonſtratur. Quamuis aliquis utatur oratione longa bene morata, intexatq;* τὰς διανοίας, *&* λέξεις *ualdè expolitas, atq; exornatas: non tamen confecerit, quod eſt tragœdiæ proprium. Sed rurſus, ſi quis diuerſa utens ratione, fabulam egregiè cōponat, & argumentum rerū, & actionū aptè conſtituat, etiam ſi aliæ partes abundè non fuerint cōpletæ, magis hic uidebitur confeciſſe, quàm prior ille, quod eſt tragœdiæ proprium munus. Ex his facilè perſpici poteſt, quantum Ariſtoteles tribuat fabulæ, ſeu argumento. Iſocrates etiam in Euagora, quamuis de alia re loquens, ait uerba & ſententias in poëtis nullam per ſe habere uenuſtatem ſi careāt metro:* καταμάθοι δ' ἄν τις ἐκεῖθεν τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα, καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης, ἧς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν.
B *Nō dißimili ratione lib. III. Rhet. ad Theod. ait,* λέξεις *plus poſſe in oratione cōcinnas,* ἢ διανοίας, *quàm* διάνοιαν *bene cōpoſitam & aptam, ſine dictione ornata,* οἱ γοῦν γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί, τὰ γοῦν ὀνόματα μιμήματα ἐστίν. *Verba illa:* ἡ καταδεεστέροις τούτοις χρωμένη. *ita uertit Paccius, quæ talibus utetur, perindè ac ſecundo loco neceſſarijs. Sed Ariſtotelis hæc eſt uerborū ſententia, ea tragœdia, quæ utetur his magis aliquantò defectis: ſeu, in qua parcius appoſitæ fuerint reliquæ partes, modo habeat aptam* σύστασιν τῶν πραγμάτων, *erit tamen tragœdia. nam illa dictio* καταδεεστέροις *ita debet accipi apud Græcos, ut etiam perſpici poteſt in poſtremis uerbis Iſocratis paulò ante recitatis. ex quo ſatis patet, potißimam, primariamq; partem tragœdiæ eſſe fabulam.* ἐφεξῆς. *deinceps, per longam ſeriem. ſic etiam lib. III. Rhet. ait:* οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα. ῥῆσιν *uocat Ariſtoteles longam narrationē alicuius rei. Lucianus in Menippo quoq; cum ait:* ῥῆσιν τινὰ μακρὰν ἀπολέγων, ἧς οὐ σφόδρα κατήκουον. διάνοιαν *appellat Ariſtot. quam Ariſtides in libro* περὶ λόγου πολιτικοῦ, *& Hermogenes in libro* περὶ ἰδεῶν *appellant* γνώμην. λέξιν *uerò* ἀπαγγελίαν. *his uerbis autē utitur Ariſtides:* γνώμην λέγω τὸν νοῦν, καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ἐν οἷς εὑρίσκεται τὰ πράγματα. ἀπαγγελία δ' αὐτὴ ἡ λέξις, δι' αὐτὴν γὰρ ἀπαγγέλλεται τὰ ἐνθυμήματα. *Rurſus adnotandum, cùm in contextu ait:* μῦθον, καὶ σύστασιν τῶν πραγμάτων. *nam* σύστασις τῶν πραγμάτων, *eſt ipſa fabula, quæ complectitur res, de quibus agitur in tragœdia.*

Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα, οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστὶν, αἵ τε περιπέτειαι, καὶ ἀναγνωρίσεις.

Ad hæc, quibus maximè mortaliū animos Tragœdia delectat, Fabulæ quidē partes peripetiæ, id eſt euentus in contrariū, & agnitiones ſunt.

Hæc alia eſt ratio, qua idem probat, quod ſuperius, ſic autem ſeſe habet. Ea maxima, & potißima ſunt cenſenda, quibus tragœdia oblectat, uoluptatemq; affert audientibus, at hæc ſunt, fabulæ partes peripetia, & agnitio: quare ſatis patet uel ex hoc ipſo, fabulam primariam eſſe tragœdiæ partem. Omnia, quæ inſperatum habent euentū, aut commutationē, homines magnopere oblectant. quia, ut inquit Ariſtot. lib. Rhet.

primo ad Theod. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Praeterea diſcere & admirari magna cum uoluptate homines ſolent. hæc uerò inſunt in agnitione. idem Ariſtot. eodem loco ait: καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὸ μανθάνειν, ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν ἐστὶν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν, ἐν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. Paulò poſt Ariſtot. ipſe perſequens ſigillatim ea, quæ iucunda ſolent eſſe, etiam ipſas περιπετείας nominat inter iucunda, his uerbis: καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων, πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. Qualis autem ſit περιπέτεια, copioſius etiam quàm nunc declarabimus poſtea ſuo loco. ψυχαγωγεῖν uerò oblectare ſignificat. Iſocr. ad Nicoclē: δέδεικται τοῖς ἐπιθυμοῦσι τῶν ἀκροωμένων ψυχαγωγεῖν. A

Ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. οἷον, καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες.

Eius præterea rei ſignũ eſt, quòd qui cõficere aggrediuntur, exactũ illud nõ ante queunt dictione, atq; moribus attingere, quàm actiones conſtituerint. id quod ueteres poëtarum fermè omnes facere conſueuerunt.

Senſum horum uerborũ Ariſtot. neque intellexiſſe, neque expreßiſſe ſatis uidetur Paccius, nam ita ſeſe habet. Illud eſt natura primùm, quod minus ſeſe à principio offert nobis in omni re, ſed poſtremũ eſt, quod nos homines ſenſu ſtatim percipimus, ſemper exiſtimandum. Fabulæ uerò eiuſmodi eſt conſtitutio, ut nõ primum ſeſe nobis offerat, neque ſit in promptu. probat uerò hoc tali argumentatione, quæ ualde probabilis eſt. primi illi poëtæ, qui ab initio poëmata ſcribere cœperunt, poterant quidem orationem effingere politam, & moratam, ſed conſtitutionem rerum, hoc eſt ipſam fabulam, ut certo quædam eſſet ordine diſpoſita: non tam facilè effingere potuerunt. hoc igitur poſtremum fuit, quod homines effecerunt, paulatim perſpicientes, quid rectum aptumq; eſſet. quo confecto, nihil iam reliquum fuit, quod deſiderari ab ullo iure poſſet. Quod ſi poſtremum hoc fuit, quod homines perſpicerent, efficerentq;. Erit neceſſariò natura primum. hunc uerò ordinem ipſe ſequi ſe profitetur ab initio in methodo artis huius ſcribendæ. Non dißimili ratione utitur Ariſtot. lib. Rhet. III. primũ natura extitiſſe ornatam dictionẽ in oratione, & poëticam: mox cætera inuenta paulatim ab hominibus, his uerbis: B *ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις. οἷον ἡ Γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. Poëtæ inquit olim parum graues res tractantes, ac ferè pueriles, excellere tamen uidebantur, quòd ornatis uterentur uerbis. Dictio illa in contextu ποιεῖν. ſignificat poëma ſcribere, quod ſuperius etiam eſt à me declaratũ. & Ariſt. lib. Rhet. III. ait. Σιμωνίδης οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν. ἀκριβοῦν eſt exactè aliquid efficere, idem Ariſt. lib. Rhet. III. ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν. id eſt exactè dicere non eſt neceſſe. Paulò poſt: ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν. περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Hæc ego uerba appoſui, etiã ſi ad id, quod probare uolumus, nõ ſpectãt, quia ſatis uenuſte oſtendit ſe de dictione locutũ in libris his de Poëtica, quæ omnis extant, & à nobis paulò poſt ſuo loco copioſe explicãtur. Ariſtot. quoq; lib. primo de Anima, his uerbis diſputationẽ ſuam exorditur: τῶν καλῶν, καὶ τιμίων τὴν εἴδησιν ὑπολαμβάνοντες, μᾶλλον δ' ἑτέραν ἑτέρας, ἢ κατ' ἀκρίβειαν, ἢ τῷ βελτιόνων τε, καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι, δι' ἀμφότερα ταῦτα τὴν περὶ ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθείημεν, quæ dictio ἀκρίβεια magnas excitauit turbas inter Latinos (ſi modo Latini ſunt appellandi) ſeu recentiores potius barbaros Ariſtotelis interpretes: nam dum conantur tueri Ariſtotelem: quem putant dixiſſe, ſcientiam de anima excellere, quod certior ſit. fruſtra deſudant, ac ridiculi ſunt, ſententia enim Ariſtotelis eſt, ideo præſtare cæteris ſcientiam aliquam, tum quia à ueteribus omnibus exactè literis mandata fuerit, quòd in omnium ore uerſatur, tum quia res graues, plurimiq; faciendas, ac præſtanteis complectatur. Demoſthenes in oratione Olynth. ſecunda: εἰ δέ τις πταίσει, τότε ἀκριβῶς αὐτῶν πάντα ἐξετασθήσεται.*

ἀρχὴ μὲν οὖν, καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας, δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς. εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα.

Eſt igitur principium, ac uelut anima Tragœdię, fabula: ſecundo uerò

loco

A loco mores: in quo etiam picturæ ſimilis eſſe apparet, ſi quis enim fucis pulcherrimis tabulam fuſim illinat, non æquè ſanè delectabit, ac ſi imaginem albo tantum diſtinxerit.

Poſtquàm tam multas rationes attulit, ut probaret Fabulam inter cæteras tragœdiæ partes primum obtinere locum: concludit demum, principium, ac ueluti animam tragœdiæ eſſe Fabulam. Principium ideo dixit, quia, ſicuti ex principijs cætera manant, atque exiſtunt, ſic ex Fabula tragœdia tota pendet. Non minus uerò polita ſimilitudine Fabulam tragœdiæ animam appellauit, nam ſicuti anima forma eſt ipſa, & ἐντελέχεια corporis, ita Fabula forma eſt, & abſolutio quædam ipſius tragœdiæ, & ſicuti animal per animam mouetur, ac ſpirat: ita tragœdia per fabulam uiget, ſpiratq́; quodam modo. Et ſicuti ſine anima corpus planè emortuum eſt, & cadauer fit, ea ſublata, ita ſine fabula prorſus emortua eſt, & inſtar cadaueris, tragœdia. Secundo loco ſtatim poſt fabulam in methodo hac poëtica, MORES ſunt collocandi, hoc uerò etiam probat aptiſſima ſimilitudine, quæ magnam uim habet ad eam rem probandam. Duciturq́; à pictoribus, & pictura: quod iam ſæpè eſt ab Ariſtotele factum, quia his duabus artibus nihil eſt inter ſe conuenientius. Ideò Horatius quoque ait.

Vt pictura poëſis erit, quæ ſi propius ſtes,
Te capiet magis, & quædam ſi longius abſtes.
Hæc amat obſcurum, uolet hæc ſub luce uideri,
Iudicis argutum, quæ non formidat acumen.
Hæc placuit ſemel, hæc decies repetita placebit.

εἰκόνα uertit Paccius, tabulam. Tu rectius dixeris imaginem. Senſus autē eſt, duplex eſſe picturæ genus: aliud, quod lineamentorū conformatione tantum conſtat. Aliud quod eſt uarijs coloribus diſperſim diſtinctum. Media inter has pictura eſt laudanda, quæ neque ſimplici conſtat lineamentorū circumductione, neque nimium conſperſa eſt coloribus: ſed ita aptè diſtincta, ut mire ſpectantes poſſit oblectare. Primo generi picturæ ſimilis eſt ea tragœdia, quæ fabulam quidem tantum habet aptè compoſitam, ſed reliquis partibus non eſt admodum ornata, mores enim & dictiones inſtar in oratione ſunt colorum. Alterum genus picturæ cōparari poteſt, cum ea tragœdia, quæ moribus, orationisq́; coloribus ſit mirifice conſperſa: non tamen
B *diſtinctè poſitis, ſed diſperſim fuſis, nullo cum artificio, cum fabula non ſubſit reliquarum partium firmiſſimum fundamentum: elegans uerò, perituſq́; pictarum imaginum ſpectator, ac iudex rudem illam lineamentis tantùm quibuſdam deſcriptam alteri anteponet, quòd nimia illa colorū ac fortuita inſperſio nullam uenuſtatem habet, aut artificium. Sic quoque poëmatum dijudicandorum benè peritus tragicorum: illud exiſtimabit eſſe laudabilius, quod fabulam habeat aptè conſtitutam, etiam ſi cæteris careat ornamentis. Atque ſic patet iam, potiſſimum ſibi locum uendicare in tragœdia fabulam, atque in methodo deſcribenda reliquis partibus eſſe anteponendam.* ADNOTANDA *uerò illa uerba, τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις. Hæc Cicero uocat pigmenta libro de Diuinatione ſecundo, cum ait: Aſperſa temere pigmenta in tabula oris lineamenta effingere poſſunt. Hæc autem uerba eò libentius adſcripſi, quòd ſimillima ſunt ijs, quibus utitur Ariſtoteles, & ſi Cicero de fortuita imagine, quæ exiſtit ex colorum, ſeu pigmentorum conſperſione loquitur. Ariſtoteles uerò de conſperſione parum artificioſa, λευκογραφεῖν uerò (qua dictione utitur hoc loco Ariſtoteles) eſt alba circunducere lineamenta, atque ijs, abſque ullo pigmento, figuram aliquam effingere. Notandus uerò Ciceronis locus in Bruto, ubi ait: Intelliges nihil illius lineamentis, niſi eorum pigmentorum, quæ inuenta nondum erant, florem, & colorem defuiſſe, nam de oratione loquens eadem uſus eſt ſimilitudine, qua utitur hoc loco Ariſtoteles: mirificeq́; exprimit uerbum illud λευκογραφεῖν. ut facilè uidere quilibet poteſt per ſe. Neque uerò prætermittendum etiam hoc (& ſi de ea re ſuperius ſatis locuti fuimus) uidere mihi Ariſtotelem, cum uellet oſtendere, omnem tragœdiæ uim eſſe in fabula poſitam: aptè uſum ſimilitudine illa, οἷον ψυχή. Nam & Epicharmus olim (ut ait Cicero ad Q. Fratrem ſcribens) cupiens ſignificare plurimum momenti eſſe τὸ ἀπιστεῖν protulit ſimilitudinem ductam ab artubus, ſeu articulis, in quibus magna uis, roburq́; corporis totius ineſt, ſic: ταῦτα γὰρ ἄρθρα φρενῶν. Non diſſimili ratione Cicero in oratione pro lege Manil. (quod tamen eſt à Demoſthene ſumptum) dixit uectigalia, reipub. ciuitatisq́; neruos eſſe. Et in Epiſtolis ad Atticum conqueritur ciues Romanos, amiſiſſe omnem ſanguinem, ſuccumq́; reip. ſimilitudines hæ à corporis partibus ductæ oſtendunt, quantum in ea re ſit momenti: multò uerò magis, cum ψυχὴν tragœdiæ inquit eſſe fabulam, nam (ut idem inquit Ariſtoteles libro ſecundo de Anima) Eſt autem anima cauſa, principiumq́; corporis uiuentis. Verba Græca ſunt αἰτία καὶ ἀρχὴ σώματος ζῶντος. Sic igitur & fabula cauſa, principiumq́; poëmatis eſt.*

» ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων. A
» Itaq; actionis imitatio eſt tunc per hanc potiſſimum agentium.

Hæc ita uertit Paccius, ſed apertius dicas ſic: Eſtq; imitatio actionis corũ, qui agunt per hanc in primis. Alia ratione adhuc conatur probare Ariſtot. Fabulam anteponendam eſſe Moribus, quæ eſt huiuſmodi. Id in tragœdia primũ uidetur obtinere locum, quo continetur actio corũ, qui agunt, quosq; imitari ſtudet poẽta. Sed actio tota fabula ipſa continetur, nõ moribus: ij enim actionẽ diſtinguunt potius, atq; exornant. Poeta autem in primis exprimere imitando conatur ipſam actionem, qualis fuerit ut intelligant auditores: patet igitur fabulam, quæ actionem complectitur primo loco ſtatuendam eſſe, Mores uerò ſecundo loco.

» Τρίτον δὲ ἡ διάνοια, τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμότ-
» τοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ
» ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας. οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς.
» Tertio ſequitur ſententia, hæc autem eſt poſſe explicare quæ inſtant,
» atque quadrant: id quod in ſoluta oratione facultatis ciuilis, atque Rheto-
» ricæ propriũ munus eſt, ſanè ueteres ciuiliter dicentes confingebant, no-
» ſtri uerò rhetoricè.

Poſtquàm multis rationibus ſententiam ſuam confirmãs Ariſtoteles, decreuit fabulam moribus eſſe anteponendam, Mores uerò ſecundum ſibi uendicare locum, tertium aſſignat τῇ διανοίᾳ, nec diſsimili ratione Dionyſius Halicar. & Hermogenes in ſuis rhetoricis deſcribendis hanc ἔννοιαν, & διάνοιαν uo-
» *cant. Hermogenes libro primo περὶ ἰδεῶν ἅπας τοίνυν λόγος ἔννοιαν ἔχει πάντως τινά, ἢ*
» *ἐννοίας, καὶ μέθοδον περὶ τὴν ἔννοιαν. Paulò poſt: ἔστω γὰρ βούλεσθαι ἡμᾶς ποιῆσαι γλυκύτητα. οὐκοῦν ἔννοιαι μὲν γλυκύτητος αἵ τε μυθικαί, καὶ αἱ ταύτῃ ὅμοιαι, καί τινες ἕτεραι. Idem paulò poſt cap. περὶ σεμνότητος. ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ σεμναὶ μάλιστα μὲν αἱ περὶ θεῶν λεγόμεναι. Et hæc eſt ratio, qua uſus eſt in tradendis præceptionibus ornatè ſcribendi Hermogenes, ſicuti ſatis pa-*
» *tet in eo libro. Dionyſius Halicarnaſſ. in libro περὶ συνθέσεως ὀνομάτων ait: δεῖ τοίνυν πᾶσαν λέ-*
» *ξιν, ᾗ σημαίνομεν τὰς νοήσεις, ἢ ἔμμετρος ἢ ἄμετρος, ὧν ἑκατέρα καλῆς μὲν ἁρμο-*
» *νίας τυχοῦσα καλὸν οἴεται δεῖν ποιεῖν τὸ μέτρον, καὶ τὸν λόγον, ἀνεπισκέπτως δέ, καὶ ὡς ἔτυχε* B.
» *ῥιπτομένη συναπόλλυσι καὶ τὸ ἐν τῇ διανοίᾳ χρήσιμον. ex quibus ſatis patet omnem dictionem & orationem accõmodari πρὸς τὴν διάνοιαν. ea enim eſt tanquam fundamentum quoddam totius o-*
» *rationis. Idem paulò poſt: ὥσπερ γὰρ οὐδὲν ὄφελος διανοίας δεῖ χρηστῆς, εἰ μή τις αὐτῇ κόσμον*
» *ἀποδώσει καλῆς ὀνομασίας. Vtrũque enim requirit ornata oratio, & artificioſa, & διάνοιαν, ut ipſe uocat, χρηστὴν, & καλὴν ὀνομασίαν. De ea igitur agit in præſentia Ariſtot. mox acturus de dictione: quæ ipſam ſequitur διάνοιαν: officium illius eſt proferre (ut ait Ariſtot.) τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόζοντα id eſt ea quæ in rebus inſunt, & quæ ipſis rebus conueniunt. Nam Paccius locũ hunc nõ ſatis expreſsit, cum uertit τὰ ἐνόντα, ea, quæ inſtant. Dionyſ. Halicar. in uita Lyſiæ: εὑρετικὸς γάρ ἐστι τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐνόντων λόγων ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον ὧν πάντες εὕροιμεν, ἀλλὰ καὶ ὧν μηδείς. Omnes uerò facultates quæ à Græcis uocãtur διανοητικαὶ & λογικαί, in eo uerſantur, ut explicẽt id quod antè homines habẽt mẽte cõprehenſum. Nam διάνοια uis eſt quædam mentis, quæ cõponit, diuidit, ratiocinatur, contẽplatur, ſimplicia apprehendit, affirmat, negat, argumẽtatur, demonſtrat. Atq; hinc enaſcũtur facultates illæ, ſiue artes, quæ numero quinq; ſunt, à nobis in procemio libri huius declaratæ: & quoniam in oratione alia ſunt, quæ ſignificãt, alia quæ ſignificãtur, id eſt res, & uerba, omnes hæ, explicant τὰ ἐνόντα, ſicuti patet, nã Demõſtratoria, & dialectice arripiũt ſuas argumẽtationes ab ijs, quæ inſunt in ipſis rebus, illa quidẽ ab ijs quæ inſunt ſuapte natura, & cũ ipſa materie prorſus ſunt cõiuncta, nec ab ea ſeparari poſſunt: hæc uerò ab ijs, quæ inſunt quidẽ, & inhærẽt rebus, ſed nõ neceſſariò ac euidẽter, probabili uerò tantũ modo: de-*
» *clarat hoc copioſe Ariſt. lib. Λ. ὑστέρων ἀναλυτικῶν, cũ ait: δεῖ δὲ πᾶς συλλογισμὸς διὰ τριῶν ὅρων,*
» *καὶ ὁ μὲν δεικνύναι δυνάμενος, ὅτι ὑπάρχει τὸ α τῷ γ διὰ τὸ ὑπάρχειν τῷ β. καὶ τοῦτο τῷ γ.*
» *ὁ δὲ στερητικὸς τὴν μὲν ἑτέραν πρότασιν ἔχων, ὅτι ὑπάρχει τι ἄλλο ἄλλῳ, τὴν δὲ ἑτέραν ὅτι οὐχ*
» *ὑπάρχει. φανερὸν οὖν ὅτι αἱ μὲν ἀρχαί, καὶ αἱ λεγόμεναι ὑποθέσεις αὗται εἰσί. λαβόντα γὰρ ταῦ-*
» *τα οὕτως ἀνάγκη δεικνύναι, οἷον ὅτι τὸ α τῷ γ ὑπάρχει διὰ τοῦ β. πάλιν δὲ ὅτι τὸ α τῷ β δι' ἄλ-*
» *λου μέσου. καὶ ὅτι τὸ β τῷ γ ὡσαύτως. κατὰ μὲν οὖν δόξαν συλλογιζομένοις, καὶ μόνον διαλεκτικῶς, δῆ-*
» *λον ὅτι τοῦτο μόνον σκεπτέον, εἰ ἐξ ὧν ἐνδέχεται ἐνδοξοτάτων γίνεται ὁ συλλογισμός, ὥστ' εἰ καὶ μὴ ἔστι*
» *τῇ ἀληθείᾳ τι τῶν α β μέσον, δοκεῖ δὲ μὴ εἶν, ὁ διὰ τούτου συλλογιζόμενος συλλελόγισται διαλεκτικῶς,*

πρὸς

A πρὸς δὲ ἀλήθειαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δεῖ σκοπεῖν, ἔχει δὲ οὕτως, ἐπειδὴ ἔστιν ὃ αὐτὸ μὴ κατ' ἄλλου κατηγορεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός. & quæ ſequũtur. Hæc igitur ſunt, quæ inhærēt quidē, ſed ita ut ueritas ipſius non ulterius pertingat, quàm eò, ut prædicatum inhærere ipſi ſubiecto, uerè aliquo modo ſine reprehenſione ulla dicere poßimus. Ac planius ut locum hunc explicemus per uerba illa τὰ ἐνόντα, expreßit Ariſtoteles tres illos modos τοῦ ὑπάρχειν ſimul omnes una generali uoce complexus, de quibus loquitur libro primo προτέρων ἀναλυτικῶν, his uerbis: ἐπεὶ δὲ πᾶσα πρότασις ἐστὶν ἢ τοῦ ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν. Primus modus continet τὰ ὑπάρχοντα. Secundus modus τὰ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχοντα. Tertius τὰ ἐνδεχομένως ὑπάρχοντα. omnis uerò ſimul dicuntur hoc loco ab Ariſtotele uno nomine ἐνόντα. neceſſe eſt enim, ut omnis noſtra oratio aliquid horum explicet, proferatq́; & ideò eleganter, atque ingenioſe ait hoc loco Ariſtot. διάνοιαν explicare τὰ ἐνόντα. Quòd ſi quis quærat quæ nã ſint illa ὑπάρχοντα primi modi, reſpondeo me prorſus aſſentiri in hac re ſententiæ REMIGII Meliorati Philoſophi doctiß. familiaris mei, qui unus hac noſtra ætate dialecticen, quam ſuperiorum hominum barbaries fœdarat, expoliuit, enodauit, ac illuſtrauit: ſicuti omnes ſciunt qui illum Patauij, poſtea Piſis multos annos præclaram eam facultatem interpretantem audierunt. is igitur elegantißimè, reiectis aliorum ſententijs, oſtendit in ea diſputatione, quam edidit propoſitionem inhærentem, hoc eſt περὶ τοῦ ὑπάρχειν. eam eſſe qua utũtur dialectici. Tertiam uero illam, quæ dicitur περὶ ἐνδεχομένως ὑπάρχειν, oratoriæ eſſe facultatis propriam, nam de ſecunda nemo ambigere poteſt. Hæc ille uerè, & doctè, ſicuti cætera omnia explicaſſe mihi uidetur. Ariſtoteles quoque libro primo Top. ubi loquitur περὶ συμβεβηκότος, mox declaraturus, quæ, qualiaq́; ex eo exiſtant problemata, ait: συμβεβηκὸς δὲ ἐστὶν ὃ μηδὲν μὲν τούτων ἐστί, μήτε ὅρος, μήτε ἴδιον, μήτε γένος. ὑπάρχει δὲ τῷ πράγματι, ἢ ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπάρχειν, οἷον τὸ καθῆσθαι ἐνδέχεται ὑπάρχειν τινὶ τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπάρχειν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκόν, οὐδὲν γὰρ κωλύει ὅτε μὲν λευκόν, ὅτε δὲ μὴ λευκὸν εἶναι. in his uerbis ſatis patet ambas propoſitiones, & eam, quæ dicitur τοῦ ὑπάρχειν, & eam, quæ dicitur τοῦ ἐνδεχομένως ὑπάρχειν ex accidentibus deduci: ſed priorem eſſe firmiorem, alteram uero imbecilliorem, utpotè quæ ducitur ex accidentibus, quæ facilè & adeſſe & abeſſe poſſunt: uel quæ modò adſunt, modò abſunt. qualia ſunt, iacere, ſtare, ſedere, dormire, & quæ his ſunt ſimilia. quòd ſi aliquis dicat poëtam, cum fabuloſa ſectetur, exprimere quidem τὰ
B ὑπάρχοντα ἐνδεχομένως. ſed non τὰ ὑπάρχοντα ſimpliciter, neq; τὰ ὑπάρχοντα ἐξ ἀνάγκης, reſpondeo, ſi hoc uerum eſſet, poëtam loqui tantũ fabuloſa, ne illa quidem quæ dicuntur ἐνδεχομένως ὑπάρχοντα, prolaturũ fuiſſe. Sed prorſus poëta res exponit accõmodatè ad perſuaſionem hominũ, & fidem, neque falſa unquam profert, niſi eo, quo poſtea declarabimus modo. patet igitur uerè eſſe dictũ ab Ariſt. διάνοιαν in poëtica facultate eſſe eam, qua proferimus τὰ ἐνόντα omnia, quæ triplici inſunt modo, ut declaratum fuit. Aeſchines in orat. περὶ παραπρεσβ. ἴσως γὰρ οὐδὲν τῶν ἐνόντων εἰπεῖν ὡς γε οἶμαι παρέλιπον. quo loco ἐνόντα ait ueritatem ſignificans ſe dixiſſe. & quoniam alia inſunt rebus, alia inſunt perſonis: utpotè, Socrati, Platoni, Alcibiadi. Dialecticus quidem ea tantũ, quæ priore loco dicta ſunt conſiderat. Poëta uerò, ſicuti etiam orator, & quæ rebus inſunt, & quæ perſonis explicat, ideo addidit Ariſtot. καὶ τὰ ἁρμόζοντα. Idem Ariſtot. quale hoc ſit explicauit lib. Rhet. tertio, his uerbis: καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει, καὶ ἕξει, λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς ἢ ἀνήρ, ἢ γέρων, καὶ γυνή, ἢ ἀνήρ, καὶ Λάκων. ἢ Θετταλός. ἕξεις δὲ καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ, οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες. uerùm ex his uerbis ſuſpicionẽ aliquis ducẽs, dicat fortaſſe, nõ ad διάνοιαν, ſed ad alteram partẽ, hoc eſt τὰ ἤθη pertinere, exprimere τὰ ἁρμόζοντα, quod ipſum etiã affirmat Dionyſ. Halicar. in ſuis Rhet. cũ ait, τὰ ἤθη eſſe, καθ' ἃ τοὺς πρέποντας, καὶ πρέποντας λόγους περὶ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων ποιοῦμεν τοὺς λέγοντας, τοὺς ἀκούοντας, καὶ περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος. Reſpondendũ putarim, uerũ quidẽ id eſſe, ſed mores nihil exprimere per ſe, διάνοια enim eſt quæ exprimit, et cõficit orationẽ, mores igitur ſunt qui diffuſi per orationẽ eam moratã faciũt, & ἁρμόττουσαν, ſed oratio exprimitur hæc morata: per ipſam διάνοιαν, & ſic patet, quatenus moratã orationẽ profert διάνοια, loqui ipſam etiã τὰ ἁρμόζοντα. Colligo igitur, διάνοια duplicẽ cõficit ſermonẽ, aliũ, qui uerus eſt ac neceſſarius: aliũ qui ueriſimilis & probabilis, τὰ ἐνόντα qũ exprimũtur priorẽ conficiũt. τὰ ἁρμόζοντα alterũ. Et quoniã magnã habẽt affinitatẽ inter ſe duæ hæ facultates rhetoricæ, & poëticæ, & utraq; διάνοιαν habet exprimentẽ τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόζοντα. Ariſtot. loquẽs περὶ διανοίας, quæ in poëtica eſt facultate, eam declarauit per διάνοιαν, quæ eſt in rhetorica, conueniunt enim fermè in omnibus rebus: hoc uno differunt, quod hæc utitur metris, illa ſoluta oratione, ideò Ariſtoteles in contextu ait: ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς ῥητορικῆς, καὶ πολιτικῆς ἔργον ἐστί.

Duo

Duo alia maximi momēti, ac digniſſima ſcitu in paucis his uerbis ſunt conſideranda. Primùm quidem quòd
» coniunctè protulit Politicen, & Rhetoricen, cum ait: τῆς τε πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς. Politice eſt ra-
tio, & facultas adminiſtrandæ ciuitatis, ad hanc, tanquam ad finem referuntur aliæ multæ facultates, & ar-
» tes. Declarat hoc Ariſtoteles libro primo Ethicorum, ſicuti (inquit) ὑπὸ τὴν ἱππικὴν χαλινοποιη-
» τικὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων εἰσίν, αὕτη δὲ, καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις ὑπὸ
» τὴν στρατηγικήν, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἄλλαι ὑφ' ἑτέρας, ἐν ἁπάσαις δὲ τὰ τῶν ἀρχιτεκτο-
» νικῶν τέλη πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τῶν ὑφ' αὐτά. τούτων γὰρ χάριν κἀκεῖνα διώκεται.
» Paulò poſt: δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης, καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πολι-
» τικὴ φαίνεται, τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους μανθά-
» νειν, καὶ μέχρι τίνος αὕτη διατάσσει, ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ
» ταύτην οὔσας, οἷον στρατηγικήν, οἰκονομικήν, ῥητορικήν. Rhetorice igitur ſubſeruit politicæ, hinc
præclarè eſt ab Ariſtotele in Rhetoricis ad Theod. libro primo dictum, eam eſſe quoddam παραφυές τι
πολιτικῆς, καὶ διαλεκτικῆς. Nec alia ratione adductus ait Cicero libro primo de Inuent. Ciuilis quæ-
dam ratio eſt, quæ multis, & magnis rebus conſtat: eius magna pars eſt artificioſa eloquentia, quam Rhe-
toricen uocant: hinc factum, ut nonnulli, quod ſcribit Quintilianus libro ſecundo, capite decimoſexto: Rhe
toricen, uocarent ciuilitatem. Ideò Hermogenes ubique profitetur ſe traditurum præceptiones λόγου πο-
λιτικοῦ, quod etiam Ariſtides Rhetor apertius facit: nam talem ipſius liber præ ſe fert inſcriptionem, ſicu-
» ti omnes ſciunt. Alterum eſt in illis uerbis: οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ
νῦν ῥητορικῶς. Politicè loqui, eſt accommodatè ad uerum, & ad id quod utile eſt, æquum, & hone-
ſtum, ex legibus dicere. Rhetoricè loqui eſt probabilia ſectari ſæpè obſcurando ea quæ uera ſunt, & hone-
ſta, quaſi innuat hoc loco Ariſtoteles corruptos fuiſſe mores antiquorum, optimos ſua ætate: illi enim ſin-
gula ita moderabantur, ut uellent in primis rationem haberi æquitatis, & honeſtatis: illorum igitur auri-
bus inſeruientes poëtæ politicè perſonas faciebant loquentes, hoc eſt, grauiter, caſtè, uerecundè. Sed poſteà
Rhetoricè magis loqui cœperunt, ridicula, & parum uera proferentes: hinc uerò factum, ut tam malè po-
ſtea audierint oratores, quod apertè demonſtrat Ariſtophanes in Pluto, cum ait: ῥήτορες συκοφάνται,
quaſi eodem ordine ſint cenſendi. Idem quoque in Nebulis, ubi περὶ δυοῖν λόγοιν loquitur, alterum e-
nim appellat μηδὲν χρήσιμον ὄντα. Demoſthenes etiam ipſe in oratione in Midiam. diluit crimen oblatū B
» à Midia, quòd eſſet orator, his uerbis: καὶ ῥήτωρ ἐστὶν οὗτος ἴσως ἐμὲ φήσει λέγων, ἐγὼ δ' εἰ μὲν
» ὁ συμβουλεύων ἃ συμφέρειν ἡμῖν ἡγεῖται, καὶ τοῦτ' ἄχρι τοῦ μηδὲν ἡμῖν ἐνοχλεῖν, μηδὲ βιά-
» ζεσθαι, ῥήτωρ ἐστὶν, οὔτε φύγοιμ' ἄν, οὔτ' ἀπαρνοῦμαι τοὔνομα, εἰ μέντοι ῥήτωρ ἐστὶν, οἵους ἐνίους
» τῶν λεγόντων ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς δὲ ὁρᾶτε, ἀναιδεῖς, καὶ δι' ὑμῶν πεπλουτηκότας οὐκ ἂν εἴην οὗ-
» τος ἐγώ. Paulò poſt: καί τοι πῶς ἐστι δίκαιον τοὔνομα μὲν τοῦτο, ὡς ὄνειδος προσφέρειν ἐμοί,
» διὰ ῥητόρων δὲ ἀξιοῦν σώζεσθαι. Interpres Demoſthenis locum hunc explicans aptè in hanc ſententiam
» ait: εἰδὼς δὲ πολλὰς οὔσας διαφορὰς ῥητόρων, καὶ τὸν μὲν ὄντα ἀληθῆ ῥήτορα, καὶ πολιτι-
» κὸν, τὸν δὲ δι' ἐμπειρίας, οἷον βούλεται τὸν δεξιὸν εἶναι, διὰ τοῦτο ἀποσημασίᾳ κέχρηται, καί
» φησιν, εἰ μὲν ἐκεῖνον λέγει ῥήτορα τὸν συμβουλεύοντα τὰ κράτιστα, τουτέστι τὸν πολιτικὸν
» δέχομαι τὸ ὄνομα, εἰ δὲ ἕτερον λέγει τὸν πρὸς χάριν δημηγοροῦντα, οὐκ ἂν εἴην ἐκεῖνος ῥή-
τωρ. Sed redeo ad poëtas. ipſi quoque partim politicè, partim rhetoricè faciunt loquentes perſonas, Pla-
tonis locus eſt adnotandus libro tertio de Rep. ubi ait, poëtas eos eſſe reijciendos, qui quidpiam loquuntur
contra leges publicas. Illud Platonis dictum ego ita puto accipiendum. Cum in legibus habeatur ratio uir-
tutum omnium, religionis, æquitatis, ueritatis, fortitudinis, pietatis, & honeſtatis, ea poëmata nō eſſe acci-
pienda, aut probanda, quæ quidpiam referant, aut imitentur, quod ſit aduerſans legibus.

» Ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις, ἐστὶν ἐν οἷς
» οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος
» ἔνιοι τῶν λόγων.

» Mos uerò talis eſt, quo uidelicet qualis uoluntas ſit in his rebus, in qui
» bus non ſatis liquet, ſectetur ne quid, an fugiat ipſe dicens, declaratur:
» quo fit ut ſermones interdum moribus careant.

Sunt autē mores (inquit Ariſtot.) qui ſignificāt, qualis ſit προαίρεσις, id eſt electio. Coniungūtur hæc cum ſuperioribus ſic. Inter tragœdiæ partes primū locum obtinet fabula: Secundum mores: Tertiū ſenten-

tia. Nunc

A *tia. Nunc his ita conſtitutis, uidetur Ariſtoteles uelle apertius declarare, qui ſint* MORES, *quæ ſit* SENTENTIA, *ſeu* διάνοια, *ut perſpiciamus quantũ hi ab illa diſtent, & quomodo* ἐκ τῆς διανοίας *ſermo conficiatur affirmans, & negans: ex moribus autem ſermo fiat moratus, qui diſſimilis priori uidetur eſſe. In animis hominum (ut declarat Ariſtoteles libro ſexto Ethicorum, ſub initium ferè) inſunt appetitus, & electio: illam* ὄρεξιν, *hanc* προαίρεσιν *uocat: appetitus quidem electionis ipſius principiũ eſt. electio autem eſt principium actionis, nam nihil aliud eſt electio, quàm, ut idem ait eodem loco,* ὄρεξις βουλευτική, *unde omnis actio emanat. Hinc Cicero libro primo Offic. ait: Animorum duplices ſunt motus, alteri cogitationis, alteri appetitus: cogitatio in uero exquirendo maximè uerſatur, appetitus impellit ad agendum. Sed redeo ad rem. uirtus, aut uitium* ἠθικὸν *eſt in electione poſitum, nam ſunt* ἕξεις προαιρετικαί. *hæc ita refert etiam Cicero libro primo Offic. Duplex eſt uis animorum, & naturæ, una pars in appetitu poſita eſt, quæ eſt* ὁρμὴ *græce, quæ hominem huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet, & explanat, quid faciendum fugiendumq́; ſit. Si igitur Mores, aut ex uirtute boni, aut ex uitio mali proficiſcuntur, & uirtus, ac uitium ſunt habitus* τῆς προαιρέσεως, *id eſt electionis: præclarè eſt hoc loco, & uerißimè ab Ariſtot. dictũ. Mores eos eſſe, in quibus ſignificatur qualis ſit electio. Conſequuntur illa uerba,* ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον, ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. *Duo in his uerbis ſunt conſideranda. Primum, cum ait, ſectetur ne aliquid, an fugiat. nam* προαίρεσις, *cum ſit (ut libro ſexto ait Ethic. Ariſtot.)* ὄρεξις βουλευτική, *appetit, decernitq́; ea, quæ expetit appetitus ipſe, deliberat autem, an ſequi, fugere ue debeat, in appetitu enim duo inſunt hæc. Ideo Ariſtoteles libro ſexto Ethic. ait:* ἔστι δὲ ἐν ὀρέξει δίωξις, καὶ φυγή. *Idem quoque libro primo Topic. ait, loquens de problemate dialectico:* πρόβλημα δ' ἐστὶ διαλεκτικὸν θεώρημα τὸ συντεῖνον ἢ πρὸς αἵρεσιν, καὶ φυγὴν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ γνῶσιν. *Dionyſius Halicar. in ſuis Rhet. ait: oportere in oratione extare, præter cæteros, unum aliquod morum genus, cui reliqui ſubſeruiant, ut omnes cognoſcant qualis ſit qui loquitur, quid probet, quid ue non probet: exempli cauſa. ſit graue, ac ſeuerum dicendi genus: quod in primis extet urbanitatem, iracundiam, inuidentiam, lentitudinem, & cæteros mores ita primario illi generi commiſceri oportet, ut aptè inde omnes dependere uideantur. Id uerò fieri à Platone & à Demoſthene idem declarat Halicar. Verba autem illius ſunt hæc:* ὥσπερ γὰρ ἐν ψυχῇ δεῖ τὸν λογισμὸν κρατεῖν, θυμὸν δὲ καὶ ἐπιθυμίαν τούτῳ ὑπακούειν, καὶ ὅσα γε θυμῷ πράττομεν μετὰ λογισμοῦ θυμοῦσθαι, ὅσα δὲ ἐπιθυμίαις χαριζόμεθα, μὴ ἄγαν ἀλογίστως χαρίζεσθαι,

B οὕτω δὲ δεῖ καὶ περὶ λόγου, ἐν μὲν ἦθος ἐκεῖνο τὸ μέγιστον ὥσπερ λογισμὸν ὑποκεῖσθαι περὶ λόγου, τὰ δὲ ἄλλα ἐπάγειν τὰ θυμικὰ λέγω, καὶ οἰκτρὰ, καὶ τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ πικρὰ, καὶ τὰ ἐπίφθονα, καὶ ἀλλήλοις συγκεκραμένα κατὰ τὸν τῆς χρείας λόγον. ὥσπερ δὲ ἦθος Πλάτων ὑποθέμενος, καὶ τὰ τῶν σοφιστῶν, καὶ τὰ τῶν πολιτικῶν, καὶ τὰ τῶν δημιουργῶν, καὶ τὰ τῶν μειρακίων, καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὰ ἐλευθέρων ἤθη κατὰ λόγον τούτῳ συνέπλεξε. ὥσπερ καὶ Δημοσθένης ὑποθέμενος δι' ὅλου μεγαλοπρεπὲς εἶναι ἐν τοῖς λόγοις, ὁμοίως τε ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς τὸ τοῦ πολιτικοῦ ἦθος ὑποθέμενος, καὶ τὸ τοῦ κολακεύοντος τούτῳ συμπλέκων συναγωνίζεται κατὰ μίμησιν τοῦ πλείστου. *Idẽ Dionyſius Halicar. in diſputatione* περὶ λόγων ἐξετάσεως. *requirit ut in morata oratione extent ueſtigia* τῆς προαιρέσεως *huius, de qua hoc loco loquitur Ariſtoteles, ait enim:* ἀλλὰ γίνεται τὰ μὲν τῶν πρεσβυτέρων ἤθη μαλακώτερα, τὰ δὲ τῶν νεωτέρων ἀκμαιότερα. ὡσαύτως καὶ εἰ ἀδελφὸν λέγοις, καὶ εἰ γυναῖκα λέγοις, καὶ εἰ ἄνδρα, καὶ εἰ υἱὸν ἐνταῦθα τὸ οἰκεῖον πάθος τῆς προαιρέσεως ἐξετάζεται. φιλόστοργος, σκληρὸς, φιλάγυρος, ἀνειμένος, ἡ προαίρεσις γὰρ συντρέχει παντὶ ἤθει. *Alterum, quod conſiderandum uidetur, eſt in illis uerbis poſitum,* ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον. *nam inter hominum actiones aliæ ita honeſtæ, turpes' ue ſunt, utiles, inutiles ue, ut de ijs ambigere nullus poßit. utpotè ſi dicas. Patrem alere, patrem perimere, propagare fines imperij, amicos habere, & quæ his contraria ſunt. Aliæ ſunt eiuſmodi, ut uel ratione ſui, uel ratione alterius ambiguitatem afferant: an ſint eligendæ, uel fugiendæ: an hæ magis, quàm illæ eligendæ aut fugiendæ: ut, oppetere mortem pro patria, diuitem eſſe ſatius ſit, an doctum. Hinc apud Ariſtotelem libro primo Rhetor. dantur præceptiones* περὶ αἱρετῶν, καὶ αἱρετωτέρων. *Hũc igitur reſpiciens Ariſtot. ait hoc in loco. In quibus non ſatis liquet, an quiſpiam aliquid fugiat, aut ſequatur. Verum, ut propius iam accedamus ad rem, breuiter colligo Ariſtot. ſententiã. Facultas poëtica, quatenus uerſatur in tragœdia (nam de ea in præſentia loquimur) arripit mores, & efficit orationem moratam, attribuitq́; diuerſis perſonis, quæ dum illam proferunt, hoc ſignificant, ſe uel aliquid ſequi, uel aliquid fugere: ſicuti patere poteſt per exempla ex tragicis poëtis, quæ ego, quoniam in promptu omnibus eſſe poſſunt, ne longior ſim, prætermitto,* ALIQVI ENIM SERMONES *morati non ſunt: hoc quale ſit, quomodoq́; debeat intelligi, tum ex Ariſtot. lib. III. Rhet. tum ex Dionyſ. Halicar. copioſe ſuperius declaratum eſt.*

Διάνοια δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι, ὡς ἔστιν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τὶ ἀποφαίνονται. A

Sententia in his uerſatur, quæ quomodo aliquid eſt, uel non eſt, oſtendunt, uel uniuerſe enunciant.

Hæc ita uertit Paccius: ſed omnino ita debebant uerti. Sententia eſt in ijs, in quibus homines demonſtrãt aliquid eſſe, aut non eſſe: uel generaliter aliquid declarant, ut docet Ariſtot. quantum differret διάνοια *à moribus, has attulit explicationes amborum, ne quis fortaſſe putaret eandem eſſe* διάνοιαν *cum moribus. Verbum illud* ἀποδεικνύουσιν *non temerè profertur ab Ariſtotele, nam innuit ſermonem ab ipſo uocatũ* ἀποδεικτικὸν *quo utũtur Demonſtratores, cum ex ueris & neceſſarijs conficientes, ſicuti ipſe docet in libris* ἀναλυτικῶν ὑστέρων. *Sciendum uerò omnem ſermonẽ, quo homines utuntur, uel neceſſarius ſit, uel probabilis, oriri* ἀπὸ τῆς διανοίας, *quatenus animæ uis eſt quædam, & ideò ita orditur librum ſuum Ariſtot.* πᾶσα διδασκαλία, καὶ πᾶσα μάθησις διανοητική. *cum uerò dixit in contextu Ariſtot.* ἢ καθόλου τὶ ἀποφαίνονται, *ſignificauit aliud quoduis genus ſermonis, qualis eſt probabilis, quo utuntur dialectici, & Rhetores: qui cum ſit ſalſus, tamen uidetur eſſe uerus: & qui fabuloſus eſt, quo utuntur ſophiſtæ, & poëtæ. hi enim omnes non ἀποδεικνύουσι quidem, ſed proferunt ſermonem* ἀπὸ τῶν ἐνδόξων, *&* φαινομένων, *ſicuti alibi copioſe declarat Ariſto. Verum de hac re ſatis etiam ſuperius dictũ fuit. Nunc redeo ad explicationem* διανοίας, *quam hoc loco profert Ariſtot. ſciendum non diſsimili quoque ratione eandem proferri ab eo libro ſexto Ethicorum, his uerbis:* ἔστι δ᾽ ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις, καὶ ἀπόφασις, τοῦτ᾽ ἐν ὀρέξει δίωξις, καὶ φυγή. *Paulò poſt:* αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια πρακτική, τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδὲ ποιητικῆς τὸ εὖ, καὶ κακῶς, τ᾽ ἀληθές ἐστι, καὶ ψεῦδος, τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον, τοῦ δὲ πρακτικοῦ, καὶ διανοητικοῦ ἡ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. *Nec uerò me latet* διάνοιαν *duo ſignificare, tùm uim illam ac facultatem animorum noſtrorum, per quam ratiocinamur, ac colligimus uerum, aut falſum: tùm ipſum ſenſum, ac ſententiam, quam proferimus in oratione. Sed hæc ſignificatio ab illa ducitur, itaque Rhetores & poëtæ uſurparunt. Sciendum uerò Ariſtotelem hoc loco* διάνοιαν *ita definiſſe, ut ſimplex tantum ipſius officium demonſtrarit, quod eſt affirmare, uel negare, aliquid eſſe, non quidem, quòd ornatior non ſit, etiam apud poëtas, ſed ut ea ratione diſtingueret à moribus, altera parte tragœdiæ. Rhetores uerò non ſimplici ſub hac tantum forma proferunt* διάνοιαν, *ſed (ut ipſi uocant)* ἐσχηματισμένην. *hinc apud illos circunferuntur* σχήματα διανοίας, *non enim ſatis eſt in Rhetorica facultate docere, quomodo aliquid uel negamus, uel affirmamus, ſed alia multa quoq; qua ratione ornatius proferri poſsint, tradi neceſſe eſt. hinc Alexãder Rhetor Græcus in lib.* περὶ σχημάτων *ait, nihil aliud eſſe* σχῆμα διανοίας, *quàm* μετάπλασιν διανοήματος ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν πλάττουσαν πρὸς τὸ χρησιμώτερον τὴν ἀναγκαίαν διάνοιαν. *Appellat neceſſariam* διάνοιαν *Rhetor hic doctiſsimus, quæ tantum ſenſa animi effert, ſine ullo ornatu quæque tantum affirmat, aut negat, quo prorſus modo hoc loco deſcripta fuit ab Ariſtot. Hinc grauis extitit olim inter Rhetores quæſtio. artificióne ipſorum continerentur* τὰ σχήματα τῆς διανοίας, *an potius ab ipſa natura proficiſceretur omnis ſermo* ἐσχηματισμένος, *quæſtionem hanc totam aptè, breuiterq; ſoluit idem Alexander Rhetor, his uerbis:* εἰ μὴ ἦν διανόημα, τὸ μὲν κατὰ φύσιν τὸ δὲ ἐσχηματισμένον, οὐκ ἂν τῶν ἰδιωτῶν οἱ ῥήτορες διέφερον, οὔτ᾽ ἀλλήλων. τοῦτο γὰρ οἱ ἁπλούστερον, καὶ ἄνευ κόσμου τινὸς μετὰ λόγου λέγοντες, οἱ δὲ ἐναργέστερον, καὶ οὐ μετ᾽ ἀκοσμίας. διαλλάττει γὰρ ὅτι τοῦ ἰδιώτου ὁ ῥήτωρ ἐστι, τοὺς μὲν ἐπ᾽ ὀλίγον, καὶ ἀκαιρότερον, τοὺς δὲ πλεῖον, καὶ κατὰ καιρὸν τοῖς σχήμασι χρῆσθαι. *Ex his uerbis quis facilè cognoſcere poteſt duplicem eſſe* διάνοιαν, *alteram (ut uerbis ipſius utar)* κατὰ φύσιν, *quam paulò ante uocarat* ἀναγκαίαν, *alteram* ἐσχηματισμένην. *Ariſtoteles igitur hoc loco de priore locutus eſt, non quidem quòd non maxime egeat altera etiam poëtica ipſa facultas, ut poſtea ſuo loco commodius dicemus: ſed quia aptius ea ratione uiſum eſt ſibi poſſe oſtendere, quantum inter mores, &* διάνοιαν *eſſet diſcrepantiæ: ſi definitionem ab ipſius primario, ac naturali officio deduxiſſet.* B

Τέταρτον δὲ, τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. λέγω δὲ ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι, τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν.

Quarto ſermonum dictio, appello autem quemadmodum diximus à

principio

A principio, Dictionem, per uerba ſenſus explicationem, id quod in metris æquè ac in ſoluta oratione eandem uim habet.

Hæc ita uertit Paccius. Sed commodius & apertius ita uerti poſſunt, nam non ſatis expreſſit illa uerba, διὰ τῆς ὀνομασίας. Quartum, quod attribuitur ſermoni, dictio eſt: appello autem dictionem, explicationem, ſeu interpretationem eam, quæ fit per prolationem nominis alicuius, ſeu appellationem rei per nomẽ. Coniunguntur hæc cum ſuperioribus ſic. Poſtquam Ariſtot. tres explicauit partes tragœdiæ, ſeu totius poëticæ, ex quibus ipſa ſuum opus conficit. FABVLAM, MORES, SENTENTIAM: *quarto loco enumerat dictionem, explicatq́; qualis ſit, qualeq́; ſit ipſius officium. Sic. Dictio eſt quarto loco ſtatuenda, quoniam per eam explicantur priores tres partes, definitur autem hoc loco ab Ariſtotele dictio pulcherrimè ac doctiſſimè, cum ait eſſe ἑρμηνείαν διὰ τῆς ὀνομασίας. Hæc quæ uocatur ἑρμηνεία duplex eſt: aut enim fit per ſimplicia ac diſiuncta uerba, in quibus neque falſum neque uerum ineſt. Aut per coniuncta, in quibus eſt illa, quam uocat Ariſtoteles in libro περὶ ἑρμηνείας, ἀπόφανσιν, id eſt Enunciationem, ſeu pronunciatum, & proloquium, in quo ineſt aut uerum, aut falſum. Neque alia ratione librum ſuum inſcripſit περὶ ἑρμηνείας. Ideò uerò dixit in contextu ὀνομασίαν, quia dictio eſt, per quam ſtatuitur appellatio uniuſcuiuſque rei propriæ, hinc libro tertio Rhet. ait: τῶν δ᾽ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Idem Ariſtoteles libro primo Top. ubi loquitur de propria appellatione θέσεων, καὶ προβλημάτων, ait: σχεδὸν δὲ νῦν πάντα τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα, θέσεις καλοῦνται, διαφερέτω δὲ μηδὲν ὁπωσοῦν λεγόμενον, οὐ γὰρ ὄνομα ποιῆσαι βουλόμενοι διείλομεν οὕτως αὐτά, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς τίνες αὐτῶν τυγχάνουσιν αἱ διαφοραί. Ait Ariſtoteles noluiſſe ſe nouam confingere appellationem, hoc enim eſt ὄνομα ποιῆσαι, reliqua patent. Ariſtides Rhetor in ſuis libris περὶ λόγου πολιτικοῦ dictionem uocat ἀπαγγελίαν, de qua re etiam ſuperius diximus, quia δι᾽ αὐτῆς ἀπαγγέλλεται τὰ ἐνθυμήματα. Cum uerò Ariſtoteles in cõtextu ait, eandem eſſe uim dictionis in metro, & ſoluta oratione, ita intelligi debet: tantundem ſignificare dictionem in metro, ac in ſermone ſoluto: nec minus uim ſuam hic, quàm illic exercere, nam in reliquis partibus diſſimilem eſſe dictionem poëticam, ei, qua utimur in pedeſtri oratione, nemo dubitat, & Ariſtot. ipſe libro tertio Rhetoricorum declarat, cum ait: ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ γοργίου, καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς*

B *τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα, τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ἑτέρα λόγου, καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί. Idem eodem libro: ἡ γὰρ λέξις ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ᾽ οὐ πρέπουσα τῷ λόγῳ, id eſt ſolutæ orationi. Idem paulò poſt: propriũ dictionis eſſe ſignificare rem aliquam, his uerbis declarat: καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι, σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.*

Τῶν δὲ λοιπῶν πέντε, ἡ μελοποιΐα μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. ἡ δὲ ὄψις, ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς. ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν ἐστιν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί.

Reliquarum uerò quinque partium ſic Melodia ſuauiſſima eſt, ut ſpectaculum gratiſſimum. quod tamen nec artificioſum eſt, nec ipſius Poëticæ proprium, ſiquidem Tragœdiæ uirtus extra quoque ſcenam ac ſine hiſtrionibus conſiſtit. Ad hæc ars ſtruendorum apparatuũ propria magis chorago, quàm poëtis eſt.

Reliquæ duæ partes tragœdiæ ſunt hæ, MELODIA, APPARATVS: *quamuis Paccius hoc loco, neſcio qua adductus ratione ὄψιν uertat,* SPECTACVLVM. *ſed aptius eſt, uti etiam ſuperius ſemper, apparatum uocare. Cum igitur de his duabus nunc loquatur partibus Ariſtoteles, affert, ſicuti mihi uidetur, quatuor concluſa. ſeu decreta. Primum eſt, quòd μελοποιΐα ſit μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. Vertit Paccius, quòd Melodia ſuauiſſ. eſt. Sed notandum eſt, Ariſtotelem hic proferre μελοποιΐαν, non μέλος, reſpexit enim (ut opinor) ad ipſam artem: nam μελοποιΐα eſt, quæ conficit μέλος, ſeu μελῳδίαν. Ea igitur eſt maxima τῶν ἡδυσμάτων, id eſt cætera omnia oblectamenta poëtica ſuperat: reſpicit uerò ad id, quod ſuperius in definitione tragœdiæ dictum eſt, λόγον ἡδυσμένον. Plato lib. III. de rep. ait: τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον λόγου τε, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. & idem eodem libro rurſus: μέλος ἐστὶ λόγος ᾀδόμενος. Secundum concluſum eſt, quòd ὄψις, ſeu apparatus eſt quiddam ψυχα-*

γωγικόν, nam ψυχαγωγεῖν eſt animos allicere, & oblectare: apparatus igitur etſi ualde oblectat, nõ tamen eſt ualde artificioſum quiddam dicendum in tragœdia, ſed prorſus ἀτεχνότατον, nam ſenſus eſt eorũ uerborum: prorſus hanc partem artificio poëtæ non concludi: parumq́; egere arte, nec ſpectare ferè ad officium poëtæ, minimeq́; omnium, poëticæ facultatis eſſe propriam. Paccij conuerſiones non admodum placent. Poëtica igitur facultas, etiamſi requirit ὄψιν ſeu apparatum minimum tamen artis ponit in hoc efficiendo. Ariſtot. lib. III. Rhet. καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον, nam ſicuti in poëtica facultate apparatus minime eget artificio, ita in Rhetorica, pronunciatio, & actio, quæ à natura proficiſcitur, nec tradi ullis præceptionibus poteſt. Non diſsimili ratione Ariſtoteles libro primo Rhetoricorũ. Argumenta quædam, quibus utitur orator, uocat ἄτεχνα, atque ſic explicat: ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν, οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαί. Rurſus artificialia, quæ ipſe uocat ἔντεχνα qualia ſint, declarat his uerbis: ἔντεχνα δὲ ὅσα διὰ τῆς μεθόδου, καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν, ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. has explicationes ſi quis referat ad partes tragœdiæ artificiales: & ad apparatum, qui eſt inartificialis, perbellè cum ijs uidebit conuenire. Tertium concluſum eſt poſitum in ratione, & confirmatione ſuperioris, eſt aũt hoc. Quòd tragœdiæ uis tota perſpicitur, etiamſi tollatur certamen poëtarum, & recitatio hiſtrionum, quæ fit in ſcena. Verba Græca ſunt ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν. quo loco ſciendum ueteres poëtas in Theatro gloriæ cauſa inter ſe certare conſueuiſſe recitatione poëmatum. de hac re loquitur Ariſtophanis interpres in proœmio, his uerbis: ἡ μὲν οὖν τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητοὺ οὐχ ὑποθέσεως ἀληθοῦς, ἀλλὰ παιδείας εὐτραπέλου γενόμενοι ζηλωταὶ τοὺς ἀγῶνας ἐποίουν. Ariſtoteles quoque ipſe lib. tertio Rhetoricorum ait, quatenus ſpectat ad hiſtriones, ſic: περὶ δὲ τούτων ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν, καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν. Idem paulò poſt de conſuetudine certandi in Theatris, ita ſcribit: τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι, καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ ἐπὶ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. Ex quibus patet, poëtas ipſos ſua poëmata recitantes inter ſe certaſſe de laude ſcribendi poëmatis. mox adhibitos qui hiſtriones recitarent, qui multum ſua peritia efficere poterant, ut laudabile uideretur aliquod poëma. Hinc Demoſthenes in oratione in Midiam conqueritur à ſe calliditate Midiæ abductum Tibicinem, & magiſtrum ſaltationis, cuius peritia plurimum nitebatur ſpes uincendi, his uerbis: καὶ τὸν διδάσκαλον διέφθειρέ μου τοῦ χοροῦ, καὶ εἰ μὴ Τηλεφάνης ὁ αὐλητὴς ἀνδρῶν βέλτιστος περὶ ἐμὲ τότε ἐγένετο, ὃς τὸ πρᾶγμα αἰσθόμενος τὸν ἄνθρωπον ἀπελάσας αὐτὸς συγκροτεῖν, καὶ διδάσκειν ᾤετο δεῖν τὸν χορόν, οὐδ' ἂν ἠγωνισάμεθα ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἀδίδακτος ἂν εἰσῆλθεν ὁ χορός, καὶ πράγματα αἴσχιστα ἂν ἐπάθομεν. Cum igitur ita res ſeſe habeat, utitur tali probatione Ariſtoteles. Ea, ſine quibus tragœdiæ uis, ac præſtantia qualis, quantaq́; ſit perſpicitur, inartificialia ſunt. Eiuſmodi uerò ſunt apparatus ſcenici, & melodia. Nec ſanè hoc ſecus eſt in Rhetorica facultate, nam oratio ſcripta oratorum ſatis uim ſuam præ ſe fert, etiam ſi non recitetur in foro, ex quo patet artificiales non eſſe Rhetorices partes, memoriam, & pronunciationem. Quartum concluſum eſt. Quòd apparatus omnis potius ſpectat ad artem σκευοποιοῦ, id eſt eius, qui apparatum ſcenicum conficit, utpotè ueſtes, aulæa, cothurnos, & reliqua eiuſmodi. Paccius non uidetur ſatis aptè uertiſſe illam dictionem σκευοποιόν, cùm ait Choragum, nam Choragus, id eſt χορηγὸς appellabatur à Græcis is, qui ſumptum faciebat in ludos. Demoſthenes in oratione in Midiam: ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ τῇ πανδιονίδι φυλῇ τρίτον ἔτος τουτί, παρούσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τὸν ἄρχοντα ἐπικληροῦν ὁ νόμος τοῖς χοροῖς τοὺς αὐλητὰς κελεύει, λόγων καὶ λοιδορίας γιγνομένης, καὶ κατηγοροῦντος τοῦ μὲν ἄρχοντος τῶν ἐπιμελητῶν τῆς φυλῆς, τῶν δ' ἐπιμελητῶν τοῦ ἄρχοντος, παρελθὼν ὑπεσχόμην ἐγὼ χορηγήσειν ἐθελοντής. Erat igitur σκευοποιός is, qui apparatum ſcenæ conficiebat omnẽ. Qualem Demoſthenes nominat, ſed alia appellatione, χρυσοχόον in eadem oratione, his uerbis: τὴν γὰρ ἐσθῆτα τὴν ἱερὰν (ἱερὰν γὰρ ἔγωγε νομίζω πᾶσαν, ὅσην ἄν τις ἕνεκα τῆς ἑορτῆς παρασκευάσηται, τέως ἂν χρησθῇ) καὶ τοὺς στεφάνους τοὺς χρυσοῦς, οὓς ἐποιησάμην ἐγὼ κόσμον τῷ χορῷ ἐπεβούλευσεν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι διαφθεῖραί μου νύκτωρ ἐλθὼν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ χρυσοχόου, καὶ διέφθειρεν, οὐ μέντοι πάντας γε. οὐ γὰρ ἐδυνήθη. His declaratis in hunc modum, hoc loco libet mihi apponere quandam explicationem excerptam ex commentario, ſeu paraphraſi Auerrois, quæ ſpectat ad ſuperiorem locum, quem expoſuimus, ubi Ariſtoteles Mores, & Sententiam definiebat, ac declarabat: poſſet enim inijcere ſcrupulum alicui Ariſtoteles, quòd his

explicet

A *explicet* MORES, & SENTENTIAM. *referam autem ipſius Auerrois uerba qualiacunq; ſunt, aut
paulò ſecius, hoc eſt minus barbarè, quàm legũtur in paraphraſi, quam habemus, in Latinam linguam con
uerſam. Poſtea eliciã ſenſum.* PARS *tertia tragœdiæ eſt dianœa, & hæc eſt potentia repræſentandi rem
ſic eſſe, aut non ſic eſſe: hoc uerò eſt ſimile ei, quod conatur efficere Rhetorice per ſermonem ſuaſorium, nã
idem ſtudet efficere poëtice per ſermonem repræſentantem, & imitantem. Et hæc repræſentatio reperitur
etiam in ſermonibus politicis: nam ueteres contenti fuerunt ad firmandas ſuas rationes, & inducendas in
animos auditorum, ſermonibus policitis, quouſque poſteriores cœperunt inuenire uias Rhetoricas. Ac diſ-
ferentia inter ſermonem poëticum incitantem ad credendum, et ſermonem poëticum incitantem ad mores,
ideſt: moratum, hæc eſt, nam ille qui moratus eſt, incitat ad agendum aliquid, aut ad uitandum, aut ad ſugien
dum. Sermo uerò qui incitat ad fidem, & perſuaſionem, incitat tantummodo ad credendum, aliquid eſſe,
uel non eſſe: non autem ad ſequendum ipſum, aut ſugiendum, & reſpuendum. Hæc ille totidem ferè uerbis.
Videtur autem poſteriorum uerborum, nam prior ad ea, quæ ſuperius dicta ſunt, ſpectant, ſenſus hic eſſe:
tantundem inter ſe differre τὰ ἤθη, & διάνοιαν, ut ex* MORIBVS *fiat ſermo moratus, in quo expri-
mitur aliquis uel ſequens, uel fugiens aliquid: ex dianœa autem fiat ſermo, uel affirmãs, uel negans aliquid,
quem nos audientes uel credimus, uel reijcimus.*

Διωρισμένων δὲ τούτων λέγωμεν μετὰ ταῦτα, ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύ-
στασιν εἶναι τῶν πραγμάτων ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τρα-
γῳδίας ἐστί.

His abſolutis, deinceps dicendum, qualem omnino eſſe deceat rerum
contextum. Hoc enim primum, maximumq; in Tragœdia eſt.

*Vel ſic, & fortaſſe aptius, & apertius. His declaratis, dicamus, qualem oportet eſſe conſtitutionem re-
rum, id eſt ſabulam. idem enim eſt dicere* μῦθον, *&* σύστασιν τῶν πραγμάτων: *nam ſicuti dictum eſt
antè,* μῦθος *eſt* σύστασις τῶν πραγμάτων, *& ſic ponit hoc loco Ariſtoteles ipſam definitionem, pro
eo, quod definitur. Cum hactenus dictum fuerit ab Ariſtotele, quid ſit tragœdia, & quot ſint ipſius partes,
ex quibus conficitur: & quæ illæ ſint, & quo ordine collocandæ, cumq; declaratum, primo loco debere col
B locari ſabulam, ab ea primum exorditur, tanquam à primaria & maxima parte. Has partes omnes ait A-
uerroës appellari principia (utar enim ipſius uerbo) exiſtendi, quòd uidelicet ex ijs tanquam principijs
exiſtant tragœdiæ, libuit apponere uerbum hoc, quia frequens eſt apud recentiores noſtros philoſophos,
qui barbarè, Auerroem ſecuti, aut eius interpretes potius, loquuntur.*

Κεῖται δ᾽ ἡμῖν, τὴν τραγῳδίαν, τελείας, καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν,
ἐχούσης τι μέγεθος. ἔστι γὰρ ὅλον, καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔ-
χον ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ τελευτήν, ἀρχὴ δέ ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ
μετ᾽ ἄλλο ἐστὶ, μετ᾽ ἐκεῖνο δ᾽ ἕτερον πέφυκεν εἶναι, ἢ γίνεσθαι. τελευτὴ δὲ τοὐναν-
τίον, ὃ αὐτὸ μετ᾽ ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μετὰ δὲ τοῦτο
ἄλλο οὐδέν. μέσον δὲ καὶ αὐτὸ μετ᾽ ἄλλο, καὶ μετ᾽ ἐκεῖνο ἕτερον.

Propoſitumq; ſemel nobis, Tragœdiam imitationẽ eſſe actionis per-
fectæ, totiusq;, magnitudinem quidem aliquam habentis, ſiquidem & to
tum datur magnitudine carens, totum uerò eſt, quod principium, mediũ,
atq; finem habet. Principium illud eſſe dicimus, quod nõ neceſſariò poſt
aliud eſt: contrà poſterius aliquod eſſe, uel fieri natum eſt, Finem, huic
contrarium, illud ipſum, quod poſt aliud natum eſt eſſe neceſſariò, uel ple
runq;, Medium, quod aliquo poſterius, aliquo prius eſt.

*Diſputaturus Ariſtoteles de conſtitutione rerum, id eſt de fabula, repetit quædam antè declarata in de-
finitione ipſius tragœdiæ, quibus innititur, tanquam fundamentis. Sunt autem hæc: primum quidem, tragœ-
diam actionis eſſe imitationem. Alterum uerò: Actionem illam, quàm imitatur tragœdia, debere eſſe inte-
gram & abſolutam. Notandum hoc loco apponi dictionem hanc* ὅλης, *quæ in ſuperiore definitione non
fuerat appoſita: nam ibi tantummodo erat dictũ* τελείας, *ſed hic altera ponitur, tùm ut ea, quæ prior eſt,
magis exponatur: tùm etiam, ut quæ dicenda poſtea ſunt, facilius intelligantur. Totũ illud, quod requiritur*

 in tra-

in tragœdia debet habere magnitudinem. Nam, ſicuti declarat in contextu Ariſtoteles, totum quoddam A
eſt, quod magnitudinem non habet: declarauimus ante hoc quale ſit, ſicuti pulex, formica, & eiuſmodi, ut igitur differat ab illo, additur rurſus hoc loco. MAGNITVDINEM *Habentis. declarat totũ hunc locum aptè, & ingenioſe Auer. in ſua paraph. Verba illius, qualia refert interpres, hæc fermè ſunt. Oportet ut tragœdia in aſsimilatione & repræſentatione pertingat ad finem, ad quem poteſt pertingere, ſecundum ſuam naturam, & hoc erit per aliqua, quorum unum eſt, ut ſit ei, quod habeat magnitudinem quandam determinatam, per quam ſit totum, & completum: totum autem, & completum eſt id, quod habet principiũ, medium, atque ultimum. Hæc ille. Definit uerò in contextu, quid ſit principium, ſic:* ἀρχὴ δέ ἐστιν ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι. *Hæc ita uertit Paccius. Principiũ illud eſſe dicimus, quod non neceſſariò poſt aliud eſt, contrà poſterius aliquod eſſe, uel fieri natum eſt. Sed aptius ſic, & apertius uerti potuiſſent. Principium eſt, quod ipſum neceſſariò non eſt poſt aliud: poſt illud autem aliud eſſe contingit. Auerroës hæc ita retulit in ſua paraphraſi. Principium eſt, quod ante rem eſt, nec oportet, ut ſit cum iis, quibus eſt principium. Vltimum eſt cum eis, quibus eſt ultimum, neque eſt ante. Medium autem eſt ante ea, & cum illis. Ipſum ergo medium ineſt utrique extremo, cum ſit medium in loco, qui eſt inter id, quod eſt ante, & id quod eſt poſt. omnia hæc Auerrois uerba uolui adſcribere, tùm quia ingenioſe uidentur prolata, & ualde exprimãt Ariſtotelis ſententiam, tùm quia mihi propoſitum eſt uelle omnia, quæ in mutila, ac deprauata conuerſione eius paraphraſis intelligi poſſunt, colligere, atque huic noſtræ interpretationi inſerere, ut uideant homines cui uſui, & adiumento inſeruire illa poßint, nec prorſus reijciant. Verba Ariſtot. per quæ definit.* VLTIMVM, *ſiue* FINEM, *ſunt hæc:* τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. *hæc ita uertit Paccius.* FINEM *huic contrariũ illud ipſum, quod poſt aliud natũ eſt eſſe, uel neceſſariò, uel ut plurimũ. Notanda illa uerba,* ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. *Duplex enim eſt finis, aut in re, aut in mẽte & cogitatione noſtra, ſi in re fuerit, ſemper neceſſariò ultimus: ſi in cogitatione noſtra, antequã aliquid agamus, nõ ultimus quidem eſt, ſed primus, qui appellatur* τινὸς ἕνεκα, *id eſt cuius gratia, & quoniam plures ſunt res naturales, in quibus finis ultimum locum obtinet, quàm eæ, in quibus ponitur primo loco, in cogitatione ſcilicet agentium hominum, ideò dictũ eſt ab Ariſtotele* ἐπὶ τὸ πολύ. *Verba Ariſtotelis, per quæ explicat* MEDIVM, *ſunt hæc:* μέσον δὲ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. *quæ ita uertit Paccius, Medium eſt, quod aliquo poſterius, aliquo prius eſt. Poſſent etiam ſic aptè uerti: Mediũ eſt, quod eſt poſt aliud, & poſt ipſum aliud.* B.
Ariſtot. lib. I. Priorum ἀναλυτικῶν, *non diſsimili ratione dixit:* μέσον μὲν ἐστίν, ὃ καὶ αὐτὸ ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλο ἐν τούτῳ ἐστίν, ὃ καὶ τῇ θέσει πρότερον γίνεται. *Nam mediũ eſt inter duo extrema, & ipſa utrinq; medij, alterum hinc, alterũ illinc partem ſibi uendicant. His ita expoſitis, duo tradit præcepta Ariſtot. quorum alterum ad ordinem, alterum ad magnitudinem Fabulæ ſpectat. Vt enim optima ſit rerum conſtitutio in Tragœdia, duo hæc requiruntur, primum ut ordinatè omnia collocentur. Deinde, ut magnitudinem habeant decentem. Primum præceptum ineſt in ui dictionis illius* τελείας καὶ ὅλης *poſitum, ſicuti patet: alterum in illis dictionibus,* μέγεθος ἐχούσης. *Ariſtot. lib. Rhet. III. ubi loquitur de periodo in oratione, habet quiddam, quod ſimillimum eſt his uerbis, quibus utitur nunc in declarando, quid ſit* ὅλον. *ait enim:* λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὐτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. *De principio autem loquitur Ariſtoteles, quod magnitudinis principium uocatur, de quo libro ſecundo de Cœlo: nam diſsimile eſt principio, quod appellatur temporis. Præterea principiũ hoc, quod quærimus in fabulis eſt, quod ὅρος ab eo alibi uocatur: nam omne principium eſt terminus, quamuis non omnis terminus ſit principium, hæc & alia multa afferri in medium poſſent, ſed iam ſatis patet locus Ariſtot.*

Δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν, ἄρχεσθαι, μήθ' ὅποι ἔτυχε, τελευτᾷν, ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις.

Decet autem ritè contextas fabulas minimè temerè undelibet initium ſumere: nec item temerè ubilibet terminari: uti uerò ſemper, ſupradictis partibus.

Hæc ita uertit Paccius, ſed aptius fortaſſe, ſic. Decet igitur (nam ita debet uerti locus hic, quia Ariſtot. habet in contextu ἄρα, *deducitq; concluſionem ex prius dictis, huiuſmodi) benè conſtitutas fabulas: minimè unde fors tulerit, incipere: neque ubilibet finire, uti uerò ſemper prædictis figuris. his uerbis continetur prior illa, de qua paulò antè diximus, præceptio, quæ ſpectat ad ordinem. Sic autem ſeſe habet. Quoniam oportet tragœdiam eſſe abſolutam, & totam, ſeu integram, totum autem conſtat principio, medio, & fine,* opor-

A *oportet ipſam ita eſſe conſtitutam, ut tria illa ſuis locis diſpoſita ac collocata aptè appareant, ex quo conſequitur, neque undelibet exordiendum, neque ubilibet finiendum. ne media primis, ultima medijs anteponantur: quare maximè conuenit ſeruare prædictas ἰδέας (ſic enim uocat) id eſt formas, ſeu malis dicere partes, principiū ſcilicet, medium, & finem. Habet Auerroes in ſua paraphraſi uerba quædam ingenioſe excogitata, & apte prolata ad locum hunc explicandum. Medium eſt, quod componitur ex extremis, & ex quo non componuntur extrema: ex quo colligi poteſt neceſſariò talem in fabulis eſſe ſeruandum ordinem, qualem diximus: nam ſi principium componeretur ex medio, liceret principio anteponere medium. & ſic opinor, iam patet, tota ratio, & præceptio Ariſtotelis de ordine, de quo multa etiam præcepta dat Horatius in ſua de Poëtice & poëtis epiſtola ad Piſones, ſic enim potius uocanda, quàm Ars poëtica.*

Ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῶον, καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν. τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει, καὶ τάξει ἐστί.

Ad hæc pulchrum ſiue animal, ſiue quodcunque ex aliquibus compoſitum, non ordine tantum, uerumetiam congruenti magnitudine, conſtare debet, ſiquidem ex magnitudine ordineque pulchrum oritur.

Altera præceptio (de qua ſuperius loquebamur) hæc eſt, quæ explicatur ab Ariſtotele, & ſpectat ad magnitudinem, ita autem ſeſe habet. Pulchrum duobus conſtat, ordine, & magnitudine: oportet igitur fabulam præter ordinem, habere etiam conuenientem magnitudinem, probatur hoc ſimilitudine ducta à pulchritudine animalium, & omnium rerū, quæ corpore aliquo conſtant, ſic. Sicuti in animantibus decoram, conuenientemque ineſſe oportet magnitudinem, ut pulchra ſint: ita quoque in poëmate, nam omnis pulchritudo eſt non ſolùm ἐν τάξει, ſed etiam ἐν μεγέθει. Ariſtot. lib. tertio Rhet. alijs quidem, ac diuerſis uerbis, ſed idem ſignificantibus pulchritudinem deſcripſit: κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί. νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον, καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν. *Plato quoque in Sympoſio multis in locis corporis pulchritudinem ait eſſe quandam* συμμετρίαν *coniunctam cum quadam colorum ſuauitate. Symmetria autē utrumque habet &* μέγεθος, *&* τάξιν.

B *Idem Plato in Sympoſio, ubi loquitur de pulchritudine Cupidinis, ait illum eſſe aptè compoſitum, & nitidum: quatenus enim aptè compoſitum dixit, ſignificauit ordinem, & magnitudinem: quatenus uerò nitidum dixit, ſplendorē, & colorē corporis ſignificauit. Ariſtot. quoque ipſe lib. Ethic. IIII. pulchritudinē in magnitudine uerſari ait:* ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι, καὶ σύμμετροι. *Quòd autē à pulchritudine corporum ad pulchritudinē poëmatum ducatur aptè ſimilitudo, eiuſdem Platonis exemplo demonſtrari poteſt, ubi ait in Phædro, oportere orationem omnem, tanquam animal quoddam conſtitui, ut formam, & collocationē partium talem habeat: qualem corpus, quod neque capite, neque pedibus careat: quodque habeat membra ſibimet ipſis, totique corpori cōuenientia, & ſit diſsimilis ei epigrammati, quod de Mida ſcriptum olim fuit. Verba Platonis ſunt hæc:* ἀλλὰ τόδε γε οἶμαί σε φάναι ἂν, δεῖν πάντα λόγον ὥσπερ ζῶον συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὑτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι, μήτε ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν, καὶ ἄκρα πρέποντα ἀλλήλοις, καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα. Φαῖ. πῶς γὰρ οὔ; σκέψαι τοίνυν τὸν τοῦ ἑταίρου σου λόγον, εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως ἔχει, καὶ εὑρήσεις τοῦ ἐπιγράμματος οὐδὲν διαφέροντα ὃ Μίδᾳ τῷ Φρυγὶ ἐπιγέγραπται. *Hermogenes quoque lib. primo* περὶ ἰδεῶν, *ait: de pulchritudine ſermonis loquens, Platoniſque locum hunc referens, ſic:* κάλλος μὲν τοίνυν τὸ ἐν λόγῳ κυρίως μὲν εἴη ἂν τὸ ἐκ πάντων τῶν ποιούντων τὰς ἰδέας αὐτοῦ πάσας, οἷον ἐννοιῶν, μεθόδων, λέξεων, καὶ τῶν λοιπῶν εὐάρμοστον, καὶ σύμμετρον μετά τινος ἐμφαινομένης δι' ὅλου τοῦ λόγου ποιότητος ἤθους μιᾶς πρεπούσης τῇ ἰδέᾳ, καθάπερ ἐν σώματι χρῶμα. *Paulò poſt:* ἐπειδὴ γὰρ καθόλου τὸ κάλλος ἐστὶ συμμετρία μελῶν, καὶ μερῶν μετ' εὐχροίας, δι' ὧν λόγος τις γίνεται ἰδεῶν μιγνυμένων. ταῦτα γὰρ οἷον μέλη, καὶ μέρη ἐστὶν αὐτοῦ, δεῖ δήπουθεν, εἰ μέλλοι καλὸς ἔσεσθαι. συμμετρίαν ἔχειν τούτων, ὅ ἐστιν εὐαρμοστίαν, καὶ τινὰ ἐπανθεῖν αὐτῷ οἷον εὔχροιαν τὴν ἐμφαινομένην διόλου μίαν τοῦ ἤθους ποιότητα, ἣν δὴ καὶ φύσει τινὲς χρῶμα λόγου ὀνομάζουσιν. εἰ καὶ ὥσπερ *(hæc uerò in primis adnotanda)* ἐστὶ τὸ κάλλος, ὅμοιον δοκεῖ, καὶ ὁ Πλάτων εἰπεῖν, φάσκων δεῖν ἔχειν τὸν λόγον, κεφαλήν τε, καὶ ἄκρα, καὶ μέσα πρέποντα ἀλλήλοις τε καὶ ὅλῳ σώματι, ἀλλὰ μὴ χύδην ἕκαστα βεβλῆσθαι, εἰ καὶ καλὰ εἴη καθ' αὑτά. οὐ γὰρ δύνασθαι ποτὲ οὕτω γενέσθαι καλὸν λόγον. *Ac planè inſtar regiæ pulchritudinis, ac formæ debet eſſe poëma: qualem exprimit*

Ariſtot. orbem ait eſſe inſtar animalis, et hâ

bere membra, &c. 2. Cel. Cõ. 42. itẽ 12. Metaph. Com. 14

Porphyrius in libro de Quinque generalibus uocibus, ubi loquitur de ſpecie: πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. tunc enim accipi debet εἶδος ἀντὶ μορφῆς. quem locum eò libentius adnotandum putaui, quia uerſus ille à Porphyrio ſumptus eſt ex Euripide, quod multi ignorantes, immutare, ac deprauare conati ſunt, ut ſatis omnes ſciunt. rem totam explicat Athenæus lib. XIII his uerbis: ἡρακλείδης ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν σπάρτην θαυμάζεται μάλιστα ὁ κάλλιστος, καὶ ἡ γυνὴ καλλίστη, διὸ φασὶ τοὺς ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως γυναικὸς αὐτῷ καλῆς φαινομένης, ἑτέρας δὲ αἰσχρᾶς, καὶ πλουσίας ὡς ἀπέκλινεν ἐπὶ τὴν πλουσίαν, ζημιῶσαι τοὺς ἐφόρους αὐτὸν, ἐπιλέγοντας ὅτι βασιλίσκους αὐτὶ βασιλέων τοῖς σπαρτιάταις γεννᾶν προαιρεῖται. εὐριπίδης τε ἔφη, πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. In quibus uerbis, præter lepidam conſuetudinis Spartanorum recitationem, licet etiã perſpicere iocum ſuauiſſimum, atque ingenioſe prolatũ, qui eſt in illis dictionibus, βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων. Ambigi enim poteſt, dicat'ne reges paruos, an baſiliſcos, qui inter ſerpentes connumerantur. Verùm (ut redeam ad rem) pulchritudo eiuſmodi debet ineſſe in poëmate, cuiuſmodi eſt antè declarata. Nam alioqui exiſteret, quale declarat Horatius, monſtro ſimile, cum ait: **A**

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas. Paulò poſt:
Vt nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ.

Nec uerò prætermittendus eſt Ariſtotelis locus, qui eſt lib. ſeptimo Phyſicorum, ubi ait: ὑγίειαν, καὶ εὐεξίαν ἐν κράσει, καὶ συμμετρίᾳ θερμῶν, καὶ ψυχρῶν τίθεμεν ἢ αὐτῶν πρὸς αὐτὰ τῶν ἐντὸς, ἢ πρὸς τὸ περιέχον, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καὶ κακίας. Ecce quomodo Ariſtoteles ait ſe ponere pulchritudinem ἐν τῇ συμμετρίᾳ, quæ complectitur τάξιν, & μέγεθος, cum ſit proportio quædam inter membra media & extrema. Illi uerò contraria eſt à Græcis appellata ἀσυμμετρία, ex qua omnis exiſtit turpitudo, ac deformitas.

Διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῷον, συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη. οὔτε παμμέγεθες, οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν, καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. οἷον, εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον. **B**

Nam ſicuti fieri non poteſt, ut perexiguum omnino animal, pulchrũ appareat, quandoquidem quæ inſenſibili tempore ſpeculatio fit, confunditur: pari ratione nec illud, quod omnino ſit permagnum. ipſa enim ſpeculatio ſimul fieri non poteſt: illudq́; totum, & unum è contemplantium conſideratione potius elabitur: ceu, ſi decẽ millium ſtadiorũ eſſet animal.

Poſtquàm Ariſtoteles declarauit magnitudinem requiri in poëmate: eius rei affert probationẽ ductam ex ſimilitudine eadem, quæ ſpectat ad animantum corpora. Ac ne quis immenſam magnitudinem rurſus putaret à ſe requiri: altera ſimilitudine modum ſtatuere conatur. Deducitur igitur ex his duplex concluſum. ſeu præceptum, quod ad artificium tragœdiæ ſpectat. Primum eſt huiuſmodi. Rei ualde exiguæ, utpotè animalis nullam eſſe pulchritudinem poſſe, quia inſpectio eius momento temporis breuiſſimo fit, ac ſtatim confunditur. Confunditur autem, tum quia nulla interponitur mora in ſpectando, tum quia res exiguæ non habent proportionem ullam, aut συμμετρίαν, quæ ſpectantibus contemplandi occaſionem, & ſingula cum ſingulis conferendi præbeat. ἐν ἀναισθήτῳ καιρῷ *cum ait, id eſſe uidetur, quod ita profert Ariſtophanes in Pluto.* ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ. *Alterum preceptum eſt. Neque ualde magnas res, aut animalia, quæ nimis uaſto, ac immenſo ſint corpore: pulchra eſſe exiſtimanda. quia ſimul inſpectio eorum fieri non poteſt, & ſimul accipi oculis intuentium res magnæ nequeunt, quia illud* τὸ ὅλον, & τὸ ἓν *ſubterlabitur intuentium oculos ac mentem, dum ſingulis partibus, quæ per ſe ualde magnæ ſunt, inſpiciendis ſunt intenti. Ex his omnibus facilè colligere poſſumus ea pulchritudinem præ ſe ferre, in quibus intueri ſimul licet omnia. hoc eſt magnitudinem totius corporis, & ſymmetriam ſingulorum membrorum, ex quibus corpus eſt compactum. Hæc ſicuti alia ſatis aptè explicat Auerroës in ſua paraphraſi. Videat, qui cupit, ne ego cogar tàm multa interſerere, cum præſertim barbarè in Latinum conuerſa ſint: quòd ſi aliquando interſeram, id planè coactus faciam: uel aptioribus uerbis proferre conabor doctiſſimi illius uiri ſententiam. Dionyſius Halicarnaſſ. in ſuis Rhetoricis, ubi dat præcepta* τῆς ἀπολαβίας *in oratione ſeruandæ ait:* τὴν ἀναγκαίαν ἀπολαβίαν

ἐχόμε-

A οὐχ ὁρῶ μὲν, ἣν φησὶ δεῖν Πλάτων προσθεῖναι τοῖς λόγοις, οὐ χύδην ὡς ἔτυχε βεβλῆσθαι τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλὰ δεῖν τὸν λόγον ἐοικότα σώματι ἐκ κεφαλῆς ἐπὶ πόδας ἔχοντι τὰ μέρη, καὶ τὰ μέλη ἀλλήλοις τε πρέποντα, καὶ περὶ ὅλῳ συστήματι τοῦ σώματος. *Idem paulò poſt:* τοῦτον δὲ τὸν ἔλεγχον τοῦ μὴ ἐπίστασθαι τὴν ἀναγκαίαν ἀπολυθείαν μόνος δημοσθένης ἐξέφυγε. *Verba hæc ego appoſui, tum quia mirifice explicant locum Ariſtotelis, tum quia ex Platonis Phædro (uti nos ſuperius diximus) uidentur eſſe deſumpta. Conſideranda illa uerba, quibus Ariſtoteles uaſtum corpus ſignificare uoluit:* οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῶον, *reſpexit enim ad campum, ſeu planitiem, quam iacentia uaſta corpora ſolent occupare, ſicuti ueteres in fabulis de Tityo narrarunt. ea uerò dictio* μυρίων *apte poſita ex uſu ueterũ. Demoſthenes in orat. in Midiam,* μυριάκις τεθνάναι ἄξιος. *Homerus quoq;* οὐδ᾽ εἰ μυρία δοίη. *Demoſthenes quoque in oratione* περὶ στεφάνου *ait:* περὶ τούτου γ᾽ ἐν τῷ θεάτρῳ κηρύττεσθαι, τὸ μὲν μυριάκις μυρίους κεκηρῦχθαι παραλείπω. *Verùm ipſe Ariſtoteles paulò poſt de hac loquendi forma loquitur, qualis igitur ſit, ſuo loco copioſe dicemus. ſed Paccius omiſit ea uerba, quod miror, debent igitur uerti, ut ſi animal ſit, quod innumerabilium ſtadiorum planitiem occupet.*

ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι: οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ᾽ εὐμνημόνευτον εἶναι τοῦ μήκους.

Quapropter ſicut tum in corporibus, tum animantibus magnitudinẽ ineſſe decet, eam dico, quam probè oculis uſurpemus: ita & in fabulis longitudo inerit, quam quidem memoria facile complectamur.

Colligit Ariſtoteles omnia ea, quæ ſuperius dicta ſunt, & ſimilitudinem ductam ab animantibus, & rebus, quæ aut aliqua ſunt magnitudine uaſta, aut mediocri, accommodat ad magnitudinem, & pulchritudinem fabulæ tragicæ. ait enim, quemadmodum igitur in corporibus animantum non uaſtam quidem magnitudinem, ſed tantam eſſe oportet, quanta oculis arripi ſimul commode, ac comprehendi facilè poteſt: atque (ut ipſius utar uerbo) quæ eſt εὐσύνοπτος, *ſic in fabulis tantam oportet eſſe longitudinem, quanta facilè memoria poßit complecti, & (ut ipſius proferam dictionem) ſit* εὐμνημόνευτος. *Vocamus uerò* εὐσύνοπτα *ea, quæ ſimul eodem tempore oculis perluſtrare poſſumus. Vtitur hac dictione Ariſtot. ſeu*
B *Theophraſtus potius (eius enim eſſe opinor) in libro* περὶ χρωμάτων, *cum ait:* τὰ δ᾽ ἄλλα ἐκ τούτων εὐσύνοπτα. *Idem Ariſtot. lib. tertio Rhet. ubi loquitur de Periodo, profert hæc uerba, quæ, etiamſi ſuperius quoque alia de cauſa à me appoſita fuerunt, rurſus adſcribentur: quia utitur hac dictione, & loquitur de magnitudine, ſicuti facit etiam hoc loco in Poëtice, ait igitur:* λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ᾽ αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. ἡδεῖα δὲ ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής, ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ. *Vocat* ἀπέραντον *infinitum Ariſtoteles, & quod habet immenſam longitudinẽ, ſicuti igitur infinitæ quæ ſunt longitudinis prorſus iniucunda ſunt: ita quoq; ualde oblectant ea, quæ mediocria ſunt, hæc uerò magnopere explicat locum hunc in Poët. ſicuti patet. Vocamus autem* εὐμνημόνευτα *ea, quæ facilè animo complecti poſſunt, & in memoriam reuocari. Vtitur hac eadem dictione Ariſtot. in libro* περὶ μνήμης, καὶ τοῦ μνημονεύειν, *ubi ait:* καὶ ἔστιν εὐμνημόνευτα ὅσα τάξιν τινὰ ἔχει ὥσπερ τὰ μαθήματα τὰ δὲ φαύλως, καὶ χαλεπῶς. *Ex quibus uerbis licet etiam percipere quiddam, quod ad rem noſtram ſpectat: nam ſi ea ſunt* εὐμνημόνευτα, *quæ ordinem habent, ut Mathemata (nam alia ex alijs theoremata in illis deducuntur) fabula quoque ea facilius inhæret animis, quæ ordinem aptum habuerit. Idem Ariſtot. lib. tertio Rhet. ubi reddit rationem, quare periodus non admodum prolixa facilius percipiatur, ait:* εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος, τοῦτο δὲ ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον, διὸ καὶ τὰ μέτρα πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην, ἀριθμὸν γὰρ ἔχει, ᾧ μετρεῖται. *Hæc uerba ſi quis conſideret, uideat apertè, quantum lucis afferant huic loco, qui eſt in Poëtice. Sed ut redeam ad Ariſtotelis contextum, comparatur* τὸ εὐσύνοπτον πρὸς τὸ εὐμνημόνευτον. *ſic. Sicuti* εὐσύνοπτον *oculis, ita* εὐμνημόνευτον *mente comprehenditur: & ſicuti* τὸ εὐσύνοπτον *conuenienti oportet eſſe magnitudine, ut aptè perſpiciatur, ita* εὐμνημόνευτον *conuenienti longitudine, ut facilius memoria comprehendatur.*

ὁ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδραν ἂν ἠγωνίζοντο, ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτέ φασιν.

» Longitudinis autem præfinitio, quantum ad ipſos ludos, plancꝙ ad A
» ſenſum ſpectat, minimè artis eſt. Etenim, ſi in ludis haberi centum Tra-
» gœdias opus fuerit, utique ad Clepſydram, ut olim non ſemel factitatum
» dicunt, haberi poterunt.

Poſtquam ſimilitudine apta in medium allata probauit Ariſtoteles, oportere fabulam habere conuenientem magnitudinem, ſeu longitudinē: conſequitur iure optimo, ut inquiratur, qualis debeat eſſe certus quidam terminus eius longitudinis, quæ requiritur in fabula. Et quoniam terminus tragicæ fabulæ alius eſt artificialis, alius inartificialis, dicendus eſt, qualis uterque ſit, & de quo nobis in primis agendum. Terminus artificialis ille eſt, qui ipſius poëmatis naturam ſequitur: ipſiq; poëmati inſitus eſt, atque ex ipſo deducitur. Inartificialis uerò eſt, qui extrinſecus ſumitur à cõſuetudine certandi in theatricis recitationibus poë-
» *matũ. Non alio planè modo, quàm* ἔντεχνοι *&* ἄτεχνοι *dicuntur* πίστεις *ab Ariſtot. lib. Rhet. I. de qua re paulò antè alia de cauſa locuti fuimus. nam in Poëtice terminus inartificialis eſt, qui ſumitur, nõ quidem ex natura fabulæ, ſed extrinſecus, à concertationũ & ludorum conſuetudine, tùm etiam à ſenſu eorum, qui audiunt recitationem poëmatum: hic uerò non conſideratur ab Ariſtotele, quia ad artem non ſpectat. Hoc loco adnotanda primùm eſt conſuetudo, quæ olim fuit apud Athenienſes, ut poëtæ in theatro inter ſe de laude certarent recitationibus tragœdiarum, comœdiarum, aliorumq; poëmatum, de qua re etiam ſi ſuperius locuti fuimus, nonnulla tamen adijciemus, ut res tota facilius intelligatur. Aeſchylum accepimus in ludis, qui celebrabantur ab Athenienſibus, quo tempore Theſei oſſa receperant, recitatione tragœdiarum certaſſe, & uictum, præ pudore in Siciliam ſtatim ſeceſſiſſe. uſqueadeò magnam laudem in ea re ſibi proponebant ueteres poëtæ. de huiuſmodi concertatione mentionem facit paulò poſt Ariſtot. in hoc eodem libello, his uer-*
» *bis:* ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις δια-
» στρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς, *qui locus etiam hunc declarat, nam antiqui in concertationibus prolixiores efficere ſtudebant fabulas, quàm res ipſa poſtulabat, ut plura dixiſſe uiderentur. Demoſthenes*
» *in oratione* περὶ στεφάνου *ait:* καὶ ἀναγορεῦσαι τὸν στέφανον ἐν τῷ θεάτρῳ Διονυσίοις τραγῳ-
δοῖς καινοῖς, *in his uerbis patet & nomen ludorum, & genus poëmatis, quo erat concertandum. Idem in*
» *oratione in Midiam ait:* λέγε τὸν νόμον, Εὐήγορος εἶπεν, ὅταν ἡ πομπὴ ᾖ τῷ Διονύσῳ ἐν Πει-
» ραιεῖ, καὶ οἱ κωμῳδοί, καὶ οἱ τραγῳδοί, καὶ ἡ ἐπὶ Ληναίῳ πομπὴ καὶ οἱ τραγῳδοὶ καὶ οἱ κωμῳ- B
» δοί, καὶ τοῖς ἐν ἄστει Διονυσίοις ἡ πομπή, καὶ οἱ παῖδες, καὶ ὁ κῶμος, καὶ οἱ κωμῳδοί, καὶ οἱ
» τραγῳδοί, καὶ ὁ Θαργηλιὼν τῇ πομπῇ καὶ τῷ ἀγῶνι μήτε ἐξεῖν ἐνεχυράσαι, μήτε λαμβά-
νειν ἕτερον ἑτέρου. *Adnotandum etiam illud, cùm ait olim ad Clepſydram recitari conſueuiſſe poëmata tragica: pluresq; uno die actas fuiſſe fabulas concertantium inter ſe poëtarum, Clepſydra uas erat in quo per inſtillationem aquæ dinumerabant ueteres ſingulas horas: eo autem plurimum uſi fuerunt etiam in iudicijs publicis, in quibus mos erat accuſatori ac defenſori horas præſcribere: quod declarat etiã Cic. in Bruto, & Aſconius in argumento orationis pro Milone: nam lege Pompeia tres horæ defenſori, duæ accuſatori datæ fuerunt. Hanc conſuetudinem ſæpe exprimit Demoſthenes in ſuis orationibus. locus eſt in primis ad-*
» *notandus in oratione* περὶ παραπρεσβείας. *cum ait:* ἀνάστηθι ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. *Plinius in ſuis epiſtolis totum hoc inſtitutum improbat. Martialis de eo ita meminit in Epigr. ad Cæcilianum:*

» *Septem Clepſydras magna tibi uoce petenti,*
» *Arbiter inuitus Cæciliane dedit.*

Apuleius, quamuis cõtemnendus linguæ Latinæ author, aptè tamen ſatis Clepſydram nobis deſcriptã reli-
» *quit his uerbis: Accuſator quidam ad dicendum aſſurgit, & ad dicendi ſpatium uaſculo quodam in uicem*
» *colli perforato, ac graciliter fiſtulato, atque per hoc guttatim defluo infuſa aqua ad populum ſic orat. Cic.*
» *quoq; lib. II. Tuſc. quæſt. ait: Cras ergo ad Clepſydram dicemus. Athenæus etiam lib. 2. cap. 2. uide. Appella-*
» *batur aũt à ueteribus* ἡμέρα διαμεμετρημένη, *de qua Aeſchines in oratione in Cteſiphontẽ, his uerbis*
» *loquitur:* εἰς τρία μέρη διαιρεῖται ἡ ἡμέρα, ἐγχεῖται γὰρ τὸ μὲν πρῶτον ὕδωρ τῷ κατηγόρῳ, καὶ
» τοῖς νόμοις καὶ τῇ δημοκρατίᾳ. τὸ δὲ δεύτερον ὕδωρ τῷ τὴν γραφὴν φεύγοντι, τὸ δὲ τρίτον τῇ
» τιμήσει. *Demoſthenes quoque in oratione* περὶ παραπρεσβείας. *ait:* οὓς γὰρ ἀγῶνας καινοὺς ὥσπερ δρά-
» ματα, καὶ τούτους ἀμαρτύρους πρὸς διαμεμετρημένην ἡμέραν αἱρεῖς διώκων, *qui locus mirificè declarat hunc in poëtica. nam illudit Aeſchinem, qui ante, cum eſſet hiſtrio, in huiuſmodi ſe exercebat certaminibus ſcenicis. Auerroës in ſua Paraphraſi locum hunc apertè, & doctè explicat, ait enim:*
» *Sermones autem Rhetorici, quorum uſus in controuerſia eſt, quæ ſuſcipitur contra aduerſarios, non ha-*
» *bent longitudinem præſcriptam ſecundum naturam: & propterea opus eſt, ut homines metiantur tempus*

contro-

A *controuerſiæ inter aduerſarios, per inſtrumentũ, per quod paulatim aqua diſtillat, ut mos erat apud Græcos, cum ipſi in cauſis probandis inniterentur tantùm enthymematibus. Ideo ſi tragœdia eſſet in concertatione poſita: opus eſſet in ea ſpatium temporis eodem modo metiri per diſtillationem aquæ, aut per aliud quoduis inſtrumentum, ſed cum ſecus fit, oportet ut non tragœdia ſolum, ſed omnis poëſis habeat terminũ naturalem, qualis eſt in rebus naturalibus, quæ ſunt ſecundum naturam, quemadmodum enim omnes res, quæ gignuntur quando non impediuntur interuentu aliquo fortuito, perueniunt ad magnitudinem præſcriptam à natura, ſic oportet, ut ſeſe habeat in rebus poëticis.*

Ὁ δὲ καθ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος. ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει, κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

Quę uerò ſecundum actionis natutam fuetit, illa quidem ſemper, quę longius protrahetur, donec tota ſimul in aperto ſit, in magnitudine quidem decentior erit. Vt autem ſimpliciter præfiniamus quantam eſſe fabulam uel deceat, uel neceſſe ſit: tunc ſanè dicimus legitimum huic fore magnitudinis terminum, cum ſiue ad commodam fortunam ex incommoda, ſiue ex commoda ad incommodam petpetua ſetie mutata fuetit.

Hæc ita uertit Paccius: quæ, ne ſigillatim reprehendã, partim enim obſcurè, partim malè conuerſa ſunt. apponam hic ego uerſionem meam, quam multò aptiorem, uerioremq́; eſſe puto. TERMINVS *autẽ rei ſecundum ipſius met propriam naturam ſemper quidem maior, magisq́; excreſcens, donec appareat eſſe pulchrior, ut autem ſummatim dicam. In quanta magnitudine ſecundum id quod uериſimile, uel neceſſariũ eſt in rebus, quæ deinceps fiunt, contingit in felicitatem ex infelicitate, uel ex felicitate, in infelicitatẽ tranſ-*
B *mutari: hic ipſe eſt idoneus aptusq́; terminus magnitudinis. Habet Auerroës in ſua Paraphraſi quiddam, quod ſpectat tum ad hæc, tum ad ea quæ ſuperius dicta ſunt, declaranda. eius autem uerba paulò ſecius apponã, ac ſe in uerſione habent Latina.* IDEO SI *conſiſteret tragœdia in collatione altercantium, egeret menſura temporis, aut per horas ex diſtillatione aquæ, aut ex alia re præſcriptas. ſed cum aliter ſeſe res habeat, oportuit, ut haberet ars poëtica terminum naturalem, ſicuti ſe habet in quantitate naturali rerum humanarum naturalium. Quemadmodum enim omnia ea, quæ genita ſunt, ſi non impediantur interuentu rei alicuius contrariæ, ad magnitudinem iuſtam perueniunt à natura præſcriptam, ſic oportet, ut ſe habeat in ſermonibus poëticis, quouſque fiat repræſentatio ac mutatio contrarij in contrarium. Hæc ille. Nunc explico contextum Ariſtotelis. Reiecto termino tragœdiæ inartificiali, duobus modis conatur Ariſtoteles præſcribere certum terminum tragœdiæ. Ac primo quidem modo, ſic: Poëma debet tragicum ſecundum ſuam ipſius naturam protrahi, donec excreſcens in magnitudinem uidebitur eſſe pulchrius, ac uenuſtius. demonſtrat enim ueluti quoddam ſignum Ariſtoteles: ex quo cognoſcere poßimus, ſatiſ ne ad iuſtam magnitudinem excreuerit poëma, nec ne, ſignum eſt huiuſmodi, cum magis, magisq́; uenuſtum apparebit poëma, poteſt adhuc magis, ac magis augeri: at cum primum illa uenuſtas, decorq́; deperire cœperit, tunc etiam erit deſiſtendum à ſcribendo poëmate, & finis debebit ſtatim imponi, ut deducatur ad exitum: altero modo, & apertiore multò præſcribit Ariſtoteles terminum tragœdiæ, ſic: Magnitudo in poëmate tragico tunc iuſta fuerit exiſtimanda, cum tranſmutatio rerum fieri uidebitur. Tranſmutatio autem in tragœdia duplex: aut ex felicitate in infelicitatem, aut ex infelicitate in felicitatem: qua Ariſtotelis ſententia ſatis refellitur (ſicuti patet) eorum opinio, qui tragœdiam ſemper rebus infelicibus, atque aduerſis claudi, ad exitumq́; deduci debere aiunt. Exemplum mutationis felicitatis in infelicitatem peti poteſt, etiam me tacente, ex Oedipode tyranno Sophoclis. Exemplum uerò mutatæ infelicitatis in felicitatem ex eiuſdem Sophoclis Electra, & Euripidis Electra quoque, quamuis melior multò, ac laudatior œconomia eſt in Sophoclea. Conſideranda illa uerba in contextu:* κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων, *nam progreſſus totius fabulæ fit aut ex ijs, quæ uera ſunt, & ita narrantur, uti acta fuerunt, nam hæc appellantur* ἀναγκαῖα *in poëtice, aut ex ijs, quæ acta quidem ita non fuerunt, ſed probabile eſt ut dicantur eo modo acta. Verùm de his poſtea copioſius.*

,, Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. πολλὰ γὰρ καὶ A
,, ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν, οὕτω δὲ, καὶ πράξεις ἑνὸς
,, πολλαί εἰσιν· ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις.

,, Vna nanque eſt fabula: non autem (ut nonnulli putant) ſi circa unum
,, aliquem ſit. Multa enim, minimeq́ determinata genere accidunt, ex qui-
,, bus ſanè quædam nullum conſtituunt unum. ſimili ratione unius multæ
,, actiones ſunt, ex quibus una nunquam actio fiet.

Fabula autem eſt una, & ſimplex, non quemadmodum nonnulli putant, ſi circa unum hominem uerſetur, multa enim & infinita genere accidunt, ex quibus aliquando nullum confici poteſt unum, & ſimplex corpus, ſic etiam & actiones unius multæ ſunt, ex quibus nulla unquam, una, & ſimplex actio fiet. Auerroes in ſua paraphraſi etiam locum hunc doctè uidetur mihi interpretari, apponam igitur uerba illius:
,, *OPORTET, ut ars imitetur naturam, uidelicet, ut omnia, quæ agit, agat ſecundum unum ſibi propoſi-*
,, *tum finem, & ad eum omnia referat. in tragœdia igitur efficiendum eſt, ut repræſentatio, & imitatio unū*
,, *reſpiciat finem, id eſt, ut per ea unum tantummodo, quod ſibi ſit propoſitum, efficere ſtudeat. Venuſta enim*
,, *ea eſt poëmatis ſtructura, in qua multarum rerum, quæ ſuperuacaneæ ſunt, narratione facta, res longius*
,, *quàm oportet non trahitur, nam uidentur nonnulli poëtæ ſæpe in ea re peccare, dum una relicta, ad aliam*
,, *tranſiliunt rem tractandam. Hæc ille.* *Conſequitur nunc ut hæc, quæ ſunt in contextu, declaremus, connectamusq́; cum ſuperioribus. Quoniam, uti dictum eſt ſuperius, tragœdia eſt imitatio actionis integræ, & magnitudinem habentis, conſtareq́; cum oportet principio, medio, & fine, unam quoque, ac ſimplicem, maximeq́; conſentaneam eſſe opus eſt. Et ſic (ut opinor) patet, quomodo ex ſuperioribus deducatur hoc præceptum, ualde enim attentè legenda ſunt, quæ ab Ariſtotele ſcribuntur, & conſideranda in primis eſt ſeries, contextus rerum, quem qui diligenter animaduertit, facilè dijudicare poteſt, an aliquid deſit, necńe. Hoc ideò à me dictum eſt in præſentia, quia multos eſſe ſcio, qui hactenus iactarunt nimis etiam fortaſſe liberè libellum hunc eſſe mancum, ac mutilum multis in locis. Ego, ut id magnopere non negem, ualde equidem non affirmo uerum eſſe, nam integer mihi ferè ſemper uiſus eſt intuenti rerum contextum, in quo multum, ſemper laborare coniungendo ſcio Ariſtotelem ſolere. Quòd ſi mancus fuerit, ipſi demonſtrabunt aliquando, ſi poterunt: ego interim ex ipſo rerum contextu inter ſe aptè cohærentium conabor ſemper legentibus oſtendere, uti hactenus feci, libellum hunc integrum eſſe: quòd ſi aliquo loco interruptum uidero contextum, non dubitabo etiam ego id affirmare. Hæc eſt igitur ratio ineunda ad totam hanc rem dijudicandam: cum præſertim omnes manuſcripti libri, quos ego quidem legerim, quatenus ad contextum ſeriemq́; rerum ſpectat, nullo loco ſint interrupti. Quòd ſi poſthac aliquis extiterit manuſcriptus liber, ex quo cognoſcam aliquando me deceptum, non tam dolebo de iudicio meo aliquid detractum, quàm lætabor ſtudioſos literarum bonarum tantum cœpiſſe fructus. Sin minus, perſpicient omnes rem aliter ſeſe non habere, multoq́; indies magis totum hunc laborem noſtrum probabunt, quem maximum planè ſuſcepi, ut quibus rebus poteram, ſtudioſos bonarum artium iuuarem. Verùm de his hactenus. Nunc redeo ad inſtitutum ſermonem noſtrum. Deducitur ex ſuperioribus eiuſmodi præceptum, cuiuſmodi paulò ante expoſuimus, fabulam unam, ſimplicemq́; eſſe oportere. Sciendum uerò aliquid unum dici duplici modo, aut cum per ſe eſt ſolum quidpiam, ac ſeparatum à cæteris: aut cum compoſitum quidem eſt ex pluribus, ſed unum iam confectum eſt: cuiuſmodi ſunt omnia ea, quæ ex pluribus commiſcentur. Prioré illo modo fabula dici non poteſt una, quia ſi ex una, ſolaq́; actione prorſus ab omnibus alijs ſeparata conſtaret, nimium eſſet breuis, & conciſa: atque hoc eſſet præter id, quod antè dictum eſt: oportere fabulam habere magnitudinem. Altero igitur modo, fabula dicitur una, compoſita quidem ex pluribus actionibus, ſed tendentibus ad eundem finem, atque inter ſe ita quadrantibus, ut una ex pluribus fiat. Quod attinet ad compoſitionem actionum tragicarum: probatur ſimilitudine ducta à rebus naturalibus, ſic: Naturalium rerum aliæ ſunt, quæ componi inter ſe, & redigi in unam poſſunt: aliæ, quæ non poſſunt, quia contrariæ ſunt, uel ſic. Res naturales, & ſi infinitæ ſunt, redigi tamen poſſunt omnes ad unum genus: non omnes quidem ad unum, ſed quæ eiuſdem generis ſunt, & inter ſe quadrant, quælibet ad ſeparatum ſuum genus. Hoc enim modo ab Ariſtotele generales illæ decem uoces, quæ κατηγορίαι uocantur, conſtitutæ fuerunt: in quibus quidem ea, quæ qualitatis ſunt, ad quantitatem referri non poſſunt, quia ſunt diuerſa, ſic in alijs quoq; eodem modo. Nec diſsimilis ratio eſt in actionibus humanis, quas imitantur poëtæ, tàm diuerſæ enim ſæpe ſunt, ut ex pluribus ijs una conſtitui non poſsit: Poëta quippe unam arripit actionem, quam ex-* B

primat

A *primat imitatione, ſed non priore modo (ut eſt antè declaratum) dictam, uerùm altero modo, compoſitam ſcilicet ex partibus pluribus inter ſe conuenientibus, & aptis.*

Διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν ἡρακλήϊδα, καὶ θησήϊδα, καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν. οἴονται γὰρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν.

Quapropter omnes hi peccaſſe uidentur poëtæ, quicunque uel Heracleida, uel Theſeida, cæteraq́ id genus poëmata confinxére: ut qui, unus cùm ſit Hercules, unam quoque ipſius debere eſſe fabulam, exiſtimauerunt.

Cum igitur hæc ita ſeſe habeant, patet maximus eorum error poëtarum, qui putantes fabulam, nõ quæ unam ſimplicemq́; actionem, ſicuti diximus, contineret, ſed quæ circa unam perſonam uerſaretur, ſuũ poëma conficiebant ex narratione omnium rerum geſtarum, omniumq́; euentuum ipſius. Refelluntur autẽ ſic. Fabula una & ſimplex uocatur, non quæ circa unam perſonam uerſatur, ſed quæ circa unam unius perſonæ actionem. Huius rei hæc eſt ratio. Ab una enim perſona, innumerabiles, ac diuerſæ inter ſe actiones poſſunt proficiſci, quæ, quia propter diſſimilitudinem, quam habent, cohærere ſimul non poſſunt: unam, ſimplicemq́; quam quærimus, non conſtituunt fabulam. Quarè poëtæ illi, qui ſua poëmata uocarunt HERACLEIDEM, *aut* THESEIDEM, *perperam ea ſic uidentur inſcripſiſſe, eò quòd omnes res geſtas & Herculis & Theſei illo poëmate complexi fuerunt, quæ cum diuerſæ ſint, neque ſimul coniungi poſſint: una fabula, unoq́; poëmate comprehendi quoque non poſſunt. Hercules & Theſeus uiri præſtantiſſimi, ac fortiſſimi Herôes fuerunt, multaq́; præclarè geſſerunt, quæ à ueteribus poëtis decantata fuiſſe credibile eſt: nam nullum huiuſmodi noſtra ætate extat poëma. Videtur hoc innuere Iſocrates in ſua inſtitutione ad Demonicum his uerbis:* ῥᾴδιον δὲ σοι καταμαθεῖν ἐστὶν ἔκ τε τῶν ἡρακλέους ἄθλων καὶ τῶν θησέως ἔργων, οἷς ἡ τῶν τρόπων ἀρετὴ τηλικοῦτον εὐδοξίας χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις ἐπέβαλεν, ὥστε μηδὲ τὸν ἅπαντα χρόνον δύνασθαι λήθην ἐμποιῆσαι τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων. *Citat Athenæus Ariani* ἡράκλειαν *libro tertio. Poſſet aliquis hoc loco ambigere: Cum Ariſtoteles ueterum poëtarum inſcriptiones has, Heracleidem, Theſeidemq́; reprehendat, an Vergilius quoque rectè, perperam'ue ſuum poëma Aeneida inſcripſerit? ſimilis enim hæc inſcriptio illis eſſe uidetur. Sed ita breuiter reſpondendum puto. Quamuis inſcriptio Vergiliana ſimiliter deſinat, & à nomine Aeneæ deducta ſit, quoniam tamẽ in ſuo poëmate Vergilius unam tantum, ac ſimplicem actionem, cuiuſmodi ſuperius expoſuimus, ſibi propoſuit explicandam, non plures, inſcriptionem illam non poſſe reprehendi. Non enim eſt quòd quiſquam putet* διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον *debere improbari: huc enim non reſpexit Ariſtoteles, ſed potius id quod diximus iam ſæpè. Vnam autem eſſe actionem declarabimus poſtea, & ſi ſatis res tota per ſe cognoſci poteſt.*

B

ὁ δ' Ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικε καλῶς ἰδεῖν ἤτοι διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύσιν. ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ παρνασῷ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ.

Homerum uerò, qui ut in alijs etiam excellit, ita in hoc quoque, ſiue id artis, ſiue naturæ fuerit, oculatiſſimum fuiſſe apparet: quandoquidem Odyſſeam confingens, non ſanè cuncta, quæ Vlyxi acciderunt, in eam compegit: uerbi gratia: ſaucium fuiſſe in Parnaſo, & in ducum collectione ſimulaſſe inſaniam.

Poſtquam Ariſtoteles præceptionem dedit, Fabulam oportere unam eſſe, non quæ circa hominem unũ uerſetur, ſed quæ circa unam actionem tantùm. in quam & ſi aliæ multæ concurrunt, concurrunt tamen Epiſodice, ſicuti declarabimus poſtea, & cum illa ita iunguntur, ut iam diuerſæ non ſint: ſed appareat una tantum, ſimplexq́; actio proponi in toto poëmate. Poſtquàm etiam Ariſtoteles nonnullos poëtas reprehendit, qui Heracleidem & Theſeidem ſcripſerant, res geſtas Herculis, & Theſei ſigillatim narrantes. Homerum laudat, qui optimè οἰκονομίαν, *hoc eſt diſpoſitionem, ordinemq́; ſui poëmatis inſtituit: Homerus ſanè nihil in poëmate pangendo prætermiſit, quod uel neceſſarium eſſet, uel decorum, nullus'que*

unquam

unquam poſt tot ſecula inuentus eſt, qui ipſum iure ulla in re potuerit reprehendere, adeò, ut norma rectè ſcribendi poëmata ab eo uno fuerit deſumpta à cæteris, qui aut ſcripſerunt, aut artem tradiderunt rectè, apteq́; ſcribendi. Hoc admiratur igitur in Homero Ariſtoteles, quomodo potuerit id efficere. ſed effecit omnino aut per artem, aut per naturam, (nam ſic ipſe ait, ἢ διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύσιν) Si ante ipſum alij extiterunt (ut credere par eſt) poëtæ, fortaſſe διὰ τέχνην: nam cum ars ex obſeruatione conſtituatur, longo eget tempore, ars enim nihil aliud eſt, quàm naturæ ipſius diligens quædam obſeruatio, ſic enim ſeſe habent, ordineq́; ſunt collocata. Natura, inueſtigatio, obſeruatio, ars. Si ante ipſum nullus extitit poëta, fortaſſe per naturam, quod multò magis eſt admirandum: nihil enim (ut ait Cic.) ſimul inuentum, & perfectũ. Homerus igitur Odyſſeam ſcribens non deduxit fabulam ab ijs, quæ circa perſonam unius uerſantur, id eſt Vlyßis: nam cùm multa, & diuerſa inter ſe genere, acciderint Vlyßi, non potuiſſet unius fabulæ ex tàm diuerſis rebus compoſitio exiſtere: ſumpſit igitur ex tàm multis unam tantùm actionem, ſicuti poſtea dicemus ubi de Epopœia loquemur. Quòd non omnia, quæ Vlyßi acciderunt, ſcripſerit Homerus, patet. Nam, quòd plagam acceperit ab apro in Parnaſo, quodq́; inſaniam ſimularit, ne cogeretur Troiam proficiſci, alterum quidem uno tantum, atque altero uerſu expoſuit, alterum prorſus ſiluit. De ſimulatione inſaniæ legitur apud Philoſtratum in Palamede, ubi ait: τὸν δὲ λόγον, ὃς πολλοῖς τῶν ποιητῶν εἴρηται, ὡς στρατεύοι μὲν ἐπὶ τὴν τροίαν ἡ ἑλλάς, ὀδυσσεὺς ἐν ἰθάκῃ μανίαν πλάττοιτο, καὶ πρὸς ἀρότρῳ εἴη βοῦν ἵππῳ ξυμβαλών, παλαμήδης τε αὐτὸν ἐλέγξειε διὰ τοῦ τηλεμάχου, οὔ φησιν ὑγιᾶ εἶναι, προθυμότατα γὰρ δὴ τὸν ὀδυσσέα ἐς αὐλίδα ἐλθεῖν. De hac eadem re Cic. lib. de Off. III. his uerbis loquitur: Vtile uidebatur Vlyßi, ut quidam poëtæ tragici prodiderunt: nam apud Homerum optimum authorem, talis de Vlyſſe nulla ſuſpicio eſt, ſed inſimulant eum tragœdiæ ſimulatione inſaniæ militiam ſubterfugere uoluiſſe: non honeſtum Conſilium: at utile (ut aliquis fortaſſe dixerit) regnare, & Ithacæ ocioſe uiuere cum parentibus, cum uxore, cum filio. Plutarchus quoque in libro de Audiendis poëtis, his uerbis: γράφουσι δὲ καὶ πράξεις ἀτόπους ἔνιοι. καθάπερ τιμόμαχος τὴν μηδείας τεκνοκτονίαν, καὶ θέων τὴν ὀρέστου μητροκτονίαν, καὶ παρράσιος τὴν ὀδυσσέως προσποίητον μανίαν. Refert his uerbis Plutarchus Parrhaſium pinxiſſe ſimulatam inſaniam Vlyßis, quæ numeratur ab eodem Plutarcho inter actiones abſurdas: non mirum igitur, ſi de ea Homerus mentionem non fecit. de plaga uerò, ſeu uulnere illato ab apro in monte Parnaſo Vlyßi, dum uenaretur, meminit Homerus in Odyſſea lib. XIX. ubi agnitionem confingit ex cicatrice, ſic: A

αὐτίκα γὰρ περὶ θυμὸν ὀΐσατο, μὴ ἑ λάβοιτο „ οὐλὴν ἀμφράσσαιτο, καὶ ἀμφαδὰ ἔργα γένοιτο B
νίζε δ' ἄρ' ἆσσον ἰοῦσα ἄνακθ' ἑόν, αὐτίκα δ' ἔγνω
οὐλήν, τήν ποτέ μιν σῦς ἤλασε λευκῷ ὀδόντι
παρνησόνδ' ἐλθόντα, μετ' αὐτόλυκόν τε, καὶ υἷας.

Sed hoc Homerus non ita narrat, quaſi proprium in ſuo poëmate, quodq́; ſibi in primis eſſet propoſitum: poſſet enim uel ex ea una re, actio una integra conſtitui ad poëma ſcribendum.

ὧν οὐδὲν θατέρου γενομένου ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι, ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν ὀδύσσειαν, συνέστησεν, ὁμοίως δὲ, καὶ τὴν ἰλιάδα.

Quorum cum alterum euenerit, minimè neceſſarium fuit, uel ueriſimile, eueniſſe alterum, quippe qui unam dumtaxat actionem, qualem dicimus, Odyſſeam uidelicet, itemq́; Iliadem conſtituit.

Quæ paulò ante expoſita ſunt, Duo, quæ acciderunt Vlyßi, adeò diuerſa ſunt, ac dißimilia, ut cohærere non poßint, neque ad talem ordinem redigi, ut ſecundum ueriſimile, & ſecundum neceſſarium alterum ex altero pendeat. Sed ut facilius intelligantur hæc, nonnulla breuiter mihi ſunt explicanda. Ariſtot. in Rhetoricis ad Theod. libro primo, quo loco agit de ijs, ex quibus conſtant enthymemata, ait in rebus alia ineſſe ἐξ ἀνάγκης, alia eſſe συμβαίνοντα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ex illis duci τὰ σημεῖα, ex his duci τὰ εἰκότα. à ſignis, id eſt, ἐκ τῶν σημείων tunc argumentamur, cum neceſſario res illa ſigna conſequitur, ut ſi dicas, lac habet, ergo peperit. A coniecturis (nam ſic appello τὰ εἰκότα) tunc argumentamur, cum non neceſſariò quidem, ſed probabiliter res conſequitur, ut ſi dicas: pallet ergo amat, comptus eſt, ergo adulter: nam poſſunt non tantum ad id, ſed etiam ad alia referri, uerba Ariſtotelis ſunt hæc libro primo Rhet. τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν

διαφο-

A διαφοράν, ἀναγκαῖα μὲν οὖν ταῦτα, καὶ μὴ ἀναγκαῖα. *Paulo poſt* ἐστὶ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ὧδε. οἷον, εἴ τις εἴπειε σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ καὶ σοφὸς ἦν, καὶ δίκαιος. τὸ δὲ οἷον εἴ τις εἴποι σημεῖον ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ, ἢ τέτοκεν ὅτι γάλα ἔχει, ἀναγκαῖον, ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστίν. μόνον γάρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον, οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ. λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο κἂν ἀληθὲς ᾖ, ἐνδέχεται γὰρ καὶ τὸν μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. *Appellatur hæc conſequentia naturæ à Boetio in Topicis, quæ neceſſariò conſequuntur, hæc uerò de quibus in præſentia loquimur ſunt conſequentia facti, de quibus idem Boetius copioſe. Ariſtoteles igitur in hoc loco, cum loquitur de Vlyſſe, & ijs, quæ ipſi acciderunt in Parnaſo, & congregatione Ducum, ait conſiderandum, conſequantur ne actiones ſe mutuo uel ſecundum neceſſarium, uel ſecundum ueriſimile. Exempli cauſa. Vergilius actionem hanc, quæ una eſt & ſimplex, ſibi propoſuit in Aeneide. Aeneas, expugnato Ilio, in Italiam uenit ab oraculo monitus, nouamq; urbem condidit. Iam uerò Aeneas tempeſtate iactatur in Africam, ubi cum Didone multa colloquitur. Ardet ipſius amore Dido: nec deſiderium abſentis cum poſſet ferre, ſe ipſam perimit: Aeneas in Italiam properat. Actio hæc Africana (ut ita dicam) diuerſa eſt, ſed tàm aptè coniungitur cum primaria actione, ſecundum ueriſimile, ut uideatur omnino ex ipſa pendere. Nam res aut cohærent: aut non cohærent. uel ſibimet ipſis ſacta ſunt* ὑποάλληλα, *uel non ſunt, ſi cohærunt, & ſunt* ὑποάλληλα, *id quoque duplici contingit modo, aut neceſſariò, aut ueriſimiliter, neceſſariò quidem, cum ea actio ad eundem reſpicit finem: ad quem primaria illa: ut ne ad alium quidem detorquere ipſam poſſit aliquis, etiamſi uelit. Veriſimiliter autem, cum actio aliqua ad alium quidem finem non reſpicit: ſed facilè poteſt detorqueri: uel eiuſmodi eſt, ut cum reſpiciat quidem aliò, ita tamen conſtitui poteſt, ut reſpiciat ad eundem finem, ſicuti patet in ſuperiore exemplo allato ex Vergilij Aeneide. Quod igitur Vlyſſes plagam acceperit in Parnaſo, inſaniamq; in collectione Ducum ſimularit, hæc ſanè cohærent, neque ſunt* ὑποάλληλα. *nam prior illa actio alterum reſpicit finem, poſterior alterum, ac plane diuerſum, quod cum ita ſeſe habeat, alterum ex altero, neque probabiliter, neque neceſſariò pendet: neque alterum alterum conſequitur. Colligimus igitur, cum ſint diuerſa ad unam non poſſe redigi actionem, quod in Fabula requiritur. Atque hæc eſt, opinor, ſententia Ariſtote-*
3 *lis, cum ait in contextu: ex his duobus ſi alterũ concedas, ac ſumas, non cõſequitur alterum, neq; neceſſariò,*
B *neq; probabiliter: ergo diuerſa, diſiunctaq; ſunt, ſi autem talia fuerint, ex ijs una actio conflari non poteſt.*

χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης: καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου διαφέρεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον, ὃ γὰρ προσὸν, ἢ μὴ προσὸν μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστι.

Decet igitur quemadmodum una unius imitatio eſt in alijs imitatricibus artibus: ita & fabulam, uidelicet, quæ actionis imitatio ſit, unius eiuſdemq; integræ eſſe, ſicq; rerum inter ſe partes cohærere, ut ne ulla quidem uel transferri, uel ſubtrahi queat, quin totum illud uarietur planeq; immutetur. Quod enim uel additum, uel ſubtractum, totum non immutare uidetur, nulla quoq; eius erit pars.

Elici poſſunt ex hoc contextu duo concluſa. Primum eſt. Fabulam, quoniam actionis eſt imitatio, unam tantùm rem, atque actionem, & eam totam, ac integram debere complecti. Alterum eſt, non pertinere ad poetam, narrare res geſtas, uti geſtæ ſunt, ſed quales fieri debuerint, & potuerint ſecundùm ueriſimile, ac neceſſarium. Primum illud concluſum continet quatuor, unam ſimilitudinem, primo loco poſitam, quæ id magis declarat, quod antè dictum fuit: Deinde præceptum, quod ſpectat ad conſtitutionem, & coniunctionem rerum, ac partium omnium ipſius fabulæ, tertio loco alterum præceptum, de non tranſponendis, & non auferendis partibus, ex quo colligitur quoque, qualis debeat eſſe partium fabulæ conſtitutio: Poſtremò quid requiratur in aliquo, ut uocetur pars, ſeu particula: Quatuor igitur hæc ſigillatim explicanda ſunt ac primum ſimilitudo ita ſeſe habet: quemadmodum in alijs artibus, quæ imitantur uidemus exprimi unam tantum, ac ſimplicem unius rei imitationem: ſic in fabula ineſſe oportet unius tantum rei, & integræ imitationem. Alias artes imitatrices, (ſic enim ait Ariſtoteles ἐν ἄλλαις μιμητικαῖς.) *puto in-*

telligi, artem pingendi, ſculpendi, ſaltandi, Figlinam quoque ipſam, & hiſtrionicam, & eam quæ per harmoniam imitatur: & ſi Saltatoria, Hiſtrionica, & Muſice, quæ harmoniam continet, poeticæ facultati ſubſeruiunt, Pictores ſuis in imaginibus unam tantùm exprimunt actionem, quia imitationem facit ſuis coloribus, ſenſusq́; prorſus omnis expertem. utpotè, Aiacis ſeipſum perimentis, Antigones eiulantis, Herculis ferientis Cacum, aut hydram. Poetæ quoque in conſtitutione fabulæ unam tantùm imitari debent actionem, ſed obijciat ſe hoc loco mihi aliquis, dicatq́;, ſimilitudinem hanc non ſatis eſſe aptam, quòd pictura, etiam in una actione, non poteſt efficere id, quod efficit poema. multò enim plura explicantur in poemate quàm in pictura: fatendum quidem eſt, hoc eſſe ueriſſimum. nam pictura præſefert unam tantum motionē, quæ eſt particula exigua totius actionis, in qua plures motiones neceſſariò inſint oportet: certamen Herculis cum Hydra uarium eſt, & multiplex, multasq́; habet motiones utrinſque: pictor tamen unam tantum exprimit, utpotè Herculem attollentem clauam, Hydram inſurgentem in Herculem: Sed hoc conueniunt ſimilitudines hæ inter picturam, & poeſin, quòd utraque unam exprimit actionem. quamuis exactius, & prolixius, hæc imitetur ſingula: Verum & hoc aliquo modo fortaſſe efficere poſſit pictura, ſi ſingulæ actionis partes, ac ſingulæ motiones ſeparatim coloribus effingantur. De ſimilitudine autem hæc hactenus dicta ſint, Conſequitur præceptum, in quo agitur de conſtitutione, ſeu connexione rerum, ac partium omnium fabulæ: eſt autem huiuſmodi, pendetq́; ex ſuperioribus. Quoniam una & integra oportet ut ſit fabula: debent quoque partes omnes inter ſe cohærere: Fabula eſt ὅλη ideſt tota. Totum autem eſt id, quod habet principium, medium, & finem: oportet igitur ut ijs omnibus conſtet fabula. & quoniam illa tria mutuò inter ſe connexa ſunt (nam ex principio pendet finis, & ex utroque medium) facilè unuſquiſque perſpicere poteſt: arctam quandam connexionem partium eſſe oportere: explicanda igitur paulo poſt eſt nobis neceſſariò tota hæc connexio, copulatioque qualis eſſe debeat. Alterum præceptum agit de tranſpoſitione & ablatione partium, ſic autem ſeſe habet. Ita omnes fabulæ partes cohærere oportet, ut nulla ipſarum tranſponi, aut auferri poſſit, quin totam corrumpi, ſoluiq́;, ac mutari fabulam ſtatim uideamus. μετάθεσις, ſeu tranſpoſitio, fit quotieſcunque mutatur locus in collocatione, & ordine partium. Ablatio ſeu ἀφαίρεσις eſt, quotieſcunque aufertur pars, & totum illud, ablata parte, imminuitur, mancumq́; remanet, neque ſanè aliter uſurparunt has appellationes in ſuis figuris declarandis Grammatici, quæ ſunt in dictionibus poſitæ. Sciendum omne, quod totum eſt, quatenus tanquam cohærens, coniunctumq́; conſideratur, duobus his tantùm modis commutari, ac corrumpi poſſe, ita ut poſtea eandē non præſeferat formā: Fabula igitur, quoniam eſt quiddam totum, atque integrum, ut ſæpè diximus, quod ſimul cohæret ex multis partibus compactum, non alio modo, quàm aut tranſpoſitione, aut ablatione immutari poteſt uariaq́; fieri quam obrem cauendum eſt, ne talis ſit fabulæ conſtitutio, ut in ea poſſit aliquid tranſponi, atque auferri, ſine detrimento & commutatione totius. Nam ſi fieri poterit, ſeu tranſpoſitio, ſeu ablatio partium, ſine detrimento totius, fabula illa non fuerit benè conſtituta: atque hæc eſt certa ratio fabularum conſtitutionis dijudicandæ. Si enim tranſponi, aut auferri pars ulla non poterit, quin tota labefactetur fabula: maneatq́; ſit: fuerit fabula tunc optimè cōſtituta. Hoc igitur ueluti ſignū quoddā eſto, ex quo rectè, uel perperā conſtitutam fabulā cognoſcamus. Verùm oritur hoc loco dubitatio nō leuis: quā paucis expono. Fabulas conſtat omnes, ſeu Tragicæ, ſeu Epicæ, ſeu Comicæ fuerint, recipere Epiſodia at Epiſodia extrinſecus deſumuntur, nam ſunt (ut paulò poſt exponemus ex Suida) πράγματα ἐξαγώνια, ideſt præter rem, de qua agitur: patet igitur Epiſodia poſſe tolli ſine detrimento, & mutatione fabulæ. Epiſodia apud Vergilium in Aeneide hæc ſunt: Aeneā diuertere apud Didonem: Explicare Ilij expugnationē: Amore capi illius Didonem: & præ impatientia doloris ſeipſam perimere: loqui Aeneā cum Heleno, ad Elyſios cāpos deſcendere per inferorum loca ut nepotes recenſeat, colloquens cum Anchiſe patre. Quòd ſi ex poemate Vergilij, tollas unum, aut alterum ex his, nō imminuetur tamen totum. Totum appello actionem primariam, quæ propoſita eſt poetæ. ea autem eſt hæc. Aeneas profugus poſt multas iactationes, ac naufragia in Italiam uenit Oraculo monitus, nouamq́; urbē condit. Quare ſi hæc ita ſeſe habent, uidentur omnino aduerſari ſententiæ Ariſtotelis, neque ipſa ſatis fuerit uera, aut firma. Sed ita prorſus reſpondendum, omnisq́; dubitatio tollenda, Epiſodia quidem narrationes ſunt præter rem, de qua agitur, & ante quàm cum actione coniungantur primaria (coniunguntur aūt ſecundum ueriſimile) aliò reſpiciunt: uerùm, poſt quàm connexa fuerunt cum actione, neceſſe eſt, ut eodem reſpiciant, quo reſpicit ipſa actio primaria: & cum ea ita ſint coniuncta, ut iam ſeparari non poſſint, quin totus fabulæ ordo interrumpatur: ac perturbetur. Conſequitur quartum illud præceptum, quod priore concluſo continebatur: quid ſcilicet requiratur, ut aliquid debeat alterius appellari pars, requiruntur autem duo. ut additum cum fuerit, perſpiciant homines, rem illam cui illud acceſſerit, magis auctam: deinde ut ſublatum cum fuerit, cognoſcant, rem illam, unde fuerit illud

ſublatum

A *ſublatum,non eſſe integram. Hammonius in Comment.ſuis* εἰς τὰς δέκα κατηγορίας *Ariſtotelis, ubi diſſerit,an Logice ſit pars, uel inſtrumentum philoſophiæ:hæc attribuit parti,quæ efficiunt,ut pars appel letur.* τῷ μὲν γὰρ μέρει ὑπάρχει τὸ δι᾽ ἑαυτὸ γεγονέναι, καὶ μὴ δι᾽ ἄλλο. *Idem paulò poſt.* ἐπειδὴ πᾶν μέρος τὴν αὐτὴν ὕλην ἔχει, καὶ τὸ αὐτὸ τέλος τῷ ὅλῳ. *Paulò poſt.* ἔτι τὸ μέρος συντιθέμενον μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν συμπληροῖ τὸ ὅλον, ἀφαιρούμενον δὲ κολοβοῖ. *Poſtremum hoc ualde pertinet ad locum hunc Ariſtotelis,ſicuti patet,explicandum: eadem ferè recitat Alexander in Com. in libros* προτέρων ἀναλυτικῶν. *quæ ego prætermitto,ne longior ſim. Iam uerò ſi aliqua pars cohæreat,coniunctaq́; ſit cum toto,& eiuſdem ſit generis,patet,ea ſublata,totum illud imminui,mancumq́; apparere. Nec alia ratione adductus ab hinc aliquot annos Franciſcus Campanus Collenſis, uerſus illos,in quibus Vergilius lib.II. Aeneid.facit iraſcẽtem Helenam,in priſtinam ſedem reduxit:ſi enim uti Critici leui de cauſa exiſtimarunt,amoti fuerint ſuo loco uerſus illi multa erunt manca in toto poëmate,ſicuti uir ille ſummus copioſè in ſua diſputatione, quam edidit, demonſtrat: ac niſi importuna morte nobis fuiſſet ereptus, multò ſanè plura haberemus,quibus doctè explicata fuiſſent omnia,quæ ad artificium tàm præclari poëtæ ſpectant,(nam multa reliquit, ut audio, inchoata) quicquid enim otij illi, è maximis occupationibus ereptum,ſupererat, ad ſcribendum aliquid conferebat, cum eſſet Græcarum, Latinarumq́; literarum,omniumq́; bonarum diſciplinarum peritiſſimus:nam à pueritia ipſa apud Principes Medicea familiæ(quam honoris cauſa nomino)altus,atque educatus:illis ſemper,in maximis rebus agendis, conſilio, & opera præſtò fuit:ac poſtremò* ALEXANDRO,COSMOQVE *illuſtriſſimis, maximisq́; Florentinorũ Ducibus,talem ſe præbuit in omnibus rebus agendis,ut cùm difficillimis temporibus, ſæpe ſapientiſſimis Ducibus uirtutem prudentiamq́; ſuam ſingularem probaſſet, ijs chariſſimus ſemper uixerit: poſtremoq́; moriens* COSMO *maximum ſui deſiderium reliquerit. Verùm de his hactenus, non poſſum enim tàm breui ſpatio,præterq́; inſtitutum ſermonem,tanti uiri laudes complecti, & illius ſumma plurimaq́; erga me beneficia prædicare,ſatis igitur erit in præſentia doctiſſimi uiri diſputatione ſententiam noſtram in Ariſtotelis hoc loco explicando confirmaſſe. Alterum concluſum,ſeu præceptum, quod elicitur ab Ariſtotele ex ſuperius dictis,eſt,quod conſequentis contextus uerbis explicatur.*

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γινόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν. ἀλλ᾽ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον.

B Sanè conſtat ex ſupradictis, non poetæ eſſe, facta ipſa propria narrare:ſed quemadmodum uel geri quiuerint: uel uériſimile, uel omnino neceſſarium fuerit.

Sed apertius ſic potuiſſent uerti. Et poëtæ non eſſe proprium narrare res geſtas, ſed quales fieri oportet,aut poßibile eſt,ſecundum ueriſimile:uel neceſſarium. Præceptum hoc, quod ſecundum eſt, elicitur ex eo,quod eſt antè dictum:Poëtas,qui Heracleida,& Theſeida ſcripſerunt,recenſentes omnes res geſtas Herculis,et Theſei,eſſe reprehendendos,quia poëſis unam tantum imitari debet actionem,non plures,ac diuerſas inter ſe,Si igitur poëta non debet narrare res geſtas eo modo,conſequitur,debere illum narrare,ut geri debuerint,uel potuerint.Sed oritur hoc loco dubitatio huiuſmodi. Dictum eſt paulò antè, oportere poëtã unam tantum ſumere actionem, ex qua totum ſuum conficiat poema: nunc uerò ait Ariſtoteles, poetam non narrare res factas,uti factæ ſunt, ſed ut debuerint,potuerint ue fieri, hoc uerò aduerſatur priori præceptioni,& dicto Ariſtotelis,nam ſi poëta unam arripit alicuius actionem,eam eſſe ueram neceſſe eſt.Exempli gratia. Vlyſſem decem annos poſt profectionem à Troia erraſſe, antequam Ithacam appelleret, narrat Homerus.Vergilius quoque illum imitatus: Aeneam poſt multas iactationes in Italiam perueniſſe. Iam uerò ſi debet poëta rem narrare,non ut fuerit geſta,ſed ut geri potuerit,aut debuerit,patet hæc eſſe repugnantia.Sed reſponendum putarim,Poëſin,cum ſit multiplex: uidelicet, Comica,Iambica, Tragica, Epica, aliquam harum,totum id,quod ſcribit,comminiſci,& nomina perſonis omnibus imponere. Quòd ſi nomina confinguntur,quæ perſonis ſunt imponenda:patet perſonas etiam ipſas confingi. Quòd ſi perſonæ confinguntur,etiam res,& actiones: faciunt autem hoc comica, & iambica poëſis, nam ex ueriſimili nomina imponentes,perſonas faciunt loquentes in ſuis narrationibus. Aliqua uerò harum non totum comminiſcitur,ſicuti poeſis epica,& tragica,nam utraque ex his ueram retinet aliquam actionem, & nomina igitur uera ut conſequantur neceſſe eſt,ut paulò antè diximus, & ſuo loco copioſius declarabimus,quamuis antẽ ipſam actionem non comminiſcatur epopœia,neque trágœdia:reliqua tamen,ideſt epiſodia omnia pro arbitratu comminiſcitur,ſecundum ueriſimile.Cum igitur in iambica, & comica poëſi prorſus omnia fingantur:& cum in epica, & tragica quoq; maxima pars fingatur, præclarè, uereq; eſt ab Ariſtotele dictum,

poëtam non narrare res geſtas, ut geſtæ ſunt, ſed ut geri debuerint. Hæc apertius declarat Ariſtoteles in A
ijs, quæ conſequuntur: innuit enim proprium eſſe poëtæ, uel arripere actionem ueram: uel confingere,
quòd ſi arripit ueram actionem, non tamen narrat, ut fuerit geſta, ſed ut geri potuerit, uel debuerit. Quòd
ſi confingit ipſe: debet confingere ſecundum poßibile (ſic enim libet appellare τὸ δυνατὸν) aut neceſſari-
um, aut probabile, & ueriſimile: quamuis fortaſſe ex neceßario nihil fingatur, ex eo enim pendent actio-
nes ueræ. Eſt aliud quiddam diligenter conſiderandum in contextu, cum ait Ariſtoteles, καὶ τὰ δυνατὰ
κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Poëta debet omnia narrare, ſicuti fieri potuerint, uel debuerint, patet igi-
tur poëtã non inſiſtere ueritati, nã ſi eo narrat modo, cõfingat ex ſe ipſo neceſſe eſt: ſicuti Xenophon olim
in Cyro rege deſcribendo, non qualis fuit ſed qualis eſſe potuit, uel debuit optimus Rex. quã rationẽ in ſuo
Oratore deſcribendo ſecutus eſt Cicero: Platonẽ imitatus. qui & ipſe eodem modo rempub. expreſſit ſuam
Elici igitur ex his poteſt, poëtam fingere præter id, quod eſt, uerum ſi poëta hoc facit: ea tamen lege facere
debet, ut narret tantùm τὰ δυνατὰ idest quæ fieri poſſunt. Adnotandum igitur in primis præceptum il-
lud, quod ex hoc loco elicitur: Poëtam mentiri quidem & fingere, ſed κατὰ τὸ δυνατόν. Duplex eſt
aũt norma ueluti quædã, qua metimur, ac dijudicamus τὰ δυνατὰ uel κατὰ τὸ εἰκός. uel κατὰ τὸ ἀναγ-
καῖον, nam poßibilia, ſi ſunt aut ſunt neceſſaria, aut probabilia: rurſus quoque è contrario, Neceſſaria
ſunt poßibilia, & probabilia quoq; ſunt poßibilia ſicuti patere poteſt in his exemplis. Neceſſe eſt me ſemel
mori, Ergo poßibile eſt me mori. Probabile eſt aliquem palleſcere propter amorem, ergo poßibile eſt ali-
quem palleſcere propter amorem, omne igitur probabile eſt poßibile, & omne poßibile eſt probabile. Sed
hæc non ἀντιστρέφειν. nam omne neceſſarium eſt poßibile, ſed non omne poßibile eſt neceſſarium. Hæc
omnia optimè noſſe, ac dijudicare oportet poëtas, ſi quid aliquando confingunt: non ſecus ac Dialectici,
quibus inſeruiens Ariſtoteles in libro περὶ ἑρμηνείας hæc omnia diligenter declarauit: ut aptius poſſent
concluſiones conficere ueras, falſaſq; internoſcere. Sed oritur alia dubitatio hoc loco, Cum Ariſtoteles di-
cat poëtam à ueritate diſcedere, hac tamen lege, ut nihil fingat præter poßibile, neceſſarium, & ueriſimile,
uidetur hoc Ariſtotelis dictum non eſſe uerum: & oſtendi poteſt multis rationibus, atque exemplis. Home-
rus, cæteriq; poëtæ ſcribunt: Deos ueſci ambroſia, & potare nectar. Deos uulnerari, ut Venerem. Deos
inter homines uerſari. Patere ad inferos deſcenſum, ut apud Vergilium. Eſſe Cyclopas, eſſe Sirenas. Loqui
Nebulas, ut apud Ariſtophanem. Cerberum eſſe tricipitem, ut apud Vergilium. A Circe conuerti, mutariq;
homines in uarias formas ferarum: ut apud Homerum. Reſpondeo igitur duplici modo fingere, & mentiri B
poëtas, aut in rebus ſecundum naturam, aut in rebus præter naturam. Si in rebus præter naturam, id quoq;
duplici modo, aut in ijs rebus, quæ receptæ iam ſunt in opinionem uulgi, aut in rebus non antè unquam au-
ditis aut narratis ab alio. Si id fiat ſecundũ naturam, hoc eſt in omniũ qui ſcribunt, uoluntate, arbitrioq; po
ſitũ: modo ſeruetur illud τὸ εἰκὸς et ἀναγκαῖον. Si præter naturam fiat, hoc non eſt cuiuſuis: neq; licet om
nino, ſed ex paralogiſmo tantùm figmẽta deducere, Ex paralogiſmo autem in primis deducuntur, quotieſ-
cunque falſa pro ueris ſumuntur, quod declarabimus poſtea copioſe. Atq; ut inſiſtam ſuperioribus exem-
plis. Si Dij ueſcuntur ambroſia, potantq; nectar, hoc quidem eſt præter naturam, ſed ex paralogiſmo du-
ctum, quia ita receptum eſt in opinionem uulgi. Deos quoque uulnerari, & colloqui cum hominibus: quo-
niam omnia humana dijs fuerant olim attributa: & ideo Cicero libr. primo Tuſc. quæſtionum, accuſat Ho
„ merum, qui humana ad Deos tranſtulit: Mallem (inquit) diuina ad nos. Reliqua quoque eodem modo om-
nia ſeſe habent. Quamuis tragœdia, & comœdia non admittant ea, quæ huiuſmodi ſunt, etiam ſi fuerint o-
pinione hominum confirmata, ideo dictum eſt ab Horatio in Poëtic. Aut in auem Progne uertatur: Cad
„ mus in anguem. Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi: Ratio uerò hæc afferri poteſt, quia in tra
„ gœdia, & comœdia imitatio eſt hominum agentium aliquid ſecundum naturam, Epopœia aliqua admit-
tit, quale illud, quod narratur de Circe, de Sirenibus, de Cyclopibus, tragœdia hæc non recipit, quia non
δι' ἀπαγγελιῶν id eſt annunciationem fit, ſicuti Epopœia, in annunciatione autem, multa quàmlibet
θαυμαστὰ, et præter fidẽ hominũ poſſunt narrari, quæ alioqui agi ab agentib. corã ſpectantib. non poſſunt
in ſcena. Eodem modo hæc ſe habent in comœdia quis comœdia, ne ea quidem admittat, quæ admittit tragœ
dia: quales ſunt, collocutiones cum Dijs, uel ἐκ μηχανῆς, uel alio modo habitas, loquor autem de comœdia
quæ noua appellata fuit, nam uetus recipiebat ea omnia, quòd ſi quis quærat, cur noua nõ admittat, reſpon-
dendum putarim, comœdiam nouam reiecisse omnia figmenta, & exprimere cœpiſſe tantum uiles hominũ
actiones. Epopœia igitur plura recipit, quàm tragœdia: & tragœdia plura, quàm comœdia, nam comœdia
prorſus nullum recipit figmentum, præter τὸ ἀναγκαῖον & εἰκός. Sed ut redeam ad priora, loqui nebu-
las figmentum eſt quidem apud Ariſtophanem præter naturam, receptum tamen, quia tanquàm Deas i-
pſas in Socratica comœdia loquentes facit: Dij enim Deæq; loquentes uiſebantur in uetere comœdia: & ſic
non

A *non uideri debet abſurdum. Ex ijs, quæ dicta ſunt hactenus, patet Vergilium non ſatis poſſe excuſari: quòd uirgulta enaſci, ac effloreſcere dixit ex cadauere Polydori, quod ſenſu præditum non eſt. quodq́; narrauit nonnulla de ramo aureo, quæ ueritati non ſunt conſentanea: Etſi alluſiſſe uolunt nonnulli Vergilium ad haſtam Romuli, quæ dicitur in Albano monte fronduiſſe & floruiſſe. De ramo aureo affert nonnulla ex ueterum ſcientia Petrus Crinitus libro Decimo capite Sexto, ſed ſatis mihi frigere uidentur: neq; poëtam poſſunt ſatis excuſare. Multo minus uidetur recipere excuſationem poſſe, quod eſt dictum, de conuerſione, ac mutatione nauiũ in nymphas. Seruius doctus interpres, tùm hæc tũ illa errata poëtæ animaduertit aliquantum libro Tertiò, & Nono Aeneidos, ſicuti uidere quilibet poteſt. Iã patet opinor, quomodo cõfingant aliquid præter ueritatẽ poëtæ, & quid cuiq; liceat, & non liceat, quomodoq́; ſingula ſint dijudicanda. Vnum reliquũ eſt, quod explicemus, quomodo aliqua ex figmentis habeantur pro receptis, ut ex ijs poſſit fieri paralogiſmus. Cum dictum ſit Epopœiam recipere figmenta poëtica præter τὸ ἀδυνατὸν, declaratumq́; fuerit id fieri per paralogiſmum, cum ſcilicet aliquid iam receptum eſt in opinionem uulgi, conſequitur, ut etiam declaremus, quomodo hæc uulgi opinio confirmarit. Triplex fuit olim philoſophandi: docendiq́; ratio, qua ueteres uſi fuerunt: Primùm enim nominibus Deorum Dearumque appellationibus omnia inuoluerunt: Affinitatemq́; inter ipſos conſtituerunt, qualis inter elementa ipſa, resq́; naturales cernitur: hinc Saturnus Iouis pater dictus, Hinc Rhea Saturni uxor. Iuno coniunx, ſororq́; Iouis. Minerua è capite Iouis prognata: Saturnus uorare filios, Venus è mari orta dicta fuit: Sicq́; tota extitit illa ueterum θεογονία, qualis explicatur ab Heſiodo. Philoſophi quoque, cum perturbationes, affectionesq́; animi declarare uellent, Cocyti, Tartari, Phlegetontis, Lethesq́; nomina excogitarunt. Ariſtoteles in libro de Animalium motione uerſus Homeri recitans, in quibus Iupiter ait, ſe tantam habere firmitudinem, ut quamuis in ipſum omnes ruant Dij, & cœlo trudere conentur, non poſſint tamen: inquit, quod enim immobile eſt in nullo moueri poteſt, cœli igitur ſtructuram diſſolui non poſſe, quia ex immobili pendet principio. Idem Ariſtoteles libr. μετεώρων ſecundo reprehendit Socratis ſententiam in Phædone, exiſtimabat enim ille Tartarum locum ſub imo poſitum, aquarum eſſe principium ac fontem omnium, ſed contingeret, inquit Ariſtoteles, ſi id uerum eſſet, ἄνω ῥεῖν τοὺς ποταμούς. Sed ſi diligenter, æquoq́; animo conſide-
B res, quale fuerit Socratis dictum, qualiq́; uteretur philoſophandi ratione, prorſus non reprehendendum putes, nam per Tartarum intimas terræ partes intellexit, è quibus ſcatent aquæ, atque emanant: Verum planè Ariſtoteles ſtuduit totum hoc philoſophandi genus tollere: primusq́; cœpit proprietate nominum uti: ut ne metaphoram quidem ullam pati poßit in ſermone philoſophorum: Idem Ariſtoteles eodem libro, ubi loquitur de tonitru, & coruſcatione, ait à nonnullis Vulcani, Veſtæq́; riſum uocari: ab alijs utriuſque minas dici. Vſurpauit nimirum eo loco Ariſtoteles ueterum philoſophorum dictum ex eo philoſophandi genere ſumptum. Vulgus hominum itaque Deos Deasq́; innumerabiles colebat ea ratione introductas à philoſophis: philoſophi tamen, doctiq́; uiri, quid per ea nomina in diſputationibus philoſophiæ eſſet intelligendum, optimè callebant. Hinc Cicero libro primo Tuſc. quæſt. An tu hæc portenta inferorum eſſe credis? & alia quàm plurima in libris de natura deorum explicat, ex quibus patet, quod uolumus. Altera philoſophandi ratio fuit numeris inuolata, perq́; figuras geometricas tradita: quali uſus fuit Pythagoras, quiq́; eum ſecuti ſunt: Eius philoſophiæ ueſtigia extant apud Platonem in Timæo, & Proclum Platonis interpretem. Tertia ratio, modusq́; philoſophandi fuit, quali uſus eſt Ariſtoteles, proprijs uerbis, apertiſque rẽ demõſtrantibus. Declarat hoc Simplicius in prooemio libri τῶν κατηγοριῶν. his uerbis διττῆς γὰρ
οὔσης ἐναργείας εἰς πίστιν, τῆς μὲν ἀπὸ νοῦ, τῆς δὲ ἀπὸ αἰσθήσεως, τοῖς μετ' αἰσθήσεως ζῶσι δια- "
λεγόμενος τὰς ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως προτιμᾷ. Paulò poſt. οὐ μὴν οὐδὲ μύθοις οὐδὲ συμβολικοῖς αἰνί- "
γμασιν, ὡς τῶν πρὸ αὐτοῦ τινες, ἀριστοτέλης ἐχρήσατο, ἀλλ' ἀντὶ παντὸς ἄλλου παραπετάσ- "
ματος τὴν ἀσάφειαν προετίμησεν. Nec tamen crediderim ueteres alia ratione, aut numeris, aut appellationibus Deorum Philoſophiam inuoluiſſe, quàm ut ne paßim ea, tanquam arcana, etiam rudibus, ac prophanis hominibus innoteſcerent: religionem enim ſibi maximam, ac ſanctitatem in tractatione rerum philoſophicarum proponebant: quod idem Simplicius ibidem declarat his uerbis τῶν γὰρ παλαιο- "
τέρων νομιζόντων μὴ δεῖν καὶ τοῖς σκυτοτόμοις τὴν ἑαυτῶν σοφίαν προτιθέναι εἰς πάρερ- "
γον ἀντίληψιν διὰ τὴν προφαινομένην σαφήνειαν, οἱ μὲν μύθοις, οἱ δὲ συμβόλοις αὐ- "
τὴν ἀπέκρυψαν ὡς ἐν τοῖς παραπετάσμασι τὰ ἀπορρητότερα τῶν ἱερῶν. Cum igitur animis hominum uulgò inſita eſſet opinio de Dijs, inferisq́; ex appellatione nominum excogitata à philoſophis, ut commodius de quauis re diſſerere poſſent: poëtæ narrationes ſuas inde ſumpſerunt: & ſic paralogiſmo uti cœperunt, poſtquam illa opinione hominum confirmata fuere, Verum de hac re ſatis: nunc perſequor reliqua.*

„ ὁ γὰρ ἱστορικὸς, καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν, ἢ ἄμετρα διαφέ-
„ ρουσιν. εἴη γὰρ ἂν τὰ ἡροδότου, εἰς μέτρα τιθέναι, καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστο-
„ ρία τις μετὰ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων. ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει τῷ, τὸν μὲν τὰ γενό-
„ μενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα, ἂν γένοιτο. διὸ καὶ φιλοσοφώτερον, καὶ σπουδαιότερον
„ ποίησις ἱστορίας ἐστίν

„ Haud enim hiſtoticum, atque poëtam carmen, & ſoluta oratio deſi-
„ gnant. Quippe (quod alioqui facilè factu ſit) ſi Herodoti hiſtoria carmi-
„ nibus pangatut: ęque nihilominus, ac prius ſine carmine, etit hiſtoria: ſed
„ hoc differunt, quòd hic quidem res geſtas, ille ut geri potuetunt expo-
„ nit. quo fit, ut ſapientius atque præſtantius poëſis hiſtoria ſit:

„ *Hæc ego ſic aptius, dilucidiusq́; uerterem. Hiſtoricus enim, et poëta non propter hoc inter ſe differunt,*
„ *quòd uel metrica, uel non metrica proferrant: liceret enim Herodoti ſcripta ad metrum redigere, & nihilò*
„ *tamen minus hiſtoria fuerit metro incluſa, quàm metro carens, quare fit, ut magis philoſophicum quid-*
„ *dam, & graue ſit poëſis, quàm hiſtoria, quia illa circa uniuerſale plurimum uerſatur, hæc circa particula-*
re. Coniunguntur hæc cum ſuperioribus. ſic. Poëtæ non eſt proprium narrare res geſtas, ſed ut fieri debue-rint, atq; poßibilia fuerint ſecundum ueriſimile, aut neceſſarium. Duo enim (ut antè dictum eſt) efficere debet poëta, uel narrare actionem ueram, non quidem, ut acta fuerit, ſed ut agi debuerit: uel eam confingere ſecundum poßibile neceſſarium, aut poßibile probabile. nam ſi proprium eſſet poëtæ narrare res geſtas, non ſatis perſpiceremus, quid differret hiſtoricus à poëta: quoniam etiam hiſtoricus narrat res geſtas. Explicatur igitur utrumq;, & quid ſit proprium poëtæ, quidq́; ſit proprium hiſtorici. ſic enim facilius cognoſci poteſt, quantum interſit inter officium poëtæ & Hiſtorici, Proprium Hiſtorici eſt narrare res geſtas ut geſtæ fuerint. Proprium Poëtæ eſt narrare res, ut geri debuerint, ſi non confingit: quod ſi confingit ut geri potuerint, ſecundum probabile, aut ueriſimile. In altero prorſus Poëta eſt dißimilis Hiſtorico: nam nihil confingit Hiſtoricus. In altero uidetur poëta aliquantũ ſimilis eſſe hiſtorico, nam quatenus poëta non confingit, ſed unam explicat aliquam actionem uerã, hoc habet commune cũ hiſtorico. Quòd ſiquis obijciat ſe mihi, dicatq́; hiſtoricum non unam actionem narrare, ſed plures, uti antè declarauimus: reſpondeo, uerum quidem id eſſe, ſed aliquando etiam aliquem hiſtoricum unam explicare actionem: ut Saluſtius Catilinæ coniurationem: habet igitur hoc commune cum hiſtorico poëta, & ſi non prorſus (ut idem ait Ariſtoteles) nam in actione narranda, quæ uera ſit, nihil immutat hiſtoricus, ſed id tantũ narrat, quod factum eſt, Poëta aũt actionẽ mutat, auget, minuit, exornat, amplificat, narrat demũ potius, ut agi debuerit, quàm ut acta fuerit. Sed oritur hoc loco maxima dubitatio. M. Cicero lib. II. de Orat. oſtendit multis rationibus pertinere ad oratorem conſcribere hiſtoriam, quod quidem uerum uidetur eſſe tum propter ornatum dicendi genus, & elocutionem politam, ac nitidam: tum propter probabilia, ac ueriſimilia, quæ hiſtoricus quoque ſicuti orator, arripit. Ariſtoteles autem hoc in loco ait, hiſtoricum narrare res geſtas, ut geſtæ fuerint: Poëtam uerò, ut geri debuerint. repugnant igitur ſibi Ciceronis, & Ariſtotelis ſententiæ: aut ſi uerum eſt, quod aſſerit Ariſtoteles tantum: conſequitur in Ciceronis dicto quiddam maximè abſurdum ut ad hiſtoricum pertineat probabiliter, nõ uerè rem narrare, quod tamen eſt contra hiſtoriæ legem. Sin autem uerum eſt, quod affirmat Cicero: Ariſtoteles nõ uidebitur rectè diſtinxiſſe hoc loco hiſtoricũ à poëta: nam ſi hiſtoricus quoque res narrat, ut debuerint geri (quod ait Ariſto. proprium eſſe poëtæ) non uideo, quid reliquum habeat poëta, quod ipſius proprium dici poßit, ac peculiare. Reſpondendam puto, Hiſtoricũ duo in ſuis narrationibus explicare: res geſtas, dictaq́;, & orationem, ſeu ſermones hominum. In rebus geſtis narrandis nihil debet immutare Hiſtoricus, ſed prorſus ita narrare uti geſtæ fuerunt. Quatenus autem homines diuerſorum morum, ac nationum facit loquentes, poteſt eos pro ſuo arbitratu effingere ſecundum probabile, ac ueriſimile: non quidem ut locuti fuerint, ſed ut loqui debuerint. Hinc patet, totum ferè artificium hiſtoriæ in ſermonibus exprimendis eſſe poſitum. neque profectò ulla in re magis deſudarunt antiqui hiſtorici, quàm in ſermonibus, concionibusq́; effingendis, quod licet intueri apud Thucydidem, Dionyſium Halicar. Herodotum: Liuium, Salu. eas quòd omiſit Cæſar, ideò commentarios dixit ſe ſcribere, qui tamen Ciceroni adeò uidentur uberes, ut non reliquerint locum alijs, ſi qui interpoſitis, oratorio more, concionibus, uoluiſſent amplificare, & exornare, atque ex illis hiſtoriam deſcribere. Cum igitur omne ferè artificium ſcribendæ hiſtoriæ in dictis, ſermonibus hominum, concionibusq́; effingendis uerſetur:

tur: planè patet Ciceronem ingenioſe id protuliſſe, quod ſuperius eſt dictum, rurſus Ariſtotelem, cum res geſtas ſentiret eſſe narrandas uti geſtæ ſunt, neque de fictis concionibus loqueretur, rectè ſenſiſſe. Verùm redeo ad rem. Poſtquam Ariſtoteles declarauit, quid ſit poëtæ, & hiſtorici proprium: refellit uulgi opinionem: Exiſtimãt enim uulgò homines: id omne appellari poema, quod metris eſt contextũ. probat uerò Ariſtoteles ſecus eſſe. ſic Herodotus hiſtoricus cenſetur, quia res geſtas ſcripſit, uti geſtæ fuerunt, Si igitur Herodoti ſcripta redigas ad metrorum normam, nihilò minus erit hiſtoria, quia res non erunt immutatæ neque ulla imitatio inerit, nec ulla poëtices facultatis uis ac proprietas, Superius quiddam ſimile de Empedocle dictum fuit, qui etiam ſi metro ſcripſit, quòd tamen ſine imitatione, quæ propria eſt poëtarum, ſcripſit, non eſt cenſendus poëta. Exiſtit igitur hoc loco dubitatio, An metra efficiant, ut aliquis poëta dicatur, nec ne. reſpondeo breuiter: nequaquam, nam metra non pertinent ad naturam, uim, & eſſentiam poëſeos: ſed imitatio potius ipſa, ex qua tota poëſeos uis pendet. Rurſus oritur alia dubitatio, nam quæri poteſt etiam: an imitatio ſine metro efficiat poëſin: declaratũ eſt quidem antè Dialogos quoniam imitantur cenſeri ab Ariſtotele nomine poëſeos eius, quæ uocatur Epopœia, & ſanè maximam habet uim imitatio, cum metra ne tantillam quidem poteſtatem huius rei efficiendæ habeãt. Sciendum tamen poëſin ex duobus propriè conflari debere: ex imitatione ſcilicet, & metro. Si dicas igitur, Metrum efficere poëſin: refelli quidem, ac negari id poteſt: nam imitatio hoc efficit: ſi rurſus aſſeras, imitationẽ efficere poëſin, hoc quidem uerum fuerit, nam eſt aliqua poëſis, quæ caret metro, & imitatione tantum conſtat. Sed uerius, magiſq; propriè appellatur poëſis, quæ & imitatione, & metro conflata fuerit. Colligo igitur ſic. poëſis aliquando eſt tanquã quoddã ſimplex: aliquãdo, tanquam quoddam compoſitum, ſeu conflatum dicere malis (aggregatum uulgò uocant.) Si ſimplex, ex imitatione, non ex metro: nam imitatio ſeparatim poëſin conſtituit: ſed non metrum. maxima enim uis ipſius eſt in imitatione. Si conflatum quiddam compoſitumq; fuerit: ex utroq;, imitatione ſcilicet, & metro conflanda erit. Marcellinus in Thucydide, ubi refellit nonnullos, qui Thucydidem ideò cenſebant debere poëtam uocari, quòd uſus eſſet multis dictionibus, ac metaphoris poëticis: ait poëtam non eſſe appellandum, quia metro non eſt uſus: Verba illius hæc ſunt: διὰ γὰρ τὸ ὑψηλὸν ὁ Θουκυδίδης καὶ ποιητικαῖς πολλάκις ἐχρήσατο λέξεσι, καὶ μεταφοραῖς τισι. πρὸς δὲ πάσης συγγραφῆς ἐτόλμησάν τινες ἀποφήνασθαι, ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς, οὐκ ἔστι ῥητορικῆς, ἀλλὰ ποιητικῆς· καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι ποιητικῆς δῆλον ἐξ ὧν οὐχ ὑποπίπτει μέτρῳ τινί, εἰ δέ τις ἡμῖν ἀντείποι, ὅτι οὐ πάντως ὁ πεζὸς λόγος ῥητορικῆς ἐστιν, ὥσπερ οὐδὲ τὰ Πλάτωνος, λέγομεν ὅτι ἡ συγγραφὴ κεφαλαίοις διαιρεῖ). & quæ ſequũtur: poſtrema hæc uerba adnotãda, in quibus innuit Platonis dialogos, quòd imitarentur cõnumeratos inter poëmata, de qua re nos ſuperius copioſe. ſed redeo ad rẽ. Ex ſuperius aũt omnibus, quæ hactenus expoſita fuerũt deducitur ab Ariſtotele concluſio hæc, quæ continetur his uerbis. διὸ καὶ φιλοσοφώτερον, καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν, ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου ἡ δὲ ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Quamobrẽ & magis philoſophicum quiddam, ac graue poëſis eſt, quàm ſit hiſtoria: habet contextus Ariſtotelis, φιλοσοφώτερον. hanc dictionem uertit Paccius, Sapientius, ego tamen, eo quo dictum eſt modo uerterem, nam Ariſtotelis ſententia eſt hæc. Poëſin Philoſophicum quiddam magis in ſe habere, quàm hiſtoriam. hoc eſt, philoſophiæ magis eſſe ſimilem, quia poëſis exprimit, ac ſectatur uniuerſalia: hiſtoria autem particularia. Oritur hoc loco dubitatio, quæ eſt huiuſmodi: Dictum eſt antè, poëtam, uel ex ſe fingere, uel arripere unam actionem ueram. Quatenus arripit actionem unã alicuius perſonæ ex qua ſuum conficit poëma, non uidetur uerſari circa uniuerſale, ut exemplo patere poteſt Homeri, qui in Odyßea circà unã uerſatur Vliſſis actionem, Vergilij quoque, qui circà unam Aeneæ uerſatur actionem: idem quoque in fabulis Comicorum, ac Tragicorum perſpici poteſt. Reſpondeo igitur, utrunq; uerum eſſe, & poëtam uerſari in una unius perſonæ actione deſcribenda: in ea tamen deſcribẽda: uerſari circa uniuerſale, quod nihil aliud eſt, quàm reſpicere ad generale quoddam, & commune. ut ſi ſit effingendus prudens in rebus agendis Vlyſſes, non qualis ipſe ſit eſſe conſiderandum: ſed relicta circunſtantia, tranſeundum ad uniuerſale, & effingendum eſſe, qualis prudens, calliduſq; ab omni parte abſolutus deſcribi ſolet à philoſophis. Hinc Plato in Sophiſta de pictoribus ait, oportere illos ſemper ad Ideam reſpicere, & pulchriora omnia pingere, quàm ſint. Verè igitur dictum eſt, poëticen magis eſſe ſimilem philoſophiæ, quia uerſatur circa uniuerſale ipſa Philoſophia. Hinc refert Porphyrius Platonis dictum, qui iubebat quieſcere, cum deuentum eſſet ad indiuidua, & ſingularia: cum enim ſint innumerabilia, ſcientia non poſſunt complecti. Ideò Hammonius doctißimus Porphyrij interpres ait, cùm uiderent philoſophi ſingularia infinita eſſe, & aßiduè corrumpi, ac gigni rurſus, ideóque ignorari: ſcientiam autem complecti tantum res, quæ ſempiternæ ſunt, eodemq; permanent ſtatu, tranſtuliſſe ſe à ſingularibus ad uniuerſalia, quæ ſemper eodem ſunt ſtatu: non enim omnes

(inquit Hammonius) equos uult cognoſcere philoſophus, ſed equum tantum, hoc eſt ipſam ſpeciem, quæ generalis eſt. Verba ipſius Hammonij apponerem, ſed quia omnibus ſunt in promptu, prætermiſi. Nulla igitur ars, aut ſcientia cōſiderat particulare: ut medicina, nō quid Socrati, quid Alcibiadi: ſed quid homini, uel ſic, uel alio modo ſeſe habenti ſit conducibile cogitat. Declarat hoc docte, & copioſe Ariſtot. lib. 1. Rheto. ad Theod. his uerbis. οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθέκαστον, οἷον ἰατρικὴ τί σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν, ἢ καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. *et quæ ſequūtur* A

Poëtice quoq;, quoniam eiuſmodi eſt, non conſiderat ſingularia, ſed uniuerſalia tātum. Hiſtoria uerò, quia nihil fingit, ſed narrat tantum, uti res geſtæ fuerint, & quamuis effingat dicta, ſermoneſq́;, ita tamen fingit, ut non diſcedat à natura eorum hominum, quorū effingit ſermones, & circa quos uerſatur: propterea particulare ſectatur. Declarat autem Ariſtoteles quid uniuerſale, quid ſingulare his uerbis.

» ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει, ἔστι
» δὲ καθόλου μὲν τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα συμβαίνει, λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ
» τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη. τὸ δὲ καθ' ἕκαστον,
» τί ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον
» γέγονεν, συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα
» ἐπιτιθέασι, καὶ οὐχ, ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν.
» Siquidem illa circa ipſum uniuerſale plurimū uerſatur: hæc uerò ſingu-
» lare ſectatur. Eſt autem uniuerſale, quæ cui cōueniat, dicere, uel facere, ue-
» riſimiliter quidem, ſeu neceſſario, id quod ſpectat poëſis, cum nomina im-
» ponat. Contrà ſingulare, quid ipſe Alcibiades fecerit, tuleritue. Iam uerò
» & apud comicos id manifeſtū: ut qui fabulas ex ueriſimilibus conſtituen-
» tes, nomina interim pro arbitrio cōminiſcantur, non quidem ipſa ſingu-
» laria quemadmodum iamborum compoſitores facere ſolent.

Adnotanda illa uerba κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη *Ait enim Ariſtot. Poëticē reſpicere ad ueriſimile, & neceſſarium, quia nomina imponit. Hic locus autem ita uidetur intelligi debere. Poëtice conſiderat uniuerſale, quod uel ex eo patet, quia nomina imponit ſecundū ueriſimile, aut neceſſarium. imponit nomina poëtice ipſis perſonis, quas facit loquentes. Eas enim cum effingat, quæ nunq̄ fuerunt, nomina imponit ex ſe, ac ſi fuiſſent: quòd ſi fuerunt, quamuis nomina, non imponat (ea enim quæ ſunt, fueruntúe, per ſe ſua habent nomina) præter id tamen, quod eſt, fingit ſecundū probabile, & neceſſarium. probatur hoc exemplo comicorū, nam hi fabulas conſtituunt, & confingunt ex ſe ſecundum ueriſimile, & ideò nomina etiā imponūt, qualia ſunt apud Terent. in Adelph.* MITIO, DEMEA: PHAEDRIA *quoq;, &* THRASO *in Eunucho. Iambici præterea poëtæ nomina imponunt, ſed non eo modo, quo comici, nam comici ex ueriſimili nomina imponunt, & effingunt ſimul fabulā, ac perſonas, quibus nomina imponunt ſecundum ueriſimile, quod deducitur, ex ea re, de qua agunt. Iambici uerò poëtæ, cum maledicta proferant, habent quidem ſibi propoſitam certam perſonam, in quam ſcribāt: ſed ne nomine uero compellent (id enim lex aliquando uetat) nomen uerum perſonæ mutant: aliudq́; confingūt, quod ei perſonæ ſit accommodatum. differunt igitur, quoniam illi perſonas confingunt in comœdia, hi nō confingunt in iambis: ſed earum tantum mutant nomina, noua quædam imponentes, dum uniuerſale quiddam intuentur, ac conſiderant, ut aptius conuenientiusq́; nomen imponatur: ad circunſtantiam tamen priùs reſpicientes aliquā eius perſonæ, cuius nomen mutāt. Exemplo nobis ſit Callimachus antiquiſſimus poëta, qui (ut teſtatur Suidas) poëma maledictis refertum conſcripſit in Apollonium Rhodium, & appellauit* B

» *illū Ibin. Verba illius ſunt hæc:* ἶβιν δὲ ἐστὶ ποίημα ἐπιτηδευόμενον) εἰς ἀσάφειαν, καὶ λοιδορίαν εἴς
» τινα ἶβιν γενόμενον) ἐχθρὸν τοῦ καλλιμάχου, ἦν δὲ οὗτος ὁ ἀπολλώνιος ὁ γράψας τὰ ἀργοναυτικά.
» *De* IBI *multa Cicero narrat libro ſecundo de Natura Deorum. Auem enim ait eſſe uaſto corpore, quæ ſer-*
» *pentibus ueſcatur.*

Ouidius apud Latinos Callimachi, opinor, exemplum ſecutus, eodem modo ſuum poëma inſcripſit, & hominem, in quem profert conuitia, & execrationes diras appellauit Ibin, quem multi ſuſpicantur fuiſſe Mecœnatem. Mutationem nominis habet etiam Catullus in ſuis amoribus deſcribēdis: nam LESBIAM *amicam uocat, ut multi putant, pro* CLODIA. *Eandem mutationem nominis cernere eſt apud Horatium, Tibullum, Propertium. Notandum uerò, cum Ariſtot. dixit in Comœdia nomina perſonis imponi à poëta: id quidem uerum eſſe in comœdia, quæ appellatur* νέα, *ſicuti patet, nam quamuis non exa-*

A *titiſſet adhuc temporibus Ariſtotelis comœdia noua, eam tamen ipſe complectabatur animo, qualis eſſet, ueterem enim non probabat, in hac igitur quæ ἀρχαῖα dicta eſt, non prorſus uerum eſt, cognoſci autem hoc poteſt ex Ariſtophane, nam in Nebulis nominat Socratem ipſum, nomine non mutato, & in Equitibus Euripidem. Et uno, aut altero retento reliqua imponebantur pro arbitratu. Cùm uerò (ſiquis fortè rationem huius rei quærat) comœdia uetus maledictis eſſet referta, & conuitijs, neceſſe omnino fuit: ut uerum perſonæ alicuius nomen retineretur, quam illudendam, uexandamq; poëta ſibi propoſuiſſet.*

ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται, αἴτιον “
δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατὸν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶ- “
ναι δυνατά. τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν, ὅτι δυνατά. οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο εἰ “
ἦν ἀδύνατα. “

In Tragœdia autem uera nomina retinentur: cuius ratio eſt, quoni- “
am credibile quidem illud eſt, quod fieri poteſt: quæ uerò nondum fa- “
cta fuiſſe ſcimus, fieri quidem poſſe parum credimus, quæ uerò facta, fie- “
ri certò potuiſſe ambigit nemo: nam ſi fieri nequiuiſſent, nunquam pro- “
fectò extitiſſent. “

Poſſet aliquis ita ſeſe obijcere Ariſtoteli hoc loco. Dixit, cum uellet probare poëticen ſectari uniuerſalia, id exemplo Comicorum patere, qui cum fabulam, actionemq; confingant, nomina etiam imponunt. Verum quidem hoc eſt in Comicis actionibus. Sed in Tragœdia ſecus: nam uera retinentur nomina: & ideo non ſatis fuiſſe probatum uidetur ab Ariſtotele: Poëticen uerſari circa uniuerſalia: quod nomina imponat. Reſpondet ipſemet Ariſtoteles ueriſſima quidem hæc eſſe omnia: ſed non temerè in Tragœdia uera retineri perſonarum nomina, quia cum in ea inſit imitatio, & repræſentatio agentium rem, uti acta fuit, ueriſimilem, ac probabilem non modo eſſe oportet, ſed etiam ueram exprimiq; uera nomina ipſarum perſonarum, à quibus actio illa primùm uerè acta fuit: nō eſt enim quòd aliquis credat fabulas tragicas eſſe à poëtis fictas, ſed planè deſumptas à maximis calamitatibus, quæ Heroibus, Regibusq; acciderunt. Ideo pauca

B *eſſe tragœdiarum argumenta paulò poſt ait Ariſtoteles, raro enim eiuſmodi accidunt. Quòd ſiquis rationem quærat Cur in tragœdia uera retineantur nomina: hæc omnino eſt. Habet ſibi propoſitum tragœdia mouere duas maximas perturbationes animi commiſerationem, & metum, multo uero difficilius eſt, has mouere, quàm reliquas, quæ iucundius perturbant, qualis eſt ſpes, riſus, & huiuſmodi. ſunt enim ſuapte natura homines ad iucundas res proni, ab iniucundis autem alieni: non facile igitur ad luctum poſſunt impelli. neceſſe eſt igitur, ut ſciant prius rem ita cecidiſſe, quod ſi fabula tragica actionem contineat, quæ nō acta ſit, neq; ſit uera, ſed ab ipſo poëta fuerit efficta ſecundum ueriſimile, commouebit fortaſſe animos audientium, at minus certe. nam ueriſimilia ſi nos oblectant, oblectatio omnis inde prouenit, quòd in ueris ineſſe ea ſcimus, & omnino, quatenus ueriſimile ueritatis eſt particeps, uim habet mouendi, ac perſuadendi. Argumentatione igitur utitur Ariſtoteles, à maiori ſic. ſi nos ueriſimilia mouent, multo magis uera mouebunt. Veriſimilia nos mouent, quia fieri potuiſſe credimus, ita rem accidiſſe. Vera nos mouent, quia ſcimus ita accidiſſe, quicquid igitur uis eſt in ueriſimili, id totum arripit à uero. Habet Ariſtoteles in contextu has dictiones τὸ πιθανὸν, id eſt credibile. τὸ δυνατὸν, id eſt quod fieri poteſt. τὸ ἀδύνατον. id eſt impoſſibile. complicat igitur ex his ſuas rationes. ſic. omne quod eſt poßibile, eſt credibile, quia ſi eſt poßibile, neceſſe eſt, ut aliquando acciderit, aut eiuſmodi ſit, ut uideatur poſſe aliquando accidere, nam poßibile eſt aliquid etiam, antequam factum ſit, quia exit ſemper in actum (ut uulgò loquūtur noſtrates philoſophi) poßibile ab aliquo agente. & (ut ijdem aiunt) poſſe præcedit ipſum facere, quod enim eſt impoßibile, nō fit unquam. Poßibile quidem aliquid ſi confingatur à Poëta tragico, non uideri poterit impoßibile, etiam ſi factum non ſit unquam: falſum potius dicetur, quòd non factum ſit. Hinc Hammonius in librum περὶ ἑρμηνείας, in hanc ſententiam multa diſſerit. quod poßibile eſt eſſe, & contingit aliquando eſſe, ridiculum fuerit, ſiquis dicat eſſe impoßibile: repugnantia enim loqueretur. quod aūt non poßibile eſt eſſe, neq; eſſe cōtingit, ut nō poßibile eſt, neque cōtingit Centauros eſſe, ergo impoßibile eſt eſſe. Hæc ille. Impoßibile non eſt πιθανὸν, quia non modo factum eſt unquā, ſed ne fieri quidē poteſt. hoc igitur ad fabulā tragicā nō ſpectat. Poßibile eſt πιθανὸν quia fieri poteſt, ut ita factū ſit, aut aliquādo fiat. Hoc igitur ſpectat ad fabulam tragicā, quia poëtæ ſæpè cōfingunt actiones, ex poßibili, & ueriſimili: id ſi faciūt: nomina quoq; perſonarum confingant eſt neceſſe. Ea quæ facta non ſunt, omnium maximè poßibilia dici poſſunt, quia ſi*

poßibilia

poſsibilia non fuiſſent, non facta eſſent. Ergo eadem ſunt πιθανὰ ταῦτα, quis enim non credat id, quod factum eſſe ſcit? cum aliquando credat ea, quæ facta quidem nõ ſunt, ſed fieri poſſe uidentur? Hæc ſi fuerint in fabula tragica, magis erunt credibilia magisq́; mouebunt auditores, quia ita facta eſſe ſcient, in ueris igitur actionibus his nomina non confinguntur perſonarum, quid enim neceſſe eſt, ſi actæ ita ſunt? ſed proferuntur uera ipſarum nomina perſonarum. A

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἐνίαις μὲν ἓν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα, ἐν ἐνίαις δὲ οὐθὲν, οἷον ἐν τῷ ἀγάθωνος ἄνθει. ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ, τά τε πράγματα, καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται. καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει.

Tum tamen Tragœdiarum aliquæ ſanè ex notis nominibus, uno uel duobus ad ſummum aſſumptis, reliqua deinceps confingant: aliquę rurſus, quemadmodum Agathonis flos, planè omnia, in quo, tametſi cum nominibus res ipſæ pariter confingantur, nihilominus delectant.

Dictum eſt in tragœdia nomina non confingi perſonarum, ſed uera retineri, eiusq́; rei ratio omnis diligenter explicata, quæ ſimilis eſt, imò eadem, cum inſigni illa topica propoſitione, propter quod unumquodq́; tale, & illud magis (eſt enim in omnium ore.) Si fabula tragica conficta ex poſsibili, & ueriſimili, fidem acquirit, etiam ſi ficta fuerint perſonarum nomina, cum credibile uideatur, rem ita agi potuiſſe, quantò magis credibile fuerit, id quod uerè actum ſit, nam ueriſimile, quantamcumque uim habet perſuadendi (uti ante dictum eſt) totam accipit à uero. Nunc exceptiones duas affert in medium Ariſtoteles, per quas omnino probat in tragica fabula confingi nomina perſonarum, uel ſi fictæ fuerint, uel ſi omnino ueræ ſint actiones illæ. Nam eſto, ueram aliquam eſſe actionem, non tamen omnia nomina uera apponentur, quia cum epiſodijs opus ſit ad augendam fabulam, ea neceſſe eſt deduci ex ueriſimili, confingiq́; perſonas aliquas, quas credibile ſit potuiſſe ſimul actionem illam agere. Hinc in Electra Sophoclis ὁ παιδαγωγός. In Oedipode ſacerdos. in omnibus ferè nuncij aliunde uenientes. Patet igitur, cum hæc ita ſe habeant, atque in tragœdia, quamuis actionem ueram contineat, aliquot perſonarum nomina tamen confingantur, ueriſsimum eſſe, quod ante dictum eſt, in omni poëſi reſpici ſolere ad uniuerſalia: hacq́; re in primis differre poëtam ab hiſtorico. Exceptio prior eſt huiuſmodi, in nonnullis tragœdijs, poſſe nos intueri, à ueteribus poëtis, uno uero nomine, aut duobus, tribusúe ad ſummum retentis, cætera confingi. Altera exceptio eſt. Omnia nomina perſonarum in tragœdia aliquando confingi: hoc uerò fit in eo genere tragœdiarum quæ actionem continent non ueram, ſed quæ ex ueriſimili fuerit conficta, quales ſunt omnes actiones in comœdijs. probat uerò Ariſtoteles hoc exemplo Agathonis poëtæ, qui in tragœdia, quam inſcripſit ἄνθος, omnia nomina confinxit. De Agathone tragico meminit Athenæus Libro Decimo, ubi eius lepidos recenſet uerſiculos, in quibus homo quidam rudis, prorſus imperitus literarum inducitur exprimere literas, quæ ſunt in nomine THESEVS, ex figuris rerum ſibi notarum, ſunt autem hi, ſed refero primum uerba Athenæi. τὸ δ' αὐτὸ πεποίηκε καὶ ἀγάθων ὁ τραγῳδοποιὸς ἐν τῷ τηλέφῳ. ἀγράμματός γάρ τις κἀνταῦθα δηλοῖ τὴν τοῦ θησέως ἐπιγραφὴν, οὕτως. B

γραφῆς ὁ πρῶτος ἦν μεσόμφαλος κύκλος,
ὀρθοί τε κανόνες, ἐζυγωμένοι δύο.
σκυθικῷ τε τόξῳ τρίτον ἦν προσεμφερὲς,
ἔπειτα τριόδους πλάγιος ἦν προσκείμενος,
ἐφ' ἑνός τε κανόνος ἦσαν ἐζυγωμένοι δύο.
ὅπερ δὲ τρίτον ἦν, καὶ τελευταῖον πάλιν.

Agathonis uerò tragœdia hæc, quam ait Ariſtoteles fuiſſe appellatam ἄνθος, meminit Lucianus in eo libello, qui inſcribitur ῥήτωρ. his uerbis. ἢ αὐτὸν ἀγάθωνα τὸν τῆς τραγῳδίας ἐπέραστον ἐκεῖνον ποιητὴν, λέγω δὲ ὡς ἐκ τούτων γνωρίζοις αὐτὸν, μηδέ σε οὕτω θεσπέσιον χρῆμα, καὶ φίλον ἀφροδίτῃ καὶ χάρισι διαλάθοι. & quæ ſequuntur. De eodem Agathone, eiuſque tragœdijs Aelianus libro decimoquarto ita ait. πολλοῖς, καὶ πολλάκις χρῆται τοῖς ἀντιθέτοις ὁ ἀγάθων, ἐπεὶ δέ τις οἷον ἐπανορθούμενος αὐτὸν ἐβούλετο περιαιρεῖν αὐτὰ τῶν ἐκείνου ἐκ τοῦ ἀγάθωνο ἀφανίζων οὕτως ἐκόμας περὶ τούτοις ἐκεῖνος, καὶ ᾤετο τὴν αὐτοῦ τραγῳδίαν ταῦτ' εἶν. Quamuis autem in Agathonis tragœdia, quæ inſcribitur, Flos: omnia nomina ficta ſunt, nihilò tamen minus, oblectat audito-

A *auditores, quàm ceteræ in quibus uera retinentur nomina: hæc aſſerit Ariſtoteles, ut oſtendat huiuſmodi tragœdias ex uerisimili ductas, non eſſe omnino reijciendas.*

ὥς τ' οὐ πάντως εἶν ζητητέον, τῶν παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, ἀντέχεσθαι, καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάντας. δῆλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶν δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι, μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι. τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶν, οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι.

Quare non omnino quęrendum eſt, ut uulgatæ fabulæ, in quibus Tragœdiæ ſunt, ad unguem retineantur, idem quærere ridiculum eſſet: quandoquidem illæ etiam ſic notæ, paucis quidem cum notæ ſint: iuxta tamē cunctos delectant. Ex his igitur patet poëtā fabularum magis, quàm carminum, eſſe poëtam, ut qui ſemper circa imitationē uerſetur, actiones uerò imitatur. Si igitur & in ea quoq; quæ uerè prius fuere, fingēdo incidat non propterea à poëta diſcedet: quādoquidem ex his quæ geſta ſunt, aliqua quidē eiuſmodi eſſe nihil prohibet: cuiuſmodi uel extitiſſe uerisimile ſit: uel certè fieri potuerint, ſecundum quæ ſanè horum poëta fuerit.

Continentur hoc contextu tria, quæ explicantur ab Ariſtotele. Primùm enim affertur præceptio una, quæ ex ſuperioribus pendet. Secundo loco exponitur concluſio totius diſputationis iam diu inſtitutæ. Poſtremò profertur confutatio, ac declaratio dubitationis unius, quæ poſſe enaſci uidebatur contrà ea, quæ di- B *cuntur. Præceptio huiuſmodi eſt, tragœdiarum fabulas non ſemper ex notis rebus, quas uerè accidiſſe conſtat, eſſe ſumendas. Hoc uerò ab Ariſtotele ideo traditum fuit, ne quis putaret, quamuis actiones uera ſæpius ſcribuntur à tragicis, non liceret tamen aliquando deſumere argumentum, ab actione quæ uera quidem non ſit, ſed à poëta ex uerisimili fuerit efficta: confirmat autem Ariſtoteles hanc ſententiam ſuam tali ratione. Quando Argumenta tragœdiarum ſumuntur à rebus, quæ acciderunt, conſtituunturq; ex ueris actionibus, non eſt planè exiſtimandum, eas omnibus eſſe notas, ſed paucis. Aequè tamen oblectantur earum recitatione ij, qui non norunt, ac ij qui norunt. Exempli cauſa. Oedipus Sophocleus ex re uera, quæ accidit, ſumptus eſt, ſi illius tamen tragœdia inducatur in ſcenam, non omnes quidem, qui adſunt, eam Oedipi norunt calamitatem ſed pauci. Iam uerò ſi quærat aliquis, plus ne uoluptatis capiant ex ea recitatione ij, qui antè norant, an ij, qui tunc primum audiunt, cognoſcuntq; actionem totam. Reſpondet Ariſtoteles, æquè magnam percipi uoluptatem ab ijs, qui non norunt antè, ac ab ijs, qui antè norunt: ex quo patet nihil referre, an ex rebus ueris, an fictis, modo fictæ ſint ſecundum poßibile, ac uerisimile, tragœdiarum argumenta ducantur. Concluſio autem diſputationis totius hæc eſt. Quare ex his, quæ dicta ſunt, iam ſatis patet: poëtam magis Fabularum (fabulam uoco actionem ipſam, conſtitutionemq; rerum) eſſe poëtam, quàm metrorum. QVATENVS poëta eſt propter imitationem, nam ſic debent uerti, & intelligi uerba Græca illa ὅσῳ ποιητὴς ἐστὶ κατὰ τὴν μίμησιν. nam Paccius non aptè uertit, neq; uidetur ſatis Ariſt. ſententiam intellexiſſe, ait enim. VT QVI ſemper circa imitationem uerſetur. Hæc concluſio deducitur ex ſuperioribus, unde fuerat digreſſus Ariſtot. qui miro tamen artificio connectit omnia, ſicuti uidere eſt. Omnia uerò ita ſeſe habent. Fabula in poëſi debet eſſe una. Vna autem nō appellatur ratione unius perſonæ, ſed unius actionis, unde patet eos, qui Heracleidem, & Theſeidem ſcripſerant, complexi omnes res illorum geſtas non rectè conſtituiſſe ſuum Poëma, potiusq; Hiſtoricos, quàm Poëtas eſſe appellandos, nam hiſtoricus perſequitur ſingularia, poëta autem ſectatur uniuerſalia, ſicuti antè probatum eſt, quia nomina imponit, neq; enim quòd metro utuntur, ideò ſunt poëtæ appellandi, nam metrum non facit, ut aliquis poëta dicatur poëta enim magis propter conſtitutionem actionū, et rerū, quas imitatur, quàm propter metra uocatur. In uerbis illis Græcis, quæ ſunt in contextu. ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶν δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων. Hæc uidetur eſſe argumētatio, quæ ducitur ab Etymologia. Poëta dicitur παρὰ τὸ ποιεῖν, quod eſt fingere. ποιεῖν uerò nihil aliud eſt, ἢ μιμεῖσθαι, id eſt imitari, imitatur aūt poëta actiones.*

Actio-

Actiones uerò fabula continentur, conſequitur ergo, poëtam potius appellari propter fabulam, & conſtitutionem rerum, quas imitatur, quàm propter metra. Adnotandum etiam illud uerbum μᾶλλον idest magis nam imitatio per ſe abſq; metro efficit, ut aliquis poëta dicatur, ut ſuperius eſt declaratum: ſed metrū ſine imitatione hoc non poteſt efficere: quamuis maximè propriè is appelletur poëta, qui metris imitatur: neque à metro imitationem ſeiungit: neque metrum ab imitatione. Verum ſi quis quærat horum duorum, quæ poëtam faciunt: an imitatio, an metrum maius habeat pondus, magiſq; ad naturam poëticæ, poëtarumq; pertineat? Sciendum primas debere partes tribui in hac re, imitationi: magis enim (ut aiunt) eſſentialis eſt, quam metrum: & quamuis imitatio tantam habeat uim, non tamen propterea ſemper excluditur metrum: ut antea apertè demonſtrauimus: imò abſolutum magis fuerit opus poëtæ, ſi metrum accedat imitationi: Conſequitur, quam tertio loco dicebamus proferri: Confutatio rationis, & Argumentationis, quæ poterat afferri contra Ariſt. ſententiā paulò antè expoſitā. Dixit Ariſt. poëticen ſectari uniuerſalia, ideoq; imponere nomina perſonis. Hoc (dicat aliqs) partim uerū eſt partim falſum: In comœdia ſemper ferè uerū, noua præſertim: nam in ea & actiones, & nomina finguntur. In tragœdia, partim quidem uerum, partim non uerum: nonnullæ enim tragœdiæ arripiunt argumenta rerum, & conſtituunt fabulam ex iis, quæ uerè ita contigerunt, & acta fuerunt: in his igitur, neq; nomina, neq; actiones cōfinguntur. Aliæ ſunt tragœdiæ quæ arripiunt quidem actiones ueras, ſed aliqua tantummodo retinent nomina uera: alia effingunt ex uериſimili. Ergo aliqua ex parte uerum id quod dictum fuit. Aliæ tragœdiæ ſunt, in quibus quoniam actiones conſtituuntur, non quæ actæ fuerint, ſed ex uериſimili ductæ, neceſſariò omnia confinguntur, & nomina, & res, in his tantùm patet, omni ex parte uerū eſſe, quod ait Ariſtoteles, poëticen ſectari uniuerſalia: quia omnia ex ſe effingit ſecundum poſsibile, & uериſimile: Reſpondet ad hæc Ariſtoteles: ita quidem rem ſeſe habere, neq; tamen efficere, quò minus hoc quoq; uerum ſit, etiam in iis tragœdiis, quæ ueras actiones tractāt, & nomina perſonarum retinent, nam in quamlibet ueris licet etiam fingere. Fingitur autem, quotieſcunq; res non narratur, uti geſta fuit: neq; exprimitur ſecundum proprium euentum, quem omnes ſciunt in actione illius fuiſſe, ſed ut potuerit agi, ſecundum uериſimile, & ideò in actione uera, quatenus ita fingit poëta, nihilò minus erit poëta, ac ſi actionem, ac fabulam totam omniaq; nomina confingeret. Verba Ariſtotelis ſunt κἂν ἄρα συμβῇ γινόμενα ποιεῖν οὐδὲν ἧττον ποιητής ἐστι. Argumentum ducitur à notatione, ſeu etymologia ſic. ποιητὴς eſt, qui ποιεῖ id eſt fingit, quatenus igitur fingit in rebus, uerisq; actionibus, uel ipſas augens, uel exornans ex uериſimili, neq; narrans ſicuti ſeſe habent: ex hoc ſatis patet eſſe poëtam: & ita probatur ſuperior concluſio. Poëticen ſemper ſectari uniuerſalia. Sophocles in electra ubi Clytemneſtrā facit oratorio planè more declamantē, et accuſantē Agamemnonē, quem fatetur à ſe peremptum ſed iure, quaſi in ſtatu qualitatis uerſetur, ait Menelaum cuius cauſa ſuſceptum fuerat bellum duas habuiſſe filias, quarum altera potuit iuſtius mactari quam ſua Iphigenia. Interpres eo loco inquit, à multis ſophoclem reprehendi, quod ignorarit Menelao unicam tantum fuiſſe filiam Hermionem uocatā, & quamuis excuſari poſsit poëta quòd etiam Heſiodus præter Hermionem Nicoſtratum enumerat filium Menelai, & Helenes tamen ſimilius uerò eſt poëtam ſecutum eſſe probabile, quid enim uetat quo minus Menelaus credatur duos, aut plures liberos ſuſcepiſſe. A B

» Τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων, καὶ πράξεων, αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. λέ-
» γω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς οὔτ'
» ἀνάγκη εἶναι. τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς.
» ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς, ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες καὶ παρὰ
» τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται
» τὸ ἐφεξῆς.

» Cæterùm ſimplicium fabularum: actionumúe Epiſodicæ quidem de-
» terrimæ. Epiſodicam appello: in qua non uериſimiliter: neque neceſſariò
» mutua Epiſodia nectantur: fiunt autem hæ tum ab ineptis uatibus ſuo
» uitio: tum à probatis quoque hiſtrionum gratia. Etenim in huiuſcemo-
» di certaminibus, dum fabulas plus æquo ſæpenumero producunt: legiti-
» mum ordinem peruertere coguntur.

Hic primum obſeruandum eſt, quomodo hæc contexantur cum iis, quæ multò ante ab Ariſtotele dicta fuerunt, unde longo ſatis ſermone alia declarans fuerat digreſſus. Dixerat enim fabulam oportere eſſe ſimplicem

A plicem,& unam, unam autem eſſe,quæ circa unam actionẽ uerſatur.Conſequitur modò, ut quid uitioſum in ea ſit demonſtret:multi enim erant poëtæ,qui unam conſtituebãt actionẽ,ſummo artificio,ac ſimplicem, ſed adhuc errabant,quod præter rem multa narrabant, hos reprehendit Ariſtoteles. Videtur autẽ in præſenti cõtextu duo explicare.Primum enim declarat,quæ dicantur fabulæ epiſodicæ, quas maximè damnat. Deinde exponit,unde extiterit præpoſterus uſus hic ſcribendi fabulas epiſodicas. Fabulæ epiſodicæ ab epiſodijs dictæ ſunt,qualia autẽ ſint epiſodia,declaratum eſt ante ex uerbis Suidæ. Ait igitur Ariſtot.hoc loco. Epiſodicæ fabulæ eæ ſunt,in quibus τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτε εἰκὸς, οὔτε ἀνάγκη εἶναι.hæ autẽ maximè damnandæ,quoniam in primis oportet fabulam aptè cõtexi,eo,quo declaratũ eſt ante,modo, ut partes omnes ita cohæreant,ut nulla ipſarum ſine detrimento,& imminutione totius tolli poſſit. Epiſodicæ autem fabulæ,cum non habeant hanc rerum connexionẽ ita inter ſeſe cohærentium,multũ recedunt,abſuntq́; ab eo,quod in primis requiritur in fabulæ ſtructura:requiritur autẽ cohærens,aptaq́;, & cõcinna ab omni parte rerum ſtructura:ea fit duplici modo,aut κατὰ τὸ εἰκὸς,aut κατ' ἀνάγκην.Res enim & actio connectitur cum altera,aut conſequitur alteram,aut ex ueriſimili deducta,aut ex neceſſario:quod & ſi eſt antè à me declaratũ,nunc tamen rurſus,apertiusq́; declaro,allato in medium exemplo. Clodius Interamnæ ſe fuiſſe aſſerebat ea nocte,qua ſacra polluta fuerant Bonæ Deæ in urbe Romana. Hoc maximè (ſi uerũ fuiſſet) poterat in accuſatione iuuare Clodium,quoniam neque ex neceſſario,neque ex uериſimili potuiſſet ulla ab aduerſarijs probatio afferri,qua ſignificaretur Clodius ea nocte ſacra Deæ polluiſſe. Vtrunque uerò rurſus ſummatim ita declarari poteſt. Id μετ' ἀλλήλως non conſequitur, neque κατ' ἀνάγκην, neque κατ' εἰκὸς, quod non pendet ex altero,exempli cauſa.Quicquid eſt præter rem,aut diſsimile,alterius generis,aut non eadem ætate factum,aut non ab iiſdem hominibus,aut non iiſdem in locis,id totũ facit epiſodicam fabulam:ſed oritur hoc loco dubitatio.Dictum eſt antè ab Ariſtotele,& dicetur poſtea multis in locis: poëmata,& fabulas debere recipere epiſodia,ut habeant iuſtam magnitudinem.Nunc uerò damnat Epiſodicas fabulas,nam ait eſſe omnium deterrimas.Repugnantia igitur loquitur Ariſtot. Reſpondeo conſentanea loqui Ariſtot.nam res ita ſeſe habet. Verum quidem eſt, Fabulas epiſodia recipere: & epiſodia πράγματα eſſe ἐξαγώνια,ſi actiones,quæ illis continentur, per ſe conſiderentur,& ſeparatim. Quatenus autem coniunguntur,cum actione illius perſonæ,ex qua fabula conſtituitur,iam non amplius epiſodia dici debent:at partes illius fabulæ,quæ ex rebus cohærentibus,coniunctisq́; una, & ſimplex facta eſt uelut in
B unum corpus redacta.Sed uerè,ac propriè dicerentur epiſodia in fabula,ſi non aptè cohærerent. Et hac ſanè ratione fabulæ illæ,quæ huiuſmodi habent epiſodia non cohærentia,dicuntur fabulæ epiſodicæ: nam aliæ,quamuis ex epiſodijs compactæ ſint,tamen,quia iam partes,& membra ueluti quædam fabulæ effectæ ſunt,nomen non retinent ductum ab Epiſodijs.His ita expoſitis,nũc conſequitur,ut declaremus,unde præpoſterus uſus epiſodicarum fabularum extiterit. Epiſodicæ fabulæ duplici de cauſa fiebant. Primùm propter inſcitiam,atque imperitiam poëtarum. Deinde propter quandam conſuetudinem, cui inſeruire uolebant poëtæ. Prior error multò grauior eſt,minusq́; excuſari poteſt:imò poëtæ illi uehemẽter reprehendendi,qui poëmata aggrediuntur conſcribenda,nec tamen norunt,quo artificio ſcribi debeant. Epiſodicarum quoddam fabularum genus innuit Horatius in epiſtola ad Piſones,ubi loquitur de ſatyris, quos in mediam tragœdiæ recitationem induci conſueuiſſe ſcribit,ut ea ratione relaxarentur animi audientium:qui alioqui defatigati fuiſſent,tragicarũ rerũ,quæ nimis feriæ,ſeueræq́; ſunt,recitatione. Altera cauſa,cur cõtigerit fabulas epiſodicas fieri,eſt ipſa conſuetudo,quæ ita tulit. Mos enim erat in fabularum recitationibus,ut concertatio fieret tùm inter poëtas,tum inter hiſtriones:oportebat igitur interponi epiſodia quædam: de hac certandi conſuetudine ſuperius multa diximus:ſed hic appono alium locum ex Nebulis Ariſtophanis,uerſus eſt,δὶ κελάδων τε χορῶν ἐρεθίσματα. Interpres illum ita exponit: ἐρεθίσματα δὲ, ἤγουν ἅμιλλαι, καὶ ὄργανα μουσικὰ, τοῖς γὰρ Διονυσίοις τοὺς κυκλικοὺς χοροὺς ἵστασαν, καὶ ἠγωνίζοντο οἱ κωμικοὶ, καὶ τραγικοὶ ποιηταὶ, ἀναγορεύοντες τὰ ὑπόγυιον αὐτοῖς πεποιημένα δράματα. Fit autẽ in his certaminibus,ut dum protrahere ſtudent Fabulam, peruertant ſeriem rerũ, & illud quod uocat Ariſtoteles τὸ ἐφεξῆς.in quo totũ eſt artificiũ fabulæ conſtituendæ,in qua in primis neceſſe eſt,ut omnia aptè cohæreant,ac coniungantur,ſicuti paulò ante declaratũ fuit,διαστρέφειν τὸ ἐφεξῆς.uerba ſunt Ariſtot. Illud enim ueluti norma quædã recta eſt, quã deprauare nõ licet, ſic Ariſtot.etiã lib.I.Rhet.ad Theod. de norma Leſbia loquẽs,ait:ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις ᾧ μέλλει κρίνειν κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν. de ea Plutar.in lib. πρὸς ἡγεμόνα ἀπαίδευτον,quẽ locũ ideo appono, quia mirificè illũ Ariſtot.declarat: δεῖ δὲ ὥσπερ ὁ κανὼν αὐτὸς ἀστραβὴς γινόμενος, καὶ ἀδιάστροφος οὕτως ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐφαρμογῇ, καὶ παραθέσει συνεξομοιῶν παραπλησίως, τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτοῦ κτησάμενον τὴν αὐτοῦ, καὶ κατευθύναντα τὴν ἀρχὴν, καὶ καταστησάμενον τὸ ἦθος οὕτω συναρμόττειν τὸ ὑπήκοον, οὐ γὰρ πίπτοντος ἐστὶν ὀρθοῦν.

,, Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν, καὶ ἐλεει- A
,, νῶν. ταῦτα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα, καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δό-
,, ξαν δι' ἄλληλα. τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ
,, τῆς τύχης. ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ
,, ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι. οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέ-
,, κτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυι, θεωροῦντι ἐμπεσών.

,, Quoniam autem imitatio nõ tantum perfectæ actionis, uerùm etiam
,, miſerabilium, terribilium ue eſt, hæc autem maximè talia erunt potiſſi-
,, mumq; pollebunt, quotieſcunq; per ſe ipſa inuicem admiranda illa acci-
,, dent: nimirum hoc pacto admirabile magis ſeſe offert, quàm ſi à caſu, uel
,, à Fortuna proficiſci appareat, ſiquidem in his etiam quæ à Fortuna pro-
,, ueniunt, illa quidem maximam admirationem præ ſe ferunt, quæ ueluti
,, ſuopte impulſu prouenire uideantur, ut in Argo Mityi ſtatua, quæ ſuper
,, inſpectantem collapſa, authorem Mityi necis interfecit.

Ex quibuſdam uerbis, quæ in definitione tragœdiæ appoſita fuerunt: nunc Ariſtoteles deducit aliã præceptionem, ea autem eſt huiuſmodi: Oportet præterea tragicam actionem eſſe commiſerabilem, ac terribilem. Deducitur uerò ex eo, quod eſt ante dictum, recitatione tragœdiarũ, purgari duas maximas animi perturbationes, commiſerationem & metum. Duo igitur explicat in præſentia Ariſtoteles. Primùm, præceptionem quam expoſuimus. Deinde quomodo ſingula fiant, ut aptè cieatur cõmiſeratio, & incutitur metus. Hic rurſus monitos uelim eos, qui prædicant ubique librum hunc Ariſtotelis eſſe mancum, ut animaduertant, quanto artificio, omnia iungat inter ſe Ariſtoteles, & ex ſuperioribus uerbis, quæ in definitione poſita fuerunt, ſingillatim ſeriem deducat totius ſuæ diſputationis. Hanc ego ſeriem, cum interruptam eſſe animaduertam, tunc ipſe quoque apertè fatebor, librum eſſe mancum: quid uerò hac ſerie pulchrius? quid aptius excogitari poteſt? Si igitur illi, nulla allata ratione, pergent eſſe moleſti, aut librum hunc non ſatis attentè legiſſe, aut non intellexiſſe omninò uidebuntur. Primùm ita ſe habet. Tragœdia requirit Actionem commiſerabilem, & terribilem. Duo hæc ſunt, τὸ ἐλεεινόν, τὸ φοβερόν, *quæ deducuntur ab ijs duabus perturbationibus, quæ recitatione tragœdiarum purgantur, ſunt autem hæ:* τὸ ἔλεος, καὶ ὁ φόβος. *Neque uerò utrumque ſemper ſimul eſſe poteſt in una re, ſed alterutrum aliquando ſeparatum: hoc per exempla tragœdiarum patere poterit. In Iphigenia Euripidis, mactantur hoſpites, hoc eſt* φοβερόν. *In Aiace Sophoclis inijcitur à Dijs amentia hominibus, quod prorſus terrorem incutit & metum. In Oedipode utrumque: nam quatenus fato imprudens ductus, delabitur ad magnam calamitatem, hoc eſt* φοβερόν, *nunquam enim cautum fatis cuiquam eſt ſua prudentia, aduerſus fati uim. Quatenus uerò oculis captus, miſerrimus fit, cum antea feliciſſimus eſſet, ſummoq; gradu locatus, hoc eſt* ἐλεεινόν. *In Electra eſt* ἐλεεινόν *tantùm, atque hæc demonſtraſſe ſatis ſit.* φοβερόν *uerò &* ἐλεεινόν *quomodo ſeſe inter ſe habeant, declarat Ariſtoteles libro primo Rhetoricorum, ubi ait: Amaſin, cum uidiſſet filium ſuum ad cædem trahi, non effudiſſe lachrymas: eundem, cum uidiſſet emendicantem amicum propter egeſtatem fleuiſſe, quia hoc commiſerabile, illud terribile eſt: terribile quotieſcunque animum hominis inuadit, occupatq;, commiſerationem omnem pellit, nam commiſerabile afficit animum, antè quàm ſeſe obijciat terribile. Verba Ariſtotelis ſunt*
,, *hæc:* διὸ καὶ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν, ἐπὶ
,, δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι, τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν, τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ
,, ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέους. καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. *Paulò poſt:* ὅσα ἐπ'
,, αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσι. *Atque hæc quidem ita ſeſe habent: oportet autem utrumque ineſſe in tragœdia. Nunc conſequitur, quod ſecundo loco fuerat propoſitum, ut declaremus: hæc* φοβερά, & ἐλεεινά, *ſunt ea quæ nobis accidunt præter opinionem. quicquid enim huiuſmodi eſt, neceſſariò eſt etiam admirabile, id eſt* θαυμαστόν. *Omnia igitur commiſerabilia, & terribilia ſunt etiam admirabilia, neque unquam commiſeratio, aut terror caret admiratione. Admirabilia autem huiuſmodi, de quibus loquimur, tribus accidunt modis. Fortuna, caſu, uiciſſitudine quadam mutua cauſarum, alia in aliam tendente: quam cauſarum connexionem, ſi liceret per Ariſtotelis ſententiam (nam is fatum nunquam in ſua philoſophia conceſſit) appellarem prorſus ipſum fatum. Fortuna (ut declarat Ariſtoteles libro primo Rhetoricorum, & libro ſecundo Phyſicorum) eſt, quotienſcunque aliqua fiunt, quorum cauſa*

A proferri non poteſt, nec habent τὸ οὐ φύσικα. Vt Iaculator, qui iaculum, ut ceruum perimat, contorquet, fortuitò latentem inter arbuſta perimit hominem. Caſus differt à fortuna, quia in brutis, anima, ſenſuq́; carentibus rebus eſt, ut cum aliquis ruina domus inter cœnandum opprimitur, quòd de Theramene narratur, uno ex XXX. Tyrannis, qui ex ruina domus, cum cæteri omnes conuiuæ obruti fuiſſent, ſolus incolumis euaſit, ſtatimq́; dixiſſe fertur: Nimirum maiori exitio me reſeruat fortuna. Ex connexione cauſarũ, ſeu mutua quadam ſucceſsione rerum: ea fiunt, quæ longam habent euentuum ſeriem, & in quibus apparet τὸ οὐ φύσικα: ut, ſi quis exemplum quærat, Oedipodi omnia quæ acciderunt: hæc uerò ab Ariſtotele uocantur μετάλληλα. Iam uerò cum tria hæc ita diſtincta ſint, quærimus, quænam magis tragica? Ea ſanè, quæ plus admirationis afferunt. Illa autem magis admirabilia ſunt, quæ ex aliqua cauſa, inſperata tamen, & occulta proueniunt, ea enim poſtea cognita augetur admiratio. Quòd autem τὰ μετάλληλα ſint magis admirabilia, quàm ea, quæ à fortuna, caſuq́; proueniunt, probat Ariſtoteles hac ratione. Admirabile quidem eſt id, quod prouenit à caſu, illud quoque quod à fortuna. Sed ſi arripias aliquid, in quo appareat caſus, & τὸ μετάλληλον, de quo locuti fuimus, animaduertes hoc eſſe multò admirabilius. Hoc quale ſit declaratur ab Ariſtotele huiuſmodi exemplo. Argis Mityos præclari uiri erat ſtatua, uirtutis ergò. Is peremptus poſtea in ſeditione ciuium ab improbo quodam homine. Contingit, labentibus annis, ut cum ad ſtatuam ipſius interfector Mityos ſtaret, cadens ſtatua illum peremerit. Hanc eandem rem paulò ſecius narrat Plutarchus in libro περὶ τῶν βραδέως ὑπὸ τοῦ θείου τιμωρουμένων, his uerbis: καὶ τὸ μίτυος τοῦ ἀργείου περὶ στάσιν ἀναιρεθέντος ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐν ἀγορᾷ θέας οὔσης ἐμπεσεῖν περὶ κτείναντι τὸν μίτυον, καὶ ἀνελεῖν. Apud eundem Plutarchum aliud ſimile huic recenſetur de quodam Callippo, qui cum amicitiæ ſub prætextu, Dionem amicum ſuum peremiſſet, eodem enſe aliquot annis poſt à ſuis familiaribus peremptus fuit. Verba Plutarchi ſunt hæc, paulò ante: τοῦ δ' ἐν καιρῷ ἢ τρόπῳ προσήκοντι γίνεσθαι τὰς τιμωρίας οὐ βέλτιον εἶναι τοῦ ταχὺ, καὶ πρᾶγμα νομίζειν, οἷον δεῖ τὸ περὶ κάλλιππον, ὃ ξιφιδίῳ φίλος εἶναι δοκῶν ἀπέκτεινε δίωνα, τούτῳ πάλιν αὐτὸν ὑπὸ τῶν φίλων ἀποθανεῖν. Huiuſmodi igitur euenta, & ſi caſu facta ſunt, uidentur tamen habere τὸ μετάλληλον, & τὸ οὐ φύσικα: & ideò ex talibus euentis pulcherrimæ fiunt fabulæ, quia habent τὸ θαυμαστὸν, τὸ φοβερὸν, τὸ ἐλεεινὸν, quæ tria habent ſimul maximam uim ad mouendos auditorum animos. Simile quiddam ijs, quæ ſuperius recitauimus ex Plutarcho, narrat Cic. in libro de fato. Icadio latroni ſaxum ingens ex ſpelunca in crura incidiſſe,
B ait enim: Puto enim, etiam ſi Icadius tùm in ſpelunca non fuiſſet, ſaxum tamen illud caſurum fuiſſe. Non diuerſum ab his refert Theocritus in Idyllio XXVIII. quod inſcribitur ἐραστὴς ſub finem:

καὶ ποτὶ τὸν θεὸν ἦνθε, τὸν ὕβριζε, λαΐνεας δὲ "
ἵστατ' ἀπὸ κρηπῖδος, ἐς ὕδατων ἐφύπερθεν, "
ἅλατο καὶ τ' ἄγαλμα κακὸν δ' ἔκτεινεν ἔφαβον "
αἷμα δ' ἐφοινίχθη, παιδὸς δ' ἐπενάχετο φωνά. "
χαίρετε τοὶ φιλέοντες, ὁ γὰρ μισῶν ἐφονεύθη, "
στέργετε δ' ὕμμες αἴτας, ὁ γὰρ θεὸς οἶδε δικάζειν. "

ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γίνεσθαι, ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους. "

Eiuſmodi enim hęc ſunt, ut nõ temere facta eſſe opinemur, ideoq́; pulcherrimas tales fabulas euadere neceſſe eſt. "

Hinc colligimus breuem epilogũ eorum omniũ quæ hactenus dicta fuerunt. Ait enim, pulcherrimas, maximeq́; artificioſas fabulas eas eſſe iudicandas, quæ habent tria hæc, τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, τὸ θαυμαστὸν, nam quamuis hæc fortuito, caſuq́; fiant, uidentur tamen fato quodam, & certa ratione fieri, ſed tota hæc res aliquantò copioſius declaranda uidetur. Stoici olim enixè operam dederunt, ut oſtenderent in rebus humanis omnia neceſsitate quadam fieri, fatoq́; ueluti quadam immutabili lege naturæ, regi. Ac ſanè Chryſippum ſcimus librum de fato ſcripſiſſe, quem in primis exagitat Euſebius in lib. VI. περὶ παρασκευῆς. Ariſt. uerò, peripateticiq́; omnes longe aliter ſentientes, neceſsitatem hanc tollere ex actionibus humanis conati ſunt, quibus autẽ rationibus effecerint hoc utrique, non eſt opinor, neceſſe, ut hoc loco explicem, legat igitur qui uolet, Alexandri Aphrodis. Libellum, de hac re uberrimè ſcriptum in hanc ſententiam. Veteres autẽ poëtæ tragici aut Stoicorũ opinionẽ ſecuti, aut uidentes una hac ratione poſſe audientiũ animos cieri ad cõmiſerationem, & obſtringi religione, & metu deorũ: eiuſmodi arripuerunt actiones, in quibus fatum illud, ac neceſsitas ineſſe uideretur, eiuſmodi Oedipodis illa eſt. Alexander in ſuo libello oſten

dit, philoſophos aſſertores fati, uel ob hoc ipſum uehementer reprehendendos, quòd Deos prædicere res fu- A
turas ſimul dicant hominibus: ſimulq́; illarum rerũ agendarũ imponere neceſsitatẽ, rem uerò totam ita nar-
rat: πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπα περὶ θεῶν λέγουσιν, ἐχρήντων γὰρ τινῶν πρὸς αὐτοὺς τί δὴ ποιεῖν, εἰ πάν-
τα τὰ γιγνόμενα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, αἱ παρὰ τῶν θεῶν μαντεῖαι μὴ γινόμεναι συμβουλαῖς ἐοι-
κυῖαι, ὡς δυναμένων διὸ ἤκουσαν καὶ φυλάξασθαί τι, καὶ ποιῆσαι τῶν ἀκουσάντων. καὶ δὴ καὶ τὸν
τῷ Λαΐῳ λοιδοροῦντα χρησμὸν παραδεχομένων, δι' οὗ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Πύθιος περὶ τοῦ μὴ δεῖν
παιδοποιεῖσθαι, εἰ γὰρ φυτεύσεις παῖδα, ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς, καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι' αἵ-
ματος φασίν. ὅτι δὲ μηδὲν αὐτοῦ τοιοῦτον χρήσαντος, οὐδὲν ἔμελλε τῶν περὶ τὴν περιπέτειαν
τὴν περὶ τὸν Λάϊον, καὶ Οἰδίπουν γινομένων γίνεσθαι, οὔτε γὰρ ἂν ἐξέθηκεν ὁ Λάϊος τὸν γενόμενον
αὐτῷ παῖδα ὡς ἐξέθηκεν, οὔτ' ἀναιρεθεὶς ὁ παῖς ὑπὸ τοῦ βουκόλου, καὶ δοθεὶς πρὸς εἰσποίησιν
τῷ Πολύβῳ Κορινθίῳ, ἀνδρωθείς, καὶ περιτυχὼν τῷ Λαΐῳ περὶ τὴν ὁδόν, ἀγνοοῦντι, καὶ ἀγνο-
ούμενος ἀπέκτεινεν αὐτόν, οὐ γὰρ ἄν ποτε ὡς υἱὸς ἔνδον παρ' αὐτῷ τρεφόμενος ἠγνόησε τοὺς
γονεῖς, ὡς τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνειν, τὴν δὲ ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον. ὅπως οὖν ταῦτα πάντα σω-
θῇ, καὶ πληρωθῇ τὸ τῆς εἱμαρμένης δρᾶμα φαντασίαν ὁ θεὸς διὰ τοῦ χρησμοῦ τῷ Λαΐῳ παρεῖχεν
ὡς δυναμένῳ φυλάξασθαι τὰ λεγόμενα, καὶ ἐπεὶ μεθυσθεὶς ἐπαιδοποιήσατο, ἐξέθηκε τὸ γενό-
μενον παιδίον, ὡς διαφθερῶν, ἥτις ἔκθεσις αἰτία τῶν ἀνοσίων μύθων ἐγένετο, εἶτα πῶς ταῦ-
τα λέγοντες σῴζουσι μαντικήν. ἡ γὰρ μαντικὴ δοκεῖ τῶν μελλόντων προαγόρευσις εἶναι, οἱ δὲ τὸν
Ἀπόλλω ποιητὴν ὧν προαγορεύει ποιοῦσι. Quæ igitur oraculorum, aut diuinationis utilitas (inquit
Alexander) fuerit? aut cur ea inquirant homines tanto ſtudio, ſi euentura uitare non poſſunt? Eoſdem re-
prehendit philoſophos, quòd ſecuti fabulas tragicas poëtarum, fatum aſſerere uoluerint, his uerbis: δῆλον
δὲ ὅτι κἂν ἄλλον τινὰ μῦθον πάλιν ἀκούσωσι παρά τινος τῶν τραγῳδοποιῶν, οἷς ἔργον ἐστὶ
ποιεῖν τὰ τοιαῦτα πλάσματα, πιστεύουσι τοῖς μύθοις, ὡς γεγονόσι, καὶ τὴν εἱμαρμένην
καὶ πρόνοιαν δι' αὐτῶν κατασκευάζουσι, καί τοι βέλτιον ἦν ἀναιρεῖν τὰς ὑποθέσεις τοιαύ-
τας διὰ τὴν ἀτοπίαν αὐτῶν. οἱ δὲ τοῖς ἀτοπωτάτοις πιστεύουσι ῥᾳδίως, καὶ τοῦ κατὰ λόγον αὐ-
τὰ γίνεσθαι αἰτίας τινὰς λέγειν οὐκ ὀκνοῦσιν. Prorſus enim credendum eſt ipſos poëtas accommodate
uoluiſſe loqui ad opinionem uulgi. Exiſtimant enim homines, cum occultas non perſpiciant cauſas rerum,
atq; actionum: fato illa fieri, cum præſertim habent τὸ μετάλληλον illud, de quo ſuperius locuti fuimus.
nam ſeriem cauſarum ex ſeſe mutuo pendentium aſſerebant eſſe fatum. Euſebius quoque in Chryſippũ in- B
uehitur, & Democritum hac de cauſa in libro προπαρασκ. ς. cum ait: οὐκοῦν φήσειεν ἄν τις ὦ Δημό-
κριτε, καὶ σὺ ὦ Χρύσιππε, καὶ σὺ ὦ μάντι, τεκνῶσαι μὲν γὰρ ἐθελῆσαι τὸν Λάϊον, κύριον ἦν
τὸν Λάϊον, καὶ ὥσπερ ἐκτρέψαι γῆμαι τὴν ἁρμονίαν ἔφη. τεκνώσαντι δ' αὐτῷ ἐπεῖναι ἀνάγ-
κην ἄφυκτον ὑπὸ τοῦ φύντος αὐτὸν ἀποθανεῖν, οὕτως οὖν τὴν ἐπὶ τῷ μέλλοντι ἀνάγκην παρέ-
χειν τῷ μάντει τὴν τοῦ γενησομένου προαίσθησιν. ἦν δὲ πού καὶ ὁ φὺς τῆς ἰδίας βουλήσεως
κύριος, ὥσπερ ὁ φύσας, καὶ ὡς ἐκεῖνος τοῦ τεκνῶσαι καὶ μή, οὕτως οὗτος τοῦ ἀποκτεῖναι, καὶ
μή. Ariſtoteles igitur, qui ſentiebat, hæc quidem τὰ μετάλληλα non fieri fato, aut neceſsitate ulla, cupie-
bat tamen, cum loqueretur de tragœdia, inſeruire, ſalua dignitate, ac ſententia ſua, poëtarum, uulgariumq́;
opinioni, non quidem fato ea fieri dixit, nam hoc ipſius ſententiæ fuiſſet repugnans, ſed non temerè uideri
hæc fieri, uidentur enim fato fieri: atque hinc omnis error hominum, ac philoſophorum quoque extitit,
quòd ea, quæ apparent, approbantes, occultiores, ueriores q́; cauſas non indagarunt. Euitauit tamen no-
men fati ſemper, atque ideo hoc loco dixit οὐκ εἰκῇ, id eſt non temere, quatenus enim ita ait, & illis induit,
quaſi ſi non temerè fiant, ergo fato, prouidentiaq́; Deorum, duo enim hæc conſequantur ſimul neceſſe eſt,
quod perſpexit Alexander, in ſuo libello, cum ait: καὶ διὰ μύθων τὴν εἱμαρμένην, καὶ πρόνοιαν κα-
τασκευάζουσι, & tamen per illa uerba οὐκ εἰκῇ, etiam ſignificauit Ariſtoteles, nõnulla ex iis, quæ ipſi
fato fieri dicebant, fortuito fieri, nonnulla uerò natura. Hæc enim eſt ipſius ſententia, ſicuti declarat idem
Alexander, exempla autem hæc affert. Incontinens aliquis eſt, ac uoluptatibus deditus, ad haſq́; ſuapte na-
tura propenſius fertur: huic accidant neceſſe eſt ea incommoda, quæ huiuſmodi ſolent accidere. Auarus ali-
quis eſt rapax, crudelis, omniaq́; hæc inſita habet à natura: in ea igitur incidat neceſſe eſt, quæ conſequi ta-
les ſolent. Hoc fatum ueteres uocabant Stoici. Peripatetici naturam appellant. Verba Alexandri ſunt hæc:
διὸ καὶ λέγοι τις ἂν εὐλόγως τὴν οἰκείαν φύσιν ἀρχὴν ἑκάστου, καὶ αἰτίαν εἶναι τῶν γινο-
μένων ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν τάξεως, ἀπὸ ταύτης γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἵ τε βίοι τῶν ἀνθρώ-
πων τὴν τάξιν, καὶ τὴν καταστροφὴν λαμβάνουσιν. ὁρῶμεν οὖν, ὅτι καὶ τὸ σῶμα τῷ ποιόν, ἢ
ποιὸν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ ἐν νόσοις, καὶ φθοραῖς ἀκολούθως τῇ φυσικῇ συστάσει γίνεται. κατὰ
δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς εὕροι τις ἂν παρὰ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν διαφό-

ρους γινο-

A ους γινομένας ἑκάστῳ τάς τε προαιρέσεις, καὶ τὰς πράξεις, καὶ τοὺς βίους. ἦθος γὰρ ἀνθρώπου “
δαίμων κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, τουτέστι φύσις, ὡς ἐπὶ πλεῖστον γὰρ ταῖς φυσικαῖς κατασκευαῖς “
τε, καὶ διαθέσεσιν, τάς τε πράξεις, καὶ τοὺς βίους, καὶ τὰς καταστροφὰς αὐτῶν ἀκολούθως ἰ- “
δεῖν ἔστι. τῷ μὲν γὰρ φιλοκινδύνῳ, καὶ θρασεῖ φύσει βίαιός τις καὶ ὁ θάνατος ὡς ἐπὶ τὸ- “
πλεῖστον, αὕτη γὰρ ἡ τῆς φύσεως εἱμαρμένη, τῷ δέ γε ἀκολάστῳ τὴν φύσιν, τό τε ἐν ἡδοναῖς “
αὐταῖς καταγηρᾶν. οὗτος γὰρ ὁ τῶν ἀκρατῶν βίος, καὶ ἐν τοιούτοις αἱ τοῦ βίου καταστροφαὶ πά- “
λιν εἰσὶ καθ' εἱμαρμένην, καὶ τοῖς ἀνελευθέροις δὲ τὴν φύσιν, καὶ ἀπλήστοις περὶ κτῆσιν χρη- “
μάτων, καὶ τὰ τῆς εἱμαρμένης συνῳδά, ἐν ἀδικίαις γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ τούτων βίος, καὶ ἡ τοῦ βίου ἡ καταστροφὴ τοῖς κατ' αὐτὰ πράττουσιν ἀκόλουθος τούτοις. *Hæc eſt Peripateticorũ, Ariſtotelisq́; ſententia: ſed eſto, hæc non temere fieri, nõ natura, ſed ſato ac neceßitate quadam, ſeu prouidentia Deorũ, ſicuti exiſtimaſſe olim Stoici uidentur, Tragiciq́; poetæ omnes, ſecuti uulgarium ſententiam hominũ: neceſſe eſt omnino omnium laudatiß. pulcherrimasq́; fabulas in tragœdijs eas eſſe, quæ huiuſmodi fuerint: ratio autem huius concluſionis eſt, quæ elicitur ex uerbis Ariſtot. quia has res homines opinantur, non fieri temere, ſed fato, ac uoluntate Deorum regi: homines igitur audientes talia inuadit, occupatq́; ſuperſtitio, ac religio uehemens, quæ timorem, metumq́; inijcit ipſis, quòd exiſtimãt ea quoq; ſibi poſſe accidere, metuuntq́;, ne eadem ſibi aliquando accidant. Libet uerò mihi breuiter oſtendere in ijs, quæ Oedipodi acciderunt, omnia poſſe ad naturam redigi, ſicuti docuit Alexander. Laius rex prouidus, ſuæq́; timens ſaluti: ſeruus à quo exponitur iuſſu regis crudelis: paſtor, à quo ſuſcipitur aliturq́; infans expoſitus, humanus piusq́;. Oedipus iam grandis natu iracundus, iniuriarumq́; acerrimus ultor perſpicax, prudẽs, & callidus: ideo exponi iubetur à Laio infans. Seruus ob crudelitatem nouo genere ſuſpendij perimere uult infantem. paſtor humanitate impulſus infantẽ ſoluit, liberat, alitq́;. Occurrens Laio in uia Oedipodus præ nimia iracundia, cum iniuriam illatam ſibi ferre non poſſet, perimit Regem, & comites. Hæc igitur ita à natura prouenerunt, præterquàm quòd multi euentus fortuiti interea miſti ſunt: nam cum Laius aliò tenderet cum comitibus, incidit in Oedipodem. Oedipus in Laium, illud quoque fortuitum, ut alia de cauſa per ſyluam errans paſtor incideret in ſuſpenſum infantem, ſeruaretq́;. Ariſtotelis igitur ſententia, dicantur iſta tum ex natura, tum ex fortuna ita proueniſſe, ueteres autem Stoici dicerent hæc fato contigiſſe.*

B Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι. καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν “
μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν “
πρᾶξιν, ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας ἢ “
ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. πεπλεγμένη δὲ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνωρισμοῦ, “
ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι. “

Fabularum aliæ ſimplices, aliæ implexæ: quemadmodum & actiones, “
quarum imitationes ſunt ipſæ fabulæ, talem illico ſpeciem præ ſe ferunt. “
Simplicem actionem uoco, in qua quidem (ut dictum eſt) continua una, “
abſque peripetia, agnitione'ue agendo fit mutatio: implexam, quæ uel “
agnitione, uel peripetia, uel etiam utraq; “

Connectuntur hæc cum ſuperioribus, atq; ex ijs deducuntur, in hunc modum. Poſtquam declarauit Ariſtot. in tragœdijs tria ineſſe, τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, τὸ θαυμαστὸν, colligit ex his, duo eſſe fabularum tragicarum genera, nam aliæ ſunt ſimplices, aliæ ſunt implexæ. aut enim tria illa ſimul omnia inſunt in fabula, aut aliqua ſeparatim: ſi ſeparatim, ut τὸ ἐλεεινὸν, ſi ſimul aut duo, ut τὸ ἐλεεινὸν καὶ φοβερὸν, aut tria, ut τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, τὸ θαυμαστὸν. Neque plures his quatuor modis reperiri poſſunt, quorum duo ſunt ſimplices, alij duo ſunt implexi. nam τὸ φοβερὸν non ponitur unquàm ſeparatim per ſe: neque τὸ θαυμαστὸν, ſicuti ex ijs, quæ dicta ſunt antè, facilè perſpici poteſt, & paulò poſt apertius patebit per exẽpla ex ueteribus allata. Probatur autẽ ſuperior diuiſio Ariſtot. hac ratione. Quot fuerint actionum genera, totidem etiam ſint oportet genera fabularum. nam fabulæ ſunt actionũ imitationes aut uerarũ, aut uériſimilium. Vt igitur aptè intelligamus, qualis ſit ſimplex, aut implexa fabula, prius eſt declarandum, quænam dicatur actio ſimplex, & quæ implexa. Actio ſimplex his uerbis deſcribitur ab Ariſtotele: ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς, καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας, ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. Vertit Paccius μετάβασι , mutationẽ, quod alienũ eſt à ſententia Ariſtot. nam non de mutatione, ſed de exitu actionis, & fabulæ loquitur, mutatio autẽ in fabula non poteſt fieri ſine agnitione, & peripetia ſic

igitur ſunt uertenda. Cuius, cum continua, & una ſit ut antè dictum fuit, tranſitio ſit ſine ulla peripetia, & agnitione. μετάβασιν igitur uocat Ariſtot. inclinationem ſabulæ: ſeu eam, quæ à nõnullis uocatur, Cataſtrophe, hoc eſt exitus rei, ea itaque ſabula, in qua ſit actionis declinatio ſine ulla peripetia, & agnitione, dicitur ſimplex: quid autẽ ſit peripetia & agnitio, declarabitur poſtea. poßit ambigere aliquis in illis uerbis, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας, ἢ ἀναγνωρισμοῦ, an ſabula dicatur una, quotienſcũq; peripetiam, agnitionem'ue nõ habeat, alioqui nõ dicatur una, ſi fuerit in ipſa peripetia, & agnitio. ſed ſciendũ nõ hoc uoluiſſe ſignificare Ariſtot. nihilò enim minus una ſabula dicitur, quæ peripetiam, & agnitionẽ habet, quàm quæ nõ habet. Verùm quoniam ſabula citius ad exitũ deducitur, ſi non interſeratur ulla agnitio, aut peripetia: magiſq; rectà cõtendit ad Cataſtrophen, quàm ſi ſe per illas partes inſinuet: ideo dictũ eſt unam eſſe, cõtinuamq; ſabulam, quia minus multis interrupta eſt epiſodijs, nam peripetia, & ea præſertim quæ per agnitionẽ ſit, epiſodium unũ occupent neceſſe eſt, & quãuis epiſodia cum re ipſa cõiuncta ſunt, tamen quia ſabulam protrahunt, prolixioremq; faciunt: obliquiore uia tendere ad exitũ, cum talia epiſodia habuerit, uidetur ſabula. Exemplum peti poteſt ex tragœdia Sophoclis, quæ Aiax μαστιγοφόρος inſcribitur. ea enim neq; peripetiã, neq; agnitionẽ ullam habet, & celerrimè deducta fuiſſet ad exitũ, niſi ingenioſe poëta captaſſet epiſodia, tùm à perſona Tecmeſſæ, tum à cõtentione Menelai, & Teucri. Nũc redeo ad quatuor illos modos declarandos, quorũ duo ſimplices ſunt, duo implexi. Prior modus ſimplex eſt, qui habet τὸ ἐλεεινὸν tantùm. qualis eſt in Philoctete, in Trachinijs, in Medea, in Hecuba. Alter modus ſimplex eſt, qui habet τὸ ἐλεεινὸν, καὶ φοβερὸν, qualis eſt in Aiace, nã hominẽ quilibet cõmiſeratur, & ſibi timet, ne, Deorum ira, aliquid ſimile accidat. Prior autẽ modus, qui implexus eſt, habet τὸ ἐλεεινὸν, καὶ θαυμαστὸν, qualis in Iphigenia in Tauris: nam & cõmiſeratione digni ſunt mactandi Hoſpites: & agnitio illa fortuita, ac peripetia, admirabilis eſſe uidetur, qualis in Electra Sophoclis: nam & ipſa lugens cõmiſerationem ciet: & agnitio illa admirationẽ habet, quòd præter ſpem ſit, & inſperatũ affert cõmodum. Alter modus implexus eſt, qui habet τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ θαυμαστόν. qualis Oedipus Tyrannus, nam is cõmiſeratione dignus eſt, & ira Deorũ immiſſa peſtis, oraculo Apollinis, uaticinioq; Tireſiæ detectum ſcelus, quod ab inſcio fuerat patratũ, metum inijcit, ac religionẽ: præterea euentus illi rerũ, qui è fato pendere uidẽtur, longa quadam ſerie ducti, multũ afferũt admirationis. Perplexam ſabulam deſcribit his uerbis Ariſtoteles: ἐξ ἧς μετ᾽ ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασις ἐστί, id eſt, ex qua poſt agnitionẽ, uel peripetiam, uel utranq; exitus, cataſtropheq; ſabulæ ſit: nam aliæ ſunt ſabulæ, in quibus agnitio tantùm ineſt, qualis eſt Iphigenia Euripidis in Tauris. Aliæ, in quibus peripetia tantùm, qualis Antigone Sophoclis, nam Creon poſt peremptam Antigonen, cum ſperaret ſe lætum fore, magnaq; cariturũ moleſtia, luget Eurydices coniugis interitum, quæ impatiẽs doloris, quem conceperat ex Hæmonis filij morte, ſuſpendio finierat uitam: nam Hæmon, qui deperibat Antigonen, eius morte audita, ſibimet mortẽ conſciuerat. Aliæ ſunt, in quibus eſt ſimul & peripetia, & agnitio, qualis Oedipus Tyrannus Sophoclis.

» Ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου. ὥστε ἐκ τῶν προγεγε-
» νημένων συμβαίνειν ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίγνεσθαι ταῦτα. διαφέρει
» γὰρ πολὺ γίνεσθαι, τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

» Hæc uerò in ipſo rerũ contextu ita aſtruenda ſunt, ut ex his, quæ prius
» acta fuerint, neceſſariò ſequi, aut certè ueriſimiliter agi uideantur. Multũ
» enim differt, ſiant hæc per hæc, an ex his.

Præceptum tradit Ariſtoteles, quod eſt huiuſmodi. In ſabula, quam diximus implexam uocari, ita Agnitionis, & peripetiæ eſt habenda ratio, ut inter ſe aptè cohæreant, & alterum ex altero conſequatur aut neceſſariò, aut ſecundũ ueriſimile, multum enim differt, inquit Ariſtot. an hæc per hæc ſiant, aut poſt hæc, ita uerba ſunt uertenda, quæ non aptè uertit Paccius: uerùm locus hic, quoniam adhuc obſcurus eſt, copioſius uidetur eſſe declarandus: magnam ubiq; rationẽ eſſe habendam præcipit Ariſtot. in ſcribenda tragœdia, ordinis ac coniunctionis rerum. Cum igitur interſerenda fuerit aut agnitio, aut peripetia: uidendum eſt, ut nõ extrinſecus, ſed ab ipſa ſabulæ conſtitutione ducatur, atque ex ipſa prorſus actione enaſci uideatur, ſicuti conſequentia ex præcedentibus ſolent, aut effecta à ſuis proprijs, uerisq; cauſis: indocti quippe poëtæ, ac parum periti artificij ſcribendarum tragœdiarũ, ſæpè hæc extrinſecus à rebus longinquis petunt, quod ualde eſt reprehendendum. Fuit ſanè etiam olim (ſicuti nunc in ſcribendis comœdijs uidemus) genus quoddam indoctorum poëtarum, qui ſeriem hanc, ac connexionem rerũ non ſeruantes, conſtitutionem ſabulæ diſiunctam ac diſgregatam faciebant: atque ſi quando agnitionem, aut peripetiam inducere uoluiſſent, id minus aptè

A aptè faciebant, interrumpentes ſeriem fabulæ, quo enim ſpectat (dicam enim quale ſit uitium noſtratium hominum, qui multum ſibi placent in ſcribendis comœdijs) manus illa armatorum ſatellitum, ſeu lictorũ, qui perſonas in ſcena in carcerem rapit, magnasq; ciet turbas? quaſi uerò peripetia, aut ſolutio fabulæ, nõ ex ipſis rebus ab ingenioſo poëta deduci poßit, ita ut ſit cum tota conſtitutione coniuncta. legant uelim hi, poëtas Græcos, obſeruentq;, quali ratione ab ipſis & peripetiæ, & agnitiones inducãtur in fabulas, interſeranturq;. exempla hoc loco afferrem, ſed quia de agnitione paulò poſt copioſius agemus, tunc exemplis rem totam declarabimus: & quoniam peripetiæ ipſemet Ariſtoteles affert exempla, in conſequenti contextu, ibi copioſius allatis exemplis hoc patefaciemus. Nunc declaro uerba illa: ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβαίνειν, uocat Ariſtot. τὰ προγεγενημένα ea, quæ antè facta fuerũt, & præcedentia, ex præcedentibus pendent conſequentia. Conſequentia ſunt illa, in quibus eſt aliquid prius, aliquid poſterius: atque hæc ſanè huiuſmodi ſunt, aut quòd ita inter ſe ſunt collocata, & poſita: aut quòd eiuſdem ſunt generis, hæc ſimilia inter ſe ſunt, & alterũ ex altero gignitur: ut auus, pater, filius, ſemen, frutex, fructus, folia. illa uerò diſsimilia, diuerſorumq; generum eſſe poſſunt, & tamen ſitum eiuſmodi ſortiri, ut hoc prius, illud poſterius ſit. Sicuti in Panathenæis pompa, certamen tragicorum, certamen comicorũ, ſaltatio chori. Requirit igitur Ariſtoteles in fabula præcedentia, & conſequentia eiuſdem generis: atque peripetiam & agnitionem ait ita debere collocari inter ſe, & coniungi cum cæteris partibus fabulæ, ut ex ipſis enaſci uideantur. Et quoniam agnitio, ac peripetia primũ locum non obtinent in fabula, ſed cætera conſequuntur. ideo ait ipſas deduci ἐκ τῶν προγεγενημένων, quaſi innuat Ariſtoteles has eſſe poſteriores, & conſequi priores partes fabulæ, ſicuti dicimus duo conſequi unum: nõ autem unũ, duo: nam illud ſemper conſequitur hoc. hoc ſemper præcedit illud. talem ordinẽ ſignificauit multò magis Ariſtot. cum ait, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἐξ εἰκότος, quæ uerba ſunt à me alio loco ſæpe declarata, cum de ſerie, ac cõiunctione fabulæ partium, actionumq; loquerer ex Ariſtot. præſcripto. Conſequuntur alia uerba in contextu Ariſtotelis, quæ conſideranda ſunt, & explicanda diligẽtius, διαφέρει γὰρ πολὺ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε. Ea quæ dicũtur, HAEC PER HAEC, ſunt effecta, quæ ex ſuis cauſis proueniũt: ea uerò, quæ dicũtur HAEC POST HAEC, ſunt res, quæ diuerſo fiunt tempore, altera poſt alteram. Ariſtot. in lib. τῶν κατηγοριῶν ait, alterũ altero dici prius, aut poſterius quatuor, ſeu quinque modis. Primus modus cõtinet ea, quæ diſtinguuntur tempore, uerba illius ſunt hæc: πρῶτον μὲν τὸ, καὶ κυριώτατα κατὰ τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃ πρεσβύτερον ἕτερον

B ἑτέρου, καὶ παλαιότερον λέγεται). τῷ γὰρ τὸν χρόνον πλείω εἶναι, καὶ παλαιότερον, καὶ πρεσβύτερον λέγεται). Cum igitur in libello hoc Poëtices ait τάδε μετὰ τάδε, id eſt hæc poſt hæc, ea ſignificauit quæ priora ſunt, ſeu poſteriora tempore, & diuerſa tamen inter ſe. Non hoc modo peripetiam, & agnitionem conſequi cæteras partes, iisq; eſſe poſteriores oportet: nam eſſent diſiunctæ ab illis, quamuis ordine eo collocarentur. Requiritur autem in primis in fabula ut omnia cohæreant, atque ita ſint ſimul connexa, ut alterũ ex altero quodammodo enaſcatur, ac deducatur. ſed huiuſmodi non fuerint, ſi ſint τάδε μετὰ τάδε, hoc eſt κατὰ χρόνον. Secundus modus, qui explicatur ab Ariſt. ἐν κατηγορίαις, et dicitur κατὰ τὴν ἀκολούθησιν τοῦ εἶναι, nihil confert ad rem noſtram hanc, de qua loquimur, explicandam. nam ea ſunt (ut inquit Hammonius) priora, uel poſteriora τῇ φύσει, hoc eſt ſimpliciora, ſeu minus compoſita. Tertius modus continet ea, quæ ſunt priora κατά τινα τάξιν, id eſt ordine. Ordo autem aliquando ſemper idem eſt, ut quæ priora ſint, ſemper ſint priora, & poſteriora ſemper poſteriora, aliquando eiuſmodi, ut non ſemper eadem priora, & poſteriora, ut elementa in dictionibus conficiendis: aliquando enim hoc prius, aliquando idem in alia dictione poſterius eſt. Sed omnino elementum ſemper prius eſt ſyllaba, & ſyllaba prior dictione. atque hic ordo ſemper idem eſt, & eadẽ ſemper priora cõtinet, aliaq; ſemper poſteriora, ſicuti etiam in ſcientijs demonſtratorijs: nam propoſitiones duæ apta ſerie inter ſe collocatæ altera poſt alteram, præcedunt concluſionem: atque ipſa concluſio ex illis deducitur, tanquàm effectum à ſua cauſa. Eodem modo, in fabula tragica agnitionem, ac peripetiam ex prioribus deduci oportet, atque ſic erunt τάδε διὰ τάδε, non ſecus, ac ab igni exiſtit fumus neceſſariò, tanquam τόδε διὰ τόδε. Patet igitur per hæc uerba uoluiſſe ſignificare Ariſtotelem: oportere agnitionem, ac peripetiam: non fortuitò inſeri in fabula tragica, ut diſiunctæ uideantur, aut alienæ à reliquis partibus, temerèque interpoſitæ: ſed connexas eſſe cum tota actione, ita ut ab ipſa enaſcantur. Quid multis? agnitionem, ac peripetiam huiuſmodi tragicarum fabularum (loquor de ijs, in quibus inſunt) eſſe partes rationis (ſic enim omnes loquuntur exprimentes uerbum Ariſtotelis λόγον) dicendum eſt, id eſt, ex quibus ſumatur ipſarum definitio: nam, ſicuti bipes, ratione præditum, aptum ad ridendum, terreſtre, animal, hæc omnia dicimus eſſe quaſdam partes rationis, ex quibus ſcilicet tota ratio, ſeu definitio hominis conſtat: dicimus enim hominem eſſe animal, terreſtre, bipes, ratione præditum, & aptum natum ad ridendum: ſic, aliæ partes quotcunque ſunt,

A ἀγ. ὦ παῖ καλῶς εἶ δῆλος οὐκ εἰδὼς τί δρᾷς.
οἰδ. πῶς ὦ γεραιέ, πρὸς θεῶν δίδασκέ με.
ἀγ. εἰ τῶνδε φεύγεις οὕνεκ᾽ εἰς οἴκους μολεῖν. Paulò post
οἰδ. πῶς δ᾽ οὐχί, εἴγε παῖς τῶνδε γεννητῶν ἔφυν;
ἀγ. ὅθ᾽ οὕνεκ᾽ ἦν σοι Πόλυβος οὐδὲν ἐν γένει.
οἰδ. πῶς εἶπας, οὐ γὰρ Πόλυβος ἐξέφυσέ με;
ἀγ. οὐ μᾶλλον οὐδὲν τοῦδε τ᾽ ἀνδρὸς, ἀλλ᾽ ἴσον.
οἰδ. καὶ πῶς ὁ φύσας ἐξ ἴσου τῷ μηδενί;
ἀγ. ἀλλ᾽ οὔ σ᾽ ἐγείνατ᾽ οὔτ᾽ ἐκεῖνος, οὔτ᾽ ἐγώ.
οἰδ. ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ παῖδά δή μ᾽ ὠνομάζετο;
ἀγ. δῶρόν ποτ᾽ ἴσθι τῶν ἐμῶν χειρῶν λαβών.
οἰδ. κᾆθ᾽ ὧσ᾽ ἀπ᾽ ἄλλης χειρὸς ἔστερξεν μέγα;
ἀγ. ἡ γὰρ πρὶν αὐτὸν ἐξέπεισεν ἀπαιδία.
οἰδ. σὺ δ᾽ ἐμπολήσας, ἢ τεκών μ᾽ αὐτῷ δίδως;
ἀγ. εὑρὼν ναπαίαις ἐν κιθαιρῶνος πτυχαῖς.
οἰδ. ὡδοιπόρεις δὲ πρὸς τί τούσδε τοὺς τόπους;
ἀγ. ἐνταῦθ᾽ ὀρείοις ποιμνίοις ἐπεστάτουν. Paulò poſt:
οἰδ. ἦ γὰρ παρ᾽ ἄλλου μ᾽ ἔλαβες, οὐδ᾽ αὐτὸς τυχών;
ἀγ. οὐκ ἀλλὰ ποιμὴν ἄλλος ἐκδίδωσί μοι.
οἰδ. τίς οὗτος; ἦ κάτοισθα δηλῶσαι λόγῳ;
ἀγ. τῶν λαΐου δήπου τις ὠνομάζετο.
οἰδ. ἦ τοῦ τυράννου τῆσδε γῆς πάλαι ποτέ;
ἀγ. μάλιστα. τούτου τ᾽ ἀνδρὸς οὗτος ἦν βοτήρ.
οἰδ. ἦ κἄστ᾽ ἔτι ζῶν οὗτος ὥστ᾽ ἰδεῖν ἐμέ;
ἀγ. ὑμεῖς γ᾽ ἄριστ᾽ ἂν εἰδεῖτ᾽ οὑπιχώριοι. *& quæ ſequuntur.*

Nam paulatim agnoſcit ex eius Nuncij ſermone, qui illum ſuſpicione tali liberare ſtudebat, ſe cum matre Iocaſte iam concubuiſſe, & Laium peremiſſe. Aliud exemplum apponit Ariſtoteles, ex quo cognoſcamus
B *quid ſit* περιπέτεια, *quomodoq; ſe habeat: eſt autem ſumptum à Lynceo, talem inſcriptionem tragœdiæ nuſpiam adhuc legi. Sed argumentum huiuſmodi fuit. Danaus rex Argiuorum quinquaginta filias ſuas Aegiſti regis fratris filijs totidem deſpondit, quæ iuſſu patris Danai maritos dormientes ferro aggreſſæ peremerunt. Hypermneſtra è multis una inſigni pietate in maritum Lynceum fuit, nam illum clàm incolumem dimiſit. Danaus id audiens inſectatus eſt Lynceum, ut perimeret, ſed à Lynceo Danaus peremptus fuit. De Hypermneſtra Horatius libro tertio Od. ita ait:*

Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax, & in omne uirgo
Nobilis æuum.
Surge quæ dixit iuueni marito,
Surge, ne longus tibi ſomnus, unde
Non times, detur, ſocerum, & ſceleſtas
Falle ſorores. *& quæ ſequuntur.*

Pindarus quoque ode X. Nemeorum:

δαναοῦ πόλιν, ἀγλαο/
θρόνων τε πεντήκοντα κορᾶν, χάριτες,
ἄργος, ἥρας δῶμα θεοπρεπὲς, ὑμνεῖ-
τε, φλέγεται δ᾽ ἀρεταῖς
μυρίαις ἔργων θρασέων ἕνεκεν.
μακρὰ μὲν τὰ περσέως ἀμ-
φὶ μεδοίσας γοργόνος.
πολλὰ δ᾽ αἰγύπτῳ κατῴκισθεν ἄστη
ταῖς ἐπάφου παλάμαις.
οὐδ᾽ ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη μονό-
ψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῖσα ξίφος.

A eſt, quod declarat Ariſtoteles libro primo ὑστέρων ἀναλυτικῶν, his uerbis: ὅτι μὲν γὰρ πᾶν τρίγωνον ἔχει δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας, προῄδει, ὅτι δὲ τόδε τὸ ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ τρίγωνον ἐστὶν, ἅμα ἐπαγόμενος ἐγνώρισε. ἐνίων γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μάθησις ἐστὶ, καὶ οὐ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἔσχατον γνωρίζεται, ὅσα ἤδη τῶν καθ' ἕκαστα τυγχάνει ὄντα, καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου τινός· πρὶν δ' ἐπαχθῆναι, ἢ λαβεῖν συλλογισμὸν τρόπον μέν τινα ἴσως φατέον ἐπίστασθαι. τρόπον δ' ἄλλον, οὔ. ὃ γὰρ μὴ ᾔδει εἰ ἔστιν ἁπλῶς, τοῦτο πῶς ᾔδει ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἁπλῶς, ἀλλὰ δῆλον, ὡς ὡδὶ μὲν ἐπίσταται, ὅτι καθόλου ἐπίσταται, ἁπλῶς δ' οὐκ ἐπίσταται). Atque hic etiam eſt modus agnitionis, quo utuntur poëtæ tragici, comici quoque. declarat uerò apertiſsimè, qualis ſit, Philoponus uerba Ariſtotelis exponens, his uerbis: τοῦ οὖν γνωρίζειν δύο εἰσὶ τρόποι, εἷς μὲν ὅταν προεγνωκότες τι αὖθις τοῦτο προσλάβωμεν, λήθης μὴ μεταλαβούσης, οἷον ὅταν πρώτως ἑωρακότες τινὰ, εἶτα τούτου τὴν μνήμην ἔχοντες, πάλιν αὐτὸν ἴδωμεν, λεγόμεθα τοῦτον γνωρίζειν. doctè adnotat Philoponus inter cognitionem, & ignorationem non intercedere obliuionem: nam ſi intercedret, iam non eſſet appellanda agnitio, ſed reminiſcentia, cum inquit: εἰ δὲ λήθη μεταλαβήσει, εἶτ' αὖθις τὴν πρότερον αὐτοῦ γνῶσιν ἕξομεν, οὐκ ἔτι γνωρίζειν τοῦτον λεγόμεθα, ἀλλ' ἀναμιμνήσκεσθαι. Sed ſi diligenter conſideres, quamuis primus hic modus recognoſcendi declaratus ab Ariſtotele, & Philopono, ſimilis ſit huic agnitioni, quæ fit à poëtis: differre tamen uidebis aliqua ex parte, hanc ab illa: nam hæc noſtra, de qua loquimur, agnitio poëtica, paulatim fit, illa ſtatim: quoniam à latentibus ſignis deducunt ſuam agnitionem poëtæ, quæ nō ſtatim percipiuntur ſenſu: poſt longū igitur tempus interiectū in colloquendo fit: planè enim poëtis tali ſuit opus artificio, ut magis augeretur admiratio, id eſt τὸ θαυμαστὸν, illud, de quo ſuperius locuti ſumus, ad oblectandos animos ſpectatorū. Altera uerò agnitio, nulla fit interpoſita mora, ubi primùm faciem aliquā aliquis eſt intuitus, Adde, ſi quærat aliquis cauſam rei huius, quia Poëtæ nunquā inducunt agnitionē in ſua poëmata, niſi inter eos, qui poſt multos annos ſe nō reuiſerunt, neq; inter ſe collocuti fuerūt: præterea etiam cupidos ſui reuiſendi, atq; nihil aliud quàm id ipſum cogitantes, & loquentes, ideoq́; de abſentia illorū dolentes, ut uideri poteſt in Sophoclis Electra, & Euripidis Iphigenia in Tauricis. Alter modus recognoſcendi, qui apud Ariſtot. eodem loco declaratur à Philopono, nō uidetur mihi ſpectare ad tragœdiā. eſt autē, cum aliquid uniuerſale, quod antè percepimus ab aliquo, adaptamus ad ſingulare, quod tùm ſeſe nobis obtulerit, conferentes illud cum hoc, colligimus hoc illud eſſe. Verba Philoponi ſunt, δεύτερος δὲ ὡς

B ὅταν ἔχοντες τὴν καθόλου τινὰ ἔννοιαν, μερικῷ τινὶ προσλάβωμεν, ὃ μὴ πρότερον ἐθεασάμεθα, εἶτα τοῦτο ἐφαρμόσωμεν τῷ καθόλου, οὗ τὴν γνῶσιν ἔχομεν, & quæ ſequūtur. Non tamen negarim aliquando fortaſſe hunc agnitionis modū poſſe induci à poëtis, ſed id nunquā à ueteribus factum legi adhuc, quod quidem nunc mihi hæc ſcribenti ueniat in mentē. Sed ſi hūc poſteriorē modum immutes aliquantulū, dicasq́;, cum ſenſu antè aliquid percepimus, menteq́; arripuimus, ac repoſuimus cogitatione eius formam ac imaginem: poſtea incidentes in illud poſt multū tempus, illud conferimus cum notione noſtræ mentis, colligimusq́; illud eſſe, quod antè perceperamus: fortaſſe ita effictus, immutatusq́; modus hic pertineat ad Poëtas, immutatū uoco, quia differt ab eo, quē exponit Ariſtot. & Philoponus, quòd in eo notionē rei uniuerſalem percipimus, antequàm rem inſpexerimus, in hoc noſtro, prius rem inſpicimus, poſtea cogitatione arripimus eius notionē, quæ uniuerſalis dici nō poteſt, ſicuti illa: quia uerſatur circa indiuidui unius rei accidens aliquod unū particulare, ut patet in exemplo cicatricis: Philoponus in poſteriore illo modo recognoſcendi, ſtatuit appellationē εὑρέσεως, & ζητήσεως, id eſt inuentionis, & inquiſitionis, quorū tamen utrunq; fit (ut ille ait) ἐκ τινῶν προεγνωσμένων, nō enim inueniret aliquid quiſpiam, ſi nō inquireret: neque inquireret, ſi nō haberet aliquid ante perceptū generale tantū, quo cum metiens, conferensq́; rem, quā ignorabat, recognoſcit ipſam: ait igitur, aliquā agnitionē eſſe, ἄνευ ζητήσεως, καὶ ἀγνοίας μὴ προηγησαμένης, id eſt, ſine ulla inueſtigatione, & ignoratione nō præcedente. Atq; ſanè hæc agnitio prioris illius modi, cum ſtatim occurrentē aliquē recognoſcimus, nullo interiecto, ſicuti antè diximus, tēpore, quam his uerbis declarat Ariſtot. lib. I. ὑστέρων ἀναλυτ. ἔστι δὲ γνωρίζειν τὰ μὲν πρότερα γνωρίζοντα. in hoc agnitionis modo nulla προηγεῖται ἄγνοια, ſicuti patet, ἡ δὲ εὕρεσις (inquit Philoponus) προηγησαμένης ἀγνοίας ἐστὶ μετὰ ζητήσεως γίνεται), id eſt præcedente ignoratione, & adhibita inueſtigatione. Si igitur cōferas hunc locū Ariſtot. qui in Poët. eſt, quē nūc declaramus, cū ait: ἀναγνώρισις δὲ ἐστὶ μεταβολὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, uideas cū priore illo expoſito in lib. ὑστέρων ἀναλυτ. nō conuenire, quia hic in Poëtica agnitiōe requiritur ἄγνοια, illic nō requiritur ἄγνοια: imò fit μὴ προηγησαμένης ἀγνοίας. Sed ſi interijcias morā longā, imò longiſsimū tēporis interuallū, ita, ut mutata forma, figuraq́; oris non amplius cōueniat cū notiōe prioris formæ figuræq́; antè arreptæ, neceſſe omnino fuerit etiā cōſequi ἄγνοιαν: & ſic, uno hoc addito, perbellè cōueniet prior modus ille recognoſcēdi expoſitus lib. I. ὑστερ. ἀναλ. cū

hac

hac agnitione tragica. Alter uerò conuenit ſatis, quoniam habet ἄγνοιαν: eo uno excepto, quod ſuperius docuimus. Id quoque, ſicuti oſtendimus, ſi aliquantulum immutes, mirificè poterit adaptari, tum ad agnitionem tragicam, tum definitionem allatam hoc loco ab Ariſtot. Hæc nos fortaſſe copioſius, quàm oportebat: ſed neceſſe omninò fuit locum hunc diligenter explicare: ne quid à nobis uideretur eſſe prætermiſſum, in quo iure poſſemus reprehendi: iam uerò conſequitur nunc, ut alia nonnulla quæ ſunt in hoc contextu declaremus. ac primũ quidem, cur in Agnitionis definitione hac, addiderit Ariſtoteles illa uerba: ἢ εἰς φιλίαν, A
„ *ἢ εἰς ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν, ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. His uerbis ſignificat Ariſtoteles, qui finis ſit propoſitus poëtis tragicis in inſerenda agnitione. Finis igitur, tanquam cauſa, duplex eſt, alter quidem ᾧ τινι, alter uerò οὗ τινος ἕνεκα. quòd ſi magis libet Ciceronis uti uerbis, agnitionis & officium, & finis explicatur. Nam officium agnitionis eſt deducere, uel ad amicitiam & coniunctionem, uel ad ſimultatem, & inimicitias. Finis uerò eſt, ut hi quidem felices, illi uerò infelices appareant. Ac ſanè finis ex officio pendet: ex amicitia igitur, & coniunctione felicitas oritur, ex inimicitijs uerò, & odio infelicitas. Atque, ſummatim ut dicam, & aliquanto apertius. Duplex eſt agnitionis finis: alter quidem, qui ad amicitiam, & odium reſpicit, alter uerò ad infelicitatem, & felicitatem, poſteriorq́; ex priore pendet. Exemplum peti poteſt, ex Sophoclis Electra, in qua, agnitio fit Oreſtis εἰς φιλίαν quidem Electræ, εἰς ἔχθραν uerò Aegiſthi, & Clytemneſtræ: rurſus εἰς εὐτυχίαν Oreſtis, & Electræ, δυστυχίαν autem Aegiſthi, & Clytemneſtræ, qui perimuntur ab Oreſte. Addidit uerò Ariſtoteles in contextu, τῶν ὡρισμένων, quia connecti uerba huius loci debent omnia ſimul, ſic. Agnitio tendit ad amicitiam, & ſimultatem eorum, qui ordinati ſunt, & diſpoſiti ad felicitatem, uel infelicitatem: nam antequam conſcribat tragœdiam Poëta, ſecum ipſe rem totam, atque actionem conſiderat, diſponit, ac diuidit, alijsq́; perſonis ſtatuit felicitatem attribuendam eſſe, alijs infelicitatem, non pro arbitratu quidem ſuo, ſed pro perſonarum dignitate ac moribus: nam probi felices, improbi uerò infelices effingi debent: neque enim imitationis ratio ſibi conſtaret, ſi improbi felices, probi infelices exprimerentur, fieretq́; hoc dijs, hominibusq́; repugnantibus. Aliud quoque eſt adnotandum, cum ſit duplex finis in agnitione, uti dictum eſt: aliquando utrunque poni, ita, ut quatuor illa ſingulis bina contineantur, ut in Electra, hoc uerò fieri nõ poſſe, niſi in diſsimilibus perſonis, ut illic patet, & nos ſuperius declarauimus. Aliquando alterum tantum ipſorum poni: ut in Oedipode Tyranno, nam ex ea agnitione exiſtit felicitas Thebanorum, à quibus propulſatur ira Apollinis, & peſtis, & infelicitas oritur ipſius Oedipodis:* B *tametſi prius illud uix apparet meſſe, nam felicitas, niſi aptè attribuatur perſonis, uix conuenit tragœdiæ, infelicitas magis, quia luctuoſa eſt. Aliquando ex utroque fine alterutrum utpotè amicitiam, & felicitatem, ut in Iphigenia Euripidis (ſemper loquor de ea, quæ inſcribitur ἐν Ταύροις) nam ex agnitione oritur amicitia inter fratrem, & ſororem, & uterque felicitatem aſſequitur, hicq́; furijs, & inſania mentis liberatur, illa in patriam ſoſpes redit.*

„ Καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνονται, ὡς ἔχει ἡ
„ ἐν τῷ Οἰδίποδι.

„ Pulcherrima autem fit ſi cum peripetia fuerit, ut in Oedipode.

Poſt definitionem, ac explicationem agnitionis allatam: præceptionem dat Ariſtoteles maximè neceſſariam cognitu, quæ eſt huiuſmodi. Tunc admirabilem, iucundã, atque artificioſam magnopere uideri Agnitionem, cum fuerit annexa peripetiæ: perbelle enim hæ coniungi poſſunt, quod ſi altera ipſarum ſeparatim magnam habet uim, quantò maiorem habebit utraque ſimul. Peripetia, quoniam inſperatũ continet incommodum, admirationem affert, & commiſerationem: quicquid enim præter ſpem accidit, cum ſpes ſit timori prorſus contraria, nos ualde diſcruciet neceſſe eſt. Expectata, ac impendentia mala, à nobis antè prouiſa minus lædunt. Non expectata, ſi ingruant, cum maximè nos felices futuros putabamus: uehementer animos percellunt, mouentq́;. Locum uerò ſuperius ex Ariſtotelis libro Rhetoricorum primo, recitauimus, ubi peripetias admirationem afferre, ait. Agnitio quoque cum fortuita ſit, præterq́; omnem opinionem, plurimũ moueat animos oportet. Sed non omnis Agnitio, quod diligenter eſt conſiderandum, poteſt cum omni peripetia coniungi, quæ enim contraria ſunt, miſceri non poſſunt. Agnitio igitur, quæ tendit ad felicitatem, non poteſt annecti peripetiæ, quæ tendit ad infelicitatẽ: neque è cõtrario, ſemper enim ſimiles ſibi eſſe oportet, ut aptè iungantur. Agnitio in Iphigenia tendit ad felicitatem. Peripetiæ igitur quoque ſimili iungitur. Agnitio in Electra tum ad felicitatem, tum ad infelicitatem diuerſarum quippe perſonarum, quæ uel hanc, uel illam ſortiuntur, peripetia etiam eiuſdem generis. Agnitio in Oedipode tendit ad infelicitatem, itidem & peripetia. Sciendum uerò Agnitionem nunquam poſſe poni, quin conſequatur peripetia, ut probatum eſt antea: poſſit igitur mirari aliquis, cur Ariſtoteles ait hoc loco Agnitionẽ illam pulcherrimam eſſe, quæ ſit cum

A *ſit cum peripetia quaſi detur ulla agnitio ſine peripetia in tragœdijs. reſpõdeo Ariſtot. aptè, ueréq; locutũ: nam intellexit eam peripetiam: quæ commutationem habet in ſe felicitatis in infelicitatem, exemploq; probauit, ſumpto ex Oedipode Sophoclis, ſicuti iam ſatis patet? Minus igitur laudanda Agnitio, quæ fuerit coniuncta cum peripetia, quæ commutationem cõtineat infelicitatis in felicitatem: qualis eſt in Iphigenia: Verum de hac re poſteà fortaſſe copioſius, nam alibi Ariſto. optimum tragœdiæ ſpecimen oſtendere uolens: Iphigeniam præfert Oedipodi, hoc quale ſit, poſtea ſuo loco commodius conſiderabimus.*

εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις, καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ τυχόν-
τα ἐστὶν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει, καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγεν,
ἔστιν ἀναγνωρίσαι. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρη-
μένη ἐστίν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτεια, ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον,
οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται. ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν, καὶ τὸ
εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται.

Sunt profectò & aliæ agnitiones, nam tum inanimatorum, tum quorumcunque, ut accidit, fiunt ſi quando (ut dictum eſt) euenit, ut ſi quid patrarit quis, uel non patrarit, agnoſcamus, illa tamen, quæ potiſsimum à fabula, quæue ab actione pendet, eſt, quam diximus, Etenim huiuſmodi agnitio, atq; peripetia, uel miſericordiam, uel metum parabit. receptum autem eſt actionũ imitationem eſſe Tragœdiam: fortunatumq; inſuper ſeu miſerum fieri ex his contigerit.

In hoc contextu καὶ εἰ πέπραγέ τις uerba hæc diſtingui debent à prioribus ſic. Atq; utrum aliquis aliquid fecerit. Rurſus illa uerba οἵων πράξεων ἡ ἐν τραγῳδίᾳ μίμησις ὑπόκειται. ſic uertenda. Qualium actionum imitationẽ habet ſibi propoſitam tragœdia. Hæc ſiquis conferret cum Pacij uerſione,
B *facilè perſpiciet, quid minus rectè ipſe uerterit, etiam me tacente. Verum his relictis, iam declaro Ariſtot. contextum. Expoſuit Ariſtoteles, qualis ſit agnitio tragica, qua uti debent poëtæ. Quoniam uero alia multa genera agnitionum ſunt, ne quis crederet Ariſtot. per imprudentiam ea prætermiſiſſe, huius rei rationẽ affert, explicatq;, Cur prætermiſerit. Deinde hanc quam expoſuit, extollit, comprobatq; duabus rationibus, quas ſingillatim poſtea declarabimus. Sed primum illud explicandum eſt, cur alia agnitionum genera prætermiſerit. Sunt nonnullæ agnitiones, quæ partim ad poëticen non ſpectant, partim uerò, etiam ſi ſpectant, non poſſunt connecti cum Fabula, neq; ex ijs exiſtit ulla peripetia, ſicuti requirimus in primis. Artificioſe quidem, & lepidè excogitantur illæ etiam, ſed quia particulam potius Fabulæ exornant unam, neque partes dici poſſunt, cuiuſmodi ſuperius expoſuimus, ſuntq; prorſus ſeparatæ ab euentu, & peripetia, ideo non ſpectant ad tragœdiam. Exempla duo affert Ariſtot. harum agnitionum, quæ alienæ ſunt à Fabula, Prius exemplum eſt, ut ſi agnitio fiat erga res inanimatas, ueluti ſi ædes, urbem, ueſtẽ, monile, enſem agnoſcas, aliaq; huius generis, quæ ſunt inanimata, quid uerò uoluptatis ex huiuſmodi agnitionibus capi poteſt? aut quæ hinc peripetia exiſtit? nulla prorſus. Quod ſi quis dicat, ſecus rem ſeſe habere, nam ex inanimatis rebus, quales ſuprà commemoraui, omnes fere tum in tragœdijs, tum in comœdijs etiam exiſtunt agnitiones, Reſpondeo, uerum quidem id eſſe, ſed non per ſe tunc exiſtere tales agnitiones, ſed propter aliud, per ſe dico, cum agnitio, percepta re illa inanimata, non ulterius progreditur. Propter aliud, cum ulterius protenditur agnitio, et reſpicit perſonam aliquam. In illo modo priore agnitionis, res inanimatæ ſunt tanquam finis, quò tẽdit agnitio: nihil enim præter illas, ſibi habet amplius propoſitum. In altero modo agnitionis res inanimatæ ſumuntur, tanquàm ſigna, ex quibus ducitur agnitio ad perſonam aliquam. Omnis enim agnitio neceſſariò è ſignis proficiſcitur: ut poſtea docebit Ariſto. ſuo loco copioſe. Hæc uerò callidè, & prudenter ſignificantur in illis uerbis, πρὸς ἄψυχα. Is enim modus loquendi terminum agnitionis ſtatuit in re inanimata: tanquã in propoſito ultimo fine aliquo. Quòd ſi uoluiſſet aliud agnitionis genus ſignificare, dixiſſet Ariſtoteles ἐκ τῶν ἀψύχων πρὸς τινὰς ἀνθρώπους. Exẽpla igitur agnitionis illius, quæ fit πρὸς τὰ ἄψυχα non eſt, quòd ullus à me requirat: non enim reperiri poſſunt apud ueteres poëtas, cum ea uſi non ſint, quia minus ſpectabat ad artificium tragœdiæ. Legere quidem eſt apud Sophoclem in Oedipode ἐπὶ κολωνῷ. agnitionem quandã loci, quaſi πρὸς τὸ ἄψυχον. (ut ait hoc loco Ariſtot.) cum agnoſcẽtem inducit Oedipodem Lucum Eumenidum in Attica regione, quo peruenerat ductu filiæ, cum cæcus eſſet*

i ob

ob priorem calamitatem. Verſus Sophoclis in quibus agnitio hæc exprimitur, hi ſunt.

οἰδ. στῆσόν με κ᾽ ἀξίδρυσον, ὡς πυθοίμεθα
» ὅπου ποτ᾽ ἐσμὲν, μανθάνειν γὰρ ἥκομεν
» ξένοι πρὸς ἀστῶν ἃ ἂν ἀκούσωμεν, τελεῖν.
» ἀγ. πάτερ ταλαίπωρ᾽ οἰδίπους. πύργοι μὲν οἳ
» πόλιν στέγουσιν, ὡς ἀπ᾽ ὀμμάτων πρόσω.
» χῶρος δ᾽ ὅδ᾽ ἱερὸς, ὡς σάφ᾽ εἰκάσαι, βρύων
» δάφνης, ἐλαίας, ἀμπέλου, πυκνόπτεροι
» δ᾽ εἴσω κατ᾽ αὐτὸν εὐστομοῦς᾽ ἀηδόνες. Paulò poſt.
» οἰδ. ἔχεις διδάξαι με δὴ ὅποι καθέσταμεν;
» ἀγ. τὰς γοῦν ἀθήνας οἶδα. τὸν δὲ χῶρον οὔ.
» ἀλλ᾽ ὅστις ὁ τόπος, ἢ μάθω μολοῦσά ποι;
» οἰδ. ναὶ τέκνον εἴπερ ἐστὶν ἐξοικήσιμος.
» ἀγ. ἀλλ᾽ ἐστὶ μὴν οἰκητός. Paulò poſt.

» Oedipus cum locum agnouiſſet ita ait.

» οἰδ. ὦ πότνιαι δεινῶπες, εὖτε νῦν ἕδρας
» πρώτων ἐφ᾽ ὑμῶν τῆσδε γῆς ἔκαμψ᾽ ἐγὼ,
» φοίβῳ τε κἀμοὶ μὴ γένησθ᾽ ἀγνώμονες.
» ὅς μοι τὰ πολλ᾽ ἐκεῖν᾽ ὅτ᾽ ἐξέχρη κακὰ
» ταύτην ἔλεξε παῦλαν ἐν χρόνῳ μακρῷ
» ἐλθόντι χώραν τερμίαν, ὅπου θεῶν
» σεμνῶν ἕδραν λάβοιμι, καὶ ξενόστασιν.
» ἐνταῦθα κάμψειν τὸν ταλαίπωρον βίον.

Hæc quidem eſt agnitio. ſicuti patet, loci. Verùm, quoniam exiſtit paulò poſt ex ea, in tragœdia, pulcherrima peripetia, non uidetur eſſe, per ſe, uti diximus, & πρὸς ἄψυχον: ſed propter aliud. Talis quoq; agnitio eſt apud Sophoclem in Trachinijs. ubi Herculem ita inducit loquentem.

» ἡρ. σὺ δ᾽ οὖν ἄκουε τοὔργον. ἐξήκεις δ᾽ ἵνα
» φανῇς ὁποῖος ὢν ἀνὴρ, ἐμὸς καλῇ
» ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι,
» πρὸς τῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὕπο,
» ἀλλ᾽ ὅστις ᾅδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλει.
» ὅδ᾽ οὖν ὁ θὴρ κένταυρος ὡς τὸ θεῖον ἦν
» πρόφαντον, οὕτω ζῶντα μ᾽ ἔκτεινε θανών.

» Sed ex hac quoq; agnitione exiſtit aliquid peripetiæ: nam moriturus ſe ipſum paulò poſt in pyram coniecit. Verùm ſi diligenter aliquis conſideret, perpuſilla eſt omnino hæc agnitio, ex qua non pendet tota fabula, ſicuti in agnitione, quam ſuperius expoſuimus, fieri diximus oportere: ſed πάθος tantum quodam breue continet. Eſt etiam agnitio capillorum alia apud Sophoclem in Electra, ſed quia reſpicit ad perſonam Oreſtis, non eſt ſimilis huic, quàm dixit hoc loco Ariſtoteles fieri πρὸς ἄψυχα. nam ſicuti diximus, eſt potius ἐξ ἀψύχων, tanquam ex quibuſdam ſignis, ad Oreſtem agnoſcendum, deducta. Verſus Sophoclis hi ſunt.

χρυ. ὡς δ᾽ ἐν γαλήνῃ πάντ᾽ ἐδερκόμην τόπον
» τύμβου προσεῖρπον ἆσσον ἐσχάτης δ᾽ ὁρῶ
» πυρᾶς νεωρῆ βόστρυχον τετμημένον
» κ᾽ εὐθὺς τάλαιν᾽ ὡς εἶδον. ἐμβαίνει τί μοι
» ψυχῇ σύνηθες ὄμμα φιλτάτου βροτῶν
» πάντων ὀρέστου τοῦθ᾽ ὁρᾶν τεκμήριον.

Habet uerò Agnitio hæc artificioſam peripetiam ſubſequentem. De hoc genere igitur agnitionum, quamuis ex inanimatis fiant, non eſt locutus hoc loco Ariſtoteles: nam hæ plurimum pertinent ad Tragicos poëtas. Iam ſatis, opinor, declaratum eſt, quomodo hæ agnitiones ſint diſtinguendæ ab hac, de qua loquimur, prorſus inutili, & minimè apta ad tragœdiam. Nam illæ (ut rurſus ſummatim colligamus) fiunt
» ex τῶν ἀψύχων. hæc fit πρὸς τὰ ἄψυχα. Alia eſt etiam agnitio, quæ parum uidetur ad tragœdiam per
» tinere, quam explicat Ariſtoteles, his uerbis καὶ εἴ τις πέπραγεν, ἢ μὴ πέπραγεν, ἐστὶν ἀναγνωρίσαι. id eſt an fecit, an non fecit. Hæc potius ad Oratores agnitio ſpectat, qui coniecturis quærũt, an aliquid fecerit,

A ſecerit, necne. Sed oritur hoc loco non leuis dubitatio Nam agnitio hæc, de qua nunc loquimur, maximè propria uidetur eſſe tragicorum poëtarum, qualis eſt in Oedipode, cum quæritur, occideritne Laium patrem nécne, concubuerit cum matre Iocaſte, nécne. Reſpondeo tamen alio modo poëtas quærere, an ſecerit, nécne, ac oratores. Primùm enim perſona de qua quæritur apud poëtas, ignorat ſe ſeciſſe, apud Oratores non ignorat quidem, ſed inficiatur? Rurſus in tragœdia perſona illa ſponte inquirit rem, quomodo ſeſe habeat, quòd ſperat ſe ab omni ſuſpicione liberatum iri, ut Oedipus apud Sophoclem. Apud oratores reus ſubterfugit inueſtigationem omnem ſacti: quòd conſcius eſt ſe ſeciſſe. In tragœdijs ſi ſeciſſe aliquis arguitur ex ſignis: admiratur, quomodo imprudens, ſatoq; impulſus id ſecerit. Apud Oratores & Iudices, ſi quis conuincatur ſeciſſe, ægre ſert ſuum ſcelus detectum eſſe calliditate aduerſariorum: nullaq; in ipſo exiſtit admiratio. In tragœdijs excuſatione, ac commiſeratione dignus eſt, quia imprudens ſecerit. In iudicijs pœna dignus, quia improbè per ſcelus, id ſeciſſe cognoſcitur. Præterea in tragœdijs, cum cognitum eſt, an ſactum, ſit, nécne, conſequitur peripetia. In iudicijs, cum conſtat ſactum, nulla peripetia conſequitur, ſed ſtatim tunc ad finem deducta uidetur tota concertatio: ut nihil amplius quærendum ſit. Poſtremò Oratores argumentationes ſuas ducunt ex probabilibus, quæ ſunt extra rem ferè omnes: & ab educatione, natura, ingenioq; hominis, qui accuſatur, aut defenditur, coniecturas ingenioſe excogitantes: aut probant ſactum, aut non ſactum. Poetæ tragici agnitionem ducunt ex ſignis, quæ ſunt in reipſa, ſicuti in Oedipode Sophoclis, ex cicatrice, & tumore pedum, ex triuio, ex comitatu, & alijs multis. His igitur modis cum diſtinguantur poëticæ agnitiones: patet Ariſtotelem hoc loco locutum de agnitione oratoria, aut alia quauis, quæ ad ſcelus, patratoremq; ſceleris detegendum ſpectat. His declaratis, uidendum, quæ nam duæ illæ ſint rationes, quibus Ariſtoteles agnitionem tragicam diſtinguit à cæteris: atq; comprobat. Ait igitur. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστὶν. id eſt, Prætermiſſis alijs omnibus agnitionum generibus: Ea in primis ad ſabulam, actionemq; tragicam ſpectat, quæ ſuperius à nobis fuit expoſita. Hanc ſuam ſententiam confirmat Ariſtoteles, primùm hac ratione. Talis agnitio, & peripetia uel commiſerationem, uel metum neceſſe eſt habeat, quæ duæ perturbationes propriæ ſunt tragœdiæ, ut in eius definitione expoſuimus: propria eſt igitur tragœdiæ. Hic rurſus adnotandum, quia res ipſa, locuſq; monet, artificioſe, ac peritè admodum Ariſtotelem protuliſſe utranq; ſimul & agnitionem, & peripetiam, cum ait, ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, καὶ περιπέτεια ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον. nam agnitio per ſe nunquã
B ponitur in tragœdijs, ſed ſemper coniuncta cum peripetia, ut coploſe antea probatum fuit. Et perturbationes illæ potius ex peripetia, quàm ex agnitione naſcũtur, ſed ex agnitione quoq; dicuntur naſci, quia ex agnitione peripetia ipſa naſcitur. Altera ratio, qua ſuam ſententiã confirmat Ariſtot. eſt huiuſmodi. Agnitio illa antè expoſita, ideò ad tragœdiam maximè pertinet, quia ex ea fit, ut aliqui infelices, uel ſelices ſint, dictũ uerò prius eſt, finem agnitionis eſſe εὐτυχίαν, ἢ δυστυχίαν. Animaduertendũ eſt aũt Ariſto. nõ temerè, ſed magno cum artificio prius poſuiſſe illam dictionem ἀτυχεῖν, quàm alteram ἢ εὐτυχεῖν. nam conuenientius eſt ut ſabula tragica deſinat in inſelicitatem, quàm ſelicitatem, tametſi utrunq; eſt uidere in ueterum tragœdijs: ſed alterum ſæpius. Nec ſanè de hac re plura dicam hoc loco, tùm quia ſuperius multa dicta fuerunt, & paulò poſt dicentur multò plura.

ἐπειδὴ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις. ἔτι δὲ ἀναγνωρίσεις, αἱ «
μὲν εἰσὶ θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον. ὅταν ᾖ δῆλος ἅτερος, τίς ἐστιν ὅτε δ' ἀμ «
φοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι, οἷον ἡ μὲν ἰφιγένεια τῷ ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμ «
ψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως. «

Quoniam uerò Agnitio quorundam agnitio eſt, alia quidem alterius «
ad alium tantum fit: cum quis hic ſit, illi notus eſt: alia rurſus mutua indi- «
get notitia, ut Iphigenia ex epiſtolæ illius miſſione ab Oreſte quidem a- «
gnita: ut tamen ipſum agnoſceret, alia quoque agnitione opus fuit. «

Poſtquam Ariſto. reiectis alijs agnitionibus, unam in primis tragœdiæ propriam eſſe dixit, declarat nunc agnitionem hanc tragicam duobus modis fieri. deducit autẽ diuiſionẽ hanc ex re maximè nota, ac neceſſaria. cum ait. Si agnitio fit in tragœdia, ad aliquem referatur oportet: nam, niſi aliquis agnoſceretur, & aliquis agnoſceret, agnitio nulla foret. uerba illa ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις puto tum ad eum debere referri, qui agnoſcit, tùm ad eum, qui agnoſcitur: Atque ſanè inter relata connumerari poteſt. Cum igitur hoc ſit ueriſſimũ. Duplex quoque, neceſſe eſt: ut ſit agnitio. altera quidem ſimplex, & ſeparata. Altera uero duplex, ſeu malis mutuam uocare. Simplex fit altero ſciente, & altero ignoran-

te ut cum alteri quis nam hic ſit notum eſt, alter uero ſe illi notum eſſe neſcit. exemplum huius agnitionis peti poteſt ex Homero. lib. XVIII. XIX. *& in alijs deinceps. ubi Vlyſſem inducit cognoſcentem alios, illos uero ignorantes prorſus ipſum. Sed mox agnoſcētes. Eumæum, Eurycleam, Telemachum, Penelopen, quæ omnia illic facile legi poſſunt, nam ego, ne longior ſim, uerſus non appono, ſatis igitur fuerit loca monſtraſſe. Omnes hæ agnitiones ſimplices ſunt, eo quo diximus, modo. Huius quoq; agnitionis exemplum uidere eſt apud Sophoclem in Electra. nam cognoſcebat Electram Oreſtes, ſed illum ignorabat Electra. Agnitio igitur fit tantum* θατέρου εἰς τὸν ἕτερον μόνον, *ut ait Ariſtoteles. Verſus Sophoclis hi ſunt.* A

» ὀρέ. φεῦ φεῦ τί λέξω ποῖ λόγων ἀμηχάνων
» ἔλθω, κρατεῖν γὰρ οὐκέτι γλώσσης σθένω.
» ἠλέ. τί δ᾽ ἔσχες ἄλγος; πρὸς τί τοῦτ᾽ εἰπὼν κυρεῖς;
» ὀρέ. ἦ σὸν τὸ κλεινὸν εἶδος ἠλέκτρας τόδε,
» ἠλέ. τόδ᾽ ἔστ᾽ ἐκεῖνο, καὶ μάλ᾽ ἀθλίως ἔχον.
» ὀρέ. οἴμοι ταλαίνης ἆρα τῆς δὲ συμφορᾶς.
» ἠλέ. τί δή ποτ᾽ ὦ ξέν᾽ ἀμφ᾽ ἐμοὶ στένεις τάδε.
» ὀρέ. ὦ σῶμ᾽ ἀτίμως, κἀθέως ἐφθαρμένον.
» ἠλέ. οὔτοι ποτ᾽ ἄλλην, ἢ μὲ δυσφημεῖς ξένε.
» ὀρέ. φεῦ τῆς ἀνύμφου, δυσμόρου τε τῆς τροφῆς.
» ἠλέ. τί δή ποτ᾽ ὦ ξέν᾽ ὧδ᾽ ἐπισκοπῶν στένεις.

In his uerſibus licet perſpicere Oreſtem cognoſcentem Electram, illam uero ignorantem. Paulò poſt igitur agnitio fit alterius tantum erga alterum, cum ait.

» ἠλέ. ποῦ δ᾽ ἔστ᾽ ἐκείνου τοῦ ταλαιπώρου τάφος,
» ὀρέ. οὐκ ἔστι. τοῦ γὰρ ζῶντος οὐκ ἔστι τάφος.
» ἠλέ. πῶς εἶπας ὦ παῖ;
» ὀρέ. ψεῦδος οὐδὲν ὧν λέγω.
» ἠλέ. ἦ ζῇ γὰρ ἁνήρ;
» ὀρέ. εἴπερ ἔμψυχός γ᾽ ἐγώ.
» ἠλέ. ἦ γὰρ σὺ κεῖνος; *Agnitio uerò fit ex ſigno hoc.* B
» ὀρέ. τήνδε προσβλέψασά μου
» σφραγῖδα πατρὸς, ἔκμαθ᾽ εἰ σαφῆ λέγω.
» ἠλέ. ὦ φίλτατον φῶς. *Et quæ ſequuntur.*

Atq; ita quidem ſeſe habet ſimplex agnitio. Duplex uerò, & mutua eſt, cum fit, utroq; ignorante. Exemplum huius ſumitur ex Iphigenia in Tauris Euripidis, quod ita ſe habet. Iphigenia ignorabat illum eſſe Oreſtem fratrem, Oreſtes quoq; Iphigeniam, Iphigenia igitur ex Epiſtolæ miſsione primū agnita fuit ab Oreſte. Verſus Euripidis, in quibus hæc prior agnitio exprimitur, hi ſunt.

» ἰφι. ἄγγελλ᾽ ὀρέστῃ παιδὶ τ᾽ ἀγαμέμνονος.
» ἡ ν᾽ αὐλίδι σφαγεῖσ᾽, ἐπιστέλλει τάδε
» ζῶσ᾽ ἰφιγένεια, τοῖς ἐκεῖ δὲ οὐ ζῶσ᾽ ἔτι.
» ὀρέ. ποῦ δ᾽ ἔστ᾽ ἐκείνη; κατθανοῦσ᾽ ἥκει πάλιν;
» ἰφι. ἥδ᾽ ἣν ὁρᾷς σύ. μὴ λόγοις ἔκπλησσέ με.

legit Epiſtolæ uerba rurſus, quæ ſunt.

» κόμισαί μ᾽ ἐς ἄργος ὦ σύναιμε πρὶν θανεῖν.
» ἐκ βαρβάρου γῆς. καὶ μετάστησον θεᾶς
» σφαγίων, ἐφ᾽ οἷσι ξενοκτόνους τιμὰς ἔχω.

Iam agnoſcit illam Oreſtes, poſtquam hæc audierat. ait igitur.

» ὀρέ. πυλάδη τί λέξω; ποῦ ποτ᾽ ὄνθ᾽ εὑρήμεθα;

perſequitur legere epiſtolam Iphigenia.

» ἰφι. ἢ σοῖς ἀραία δώμασιν γενήσομαι
» ὀρέσθ᾽ ἵν᾽ αὖθις ὄνομα δὶς κλύων μάθῃς
» πυλά. ὦ θεοί.
» ἰφι. τί τοὺς θεοὺς ἀνακαλεῖς ἐν τοῖς ἐμοῖς
» πυλά. οὐδὲν πέραινε δέ. ἐξέβην γὰρ ἄλλοσε

poſtquam Epiſtolam perlegit Iphigenia, dat etiam alia mandata.

» ἰφι. λέγ᾽ οὕνεκ᾽ ἔλαφον ἀντιδοῦσά μου θεὰ

ἄρτεμις

A ἄρτεμις, ἔσωσέ με, ἣν ἔθυσ' ἐμὸς πατὴρ.
δοκῶν ἐς ἡμᾶς ὀξὺ φάσγανον βαλεῖν.
εἰς τήνδ' ᾤκισ' αἶαν, αἵδ' ἐπιστολαί.
τὰ δ' ἐστὶν ἐν δέλτοισιν ἐγγεγραμμένα.

Oreſtes illam agnoſcens ait.

ὀρέ. ὦ συγκασιγνήτη τε κ' ἀπ' ταυτοῦ πατρὸς
ἀγαμέμνονος γεγῶσα, μὴ μ' ἀποστρέφου
ἔχουσ' ἀδελφὸν, οὐ δοκῶν ἕξειν ποτέ.
ἰφι. ἐγώ σ' ἀδελφὸν τὸν ἐμόν; οὐ παύσῃ λέγων;

hunc enim uerſum iracunde profert Iphigenia, cum nondum agnouiſſet ipſa Oreſtem fratrem. Oreſtes igitur agnoſcitur ab Iphigenia, & altera fit agnitio. hoc modo.

ἰφι. οὐκοῦν λέγειν μὲν χρή σε, μανθάνειν δ' ἐμέ.
ὀρέ. λέγοιμ' ἂν ἀκοῇ πρῶτον ἠλέκτρας τάδε.
ἀτρέως, θυέστου τε οἶδα γενομένην ἔριν.
ἰφι. ἤκουσα χρυσῆς ἀρνὸς ἡνίκ' ἦν πέρι.
ὀρέ. ταῦτ' οὖν ὑφήνασ' οἶσθ' ἐν εὐπήνοις ὑφαῖς;

Iam illum agnoſcens ex contexta à ſe ueſte, ait.

ἰφι. ὦ φίλτατ' οὐδὲν ἄλλο, φίλτατος γὰρ εἶ,
ἔχω σ' ὀρέστα τηλύγετον
χθονὸς ἀπὸ πατρίδος
ἀργόθεν ὦ φίλος.

Patet igitur hanc duplicem, mutuamq; eſſe Agnitionem, qui uterq; alterum inuicem ignorabat ex æquo.

Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστὶ, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, τρίτον δὲ πάθος, τούτων δὲ περιπέτεια μὲν, καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται. πάθος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρὰ, οἷον, οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ αἱ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

B Partes igitur hic fabulæ duæ habentur, Agnitio: & Peripetia, tertia ſupereſt Perturbatio. nam de Peripetia, & Agnitione ſatis diximus. Perturbatio uero actio eſt letifera: ſeu dolore plena: ueluti cum neces, cruciatus, uulnera, cæteraq; generis huius palàm fiunt.

Poſtquam de peripetia, & agnitione ſatis egit Ariſtot. nunc agit, breuiter tamen, ac ipſius tantummodo allata definitione quadam, de perturbatione, & ſanè optima de cauſa, quia plurimæ ſunt tragœdiæ apud ueteres, in quibus, cum nulla ſit agnitio, neque peripetia, eſt tamen τὸ πάθος. *Apſinus rhetor ait.* τὸ πάθος πολὺ μὲν ἐν ποιήσει τραγικῇ, ἔξεστι δὲ ποτὲ καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν λόγον, ὅταν ἡ πόλις, ἢ πρόσωπόν τι τῶν παρ' ἀξίαν συμβάντων κακῶν μνημονεύσῃ. *Tragœdiæ quippe propria eſt perturbatio, & luctus. res enim continet triſtitiæ, mœrorisq;, ac doloris plenas. Definitio, quæ affertur ab Ariſtot. ſeu explicatio potius quædam, eſt ducta à rebus, quæ ipſam cient perturbationem, ait enim,* πάθος δ' ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά *cuiuſmodi explicatione uſus eſt etiam libro ſecundo Rhetoricorum, quem locum ſuperius ſatis declarauimus, ſed apponam hoc loco uerba, quibus illic commiſerationem deſcribit.* ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις, ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν. ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειε παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα, καὶ τοῦτο ὅταν πλησίον φαίνηται. *Sunt uerò in primis in his uerbis illa adnotanda* ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ. *idem enim dixit etiam hoc loco cum ait.* οἱ ἐν φανερῷ θάνατοι, καὶ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις *mala autem quamlibet maxima, parum animos mouent, ſi non fuerint cognita, Non quidem ita intelligendum eſt* ἐν φανερῷ, *ut in ſcena ſpectanda præbeantur atrocia quædam, hoc enim repugnat omni ueterum artificio, naturæq; ipſi, tametſi quædam ſpectari poſſunt, ut uulnera, ulcera, & tabes. Sed ita debet accipi, ut mala illa non ſint occulta, & incognita, ſed propius cum ſint, & querelæ eorum, qui ea mala patiuntur, exaudiantur, ita manifeſta ſint, ut mouere poßint. Hinc præclarè Ariſto. lib. 2. Rhet. ubi loquitur de metu, in hanc ſententiam ait.* ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ ἢ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ, οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδὺς, ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύνανται ποιεῖν. καὶ ταῦτα ἐὰν μὴ πόῤῥω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, τὰ γὰρ πόῤῥω σφόδρα οὐ φοβοῦν-

„ του, ἴσασι γὰρ πάντες ὅτι ἀποθανοῦνται, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲ φροντίζουσι, εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' A
„ ἐστὶν ἀνάγκη καὶ τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ
„ βλάπτειν, βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας, διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά,
„ ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν. τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος φοβεροῦ πλησιασμός. Hæc ille. Sciendum
„ uero, cum ait in contextu Ariſtot. πάθος eſſe πρᾶξιν φθαρτικήν. hoc debere intelligi κατὰ φαντασίαν, cum enim aliena mala nobis ſeſe offerunt, ea cogitemus neceſſe eſt, qualia ſint, cui acciderint, & qua de cauſa, quod ſi eiuſmodi ſunt, ut etiam nobis accidere poſſint, perturbatio hæc oritur, & φθορὰ quædam ἐν τῇ φαντασίᾳ. Hoc planè uoluit ſignificare Ariſtot. non hic tantum, ſed etiam in ſuperius recitatis uerbis ex lib. 2. Rhet. cum ait, ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ. debet uerò hæc tertia pars, quam appellamus πάθος diffundi per totam tragœdiam, neq; in rebus tantum ineſſe, ſed etiam ſententijs uerbisq; ipſis effingi. nam ſicuti docet Apſinus in capite. in quo loquitur περὶ παθῶν. excitant πάθος αἱ ὑπερβολαί. ut
„ illud Demoſth. τούτων δεινότερα οὐ γέγονεν οὐδὲ μείζω πράγματα ἐφ' ὑμῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν,
„ οἶμαι δὲ οὐδ' ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ. præterea (ut idem ait) αἱ διαπορήσεις χρήσιμοι ἐν τοῖς πάθεσιν, πάθος ποιεῖ καὶ τὰ ἀνακλητικά. ut ὦ δρᾶμα δεινὸν ὦ γῆ, καὶ θεοί. itidem αἱ πλάσεις, καὶ
„ οἱ ἀναδιπλασιασμοί. Horum omnium exempla facile poſſem ex tragicis apponere, ſed non eſt, ut uideo, magnopere neceſſe, ſatis igitur fuerit artificium demonſtraſſe. Quatenus uerò ait Ariſtoteles in contextu. οἱ θάνατοι. Exemplum eſto Aiacis apud Sophoclem, apud eundem Iocaſtes, Euridices, Hemonis. ὀδύναι autem ex exemplo perſpici poſſunt Antigones, apud eundem. Hecubæ apud Euripidem. τρώσεις ut in Oedipode eiuſdem Sophoclis, ſeu ulcera, ut in Trachinijs, in Philoctete. ſumat inde exempla, qui uult, nos breuitatis cauſa nunc prætermittenda duximus.

„ Μέρη δὲ τραγῳδίας οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν. κατὰ δὲ
„ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί, πρόλογος, ἐπεισόδιον,
„ ἔξοδος, χορικόν, καὶ τούτου τὸ μὲν πάροδος, τὸ δὲ στάσιμον. κοινὰ μὲν ἁπάντων
„ ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κομμοί.

„ Cæterum Tragœdiæ partes, quibus tanquam formis uti nos oportet
„ ſuperius expoſuimus: ſecundum uerò quantitatem diſcretam, atque in
„ quas ſecetur, ſingillatim hæ ſunt: Prologus, Epiſodium, Exodus, Chori- B
„ cum, chorici uero alterum mobile, alterum ſtabile, ſanè cũctis hæc omni-
„ bus communia: propria uerò ea, quæ ad ſcenam pertinent: & commi.

Dictum eſt antea poëmatum partes alias eſſe, quæ reſpiciunt, & pertinent ad formam, alias, quæ ſpectant ad magnitudinem, ſeu quantitatem. Poſtquam igitur egit de partibus illis, quæ ſunt qualitatis, proponit ſibi diſſerendum de partibus quantitatis. Qualitatis quippe partes ſunt, quæ naturam, eſſentiamq; conſtituunt rei alicuius, Partes uerò quantitatis, ſunt, quæ rem integram conficiunt: hinc præclare dictum eſt ab Alexandro in libris de anima, non omnes partes corporis eſſe corpora, ſed ſolũ eas partes, quæ ſpectant ad quantitatem, non ad qualitatem. Partes quoq; quantitatis ſunt eæ, quibus dimetimur id, quod eſt totum, quia totum neceſſe eſt ut conſtet ex partibus. ideo Ariſtot. ait in cõtextu ſe locutũ hactenus de partibus tragœdiæ, quæ ſunt tãquam formæ, eas quippe intelligens, quas diximus paulò ante. uerba ipſius ſunt, οἷς δεῖ χρῆσθαι ὡς εἴδεσι. atq; ut huius rei exemplũ aliquod ex re ſimili ducamus, in Rhetorica facultate hæ quoque à Rhetoribus partes eiuſmodi uocatæ fuerunt, Inuentio, Diſpoſitio, Elocutio, Memoria, Pronunciatio, ſic in facultate poëtica, Fabula, cui annexæ ſunt Agnitio. Peripetia. Perturbatio. Mores. Sententia & reliquæ. Sciendũ uero partes has, quæ formã reſpiciunt, in ipſa artificis mente uerſari, partes aũt alias, quæ ad quantitatẽ referuntur, in ipſo opere, quales enim in Rhetorice ſunt Exordiũ. Narratio. Partitio. Cõfirmatio. Confutatio, Concluſio. tales quoq; in poëtice ſunt. Prologus. Epiſodiũ. Exodus. Choricũ. quia ſicuti orationẽ Oratorũ illis partibus uidemus diſtingui, ac diuidi, ſic tragœdiã his tanq̃ quoddam totũ ſecari in ſuas partes. ideo inquit Ariſt. in cõtextu κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα. Singulæ enim partes ſuum obtinent locum, certum ac ſeiunctum à cæteris. Sed iam ſatius fuerit breuiter colligere partes has omnes, ut facilius de his ordinẽ propoſitũ ab Ariſtot. ſequentes diſſerere poſſimus, qualesq; ſint explicare. Sunt igitur hæ. Prologus. Epiſodium. Exodus. Choricũ, cuius partes duæ, Parodus, & Stabile. Harum partium aliæ ſunt communes omniũ tragœdiarum. aliæ propriæ. hæ autem ſunt, quæ uocantur ab Ariſtot. Græcis dictionibus, τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι. quales autem ſint, explicabimus poſtea.

A ἔστι δὲ πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου, ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος, χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ, στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου, καὶ τροχαίου, κόμμος δὲ, θρῆνος, κοινὸς χοροῦ, καὶ ἀπὸ σκηνῆς.

Prologus eſt pars Tragœdiæ iuſta, ante chori ingreſſum: Epiſodium pars item iuſta Tragœdiæ, inter choricos perpetuos cantus: Exodus iuſta pars Tragœdiæ, poſt quam nullus deinceps eſt chori cantus: Chorici uerò ingreſſus, chori integri prima locutio: Stabile, ſine Trochæo, & Anapęſto cantus: Commus, ſiue planctus eſt luctus chori communis cum ijs, qui in ſcena ſunt.

Primum igitur declarat Ariſtot. qui dicatur Prologus. Sciendum utiq; , quod etiam ſuperius diximus, aliter à Latinis Prologum accipi, aliter ab Ariſtot. quid autē ſit, in quo diſſentiant, ibi expoſitum eſt à me, non eſt igitur rurſus idem exponendum. Sed non leuem poſſet alicui dubitationem afferre, magnumq; ſcrupulum inijcere, quod legitur apud Ariſtot. lib. Rhet. 3. ubi loquitur de procœmio, ait enim in oratione Oratorum idem eſſe procœmium, quod eſt in Poëſi Prologus, & in lyræ pulſatione præludium, quòd ſi hæc uera ſunt, patet potius Prologum eo dici modo, quo Latini protulerunt, quàm quo protulit Ariſtot. hoc loco in Poëtice, ubi inquit Prologum eſſe ὅλον μέρος τραγῳδίας τὸ πρὸ τοῦ χοροῦ παρόδου. *id eſt integram partem quandam, ante Chori parodum. (Vertit Paccius* ὅλον μέρος, *iuſtam partem, ſed integram, ſeu totam debebat uertere, cuius rei paulò poſt afferemus ueriſſimam probationem) Reſpondeo tamen ita tolli omnem poſſe dubitationem, ac ſcrupulum, ſi quis ſcierit procœmia in cauſis forenſibus ab oratoribus apte coniungi debere cum reliquis orationis partibus, quæ conſequuntur, atque ita cohærere oportere, ut è cauſa ipſa enaſcatur. Hinc Cicero libro primo, de Inuentione inter uitioſa exordia collocat & illud, quod diſiunctum, ſeparatúmque uocatur, ait enim, SEPARATVM eſt, quod non ex ipſa cauſa ductum fuit*
B *nec ſicut aliquod membrum annexum orationi, hinc patet nunquam ſatis reprehendi poſſe ueterum conſuetudinem, qui procœmiorum formulas multas ſibi conficiebant, atque, quod ſors dediſſet, orationibus ſuis annectebant, fiebat enim ſæpe, ut rei de qua agebatur, minus conuenirent. Extat libellus Demoſthenis quo huiuſmodi procœmia continentur, inſcribitur autem* προοίμια δημηγορικά. *Cicero quoque hanc aliquando ſecutus eſt rationem, de hac re legere eſt libro decimoſexto, Epiſtola. ad Atticum librum enim de Gloria cum ſcripſiſſet ad Atticum dúmque in naui ſedens Academicos libros legeret ait cognouiſſe ſe erratum ſuum, quòd eodem uſus eſſet procœmio in libro de Gloria, quo uſus erat libro tertio Academicarum quæſtionum. Ariſtoteles igitur, cum ſciret præludia lyricorum, & tibicinum eſſe coniuncta cum tota cantilena, & Prologum poëtarum annexum cum reliquis partibus ijs duobus exemplis, tanquam à re omnibus nota ſumptis, declarauit etiam, qualis deberet eſſe procœmij coniunctio cum tota oratione. Verba Ariſtotelis ſunt hæc libro tertio, Rhetoricorum* τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον. πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ, καὶ γὰρ οἱ αὐληταί, ὅτι ἂν ἔχωσιν αὐλῆσαι: τοῦτο προαυλήσαντες συνῆψαν τῷ ἐνδόσιμῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν, καὶ ὅ, τι ἂν βούληται εὐθὺς εἰπόντα ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι. *Ariſtot. eodem. libro, paulò poſt, ubi ait pulcherrimū genus eſſe procœmiorum illud, in quo explicatur cauſa, cur eū dicēdi laborē ſuſceperit, probat exēplo, ac ſimilitudine prologorū, quib. utuntur poëtæ in ſuis tragœdijs, ac comœdijs. Verba ſunt hæc.* ὡς οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθύς, ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς. ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος. καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως, τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου, καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. *Non prætermittendū uerò et illud eſt, cur Ariſt. in explicatione qua oſtēdit, quid ſit Prologus, ait eſſe* μέρος ὅλον *docet ipſe lib. 5.* τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *Totū id uocari cuius nulla pars eorū abeſt, ex quib. totū natura dicitur, et q̃uis Prologus nō totū ſit, ſed pars, totū tamē ea ratione dicitur, qua pars, quæ ex multis cōſtat particulis, quarū ſi aliqua abſit, pars nō erit uocāda totū. Præterea, quorū collocatio, ac poſitio non oſtendit diſcrepantiā ullam, quocūq; loco ponantur, ea uocari per appellationē hanc, OMNE. Quorum uerò ſitus, ſi tranſpoſitus ſit, differentiā facit: illa uocari per hoc no*

men, TOTVM. Prologus quippe naturam TOTIVS ſequitur, nã niſi collocatus fuerit primo loco, tota fabula fuerit perturbata, quod etiam de reliquis partibus eſt dicendum. Verba Ariſtotelis ſunt hæc, fermè ſub finem. IIII. libri, ὅλον λέγεται, οὗ μηθὲν ἄπεστι μέρος, ἐξ ὧν λέγεται τὸ ὅλον φύσει, καὶ τὸ περι- A
„ έχον τὸ περιεχόμενα, ὥστε ἕν τι εἶναι ἐκεῖνα, τοῦτο δὲ διχῶς, ἢ γὰρ ὡς ἕκαστον ἕν, ἢ ὡς ἐκ
„ τούτων τὸ ἕν. Paulò poſt. ἔτι δὲ τοῦ ποσοῦ ἔχοντος ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ ἔσχατον. ὅσων μὲν μὴ ποιεῖ
„ ἡ θέσις διαφορὰν πᾶν λέγεται, ὅσων δὲ ποιεῖ ὅλον ὅσα δὲ ἄμφω ἐνδέχεται, καὶ ὅλα, καὶ πάντα ἔστι
„ δὲ ταῦτα ὅσων ἡ μὲν φύσις ἡ αὐτὴ μένει τῇ μεταθέσει, ἡ δὲ μορφὴ οὔ. οἷον κηρὸς, καὶ ἱμάτιον.
„ καὶ γὰρ ὅλον, καὶ πᾶν λέγεται, ἔχει γὰρ ἄμφω. ὕδωρ δὲ καὶ ὅσα ὑγρὰ, καὶ ἀριθμὸς πᾶν μὲν λέγε-
„ ται, ὅλον δὲ οὐ λέγεται ἂν μὴ μεταφορᾷ, πάντα δὲ λέγεται ἐφ' οἷς τὸ πᾶν ὡς ἐφ' ἑνὶ ἐπὶ
„ τούτοις πάντα, ὡς ἐπὶ διῃρημένοις πᾶς οὗτος ὁ ἀριθμὸς πᾶσαι αὗται αἱ μονάδες. hac igitur adductus ratione Ariſtot. in declaratione Prologi appoſuit hanc dictionem ὅλον. In prologo fabularum ſemper mos eſt Grecorum poëtarum ita proferre, & exponere principia quædam totius fabulæ, ut iam intelligi fermè poßit, qua de re ſit agendum in fabula. Eſt enim prologus (ſicuti Quintilianus de Narratione dixit oratorum) ueluti ſeminarium quoddam totius fabulæ. Et quoniam partes, quæ quantitatem reſpiciunt principium, medium, & ultimum habent, (ut eodem libro quinto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ inquit Ariſtot.) ideo neceſſe eſt ut ſingulis partibus terminus quidam præſcribatur, ultra quem non progrediantur. Terminus igitur ultimus Prologo præſcribitur Ariſtot. his uerbis πρὸ χοροῦ παρόδου Ante chori egreſſum. Atq; ut omnia notiora fiant exemplis appoſitis ex ueterum poëtarum tragœdijs, proponam ego mihi hæc conſideranda in Iphigenia in Tauris Euripidis. Iphigenia igitur in Prologo ipſa ſecum loquitur repetens memoria, ac cogitatione res, quas ſciebat in Græcia geſtas, ac in primis familiæ ſuæ nobilitatem, ac euenta omnia, præterea ſomnium recenſet, de ruina ædium paternarum: ac columnarum in primis, ipſumq; ſomnium more ueterum, ingenioſe, apteq; interpretatur. In eodem prologo appellunt ad littus Oreſtes, ac Pylades inter ſe colloquentes de egreßione ſua, et aduentu in ea loca. Vltimus Prologi uerſus eſt

„ πατρῴων οἴκων ἕδρας.

Nam ab altero, qui conſequitur, uerſu, incipit Chori Parodus.

χορ. ἔμολον, τί νέον; τίνα φροντίδ' ἔχεις,

„ Iam declarato Prologo, quæ prima pars eſt tragœdiæ, declaranda eſt ſecunda pars, quæ uocatur epiſodium. Eadem ratione definit epiſodium. nam ait ἐστὶ μέρος ὅλον, ut iam facilè poßit quilibet perſpicere quanto artificio uſus ſit in ſingulis proferendis Ariſtoteles. Epiſodium uocatur totum illud quod eſt inter chori cantus. Sed prius demonſtrandum eſt ubi ſit chori parodus. Eſt autem (ut diximus) in eo uerſu. B

χορ. ἔμολον, τί νέον,

„ In parodo rurſus Iphigenia conuocat miniſtras ſuas, quæ chorum conficiunt in tragœdia, & iubet parari ſacrificium ad expiandum, & auerruncandum ſomnium illud. Conqueritur præterea de fratris morte, ſic enim ex ſomnio ſuſpicabatur: patriæq; deſiderium ingens patefacit: conqueritur etiam, quòd innupta ætatem tranſigat: Parodum huiuſmodi conſequitur Chori cantus, in illis uerſibus.

„ χορ. ἀντιψάλμους ᾠδὰς
„ ὕμνον τ' Ἀσιήταν σοι
„ βάρβαρον ἰαχὰν
„ δεσποίναις ἐξαυδάσω
„ τὰν ἐν θρήνοις μοῦσαν. Et quæ ſequuntur.

Rurſus poſt hos uideas ſequi cantum lugubrem ipſius Iphigeniæ: et querelam doloris pleniſsimam, Hos choricos cantus conſequitur epiſodiũ, quod eſt huiuſmodi: Bubulcus Iphigeniæ nũciat duos hoſpites Græcos appuliſſe ad littus: ſe nomen audiſſe alterius Pyladæ, dum inter ſe colloquerentur: & magno artificio fit, ut dicat ſe Pyladæ tantummodo nomen exaudiuiſſe, Nam ſi Oreſtis nomen exaudiuiſſet iam fabula tota in ipſo limine concidiſſet, nam nomen illud erat Iphigeniæ notum. Suadet Iphigenia hoſpites cõprehendendos: mittuntur, qui comprehendant, Iphigenia memor ſui generis, morumq; Græcorum, ſecum ipſa loquens, deteſtatur fœdam illam barbarorum conſuetudinem, mactandorum hoſpitum. Verſus, à quibus exorditur epiſodium, de quo loquor, ſunt hi.

„ χο. καὶ μὴν ὅδ' ἀκτὰς ἐκλιπὼν θαλασσίους
„ βουφορβὸς ἥκει σημανῶν τί σοι νέον.
„ Βο. Ἀγαμέμνονος παῖ; καὶ Κλυταιμνήστρας τέκνον
„ ἄκουε καινῶν ἐξ ἐμοῦ κηρυγμάτων. Et qui ſequuntur.

Protenditur uerò Epiſodium hoc uſq; ad extremos hos uerſus.

τὸς

A τοὺς δ' ἐνθάδ' αὐτοὺς ὄντας ἀνθρωποκτόνους
εἰς τὸν θεὸν τὸ φαῦλον ἀναφέρειν δοκῶ·
οὐδένα γὰρ οἶμαι δαιμόνων εἶν κακόν,

Poſt epiſodium, iſtud, ſequitur alter chori cantus, cuius principium eſt in illis uerſibus.

χο. κυάνεαι κυάνεαι
σύνοδοι θαλάσσας
ἵν' οἶστρος ὁ πετόμενος Ἀργόθεν, Et qui ſequuntur.

Iam patet, opinor, inter duos cantus chori interpoſitum eſſe epiſodium. Atq; ſic locus Ariſt. ni fallor, apertiſs. eſt, cum ait. ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορῶν μελῶν. Ad notandum uerò eſt etiam, quomodo Ariſt. à ſuo inſtituto non recedens ait, ὅλων μελῶν. ſemper eam dictionem repetens, ſingulisq; partibus adiungens. Antequàm uerò longius progrediar: breuiter conſideranda eſt natura parodi, & epiſodij. Epiſodium, ut toties diximus, eſt ἐξαγώνιον πρᾶγμα. Hinc Plutarch. in Symp. ait. εἶτα ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἄνδρες ἔφη τοσαύτην ἐν τῷ διαλέγεσθαι χάριν ἔχοντες, ὅμως ἐχρῶντο τοῖς ἐπεισοδίοις, καὶ διεποίκιλλον τὰ συμπόσια παιδιαῖς τοιαύταις. Sed quãuis ſit ἐξαγώνιον, eſt tamen annexũ actioni, quæ propoſita eſt. Hæc igitur primũ, quæ inſunt in parodo (nam uim & naturã epiſodij cuiuſdã mihi uidetur habere) aliena ſunt ab Actione (nã actio eſt, Iphigenia Dianæ ſacerdos in Taurica regione mactatura Oreſtẽ tanq̃ hoſpitem, illum agnoſcit, ſimulq; cum illo in Græciã redit) quatenus igitur in parodo ſacrificat propter ſomniũ, & conqueritur, eſt præter actionem illam, ſed quatenus ſomniũ illud continet ea, quæ conſecuta ſunt, & quatenus futurum erat, ut agnoſcens Oreſtem fratrem, cum eo rediret in patriã: actioni eſt annexum, atq; ita annexũ ut tolli non poſſit, aut tranſponi, quin tota labefactetur ſeries fabulæ: & ſtructura. id quod præcipiebat paulò antè Ariſtoteles ipſe. Epiſodium quoq;, in quo Bubulcus nunciat Iphigeniæ de aduentu hoſpitũ Græcorũ, aliẽnũ eſt ab actione primaria, ſed quia inter mactandũ futura erat agnitio Oreſtis, & Iphigeniæ: ideò apte eſt cũ actione coniunctũ, itaq; cohæret, ut ſi quis tollere uelit, totã fabulã perturbet, et diſſoluat. Hæc ego dicere uolui de Epiſodiorũ natura ut quæ antè tam ſæpè à nobis declarata fuerunt: hoc exemplo fierent apertiora, & clariora: quis enim iam nõ cernit rem ita ſeſe habere? Nunc redeo ad alias partes explicandas, ac demonſtrandas.

B Quoniã Ariſtoteles Epiſodiũ ſimpliciter nominauit, neq; aliud addidit, ad credendũ fortaſſe aliquis imperitus artificij, quo ueteres in tragœdijs utebãtur, adduci poſſet, unũ tãtũ eſſe Epiſodiũ: ſciẽdũ tamẽ nõ unũ, nã id eſſet abſurdũ prorſus, ſed plura eſſe Epiſodia inter chori cantus collocata: plura aũt ideò neceſſe eſt poni, ut ad iuſtã magnitudinẽ fabula excreſcat, nõ enim aliunde incrementũ capit, quàm ex Epiſodijs: ut antea diximus: Nũc igitur id apertè demõſtrandũ eſt. Poſt chori cantũ κυάνεαι. cuius finis eſt in eo uerſu.

κοινὰν χάριν ὄλβου

Subſequitur alterum Epiſodium, magis propinquum, & affine ipſi actioni, ſic enim requirit artificium, ut ſemper ad propiora actioni, tendas, atque ex ijs deducas Epiſodia: in eo Epiſodio adducũtur captiui hoſpites, Oreſtes, & Pylades, cum ijs loquitur Iphigenia, percunctatur quis ipſorum Pylades (nomen enim audierat à Bubulco) uocetur. longumq; orditur ſermonem percunctans de patria, de ciuitate ipſorum: atq; ubi intelligit Argiuum alterum eſſe, percunctatur, de Helena, de Calchãte, de Vlyſſe, de Agamemnone, de Clytemneſtra: exponit illi ſingula Oreſtes, quæ acciderant, ingemiſcit illa: hic admiratur: ac tantùm non agnitio fit, ſic enim eſt artificij tragici labi proximè ad ipſam agnitionem, & peripetiam, rurſus quàm longiſſimè recedere ab ipſa. Poſt longam collocutionem literas ſe mittere uelle Argos ait Iphigenia, polliceturq; ſe ſeruaturam incolumem Oreſtem, ſi attuliſſet: alterumq; tantùm mactaturam, quando ita lex Deæ cogebat ipſam. Exorat Oreſtes, ut Pyladen mittat, ſe, ſi opus ſit, mactet, concertant inter ſe Pylades, & Oreſtes, uter ſit mactandus. nam alter alterum, pro ſingulari beneuolẽtia cupiebat eſſe incolumem. abit ſcriptura Epiſtolam Iphigenia, colloquuntur interim Oreſtes, ac Pylades admirantes, cur illa de ijs rebus ſermonem habuerit, rediens Iphigenia mittit miniſtros ad paranda ea, quæ pertinebant ad ſacrificium, quaſi paulò poſt mactatura Oreſtem. quo loco uidere eſt, quanto artificio id fiat, ad uarietatem euentus oſtendendam, ut ſuſpenſi diutius ſint auditorum animi & tantò laudatior ſit peripetia, quantò maius, propiusq; periculum impendere uiſum fuerit. Dimiſſis miniſtris, liberius Iphigenia aliquantò, Epiſtola quæ continebantur, omnia exponit, inſcriptionemq; illius ad Oreſtem fratrem patefacit, ex qua re prior fit agnitio, in qua Oreſtes Iphigeniã agnoſcit. Non multò poſt in eodem Epiſodio eſt agnitio poſterior, in qua Iphigenia agnoſcit Oreſtẽ, In eodẽ Epiſodio poſt agnitionẽ, collocutio fit inter Iphigeniã, & Oreſtẽ, quæ ratio ineunda ſit, ut ſimul in patriam tutò reuerti poſſint clàm Thoante Rege. ab eo enim, ſi reſciſſet, magnum impendebat periculum. Poſt hæc omnia conſequitur Chori Cantus in illis uerſibus:

» χο. ὄρνις ἃ παρὰ πετρίνας
πόντου δειράδας ἀλκυὼν
» ἔλεγον οἶτον ἀείδεις. Et quæ ſequuntur
»

Nam eo uſq; protenditur Epiſodium, de quo locuti fuimus. Poſt Chori cantum conſequitur aliud Epiſodium, quod ducitur à perſona Thoantis, qui colloquitur cum Iphigenia, audiensq; mactandos hoſpites lætatur, ſimulans uero Iphigenia magnum propter ſcelus eos mactari, quod matrem peremiſſent, iubet Thoantem, & reliquos à ſacrificio recedere, ne polluantur, & inceſti fiant, quærens quippe prætextum, & cauſam liberioris fugæ. Poſt hoc Epiſodium uideas conſequi alterum Chori cantum, qui ultimus eſt, & exorditur ab ijs uerſibus.

» χο. εὔπαις ὁ λατοῦς γόνος ὅν ποτε
» δηλιὰς ἐν καρποφόροις
» γυάλοις χρυσοκόμαν
» φοῖβον ἐν κιθάρᾳ σοφὸν, Et qui ſequuntur

Nam eo uſq; pertingit Epiſodium illud. Atq; ſic, opinor, iam omnibus patet, quomodo Epiſodium inter Choricos cantus collocari dixit Ariſtoteles. NVNC reliquum eſt, ut loquamur de altera parte, quæ
» uocatur Exodus. ἔξοδος (inquit Ariſtoteles) δέ ἐστι μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. id eſt, eſt pars tota, & integra, poſt quam nullus eſt Chori cantus. Videre eſt apud Euripidem poſt Chori cantum, de quo diximus, ſtatim exordiri Exodum. in illis uerſibus.

» ἀγ. ὦ ναοφύλακες, βώμιοί τ' ἐπιστάται
» θόας ἄναξ γῆς τῆσδε ποῦ κυρεῖ βεβώς; Et quī ſequuntur.

Nuncius enim inducitur à poëta ualde prudenter, & artificioſe, qui nunciat Thoanti Regi fugam Iphigeniæ, ipſiusq; prætextum omnem, dum ſimularet ſe Oreſtem, & Pyladem uelle mactare, imponendi in nauem ſimulacri Dianæ, quod ſecum aſportauit in Græciam. Thoas magna accenditur, ira, furibundusq;, atq; animi impotens inſectari fugientes ſtatuit, concitatq; ciues ad eos perſequendos. Soluitur uerò fabula ex Machina, prohibente Minerua, ac ſedante iram Thoantis, omnemq; tumultum. Verum de ſolutione hac fabulæ & machina loquemur poſtea. Atque ſic patet, qualis ſit Exodus: nam in ea, neque poſt eam, unquam cantat chorus, loquitur tantum, non autem cantat. Has ego partes omnes, quaſi digito monſtrare uolui, ac copioſe explicare, ut quiuis per ſe hoc exemplo perſpecto, in alijs etiam tragœdijs poßit partes has diſtinguere, dignoſcereq; ueterum poëtarum artificium in ſcribendis tragœdijs. Adde, quod Ariſtotelis locus, alioqui obſcurißimus, iam patefactus uidetur, & lucidus ab omni parte. Atq; utinam tamen mihi hoc concedat Deus Opt. Max. ut his meis uigilijs, ac laboribus uirorum bonorum gratiam mihi promereri liceat. ſatis enim magnum præmium, ſi hoc aſſequar, me aſſecutum putabo, ſed me omnino aſſecuturum ſpero, cum intelligent, operam me pro uiribus dediſſe, ut tam difficilem Ariſtotelis librum explicarem, omniaq; ſincere, atq; ingenue protuliſſe, quæ ſentiebam, nam quicquid maleuoli loquãtur, parum me, aut nihil prorſus, mouet. Supereſt ut de Choro dicamus, qui etiam inter partes tragœdiæ connumeratur. Atq; ſignificatio primum dictionis conſideranda. Nam Chorus multitudinem ſignificat ex pluribus in unum locum ſimul collectis aut ad canendum, aut ad ſaltandum, aut ad loquendum, ſed hoc poſtremũ minus proprie. Sic Demoſthe
» nes accipit in oratione in Midiam. cum ait. ὅσα μὲν οὖν ἢ τοὺς χορευτὰς ἐναντιούμενος ἡμῖν ἀφῄρηται
» ἢ τὰ χορεῖα ἀνάκλησεν. Paulò poſt ἀλλὰ καὶ τὸν διδάσκαλον διέφθειρέ μου τοῦ χοροῦ. Nam erat
» διδάσκαλος χοροῦ. qui docebat ſaltationis modum. Paulò poſt ἀλλ' ἀδίδακτον εἰσῆλθεν ὁ χορός. Conſuetudo quippe olim fuit, ut in unum plures coacti, iocularia proferrent, uoluptatis cauſa, unde Paulò poſt effluxit uſus poëmatum comicorum, & tragicorum. Chorus igitur alius comicus alius tragicus, de comico nunc non loquimur, ſed de tragico tantum. In choro tragico numerus erat olim perſonarum quinquaginta, uſq; ad Eumenidas Aeſchyli, ſed paulatim imminutus fuit, ac ad breuiorem numerum redactus. Declarat hoc Iulius Pollux libro quarto his uerbis τὸ δὲ παλαιὸν ὁ τραγικὸς πεντήκοντα ἦσαν ἄχρι τῶν εὐμενίδων αἰσχύλου, πρὸς δὲ τὸν ὄχλον αὐτῶν τοῦ πλήθους ἐκπτοηθέντων συνέστειλεν ὁ νόμος εἰς ἐλάττω ἀριθμὸν τὸν χορόν. nam tragicus chorus (ut idẽ ait) non continebat poſtea plures, quàm XV. Comicus uero. XXIIII. Chori forma in progrediendo duplex erat. στοῖχος. ζυγός. In tragico choro cum eſſent quindecim στοῖχοι, hoc eſt, ordines, erant tres. nam ſinguli ordines quinos continebant. Verba Iulij Poll. ſunt hæc. στοῖχοι τρεῖς ἐκ πέντε, ἦσαν γὰρ πεντεκαίδεκα. Quod ſi Chorus diuideretur εἰς ζυγὰ, id eſt iuga (ſic enim libet Latine referre) erant quinque, nam ſingula ternis conſtabant. Verba Pollucis ſunt. ζυγὰ δὲ πέντε ἐκ τριῶν. Idem Paulò poſt. Si parodus fiebat κατὰ στοίχους, exibant κατὰ πέντε. Si parodus autem fiebat κατὰ ζυγά, exibãt κατὰ τρεῖς. Parodus etiam aliquando fiebat καθ'

ἕνα

A quia Chorus tragicus partim loquebatur partim canebat, loquebatur in ipſa ſtatim parodo: declarat hoc Ariſt. in contextu, cum ait χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ. obſeruari poteſt etiam apud Euripidem in Iphigenia, & cæteris omnibus tragœdijs, conſtant enim omnes eodem artificio: ſed nos ex ea proferemus exemplum. Chorus igitur in parodo ita alloquitur Iphigeniam.

χο. ἔμολον, τί νέον, τίνα φροντίδ᾽ ἔχεις.
τί με πρὸς ναοὺς ἄγαγες, ἄγαγες
ὦ παῖ τοῦ τᾶς τροίας πύργους
ἐλθόντος κλεινᾷ σὺν κώπᾳ
χιλιοναύτᾳ μυριοτεύχοις
τῶν ἀτρειδᾶν τῶν κλεινῶν.

Iphigenia rurſus reſpondens ita chorum alloquitur.

ἰφ. ὦ δμωαὶ δυσθρηνήτοις
ὡς θρήνοις ἔγκειμαι.

Obſeruaui tamen apud Sophoclem in Oedipode Tyranno rem aliter ſe habere, ac adnotauit hoc loco Ariſtoteles, nam in prima parodo ſtatim Chorus, non loquitur quidem, ſed cantat: uerſus hi ſunt.

χο. ὦ διὸς ἁδυεπὲς φάτι, τίς ποτε
τᾶς πολυχρύσου πυθῶνος
ἀγλαὰς ἔβας θήβας
ἐκτέταμαι φοβερὰν φρένα
δείματι πάλλων.
ἰήιε δάλιε παιὰν
ἀμφὶ σοὶ ἁζόμενος. & qui ſequuntur.

Nam longa eſt precatio, cum cantu, ut opinor, prolata. Sed aut dicendum, hoc uno tantùm in loco legem prætergreſſum fuiſſe Parodi Sophoclem, cum in alijs ſanctiſſimè ſemper ſeruet, ut chorum faciat in prima parodo loquentem. Aut quòd omnino ueriſſimum eſt, Chorus ille non eſt chorus proprius eius tragœdiæ, ſed puerorum Chorus, qui una cum ſacerdote, iuſſu Oedipodis, recedunt ab aris. Nam ait Oedipus.

ἀλλ᾽ ὡς τάχιστα παῖδες, ὑμεῖς μὲν βάθρων
B ἵστασθε, τούσδε ἄραντες ἱκτῆρας κλάδους.
ἄλλος δὲ κάδμου λαὸν ὧδ᾽ ἀθροιζέτω
ὡς πᾶν ἐμοῦ δράσοντος. ἢ γὰρ εὐτυχεῖς
σὺν τῷ θεῷ φανούμεθα, ἢ πεπτωκότες.

Sacerdos igitur obtemperans Oedipodi, conſurgit diſceſſurus, & abducit ſimul puerorum chorum.

χορ. ὦ παῖδες ἱστώμεσθα. τῶνδε γὰρ χάριν
καὶ δεῦρ᾽ ἔβημεν, ὧν ὅδ᾽ ἐξαγγέλλεται.
φοῖβος δ᾽ ὁ πέμψας τὰς δὲ μαντείας, ἅμα
σωτήρ θ᾽ ἵκοιτο, καὶ νόσου παυστήριος.

Chorus igitur puerorum diſceſſurus & ipſe unà cum ſacerdote conſurgit: ſed priuſquàm diſcedat, ita cantans precatur.

χο. ὦ διὸς ἁδυεπὲς φάτι. Et quæ ſequuntur.

Precationem hanc puerorum audiens Oedipus, ait.

οἰ. αἰτεῖς. ἃ δ᾽ αἰτεῖς. Et quæ ſequuntur.

Cum igitur Chorus ille puerorum decedat, non eſt peculiaris Chorus tragœdiæ, neq; enim in tragœdijs unquàm ex pueris conſtituuntur chori, quia propter ætatis imbecillitatem, & nondum firmam rationem in rebus aut agendis, aut cognoſcendis, non poſſunt συναγωνίζεσθαι, quod proprium eſt munus Chori, ut poſtea dicemus, Peculiaris igitur Chorus alius eſt Tragœdiæ illius Sophocleæ, qui conſtat ex ſenioribus. Incipit autem loqui, ubi hi leguntur uerſus.

χο. ὥσπερ μ᾽ ἀραῖον ἔλαβες. ὧδ᾽ ἄναξ ἐρῶ.
οὔτ᾽ ἔκτανον γάρ, οὔτε τὸν κτανόντ᾽ ἔχω
δεῖξαι Et quæ ſequuntur.

Ante hos uerſus igitur, ubi finē loquendi facit Oedipus horribilē illā pronuncians execrationē, prologo finis eſt ſtatuēdus. Parodi uerò principiū ſtatuendū in ijs uerſib. à me paulo ante recitatis, in quibus chorus alloquitur Oedipodem. Atq; hæc cū ita ſeſe habeant, ueriſſimum eſt, ſine ulla exceptione, quod ſcribit Ariſtoteles. Parodum, finémque Prologi eſſe, ubi primùm loqui incipit Chorus; Loquebatur etiam

Chorus

Chorus poſt exodum, declarat hoc Ariſtotel. in contextu, cum ait. ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. obſeruari hoc etiam poteſt in Euripidis Iphigenia, nam ab eo uerſu. A

» ἀγ. ὦ ναυφύλακες;

Cantare nunquam uideas Chorum, ſed loqui tantum.

» χο. τίν' ἔστιν, εἴχει μὴ κελεύσθεῖσαν λέγειν. Paulò poſt.

» χο. ἄπιστον εἶπας μῦθον. Et ſic in reliquis deinceps.

Canebat Chorus tragicus, canereq; incipiebat ſtatim ante Epiſodium (nam Epiſodium, non unum quidem, ſed multiplex) Chori tragici uocabatur τὸ στάσιμον, ideſt ſtabile. quia non concitatus erat, ſed lentus ac ſtabilis, & ideò in eo neq; anapæſtus, neque trochæus, qui pedes erant frequentes in cantibus Comicis. Iul. Poll. lib. IIII. ita ait ἡ δὲ παράβασις ὡς τὸ πολὺ μὲν ἐν ἀναπαίστῳ μέτρῳ εἰ δὲ ὂν καὶ ἐν ἄλλῳ ἀνάπαιστα τὸ ἐπίκλην ἔχει. Cicero lib. Tuſc, quæſt. II. ait. Non adhibetur Spartis ulla ſine anapæſto adhortatio: quod factum puto, quia uehementem eſſe oportet, & celeri impetu ferri, ut magis animos feriat auditorum. In tragicis ideo cantibus non intermiſcebantur anapæſtus, aut trochæus, quia nimium erant rotatiles, ac celeres. Aeſchines in orat. in Timar. ait 36. b. cum comœdiæ actores ex tribu Colytteа adeſſent, ac comicus hiſtrio quendam anapæſtum ad chorum pronunciaret, in eoq; diceret quoſdam Timarchios ualde diſſolutos adeſſe, nullus qui locus cõfirmat ſententiã pollucis Paulò ante expoſitã in anapæſto, qui adhiberi ſolitus erat in comicis Choris. στάσιμον igitur uocatur Chori pars, cum cantat, quòd adhibitis tardis pedibus, utpote ſpondæo, & alijs huiuſmodi, tardo utebatur, remiſſoq; cantu. morem hunc cantandi in Choris introductum ſcribit Ariſtoteles Paulò poſt ab Agathone. ſed eam cõſuetudinem improbat Ariſtoteles, præſertim ſi canant aliquid præter rem, nam quò ſpectat, inquit, τὰ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ſed hæc, aliaq; multa, quæ ad hanc rem pertinent, ſuo loco copioſe explicabimus. Nunc ſupereſt, ut loquamur de commo, quæ eſt tertia chorici pars. Commus luctum ſignificat. Dixit ſuperius Ariſtoteles in diuiſione Chorici. alteram partem uocari πάροδον, alteram στάσιμον, atq; has quidem eſſe omnium communes, proprias autem eſſe partes quaſdam, quæ à ſcena proueniunt, & commo. uerba Græca ſunt τὰ ἀπὸ σκηνῆς, καὶ κόμμοι. Locus difficilis eſt: ſed ita omnino debet intelligi. Ariſtoteles uoluit his uerbis diuerſam rationem, quam ſecuti ſunt poëtæ in Choris ſcribendis, oſtendere, alij enim nonnulla appoſuerunt, quæ apud reliquos non fuerant uſitata. Quòd ſi ſummatim colligas obſeruationem artis ueterum in his choris ſcribendis, uideas eſſe nonnullas partes, quæ ab omnib. probatæ fuerũt, ac adhibitæ, utpote τὴν πάροδον, καὶ στάσιμον. Omnes enim poëtæ partim loquentem, partim canentem Chorum faciunt. has igitur partes omnibus communes eſſe poëtis dicit Ariſtoteles. Videas quoq; nonnullas partes eſſe aliquorum poëtarum peculiares, quòd ſcilicet ipſi tantum illis uſi fuerint, præter cõſuetudinem aliorum, hæ autẽ ſunt τὰ ἀπὸ σκηνῆς, & κόμμοι. nam luctum augere ſtuduerunt nonnulli ex ſcenæ apparatu aliquo magis lugubri, aut truculento aliquo ſonitu machinarum, aut alia quauis re, quæ ad ſcenam, & apparatum ſpectet. Vel per τὰ ἀπὸ σκηνῆς potes intelligere ipſam recitationem, & pronunciationem hiſtrionum in ſcena. nam ſic accipere uidetur Ariſtoteles hæc uerba in Problematibus, ut paulò poſt adnotabimus. Præterea & hæc peculiaris fuit nonnullorum conſuetudo, adhibere in choris κόμμον. explicat Ariſtoteles κόμμον eſſe κοινὸν θρῆνον χοροῦ id eſt chori communem luctum non omnes poëtæ hoc faciunt, ſed aliqui tantum. Apud Sophoclem certè uideas chori luctum communem hunc, in Oedipode Tyranno. Nam Chorum illic inducit Sophocles, qui Oedipodem, cum delapſus eſſet in maximam calamitatem, non ſolatur, ſed una cum eo luget, illiusq;, lugendo, luctum auget. in his uerſibus. B

» οἰδ. αἲ. αἲ. αἲ. φεῦ. φεῦ.
» δύστηνος ἐγώ, ποῖ γᾶς
» φέρομαι τλάμων; πᾷ μοι φθογγὰ
» διαπέταται φοράδην
» ἰὼ δαῖμον, ἵν' ἐξήλου.
» χο. ἐς δεινόν, οὐδ' ἀκουστόν, οὐδ' ἐπόψιμον. Paulò poſt.
» χο. καὶ θαῦμα γ' οὐδὲν ἐν τοσοῖσδε πήμασι
» διπλᾶ σε πενθεῖν, καὶ διπλᾶ φέρειν κακά. Paulò poſt.
» χο. ὦ δεινὰ δράσας, πῶς ἔτλης τοιαῦτα σὰς
» ὄψεις μαρᾶναι; τίς σ' ἐπῆρε δαιμόνων; Paulò poſt.
» χο. δείλαιε τοῦ νοῦ, τῆς τε συμφορᾶς ἴσον,
» ὥς σ' ἠθέλησα μηδ' ἀναγνῶναί ποτε.

Non fungitur quidem chorus in his erga Oedipum proprio munere, debet enim officium uirilẽ (ut Horatius

A *ratius ait) tueri chorus, ſolariq; miſeros. At non ſine magno artificio aliquando, prætermiſſo peculiari officio ſuo, chorus inducitur lugens in maximis malis, & calamitatibus alienis, quæ tantæ ſunt, ut conſolatione leniri non poßint: & eorum, qui ſolari cupiunt, animos frangant, ad luctumq; ſimul impellãt. Ari. in Proble. ſectione. XIX. problemate penult. ubi quærit διὰ τί οἱ ἐν τραγῳδίᾳ χοροὶ οὐδ' ὑποδωριστὶ, οὐδ' ὑποφρυγιστὶ ᾄδουσιν ait, ἡ δ' ὑποδωριστὶ μεγαλοπρεπὴς, καὶ στάσιμον, διὸ καὶ κιθαρῳδικωτάτη ἐστὶ, τῶν ἁρμονιῶν. ταῦτα δ' ἄμφω χορῷ μὲν ἀνάρμοστα, τοῖς δὲ ἀπὸ σκηνῆς οἰκειότερα, ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἡρώων, μιμηταί. in his uerbis nominat τὰ ἀπὸ σκηνῆς. Idem problemate. XV. eiuſdem ſectionis ait, ubi quærit διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο. αἱ δὲ ἄλλαι ᾠδαὶ αἱ χορικαὶ, ait διὸ καὶ διθύραμβοι, ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκέτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον. Paulò poſt, καὶ διὸ τὰ μὲν ἀπὸ τῆς σκηνῆς οὐκ ἀντίστροφα, τὰ δὲ τοῦ χοροῦ ἀντίστροφα, ὁ μὲν γὰρ ὑποκριτὴς ἀγωνιστὴς, ὁ δὲ χορὸς ἧττον μιμεῖται.*

Μέρη μὲν οὖν τραγῳδίας οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴρηται. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις.

Partes igitur Tragœdiæ, quæ quaſi formę habendæ ſunt, ſuperius explicauimus, rurſus ſecundum quantitatem diſcretam, & in quas ſecetur, ſingillatim quoque diximus, deinceps uerò, quę fabulas texentes ſectari, contrà quæ uitare oporteat, tum uerò à quibus locis Tragœdiæ ipſius opus ducatur, ſupradictis addendum.

Epilogus hic eſt eorum, quæ ſuperius dicta fuerunt, & propoſitio eorum, quæ poſtea dicenda ſunt. Declarauit hactenus partes tragœdiæ, tùm eas, quæ ad formam, & qualitatem: tum eas, quæ ad magnitudinem, & quantitatem ſpectant. Nunc uerò pollicetur ſe dicturum de locis, unde aptè argumentum tragicum ſumi debeat, perſequiturq; ea quæ attribui debent iis, quæ tragœdiæ argumẽtum poëtis dare poſſunt,
B *perſonis, conſtituit igitur ueluti topicen quandam tragicam: nam quærit, explicatq; quales homines apti ſint ad tragœdiam. Verba Græca ſunt in contextu hæc, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας μύθους, omnes enim qui tradunt artis alicuius præceptiones, neceſſe eſt, ut hæc duo ſeruent: doceant ſcilicet, quid ſequi oportet, quidq; uitandum ſit, ſic enim facilius tota ars perdiſcitur. στοχάζεσθαι ait, quaſi reſpicere, habere ſibi propoſitum aliquid, quo cogitatio intendatur: ſic etiam non diſsimili ratione ait libro primo Rhetoricorum διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐστί.*

Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην καὶ ταύτην φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικὴν, τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι, οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν.

Quoniam igitur Tragœdiæ pulcherrimæ compoſitio, non quidem ſimplex eſſe debet, ſed implexa, eademq; terribilium, miſerabiliumue imitatrix, id quod profecto imitationis huiuſce proprium eſt. Primum quidem ſatis apparet minime decere, bonos, & æquos uiros ex felicibus infelices factos, in ſcenam afferre, ut quod terrifici, miſerandiue nihil habeat, ſed ſcelesti.

More ſuo Ariſtot. repetit nonnulla, quæ ſuperius multis rationibus cõprobata fuerunt, atq; ex iis alia quędã deducit concluſa. Dictũ eſt eam fore pulcherrimã tragœdiæ conſtitutionem, quæ nõ ſimplex ſed implexa fuerit: & eiuſmodi rerum imitationem contineat, quæ terribiles ſimul, ac commiſerabiles ſint. Ex his igitur deducit conſequentem diſputationem omnem. Non eſt, quòd quiſquam putet, omnes perſonas, aut actiones aptas eſſe ad tragœdiam. Ac primum quærimus, An uiri boni apti ſint ad tragœdiam

conſtituendam. Tragœdia quippe conſtituitur, ex actione alicuius perſonæ, in qua ſit mutatio felici- A
tatis in infelicitatem, quod quærimus igitur eſt hoc? An uiri boni ex felicitate in infelicitatē lapſi, argumen
ta tragœdiæ ſcribendæ præbere poßint? reſpondet Ariſto. Viros bonos nequaquam eſſe aptos ad tragœ-
diam: rationemq́; affert huiuſmodi: proprium eſt imitationis tragicæ imitari res miſerabiles & terribiles,
tales autem non ſunt calamitates, quæ bonis accidunt uiris. Boni igitur uiri, eorumq́; calamitates, prorſus
excluduntur à tragœdijs, quia hoc neque terribile, neq; miſerabile eſt, ſed nefarium potius. Dicat aliquis
hoc loco, Ariſtoteles libro Rheticorum ſecundo, ubi de commiſeratione loquitur, ait in eius definitione o-
riri commiſerationem erga eos, qui indigni uidētur tot malis, his uerbis, ἔλεος δὴ λύπη τις ἐπὶ τῷ φαι-
» νομένῳ κακῷ φθαρτικῷ, καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν. *Et paulò poſt.* μήτ' ἂν φοβούμενοι
» σφόδρα; οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει, κἂν οἴωνταί τι-
» νας εἶναι ἐπιεικεῖς, ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. *Patet ex his uiros bo-*
nos, quibus acciderit aliquid mali, dignos eſſe commiſeratione, quo loco etiā utitur hac ipſa dictione, qua
uſus eſt etiam in Poëtices loco hoc ἐπιεικεῖς: *cur igitur eos, ſi commiſerabiles maximé, inprimisq́; ſunt: et*
commiſerationem ciere proprium eſt tragœdiæ, excludit nunc à tragica imitatione? Reſpondeo, in tragœ-
dijs, cum ſint peripetiæ, quales ſuperius expoſitæ fuerunt, non requiri tantùm, ut commiſerabilis ſit actio,
ſed etiam terribilis, eo, quò ante dictum eſt, modo: Cum igitur ſimul Ariſtoteles in eadem perſona requirat
commiſerabile, & terribile: & terribile non exiſtat ex ijs, quæ accidunt uiris bonis: ideò putat eos à tra-
gœdia excludi debere. Nam quamuis aliqua commiſeratio ſit ἄνευ φόβου *id eſt ſine metu, & horrore: ea*
tamen maxima eſt, quæ metum, horroremq́; ſimul continet, declarat hoc Ariſtoteles libro ſecundo Rheto-
» *ricorum, cum ait* ὅλως γὰρ δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐπ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα
» ἐλεοῦσιν *Ibidē paulò antè* καὶ ὅλως δὲ, ὅταν οὕτως ὡς ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα, ἢ
» αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ ἑαυτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ. *Adde, quòd metus hic tragicus eſt cum*
religione, pendetq́; à Dijs, quos ueremur, ne nobis irati, in ſimilem impellant nos quoque aliquando cala-
mitatem, ſicuti illos: ideò ſuperius de fortuitis loquebamur, & de fato, unde hæc omnia proueniunt. Idem
» *Ariſtoteles libro ſecundo explicat, quæ ſint* φοβερὰ, *mox addit, quomodo augeri poßint, his uerbis* πάν-
» τα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα, ὅσα ἂν ἁμάρτωσι ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλὰ ἢ ὅ-
» λως ἀδύνατα ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς. ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. *Cum ait Ariſtoteles* ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις B
id eſt inimicis, & aduerſarijs, loquitur de rebus humanis, quæ in mortalium manu poſitæ ſunt, ex quibus
exiſtit metus, talem enim metum conſiderant Oratores: ſed poëtæ metum conſiderant, qui prouenit à re-
bus, quæ in manu Deorum poſitæ ſunt. Si igitur leuiter hoc immutes, & quem metum illic Ariſtoteles, O-
ratoribus inſeruiens, refert ad aduerſarios potentes, tu referas ad potentiam Deorū: perbellé ſeſe habebunt
» *omnia & uerba erunt conſentanea, nam ait ibidem.* καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσίν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. ὡς δὲ ἁ-
» πλῶς εἰπεῖν, φοβερά εἰσιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα, ἢ μέλλοντα ἐλεεινὰ ἐστίν. τὰ μὲν οὖν φο-
» βερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν τὰ μέγιστα ταῦτα ἐστίν. *Vocat in hoc contextu Ariſtote-*
les uiros bonos, ἐπιεικεῖς *ut magis probitatem, ac ſanctitatem exprimat illorum hac appellatione. Sic eti-*
am libro ſecundo Rhetoricorum ait, ubi loquitur de indignatione ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαί-
ρειν τὸν ἐπιεικῆ. *Cum uerò ait eſſe* μιαρὸν, *ſi aduerſa accidant uiris bonis, hæc eſt ſententia. Videtur æqui*
tati, religioniq́; prorſus, repugnare, ſi malis ac miſerijs uideas cōflictari probum aliquē hominē: nam di
gna præmio uidetur eſſe probitas: Dijq́; ipſi, ob æquitatē, & bonitatē ſingularē, ſicuti improbos plectūt,
maleq́; perdunt: ita credibile eſt, ut bonos ſeruent, ament, ac foueant. Demoſthenes hominem fœdum, ac de-
» *teſtandum uolens ſignificare hoc nomine ſæpe appellat Aeſchinem, in oratione* περὶ στεφάνου. *uerba hæc*
» *ſunt.* ἵν' εἰδῆτ' ἡλίκα πράγματα, ἡ μιαρὰ κεφαλὴ ταράξασα αὕτη δίκην οὐκ ἔδωκε. *Paulò*
» *antè nō diſsimili modo ipſum uocat* κάθαρμα. *Cum ait:* Cὺ δὲ ἀρετῆς ὦ κάθαρμα, ἢ τοῖς Cοῖς τίς με-
» τουσία. *Idem in oratione in Midiam.* καὶ ταῦτ' ἔλεγεν ἡ μιαρὰ, καὶ ἀναιδὴς αὕτη κεφαλή.
»
» Οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας. ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτ' ἐστὶ πάντων,
» οὐδὲν γὰρ ἔχει ὧν δεῖ. οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερόν ἐστιν.

» Paricę ratione ab aduerſa fortuna ad ſecundam proucctos, prauos
» effingere, hoc enim omnium à Tragœdia maximè alienum, ut quod re-
» rum, quæ requiruntur, expers omnino ſit, humanitatis dico, ne dum ter-
» rifici, atque miſerabilis.

Mali·

A Mali quoque uiri (inquit Ariſtoteles) ab aduerſa fortuna in ſecundam prouecti, excluduntur à tragœdia. Ratio autem, & probatio huius rei ita ſeſe habet, ducta ex iiſdem principijs, ex quibus ſuperior ducebatur, ij, quorum calamitas non poteſt ciere animos hominum ad commiſerationem, non ſunt apti ad tragœdiæ argumentum, nam commiſeratio maximè ad hoc genus poëmatis ſpectat, eiusq́; propria eſt. Mali uerò ſi qui euehuntur ad ſelicitatem qua ratione poſſunt commiſerationem ciere? primùm, quia felices, felicitas uerò non concitat commiſerationem, commiſeramur enim infelices. Deinde, quia mali, nam etſi infelices eſſent, non tamen id efficerent: meritò igitur ait Ariſtoteles hunc modum, quem expoſuimus, eſſe prorſus ἀτραγῳδότατον. nam non habet in ſe, neque τὸ ἐλεεινὸν, neque τὸ φοβερὸν, quod ſatis patet ex ſuperioribus, quæ dicta fuerunt. Sed ne φιλάνθρωπον quidem, nedum illa duo, quæ difficilius concitantur. Quo loco adnotandum eſt, poſſe in animis hominum ineſſe τὸ φιλάνθρωπον, etiam ſi non inſit τὸ ἐλεεινὸν, καὶ τὸ φοβερὸν. quid autem ſit τὸ φιλάνθρωπον dicemus paulò poſt. Nunc declarandũ quid ſit εὐτυχία, nam antè nunquàm declaratum fuit: hoc enim ſi intelligatur ſingillatim, facilius dijudicabimus rem totam. Ariſt. lib. 1. Rhetoricorũ eam ita definit, atq; explicat, εὐτυχία δ' ἐστὶν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίνεσθαι, καὶ ὑπάρχειν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα. Neque uerò eſt quòd quiſquam miretur ab Ariſtot. dictum, fortunam cauſam eſſe multorum commodorum, nam ipſa efficit ſimul aliquando etiam ea, quæ ab arte proueniunt. Nonnulla interdum, quæ non ab ulla arte, ſed à natura proficiſcuntur, uerba Ariſtot. hæc ſunt eodem loco, αἰτία δὲ ἐστὶν ἡ τύχη ἐνίων μὲν, ὧν δὲ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων. ὑγιείας μὲν γὰρ ἡ τέχνη αἰτία ἐστὶ, κάλλους, ἢ καὶ μεγέθους φύσις. ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος. nulla enim ratione melius digno ſci poſſunt, qualia ſint fortunæ bona, quàm ut proſpicias, an ex illis ulla confletur inuidia apud homines. Iam uerò qui intelligit, qualis ſit εὐτυχία facilè per ſe intelligere poteſt à contrario, qualis ſit ἀτυχία. nam cum inuidiæ contraria ſit commiſeratio, ἀτυχία erit appellanda ea, quæ continet omnia illa, ex quibus cietur commiſeratio. hinc præclarè dictum eſt à Pindaro, κρεῖττον ὁ φθόνος ἢ τὸ ἔλεος. ſed redeo ad rem. Cum malorũ felicitas, neq; in ſe habeat ἐλεεινὸν, neq; φοβερὸν, neq; τὸ φιλάνθρωπον, prorſus conſtitui ex ea non poteſt ulla actio tragica, ſciendum erga improbos homines, qui ex inſelicitate ad felicitatem
B prouehuntur, animos noſtros affici ſolere, quadam affectione, quæ à græcis νέμεσις, à noſtris indignatio uocatur, qualis eſt illa apud Horatium in Menam Pompeij libertum, cum ait.

Licet ſuperbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Vides ne ſacram metiente te uiam,
Cum bis ter ulnarum toga,
Vt ora uertat huc, & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad faſtidium,
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit
Sedilibus magnus in primis eques,
Othone contempto, ſedet.

Indignationem quoq; Ariſtot lib. 2. Rhetoricorum, non ſecus ac inuidiam, commiſerationi ait eſſe contrariam. his uerbis ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν, τὸ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις, καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ, δεῖ γὰρ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι, τοῖς δὲ νεμεσᾶν. Hæc autem affectio in bonorum uirorum tantum animis innaſcitur, unde & Dijs ipſam attribui ſolere, eodem loco ait Ariſtot. διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς σύνεγγυς τι, καὶ ταυτὸν ὂν τῷ νεμεσᾶν, ex his omnibus patet non commiſerationem, ſed indignationem moueri in homines improbos, prouectos ad ſummam felicitatem, minime omnium igitur hæc actio ſpectat ad tragœdiam, cuius peculiare munus eſt concitare commiſerationem.

οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν· τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον. ἔλεος μὲν

,, περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον, ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φο- A
,, βερὸν φαίνεται τὸ συμβαῖνον.

,, Sed nec omnino improbos ex ſecunda fortuna in aduerſam lapſos,
,, quandoquidem talis compoſitio, quæ alioqui humanitatem præ ſe ferre
,, poteſt, miſerandi aut terrifici planè nihil habet. Vt enim immerentis mi-
,, ſericordiam excitat, ita terror à ſimili incutitur. Quocirca nec miseran-
,, di, nec terrifici quicquam ab his proueniat.

Homines ualde mali, quorum improbitas apud omnes in confeſſo eſt, ex ſecunda in aduerſam fortunã, reijciuntur ab actionibus tragicis, qui non commiſeratione, ſed odio digni ſunt. Sed annotandum eſt, non temerè ab Ariſtot. dictum fuiſſe in contextu σφόδρα πονηρὸν. Nam mali quodam modo, ut poſtea declarabimus, conſtituunt actionem tragicam, at non ualdè mali, prorſusq́; improbi. Verum eliciamus rurſus argumentationem, quæ ſpectat ad hoc probãdum, ductam ex iiſdem locis. Tragica actio, & perſona cuius actio conſtituitur in tragœdia, eiuſmodi eſſe debet, ut commiſerationem cieat, & metum, in animis auditorum, ſed homines ualde improbi neq; hoc neq; illud efficiunt, ut probabimus ſingillatim. Non mouent hi commiſerationem, quia commiſeratio cietur erga indignè, prætérque omne fas patientem incommoda, de qua re Ariſt lib. Rhet. 2. & nos paulò ante ſatis multa diximus. Hinc Demoſthenes in oratione in Midiam, quòd
,, *improbus, crudelis, inſolensq́; eſſet, dignum non eſſe commiſeratione demonſtrat his uerbis.* οὐ τὰ σαυτοῦ
,, παιδία ἀξιώσει ἐλεεῖν ἢ σὺ τοὺς δικαστὰς ἀπονεύσας εἰς τὰ σὰ τῶν ὑπὸ σου δημοσίᾳ προπηλα-
,, κισμένους. σὺ μόνος τῶν ὄντων ἀνθρώπων μισεῖς ὢν ἐστὶ φανερώτατος, ποσαύτης ὑπερηφα-
,, νίας, καὶ ὑπεροψίας, καὶ ἐν τῷ κρίνεσθαι παραχρῆμα ἐλεηθῆναι μεγάλων μὲν ἂν ἀρχῶν. μᾶλ-
,, λον δὲ τέχνην εἴης εὑρηκώς, εἰ δύο τὰ ἐναντιώτατα ἑαυτοῖς ἐν οὕτω βραχεῖ χρόνῳ περὶ σαυ-
,, τὸν δύναιο ποιήσασθαι φθόνον, ἐξ ὧν ζῇς, καὶ ἐφ᾽ οἷς ἐξαπατᾷς, ἔλεον. οὐκ ἔστιν οὐδαμόθεν
,, σοι προσήκων ἔλεος, ἀλλὰ τοὐναντίον μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ὀργή. *Metus uerò concitatur, cum intuemur aliquem nobis ſimilem, in miſeriam eſſe lapſum. Similem auditoribus ipſis intelligit Ariſtoteles,* B *qui ferè omnes boni cenſendi ſunt, uel de bonis tantum loquitur, nam ex eorum animis norma ſumitur ſcribendæ tragœdiæ, neq; ullus debet poëta improbos unquam reſpicere, ſed totam ſuam ſcriptionem accommodare ad bonorum naturam. Viri igitur boni, cum immerenti alicui uiro bono aliquid mali uident accidiſſe, metuunt, quòd ſimilem illum ſibi, ſeq́; illi eſſe intelligunt, ne idem ſibi aliquando accidat, quia pari uiuunt conditione. Hic uerò metus planè nihil aliud eſt, quàm religio quædam meticuloſa, qua animi hominũ deuinciuntur, nam uera religio ea eſt, quæ cum pietate, & obſeruantia erga Deos coniuncta eſt, pro maximis illorum in humanũ genus collatis beneficijs, maximè enim æquum eſt, ut homines meritam Dijs immortalibus grattam diuinis honoribus, & memori mente, gratoq́; animo perſoluant. Hic eſt optimus Deorum cultus, idemq́; caſtiſſimus, atq; ſanctiſſimus, pleniſſimus pietatis ac ueræ religionis, ut eos ſemper pura mente, & uoce ueneremur tanquam authores noſtrorum omnium commodorum, non autem extimeſcamus tanquam crudeles tyrannos, nam (ut uerè inquit Ariſtoteles libro 2. Rhet.) οὐδεὶς φιλεῖ ὃν φοβεῖται. Sed tragica actio, et recitatio inijcit metum noſtris animis Deorum, eosq́; tanquam truculẽtos ultores ſemper oſtendit. Quoniam igitur actio illa, in qua uiri ualde improbi, multisq́; ſceleribus polluti ex felicitate in miſeriam labuntur, neq; commiſerationem neq́; metum in ſe, uti diximus, habet, Tragœdia includi non poteſt. Obijciat ſe aliquis nobis hoc loco, dicatq́; huiuſmodi genus uirorum, actionumq́;, quamuis improbitatem, ſcelusq́; præſeferant, aliqua tamen commiſeratione dignos uideri, nam miſeria, & incommodum, omnisq́; calamitas ſuapte natura tantam habet uim, ut, quamuis improbo accidat animos tamen moueat noſtros. Reſpondet Ariſtoteles, id quidem uerum eſſe, ſed hoc affectionis genus non appellari commiſerationem, at humanitatem potius, quæ à Græcis uocatur* φιλανθρωπία. *hæc enim minor aliquantò eſt, quàm commiſeratio, & magis generalis, nam naſcitur ex ui & natura communis cuiuſdam* συμπαθείας, *quæ eſt inter homines propter ſocietatem humanam, & quòd homines ſunt ex eadem, ſcilicet ſpecie. Huic op-*
,, *ponitur immanitas à Cic. dicta, ſeu à Græcis quæ uocatur* μισανθρωπία. *Cic. lib. 1. Officiorum Non modo*
,, *id uirtutis non eſt, ſed potius immanitatis omnem humanitatem repellentis. Idem in oratione pro Domo*
,, *ſua ad Pont. Tam amans ſuorum, atq; ſui, quàm communis humanitas poſtulat. Demoſthenes eam ſæpe nominat ubiq;, ſed ego ex oratione in Midiam afferam aliquot exempla. Legibus primum hanc* φιλανθρωπίαν *attribuit, quæ omne genus hominum tuentur, ac fouent, ab iiſq́; damnum, & iniuriam propulſant,*
,, *cum ait* ἀκούετε ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας, ὃς οὐδὲ τοὺς δούλους ὑβρίζε-

σθαι

A διὰ ἄξιοι. Paulò poſt εἰσί τινες ἰδίως ἄνθρωποι οὕτως ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι τοὺς τρόπους ὥστε πολλά. Et quæ ſequuntur. Paulò poſt profert hæc uerba, in quibus agnoſcas affinitatem, quam dicimus eſſe inter φιλανθρωπίαν, & ἔλεον. Sic. δεῖ τις μέτριος, καὶ φιλάνθρωπος ἁμῶν, καὶ ἐλεῶν πολλούς; τούτῳ ταυτὸ μόνον, δίκαιον ὑπάρχειν παρὰ πάντων, ἄν ποτε εἰς χρείαν, καὶ ἀγῶνα ἀφίκηται. Rurſus paulò antè de legibus loquens inquit. ἀλλὰ μὴν οὐδὲν δεῖν ὄφελος, καλῶς, καὶ φιλανθρώπως τοὺς νόμους ὑπὲρ πολλῶν κεῖσθαι, εἰ τοῖς ἀπελθοῦσι, καὶ βιαζομένοις αὐτοὺς ἡ παρ' ὑμῶν ὀργὴ τῶν ἀεὶ κυρίων μὴ γενήσεται. Timonem μισάνθρωπον ueteres narrarunt fuiſſe, qui non unum aliquem tantum oderat, ſed omne hominum genus cupiebat malè perdi. Ea enim eſt uis odij, ut non tantum in hunc, uel illum, utpotè Socratem, & Platonem uim ſuam effundat, ſed etiam in nationes, & genus totum hominum. De hac re Ariſtoteles loquitur lib. 2. Rhetor. his uerbis. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον καλλίαν. σωκράτην. τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη, τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ, καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. Ipſa φιλανθρωπία igitur, quæ huic oppoſita eſt, commotionem, & affectionem in animis noſtris quandam excitat etiam in improbos homines, quos iurè calamitoſos eſſe, maleq́; affectos ſcimus, ac uidemus, utpotè, ſi latronem immaniſsimum uideas torqueri, ac dilacerari, uncóque trahi, commoueri neceſſe erit te, ui illa inſita, quam iamdiu humanitatem dixi uocari, ſeu φιλανθρωπίαν neq; tamẽ cõmiſeraberis, quia nõ indignè idipſum patitur, ſed iurè plectitur, neq; timebis tibi, quia te prorſus illius diſsimilem eſſe cognoſces. Cum igitur hoc non inijciat timorem, neq; commiſerationem, ijs, quibus diximus, de cauſis, neq; ἐλεεινόν, neq; φοβερὸν dici poterit. Sed appellabitur τὸ φιλάνθρωπον. Et ſic patet homines improbos miſeros, non eſſe aptos ad conſtituendam fabulam, ſeu actionem tragicam.

ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν, καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινὰ τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων, καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον, οἰδίπους, καὶ θυέστης καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες.

Reliquum eſt, ut ad hæc maximè idoneus is habeatur, qui medius inter tales ſit. Is autem erit, qui nec uirtute, nec iuſtitia antecellat, minimeq́; per uitium, prauitatemúe, in ipſam infelicitatem lapſus fuerit, uerum huB mano quodam errore, ex magna quidem exiſtimatione, átque felicitate quemadmodum Oedipus, Thyeſtes, cæteriq́; ex huiuſmodi generibus illuſtres uiri.

In tragœdia (uti iam ſæpè dictum eſt) hoc poëtis debet eſſe propoſitum, ut commiſeratio, & terror cieatur, cietur autem, nõ tàm uerbis flebilibus, horribilibusq́;, aut rerum atrocium, horribiliumq́; actione: uel potius perſonis ipſis, circa quas uerſatur tragœdia, res enim aliqua fuerit fortaſſe per ſe atrox, ac miſerabilis, flebiliq́; etiam ſermone expreſſa, ſed quoniam uiro improbo accidit, nullã commouere poteſt commiſerationem, perſona igitur hoc facit potius, quàm res, perſona inquam, cui aliquid aduerſi acciderit. Optimum autem fuerit, opinor, ſi colligamus tres eos modos actionum, quæ tragœdiæ non conueniunt. Primus eſt. BONI uiri in infelicitatem lapſi. Alter eſt. MALI, improbiq́; uiri felicitatem aſſecuti. Tertius eſt. MALI in miſeriam lapſi. Cum igitur nullus ex his modis tragœdiã conſtituere poſsit, relinquitur quartus modus, qui medius eſt inter hos. Sed fortaſſe aliquis reprehendat Ariſtot. hanc enumerationem, quod non omnes modos complectatur, nam ſi rectè conſideres, prætermiſſus eſt modus hic. BONI felicitatem aſſecuti, reſpondeo, non fuiſſe neceſſe, ut in eo enumerando operam poneret ſuam Ariſt. ſatis enim patet alieniſsimum illum eſſe à tragœdia, nam res lugubres cum tractet tragicus poëta, felicitatem ſibi nunquàm proponit imitatione ſua exprimendam, præſertim bonorum, quia lætitiam parit, & ſpem, at ipſa commiſerationem uult ciere, & metũ. Rurſus ſe mihi obijciat aliquis, dicatq́;, extare apud tragicos ſimilem actionis modum, ut apud Sophoc. in Electra. nam ea cum proba effingatur, ſimulq́; Oreſtes bonus exprimatur, uterq; felicitatem aſſequitur, hic regno paterno potitus, perempto Aegiſto, illa è teterrima ſeruitute uindicata. Reſpondeo Aegiſtum, & Clytemneſtram ab alia parte infelices exprimi, quòd ſi adhuc inſtet aliquis. At Ariſtoteles, ait improbos, qui in infelicitatem labuntur, non eſſe aptos tragœdiæ, reſpondeo etiam, peripetiæ, & agnitionis eſſe habendam rationem, quæ pulcherrimè illam actionem conſtituunt, addo etiam uſitatum fuiſſe olim apud ueteres, ut tragœdiæ continerent infelicitatem, de qua re poſtea ſuo loco copioſius agemus. Cum igitur (ut redeam, unde ſum digreſſus) modi hi omnes, quos expoſuimus, talium euen-

tuum, & actionum tragœdiam non poſſint conſtituere, Reliquum eſt, ut unus tantum concedatur modus tragœdiæ conſtituendæ, ex euentu, & actione infelicis alicuius, qui medius ſit inter hos, medium uoco inter bonum, ac malum, nam inter felicem, et infelicem non poteſt ullus eſſe medius, præterquàm quod hoc non eſt quærendum in tragœdia, etiam ſi quo modo eſſe poſſit, nam mala, ac infelicitatem exprimit perſonarum, ut commiſerationem excitet, alioqui id non efficeret, ſicuti patet, Quærendum igitur eſt, qualis hic ſit. Ac planè inter bonum, ac malum is eſt collocandus, qui peccat quidem, ſed imprudens peccat, huiuſmodi enim neq; bonus appellandus, quia iam peccauit, neq; rurſus malus, quia non conſultò peccauit, ſed per imprudentiam. Sicuti liberalis eſt, qui neq; auarus, neq; prodigus, nam cum liberalis cogitet diligenter, cui oportet, quantum oportet, & quando oportet aliquid tribuere, neq; cuiuis temere effuſe largiatur ſuas opes, prodigus dici non poteſt, rurſus cum largiatur, multò minus auarus eſt appellandus, nam auarus neque cui oportet, neq; quando neq; quantum oportet, largitur, cum nolit ex ſuis opibus ne aſſem quidem detrahere. Sic de forti dicendum, qui medium locum obtinet inter audacem, & timidum. Neque eſt, quod quiſquàm hoc loco dicat inter uirtutem, & uitium non poſſe collocari aliquid medium, ſatis enim ſcio id uerum eſſe, nam medium inter duo diſſimilia eiuſdem qualitatis potius conſtituitur, utpotè inter duo uitiorum genera medium collocatur τῶν ἔλλειψιν, καὶ ὑπερβολὴν, ut docet Ariſtoteles libro tertio, Ethic. Cicero ea, inter quæ medium non conſtituitur, in Topicis, ubi loquitur de Contrarijs, uocat aduerſa, ut ſapientia, ſtultitia. Verum cum hæc recipiant τὸ ἧττον καὶ μᾶλλον, quodam modo ea media uocari poſſunt, nam qui paululum declinat à ſapientia, continuo ſtultus eſt. Sed minus ſtultus hic, quàm ille, hic magis, quàm alter. Adde, quòd quæ media conſtituuntur inter duo, nomen habent per ſe ſeparatum. Ennius, qui ſtatam formam ponebat inter pulchritudinem, & deformitatem ſummam (ut eſt apud A. Gellium, ubi reprehendit Biantis ratiocinationem illam) non tam ponebat, tanquam uerum medium, quàm τῶν τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Signum huiuſmodi mediorum eſto, quòd ea media, quæ inter duo extrema, nominatim ponuntur diuerſa, (extrema inquam τῶν ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολὴν) non multa ſunt, ſed unum tantum. Quæ uerò media uocantur inter duo aduerſa τῶν μᾶλλον καὶ ἧττον, multa ſunt, ſicuti patet. Præterea medium ex extremis ex æquo componitur utriſq;, diuerſum eſt ab ijs, at ſi medium ſumas inter ſtultitiam & ſapientiã, illud oſtẽdas oportet compoſitũ ex utriſq; æquali modo, quod quale ſit futurũ prorſus nemo uidere poteſt. niſi τῶν μᾶλλον (ut diximus) καὶ ἧττον. Hæc media recẽtiores uocant. Alia per negationẽ alia per comparationem, ſeu proportionem. Præterea Ariſt. in lib. περὶ ἑρμηνείας ſub finem quærit, cum dicimus. Bonus eſt. An huic pronunciato ſit contrarium Hoc. MALVS, uel NON BONVS. Reſpondet autem, contrarium eſſe bono non bonum, quia ad eundem hominem refertur, & negat idem de eodem. Sed ſi quæras, quale ſit medium inter bonum, & malum, reſpondeo eſſe hoc, Neque bonum, neq; malum, quod eſt per negationem utriuſq;, exempli cauſa, qui in ciuitate præclara natus, in negotijs ciuilibus, ac forenſibus uerſatur homines iuuandi gratia, bonus eſt. Qui uerò in eadem natus ciuitate abſtinet ab adminiſtratione reipub. neq; ſuis prodeſt ciuibus, NON EST bonus, medius inter hos fuerit, qui in ſolitudine uerſatur. Verum de his hactenus. Nunc loquamur de eo, qui per imprudentiam peccat, qui medius dicitur ab Ariſtotele inter bonum, & malum, hoc eſt minus malus, quàm ut uerè malus uocari poſſit, & minus bonus, quàm ut uerè bonus dici debeat. Ac primùm repetenda quædam ſunt ex diſputationibus philoſophorum, ut facilius hæc intelligantur. Ariſtot. lib. 3. Ethicor. ait, omnia quæ homines agunt, aut uoluntaria eſſe, aut nõ uolũtaria appellanda. Volũtaria ſunt quæ ἐκ τῆς προαιρέσεως idest ab electione proueniunt. Non uoluntaria ſunt ea, quæ aliquis inuitus facit: atq; ſane inuitus uidetur agere aliquid tribus modis, aut ui coactus: aut ignoratione, & imprudentia adductus: aut metu maioris alicuius mali, quæ tamen poſtremo loco dicta ſunt, partim quidem uoluntaria, partim autem non uoluntoria uidentur eſſe. Verba Ariſtotelis libro tertio Ethicorum ſunt hæc. δοκεῖ δὲ ἀκούσια τὰ βίᾳ, ἢ δι' ἄγνοιαν γιγνόμενα. βίαιον δὲ οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν. exemplum affert Ariſtoteles eodem loco eius actionis, quæ partim uoluntaria, partim non uoluntaria eſt, huiuſmodi, ut ſi Tyrannus (inquit) iubeat aliquem perimere parentem, quòd ſi perimat, ſit incolumis, ſi non perimat, perdatur etiam ipſe. ἀμφισβήτησιν ἔχει πότερον ἀκούσιον, ἢ ἑκούσιον. Aliud exemplum quoque affertur. τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβολὰς, ἁπλῶς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀποβάλλεται ἑκὼν, ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ αὑτοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν ἅπαντες οἱ νοῦν ἔχοντες. μικταὶ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ τοιαῦται πράξεις, ἐοίκασι δὲ μᾶλλον ἑκουσίοις, αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε, ὅτε πράττονται τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως κατὰ τὸν καιρὸν ἐστὶ, καὶ τὸ ἑκούσιον δὴ, καὶ τὸ ἀκούσιον ὅτε πράττει λεκτέον. Hæc Ariſtoteles ita diſſerit de ijs uoluntarijs, & non uoluntarijs, (miſtæ enim ſunt) actionibus, quæ tertio continentur modo. Violenta ſunt ea quorum principium, & electio non eſt in nobis. Ea quæ per imprudentiam & ignorationem

A B

A *rationem fiunt: uel cum facta ſunt, nobis dolorem afferunt, quòd pœniteat feciſſe: uel non afferunt dolorẽ, quòd non pœniteat: ſæpe enim homines per imprudentiam aliquid agunt, quod poſtea lætantur à ſe factum. Priora illa non uoluntaria dici debent, poſteriora autem prorſus uoluntaria. Verba Ariſtotelis eodem loco paulò poſt hæc ſunt:* τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν οὐχ ἑκούσιον μὲν ἅπαν ἐστὶν, ἀκούσιον δὲ τὸ ἐπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πράξας ὁτιοῦν, μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ πέπραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει, οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε. τοῦ δὲ δι' ἄγνοιαν ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ ἄκων δοκεῖ, ὁ δὲ μὴ μεταμελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος, ἔστω οὐχ ἑκὼν, ἐπεὶ γὰρ διαφέρει βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον. *Præterea ſciendum aliud eſſe agere per imprudentiam & ignorationem, hoc eſt* δι' ἄγνοιαν, *aliud ignorantem, hoc eſt* ἀγνοοῦντα, *non qui ignorans agit, ignorat quid æquum ſit, quidque oportet, uel non oportet agere, ut ſi quis iratus aut ebrius peccet. qui uerò per ignorationem agit, ſcit quidem quid æquum, quid oportet: imprudenter tamen & inuitus agit. hic quidem particulare ignorat, quod agit, ut Oedipus, qui peremit Laium patrem, ſciebat enim nefas eſſe perimere patrem, ſed ignorabat illum eſſe patrem: hi quidem igitur, qui per imprudentiam peccant, excuſatione, & commiſeratione digni, ut idem ait Ariſtoteles libro tertio Ethicorum ſub initium, his uerbis:* ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου γινομένου. *ſi igitur huiuſmodi commiſeratione digna, patet referri poſſe ad tragœdiam, quæ eam perturbationem in primis ſtudet excitare in animis auditorum. Diuiſionem harum actionum inquit Ariſtoteles utilem eſſe legum latoribus, ut dijudicent, qui puniendi, qui rurſus non puniendi ſint: nam uoluntariæ actiones ſupplicio lui debent, non uoluntariæ ſæpè ueniam extorquent, quia commiſerabiles. Sed non illis tantùm, uerum etiam poëtis tragicis, utile eſt hæc dignoſcere, ut ſciant aptè actionem in tragœdijs conſtituere: nam actio uiolenta ad tragœdiam referri non poteſt, uoluntaria multò minus, quia improbitatem & ſcelus præ ſe fert. Neque rurſus illa, quæ ab ignorante, ſicuti ab Ebrio, & Irato patratur, quos* PYTTACVS MITYLENAEVS *(ut idem refert Ariſtoteles) duplici pœna afficiendos putabat: primùm, quòd cum in illius poteſtate poſitum eſſet, ebrius fieret, uel non: id efficere non ſtuduiſſet, quòd facilè potuiſſet, deinde propter patratum ſcelus. Reliqua igitur una eſt actio eorum, qui* δι' ἄγνοιαν *peccant, hi enim commiſeratione digni, ac uenia. Hanc ſumunt tragici poëtæ, conanturq́; exprimere, & imitari. Quare cum Ariſtoteles hominem*

De hac re etiã Ariſtoteles ferè ſub finem libri ſecundi.

B *quærit, qui medius ſit inter bonum, & malum, hunc ipſum ſignificauit, qui ignoratione peccat, & imprudentia. nam bonus non eſt, quia peccauit: neque tamen omninò malus, quia imprudenter peccauit, doletq́; ſe peccaſſe. Deſcribit uerò illum in contextu Ariſtoteles his uerbis:* ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ. μήτε διὰ κακίαν, καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν. ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά. *Si enim excelleret uirtute & probitate, fieretq́; infelix: hoc potius nefarium eſſet habendum, &* μιαρὸν, *ut antè dictum eſt. Si autem improbus, & malus fieret infelix, quia infelicitas illa, & calamitas propter ſcelera illi accidit, non eſt commiſeratione dignus ulla, ſed ſupplicio. Debet igitur talis eſſe, qualem ſuperius diximus, qui ob peccatum aliquod per imprudentiam admiſſum in miſeriam ſit lapſus. Atque hæc quidem ita ſeſe habent. Aliud uerò etiam requiritur in huiuſmodi actione, & perſona tragica, de qua loquimur, ut peccatum illud magnum ſit, ac fœdum: & ab alto felicitatis gradu in maximam miſeriam cadat: nam ſi aut peccatum fuerit leue, aut miſeria non ſatis magna: commiſerationem quoque leuem cieri neceſſe erit: ſed quàm maximam eſſe hanc oportet, ut magis afficiat, perturbetq́; animos auditorum. Conſideranda illa uerba,* τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων, καὶ εὐτυχίᾳ, *id eſt eorum hominũ, qui in magna felicitate gloriaq́; ſiti ſunt. ſignificauit enim Ariſt. ſi ita intelligas, tragicam actionẽ non duci à peccato cuiuſuis hominis, qui è plebe ſit, & filius terræ: ſi ſequaris lectionem nonnullorũ librorum, qui manuſcripti ſunt, & tollas illas duas dictiones,* καὶ εὐτυχίᾳ *(eſt enim apud me manuſcriptus liber, in quo non leguntur hæ dictiones) ſenſus fuerit referendus nõ ad hominẽ, qualem diximus, ſed ad peccatum, de quo loquitur Ariſtot. Sic* διὰ τινὰ ἁμαρτίαν τῶν ὄντων ἐν μεγάλῃ δόξῃ, *id eſt propter aliquod peccatũ, quod admittitur in ijs, quæ in magna ſunt exiſtimatione apud homines, grauiſſimaq́; habentur, & maximè nefaria, quale eſt cõcubitus cum matre, quale eſt parricidiũ, & quæ huiuſmodi ſunt. Sed cùm hæc patrari ſoleant etiã ab infimis ſæpè hominibus, dicat aliquis fortaſſe, ſententiã hanc nõ poſſe ſatis probari, cum in tragœdijs, Reges tantũ, Heroesq́; nobiliſſimi inferantur, eorumq́; actiones argumentũ poëtis præbeant tragicis. Verùm reſpondeo conſideranda eſſe alia Ariſtot. uerba paulò antè poſita, cum ait:* μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν. *Nam quãlibet ex infima plebe aliquis patret graue facinus, quale diximus, quomodo tamen in infelicitatem ex felicitate labi poteſt? nam quæ tandem, aut quanta huiuſmodi hominis erat felicitas, Verum quid felicitatem dixi, cùm nũquam hi felices dici poſſint, cum ſemper in ſumma uerſentur infelicitate, propter incommoda uitæ, quæ patiuntur, & paupertatem, ſeu inopiam.*

Ingenioſe igitur Ariſtot. duo hæc ſumpſit. Peccatum, graue & magnum. Deinde, VT EX Felicitate labatur in Miſeriã: ſimul enim hæc accidere nulli poſſunt, niſi qui ſumma dignitate ſit, & authoritate uir: in altoq; felicitatis gradu à fortuna collocatus. Miſerrimi enim fiunt, & grauiſſimo caſu, inſtar altiſſimarum turrium, decidunt. hanc eſſe Ariſtotelis ſententiam, ut de nobilibus, ac illuſtri loco natis uiris non ſit locutus, patet ex ipſa definitione tragœdiæ, in qua nulla eſt huiuſmodi uirorum mentio. Atqui, ſi fuiſſet neceſſe apponere ad naturam, eſſentiamq; tragœdiæ declarandam, non prætermiſiſſet eo loco: nam definitio debet omnia complecti, ut integra ſit. Sed uide Ariſtotelis artificium. Animaduertebat uir ſummus, ſi diceret in tragœdia effingi perſonam, quæ propter peccatum aliquod graue, per imprudentiam admiſſum: delaberetur ex ſumma felicitate in maximam calamitatem, non poſſe hoc ad ullum referri, præterquàm ad Reges, Heroas uiroſq; illuſtres: non igitur fuit neceſſe, ut illud, quod ex conſequentibus ſatis poterat intelligi, fruſtra apponeret: cum ſit breuitatis amator: nullumq; uerbum quod otioſum ſit, aut inane adſcribat unquam in ſuis libris. Rurſus ponderanda illa uerba: καὶ οἱ ἐκ τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Nam ambiguũ uidetur. An de illuſtribus genere: an de illuſtribus ac inſignibus propter tam magna errata, loquatur. Sed affirmarim ego omnino Ariſtotelem loqui de iis, qui inſignes ſunt, ac illuſtres propter rarum aliquod, & inuſitatum peccatum, quo admiſſo ſtatim ex ſumma felicitate lapſi ſint in magnam calamitatem, neq; enim unquam neceſſe fuit, ut Ariſtoteles proferret, Nobilitatis, Illuſtriumq; genere uirorum eſſe habendam rationem: nam etiam ſi tragœdia perſonas Regias Heroicaſq; recipit, non erat tamen artis idipſum proferre, cum conſequatur ex altero, quod magis eſt primarium. Satis enim patet ad calamitatem ex felicitate, qua nulla unquam potiti ſunt, delabi non poſſe ignobiles homines, ac uiles. Exempla uerò perſonarũ huiuſmodi ſunt: Oedipodis, Thyeſtæ, & reliquorum ſimilium, qui cum feliciſſimi eſſent, propter admiſſa ſcelera, cuiuſmodi dicta ſunt, ad calamitatem redacti ſunt maximam. Neque uerò eſt, quòd quiſquam putet omnes tragœdias tales actiones, aut tales complecti perſonas, quales expoſuimus: nam paucæ admodũ eiuſmodi ſunt. Sed Ariſtoteles in tradendis præceptionibus tragœdiæ ſcribendæ, actionis, perſonæq; deligendæ, quæ apta ſit ad tragœdiam, ſpecimen capit à præſtantiſſima actione, & perſona, quæ ſibi uidetur aptiſſima. Non debent igitur omnes ueterũ tragœdiæ perpendi hoc examine, aut redigi ad hanc normam: nam præter actionem, perſonamq; Oedipodis, qualem expreſſit Sophocles: neſcio, an aliam reperias apud ullum ex ueteribus. Hercules in Trachiniis apud eundem Sophoclem commiſerabilis uidetur, propter atrocitatem fortaſſe malorum, quæ perpetitur: at nõ, quòd talem perſonam ſuſtineat, quæ ſit media inter bonum, & malum. B Bonus enim potius exiſtimandus, quàm malus: eodem modo in Electra, nam ea quidem bona: non media inter bonã, & malam. Oreſtes quoque. Aegiſthus uerò & Clytemneſtra prorſus mali: quòd ſi redigas ad hanc normam Ariſtotelis, erit nefarium ſcelus, id eſt μιαρὸν Electram bonam immerentem infelicem eſſe, & incommoda pati tam magna. Quare facilè adducor ad credendum Ariſtotelem, cum tragœdiæ artificium traderet, planè exquirere uoluiſſe, præſtantiſſimum actionis genus, atque aptiſſimam perſonam effingere. Sicuti in demonſtratione tradenda: quæ enim tandem apud philoſophos demonſtratio inuenitur ulla adeò integra, & abſoluta ab omni parte, quæ conueniat cum præceptionibus Ariſtotelis, quas tradit in libris ὑστέρων ἀναλυτικῶν? Sed ſanè optimum fuerit ad præſtantiſſimam hanc actionem Tragicam, quam hoc loco effingit, cæteras omnes adaptare, efficereq;, ut quàm ſimillimæ illi ſint: aut quàm minime procul fieri poterit, abſint ab ea, quæ abſolutiſſima eſt.

„ ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν, ὥσ-
„ περ τινές φασι. καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἀλλὰ τοὐ-
„ ναντίον, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι᾽ ἁμαρτίαν με-
„ γάλην, ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος.

„ Neceſſe eſt igitur pulchram fabulam conſtare magis ex uno hoc gene
„ re, quàm ex duplici, ut nonnulli putant, cuius quidem ex miſeria ad feli-
„ citatem mutatio nõ ſit: ſed contra ex felicitate ad miſeriam, errore ſanè nõ
„ leui, minimè uerò per dedecus, ex illo quidem uirorum, de quo dictũ eſt,
„ genere: quod ue potius ad meliores, quàm ad deteriores ſpectet.

Connectuntur cum iis, quæ ſuperius dicta ſunt, in hunc modũ. Poſtquàm docuit Ariſtoteles quales perſonæ aptæ ſint ad tragœdiam: dixitq; oportere eas ex ſumma felicitate in magnam miſeriam lapſos uideri, propter graue aliquod erratum, quod inſigne ſit, ac illuſtre, propter magnitudinem, & atrocitatem,

A oſtendit actionem eandem potius debere ex ſimplici genere conſtare, quàm duplici. Simplex genus intelligit Fabulæ, in qua perſona aliqua ex felici, fit infelix, ut in Oedipode Sophoclis: aut è contrario ex infelici felix, ut in Iphigenia Euripidis licet perſpicere: Duplex uerò fabulæ genus uocatur ab Ariſtotele, in qua alia perſona fit ex felici infelix, alia ex infelici felix, ſicuti apparet in Electra Sophoclis, in ea enim exprimitur felix Aegiſtus & Clytemneſtra, Electra infelix. Rurſus è contrario Aegiſtus & Clytemneſtra infelices, Electra uerò una cum Oreſte, felix. Et ſic patet locus hic alioqui difficillimus. Et quoniam aliæ fabulæ, quæ ſimplices uocantur, in infelicitatem deſinunt, aliæ in felicitatem, quærit Ariſtoteles, utræ ſint præſtantiores, ac ſanè palmam illis tribuit, quæ in infelicitatem exeunt, quia hoc magis eſt tragœdiæ propriũ, quæ ſemper ex infelicitate hominum captat luctum, ac commiſerationem: modò illa infelicitas non accidat improbo alicui ualde merenti, propter improbitatem, & ſcelus aliquod nefarium ſponte admiſſum, nam huiuſmodi, odium, uti ante diximus, concitat in ſe potius, atque illud atrox, quàm commiſerationem, nam à commiſeratione quàm longiſſime abeſt odium, commiſerationem enim ſcimus ex beneuolentia ortum habere cui cõtrariũ eſt odiũ. Infelicitas igitur talis exprimi debet, quæ acciderit homini, qui medius ſit inter bonum & malum hoc eſt, neq; bonus, neq; malus, qualis eſt ante declaratus. Quòd ſi tales perſonæ non occurrant (pauciſſimæ enim occurrant neceſſe eſt propter raritatem facti) neq; poſſis arripere in fabula ſcribenda perſonã, quæ media ſit inter bonum & malũ: potius debebis arripere perſonã, in qua inſit probitas quàm in qua inſit improbibitas. Verba Ariſtotelis ſunt: ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος, quæ huiuſmodi ſenſum habent. Si non poſſis effingere qualem diximus, effingito aliquem, qui propius ab eo abſit, ab altera parte ad probitatẽ tendens, quàm in improbitatem ab altera parte propius inclinet. Atq; ſic patet, noluiſſe Ariſt. omnino bonum uirum concedere in actione tragica: ſed aliquid tamen detraxiſſe ab ea perſona, quam mediam conſtituebat inter bonum, & malum. Ac ſanè omnia optima ratione facta ſunt ab Ariſtotele, qui ſemper hoc ſibi habebat propoſitũ, ut tragœdia excitaret & commiſerationem & metum ſimul. Nam malus commiſerationem non excitat, ſi infelix fuerit, tantum abeſt, ut excitet terrorem, & metum, bonus commiſerationem quidem excitat, ſi quid aduerſi patiatur: at non terrorem ſed potius μιαρόν, ac ſicuti terror inducit in animos religionem, obſtringitq; eos magis cultu quodam, ac pietate erga deos: quo-

B rum potentiam extimeſcunt: ſic τὸ μιαρὸν animos abalienat prorſus à Dijs, qui quaſi mortalia negligãt, probitatemq; hominum non intueantur, neq; foueant eos, qui uirtute fuerint præditi, malis multis bonos uiros conflictari permittant: ex qua re indignatio grauis oritur in animis hominum in Deos ipſos: & opinio: ipſos ſecurum (ut ille ait) agere æuum, ac ocioſe dormitare in regendis mortalibus, maximum enim prouidentiæ Deorum ſignum eſſe iudicant homines, ſi uiros bonos præmijs afficiant, improbos autem ulciſcantur, maleq; perdant. Hinc multum terroris inijci uideas ex recitatione tragœdiæ Sophocleæ, quæ Aiax inſcribitur: quòd enim ille ſuis uiribus fidens Deos negligeret, ac de ijs obtrectaret, in inſaniam mentis inie ctus eſt à Minerua, qua impulſus multa perridiculè cum feciſſet, eaq; poſtquam reſipuit, agnouiſſet ac reſciſſet, gladio incubuit. ſic ſcilicet diſcimus, omnes deorum contemptores, atq; obtrectatores malè mulctari à Dijs, pelliq; in amentiam: hoc enim maximum eſt ultionis genus, quo Dij homines inſolentes ſuiq; numinis contemptores plectunt. Nec uerò deſunt hac noſtra ætate Aiaces, qui μελαγχολῶντες ex ira Dei Opt. Max. quòd diutius illorum improbitatem perferre non poteſt, in ſolitudinem uaſtam, quaſi amentes, furoreq; ueſano concitati, procul remotam ab oculis & ueſtigijs hominum, profecti ſe ipſos iugulant: nec ſine prouidentia eiuſdem Dei Opt. max. fit, ut ſuperſtites ſæpe ſint, quamuis occidiſſe ſe ipſos cupierint: exemplo ut ſint alijs: ne unquam ipſius ſanctiſſimum numen aſpernentur, quid? quòd ea ipſa corporis parte plectuntur, qua peccare ſoliti Deosq; lædere, ut cum ex impuriſſimis faucibus impia, ac nefaria uox prodiret in Deum optimum parentem mortalium? eædem ferro reſectæ amplius non eſſent uocales, ſed poſtea muti uiuerent. An hoc prouidentia caret?

Σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον. πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους «
ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, «
οἷον περὶ ἀλκμαίωνα, καὶ οἰδίπουν, καὶ ὀρέστην, καὶ μελέαγρον, καὶ θυέστην, καὶ θή- «
λεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι. «

Huius autem rei indicium ſit uſus, etenim iam inde ab initio poëtæ «
quaſcunque nacti eſſent fabulas, admittebant: nunc autem pulcherri- «
mæ circa paucas omnino familias componuntur: ut ſunt Alcmæonis, «
Oedipodis, Oreſtis, Meleagri, Thyeſtis, Thelephi, cæterorumq; ge- «

neris

„ neris huiuſmodi, quibus, uel facinora quidem grauia perpetraſſe, uel i-
„ pſos tuliſſe contingit.

Probatio eſt eorum omnium, quæ antè dicta ſunt, pulcherrimas ſcilicet eſſe fabulas tragicas, quæ eas recipiunt actiones ac perſonas, quæ propius accedunt ad meliores quàm ad deteriores. Comprobat uerò hæc uſu bonorum poëtarum, qui, non ſicuti olim mos fuit, quaslibet temerè recipiebant fabulas, ſed eas tantum admittebant actiones, quæ uenuſtatem aliquam habere uidebantur. Erant autem huiuſmodi admodum paucæ neceſſariò, fabulæ: quia cum ſumerent eas à ueris actionibus, ſicuti faciendū eſſe aliquando diximus ante, raroq; grauia hæc alicui acciderent: à paucis familijs talia deducebant ad imitationem tragicam. Neque uerò ſine cauſa dixit Ariſtoteles περὶ ὀλίγας οἰκίας. Nam tragicæ actiones hæ, quamuis uni aut Regi, aut Heroi acciderent: ea tamen calamitas totam ſequebatur ipſius familiam: hinc uideas ex una calamitate, uarias effingi actiones, quatenus eam calamitatem, multis eiuſdem gentis, accidiſſe uario modo credibile eſt. Oedipodis unius eſt una calamitas. Sed & ex perſona Antigones ducta eſt alia fabula, eo, quo diximus modo, & altera Oedipodis ἐπὶ κολωνῷ, hæc enim actio illam calamitatē eſt ſubſecuta. Electræ quoque perſona, & Oreſtis, & Iphigeniæ argumentum poëtis tragicis obtulit ſcribendæ fabulæ: cum tamen omnes ex uno ducantur principio. quid dicam de Hecuba, Andromache, & cæteris id genus? nónne omnes ex eodem fonte manarunt? Enumerat uerò in contextu Ariſtoteles Alcmæonis, Oedipodis, Oreſtæ, Meleagri, Thyeſtæ. Telephiq; actiones tragicas, de quibus ſingillatim dicendum, breuiter tamen, ut ne quid prætermiſiſſe, uideamur. Alcmæon Amphiarai, & Eriphyles filius fuit. Amphiaraus, quoniam ex uaticinijs cognitum habebat, ſe in expeditione Thebana interiturum, nolebat eò proficiſci, Eriphyle monile accepit ab Argia, ut maritum cogeret, coëgit. Quid multis? ubi eo uenit, terra abſorptus eſt. Auaram matrem Alcmæon filius, ut patris mortem ulciſceretur, peremit, de ea re Propertius libro ſecundo ita ait:

„ *Aſpice quid donis Eriphyle inuenit auaris?*

Vergilius quoque libro ſexto:

„ *Mœſtamq; Eriphylen*
„ *Crudelis nati monſtrantem uulnera cernit.*

Athenæus libro ſexto: Alcmæonem narrat in inſaniam, ira Deorum, quòd matrem peremiſſet, lapſum: mox
„ inſania liberatum, his uerbis: ἔφορος δὲ, ἢ Δημόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν
„ περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς ἱερῶν λέγων φησίν. ὀνόμαρχος δὲ, καὶ φάϋλλος, καὶ φάλαικος οὐ μόνον ἅ-
„ παντα τὰ τοῦ θεοῦ ἐξεκόμισαν, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον αἱ γυναῖκες αὐτῶν. τόν τε τῆς Ἐριφύ-
„ λης κόσμον ἔλαβεν. ὃν Ἀλκμαίων εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε, κελεύσαντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν τῆς Ἑλέ-
„ νης ὅρμον Μενελάου ἀναθέντος, ἑκατέρῳ γὰρ ὁ θεὸς ἔχρησεν. Ἀλκμαίωνι μὲν πυνθανομένῳ,
„ πῶς ἂν τῆς μανίας ἀπαλλαγείη.

„ τιμῆεν μ' αἰτεῖς δῶρον μανίαν ἀποπαῦσαι
„ καὶ σὺ φέρειν τιμῆεν ἐμοὶ γέρας, ᾧ ποτε μήτηρ
„ ἀμφιάραον ἔκρυψ' ὑπὸ γῆν αὐτοῖσι σὺν ἵπποις.

M. Cic. in libro Acad. quæſt. de tragœdia, quæ Alcmæon inſcribebatur, meminit, uerſusq; recitat. puto autem Alcmæonem in ea furentem exprimi:

„ *Quid ipſe Alcmæon tuus, qui negat cor ſibi cum oculis*
„ *Conſentire? Nonne ibidem incitato furore,*
„ *Vnde hæc flamma oritur. & illa deinceps:*
„ *Incede incede, adſunt adſunt, me me expetunt.*

Quid cum uirginis fidem implorat

„ *Fer mi auxilium, peſtem abige à me*
„ *Flammiferam, hanc uim quæ me excruciat.*
„ *Cæruleæ incinctæ igni incedunt,*
„ *Circunſtant cum ardentibus tædis.*

Ariſtoteles uerò libro Ethicorum tertio, ubi loquitur de actionibus uoluntarijs hominum, deq; ijs, quæ ui coacti agimus, ait, nōnulla eiuſmodi eſſe, adeoq; nefaria, ut ſatius ſit mori, quàm compelli ad ea agenda, quo loco è re nata reprehendit Euripidem, qui in Alcmæonis tragœdia conatus eſt oſtendere compulſum illū ad cædem matris: cum tamen leues quaſdam excogitarit cauſas, quibus uix compelli poſſe aut debere ad tantum ſcelus admittendū uidebatur, uerba ſunt hæc: ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἔστιν ἀναγκασθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθανατέον παθόντα τὰ δεινότατα, καὶ γὰρ τὸν εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνε-

ται

A τὰ ἀναγκάσαντα μητροκτονῆσαι, ὅτι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι ποῖον ἀντὶ ποίου αἱρετέον, καὶ τί ἀντὶ τινὸς ὑπομενετέον, ἔτι δὲ χαλεπώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσι. Et quæ ſequuntur: hæc de Alcmæone hactenus dicta ſint. De Oedipode nihil hoc loco dicā, ſatis enim multa antè dicta ſunt, & multò plura dicentur poſtea. De Oreſte itidem nō eſt neceſſe, ut loquar, ſatis enim nota actio, apud Euripidem in Oreſte, & Sophoclē in Electra. De Meleagro pauca dicamus. Oeneus, quoniā in primitijs fructuum dicandis, prætererat Dianā, in eius regionē immiſſus Deæ ira aper eſt, ideo uocatus ab urbe eius regionis Calydonius, qui peremptus fuit poſtea ab Atalanta, cui Meleager Oenei filius præmia tribuit, et ſpolia. Aegrè tulerūt fratres matris Meleagri tres, quos omnes peremit Meleager. Althæa mater ipſius, ut fratrum cædē ulciſceretur, ſtipitē ardentem, quo protrahebatur, ex fato, Meleagri uita: paulatim elangueſcere eſt paſſa, donec mortuus eſt Meleager filius: de hac re Ouid. lib. VIII. Metamor. Nunc de Thyeſte dicendum. Atreus, & Thyeſtes Pelopis filij, Thyeſtes regno pulſus ab Atreo fratre, qui ipſi etiam filios uorandos appoſuit. Thyeſtes fratrē execratus, unde Horatius Thyeſteas preces uocat, id eſt quas Græci uocāt ἀράς. Cum filia Thyeſtes ex oraculo cōcubuit, ex qua genitus Aegiſthus, qui Atreum, & Agamemnonē peremit, ipſe poſtea ab Oreſte Agamemnonis filio peremptus: hinc Horat. in Odis: Et ſæuam Pelopis domum. Cicero quoque in Epiſtolis familiaribus, Pelopidarum facta uocat, res atroces cum uult ſignificare. Thyeſtem Chæremonis citat Athenæus libro decimotertio, cuius hi ſunt uerſus elegantes de roſis:

ῥόδ' ἐξυφαγγῆ κρίνοισιν ἀργυροῖς ὁμοῦ
πολλὴν ὀπώραν κύπριδος εἰσορᾶν πέλω.
ἄκραισι περκάζουσαν οἰνάνθαις χλόην. Hæc de Thyeſte.

TELEPHVS uerò Myſorum rex, cum Græci regionem inuaſiſſent, congreſſus ſingulari certamine cum fortiſſimo hoſtium duce Achille, uulneratus eſt. uulnus cum ſanari non poſſet, accepit ab Oraculo, oportere rurſus ab eodem uulnerari, exorauit Achillem, ut ſe uulneraret, hoc nonnulli referunt ad ferruginem, ſeu æruginem, quæ (ut ſcribit Plinius) uim habet exiccandi, & adſtringendi, de Telepho, & Peleo ſimul Horatius in Epiſtola ad Piſones, Telephe, uel Peleu, & quæ ſequuntur. ſatis enim patet illic accipi pro perſonis tragicis, ac commiſerabilibus. Veteres magna ulcera τηλέφεια ἕλκη à Telepho uocarant. Horatius quoque in Epodis ait:

B Mouit Nepotem Telephus Nereium,
In quem ſuperbus ordinarat agmina
Myſorum, & in quem tela acuta torſerat.

Athenæus lib. X. Agathonis tragici Telephum citat. Atque hæc quidem ſingillatim nomina uirorum declarata fuerunt, ex quibus tragœdiarum ſcribendarum argumenta propter inſignem ipſorum, totiuſq; familiæ calamitatem, captarunt. Nunc libet, quoniam idem Athenæus Alcmæonem Achæi Eretrienſis citat, uocatq; σατυρικὸν lib. IIII. ubi ſunt hæc ipſius uerba: ἀχαιὸς δ' ὁ ἐρετριεὺς ἐν ἀλκμαίωνι τῷ σατυρικῷ κάρυκα ποιεῖ καλεῖ τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τούτων.

κάρυκα ποιεῖ προσβλέπων βδελύττομαι: explicare quale hoc ſit. πρόβατον.

(Hæc ſunt Athenæi uerba) τὰ ἱερεῖα περιτέμνοντες, δῆλον ὡς ἐμαγείρευον αὐτά, καὶ ἐκαρύκευον). Rurſus lib. XIIII. eiuſdem Achæi citatur ἥφαιστος σατυρικὸς, cuius hi erant uerſus:

θοίνῃ δὲ πρῶτον τέρψομαι. πάρεισι γὰρ
τὸ δεύτερον τοῦ μήκη λήσεις τρόπου
μύρῳ σὲ χρίσω πάμπαν εὐόσμῳ δέμας.
ὕδωρ δὲ νίψαι χεῖρας οὐ πρόσθεν δίδως.
ναὶ τράπεζά γ' ἐκ ποδῶν ἐπαίρεται.

Diligenter hi ſunt adnotandi uerſus, quia facilè ex iſs cognoſci poterit, qualia fuerint apud ueteres dramata Satyrica, de quibus breuiter profero, quid ſentiam. Mos fuit apud ueteres Græcos ſcribere poēmata quædam, quæ, cum perſonam tragicam aliquā ſæpe præ ſe ferant, à qua ducatur inſcriptio ipſorum, facilè poſſet aliquis fortaſſe ſuſpicari tragicas illas fuiſſe recitationes, quæ ſatyrorum luſus haberent intermiſtos, uti antè quodam loco diximus, ad relaxandos animos. Veriſſimum quidem illud eſſe demonſtrauimus antiquorum teſtimonio, ſed aliæ quædam inſcriptiones hæ ſunt, ἀλκμαίων σατυρικὸς, ἥφαιστος σατυρικὸς. Crediderim igitur has fuiſſe Satyras ipſas, aut poēmata ferè ſatyris ipſis ſimilia, quòd ſi quis miretur Alcmæonis perſonā, quæ tragica eſt, miſceri iſs: facilè dixerim eſſe exiſtimandum, tūc Alcmæonē in Satyricam actionē introductum, cum inſanus erat, poſt cædem matris, perbellè enim conuenit cum inſanis, ac furentibus hominibus, Silenis, & Satyris, qui petulci ſunt, & furentes etiam ipſi. Extat Euripidis κύκλωψ, quod Satyricum omnino drama cenſendum eſt, quamuis inter tragœdias connumeretur, conſueuerant enim

poëtæ

poëtæ ueteres tragici dramata etiam Satyrica aliquando ſcribere, quæ luctuoſa eſſent, ſicuti tragœdiæ. nam apud Euripidem effoditur oculus Cyclopi ab Vlyſſe. aptè uerò concinnauit Euripides totam illam actionẽ. Nam Sileni ac Satyri finguntur nauare operam Polyphemo in paſcendis gregibus: & caſeo conficiundo, lacteq́; mulgendo, ait enim loquens Silenus: A

» τούτου ἑνὸς ληφθέντες ἐσμὲν ἐν δόμοις
» δοῦλοι, καλοῦσι δ' αὐτὸν ᾧ λατρεύομεν
» πολύφημον ἀντὶ δὲ εὐίων βακχευμάτων
» ποίμνας κύκλωπος ἀνοσίου ποιμαίνομεν. *Et quæ ſequuntur.*

Vlyſſes appellens ad littora colloquitur cum Sileno, & choro Satyrorum: ſermones ubique iocoſi, ac petulci. propinat illis Vlyſſes merum, contra illi pollicentur ſe daturos lac, & caſeum, carnesq́;, quibus ueſcantur, Silenus cum bibiſſet, ait:

» σι. παπαιάξ ὡς καλὴν ὀσμὴν ἔχει. *Paulò poſt:*
» σι. βαβαὶ χορεῦσαι παρακαλεῖ μ' ὁ Βάκχος
» ἆ, ἆ, ἆ, ἐδυ. μῶν τὸν λάρυγγα διεκάνιξε σοῦ καλῶς;
» σι. ὥστ' εἰς ἄκρους γε τοὺς ὄνυχας ἀφίκετο.

Quis non uidet dramata hæc perridicula eſſe, ac iocularia? paulò poſt Helenam ob inexplebilem laſciuiam carpens Silenus ait:

» σι. οὔκουν ἐπειδὴ τὴν νεᾶνιν εἵλετε
» ἅπαντες αὐτὴν διεκροτήσατ' ἐν μέρει;
» ἐπεί γε πολλοῖς ἥδεται γαμουμένη.

Non uno (inquit) marito contenta, ut de Phryne ſua Horatius ſcribit, & de Aufilena in quodam Epigrammate Catullus. Ac ne ego prolixior ſim uidere quilibet poteſt illic laſciuientes, Bacchantesq́; Satyros: quatenus autem effoditur oculus Cyclopi, lugubre drama eſt, tale igitur fuit genus poëmatum. Hinc Athenæus
» *eiuſdem Achæi citat* ἶριν σατυρικὴν, *libro decimo, ubi ait:* Ἀχαιὸς ὁ ἐρετριεὺς γλαφυρὸς ὢν ποιη-
» τὴς περὶ τὴν σύνθεσιν ἔσθ' ὅταν καὶ μελαίνει τὴν φράσιν, καὶ πολλὰ αἰνιγματωδῶς ἐκφέ-
» ρει ὥσπερ ἐν ἴριδι σατυρικῇ. *miratur Athenæus, cur obſcurè aliquando loqueretur Achæus, cum aliàs ſemper dilucido uteretur ſermone. Sed ego crediderim in dramatibus ſatyricis obſcurandam ænigmaticis figuris aliquando fuiſſe orationem: id enim poſtulabat Satyrici dramatis (ni fallor) artificium, talisq́; ſermo bellè conuenit petulcis, laſciuientibusq́; dijs, ut apud Euripidem in Cyclope* B

» χο. λάψεται τὸν τράχηλον
» ἐν τόνοις ὁ καρκίνος
» τοῦ ξένων δαιτυμόνος. *hæc obſcura, atque ænigmati ſimilia: rurſus illa laſciuiæ plena, ac prorſus ſatyrica.* ὦ κυκλώπιον.
» ὦ διαποτίσκε. *Et quæ ſequuntur.* *Rurſus illa iocoſa:*
» κύ. ἄρ' ἐστὶν οὖν ἐν ἄντροις ἐσκευασμένον;
» σι. πάρεστιν. ὁ φάρυγξ εὐπρεπὴς ἔστω μόνον.
» κύ. ἦ καὶ γάλακτος εἰσὶ κρατῆρες πλέῳ;
» σι. ὥς ἐκπιεῖν γ' εἰσ' ἣν θέλῃς ὅλον πίθον.
» κύ. μήλειον, ἢ βόειον, ἢ μεμιγμένον
» σι. ὃν ἂν θέλῃς σὺ, μή με καταπίῃς μόνον.

Idem Athenæus libro decimo ſub initium ipſum, Aſtydamantis tragici nominat ἡρακλῆ σατυρικὸν, *in quo effingebatur uorax Hercules, atque, ut ipſe ait,* ἀδηφάγος, *ex qua re ſatis licet perſpicere, quale fuerit in hoc ſcribendo genere poëmatis artificium apud ueteres. Verùm de hac re ſatis, ac fortaſſe plura, quàm oportuit dicta ſunt. Sed omnino tollenda erat dubitatio, ac quæſtio omnis, quæ de hac re ſæpe inter eruditos homines eſſe ſolet. Nunc redeo ad inſtitutum ſermonem unde ſum digreſſus. Verba ſunt illa conſi-*
» *deranda diligenter, quæ ſtatim protulit Ariſtoteles poſt allata exempla, ſic,* καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβη-
» κεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι. *Cum enim eiuſmodi ſint perſonæ ad tragœdiam aptæ, cuiuſmodi diximus: omnes quoque, quæ ijs fuerint ſimiles, poterunt actionem tragicam conſtituere, quaſi normam quandam tradat Ariſtoteles dijudicandi actiones, quæ ad tragœdiam ſpectent, cum enim paucarũ familiarum calamitates extiterint, ex quibus argumentum tragicum ſumi poßit, poterunt ſua uigilantia, & peritia colligentes, ac dijudicantes, ea, quæ aliquando mortalibus accidunt, redigere ad numerum reliquarum actionum tragicarum. Perſonæ igitur, quarum actiones, ob calamitatem, tragœdiam conſtituant, dignoſcentur duplici ueluti quodam ſigno: nam aut patrant, aut patiuntur aliquid graue, quæ aut ſimul, aut ſeparatim*

conſiderari

A *conſiderari, atq; collocari in Fabulis neceſſe eſt. Sed alterum quidem tantùm ſeparatim collocari p teſt. quod eſt PATI. Alterum ſine altero non poteſt, atq; huius rei ſanè ratio probabilis hæc eſſe uidetur.* NAM PATRANTEM *aliquem exprimere quis poteſt, quin etiam addat eum, qui* PATIATVR. *quid enim patrat, aut cur, aliquis aliquid, ſi non infert alicui damnum, dolorem, cruciatum, cædem? Sed alterum ſeparatim collocari poteſt in tragœdia: hoc eſt, ut patientem exprimamus. Nam quamuis ea, quæ patimur mala, & incommoda, plerunq; inferri nobis ab aliquo ſoleant: Sunt tamen nonnulla incommoda, quæ uel à fortuna, & caſu proueniunt, uel à Dijs iratis inferuntur: aut alia quauis occulta ratione, & cauſa oriuntur. Quod ſi quis miretur fortaſſe, Cur Ariſtoteles, cum ſuperius à tragœdia improbos, ac facinoroſos homines excludendos cenſuerit: nunc in tragœdijs nonnullis dicat, Patrantem aliquem exprimi ſcelus aliquod, qui enim patrat ſcelus, facinoroſus eſt. Reſpondeo Ariſtotelem à tragicis actionibus excluſiſſe non facinoroſos quidem patrantes aliquod ſcelus: ſed facinoroſos infelices, quòd illorũ calamitates commiſerabiles non ſunt: nunc uerò ſi Patrantem facinoroſum retinet, id non facit, per ſe, neq; enim cogitatione complecti poteſt ullus patrantem tantùm, quin ſimul occurrat etiam is, in quem patrarit ſcelus, hoc eſt qui incommodum fuerit perpeſſus illatum à facinoroſo patrante, commiſeratio igitur tota cietur à perſona eius, qui patitur, atq; eo modo conſtituitur actio tragica: in ea enim inſit cõmiſeratio oportet. Exempla poterunt rẽ apertè demõſtrare. In electra apud Sophoclem patrat cædem Oreſtes, patitur cædem Aegiſtus, & Clytemneſtra. Quòd ſi quis ſe mihi hoc loco obijciat, dicatq; Aegiſtum, ac Clytemneſtram, cum improbæ perſonæ effingantur, non poſſe, cum iure plectantur, patianturq; incommoda, & cædem, ciere commiſerationem, reſpondeo, uerißimum quidem id eſſe, ſed propriam huius fabulæ, in exodo præſertim (quod antè quoq; diximus) eſſe peripetiam: quæ terroris plenißima eſt, ſicuti patet. Adde, quòd Electra commiſerationem ciet, atq;, ab ipſius perſona ducitur inſcriptio tragœdiæ. Quòd ſi rurſus dicat aliquis, ab initio tragœdiæ id quidem fieri: ſed poſtea, commutata fortuna, electrã felicẽ exiſtere, neq; amplius commiſerabilem uideri, reſpondeo, eſſe quoddam fabularum genus ex duplici conſtitutione actionis diuerſæ implexæ, de qua re Ariſtoteles paulò antè diſſeruit: ac aliquantò poſt copioſius loquetur, quamuis tota uis exodi illius fabulæ in terrore, qui ex peripetia naſcitur, uerſari mihi uidetur: Atq; hæc ita ſanè ſeſe habent. Sed apertius exemplum rei, de qua loquebamur, ſumi poteſt ex Medea Euripidis, ipſa enim patrat, quæ filios diſcerpit:*

B *Filij patiuntur, dolet Iaſon pater, cõmiſeratio tota exiſtit à filijs, qui diſcerpuntur, & à Iaſone lugente: In Iphigenia, quoq; in Aulide patrat Agamemnon: patitur Iphigenia, quamuis facinoroſus uix dici poteſt Agamemnon: oraculo enim, ſeu uaticinio monitus id patrat, ac coactus propè. Nunc redeo, unde digreſſus fueram. Aliæ ſunt tragœdiæ in quibus aliquem tantummodo* P A T I *uideas, non quidem à Patrante, ſed alia quâuis de cauſa, cruciatus, incommoda, inopiam, aliaq; innumerabilia mala, quale exemplum afferri poteſt ex Philoctete Sophoclis, qui in Lemno inſula deſertus ab omnibus, in ſolitudine uerſans, inopia uictus laborabat: ulcerumq; dolore excruciabatur. Ex eiuſdem quoq; Sophoclis Trachinijs, in qua tragœdia Hercules, cum tunicam cruore Neßi imbutam induiſſet t miris modis exulcerari, ac conflictari inteſtino igne corpus uorante, cœpit. in his Patrans nullus eſt, qui facinoroſus appellari poßit: nam hoc Deianiræ quis attribuat? quæ per imprudentiam tunicam eam dono dedit Herculi: ſperans illum ſibi maiore amore poſſe uinciri, nullum igitur ſcelus in Deianira: Sed amoris potius magna quædam uis. Vnũ addo, quod eſt ualde neceſſarium cognitu. Poëtæ ueteres, qui tragœdias ſcripſerunt: non tantum ipſas calamitates, quæ acciderant, colligere, eoq; modo exprimere ſolitos in ſuis fabulis, quo acciderant, conſueuiſſe: ſed etiam alias ex alijs calamitates confingere ſecundum probabile: actionemq;, pro arbitratu, conſtituere, diuerſo planè modo, atque ſic licet intueri de eâdem re Argumenta diuerſa ratione probabiliter conficta. Nec leuis concertatio olim hæc inter duos poëtas aliquando fuiſſe uidetur: Vter melius conſtituiſſe actionem uideretur. Atq; ut exemplum aliquod huius rei, de qua loquimur, afferamus. Satis conſtat Oedipodem, poſtquam reſciſſet ea, quæ per imprudentiam patrarat, regno deiectum, oculos ſibi effodiſſe, ne lucẽ amplius hanc, quæ mortalibus eſt ſuauißima, intueretur, quaſi ſibimet ipſe ea pœna uideretur dignus. Hæc igitur actio nihil fuit immutata: neq; immutari debuit, quia ita accidit reliqua uerò, quæ actioni cõiuncta ſunt, uarijs modis, pro arbitratu poëtarum prolata fuerunt, adeò ut* οἰκονομίαν, *artificiumq; alterius, cum alterius diſpoſitione, & artificio conferre poßimus, Sophocles, ut propius rem attingamus, in Oedipode Iocaſten inducit ſuſpendio perijſſe, ubi primum inceſtas nuptias agnóſcere cœpit, antè quàm eaſdẽ agnoſceret Oedipus: oculoſq; ſibi effoderet. nã Ioeaſtes exitiũ, quæ prius perierat, illius auxit multò magis dolorẽ. Euripides in Phœnißis, eandẽ Iocaſtẽ facit ſuperſtitẽ calamitati Oedipodis, atq; unà cũ Oedipode multos annos poſt in domo Creontis, qui regno ſucceſſerat, uixiſſe, quouſq; audita morte duorũ filiorũ Eteoclis, & Polynicis, q in ſingulari certamine mutuò ſibi illatis uulnerib. cõciderãt, ipſa quoq; ſe iugulauit, ait enim.*

μήτηρ δ' ὅπως ἐσεῖδε τήνδε συμφοράν. A
» ὑπερπαθήσασ' ἥρπασ' ἐκ νεκρῶν ξίφος.
» κἄπραξε δεινά· διὰ μέσου γὰρ αὐχένος
» ὠθεῖ σίδηρον, ἐν δὲ τοῖσι φιλτάτοις
» θανοῦσα κεῖται περιβαλοῦσ' ἀμφοῖν χέρας

» Præterea eadem in tragœdia Euripides duas alias actiones complectitur duobus Epiſodijs, quas Sophocles duabus ſeparatis tragœdijs aßignauit. Nam inducitur Antigone pro pietate ſingulari erga fratres, cupiens eos humare, quos inhumatos eſſe iuſſerat Creon Rex. Rurſus inducitur Oedipus, audito oraculo, ſibi eſſe in Atticam eundum, ubi finem ac leuamen malorum nanſciſceretur ſuorum: totum illud uaticinium pateſaciens, quod ſecus eſt à Sophocle ſactum in tragœdia, quæ inſcribitur ἐπὶ κολωνῷ. præterea eijcitur à Creonte: inuitusq; cedit regione: ait enim.

οἰ. ἦ μ' ἄθλιον ὧδ' ἀποκτείνεις Κρέον.
» ἀποκτενεῖς γάρ, εἰ με γῆς ἔξω βαλεῖς.
» κρέ. ἐγὼ δὲ ναίειν σ' οὐκ ἐάσαιμ' ἂν χθόνα

» In eadem Euripidis tragœdia. Præterea alia eſt diſcrepantia inter Euripidem, & Sophoclem, quòd Euripides in Phœnißis, antequàm in Atticam iret exulatum Oedipus, illum audientem facit cædem filiorum mutuam Eteoclis, & Polynicis, poſtea diſcedentem iuſſu Creontis: Sophocles autem Oedipodem facit, dum eſſet in Colonæo uico Atticæ regionis, audientem ab Iſmene filia, ipſorum cædem. Rurſus Sophocles in Antigone facit edicētem Creontem, ne quis humo mandet Polynicem: quòd bellum nafarium patriæ intuliſſet: Antigonen humantem mox eandem edicto Creontis uiuam humo defoſſam. Euripides in Phœnißis cupientem quidem humare facit, ſed diſcedentem poſtea cum Oedipode patre. Rurſus Sophocles in Antigone facit Hæmonem, Creontis filium, qui amore ardebat Antigones, ſeipſum perimentem. Euripides in Phœnißis inducit Creontem, dum colloquitur cum Antigone, ſuadentem, ut patrem abire ſinat: ipſa uerò ſecum in urbe commoretur Thebana mox deſpondenda Hæmoni filio. Antigonen autem facit nuptias has pugnaci animo detrectantem ſic.

» ἀν. οὐ γὰρ γαμοῦμαι ζῶσα παιδὶ σῷ ποτε.
» κρ. πολλή σ' ἀνάγκη. ποῖ γὰρ ἐκφεύξῃ λέχος.
» ἀν. νὺξ ἆρ' ἐκείνη Δαναΐδων μ' ἕξει μίαν. Paulò poſt. B
» κρέ. ἴδ', οὐ γὰρ φονεύσεις παῖδ' ἐμόν, λίπε χθόνα

Quamuis quantum ſpectat ad ſepulturam Polynicis: cum prohibeat Antigonem Creon apud Euripidem: illa diſceſſura cum patre ait aliquantò poſt clàm ſe redituram, ut ſepeliat. Sic.

» ἀν. ἐγὼ σφε θάψω, κἂν ἀπεννέπῃ πόλις.
» κρ. σαυτὴν ἂν ἐγγὺς τῷδε συνθάψεις νεκρῷ.

Hæc, atq; alia multa diſcrepantia uideat aliquis, qui accuratè legat in Oeconomia Fabularum duorum præclarißimorum poëtarum: neque eodem modo ſingula narrari: licet enim (ſicuti dixi) retenta primaria actione, ut nihil immutetur: reliqua euenta aliarum perſonarum quas pati calamitatem credibile eſt, ob infelicitatem primariæ illius perſonæ, cum ex eadem ſint gente, & familia, illi conſanguinitate coniuncti, immutare, alioq; narrare modo, pluresq;, aut unam ea, qua demonſtratum eſt, uia, ac ratione, actionem conſtituere, cum enim ex eadem familia omnes eæ perſonæ ſint, facilè fuerit per Epiſodia coniunctim cum primaria actione, eorum incommoda, & calamitatem exprimere, aut etiam ſi uolueris ſeparatim, alia actione fabulaq; cōſtituta. Obijciat ſe mihi fortaſſe aliquis hoc loco, dicatq;, hæc quæ à nobis dicta ſunt, diſcrepare à præceptione illa inſigni Ariſtotelis, quam ſuperius expoſuimus: Fabulas non eſſe immutandas: ſed retinendas, uti ſemel receptæ fuerint. Reſpōdeo, hæc præceptioni illi præclaræ, quæ in primis ſeruari debet, non repugnare. Nam ſi diſcrepant inter ſe aliqua ex parte Sophocles, & Euripides in ijs, quæ ad primariam actionem non pertinent, ſed illius quodammodo ſunt affecta deſcribendis, pro ſuo iure id feciſſe exiſtimandum eſt, nam eadem uiuentes ætate, eaſdemq; tractantes fabulas poterant uariam ſeruare οἰκονομίαν ex probabili deductā, cum nōdum eſſent receptæ tunc Fabulæ illæ, & actiones. Eoſdē tamen non uideas calamitatem Oedipodis, diuerſo modo narrantes: erat enim recepta ſic ea actio ex euentu ipſo, neque poterat immutari: Tantā enim uim hæc habet res, ut etiā falſa, ſi recepta ſint ſemel, nō licet immutare, refert Aelianus lib. V. ſub finem de Medea Fabulam ita fuiſſe confictam, præter ueritatem, ab Euripide, ſuadentibus Corinthijs. Euenta uerò, & calamitates aliarum perſonarum, quæ inde ortum habebant, poterant ex ueriſimili, diuerſis modis effingi, uariaq; ratione ex ijs licebat pro arbitratu poëtarum actiones plures, aut unam conſtituere: modo fabulæ naturam, Epiſodiorumq; deligenter ſeruarent, id quod uideo ſa-

A *deo factum à preclaris duobus illis poetis. Vter uerò ingenioſius actiones, fabulasq́; conſtituerit. οἰκονομίαν ſeruarit, meliusne hic plures actiones, per Epiſodia, collegerit in unam fabulam: an ille diuerſis fabulis ſingula ſit complexus, alijs adſcitis Epiſodijs ex ueriſimili, id enim nō difficile eſt factu ingenioſo poëtæ, qui artē callet ſcribendarū tragœdiarum. Vter, inquàm, maiore artificio Fabulas ſcripſerit: hoc iam relinquitur iudicandum: hoc enim perpetuū fuit olim inter eos certamen. Hæc qui ignorat ita fieri poſſe à poëtis, neq; tenet artem conſtituendarū fabularū: miratur poſtea, ſi quid in fabulis ſecus narrari uidet ab hoc, quàm ab illo. Quàm multos ego noui noſtra ætate rudes homines, ac imperitos huius artis, qui quæſtiones excitant inter ſe, de uarietate narrationum illarū: quaſi uerò de hiſtoria aliqua agatur: ignorant quippè præclarū hoc artificiū, quod expoſuimus: ſeruatum à ueteribus Poëtis, in calamitatib. infeliciū uirorū exprimendis, tū nihil immutando tū immutando etiā, ſed eo, quo diximus, modo. Et quoniā (ut redeam ad primam diſputationem) perſonæ exprimuntur à poëtis, quæ aliquam calamitatem perpeſſæ fuerint: Archelaum Macedonū regē, ferunt rogaſſe aliquando Euripidē, quem ſecum diutiſſime in conuictu ſibi coniunctiſſimum, chariſſimumq́; habuit, ut de ſe tragœdiam ſcriberet: reſpondiſſeq; illum Bona uerba quæſo ò Rex. Vtinam ne quid unquàm tibi accidat, quòd ſit tragœdia dignum: ex quibus uerbis ſatis intelligi poteſt tragica imitatione exprimi actiones perſonarum, quæ aliquid graue fuerint perpeſſæ.*

ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεώς ἐστι. διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ, ἁμαρτάνουσιν, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ πολλαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι. τοῦτο γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον, ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν, καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθῶσι.

Erit igitur pulcherrima illa Tragœdia, quæ ex huiuſmodi compoſitione conſtiterit. Quamobrem illi quidem decipiūtur ob id ipſum, quo Euripidem damnant, ut qui in tragœdijs ſuis illud obſeruent, earumq́ plu-
B resin infelicitate terminentur. id quod omnino, ut diximus: ex arte eſt, Argumento uerò illud ſit maximo, quòd in ſcenis, atque adeò in certaminibus, hæc ſi rectè recitentur, maximè quidem tragicæ apparent.

Poſtquàm Ariſtoteles expoſuit, quales eos eſſe oportet, qui ad tragœdiam ſint apti: nam & medios eſſe inter bonum, & malum, hoc eſt, neque bonos, neque malos, præterea ex felicitate in infelicitatem ſummam, ob aliquod admiſſum per imprudentiam ſcelus labi, oportet, atque demū graue aliquid patrare, aut pati: Epilogum ſtatuit, quo breuiter ſententiam ſuam explicat, his uerbis. Erit igitur pulcherrima tragœdia ſecundum artem ex tali conſtitutione, ita enim debent uerti. Paccius in ſua uerſione prætermiſit uerba illa κατὰ τέχνην, quæ maximi ſunt ponderis, ut paulò poſt oſtendam. Eam uerò conſtitutionem intelligit fabulæ, quæ deſinit in infelicitatem, & miſeriam. Reprehendit autem eos, qui aliter ſentiebant, Euripidemq́; accuſabant, qui eiuſmodi conſcripſiſſet tragœdias, quæ deſinerent in infelicitatem. Atqui, inquit Ariſtoteles, Euripidem reprehendunt in eo, in quo eſt maximè laudandus: nam illud eſt magis artificioſum. Poteſt autem comprobari eadem ratione, quæ toties eſt à me expoſita: quia proprium tragœdiæ eſt concitare commiſeratonem, & terrorem in animis auditorum, hoc autem facilius fit, cum fabula in infelicitatem deſinat, quamuis antè luctuoſa fuerit, turbarumq́;, ac mœroris plena: tollitur tamen ſtatim ex animis auditorum omnis commiſeratio, propter exitum rerum felicem: quo fit, ut læti potius, quàm mœrentes inde recedant: nam commiſerationi opponitur lætitia, quam ex bonorum uirorum commodis, ac felicitate capimus. Adnotanda illa uerba. κατὰ τὴν τέχνην. ait enim Ariſtoteles ſecundum artes has laudatiſſimas eſſe fabulas. Vulgus hominum rude, atque imperitū, quod ſenſu ducitur & opinione, magis quàm prudentia, & cognitione, aut peritia: ſemper ferè diſſidet, ab eo, quod eſt rectum, & probatur à ſapientibus: huic igitur poëtæ inſeruientes olim Fabulas conſcribebant, quales uulgò probari poſſe putarent: diſcedebantq́; ab arte, quæ normam tradit rectè ſcribendi: Ars enim poſtulat, ut tragicis recitationibus expurgentur duæ maximæ illæ animi perturbationes, de quib. in definitione tragœdiæ locuti ſumus: metus, et commiſeratio: homines uero, qui uoluptatibus, rebusq́; iucundis facilius alliciūtur, ſæpe res lugubres, tragicasq́;, quòd iniucundæ ſunt, refugiunt. Felicem igitur poſtulant actionum exitum: ne perpetuò eos angant, urgeantq́; & terror, & commiſeratio, & redeant ad hilaritatem priſtinam: hanc rem, uulgiq́; naturam præclarè exprimit Ariſtoteles lib. III. Ethicorum, his uerbis. τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη. διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γί-

νιδι', οὐ γὰρ ὄν ἀγαθὸν φαίνεται), αἱροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ, ὡς ἀγαθὸν, τὴν δὲ λύπην, ὡς κακὸν φεύγουσι. Idem Ariſtoteles paulò ante politè, uereq; dijudicat, quantum interſit inter ſapientem, & uulgarem, rudemq; hominē, in rebus dignoſcendis: Atq; utrumq; quidem appetere ait bonum, ſed hunc ſpecie quadā nonnullorū, quæ uidentur bona, cum non ſint ſæpe decipi: illum uerò nunquam decipi: nam ſapiens ipſe ſibi norma eſt, atq; menſura quædam: Verba illius hæc ſunt. ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τ' ἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται. καθ' ἑκάστην γὰρ ἕξιν ἴδιά ἐστι, καὶ καλὰ, καὶ ἡδέα. καὶ διαφέρει πλεῖστον ἴσως ὁ σπουδαῖος τῷ τ' ἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾷν, ὥσπερ κανὼν, καὶ μέτρον αὐτῶν ὤν. Eodem fermè modo in dijudicandis tragœdijs poëtarum diſcrepat uulgaris, quia artem non tenet, à ſapiente, & docto, qui bene peritus eſt totius artificij: Nullus autem poëta, qui cupit ſua ſcripta diu uerſari in manibus hominū, debet unquā aliò reſpicere, quàm ad artē, & normam rectè ſcribendi, nam ſi uulgarium hominū auribus, ſenſibusq; uoluerit inſeruire, ſemper fluctuabit, nunquamq; ſatis certā rationem in ſcribendo inire poterit: cum uulgus mutabile ſit, modoq; hoc, modò illud probet: ſæpè etiam improbet, quòd paulò antè probabat. τοῖς εὖ διακειμένοις (inquit ibidē Ariſtot. rem totā eleganti ſimilitudine demonſtrans) ὑγιεινὰ ἐστι τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα, τοῖς δ' ἐπινόσοις ἕτερα, ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ, καὶ γλυκέα, καὶ θερμὰ, καὶ βαρέα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα. Ars eodem modo ſeſe ſemper habet: iudicioq; & obſeruatione prudentum comprobata eſt: hanc igitur ſequi oportet in omnibus rebus agendis: tum etiā, quod ad rem noſtrā ſpectat, in ſcribendis, ac cōſtituendis ſabulis tragicis, nam ſi quis inanē uulgi plauſum ut captet: recedat ab arte, in magnos labetur errores, ſæpeq; etiam ab eodem uulgo, quòd inconſtans eſt, minus probabitur: Hāc ego exiſtimo fuiſſe Ariſtotelis ſententiā, cū ait, ſecundū artem eas eſſe pulcherrimas ſabulas. Euripidē igitur importunè reprehendūt, nonnulli, quòd ſabulas ſcribat magna ex parte deſinētes in infelicitatē, cum id ſecundū artē ſit, naturamq; tragœdiæ rectū. Probat hoc ipſum Ariſtot. ſigno admodū aperto: In ſcena, & in Theatro, cum recitationibus tragicis inter ſe certant poëtæ, uidentur eæ ſabulæ magis referre tragœdiæ naturā, quæ deſinūt in infelicitatē, nā quæ deſinunt in felicitatem, & lætitiā, multū abſunt à tragœdiæ natura: quæ ſemper luctuoſa eſt, & cōmiſerabiles refert hominū calamitates. Habet in contextu Ariſtot. σκηνῶν καὶ ἀγώνων, quia reſpicit ad morē ueterū poëtarum, qui inter ſe certabāt de laude poëmatū, de qua re nos ſuperius ſæpè locuti fuimus: Rurſus illa uerba adnotanda in cōtextu, ἂν κατορθῶσι, id eſt, ſi proſperū ſortiantur euentū, recteq; ſuccedāt, ſæpè enim hiſtrionum culpa, aut alterius cuiuſuis rei, uim ſuā nō oſtendunt ſabulæ tragicæ, ſed frigēt. Hinc præclarè Plutarchus extollens Satyri hiſtrionis recitationē, ait: referēs uerba primū ipſius Satyri ad Demoſth. ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἴτιον ἰάσομαι ταχέως, ἄν μοι τῶν εὐριπίδου τινὰ ῥήσεων, ἢ σοφοκλέους ἐθελήσῃς εἰπεῖν ἀπὸ στόματος, εἰπόντος δὲ τοῦ δημοσθένους μεταλαβόντα τὸν σάτυρον οὕτω πλάσαι, καὶ διεξελθεῖν ἐν ἤθει πρέποντι, καὶ διαθέσει τὴν αὐτὴν ῥῆσιν, ὥσθ' ὅλως ἑτέραν τῷ δημοσθένει φανῆναι, πεισθέντα δ' ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τῷ λόγῳ κόσμου, καὶ χάριτος πρόσεισι. Et quæ ſequuntur. Si igitur κατορθῶσιν, ideſt, benè ſucceſſerint, adiuuāte hiſtrionū peritia uim ſermonis, recitationes eiuſmodi tragœdiarū, quarū exitus eſt in infelicitatē: planè apparebūt [τραγικώτατα]. Quatenus uerò ad Eurip. ſpectat, quod ait Ariſtot. licet perſpicere, uerum ſit, nec ne: nam maxima pars tragœdiarum Euripidis (loquor de ijs, quæ extant) ſecus uidetur ſeſe habere, ac narrat Ariſtoteles hoc loco, Nam Oreſtes, quod poſtea copioſius oſtendemus, felicem habet exitum: Iphigenia etiam ipſa in Tauris, alioqui propter agnitionem, & peripetiam plurimi facienda. Præterea Hippolytus, Helena, Rheſus, Alceſtis in primis, in qua, opera Herculis reuocata ad ſuperos uxor Admeto reſtituitur optatiſſima, Andromache, in qua Peleus immortalitate potitus in fortunatorum inſulas transfertur. Iphigenia in Aulide. Ion. omnes hæ, inquam, tragœdiæ felicem uidentur habere exitum, nam quæcunq; ex Machina ſolutionē habēt, inter eas quæ deſinūt in felicitatem, cōnumerari poſſunt. Verùm ſanè Hecuba pulcherrimo conſtat exitu, ac planè artificioſo, in infelicitatem: nam præterquàm quòd Polymneſtor, oculis effoſſis, infelix apparet, lugenſq; Hecuba filij Polydori necem: multum infelicitatis præſefert, uaticinium illud, quod profertur à Polymneſtore, in Hecubam, & Agamemnonem, & Caſſandram Sic. A B

πο. κύων γενήσῃ πύρσ' ἔχουσα δέργματα. Hoc de Hecuba.

Rurſus in Caſſandram. Sic.

πο. καὶ σήν γ' ἀνάγκη παῖδα κασσάνδραν θανεῖν.

Rurſus in Agamemnonem, quem ait à Clytemneſtra peremptum iri.

πο. κτενεῖ νιν ἡ τοῦδ' ἄλοχος οἰκουρὸς πικρά.

Præſagia hæc futuræ infelicitatis, ab infeliciſſimo homine prolata efficiunt, ut etiam ipſi, qui ſibi felices uidebantur, infelices ſint, dum ijs inijcit metum futuræ infelicitatis. Ibidem tragœdia, quæ inſcribitur φοίνισσαι,

A φοινίσσαι, in infelicitatem deſinit, nam Oedipus inducitur, effoßis oculis, in exilium miſſus à Creonte Rege, miſerrimus diſcedere è Thebana regione, in qua paulò ante fuerat Rex. ait uero.

οἰδ. ὦ πάτρας κλεινοὶ πολῖται
λεύσσετε, οἰδίπους ὅδε,
ὃς τὰ κλεινὰ αἰνίγματ' ἔγνω, καὶ μέγιστος ἦν ἀνήρ.
ὃς μόνος σφιγγὸς κατέσχον τῆς μιαιφόνου κράτη.
νῦν δ' ἄτιμος οἰκτρὸς οἰκτρὸς ἐξελαύνομαι χθονός
ἀτὰρ τί ταῦτα θρηνῶ, καὶ μάτην ὀδύρομαι.
τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν.

Quid uerò his commiſerabilius, horribiliúsue eſſe, aut cogitari poteſt? aut quæ maior calamitas? In his igitur tragœdijs talem exitum in infelicitatem ſecundum artem, alijsq; etiam, ſicuti uidere eſt, conſtituit Euripides perite admodum: quod ſi in alijs exitus in felicitatem perſpicitur: hoc planè exiſtimandum eſt eſſe ab Euripide factum: ut uulgi ſenſibus inſeruiret, à quo huiuſmodi genus tragœdiarum maximè probari uidebat.

καὶ ὁ εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται.

Euripidesq; ipſe, tametſi aliqua parum rectè diſpenſet, omnium tamen poetarum maxime tragicus uideri poteſt.

Poſtquam Ariſtoteles eorum refutauit ſententiam, qui Euripidem reprehendebant, quòd tragœdias faceret exeuntes in infelicitatem: id ipſum Euripidi ipſe magnæ tribuit laudi, atq; de eo quid ſentiat liberè profert, dormitauit alicubi Euripides in œconomia tragœdiarum: Hoc uno excepto, omnium præſtantiſſimus eſt poëta in ſcribendis tragœdijs Euripides cenſendus, quòd tragicè prorſus loquatur, hoc eſt, luctuoſe, & flebiliter, ſicuti maximè conuenit huic poëmati, in quo cienda eſt commiſeratio. Sunt hi uerſus ſtatim in principio Oreſtæ poſiti.

οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ' εἰπεῖν ἔπος
οὐδὲ πάθος οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

B Quos Cicero ſcribit tanti ponderis exiſtimatos fuiſſe à Socrate, ut eos reuocarit magna cum admiratione: bisq;, ac ter recitari uoluerit, id quod contigiſſe in uerſibus Vergilianis, Dulces exuuiæ, Seruius narrat. Nam Auguſtus Cęſar Dulcedine, ac ſuauitate illorum uerſuum, ita eſt allectus, ut iuſſerit bis proferri. Nec uerò mirum tam docte grauiterq; tragœdias ſcripſiſſe Euripidem, è Scholis enim prodijt ſummorum philoſophorum maximarum, plurimarumq; rerum cognitione inſtructus: nam & Anaxagoram, & Socratē audiuit. Verum de his ſatis: qui plura uolet intelligere, ſcireq; de Euripidis doctrina, præſtantiaq; quid ueteres ſenſerint, quantumq; ipſi tribuerint, poterit omnia perlegere, quæ collegit dialogo ſeptimo de Hiſtoria poëtarū LILIVS GREGORIVS GYRALDVS FERRARIENSIS, uir eruditiſſimus, quē ego me hercle tanti facio, ob ſingularē doctrinā, & uariā eruditionem omnium rerum, quanti debeo eum, qui noſtratia hæc ſtudia tantopere excolit, exornatq;, atq; antiquitatem omnē inueſtigans, in abſtruſis, reconditisq; ueterum libris, omnia profert in medium, ut alijs proſit, ſed ut redeam ad Euripidem: is œconomiam, ac diſpoſitionem in fabulis non exactè uidetur ſeruaſſe. Exemplum ego unum afferam ex Alceſtide ipſius tragœdia. qualis enim quæſo, aut quàm probabilis οἰκονομία eſt? ut Herculem uictorē coronatum redeuntē à pugna inducat: ignarumq; faciat funeſtationis ædiū Admeti propter Alceſtidis mortem, apud illū diuerſantem, quod cum ab eo poſtea lugente intellexiſſet, cupiens diſcedere Hercules ait.

Ἡρ. ξένους πρὸς ἄλλην ἑστίαν πορεύσομαι
Cui reſpondet ſtatim Admetus, prohibens illum diſcedere.
ἀδ. οὐκ ἔστιν, ὦναξ. μὴ τοσόνδ' ἔλθοι κακόν
ἡρ. αἰσχρὸν παρὰ κλαίουσι θοινᾶσθαι ξένον.
ἀδ. χωρὶς ξενῶνές εἰσιν, οἷς σ' εἰσάξομεν.
ἡρ. μέθες με, καί σοι μυρίαν ἕξω χάριν, Paulò poſt.
χο. ὦ δρᾶς τοιαύτης συμφορᾶς προκειμένης,
ἀδ. μήτε τολμᾷς ξενοδοκεῖν, τί μῶρος εἶ,

Ipſe Ariſtoteles lib. Ethicorum. III. ſub initium fermè, οἰκονομίαν Euripidis reprehendit in Alcmæone, parum enim probabiles cauſas protulit, quibus impelli potuerit ad cædem matris, ridiculamq; ait eſſe

A

totam Euripidis narrationem illam. Poſſem meum iudicium ſecutus, Ariſtotelisq; normam: multa alia loca proferre, in quibus dormitauit Euripides multumq; errauit in diſpoſitione partium tragœdiæ: ſed quia in tanta iudiciorum uarietate, periculoſum eſt proferre, quod ſentias, poterit unuſquiſque per ſe illius tragœdias legens, adhibita Ariſtotelis norma animaduertere, ubi in œconomia lapſus ſit, quàmq; uerè hoc ſit ab Ariſtotele prolatum. Iulius quoq; Pollux lib. IIII. ubi agit de choricis cantilenis, dormitaſſe Euripidem oſtendit, his uerbis. εὐριπίδης ἐν τῇ δανάῃ τὸν χορὸν, τὰς γυναῖκας ὑπὲρ αὐτοῦ τι ποιήσας παρᾳδεῖν, ἐκλαθόμενος ὡς ἄνδρας λέγειν, ἐποίησε τῷ σχήματι τῆς λέξεως τὰς γυναῖκας. *quid enim turpius, quàm ſuimet ipſius obliuiſci ſuæq; diſpoſitionis inſtitutæ (Euripides igitur in Danae, chorum, qui mulieres conſtituebat, ſui oblitus, tanquã mares contineret, loquentem facit. Nũc his prætermiſſis breuiter declaro, quib. in rebus* οἰκονομία *uerſetur: aut quali egeat artificio. Satis uerò in libello priore noſtrarũ annotationũ expoſuimus, quomodo ueteres Græci protulerint hãc dictionẽ pro diſpoſitione, ac collocatione partium in oratione: multisq; allatis exemplis id ita eſſe probauimus, & ſi quidam* παρέργων *ſcriptor, non fortaſſe* παρέργως *quicquid à me de ea re ante, quàm ille ſcriberet, triennio prolatum fuit, unà cũ alijs multis, ſuis inſeruit ſcriptis: ſtuduitq; efficere, ut ſi forte ignorarent homines, Vter prior edidiſſet, crederent me corniculam eſſe Horatianæ illi perſimilẽ. ſed in poſteriore libello, mearũ annotationum, ſatis honori meo cauere conatus ſum. Hæc igitur ſint hactenus hoc loco* παρέργως *dicta. In tragœdijs diligenti opus eſt* οἰκονομίᾳ *& diſpoſitione: in prologo, in epiſodijs: in exodo: nam non procul hæ partes repetendæ ab ijs, quæ multum abſunt ab actione, ſed ab ijs, quæ cohærent propius, & ſtatim rem aut præcedere, aut conſequi ſolent: ut actio tota ſibi conſtet, nihilq; habeat repugnans, aut parum conſentaneum. Reſpiciendum igitur eſt diligenter ad id, quod ſuperius diximus uocari* τὸ εἰκὸς, *ex quo partes illæ omnes, dicuntur connectunturq; cum actione:* οἰκονομία *præterea facit, ut, quod prius dicendum ſit, non dicatur poſteriore loco: docet etiam quomodo perſonis id, quòd ſingulis conuenit, attribuamus: accommodateq; ad naturam locorum, morum, temporumq; ſcribamus, ſingula hæc exemplis probarem, ſi putarem eſſe neceſſe, ſed facilia omnia per ſe dijudicabit unusquiſque, qui attentè uoluerit legere, ac perpendere ueterum ſcripta.*

» Δευτέρα δὴ ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ διπλῆν τε τὴν B
» σύστασιν ἔχουσα καθάπερ ἡ ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίο-
» σι καὶ χείροσι, δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν. ἀκολουθοῦσι
» γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς. ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδί-
» ας, ἡδονὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία.

» Secundo loco ſequitur, quæ à nonnullis in primo collocarur, illa ex du-
» plici genere compoſitio, qno ex ordine Odyſſea eſt: ut quæ diuerſa ratio-
» ne, parrim ex præſtantioribus perſonis, partim ex humilioribus conſtet.
» huic ſanè ptimas tribuir thearralis imperitia. Quippe uates hanc auram
» ſequuntur, componentes quidem ad uota ſpectatorum, cæterum uolu-
» ptas illa non Tragœdię, ſed Comœdiæ propria eſt.

» *Dictum eſt antè duas eſſe fabularum conſtitutiones: alteram quidem ſimplicem, alteram uerò duplicem. Simplex eſt, cum mutatio fit felicitatis in infelicitatem eo, quo eſt antè dictũ, modo. Vel (ut apertius dicam) in qua perſona, cuius actio exprimitur, ex felici fit infelix. Duplex eſt, cum mutatio fit partim infelicitatis in felicitatẽ, partim felicitatis in infelicitatẽ, non tamen in eadem perſona, ſed in diuerſis: exemplum uerò affert, ex Homeri Odyſſéa. Nec uerò mirum, nam ex Homeri poëmate hoc: Iliade quoque, & Margite, ſicuti declaratum eſt antè à me copioſe, deſumpta eſt non tantum materies, ſed etiam forma comœdiæ: & tragœdiæ: ex Margite quidem, comœdiæ, ex Odyſſéa uerò, & Iliade tragœdiæ nam dramaticè quoque ſcripſit Homerus, quatenus patiebatur Epopœia. Refert Aelian. pictorem quendam, quamuis fœda, at uera tamen imitatione expreſſiſſe Homerum uomentem, cæteros autem poëtas humi ſtratos lambentes, quaſi innueret peritus pictor, omnes poëtas ſcribendi rationem, & artificium ſumpſiſſe ex Homero. Apud Homerum igitur in Odyſſea, Vlyſſes primò quidem infeliciſſimus, uarijsq; malis conflictatus apparet: ſed idem ſub finem poëmatis feliciſſimus. Rurſus Proci beati, affluentesq; delitijs ab initio exprimuntur: ijdem poſtea miſerrimi: quòd ab Vlyſſe perimuntur. Vlyſſes, ſi recte conſideres, quid ſibi uoluerit in contextu Ariſtoteles eſt* βελτίων *id eſt melior. Proci autem* χείρονες *ideſt deteriores, ſeu peiores: contrarius autẽ*

utriſq;

A utriſq; euentus, nam Vlyſſes ex infelici fit felix, Proci ex felicitate in miſeriam labuntur: uerba Græca ſunt, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι, καὶ χείροσι. Quæ neque intellexit, neq; aptè uertit Paccius, cũ ait. quæ diuerſa ratione partim ex præſtantioribus perſonis, partim ex humilioribus conſtat. Nam de ijs non loquitur in præſentia Ariſt. ſicuti patet: debent igitur intelligi, ſicuti nos expoſuimus, quæ contrarium præſeferãt euentum bonis, ac deterioribus. Talem conſtitutionem fabulæ ſecutus eſt Sophocles in Electra. nam illa βελτίων eſt. Clytemneſtra autẽ, & Aegiſthus χείρονες. Cum igitur hæc ita ſeſe habeãt: quæſtio erat inter antiquos. Vtra conſtitutio fabulæ præſtantior eſſet, ſimplex ne, an duplex. Multi quidẽ exiſtimabant duplicẽ eſſe ſimplici anteponendã. Sed ait Ariſtot. nulla ratione hoc ſatis probari poſſe, præterquàm falſa quadam uoluptate indoctæ multitudinis, & imperitorũ quorundam ſpectatorum inſcitia. Magis enim ij delectantur eiuſmodi exitu, quia placidior eſt, ac minus terroris in ſe habet, & expletur animus ſuauitate quadam, quæ ex ultione improborũ, & felicitate bonorũ percipitur. Hæc fuit ratio, qua olim adducti ſunt in hanc ſententiam poëtæ, ut tales ſcriberent tragœdias, quia ſpectatorum auribus, uoluptatiq; erat inſeruiendum, ut plauſum, acclamationemq; aliquam in theatro elicerent. Sed affirmat Ariſtoteles huiuſmodi uoluptatem non eſſe in tragœdijs quærendam: nam magis propria eſt comœdiarum: quaſi innuat tragœdiæ proprium eſſe ex felicitate deſinere in infelicitatem, comœdiæ autem ex infelicitate in felicitatem, ſeu ex perturbatione, & turbulentia rerum in quietem, & tranquillitatem. Quare non ſatis uidetur ex Ariſtotelis ſentẽtia probari poſſe Euripidis tragœdia, quæ Oreſtes inſcribitur, nam rixæ omnes, turbæ, miſeriæq; in ſummam deſinunt concordiam, tranquillitatem, & felicitatem. Tyndarus Clytemneſtræ pater, inſectatur Oreſtem: is Menelai implorat opem, quam cum non ferret Menelaus iram Tyndari prohibentis ueritus: irritati ob hoc ipſum Oreſtes, et Pylades communi conſenſu ſtatuunt Helenam perimere, quæ aderat, ut dolorem hunc infligerent Menelao. Sed Helenam ex oculis illorũ tollunt dij, in cœlumque, commiſerati, transferunt. Hermionem illi poſtea Helenes filiam aggrediuntur ferro, ſuperuenit Menelaus: magnus utrinque clamor. Apollo certamen dirimit. Oreſtæ mandat, ut Hermionem ducat uxorem: expiatusq; cæde materna regnum Argiuorum accipiat. Argumentum tragœdiæ huius quàm ſimillimum eſt comico: nam plurimæ rixæ ab initio, atque concertationes exprimuntur, quæ poſtremò ſedantur: co planè more, quo in comœdijs ſolent. Non diſsimilis eſt exitus in Andromache, in Rheſo, alijsq; multis, quas B plane tragœdias nihil dubitem, Ariſtotelis ſententiam ſecutus, comœdijs ſimiles eſſe affirmare: hoc uno excepto, quòd in comœdia non adhibetur Machina per quam dij cum hominibus colloquantur: quàmuis in uetere comœdia id factũ ſæpè, ſed de noua loquor. Reliqua prorſus omnia quàm ſimillima comicis actionibus. ideo ait Ariſtoteles in contextu ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας. id eſt, non eiuſdem generis uoluptas eſt, quæ percipitur ex tragœdia, & illa, quæ ex comœdia. Miretur fortaſſè aliquis hoc loco, cur uoluptatem ex tragœdia percipi dicat Ariſtoteles. ſi enim eiet terrorẽ, & cõmiſerationem tragœdia, quæ duæ perturbationes opinati mali ſunt, quomodo oblectant, aut qua afficiunt uoluptate auditores? quaſi lugubria, ac luctuoſa hilaritatẽ aut uoluptatem afferant, quis enim ſanæ mentis homo talia unquam dixerit? Sed reſpondeo: uoluptatem, quæ capitur ex tragœdia, eſſe eam, quã parit imitatio, quantum uerò habeat hæc uim ad oblectandos animos, uel inde ſatis cognoſci poteſt, quòd etiam horribilia, ſi imitatione aliqua expreſſa ſeſe nobis obtulerint: delectationem, uoluptatemq; afferunt, de qua re quoniam ſuperius ſuo loco copioſiſſime diſputatum fuit: non eſt neceſſe, ut plura dicamus. Talis eſt igitur uoluptas, quæ ex tragœdia percipitur. Nec diſsimilis huic eſt, quæ ex comœdia prouenit quatenus imitationem cõtinet. Hæc igitur oblectat, quòd feſtiuè imitatur ridiculas actiones hominum, illa quòd artificioſe imitatur mœrorem, luctum, calamitatemq; mortalium. Quòd ſi quæras utra maior uoluptas, auſim affirmare, quæ ex tragœdia prouenit, maiorẽ multò, altius enim peruadit animos, rariusq; nobis contingit: maioreq; quadã ui fit imitatio illa: quantò igitur difficilius exprimi eam poſſe ſcimus, tantò magis, ſi exacta fuerit, admiramur, maioremq; capimus uoluptatem. Verùm ut redeam unde digreſſus fui: Conſtitutio fabulæ duplex, cuius altera pars in felicitatem deſinit, commutata fortuna, eo, quo diximus, modo, ſi quando magis probatur: quàm ſimplex, primumq; obtinet locum: & alteri præponitur: id omninò fit propter imbecillum, parumq; firmũ ſpectatorũ iudiciũ: ſic enim comparatũ eſt natura, ut uulgus minus res laudabiles dignoſcat, ſemperq; probet ea, quæ minus ſunt probanda: improbetq;, quæ magis ſunt probãda. Verba aũt illa adnotanda διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν θεάτρων. Eleganti enim translatione uocauit theatrorum imbecillitatẽ: intelligẽs in populo nullam mentis aciẽ, aut animi firmitudinẽ ineſſe. Sic quoq; Cic. lib. de Orat. 1. ait ſi in his paulum modò offenſum ſit, theatra tota reclamant. hinc idem Cic. eodem lib. monet oratori uitandã eſſe aduerſam populi acclamationẽ. Idem Cic. imbecillitatẽ populi in unũ locum ad audiendũ collecti uolens ſignificare in oratione pro Mil, ait. Et quidem cæteras tempeſtates, & procellas in illis duntaxat

concionum fluctibus ſemper putaui Miloni eſſe ſubeundas. Dum igitur Poëtæ ſeſe, ſuasque fabulas ad uulgi aures, iudiciumque accommodant, populique captare ſtudent gratiam in ſcribendis tragœdijs, illud genus minus laudabile prætulerunt alteri, quòd eſt maximè artificioſum, primoque loco collocandum. A

,, ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον, Ὀρέστης, καὶ Αἴγισθος, φίλοι γε-
,, νόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

,, In hac enim ſiqui, uelut Oreſtes, & Aegiſthus, ſecundum fabulam, ini-
,, mici fuerint, reconciliata tandem inter ſe amicitia, neuterque ab altero ob-
,, truncatus diſcedet.

Affert rationem Ariſtoteleles, cur genus illud tragœdiarum, quæ duplices uocantur ſimiles ſint comœdijs. Eſt autem huiuſmodi. In comœdijs poſt longas concertationes, minas, ac rixas: exitus fabulæ eſt in quietem, conſenſum, & amicitiam, ſeu affinitatem, qua arctius animi coniunguntur: Hoc prope fit in eo genere tragœdiarum: nam inimici, qui iratis animis congreſſuri uidebantur, interque pugnaturi: dum alter alteri minatur, ſtruitque inſidias: reconciliata demum inter ſe gratia, diſcedunt unanimes: Eſt apud me manuſcriptus codex in quo deſunt illæ dictiones οἷον Ὀρέστης, καὶ Αἴγισθος. Si tollas igitur has dictiones, poterūt
,, *ea, quæ dicuntur in contextu, omnia uerti. Sic, illic enim quàmuis inimicitias acerbiſſimas inter ſe exerceāt in fabula: poſtea reconciliatis animis inter ſe diſcedunt, neque ullus perimitur. Ambiguum tamen uideri poterit, an hæc ad comœdiam, an ad tragœdiam ſint referenda: Quòd ſi quis uelit referre ad tragœdiam: ut ſit ſenſus. Ea tragœdia: quam diximus in felicitatem deſinere, eiuſmodi eſt, ut quàmlibet inimiciſſimi inter ſe homines inducantur in fabulam, poſtea tamen ſub exitum fabulæ redeant in gratiam, neque alter alteri damnum inferat, aut cædem, Non ſatis illi conuenire uidebuntur. nam tragœdia, quæ duplicem habet conſtitutionem, de qua locuti fuimus, ſimilem Odyſſeæ Homericæ, non quidem facit redeuntes in gratiam inimicos: ſed probos uiros perimentes improbos, inimicitiarum gratia, ut iniurias illorum ulciſcantur. Quòd ſi quis dicat eſſe nonnullas tragœdias, in quibus apparet eiuſmodi exitus, qualem diximus ſuperius in Andromache, in Oreſte, in Rheſo apud Euripidem eſſe: reſpondeo id quidem uerum eſſe, magiſque comicas has uideri, quàm Electrā Sophoclis, quæ duplicem habet conſtitutionem, & ſimilis eſt Odyſſeæ. Sed de hoc genere non eſt apertè locutus Ariſtoteles. Quòd ſi tamen de utroque locutum uelis Ariſtotelem: erunt reci-* B
,, *pienda uerba quædam, quæ leguntur in manuſcripto libro, qui eſt apud me:* καὶ ἡ ἐκ δυστυχίας εἰς εὐ-
,, τυχίαν μεταβάλλουσα. *Sunt autem inſerenda in ſuperiore contextu. Sic.* δευτέρα δ' ἡ πρώτη λεγο-
,, μένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδυσσεία, τελευ-
,, τῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι, καὶ χείροσι, καὶ ἡ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλουσα
,, δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη. *& quæ ſequuntur. Paulò poſt igitur ait ad hanc reſpiciens.* ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τρα-
,, γῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας. *Nam Odyſſeæ cum ſit ſimilis, quæ duplicem habet conſtitutionem, quia commutatio duplex fit, alia proborum ex infelicitate in felicitatem, alia improborum ex felicitate in infelicitatem, qualis eſt Electra Sophoclis, & cædes fiat, non reconciliatio: non poteſt dici comœdiæ ſimilis ab omni parte: At altera, in qua mutatio fit infelicitatis in felicitatē, qualis eſt Oreſtes Euripidis, & Andromache, ſimilis planè ab omni parte eſt comœdiæ, quia felicem habet exitum, & reconciliationem mutuam, poſt multas rixas, & concertationes, atque ſic patet, opinor, pulcherrimus hic locus Ariſtotelis.*

,, ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστά-
,, σεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον, καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος.

,, Terrificum uerò illud: atque miſerandum cum ab apparatu ſcenæ pro-
,, ficiſcitur: tum à rerum compoſitione: id quod multo præſtantius, melio-
,, tiſque uatis eſt.

Soluit obiectionem Ariſtoteles: quæ poſſet afferri ab aliquo aduerſus ea, quæ dicta ſunt, obiectio eſt huiuſmodi. Non debet talis conſtitutio reprehendi, quia & ſi felicem habet exitum rerum, tamen alia quadam ratione conſequuntur poëtæ, atque exprimunt ea duo, quæ ſunt tragœdiæ propria τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινὸν, *quia apparatus eiuſmodi fieri poteſt, qui ſpeciem præſeferat τοῦ φοβεροῦ, καὶ ἐλεεινοῦ. Reſpondet Ariſtoteles, uerū quidem id eſſe, ut* τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν *aliqua ex parte proueniat ex apparatu, ſed commodius, maioreque quadā ui excitari, atque enaſci ex conſtitutione ipſa rerū, & fabula. Apparatus enim*

eſt

A *eſt quiddam ἔντεχνον, atq; extrinſecus additum. Conſtitutio autem rerum, & fabula eſt ἔντεχνον. Ad artem igitur hæc poëtæ ſpectat: egetq; peritiſſimo artifice ſcribendi poëmatis, nam tota uis poëticæ facultatis eſt in ipſo poëta: reliqua adiumenta quædam ſunt: Cum igitur duplici modo cõcitetur commiſeratio: & terror, qui ex conſtitutione rerum, fabulaq; prouenit, præſtantior eſt alter: qui ex apparatu, leuior eſt: & minus ad poëticen ſpectat: ſtudet enim imperitus poëta, cum ipſe ſua peritia id aſſequi non poſſit, commiſerationem ciere ex apparatu, ſed peritus poëta ex ipſa fabula potius.*

Δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα, καὶ φρίττειν, καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων, ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενον ἐστίν.

Sic enim fabulam contexuiſſe oportet, ut etiam ſublato ſpectaculo quis, quæ geri contigerunt, percipiens planè exhorreat, miſereatur ue: quibus apprimè duobus, qui fabulam Oedipodis cognouerit, afficietur. Illud autem, quod ad ſpectaculum pertinet, minus ſanè operoſum eſt, & impendio indiget.

Preceptionem dat Ariſtoteles, quæ ex ſuperius dictis deducitur, huiuſmodi. Oportere poëtam ita fabulam conſcribere, ut in ea tota uis inſit mouendi commiſerationem, & perterrefaciendi, ut etiã ſi ex oculis ſublatus fuerit apparatus, omniaq;, quæ ad ſcenam, pertinent, & theatrum, uis tamen appareat in ipſa fabula, & rerum conſtitutione: Exemplum rei huius ſumitur ex Oedipode Sophocleo. Tolle enim apparatum tolle ſcenam, reliquaq; omnia ſcenica adiumenta, nihilò tamen minus efficiet id, quod conuenit tragico poemati. Nam aliquis uel legens tacitus, uel audiens ab alio recitari ſine geſticulatione ulla, aut imitatione, quali utuntur hiſtriones in ſcena: inhorreſcet, & ſentiet animum ſuum magna commoueri commiſeratione erga Oedipodem. Cicero in Bruto, ubi loquitur de C. Piſone genero ſuo, orationem illius oſtendit ex geſticulatione magis & motu corporis, atq; pronunciatione, quàm ex artificio probari ſolitam: Itaque tantos proceſſus faciebat, ut euolare, non excurrere uideretur, eratq; uerborum & delectus elegans, B *& apta, & quaſi rotunda conſtructio, geſtusq; natura ita uenuſtus, ut ars etiam quæ non erat, & è diſciplina modus quidam uideretur accedere. Idem de Hortenſio paulò poſt. Vox canora & ſuauis: motus, & geſtus etiam plus artis habebat, quàm erat oratori ſatis. Oratores enim etiam ipſi habent, unde orationem ſuam exornent, augeantq;, extrinſeco geſtus, pronunciationisq; adiumento, quo ſublato, ſæpe tota friget oratio, neq; ullam habet uim, ſed ea eſt optimi oratio oratoris, ut etiam ſine geſtu, & motu corporis: aculeos habeat, ac uim, quam quærimus: ut in rebus, uerbisq; inſit: non in geſtu, et pronũciatione dicentis. Adnotanda illa uerba. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενον ἐστί. Non placet uerſio Paccij, cum ait Minus ſanè operoſum eſt, & impendio indiget, nam Ariſtotelis ſententia eſt. Illud quod apparatum, ſcenamq; ſpectat, minus eſt artificioſum: nam in eo non ponit operam ſuam poëtice: potiusq; eget opera & ſumptu Aedilium, quàm artificio, & opera poëtarum. Nam χορηγίαν appellauit ſumptum, & operam quam in ludis ſcenicis adhibere conſueuerant, χορηγοὶ ab Athenienſibus Olim dicti: de quibus ſuperius ſatis multa à nobis dicta fuerunt, ipſi autem ædiles, ſeu χορηγοὶ poëtis miniſtrabant in apparatu faciendo, ſcenaq;, ac theatro ornando.*

οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν. οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.

Proinde, qui non terrificum illud, ſed portentoſum duntaxat ſpectaculo exhibent, alieni prorſus à Tragœdia habendi ſunt, quippe delectatio non omnifariam à Tragœdia, ſed quæ tantum propria ei fuerit quærenda eſt.

Poſtquàm Ariſtot. docuit terrorem eſſe excitandum ex ipſis rebus, & fabula, reprehenditq; eos, qui ex apparatu illum ciere conantur, oſtendit, quam longè diuerſum illi faciunt ab eo, quod eſt faciendum, nam dum putant ſe aſſequi τὸ φοβερόν, efficiunt, ut potius appareat τὸ τερατῶδες. τέρατα Græci portenta

tenta uocant, de his Hermogenes in lib. περὶ γοργότητος, cap. περὶ πολιτικοῦ λόγου, ait ſic. μυθικὰ δὲ κἀκεῖνα καὶ ποιητικὰ τὰ ὑπερβάλλοντα μὲν ἀνθρώπου φύσιν. ὑπ' ἐκείνων δὲ τερατολογούμενα, ὡς γεγονότα καὶ πιστεύεσθαι ἄξια, οἷον ὅτι Ἀχιλλεὺς πεσόντ' ἐπήδα καὶ ὅτι ὁ Αἴας ἐκ τοσούτου τηλικοῦτον ῥᾳδίως ἐρρίπτει λίθον καὶ ὅτι τηλικοῦτοι ἦσαν. Paulò poſt. καὶ ὅλως τὰ ἀδύνατα, καὶ ἄπιστα τερατεύεσθαι τοῖς μὴ θεοῖς. ἧττα μὲν ἡ κατὰ ὑπ' αὐτῷ, καὶ ὅσα διαῦτα ποιητικὰ μὲν καὶ ἡδέα. ἧττον δὲ ἔχει τερατολογίας. Proclus quoq; in queſtionibus poëticis ubi ait poëtam ſumere ἀπὸ τῶν φυσικῶν nonnulla his utitur uerbis. ὅσα κατὰ φύσιν, οἷον γενέσεις, γάμους, τόκους, αὐξήσεις, ἀλλ' οὐ τερατώδη. Portenta autem omnia, quia præter naturam conſuetudinemq; exiſtunt admirationem inijciunt, ac terrorem, ex inſpectione horribili, at alius hic terror eſt, diuerſusq; ab eo, quem quærimus in tragœdia. Præterea portentoſa hæc oculis ſeſe obijciunt, atrocitateq; ſua perterreſaciunt intuentes. At τὸ φοβερὸν tragicum ex euentu fortuito, qualis eſt ante expoſitus, prouenit. Adde, quòd ſicut monſtra appellamus ea, quæ ex diſsimilib. conſtant partibus, aut pluribus præter naturam, ſic Apparatus ſcenicus ſi fuerit horrificus, Fabula autem longè diuerſa, quoniam nulla eſt inter duas has res ſimilitudo, portentoſum quidpiam præſeferunt ut ſi Alceſtin tragœdiam Euripidis, cuius exitus ſimilis comico eſt in felicitatem, & hilaritatem, uideas recitari in ſcena, quæ horrificum præſeferat apparatum. Senſus igitur eſt Ariſtot. ſi ſummatim proferas, hic. Qui terribile illud non inducunt, quod eſt tragœdiæ proprium, ſed portentoſum tantum, horrificumq; apparatum obijciunt oculis ſpectatorum, minimè aſſequuntur tragœdiæ finem, nam non omnis delectatio eſt exquirenda in tragœdia, ſed quæ ipſius tantum eſt propria, quæq; ex natura ipſarum rerum, quas continet, enaſcitur, ſicuti enim ab unaquaq; re, & animali exigendum eſt, & expectandum, quod eſt ipſius proprium, ſic à tragœdia, nam ſi quis exigat ab equo, ut Arationi inſeruiat, à boue, ut Ephippia, equitemq; dorſo gerat, nõ expetat id ab ijs, quod proprium eſt ipſorum, nam neque boui clitellæ, neq; equo aratrum conuenit. Tale quiddam minime conſentaneum naturæ ipſorum uolens declarare Horatius, ait.

Optat ephippia bos. exoptat arare Caballus.

Quod dictum referri poteſt ad omnia, quæ diſcedunt à naturali officio, & innata actione. Eodem igitur modo, cum peculiarem habeat naturam tragœdia, id ab ea eliciendum uoluptatis genus, quod ipſius natura pollicetur, nam ſicuti in omnibus rebus naturalibus, atq; animantibus peculiaris ineſt natura, ita quoque in ſingulis poëmatum generibus. B

ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου, καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν φανερὸν, ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον.

Quoniam autem à timore: miſericordiaúe talem delectationem per imitationem poëta parare debet: ſatis quidem apparet in ipſis rebus id eſſe inſerendum,

Poſtquam dictum eſt non omnem uoluptatem eſſe quærendam in tragœdia: declarat breuiter Ariſtoteles, quaſi epilogum ſtatuens ſuperius dictorum omnium, qualis ſit peculiaris tragœdiæ uoluptas: Ea autem eſt, quæ paratur per commiſerationem, & terrorem, adhibita imitatione: Rurſus hic exiſtit quæſtio, de qua ſuperius aliquid diximus, dicat enim quiſpiam, hoc poſtulat Ariſtoteles, ut uoluptas paretur in tragœdia per commiſerationem, & terrorem: Sed tantùm abeſt, ut ex duabus illis perturbationibus oriatur ulla uoluptas, ſed potius maximus oriatur luctus, & dolor: quæ igitur uoluptas in lugendo? Reſpondeo hæc uera eſſe: nam quis neget ex illis perturbationibus, cum ex calamitate: & infelicitate hominum bonorum proueniant: ſicuti eſt antè dictum copioſe, enaſci luctum? ſed per imitationem cum exprimantur incommoda, calamitatesq; quamlibet maximæ, luctum pariunt cum uoluptate, omnis enim imitatio, quamuis truculentarum, miſerabiliumq; rerum ſit, iucunda, & ſanè in luctu per ſe etiam uoluptas eſt, declarat hoc Ariſtoteles libro Rhet. I. cum ait. καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί τις ἡδονή, ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν, ἡδονὴ δὲ ἐν τῷ μεμνῆσθαι, καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν, διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται. τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφίμερον ὦρσε γόοιο. Verum de his hactenus, nam ſuperius quoq; declarata fuerunt. Requirit etiam aliud Ariſtot. de quo iamdudum locuti fuimus, quod exprimitur his uerbis, καὶ τοῦτο ἐν πράγμασιν ἐμποιητέον, damnat enim illorum ſententiam, qui ex theatri ſcenæq; apparatu ſtudebant duas has animi perturbationes mouere, neglecta rerum conſtitutione ac fabula ipſa: imo tantum apparatui tribuebant, ut etiam ſi tragœdia comicum haberet, lætumq; exitum: quòd repugnat naturæ ipſius, putarent ex apparatu, qui horrificam præſeferret ſpeciem, poſſe elici. Sed ait Ariſto-

teles

A *teles prudēter, ac uerè, non hoc extrinſecus ab apparatu: ſed à rebus ipſis eſſe petendū: nam ſi ab Apparatu proueniat, iā non poëtæ hoc fuerit artificio tribuendū: ſed χορηγοῖς, & ædilib. curatoribuſq́; theatri, & ſcenæ. Hermogenes in lib. τῶν ἰδεῶν ubi loquitur περὶ σεμνότητος ait ſermonē fieri σεμνὸν, ſi ducatur à reb. quæ eiuſmodi fuerint, ut ſi quis de Dijs, de Religione, de Sacerdotijs, de Rep. loquatur, alijſq́; reb. huiuſmodi: nā res uim, ponduſq́; addūt uerbis, atq́; orationi. Verba illius hæc ſunt.* ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ σεμναὶ μάλιστα μὲν αἱ περὶ θεῶν ὡς περὶ θεῶν λεγόμεναι. *paulò poſt.* δεύτεραι δὲ μετ᾽ ἐκείνας σεμναὶ αἱ περὶ τῶν θείων ὡς ὄντων πραγμάτων· οἷον ὡρῶν φύσεις εἰ ἐξετάζοι τις ὅπως τε, καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας γίνονται, καὶ τὴν τοῦ παντὸς περιφοράν, καὶ φύσιν, ἢ κινήσεις γῆς, ἢ θαλάττης, εἰ ζητοίη τις ὅπως γίνονται, ἢ σκηπτῶν φοράς, ἢ ὅλως τοιαῦτα, ταῦτα δὲ εἰ μὴ οὕτως ἐξετάζοι τις τὰς αἰτίας, σεμνὸν μὲν, καὶ πολιτικὸν δύναται ποιεῖν τὸν λόγον. *Sicuti igitur apud Oratores ex rebus ipſis conficitur* σεμνὸς λόγος, *ita quoq́; apud poëtas tragicos ex ipſis rebus horribilibus, & cōmiſerabilibus, de quibus agitur in fabula, concitanda eſt commiſeratio, & terror, non ex apparatu, aut alia quauis re, quæ ſit præter fabulam, & actionem. Idem Hermogenes in libro* περὶ μεθόδου δεινότητος, *ubi docet, quid ſit tragicè loqui, oſtēdit exemplo Homeri & Demoſth. nihil aliud eſſe tragicè loqui, quàm de rebus flebilibus, ac commiſerabilibus, uerbis quoq́; commiſerabilibus loqui,* τὸ τραγικῶς λέγειν ὅμηρος μὲν ἐδίδαξε, δημοσθένης δὲ ἐμιμήσατο. ὅτι μὲν γὰρ τραγῳδός, καὶ πατὴρ τραγῳδίας ὅμηρος, πλάτων μαρτυρεῖ. *Paulò poſt* πάσης πόλεως εἶπε πόρθησιν ἐν δυσὶν ἔπεσιν

ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει

τέκνα δὲ τ᾽ ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας.

Ibidē paulò poſt, de Demoſt. ταῦτα ποιεῖ καὶ δημοσθένης, καὶ οὗτος τραγῳδεῖ. φωκέων ἅλωσιν ἔθνους ὅλου ἐν ὀλίγοις ῥήμασι λέγων. ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας: τείχη περιῃρημένα. χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς. *Locus uerò hic, de quo loquitur Hermogenes, eſt in oratione Demoſt.* περὶ παραπρεσβείας. *inſignis planè, & admirabilis, in quo commiſerationē excitare ſtudet in animis Athenienſium recitans Phocenſium calamitatem. Tota uerò ratio mouendæ commiſerationis eſt ducta ab ipſis rebus, quæ commiſerabiles ſunt. ideo dicitur ab Hermogene tragicè loqui, debēt igitur eadem ratione etiam poëtæ tragici à rebus ipſis, ad eas uerba commiſerabilia adaptantes, ducere commiſerationem non ab apparatu, aut ſcena, quæ horribilem aliquam præſeferat ſpeciem,*

B *Verba Ariſtotelis in contextu ſunt.* τοῦτο δὲ ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. *id eſt, hoc ipſum autem in rebus, quas continet fabula, eſt faciendum. Non diſſimili ratione dixit Hermogenes lib.* περὶ εὑρέσεων. σεμνὸν δὲ ἔστι που ὅτιν ἐν τοῖς οὖσι, τί ἄλλο μᾶλλον ὅτιν, ἢ λόγος, καὶ τὸ μὲν σεμνὸν τοῦ νοῦ σεμνῶς οὐχ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τῆς τοῦ ῥήτορος δυνάμεως, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ τοῦ πράγματος. *Grauitas (inquit) & dignitas, ſi eſt, quid aliud eſt, quàm ipſe ſermo? et grauitas quidem, & dignitas non exprimitur à facundia, & ui Oratoris aptè, copioſeq́; loquentis, ſed potius ex neceſsitate rei ipſius, quia cum res grauis, ſeueraq́; ſit, neceſſario cogit oratorem, ut de ea orationem, grauem, ſeueram, plenamq́; dignitatis habeat. Hæc ſi uera ſunt, ſicuti planè uerißima uidentur, pari ratione dicendum eſt in tragœdia, non facultate, & eloquentia poëtæ ſcribentis res flebiles fieri, ſed ex natura ipſa, quæ illarum eſt flebilis, ac commiſerabilis. Ad actionem igitur, & res, quas continet fabula reſpiciat neceſſe eſt poëta tragicus, atq́; ex ijs concitet commiſerationem, et terrorem, non autem aliunde petat, nam niſi res commiſerabiles fuerint, fruſtra laborabit ſi uoluerit commiſerationem ex apparatu deducere, res interim narrans, quæ alterius cuiuſdam naturæ ſint.*

ποῖα οὖν δεινά, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. ἀνάγκη δὴ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ᾽ αὐτὸ τὸ πάθος, οὐδ᾽ ἂν μηδετέρως ἔχοντες.

De rebus itaque contingentibus, quæ terrifici, quæúe miſerabilis ſpeciem allaturæ ſint, deinceps dicere aggrediamur, neceſſe autem eſt huiuſmodi actiones uel amicorum inuicem, hoſtium, ſiue etiam neutrorum eſſe, Itaque ſi hoſtis hoſtem obtruncet, obtruncaturusúe ſit, nequaquam miſerabile illud præterquàm necis ipſo affectu, aſſequetur: idq́ ſequetur, ſi inter neutros id accidat.

Poſtquàm

Poſtquàm Ariſtoteles declarauit ipſum τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινὸν eſſe eliciendum ex ipſis rebus,nō ex apparatu,explicat,quales nā ſint eæ res,& perſonæ,quibus id effici poſſit. Ac primum perpendenda in contextu diligenter ſunt illa uerba ποῖα δεινὰ, ἢ οἰκτρὰ,non enim ſine cauſa δεινὰ dixit, nō autem ἐλεεινά. quamuis poſtea rurſus ea utatur dictione apte,uti oſtendemus. Ariſtot. ipſe lib. 2. Rhet. ubi loquitur de commiſeratione,ait ſolere nos commiſerari eos,quos cognoſcimus,recte quidem,nam nullus commiſeratur eos,quos non cognoſcit,niſi φιλανθρώπους fortaſſe. Quòd ſi nobis aliqua affinitate, & conſanguinitate ſint coniuncti,eos non dicet quiſpiam,nos commiſerari, maior enim quædam hæc eſt animi perturbatio,quàm ut commiſeratio appellari debeat. Duobus igitur nominibus hæc diſtinguit Ariſtoteles,nā illa uocat commiſerabilia mala,quæ accidunt hominibus,quos cognoſcimus aliquatenus,hæc autem uocat δεινὰ,quæ accidunt conſanguineis. Verba Ariſtotelis ſunt hæc ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι. περὶ δὲ τούτους ὥσπερ περὶ αὑτοὺς μέλλοντας ἔχουσι. Exemplum eſto. ſi quis filium ſuum uideat duci ad cædem,aut unco dilacerari,non quidem illum cōmiſerari propriè dici poterit,nam maiore quadam affici illum neceſſe eſt perturbatione,id quod Amaſidi contigiſſe olim narrat Ariſtot. eodem loco,& nos ſuperius,alia de cauſa retulimus,neq; enim (tanta erat uis doloris) illacrymatus eſt,cum tamen idem commiſeratus amicum inopem,ſtipemq; petentem,ut mendici,& proſeuchæ ſolent,lacrymas ſtatim effuderit. reddens huius rei rationem Ariſtoteles ait lib. Rhet. 2. τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινὸν,ἐκεῖνο δὲ δεινόν. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. tantam igitur habet uim τὸ δεινὸν, ut pellat, trudatq; τὸν ἔλεον. Cū igitur Ariſtot. paulò poſt in hoc contextu poëtices,explicet ad tragœdiam apta eſſe ea mala,quæ accidunt & oriuntur inter conſanguineos. Ideò Propoſuit ſe locuturum de ijs,quæ δεινὰ uocantur,nunc enim ſic appellantur,non autem ἐλεεινά. Sed obijciat ſe quiſpiam Ariſtot. hoc loco,dicatq; illum nō conſentanea loqui. Dixit enim ante ſæpè,dicetq; poſtea,proprium eſſe tragœdiæ concitare commiſerationem, cur igitur nunc non loquitur περὶ ἐλεεινῶν, ſed περὶ δεινῶν,quæ duo,cum ſimul eſſe nō poſſint,repugnantia, atq; contraria uidentur eſſe,nam τὸ δεινόν eſt (ut ait) ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου. Reſpondeo Ariſtot. non loqui repugnantia,nā idem dici,diuerſa ratione,poteſt,et δεινὸν, & ἐλεεινόν. quod apertiſſimè probo diligenterq; uelim ab omnib. conſiderari,ut intelligāt quàm ingenioſe omnia protulerit Ariſtot. quamq; hæc bellè conueniant illis,quæ ab eo tradita ſunt lib. 2. Rhet. Cædes filiorū,ac dilaceratio,aliaq; huiuſmodi patri dicantur accidere non quidem ἐλεεινὰ ſed δεινά. Eadem uero dici poterunt accidere amicis, qui illos cognoſcebant de facie, ἐλεεινά. Si igitur ad conſanguineos conſanguineorū mala referas,rationeq; ipſorū conſideres,ſunt δεινά,hoc eſt,grauia,atrociaq; uocanda,ſi autem ad amicos,qui illos tantummodo norint,referas,uocabuntur eadē tunc ἐλεεινά,hoc eſt commiſerabilia. Cū igitur Ariſtot. pollicetur hoc loco ſe locuturum περὶ δεινῶν,reſpexit ad cōſanguineos,primū enim ea inter conſanguineos mala oriuntur,mox incurrunt in oculos amicorum,qui commiſeratione mouentur,& uocantur ratione ipſorum ἐλεεινά. atq; hoc modo aliquando commiſerabilia,non atrocia, dicit ſpectare ad tragœdiā. multoq; crebrius uſurpat eā appellationem,quia ferè ſemper reſpicit ad auditores, & ſpectatores, nunc uerò reſpexit ad ipſorum naturam,& ortum,nam primum exiſtunt, & oriuntur δεινὰ inter conſanguineos, mox alijs,qui ipſos cognoſcunt,oblata amicis,fiunt ἐλεεινά, oportet autem ipſum poëtam primum noſſe illud, quàm hoc, nam hoc ex illo pendet,aptè igitur uolens declarare commiſerabilia, prius conſiderat τὰ δεινά, ab ipſo enim ortu inter ignotos ita uocari incipiunt,ut antè diximus,mox ad alios relata, dicuntur ἐλεεινά. Hinc magno artificio Demoſthenes in oratione περὶ παραπρεσβείας. loquens de calamitate Phocenſium, ait. θέαμα δεινὸν,ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐλεεινόν. ὅτε γὰρ νῦν ἐπορευόμεθα εἰς Δελφοὺς ἐξ ἀνάγκης ἦν ὁρᾶν ἡμῖν πάντα ταῦτα. hoc eſt. Spectaculum atrox,& commiſerabile,utrunq; enim protulit, et δεινόν, & ἐλεεινόν, quoniam mala quæ acciderant Phocenſibus ratione ipſorum, qui inter ſe conſanguinei erant,uocari poterant δεινά. ratione autem Athenienſium,qui ipſis erant amici,ἐλεεινά,uel etiam propter ipſos Athenienſes δεινά. nā ea ratione uoluit Demoſt. ſignificare,magnam coniunctionē animorum quæ erat inter Athenienſes,& Phocenſes,quaſi conſanguinei forent. Hermogenes,ubi loquitur περὶ δεινότητος,ſatis declarat,quomodo ueteres protulerint hanc dictionē,his uerbis. εἰ δέ τις ἡμῖν περὶ τοῦ ὀνόματος διοίσεται, δεινὸν εἶναι λέγων ῥήτορα τὸν φοβερὸν, ἢ μέγαν, ἢ ἰσχυρὸν, ἢ πάντα ταῦτα, τοὔνομα γὰρ τὸ τῆς δεινότητος οἶδα μὲν τάττειν τοὺς ἀρχαίους ἐπὶ τούτων. His declaratis, redeo ad Ariſtotelis contextum. Enumeratione colligit Ariſtoteles, quot ſint hominum genera, inter quos oriri poſſint facta δεινά. ſeu atrocia, atque, enumeratio cum ſit triplex, eam retinet partem, quæ uidetur ad rē,de qua agit,ſpectare. Atrocia,utpotè cædes,fiūt aut inter inimicos,aut inter amicos, aut inter neutros. Si inter inimicos,nulla poteſt eſſe commiſeratio,præterquā ex ipſa re, quod poſtea explicabimus, ſi inter neutros,

neutros, qui ſcilicet ſe ipſos mutuò non cognoſcant, nulla commiſeratio exiſtet. Ergo inter amicos hæc A ſi fiant, ad tragœdiam pertinent, neutros μηδετέρους uocat Ariſtoteles. Cicero libro ſecundo de Diuinatione, uidendum uerò quid bonum, quid malum, quid neutrum. Sic enim uocat, quod eſt neque bonum, neq; malum, de qua re nos ſuperius copioſe ſatis diximus, ſic idem Cic. Anguem appellauit neutrum, id eſt neque marem, neque fœminam, hanc ueteres nonnulli Philoſophi, quod docet in Academicis quæſtionibus Cic. uocabant ἀδιαφορίαν. Medium igitur collocatur inter inimicum, & amicum, per negationē NEVTER. Ariſtoteles libro Ethicorū quarto, ubi conatur ſtatuere medium inter ἄρεσκον, & δύσκολον, ſeu δύσεριν, planè neutrum, qualem hoc loco effingit, mihi uidetur ſignificare, his uerbis: οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐδὲν ἀντιτείνοντες, οἱ δ᾽ ἐξ ἐναντίας τούτοις πρὸς πάντα ἀντιτυποῦντες, καὶ τοῦ λυπεῖν οὐδ᾽ ὁτιοῦν φροντίζοντες, δύσκολοι, καὶ δύσεριδες καλοῦνται. ἡ δὲ μέση τούτων ἕξις ἐπαινετή. ὄνομα δ᾽ οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ τι. ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ. διαφέρει δὲ τῆς φιλίας ὅτι ἄνευ πάθους ἐστί. καὶ τοῦ στέργειν οἷς ὁμιλεῖ. οὐ τῷ γὰρ φιλεῖν ἢ ἐχθραίνειν ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ. ἀλλὰ τῷ τοιοῦτος εἶναι, ὁμοίως γὰρ πρὸς ἀγνῶτας, καὶ γνωρίμους, καὶ συνήθεις, καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσει, πλὴν καὶ ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει. Hæc uerba ſi quis diligenter conſideret, uideat belle conuenire ei, de quo loquimur. ſed talem medium hominem ait Ariſtoteles carere nomine. Sunt quædam genera contrariorum, quæ, quia habent medium nomine carens, uidentur eſſe ex eo genere, quæ non habent. Nos de hac re ſuperius ſatis multa. Ariſtoteles uerò paulò poſt libro tertio Ethicorum ait: ἀντικεῖσθαι δὲ φαίνεται τὰ ἄκρα ἑαυτοῖς διὰ τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον. NEVTRVM igitur uocamus, qui medius eſt inter amicum, & inimicū, quia ut ait Ariſtoteles, ὅτι ἐστὶν ἄνευ πάθους, neque amat, neque odit. Nunc redeo ad primum enumerationis membrum, quod eſt, ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ. Si inimicus inimicum perimat, factū illud non modo atrox, ſed etiam egregium exiſtimatur: fortitudinisq; laudem in ſe habet, ut Achilles, qui Hectorem peremit: ita enim comparatū eſt natura, ut omnes homines inimicos perdere, ac proſternere cupiant. Adde quòd inimicitijs ortum dedit contumelia, aut iniuria aliqua, quā ulciſci honorificum eſſe omnes putant. hinc Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo ait: ποιητικὰ δὲ ἔχθρας ὀργή, ἐπηρεασμός, διαβολή, ſciendum uerò inter ſe differre ὀργὴν & ἔχθραν, nam ἔχθρα (ut ibidem ait Ariſtoteles) καὶ ἐστὶν ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν. ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα, οἷον Καλλίαν, Σωκράτη. Cum igitur inimicitiæ, & odium duplicem habeant uim, nam ſuſcipiun B tur non modò in hunc, uel illum hominem, utpotè Socratem, Philippum, ſed etiam in talem, uel talem, ut furem, latronem, auarum, & aliquando in totam nationem, ut in Tauroſchythas, quos mactare homines audimus: aut in Paphlagonas, & Myſos, quos deſides, inerteſq; eſſe ſcimus. Præterea cum inimicitiæ ex ira oriantur, iraq; in ſe iucunditatem quandam habeat, propter ultionis appetitionem: nulla commiſeratio cieri poteſt, cum inimicus inimicum perimit, ulciſcendi cauſa: id enim experti etiam nos aliquando ſcimus eſſe iucundum, propeq; innatum hominibus, hinc Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo: οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν. οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον, ibidem paulò poſt: καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ, οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν ἐστί, τὸ τυγχάνειν ἡδύ, οἱ δ᾽ ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι, ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσι. Idem Ariſtoteles libro Politicorum quinto, ait, contumeliæ partes eſſe plures, atque earum unamquamque iram concitare, quæ poſtea homines impellunt ad ulciſcendum: τῆς δὲ ὕβρεως οὔσης πολυμεροῦς ἕκαστον αὐτῶν αἴτιον γίγνεται τῆς ὀργῆς τῶν δ᾽ ὀργιζομένων σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τιμωρίας χάριν ἐπιτίθενται, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπεροχῆς, οἷον ἡ μὲν τῶν Πεισιστρατιδῶν διὰ τὸ προπηλακίσαι μὲν τὴν Ἁρμοδίου ἀδελφήν, ἐπηρεάσαι δὲ Ἁρμόδιον. Idem paulò poſt, iram, ait, eſſe odij particulam quandam, eſſeq; interdum iræ uim maiorem, quàm odij. Verba ſunt hæc: μόριον δέ τι τοῦ μίσους καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ τιθέναι, τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γίνεται πράξεων, πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους. συντονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται, διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πάθος. Cum igitur talis natura inimicitiarum, inimicorumq; ſit, ut ſibi mutuò cædem inferant, commiſeratio nulla oriri poterit. Orietur fortaſſe commotio quædam animi (ut inquit Ariſtoteles in contextu) κατ᾽ αὐτὸ τὸ πάθος. quatenus homines ſunt: homines enim natura mirabili quadam ſocietate, ac lege συμπαθείας coniuncti inter ſe ſunt. Affectio autem hæc, ut antè diximus, φιλανθρωπία uocatur, de qua Ariſtoteles libro octauo Ethicorum, cum loquitur, ait: φύσει τ᾽ ἐνυπάρχειν ἔοικε πρὸς τὸ γεγεννημένον τῷ γεννήσαντι, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὄρνισι, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ζώων, καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι πρὸς ἄλληλα, καὶ μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις, ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν. ἴδοι δ᾽ ἄν τις, καὶ ἐν ταῖς πλάναις ὡς οἰκεῖον ἅπας ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ,

καὶ φίλον. Notanda uerò etiam illa uerba in contextu, ὅτι ποιῶν, ὅτι μέλλων, nam ſententia eſt Ariſtotelis hæc. inimicus, neque patrans cædem, neque patraturus, hoc eſt, ita affectus, ut patrare omninò uelit, ſi poßit, commiſerationem ciere poteſt. quale autem hoc ſit, declarabimus paulò poſt apertius. Multò minus, hoc poſſunt efficere οἱ μηδ' ἑτέρως ἔχοντες. quia ſeipſos non cognoſcunt: ergo duæ partes enumerationis iam excluduntur, ac reijciuntur tanquàm parum aptæ ad tragœdiam. A

» ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη, οἷον, ἢ ἀδελφὸς ἀδελφόν, ἢ
» υἱὸς πατέρα ἢ μήτηρ υἱόν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο
» δρᾷ, ταῦτα ζητητέον.

» Perturbationes uerò ipſæ, quando euenerint inter neceſſarios, uelu-
» ti ſi frater fratrem, filius patrem, mater filium, filius matrem, uel necet,
» uel necaturus ſit, aut etiam tale quid facinus patret, patraturuſ'ue ſit, ca-
» ptandæ ſunt.

Relinquitur igitur unum tantũ genus actionum & perſonarũ aptum ad tragœdiam, quod continet ea quæ accidũt, atrocia inter amicos, nam hæc plurimum in ſe habent cõmiſerationis. Verũ obijciat ſe aliquis fortaſſe hoc loco Ariſtoteli, dicatq́; ipſum repugnantia loqui: dixit enim antè, ea quæ accidunt inter inimicos: neque atrocia eſſe, neq; cõmiſerabilia. Nunc uerò ait: ſi accidant inter amicos: eſſe atrocia & commiſeratione digna: exemplum eſt Oreſtis, qui peremit Clytemneſtram matrem: & Alcmæonis, qui Eriphylen. At patet hos cum patrata fuit cædes, non fuiſſe amicos, ſed inimicos, alioqui patrari non potuiſſet, niſi odio impulſus ille patraſſet. quomodo igitur atrocia hæc accidere ait Ariſtoteles inter amicos? Reſpondeo, duplici modo id fieri poſſe, neque repugnantia loqui Ariſtotelem. nam atrocia accidunt inter amicos ignorantes id ita ſeſe habere, quod tamen paulò poſt detectum ſcelus, factumq́; atrox eſſe apparet, ut in Oedipode, qui imprudens patrẽ peremit: & cum Iocaſte matre concubuit: poſtquam enim reſciuit, atque agnouit, ſactum utrumq; neſarium atque atrox uiſum eſt. Altero modo atrocia fiunt inter amicos: cum orta inter eos ſimultate, exulceratiſq́; odio animis, propter iniuriam illatam: amicitia coniunctioq́; non modò dirimitur, ſed etiam mutatur in contrarium. Exemplum Alcmæonis eſto, qui prius matrem quidem ſingulari pietate complectebatur: mox cum illa patrem Amphiaraũ peremiſſet: irritatus ea iniuria Alcmæon matrẽ odiſſe B
cœpit, atque eo odio adductus ulciſci patris mortem cupiens: peremit. Cædes igitur hæc ab inimicis, non ab amicis fit. Sed rurſus dicat aliquis, ſi ab inimicis in inimicos hæc proueniunt, quomodo cõmiſerationem excitabunt, aut quomodo atrocia uideri poterunt? reſpondeo utrumq; in his ineſſe propter conſanguinitatẽ, cuius ius, cum maximũ ſanctißimumq́; ſit à natura ipſa ſancitum inter homines, neſas uidetur eſſe uiolare. Quòd ſi quando contingit ut uioletur, atrox uidetur ſactum, atque legibus naturæ repugnare. Eorum igitur calamitatem, qui odio aliquo impulſi, coniunctionem conſanguinitatis dirimunt: contemptoq́; omni iure naturali, ſeipſos perimunt, non cõmiſeramur modo, ſed & cædem intuentes illorum inhorreſcimus, quòd non ſine Deorum ira talia patrari poſſe exiſtimamus, qui homines improbos ulciſci pro ſua æquitate dum uolunt: efficiunt ſæpe, ut præteritorũ ſcelerũ, quæ ab auis proauiſq́; fuerint admiſſa: nepotes pœnas luant: atque ſurore exagitati ſeipſos perimant. Hinc Horatius de Romanis libro tertio Odarum ait:

» *Delicta maiorum immeritus lues*
» *Romane.*

Et idem paulò poſt in Epodis:

» *Sic eſt, acerba ſata Romanos agunt.*
» *Sceluſq́; fraternæ necis,*
» *Vt immerentis fluxit in terram Remi,*
» *Sacer nepotibus cruor.*

Huiuſmodi igitur facta atrocia, ob hanc cauſam hominum animis inijciunt terrorem. Et atrocia quidem ſunt (ut antè diximus) ipſis conſanguineis inter ſe, reliquis uerò, qui ipſos norunt de facie, atque amicitiæ aliquo uinculo cum illis coniuncti ſunt: commiſerabilia & horribilia: omnes enim homines (ut inquit A-
» *riſtot. lib. Rhet. II.) ἐλεοῦσι τοὺς γνωρίμους, nam ſi fuerint σφόδρα ἐγγὺς (proferam illius uerba) οἰκειότητος, tunc erunt δεινά, non ἐλεεινά. Verũ de hac re ſatis multa ſuperius à nobis dicta ſunt. Nunc alia quædam explicanda, quæ ſunt in contextu: ac primùm quidem ſciendũ, cum Ariſtoteles dixit ἐν ταῖς φιλίαις, non amicitiam, quæ uulgò conglutinari inter homines ſolent mutua collocutione, & conſuetudine: ſed affinitatẽ, cognationẽ, conſanguinitatemq́; intellexiſſe eorũ, qui inter ſe arctiore quodam uinculo*

natura

A natura coniuncti ſunt. Satis uerò patet hoc lib. octauo Ethicorum, ubi uaria amicitiarum genera enumerans Ariſt. hanc quoque ſanguinis, generisq; coniunctionem φιλίαν uocat, his uerbis: ἕτερον δ' ἐστὶ φιλίας εἶδος τὸ καθ' ὑπεροχήν, οἷον πατρὶ πρὸς υἱόν, καὶ ὅλως πρεσβυτέρῳ πρὸς νεώτερον, ἀνδρί τε πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἄρχοντι πρὸς ἀρχόμενον. διαφέρουσι δ' αὗται καὶ ἀλλήλων, οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους. ἀλλ' οὐδὲ πατρὶ πρὸς υἱόν, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, οὐδ' ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα, ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετὴ, καὶ τὸ ἔργον, ἕτερα δὲ καὶ δι' ἃ φιλοῦσι. ἕτεραι οὖν καὶ φιλήσεις, καὶ φιλίαι. Amicitiam in his uerbis uocat καθ' ὑπεροχὴν coniunctionem, conſanguinitatem filiorum cum patre, & patris cum filijs, uiri cum uxore, & uxoris cum uiro, differunt autē ſingulæ hæ inter ſe cognationes & coniunctiones, ſeu (ſi malis uti uerbo Ariſtotelis Græco) φιλίαι, quia diuerſis è cauſis oriuntur: diuerſaq; eſt ſingularum uis. Non fuerit autem alienum à poëtica facultate, ſi diligentius ex Ariſtotelis præſcripto, harum unumquodq; genus ſingillatim conſiderauerimus, facilius enim intelligemus, quomodo hæ ad tragœdiam adaptari poßint. Omnis quidem φιλία συγγενικὴ (ſic enim etiam uocat Ariſtot. à cæteris diſtinguens) uaria eſt: ſed tota pendet ex ea, quæ πατρικὴ φιλία dicitur, hoc eſt paterna conſanguinitas. Parentes igitur liberos amant tanquam partem quandam ſuimet ipſorum, & rem quæ ex ipſis extiterit. Liberi autem parentes amāt, tanquam ij, qui ſe agnoſcunt, ac ſentiunt illorum eſſe partē quandam: aut quiddam quod ab ipſis extiterit. Magis ſanè & prius liberos ſuos diligunt ipſi parentes, quàm liberi ſuos parentes. magis quidem, quia maior coniunctionis cauſa eſt, quæ prouenit ab aliquo erga aliquem, nam inde principium ueluti quoddam ducit, indeq; uincula exiſtunt, quibus alterum ipſi adiungitur: maximè enim agnatum eſt aliquid ei, ex quo pendet, & ortum eſt: uerba Ariſtotelis libro octauo Ethicorum ſunt: τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ οἰκεῖον τῷ ἀφ' οὗ. Prius autem incipiunt parentes diligere liberos, quàm liberi parentes, quia prius intelligunt illos ex ſe procreatos, quàm hi ſe ex illis. Paulatim enim liberi incipiunt, progrediente ætate, parentes ſuos internoſcere. hinc matres, fit, ut magis liberos ament, quia ex ipſis primum procreantur, exeuntq; in lucem, ipſæq; prius internoſcere liberos ſuos incipiunt. Fratres uerò ſeſe mutuò amant, quia ex iiſdem ſe procreatos intelligunt, ideò dicere ſolemus ταὐτὸν αἷμα (inquit Ariſtoteles) καὶ ῥίζαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. hinc Horatius, ad Piſones ſcribens ait:

Vos ô Pompilius ſanguis.

B Et Vergil. lib. VI. quamuis ad nepotem referat, eſt enim à proauo, ſeu authore gentis Anchiſæ prolatum:

Proijce tela manu ſanguis meus.

Sophocles ſæpe ὁμαίμους fratres uocat eadem ratione. Augetur fraternus amor, educatione, quæ ſimul fit, & æquali ætate: nam, ut eſt in uetere adagio, ἧλιξ ἥλικα. proferam autē ipſius Ariſtot. uerba: nam loquēs de fratribus, φιλίαν uocat ipſorum coniunctionē, his uerbis: μέγα δὲ πρὸς φιλίαν καὶ τὸ σύντροφον καὶ τὸ καθ' ἡλικίαν. διὸ ἡ ἀδελφικὴ τῇ ἑταιρικῇ ὁμοιοῦται. Patrueles autem ſororum, fratrumq; filij: priuigni, uitrici, nouercæ, alijq; id genus, ut propius, longiusue à primo coniunctionis genere abfuerint, ita etiam minus, magisue amant: habet autē fratrum (ait Ariſtot. ibidem) φιλία τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον. Rurſus inter uxorē & maritum φιλία uidetur eſſe ſecundum naturā: nam homo animal eſt πολιτικὸν, καὶ συνδυαστικὸν, coniunctionisq; & ſocietatis appetentißimum. præterea liberorū procreatio arctiore quodam uinculo, maritum uxoremq; coniungit: ſunt enim liberi ueluti pignora quædam mutuæ fidei & ſocietatis, communisq; conuictus. Hæc ego recenſere uolui, tùm ut oſtenderem Ariſtotelē, φίλους conſanguineos & agnatos, ſeu affines uocare, φιλίαν uerò ipſam affinitatē & conſanguinitatē: tùm ut unuſquiſque perſpiceret, quantopere hæc poëtis ſcripturis tragœdiam utilia ſint: noſſe enim illos exactè oportet ortum, naturamq; omnis affinitatis & conſanguinitatis, quid ex quaque proueniat, quid huius, quid illius proprium: quàm arcta hæc ſit, quàm illa arctior: qua re quælibet ipſarum innitatur: quale ſit officium huius erga illum, quale alterius erga alterum. Nam qui hæc non internoſcit ac dijudicat: nō ſatis aptè mihi uidetur argumenta tragica tractaturus, aut ueterum poëtarum fabulas, quæ extant, dijudicaturus: ſi Euripidē legas, aut Sophoclē, Iphigenia ſeſe tibi offert, quæ exprimitur qualis ſit erga Oreſten fratrē, qualis Oreſtes erga illam. Qualis Clytemneſtra erga Electram, qualis Electra erga Agamemnonem patrē. Antigone erga Polynicen fratrē mortuum, Admetus erga Alceſtin, Medea erga Iaſonē: ac ne ſingula connumerē (non eſt enim neceſſe) planè omnia, quæ in tragœdijs inſunt, ex his fontibus manarunt: ſunt igitur etiam atque etiam diligenter conſideranda exempla, quæ affert Ariſtot. in contextu poëtices, his uerbis: οἷον ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ. Significauit enim φιλίαν ἀδελφικὴν (utar enim appellationibus, quibus utitur ipſe Ariſtot. lib. VIII. Ethi.) καὶ φιλίαν πατρικὴν, alias quoque expreſſerunt tragici poëtæ, ut Euripides in Alceſtide τὴν ξυνι-

κὴν, in perſona Herculis, erga Admetum. Idem in Iphigenia τὴν ἑταιρικὴν, in perſona Pyladæ erga Oreſten, τὴν βασιλικὴν expreſſit Sophocles in Oedipode Tyranno erga Thebanos, ſub initium tragœdiæ ipſius. Verùm, ut redeam ad Ariſtot. contextum, non temere addidit, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾷν. Nam tragœdiæ non ſemper patrantes facinus aliquod, ſed patraturos aliquando ſolùm faciunt homines, cum tamen non patrent poſtea, quale exemplum peti poteſt ex Iphigenia. Et quoniam non ſemper de cæde agitur in tragœdijs, uerum etiam de alijs nefarijs rebus, ideo additũ eſt, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾷν. Quòd ſi quis quærat exempla rerum atrocium, quæ accidunt inter filium & patrem. Eſto exemplum Oedipodis, qui peremit Laium, quamuis imprudens: nam qui uolens peremerit, uix uſpiam legitur in Tragœdijs: etſi matrem quoque perimere per ſe nefarium eſt. Sed ſi addas, ulciſcendi patris cauſa, iam non uidetur nefariũ, ſed fortaſſe æquum. Ariſtot. lib. II. Rhet. ubi de locis Enthymematũ agit, hoc dicit eſſe ἐκ διαιρέσεως, his
» *uerbis: ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τοῦ Θεοδέκτου. ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι. δίκαιον δ᾽ ἐστὶν, ἥ τις ἂν κτείνῃ πό-*
» *σιν, ἀποθνήσκειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν. οὐκοῦν ταῦτα καὶ πέπρακται. συν-*
τεθέντα γὰρ ἴσως, οὐκέτι δίκαιον. nam perimere eam, quæ maritum occidit, iuſtum eſt. Si ita ſeiunctim proferas: filium autem perimere matrem, ulciſcendi patris cauſa, non eſt fortaſſe æquum, ſi ita coniunctim proferas. cædis inter matrem & filium exemplum eſt in Electra Euripidis, & Sophoclis: nam Oreſtes Clytemneſtram perimit, cædis rurſus filiorum à matre patratæ, exemplum eſt in Medea Euripidis.

» Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. λέγω δὲ, οἷον, τὴν κλυται-
» μνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ ὀρέστου καὶ τὴν ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ ἀλκμαίωνος.
» αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ. καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς. τὸ δὲ καλῶς.
» τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον.

» Proinde receptas fabulas mutare non licet: uerbi gratia, Clytemne-
» ſtram ab Oreſte extinctam, Eriphylen ab Alcmæone: quas ſanè inueni-
» re, atq; ſuſceptis iam rectè uti oportet. Id autem, quod diximus rectè exa-
» ctius declarandum.

Conſequitur præceptum pulcherrimum, non oportere in fabulis tragicis immutari euenta: ſed eodem modo eſſe narranda, quo ſemel narrata fuerunt: exempla ſunt hæc: Clytemneſtra ab Oreſte filio interfecta fuit. Eryphile ab Alcmæone ibidem filio: qui ſecus narrare uoluerit, aut non ulciſcendi patris cauſa, utrunque matrem peremiſſe, aut non peremiſſe ipſos, ſed alios miſiſſe, qui perimerent, grauiſſimè peccabit, nam Fabularum, actionumq; tragicarum conſtitutiones, quæ ſemel receptæ ſunt, non debent immutari. de hac re etiam Horatius ad Piſones ſcribens, ait:

» *Siquid inexpertum ſcœnæ committis, & audes*
» *Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum*
» *Qualis ab incepto proceſſerit, & ſibi conſtet.*
» *Difficile eſt propriè communia dicere. Tuq;*
» *Rectius Iliacum carmen deducis in actus,*
» *Quàm ſi proferres ignota, indictaq; primus.*

» *Notandum uerò quàm ingenioſe exempla illa protulerit Ariſt. in contextu, ſic: οἷον τὴν κλυταιμνήστραν*
» *ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ ὀρέστου, καὶ τὴν ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ ἀλκμαίωνος. hæc enim pauca uerba euentum tantummodo ipſum rei complectuntur, actionemq; exprimunt: ſatis enim per hoc oſtendit eam nõ eſſe immutandam, ſed ſemper eodem euentu eſſe conſtituendam. Reliqua, quæ circa actionem euentumq; ipſius ſi eo narres modo, quo alter narrauit, aut aliquantò ſecius, nihil refert. imò prologum, epiſodia, exodum, choricumq; immutare licet pro arbitratu: ſi enim non liceret, non poſſet eiuſdem actionis Fabula ſcribi à duobus poëtis, aut pluribus etiam, id quod factum tamen artificioſe ea ratione uidemus, qua dixi. Eſto igitur euentum rei ſemper idem, actioq; non immutetur unquàm. reliqua, ut libuerit ſcribenti, immutentur, quæ circa actionem uerſantur extrinſecus ſumpta. Verùm de hac re ſatis, nam ſuperius aliquantò copioſius*
» *diximus. Adnotanda uerba quæ ſequuntur: αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς, hæc ita uertit Paccius: quas ſanè inuenire, atq; ſuſceptis iam rectè uti oportet. Verũ tu aptius apertiusq; ita uertas: Ipſum aũt inuenire oportet, & iam receptis rectè uti. Videtur enim innuere Ariſt. fabulas aut eſſe nouas, nuperq; inuentas, aut antè uſitatas, pertractatasq; ab alijs. Si nouæ fuerint, licet poëtæ eas pro arbitratu confingere, & cõſtituere utut uoluerit. Si uſitatæ ab alijs, rectè ijs utatur oportet: & quoniam*

A niam in contextu dictum erat καλῶς, declarat apertius (ſicuti ſæpè ſolet) quid ſibi uelit per eam dictionem, nam magnam habet uim. RECTE *is poëta utitur fabulis, qui nihil inducit factum, præter id, quod tragicum uideri poßit.* Quatenus uerò illa inuenire poëtam oportere dixit Ariſtoteles, his autem rectè uti: non dißimili ratione locutus eſt lib. I. Rhet. ubi agit de artificialibus, & inartificialibus argumẽtationibus. Poſtquàm enim utraque qualia ſint declarauit, addit hæc uerba: ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. Artificialia enim argumenta ipſe orator inuenit, inartificialia uerò non inuenit quidem, quia ſuppeditant aliunde, ſed utitur tantùm, atque in eo multum operæ ponit, ut artificioſe rectèq; utatur: idem igitur faciendum poëtæ in iam receptis uſitatisq; fabulis. Hermogenes in libro περὶ γοργότητος, ubi agit περὶ δεινότητος, eadem ferè ratione locutus uidetur, cum ait: ἁπλῶς τε, ὅπερ ἔφην τὸ πᾶσι τοῖς πεφυκόσι σῶμα λόγου ποιεῖν χρῆσθαι δύνασθαι δεόντως, καὶ κατὰ καιρόν. ὥσπερ γὰρ δεινῶς χρῆσθαι πράγμασι λέγεται δήπουθεν, ὁ εἰς δέον τοῖς παραπεσοῦσι πράγμασι χρώμενος, οἷον ὕλῃ τινὶ οὔσῃ τῇ ὥσπερ τέχνης αὐτοῦ, καὶ δεινὸς στρατηγὸς ὁ τοῖς ὑπὸ τῆς στρατηγείας πράγμασιν εἰδὼς εἰς δέον χρήσασθαι: οὕτω καὶ ῥήτωρ ἂν εἴη δεινὸς ὁ τοῖς τῆς ῥητορικῆς πράγμασι, καὶ ταῖς ὕλαις αὐτῆς εἰς δέον χρώμενος. Eodem igitur modo dixit Ariſtoteles debere poëtam χρῆσθαι καλῶς fabulis. Sed idem Hermogenes de eadem re loquens adhuc apertius, ait: καὶ αὐτῇ τῇ χρῆσθαι δεινότητι, καὶ τέχνῃ, τοῖς εἴδεσι τοῦ λόγου γινώσκοντά τε ὡς δεῖ χρῆσθαι, καὶ δυνάμενον. duo enim requirũtur, ut & aliquis norit rectè uti, & poßit etiam uti: quæ, quamuis ab Hermogene de oratore dicantur, poſſunt aptè tamen referri quoque ad poëtam.

ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν εἰδότας καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν.

Fit enim interdum ſic ipſa actio, quod antiqui obſeruabant, perinde ac ab ſcientibus, & agnoſcentibus, ut Euripides fecit: qui filios necantem Medeam induxit.

Vt doceat Ariſtot. quomodo receptis iam fabulis poëta rectè uti poßit: facta tragica, per enumerationẽ B *colligit, quot ſint, & qualia. Sunt autem modi horum quatuor, quos ego ſummatim colligo, ſubijcioq; omnes oculis ſimul, mox ſingillatim declaro. Aliquis aut patrat ſcelus, aut patraturus eſt. Si patrat, aut ſciens, & cognoſcens, aut ignorans, & imprudens, ſed mox agniturus. Si patraturus, aut imprudens, aut ſciens. Si imprudens, non perficit tamen, quia agnitione facta, deſiſtit ab eo, quod erat aggreſſus. Si ſciens, aliquando tamen non conficit, quia non poteſt, etiam ſi conficere optat. Quatuor hi ſunt modi actionum tragicarum, neq; ſanè plures his excogitari poſſunt. Primus modus eſt, qui primũ uſitatus fuit apud ueteres poëtas, ſine ulla agnitione & peripetia: explicabant enim illi factum aliquod atrox, & cædem: ſatisq; ſe putabant artificioſe ea ratione tragœdiam ſcripſiſſe: hic autem modus erat, ut exprimerent aliquem ſcientem alterum, ultionis gratia, perimere. Rudis ſanè, ſimplexq; modus, qui in actione ipſa nihil habet artificij, nulloq; eget ingenio aut induſtria poëtæ conſtitutio illius, ut apta appareat. ſed tragicus tamen, quia continet* τὰ δεινὰ, & ἐλεεινὰ, *eo, quo antè diximus, modo: exemplum affert Ariſtoteles ex Euripidis Medea: illa enim ſciens dilacerat liberos, ut dolorem luctumq; afferat Iaſoni eius ulciſcendi cauſa. Crudele planè factum, atrox & commiſerabile. Quòd autem ſciens ſatis patet: lepidè uerò, & artificioſe hæſitantem illam, & ambigentem, priuſquam perimeret filios, facit Euripides:*

αἰαῖ· τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται
γυναῖκες, ὄμμα φαιδρὸν ὡς εἶδον τέκνων.
οὐκ ἂν δυναίμην. χαιρέτω βουλεύματα
τὰ πρόσθεν· ἄξω παῖδας ἐκ γαίας ἐμούς.
τί δεῖ με πατέρα τῶνδε τοῖς τούτων κακοῖς
λυποῦσαν, αὐτὴν δὶς τόσα κτᾶσθαι κακά;
οὐ δῆτ' ἔγωγε. χαιρέτω βουλεύματα.
καί τοι τί πάσχω; βούλομαι γέλωτ' ὀφλεῖν,
ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους;
τολμητέον τάδε. *Et quæ ſequuntur.*

Nec uerò temerè Ariſtoteles Euripidis ex Medea attulit in primis exẽplum. Nam cũ ante dixiſſet oportere poëtam fabulis iam receptis rectè uti, uelletq; declarare, quomodo poſſet aliquis ijs rectè uti, modos omnes

enumerare eſt aggreſſus actionum tragicarũ, & de primo cum loqueretur modo, Medeæ ex Euripide pro- A
talit exemplum, quia ſatis conſtat, ſuadentibus Corinthijs (id quod antè quoq; à me dictum fuit) Euripidem
talem confinxiſſe fabulam: cum res ſecus accidiſſet, præter omnem hiſtoriæ fidem. Sed appono ipſius Aelia-
,, *ni uerba, quæ ſunt lib. V. ſub finem:* λέγει τις λόγος τὴν φήμην τὴν κατὰ τῆς Μηδείας ψευδῆ εἶναι,
,, μὴ γὰρ αὐτὴν ἀποκτεῖναι τὰ τέκνα, ἀλλὰ Κορινθίους. τὸ δὲ μυθολόγημα τοῦτο ὑπὲρ τῆς Κολχί-
,, δος καὶ τὸ δρᾶμα Εὐριπίδην φασὶ διαπλάσαι δεηθέντων Κορινθίων, καὶ ἐπικρατῆσαι τῆς
,, ἀληθείας τὸ ψεῦδος διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ ἀρετήν. ὑπὲρ δὲ τοῦ τολμήματος φασὶ τῶν παίδων
,, μέχρι τῆς νῦν ἐναγίζουσι τοῖς παισὶ Κορίνθιοι, οἱονεὶ δασμὸν τούτοις ἀποδιδόντες. *Iam uerò cum*
Euripides Medeæ actionem ita primus conſtituerit, etiam ſi conſtat aliter ſeſe habere, non licet alteri poë-
tæ alio quodam modo ipſam conſtituere. Sed eſt potius primo modo, quamuis falſus, confictusq; ab Euripi-
de præter ueritatem ſit, inſiſtendum. Hac igitur planè de cauſa putarim Medeæ exemplum ab Ariſtot. pro-
latum, quia ſciebat uir ſummus, qua ratione id fuiſſet totũ ab Euripide confictum in illa actione conſtituen-
da, ut Corinthijs morem gereret. Idem Ariſtot. lib. II. Rhet. ſub finem de Medea loquens ait, ubi diſſerit de
,, *Enthymematum locis:* ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι, οἷον
,, ἐν Καρκίνου Μηδείᾳ, οἱ μὲν κατηγοροῦσιν ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν. οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς,
,, ἥμαρτε γὰρ. ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων. ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖ-
,, δας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε. τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα. εἴπερ καὶ θάτερον ἐ-
ποίησεν, *qui locus eſt diligenter conſiderandus, quia ualde confirmat ea, quæ à nobis antè dicta fuerunt.*
Carcinus poëta tragicus ſcripſit olim tragœdiam, quæ inſcribebatur Medea. Sed conſtitutio actionis in ea
fabula longè fuit diuerſa ab ea, quã ſcripſit Euripides. Videtur enim Carcinus feciſſe Medeam, nõ perimen-
tem quidem filios, ſicuti facit Euripides: ſed amandantẽ illos procul in nauẽ impoſitos, ut incolumes eſſent:
eandẽ poſtea perimere cupientẽ ipſum Iaſonem maritũ, à quo fuerat deſerta, & eiecta. Cum igitur accuſa-
retur Medea, quòd filios peremiſſet (nuſpiam enim uiſebantur, indeq; cõiectura omnis, atq; ſuſpicio orieba-
tur) reſpondit illa, ſe quidem liberos nõ peremiſſe, ſed in aliam regionẽ amandaſſe: ſe uerò affirmauit Iaſo-
nem ipſum peremiſſe uoluiſſe, ſi potuiſſet, rationemq; utriuſq; facti attulit: inquit enim, niſi peremiſſet Iaſo-
nem, ſe reprehenſione dignam fore etiam ſi filios peremiſſet. Licet, opinor, unicuiq; perſpicere, quàm diuer-
ſa ratione actionẽ Medeæ conſtituerit Carcinus, ab Euripide. hic enim (quod antè dixi) dum obſequi uellet
Corinthijs, rem ſecus narrauit: Carcinus aũt fidem hiſtoriæ, ueritatemq; facti ſecutus: aliter fabulã ſcripſit, B
Quod ſi quis roget, cum diuerſo modo à duobus poëtis actio huiuſmodi fuerit conſtituta, utram potius ſe-
qui debeamus, reſpondeo, eam pro recepta habendam eſſe, quæ prius fuerit conſtituta, quàmuis falſa ſit, &
altera uera: nimirum enim magnam habent uim fabulæ ſemel receptæ, neque facilè poſſunt immutari.

,, ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινὸν, εἶθ' ὕστερον ἀναγνω-
,, ρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους, τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράμα-
,, τος. ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον, ὁ Ἀλκμαίων Ἀστυδάμας, ἢ ὁ Τηλέγο-
,, νος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ.

,, Fit etiam ab ignorantibus quidem uim facinoris, agnituris uerò mox
,, neceſſitudinem, qualis Sophocleus eſt Oedipus: id quod omnino eſt ex-
,, tra tragœdiam: in tragœdia uerò ipſa ut Alcmæonem Aſtydamas, Tele-
,, gonus'ue in Vlyſſe uulnerato.

Secundus modus eſt, cum aliquis imprudens patrat graue aliquod, atque atrox facinus, poſtea aũt agno-ſcit atrocitatem facti, ex amicitia, & propinquitate quam ſimul etiam agnoſcit: cum ante ignoraret, nam factum quidem id à ſe ſciebat, ſed atrox non uidebatur, quia ignorabat eſſe amicum, ac propinquũ ſibi conſanguinitate, quem peremit, aut in quem ſcelus aliquod patrauit: qualecunque ſit, modo nefarium appareat. Vtitur rurſus hoc loco Ariſtoteles ea dictione, cum ait, ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, *intelligitq; conſanguinitatem & cognationem. Exemplum uerò affertur Oedipodis Sophoclei, nam Oedipus patrem Laium imprudens peremit, cumq; Iocaſte matre concubuit, & multo poſt utrumque agnouit ſe patraſſe. Adnotandum diligenter in hoc ſecundo modo, ea, quæ patrantur ab ignaris, & agnoſcuntur poſtea, aut agnoſci poſt multum temporis in ipſo dramate, aut patrari in tragœdia, mox in eadem ſtatim agnoſci. Exemplum prioris eſt in Oedipode Sophoclis, nam patrata quæ fuerunt ab illo, non patrantur in ipſo dramate, ſed antea cum fuiſſent patrata, eorum agnitio fit in dramate. Antequàm enim regnum Thebanæ urbis*

obtine-

A *obtineret Oedipus, ſoluto ſphingis ænigmate, Laium patrem peremerat: mox regno potitus uxorem duxit Iocaſten matrem, ex eaq; liberos ſuſcepit: multosq; annos poſt agnouit utrumq;, hæc uerò agnitio cadit in ipſum Drama. Fuit quippe neceſſe fabulam ita conſtituere, nam tragœdia periodo unius Solis actionẽ ſuam tranſigit, neque poteſt, ſicuti Epopœia imitationem complecti rerum, quæ longiſſimo temporis ſpatio uideantur actæ. Cum igitur Sophocli eſſet eius rei tragœdia conſtituenda, coactus fuit properare ad ultima, & agnitione inducta, ſimul complecti, quæ multis annis antè fuerant acta. Exemplum alterius eſt in Vlyſſe uulnerato, & in Alcmæone Aſtydamantis tragici poëtæ, nam perperàm leguntur uerba illa in impreſſis libris, ὁ ἀλκμαίων ὁ ἀστυδάμας, cum ſit legendum, ὁ ἀλκμαίων τοῦ ἀστυδάμαντος. Aſtydamantẽ tragicũ, præter cæteros nominat Athenæus, ſub initium lib. X. cuius Herculem ſatyricum citat. Iſocratis auditor primũ hic fuit, cum eloquentiæ nauaret operam, mox ſe ad tragœdias ſcribendas tranſtulit. De Alcmæone autẽ Thucyd. ſub finẽ lib. II. ait: λέγεται δὲ καὶ ἀλκμαίωνι τῷ ἀμφιαρέῳ ὅτε δὴ ἀλᾶσθαι αὐτὸν "*
μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρὸς, τὸν ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν, ὑπειπόντα οὐκ εἶναι λύσιν "
τῶν δειμάτων, πρὶν ἂν εὑρὼν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικίσηται, ἥτις ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα μή "
πω ὑπὸ ἡλίου ἑωρᾶτο, μηδὲ γῆ ἦν, ὡς τῆς γε ἄλλης αὐτῷ μεμιασμένης ὁ δ' ἀπορῶν ὥς φασι, μό "
λις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην τοῦ ἀχελῴου, & quæ ſequuntur: tragœdiam Vlyſſis uulnera "
ti citat Athen. quoq; lib. 13. quã ſcripſit Chæremon. Verba illius ſunt hæc: θεόφραστος δ' ἐν τῷ ἐρωτικῷ χαι "
ρήμονά φησι τὸν τραγικὸν λέγειν, ὡς τὸν οἶνον τῶν χρωμένων κεράννυσθαι, οὕτως καὶ τὸν ἔρωτα. ὃς με "
τριάζων μὲν ἐστὶν εὔχαρις, ἐπιτεινόμενος δὲ καὶ διαταράττων χαλεπώτατος, διόπερ ὁ ποιη "
τὴς οὗτος οὐ κακῶς αὐτοῦ τὰς δυνάμεις διαιρῶν φησὶ, δίδυμα γὰρ τόξα αὐτὸν ἐκτείνεσθαι χαρίτων. "

τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι τύχᾳ "
τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς. "

ὁ δ' αὐτὸς ποιητὴς καὶ περὶ τῶν ἐρώντων ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ τραυματίᾳ φησὶν οὕτως. "

τίς οὐχὶ φήσει τοὺς ἐρῶντας ζῆν μόνους. "
δεῖ πρῶτον μὲν στρατιωτικωτάτους εἶναι "
πονεῖν τε δυναμένους τοῖς σώμασι "
ποιητικοὺς ἰταμοὺς, προθύμους, εὐπόρους.

B *Libuit uerò hæc omnia quia perlepida ſunt, apponere. Idem Athenæus ex Antiphane tragico citat τραυματίαν libro decimo, ὁ αὐτός φησιν ἀντιφάνης ἐν τῷ τραυματίᾳ, tametſi nõ nominat Vlyſſem: licet tamen ſuſpicari illum eſſe. Epicharmi poëtæ Vlyſſem quoq; ναυαγὸν lib. XIIII. idem nominat, ubi ait Diomum bubulcum Siculum primum inueniſſe Idyllia. Verba ſunt hæc: ἦν δὲ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν βοσκημάτων ὁ βουκολιασμὸς καλούμενος, δίομος δ' ἦν ὁ βουκόλος σικελιώτης ὁ πρῶτος εὑρὼν "*
τὸ εἶδος. eundem αὐτόμολον. eiuſdem Epicharmi. Neque uerò mirum ex Vlyſſis perſona, tum comicos tum tragicos multas ſumpſiſſe fabulas, quatenus enim leuia quàm plurima & humilia narrantur ab Homero, de eo, de Penelope, de procis, comicis apta uiſa ſunt. Eiuſdem quoq; Vlyſſis calamitates uariæ cum extiterint, uaria quoq; argumenta tragicis poëtis præbuerunt ſcribendarũ tragœdiarum, ſingula autẽ ab eodẽ Homero ſumpta ſunt, nam naufragũ inducit Vlyſſem, magnoq; cum periculo uix enatantẽ facit ad Phæacũ littora libro quinto Odyſſ. Rurſus eundem αὐτόμολον lib. decimoquarto, cum ſopitũ, ſolũ in littus Phæaces expoſuerunt. Sed redeo ad Vlyſſem τραυματίαν. Telegonus ex Circe Vlyſſis filius patrem uulnerauit, & interfecit imprudens, ignarusq;. Hinc Horatius libro primo Odarum ait:

Telegoni iuga parricidæ. "

Sed Aſtydamas poëta tragicus (ut ait Ariſtoteles in contextu) & patrantem & agnoſcentem ſimul in eodem dramate faciebat Telegonum. Vtroque enim modo aptè fieri poteſt, tum extra Drama, tum in ipſo Dramate, ſed Agnitio ſemper in dramate ſit oportet. Non fuerit autem difficile ingenioſo poëtæ, intuenti naturam rerum, & actionum, uel hoc, uel illud efficere. Cum enim neceſſe eſſet Telegonum filium, qui in eodem conflictu patris erat, ſtatim reſcire mortem patris: atque intelligere quo loco, & quo telo fuiſſet peremptus: eodem ſolis periodo, & factam cædem, & agnitionem, facile, imò uerò opus erat potius, complecti, præterquam quòd aliquis per imprudentiam aliquem perimens ex conſanguineis ſuis: cum latitantem uideret, crederetq; hoſtem in inſidijs collocatum, ſagitta, aut telo aliquo, ſtatim per ſe proxime accedens ad hominem peremptum, agnouiſſe illum induci poteſt. Hæc igitur patrantur, agnoſcunturq; ſimul ſtatim in eodem dramate.

ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα τὸ μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων, δι' ἄγνοιαν "
ἀναγνωρίσαι, πρὶν ποιῆσαι. "

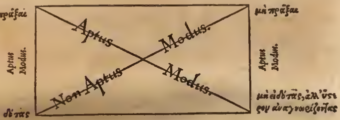
Tertius præterea modus eſt, per ignorantiam: uidelicet debere aliquẽ A
hæc facinora patrare, inter patrandum uerò agnoſcere.

Tertius modus eſt, cum aliquis ignorans aliquid patraturus eſt: mox tamen agnoſcens, ſciensq́; factus, non patrat. Exemplum eſto in Iphigenia Euripidis: mactatura enim Oreſtem fratrẽ cum eſſet, ſtatim agnoſcens non mactat. Addit uerò Ariſtoteles in contextu τι τῶν ἀνηκέστων, graue enim atroxq́; factum illud in tragœdijs eſſe oportet, quod aliquis patraturus fermè fuerit, quia maximum affert auditoribus terrorem qui proprius tragœdiæ eſt, & admirationem incredibilem. Aiunt enim: Quid ſi mactaſſet? quàm parùm abfuit à cæde! Quàm uarijs imaginibus miſeri mortales illuduntur? Verba illa ſunt adnotanda, ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι, id enim maximè, in primisq́; requiritur in hoc tertio modo, ut agnoſcat ante quàm patret, ſtatimq́; deſiſtat ab eo patrando.

καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως, ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη, ἢ μή, καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας.

Præter hos, nullus eſt alius: ſiquidem quid agi, uel non agi, idq́; à ſcientibus, uel neſcientibus neceſſe eſt.

Colligit Ariſtoteles neceſſaria enumeratione plures his quatuor modis (nam quartum explicabit poſtea) excogitari nullum poſſe. Ante uero colligit per enumerationem tres tantùm modos, quàm explicet quartum, quia quartus ad tragœdiam non eſt aptus, ſicuti dicemus.

B

Licet unicuiq; intueri in hac figura exprimi tres actionum tragicarum modos aptos. Vnum non aptum.

τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι χείριστον. τό, τε, γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν. ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις. οἷον, ἐν ἀντιγόνῃ τὸν κρέοντα ὁ αἵμων.

E quibus facinus prudentẽ aggredi, minimè uerò perficere eſt abſurdum: cùm non tragicum quidem, uelut perturbationis expers, ſed omnino ſceleroſum præ ſe ferat. Quo fit ut huiuſmodi actionẽ ſequatur nemo, uel certe rariſſima ſit inuentu, ut in Antigone Creontem Hæmo fecit.

Quartus modus eſt cum aliquis ſciens patraturus eſt, & non patrat: hunc quartum modum deterrimũ omnium ferè à tragœdia reijcit Ariſtoteles, quia non conuenit tragœdiæ, eſt enim expers omnis perturbationis, quia neſarium eſt, & ſceleratum facinus. Adnotandum tamen eſt, non prorſus reijci hunc quartum modum ab Ariſtotele, quia ueteres poëtæ aliquando ipſo uſi ſunt. tamen ait eſſe χείριστον id eſt deterrimũ. Ratio autem affertur duplex, primùm enim continet ea, quæ procul abeſſe debent à tragædia. Deinde non continet ea, quæ in tragœdia in primis ineſſe debent: continet τὸ μιαρόν, quod ſuperius diximus, procul amouendum eſſe ab actione: non habet autem τὸ ἐλεεινόν, & τὸ φοβερόν, quæ in tragœdia inſint oportet. Cicero libro primo Epiſtolarum Familiarium ſcribens ad Lentulum, ait: In eo, in quo non poßis inimicum lædere, non eſſe lædendi cupiditatem oſtendendam. Ideò hic quartus modus raro inuenitur in Tragœdia: ſemel tamen eo uſus eſt Sophocles in Antigone, ubi Hæmon in Creontem patrem nudato enſe impetum facit illum pertempturus. Res autem ita ſeſe habet. Antigone Oedipodis filia fratrem deflet Polynicen inhumatum, iuſſu Creontis Regis, qui & ipſam uiuam defodi iuſſit. Creontis filius Hæmon

Antigonen

A *Antigonen perditè amat, iraſcitur patri Creonti, multaq́; minatur: ſed mox abſtinẽs à cæde patris, ſe ipſum perimit. Verſus Sophoclis hi ſunt in quibus minitantem facit Hæmonem patri:*

κρ. ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὅπως ἔτι ζῶσαν γαμεῖς.
αἱ. ἥδ' οὖν θανεῖται, καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινά.
κρ. ἦ κἀπαπειλῶν ὧδ' ἐπεξέρχῃ θρασύς;
αἱ. τίς δ' ἐστ' ἀπειλὴ πρὸς κενὰς γνώμας λέγειν;
κρ. κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός. *Paulò poſt ubi loquitur nuncius:*
ὁ δ' ὡς ὁρᾷ σφε, στυγνὸν οἰμώξας ἔσω
χωρεῖ πρὸς αὐτὸν, κἀνακωκύσας καλεῖ.
ὦ τλῆμον, οἷον ἔργον εἴργασαι; τίνα
νοῦν ἔσχες; ἐν τῷ συμφορᾶς διεφθάρης;
ἔξελθε τέκνον ἱκέσιός σε λίσσομαι.
τὸν δ' ἀγρίοις ὄσσοισι παπτήνας ὁ παῖς,
πτύσας προσώπῳ, κοὐδὲν ἀντειπὼν, ξίφους
ἕλκει διπλοῦς κνώδοντας. ἐκ δ' ὁρμωμένου
πατρὸς φυγαῖσιν ἤμπλακ'· εἶθ' ὁ δύσμορος
αὑτῷ χολωθεὶς, ὥσπερ εἶχ' ἐπενταθεὶς,
ἤρεισε πλευραῖς μέσσον ἔγχος. *Et quæ ſequuntur.*

Tametſi interpres quicunque ille ſit, aliter omnia interpretatur cum ait: ὁ κυρίως προσπτύσας τῷ πατρί. οὐχ εἷλκε δὲ ξίφος κατὰ τοῦ πατρὸς ὥσπερ ὤετο. ἔπει γὰρ ἄνω.
ἥδ' οὖν θανεῖται, καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινά.
ὁ ἄγγελος δὲ οὕτω νομίζων ἀπαγγέλλει. *Vel igitur nuncius ita exiſtimarit, uel alia quæuis ſententia ſubſit, certè ita uerba ſonant, & ſuperior ille uerſus ambiguum habet ſenſum. Si igitur in Sophoclis his uerſibus non inducitur Hæmon, qualem ſuperius diximus aliterq́; uerſus, quoniam ambiguè prolati ſunt, intelligi debent, ab alio exemplum poëta ſumpſit Ariſtoteles, ſed Sophoclis hi uerſus rem totam bellè exprimere mihi uidentur, cum præſertim fugiſſe præ metu Creontem ait, cum in ſe ſtringi à filio gladium uidit:*
ἐκ δ' ὁρμωμένου
B πατρὸς φυγαῖσιν ἤμπλακε.

Euripides in Phœnißis Creontem facit deſpondentem Antigonen Hæmoni filio, illam reluctantem, & ſequi cupientem patrem Oedipodem, nihil præterea de hac re.

Τὸ γὰρ πρᾶξαι δεύτερον.
Proximum huic erit, ſcelus patrare.

Iam uerò comparat inter ſe hos quatuor modos Ariſtoteles: quartus ille, de quo locuti fuimus (cum aliquis ſciens patraturus eſt cædem, neque patrat) ultimus, omnium deterrimus eſt cenſendus, infimoq́; gradu collocandus. Primus autem (ſequor ordinem ſuperius inſtitutũ ab Ariſtotele) modus, cum ſcilicet ſciens aliquis cædem patrat: paulò altiore gradu ſtatuendus eſt: aliquantoq́; probatior eſt quarto, infimum igitur gradum obtinet quartus modus. Proximum huic primus, quia patratur cædes: & habet in ſe illud τὸ δεινὸν, *&* ἐλεεινὸν, *quod requirit tragœdia.*

Βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι. τό, τε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν.

Quo ſane potius eſt imprudentem quidem patrare, patrantem uerò agnoſcere, etenim & à facinore ſcelus abeſt: & ipſa planè agnitio ſtuporis eſt plena.

Secundus modus præſtantior primo, altioreq́; gradu conſtituendus, eſt autem hic: cum imprudens aliquis cædem patrat, aut aliud quoduis facinus atrox, & nefarium, poſtea uerò agnoſcit ſe patraſſe. Nam modus hic non habet in ſe quidpiam μιαρὸν, *& multa continet, quæ præ ſe ferunt* τὸ ἐκπληκτικόν, *nam ita in præſentia uocat, quod antè tàm ſæpe uocauit* φοβερὸν, *nam* ἐκπλήττοντα, *&* καταπλήττοντα *uocantur ea, quæ iniiciunt metum, ac horrorem. Demoſthenes in Oratione* περὶ στεφάνου, *ait:* παρακαλεῖν δὲ αὐτοὺς μηδὲν καταπλαγέντας τὸν Φίλιππον ἀντέχεσθαι τῆς ἑαυτῶν, καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἑλλήνων ἐλευθερίας.

κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. λέγω δὲ, οἷον, ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν, ἀποκτείνει δὲ οὔκ, ἀλλ' ἀνεγνώρισε. καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισεν. A

Nouiſſimum uerò præſtantiſſimũ eſt: exempli gratia: in Creſphonte, Merope filium interficere debet, non autem interficit, ita etiam & in Iphigenia ſoror fratrem, in Helle filius matrem abalienaturus agnoſcit.

Tertius modus omnium præſtantiſſimus eſt, ſupremoq́; gradu collocandus. Eſt autem hic, cum aliquis patraturus cædem antequam patret, agnoſcit, & ideò non patrat. Affert huiuſmodi exempla duo Ariſtoteles. Prius eſt, in Creſphonte (ſic enim inſcribebatur tragœdia) Merope filium interfectura, non interficit, quia agnoſcit. De Creſphonte meminit Demoſthenes in oratione περὶ στεφάνου, *ubi illudit Aeſchinẽ, tanquam histrionem, qui in tragœdijs perſonam referret Creſphontæ, & aliorum Regum:* σὲ δ' οὐδ' ἥρω τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τούτων τινὰ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς Κρεσφόντην, ἢ Κρέοντα, ἢ ὃν ἐν Κολλυτῷ ποτὲ Οἰνόμαον κακῶς ὑποκρινόμενος ἐπέτριψας. *Ariſtot. quoq; lib. Ethic. III. ſub initium fermè his uerbis, ubi enumerat omnes modos, quibus aliquis aliquid ignorare dici poteſt: mirificè autem tota illa diſputatio ad tragœdiæ hunc modum, de quo loquimur, ſpectat:* ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσειε μὴ μαινόμενος. δῆλον δ' ὡς οὐδὲ τὸν πράττοντα, πῶς γὰρ ἑαυτόν γε. ὃ δὲ πράττει ἀγνοήσειεν ἄν τις. οἷον λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν αὐτοὺς ἢ οὐκ εἰδέναι, ὅτι ἀπόρρητα ἦν, ὥσπερ Αἰσχύλος τὰ μυστικά, ἢ δεῖξαι βουλόμενος ἀφεῖναι. ὡς ὁ τὸν καταπέλτην, οἰηθείη δ' ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν πολέμιον εἶναι, ὥσπερ ἡ Μερόπη καὶ ἐσφαιρῶσθαι τὸ λελογχωμένον δόρυ. ἢ τὸν λίθον κίσηριν εἶναι, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ παίσαντ' ἀποκτεῖναι ἄν, καὶ δεῖξαι βουλόμενος, ὥσπερ οἱ ἀκροχειριζόμενοι, πατάξειεν ἄν. περὶ πάντα δὴ ταῦτα τῆς ἀγνοίας οὔσης, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ τούτων τι ἀγνοήσας ἄκων δοκεῖ πεπραχέναι, *& quæ ſequũtur. Plutar. quoq; lib. II.* περὶ σαρκοφαγίας, *de Merope loquẽs, profert nõnulla, quæ maximè illuſtrant hũc Ariſtot. locum:* σκόπει δὲ καὶ τὴν ἐν τραγῳδίᾳ Μερόπην ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτὸν ὡς φονέα τοῦ υἱοῦ πέλεκυν ἀραμένην, καὶ λέγουσαν. B

ὠνητέραν τὴν δ' ἐγὼ δίδωμί σοι πληγήν.

ὅσον ἐν θεάτρῳ κίνημα ποιεῖ, συνεξορθιάζουσα φόβῳ. καὶ δέος μὴ φθάσῃ τὸν ἐπιλαμβανόμενον γέροντα, καὶ τρώσῃ τὸ μειράκιον. εἰ δὲ ἕτερος λέγων παρεστήκει γέρων.

παῖσον, πολέμιος οὗτος. ἕτερος δὲ

μὴ παίσῃς υἱός ἐστι.

πότερον ἀδίκημα μεῖζον, ἐχθροῦ κόλασιν ἐκλιπεῖν διὰ τὸν υἱὸν, ἢ τεκνοκτονίᾳ περιπεσεῖν ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν ἐχθρὸν ὀργῆς. ὁπότε τοίνυν οὐ μῖσος ἐστὶν, οὐδὲ θυμὸς ὁ πρὸς τὸν φόνον ἐξάγων ἡμᾶς, οὐδὲ ἀμυνά τις οὐδὲ φόβος ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' εἰς ἡδονῆς μέρος, *& quæ ſequũtur. Debet hic locus diligenter conſiderari: nam explicat totam actionem tragicam Meropes, quæ filium peremptura erat, tanquàm eum, qui filium peremiſſet: mox autem agnitio pulcherrima facta eſt: præterea quatenus ait ſubeſſe ſemper oportere cauſam aliquam cædis patrandæ, aut odium, aut iram, aut ultionis appetitum, aut metum: oſtendit qualia conueniant facinora imitationi tragicæ. ſi enim uoluptas tantum hominem ad patrandam cædem impellat, is planè nefarius exiſtimari debet, neq; aptus ad tragœdiam. Alterum exemplum, quod affert Ariſtot. ſumitur ex tragœdia, quæ inſcribebatur Helle, ſeu Phrixus. Filius enim matrem cum eſſet amandaturus in aliquam ſolitudinem, mox eam agnoſcens, deſtitit,* ἐκδιδόναι μέλλων *(abalienaturus uertit Paccius.) Athenæus libro ſexto, ubi loquitur de ſeruis, nominat Phrixum tragœdiam Euripidis, atq; ex ea uerſum recitat unum:* καὶ Εὐριπίδης δὲ ἐν Φρίξῳ λάτρεις αὐτοὺς ὀνομάζει διὰ τούτου.

λάτρις πενέστης ἀμὸς ἀρχαίων δόμων.

Fabula uerò tum Meropes, tum Helles, ſatis uulgò nota eſt, ideo nihil de ijs hoc loco dicam. Alterum poteſt addi exemplum ſimile ſuperioribus ex Iphigenia Euripidis: nam ſoror mactatura fratrem, nõ mactat, quia agnoſcit: de qua re ſatis multa antè dicta ſunt.

διὰ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί. ζητοῦντες γὰρ οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις, ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη.

Quapropter

A Quapropter (ſicuti iam pridem diximus (multarum familiarum tragœdiæ non ſunt : ſiquidem quærentes non ab arte quidem, ſed à fortuna mutuati ſunt : ita fabulas contexere. Itaque fit, ut inuiti cogamur ad eaſdem ſæpius familias recidere, quibus uidelicet huiuſmodi perturbationes contigere.

Hactenus explicati ſunt omnes modi actionum tragicarum, quales ſint. Nunc ex ijs, quæ antè dicta fuerunt, deducit concluſionem Ariſtoteles huiuſmodi: Non eſſe omnium perſonarum, non omnium actionum, & euentorum tragœdiam, ſed neceſſariò ad pauca euenta, & paucas admodum familias redigi. Notandum ueteres non tantùm à perſona cui accidit calamitas, captaſſe tragœdiarum argumenta, ſed etiam à conſanguineis, cognatiſq; illius, qui non expertes eſſe uidebantur eiuſdem calamitatis: & ſic ex una familia multæ tragœdiæ quidem deductæ ſunt, at è diuerſis perſonis, ex eadem tamen calamitate omnes manarunt. Ratio uerò ſuperioris concluſionis hæc affertur, quia argumenta tragica, & actiones magis ab ipſa fortuna, atq; euentu, quàm ab arte petenda ſunt. Innuit utique Ariſtot. ſi fieri poßit, oportere actiones tragicas eſſe ueras, quia ita acciderint ea, quæ ipſis continentur: ars enim excogitat, confingitq; ueriſimilia, etiam ſi nõ acciderint. Verùm illud magis proprium tragœdiæ, quàm hoc, τὰ φοβερὰ, τὰ ἐλεεινὰ, τὰ θαυμαστὰ, èx quibus actiones tragicæ conſtituantur, rarò accidunt ita, ut ſimul in eadẽ actione inſint: fortuita enim ſunt: & fati quandam uim præ ſe ferunt: ideò paucarum familiarum tragœdiæ ſunt, ut Pelopidarum, Labdacidarum, Heraclidarum. atq; hinc factum omnino, ut uideas ueteres poëtas omnes eadem tractaſſe argumenta, ſed mutatis Epiſodijs: nam mutatio hæc facit, ut diuerſo modo ſcribatur fabula, quia ducũtur ex ueriſimili, & coniunguntur cum actione, quæ uera eſt, & nunquàm mutatur, aut rarò quidem. Calamitates uero Troianæ urbis magnam ſegetem præbuerunt ſcribendarum tragœdiarum. quod ex Horatio antè retulimus, & Thucydides libro primo hiſtoriarum ſuarum ait ſæpè obſcuratam ueritatem rerum geſtarum, Troianis illis perſonis & narrationibus, ſub quarum inuolucro res geſtas ſuæ ætatis proferebant.

περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους, καὶ τίνας εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

B Igitur tum quales eſſe fabulas oporteat, ſatis iam dictum.

Poſtquàm Ariſtoteles ſatis diſſeruit de prima tragœdiæ parte, quæ eſt Fabula, declarauitq; omnia, quæ eò ſpectant: quales, quæ ue eſſe debeant: quales perſonas complecti, quo ordine cõtexi, quibus partibus conſtare oporteat. Epilogum ſtatuit, ut commodius, ſicuti requirit Methodus certa artificioſe ſcribendi, qua ipſe ubique utitur, de artibus & ſcientijs, ad reliquas partes, quæ antè ſuis locis diſpoſitæ fuerunt, tranſgrediatur: appellat uerò fabulam etiam in Epilogo σύστασιν πραγμάτων, ſicuti antè, nihil enim aliud eſt fabula tragica, quàm actionis conſtitutio, quæ cõmiſerationem terroremq; afferre poßit ob ſui atrocitatẽ.

περὶ δὲ τὰ ἤθη τέτταρά ἐστιν, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι.

Quantum ad mores, quatuor ſanè ſunt, quæ indigent conſideratione.

Tragœdiæ partes antè ſtatuit Ariſtot. ex certa methodo, quam ſecutus eſt in ipſis inueniendis & ordinandis, eſſe ſex, FABVLAM. MORES. SENTENTIAM. DICTIONEM. APPARATVM. MELODIAM. Iam de una harum, hoc eſt de fabula, & eius conſtitutione egit. Nunc igitur aggreditur ſecundam, hoc eſt Mores. nam moratum oportet eſſe omne poëma: & tragœdiam in primis, quæ redundat affectionibus ac perturbationibus: nam ut Ariſtotelis ſententententiam ſecutus Hermogenes in libro περὶ δεινότητος, ait: ἡ τραγῳδίας πλοκὴ οἶκτος, καὶ θαῦμα, ὅπερ ἔστι καταμαθεῖν καὶ ἐκ τῶν τραγῳδιῶν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τῶν Ὁμήρου, ὅνπερ γὰρ ἔφη ὁ Πλάτων πατέρα τραγῳδίας εἶν, καὶ χορηγόν. εὑρήσομεν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτοῦ ἀναμὶξ οἶκτον, καὶ θαῦμα. Omnis aũt cõmiſeratio, terror & admiratio, ex oratione morata proficiſcitur, hæc autem ex miſtione morum conficitur, rurſus repetit uerbum illud στοχάζεσθαι Ariſtot. quia Poëtice, ſicuti etiam Rhetorice, ars eſt στοχαστικὴ quatenus ex ueriſimili multa deducit. Sic etiam Proclus in Quæſtionib. poëticis ait: δεῖ δὲ τῆς παραδοξολογίας στοχάζεσθαι, καὶ ἐναρμοστίας, καὶ εὐρυθμίας. In moribus Poëtæ quatuor ſunt diligẽter conſideranda, Totidem aũt, nec plura conſiderari oportere colligi poteſt hac enumeratione, & methodo. Mores duplici modo conſiderantur à poëta, aut ſecundum habitũ, quo modo etiã conſiderantur à philoſophis. Habitus aũt eſt animi (ut Cic. lib. I. de Inuentione philoſophorũ, atque Ariſtotelis in primis ſententiam ſecutus ait) conſtans, & abſoluta aliqua in re perfectio, ut uirtutis aut artis alicuius perceptio, aut cuiuſuis ſcientiæ,

ſcientiæ. Vel mores (nam hic alter eſt modus) conſiderãtur à poëta, quatenus in perſonis inſunt his uel his. Quatenus igitur primo modo conſiderantur mores à poëta, exiſtit prima pars enumerationis, boni'ne ſint an mali, hoc enim totum ab habitu prouenit. Rurſus quarta pars enumerationis, itidem & tertia ex eodem primo modo exiſtit: nam cum habitus animi omnis, ſit conſtans, æquabiles ſimilesq́; mores eſſe oportet, duo enim hæc ſunt ſeparata, τὸ ὁμαλὸν, τὸ ὅμοιον, ut poſtea dicemus. Quatenus autem ſecundo modo conſiderantur mores à poëta, exiſtit ſecunda pars enumerationis, quam uocat Ariſtoteles τὸ ἁρμόττον, hoc enim ſeruari non poteſt, niſi ad perſonas reſpicias, uel has, uel illas, nam quot modis diſtinguantur, dicemus paulò poſt copioſe. Hæc eſt igitur ratio, quam ſecutus eſt Ariſtot. in hac enumeratione, ſeu diuiſione. A

,, ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ
,, φανερὰν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα, φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην, χρη-
,, στὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει. καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστή, καὶ δοῦλος.
,, καί τοιγε ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν ἐστι.

,, Eorum unum, idq́ primùm eſt, ut probitatem præ ſe ferant. utcunq;
,, enim mos inerit: ſi, quemadmodum dictum eſt, tum ſermo, tum actio
,, animi propoſitum, qualecunque fuerit, indicauerit: improbus quidem
,, ſi improbum, probus ſi probum: id uerò ineſt in unoquoque genere.
,, Nam & mulier proba eſt, & ſeruus, tametſi fortaſſe hoc deterius, illud o-
,, mnino improbum ſit.

Prima pars enumerationis quadripartitæ, continet hoc ὅπως τὰ ἤθη χρηστά. Vt ſint probi mores. Sed interim declarat Ariſtoteles id quod antè copioſe dictum fuit. Si quis enim quærat, quando'ne oratio, ſeu poëma dicetur habere mores. Reſpondet ipſemet in contextu, quando uel actio, uel ſermo indicauerit animi habitum, & electionem, qualis ſit. Duo uero protulit, & actionem, & ſermonem, quia his duobus ſignificatur, detegiturq́; animi habitus, alioqui occultus, & abditus, neque enim cadit ſub ſenſum. Sed tunc primũ cognoſcimus aliquem, qualibus moribus ſit præditus, cum illum agentem uidemus aliquid, aut loquentem, index enim animi, morumq́; eſt ſermo, de hac re plura dicerem, ſed non eſt neceſſe, quia ſuperius hæc copioſe à me declarata fuerunt. Sed adnotandum hoc loco ingenioſe ab Ariſtotele dictum fuiſſe ὅπως χρηστὰ ᾖ, tantummodo, non autem φαῦλα etiam, innuit enim ſummus uir, poëtam non debere in ſuis poëmatibus improbos mores effingere, atque hac in re conuenit cum Platone, nam (ut Proclus teſtatur, ſatisq́; patet apud ipſum in Dialogis de rep.) Duæ cauſæ Platonem impulerunt, ut poëmata tragica, comica, reliquaq́; omnia reijceret, in quibus eſſet imitatio. Altera quidem διὰ τὸ ποικίλον. Altera autem διὰ τὸ τῶν παθῶν ἀμέτρως κινητικόν. Varietas eſt (ſic enim appello τὸ ποικίλον, ſeu ποικιλίαν à Proclo uocatam) cum imitamur tam bonos, quàm malos, temperatos, iuſtos, incontinentes, & iniuſtos, fures, adulteros, & huiuſmodi miſtim, nam Plato non probat hanc miſtam uarietatem, quia ſi poëſis hoc ſibi habet unum propoſitũ ſemper, ut utilitatem afferat inſtitutioni hominum, non eſt neceſſe imitari ullum hominum genus, præter bonos & ſapientes: nam ſi uarietas inſit in poëmate, illa cum homines ſuapte natura propenſiores ad uoluptatem ſint, quàm ad uirtutem, & ſapientiam, neceſſe eſt ut illorum mores corrumpantur, dum ſtudent illis ſimiles eſſe. Eſt quidem (inquit Proclus) illa ποικίλη imitatio iucundiſſima: ſed non eſt παιδευτική, id eſt non pertinet ad rectè inſtituendam hominum uitam. Hæc ego pauca excerpſi ex Proclo in libro de Quæſtionibus poëticis. Ariſtoteles igitur Platonis ſententiam partim non probauit, partim probauit: non probauit, quatenus Plato redundare affectionibus, & perturbationibus animi nolebat poëmata: nam tali imitatione putauit, longè aliter quàm ſentiebat Plato, non modo corrumpi mores hominum, affluereq́; ipſorum animos talibus affectionibus, ſed expurgari potius ab omni genere perturbationum: qua autẽ ratione id fieri poſſe exiſtimet Ariſtoteles, nos ſuperius in definitione tragœdiæ, copioſe declarauimus. Probauit autem Platonis ſententiam Ariſtoteles, quatenus improborum non uult morum imitationem fieri in tragœdia, neque alijs poëmatibus, niſi forte in comœdia, eſt enim maximè neceſſe pro rerũ materie, de quibus illic agitur. Quamuis cum Platoni uix uideretur imitatio conſtare poſſe, niſi improborum miſtio fieret, tollendam prorſus omnem imitationem eſſe aliquando exiſtimarit. Hinc Proclus in Quæſtione quarta: Is erit, inquit, ſecundum τοὺς τύπους à Platone deſcriptos abſolutiſſimus laudatiſſimusq́; poëta, qui ſublata omni uarietate, & mutatione imitationis, erit tantummodo Deorum, & bonorum uirorum laudator, uel, ut ipſius proferam uerba: τῶν θεῶν, ἢ τῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν ποιῶν ὑμνῳδός. Quod ſi uoluerit tamen B

men

A men aliquas fabulas per imitationem effingere,nam hoc aliquando concedit Plato:neceſſe erit ut fabulas aptè fingat ductas,uel à rebus naturalibus,quæ præter naturam non ſunt,uel ἐκ τῶν ἠθικῶν, λαμβάνων τὰ ἐνθύσματα καὶ ἄξια τῶν ἀεὶ περὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν κινουμένων, οἷον νόμων, δίκην παίδων εἰς πατέρας τιμὰς, καὶ τοιαῦτα ἔσονται πρέποντα παραπετάσματα τῶν θείων νοημάτων. Vocat autẽ παραπετάσματα fabulas,id eſt integumenta,& inuolucra quædam rerum diuinarũ,ea enim de cauſa ab antiquis philoſophis,ut alibi diximus,cum eiuſmodi uigeret philoſophandi ratio,fabulæ confictæ fuerunt. Addit paulò poſt Proclus.Si contigerit, ut de Heroibus mentio fiat,ut in ſingulis actionibus ipſorum expreſſa appareat imitatio:nam præclaræ ſunt, & pertinent ad rectè inſtituendam hominum uitam. Si autem contigerit,ut improborum mores ſint exprimendi,id niſi coactus poëta raròfaciat:ſit ſaltem eorum imitatio ὑπογράφουσα, ἵν᾽ ᾖ τοῖς νέοις ὠφέλιμος πρὸς ἀκρόασιν. Idem paulò poſt, imitatio ſit tantùm uirorũ bonorum:& ſi quando contigerit imitari hominem agitatũ perturbationibus (παθαινόμενον ipſe uocat) aut improbum, ut ſaltem non ſit ἀνεπίπληκτος, id eſt, deſperatæ improbitatis,quæ corrigi nequeat. Sed adhuc apertius in Quæſtione tertia idem Proclus ait imitationem fieri debere tantum bonorum morum.Diſciplina (inquit) alia eſt uniuerſalis,alia particularis.Vniuerſalis ad philoſophum,aut legum latorem pertinet.Particularis autem eſt propria ἀγαθοῦ τινὸς διὰ τὴν ὑμνῳδίαν (poëtã ſignificans) καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δεῖ παιδείας τις τρόπος τοῖς ἀρχαίοις μάλιστα συνήθης διὰ δὴ τινὰ πεῖραν τῶν κατ᾽ ἀρετὴν ζησάντων, ὁδηγεῖν ἄλλους κατ᾽ ἐκείνων μίμησιν εἰς ἀρετήν. οἷον τὸ Ὁ-

καὶ τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν. καὶ τόδε. (μήρου.
οὐχ ὁράᾳς οἷον κλέος ἔλλαβε δῖος Ὀρέστης.
πάντας ἐπ᾽ ἀνθρώπους. καὶ τόδε.
οὐ γὰρ τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι
κάρτιστοι μὲν ἔσαν, καὶ καρτίστοις ἐμάχοντο.

ἐκεῖσε γὰρ τούτων παιδεύει μὲν, ἀλλὰ διὰ παραδειγμάτων. Hæc ego uolui referre ex Proclo, ut quilibet perſpiceret nõ ſine cauſa,cum Ariſt.loqueretur de moribus:primùm monuiſſe,ut effingant poëtæ τὰ χρηστὰ ἤθη:nam in tragœdijs,an ſecus ſit aliquando factum, an quoq; rectè factũ à ueteribus poëtis, poſtea dicemus. Nunc redeo ad contextũ Ariſtotelis explicandum. Bonos mores ait eſſe conſiderandos ἐν ἑκάστῳ γένει. Videndum quid intelligi debeat per illam dictionẽ γένος.duplex apponit ipſe exemplum,
B cum ait:γυνὴ,& δοῦλος. nam illud ad ſexum hoc ad fortunã refertur. Cic.quoq; lib.I.de Inuent.ubi dat confirmationis præcepta, ait, atq; hominum genus quidem etiam in ſexu conſideratur,uirile,an muliebre. Idem paulò poſt.In fortuna quæritur,ſeruus ſit,an liber:pecunioſus,an tenuis : priuatus,an cum poteſtate: felix an clarus,an contra. Ariſt,ipſe.lib.Rhet.III.ubi loquitur de oratione morata, ait ipſam dupliceẽ eſſe, nam ἀκολουθεῖ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει, καὶ ἕξει. Declarat autẽ quid ſit γένος,his uerbis: λέγω δὲ γένος μὲν καθ᾽ ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων, καὶ γυνὴ ἀνὴρ καὶ λάκων. Aetatem,ſexum,nationem,ea una dictione exprimit,ſed hoc loco in Poëtice,ſicuti diximus, ſexum tantùm & fortunam. Verùm de his poſtea copioſius agemus. Probitas morũ non ſimplici quadam ratione per ſe eſt conſideranda : ſed propter ea,in quibus ineſt:nam iȷdem mores,qui in aliqua perſona laudantur:in alia iȷdem non fuerint laudabiles,exemplum horum eſto,Neſtor,Socrates,Pericles,probus,mulier proba,ſeruus probus, quilibet horum in ſuo genere probus.Sed hic,ſi cum altero conferatur,minus probus : imò uero improbus dici poteſt. Tantum diſcrepantiæ ac diuerſitatis eſt in moribus propter perſonas. Da mihi ſeruũ aliquem non eſſe furacem,in ſeruo hæc erit ſumma uirtus & probitas.In uiro inſigni, ac Herôe,nulla laus. In muliere laus eſt texere,pingere acu,nere:in uiro hæc nõ laudantur.Hinc Athenæus Alexidis poëtæ Comici libro VI.citat: Ὀδυσσέα ὑφαίνοντα.per iocum enim,ut ſolent Comici,poëta ille tale confinxit drama. Alexandrũ accepimus à Philippo Macedonũ rege patre reprehenſum, cum eum inter cantores canentẽ deprehendiſſet, quòd regi nõ conueniret.Neroni datum probro,quòd peritus eſſet cantor,quodq; uerſus ſcriberet.Commodo quòd optimè luctaretur,& iacularetur.Quare laudes eæ,quæ conueniunt inferioribus, laudes nõ ſunt, ſi attribuantur præſtantioribus.uerùm de his hactenus,nam ſpectant fortaſſe ad ſecundam partem potius. Illa uerba adnotanda in cõtextu. NAM ET MVLIER proba,& ſeruus probus. Sic enim uertit Paccius,ſed malè:nam γυνὴ hic ſignificat uxorẽ. Hoc loco uelim omnes conſiderent, quanti referat perperam unam dictionẽ uertere,tametſi fortaſſe hoc χεῖρον,illud omninò φαῦλον ſit,nam ſententia Ariſtotelis hæc eſt,probitas uxoris ſi attribuatur uiro, iam deterior ſit. Si ſerui mores attribuantur Regi , aut uiro alicui inſigni,non modò deterior,ſed malus etiam uideri poterit, ex quo patet, eam, quæ in ſeruo erat probitas, iam in rege eſſe uitium.uxor igitur proba eſt,ſi caſta,ſi uerecunda,ſi taciturna,ſi officioſa erga uirum.Seruus probus , ſi fidelis, ſi ſedulus,ſi obſequens, ſi officioſus erga dominum.Rex probus,ſi iuſtus,ſi uigilans,ſi

officioſus erga populos ſibi ſubiectos. De ſeruo Ariſt. lib. 8. Eth. ait: ἀλλ' οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, A
καὶ ψυχῇ πρὸς σῶμα καὶ δεσπότῃ πρὸς δοῦλον, ὠφελεῖται μὲν γὰρ πάντα ὑπὸ τῶν χρωμένων, φι-
λία δ' οὐκ ἔστι πρὸς ἄψυχα. ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἵππον, ἢ βοῦν, οὐδὲ πρὸς δοῦλον, ᾗ δοῦλος, οὐδὲν γὰρ
κοινόν ἐστι, ὁ γὰρ δοῦλος ἔμψυχον ὄργανον, τὸ δ' ὄργανον, ἄψυχος δοῦλος. ᾗ μὲν οὖν δοῦλος
οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτόν, probat his uerbis Ariſtot. non poſſe amicitiam uocari inter dominum & ſeruum, ſed quatenus ait ſeruum eſſe animatum inſtrumentum, quo utitur dominus, uel ex hoc ipſo ſatis cognoſci poteſt, quale ſit officium, probitasq; ſerui, ut ſcilicet ſui uſum domino in omnibus rebus præbeat. De hac re Horatius ad Piſones ſcribens ait: Intererit multum Dauuſ ne loquatur an heros, Maturuſ ue ſenex, an adhuc florente iuuenta Feruidus, an matrona potens, an ſedula nutrix, Mercatór ue uagus, cultór ue uirentis agelli, Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis.

Δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα. ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι.

Secundo loco ſequitur, ut conuenientes ſint. Fortitudo enim mos eſt: ſed eſſe uel fortem, uel prudentem, utiq; mulieri non conuenit.

Alterum quod requiritur in moribus, eſt, ut ſint cõuenientes. Fortitudo enim uirtus eſt ſumma. At ſi attribuatur fœminæ: & poëta fœminã effingat fortem, qualis Achilles effingitur ab Homero, nõ conuenire illi uidebitur. Si quis quærat, quid ſit illud quo hæc ſecunda pars differat à prima: iam diximus antè, cum declararemus methodum huius enumerationis, ſeu diuiſionis. Addo tamen hoc præterea. Requirebamus antè ut in perſonis exprimeretur probitas, quæ diuerſa eſt, pro diuerſo hominũ genere: hic uerò requiritur cõuenientia, id eſt τὸ ἁρμόττον, exemplũ quod retuli, in Græco cõtextu, ita ſeſe habet: ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. hoc loco illa dictio γυναικὶ rectè uertitur mulieri, ſeu fœminæ, nam ſexũ ſignificauit Ariſtot. Sed nõ poſſum ſatis mirari, quomodo interdũ fiat ut tãtopere hallucinẽtur aliquando homines in uertẽdo, quid enim erat, quod Paccius in ſuperiore loco nõ animaduerteret γυναῖκα uxorẽ ſignificare: ſi enim de muliere id quoq; proferatur, nónne idem bis proferre uidebitur Ariſtot. aut quæſo, quomodo opponetur unquã Mulier Seruo? aut quomodo ſecũda pars à prima diſtingui poterit? Hoc quidem erat ſaltẽ animaduertendũ, Hermogenes quoq; optimè explicat hunc lo- B
cum, in lib. II. περὶ γοργότητος, his uerbis: ἠθικὸς δὲ λόγος γίνοιτο ἄν, εἰ τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις οἰκείους, καὶ πρέποντας τοὺς λόγους περιάπτοι τις, οἷον στρατηγοῖς, ἢ ῥήτορσιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις ὀνομασθεῖσιν ἠθικοῖς, οἷον λίχνοις, ἢ δειλοῖς, ἢ φιλαργύροις, ἢ τοῖς τοιούτοις, καὶ μαθησόμεθα ποῖα εἴδη πᾶσιν ἁρμόττει προσώποις ἐν τῷ περὶ δεινότητος. *Paulò poſt:* ἦθος τοίνυν ἐν λόγῳ ποιεῖ ὑπιείκεια, καὶ ἀφέλεια, καὶ πρὸς τούτοις τὸ κατ' αὐτὴν ἐμφαινόμενον ἀληθές, καὶ ἐνδιάθετον. *Horatius ad Piſones ſcribens, de moribus adaptandis cuique ætati, ait:*

Si Plauſoris eges aulæa manentis, & uſque
Seſſuri donec cantor (Vos Plaudite) dicat.
Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores.
Mobilibusq; decor naturis dandus, & annis. *& quæ ſequuntur.*

Idem paulò poſt: *Ne fortè ſeniles*
Mandentur iuueni partes, pueroq; uiriles.
Semper in adiunctis, æuoq; morabimur aptis:

Paulò poſt autem idem ipſum, quod Ariſtoteles hoc loco ita explicat:

Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, & hoſpes
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium, quæ
Partes in bellum miſſi ducis: ille profectò
Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuique
Reſpicere exemplar uitæ morumq; iubebo
Doctum imitatorem, & ueras hinc ducere uoces.

De ijs etiam quæ propria ſunt ſingularũ ætatum, qui uolet, copioſe poterit legere apud Ariſtot. lib. Rhet. ſecundo: ubi quales homines ſint moribus, affectionibus, habitibus, ætate, fortunaq; deſcribit.

Τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται.

Tertio

A Tertio,ut conſtent ſibi,eſt enim ſeparatum hoc ab eo, quod eſt præ ſe ferre per mores probitatem,conuenienſq; ſeruare.

Tertium, quod requiritur in moribus eſt τὸ ὅμοιον,id eſt, SIMILE. *Similes enim effingi ſemper oportet.Hoc autem differt à ſuperiore,nam τὸ ἁρμόττον refertur ad ſexum,ætatẽ,& dignitatẽ. τὸ ὅμοιον autem refertur ad aliquem hominem,utpote Socratem, Platonem,Periclem, cuius mores exprimi debent, ſicuti antè ab alijs poëtis, qui antè ſcripſerunt, expreßi fuerunt. τὸ ὅμοιον igitur deducitur ex fama iam confirmata,& opinione ab hominibus recepta,ſed rem totam apertius declaro. Si Poëta effingit aliquam perſonam,debet quàm maximè fieri poteſt, effingere ſecundum ſimile : ſimile autem tunc agnoſcetur, cum talia aget,& dicet,qualia homines iam ſciunt,ipſum agere ſolere & dicere,exempli cauſa. Receptum eſt in opinionem hominum, Achillem inexorabilem eſſe, acrem, talis eſt igitur effingendus. Vlyſſem callidum eſſe,ac uafrum,talis exprimendus. Medeam ferocem,talis igitur exprimenda ſecundum ſimile,de qua re Horatius ad Piſones ſcribens ait:*

Aut famam ſequere,aut ſibi conuenientia finge
Scriptor,honoratum ſi forte reponis Achillem:
Impiger,iracundus,inexorabilis,acer:
Iura neget ſibi nata:nihil non arroget,armis.
Sit Medea ferox,inuictaq; flebilis Inò.
Perfidus Ixion,Iò uaga,triſtis Oreſtes.

Proclus,Platonis interpres,Philoſophus doctiß.in Quæſtione prima poëtica, ubi quærit, redderéq; conatur rationem,cur Plato non recipiat in ſuam remp.poëticen,poëtaſq;, qui imitantur, ait : quia ἀνομοίως imitantur,id eſt non exprimunt perſonas,quales ſunt,ſecundum ſimile. Sed ipſemet Proclus explicat, quid ſit ἀνομοίως imitari:cum aut Herôas,aut Deos imitantur,ijs attribuentes ea, quæ hominibus conueniunt: ἀνομοίως etiam,quia ipſis ſermones perturbationis plenos attribuũt,quos ipſe uocat λόγους ἐμπαθεῖς, cum dij omnibus uacent perturbationibus. δεῖ δὲ (referã enim Procli ipſius uerba) τὸν μιμητὴν, καὶ τὰς φωνὰς οἰκείας περιέχεσθαι τοῖς πράγμασιν εἰκόνας ἐκείνων εἶναι βουλομένας, καὶ τὰ ὀνόματα πρέποντα ταῖς φύσεσιν ἐκλέγεσθαι. Hinc Plato ſæpè dicere ſolet Homerum de Dijs καλῶς ψεύδεσθαι.
B *id eſt pulchre,honorificéq; mentiri:pulchrum mendacium appellans,quod fit διὰ ὀνομάτων καλῶν, hoc eſt ſub prætextu honeſtorum nominum,quibus inuoluit ueritatem. Præterea eundem Homerum de Heroibus parum honorificè mentiri,dum ijs attribuit illa,quæ hominum propria ſunt. Et ſic Homerum, cum fuerit opus mentiri:non honeſtè mentiri,propter improprietatem nominum, quæ Dijs non conueniunt. Cum autem fuerit opus uera proferre, ipſum mentiri, quia falſo perturbationes attribuit Dijs quæ mortalium propriæ ſunt. Cauſam uerò horum erratorum explicat Plato in Timæo,ſic, ὅτι τὸ μιμητικὸν ἔθνος (poëtas intelligens) οἷς ἂν ἐντραφῇ. αὐτὰ μιμεῖσθαι δυνάμενον μάλιστα. ὃ δὲ ἐκτὸς τῆς τροφῆς ἑκάστῳ difficile eſt imitari τοῖς ἔργοις id eſt,re ipſa,multò autem difficilius ſermone. Et ideò poëtæ nõ poſſunt Herôum facta exprimere,neque illorum uitam fortem, prudentem atque honeſtam imitari : neque illorum effingere ſermones,quos in bello cum hoſtibus,uel in urbe inter ſuos ciues proferunt:ſed eos ipſis attribuũt ſermones,quibus uulgò homines improbi, ac parum prudentes utuntur: inde ſumentes nomina & appellationes,hoc eſt ab ijs rebus,& nominibus,quibus à pueritia aſſueti ſunt. Imitatio igitur (inquit Proclus) ἀνόμοιος duplex eſt. Altera quidem,ut ſi pictor Achillem uolens exprimere, Therſiten exprimat. Altera autem,ut Achillem quidem exprimat,ſed illi attribuat res non conuenientes, & effingat aliquando, οὐ φυλάττοντα ζωὴν ἀνδρικὴν, id eſt non ſeruantẽ rationẽ uiuendi uirilẽ,qualẽ ipſum ſecutũ ſemper cõſtat.*

Τέταρτον δὲ, τὸ ὁμαλόν. κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτεθεὶς,ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι.

Quarto ut æquali tenore procedant. Quanquam enim hiſtrio , ut qui talem perſonam induerit, inæqualis appareat,omnino tamen illa inęquabilitas æquabiliter perpetuò regenda.

Quartum,quod dit Ariſtoteles in moribus eſſe ſeruandum à poëtis, eſt τὸ ὁμαλόν, id eſt æquabilitas, ſic enim etiam τὸ ἀνώμαλον inæqualitatem uocare poßis:tranſlate dictum à ſuperficie ut docet etiam Ariſtoteles lib.III.Rhet.ubi citat locum Iſocratis ex oratione ad Philip. ὁμαλίζεσθαι δεῖ τὰς πόλεις. æquabilitas hæc poſtulat,ut quem ſemel poëta iracundum effinxerit,eundem uſque ad exitum effingat iracundũ: quem placidum,eodem modo:modo, & fortem, & callidum,ſingulaq; huiuſmodi : differt pars hæc à prio-

te, quia τὸ ὅμοιον ducitur ab iis, qui antè ſcripſerunt, τὸ ὁμαλὸν autem non itidem: nam præceptio hæc referetur potiſsimum, ad eos, qui nuper à poëtis fuerint expreßi mores in noua aliqua perſona, quam faciat loquentem. Præterea neceſſe fuit hoc addere priori, quia poterit fortaſſe quiſpiam exprimere τὸ ὅμοιον, ſed ἀνωμάλως, id docet Ariſtoteles diligenter eſſe cauendum. Ratio autem huius præceptionis eſt huiuſmodi: mores, actionesq́; ex habitu proueniunt. Habitus autem conſtans eſt, ſemperq́; ſe eodem modo habet, debent igitur æquabiliter mores in omni perſona exprimi. Atque hoc ſanè uidetur eſſe ſecundũ genus imitationis ἀνομοίου, de quo diſſerit Proclus in Quæſtionibus poëticis, ut paulò antè retulimus, cum afferebamus exemplum eorum, qui effingunt Achillem aliquando οὐ διαφυλάττοντα ζωὴν ἀνδρικήν, debet enim ſemper fortis, uirilisq́; exprimi Achilles: atque ſic in eius perſona ſeruabitur τὸ ὁμαλὸν, id quod ingenioſe eſt ab Homero factum. Sed, quoniam erat conſuetudo olim, ut unus tantùm, mox duo, poſtea tres ad ſummum (hoc enim ſuperius ex Ariſtotelis præſcripto à nobis declaratum fuit, cum loqueremur περὶ τριταγωνιστοῦ) hiſtriones adhiberentur in recitandis tragœdiis: contingere poterat, ut culpa hiſtrionis diuerſorum hominum diuerſos mores in eadem tragœdia referentis: appareret aliqua inæquabilitas: innuit Ariſtoteles, debere quidem ipſum hiſtrionem ſeruare æquabilitatem in tota tragœdia: ſed hoc magis eſſe poſitum in artificio poëtarum, qui tales effingant uſque ad exitum perſonas, ut nulla deprehendatur in moribus diſcrepãtia: quamuis igitur inæquabilis ſit uox, & actio hiſtrionis (neceſſe eſt enim ut id aliquando fiat, quòd uariarum perſonarum refert mores, ſubinde tantùm mutatis ueſtibus) æquabiliter tamen inæquabilem eſſe oportet, quod argutè breuiterq́; ab Ariſtotele dictum ita uidetur intelligendum. Hiſtrio æquabilitatem ſeruat in Oreſte, in Oedipode, in Aiace, quotieſcunq́; eiuſdem hominis reſumens perſonã, mutatis ueſtibus, ita aptè effingit, ut ille ipſe uideatur, non ſecus, ac ſi nunquàm aliam poſtea, mutatis ueſtibus, ſumpſiſſet perſonam. Idem hiſtrio ἀνώμαλος dici poteſt, quia non eiuſdem perſonæ mores ſemper in eadem tragœdia effingit. Eſt igitur ὁμαλῶς ἀνώμαλος, id eſt, æquabiliter inæquabilis: ἀνώμαλος quidem, quatenus uarios diuerſarum perſonarum mores effingit: ὁμαλὸς autem, quatenus poſt aliquod temporis interuallum, eandem reſumens perſonam, poſt aliam diuerſam, ita effingit, ac ſi ab ea effingenda nunquàm diſceßiſſet. Horatius quoque de hac re locutus uidetur, cum ait:

Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum
Qualis ab incepto proceſſerit, & ſibi conſtet.

A B

ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον, οἷον, ὁ Μενέλαος ὁ ἐν τῷ Ὀρέστῃ.

Exemplum improbi moris ſit alioqui minimè neceſſarium: uerbi gratia: in Oreſte Menelaus.

Declarat ſingillatim Ariſtot. ea, quæ prius dicta ſunt, pertinere ad mores, appoſitis exemplis ex ueterũ tragœdiis: non omnia tamen, ſed tria tantum: nam prætermittit τὸ ὅμοιον, exempla enim hæc eo ſpectant, non fuiſſe hæc à poëtis aliquando, præſertim ab Euripide, ſeruata in moribus effingendis, atq́; ideo ipſum reprehendendum eſſe. Exemplum, quo primùm demonſtrat Ariſtoteles, non exprimi mores bonos, ſicuti oportet: ſumitur ex tragœdia Euripidis, quæ Oreſtes inſcribitur: inducitur enim in eam, perſona Menelai, cuius implorabat opẽ Oreſtes poſt cædem Clytemneſtræ, & Aegiſthi. At Menelaus adductus oratione Tyndarei patris Helenes, & Clytemneſtræ, aduerſatur Oreſtæ, in iudicio: Oreſtes indignatus Hermionem Menelai filiam, & Helenen ipſius uxorem perimere ſtatuit. Magnæ utrinq́; turbæ, & minæ: ex Machina ſub exitum fabulæ loquitur Apollo, qui omnes turbas ſedat. Quatenus igitur Menelaus non fert opem Oreſtæ Agamemnonis fratris filio, qui iuſtiſsima de cauſa, ulciſcendi patris gratia, improbam matrem, atque impudicam peremerat, ſed aduerſatur potius, improbus uidetur. Verſus Euripidis hi ſunt:

ὀρ. ψῆφος καθ' ἡμῶν οἴσεται τῇδ' ἡμέρᾳ.
με. φεύγειν πόλιν τήνδ', ἢ θανεῖν; ἢ μὴ θανεῖν;
ὀρ. θανεῖν ὑπ' ἀστῶν λευσίμῳ πετρώματι.
με. κᾆτ' οὐχὶ φεύγεις γῆς ὑπερβαλὼν ὅρους;
ὀρ. κύκλῳ γὰρ εἱλισσόμεθα παγχάλκοις ὅπλοις.
με. ἰδίᾳ πρὸς ἐχθρῶν, ἢ πρὸς ἀργείας χθονός;
ὀρ. πάντων πρὸς ἀστῶν ὡς θάνω. βραχὺς λόγος.
με. ὦ μέλεος ἥκεις ξυμφορᾶς ἐς τοὔσχατον.

ὀρ. ὡς

ὀρ. εἰς σ' ἐλπὶς ἥ μὴ καταφυγὰς ἔχει κακῶν. “
ἀλλ' ἄθλιος πράσσουσιν εὐτυχὴς μολὼν, “
μετάδος φίλοισι σοῖσι σῆς εὐπραξίας. Et qui ſequuntur. “

Paulò poſt hi uerſus ſunt, in quibus Tyndareũ inducit iraſcentẽ Menelao, quòd colloqueretur cum Oreſte:

τυν. Μενέλαε, προσφθέγγει νιν ἀνόσιον κάρα; “
μεν. τί γάρ; φίλου μοι πατρὸς ἐστὶν ἔκγονος; “
τυν. κείνου γὰρ ὅδε πέφυκε τοιοῦτος γεγώς, “
μεν. πέφυκεν. εἰ δὲ δυστυχεῖ. τιμητέος. “
τυν. βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις. Idem aliquantò poſt: “
τυν. Μενέλαε σοὶ δὲ τάδε λέγω. δράσω τε πρός. “
εἰ τοὐμὸν ἔχθος ἐναριθμεῖν, κῆδός τ' ἐμόν, “
μὴ τῷδ' ἀμύνειν φόνον ἐναντίον θεοῖς. “
ἔα δ' ὑπ' ἀστῶν καταφονευθῆναι πέτροις. “
ἢ μὴ 'πίβαινε Σπαρτιάτιδος χθονός. “
τοσαῦτ' ἀκούσας, ἴσθι. μηδὲ δυσσεβεῖς “
ἕλῃ προώσας εὐσεβεστέρους φίλους. “

Paulò poſt Menelaus recuſans ferre opem Oreſti, ait:

μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰς ἄγαν προθυμίας, “
μισοῦσι δ' ἀστοί. Et quæ ſequuntur: “

Reſpondens uerò Oreſtes, inquit:

ὦ πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν “
τἄλλ' οὐδέν. ὦ κάκιστε. τιμωρεῖν φίλοις “
φεύγεις; ἀποστραφείς με; τὰ δ' Ἀγαμέμνονος “
φροῦδ'; ἄφιλος ἦσθ' ἄρ' ὦ πάτερ, πράσσων κακῶς. “
οἴμοι προδέδομαι, κοὐκέτ' εἰσὶν ἐλπίδες. “

Hæc quidem ita ſeſe habent apud Euripidem in Oreſte. Eius autem interpres, quiſquis ille fuit, qui Argu-
B menta tragœdiarum ſcripſit: uel quòd Ariſtotelis poëticen legiſſet, uel, quòd rectè ipſe per ſe rem totam diiudicaſſet, ait: τὸ δρᾶμα τῶν ἐπὶ σκηνῆς εὐδοκιμούντων (de Oreſte loquitur) χείριστον δὲ τοῖς ἤθεσι, πλὴν γὰρ Πυλάδου πάντες φαῦλοι ἦσαν, quamuis & Pylades ipſe (meo iudicio) ſit φαῦλος, nam ſuadet perimendam Hermionen, & Helenen. Adnotandum uerò, quod ait interpres in his uerbis. Oreſtem tragœdiam Euripidis unam ex illis fuiſſe, quæ plurimum populo in ſcena placuerunt: nam conuenit cum eo, quod ante ab Ariſtotele dictum fuit: populi iudicium, non eſſe magni faciendum in tragœdijs, ſæpe enim probat, quæ minus probandæ ſunt: propriam enim magis reſpicit uoluptatem, quàm artificium, quod requiritur in tali poëmatum genere. Exemplum, quo mores improbi demonſtrantur, peti etiam poteſt ex Oedipode Tyranno Sophoclis, ubi Iocaſten impia de oraculis loquentem facit:

ἰο. σύ νυν ἀφεὶς σεαυτὸν ὧν λέγεις πέρι, “
ἐμοῦ 'πάκουσον, καὶ μάθ' οὕνεκ' ἐστί σοι “
βρότειον οὐδὲν μαντικῆς ἔχον τέχνης “
φανῶ δέ σοι σημεῖα τῶνδε σύντομα. “
χρησμὸς γὰρ ἦλθε. Et quæ ſequuntur. Paulò poſt: “
τοιαῦτα φῆμαι μαντικαὶ διώρισαν “
ὧν ἐντρέπου σὺ μηδέν. Paulò poſt: “
ὥστ' οὐχὶ μαντείας γ' ἂν οὔτε τῇδ' ἐγὼ “
βλέψαιμ' ἂν οὕνεκ' οὔτε τῇδ' ἂν ὕστερον. “

Sed excuſari facilè poteſt Sophocles: nam præterquàm quòd non ἀπεῤῥαπίζουσιν (ut Proclus ait) Chorum facit ſtatim reprehendentem uerba nefaria Iocaſtes: atque multa proferentem contra eos, qui oraculorum religionem ſanctiſſimam tollere, aut aliqua ex parte uiolare conantur, quæ omnia illic legi poſſunt. Adde quòd Iocaſtæ concedi illa poſſunt, cupienti Oedipodem ſolari, atque ex illius animo omnem metum abſtergere.

Τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅ, τε θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆσις. “

›› Indecori, atque inconuenientis Vlyſſis eiulatio in Scylla: Menalip- A
›› pesq́ ſermo.

*Exempla affert Ariſtoteles, ex quibus cognoſcas ueterum errata poëtarum, quòd in ſermone non ſer-
uarint τὸ ἁρμόττον, quod ſecundo loco requirebamus. Poëtæ, qui non ſeruant τὸ ἁρμόττον, conficiunt
ſermonem ἀπρεπῆ: nam τὸ πρέπον idem eſt, quod ἁρμόττον, & ſic uocat Cicero in eo libro qui inſcri-
bitur Orator. Exempla autem duo afferuntur ab Ariſtotele. Alterum Vlyſsis, alterum Menalippes. Dicen-
dum igitur, quale ſit utrumque: ac primùm de Vlyſſe. Athenæus libro decimoquarto citat ex Epicharmo
ὀδυσσέα ναυαγόν, id eſt naufragum, quod etiam ſuperius retulimus alio loco. Homerus quoque in nau-
fragio periclitantem Vlyſſem ita facit loquentem:*

›› τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις οἳ τότ' ὄλοντο
›› τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν ἀτρείδῃσι φέροντες
›› ὡς δὴ ἐγώ γ' ὄφελον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

Quem locum refert Vergil. libro primo Aeneidos, cum ait:

›› *ô terq́; quaterq́; beati. & quæ ſequuntur.*

*Reprehendit uerò Ariſtoteles, quia non decet uiros magnos & ſapientes eiulare: de qua re quid ſentiendũ
ſit, narrat A. Gell. libro primo ex ſententia Stoicorum. De Menalippes ſermone leguntur quædam libro de-
cimoquarto apud eundem Athenæum, qui Euripidis citans δεσμώτιν, ἢ Μεναλίππην, profert hos
uerſus, qui quoniam lepidi ſunt, & graues, apponentur à me:*

›› ἀνδρῶν δὲ πολλοὶ τοῦ γέλωτος οὕνεκα
›› ἀσκοῦσι χάριτας κερτόμους, ἐγὼ δέ πως
›› μισῶ γελοίους, οἵ τινες μὲν τῶν σοφῶν
›› ἀχάλιν' ἔχουσι στόματα, κ' εἰς ἀνδρῶν μὲν οὐ
›› τελοῦσιν ἀριθμόν. ἐν γέλωτι δ' εὐπρεπεῖς.

*Idem Menalippen Eurip. citat libro duodecimo. ſciendum uerò, cum Euripides philoſophiæ operam
dediſſet: multosq́; annos audiuiſſet Anaxagoram primũ, poſtea Socratem, uoluiſſe interdum opiniones inſi-
gnium illorum philoſophorum conſignatas relinquere ſuis tragœdijs. Quare factum, ut Menalippen fa-
ciens loquentẽ, expreſſerit Anaxagoræ ſententiã: de hac re meminit Dionyſ. Halicar. in ſuis Rhet. ubi loqui* B
›› *tur* περὶ ἐσχηματισμένου λόγου, *uerba ſunt hæc:* εὐριπίδης ὁ ποιητὴς ἐν ὅλῳ δράματι λόγον ἐσχη-
›› ματισμένον περαίνει ἐν τῇ Μεναλίππῃ τῇ σοφῇ. καλεῖ δὲ τὸ σχῆμα διπλοῦν, τὸ μὲν αὐτοῦ τοῦ
›› ποιητοῦ, τὸ δὲ τοῦ ὑποκειμένου προσώπου τῆς Μεναλίππης. συγγέγονεν Ἀναξαγόρᾳ ὁ εὐριπί-
›› δης, δόγμα δὲ ἦν Ἀναξαγόρου τὸ ὁμοῦ πάντα χρήματα. μετὰ ταῦτα συγγενόμενος σωκρά-
›› τει, καὶ κρείττονος λόγου μεταχὼν ἀξιώσεως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τὸν Ἀναξαγόρου λόγον μνήμης ἐν
›› τοῖς δράμασιν, ἐξήγαγεν αὐτὸ τὸ δόγμα ἐν τῇ Μεναλίππῃ τῇ σοφῇ. *ita enim inſcripſerat Tra-
gœdiam, quia eam philoſophicè loquentem faciebat, atq; apertè fatentem ſe ab alijs ea accepiſſe, hoc eſt à
ſua matre, quòd ea ratione occultare philoſophica dogmata uoluit Euripides, atq; ideò tale ſermonis genus
Halicarnaſſeus uocat* ἐσχηματισμένον. *ſequuntur uerba hæc, quæ rem magis declarant:* ἡ γοῦν ἀρχὴ τοῦ
›› λόγου αὐτῶν ἀνίσταται τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον εὔνοιαν. φησὶ γὰρ ἡ Μεναλίππη.
›› καὶ οὐκ ἐμὸς μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα,
Euripidis igitur σχηματισμὸς οὗτος, *quem narrauimus: ſed & alter eſt* σχηματισμὸς, *non quidem poë-
tæ, ſed ipſius Menalippes loquentis, quem explicat idem Halicarnaß. nam expoſuerat quidem infantes in-
ter ſtabula boũ, cum autẽ pater ipſius putaret hoc eſſe oſtentũ, decreuerat cremare infantes. Menalippe ue-
rò cum uellet eos ſeruare, philoſophicis rationibus oſtendit illud nõ eſſe oſtentũ, & ſic ἐν παραινέσεως σχή-
ματι φιλοσοφεῖ. id eſt ſub prætextu admonendi, & hortandi patrẽ philoſophatur. Hoc uerò nihil aliud
eſt, quàm quod Cic. ſæpè ait, Oratores ex infinita quæſtione ducere quàm plurima, quæ inuoluũt circum-
ſtantijs quæſtionis finitæ, nam nõ adhibitis perſonis, tẽporibus, locis ue quæſtiones infinitas tractare, philo-
ſophorũ propriũ eſt munus, ſed ſub prætextu, figuraq́; ſermonis forenſis, qui ad quæſtionẽ finitã ſpectat ſæ-
pè philoſophantur Oratores, ſicuti feciſſe Euripidẽ patet, & ſi fortaſſe nimius in ea re fuit Euripides: id ue-
rò etiam in comœdijs olim factũ eſt: licetq́; omnino fieri, ſi modò intra modũ fiat, &* ἐσχηματισμένως, *nã*
›› *apertè id efficere philoſophorũ eſt munus. Hinc eodẽ loco Dionyſius:* ἡ δέ γε κωμῳδία ὅτι πολιτεύεται
›› ἐν τοῖς δράμασι, καὶ φιλοσοφεῖ ἡ περὶ τὸν κρατῖνον, καὶ ἀριστοφάνην, καὶ εὔπολιν, τί δεῖ καὶ λέγειν,
›› ἡ γὰρ τοι κωμῳδία αὐτὴ τὸ γελοῖον προσποιουμένη φιλοσοφεῖ. *Neq; aliò reſpexiſſe puto Horat. cũ ait:*
›› *Scribendi rectè ſapere eſt, & principium, & fons:*

A Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ.

Sed idem Dionyſius Halicar. in ſecunda diſputatione adhuc apertius, quod ad Menalippen ſpectat, declarat his uerbis: ἡ Μελανίππη ἡ σοφή. τὸ δρᾶμα εὐριπίδου ἐπιγέγραπται μὲν σοφὴ ὅτι φιλοσοφεῖ, καὶ διὰ τοῦτο τοιαύτης μητρὸς δεῖ, ἵνα μὴ ἀπίθανος ᾖ ἡ φιλοσοφία. ἔχει δὲ διπλοῦν σχῆμα, τὸ μὲν τοῦ ποιητοῦ τοιόνδε. τὸ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ ἐν τῷ δράματι τῆς Μελανίππης, τὸ δὲ τοῦ προσώπου τοιόνδε. ἀναξαγόρᾳ προσεφοίτησεν εὐριπίδης. ἀναξαγόρου δὲ λόγος ἐστὶν ὅτι πάντα ἐν πᾶσιν εἶτα ὕστερον διεκρίθη. μετὰ ταῦτα ὡμίλησε καὶ σωκράτει. καὶ ὁμολογεῖ τὴν διδασκαλίαν τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς Μελανίππης.

καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα.
ὡς οὐρανὸς γαλατημορφία
οὕτω μὲν ὁ ποιητὴς σχηματίζει τὸ αὐτοῦ.

ἡ δὲ Μελανίππη ἐπαιδεύθη μὲν ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος, γέγονε δὲ ταύτῃ παιδία. ἐξέθηκε δὲ αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ πατρὸς βουφόρβια, ὁ δὲ πατὴρ ἡγεῖται ἐκ βοῶν εἶναι. καὶ ὡς τέρας βούλεται κατακαῦσαι. Sed oſtendere nititur Menalippe oſtentum non eſſe, putabat enim pater quòd infantes inter boues fuiſſent inuenti: ex bobus fuiſſe prognatos: non potuit autem, niſi philoſophicis rationibus hoc patri perſuadere. Paulò poſt: προσερχομένη γὰρ πάσας αἰτίας τοῦ σῶσαι τὰ παιδία, λέγει.

εἰ δὲ παρθένος φθαρεῖσα ἐξέθηκε τὰ παιδία
καὶ φοβουμένη τὸν πατέρα, σὺ φόνον δράσεις;

Quamobrem (inquit Halicar. artificium totum hoc conſiderans) Menalippe ſuum ipſius factum exponit, ἐν σχήματι συμβουλῆς. Hæc ego uolui copioſius aliquantò exponere, uerbaq; ipſius Dionyſij apponere, tùm quia locus ualdè uidetur adnotandus, tùm quia mirifice explicat ſententiam Ariſtotelis. Dionyſius enim ut doceret qua ratione fieret ſermo ἐσχηματισμένος, hoc protulit exemplum, quamuis & alia multa, quale in primis eſt illud ex Xenophonte, cum enim apertè non auderet Socratem laudare, laudat tamē ſub prætextu τῶν ἀπομνημονευμάτων. Ariſtoteles uerò idem Menalippes exemplum hoc loco protulit, ut oſtenderet non ſeruari in moribus τὸ πρέπον, ſeu τὸ ἁρμόττον, quod ipſe uocat: non enim tàm graues è media philoſophia ſermones deducti Menalippe mulieri conuenire uidentur.

B τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν αὐλίδι Ἰφιγένεια. οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ.

Inæquabilis Iphigenia in Aulide, ut cui poſterior ſupplicatio priori non conſonet.

Tertio loco affert Ariſtoteles exemplum morum inæquabilium, atque illud quidem etiam ex Euripide ſumptum (ut mireris doctum poëtam tantopere in morum artificio hallucinatum) in Iphigenia in Aulide, quæ tragœdia extat adhuc. Adnotanda illa Paccij uerba in uerſione, VT CVI poſterior ſupplicatio priori nō conſonet. in Græco contextu ita ſcribitur, οὐδὲν ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ, quæ uerba ita debebant uerti. Nulla ex parte ſimilis eſt Iphigenia ſupplicans ei, qualem ſe gerit poſtea. Vel ſic. Non talis uidetur poſtea eſſe Iphigenia, qualis ante, cum proſtrata ad patris pedes, illi ſupplicabat pro ſua ſalute. Verſus Euripidis, in quibus Iphigeniam facit ſupplicem eſſe patri, hi ſunt:

ἰφι. εἰ μὲν τὸν ὀρφέως εἶχον ὦ πάτερ λόγον
πείθειν ἐπᾴδουσ' ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας
κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐβουλόμην
ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον. νῦν δὲ τ' ἀπ' ἐμοῦ σοφὰ
δάκρυα παρέξω. ταῦτα γὰρ δυναίμεθα.
ἱκετηρίαν δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν.
τὸ σῶμα τ' οὐμὸν, ὅπερ ἔτικτεν ἥδε σοι,
μή μ' ἀπολέσῃς ἄωρον. ἡδὺ γὰρ τὸ φῶς
βλέπειν. τὰ δ' ὑπὸ γῆς μή μ' ἰδεῖν ἀναγκάσῃς. Et qui ſequuntur.

Mox uerò cum Achilles polliceretur, ſe non permiſſurū eam mactari: forti animo reſpondet, ſe omnino mactari uelle pro ſalute Græcorum. Verſus hi ſunt in quibus Achilles alloquitur Iphigeniam:

ἀχ. μᾶλλον δὲ λέκτρων σῶν πόθος μ' εἰσέρχεται,
εἰς τὴν φύσιν βλέψαντα. γενναία γὰρ εἶ.
ὅρα δ'. ἐγὼ γὰρ βούλομαι σ' εὐεργετεῖν,
λαβεῖν τ' ἐς οἴκους, ἄχθομαι τ' ἴστω θέτις,
εἰ μή σε σώσω δαναΐδαισι διὰ μάχης

» ἐλθὼν, ἄφεγγον. ὁ θάνατος δεινὸν κακόν.
» ἰφι. λέγω τάδ' οὐδὲν οὐδέν' εὐλαβουμένη.
» ἡ τῶνδ' ἀέλπτως, πῶς διὰ τὸ σῶμ' ἄρχει μάχας
» ἀνδρῶν πιθεῖσα, καὶ φόνους, σὺ δ', ὦ ξένε.
» μὴ θνῆσκε διὰ ἐμὲ, μηδ' ἀποκτείνῃς τινά.
» ἔα δὲ σῶσαι μ' Ἑλλάδ' ἣν δυνώμεθα.

Eadem Iphigenia paulò poſt, fortiore adhuc animo talia profert, alloquens matrem Clytemneſtram:

» ἰφι. παῦσαι με, μὴ κάκιζε. τάδ' ἐμοὶ πιθοῦ
» μήτ' οὖν γε τὸν σὸν πλόκαμον ἐκτέμῃς τριχὸς,
» μήτ' ἀμφὶ σῶμα μέλανος ἀμπίσχῃ πέπλους
» κλυ. τί δὴ τόδ' εἶπας ὦ τέκνον, ἀπολέσασά σε;
» ἰφι. οὐ σύ γε, σέσωσμαι. κατ' ἐμὲ δ' εὐκλεὴς ἔσῃ. Paulò poſt:
» ὡς εὐτυχοῦσα γ' Ἑλλάδος τ' εὐεργέτις·

Atque hæc quidem ita ſeſe habent. Iam uero Paccius interpres duas uidetur ſupplicationes intelligere, cùm tamen una tantùm ſit apud Euripidem, ut patet.

» χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει ἀεὶ ζητεῖν
» ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός, καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός.

» Et ſanè in moribus, ſicut in ipſa rerum compoſitione, tum neceſſariū,
» tum ueriſimile exquirendum eſt: atq; etiam uti neceſſariò ueriſimili'ue or
» dine cuncta procedant.

Præceptum duplex eſt, quod tradit Ariſtoteles hoc loco, poſtquam oſtendit in ſingulis, quæ in moribus requiruntur ueterum, ac Euripidis in primis errata. Primum quidem eſt huiuſmodi. Neceſſarium & ueriſimile in moribus eſt ſeruandum, non ſecus ac antè dictum eſt ſeruari debere in fabula, rerumq; & actionum conſtitutione: ſi in moribus ſeruetur neceſſarium ac ueriſimile, non fuerit in ipſis ullum genus errati, quale ſuperius oſtendimus: qui enim ex neceſſario, aut ueriſimili mores exprimit perſonarū, ſeruat τὸ ἁρμόττον, τὸ ὅμοιον, τὸ ὁμαλὸν, quæ tria ſuperius in moribus requiri declarauimus. Nam & quartum illud, quod requiritur, ſi ſcierit poëta uiros tantum bonos ſibi in tragœdijs eſſe effingendos, eorumq; mores ſolùm exprimendos, non alios utique ſibi propoſuerit, quos imitetur. Quod ſi quis ſeſe mihi obijciat hoc loco, dicatq; Sophoclem in Electra exprimere improborum mores Aegiſthi, & Clytemneſtræ: reſpondeo uerum id quidem eſſe: ſed exitū ipſorum infelicitatis pleniſſimum demonſtrari: cum enim hoc fit, licet pro arbitratu unicuiq; tales effingere, præſertim in duplici fabularum genere, de quo ſuperius locuti fuimus. Si igitur Menalippes cùm ſibi propoſuit exprimendos mores Euripides, diligenter cogitaſſet: mulierē illam eſſe quam effingebat, neq; probabile, aut ueriſimile uiſum iri auditoribus, ut tàm doctè, grauiterq; loquatur de rebus quæ ad philoſophiam pertinent, planè ſeruaſſet τὸ ἁρμόττον, neq; lapſus eſſet in tàm præclaro tragœdiæ ſcribendæ artificio. Quod ſi quis quærat, cur in moribus utrunq; protulerit Ariſtoteles, ſicuti etiam in fabula, neceſſarium & ueriſimile: is ſciat uelim hac ratione factum: mores à poëta aut exprimūtur in ijs perſonis, quæ tales uixerunt, quorumq; euenta, & actiones ſumptæ ad tragœdiam ſcribendam, ueræ ſunt, aut in ijs quæ effingūtur: nō enim omnes in tragœdia debent fingi, ut antè docuimus. Si igitur perſonæ ueræ ſunt, & facta ab ipſis, euentaq; rerum, quæ narrantur, uera ſunt: debent tunc perſonarum mores exprimi à poëta, ſecundum neceſſarium, hoc eſt (ut aptè declarat Auerroës) ſecundum ueritatem. Si nouæ ſint perſonæ, illarum mores exprimendi erunt ſecundum ueriſimile, hoc eſt (ut idem interpretatur Auerroës) ſecundum plurimorum opinionē. Hæc duo qui diligenter conſiderauerit effeceritq; planè in moribus perſonarum effingendis, non peccabit unquàm. Poſſem hoc loco ex Sophocle, & Euripide (non enim ubiq; peccauit) afferre exempla aliquot, ad comprobanda, & demonſtranda apertius ea, quæ dicta ſunt: ſed quia non magnopere uidetur neceſſe, breuitatis cauſa prætermitto: pro ſe igitur quiſq; perquirat, ſunt enim in promptu. Alterum præceptum eſt huiuſmodi. Ordo ex neceſſario, aut ueriſimili ductus, eſt in moribus perſonarū exprimendis ſeruandus. uerba Græca ſunt Ariſtotelis hæc: καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός, id eſt: & hoc poſt hoc eſſe, fieriq; oportet ſecundum neceſſariū, uel ueriſimile: qui locus obſcuriſſimus eſt, ſed hunc omnino habet ſenſum. Mores diuerſi, diſcrepanteſq; inter ſe ſunt pro diſsimilitudine perſonarum, ac diſcrepantia animorum: neque poſſunt interdum alij alios ſubſequi, aut ſimul cohærere: quare danda opera eſt, ut ſimul cohæreant, unum'que genus, ex altero ſimili, & cognato deducas B

A *deducatur. hoc uerò efficere non poterit, niſi ſingulorum morum, affectionum, habituumq́; naturam optimè norit. Sed exemplis allatis hoc totum quale ſit breuiter declaro. Contemptio iniuriam, iniuria dolorē, dolor cupiditatem ulciſcendi parit, excitatq́; in animis hominum. At hæc ſunt mutuo cohærentia, ut dici poßint, hæc poſt hæc. Euripides igitur in Oreſte hæc omnia exprimit in moribus perſonarum, ſimul ſeruans τὸ ἁρμόττον, implorat opem à Menelao patris fratre Oreſtes contra Tyndareum, & Argiuos, contemnit Oreſten Menelaus, indignatur Oreſtes: mox cum Pylade init conſilium perimendæ Helenes, & Hermiones, ut ulciſcatur Menelaum. Sic uideas in maximo periculo extimeſcentem Oreſten: imbellem Menelaum, ſuorumq́; contemptorem: iracundum fortemq́; Oreſten. Non dißimili ratione Sophocles in Aiace. Teucer fratrem, pro pietate ſingulari erga illum, humare ſtudet: Menelaus prohibet humari: hinc concertatio, & rixa. Superueniens Vlyſſes alterum alteri conciliat. In harum quoque perſonarum moribus exprimendis uidere eſt, quod ait Ariſtoteles.* HAEC POST HAEC *ex neceſſario, & ueriſimili. Fratri enim erga fratrem conuenit pietas, officij amoriſq́; plenißima. Pietatem exigit, officiumq́; fraterna calamitas. miſerijs inimicorum inſultant magis magiſq́; inimici, ac lętātur. imbelles pauidiq́; etiam mortuos, cum uiuos non potuerint, ulciſci cupiunt, prudentes forteſq́; uiri mortuos non oderunt inimicos, conciliantq́; iratos. Pius Teucer erga Aiacem, quia calamitoſus. inſultat Teucro, & Aiaci mortuo in primis Menelaus, quia inimicus, imbellis, & pauidus, Prudens, fortiſq́; Vlyſſes Menelaum Teucrò conciliat. Tales hæ quidem perſonæ effinguntur moribus κατὰ τὸ ὅμοιον, nam tales fuiſſe accepimus, cum uixerunt. Sed apparet etiam in his moribus.* HOC POST HOC. *ex neceſſario, ſeu ueriſimili ductum. Hæc igitur Ariſtotelis præceptio hanc habet uim, quam in omnibus ueterum tragœdijs conſideres licet. nam Iphigenia in Aulide, Achilles cum fortis effingatur κατὰ τὸ ὅμοιον, talis enim uixit, ſtudet è periculo Iphigeniam liberare, hoc enim proprium eſt fortitudinis. Tecmeſſa in Aiace, unà cum filiolo inferias ſoluunt Aiaci. quod proprium eſt coniugis, & filiorum. atque hoc faciunt poſt hoc: nam Iphigeniæ periculum ingens excitat Achillis fortitudinem. Aiacis mors, & calamitas, ciet lachrymas, ſuſcitatq́; officium, & pietatem Tecmeſſæ: uerum de his hactenus. puto enim iam ſatis pateſactum hūc Ariſtotelis locum alioqui obſcurißimum. Sed miretur fortaſſe aliquis hoc. Cur, cum dicat hoc loco Ariſtoteles, in moribus requiri eundem ordinem, & ſeriem, quæ requirebatur in conſtitutione actionum, ſeu fabula, ex neceſſario, & ueriſimili: illic dederit præceptionē, oportere non* HAEC POST HAEC, SED HAEC PER HAEC, *tanquàm ex cauſa dependentia*

B *mutuò conſtitui: non autem conſequentia tempore, ſicuti illic copioſe declarauimus: nunc de moribus loquens det præceptionem oportere exprimi tanquam Hæc poſt Hæc. Reſpondeo tamen, cum Hoc poſt Hoc, nihilò minus etiam cauſam, effectumq́; ſignificet, quàm tempus: nam effectum eſt poſt cauſam, rectè de moribus cum loqueretur, dixiſſe* HOC POST HOC. *cum præſertim in moribus non ſolum cauſa, effectumq́;, ſed etiam interuallum tēporis cōſideretur. nam prius hic irritat, mox ille iraſcitur. hic prius in calamitatem labitur: mox ille officioſus eſt erga lapſum in calamitatem. Sed in fabula, actionumq́; conſtitutione, cum interuallum, ſerieſq́; temporis nulla prorſus ratione deberet conſiderari, ſed cauſæ tantùm mutuò ex ſe pendentes, alia ex alia, fuit neceſſe dicere,* HAEC PER HAEC, *hic enim modus loquendi, cauſas tantum ſignificat, cum alter modus* HAEC POST HAEC, *& cauſas, & tempus prius, ac poſterius denotet. Neque uerò illud prætermittendum puto: hoc ipſum, quod requirit in moribus Ariſtoteles, artificium, non multum diſcrepare ab eo, quod requirit Hermogenes, alijq́; Rhetores, qui eandem rationem ſcribendi de arte ſecuti ſunt. nam ſicuti ille libro ſecundo περὶ γοργότητος; ubi docet quomodo conficiatur forenſis, & oratorius ſermo, quem ipſe πολιτικὸν uocat, requirit aptè miſceri ſuas illas ſpecies & formas orationis inter ſe, alias minus, alias magis. Sic:* φημὶ τοίνυν ἐν τοιούτῳ λόγῳ πλεονά- “
ζειν μὲν ἀεὶ τοῦτο τὴν σαφήνειαν ποιοῦντα τύπον, καὶ τὸν ἠθικόν τε καὶ ἀληθῆ, καὶ μετὰ τού- “
τους τὸ γοργόν. οὐχ ἧττον δὲ καθαρότητα οὖν, καὶ διακρίνειαν. τὴν μέντοι τραχύτητα τε, καὶ “
σφοδρότητα παραλαμβάνεσθαι μὲν τοῖς εἰρημένοις, ἀκμὴ δὲ καὶ σεμνότης ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ ἔτι λαμ- “
πρότης ἐνεῖναι μὲν ὀφείλει, οὐ μὴν οὕτως οὐδ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ᾽ ὅσον αἱ προειρημέναι τῶν ἰδεῶν. *Non* “
diuerſo planè modo in tragœdijs, commiſceri mores oportet perſonarum. ut alij grauitatem, & ſanctitatem, alij iracundiam, alij pietatem, & officium, alij improbitatem, plus minuſue præ ſe ferant. Verùm hæc longiore egent diſputatione, dabimus igitur operam, ut de tali miſtione morum alio loco copioſius diſſeramus, qualiſq́; in tragœdia, & comœdia, alijſq́; poëmatum generibus requiratur, oſtendamus.

Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, “
καὶ μή, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ ἀπόπλουν. “

Quare manifeſtum eſt, fabularum ſolutiones ex ipſiſmet potiſſimum “
fabu-

,, fabulis proficiſci debere, nõ autem ab aliquo artificioſo: ut in Medea, & A
,, in Iliade illa per nauigationem.

Paccius locum hunc non intellexit, quod fortaſſe mireris, ſed ita planè eſt. dormitant aliquando homines, & hallucinantur in re etiam perſpicua: per ea enim uerba ἀπὸ μηχανῆς cum machinam ſcenicam, qua inducebantur repentè loquentes Dij, Ariſtoteles intellexerit, uertit Paccius. Artificioſo aliquo, quod perridiculum uideri poteſt: ſed redeo ad declarandum Ariſtotelis contextum, ex ſuperius dictis deducitur pulcherrima præceptio, quæ ſpectat ad artificium ſoluendarum ſabularum. Qui mores optimè in perſonis exprimere ſcierit: aliosq; poſt alios pro eorum natura, ex ueriſimili effingere, facilè inueniet ſolutionem ſabulæ, tota enim pendet ex perſonarum moribus: uitabitq; erratum, in quod ſæpe ueteres poëtæ inciderũt, qui per machinam inducentes Deos, Deás ue, ſoluunt ſabulam, atque exodum, quæ ultima eſt tragœdiæ pars, conficiunt, nam ſolutio ſabulæ, eſt ipſa exodus, ſeu exitus ſabulæ. exitus uerò debet deduci ex præcedentibus moribus, non quibuſuis, ſed qui magis accommodati ad ſoluendam ſabulam uidebuntur: quod ſi uideatur non poſſe deduci ex præcedentibus, ingenioſus, peritusq; poëta debebit excogitare aliquid ueriſimile, quod cum ijs, quæ antè dicta ſunt, ſit coniunctum, quaſi pars, ex quo deducat exodum, ſeu ſolutionem ſabulæ: id uerò fit multis modis, ſed aliquando etiam, inducendo in ſcenam perſonam aliquam, quæ antè nõ fuerit inducta, modò ſit eiuſmodi, ut eius ſermo, propter aliquam probabilem cauſam, coniungi cum alijs antè dictis poßit. Exemplum huius rei peti poteſt ex Aiace Sophoclis: nam cum Aiax ſibi mortem conſciuiſſet, eſſet ſolutio ſabulæ conſtituenda: neque deduci poſſet à perſona Tecmeſſæ, quæ captiua erat mulier: neque à perſona filioli, tum propter ætatem, quæ omni ſenſu, ratiocinationeq; caret earum rerum, quæ aut uoluptatem, aut dolorem afferunt: tùm quia ex captiua natus erat. neque itidem ex perſona Teucri fratris: cui, quòd uir erat, lugere non ſatis erat decorum, tum propter alias cauſas: nam quatenus conuenit, lugentem ſatis dolentemq; facit Teucrum Sophocles: neceſſe fuit captare exodum ſabulæ à perſona Menelai, & Agamemnonis, quorum uterq; inimicißimus cum fuiſſet Aiaci, prohibere conatus eſt, ne humaretur Aiax: quamuis poſtea exorante Vlyſſe conceſſerint. Exodus hæc tota ex moribus ducta eſt ſecundum ueriſimile. Quamobrem cum ſolutio, exitusq; ſabulæ, ſemper ab ingenioſo poëta, ſi modo naturam, conuenientiámque morum ſingularum perſonarum conſiderare diligenter uoluerit, ex ueriſimili, aut neceſſario deduci poßit, improbat Ariſtoteles morem ſoluendi ſabulas, quo ſæpe ueteres uſi fuerunt, ex machina: inducentes Deum, Deam'ue aliquam loquentem. Horatius quoque ad Piſones ſcribens monuit hoc raró eſſe faciendum, cum ait: B

,, *Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus.*

Cicero libro de Natura Deorum primo, innuit hoc ipſum olim à poëtis tragicis factum, ut ſabulam ſoluerent, his uerbis,
,, *ut tragici poëtæ, cum explicare argumenti exitum non poteſtis, ad Deum confugitis. Plato*
,, *quoque in Cratylo,* ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσι, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγου-
,, σι θεοὺς αἴροντες, *quem locum non putat Eraſmus cognitum fuiſſe Ficino interpreti, qui ita uertit:*
,, *quibuſdam machinamentis ad Deos confugitis. Hæc Eraſmus in Adagijs: ſed nimirum non uideo, quare reprehendi poßit Ficinus, cum ſatis aperte Machinam ſcenicam expreſſerit: ex qua loquebantur Dij. ſed illo omiſſo, affero ego locum Polybij aptißimum ad hanc rem intelligendam: nam ubi de traiectione alpium Annibalis loquitur, nonnullos reprehendit hiſtoricos, qui quaſi rem ſupra omnem fidem narraturi eſſent,*
,, *tragicos uidentur imitati, qui ad Machinam ſæpè confugiunt, his uerbis:* ἅμα γὰρ τὸν ἀννίβαν ἀμίμη-
,, τόν τινα παρεισάγοντες στρατηγὸν, καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ τοῦτον ὁμολογουμένως ἀποδεικνύου-
,, σιν ἡμῖν ἀλογιστότατον. ἅμα δὲ καταστροφὴν οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν οὐδ᾽ ἔξοδον τοῦ ψεύδους,
,, θεοὺς, καὶ θεῶν παῖδας εἰς πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσι. *Item Athenæus libro ſexto citat*
,, *ex Antiphane uerſum hunc,* ἐκ μηχανῆς πολοῦντες ὥσπερ οἱ θεοί *Exempla Machinæ affert Ariſtoteles, ex tragœdia, quæ inſcribitur Medea: extat quidem nunc Euripidis Medea, in qua tamen nullus Deus,* ἀπὸ τῆς μηχανῆς. *de alia igitur Medea locutus eſt Ariſtoteles ab alio poëta edita: nam idem libro ſecundo Rhetoricorum Carcini Medeam citat, de qua re ſuperius ſatis. Alterum exemplum ſumitur ex Homeri Iliade, ubi explicantur* τὰ περὶ ἀπόπλουν. *Verba hæc, propter ignorationem loci Homerici, quod ſatis mirari nõ poſſum, nõ intellexit, neq; aptè uertit Paccius: ait enim ut illa per nauigationem, nam ita debent uer-*
,, *ti, ut ea, quæ pertinent ad enauigationem, ſeu diſceſſum, quem parabant, claßis Græcorum. Innuit Ariſtot. ea, quæ narrantur ab Homero lib. II. Iliados. Cum Græci, deſperata Ilij expugnatione, cogitarent de diſceſſu, & multa inter ſe conſultarent, Homerus facit Iunonem alloquentem Mineruam, ut è cœlo deſcendens rectà pergat ad Vlyſſem, iubeatq; diſſuadere, ne re infecta diſcedant. Verſus ibi ſunt:*

βῆ δὲ

A βῆ δὲ κατ' Οὐλύμποιο καρήνων ἀΐξασα. Paulò poſt:
ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσέφη γλαυκῶπις Ἀθήνη·
διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
οὕτω δὴ οἶκον δέ, φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν
φεύξεσθ' ἐν νήεσι πολυκλήϊσι πεσόντες. Et qui ſequuntur.

Rurſus Priamum eodem modo Iris alloquitur, in his uerſibus:

τρωσὶν δ' ἄγγελος ἦλθε ποδήνεμος ὠκέα Ἶρις
πὰρ Διὸς αἰγιόχοιο σὺν ἀγγελίῃ ἀλεγεινῇ. Paulò poſt:
ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσέφη πόδας ὠκέα Ἶρις. Et qui ſequuntur.

Locum igitur priorem, fortaſſe & hunc, reprehendit Ariſtoteles, quia inducit Deam Mineruam, atq; Iridem ueluti ἐκ μηχανῆς: poterat enim Homerus alia uti ſolutione deducta ex ipſis rebus, & facere aliquẽ ex Græcis ducibus, ſuo conſilio, ac prudentia, potius quàm monitu Deorum ex machina loquentem, uehementius diſceſſum diſſuadentem, ac poſt longam orationem demum perſuadentem.

ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν.

Quo ſanè artificio utendum in ijs, quæ extra Tragœdiam ſunt: quæcunque uidelicet uel prius fuere, quæ neutiquam fieri poteſt, ut alio pacto ad humanam peruenerint notitiam: uel quæ futura denunciatione, diuinatione'ue indigeant, quandoquidem deos cuncta inſpicere, ſatis quidem apud nos conſtat.

Docet Ariſtoteles, qua ratione aliquando ueteres poëtæ in tragœdijs uſi fuerint machina: ut oſtendat inutilem omnino eſſe, poſſeq; ſolui fabulam facilè abſque machina. Si Machina adbibenda eſt, ſemper in ijs rebus ea uti debemus, quæ extra tragœdiam ſunt. Ea ſolutio dicitur eſſe poſita extra tragœdiam, quæ non
B *deducitur ex ipſis rebus, quæ tragœdiæ actione, fabulaq; continentur. Duobus igitur de cauſis machina uſi ſunt ueteres poëtæ tragici in tragœdijs: aut ut declararent res præteritas, & factas: aut ut declararent res futuras, quæque mox eſſent faciendæ. In declarandis præteritis hoc requiritur, ut alio modo nõ poſſint à nobis cognoſci. In declarandis autem futuris hoc requiritur, ut egeant prædictione, & diuinatione, ſeu præceptione, & mandato. Exemplum prioris modi ſumi poteſt ex Euripide in tragœdia, quæ inſcribitur Oreſtes, in qua de raptu Helenes loquens inducitur Apollo, omniaq; patefaciens, quæ antè ignorabantur. Verſus hi ſunt:*

ἀπ. Μενέλαε παῦσαι λῆμ' ἔχων τεθηγμένον
φοῖβός σ' ὁ Λητοῦς παῖς ὅδ' ἐγγὺς ὢν καλῶ.
σύθ' ὃς ξιφήρης τῇδ' ἐφεδρεύεις κόρῃ
ὀρέσθ' ἵν' εἰδῇς οὓς φέρων ἥκω λόγους.
ἑλένην μὲν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
ἥμαρτες ὀργὴν μενέλεῳ ποιούμενος
ἥδ' ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς.
σεσωσμένη τε, κοὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
ἐγώ νιν ἐξέσωσα, κἀπὸ φασγάνου
τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ' ἐκ Διὸς πατρός.
ζηνὸς γὰρ οὖσαν ζῆν νιν ἄφθιτον χρεών.
κάστορί τε πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
σύνθρονος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.

Hactenus igitur patefiunt res, quæ antè ignorabantur à Menelao, ex Oreſte. Mox idẽ Apollo ex Machina præſcribit, mandatq; Oreſti ea quæ ſunt agenda. Sic:

σὲ δ' αὖ χρεὼν
ὀρέστα γαίας τῆσδ' ὑπερβαλόνθ' ὅρους
παῤῥάσιον οἰκεῖν δάπεδον ἐνιαυτοῦ κύκλον
κεκλήσεται δὲ σῆς φυλῆς ἐπώνυμον. Et quæ ſequuntur.

Paulò

Paulò poſt idem Apollo uaticinatur, panditq́; ea, quæ euentura ſunt Oreſtæ, his uerbis: A

» ἐφ' ἧς δ' ἔχεις ὀρέστα φάσγανον δέρῃ,
» γῆμαι πέπρωταί σ' ἑρμιόνην, ὃς δ' οἴεται
» νεοπτόλεμος γαμεῖν νιν, οὐ γαμεῖ ποτε.
» θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα δελφικῷ ξίφει. *Et quæ ſequuntur.*

Sermo igitur hic Apollinis ex machina tria illa omnia, quæ requirebat Ariſtoteles continet. Non diſsimile quoque exemplum poſterioris modi, cum ſcilicet ex Machina Dij prædicunt futura, ſumi poteſt ex Euripidis Electra, & Helene eiuſdem: in qua ex machina διόσκουροι *Caſtor & Pollux loquuntur, patefaciuntq́; Theoclymeni, quæ fato euentura erant ipſi Helenæ & Menelao. hoc uerò differt exemplum à priore, quòd prius illud tria ſimul omnia continet: hoc uerò unum ſeparatim, hoc eſt, futurorum prædictionem. Exemplum quoque prioris, quatenus & facta narrantur, & futura prædicuntur, peti poteſt ex Iphigenia in Tauris. Ego, ne longior ſim, uerſus non appono: eiuſdem modi exemplum legi poteſt in Hippolyto, ubi loquitur Diana: & in Andromache, ubi loquitur Thetis: nec nõ & in Rheſo, ubi Minerua loquitur. Eſt uerò obſeruatione dignum, Deos etiam in Prologo tragœdiarum induci loquentes, & ſi non ſemper ex Machina, ſed in ipſa ſcena, ut apud Euripidem Bacchus in Bacchis, ait enim:*

» ἥκω διὸς παῖς τήνδε θηβαίων χθόνα
» διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ κάδμου κόρη.
» σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί.

Non ex machina quidem hæc profert Bacchus, ſed in ſcena uerſans inter mortales, & apud eundem Euripidem eodem modo in Troadibus Neptunus, cum ait:

» ἥκω λιπὼν αἰγαῖον ἁλμυρὸν βάθος.

Rurſus apud eundem eodem modo in Ione Mercurius, ubi inquit:

» ἄτλας ὁ χαλκέοισι νώτοις οὐρανὸν
» θεῶν παλαιὸν οἶκον ἐκτρίβων. *Paulò poſt:*
» ἥκω δὲ δελφῶν τήνδε γῆν. *& quæ ſequuntur.*

Omnes Dij in prologis loquentes, aiunt ſe ueniſſe in ea loca, ubi conſiſtũt locuturi. ſicuti patet in exemplis allatis, tollendæ admirationis gratia. Apud Sophoclem quoque in Aiace Minerua in prologo alloquitur Vlyſſem. Sed in eadem tragœdia aliquando uideas, & in prologo, uti diximus, in ſcenam aduentãtes, loquentesq́; Deos, & rurſus ex Machina alios loquentes in ſolutione, & exodo fabulæ: exemplum huius rei peti poteſt ex Euripide in Ione. nam Minerua ex Machina loquens, ſoluit fabulam, ſedatq́; omnes turbas. Origo autem inducendi Deos in ſcenam per Machinam, fluxit ex ea opinione, quæ omniũ mortalium ferè animis inſita eſt, Deos hominum negocia procurare, cunctaq́; ueluti ex alto deſpicere: quæ quidem opinio ab omnibus philoſophis, uno excepto Epicuro, probata fuit, multisq́; rationibus confirmata. Hanc uerò uigilantiam πρόνοιαν *ueteres in Dijs uocarunt. Cic. lib. de Diuinat. II. Deos eſſe, & eorum prouidentia mundum adminiſtrari, eoſdemq́; conſulere rebus humanis, nec ſolùm uniuerſis, ſed etiam ſingulis. Idem lib. III. de Natura Deorũ. Sit igitur perſuaſum omnibus, dominos eſſe omnium rerum, ac moderatores Deos, eaq́; quæ gerantur eorũ geri ditione, & numine, eoſdemq́; optimè de genere hominũ mereri, & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, ſcire. Xenophon. lib. I.* ἀπομνημονευμάτων, καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν *(de Socrate loquitur)* ἀνθρώπων οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσι, οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι. σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. B

» ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον,
» τὰ ἐν τῷ οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους.

» Quodcunque uerò rationi conſentaneum minus ſit, explodendum
» quidem ab ipſis actionibus, ſi non prorſus, at à Tragœdia, ut eſt in So-
» phoclis Oedipode.

Tam longè aberrauit à ſententia Ariſtotelis Paccius in hoc loco uertendo, ut planè mirari ſatis nõ poſſim, illum uerba Ariſtotelis alioqui aperta, & perſpicua non intellexiſſe. Debent igitur ita uerti. Abſurdũ enim fuerit, ſi quis dicat, credat ue, nihil in ipſis rebus ineſſe, aut ſaltem extra Tragœdiam aliquid eſſe, ex quo deducatur ſolutio fabulæ, qualia ſunt illa apud Sophoclẽ in Oedipode. Videtur Ariſtoteles obiectioni

A alicuius aduerſari, qui fortaſſe dicat. Neceſſe eſſe aliquãdo fabulas ex machina ſoluere, quia ſolutio, ſeu exodus non ſemper à rebus, quæ inſunt in tragœdia duci poteſt. Sed reſpondet Ariſtoteles: Stulti eſſe, parumq́; periti hominis hoc putare, nam in rebus ſemper ineſt aliquid, unde ſolutio fabulæ aptè deducatur, ſine machina. Quòd ſi aliquando contingat, ut in rebus nihil inſit: eſſe tamẽ multa extra tragœdiam, quæ idem poterunt præſtare. Sicuti patet in Oedipode Sophoclis. Locus uerò hic diligenter adnotandus, quia difficilis uidetur & obſcurus: ſed ego breuiter aperteq́; omnia declarare conabor. Ea dicuntur ineſſe in rebus, quæ maximè pertinent ad fabulam, & ſine quibus actio non conſtituitur tragica, actionem uoco eam, quam in primis imitari conatur poëta. Exempli cauſa. Actio in Aiace eſt hæc, Aiax poſtquam reſciuit, quæ fecit per inſaniam, gladio incubuit: rurſus in Oedipode Tyranno, Oedipus, poſtquam agnouit ſe patrem peremiſſe, & cum Iocaſte matre concubuiſſe, oculis ſe ipſum priuauit, regnoq́; deiectus eſt. In Electra quoque, Oreſtes cum iam in adultam ueniſſet ætatem, clàm Argos ueniens Aegiſthum, Clytemneſtramq́; perimit. Atque ſic patet in omnibus tragœdijs, actionem unam eſſe, quæ ſi per ſe conſideretur, remotis Prologo, Epiſodijs, & Exodo: nudata apparebit magis, & unam tantum perſonam, aut duas ad ſummum continebit. Ea itaque dicuntur ineſſe in rebus ab Ariſtotele, quæ inſunt in ipſa actione neceſſariò, ſpectantq́; ad eas perſonas quæ neceſſario ad conſtitutionem actionis requiruntur. Exitus igitur ſolutioq́; fabulæ ab ijs, ſi poßit, peti debet: nam hoc maximè artificioſum eſt, ſicuti Sophocles in Electra uidetur feciſſe, nam ſolutio ducitur ex ipſamet actione, in qua Oreſtes Aegiſthũ, & Clytemneſtram perimit. In Trachinijs quoque eodem modo, nam exodus ſumitur ab ipſo Hercule eunte in Pyram: ut concremaretur. Atque hæc quidem ita ſeſe habent. Ea uerò dicuntur eſſe extra rem, quæ adiuncta quidem ſunt, & cohærentia, ſed non conſtituunt ipſam actionem per ſe, uel potius ſine quibus actio integra permanet, atque hæc ſunt ea, ex quibus Epiſodia ducuntur, nam Epiſodia continent perſonas etiam, quarum non eſt actio ipſa: ſed adiunctas ad ipſam, ut ornatior amplior q́; fiat. Ex his igitur ait Ariſtoteles ſaltem petendam eſſe ſolutionem fabulæ, atque exemplum affert Oedipodis Tyranni Sophoclei. Cum enim in ea tragœdia poſt agnitionem facta fuiſſet peripetia. Soluendaq́; eſſet fabula, neque poſſet ſolui ex actione ipſa, quia tota collocata fuerat in Epiſodio, quo continetur peripetia, neceſſe fuit, ut ſolutionem duceret ab ijs, quæ extra actionem erant, ſed adiuncta tamen ipſi actioni, duxit igitur eam Sophocles à perſona Creontis, qui Oedipodi iam perpeſſo grauem illam calamitatem, ſuperuenit. Verſus hi ſunt:

B κρ. ἀλλ' ὧν ἐπαιτεῖς, ἐς δέον πάρεσθ' ὅδε „
κρέων, τὸ πράσσειν, καὶ τὸ βουλεύειν. ἐπεὶ „
χώρας λέλειπται μοῦνος ἀντὶ σοῦ φύλαξ. „
οἰ. οἴμοι τί δῆτα λέξομεν πρὸς τόνδ' ἔπος; „
τίς μοι φανεῖται πίστις ἔνδικος, τὰ γὰρ „
πάρος πρὸς αὐτὸν πάντ' ἐφεύρημαι κακός. „
κρ. οὐχ ὡς γελαστὴς οἰδίπους ἐλήλυθα. „
οὐδ' ὡς ὀνειδιῶν τι τῶν πάρος κακῶν. „

Solutio autem fabulæ eſt in illis uerbis aperta: „

κρ. ἅλις ἵν' ἐξήκεις δακρύων. „
ἀλλ' ἴθι στέγης ἔσω. „

Atque uidetur quidem Sophocles magnopere laudandus, qui omnia fecit, quare non cogeretur ad Machinam confugere, atque ex ea ſolutionem fabulæ ducere, non enim ea uſus eſt Sophocles unquã, aut ſemel tantum (loquor de tragœdijs, quæ extant) in Philoctete: ſed planè, ſi conſideres tragœdiæ curſum, coactus fuit ex Machina inducere Herculem, qui futura euenta pandens Philoctetæ ſolueret fabulam. In Aiace autem magis apertè uideri poteſt, quomodo ſolutio ducatur ab ijs, quæ extra rem ſunt, & actionem, nam poſtquã Aiax ſibi mortem conſciuiſſet, atque tota actio iam eſſet tragœdiæ confecta, ſublata perſona, circa quã uerſabatur, facit Sophocles ſuperuenientem Menelaum, & Agamemnonem, concertantemq́; cum Teucro de Aiacis ſepultura: mox litem diremptam ab Vlyſſe, ex quibus omnibus extra rem, actionemq́; poſitis, adiunctis tamen & cohærentibus cum actione, ducitur fabulæ ſolutio. Eodem modo ſoluitur tragœdia eiuſdem Sophoclis, quæ inſcribitur Oedipus ὁ ἐπὶ κολωνῷ: nam poſt obitum Oedipodis, cum ſolutio nõ poſſet deduci ab illius perſona, quæ actionem conſtituebat, deducitur à perſona Theſei ſuperuenientis, & colloquentis cum Antigone. Iam (niſi fallor) ſatis illuſtratus eſt Ariſtotelis locus obſcurus, tùm explicatione uerborum, tum exemplis allatis.

ἐπεὶ δὲ μίμησις ἐστὶν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγα- „

o θὺς

θοὺς εἰκονογράφους. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν, οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥᾳθύμους, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ, οἷον τὸν ἀχιλλέα ἀγαθὸν καὶ ὅμηρος. A

Cum uerò Tragœdia præſtantiorum imitatio ſit, par fuerit quoque nos ab excellentium pictorũ more non diſcedere: qui dum proprias, ueriſq; ſimillimas imagines referre ſtudent, pulchriores ſanè depingunt, ita etiam poëta, iracundos uidelicet, deſideſq; dum imitatur, huiuſmodiq; alia circa mores habentes, probitatis quidem, atq; iracundię ſibi exemplũ proponere debet, uelut fortem Achillem: ut ipſe Homerus.

Dat Ariſtoteles aliud præceptum, quod ſpectat ad artificium morum effingendorum: ducitur autẽ ex quibuſdam proloquijs antè probatis. Proloquia enim appello decreta quædam concluſa, atque confirmata prius multis rationibus, quorum unum hoc fuit. Comœdiam eſſe imitationem τῶν φαυλοτέρων, id eſt uiliorum. Alterum uero, hoc. Tragœdiam eſſe imitationem præſtantiorum. Hoc igitur repetens concluſum Ariſtoteles, ex eo elicit præceptum maxime neceſſarium, quod eſt huiuſmodi. In deſcribendis moribus, cum tragœdia ſit imitatio βελτιόνων, uidendum eſt ut poëta effingat eos quàm aptiſsime, & politiſsime fieri poteſt. Id autem fiet, ſi non reſpiciat ſingillatim ad eius mores, quem effingit, & imitatur: ſed ad naturam ipſam, & perfectum exemplar morum, quorum deſcriptio eſt facienda: ut ſi iracundum aliquem uelit imitari, non ad illum, quem imitaturus eſt, ſed ad naturam, exemplarq; abſolutum iracundiæ reſpiciat: Si fortem, ſi iuſtum, ad fortitudinis, iuſtitiæq; formam ipſam animũ aduertat, id quod exactè ſeruatum eſt ab Homero, in Agamemnone, Vlyſſe, Neſtore, & Achille in primis: nam (ut ſcribit Plutarchus) uoluit in Iliade, in perſona Achillis ἀνδρείαν ipſam, ab omni parte abſolutam deſcribere. Huiuſmodi rationem ſcribendi (ut alibi diximus) ſecutus eſt Xenophon in Cyro: eandem Plato in rep. deſcribenda. Hinc Cicero in orat. ad Brutum ait: Has rerum formas appellat ideas ille, non intelligendi ſolùm, ſed etiam dicendi grauiſsimus author, & magiſter Plato, easq; gigni negat: & ait ſemper eſſe, ac ratione, & intelligentia contineri, cætera naſci, occidere, fluere, labi, nec diutius eſſe uno, & eodem ſtatu. Quicquid eſt igitur, de quo ratione, & uia diſputetur, id eſt ad ultimam ſui generis formam, ſpeciemq; redigendum. Ridetur ob hoc ipſum Plato apud Athenæum libro duodecimo ſub finem his uerbis: ἔοικεν οὖν ὁ πλάτων μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλαττομένοις. Ibidem ex Theopompo explicatur, quàm irrita fuerit omnis illius de rep. ſermo & inſtitutio, quòd ſupra hominum captum, atque naturam eam deſcripſerit, narranturq; omnes illius auditores ferè, qui tàm præclaram reip. inſtitutionem ab eo didicerunt, Tyrannidis potiundæ cupidi fuiſſe, ubi poſtremo de Xenocratis exitio hæc proferuntur uerba: τοῦτ' ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς καλῆς πολιτείας, καὶ τῶν παρανόμων νόμων. Hermogenes ſcripturus libros περὶ ἰδεῶν eandem uiam eſt ingreſſus: neq; ullum ſibi propoſuit certum hominem, ex cuius ratione artem ſumeret rectè dicendi, ſed communem quandam formam reſpexit, uerba ipſius hæc ſunt: μέλλων δὲ ἐπ' αὐτὸ χωρεῖν ἤδη τὸ διδάσκειν περὶ ἑκάστου τούτων, τοσοῦτον προδιορισάμενος αὐτὸ πείσομαι. ὅτι νῦν οὐκ ἔστιν ἡμῖν, οὐ περὶ τοῦ πλάτωνος, ἢ δημοσθένους, ἢ τοῦ δεῖνος ἰδέας ὁ λόγος, λελέξεται μὲν γὰρ ἐν ὑστέρῳ καὶ περὶ τούτων. τὸ δὲ νῦν οὐ περὶ τούτων; ἀλλ' αὐτὸ ἕκαστον καθ' αὑτὸ πρόκειται ὁποῖόν τι ἐστὶ σεμνότης δεῖξαι, καὶ ὅπως γίνεται, & quæ ſequuntur. Explicat uerò in contextu præceptum hoc quale ſit, ſimilitudine ducta à pictoribus, ſicuti enim pictores imaginem aliquam expreſſuri, conantur multò pulchriorem effingere, quàm eſt: non enim ad ipſam reſpiciunt, ſed ad exemplar quoddam generale eius figuræ: ſic poëtæ hæc eadem ratio debet eſſe propoſita in moribus perſonarum effingendis. Hinc Horat. ad Piſones ſcribens, ait:

Reſpicere exemplar uitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatorem.

Cicero uero in Orat. ad Brutum politiſsimè omnium de hac ſimilitudine loquitur his uerbis. Sed ego ſic ſtatuo nihil eſſe in ullo genere tàm pulchrum, quo non pulchrius id ſit, unde illud, ut ex ore aliquo, quaſi imago exprimatur, quod neq; oculis, neq; auribus, neq; ullo ſenſu percipi poteſt, cogitatione tantùm, & mente complectimur. Itaq; & Phidiæ ſimulacris, quibus nihil in illo genere perfectius uidemus, & his picturis, quas nominaui, cogitare tamen poſſumus pulchriora. Nec uerò ille artifex, cum faceret Iouis formam, aut B

Mineruæ,

A *Mineruæ, contemplabatur aliquem, è quo ſimilitudinem duceret, ſed ipſius in mente inſidebat ſpecies pulchritudinis eximia quædam, quam intuens, in eaq; defixus ad illius ſimilitudinem artem, & manum dirigebat. Huc ſpectat & illa Ciceronis narratio de Zeuxide pictore, apud Crotoniatas libro ſecundo de Inuentione, quæ illic commodè ab omnibus legi poteſt: Sed oritur quæſtio hoc loco non leuis. Si enim exemplar iracundiæ, non illum ipſum hominem, quem deſcripturus eſt aliquis poëta: intueri oportet in moribus exprimendis, neq; exprimere, qualis ille ſit, ſed qualis eſſe debuit: conſequitur quiddam maximè abſurdum, nam non exprimet mores κατὰ τὸ ὅμοιον, quod in primis ſeruandum eſſe ſuperius diximus. Reſpondet Ariſtoteles, poëtas, etiã ſi intueantur perfectam morũ formã, non tamen impediri, quo minus exprimant in iſs τὸ ὅμοιον, nã illud ipſum exprimũt ſub excellentiore quadam figura: in eo genere, quod ſibi propoſuerint, nã ſi ad aliud genus tranſgrederẽtur: id fortaſſe non efficerent, eſſentq; reprehendẽdi ſed unumquodq; genus per ſe ſupremos quoſdam habet decoris gradus, & abſolutiſſimam recipit formam non tamen degenerans à ſua natura, & effigie priſtina, hæc omnia ſignificauit Ariſtoteles de pictoribus loquens, his uerbis: καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσι hoc eſt, pictores propriam effigiem unicuiuſq; effingentes, ſimilem exprimere quidem conantur: ſed formoſiorem: & uenuſtiorem multò. exemplum uerò affert Ariſtoteles ex Homero, Achillis, in quo effingendo omnem operam poſuit ſuam egregius ille poëta, Non diſſimili ratione Dionyſius Halicarnaſſeus in ſuis Rhetoricis, ubi loquitur περὶ ἐσχηματισμένων λόγων, conatur exemplis Homericis probare omne ſermonis genus: nam Homerus in Aiace, in Vlyſſe, in Neſtore, in Phœnice: & reliquis, exactè omnia expreſſit, exemplar ipſum talium perſonarum, potius, quam illas perſonas intuens, quod optimus quiſque poëta etiam efficere debet ſummo ſtudio.*

Ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ, καὶ γὰρ κατ᾽ αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις, εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

Hæc profecto ſeruare oportet, inſuperq; ſenſus ipſos, qui Poëticam
B conſequuntur, præter illa, quæ neceſſaria ſunt. Etenim in his fallimur ſæpenumero, ſed in ſermonibus iam editis ſatis dictum de his.

Præceptum aliud dat Ariſtoteles: quòd latè patet prioraq; illa omnia complectitur, eſt autem huiuſmodi. Poëtam in effingendis moribus perſonarum, reſpicere oportet eos ſenſus omnes, qui neceſſariò poëticen ſequuntur. Poemata recitantur, ergo audiuntur. Ab Hiſtrionibus in ſcena, ubi Apparatus eſt, ergo ſpectantur. Duo igitur ſenſus poëticæ facultati inſeruiũt. Viſus, et auditus, nam oculis ſcenam, & apparatum, habitumq; omnem hiſtrionum, auribus autem ſermonem ipſorum homines percipiunt. Præterea poëmata ſcenica conſtant ſermone, rhythmo, harmonia. Sermo & harmonia auribus: rhythmus oculis percipitur. His igitur ſenſibus accommodanda omnis poëſis. Senſus hi duo auditus & uiſus (ut inquit Ariſtoteles in libro de Senſu) multas percipiunt rerum diſſimilitudines, & diſcrepantiam ſingularum rerum cognoſcunt: tantamq; habent uim in hominibus, ut per hos tàm earum rerum, quæ mente, cogitationeq; comprehenduntur, quàm illarum, quæ ſub ſenſum actionemq; cadunt, peritia comparetur, in iſs quidem, quæ ad uitæ uſum pertinent, magis homines uiſu iuuantur, quàm auditu: ad diſciplinam autem & inſtitutionem, cultumq; omnem animi capeſſendum, magis conducit auditus. Nam uiſus quam plurimas uariasq; differentias diſcernit, quia omnes res, quæ corpore conſtant aliquo, colore præditæ ſunt, Quid multis? uiſus percipit ea, quæ maximè communia ſunt, utpotè figuram, magnitudinem, motum, ſtatum, numerum. Auditus uerò ſonos percipit tantum eorumq; differentiam omnem dijudicat, & quamuis ad parandam ſapientiam, & ſcientiam magnum hominibus præbet uſum, non tamen per ſe: nam ſermo, qui percipitur auditu, non eſt per ſe cauſa diſciplinæ, conſtat enim ex nominibus, ſed per accidens: nomina enim ſigna quædam tantum ſunt quarundam notionum. M. Cice. libro de Natura Deorum primo ait. Epicurum uocare ſolitum ſenſus ueritatis nuncios, & Idem libro de Legibus primo, profert hæc uerba. Homini ſenſus, tãquam ſatellites quoſdam natura attribuit, & rerum plurimarum obſcuras, & neceſſarias intelligentias enodauit, quaſi fundamẽta quædam ſcientiæ. Idem Cice. in libro qui Orator inſcribitur, ait de auditu loquens. Aures, uel animus aurium nuncio naturalem quandam in ſe continet uocum omnium mentionem: Themiſtius quoq; Ariſtotelis interpres, libro ſecundo de Anima, ait quinq; ſenſus homini datos à natura tanquam nuncios. & exploratores rerum omnium. Cum igitur ſenſus hi duo tantam habeãt uim in rebus omnibus percipiendis, & & internoſcendis, poëticaq; facultas ad hos omnia referat: his inſeruiat poëta oportet, ſic enim omnia cõ

ſentanea ſcribet, nihil repugnans: ſeruabitq́; in moribus τὸ ὅμοιον, καὶ τὸ ἁρμόττον, καὶ τὸ ὁμαλὸν, hæc enim ſenſibus potiſſimũ: imò nulla alia uia, niſi ſenſibus dyudicantur. Euripides, qui ut antè diximus, in choro fœminas tanquã mares fecit loquentes, nõ inſeruiuit ſenſui oculorũ, neq; aurium. Hiſtrio aliquis, qui tragicos ſermones recitaturus, hilarem præ ſe ferret uultum, aut habitũ Comicum, nõ inſeruiret oculis ſpectatorum: ſic igitur patet, hoc præcepto uoluiſſe Ariſtotelem tria illa ſimul complecti: nam qui inſeruit ſenſibus, qui ad poëticen neceſſariò referuntur: is exactè ſeruat tria illa, de quibus ſingillatim ſuo loco copioſe locuti fuimus. Hinc Cice. nõ minus uerè quàm doctè in eo libro, qui inſcribitur Orator, ait: Sed eſt eloquen- **A**

» *tiæ, ſicuti reliquarũ rerum fundamentũ ſapientia, ut enim in uita, ſic in oratione, nihil eſt difficilius, quàm*
» *quid deceat, uidere: πρέπον appellant hoc Græci: nos dicamus ſanè decorum, de quo præclarè, & multa*
» *præcipiuntur, & res eſt cognitione digniſſima. Huius ignoratione non modo in uita, ſed ſæpiſſime & in*
» *poëmatis, & in oratione peccatur, eſt autem, quid deceat, Oratori uidendum, non in ſententijs ſolùm, ſed e-*
» *tiam in uerbis: nõ enim omnis fortuna, nõ omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec uerò lo-*
» *cus, aut tempus, aut auditor omnis eodem aut uerborum genere tractandus eſt, aut ſententiarũ, ſemperq́; in*
» *omni parte orationis, ut uitæ, quid deceat eſt conſiderandũ, quod & in re, de qua agitur, poſitũ eſt, & in*
» *perſonis, & eorũ, qui dicũt, & eorũ qui audiũt. Idem eodẽ lib. paulò poſt. Quod ſi poëta fugit, ut maximũ*
» *uitiũ, qui peccat etiam cum probam orationem affingit improbo, ſtultóue ſapientis, ſi denique pictor ille ui-*
» *dit: cum immolanda Iphigenia triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus, obuoluendum ca-*
» *put Agamemnonis eſſe, quoniã ſummũ illum luctũ penicillo nõ poſſet imitari: ſi deniq; hiſtrio, quid deceat*
» *quærit, quid faciendum oratori putemus? Hæc Ciceronis uerba libenter appoſui, quia, quamuis de orato-*
re loquatur, multa tamen de poëtis etiam profert, mirificeq́; explicat ea quæ pertinent ad ſeruandum τὸ πρέπον, quo reſpiciebat omnis Ariſtotelis diſputatio. Ait uerò Ariſtot. ſe de his rebus copioſius locutum fuiſſe ἐν λόγοις ἐκδεδομένοις. Nimirum enim (ut inquit Cicero de eadem re loquens) magnus eſt hic locus, & magnum uolumen aliud deſiderat. Paulò poſt idem Cicero totam diſputationem τοῦ πρέποντος colligens, uerba hæc profert, quæ quoniam huc ſpectant, apponenda putaui. Vtrum decere, an opor-
» *tere dicas. Oportere enim perfectionem declarat officij, quo & ſemper utendum eſt, & omnibus. Decere,*
» *quaſi aptum eſſe, conſentaneumq́; tempori, & perſonæ, quod cum in factis ſæpiſſimè, tum in dictis ualet, in*
» *uultu deniq;, & geſtu, & inceſſu, contraq́; item Dedecere.*

» ἀναγνώρισις δὲ τί μέν ἐστιν, εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως, πρώτη **B**
» μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι᾽ ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων.
» Sanè quid ſit agnitio, ſuperius declarauimus. nunc uerò de ipſius ge-
» neribus. Primum quidem, ut eſt minimè artificioſum, ita à plurimis uſur-
» patum, aut per dubitationem fit, aut per ſigna.

Hactenus Ariſtot. de Moribus, quæ ſecunda erat pars tragœdiæ, locutus eſt. Nunc genera Agnitionum enumerat, explicatq́; ſingillatim. Sed miretur fortaſſe aliquis, cur in hunc locum diſtulerit diſputationem de agnitione: cum antè fabulæ partem dixerit illam eſſe, & nonnulla de ipſa tunc protulerit. Verùm ego putarim hoc ſummo cum artificio ab Ariſtotele factum, nam agnitionis definitio ad fabulam ſpectat, cum fabulæ pars ſit. Sed ipſius exacta explicatio erat in hunc locum reijcienda: quoniam melius faciliusq́; intelligi poteſt qualis ſit, quomodoq́; fieri poteſt, iam declaratis moribus. Cum enim in moribus ſit ſeruandum τὸ ἁρμόττον, agnitiones quoque ex eo duci in primis uidentur debere, ut cõuenientes, conſentaneæq́; ſint rebus de quibus agitur, & perſonis accommodatæ: adde quòd agnitiones cum ducantur à ſignis, ſigna uerò in ipſis perſonis ſint inſita, pro illorum uarietate, quæ non aliunde, quàm ex genere perſonarum exiſtit: uarias quoque agnitiones eſſe oportet: præterea morata oratio ualde augetur atq; exornatur, interpoſita aliqua agnitione, quæ ex perſonarum natura, moribusq́; neceſſariò enaſcitur. His rationibus adductum crediderim Ariſtotelem, ut hoc loco de agnitionum generibus loqueretur, talemq́; inſtitueret ſuæ diſputationis ordinem: nam ipſe met ſatis oſtendit hoc à ſe conſultò factum, cum ait: τί μὲν ἐστιν ἀναγνώρισις εἴρηται πρότερον, hoc eſt, prius quidem agnitionis definitio allata fuit: hæc enim repetit Ariſtoteles, quaſi uelit ſe memorem oſtendere ſui artificij, quo in contexenda utitur diſputatione: ac methodo libri huius. Sex uero enumerat Ariſtoteles agnitionis modos: ſeu ſpecies. Prima ſpecies agnitionis non eſt quidem admodũ artificioſa: à multis ideo poëtis uſurpata: neceſſe eſt autem, ut quæ primùm in uſum, tractationemq́; ueniunt: parùm in ſe decoris, atq; artificij habeant, rudia enim ſunt. Prima igitur agnitionis huius parùm artificioſæ ſpecies ambiguitatis tollendæ cauſa uidetur adhiberi cœpiſſe, duciq́; ex ſignis.

A Τούτων δὲ τὰ μὲν σύμφυτα, οἷον, λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς· ἢ ἀστέρας, οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκῖνος. τὰ δὲ ἐπίκτητα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι, οἷον, οὐλαί, τὰ δὲ ἐκτός, τὰ περιδέραια, καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης. ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον, οἷον, Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς. ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν, εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι. αἱ δὲ ἐκ περιπετείας ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς νίπτροις, βελτίους.

Horum rurſus ingenita aliqua: uerbi gratia: lancea, quam Terrigenæ geſtare ſolent, uel aſtra, qualia in Thyeſte Carcinus: aduētitia aliqua, ſed hæc uel in corpore, uel per cicatrices: uel extrinſecus, uel per monilia, per torques, &, ut in Tyro, per ſcapham. Poſſumus autem melioribus his uti, itemq́ deterioribus: uerbi gratia: ex cicatrice quidem Vlyſſes agnoſcitur: non tamen eodem modo à nutrice, & à ſubulcis: quandoquidem hæc fidei faciendæ gratia, artificij ſunt expertia, cæteraq́ huiuſmodi. Quæ uerò ex peripetia, qualia in Nipteris, meliora.

Cum igitur prima agnitio ducatur ex ſignis, declarat Ariſtot. quot ſint, qualiaq́; ſignorum genera. Signorum alia ſunt σύμφυτα, *id eſt, inſita, ſeu ingenita: alia* ἐπίκτητα, *id eſt, adſcita & aduentitia. rurſus aduentitia in duas ſecantur partes: nam aut in corpore inſunt, aut extrinſecus poſita. Hæc ſingillatim ſunt declaranda. Ingenita ſigna ſunt, quæ nunquàm abſunt à re, ut lancea, quam terrigenæ, ſeu gigantes ſolent geſtare. Sicuti Hercules clauam, & leoninam pellem. Sicuti Pallas caſsidem, haſtam, & Gorgonem. Hæc ſigna, ſi conſideres, non ſunt quidem propriè ingenita: nam tolli poſſunt à re, ſine illius detrimento, ſed quia adeò uſitata ſigna hæc erant in illis perſonis, ut nunquàm aut à pictoribus, aut à ſculptoribus effingerētur, ſine illis ſignis, ut ab omnibus agnoſcerentur, inſita quodammodo dici poſſunt, & ingenita: non ſecus ac illa*
B *quæ propriè hoc nomine uocantur à Philoſophis. Sed planè non in omnibus eſt quærendum illud* τὸ ἀκριβές, *ſicuti docet Ariſtot. lib. primo Ethicorum. Aliud exemplum affertur ex Carcino tragico, de quo, præter Suidam & Athenæum, qui ipſius nominant aliquot fabulas, etiam Ariſtoteles in Ethicis, meminit, ut alibi eſt à me dictum: is Thyeſten ſcripſit fabulam, agnitionemq́; confecit* ἐκ τῶν ἀστέρων, *hoc eſt, ex aſtris. Thyeſten quidem Agathonis citat Athenæus, ſed non Carcini: de hac uerò agnitione, cum nihil uſpiam legerim: non facilè ſententiam meam poſſum proferre, qualis fuerit, ſed ſatis patet locus Ariſtotelis. Aduentitia ſigna, quæ ab Ariſtotele uocantur* ἐπίκτητα, *aut inſunt in corpore, ut cicatrices: aut extrinſecus poſita, ut monilia.* τὰ περιδέραια, *inquit Ariſtoteles, quæ uox generalis eſt, & ampla: neq; monilia tantū complectitur: ſed ita libuit Paccio uertere. Aliud exemplum citat Ariſtoteles ex tragœdia, quæ inſcribebatur* Τυρὼ, *in qua agnitio fiebat* διὰ σκάφης, *de ea legere eſt in Scholijs Apollonij, ubi hæc ſunt uerba:* Τυρὼ ἡ Σαλμωνέως θυγάτηρ ἔτεκεν ἐκ Ποσειδῶνος Νηλέα, καὶ Πελίαν, ἔπειτα γαμεῖται Κρηθεῖ τῷ Αἰόλου, καὶ τίκτει Αἴσονα, Φέρητα, *& quæ ſequuntur. Fabulam Tyrus citat Athenæus ex Sophocle lib. III. & lib. XI. ubi hæc ſunt uerba:* Σοφοκλῆς δὲ Τυροῖ περιεστῶσαν μέσην τράπεζαν ἀμφὶ σιτία τε καὶ καρχήσια τὴν τράπεζαν φάσκων περιειληλυθέναι τοὺς δράκοντας, καὶ γράφει. περὶ τὰ σιτία, καὶ τὰ καρχήσια, ἔθος γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις ἐπὶ τῆς τραπέζης κεκραμένα τιθέναι ποτήρια. *Vſus autem duplex eſt horum ſignorum, ad conficiendam agnitionem. alius* χείρων, *hoc eſt minus probatus, & deterior, alius* βελτίων, *id eſt præſtantior, & probatior. Vſus deterior eſt, cum fit confirmandæ agnitionis cauſa: & ut ipſe ait,* ἕνεκα πίστεως, *ut in Vlyſſe, ex cicatrice, qui tamen aliter agnitus fuit à nutrice, & ſubulcis. Locus hic legi poteſt apud Homerum in Odyſſea lib. XVIII. & libro XX. nam Euryclea pedes Vlyßis lauans ex cicatrice illum agnouit. Eumæus uero & Melanthius nō agnouerunt quidem ipſi Vlyſſem: ſed ille ſe agnoſcendum præbuit: cum eandem oſtendiſſet cicatricem: ideò Ariſtot. in cōtextu ait, aliter à ſubulcis, aliter à nutrice agnoſci Vlyſſem. Verſus Homeri ſuperius appoſuimus, in quibus Euryclea dum lauat illius pedes, Vlyſſem agnoſcit: non eſt igitur neceſſe, ut rurſus apponamus. Rurſus, in quibus agnoſcendum ſe Vlyſſes præbet ſubulcis, hi ſunt lib. XX. Odyß.*

αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τῶν γε νόον νημερτέ' ἀνέγνω,
ἐξ αὖτις σφ' ἐπέεσσιν ἀμειβόμενος προσέειπεν

A *των, quam lectionem, etiam ſi coniectura potius quadam uideo ita conglutinatam, libenter ſequor: donec uerior ex probabiliore aliquo libro proferatur: totum igitur locum ita legendum cenſeo. ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ ἐκ τῶν ὑφασμάτων. Verum his omiſſis, quatenus ad Ariſtotelis ſententiam ſpectat: ſciendum cum duas habeat Euripidis Iphigenia agnitiones, alteram Oreſtæ erga Iphigeniam per epiſtolam, alteram Iphigeniæ erga Oreſtem, per textam ueſtem: priorem illam eſſe ἔντεχνον, qualẽ explicat Ariſt. in ſecunda ſpecie collocandam. Poſteriorem autem eſſe ἄτεχνον: qualem in prima ſpecie diximus reponi debere: nam fit poſterior hæc ab Oreſte, ἕνεκα πίστεως, & peripetiam non habet, ſicuti prior illa, euidentem, & fortuitam. Eſt apud Sophoc. quoq; in Electra agnitio: in qua ſe Oreſtes ſorori agnoſcendum præbet, ἐκ τῆς σφραγῖδος. hæc uerò fit ἕνεκα πίστεως cum enim adduci non poſſet ad credendum Electra Oreſtem uiuere, illumq; eſſe, quo cum loquebatur, eo modo fidem facit. Verſus hi ſunt.*

ὀρ. ὥσπερ ἔμψυχός γ' ἐγώ,
ἠλ. ἦ γὰρ σὺ κεῖνος;
ὀρ. τήνδε προσβλέψασά μου
σφραγῖδα πατρὸς, ἔκμαθ' εἰ σαφῆ λέγω.
ἠλ. ὦ φίλτατον φῶς.

ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. δι' ὃ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστὶν, ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν, καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή.

Hæc itaq; pro arbitrio poëta profert, non ipſa fabula, ideoq; in peccatum ſupradictum facilem lapſum habent, quippe nonnulla afferre permiſſum eſt: ut in Sophoclis Tereo radij uox.

Huiuſmodi ſigna, ex quibus ſecunda hæc agnitio conſtat: excogitantur, confinguntúrq; ab ipſo poëta, pro ſuo arbitratu. Sed magnum periculum impendet, ne iudicio labatur in ijs excogitandis, & confingen-
B *dis: nam non omnia conueniunt tragœdiæ: nihilq; confingendum eſt præter ueriſimile, & probabile: ſicuti antea ſæpe docuimus, omniaq; ſunt accommodanda ad ſenſus, qui poëticæ facultati inſeruiunt. Periculũ uerò ideo ineſt in hac re, quia parum abſunt à uitio: ac planè in huiuſmodi facilè decipiũtur homines. Sunt igitur diligenter conſideranda: quæ liceat, quæúe non liceat cõfingere: nam quãuis dicat aliquis, nihil quod animæ expers ſenſusq; ſit, loquens aut uocem emittens ullam, in ſcenam poſſe induci, quia id non patitur natura, & ſimilitudo ueri: tamen ſæpe uideas nonnulla eiuſmodi concedi poſſe, quale eſt illud Catulli carmen, in quo Ianuam loquentem facit: nam aut proxima quadam affinitate rerum, aut ipſorum poëtarum authoritate, aut ratione aliqua diuina quæ ſubſit, ſupra captum mortaliũ, uitioſa uideri non debent, quamuis præter ueriſimile proferantur. Huius uerò rei probandæ cauſa exemplum affert ex Sophoclis tragœdia, quæ inſcribebatur Tereus: his uerbis, καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ. manu ſcripti libri duo habent οἷον ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ, nam illa dictio καὶ, cum ſuo non fungeretur coniungendi munere, obrepſiſſe in alienum locum importunè uidebatur. Sophocles induxerat in eam fabulam Terei, uocem emiſſam è radio: nam κερκίδα uocamus radium, quo texentes utuntur, facilè ſuſpicari poßit aliquis, agnitionem aliquam confictam fuiſſe à Sophocle, quæ ducebatur ex radij uoce, præter ueriſimile quidem: ſed adeò aptè excogitatam, ut reprehendi non poſſet. Citat Athenæus libro tertio Canthari poëtæ Tereum ubi loquitur de Cydonijs malis. Philomela narratur à Tereo uitiata: cui præterea linguam exectam aiunt ab eodem, ne ſtuprum panderet: ſed illam acu pinxiſſe rem totam, quaſi ſcripſiſſet: aptè deſcriptis literis. Huius igitur fabulæ actionem tragicæ cum conſtituiſſet Sophocles, fortaſſe agnitione aliqua cum opus eſſet in tragœdia, eam à radij, quod texentium mulierum inſtrumentum eſſe conſtat, uoce deduxit: planè mihi uideor rem ipſam, & ſi non extat tragœdia, intueri. Sunt in Epigrammatum Græcorum libro primo uerſus hi, quibus poëta quidam eleganter exprimit ſermones Philomelæ acu pingentis, & ſcelus Terei pandentis ſorori Procnæ.*

χαῖρε Πρόκνη παρὰ σεῖο κασιγνήτης Φιλομήλης
χαίρειν εἰ τόδε γ' ἐστίν. ἐμοῦ δὲ σοι ἄλγεα θυμοῦ
πέπλος ἀπαγγέλλει, τά μοι λυγρὸς ὤπασε Τηρεύς.
ὅς μ' ἔρξας βαρύποτμον ἐν ἕρκεσι μυλονομήων.
πρῶτον παρθενίης, μετέπειτα δὲ νόσφισε φωνῆς.

de Tereo fabula Anaxandridæ comici meminit Athenæus lib. nono. ἀναξανδρίδης Τηρεῖ.

ὀχευομένους δὲ σῦς κάπρους.
καὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας θεωροῦσιν ἀσμένοι.

de eadem autem fabula Tereo quid ſentiat, profert ibidem Athenæus, ex Chamæleonte his uerbis: ἐπεὶ δὲ τοῦ κωμικοῦ τούτου ἐμνήσθην, καὶ οἶδα τοῦτο τὸ δρᾶμα τὸν τηρέα κεκριμένον ἐν πρώτοις, ἐκθήσομαι ὑμῖν ἄνδρες φίλοι ἃ εἴρηκε περὶ αὐτοῦ χαμαιλέων ὁ ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ κωμῳδίας, γράφων οὕτως. ἀναξανδρίδης διδάσκων ποτὲ διθύραμβον ἀθήνησιν εἰσῆλθεν ἐφ' ἵππου. καὶ ἀπήγγειλέ τι τῶν ἐκ τοῦ ᾄσματος. ἦν δὲ τὴν ὄψιν καλὸς, καὶ μέγας, καὶ κόμην ἔτρεφε, καὶ ἐφόρει ἁλουργίδα, καὶ κράσπεδα χρυσᾶ. Solebat Anaxandrides (quod lepidum eſt, & dignum cognitu) Fabulas, quæ populo non placuiſſent, ſcindere, atq; ad Pharmacopolas mittere, ut inuoluerent thus, et ſcombros. Sicuti etiam Catullus ait ridens ineptos uerſus cuiuſdam.

Pleni thuris & inficitiarum, & Horat. non ſemel, alijq; poetæ. Verba Athenæi ex Chamæleonte ſunt hæc. πικρὸς δὲ ὢν τὸ ἦθος ἐποίει τι τοιοῦτον περὶ τὰς κωμῳδίας, ὅτε γὰρ μὴ νικῴη λαμβάνων ἐδίδου εἰς τὸν λιβανωτὸν κατατέμνειν, καὶ οὐ μετεσκεύαζεν ὥσπερ οἱ πολλοί, καὶ πολλὰ ἔχοντα κομψῶς τῶν δραμάτων ἠφάνιζε, δυσκολαίνων τοῖς θεαταῖς διὰ τὸ γῆρας, θαυμάζω ὅπως, καὶ ὁ τηρεὺς περιεσώθη μὴ τυχὼν νίκης, καὶ ἄλλα δράματα τῶν ὁμοίων τούτῳ.

Τρίτη δὲ ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. ὥσπερ οἱ ἐν κυπρίοις τοῖς δικαιογένους. ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν ἔκλαυσε. καὶ ἡ ἐν ἀλκινόου ἀπολόγῳ. ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν.

Tertio per reminiſcentiam fit, dum ſpectando aliquid, in animũ quid reuocamus, quemadmodum in Dicæogenis Cyprijs, picturam quidem ille inſpiciens ingemuit: & in ſermone apud Alcinoum audiens citharœdum Vlyſſes. ex recordatione fleuit, uel agnitus eſt.

Tertia agnitionis ſpecies declaratur ab Ariſtotele, quæ fit per memoriam. Vertit Paccius, per reminiſcentiam. Ac ſanè miror uirum alioqui doctiſs. ignoraſſe, quid eſſet diſcrepantiæ inter memoriam, & reminiſcentiam, præſertim apud Ariſtotelem, nam is reminiſcentiam uocat ἀνάμνησιν, *reminiſci autem appellat* μνημονεύειν. *ſic enim librum illum ſuũ inſcribit, ſed allatis definitionibus ex Ariſtotelis libro,* περὶ μνήμης, καὶ τοῦ μνημονεύειν, *oſtendamus, qualis utraq; ſit: & utra huic loco conueniat. Memoriam ait eſſe Ariſtoteles, rei abſentis quidem maximè propriè, præſentis quoq;, nõ tamen rei, ſed imaginis rei ipſius. Reminiſcentiam uerò, eſſe reparationem lapſæ memoriæ ex quibuſdam ueſtigijs, quæ adhuc reliqua erant in cogitatione, & ideò dictum eſt ante à nobis hanc fieri ſemper, intercedente obliuione. Hinc Ariſtoteles, docet in libro de reminiſcentia, eam ab his locis reparari, à ſimili, à contrario, à proximo, & huiuſmodi, quæ qui uolet, poterit illic copioſius legere. Exemplum huius agnitionis, quæ per memoriam fit, affert Ariſtoteles ex Decæogene in Cyprijs. alterum quoq; ex Homeri Odyſſea in ſermone, qui habetur apud Alcinoum Regem Phæacum in conuiuio. Verſus*

Homeri hi ſunt libro octauo.

ὡς οἱ μὲν ἐϋσσέλμων ἐπὶ νηῶν,
βάντες ἀπέπλειον πῦρ ἐν κλισίῃσι βαλόντες
ἀργεῖοι. Paulò poſt.
ἤειδεν δ' ὡς ἄστυ διέπραθον υἷες ἀχαιῶν,
ἱππόθεν ἐκχύμενοι κοῖλον λόχον ἐκπρολιπόντες.
ἄλλον δ' ἄλλῃ ἄειδε πόλιν κεραϊζέμεν αἰπήν.
αὐτὰρ ὀδυσσῆα προτὶ δώματα δηϊφόβοιο. Et quæ ſequuntur.
Paulò poſt.
ταῦτ' ἄρ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτὸς, αὐτὰρ ὀδυσσεὺς
τήκετο, δάκρυ δ' ἔδευεν ὑπὸ βλεφάροισι παρειάς.
ὡς δὲ γυνὴ κλαίῃσι φίλον πόσιν ἀμφιπεσοῦσα,
ὅς τε ἑῆς πρόσθεν πόλιος, λαῶν τε πέσῃσιν
ἄστεϊ καὶ τεκέεσσιν ἀμύνων νηλεὲς ἦμαρ
ἡ μὲν τὸν θνήσκοντα, καὶ ἀσπαίροντ' ἐσιδοῦσα.
ἀμφ' αὐτῷ χυμένη λίγα κωκύει.
ὡς ὀδυσσεὺς ἐλεεινὸν ὑπ' ὀφρύσι δάκρυον εἶβεν. Et quæ ſequuntur.

Hanc

A *Hanc agnitionem imitatus eſt uergilius lib. primo Aeneidos ubi Aeneam facit intuentem picturam, quæ erat in templo, rerum Troianorum: atq; ex ea recordatum huius atq; illius Herois non ſine lachrymis: ſuiq; ipſius.*

Sic ait, atq; animum pictura paſcit inani,
Multa gemens, largoq; humectat flumine uultum.
Nanq; uidebat uti bellantes Pergama circum Et quæ ſequuntur.
Nec procul hinc Rheſi niueis tentoria uelis.
Agnoſcit lachrymans.

Talem picturam, in ſuo poëmate expreßit uetuſtißimus poëta Dicæogenes, ex qua orireturr recordatio præteritorum malorũ, magno cum luctu: nam ſicuti recordatio præteritæ felicitatis, & uoluptatis iucunda eſt, ſic infelicitatis recordatio dolorem affert: ac ſanè de hac re copioſius aliquantò loqui non grauarer, quia locus poſtulat, niſi ſperarẽ me propediem editurum Philoſophica problemata ex poëtarum uerſib. excerpta. Verba in contextu Ariſtotelis illa, ὥ ἡ ἐν ἀλκινόυ ἀπολόγῳ, quæ uertit Paccius. Et in ſermone apud Alcinoum, Aliter in manu ſcriptis libris leguntur: nam & meus & alij duo, qui ſeruantur in Medicæa bibliotheca, ita habent, καὶ ἡ ἐν ἀλκινόου ἀπὸ λόγου. Senſus eſt Si ita legas. Cum dixiſſet agnitionẽ fieri ex recordatione, ſeu memoria, memoriam ſignificare uoluit Ariſtotel. excitari in nobis aut inſpectione imaginum, quæ referunt, repreſentantq; nobis, ea, quorum tunc uehementius recordamur, aut recitatione ſermonis alicuius, in quo audiamus illarum rerum mentionem fieri, quarum memoria ſtatim excitatur: duplici igitur modo talem memoriam in nobis gigni docuit Ariſtot. Sed Paccius, quòd non intellexit, perperamq; uertit hæc uerba, non diſtinxit, quo fit, ut perſpici ſatis non poßit in illius uerſione duplex hic memoriæ, agnitioniſq; modus, de quo loquitur Ariſtot. nam apud Homerum alter horum fit ἀπὸ λόγου. id eſt à ſermone, quem audiens Vlyſſes apud Alcinoum, ſtatim recordatus eſt illorum omnium, quæ in eo ſermone proferebantur. Quod ſi hanc lectionem ſequaris, ἐν ἀλκινόου ἀπολόγῳ, non repugnabo ſi ἀλκίνου reponas, Eraſ. in adagijs, duob. in locis refert ἐν ἀλκίνου ἀπολόγῳ, uetus adagiũ fuiſſe & Platonis uerba refert quæ ſunt lib. X. de Rep. ἀλλ' οὐ μὲν τοι σοι ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρός. & quæ ſequuntur. Rurſus idem cum declaraſſet locum illum referri debere ad alcinoum Homericum, & ex Iulio pollu. lib. 6. & ex Rhet. Ariſtot. li. 3. rem in dubium reuocauit. Aelianus de uaria, Hiſt. lib. 3. ait Homeri poëmata olim diuiſa fuiſſe in partes, quarũ certa circumferebantur nomina

B *uulgo nota, & odiſſeæ has refert τὰ ἐν πύλῳ, τὰ ἐν λακεδαίμονι, καλυψοῦς ἄντρον, τὰ περὶ τὴν σχεδίαν, ἀλκίνου ἀπόλογοι, τὰ περὶ κίρκης νίπτρα, & quæ ſequuntur, ſed quia locus eget declaratione, addo nonnulla. Alcinum, non Alcinoum debere intelligi eo loco puto. Nam Alcinum, refert idem Aelianus lib. XII. ubi multos multorum educatores recenſet, educatorem fuiſſe Vlyßis: qui ut illum institueret ad uirtutem tales apologos ipſi referebat puero, quos poſtea Homerus recitantem facit illum ualde artificioſe. Huius Alcini meminit Herodotus in uita Homeri, aitque illum, Mentoris Itacenſis patrem fuiſſe. Hinc igitur factum ut dicerentur ἀλκίνου ἀπόλογοι. Plutarchus quoque in libro ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' ἐπίκουρον huius apologi meminit: ſed Vlyßis uocat, nõ Alcini, his uerbis, τίς δ' ἂν φάγοι πεινῶν, καὶ πίοι διψῶν τὰ φαιάκων ἥδιον, ἢ διέλθοι τὸν ὀδυσσέως ἀπόλογον τῆς πλάνης. Sunt uerò in contextu & illa uerba perpendenda τὸ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα, id eſt conſpicatum aliquid ſentire. uel cum aliquid aliquis uiderit, rurſus id ſenſu percipiat, exempli cauſa. Conſpicatus ego fui Athenis Socratem, eundem poſtea in Gallia pictũ uidens, illius recordor ſtatim. Sed Ariſtoteles ait. αἰσθέσθαι, quia non ſemper memoria fit, ex ſenſu uidendi: nam tantundem fiet, ſi audiero aliquem loquentem: ex ſermone, in quo illius mentio facta ſit: Colligo igitur ſummatim ea, quæ dicta ſunt. Memoria fit, quotieſcunq; aliquem conſpicati prius, & allocuti, rurſus eundem intuemur, aut alloquimur. Nec tamen refert intuearis rurſus ipſummet, aut imaginem ipſius expreßam, tantundem enim memoria ex pictura renouabitur, atq; hic primus eſt modus, qui fit per ſenſum oculorum. Memoria eadem fit etiam quotieſcunq; aliquem prius conſpicati fuimus, aut aliquid geßimus: rurſus audimus aliquem de ijs loquentem: ſermo enim ille memoriam affert: atq; alter hic eſt modus, qui ad ſenſum aurium pertinet: fitq; audiendo: utrunq; igitur uolens complecti, atque exprimere Ariſtoteles, ait αἰσθέσθαι generali uocabulo, ſentiendi, uſus, quia per utrunque ſenſum memoria fit.*

Τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ, οἷον ἐν χλοηφόροις. ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν, ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἢ ὀρέστης, οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν, καὶ ἡ πολυΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς ἰφιγενείας. εἰκὸς γὰρ τὸν ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι.

Quartus

Quartum per ſyllogiſmum: ut in Cloëphoris, quod ſimilis quidam acceſſit ſimilis autem præter Oreſtem nemo: Oreſtes ergo acceſſit. tum quod Polyidis de Iphigenia eſt, ueriſimile eſt enim ratiocinatum fuiſſe Oreſtem: quòd, cum immolata ſoror fuerit, ſibi quoque, ut immoletur, contingere. A

Nunc declarat Ariſtoteles, quartam ſpeciem agnitionis, quæ fit per ratiocinationem, hanc uocat Ariſtoteles συλλογισμὸν, *quia colligitur ex eo quid erat ante notum neque diſcrepat à forma ſyllogiſmorum, quàmuis fortaſſe ſimpliciore quodam modo, & latius hic accipitur, neque adeò exacte. Ducitur uerò huiuſmodi ratiocinatio, ex qua oritur agnitio, à ſimilitudine aut morum, aut ſtaturæ corporis: exemplum eſt ex Cloëphoris, huiuſmodi. Acceſſit quidam ſimilis: Nemo ſimilis præter Oreſtē, ergo acceſſit Oreſtes. Satis patet, quam elegans, artificioſaq́; agnitio ducatur ex ratiocinatione in hoc exemplo, erat enim illud notum, ac probatum: neminem ſimilem illi eſſe præter Oreſtem, ex qua altera ſimul propoſitione, concluſio ducitur. Videtur aliquis poëta loquens de Iphigenia tali uſus ratiocinatione, ſeu de Electra: nam Sophocles in hac, Euripides in illa inducit agnitionem erga Oreſtem, alio tamen modo, ſicuti patet: nam diuerſæ ſunt fabularum conſtitutiones, diuerſa epiſodia, diuerſæ ſolutiones quoq́;, etiam ſi circa eandem perſonam, & actionem uerſantur: quòd ſuperius copioſe docuimus unum hoc in præſentia de Cloëphoris dicam: Morem fuiſſe apud Athenienſes ſacra Cereris celebrari: quo tempore uirerēt ſegetes: nam* χλόην *gramen, uirentemq́; herbam uocabant. Sacerdotes uero dicti à reipſa* χλοηφόροι, *ſicuti in alijs eiuſdem ſacris dictæ* κουροφόροι *de quibus quia paſſim apud Græcos: & Latinos multa legi poſſunt: ideo à me prætermittuntur. Alterum Exemplum affert Ariſtoteles, ex Polyide Sophiſta, qui poſtea tragœdias ſcripſit, eſt autem huiuſmodi: Oreſtes cum audiſſet mactatam Iphigeniam ſororem iuſſu patris, facile ratiocinari potuit ſe quoque mactatum iri, quòd eſſet eius frater, atq; hæc ſanè eſt illa ratiocinatio, qua utimur, quotieſcunq; timemus aut commiſeramur: nam cum uidemus, hominem ſimilem nobis malum aliquod, & incommodum fuiſſe perpeſſum: timemus ſtatim, ne aliquando idem nobis accidat, ac omnis planè timor ille, & commiſeratio fit per ratiocinationem, licet uerò ſuſpicari ex hoc exemplo, uarijs modis à ueteribus in tragœdijs conficta epiſodia: plurimi enim refert, qualia ſint, quamq́; cohærentia cum actione: nam (uti toties dictum eſt) in hoc omnis uerſatur poëtarum induſtria: poſſuntq́; pro ſuo iure Epiſodia uaria excogitare: modo actionem ipſam non mutent. Exemplum ſi quæras præter ea, quæ dicta ſunt antè, poterit hoc cognoſci, ex Macareo, qui imprudens, latensq́; ſe ipſum, concubuit cum ſorore: mox tamen agnouit, ſed anteaquàm agnoſceret, inducebatur ab Euripide ſuadens Aeolo patri, ut ſorores fratribus deſponderet, coniugijq́; uinculo iungeret, rem quippe ſuam Macareus agebat, at inſcius, imprudensq́;, uti diximus. Actio igitur hæc eſt:: ut dicatur Macareus imprudens cum imprudente, ignoranteq́; idipſum ſorore coiuiſſe: ad quem uerò modum referenda ſit, ſatis patet ex ijs, quæ ſuperius declarata ſunt. reliqua, ut magis artificioſa eſſet fabulæ peripetia, excogitata ſunt ab Euripide, atq; Epiſodijs incluſa, de hac re meminit Dionyſius Halicarnaſſeus libro ſecundo,* περὶ ἐσχηματισμένων λόγων, *ubi ait, ab oratore multa eo artificio proferri, ut diſſimulanter, atq; inconſultò dicta uideantur, quæ tamen poſtea conſultò dicta uideri poſſint, exemploq́; id probat Demoſthenis, mox ex Aeolo Euripidis hæc profert.* ἀλλὰ καὶ εὐριπίδης δι' ὅλου λόγου διοικήσεως σχῆμα περαίνει ἐν ὅλῳ δράματι πρότερον δὲ δείξομεν ἐν ὅλῳ δράματι. ἐν μέρει τινὶ σχῆμα διοικούμενον, ἐν γὰρ αἰόλῳ ὁ μακαρεὺς δεῖν, ὁμιλήσας τῇ ἀδελφῇ καὶ λανθάνων, καὶ συμβουλεύων τῷ πατρὶ τὰς ἀδελφὰς τοῖς ἀδελφοῖς συνοικῆσαι. ἵνα τὸ οἰκεῖον διοικήσηται καὶ οὕτως ἐσχημάτισται ὁ λόγος κοινῇ γνώμῃ, καὶ συμβουλῇ. *Hæc, atq; alia multa ſi nonnulli noſtræ ætatis homines alioqui doctiſſimi, qui tragœdias ſcribunt: diligenter conſideraſſent in hac eadem Macarei actione conſtituenda: non tam procul aberraſſent à ueterum norma, & artificio. Verùm redeo ad Polyidem: de eo qui uolet, legere nonnulla poterit apud Suidam. Exemplum ſimile illi eſſe poterit, ſi dicas Athenis exularunt multi philoſophi, probabile eſt igitur ratiocinatum fuiſſe aliquando Ariſtotelem, ſe quoq; exulaturum.* B

καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ θεοδέκτου τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν, ὡς εὑρήσων υἱὸν αὐτὸς, ἀπόλλυται, καὶ ἡ ἐν ταῖς φοινίσιν. ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον συνελογίσαντο τὴν εἱμαρμένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς. καὶ γὰρ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα.

Tale eſt illud in Theodectæ Tydeo ueniens ille, quaſi natum inuen-

turus

A turus extinguitur: & in Phœniſsis, quæ locum conſpicatæ inſtare ſibi fa- "
tum propterea commentæ ſunt, quoniam in fatis haberent, ibi debere "
mori: etenim in eo fuerunt expoſitæ. "

*Affert aliud exemplum Ariſtoteles ex tragœdia Theodectæ, quæ inſcribebatur Tydeus, non extat ſabula hæc, ideò difficile eſt rem totam exactè intelligere, de Tydeo quidem legitur apud Euripidem in Phœniſsis quiddam, quod ad illius calamitatem demonſtrandam pertinet, exulaſſe enim eum refert Euripides, & patria pulſum, ſicuti Eteocles quoque, qui ambo Adraſti erant generi facti, ſpe reuertendi in patriam, illius ope nixi. Verba Ariſtot. in contextu hæc ſunt. ὅτι ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν αὐτῆς ἀπόλλυται. Sed aliter ſe habent in manuſcriptis libris, tũ illis duobus, qui ſunt in Medicea bibliotheca, tum in eo, qui eſt a- "
pud me, nã ſic leguntur, ὅτι ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν, αὐτὸς ἀπόλλυται. quæ uerba multò ſunt aper- "
tiora, & magis pertinere uidentur ad rem, nam peripetiam quandam habent in ſe: & ſi agnitionis nullum "
ueſtigium apparet. De Tydeo multa legi poſſunt apud Statium, ideo nihil eſt neceſſe, ut ego plura proferã. Aliud exemplum affert Ariſt. ex eodem, ut opinor, Theodecte, Græcus contextus habet. καὶ ἡ ἐν φοινίσιν. quæ uerba planè nihil ſignificant. Paccius uertit Phœniſsis, ſed ego pro certo affirmo, cum Euripidis Phœniſſæ extent, non eſſe quidpiam ſimile in ea tragœdia, manuſcripti libri omnes habent ἐν τοῖς Φινίδαις, quam lectionem non prorſus reijcio, nam Phineum fortaſſe, aut Phinei filios aliquis tragica imitatione expreſſit, atq; Theodectes ipſe, ut opinor φοίνικα, & ſi Suidas ſcribat Φινείδης, itaq; poſtulat ratio. Niſi fortè legas φοίνιξιν. nam Athenæus fabulam Sophoclis citat lib. XI. ubi loquitur de Cinara. Idem quoq; Ionis Chij φοίνικα ſæpe nominat diuerſis locis, et Eubuli. Dijudicent docti, quid ſit hoc loco reponendum potius. ego magnopere ſequor manuſcriptorum librorum authoritatem, qui de Phineo, aut Phinei filijs quidpiam præſeferunt: nam Phineus uxoris ſuaſu filios excæcauit, ira Deorum poſtea & ipſe luminibus priuatus fuit, iniuriamq; diu paſſus eſt Harpyiarum: poſtremo ab Hercule peremptus, qui in ſylua deprehendit errantes filios Phinei excæcatos, & ab ijs cum audiſſet ſcelus patris, uehementer indignatus hominem peremit. Hinc tragœdiæ argumentum extitit de Phinei, & eius filiorum calamitate, inducebantur autem in eam tragœdiam mulieres, quæ conſpicatæ locum, in quo antè audierant ſe morituras, ſtatim ſecum*

Phineum Aeſchyli citat Athenæus 208 Is et Theopõpi 322.9.

B *ſupputantes locum illum ita uocari, agnouerunt ſibi impendere exitium. Atq; hæc quidem agnitio eſt ex ratiocinatione. Non diſsimilis agnitio eſt illa Oedipodis ἐπὶ Κολωνῷ apud Sophoclem, quam ſuperius retulimus.* "

ἔστι δέ τις καὶ συνθετὴ ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου, οἷον, ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ "
ψευδαγγέλῳ, ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει. ὁ δὲ ὡς δὴ ἐκείνου ἀνα "
γνωριοῦντος, διὰ τούτου ἐποίησεν παραλογισμόν. "

Huic & adiungitur illud, quod in theatro per paralogiſmum fit: ex- "
empli gratia, in Vlyſſe falſo nuncio, hic quidem arcum cogniturum ſe di "
xit, ille uerò tanquã arcu cognoſcẽdo ab eo, propterea paralogiſmũ facit. "

Poſtquam ſatis multis exemplis declarauit Ariſtoteles, qualis ſit agnitio, quæ fit per ratiocinationem exponit quintam Agnitionis ſpeciem: quam ait compoſitam eſſe ex paralogiſmo theatri: qui paralogiſmus ſpeciem quandam habet ſyllogiſmi. nihil enim aliud eſt paralogiſmus, quàm falſa ratiocinatio, quæ repræhendi poteſt, quòd in ea ex ijs, quæ ſumpta ſunt, non conceditur unum, pluráue, (ſic enim Cicerò ait lib. primo de Inuentione, capite de reprehenſione) quod recentiores uocant peccare in materie. Sed conſideremus hunc locum aliquantò diligentius, eſt enim perquàm difficilis, at obſcurus. Paralogiſmus non ita exactè debet accipi hoc loco dictum, ut ſolet apud Dialecticos, in una tantum concluſione, ſed referri ad totam fabulam, ſeu partem fabulæ, in qua agnitio fit: recenſenturq; ea, quæ conſequuntur agnitionem, nam in tragœdia agnitio per paralogiſmum uocatur ex ſimilitudine eius paralogiſmi: dè quo loquuntur Dialectici, Sicuti enim omnis argumentatio, quæ propter aliquam ex ijs cauſis, quas enumerat Ariſtoteles in libro τῶν ἐλέγχων, ubi agit de Paralogiſmo, minus colligit, atque concludit eo nomine uocatur: Sic apud tragicos agnitio per paralogiſmum dicitur, quæ minus firma eſt, quia priora, ex quibus deducitur aut falſa ſunt: aut parum ſolida, præterea ſicuti ſæpe contingit, ut paralogiſmo ſæpe decipiantur ij, quibus cum ſuſcepta eſt diſputatio, ſi parum perſpicaces fuerint in initio argumentationis perſpiciendo, antequam concludatur, ſic ſæpè fit, ut poëtæ tragici agnitionem faciant inter aliquos, parum ueram, fit autem huiuſmodi quotieſcunque ex rebus ignoratis, ueluti cognitis deducitur, errore illius, qui antecedentia agnitionem non uidet repugnare agnitioni ipſi, & ijs quæ conſequuntur agnitionem. Atq;, ut exem-

plis

plis omnia patefaciamus, res ita ſi ſe habet. Socrates Romæ non fuit unquàm, aitq; ſe nō fuiſſe, uerum agno ſcere ſe pictam in tabella urbem, ſingulasq; regiones urbis, Theatra, Turres, Templa, & domos. Repugnantia hæc ſunt: aliquid non uidiſſe unquàm: & dicere ſe agnoſcere poſtea, nam nihil recognoſcimus, niſi ante prius conſpeximus. Verum eſto, aliquis non animaduertens illa repugnantia eſſe, cum eo loquitur, de rebus, quæ Romæ factæ ſunt, deq; ſingulis hominibus, templis, ædibusq;, ac ſi Romæ ille diutius eſſet commoratus, poſſetq; agnoſcere ipſam. Sermo hic quia habetur cum eo, uidetur fieri per paralogiſmum. Exemplum, quod affertur ab Ariſtotele, huiuſmodi eſt, in tragœdia quæ inſcribebatur, ὀδυσσεὺς ψευδάγγελος quidam dixit ſe arcum eſſe cogniturum, quem antea nunquàm uiderat, hæc ſibi repugnant, ut patet, Alter uerò tanquàm ſi ille agniturus fuiſſet arcum, ita locutus eſt cum eo deinceps. Atque ſic in agnitione factus eſt paralogiſmus. Sed ſi quis roget, quomodo hic Theatri, ſpectatorumq; paralogiſmus eſt ab Ariſtotele uocatus? non potius eius, qui loquebatur cum eo, tanquàm ſi agnouiſſet? Reſpondeo in nonnullis fabulis neceſſe eſſe id aliquando fieri, egereq; ſummo artificio? cum aliter agnitio confici non poßit, neque ſolutio fabulæ. Adde quod tragœdia illa uocabatur ψευδάγγελος, id eſt falſa nuncians, qui falſa nunciat, decipiat alterum oportet mentiendo, artificioſe igitur poëta is confinxiſſe uidetur falſam agnitionem per paralogiſmum, ſic enim poſtulabat fabulæ ratio, ne quis fortaſſe credat id uitio poëtæ factum, induxit igitur ſtolidum hominem poëta, (quiſquis ille fuit) deceptum repugnantibus illis duabus rebus, quæ ſunt arcum non uidiſſe, & arcum tamen ſe agniturum, artifex enim mendacij hoc laqueo hominem irretiuit, ut poſtea multa alia ab eo eliceret. Spectatorum uerò gratia hic fit paralogiſmus, ut decipiantur, etiam ipſi, ſi minus obſeruent mentientis artificium, uix enim à paucis, beneq; peritis hominibus paralogiſmi cognoſcuntur. Ariſtoteles lib. Rhetoricorum II. non longe à fine, locum ſimilem demonſtrat apud oratores in cauſis. Solent enim ſæpè amplificare factum antequā oſtendunt factū. Exempli cauſa. Roſcius parricidij accuſatur. Conatur accuſator miris modis amplificare ſcelus, eiusq; fœditatē, & atrocitatē oſtendere antequàm coniecturis probarit ab eo patrem peremptum, quod Roſcius inficiabatur. Si iudices igitur, patiantur ſe tranſuerſos agi turbulenta illa oratione, ut damnandum cenſeant parricidij Roſcium, nec animaduerterint, factum non fuiſſe probatum, fiet ab oratore callido paralogiſmus, quo decipiet parum cautos iu-
» *dices. Verba Ariſtot. ſunt.* ἄλλος δὲ τόπος τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν, τοῦτο δ' ἐστὶν
» ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν αὐξήσει τὸ πρᾶγμα. ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν, ὅταν
» ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ, ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται, οὔκουν ἐστὶν ἐνθύμημα
» παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν τὸ δεδειγμένου *Græcus Ariſt. interpres,*
» *rectè locū hunc interpretatur, & aptè, his uerbis,* ὅταν πρὸ τοῦ δεῖξαι, ὅτι ὁ δεῖνα ἐφόνευσεν, αὐξήσῃ
» τὸ πρᾶγμα ὡς μέγα, καὶ δεινὸν τὸ παρὰ τοῦ δεῖνα πραχθὲν, δοκεῖ γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἄλλως πρὸς αὔ-
» ξησιν ἐχώρησε τοῦ πράγματος, εἰ μὴ ἐδόξεν ὁμολογουμένως τοῦτον φονεύσαντα. *Paulò poſt* δο-
» κεῖ γὰρ πρὸ τοῦ ἀποδεῖξαι ὅτι πεποίηκεν ὁ φεύγων τὸν φόνον, καὶ ταῦτα μὴ δείξας τοῦτ' αὐτὸ ὁ
» γὰρ ἀκροατὴς παραλογίζεται, καὶ ἀπατᾶται, ὡς οἴεται τὸν κατηγοροῦντα ἀποδεῖξαι ὅτι ἐποίησεν
» ὁ φεύγων τὸν φόνον ἐν τῷ ἀκοῦειν αὐτοῦ χωροῦντος πρὸς αὔξησιν τοῦ πράγματος. *Sic iam, o-*
pinor, patet locus, qui ante obſcurißimus uideri poterat.

» Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τῆς ἐκπλήξεως
» γιγνομένης δι' εἰκότων, οἷον, ἡ ἐν τῷ σοφοκλέους οἰδίποδι, καὶ τῇ ἰφιγενείᾳ. εἰ-
» κὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα, αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πε-
» ποιημένων σημείων, καὶ περιδεραίων.

» Omnium uerò optima ex parte rerum agnitio eſt: à qua uidelicet ex
» ueriſimilibus admiratio ipſa paritur, qualis illa in Sophoclis Oedipode:
» & in Iphigenia. Siquidem ueriſimile eſt literas hanc mittere cupiuiſſe,
» Huiuſmodi enim ſolæ abſque ullo uel impreſſo ſigno, aut etiam extrinſe
» cus, ut monile, fiunt.

Sexta agnitionis ſpecies eſt, quæ enaſcitur ex rebus ipſis paulatim deducta ſecundum uerißmile, aut neceſſarium, cum magna admiratione, & ſtupore animi illius qui agnoſcit, tum etiam aliorum omnium, qui audiunt. Atque ſane ita debet intelligi locus hic, cū in actione ipſa aliquid ineſt, ex quo exiſtit agnitio, quod quale ſit declaratur exemplo allato ex tragœdia Sophoclis Oedipode Tyranno. Cum enim Tireſias uates inceſtatum Oedipodem dixiſſet cæde Laij, neq; adduci ad id credendum poſſet Oedipus, ſed exiſtimaret potius,

A *potius, uatem à Creonte corruptum talia protuliſſe, ferueretq; ira, ſuperueniens nuncius, qui illi nunciauit mortuum Polybum patrem, uocariq; illum à Corinthijs ad regni adminiſtrationem, dumq; ſe redire Corinthum nolle affirmat Oedipus, metu inceſtandæ matris, (ſic enim acceperat ab Oraculo) ille uerò ut metu Oedipodem liberaret ait, matrem illam ipſius non eſſe: paulatimq; dum narrat ut à paſtore inuentus in ſylua, ubi fuerat infans expoſitus, allatusq; Corinthum ad Polybum Regem, et ab illo educatus fuiſſet, agnitionem uides enaſci ex ipſa narratione, quæ circa actionem fabulæ uerſatur, neq; extrinſecus ſumi ab ulla re, ſed ne confingi quidem ferè ab ipſo poëta, quia ex actione prorſus pendet, hæc quippè agnitio magnã admirationem affert auditoribus: tum etiam Oedipodi ipſi, mirisq; quibuſdam modis illius, cæterorumq; animos percellit, quia præter omnem ſpem contingit, & miſeriam affert, cum potiſsimum felicitas expectaretur, & ſolutio ab omni metu. Hæc commodè poterit quilibet attentè legens apud Sophoclem obſeruare, animaduertereq; quomodo ex actione ipſa, & rebus, quæ fabula continentur, agnitio tota exiſtat. Ac planè ſi diligenter conſideres, agnitio hæc, cum rebus ipſis tam rectè cohæreat, ſecundum neceſſarium uidetur eſſe ducta, tali igitur artificio uſus eſt Sophocles in ea tragœdia, quale neſcio, an in ulla alia, uel apud ipſum, uel alios poëtas perſpicere quiſpiam, ſed ne excogitare quidem, poſsit. Alterum exemplum affert Ariſtoteles ex Euripidis Iphigenia, in qua, ſicuti diximus omnis agnitio exiſtit ex ueriſimili, quia cõfinxit ſecundum probabile Euripides Iphigeniam epiſtolam ſcribere ad Oreſtem fratrem, in Græciam, cum nacta eſſet occaſionem eius mittendæ. Hæc agnitio, ſi conſideres, non ita inſita eſt in ipſis rebus, ſicuti prior illa Sophoclis, neq; tam arctè cohæret. Epiſtola enim illa præſefert quiddam, quod extra fabulam, actionemq; eſt, & ſi connectitur per Epiſodium miro quodam artificio. Huiuſmodi igitur ſunt agnitiones, quæ ex rebus ipſis ducuntur, atq; ex actione enaſcuntur, non autem à ſignis, quæ uel à poëta confingantur, uel ſint περιδέραια, ut annuli, monilia, & huiuſmodi. Verum dicat aliquis in Iphigenia duci agnitionem, ἐκ τῶν σημείων, & quidem περιδεραίων, hoc eſt ex annuli ſigillo, quod oſtendit Oreſtes. Reſpondeo in ea tragœdia duplicem eſſe agnitionem, & priorem quidem eſſe magis artificioſam, in qua Oreſtes agnoſcit Iphigeniam, Alteram uerò, in qua Iphigenia Oreſtem agnoſcit, minus eſſe artificioſam, quia ducitur ἐκ τῶν περιδεραίων. Sed de priore loquutum Ariſtotelem. Verba illa, ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων, καὶ*
B *περιδεραίων, non aptè uertit, neq; intellexit Paccius, cum ait. Huiuſmodi enim ſolæ abſq; ullo uel impreſſo ſigno, aut etiam extrinſecus, ut monile, fiunt, nam πεποιημένα σημεῖα appellauit Ariſtoteles, ea, quæ à poëtis confinguntur ex ueriſimili.*

Δεύτεραι δὲ αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

Ab his uero probantur, quæ ex ſyllogiſmo.

Poſtquam Ariſtoteles omnia genera agnitionum expoſuit, dijudicauitq; omnium præſtãtiſsimam agnitionem eſſe, quæ ex ipſis rebus, fabulæq; actione ducitur, exponit etiam, qualis ſecundo loco ſit collocanda, eam autem cenſet ſecundo loco ponendam, quæ fit per ratiocinationem. Atque ſummatim ut dicam, Ariſtoteles præſtantiores eas iudicauit eſſe agnitiones, quæ propius accederent ad eam, quam præſtantiſsimam eſſe dixit: eæ autem propius accedunt, quæ magis ex rebus inſitis in fabula & ipſis uiſceribus actionis ſumi uidentur. Extremo igitur loco ponendæ illæ, quæ ex ſignis ducũtur, atq; ex his illæ minus artificioſæ, quæ à ſignis extrinſecus poſitis in corpore, ut à monilibus, annulis, nam aliquantò præſtantiores ſunt, quæ ducuntur ex ſignis à poëta confictis, hac igitur norma agnitionum genera diſtinguit, ac dijudicat Ariſtoteles. Verba Græca, quæ ſunt in contextu aptius potuiſſent uerti, ſic. Secundo loco cenſendæ ſunt eæ agnitiones, quæ per ratiocinationem fiunt.

Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ᾽ αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι τὰ ὑπεναντία.

Cæterum conſtituere fabulas oportet, & ita eas elocutione conſtruere, ut quàm maximè rem ante oculos ponant, ſic enim quæ manifeſtiſsima fient poeta inſpiciens, perinde ac rebus, dum aguntur, interſit, cum decorum ipſum inuenerit, tum pugnantia minime illum latere poterunt.

Hactenus Ariſtoteles de moribus, quæ ſecunda erat tragœdiæ pars, atq; de generibus agnitionum exactè locutus eſt, aliud quidpiam aggreditur, quod maxime neceſſarium eſſe uidebatur iis, qui tragœdias eſ-

ſent aliquando ſcripturi. Non quiuis callet artem ſcribendi tragœdias, nam multi confuſe, temereq́; ſcribunt, nulla utentes partium diſpoſitione, neque perſpicientes ſatis, quid deceat, quidúe non deceat, ſæpeq́; extremas partes actionis ita effingunt, ut diſcrepent à primis, aut cum illis non cohæreant, neq; rationem habent auditorum, quorum oculis, auribusq́; in primis eſt inſeruiendum. Quid multis? abſona quàm plurima, & abſurda uideas in illorum ſcriptis. Ariſtoteles igitur dat hoc loco certam normam, & Methodũ, quam ſequi poëtæ debent in ſcribendis tragœdijs. Et nimirum eiuſmodi eſt, ut ſi exactè eam ſeruare uoluerint, nihil unquam perperam ſcripturi ſint, quòd iure reprehẽdi poßit. Velim igitur diligenter omnes legant, Obſeruentq́; METHODVM hanc præclaram Ariſtotelis, qua nihil utilius, nihil pulchrius excogitari poteſt. Primum præceptum eſt, ut poëta, qui aggreditur ſcribendam tragœdiam, fabulam conſtituat. Conſtituere autem fabulam nihil aliud eſt, quàm breuiter colligere, atq; explicare ſummatim actionem, cuius imitatio facienda eſt, ex hac re hoc capiet commodum, quòd facilè perſpiciet, qualis ſit fabula, quàm tragica, An peripetiam habeat, agnitionem, & perturbationem. An denique ſimplex ſit, an duplex. An tota, & integra, An una an plures Magni enim refert hæc omnia anteq̃ deſcribatur tragœdia, habere cognita. Sed non ſatis eſt ſimplici quadã ratione fabulã, actionemq́; conſtituere, conari etiã debet poëta ut aptis, ornatisq́;, ac maximè ſignificantibus uerbis eam conſtituat, ſibiq́; cultiore quadam forma expolitam ponat ante oculos, ſic enim facilius dilucidiusq́; perſpiciet, quid deceat, quidúe non deceat, quid ſuperfluum ſit, quid mutilum, non ſecus ac ſolet in Theatro ſpectator, auditorq́; ipſe, qui ſingula optimè dijudicat, omniaq́;, ſi quæ inſunt, perſpicit uitia fabulæ, & errata poetæ, dignoſcitq́; quid tenue, quid exile, quid nimis tumidum, quid redundans fuerit, recitatio enim ipſa & actio ſcenica omnia detegit uitia, quæ alioqui latent legentem, & ſcribentem. Poëta igitur, qui actionem fabulæ ornatè deſcriptam ſibi propoſuerit, quaſi ſpectator quidam in ſcena intuebitur ſingula exactè, intereritq́; ipſe agendæ fabulæ, maximum eſt iudicium uulgi, in picturis, poëmatibúsque iudicandis, nec mirum, ſi Cicero accommodatè ad aures uulgi ſæpè ſcribendum, dicendúmque oratoribus eſſe monet. acerrimus enim index populus eſt ſimul collectus in unum, omniáque ſubodoratur diligenter. Poëtæ difficillimus is eſt propoſitus in ſcribendo labor, ut inueniat τὸ πρέπον, inuentúmque diſpartiatur in ſingula genera perſonarum, moratámque aptè ab omni parte ſuam faciat orationem. Sed nulla uia facilior, apertiórque eſt ad inueniendum τὸ πρέπον, quàm ut fabulam conſtituat, ornatèque deſcriptam ſubijciat ſibi ante oculos, ſic enim fiet, ut ſtatim decorum uideat quale ſit, quomodóque ſeruari debeat. Cic. in Oratore ad Brutum ait. Nihil difficilius eſt in oratione, quàm quid deceat uidere, πρέπον appellant hoc Græci. Atque ſanè maxima erratorum pars in ſcriptis oratorum, et poëtarum prouenit ex huius ignoratione, ſummum uitium in oratione, ut ſint aliqua repugnantia, neq; conſentanea. Vitabitur igitur ab eo, qui perſpiciet τὸ πρέπον. perſpicietur autem facillime eo, quo eſt antè dictum, modo. A B

Σημεῖον δὲ τούτου, ὃ ἐπιτιμᾶ τῷ Καρκίνῳ. ὁ γὰρ ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν. ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχεραινόντων τοῦτο τῶν θεατῶν.

Argumento ſit illud: quod Carcino uitio datur, etenim Amphiaraus è templo exibat: id uerò: cum non uideret ſpectator, obſcurum fuit, cecidit autem hic à ſcena cunctis ob id ſpectatoribus indignantibus.

Exemplo probat id, quod dixit Ariſtoteles, nam Carcinus in ſcribenda tragœdia, quæ inſcribebatur Amphiaraus, cum confuſe, temereq́; omnia proferret, turpiter eſt lapſus, quia cum tota ipſa fabula in Amphiarao uerſaretur, omnia erant exactè exprimenda, quæ ab ipſo dicebantur, & agebantur, ut ne quid lateret ſpectatorem, ex ijs præſertim, quæ magni ſunt ponderis, in primisq́; conſtituunt actionem, exemplũ ſumi poteſt ex Oedipode Sophoclis. Circa eius perſonam tota uerſatur actio, in actione autẽ in primis conſideratur peripetia, atq; calamitas, appareat itaq; perſpicueq́; uideatur oportet, id per quod ueluti medium tranſit à felicitate in infelicitatem, hoc ſi lateat ſpectatorem, (latet autem quotieſcunq́; non exprimitur euidenter) meritò indignatur exploditq́; poëtam. Atq; ut propius rem attingam, ſicuti meus eſt mos, iuuandi ſtudioſos gratia, Si Oedipus uerſus eos non protuliſſet, poſtquàm agnitio facta eſt.

(Οἰ. ἰοὺ ἰού, τὰ πάντ᾽ ἂν ἐξήκοι σαφῆ.
ὦ φῶς τελευταῖόν σε προσβλέψαιμι νῦν.
ὅστις πέφασμαι φύς τ᾽ ἀφ᾽ ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς
τ᾽ οὐ χρῆν μ᾽ ὁμιλῶν. οὕς τέ μ᾽ οὐκ ἔδει κτανών.)

A non ſignificaſſetq́; ſe omnia agnouiſſe: mœroremq́; maximum nõ prætuliſſet ob id facinus nefarium, quamuis per imprudentiam admiſſum: dixiſſet inſuper decreuiſſe ſe, nolle amplius lucem intueri: fruſtra poſtea Nuncius in ſcenã ueniſſet nuncians, illũ ſibi ipſi oculos confodiſſe, ac paulò poſt ipſemet lugens prodiiſſet.

οἰδ. αἲ. αἲ. αἲ.
φεῦ φεῦ δύστανος ἐγὼ, ποῖ γᾶς
φέρομαι τλάμων. Et quæ ſequuntur.

Atq; hæc eiulatio ut euidentior eſſet, Chorus, dum egreditur Oedipus, ita inducitur loquens.

χο. ὦ δεινὸν ἰδεῖν πάθος ἀνθρώποις,
ὦ δεινότατον πάντων, ὅσ' ἐγὼ
προσέκυρσ' ἤδη, τίς σ' ὦ τλῆμον
προσέβη μανία, Et quæ ſequuntur.

Nam artificioſe prolixius loquentem facit Chorum Sophocles, dum exit in ſcenam Oedipus confoſſus oculos, ut præparatiores ſint ad eam calamitatem Oedipodis ſpectandam ſpectatores. Idem Sophocles in eadem tragœdia, ubi Iocaſten facit agnouiſſe nefaria ſcelera per imprudentiam admiſſa, non eam quidem clàm inducit diſcedentem è ſcena, nam ſi id feciſſet, cùm paulò poſt Nuncius eſſet nunciaturus ſuſpendio illam ſpontaneo periiſſe, minus euidens fuiſſet actio, feſelliſſetq́; ſpectatores, diſceſſura igitur Iocaſte hæc profert.

ιο. ἰοὺ ἰού. δύστηνε. τοῦτο γάρ σ' ἔχω
μόνον προσειπεῖν, ἄλλο δ' οὔποθ' ὕστερον. Subinde Chorus
χο. τί ποτε βέβηκεν οἰδίπους ὑπ' ἀγρίας
ἀΐξασα λύπης ἡ γυνὴ, δέδοιχ' ὅπως.
μὴ 'κ τῆς σιωπῆς τῆσδ' ἀναρρήξῃ κακά.
οἰδ. ὁποῖα χρῄζει ῥηγνύτω.

Hæc atq; alia euidentiam afferunt futuro ſuſpendio, & calamitati Iocaſtes. Idem per ſe quiuis poterit obſeruare, hæc ueſtigia ſecutus, in Aiace eiuſdem Sophoc. nam ut euidens eſſet illius diſceſſus in ſolitudinem, ubi gladio incubuit, atque eius tota calamitas apertius cognoſceretur, magna uſus eſt προπαρασκευῇ. primum illius conquerentis, ac diſcedentis, mox Nuncij properantis ad Tecmeſſam iuſſu Teucri, ne pateretur eo die Aiacem exire è tentorio ſolum, quòd audiſſet à Calchante uate, fatalem eum diem, exitioſumq́; eſſe Aiaci, mox Tecmeſſæ quærentis Aiacem: dolentisq́;, ac ſuſpicantis magnum aliquod impendere malum, quòd exiiſſet.

B

χορ. οὐκ ἔνδον, ἀλλὰ φροῦδος ἀρτίως νέας
βουλὰς νέοισιν ἐγκαταζεύξας τρόποις.
ἀγγ. ἰοὺ. ἰοὺ. ἰού.
βραδεῖαν ἡμᾶς ἆρ' ὁ τήνδε τὴν ὁδὸν
πέμπων ἔπεμψεν. ἢ 'φάνην ἐγὼ βραδύς. Aliquantò poſt.
τεκ. οἲ 'γὼ φίλοι πρόστητ' ἀναγκαίας τύχης
καὶ σπεύσαθ' οἱ μὲν τεῦκρον ἐν τάχει μολεῖν. Et quæ ſequuntur.

Hæc igitur perite, artificioſeq́; ita ſunt à Sophocle ſcripta, ut nihil, quod ad actionem primariam pertinebat, ſpectatores ſubterfugeret. Carcinus uerò exeuntem ſine ulla euidentia fecit è templo Amphiaraum, cũ tota peripetia fabulæ ex ea una re penderet. Oblitus enim eſt poëta, neque uidit, quia confuſe ſcripſit, neque tragœdiæ actionem conſtituit ſummatim collectam ſibi ante oculos, antequàm ſcriberet. M. Cice. in Bruto ubi de Cn. Sicinio loquitur, non diſsimile quiddam recenſet, ei oratori in ſcribendo contigiſſe. Sed proferam ipſius Ciceronis uerba, ut facilius res tota intelligatur. Memoria autem ita fuit nulla, ut aliquoties tria cum propoſuiſſet, aut quartum adderet, aut tertium quæreret, Magna hæc immemoris ingenij ſigna, ſed nihil turpius, quàm quod etiam in ſcriptis obliuiſcebatur, quid paulò ante poſuiſſet, ut in eo libro, ubi ſe exeuntem è ſenatu, & cum Panſa noſtro, & cum Curione. F colloquentem facit, cum ſenatum Cæſar Coſ. habuiſſet, omnisq́; ille ſermo ductus è percunctatione filij, quid in ſenatu eſſet actum, in quo multis uerbis cum inueheretur in Cæſarem Curio, diſputatioq́; eſſet inter eos, ut eſt conſuetudo dialogorum, cum ſermo eſſet inſtitutus, ſenatu miſſo, quem ſenatum Cæſar Coſ. habuiſſet, reprehendit eas res, quas idem Cæſar anno poſt, & deinceps reliquis annis adminiſtrauiſſet in Gallia. Paulò poſt de eodem. Sed ita totus errat, ut in eodem ſermone dicat in ſenatu ſe Cæſare Coſ. non accedere, ſed id dicat ipſo Coſ. exiens è ſenatu. Hæc ſunt igitur repugnantia, quæ Ariſtoteles uocat ὑπεναντία, quæ ſi quis in ſuis ſcriptis non uidet, turpiter errat. eſtq́; magnopere reprehendendus. Opus eſt autem in hac re uitanda ea animi parte, quæ cuſtos

eſt cæterarum ingenij partium memoria, hac qui debiles ſunt poëtæ, uel etiam qui debiles non ſunt, uti debent hoc adiumento, quod exponit Ariſtoteles in contextu, conſtituendæ ſummatim ante oculos fabula, atque actio, quam eſt expreſſurus. Neque alia ratione adducti fuerunt antiqui Rhetores, ut docerent, primùm iu cauſis forenſibus conſiderandam eſſe iudicationem, & conſtitutionem cauſæ, ex intentione accuſatoris, & depulſione rei, ſic enim facilius tota cauſa qualis ſit, quibusq; egeat argumentis, quomodoq; ſit tractanda, cognoſci poteſt. Verum de his hactenus: nuuc redeo ad coutextum Ariſtotelis. Amphiaraus propter calamitatem in quam lapſus eſt calliditate, & proditione Eriphyles uxoris, magnā ſegetem præbuit ſcribendi tragicis poëtis, ſicuti etiam Alcmæon filius, qui matrem peremit, Amphiarai patris ulciſcendi gratia. Sed hæc uulgò iam nota ſunt, & nos de Alcmæone ſuperius ſatis multa diximus. Verba illa, ὃ ἐξέπιπτεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ad Carcinum poëtam debent referri, ait enim Ariſtoteles, ob id, quòd euidenter exeuntem è templo non feciſſet Amphiaraum à ſpectatoribus in ipſa ſcena, dum recitaretur tragœdia, antequàm perueniret ad exodum, fuiſſe exploſum. Sic igitur ἐκπεσεῖν id eſt cecidiſſe ob erratum, & acclamationem aduerſam ſpectatorum dicitur Carcinus. non diſſimili ratioue locutus eſt idem Ariſtoteles libro Ethic. tertio, cum ait: ὃ δὲ πράττει, ἀγνοήσειεν ἄν τις, οἷον λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν αὐτοὺς, ἢ οὐκ εἰδέναι, ὅτι ἀπόρρητα ἦν. Plutarchus quoque in Sympoſiacis quæſtionibus libro ſeptimo ait οὐ γὰρ αὐλητρίδα παρόντων ἐκείνων ἐκπεσεῖν θαυμαστὸν ἦν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ πότου, καὶ σίτου λάθῃ καταλαμβάνειν ὑφ' ἡδονῆς· καὶ κλήσεως τὸ συμπόσιον. Sed Paulò poſt ipſe Ariſtoteles loquens de poëtis, qui errant, exploduunturq;, ait ἐκπίπτουσι, quod ſuo loco declarabimus. Amphiaraum ex Philippide citat Athenæus libro tertio, ubi de urtica piſce loquitur & alijs, apponitq; illum uerſum hunc. Φιλιππίδης ἐν Ἀμφιαράῳ.

ὄρεις, ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι.

ὅσα ἢ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον ποιεῖν. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι. διὸ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα.

Proinde quantum fieri poteſt fingendum illud: quod ex habitibus naturalibus paratur, quandoquidem hi maximè ſuapte natura perſuadent, qui perturbationibus affecti ſunt. Quo fit ut exagitatus exagitet, perturbetq; uerisſime perturbatus. B

Aliud dat præceptum Ariſtoteles poëtæ ſcripturo tragœdiam, ualde neceſſarium, eſt autem huiuſmodi. Debet poëta, ut facilius, aptiusq; exprimat iu ſiugulis perſonis animi motiones, ac perturbationes, ſermonesq;, qui inde proueniuut, ita ſingulas perſonas, dum ſcribit, ſibi effingere, atq; ponere antè oculos earū omuem habitum tū animi, tum corporis, oculos, frontem, uultum denique ipſum, ut intueri ſibi uideatur: tunc enim facillimè ea ratione poterit ſingulis attribuere ſermonem κατὰ τὸ πρέπον: & ex ipſis habitibus elicere mores, atq; orationem omnem, quæ conueniat ſingulis perſonis. Nihil quippè difficilius eſt hoc, neq; ulla in re magis requiritur officium, artificiumq; poëtæ, optimum igitur fuerit, ut ſi poſſit, ipſemet diuerſos earum perſonarum habitus induat, dumq; ſcribit, atq; effingit huius, illiusúe ſermones, ſe totum in illum transferat, quaſiq; ſui oblitus, illum ſe putet eſſe. hoc ſi efficiet, magnum pondus, uimq; addet ſermoni, atq; in quamcunq; uoluerit partem animos auditorum impellet, is enim deniq; auditorum mentes permouet, qui aptè imitatur, is uerò rectè imitatur, qui quaſi ille ipſe ſit, quem imitatur, ita ſcribit loquentemq; facit. Hinc Horatius ad Piſones ſcribens ait.

Format enim natura prius nos intus ad omnem.
Fortunarum habitum, iuuat aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit.
Poſt effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites, peditesq; cachinnum.

Auerroës quoque in ſua Paraphraſi locum hunc ita explicat (uerba enim ipſius apponam, ſed elimatiora, quàm ſunt in uerſione Latina) Sermonis poëticæ ſumma perfectio, & laus eſt, cum poëta ita omnia narrat, atq; exprimit, ut rem narratam, quaſi præſentem ſub ſenſu, & aſpectu auditorum ponat, ut non ſolum rem narratam comprehendat, ſed etiam mentibus auditorum repræſentet, quaſi intueantur: hoc uerò non niſi periti, & exercitati poëtæ faciunt. Idem paulò poſt. Optimè ergo poterit aliquis referre ea, quæ

ipſe

A *ipſe cum quibuslibet circumſtantijs ſuis proprijs per ſe comprehendit, quaſiq; præſens oculis intuetur: talia enim facilius referre, exprimereq; poterit, atq; figuris poëticis informare, ſeu concipere mente imitationem, quam poſtea exprimat metro. Verba illa Ariſtot.* πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσι λόγοι *ſunt diligenter perpendenda. nam ſenſus eſt. Ii ſermones maximè perſuadent, permouent, qui ab ipſa natura, non ficti ab arte, ſed ueri proueniunt: aut ſi ab arte, proximè ſecundum naturam fuerint effecti: ſi tales enim fuerint, non differunt à naturalibus. Naturales autem ſermones tunc dicuntur, cum proferuntur ab ipſiſmet hominibus, qui ſunt in calamitate poſiti: & ea perturbatione agitantur: qui enim uacant aliqua perturbatione, fieri non poteſt, ut exactè in eo genere exprimant ſermonem. Imitatio igitur perducit poetam neceſſario ad habitus naturales ſuſcipiendos, alioqui non rectè imitari poteſt, nam iratus melius irati exprimet ſermonem, ac uultum: dolens dolentis, & amans amantis. Hinc Horatius ad Piſones ſcribens ait.*

Telephus, & Peleus cum pauper, & exul uterq;
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba:
Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela.
Non ſatis eſt pulchra eſſe poëmata, dulcia ſunto,
Et quocunq; uolent animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſint
Humani uultus, ſi uis me flere dolendum eſt
Primum ipſi tibi, tunc tua me infortunia lædent.
Telephe uel Peleu, male ſi mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. triſtia mœſtum
Vultum uerba decent, iratum plena minarum.

Refert A. Gellius, Polum hiſtrionem, cum in ſcena referret ſermonem Electræ lugentis Oreſten fratrē, ſicuti uidere eſt apud Sophoclem in his uerſibus dum urnam teneret, in qua cineres eſſe putabat fratris.

ἠλ. ὦ φιλτάτου μνημεῖον ἀνθρώπων ἐμοί.
ψυχῆς ὀρέστου λοιπόν. *& qui ſequuntur.*

Polum inquam refert A. Gellius eo tempore uerè luxiſſe, magnopereq; commouiſſe animos ſpectatorum,
B *quòd urnam in qua filij mortui erant cineres manibus teneret. Nimirum enim ex habitu naturali uerus extitit fletus, ira, dolor, & lætitia, cæteraq; omnes animi affectiones. Plato in Dialogo, qui inſcribitur Ion, ſiue de Furore poëtarū, multa in hanc ſententiam diſſerit.* εἰπὲ μοι ὦ ἴων, ὅταν εὖ εἴπῃς ἔπη, καὶ ἐκπλήξῃς μάλιστα τοὺς θεωμένους, ἢ τὸν ὀδυσσέα, ὅταν ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἐφαλλόμενον ᾄδῃς, ἐκφανῆ γιγνόμενον τοῖς μνηστῆρσι καὶ ἐκχέοντα τοὺς οἰστοὺς πρὸ τῶν ποδῶν, ἢ ἀχιλλέα ἐπὶ τὸν ἕκτορα ὁρμῶντα, ἢ καὶ τῶν περὶ ἀνδρομάχην ἐλεεινῶν τι, ἢ περὶ ἑκάβην, ἢ περὶ πρίαμον; τότε πότερον ἔμφρων εἶ, ἢ ἔξω σεαυτοῦ γίγνῃ, καὶ παρὰ τοῖς πράγμασιν οἴεταί σου εἶναι ἡ ψυχὴ, οἷς λέγεις ἐνθουσιάζουσα, ἢ ἐν ἰθάκῃ οὖσιν ἢ ἐν τροίᾳ ἢ ὅπως ἂν καὶ τὰ ἔπη ἔχῃ; ἴων. ἐγὼ γὰρ ὦ σώκρατες, ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω δακρύων ἐμπίπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί, ὅταν τε φοβερὸν, ἢ δεινὸν ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ ἡ καρδία πηδᾷ. *Non multò poſt idem Plato de Hiſtrionibus recitantibus in ſcena ait.* καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλαίοντάς τε, καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας, καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις.

Διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν ἢ μανικοῦ. τούτων γὰρ οἱ μὲν, εὔπλαστοι, οἱ δὲ, ἐξεταστικοί εἰσιν.

Quapropter uel uerſatilis ingenij uiri, uel furore perciti poëtica eſt, etenim poëtarum aliqui ab ipſa natura ad poëticam bene formati ſunt, aliqui autem à mente abſtrahuntur.

Paccius hæc, quæ poſtremo loco ab Ariſt. dicuntur, non intellexiſſe uidetur, cum ait. Etenim poëtarum aliqui ab ipſa natura ad poëticam bene formati ſunt, aliqui autem à mente abſtrahuntur. Debēt igitur uerti ſic, ex his enim hi quidem ficti factiq; ſunt ab ipſa natura apti ad confingendum, et comminiſcendum, illi uerò optimè indagant, inquiruntq; omnia propter incredibilem aciem mētis. Vel, ſi paucioribus uerbis uolueris referre, ſic, hi enim apti ſunt ad fingendum, illi uero ad inquirendum, & indagandum. Deducit concluſionem quandam Ariſtoteles ex ijs, quæ ſuperius dicta ſunt, quæ eſt huiuſmodi. Poëticam facultatem nō in quouis homine eſſe, ſed in ijs tantum, aut qui admirabili quadam acie mentis præditi ſunt, aut qui furore agitantur. Videtur Ariſtoteles tum Platonis explicare ſentētiam, qui exiſtimabat poetas furore men-

tis impelli, tum ſuam quoq; quæ aliquantò apertior eſt, neq; inuoluta metaphorarum latebris, aut allegoriarum, ſub quarum uelamine multa protulit Plato, ueterem ſecutus philoſophandi rationem. is igitur in Dialogo, qui inſcribitur Ion. ἐν τούτῳ γὰρ δὴ μάλιστά μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι ἡμῖν, ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι τὰ καλὰ ταῦτα ποιήματα, οὐδὲ ἀνθρώπων ἀλλὰ θεῖα καὶ θεῶν. οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἑρμηνεῖς εἰσι τῶν θεῶν κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχῃ). Hinc à ueteribus dictum ab Apollinis, Muſarumq; furore impelli mentes poëtarum, neq; poſſe, illis non aſpirantibus, quicquàm quod probandum ſit, ſcribere: de qua re Plato quoq; ait in eodē Dialogo. λέγουσι γὰρ δήπουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων, ἐκ μουσῶν κήπων τινῶν, καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν, ὥσπερ αἱ μέλιτται). καὶ ἀληθῆ λέγουσι, κοῦφον γὰρ χρῆμα ὁ ποιητής ἐστι, καὶ πτηνὸν, καὶ ἱερὸν, καὶ οὐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται), καὶ ἔκφρων, καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῇ, ἕως δ' ἂν τουτὶ ἔχῃ τὸ κτῆμα ἀδύνατος πᾶς ποιεῖν ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ χρησμῳδεῖν. Paulò ante uerò hoc apertiſſimè demōſtrat. θεία δὲ δύναμις ἥ σε κινεῖ ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ. ἣν Εὐριπίδης μὲν μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ ἡρακλείαν.

Et quæ ſequuntur.

Horatius quoq; ad Piſones ſcribens ait.

Natura fieret laudabile carmen, an arte
Quæſitum eſt, ego nec ſtudium ſine diuite uena
Nec rude quid proſit uideo ingenium, Alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amicè.

Quos uerò Ariſt. in contextu uocat εὐφυεῖς, id eſt ingenioſos: Iſocrat. quoq; de diſcipulis loquens in Parænesi ait. παρὰ τῶν εὐφυῶν δεῖ μέγαν λαμβάνειν μισθὸν, ὅτι πολλὰ μανθάνουσι. παρὰ δὲ τῶν ἀφυῶν, ὅτι πολλοὺς κόπους παρέχουσι. nam ἀφυεῖς rudi ingenio preditos, obtuſaq; mentis acie uocat homines, ac minimè dociles. Idē Ariſt. l. Rhet. III. ubi agit περὶ ἀστείων, ait. ποιεῖν μὲν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου. Hinc ueteres ſæpe εὐφυΐαν dixerūt. Ariſt. l. 3. Ethic. ἀλλὰ φῦναι δεῖ ὥσπερ ὄψιν ἔχοντα ᾗ κρινεῖ καλῶς καὶ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται), καὶ ἐστὶν εὐφυὴς, ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε (τὸ γὰρ μέγιστον, καὶ κάλλιστον, καὶ ὃ παρ' ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν, μηδὲ μαθεῖν, ἀλλ' οἷον ἔφυ, τοιοῦτον ἕξει) καὶ τὸ εὖ, καὶ τὸ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι ἡ τελεία καὶ ἀληθινὴ ἂν εἴη εὐφυΐα. Sed uideamus quomodo Ariſtoteles tum furorem, tum ingenium requirat in poëtica facultate: qui ſcribit poëmata, aliorum mores, affectiones, ſermonesq; referat neceſſe eſt. id uerò commodè ſatis efficere nunquam poterit, niſi planè ſui immemor, illorum ſuſcipiat mores, & affectiones omnes, habitumq; induat, hoc ipſum igitur eſt furere, extra ſe ipſum ſæpe eſſe, in alienisq; uiuere ſenſibus, & immorari perturbationibus. Hinc Horatius de furore Bacchi loquens libro tertio Odarum ait.

Quò me Bacche rapis tui
Plenum? quæ nemora, aut quos agor in ſpecus
Velox mente noua, quibus
Antris egregij Cæſaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inſerere, & concilio Iouis? Paulò poſt.
Nil paruum, aut humili modo,
Nil mortale loquor.

Furori enim Apollinis, & Muſarum, affinem ueteres eſſe dixerunt furorem Bacchi. Nonnulli Græcorum poëtas uocarunt hac de cauſa μουσοπατάγους, quaſi furore Muſarum impulſos, aut à Muſis perculſos. Rurſus poëtam nemo negarit oportere in ſcribendo eſſe uigilantem, multaq; perquirere, et indagare, quæ ad mores hominum exprimendos ſpectant, tota autem hæc perſpicacia mentis, & uis excogitandi, atq; indagandi à natura prouenit. Hinc Horatius libro Odarum quarto ait.

Quem tu Melpomene ſemel
Naſcentem placido lumine uideris,
Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem, & quæ ſequuntur. Paulò poſt.
Sed quæ Tybur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio carmine nobilem, Paulò poſt.
O Mutis quoq; piſcibus

A Donatura cygni, ſi libeat uocem.
Totum muneris hoc tui eſt,
Quòd monſtror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ,
Quòd ſpiro & placeo, ſi placeo, tuum eſt.

Planè enim Horatius in his uerſibus, nihil aliud ſignificare noluit, quàm à natura homines gigni aptos ad poëticen, mireq; beatos illos eſſe, cui hoc ab incunabilis contigerit ut ingenio ſint perſpicaci, atq; apto ad pangenda poëmata.

τούς τε λόγους τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου, εἶθ᾽, οὕτως ἐπεισοδιοῦν, καὶ παρενείρειν.

Cæterum confictos ſermones oportet etiam confingentem ipſum uniuerſe explicare, moxq; Epiſodijs ad hunc modum uti, ac rē diducere.

Tertium hoc eſt præceptum, quod traditur ab Ariſtotele, & ſpectat ad methodum qua uti debet poëta in ſcribenda tragœdia, eſt autem huiuſmodi. Oportet ipſum poëtam, poſtquàm ſummatim expoſuerit actionem, de qua ſcripturus eſt fabulam, eoq; modo, quo dictum eſt antè, ſingula inſpexerit, ut nihil ſit in ea repugnans, indagare loca, quibus aptè inſeri poßint Epiſodia, & coniungi cum actione. Hoc præceptum pulcherrimum eſt, & utilißimum, eorumq; ſatis arguit imperitiam, qui temere aggrediuntur poëmata ſcribere, ut neq; actionem dignoſcant ab Epiſodijs, neq; Epiſodia qualia ſint, quóue ordine collocari debeant, ſatis ſciant: Cum nonnulli etiam ſint, qui ne nomina hæc quidem artis, & appellationes partium tragœdiæ norint, quare minus mirari debemus tam paucos reperiri probatos poëtas.

Scribimus indocti, doctiq; poëmata paßim. Inquit Horat.

Sed maxima pars ſcribentium ignorat, quo ordine ſit progrediendum, quæ uia, ratioq; ineunda ſit ſcribendi. Epiſodia extrinſecus ſumuntur: ut toties docuimus. ſunt enim πράγματα ἐξαγώνια, ſed oportet ea παρενείρειν: quod uerbum ſatis demonſtrat, debere illa coniungi cum actione ita, ut inſerta ſint, et cohæreant: non ſecus ac emblemata & teſſerulæ in uermiculato opere inſeri ſolent: aliquantoq; etiam arctius, ſi quid tale excogitari poteſt, quod Epiſodiorum cõnexioni cum actione ſimile ſit: multò ſanè aptius excogitantur Epiſodia, interſerunturq;, poſtquàm actio fuerit ſummatim conſtituta, quàm ſi prius ea uolueris confingere, quàm actionem conſtitueris. Hic igitur ordo ſeruandus, hæc uia, ratioq; ineunda eſt ſcribendæ tragœdiæ: hinc enim conſequetur illud Horatianum.

B Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordò.
Ordinis hæc uirtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat: iam nunc debentia dici
Pleraq; differat, & præſens in tempus omittat,
Hoc amet, hoc ſpernat promißl carminis author

Omnia enim hæc fiunt in Epiſodijs, neq; ſine his talis ordo, qui proprius eſt poëmatum, poſſet ſeruari: uti ſatis patere poteſt unicuiq;, qui rem attentè conſiderare uoluerit, neq; aliò reſpexit Horatius, quàm ad methodum collocandorũ Epiſodiorum: ſed de hac fortaſſe copioſius agemus, cũ de Epopœia loquemur.

Λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου, οἷον τῆς ἰφιγενείας τυθείσης τινὸς κόρης, καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην, χρόνῳ δ᾽ ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας.

Ad hunc uerò modum uniuerſale illud ſpeculari oportere dico, uerbi gratia: Iphigenia conſtituta ad aras quædam uirgo, atq; ex oculis ſacrificantium clàm ſurrepta, delata uerò in aliam regionem, in qua deæ, hoſpitum ſacrificia ex lege debebantur, eius ſacri miniſterio ipſa præpoſita eſt, procedente tempore ſacerdotis fratri illuc accedere contigit.

Quoniam dixerat Ariſtoteles ab initio methodi huius, quam tradere inſtituit, ſcribendæ tragœdiæ, generalem quandam fabulæ explicationis ſummam eſſe colligendam in unum, atq; ob oculos ponendam, ut facilius eam poſſet poëta intueri, atq; perpendere, qualis eſſet: nunc affert exemplum, ſummatimq; ipſe exponit generalem actionis conſtitutionem quandam, qualem ipſe requirit, poſtulatq; fieri à poëta, antequam ſcribere incipiat. Sumptum eſt autem ex Iphigenia Euripidis in Tauris. τὸ καθόλου θεωρεῖσθαι *ideò uocat in contextu, quia ſpeculatio quædam eſt actionis ſegregatæ ab omni circumſtantia locorum, perſonarum, & temporum: ſicuti Cicero infinitam, generalemq; ait quæſtionem apud oratores (quam* θέσιν *uocant) omnibus nudatam eſſe circunſtantijs: nam quotieſcunq; adduntur circũſtantiæ, particularis, finitaq; fit quæſtio. Quòd ſi quæras, quæ nam utilitas capiatur ex hac generalis fabulæ cõſtitutionis ſpeculatione: Reſpondeo in hoc ueluti typo quodam perſpici poſſe, qualis ſit fabula futura, quàm apta ad tragœdiam, quàm affluens affectionibus: quomodo ſit inter ſe connexa: quàm prolixa: an ſimplex, an implexa, an peripetiã poſſit recipere. Hæ, atq; aliæ multæ cõmoditates, ſicuti etiam alio loco diximus, capi poſſunt ex hac generali actionis conſtitutione. Quæ narrantur in contextu per ſe notiſſima ſunt, neq; ulla egent explicatione. Vnum tantum dicam, quod attinet ad morem mactãdi hoſpites, & homines. nam Porphyrius in lib. II.* περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων *ſub finem ait.* φύλαρχος δὲ κοινῶς πάντας τοὺς ἕλληνας πρὶν ἐπὶ πολεμίους ἐξιέναι ἀνθρωποκτονεῖν ἱστορεῖ, καὶ παρίημι θρᾶκας καὶ σκύθας. *Idem paulò ante teſtatur etiam apud Rhodios mactari conſueuiſſe olim homines Saturno his uerbis,* ἐθύετο γὰρ καὶ ἐν ῥόδῳ μηνὶ μεταγειτνιῶνι ἕκτῃ ἱσταμένου ἄνθρωπος τῷ κρόνῳ: *ibidem refert Mineruæ, Agraulo, & Diomedi Salaminios hominem ſacrificare conſueuiſſe in hunc modum.* ὁ δὲ σφαγιαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐφήβων ἀγόμενος τρὶς περιέθει τὸν βωμὸν, ἔπειτα ὁ ἱερεὺς αὐτὸν λόγχῃ ἔπαιεν κατὰ τοῦ στομάχου, καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπὶ τὴν νησθεῖσαν πυρὰν ὡλοκαύτιζεν. *Sed conſuetudinem hanc ſuſtuliſſe fertur Cypriorum Rex Diphilus,* εἰς βουθυσίαν μεταστήσας, προσήκατο δ᾽ ὁ δαίμων ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸν βοῦν. *Non diuerſa ratione Amoſin Regem aiunt legem mactandi homines ſuſtuliſſe: propter fœdã immanitatẽ, hoc ita refert Porphyrius* κατέλυσε δὲ ἐν ἡλίου πόλει τῆς αἰγύπτου τὸν τῆς ἀνθρωποκτονίας νόμον ἄμωσις. ἐθύοντο δὲ τῆς ἡμέρας τρεῖς τῇ ἥρᾳ. καὶ ἐδοκιμάζοντο, καθάπερ οἱ ζητούμενοι καθαροὶ μόσχοι, καὶ συσφραγιζόμενοι. *Lacedæmonij quoq; Marti hominem mactabant. Phœnices præterea in magnis calamitatibus uel bellorũ, uel peſtilentiæ, uel annonæ inopiæ Saturno mactabant hominem ſibi coniunctiſſimum.* φοίνικες δὲ ἐν ταῖς μεγάλαις συμφοραῖς ἢ πολέμων, ἢ αὐχμῶν, ἢ λοιμῶν, ἐθύοντο τῶν φιλτάτων τινὰ ἐπιψηφίζοντες κρόνῳ. B

Διὰ τί; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς διά τινα αἰτίαν, ἔξω τοῦ καθόλου, ἐλθεῖν ἐκεῖ: καὶ ἐφ᾽ ὅτι δὲ, ἔξω τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν.

Cur autem contigerit, ut ipſum Deus ob quandam culpam uenire illuc impulerit, extra uniuerſale eſt: quorſum uerò, extra fabulam. itaque cum acceſſiſſet, captus, immolanduſq; mox, ſororem agnouit.

Oſtendit Ariſtoteles nonnulla eſſe optima ratione prætermittenda, quia ſunt præter actionem: cuius facienda eſt conſtitutio. Si quis enim quærat Cur in generali fabulæ explicatione, non eſt additũ hoc. Cur in Tauricam regionem frater illius uirginis ſacerdotis Dianæ uenerit: hoc enim ſequebatur ſtatim, ut explicaretur, cũ ante dictũ eſſet. Aliquantò aũt poſt fratri contigit eò uenire. Cur? dicat aliquis. Reſpondet Ariſtoteles hanc αἰτιολογίαν, *ſeu cauſæ explicationem non eſſe addendam, quia eſt præter generalem illam actionis conſtitutionem. Nimirum in tragœdia multa ſunt prætermittenda, tanquam nota paſſim, aut minus ſpectantia ad actionẽ: quæ quàm maxime ſimplex debet conſtitui, atq; expedita à plurimis quæſtionibus, quæ alioqui in ipſam deriuari poſſent: exempli cauſa, ſi quis dicat, Cur Oreſtes in Tauricã regionem uenit? monitus oraculo, ut ſe expiaret à ſcelere matris cæſæ. Cur matrem occidit? quia illa patrẽ peremerat. cur illa patrẽ peremit? ut ulciſceretur mortẽ filiæ mactatæ, Cur eam mactauit pater? pro incolumitate totius exercitus, monente Calchante uate. Patet longam eſſe cauſarum connexionem, quæ mutuò cohærent inter ſe. Sed ſingulæ ex his cauſis, unã continẽt per ſe actionẽ tragicã: ſtatim igitur ab initio* αἰτιολογία *prima excludenda eſt, ne ſi admittatur illa, cogamur & aliam ſubinde, mox & aliam afferre, quod fuerit in tragœdia ſummum uitium: nam actio non erit una, & ſimplex, ſed multiplex, ſicuti patet. Prudenter igitur, & artificioſe actio eſt ab Euripide conſtituta, qui actionem eſt complexus, ſed cauſam actionis prætermiſit, utpote minime conuenientem actioni, quæ erat conſtituenda. Perconctatur Iphigenia, ante agnitionem, ab Oreſte, quæ gerantur Argis, ſic.*

A ἰφ. ἀτρέως ἐλέγετο δή τις ἀγαμέμνων ἄναξ.

ὀρ. οὐκ οἶδ'· ἄπελθε τοῦ λόγου τούτου γύναι.

Videtur nolle Oreſtes ingredi narrationem necis Agamemnonis, non tàm, quòd refugeret animus ea recenſere, quæ luctum ipſi innouarent, quàm, quoniam artificio poëtæ id eſt factum, qui ἀιτιολογίαν factorum fugiebat, ne multiplex fieret actio cum debeat eſſe una, et ſimplex. Sed quia gemitus erat eliciendus Iphigeniæ ex commemoratione earum rerum, ut facilius peripetia, & agnitio, quæ paulò poſt erat facienda, fieret, ait igitur, inſtans Iphigenia, ut proferat.

ἰφ. μὴ πρὸς θεῶν ἀλλ' εἴφ' ἵν' εὐφρανθῶ ξένε, profert Oreſtes

ὀρ. τέθνηκεν ὁ τλήμων, πρὸς δ' ἀπώλεσέν τινα. ingemiſcit Iphigenia.

ἰφ. τέθνηκε; ποίᾳ συμφορᾷ; τάλαιν' ἐγώ. admiratur Oreſtes.

ὀρ. τί δ' ἐστέναξας τοῦτο, μῶν προσῆκέ σοι; propè agnitio facta eſt, Sed rurſus, ne exitũ haberet fabula, longè receditur ab hac, hoc eſt magni artificij, ſicut antè monuimus.

ἰφ. τὸν ὄλβον αὐτοῦ τὸν πάροιθ' ἀναστενάζω. recedit à ſuſpicione gemitus Oreſtes.

ὀρ. δεινῶς γὰρ ἐκ γυναικὸς οἴχεται σφαγείς. Rurſus ingemiſcit Iphig.

ἰφ. ὦ πανδάκρυτος ἡ κτανοῦσα χ' ὁ κτανών. Iam renuit Oreſtes ſe de hac plura dicere uelle, ea de cauſa, qua diximus ante, ne cogeretur omniũ factorũ reddere cauſam, & ſic actio fieret multi-(plex.

ὀρ. παῦσαί νυν ἤδη, μηδ' ἐρωτήσῃς πέρα.

ἰφ. τοσόνδε γ' εἰ ζῇ τοῦ ταλαιπώρου δάμαρ.

ὀρ. οὐκ ἔστι. παῖς νιν ὃν ἔτεχ' οὗτος ὤλεσεν.

Tantum attingit hanc rem: nec plura profert, ita igitur actio remanet ſimplex, & fit paucis ijs dictis maior quædam προπαρασκευὴ agnitionis, futuræ paulò poſt. Rurſus, ſi quis quærat addi aliam percunctationem & cauſam: poſtquàm in Tauricam regionem, ut ſe expiaret materna cæde audierit, ueniſſe Oreſtem: quæ eſſet futura ratio expiationis, uel potius, poſtquam apertum erat Oreſtem ueniſſe eò monitu Apollinis, ſubinde aliquis quæreret. Cur, ut ſe expiaret, ſi reſponderet Oreſtes, cæde materna, hæc fuerit extra fabulam: ideò prætermitti debet, nam actio tota illa ſimplex, uerſatur circa mactationem futurã hoſpitum, & agnitionem, poſtquàm mactatio non fit. Sed ſalus ac lætitia inſperata utriq; euenit, cum tamẽ interim expiatio fiat, et ſi eam ſileat Oreſtes ſibi mandatam ab Apolline: aufferturq; ſimulacrum Dianæ. Hæc enim erãt præter actionẽ: ideo explicãda non fuerũt, nã actio, inquit Ariſtoteles hæc eſt. ἐλθὼν, καὶ ληφθεὶς θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν, quicquid eſt præter hæc eſt extra actionem, neque addi debent: ſed aut leuiter perſtringi: aut omnino prætermitti: quia alterius ſunt actionis. Ex his igitur patet, quantũ diligẽtiæ adhibere oportet poetã in cõſtituenda actione, quãtopereq; cauere, ne affinitate rerũ, quæ proximæ ſunt, & iũgi ferè poſſe uidẽtur cũ actione, deceptus, multiplicẽ conſtituat actionẽ, cũ debeat eſſe ſimplex.

εἴθ' ὡς εὐριπίδης, εἴθ' ὡς πολυΐδης ἐποίησε κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπών, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ἔδει θυθῆναι, καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία.

Siue ut Euripides finxit, ſiue ut Polyides, ex uériſimilibus locutus: quòd non modo ſororem, uerùm & ipſum ſacrificari oportebat, unde quidem ſalus parta eſt.

Coniunguntur hæc arctè cum ſuperioribus, cum enim Ariſtoteles ſummatim expoſuiſſet actionis totius conſtitutionem, ſic, ἐλθὼν καὶ ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισε, ut apertè cognoſci poſſent ea, quæ extra actionem erant, deducit ab extremo uerbo conſequentia omnia ſic. agnouit, uel ut Euripides confinxit, uel ut Polyides. Agnitio duplici modo, ac diuerſo facta eſt à duobus poëtis antiquiſſimis, & peritiſſimis. ut cognoſcere poſſis iam ueriſſimum eſſe, quod toties à me ſuperius dictum fuit, licere eiuſdem actionis fabulam ſcribere, ita ut nihil in ea immutetur: uetat enim lex tragœdiarum, mutatis tamen, uarioq; modo confictis Epiſodijs, prologo, ſolutione, & agnitione: Nam ſi hoc nõ liceret: nulla eſſet ars ſcribendarum tragœdiarum, laborarentq; inopia rerum poëtæ: & nouæ ſemper actiones ex euentis quæ contigiſſent eſſent afferendæ in mediũ: aut ex uerisimili confingendæ. Sed cum liceat pro arbitratu, ingenioq; uniuſcuiuſq; hæc omnia comminiſci, modò ducantur ex uerisimili: ideo diuerſam rationem in agnitione eiuſdem fabulæ confingenda ſecuti ſunt Euripides, & Polyides. Licet uerò artificium huius cum illius artificio conferre, dijudicareq; utrum laudatius. Euripides ex Epiſtolæ ſcriptione deduxit agnitionem. Polyides ex ratiocinatione, uti etiam dictum eſt antè, Oreſtæ: qui cum duceretur ad Aram mactandus, talia protulit uerba, fato quodam id ſibi uideri accidiſſe: ut cum ſoror Iphigenia antè eodem mactationis genere periiſſet,

ipſe quoq; mactaretur, nec diſpari uteretur fortuna: cum frater illius eſſet. Hæc audiens Iphigenia ſtatim agnouit Oreſtem fratrem, neq; mactauit. differt igitur hæc agnitio ab illa, quia diuerſo modo conficta fuit? Præterea apud Euripidem Oreſtes prior Iphigeniam agnoſcit. Sed Polyides Iphigeniam prius agnoſcentem faciebat Oreſtem. Adnotāda illa uerba, ubi loquitur Ariſtoteles de Polyide κατὰ τὸ εἰκὸς [illegible] dicat enim fortaſſè aliquis. Nonne & Euripides κατὰ τὸ εἰκὸς ſuam confinxit agnitionem? Reſpondeo hoc ueriſſimum eſſe, & uerba illa ad utrumq; referenda: tam enim hic, quàm ille ex ueriſimili agnitionem confinxit: Nec deſint alij modi eiuſdem agnitionis confingendæ alijs poëtis, ſi uoluerint diuerſa ratione eandem actionem Iphigeniæ pertractare, latè enim patet id quod eſt ueriſimile, & uarium multiplexq; eſt: cum ueritas una tantùm, ſimplexq; ſit. Rurſus illa uerba perpendenda. καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία. Hæc enim coniungenda cum ſuperioribus: quia continent finem exitumq; agnitionis. Agnitio in tragœdijs non fit, niſi ut referatur ad alium finem: hoc eſt, ut ex ea aut felicitas, aut infelicitas proueniat: ex agnitione igitur Oreſtis, & Iphigeniæ parta eſt utriq; ſalus, & felicitas. A

Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν.

Quo facto nominibus ſtatim ſubſtitutis Epiſodia aggredienda.

Pergit Ariſtoteles declarare methodum, ordinemq;, quo progrediendum eſt in ſcribendis tragœdijs, aliudq; dat præceptum, quòd eſt huiuſmodi. Poſtquàm Poëta actionem conſtituerit: ſatisq; intuitus fuerit generalem ipſius conſtitutionem ſine circumſtantijs uti dictum eſt: debebit mox apponere circumſtantias perſonarum & locorum hoc eſt ipſa nomina ut ex generali particularis actio fiat & ſimilis ſit ὑποθέσει ſeu quæſtioni finitæ Rhetorū, neq; tantū nomina imponet illis perſonis, circa quas potiſſimū uerſatur actio: utpotè Oreſti, et Iphigeniæ: Sed conſiderans, quot, qualiaq; requirantur Epiſodia: nomina quoq; imponet ijs perſonis, ex quibus Epiſodia fuerint deducenda, exempli cauſa. in Eurip. Iphig. Pylades, Thoas, Bubulcus. nonnulla enim nomina aut uera proferūtur certorum hominū ut Pylades, Thoas, & reliqua huiuſmodi aut à generali appellatione ficta ſumuntur, ut ibidē Bubulcus, ac παιδαγωγὸς, apud Sophoclē in Electra, & cætera id genus, in choris quoq; eodem modo, nam nunquā certæ perſonæ in choris loquuntur, ſed generali appellatione cōſtant aut mulierū, aut uirorum, qui ætate diſtinguuntur: aliquando enim ſenes, aliquando iuuenes: neq; uerò hoc difficile factu, cum enim Chorus ſemper adiutorem ſe præbeat ac ſuaſorem alicui: tales perſonæ fuerint fingendæ, qualis fuerit illa cui συναγωνίζονται. Hinc apud Sophoclem in Oedipode, Chorus complectitur uiros prouectiores, ciues Thebanos, quia συναγωνίζεται Oedipodi. Apud Euripidem in Iphigenia Chorus conſtat ex mulieribus æqualibus ipſi Iphigeniæ, quia ipſi opem erant laturæ. Hæc eſt igitur ratio confingendorum nominum in tragœdijs: ac ſanè meminiſſe oportet eius, quòd eſt, antè dictum ab Ariſtotele: in tragœdijs aliquando omnia confingi nomina aliquando uno uero retento reliqua confingi, aliquando omnia uera proferri certarum perſonarum. Sed conſiderandum quid poſt impoſitionem nominum Poëtam efficere oportet. Debet, inquit Ariſtoteles, operam ſuam omnem ponere Poëta in Epiſodijs conſtituendis. B

ὅπως δὲ ἔσαι οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν, οἷον, ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία, δι᾽ ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως.

Sed hæc quo pacto legitima ſint, ſanè conſiderandum: ueluti furor in Oreſte, propter quem captus eſt, ſalusq; per expurgationem.

Poſtquam Ariſtoteles in Methodo, ordineq; tradendo, quem inire oportet ſcribendarum tragœdiarum: docuit, quo tempore primùm ſunt Epiſodia conſtituenda in fabula: Dat præceptiones duas, quæ pertinent ad artificium Epiſodiorum, quarum prior eſt hæc. Videndum diligenter, ut epiſodia ſint propria, coniunctaq; actioni. οἰκεῖα uocat ipſe, legitima uertit Paccius: non ſatis aptè, uti mihi quidem uidetur. Nā Ariſto ſententia uere eſt, ut Epiſodia ducantur ex rebus agnatis, cōiunctisq; & affectis ad actionem: quæ enim docet Cicero in Topicis affecta uocari, hæc ego putarim ab Ariſto. uocari hoc in loco οἰκεῖα. Non longè igitur ducantur Epiſodia oportet à rebus longinquis: Rhetores ubi proœmiorum tradunt artificium, monent ſeparatum eſſe non oportere exordiū: ſeparatū enim eſt, quod non ex ipſa cauſa ductum eſt: nec ſicut aliquod membrum annexū orationi. Exordium quippe, & Epilogus quid aliud ſunt, quàm Epiſodia quædam orationis forenſis? Eadē igitur ratio præcipiēdi eſt in his ſeruāda. Præceptionē hāc, ut facilius intelligeremus, qualis ſit, exēplo declarauit Ariſt. quod cōtinetur his uerbis. οἷον ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία δι᾽ ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. Breuiter cōplexus eſt Ariſtot. ea, ex quibus Epiſodia totius

illius

illius tragœdiæ, quæ Iphigenia in Tauris inſcribitur: ne ſingillatim omnia epiſodia cogeretur recenſere: quamuis enim plura Epiſodia ſint: omnia tamen ex eodem manant fonte: hoc eſt inſania Oreſtis, quæ erat expianda, hæc quidem non ineſt in fabula, ſed breuiter narratur, & extrinſecus poſita gignit omnia Epiſodia: fabulæ materiem præbet. ſemper igitur Epiſodia conficere uolenti, reſpiciendum eſt ad proximam cauſam actionis: ſicuti etiam Sophocles facit in Oedipode Tyranno. Nam actio eſt. Oedipus ut agnouit ſe patrem Laium peremiſſe, & cum matre concubuiſſe, ſeipſum excæcauit: regnoq́; pulſus eſt. Cauſa proxima agnitionis, peſtilentia eſt, quæ impulit Oedipodem, ut mitteret ad oraculum, à quo tulit reſponſum, expiandam eſſe necem Laij: Hinc omnia manant Epiſodia. Et peſtilentiæ quidem breuis quædam mentio fit in prologo: Sed apud Euripidē inſaniæ in prologo non eſt ulla mentio: ex quo obſeruari poteſt, uel à proxima cauſa prologum ducendum: uel ſi libuerit prætermittere, aliud extrinſecus quærendum eſſe, ſicuti fecit Euripides, qui prologum à ſomnio Iphigeniæ duxit: non ab inſania Oreſtis, de qua poſtea in quodam Epiſodio breuiter meminit poſt agnitionem, & ſi ea cauſa eſt quodammodo ipſius actionis proxima. Rurſus quoniam ſicuti proxima cauſa actionis fuit inſania (proximam uoco, quia aliæ multæ cauſæ hanc ordine collocatæ præcedunt) ita alteram cauſam ueluti finem, cuius gratia, poſtremo loco, poſt actionem ſtatuere oportet, ut actio media ſit inter hanc, & illam. Cauſa ueluti finis cuius gratia in tragœdia Euripidis eadem eſt, expiatio inſaniæ: & ſceleris admiſſi in cædenda matre atq; exportatio ſimulacri: in Oedipode autem auerruncatio peſtilentiæ: & iræ Deorum. Sed ſummi eſt artificij, hanc non inſerere in tragœdia. Nam quàmuis hoc fuerit ab Euripide factum, Sophocles tamen non feciſſe uidetur, quòd eſt multò artificioſius: Euripides dicentem facit in quodam Epiſodio Oreſtem ſe eò ueniſſe ſui expiandi cauſa, & exportandi Deæ ſimulachri: aſſequitur igitur expiationem, quæ fit hoc modo, prætenditur fuga, ea uti cautius iniri poſſit: ſimulat Iphigenia expurgandum ſimulachrum Deæ, quod fuerat inceſtatum intuitu nefarij hominis qui matrem peremerat, expurgatio autem fit ablutione aquæ marinæ: atq; amouentur procul Tauroſcythæ, ne & ipſi inceſtentur: uerùm prætextus hic commoditatem fugæ, & exportationi ſimulachri magnā affert, dum igitur prætextum fugæ quærunt, expiatur Oreſtes, & exportatur in Græciam ſimulachrum, quod fit adiuuante Iphigenia, præter id quod ſperant cum paulò antè fuiſſet ferè ab ea mactādus: ſed apud Sophoclem illud factum quod erat propoſitum tanquàm finis, non exprimitur, ſed factum intelligitur, dum alterum fit. Atq; hæc proprie in tragœdijs uocatur peripetia, ut aliquid agas, quod nō propoſueras tibi agendum, & id tamen agendo conſequare, quod in animo habebas, tibiq́; ab initio propoſueras: in quo perſpici poteſt, id quod in primis proponi debebat agendum, & erat in animo, ut ageretur, fortuitò fieri: id uerò quod fortuitò, & ſecundario modo factum, primariū illud conſequi debebat tanquàm primariū fieri: perinde ac ſi illud ab initio fuiſſet propoſitum, quod ageretur. In Oedipode igitur Sophoclis perſpicere licet de peſtilentiæ auerruncatione, qui finis erat in actione, nullam poſtea fieri: ſed alterum tantùm euentum narrari, qui non erat in primis propoſitus in imitatione actionis: ex qua re ſatis cognoſcas, qualis ſit peripetia. Hanc ego diſcrepantiam, quam mihi perſpexiſſe uidebar in laudatiſſimis horum duorū poëtarum tragœdijs, exponere uolui: non quòd animus ſit diſcedere, aut ſuadere alicui, ut diſcedat à præſcripto Ariſtotelis, qui Euripidis ueſtigia in Iphigenia ſecutus uidetur: Hoc igitur doctorum uirorum iudicio perpendendum etiam atq; etiam relinquo.

ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ' ἐποποιία τούτοις μηκύνεται.

In dramatibus itaque, ſiue actibus Epiſodia ipſa breuia eſſe debent, contra in his longior Epopœia fit.

Alterum hoc eſt præceptum, quod ſpectat ad artificium Epiſodiorum. Dramata uocat Ariſtoteles tragœdiam, & comœdiam, reliquaq́; huiuſmodi poëmata, in quibus negociantes homines, & agentes exprimuntur: nihilq́; poëta ipſe profert ſub ſua perſona. In his igitur ait breuia oportere eſſe Epiſodia: in Epopœia uerò longa eſſe, ac produci pro arbitratu Poëtæ. Vtrunq; Poëma & Tragicum, & Epicum per Epiſodia augetur: ſed Epicum longiora, pluraq́; recipit Epiſodia, quia imitatione ſua complectitur res multorum annorum: Tragicum Poëma non excedit periodum unius Solis: neceſſe eſt igitur, ut breuia illius ſint Epiſodia. de qua re ſuperius locuti fuimus, ubi diſſerebat Ariſtoteles de longitudine fabularum. Nec multò poſt de Epopœia, eiuſq; incremento, quod totum per Epiſodia fit, copioſius loquemur: quo loco de illius omni artificio diſputat Ariſtoteles.

τῆς γὰρ ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν, ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ καὶ

 A

λα, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος. ἐπεὶ δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια.

Nimirum Odyſſeæ longus eſt ſermo. Per multos annos peregrè quidam cùm iret, & à Neptuno obſeruatus, & à cunctis relictus, ita re bus ipſius domeſticis conſtitutis, ut fortunæ omnes à procis abſumeren tur: filioq́ue inſidiæ iam inſtarent, iactatus pelago domum peruenit: cumq́ue aliquos agnouiſſet, illos aggreſſus, ipſe quidem ſoſpes euaſit, ini micos autem perdidit. Hoc itaque proprium eius poëmatis eſt, nam cæ tera ad Epiſodia pertinent.

Quoniam dixerat Ariſtoteles in tragœdia breuia eſſe Epiſodia: in Epopeia uerò prolixa: quia totum incrementum ipſius, ex ijs prouenit, probat idem, aperteq́; demonſtrat exemplo allato ex Homeri Odyſſea. Exponit enim primum ſummatim actionem propriam eius poëmatis: mox conſiderandum relinquit, quot, qualiaq́; ſint Epiſodia. ἀποδημοῦντος τινὸς ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος. *Hæc perſpiciuntur libro primo, nam hoſpitantem illum facit apud Calypſo Atlantis filiam in inſula in qua Dea inhabitabat, eò autem naufragio eiectus uenerat, ſolus ſuperſtes, cum omnes ſocij tam uario exitio extincti perijſſent. Sed eodem libro primo in illis uerſibus.*

ἑρμείαν μὲν ἔπειτα διάκτορον ἀργεϊφόντην
νῆσον ἐς ὠγυγίην ὀτρύνομεν ὄφρα τάχιστα
νύμφῃ ἐϋπλοκάμῳ εἴπῃ νημερτέα βουλὴν
νόστον ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ὥς κε νέηται,
αὐτὰρ ἐγὼν ἰθάκηνδ' ἐσελεύσομαι ὄφρα οἱ υἱὸν *Et quæ ſequuntur.* B

Paulò poſt in ijs

πέμψω δ' ἐς σπάρτην τε, καὶ ἐς πύλον ἠμαθόεντα
νόστον πευσόμενον πατρὸς φίλου ἤν που ἀκούσῃ.

Licet perſpicere duplicem Epiſodiorum diſtributionem futuram: nam alia ducuntur à perſona Vlyßis, alia autem à perſona Telemachi. Primum Epiſodium eſt, in quo Minerua Mentoris habitum ſumens Ithacam ad Telemachũ uenit cum eo collocutura libro primo. Alterum Epiſodium eſt libro ſecundo, in quo Telemachus concionem habet, & conqueritur de procis, tametſi fortaſſe hæc actionis eſt pars, non Epiſodium. Tertium Epiſodium eſt eodem libro, in quo ſe parat ad nauigationem Telemachus profecturus ad Neſtorem. Quartum Epiſodium, eſt libro tertio, in quo Telemachus hoſpitatur apud Neſtorem, & cum eo colloquitur. Quintum Epiſodium libro quarto, in quo hoſpitatur Telemachus apud Menelaum, et cum illo de uarijs rebus colloquitur. Sextum Epiſodium eodem libro, in quo Menelaus Protei uaticinia refert: & ex ijs ſinificat Telemacho (id enim à Proteo audiuerat) Vlyſſem, apud Calypſo inuitum detineri. Septimo loco poſt Epiſodium hoc conſequitur narratio, ſic enim appellanda, quæ ad actionem ſpectat ipſam, eſtq́; libro eodem, in qua Proci, audita profectione Telemachi, ira perciti, parare conantur inſidias illi redeunti: ut perimerent: Hactenus protenduntur Epiſodia, quæ ducuntur ex perſona Telemachi: Octauum Epiſodium eodem libro eſt, in quo Penelope luget propter diſceſſum Telemachi, & eam in ſomnis ſolatur Minerua. Rurſus Nonum Epiſodium, niſi malis narrationem ipſius actionem uocare, eſt libro quinto, in quo Mercurius à Ioue mißus Calypſo alloquitur, mandatq́;, ut diſcedere patiatur Vlyſſem. Decimo loco narratio (non iam Epiſodium) quæ ad ipſam actionem pertinet, eſt eodem libro Calypſus & Vlyßis collocutionem continens, & eiuſdem Vlyßis ratem ſibi fabricantis laborem. Vndecimo loco narratio conſequitur altera, quæ actionis eſt pars, non Epiſodium, eodem libro eſt, in quo ob tempeſtatem à Neptuno, excitatam, qui Vlyßi iratus erat: fracta rate, ac diſſoluta naufragium patitur Vlyſſes, magnoq́; labore, & periculo, ſoſpes quidem enatat ope Inus ad Phæacum littora: ſed omnium egenus, nudusq́;. Duodecimo loco, non Epiſodium, ſed actionis primariæ narratio eſt libro ſexto Nauſicaæ proficiſcentis ad littus & ſupplicem Vlyßem commiſerantis. Tertiodecimo loco itidem, non Epiſodium, ſed actio ipſa libro ſeptimo eſt Vlyßis ad Regiam Alcinoi uenientis, & apud illum hoſpitantis, quæ quidem narratio tota ad actionem ſpectat:

ctat: Spectare ad actionem ſæpe dico, non quòd Epiſodia quoq; ad actionem non ſpectent: ſed quia illæ narrationes inſunt in primaria actione, quam ſibi propoſuit poëta. Quartodecimo loco altera actionis pars, ſiue narratio, libro quarto conſultantium Phæacum de reducendo Vlyſſe: eorundem Epulantium, & certantium diſco. Quintodecimo loco poſt has actionis primariæ narrationes conſequitur epiſodium eodem libro Demodoci canentis furta Veneris, & Martis, Iliacamq; expugnationem: quam audiens, ob memoriam priſtinæ infelicitatis, luget Vlyßes, agnoſciturq; ab Alcinoo. Poſtea libro nono exiſtit Epiſodium illud longißimum narrationum Vlyßis, quo Epiſodio alia innumerabilia continentur, ſed poſtremo expoſitum facit à Phæacibus in Ithacam libro decimo quarto. Rurſus poſtquam ſatis multa Epiſodia duxit Homerus ex perſona Vlyßis libro decimoquinto, digreditur ad perſonam Telemachi, Aliudq; Epiſodium facit eius diſcedentis à Menelao, & redeuntis Ithacam, & digredientis Ad Eumæum ſubulcum. Rurſus illic Epiſodium alterum uideas colloquentium inter ſe Eumæi, & Vlyßis multa confingentis, ne à ſubulco agnoſceretur. Libro decimoſexto agnitio inter Vlyßem, & Telemachum, & ſic deinceps aliæ multæ agnitiones. Poſtea quæ narrantur omnia, non Epiſodia ſunt: ſed narrationes, & membra ipſius actionis: uel potius actio ipſa eſt: nam ait in contextu actionem exponens Ariſtoteles, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτὸς ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε. Tametſi Ariſtoteles uidetur in contextu omnia, quæ ad procos ſpectant: & ad naufragium Vlyßis, actione primaria uelle contineri. Id ſi ita eſt, non erunt Epiſodia uocanda, ſed actionis partes. Atq; ego ſanè totum ut poëma diſtinguerem normam Ariſtotelis ſecutus, alia Epiſodia, alias narrationes ipſius actionis uocaui. Apponerem hoc loco par exemplum, ac ſimilem diſtributionem Aeneidos Vergilianæ: ut perſpicere poſſet unuſquiſq;, quæ actio eſt primaria, quæ rurſus, & quot, qualiaq; ſint Epiſodia: ſed alio loco id commodius faciemus, ubi de Epopœiæ artificio loquemur.

ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις, τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις.

Vniuerſa uerò Tragœdia partim connexione, partim ſolutione continetur, quæ extra ſunt, & aliqua præterea, quæ intra habentur, plerunq;
B connexio continet: reliqua uerò ſolutio.

Hactenus ab inſtituto ſermone digrediens Ariſtoteles declarauit Epiſodia Epopœiæ prolixiora eſſe, quàm tragœdiæ. Loquebatur enim de Epiſodiorum artificio: methodúmque tradens, quam in ſcribenda tragœdia ſeruare oportet poëtam: præcipiebat poſt impoſitionem nominum, eſſe conficienda Epiſodia, deducendáque apta ex ijs, quæ actionem præcedunt, & conſequuntur, ſicuti declaratum fuit. Poſtquàm igitur docuit Epiſodia eſſe excogitanda: docet deinceps, quid efficere debeat poëta. Debet autem inquit Ariſtoteles, conſiderare totam tragœdiam ſimul, iam epiſodijs, & actione conformatam: diſtribuereq; in partes duas: quarum appellationes hæ ſunt, δέσις καὶ λύσις, id eſt connexio, & ſolutio. Magnam utilitatem capiet poëta ex hac bipartita diſtributione tragœdiæ: præſcribet enim ueluti quandam ſibi metam, ad quam deducenda paulatim ſit fabula: ad eam uerò cum peruenerit, intelliget aliò flectendum & tendendum ad exitum fabulæ finemq; faciendum: neq; difficile ipſi fuerit perſpicere, quæ Epiſodia connexioni, quæ ſolutioni apta ſint. Sciendum uerò connexionem complecti alia, quæ extra fabulæ actionem poſita ſunt: alia itidem, quæ in actione ipſa inſunt: hæc uocat Ariſtoteles τὰ ἔσωθεν: illa appellat τὰ ἔξωθεν. Solutionem autem ſemper cōplecti ea, quæ in actione inſunt. Hoc ſanè quale ſit, apertius declarabimus poſtea allatis exemplis. Porrò, qui hæc diligēter obſeruabit, poëta, non uideo, quomodo labi poßit in ſcribendo, aut aberrare ab eo, quod rectum eſt: nam diſtinguens interiora, hoc eſt ea, quæ actionis ſunt, ab ijs, quæ extra ſunt, ſimulq; miſcens, cum opus fuerit: rurſus ſeparatim hæc tractans, accommodatcq; ſuis locis diſtribuens, laudatißimum ab omni parte conficiet drama, Atq; hæc quidem ita ſeſe habent. Venit uerò mihi in mentem è re nata hoc loco admirari cuiuſdam inepti hominis amentiam & inſcitiam: qui, quòd ab alijs audiſſet uulgò dictum, uideri ſibi libellum hunc Ariſtotelis mancum: me quidem ſatis importunè interpellauit aliquando, ſubinde inculcans miſerè diſcerptum, lacerumq; ſibi uideri huius libri contextum. Ego hominem cum rogaßem, ut locum aliquem proferret, qui ipſi uideretur non ſatis cohærere cum cæteris: ubiq; interruptio aliqua appareret contextus: protulit locum hunc, quem nunc ſum interpretatus, oſtenderéque conatus eſt non cohærere. Cum enim (inquit) antè de Epiſodijs locutus ſit Ariſtoteles conficiendis, quomodo ſtatim tranſgreditur ad hæc? ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις, & quæ ſequuntur: diſcrepantia enim ſunt ab illis, quæ prius dicta ſunt, & prorſus diſiuncta, quo fit, ut credā aliquid omnino deeſſe. Hæc ille. Ego cum totam methodum Ariſtotelis ipſi patefacere conatus eſſem, apertè

demonſtraui, locum non eſſe interruptum. Ac ſanè hominem, ut tempus poſtulabat, incaſtigatum nõ dimiſi. Quid multis? Mihi ſemper fuit certamen, eritq; ſemper de hac re cum hominibus, qui cum librum Ariſtotelis hunc attentè non legerint, neq; methodi connexionem, ſeriemq; obſeruarint unquam, conantur tamẽ temere, nulla allata ratione, aut loco demonſtrato, qui interruptus ſit, proferre mancum eſſe, ac mutilum. Vtinam aliquando methodum Ariſtotelis perpendant, nam ſententiam, ſatis ſcio, mutabunt, neque alios deterrebunt, ſicuti adhuc facere conati ſunt, ab huius elegantiſſimi libri lectione. Me certè uigiliarũ mearum, meorumq; laborum nunquam pœnitebit: etiam ſi maximum ſit (quod facilè auguror) mihi aliquando ſubeundum certamen, cum iis, qui quod ipſi tractant ſolùm uiteſcere poſſe putantes: aliorum laborem irritum in omni literarum genere exiſtimant: Verum de hac re, cum ſe mihi obtulerit occaſio, copioſius agemus. Nunc ad inſtitutam explicationem Ariſtotelis eſt redeundum.

λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνειν εἰς εὐτυχίαν: λύσιν τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους.

Connexionem appello totum id, quod à principio ad ultimam uſq; pertinet partem, ex qua mutatio fortunæ fit: ſolutionem à mutationis principio, ad finem uſq;.

More ſuo declarat Ariſtoteles, uoces nouas, quas ipſe effinxit, primusq; protulit. In tragœdia mutatio eſt felicitatis in infelicitatem, ut antè dictum fuit: nam quamuis nonnullæ tragœdiæ in felicitatem deſinant, illud tamen eſt magis proprium huius poëmatis. Connexionem igitur ait ſe appellare Ariſtoteles, à principio quicquid narratur, & deducitur uſq; ad mutationem felicitatis in infelicitatem, uel ſi ex alio genere conſtet, uſq; ad mutationem infelicitatis in felicitatem: Solutionem autem eam partem tragœdiæ, quæ à mutatione huiuſmodi protenditur uſq; ad exitum, finemq; fabulæ.

ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου, δέσις μὲν τά τε πεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις, λύσις δὲ, ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.

Vt in Lynceo Theodectæ, in quo connexio quidem, acta prius, natiq; captiuitatem continet: ſolutio à mortis accuſatione ad extremũ uſq;.

Quoniam tragœdia hæc non extat, difficile eſt intelligere, quid ſibi uelit Ariſtoteles. Sed in alijs tragœdijs, quæ extant, hoc facilè poſſumus demonſtrare, atq; id quidem conabimur efficere, ne quid, quod neceſſarium ſit ad explicationem huius artificij, prætermiſiſſe uideamur. Libri manuſcripti duo, alter in Medicæa bibliotheca, alter quoq;, qui eſt apud me, non πεπραγμένα, ſed προπεπραγμένα habent. In Iphigenia Euripidis (ne recedam ab ea, quam ſæpe nominat Ariſtoteles) δέσις complectitur omnia, quæ protenduntur uſq; ad agnitionem, poſtquam conſequitur mutatio in felicitatem. Reliqua omnia continentur τῇ λύσει id eſt ſolutione. Solutionis autem principium eſt in illis uerſibus.

ὀρ. λέγοιμ' ἄν. ἀρχαὶ δ' αἵδε μοι πολλῶν πόνων.
ἐπεὶ τὰ μητρὸς ταῦθ', ἃ σιγῶμεν, κακὰ
εἰς χεῖρας ἦλθε, μεταδρομαῖς ἐριννύων
ἠλαυνόμεσθα φυγάδες. *Et qui ſequuntur.*

Nam exponens Oreſtes Iphigeniæ cauſam profectionis, initium dat conſultationi de exportãdo Deæ ſimulacro. Hinc autem omnis ſolutio fabulæ, Rurſus in Oedipode Sophoclis Tyranno δέσις protenditur uſque ad eos uerſus, qui conſequuntur agnitionem: nam ſtatim poſt agnitonem mutatio fit felicitatis in infelicitatem.

οἰ ἰοὺ ἰού. τὰ πάντ' ἂν ἐξήκοι σαφῆ.
ὦ φῶς, τελευταῖόν σε προσβλέψαιμι νῦν.

Reliqua omnia uſq; ad exitum fabulæ ſolutione continentur: ſed conſideremus, quomodo connexio contineat τὰ ἔξωθεν, καὶ τὰ ἔσωθεν. Prologo Oedipodis Tragœdiæ exprimuntur ſacerdotes ſacra dıis facientes, ſtantesq; ad aras pro auerruncanda peſtilentia. Hoc uerò eſt unum ἐκ τῶν ἔξωθεν. Rurſus Epiſodio conſequenti collocutio cum Creonte, & expoſitio reſponſi Delphici, aliaq; nonnulla huiuſmodi. præterea execratio, collocutio cum Tireſia, hæc omnia extrinſecus ſumpta: In Tireſiæ ſermone quatenus innuit

A *nuit ab ipſo Oedipode peremptum Laium, perſpicere eſt quiddam τῶν ἔσωθεν, hoc enim ad actionem primariam ſpectat. Præterea contentio inter Oedipodem, & Creontem, ἐκ τῶν ἔξωθεν ducitur. Paulo poſt nuncij aduentus, narratioq́; tota ἐκ τῶν ἔξωθεν eſt, quamuis poſterior pars narrationis, in qua nuncius tollere cupiens ex animo Oedipodis metum omnem, exponit Polybi regis illum non eſſe filium, aliaq́; nonnulla explicat ſigna, quæ ad eam rem comprobandam pertinent, continet aliquid τῶν ἔσωθεν (ſic enim ſæpè libet uti Ariſtotelis ipſius uocibus) nam ex ijs pendet tota agnitio, quæ maxima pars eſt primariæ actionis in illa tragœdia. Poſt hæc ſermo totus ſerui, quem accerſi iuſſerat Oedipus, uideri poteſt ἐκ τῶν ἔσωθεν, nam totam actionem conficit comprobata agnitione. Hactenus extenditur Connexio, in qua apertè uidere poteſt unuſquiſq; contineri, tùm nonnulla τῶν ἔξωθεν, tum aliqua τῶν ἔσωθεν. Solutio deinde, quæ conſequitur, cum conſequentia agnitionem contineant, habet in ſe τὰ ἔσωθεν: nam oculis ſe priuat Oedipus, miſerrimusq́; fit, hoc quippe in actionem includitur. Reliqua, ut eiulatio Oedipodis: Creontis ſermo: & quæ huiuſmodi ſunt, omnia ſunt ἐκ τῶν ἔξωθεν: Patet igitur, ni fallor, locus hic Ariſtotelis alioqui obſcuriſſimus. Nunc reliqua perſequor.*

τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα, τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη, ἡ μὲν πε- “
πλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια, καὶ ἀναγνώρισις. ἡ δὲ παθητική, οἷον, οἵ τε “
αἴαντες, καὶ οἱ ἰξίονες. ἡ δὲ ἠθική, οἷον, αἱ φθιώτιδες, καὶ ὁ πηλεύς. τὸ δὲ τέταρτον, “
οἷον αἵ τε φόρκιδες, καὶ προμηθεύς, καὶ ὅσα ἐν ἄδῃ. “

Quatuor autem Tragœdiæ ſunt genera, totidem quoque & partes “
dictæ: quorum ſanè complicitum illud dicimus, quod omnino ex peripe- “
tia, atque agnitione conſtat: Patheticum ut Aiaces, atq; Ixiones: Mora- “
tum, Phthiotidas: & Peleum: Quartum ueluti Phorcidas, & Promethe- “
um: quæcunque inſuper, quæ apud inferos ſunt. “

B *Pergit adhuc Ariſtoteles tradere Methodum, ordinemq́; quo progredi debet poëta ad ſcribendas tragœdias. Poſtquam igitur conſiderauerit poëta terminum connexionis, & ſolutionis in fabula, conſideret oportet, ad quod genus tragœdiarum referri debeat illa, quam ſcripturus eſt. Non autem hoc fuerit admodum difficile cognitu, ſi ſcierit, quot ſint tragœdiarum genera: conferens igitur argumentum ſuæ fabulæ, cum aliquo illarum genere dijudicabit, ad quod genus ſit referenda. Tragœdiarum genera, ſunt quatuor. Totidem autem eſſe, probatur neceſſaria enumeratione ducta ex ijs, quæ prius dicta fuerunt. Declaratum enim eſt partes tragœdiarum eſſe tres, perturbationem, ſeu τὸ πάθος. agnitionem ſeu ἀναγνώρισιν, & peripetiam. Ariſtoteles hæc tria aſſumens conficit duo genera tragœdiarum, nam ſimul ponens agnitionem, & peripetiam conficit unum genus tragœdiarum, quod uocatur πεπλεγμένον, hoc eſt duplex, ſeu complicitum, aptè enim hæc duo iunguntur, atq;, ut antè copioſe docuimus agnitio ſine peripetia nunquam ponitur, neq; peripetia ſine agnitione: hoc conſiderans Ariſtoteles, prudẽter ſimul iunctam utramq; protulit, & unum genus confecit tragœdiarum, quale eſt, Iphigeniæ, Oedipodis, Electræ, & quæ huiuſmodi ſunt. Altera pars, quæ eſt Perturbatio, ſeu τὸ πάθος, conſtituit alterum genus per ſe: ſunt enim apud ueteres nonnullæ tragœdiæ, in quibus cum neq; Agnitio, neque Peripetia inſit: ineſt tantummodo perturbatio, de qua re nos ſuperius ſatis multa locuti ſumus. Exempla affert Ariſtoteles huius generis in contextu per hæc uerba. οἷον οἵ τε αἴαντες, καὶ οἱ ἰξίονες, ideſt. Aiaces, & Ixiones, protulit numero multitudinis, non quòd plures Aiaces, aut Ixiones fuerint, de quorum calamitate fuerint cõfictæ tragœdiæ, ſed planè eo modo profert, quo Cicer. ſæpe ſolet Curios. Lælios. Furios. Craſſos. Antonios, non plures ſignificans, ſed ſimilitudinem: uel ita locutus eſt Ariſtoteles, quia plures poëtæ eandem fabulam Aiacis, & Ixionis ſcripſerunt, plures igitur Aiaces, & Ixiones, fabulas intelligens, quæ ita inſcribuntur, non uiros. Aiacis fabula extat apud Sophoclem, qui μαστιγοφόρος uocatur, Eubuli Ixionẽ citat Athæneus libro VIII, his uerbis φησὶν ἐν ἰξίονι εὔβουλος.*

ἀμύλων παρόντων ἐσθίουσ' ἑκάστοτε “
ἄννηθα καὶ σέλινα, καὶ φλυαρίας “
καὶ κάρδαμ' ἐσκευασμένα. “

Aliud eſt genus tragœdiarũ, quod Moratum uocatur, atq; hoc ſanè non deducitur ex ſuperiore diuiſione partium. Sed per ſe enumeratur ab Ariſtotele, diſtinctũ ab illis. Morata tragœdia eſt, in qua multa proferuntur, quæ ad uitam inſtituendam ſpectant, isq; potiſſimum labor eſt Poëtæ propoſitus, ut ſanctitatem

morum exprimat, & probitatem in ſingulis perſonis: præceptionesq́; tradat, & γνώμας quaſdam communes, quibus admonentur homines: ut uirtutem ſequantur: & ea agant, quæ honeſta ſunt. Hunc ego locum Ariſtotelis ita intelligendum puto: nam adduci non poſſum, ut credam de tragœdia morata locutum hoc loco, in qua aptè exprimantur perſonarum mores, in quibus appareat uniuſcuiuſq; electio qualis ſit: omnis enim tragœdia, qualiſcunq; generis fuerit: neceſſario morata eſſe debet, alioqui uix poëtica uideri debet in ea eſſe imitatio ulla, cum in moribus perſonarum eo modo effingendis plurimùm operæ ponant Poëtæ. Exempla Moralis (ſic enim libentius dixerim, ut à morata diſtinguam) tragœdiæ duo affert Ariſtoteles. οἷον φθιώτιδες, καὶ πηλεύς, de quibus nihil adhuc legi. Quartum tragœdiarum genus eſt duplex, tum earum, quæ perſonas Deorum faciunt loquentes in ſcena, qualis eſt Prometheus apud Aeſchylum, in qua Oceanus, aliæq́; huiuſmodi perſonæ Deorum loquuntur, eiuſdem quoq; Eumenides, in quam προφήτης, Apollo, reliquiq́; dij inducuntur: tum earum quæ continent actiones inferorum, in quibus ſcilicet imitatio eſt earum rerum, quæ fiunt apud inferos. Viuere enim creduntur illic, ex ueterum opinione homines, moueri, colloquiq́; inter ſe, ac meminiſſe eorum, quæ dum uiuerent, agebant. Præterea plecti, pœnasq́; luere ob ſcelera admiſſa. Quòd ſi quod peccatum eiuſmodi ſit, ut propter fœditatem non repellat neque excludat omnem conmiſerationem, & terrorem, atq; is, à quo ſit patratum, non prorſus malus uideatur: illius calamitas conueniet tragœdiæ. Huiuſmodi Prometheus eſt, (etſi hoc differt quòd apud ſuperos ad Caucaſum plectitur) qui ſtudio iuuandi mortales multa fecit: ideoq́; Caucaſo alligatus fertur iuſſu Iouis, quã rẽ politiſſimè narrauit Lucianus: digniſſimus certè, qui ab omnibus mortalibus tanquàm parens ametur: cuiusq́; calamitas cum ea de cauſa ipſi acciderit, non propter nefarium aliquod ſcelus, commiſerationem cicat omnium hominum. Tale argumentum fabulæ ſcripſit Aeſchylus, quæ adhuc extat. uocaturq́; προμηθεὺς δεδεσμένος, uel, ut Athenæus lib. IIII. δεσμώτης, citans hos uerſus. A

γνώσῃ τάδ' ὡς ἔτυμα γ' οὐδὲ μάτην γὰρ
χαριτογλωσσεῖν χρῆ μοι.

Quam dictionem declarat, perpeuditq́; Athenæus, ideoq́; mihi libuit locum adnotare. Apud inferos magnus luctus, atq; eiulatus eſt eorum, qui diſcruciantur: facilè igitur, quoniam luctuoſa, flebiliaq́; ſunt, hæc ad tragœdiam poſſunt referri, cum præſertim non alio modo negociantes, colloquentesq́; inter ſe homines induci poſſint, quàm apud ſuperos inter nos ſolent. Exempla tragœdiarum, quæ imitationem continent inferorum, non affert Ariſtoteles: Sed earum, quæ Deos colloquentes faciunt exempla affert. ut φόρκιδες, καὶ προμηθεύς, de quo genere ſuperius ex Aeſchylo diximus. Cum igitur quatuor ſint tragœdiarum genera: conſiderabit etiam, atq; etiam Poëta, cuiuſmodi ſit illa, quam ſcripturus eſt: diuerſam enim rationem ſequi oportebit: ſi uel hæc, uel illa, uel alterius generis fuerit. B

Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα, καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσιν τοὺς ποιητάς. γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἑκάστου τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν.

Quare magnopere poëtis conandum, ut horum omnium quàm locupletes ſint, quòd ſi omnium minus queant, ſaltem principalium, atque quamplurimorum: eoq́ etiam enixius, quo ad taxandos poëtas hæc ætas in tantum prona eſt, ut quos in omnibus his partibus probandos nouerit, in ſingulis etiam mirum in modum excellere æquum cenſeat.

Cum quatuor ſint tragœdiarum genera, conandum eſt, ut qui hoc ſibi ab ineunte ætate propoſuit munus ſcribendi Dramata: in promptu omnia habeat: excellatq́; æque in ſingulis. Videbat Ariſtoteles paucos reperiri Poëtas, qui ab omni parte eſſent abſoluti: poſſentq́; ornatè, & artificioſe omne genus tragœdiarũ tractare. Magni enim id eſt ingenij, magnarumq́; uirium mentis, ut non immeritò Poëtas naſci ſit à Cicerone dictum, cum uix ulla exercitatione, ſummam in omni genere Dramatum ſcribendo laudem aſſequi poſſint: Alius in comœdijs ſcribendis non infeliciter operam ſuam ponit. Alius ad tragœdiã ſcribendam planè uidetur à natura fictus. Alius commodius Epicum tractat Poëma. nam, ut ait Cicero in lib. de Optimo genere oratorum, unumquodq́; genus diuerſum eſt à reliquis: & in ſingulis ſuus eſt cuiusq́; certus ſonus, & quædam intelligentibus nota uox. Itaq; licet dicere, & Ennium ſummum Epicum Poëtam, ſi cui ita uidetur, & Pacuuium tragicum: & Cæcilium fortaſſe comicum. Hæc ille. Sed Ariſtoteles etiam in uno

genere

A genere poëmatis ſcribendo difficile eſſe affirmat, ut aliquis excellat: cũ eius uariæ ſint formæ, interq; ſe ualde diſcrepantes. Exempli cauſa, unum eſt genus poëtarum perfectorum in tragœdia, à quo qui abſunt, non genere quidem differunt, ut Comicus à Tragico, ſed in eodem non ſunt pares. Laudatiſſimus, perfectuſq; is eſt exiſtimandus Poëta tragicus, qui ſingula Dramatũ genera illa quatuor ex æquo tractare poteſt, doctè ornatè, artificioſe: is uerò minus laudatus, ac perfectus, qui in uno tantum genere excellit. Nec uerò mirum, hæc ab Ariſtotele dici: multò enim difficilius eſt Drama ſcribere, in quo inſit agnitio, & peripetia: quàm in quo perturbatio tantùm inſit. Oratorum alij excellunt in iudicialibus cauſis: Alij deliberatiuum genus magna cum uenuſtate & grauitate tractant: Alij ad demonſtratiuum genus, pompamq; laudationis planè nati uidentur. At is perfectus cenſetur Orator, qui in omni genere cum laude uerſatur. Optimum enim unum eſt, & proximum quod ei ſimillimum: quod autem optimo diſſimillimum, id eſt deterrimum. Vna fingendi eſt ars (inquit Cicero lib. de Oratore. III.) in qua præſtantes fuerunt Myro, Polycletus, Lyſippus, qui omnes inter ſe diſſimiles fuerunt, ſed ita tamen ut neminem ſui uelis eſſe diſſimilem. Vna eſt ars, ratioq; picturæ, diſſimillimi tamen inter ſe Zeuxis, Aglaophon, Apelles, neq; eorũ quiſquã eſt, cui quidquàm in arte ſua deeſſe uideatur, & ſi hoc in his, quaſi mutis artibus eſt mirandum, & tamen uerum: quantò admirabilius in oratione: & lingua, quæ cum in iiſdem uerbis, ſententijſq; uerſetur, ſummas habet diſſimilitudines? non ſic, ut alij uituperandi ſint, ſed ut ij quos conſtet eſſe laudandos, in diſpari tamen genere laudentur. Atq; id primum in Poëtis cerni licet, quàm inter ſe Aeſchylus, Sophocles, Euripides diſſimiles ſint, quanquàm omnibus par penè laus in diſſimili ſcribendi genere tribuatur. Hæc Cicero. Poëtæ igitur quàmuis in quatuor omnibus generibus tragœdiarum ſcribendis fuerint inter ſe diſſimiles, tamen omnes excellent: fieri enim non poteſt, ut eadem ſit ſimilitudo ſententiarum, & uerborum in omnibus. Sed ea fuerit improbanda diſſimilitudo, cum alij unum genus tantum, alij duo, alij quatuor tractare ſcient: tantò enim ij ſuperiores illis fuerint, quanto in pluribus tragœdiarum generibus præſtiterint. Ac planè ſicuti pictor improbatur, qui in una tantum animalium ſpecie pingenda, utpote equo, aut homine ſe exercuit: cætera autem pingere neſcit: ſic Poëta improbandus, qui unum tantum genus tragœdiarum tractare ſciet, in reliquis non fuerit exercitatus. Sed omnino ſumma quæque in omni genere aſſequi difficillimum eſt. hinc Cic. libro primo de Oratore, in proœmio ait. Verè mihi hoc uideor eſſe dicturus ex omnibus ijs, qui in harum

B artium ſtudijs liberaliſſimis ſint, doctriniſq; uerſati, minimam copiam poëtarum egregiorum extitiſſe: atq; in hoc ipſo numero, in quo perraro exoritur aliquis excellens, ſi diligenter & ex noſtrorum, & Græcorum copia comparare uoles, multò tamen pauciores oratores, quàm poëtæ boni reperientur: Hæc Cic. & quàmuis difficilius reperiri bonos oratores, quàm Poëtas: difficillimum tamen etiam eſſe inquit egregios Poëtas inuenire. Nimirum enim hoc multo maius eſt quàm uulgo opinantur homines, & pluribus ex artibus collectum: nam præter ſcientiam, quam innumerabilium rerum comprehendi oportet à Poëta: omnes quoque animi motus, moreſq;, quos hominum generi natura tribuit, penitus pernoſcat neceſſe eſt: omnis enim imitatio poëtarum, & artificium in ijs exprimendis uerſatur: præterea omnem artem inflectendi mentes auditorum in quamuis partem teneat oportet. Lepôrem ſuauitatemq; uerborum internoſcat: numeros dijudicet: paratos habeat locos, unde grauitatem ſententiarum, ponderaq; ſermonis promat, cuiuſcunq; generis fuerit. Sed cum ſciret Ariſtot. difficillimum eſſe tàm multa ingenio, quàmuis perſpicaci, & exercitatione, quantumlibet longa aſſequi: ait in conextu, δεῖ πειρᾶσθαι, conandum eſt, ut omnia hæc aſſequatur ſi poſſit Poëta, & efficiat: ſin minus omnia poterit, ſaltem maxima, & plurima habeat in promptu. At homines rudes, qui ignoraut, quàm magni hæc ſint laboris, quàm infinitæ induſtriæ, & acris ingenij, proni plus æquo ſunt ad reprehendendos Poëtas. & ut oſtendat iniquam illorum eſſe reprehenſionẽ, ait ipſos συκοφαντεῖν, cũ ſit cauillationis, calliditatiſq; pleniſſima: exigũt enim à Poëtis, quod eſt ſupra ipſorum, neq; ipſorum tantùm, ſed omnium hominum ingenij uires. Si igitur in aliquo genere tragœdiarum Poëta excellat: non ſatis eſſe putant: uolunt enim in omnibus generibus illis quatuor excellere, quaſi id facile ſit factu. Sed nimirum Poëtæ iudicio uulgi cenſentur, cum illorum auribus inſeruiãt in theatro: cumq; nobis à natura ſermo inſitus ſit, exiſtimant non admodum difficile eſſe, ſermonem ad omnem perſonam, ad omnes mores, & affectiones animi adaptare, neque magni eſſe laboris fabulam conſtituere, epiſodia excogitare, in partes æquas diſtribuere: cum non niſi à peritiſſimis, exercitatiſſimiſq; Poëtis id effici poſſit. Sed planè doctis, qui omnia diligenter perpendunt, noueruntq; quàm magni ſit laboris in ſingulis excellere, nedum in omnibus ſimul, ſatis eſt, ſi placeant Poëtæ, probenturq;. Hinc Horatius prudenter, ait.

neque te ut miretur turba labores,
Contentus paucis lectoribus: an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis:

Non ego, nam ſatis eſt equidem mihi plaudere, ut audax A
Contemptis alijs exploſa Arbuſcula dixit.
Men' moueat Cimex Pantilius? aut crucier, quòd
Velliciet abſentem Demetrius? aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigellij?
Plotius, & Varius, Mecœnas, Vergiliuſq́;
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atq;
Fuſcus, & hæc utinam Viſcorum laudet uterq;. & quæ ſequuntur.
Idem Paulò poſt. quibus hæc, ſint qualiacunq;
Arridere uelim, doliturus ſi placeant ſpe
Deterius noſtra.

†Idem Horatius Epiſtolarum libro primo, maledicentiam, obtrectationemq́; hominum in Poëtas ſignificare uolens, ita librum ſuum alloquitur.

ſuge, quo diſcedere geſtis?
Non erit emiſſo reditus tibi, quid miſer egi?
Quid uolui? dices ubi te quis læſerit. Paulo poſt
Contrectatus ubi manibus ſordeſcere uulgi
Cœperis, aut tineas paſces taciturnus inertes,
Aut fugies Vticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

Zoilus, qui à ueteribus κύων ῥητορικὸς eſt dictus, uexauit Homerum, Homeriq́; poëmata. Cercopem infeſtiſſimum ſibi habuit Heſiodus. Amphimanes Cous Pindarum eſt inſectatus. Mæuius Vergilium. Nullus deniq; poëta apud ueteres ſuos non habuit obtrectatores, atq; ſycophantas, ut utar Ariſtotelis uerbo. Sed quò maiore inuidia urgentur, tantò fortius reluctari debent poëtæ: dareq́; operam ut in omni genere ſcriptionis excellant: ſibiq́; illud Horatianum proponant.

Mediocribus eſſe poëtis
Non dij, non homines, non conceſſere columnæ.

Quatenus ad dictionem illam συκοφάντωσι ſpectat, ita quoq; Demoſthenes locutus eſt in oratione περὶ στεφάνου. ὅτι ὁ τὸν ῥήτορα βουλόμενος δικαίως ἐξετάζειν, καὶ μὴ συκοφαντεῖν. οὐκ ἂν οἷα σὺ νῦν ἔλεγες, τοιαῦτα κατηγόρει. B

Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ· τοῦτο δὲ ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις.

Minimè uerò fortaſſe conuenit eandem Tragœdiam, ſiue diuerſam appellare à fabula: id quod earum ipſa quidem connexio, atque ſolutio indicauerit.

Pergit adhuc Ariſtoteles præclaram illam methodum oſtendere, quæ ineunda eſt ei, qui aptè uoluerit, ordinateq́; fabulam ſcribere tragicam. Poſſet ambigere fortaſſe aliquis, cum tàm multæ eiuſdem argumenti apud ueteres extent tragœdiæ: Nam Oedipodem (de fabula loquor) multi ſcripſerunt, Aiacem, itidem Oreſtem, & reliquas huiuſmodi: diſcrepent ne inter ſe, an eædem ſint fabulæ, nomen enim ſatis demonſtrat eſſe eaſdem. Reſpondet Ariſtoteles certam quandam tradi poſſe normam & rationem, qua cognoſcat aliquis: eadem ne ſit, an diuerſa appellanda fabula: eſt autē hæc: & diligenter quidem obſeruanda. Quotieſcunq; eadem eſt connexio, & ſolutio in fabulis diuerſorum poëtarum: dicendum eſt eaſdem eſſe fabulas, neq; inter ſe diſcrepare. Quotieſcunq; aūt diuerſa fuerit connexio, & ſolutio fabularum, etiamſi eandē cōtineant actionē: diuerſas eſſe fabulas dicemus. Vtilis quippe norma, & præceptio hæc eſt Ariſtot. nā qui ſcierit ſolutione, & connexione diuerſas fieri fabulas, non dubitabit eandem ſibi proponere actionē, quā imitetur, quæ etiam ab alijs fuerit tractata. Neq; paucitate actionum deterrebitur: paucarum enim familiarū (ut ante inquit Ariſtoteles) ſunt tragicæ calamitates: de ijs loquor, quæ acciderint: raró enim accidunt. Præterea hoc ſuſcipiet certamen, ut conetur aptius fabulam conſtituere, quàm ab alijs fuerit conſtituta. Has, aliaſq́; multas commoditates affert huius rei cognitio. Sed præceptio hæc Ariſtotelis coniungenda eſt cum ſuperioribus, quia ſpectat ad eandem methodum. Poſtquam poëta propoſitam ſibi actionem, de qua ſcripturus eſt fabulam diſtribuerit in duas partes, connexionem, & ſolutionem: conſiderauerítq́; ad quod tragœdiarum genus ex illis quatuor ſit referenda: perſpiciet poſtea, atque indagabit diligenter:

An alij

A *An alij, ante ipſum, poetæ eandem actionem tractarint, atque expreſſerint. Si uidebit non eſſe ab alijs expreſſam, pro ſuo arbitratu poteſt connexionem, ſolutionemq́; fabulæ comminiſci. Sin autem cognoſcet ab alijs fuiſſe tractatam eandem actionem, non continuò reijciet actionem illam: ſed dabit operam, ut exprimat diuerſo modo mutans connexionem, & ſolutionem. Connexio quippè fabulæ, uti antè demonſtratum fuit, omnia complectitur Epiſodia. Solutio quoq; exodum continet: neceſſe eſt igitur diuerſam quoque exiſtere tragœdiam mutatis Epiſodijs. Huc ſpectat Horatiana illa præceptio in Epiſtola ad Piſones.*

Publica materies priuati iuris erit, ſi
Nec circa uilem, patulumq́; moraberis orbem,
Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus
Interpres, nec deſilies imitator in arctum,
Vnde pedem referre pudor uetat, aut operis lex.

difficiles hi quidem ſunt uerſus, & obſcuri, ſed id omnino ſignificare uoluit Horatius, quod dixi: nam qui connexionem, & ſolutionem in fabula ab alijs ante tractata, mutat: non reddit uerbum uerbo, tanquam fidus aliquis interpres: nec ſe imitationi alterius addicit, quod facere coguntur ij, qui connexionem non mutant in fabula, & ſolutionem.

Πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς, δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Cęterum non pauci egregiè nectentes ineptè ſoluunt. Oportet autem ab utraque parte plauſum iugiter excitare.

Poſtquam Ariſtoteles docuit, quomodo eadem, quomodoq́; diuerſa dicetur fabula propter connexionem, & ſolutionem: aliam dat præceptionem, maxime neceſſariam ijs, qui tragœdiam ſcribere uoluerint: eſt autem huiuſmodi. Quoniam tragœdia conſtat, connexione, & ſolutione, multum eſt in utraq; elaborandum, multi enim poëtæ ſunt, qui aptè connectunt, ſed parùm aptè poſtea ſoluunt fabulam. Pulcherrimus eſt Ciceronis locus libro primo Epiſtolarum ad Q. Fratrem, Epiſtola prima, ſub finem: qui huc ſpectat: ait enim. Illud te ad extremum, & oro, & hortor, ut tanquam poëtæ boni & actores induſtrij ſolent, ſic tu in extrema parte, & concluſione muneris, ac negocij tui diligentiſſimus ſis, ut hic tertius annus imperij tui, tanquam tertius actus perfectiſſimus, atq; ornatiſſimus fuiſſe uideatur. Debet igitur diligens poëta
B *qui laudem ſibi parare ſtudet, non minus artificij ponere in ſolutione, quàm in connexione. Cum enim ſolutio extrema ſit fabulæ pars, maximè inhæret mentibus auditorum, ſæpeq́; contingit, ut tota fabulæ uenuſtas depereat, niſi apta fuerit ſolutio. Adnotanda illa uerba in contextu* δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι, *hoc eſt: oportet autem ab utraq; parte, connexione ſcilicet & ſolutione, fabulæ: plauſum ſpectatorum captare: nam* κροτεῖσθαι *&* συγκροτεῖσθαι *eſt applaudere. Non diſſimili ratione locutus eſt Horatius cum ait:*

Tu quid ego, & populus mecum deſideret, audi,
Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſq;
Seſſuri donec cantor, Vos plaudite, dicat:
Aetatis cuiuſque. & quæ ſequuntur:

καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον, οἷον, εἴ τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον.

Illudq́; cum primis cauere, ne contextum Epopœiæ proprium, in Tragœdia confingamus, talem uerò eſſe dicimus, qui complures contineat fabulas: exempli gratia: ſi quis totum illud Iliadis unica uelit complecti fabula.

Pergit methodum monſtrare Ariſtoteles ſcribendæ tragœdiæ. Dat igitur aliam præceptionem: quæ ad conſtituendam actionem ſpectat: Non omnes quidem aptè in tragœdia actionem conſtituunt: nam non ſimplicem, ſed multiplicem, multimembremq́; arripiunt actionem, quod in tragœdia eſt ualde uitioſum. Simplex enim & una debet eſſe actio tragica, ut antè ſæpe diximus. Epopœia conſtitutionem ſuæ actionis facit multiplicem: Non quidem quòd & ipſa plures, quàm unam, recipiat actiones: ſed eiuſmodi eſt: ut ſingulæ ipſius partes, aut particulæ potius, unam tragicam actionem conſtituant. ideò Ariſtoteles σύστημα ἐποποιικὸν *uocauit* πολύμυθον. *ſic enim debet intelligi locus ille. Si quis igitur actionem Epicam poëmatis Homerici, aut Iliadis, aut Odyſſeæ conferat cũ aliqua actione tragica: erit illa* πολύμυθος, *ſingula enim Epiſodia Epopœiæ, imò epiſodij cuiuſuis pars una, actionem tragœdiæ ſubminiſtrare poteſt: Poëta*

poſſet decipi aliquis in conſtituenda actione tragica, nam cum Epopœia quoq; una tantum ſit actio, eodemq́, modo conſtituatur, facilè eſt labi in errorem, & ideo Ariſtot. monet, ut caueat ne actionē conſtituat πολύμυθον: *hoc ſi obſeruarit: uitabit, uitium illud: ſi præterea animaduertet certo contineri ſpatio actionem tragicam, nam periodum ſolis unius (ut ante declaratum fuit) nō excedit. Epopœia autem multorum annorum actionem complectitur. Hoc uerò uolens ſignificare Ariſtoteles in contextu appoſuit illa uerba,* εἴ τις Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον, *hoc eſt, ſi quis totā Iliadis fabulā una tragœdia cōcludat.* ὅλον, *inquit, aptè: quia pars aliqua Epopœiæ, tragœdiā conſtituit: Et tota quidē Epopœia multas actiones tragicas continet. Si uero totam Epopœiæ actionē aliquis conetur uni tragœdiæ inſerere, uehemēter errabit.*

Ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος, ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Ibi etenim propter poëmatis longitudinem partes ipſæ congruentem ſuſcipiunt magnitudinem, in actibus uerò multò præter id, quod ſuſceptum negocium expoſcit, longiores euaderent.

Explicat rationem, cur conſtitutio actionis tragicæ non debet eſſe πολύμυθος, *ſicuti Epicæ: eſt autem huiuſmodi. Epopœiæ longiſſimum eſt poëma, multumq́; excreſcit, quia non habet præfinitum tempus: ideo partes quoque ipſius longiores ſint neceſſe eſt: ut ſint conuenientes & reſpondeant toti: partes uocat (ut opinor) ipſa Epiſodia. Grande, uaſtumq́; corpus, grandia quoque membra, & partes habeat oportet: hanc igitur uocat conuenientem partium magnitudinem in contextu Ariſtoteles, quæ proportioni totius competit. At diuerſa ratio eſt in tragœdijs: nam ſi prolixiores partes (Epiſodia intelligo) aliquis efficere ſtudeat: non conuenient actioni, quæ per ſe puſilla eſt, cum non excedat Solis unius periodum:* ἐν δράμασι *habet in contextu Ariſtoteles, quia generale hoc nomen eſt omnium poëmatum, in quibus imitatio fit agentium hominum, ſeu negociantium. neque poteſt Epopœia* δρᾶμα *uocari: nam habet* ἀπαγγελίαν, *ut ſuperius diximus, & poſtea ſuo loco copioſius dicemus.*

Σημεῖον δὲ ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, ἢ Μήδειαν, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται.

Cuius rei ſignum id eſſe poteſt, quòd hi qui totum Ilij excidium ſimul compoſuere, ac non potius ſingulas ſeparatim partes, ſicuti Euripides Medeam, uel Nioben (quod Aeſchylus minimè obſeruauerit) uel prorſus cadunt, uel certè infeliciter certant.

Omnis ars, quæ præceptiones tradit, artificioſe aliquid agendi, obſeruatione nititur earum rerum, quæ rectè minusue rectè antè actæ fuerunt: has enim improbari, illas probari cognoſcens, facile præcipit, quid ſit uitādum, quid ſequendū. Ariſt. igitur præceptionē, quā paulò antè dedit, non eſſe tragicā fabulā et actionē conſtituendā, eo modo, quo conſtituitur Epica: uolens cōprobare, affert exempla quorundā poëtarū, qui, quòd parū artificioſe actionē conſtituiſſent, uehemēter improbati ab omnibus fuerūt. Si in Epopœia una actio unius perſonæ requiritur, quantò magis in tragœdia? ſcripſerūt olim nonnulli Ilij excidiū, & uaſtationē: hoc reprehendit Ariſtot. quia eiuſmodi poëmata nō conſtant una actione: ſed pluribus. ideò ut hoc ſignificaret addidit in contextu ὅλην, *quia ſingillatim omnia, quæ acciderunt in eo excidio, perſecuti ſunt. Hoc plane aduerſatur artificio ſcribendorū poëmatū. Neque grauarer plura de hac re dicere in præſentia, niſi paulò poſt mihi copioſe eſſet agendū de Epopœia, eiusq; omni artificio: ubi hoc idē affert exemplum ex antiquis Poëtis Ariſtot. de uaſtatione Ilij. Hiſtoricorum munus eſt propriū, nō poëtarū, aut unius perſonæ multas actiones perſequi. aut multarū perſonarū, nā poëtæ circa unā unius perſonæ uerſantur actionē. Si quid præter hāc addūt, id Epiſodicè faciūt: hac tamen lege, ut ad eā referatur. Athenæus lib. XIIII. Aeati Argiui nominat* Ἰλιούπερσιν, *qualē inſcriptionē, & actionē multiplicē in poëmate uno poſitā reprehendit hoc loco Ariſto. uerba Athenæi ſunt hæc,* καὶ ἐὰν μέν τις σοῦ πύθηται, τίνες ἦσαν οἱ εἰς τὸν δούρειον ἵππον ἐγκατακλεισθέντες, ἑνὸς καὶ δευτέρου ἴσως ἐρεῖς τοὔνομα, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἐκ τῶν Στησιχόρου, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀκάτου ἀργείου Ἰλιουπέρσιος, οὗτος γὰρ παμπόλλους τινὰς κατέλεξεν. *Hic igitur Aeatus, alijq́;, qui* Ἰλιούπερσιν *ſcripſerūt, peccarūt: qa nō unā, ſicuti opus eſt, cōplexi ſunt actionē, ſed plures, plurimarumq́; perſonarū actiones perſecuti fuerunt. Tragici igitur, nō ſecus, ac Epici,*

A *unam debent unius perſonæ arripere actionem, atq;, ut ait Ariſtoteles in contextu, κατὰ, μέρος. Verum non temerè ſæpe à nobis dictũ eſt.* VNAM VNIVS PERSONAE ACTIONEM. *nam ſi quis circa unam perſonam uerſetur, non continuo laudandus, poſſunt enim unius perſonæ plures, diuerſæq; eſſe actiones, præterea tàm prolixe fortaſſe poteſt una actio exprimi in Tragœdia, ut non concludatur periodo unius Solis, id quod eſt proprium omnium Dramatum. Ideo in contextu uolens hæc ſignificare Ariſt. ait: debere nos imitari in hac re Euripidem, non Aeſchylum. Vterq; horum Nioben fabulam ſcripſit, ſed Aeſchylus aberrauit ab artificio conſtituendæ actionis: nam prolixiorem conſtituit, quàm patiantur anguſtiæ Dramatum. hanc rem declarat Suidas cum ait.* ὥστε διὰ τὸ πλεονάζειν τῷ βάρει τῶν προσώπων κωμῳδεῖται ὑπὸ ἀριστοφάνους, ἐν μὲν γὰρ τῇ Νιόβῃ ἕως τρίτης ἡμέρας ἐπικαθημένη τῷ τάφῳ τῶν παίδων οὐδὲν φθέγγεται ἐγκεκαλυμμένη. ἐν δὲ τοῖς ἕκτορος λύτροις ἀχιλλεὺς ὁμοίως ἐγκεκαλυμμένος οὐ φθέγγεται, πλὴν ἐν ἀρχαῖς ὀλίγα πρὸς ἑρμῆν ἀμοιβαῖα. *Et ſi nihil magnopere affirmo, nã illa uerba* ἕως τρίτης ἡμέρας *aliter etiã poſſunt intelligi. Tertio enim die imitatio fieri potuit in ſcena: bidui uerò iam præteriti, facta mentio ſolum. Verum locus hic adnotandus eſt etiam alia de cauſa. Aeſchylus in tragœdijs ſcribẽdis in primis animi magnitudinem, & fortitudinem in Heroibus exprimere ſolebat, quare factũ eſt, ut non faciat lugentes, & eiulantes Heróas, ſicuti cæteri poëtæ. Nioben igitur uehementer dolentem ob mortem filiorum cum uellet monſtrare: non illam quidem lugentem, aut flebiliter loquentẽ fecit: ſed ſedentẽ iuxta tumulũ filiorũ, obuoluto capite: Idem expreſſit in Achille Aeſchylus, ut patet ex uerbis, quæ ſuperius recitaui. Poſſunt hæc conferri cum eo loco Ciceronis, qui eſt in Oratore ad Brutum, ubi ait, pictorem quendam egregium, cum deſperaret poſſe ſe penicillo ſummum Agamemnonis luctũ imitari in mactatione Iphigeniæ, caput illius obuolutũ pinxiſſe. Quã rem paulò ante, cũ loqueremur:* περὶ τοῦ πρέποντος *retulimus. Verum de his hactenus: Satis igitur conſtat Nioben Aeſchylũ ſcripſiſſe. Medeã ab eo quoq; ſcriptã innuere uidetur Ariſtot. ſed id mihi nõ ſatis liquet ex ullo alio ueterũ: qui id ſcriptũ reliquerit. Niobẽ quoq; ſcimus tragœdiã à Sophocle ſcriptã, atq; eã nominat Athenæus libro quarto ubi loquitur* περὶ αὐλῶν ἐλύμων, καὶ φρυγίων. *Qui igitur (nã hæc eſt totius diſputationis concluſio) actionẽ tragicã, eo modo, quo Epica ſolet, cõſtituunt, uel* ἐκπίπτουσι *(inqt Ariſt. eo utẽs uerbo, qđ ſuperius declarauimus & quo ipſe utitur lib. 3. Rhet. ubi ait* ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ*) id eſt explodũtur, uel infeliciter, ſineq; laude certãt: certamẽ aũt intelligit, de quo toties locuti*

B *fuimus, tragicorũ poëtarũ in ſcena cõtendentiũ de laude et præſtãtia Dramatũ. Aeſchylũ ſcribit Quintil. rudẽ in pleriſq; & incõpoſitũ fuiſſe, ac propter id ab Athenienſib. permiſſum, ut poſteriores poëtæ eius fabulas correctas in certamẽ deferrẽt, eoq; modo multos fuiſſe coronatos. Plutar. Laconẽ quendã refert. lib. Sympoſ. 8. cap. 8. cũ Athenis ſpectaſſet tragicos poëtas in theatro certãtes, riſiſſe illorũ diligentiã in re ludicra. Verba illius ſunt hæc.* χάειεν γοῦν ὁ ἐκ τῆς λακωνος ἀθήνησι καινῶν ἀγωνιζομένων τραγῳδῶν, θεώμενος τὰς παρασκευὰς τῶν χορηγῶν, καὶ τὰς σπουδὰς τῶν διδασκάλων, καὶ τὴν ἅμιλλαν, οὐκ ἔφη σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν, τῷ γοῦν ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν.

ἐπεὶ καὶ ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς, πράγμασι στοχάζονται, ὧν βούλονται, θαυμαστῶς. τραγικὸν γὰρ τοῦτο, καὶ φιλάνθρωπον.

Siquidem propter id unum cecidit Agathon, tametſi tum in peripetijs, tum in ſimplicibus actionibus hi quidem ſuum mirabiliter propoſitum aſſequantur. Etenim tragicum, atque humanum eſt.

Agatho, cuius αὐτὸς *fabulam paulò ante nominauit, exploſus fuit aliquando à ſpectatoribus, quòd parum artificioſe actionem tragicam conſtituiſſet, ſimileq; effeciſſet Epicæ conſtitutioni: qua ætate uiuebat Socrates, & Plato, floruit Athenis Agatho hic poëta tragicus, eaq; ratione putarim ab Ariſtotele nominari, quòd hominẽ de facie perfamiliariter noſſet, ſæpeq; illius tragœdiarũ recitationi interfuiſſet. Eũ Plato facit loquentẽ in Conuiuio. erat aũt inſigni forma corporis: multiq; illum deperibant. Hinc Plutarchus libro octauo Sympoſ. Cap. 8. ubi quærit, quæ recitationes conuiuijs conueniant: ait.* πλάτων δὲ τὸν ἀριστοφάνους λόγον περὶ τοῦ ἔρωτος, ὡς κωμῳδίαν ἐμβέβληκεν εἰς τὸ συμπόσιον. *Paulò poſt* εἶτα εἰ πρὸς σωκράτην διαλεκτισμοὶ περὶ ἀγάθωνος, καὶ σωκράτους ἐγκώμιον ὦ φίλαι χάριτες, *& quæ ſequũtur. Verũ de Agathone hactenus: Nũc reliqua perſequor. Poſtquã hoc exemplo probauit Ariſtoteles, conſtitutionẽ tragicã, ſi ſimilis ſit Epicæ, uitioſam eſſe, neq; ſatis probari, ideoq; reprehẽdendos eſſe ueteres poëtas, qui artificiũ hoc ignorarũt: hoc uno excepto, in alijs reb. egregios illos eſſe demõſtrat,*

laudéq;

A *laudeq́; ſumma dignos: nam ſi, uel duplices, uel ſimplices fabulas ſibi propoſuiſſent ſcribendas: preclarè operam ſuam in utroq; genere ponebant: peripetias, agnitiones, reliquaq́; omnia, quæ in duplici fabula requiruntur, aptè conficiebant: Suidas refert in Aeſchylo, non uſum fuiſſe illum peripetijs ſæpè in ſuis fabulis: ſed aliquantò poſt cœpiſſe poëtas eiuſmodi genere duplici fabularum uti, in quibus eſſet peripetia, Verba illius ſunt hæc,* αἱ τὲ διαθέσεις αὐτῷ τῶν δραμάτων οὐ πολλὰς περιπετείας, καὶ πλοκὰς ἔχουσιν, ὡς παρὰ τοῖς νεωτέροις, μόνον γὰρ ἐσπούδαζε μέγεθος, καὶ ὄγκον περιθεῖναι τοῖς προσώποις, ἀρχαῖον εἶναι κρίνων τοῦτο τὸ μέρος τὸ μεγαλοπρεπές τε, καὶ ἡρωϊκόν. *Hæc ille. Ariſt. uerò in contextu cum ait* καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι, *intelligit actiones, quæ ſimplices ſunt, neq; peripetiã habeant, nam quæ cũ peripetia ſunt, duplices uocari diximus antè. In fabulis, quæ ſimplices ſunt ſine peripetia, qualis eſt Aiax Soph. qualis Medea Euripidis, tunc ſumma conſequuntur poëtæ, cum perturbationibus refertam conſtituunt actionem, ac commiſerabilem, ab omni parte luctum cientes, & commiſerationem: nam & hæ fabulæ artificioſe quoq; uidentur ſcriptæ,* τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον *inquit Ariſtoteles, non diſcedunt igitur ab actionis genere, quæ ſuaptè natura tragica eſt, & commiſerabilis: imò periti uidentur in dijudicandis rebus tragicis, & commiſerabilibus: hoc loco ponit Ariſtoteles* φιλάνθρωπον, ἀντὶ ἐλεεινοῦ, *de qua re ſatis ſuperius diſputauimus.*

» ἔστι δὲ τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δ' ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ σίσυφος, καὶ ὁ
» ἀνδρεῖος μὲν, ἄδικος δ' ἡττηθῇ, ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ ἀγάθων λέγει. εἰκὸς γὰρ
» γίνεσθαι πολλὰ, καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

» Cum ſapiens, idemq́ prauus: ueluti Siſyphus deceptus fuerit: ſiue
» fortis, idemq́ iniuſtus ſuperatus, uериſimile enim eſt, ut Agathon aſſe-
» rit, quandoquidem multa præter ipſum uериſimile accidere, à uериſimili
» non diſcrepat.

Vt apertius oſtendat Ariſtoteles eos poëtas, uno excepto artificio conſtituendæ actionis tragicæ: in reliquis eſſe laudandos, nam & peripetias apte conficiunt: & perturbationes aptè miſcent in ſimplicibus fabulis. B *Præterea peritè dijudicãt, quæ perſonæ ad tragœdiam aptæ ſint, quæue non aptæ: Exempli gratia. Sapientem decipere difficile eſt, quia omnia dignoſcit, ac præuidet: mireq́; ſubodoratur technas aliorum. Ac ſapientem quidem decipere, qui probus ſit, etiam ſi quis poßit, nolit: quòd ſi quis uelit, coneturq́; decipere, prorſus improbus, ac neſarius erit exiſtimandus: neq; commiſerationem uideas ex huiuſmodi re cieri: ſed indignationem potius, & odium in improbum illum hominem: patet igitur modum hunc non ſatis eſſe aptum ad tragœdiam. Iam uerò ſapientem, decipere, peritumq́; rerum humanarum hominem (ſic enim libentius uerterim hoc loco* σοφὸν, *quàm ſapientem, cum ſapientia uix diſiungi à uirtute poßit) ſi improbus fuerit, ac crudelis, quales multi reperiuntur, ſumma laus eſt, quia ingenioſi tantum homines id efficere poſſe uidentur, neq; terrore caret factum hoc quia prouidentia Dei detruſus in inſidias uidetur: ut luat pœnas ſuæ improbitatis: Nec non commiſerationem in ſe habet, quia is, à quo deceptus eſt, antequàm deciperet, multa incommoda perpetiebatur. Exemplum totius huius narrationis ſumi poteſt ex Electra Sophoclis. Improbus Aegiſthus, improba Clytemneſtra, ſed et hæc, & ille, ſapientes, peritiq́; rerum humanarum, & callidi, mira quadem techna, ſeu induſtria Oreſtis inſidijs irretiti, truduntur ad necem, luuntq́; pœnas ſuæ improbitatis. Huiuſmodi igitur perſonæ aptißimæ ſunt ad tragœdiam: Veteres illi in deligendis his perſonis ualde uigilantes erant, laudantur itaq; ab Ariſtotele. Exemplum, quod ipſe affert, eſt Siſyphi, de eo tragœdiam ſcripſit olim Aeſchylus, ſi Suidæ credimus, qui inter illius fabulas, & hanc connumerat. Eodem modo cenſenda eſt apta ad tragœdiam perſona, quæ fortitudine corporis ſit prædita: ſed ſumma ſit iniquitate, & crudelitate inſignis: huius perſonæ exemplum non appoſuit Ariſtoteles, ſed à nobis facilè poteſt proferri. Huiuſmodi uidetur fuiſſe Oenomaus, de quo fabulam multi apud Græcos ſcripſerũt: poſtea apud Latinos quoq; eiuſmodi extitit fabula: nominat enim Cic. in Epiſt. familiaribus ex uetuſto quodam poëta. Demoſthenes in oratione* περὶ στεφάνου, *calliditatem Aeſchinæ uolens ſignificare, crudelitatis pleniſsimã: illum Oenomaum uocat, ex tragœdijs antiquorum ſumpta appellatione, per ſimilitudinem ſicuti & Cic. in Epiſtolis ad Atticum aliquando ſolet, Paridem, Menelaum appellare ſub hac ſimilitudine perſonarum tragicarum, ciues Rom. qui cum illis ſcelere aliquo conferri iure poterant. Verba Demoſth. ſunt hæc.* Βούλει ἐμαυτὸν μὲν ὃν ἂν σὺ λοιδορούμενος, καὶ διασύρων καλέσαις βάταλον, σὲ δὲ μηδὲ ἥρωα τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τούτων τινὰ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς κρεσφόντην, ἢ κρέοντα, ἢ ὃν ἐν κολυττῷ ποτε οἰνόμαον κακῶς ὑποκρινόμενος ἐπέτριψας. τότε τοίνυν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ παιανι

εὺς

A ὡς ἐγὼ Βάτταλος οἰνομάου τοῦ κοθωνίδου ὢν πλείονος ἄξιος ὢν ἐφάνην τῇ πατρίδι. Tales igitur perſonæ fortes quidem, ſed quæ fortitudine corporis abutuntur ad necem mortalium, aptiſsimæ ſunt ad tragœdiam, cum ab aliquo uictæ inducuntur ſuccumbere, ac proſterni. Quod ſi actiones, euentaq́; uera fuerint, in Siſyphi, & Oenomai: nihil dubitamus recipi poſſe, quia ita acciderunt. Iam uerò ſi actio confingatur ex ueriſimili, taleq́; euentum excogitatur à poëta: quod non acciderit, ſed acciduſſe probabile ſit: nominaq́; etiam perſonarum omnia, ut in hoc genere ſit ſabularum, quæ ex ueriſimili finguntur, à poëta ipſo fuerint conficta ex probabili: nihilò minus debet recipi: nam ſi illæ, quæ ex ueris actionibus ducuntur, ſabulæ eiuſdem generis, quæ circá talem uerſantur perſonam, qualem diximus, recipiuntur, cur etiam non recipiantur hæ, quæ ex ueriſimili ſunt confictæ, uerſanturq́; circa perſonam, cui probabile eſt talia accidiſſe? Agathon olim huiuſmodi fictione nouarum ſabularum uehementer uidetur fuiſſe delectatus, ut etiam ſuperius oſtendimus, cum loqueremur de illius tragœdia, quæ inſcribebatur Flos: Cum igitur aliquando reprehenderetur à nonnullis poëta hic, quòd in fingendis nouis ſabulis recederet à ueriſimili: ita ſe excuſabat: ueriſimile eſſe, aliquando nonnulla, imò multa accidere præter ueriſimile: ideoq́; ſibi licere talia confingere, de hac eadem re copioſius meminit Ariſtoteles libro Rhetoricorũ ſecundo ſub finem, ubi de apparentibus Enthymematum locis agit, cum ait. ὃ δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει, τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα, γίνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς ὥστ' εἰκός, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς εἰ δὲ τοῦτο ἔσται, τὸ μὴ εἰκός, εἰκὸς ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. Argutulè quidẽ ille, & ingenioſe hoc protulit, ſed danda eſt opera, ut ſi fieri poſsit, circa ueras actiões uerſemur: Sin minus, nouas ex ueriſimili confingamus. Veriſimile autem cum ſit id quod contingit: & contigentia alia raró, alia ſæpè contingant, ſatius fuerit ea, ſequi, quæ ſæpè contingunt, magis enim probabilia ſunt: ſed & raró contingentia poëtis conceduntur, ob hoc fortaſſe, quia admirationem afferunt, atq; huc planè reſpiciebat Agathonis reſponſum illud. Tragica enim ſunt, quæ admirabilia uideri poſſunt.

καὶ τὸν χορὸν δὲ δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ.

B Chori ſummam penes unum duntaxat ex hiſtrionibus eſſe oportet, totiusq́ partem eſſe: uti autem concertationibus, non ſicut apud Euripidem, ſed ſicut apud Sophoclem.

Pergit iam diu inſtitutam methodum tradere Ariſto. ſcribendæ tragœdiæ, cumq́; rationem conſtituendæ actionis, conficiendorumq́; Epiſodiorum demonſtraſſet: quidq́; in actione uitandum, ac diligenter cauendum ſit, poſtremo docuiſſet, tradit præceptionem, quæ pertinet ad Chori artificium, eſt autem huiuſmodi. Chorus tragicus ex multis cõſtat, ut ante declarauimus: ambigere igitur aliquis potuiſſet: omnéſne an unus tantum in Choro loquatur. Reſpondet Ariſtoteles uni tantum partes Chori eſſe mandandas cum loquitur: quod non ſolùm apud Sophoclem, & Euripidem, in tragœdijs, ſed etiam apud Ariſtophanem in comœdijs, ubi plures erant in Choro perſonæ, factum fuiſſe obſeruari poteſt. Ego exempla apponam, ut res liquidius cognoſcatur, ex Sophocle in Aiace, ubi Chorus ait alloquens Tecmeſſam, quaſi unus.

χο. οὐδέν σ' ἀπιστῶ, καὶ δὶς οἰμῶξαι, γύναι,
τοιοῦδ' ἀποβλαφθεῖσαν ἀρτίως φίλου.

Reſpondet Tecmeſſa, quaſi unum alloqueretur. ſic.

τεκ. σοὶ μὲν δοκεῖν ταῦτ' ἔστ', ἐμοὶ δ' ἄγαν φρονεῖν

Aliquando tamen obſeruo, quaſi plures, alloqui quempiam ſolere Chorum, ut apud eundem Sophoclem in Aiace.

χορ. ὦ δαΐα Τέκμησσα, δύσμορον γένος.
ὅρα μολοῦσα τόνδ' ὁποῖ' ἔπη θροεῖ
τεκ. τί μ' αὖ τάλαιναν ἀρτίως πεπαυμένην
κακῶν ἀτρύτων ἐξ ἕδρας ἀνίστατε; *Ait Tecmeſſa* ἀνίστατε, *ex quo patet, quod uolumus. Præterea uidere eſt ſummo artificio Chorum aliquando in duas partes diuidi: & fieri duo* ἡμιχόρια. *quæ nihilò minus continent unius loquentis perſonam, ut in Sophoclis Aiace eodem.*

ἡμι. πόνος πόνῳ πόνον φέρει.
πᾷ, πᾷ,
πᾷ γὰρ οὐκ ἔβαν ἐγώ,
ἰδού. ἰδού. δοῦπον αὖ κλύω τινά. *Paulò poſt.*

ἡμι. ἔχετε

» ἡμι. ἔχεις οὖν;
» ἡμι. πόνου γε πλῆθος, κοὐδὲν εἰς ὄψιν πλέον.
» ἡμι. ἀλλ' οὐδ' ἐμοί. *& quæ ſequuntur.*

Peropportunè autem diuiſio Chori fit, cum opus eſſet paßim inueſtigare Aiacem, qui clam abierat è tentorio. Idem in Oreſte Euripidis eadem de cauſa fit. ubi ait.

» ἡμι. χωρεῖτ', ἐπειγόμεσθ'. ἐγὼ μὲν οὖν τρίβον
» τὴν δὲ φυλάξω τὴν πρὸς ἡλίου βολάς.
» ἡμι. καὶ μὴν ἐγὼ τὴν δ' ἣ πρὸς ἑσπέραν φέρει.

Alterum quoque eſt præceptum in contextu, quod pertinet ad Chori artificium, huiuſmodi. Oportet Chorum particulam eſſe totius, ſic enim ait Ariſtoteles. δεῖ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου *Debet uerò locus hic ita intelligi. Si Chorus fuerit particula totius, erit quiddam coniunctum cum toto. Totum appello Drama, ſeu tragœdiam, & fabulam. in Dramate collocutio fit inter perſonas: collocutio autem ex mutuis ſermonibus, & reſponſionibus deducitur. Quotieſcunq; igitur de eadem re colloquetur cum alijs Chorus, erit particula totius: quotieſcunq; uerò proferet aliquid, quod non ſit coniunctum cum ſermone mutuo aliarum perſonarum de eadem re, non erit Chorus particula Dramatis, ſed quiddam ſegregatum à fabula. Oportet igitur Poëtas facere loquentem Chorum de iiſdem rebus, de quibus colloquuntur reliquæ perſonæ in fabula. Tertium præterea conſequitur præceptum, quo artificium Chori conficiendi monſtratur ab Ariſtotele. Oportet Chorum ita induci loquentem in fabulis, ut opituletur laborantibus, conſilium det, operam polliceatur ſuam, ſoletur lugentes, faueat bonis, malos inſectetur, ac reprehendat. Omnia hæc Chori officia lautißimè perſequitur Horatius in Epiſtola ad Piſones. cum ait.*

» *Authoris partes Chorus.* *Et quæ ſequuntur.*

de hac enim re ſuperius locuti etiam fuimus, & in noſtrarum Annotationum. lib. primo ſatis copioſe, allatis ex Sophocle exemplis, declarauimus: cum antè nos omnes perperã illum locum fuißent interpretati. Vno uerbo omnia complectitur Ariſtoteles. συναγωνίζεσθαι, *quod habet hanc uim, ut quiſpiam in eadẽ re laboret, idem procuret, efficereq; ſtudeat: & ſuam operã ad alios iuuandos conferat.* NON SICVTI *apud Euripidem. Sed* SICVTI APVD *Sophoclem, ſignificauit his uerbis Ariſtotel. artificioſius Choris attribuiſſe, id quod ipſorum eſt proprium, Sophoclem, quàm Euripidem: nam opem præſtare decet bonis, in pietate, & religione ſeruanda, non malis hominibus in aliquo ſcelere patrando. Sophocles in Aiace Chorum inducit commilitonum* συναγωνιζόμενον *Aiaci, poſtea Tecmeſſæ, & Teucro. Rurſus in Electra Chorum uideas, ipſi Electræ fauere, quæ miſerabiliter lugebat mortem Agamemnonis patris, & ſuam deflebat calamitatem. Non diſsimili ratione Chorus, in Oedipode Tyranno, opem ipſi Regi præſtat in placandis Dijs, & detegenda cæde Laij, ſicuti monuerat Apollo. Euripides uerò* συναγωνιζόμενον *quidem inducit Chorum, ſed non ſemper eo modo. nam in Iphigenia in Tauris, Iphigenia rogat, ut ſileant, ne quis reſciret ſe exportaturam Deæ ſimulacrum, mox illæ pollicentur ſilentium.*

» ἰφ. ὦ φίλταται γυναῖκες, ὡς ὑμᾶς βλέπω.
» καὶ τἄμ' ἐν ὑμῖν ἐστιν, ἢ καλῶς ἔχειν,
» ἢ μηδὲν εἶναι, καὶ στερηθῆναι πάτρας,
» φίλου τ' ἀδελφοῦ, φιλτάτου τε συγγόνου. *Et quæ ſequuntur.*

Paulò poſt.

» χορ. θάρσει φίλη δέσποινα, καὶ σῴζου μόνον,
» ὡς ἐκ γ' ἐμοῦ πάντα σιγηθήσεται.
» ἴστω μέγας ζεὺς ὤν.

Pollicetur Iphigenia ſe illas quoque (nam Chorus ex Græcis conſtabat mulieribus miniſtris ipſius) ſeruaturam: ſic.

» σωθεῖσα δ' ὡς ἂν καὶ σὺ κοινωνῇς τύχης,
» σώσω σ' ἐς Ἑλλάδ'.

Neque tamen ſeruat poſtea: nam diſcedens illa cum Oreſte, ipſas relinquit in Taurica regione. Hoc (niſi fallor) non admodum eſt artificioſum, neque ſatis aptè inducuntur συναγωνιζόμεναι, *cum deſerantur poſtea. Apud eundẽ Euripidẽ in Oreſte. Electra iurgioſe cõpellat Chorum importunè ſuperuenientẽ.*

» ἠλ. ὦ φίλταται γυναῖκες, ἡσύχῳ ποδὶ
» χωρεῖτε, μὴ ψοφεῖτε, μηδ' ἔστω κτύπος.
» χορ. σῖγα. λεπτὸν ἴχνος ἀρβύλης
» τίθετε, μὴ κτυπεῖτε, μηδ' ἔστω κτύπος.

ἠλ. ἀπὸ

A ἠλ. ἀπὸ πρόβαθ᾿. ἐκεῖσ᾿ ἀπὸ πρό μοι κοίτας.
χορ. ἰδοὺ πείθομαι.
ἠλ. ἆ, ἆ, σύριγγος ὅπως πνοὰ
λεπτοῦ δόνακος ὦ φίλα φώνει μοι.
χορ. ἴδ᾿ ἀτρεμαῖον ὡς ὑπόφορον φέρω βοάν.
ἠλ. ναὶ οὕτω κάταγε, κάταγε πρόσιθ᾿ ἀτρέμας
ἀτρέμας ἴθι λόγον ἀπόδος ἐφ᾿ ὅ, τι
χρέος ἐμόλετέ ποτε:
χρόνια γὰρ πεσὼν ὅδ᾿ εὐνάζεται.

Hæc, atque alia multa loca, poßit aliquis, ſi diligentius intueatur, obſeruare apud Euripidem, in quibus non rectè συναγωνιζόμενον *facit Chorum.*

Τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ ᾀδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου, καί τοι τί διαφέρει, ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον.

Reliquis uerò conceſſa potius ea ſint quæ ad ſuſceptam pertinent fabulam: quàm quæ ad aliam Tragœdiam, quapropter intercalare concinunt. Huiuſmodi ſanè rei initium primum ab Agathone ſumptum. At qui quidnam differt inter canere, intercalare, locutionem'ue illam, quæ aliud ex alio nectit, integrumq́ Epiſodium?

Conſequitur quartum præceptum, quod dat Ariſtoteles, de artificio Chori. Potuiſſet enim aliquis quærere. Si uni tantum perſonæ Chori ſermo mandandus eſt, quid reliquæ (Chorus enim quindecim continet) agent in Theatro? Reſpondet igitur Ariſtoteles, oportere ipſas, non quidem ocioſas eſſe, ac mutas in ſcena, turpe enim id eſſet, aut parum decorum, ſed aliquid proferre, quod ad actionem, fabulamq́; ſpectet. Videtur olim fuiſſe conſuetudo in Choris tùm tragicis, tùm Comicis, ut multa loquerētur præter rem, aut Poëtæ ſui expurgandi gratia, aut obtrectandi cauſa. Hunc igitur morem reprehendit Ariſtoteles: non enim decet cho-
B *rum loqui quidpiam, quod non ſit cum fabula coniunctum. Quid multis? hoc potißimum in Dramatibus eſt ſeruandum (quod ſæpè diximus) ut partes inter ſe iunctæ ſint: & altera ex altera pendeat, nihilq́; ſit, ut in uetere eſt adagio,* ἀπροσδιόνυσον, *aut* πάρεργον. *Ea, quæ præter rem ſunt, uolens ſignificare Ariſtot. appellat* ἄλλης τραγῳδίας, *id eſt alterius tragœdiæ, quaſi ea, quæ non ad fabulam, quæ in manibus eſt, ſed ad aliam ſpectant. Hoc uitium pulcherrimè uitarunt Sophocles, & Euripides, quatenus in iis, quæ extant, perſpici poteſt. Agathon quoq;: nam hunc primum authorem fuiſſe refert in contextu Ariſtoteles, à quo fluxit conſuetudo, ut Chorus caneret in Theatro* τὰ ἐμβόλιμα, *id eſt, inſerta, & coniuncta quædã cum tota actione. exempla ubique ſunt apud Sophoclem, & Euripidem, ubi Chorus concinit: nam de cantu Chori ſuperius locuti fuimus, et loca cantilenis apta demonſtrauimus: aut igitur Deos precatur Chorus, ut meliora dent, aut conqueritur, & luget, eorum, quibus præſtò eſt, calamitatem. Horatius Chori cantilenas prorſus reiſcit, cum ait: Nequid medios intercinat actus, niſi fortè putes etiam Horatium fuiſſe locutũ tantummodo de cantilenis, quæ ſunt præter fabulam, neque coniunguntur cum actione. Sed hanc canendi conſuetudinem uidetur magnopere probare Ariſtoteles: multũ enim differt, aliquid canere* ἐμβόλιμον, *quod cum fabula, & actione ſit coniunctum: aut narrationem aliquam in medium afferre, quæ ad fabulam non ſpectet, neque eidem etiam ſemper inſiſtere, ſed (quod multò magis eſt reprehendendũ) ab ea in aliam quandam longè diuerſam excurrere, & Epiſodicum inſerere ſermonem. Nam* ἢ ἐπεισόδιον ὅλον, *cum ait Ariſtoteles, ſumit pro eo, quod eſt extra fabulam, & ad actionem non ſpectat, ſed eſt aliunde intruſum. quo modo etiam ſuperius fabulas uocabat Epiſodicas, quas dicebat eſſe deteriores. Hoc igitur diligenter eſt aduertendum, ne quis fortè aliter intelligendum putaret locum hunc: nam & Paccius in eo uertendo multis modis lapſus eſt: quò enim ſpectat illa interrogatio? aut quid ſibi uult hoc loco illud* INTERCALARE: *nam alio modo* ἐμβόλιμον *protulit Ariſtoteles: non igitur dictionis uim percepit, neq; expreßit Paccius. Debent uerò omnia ita uerti. Reliquis uerò perſonis, qui in Choro ſunt, ea una excepta, quæ loquens inducitur: attribuuntur potius ea, quæ ad fabulæ actionem pertinent: canunt enim quædam, quæ fabulæ ſunt inſerta, & cum tota actione coniuncta, quod primum excogitauit Agathon. Et ſanè quidpiam differre uidetur, ſi quis coniuncta cum actione canentem faciat Chorum: aut proferentem narrationem aliquam prolixam, quæ diuerſas habeat, ac diſcrepantes partes, totaq́; ſit Epiſodica.*

» περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται, λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν. A
» Iam uerò cum de his omnibus diximus, reliquum eſt, ut de Dictio-
» ne atq; Sententia agamus.

Hactenus Ariſtoteles locutus eſt de præclara illa methodo, quam ſeruare oportet poëtam in ſcribendis tragœdijs. Si enim eo ordine, quo declaratum eſt, progreſſus fuerit, omnia aptè, miroq; artificio perſequetur: atq; nihil ipſum ſubterfugiet, quod reprehendi ab ullo poßit: id quod ſæpe contingit ijs, qui ſine ulla methodo ad ſcribendum ſe conferunt, confuſeq; omnia tractant. Apponit igitur poſt diſputationem hanc Epilogum, qui, non quidem hanc (nam hæc à cæteris fluxit) ſed eam, unde fluxit, cõplectitur, ait enim: Ha-
» *ctenus de fabula, moribusq; locuti fuimus: enarrauimusq;, quicquid ad duas has partes uidebatur ſpectare.*
» *Nunc reliquum eſt, ut alias duas partes explicemus,* SENTENTIAM, *&* DICTIONEM. *nam de*
» *apparatu, ut poſtea dicemus, ne uerbum quidem, quòd ad hiſtrionem & χορηγὸν potius, quàm ad poëtam ſpectat. Proponit uerò ſe de ſententia & dictione locuturum, eo ordine, quo ſuperius inuentæ hæ partes, atq; inter ſe collocatæ fuerant.*

» τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω. τοῦτο γὰρ ἴδιον
» μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου
» δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό, τε ἀποδεικνύναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ
» τὸ πάθη παρασκευάζειν. οἷον, ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι
» μέγεθος, καὶ σμικρότητα.

» Tametſi de ſentẽtia in ijs, quos de Rhetorica ſcripſimus libris: ut quod
» eius uiæ & rationis magis propriũ ſit, diſſeruimus. Ad ſententiam ea om-
» nia pertinent, quæcunq; oratione adſtruere oportet. cuius partes erunt o-
» ſtendere, ſoluere, perturbationes præparare, ſicuti miſericordiam, timorẽ,
» iram, cæteraq; huius generis: adhæc, exaggerare, ac diminuere. B

Pars tragœdiæ tertia ut dictum fuit ſuperius eſt Sententia, quam Ariſtoteles cæteriq; omnes Rhetores Græci διάνοιαν uocant, de hac igitur erat dicendum: ſed quia in Rhetoricis ſatis copioſe de ea diſputatũ fuit (ad illam enim facultatem in primis ſpectat de ea diſſerere) non eſt neceſſe rurſus eadem repetere. ex hoc loco licet cognoſcere Poëticen ſequi Rhetoricen, poſterioreq; loco eſſe collocandam. Rurſus, Rhetorices magis eſſe proprium conſiderare τὰς διανοίας τῶν λόγων quàm poëtices: nam Rhetorice, exprimit ſermonem naturalem nobis à natura tributum. Poëtice autem à Rhetorice expreſſum ſermonem ſumens numeriſq; includens profert, ſimilemq; Rhetorico efficere conatur. Sententiarum in primis curam ſuſcipit aptè effingendarum Rhetorices facultas, ut pro dignitate rerum loqui doceat. Sententiæ graues, ſuaueſq; excogitari debent. Simulq; uinciri, & expleri, alioqui inſtar fuerit Oratio antiquiſſimæ illius picturæ paucorum colorum. Neq; ſatis eſt ſententiam proferre, in concluſione quoq; & numero ſententiæ elaborandum eſt. Summum uitium in ſententijs leuitas eſt. requirunt enim pondus, & grauitatem: pondus autem in ijs fuerit, ſi res aptè exprimant, multaq; ſimul complectantur. Ad ſententiam uero pertinent, omnia, quæ proferuntur aliquid ſignificandi, probandi, refellendi'ue gratia. Hinc Hermogenes ſub initium fermè libri primi
» *τῶν ἰδεῶν ait: ἅπας τοίνυν λόγος ἔννοιαν τ' ἔχει πάντως τινὰ ἢ ἐννοίας καὶ μέθοδον περὶ τὴν*
» *ἔννοιαν, καὶ λέξιν ἣ τούτοις ἐφήρμοσται. Verum quoniam de his rebus ſuperius multa locuti fuimus: non uidetur neceſſe ut plura addamus. Plutarchus multum operæ ponit in ſentẽtijs Homeri perpendendis,*
» *illarumq; figuris explicandis. ἔστι δὲ διάνοια παρ' αὐτῷ πολλοῖς εἴδεσιν ἐσχηματισμένη. ὧν ἔστι καὶ*
» *προσαναφώνησις, καὶ προσωποποιΐα, & quæ ſequuntur. Nunquàm enim ferè poëtæ nudas, aut ſimplices ſententias proferunt, ſed ſemper aliquo habitu indutas, &, ut Græci dicunt, ἐσχηματισμένας. De his qui uolet, legat Quintilianum, Ciceronem multis in locis, alioſq; quamplurimos. Verba ego quædam tantùm Ciceronis apponam ex eo libro, qui inſcribitur Orator: ex quibus cognoſcas Demoſthenem ideo peritiſſimum Oratorem habitum à ueteribus, quòd miro quodam artificio ſententias tractauit. Sed ſenten-*
» *tiarum ornamenta maiora ſunt, quibus quia frequentiſſimè Demoſthenes utitur, ſunt qui putent idcirco e-*
» *ius eloquentiam maximè eſſe laudabilem. Et uerò nullus ferè ab eo locus ſine quadam conformatione ſen-*
» *tentiæ dicitur: nec quicquàm eſt aliud dicere, niſi omnes, aut certè pleraſq; aliqua ſpecie illuminare ſententias. Partes, ſeu officia ſententiarum: Ariſtoteles in contextu ait eſſe quinque hæc: Demonſtrare, Soluere, Per-*

A re, Perturbationes ciere, Augere, Minuere. Obſcura demonſtrantur, contraria, & repugnantia ſoluuntur. Perturbatio ad animos auditorum refertur. Exilia & tenuia augentur. Magna & grandia minuũtur. Hæc tàm Poëta, quàm Orator efficere debet: in communi enim hominum collocutione poſita ſunt. Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo: locos firmandi, & ſoluendi Euthymemata docuit: multiſq; poëtarum exemplis allatis ſuam omnem diſputationem comprobauit: quòd ſcilicet nihilo minus his omnibus utuntur Poëtæ, quàm Oratores. Quatenus uerò Ariſtoteles in contextu ait, ad ſententiam pertinere τὰ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, eiuſdem alter locus conſiderandus eſt, libro primo Rhetoricorum, ubi ait: ἐπεὶ δὲ αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσὶ, φανερὸν ὅτι τρία ταῦτα ἐστὶ λαβεῖν. τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη, καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη. τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς. & quæ ſequuntur. Docet enim illic Ariſtoteles multas rationes, quæ rem facilius probant, duci à natura perturbationum. Has quidem Orator commouere ſtudet, ut facilius perſuadeat. Nam, ut ait Ariſtoteles ibidem, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι, καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες, καὶ μισοῦντες. Poëta uerò, ut finem ſuum aſſequatur, qui eſt impellere hominum animos in diuerſas perturbationes, qualiſcunq; fuerit rerum ſubiectarum, quas tractat & imitatur materies. Cicero totum hoc mihi politiſsimè uidetur protuliſſe in eo libro, qui inſcribitur Orator, cum ait: «Duo ſunt quæ bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiam faciant: quorum alterum eſt, quod Græci ἠθικὸν uocant, ad naturas, & ad mores, & ad omnem uitæ conſuetudinem accommodatum. Alterum (quod iidem παθητικὸν nominant) quo perturbantur animi, & concitantur: in quo uno regnat oratio: illud ſuperius come, iucundum, ad beneuolentiam conciliandam paratum. Hoc uehemens, incenſum, incitatum, quo cauſæ eripiũtur, quod cum rapidè fertur, ſuſtineri nullo pacto poteſt.» Auerroes in ſua paraphraſi locum hunc Ariſtotelis ita explicat. Sermones, quibus perturbationes mouentur, magis proprij ſunt Rhetorices, quàm Poëtices. Perturbationes autem animi, quæ mouentur per ſermonem Rhetoricum & Poëticum, ſunt metus, ira, amor, odium, gaudium, & dolor, & cætera, quæ hominum animis accidunt, quæ enumerata ſunt in libris Rhetoricorum. Et quemadmodum ſermones Rhetorici tales excitant affectiones ſua ui: ſic apparatus hiſtrionum, quo perſonam aliquam repræſentant, & uox, & geſtus: quaſi præſentes res obijciantur oculis ſpectatorum, tales cient perturbationes. Ex quibus Auerrois uerbis licet perſpicere, quantum interſit inter hunc & illum mo-

B dum mouendi affectiones, quaq; id ratione efficiat poëta, & qua itidem orator. Poſtremò illa uerba in contextu perpendenda: καὶ ἔτι μέγεθος, καὶ σμικρότητα. Nam ſententiarum in oratione duo hæc maxima ſunt officia, augere rem, & minuere. Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum ſub finem de his ait: τὸ δ' αὔξειν, καὶ μειοῦν ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. eodem loco plurima legi poſſunt de ratione ſoluendi argumentationes, ubi ait: περὶ δὲ λύσεως ἐχόμενον ἐστὶ τῶν εἰρημένων εἰπεῖν, ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. reliqua, qui uolet, ibi leget copioſe: nam non ſine cauſa dixit Ariſtoteles, hæc ad Rhetoricen ſpectare, inde igitur ſunt ſumẽda, & referenda ad Poëticen, ſicuti ipſe monet. M. Cicero in Oratore, rem totam hanc doctè animaduertit: ait enim, quatenus «ad augendi & minuendi officia ſpectat. Augendis uerò rebus, & contra abijciendis nihil eſt, quod non perficere poſſit oratio, quod & inter media argumenta faciendum eſt, quotieſcunque dabitur uel amplificandi, uel minuendi locus, & penè infinitè in perorando.»

Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν δεῖ χρῆσθαι. ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν.

Conſtat autem ſupra dictarum partium rebus accommodata afferre oportere: cùm uidelicet uel miſerabilia, uel grauia, uel mira, uel uериſimilia aſtruenda ſunt.

Pulcherrimum dat hoc loco præceptum Ariſtoteles, quod ſummo ſtudio, curaq; ſeruari oportet ab eo qui poëmata ſcribit. Cum ſententiarũ pondere refertam in primis oporteat eſſe tragædiam: ſententiæq; diuerſæ ſint pro materie rerum, de quibus agitur: poëtam neceſſe eſt reſpicere ad naturam rerum, ut ex iis eliciat aptas ſententias, quibus omnia explicet uenuſtè, ornatè, & accommodatè. Non diſsimile uerò eſt, quod ab Ariſtot. traditur hoc loco, ab iis, quæ ſuperius declarata fuerunt: ubi dictum eſt, ſententiam explicare ea quæ inſunt in rebus, & ipſis conueniunt, hoc eſt τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα. Cum igitur ſententiarũ officia ſint quinq;, ut expoſuimus paulò ante, Soluere, perturbare, augere, imminuere, probare: hæc omnia ſciendum eſt commode duci ex ui, & natura ipſarum rerum, quarum fit imitatio. In tragœdia (de ea enim

in præſentia loquimur) commiſerationem, terroremq́; concitare oportet: at concitari hæc non poſſunt, niſi res fuerint commiſerabiles, & horribiles, fiunt autem huiuſmodi, ſi aptis ſententijs exprimantur. Quòd autem à rebus ſententiæ ducantur, probat Ariſtoteles de probationibus loquens lib. II. Rhet. cum ait: πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν, καὶ συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴτε ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἔνια, μηδὲν γὰρ ἔχων ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοι συνάγειν. *Diligēter perpendenda illa uerba:* εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴτε ὁποιῳοῦν: *nam ſyllogiſmus quid aliud eſt, quàm* διάνοια, *aut quiddam ἐκ τῆς* διανοίας, *per eam enim ratiocinamur, & id quod ex ratiocinatione colligimus, uerè ſententia poteſt appellari. Rurſus ratiocinatio diuerſa eſt, quia alia ciuilis & oratoria (ſic enim uoco, quem appellauit Ariſt.* πολιτικὸν συλλογισμὸν) *nam orator cum uerſetur circa res ciuiles, & urbanas: tum oratio ipſius omnis, tùm ratiocinatio ciuilis, ac politica uocatur. Alia philoſophica, quatenus eiuſmodi diſputationes complectitur, quæ ad Philoſophos pertinent: alia Aſtronomica, alia Geometrica, alia Muſica, alia Poëtica, pro diuerſitate rerum, quas cōtinet: innuit igitur Ariſtot. ex ſubiectis rebus enaſci diuerſas ratiocinationes, & ſententias, quas nemo unquā proferre poterit, niſi res ipſas, unde eliciuntur, habeat in promptu. Atq; idipſum ſanè apertiſſima ratione demonſtratur. Quis enim in Athenienſium curia, ſi conſultatio fiat de bello gerendo, ſatis aptè ſuadere poſſit illis bellum eſſe gerendum, ſi non habuerit copias ipſorū, & uectigalia, ciuitatisq́; totius uires perſpectas, ſocios, fœderatos, uectigales populos non norit, quorum præſidio firmiores eſſe poſſint? Quis rurſus ſatis commodè, & ornatè illos laudare poterit, qui neſciat, quot præclaros ciues, & Imperatores ea tulerit reſpublica, quot prælia proſperè geſſerint. Si ignorent Salaminiam, Marathoniamq́; pugnam? Nimirum enim res ſunt, quæ dicentibus ſententias, argumentationes, uerba etiam ipſa ſuppeditant. Ait igitur Ariſt. eodem lib. II. Rhet. paulò poſt:* τὰ ὑπάρχοντα οὖν ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵνα ἐκ τούτων λέγωμεν. *Paulò poſt:* ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πραγμάτων ἑτέρων, οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. *Paulò poſt:* φανερὸν οὖν ὅτι ἀναγκαῖον πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γινομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποβλέποντες μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ περιγράφοντα τὰ πλεῖστα, καὶ ἐγγυτάτω τοῦ πράγματος. *Verùm de his hactenus: nam ſatis, opinor, patet tota Ariſtot. præceptio. Non eſt etiam illud prætermittendū, Ariſtot. in contextu enumerare quatuor, quæ continent argumentationes ſeu ſententias ductas ex rebus tragicis, ſunt autē hæc: commiſerabilia, horribilia, magna, ueriſimilia: quæ ſi ſingillatim conſideres, uideas aptè ab Ariſt. poſita, quia ad tragœdiam pertinent. Commiſeratione, ac terrorē iam diximus in eo moueri oportere: grandem præterea, ac maieſtatis plenam orationē eſſe oportet tragicam. Hinc Horatius eam cum matrona comparat, tùm propter grauitatem, tùm propter uerecundiam ſermonis, cum ait ad Piſones ſcribens:* **B**

Effutire leues indigna tragœdia uerſus,
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus
Intererit ſatyris paulùm pudibunda proteruis.

Non quidem, quòd humilia quandoque non proferat tragœdia: nam id eſt paulò antè declaratum aliquando fieri neceſſe eſſe, & Horatius idem:

Et tragicus plerumq; dolet ſermone pedeſtri,
Telephus, & Peleus, cum pauper, & exul uterq;,
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba.

Quamuis fortaſſe alia de cauſa, ſed magna, & grandia propriè tragœdiæ competunt. Poſtremo ueriſimilia ſectatur tragicus, quia ex ijs omnia finguntur in actione, & in Epiſodijs, præterea, ſi quid ſuadendum, diſſuadendum'ue eſt, probandum, aut refellendum, id commodè totum ducitur ex ueriſimilibus. Quatuor igitur hæc in ſententijs tragicæ orationis in primis ineſſe oportet.

Πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φαίνοιτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον.

In quibus tamē hæc habenda diſtinctio eſt: quod aliqua quidem, nullo doctrinæ adminiculo apparere neceſſe eſt: aliqua uerò ſermone ipſo dicentem præparari, ac ui etiam ſermonis euenire. Quod enim dicentis munus eſſet: ſi non quidem ſermonis ui, grata eſſe uiderentur?

Obijcere

A Obijcere ſe potuiſſet aliquis hoc loco Ariſtoteli, mirariq́;, cur dixerit in tragœdia quatuor illa conandum eſſe conficere ſententijs, & oratione, quaſi uerò res per ſe non ſint tragicæ adeo cõmiſerabiles, & horribiles, ut ſatis magnum inijcere terrorem poßint, & cõmiſerationem excitare. Reſpondet Ariſtoteles diligenter omnia eſſe perpendenda: nam aliquando res eiuſmodi ſunt, ut ſine ullo ſententiarũ pondere ſatis graues ſint: atq;, uel ſi leuiter proferantur ſine ullo ornatu, & artificio, poßint uehementer mouere auditorũ animos. Aliquando autem eiuſmodi, ut niſi addatur ſententiarum pondus, atq; ornatus, uix feriant aures audientium, in his igitur multum operæ ponendum eſt: hic enim dicentis artificium apparet, hic perſpicitur, quantum ſcribendo ualeat ingenioſus poëta, hic deniq; ſummus eſt labor, res leues, addito ſententiarũ pondere, graues efficere: paruas extollere: languentes excitare: repentes humi euehere: parum mœſtis ac luctuoſis, luctum mœroremq́; adiungere: quæ enim aut qualis eſſet ſcribentis aut dicentis uirtus, & artificium: ſi res ſuapte natura graues, iucundæ, luctuoſæ, & grandes apparerent, non peritia & ingenio ipſius: qui aut loquitur, aut ſcribit? Sermo de Dijs, de religione, de templis, de Cœlo, per ſe grandis, grauisq́; eſt (ut ait Hermogenes) neq; multum ſcribentis eget artificio. Hæc ſapientia (inquit Cic. in Orat.) maximè adhibenda eſt eloquenti, ut ſit temporum, perſonarumq́; moderator: nam nec ſemper, nec apud omnes, nec pro omnibus, nec de omnibus eodem modo dicendum arbitror. Is igitur erit eloquens, qui ad id, quodcunq; decebit, poterit accommodare orationem, quod cum ſtatuerit, tùm ut quidq; erit dicendum ita dicet: nec ſatura ieiune, nec grandia minutè, nec item contrà: ſed erit rebus ipſis par, & æqualis oratio. Idem Hermogenes ubi loquitur περὶ κάλλους, ait tunc maximè intermiſcendam eſſe formam illam loquendi, cum oratio per ſe exilis eſt, ac nimium ſubtilis: & paulò poſt Ariſtot. ipſe in hoc libro, monet oportere ſcribentes poëmata in primis elaborare ἐν τοῖς ἀργοῖς, id eſt, cum rem per ſe ocioſam, & non ſatis ornatam animaduertent: tunc enim conandum eſt, plurimũ decoris, & uis in oratione inſerere, quod tùm ex uerbis, tùm ex ſententijs ſummo artificio excogitatis facile fit. ἄνευ διδασκαλίας, cum ait Ariſtoteles in contextu, ſenſus eſt, nonnulla ſunt, quæ etiam ſine oratione, & ui ſententiarum, quibus exprimuntur, uideri poſſunt grandia, atrocia, commiſerabilia. Præterea adnotanda illa uerba, ὑπὸ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι, id eſt iuxta ipſum ſermonem fieri, ſi ad uerbum uolueris referre. Eodem modo locutus eſt Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum, ubi locos enthymematum apparentium demonſtrat, cum ait: ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον, οἷον τὸ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι, τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσιν. οἷον Δημάδης τὴν Δη-
B μοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν, μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. Eodē loco ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν, ait. Demoſth. quoq; in oratione περὶ στεφάνου ita locutus eſt: διόπερ οὐ παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἐλέγχους φυγὼν, νῦν ὕστερον ἥκει, hoc eſt ſubterfugiens ſermonem qui penes ſecundumq́; ipſas res eſt. Idem paulò poſt in eo præclaro loco, quem innuit Cic. in Orat. cum ait, in eo non eſſe poſitas Græciæ fortunas: πάνυ γὰρ παρὰ τοῦτο γέγονε τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα, εἰ τουτὶ τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ μὴ τουτὶ διελέχθην ἐγὼ, ἢ δευρὶ τὴν χεῖρα, ἢ μὴ δευρὶ παρήνεγκα, hoc eſt (ſi priora uerba referas Latinè) ualde equidem, opinor, ſecundum hæc illæ res euenerunt.

Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον, τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον.

Circa dictionem unum quidem ſpeculationis eſt genus: de figuris uidelicet ipſius: quod quidem ad hiſtrionicam, atque ad eum, qui huiuſcemodi arti præſit, pertinet: exempli gratia, quid ſit mandatum, quid preces, quid narratio, quid minæ, quid interrogatio, quid reſponſio, cæteraq́; id genus.

Poſtquam Ariſtoteles de SENTENTIA locutus eſt, ingreditur diſputationem de DICTIONE, quæ eſt alia pars tragœdiæ. Verùm quoniam dictio diuerſo modo conſideratur, neceſſe fuit, ut prius internoſceret, qua ratione de ea eſſet agendum, quatenus ſpectat ad Poëticen. Primum igitur reijcit tractationẽ quandam, quæ uerſatur in habitibus dictionum cõſiderandis: hæc uocat Ariſtoteles σχήματα τῆς λέξεως: neq; enim eſt quòd quiſquam putet de figuris dictionis, ſicuti grammatici ſolent, hic Ariſt. loqui. Sed σχήματα uocat, habitus quoſdam, conformationesq́; oris, frontis, oculorum, uultus, geſticulationis manuum, totius deniq; corporis, quæ uariæ fiunt à pronunciantibus pro diuerſitate affectionum, quæ ſignificantur

dictionibus. eodem modo σχήματα protulit Demosth. in oratione περὶ στεφάνου, ubi ait illudens Aeſchi A nem oratorem, tanquam hiſtrionem: τοιαῦτα κατηγόρει ῥήματα πλάττων, καὶ ῥήματα, καὶ σχήματα μιμούμενος. Hoc doctè & aptè declarat in ſua paraphraſi Auerroës cũ ait: & intelligo per figurã ſermonis, ſeu orationis figurã annunciantis, & figurã interrogantis, uel annũciationis & interrogationis, & figurã imperationis, & figurã deprecationis. alia eſt nempe figura annũciantis, alia interrogãtis, & alia imperantis, & alia deprecantis. Non eſt itaq; ponenda hæc pars artis poëticæ, ſed potius alicuius alterius artis. Huiuſmodi uerò uarietatem noſſe ſpectat ad hiſtrionicã artẽ, (ſic enim libet ὑποκριτικὴν uocare) ſciendum olim ipſos Poëtas recitare in ſcena ſolitos ſua dramata, cum nondum periti in recitando extitiſſent hiſtriones. poſtea uerò labentibus annis, fuere, qui artem hiſtrionicam profiterentur ſe tradere: quæ tota in uoce, uultu, geſtu, motioneq; corporis effingenda uerſabatur. Ac ſanè artẽ hanc primus literis mandauit Glaucon Teius. de qua re Ariſtoteles libro Rhetoricorum tertio ſub initium ita ait: ὅπως δὲ ἐπικεχείρηται τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτὰς τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικὴν, ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος, οἷον πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ, καὶ μέσῃ, καὶ πῶς τοῖς τόνοις. οἷον ὀξείᾳ, βαρείᾳ καὶ μέσῃ: τρία γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι, ταῦτα δ᾽ ἐστὶ μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. Huiuſmodi igitur eſt ars hiſtrionica, ad quam ait ſpectare τὰ σχήματα τῆς λέξεως. quare nõ eſt in hoc libello poëtices de dictione loqui, quatenus pronunciatur & effingitur addito geſtu, & uultu, & uoce: non enim hiſtrionibus inſeruit Ariſtoteles in hoc libello: ſed iis, qui artificioſe tragica Dramata, & Epopœiam ſcribere uoluerint. Ariſtot. libro III. Rhetoricorum inanem laborem eſſe demonſtrat, quòd de pronunciatione Rhetorica pollicebantur ſe ſcripturos: non quidem, quòd ea oratoribus non ſit maximè neceſſaria: magni enim refert hoc'ne an illo modo aliquid pronuncietur. Sed quia ſatis de ea locuti fuiſſent, qui hiſtrionicam artem libris mandarant, ait igitur, ſi aliquando illorum de pronunciatione Rhetorica ars ſcripta exeat in lucem, ſimillimam fore hiſtrionicæ. Verba ſunt hæc: ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ, ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ᾽ ὀλίγον περὶ αὐτῆς τινές. οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις. Verùm naturæ potius hanc hiſtrionum eſſe facultatem docet Ariſtoteles, quàm artis, ſic: καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον. περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. Si igitur naturæ, non artis eſt pronunciatio, geſticulatioq; B ipſa, ac motionis totius corporis norma: uel ſi ars eſt, nõ ad Poëtas, ſed ad alios ſpectat: meritò Ariſtot. hanc tractationem prætermiſit: eamq; arripuit, quæ artificij tantùm poëtici uidebatur eſſe propria. Sed ueteres ea ratione impulſi ſunt ad hiſtrionicam artem ſcribendam, quòd magnam in pronunciatione hominum diuerſitatem, ac uarietatem cernebant: tradiq; præceptiones quaſdam generales, ac certas poſſe animaduertebant accommodatas ad omne animi affectionum genus. adde quòd nihil facilius homines imitantur, quàm uocem: uerba Ariſtotelis eodem libro Rhetoricorũ tertio: hæc ſunt quæ huc ſpectant: ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν, διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν: καὶ ἡ ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαι γε. Hinc præclarè eſt à Cicerone dictum in eo libro qui inſcribitur Orator. Orationem mollem eſſe, & teneram, & ita flexibilem, ut ſequatur quocunq; torqueas uocisq; mutationes eſſe totidem, quot ſunt animorũ, qui maximè uoce commouentur. Adnotanda uero illa uerba, quæ ſunt in contextu, καὶ τὸν τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. Architectum uocamus qui cæteris præeſt, præſcribitq; agendi modum. Sic igitur dixit hoc loco Ariſtoteles, loqui de figurata pronunciatione dictionum, ſpectare uel ad hiſtrionicã, uel ad eum, qui totius huius rei ſit architectus: intelligit eum Ariſtoteles, qui præceptiones tradit, atq; inſtitutionem uocis effingendæ & adaptandæ ad animi affectiones exprimendas, quicunq; ille fuerit: quaſi innuat etiam alios, præter eos, qui hiſtrionicam docerent, artem pronunciandi tradere ſolitos. non diſsimili ratione lib. I. Ethic. uocatur Politice μάλιστα ἀρχιτεκτονική. Hiſtrionica ars, ſiue alia quæpiam, magiſtra pronunciandi, docet huiuſmodi quaſdam differentias uocis, ſumptas à diuerſitate dictionũ. Aliqua dictio imperatiua eſt (ſic enim in præſentia dicam) alia precandi uim habet, alia narratiua eſt: alia minandi ſpeciem præ ſe fert, alia interrogandi, alia reſpondendi. diuerſam ſingula hæc actionem, uultum, corporisq; motionem requirunt. Neq; grauarer ex Poëtis apponere hoc loco exempla: niſi putarem id non eſſe magnopere neceſſe. cum omnibus ſint in promptu. refert Ariſtoteles lib. III. Rhet. Dictionem aliam eſſe γραφικὴν (utar enim ipſius appellationibus) aliam ἀγωνιστικὴν, atq; huius eſſe ſpeciẽ duplicem, ἠθικὴν, & παθητικὴν, quam in primis adamant, & ſectantur hiſtriones, poëtæq; in ſcribendis Dramatibus efficere ſtudent. Verba Ariſtot. ſunt hæc: ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν ἡ ἀκριβεστάτη, ἀγωνιστικὴ δὲ ὑποκριτικωτάτη, ταύτης δὲ δύο εἴδη, ἡ μὲν γὰρ ἠθικὴ, ἡ δὲ παθητική. διὸ καὶ οἱ

ὑποκρι-

A *ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι καὶ οἱ ποιηταὶ διὰ τούτους. Nonnulla ſunt, ex quibus ſi tollas pronunciationem, ac geſtum, quæ ſtatim languent, de qua re Ariſtoteles eodem loco ita ait: διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένα τῆς ὑποκρίσεως οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον φαίνεται εὐήθη. ideò Cicero in eo libro qui inſcribitur Orator, ait: Itaq; ille perfectus, quem iamdudum noſtra indicat oratio, utcunque ſe affectum uideri, & animum audientis mouere uolet, ita certum uocis admouebit ſonum. Cum geſtu uerò coniunctus eſt uultus, quibus omnibus dici uix poteſt, quantum interſit quemadmodum loquatur Orator, nam & infantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt, & diſerti deformitate agendi multi infantes putati ſunt: ut iam non ſine cauſa Demoſthenes tribuerit & primas, & ſecundas, & tertias actioni. Hæc ille. Imperioſi, ac minantis uultum uocemq; imitari: ſuperbi ac turgidi orationem exprimere: lætitia elati hominis geſtum, ſermonemq; effingere difficillimum eſt, quia ſæpe dum id facere imitando ſtudent homines, in uitium maximum cadunt: ut putidè loquantur, & artē in pronunciando non occultent. ideò præclarè ait Ariſtoteles lib. III. Rhetoricorum magnoperè eſſe laudandum Theodorum hiſtrionem, qui ita aptè ſingulos hominum loquentium affectus, uoce, uultuq; exprimebat, ut eos ipſos loquentes audire ſibi aliquis uideretur: καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν, ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ' ἀλλότριαι. & ibidem paulò ante, talem dat præceptionem pronunciandi: διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖ δὲ τοὐναντίον. Qui plura ſcire uolet de tota hac ratione pronunciandi, legat Ciceronem lib. de Orat. III. ubi copioſe omnes dantur pronunciationis effingendæ præceptiones, quatenus tamen ad Oratorem ſpectant. Nec ſanè indiligenter tota hæc res percipi debet, quia ut eodem libro inquit Cicero, una actio in dicendo dominatur, & eſt ueluti quidam ſermo corporis.*

Παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν, ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται. ὅτι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Προταγόρας ἐπιτιμᾷ. ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει εἰπών. μῆνιν ἄειδε θεά. τὸ γὰρ κελεῦσαι φησι, ποιεῖν τι ἢ μή, ἐπίταξίς ἐστι.

Quandoquidem præter horum peritiam, ignorationē ue nulla quidem B accuſatio, quæ digna ſit ſtudio, ad Poëticam refertur. Nam quis obſecro in his peccatum eſſe ſuſpicetur, quæ Protagoras accuſat? ſi quis uidelicet, dum precari ſe exiſtimet, interim præcipiat? hoc pacto: Iram pande Dea. quandoquidem (inquit ille) iubere aliquid fieri, uel non fieri, præceptum eſt.

Vt probet Ariſtoteles θεωρίαν περὶ τὰ σχήματα τῆς λέξεως, non ſpectare ad artificium, ut Methodum poëtices, tali utitur argumentatione. Ea ex quorum ignoratione nulla conſequitur reprehenſio poëtarum, & poëtices facultatis: non ſpectant ad ipſius ipſorum' ue facultatem. Quorum itidem peritia, & cognitio nihil adiumenti affert poëtis, poëticæq; facultati, ad eam non pertinent. Sed huiuſmodi ſunt τὰ σχήματα τῆς λέξεως. ſunt igitur ad aliam artem, hoc eſt ad hiſtrionicam, aut aliam quamuis, quæ hoc profiteatur, reijcienda. Addidit uerò illa uerba in contextu Ariſtot. ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς, quia multi reprehendere conantur poëtas in ijs, quæ potius adſcribenda ſunt hiſtrionibus, de qua re ſub finem huius libelli plura dicemus: ſed hæ reprehenſiones parui ſunt faciendæ, quia non ſpectant ad artem, quæ poëtæ propria eſt. Vulgus igitur hominum ſæpè errata hiſtrionum putat eſſe poëtarum, uerùm hæc aptè ſunt internoſcenda, ac dijudicanda, ne falſò reprehendantur poëtæ: quod ſi tamen fiat, negligere debebit talem reprehenſionem poëta. Protagoras Sophiſta ille notiſſimus, cuius argumentum captioſum refert A. Gellius, & Ariſtoteles innuit libro Rhetoricorum ſecundo, ubi de apparentium Enthymematum locis agit: Homerum ſubtili ac friuola quadā ratione reprehendere ſolebat in primo ſtatim uerſu Iliados: quòd, cum precandi ſit mos Muſas, & Apollinem initio poëmatum, ut in dicendo aſpirent, & faueant in ſcribenda actione, quam ſibi narrandam, & imitandam propoſuerint, ipſe non precatus ſit, ſed quaſi imperans protulerit:

μῆνιν ἄειδε θεά.

Nam definiens quid eſſet imperare, ita dicebat: Imperare eſt, cum aliquis mandat aliquid alicui faciendum, uel non faciendum, ποιεῖν τι, ἢ μὴ ποιεῖν habent manuſcripti libri, nam in uulgatis deeſt poſtrema dictio. Zoilum quoq; accepimus friuola hac ratione uſum reprehendendi, multa cōtra Homerū ſcripſiſſe: teſtatur enim Suidas illum lib. IX. aduerſus Homeri poëmata edidiſſe: eaſq; reprehenſiones grammaticas

ſuiſſe, & leues circa ſermonis ſtructuram, & dictionum ſignificationem. Nimirum leues hæ, ac ferè contemnendæ ſunt cauillationes grammaticorũ: quid enim quæſo refert, hoc an illo modo interpreteris uerba Homerica, aut quæ tandem utilitas ex his capi poteſt? A

Διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Quapropter faceſſat hæc conſideratio, perinde ac alterius facultatis, non autem Poëticæ propria.

Concluſio eſt ſuperius dictorum omnium huiuſmodi, cum igitur hæc ad poëticen non ſpectent, omittenda ſunt & relinquenda alijs, qui minutiorem aliquam facultatem ſeu artem profitentur. Grammaticos, opinor, intelligit Ariſtoteles. Nec ſine cauſa θεώρημα *uocauit, ſicuti etiam in Topicis libro primo definiens Problema ait:* πρόβλημα δ' ἐστὶ διαλεκτικὸν θεώρημα τὸ συντεῖνον, ἢ πρὸς αἵρεσιν καὶ φυγὴν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ γνῶσιν, ἢ αὐτὸ, ἢ ὡς συνεργὸν, πρὸς τι ἕτερον τῶν τοιούτων. *Dionyſ. quoq; Halicar. in libro* περὶ συνθέσεως *ait:* πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων θεωρημάτων περὶ τὴν ἐκλογήν. *M. Cic. libro de Oratore primo explicat quid profiteantur Grammatici. In Grammaticis poëtarum pertractatio, hiſtoriarum cognitio, uerborum interpretatio, pronunciandi quidem ſonus.*

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη. στοιχεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος.

Dictionis uniuerſæ partes hæ ſunt: Elementum, ſyllaba, coniunctio, nomen, uerbum, articulus, caſus, oratio.

Aptiſſimè locum hunc in ſua paraphraſi declarat Auerroes, ait enim: Elementa, in quæ reſoluitur omnis oratio poëtica, ſunt octo (ſic enim debet fortaſſe legi ille locus) litera, ſyllaba, copulatio, nomen, uerbum, caſus, oratio: uel etiam ſic: Sunt quinque, ſyllaba, copulatio, diſiunctio uniuerſalium, caſus, oratio: nam per uniuerſalium diſiunctionem intellexit nomen, uerbum, & articulum, his enim uniuerſalia diſtinguuntur, ac diſgregantur in particularia, exempli cauſa addito articulo, diſiungo marem à fœmina, addito nomine, rem particularem diſtinguo, addito uerbo, tempus certum ſignifico. Sed omnino in hac diuiſione defuerit litera, quæ non uidebatur eſſe prætermittenda, quamuis poſtea alium contextum declarans ait: B *Elementa uerò ſyllabarum ſunt res, quæ diuidi non poſſunt, quarum natura eſt ingredi in ſyllabarũ compoſitionem: & eſt litera ſimpliciſſimum eorum, ex quibus conſtituitur oratio. Sciendum uerò Ariſtotelem uocaſſe hoc loco* λέξιν *longum ſermonem de aliqua re habitum, non ſicuti grammatici ſolent proferre pro dictione, & ſic etiam libro Rhetoricorum tertio ait:* λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ τελευτήν. *hic periodum uocat* λέξιν, *eſt enim prolixa narratio quædam: patet autem hoc eſſe uerisſimum, quia* λέξεως *partem ſtatuit eſſe* τὸν λόγον. *nam per* λόγον *intelligit collectionem duarum, trium'ue, aut plurium dictionum aliquid ſignificantium, ut Socrates cœnat, Socrates loquitur cum Xanthippe, & quæ huiuſmodi ſunt. Poſſit mirari fortaſſe hoc loco aliquis, cur Ariſtoteles in poëtices tractatione agat de his, quæ potius ad Grammaticum ſpectant. Reſpondeo, grammatici quoque munus eſſe, hæc conſiderare, ſed diuerſa ratione, aliumq; habere ſibi propoſitum finem. Finis enim grammatico hic propoſitus eſt, ut partes orationis aptè inter ſe connectat, ſtructuramq; rectam ipſius faciat. Hinc Theodorus Gaza uir doctiſſimus, qui ſummo ingenio methodum illam conſcripſit, ait ſub initium libri quarti:* λοιπὸν δὲ περὶ συντάξεως τῶν τοῦ λόγου μερῶν εἰπεῖν, γραμματικοῦ γὰρ καὶ ἡ περὶ τοῦτο θεωρία, καὶ εἴ γε τοιαύτης συντάξεως, καὶ τοῦ λόγου ἕνεκα πραγματεύεται ὁ περὶ ἑκάστου τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν σκεπτόμενος, ὡς ἔχει ἤτοι κλίσεως, ἢ σχηματισμοῦ, ἢ προσῳδίας, ἢ ὀρθογραφίας. καθάπερ καὶ ὁ διαλεκτικὸς τοῦ συλλογιστικοῦ λόγου ἕνεκα περὶ ὀνόματος, καὶ ῥήματος καὶ προτάσεως θεωρεῖ. *Hæc ego uolui Gazæ uerba apponere, quia tanto artificio uidentur eſſe prolata, ut agnoſcam eruditiſſimi illius hominis miram quandam induſtriam in diſcernenda methodo hac, & diſtinguenda: ſicuti ſolet in reliquis artibus, & ſcientijs Ariſtoteles, cum opus eſt: tantiq; mehercle facio Gazam, in hoc præſertim quarto libro, ut nulli ueterum poſtponendum putem. Teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus in libro* περὶ συνθέσεως, *Theophraſtum philoſophum doctiſſimum olim librum ſcripſiſſe* περὶ λέξεως, *ut ne quis fortaſſe putet leuia hæc eſſe, neque ſatis digna philoſopho. Hæc ego eò libentius profero, quia ea inſolentia ſunt hac ætate noſtrates philoſophi, ut quò ſordidius, impuriusq; loquuntur, eò ſe doctiores habitum iri exiſtiment. Sed uelim audiant uerba Dionyſij, ut cognoſcant quantum operæ etiam in ipſis dictionibus dignoſcendis, & eligendis poſuerit Theophraſtus:* ἔχουσι δέ τινα

A δέ τινα περὶ τούτων καὶ Θεοφράστῳ φιλοσόφῳ κοινότερον ἐν τοῖς περὶ λέξεως, ἔνθα ὁρίζει τίνα ὀνόματα φύσει καλὰ, παρὰ δ᾽ ἔγματος ἕνεκα, ὧν συντιθεμένων καλὴν οἴεται, καὶ μεγαλοπρεπῆ γενήσεσθαι τὴν φράσιν, καὶ αὖθις ἕτερα μικρὰ, καὶ ταπεινὰ, ἐξ ὧν ὅτι πεῖσμα χρυσὸν ἔσεσθαί φησιν, ὅτι λόγον. Sed nimirum πολλοί τοι ναρθηκοφόροι (de Philoſophis noſtræ ætatis loquor) παῦροι δέ τε Βάκχοι. Nunc redeo ad inſtitutum ſermonem. Eo quo diximus modo, literam, ſyllabam, & reliqua conſiderat Grammaticus: at Poëta, longe diuerſa ratione circa eadem uerſatur, ut nitidam ſcilicet, fluxam, ſuauem, numeroſamq́; conficiat orationem: ſed cum oratio ex uerbis, nominibusq́; componatur: & illa modò lenia, modo aſpera ſint, propter ſyllabarum connexionem: ſyllabæ uerò ex literis conſtentur, planè neceſſe eſt hæc ab initio ut cognoſcat. Rem totam hanc pulcherrima ſerie declarat Halicarnaſſeus, in eodem aureo libello περὶ συνθέσεως, ubi ait: παρὰ μὲν τὰς τῶν γραμμάτων συμπλοκάς, ἡ τῶν συλλαβῶν γίνεται σύνθεσις ποικίλη, παρὰ δὲ τὰς τῶν συλλαβῶν συνθέσεις ἡ τῶν ὀνομάτων φύσις παντοδαπὴ, παρὰ δὲ τὰς τῶν ὀνομάτων ἁρμονίας πολύμορφος ὁ λόγος γίνεται, ὥστε πολλὴ ἀνάγκη καλὴν μὲν εἶναι λέξιν, ἐν ᾗ καλὰ ἔστιν ὀνόματα, κάλλους δὲ ὀνομάτων, συλλαβάς τε, καὶ γράμματα καλὰ αἴτιον εἶναι, ἡδεῖάν τε διάλεκτον ἐκ τῶν ἡδυνόντων τὴν ἀκοὴν γίνεσθαι, καὶ τὸ παραπλήσιον ὀνομάτων τε, καὶ συλλαβῶν, καὶ γραμμάτων τάς τε κατὰ μέρος ἐν τούτοις διαφορὰς, καθ᾽ ἃς δηλοῦται τά τε ἤθη, καὶ τὰ πάθη, καὶ αἱ διαθέσεις, καὶ τὰ ἔργα τῶν προσώπων, ἀπὸ τῆς πρώτης κατασκευῆς τῶν γραμμάτων, γίνεσθαι τοιαῦτα. Præterea uidere eſt apud poëtas ſæpiſſimè, noua confingi nomina ex apta ſyllabarum connexione, uel ut ſonum, uel ut temporis longitudinem, & interuallum, uel ut corporis magnitudinem, uel perturbationis alicuius uim exprimant: ſicuti Homerus facit, quo loco ſonitum undarum ad littus fractarum ſignificare uolens ait:

ἠϊόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω. Sicuti Vergilius apud nos, ſtrepitum nauticarum funium ſignificans: Stridorq́; rudentum.

Hanc igitur utilitatem poëtis affert ſyllabarum cõſideratio, & literarum: ſunt enim (ut inquit Dionyſius) ſæpe τὰ γράμματα μιμητικώτατα. ut apparet in hoc uerſu Homeri:

ῥοχθεῖ γὰρ μέγα κῦμα ποτὶ ξερὸν ἠπείροιο. Rurſus in illo:

σμαραγεῖ δέ τε πόντος.

Magiſtra horũ omnium natura eſt, quæ nos aptos reddidit ad imitandas uoces, & ſonos adaptatione, &
B connexione mutua literarum, & ſyllabarum: ut & mugitus boum, & hinnitus equorum: & balatus ouiũ, & ſerræ ſtridorem, & uentorum ſonitum his exprimamus. Rhetorice quoq; ſuo Oratori præſcribit hanc eandem literarum, ſyllabarumq́; conſiderationem: neque ſanè quicquàm differt in hoc poëta ab oratore, uno excepto, quòd adſtrictior numeris, & rhythmo eſt Poëtæ oratio, exactiusq́; hac de cauſa ſingularum literarum, & ſyllabarum naturam, uim, connexionem, & ſonum conſiderat, quàm Orator. Hinc Cicero in eo libro, qui inſcribitur Orator, ait. Quod cum ita ſit, tamen ea, quæ ſuprà dicta ſunt, plus in diſputando, quàm ea, de quibus dicendum eſt, dignitatis habuerunt: de uerbis enim componendis, & de ſyllabis propemodum dinumerandis, & dimetiendis loquemur, quæ etiam ſi ſunt, ſicuti mihi uidentur, neceſſaria: tamen fiunt magnificentius, quàm docentur. eſt id omninò uerum, ſed propriè in hoc dicitur: nam omnium magnarum artium, ſicut arborum, altitudo nos delectat: radices, ſtirpesq́; non item, ſed eſſe illa ſine his non poteſt. Hæc ille. qui plura uolet cognoſcere, legat librum Halicarnaſſei περὶ συνθέσεως, ubi uir ille præclarus, ſingularum literarũ naturam contemplans, ſyllabarumq́; connexiones lenes, & aſperas dijudicans, ſatis oſtendit, quomodo inter ſe cohærere debeant, ut uoces concinnas, orationemq́; ſuauem efficiant. Ariſtoteles, qui ſciebat tractationem hanc communem eſſe Oratori cum Poëta, libro Rhetoricorum tertio ait, ſe de dictione in libro de Poëtica locutum exactius: ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν, ἀλλ᾽ ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν, περὶ δὲ ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα. Ex partibus connumeratis duas tantùm, aut tres conſiderat Dialecticus. Nomen, uerbum, & orationem, ſicuti patet in libro περὶ ἑρμηνείας. non intuetur enim, atque perpendit dialecticus literas, & ſyllabas, cum nullum uſum ipſi præbeant ad conficiendas ratiocinationes, & demonſtrationes. Atque hinc fortaſſe omnis deſidia manauit dialecticorum, ac philoſophorum: qui, quòd accuratam uerborum, ſyllabarum, literarumq́; conſiderationem uidentes ſibi, ſicut Poëtis, & Oratoribus non eſſe neceſſariam: ornamenta ſermonis negligere cœperunt. & ſi teſtatur Halicarnaſſeus nonnullos non defuiſſe, qui, ne negligere uiderentur ea, in quibus alios gloriam ſibi magnam paraſſe uidebant: libros conſcribere conati ſunt, de ornatu orationis, & apta uerborum collocatione, & conformatione: quamuis parum feliciter ipſis res ceſſerit. Chryſippus, ſi quis alius, de dialectice exactiſſime locutus eſt, at adeò inornatè (ſi Dionyſio credimus) ut nihil ſordidius, aut inſuauius ſit

» orationes illius. Verba illius ſunt hæc: καὶ οἱ φιλοσοφίαν ἐπαγγελλόμενοι, καὶ τὰς διαλεκτικὰς ἐκ- A
» φέροντες τέχνας οὕτως εἰσὶν ἄθλιοι περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, ὥστε αἰδεῖσθαι καὶ λέ-
» γειν. ἀπόχρη δὲ τεκμηρίῳ χρήσασθαι τοῖς λόγοις Χρυσίππου τοῦ στωϊκοῦ, πορρωτέρω γὰρ ἂν οὐ προ-
» βαίην, τούτου γὰρ οὔτε ἄμεινον οὐδεὶς τὰς διαλεκτικὰς τέχνας ἠκρίβωσεν, οὔτε χείρονι ἁρμονίᾳ
συνταχθέντας ἐξήνεγκε λόγους. At diſsimilis planè horũ fuit Ariſtoteles, qui tanto artificio omnia, ac ornatu deſcripſit, ut ne uerbum quidem unum inueniri poſsit, in quo non ſit ſummus decor, uenuſtas, & ornamentũ. Hinc Cic. quodam loco præclarè ſcriptũ reliquit. Aureũ eloquentiæ flumẽ, ab Ariſt. fundi, eoq; nihil eſſe acutius, nihil politius: multumq; operæ poſuiſſe in coniungenda eloquentia cum philoſophia.

» Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἀδιαίρετος οὐ πᾶσα δέ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συν-
» ετὴ γίνεσθαι φωνή. καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναί, ὧν οὐδεμίαν
» λέγω στοιχεῖον.

» Elementum indiuidua dicitur uox, non quidem omnis, ſed illa tan-
» tum, ex qua ſuapte natura intelligibilis uox conſtitui poteſt: quando-
» quidem & indiuiſibiles ſunt ferarum uoces, quatum ſanè nullam elemen
» tum dicimus.

Partes eas, quas ſuperius enumerauit, ſingillatim explicat, definitq; Ariſtoteles, ac primum, elementũ, ſeu literam, στοιχεῖον à Græcis dictum παρὰ τὸ στείχειν, quod eſt ſerie, & ordine quodam deinceps incedere, non enim fortuitò collocantur inter ſe ad conſtituendam ſyllabam, ſed certa quadam ratione cohærent. hinc Gaza doctè reliquit ſcriptum libro quarto ſuæ Methodi: οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε στοιχεῖον συμπλέ-
» κεται ἀλλήλοις εἰς σύστασιν συλλαβῆς, ἀλλ' ὡς καὶ τοὔνομα δηλοῖ, στείχει τε, καὶ ἐν τάξει κι-
νούμενα πρὸς συντάσσεται τὸν λόγον. Dionyſius Halicarnaſſ. in lib. περὶ συνθέσεως alia quadam ratione uocata ait στοιχεῖα, à ſimilitudine quippè elementorum, his uerbis: γράμματα μὲν λέγεται, ὅτι
» γραμμαῖς τισὶ σημαίνεται. στοιχεῖα δὲ ὅτι πᾶσα φωνὴ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων λαμβάνει πρώ-
» τα, καὶ τὴν διάλυσιν εἰς ταῦτα ποιεῖται τελευταῖα. Definitio elementi eſt hæc. Elementũ eſt uox, quæ non diuiditur, aut diuidi poteſt: hanc definitionem ab Ariſtotele ſumpſit Gaza, cum ait: ἀρχικὸ[illegible] B ἴσως ἐστὶ τοῦ πρώτου, οἷον τῶν στοιχείων. ταῦτα γὰρ ἢ πρῶτα, καὶ ἀμερὴς ἐστὶ τ' ἀνθρώπου φωνή. Elementum eſt quiddam ſimplicißimum, (ut ait Auerroes) ergo diuidi non poteſt. ſi huiuſmodi: eſt ab hoc incipiendum, ſi uoluerimus ordinem naturæ ſequi, qui progreditur à ſimplicißimis paulatim ad compoſita. Hanc rem quoq; animaduertit Halicarnaſſeus, ait enim elementa, ſeu literas eſſe principia humanæ, articulatæq; uocis, quæ diuiſionem nullam recipiunt, uerba illius ſunt hæc: ἀρχαὶ μὲν οὖν εἰσὶ τῆς ἀνθρωπίνης, καὶ ἐνάρθρου φωνῆς, αἱ μηκέτι δεχόμεναι διαίρεσιν. Sed quia etiam brutorum uoces indiuiſibiles ſunt, ne quis putaret hac definitione ipſas contineri: ait Ariſtoteles, οὐ πᾶσα δέ, & quæ ſequuntur, hoc eſt non omnis quidem uox indiuiſibilis eſt elementum, ſed ea tantum, ex qua exiſtit, ac gignitur uox, quæ ſenſum aliquem habet, & intelligi poteſt, hæc illa eſt quam Halicarnaſſeus ἀνθρωπίνην, καὶ ἔναρθρον uocat. Auerroes quoque in ſua paraphraſi ait: Et quoniam uoces, ſeu ſoni beſtiarum diuidi nõ poſſunt in literas: propterea dicimus, nullam uocem earum compoſitam eſſe ex literis: neque ullam partem uocum illarum eſſe literam.

» ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν
» μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. ἡμίφωνον δέ, τὸ μετὰ προσβολῆς, ἔ-
» χον φωνὴν ἀκουστήν, οἷον, τὸ σ, καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δέ, τὸ μετὰ προσβολῆς, καθ' αὐ-
» τὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνήν, γινόμενον ἀκου-
» στόν. οἷον τὸ γ, καὶ τὸ δ.

» Hæc uocalis, ſiue ſemiuocalis, aut etiam muta appellatur. Vocalis, quę
» ſine ulla prorſus adiectione ſonum, qui exaudiri poſſit, reddit. Semiuoca-
» lis, quæ non ſine adiectione, ut σ, ρ. Muta, quæ cum adiectione per ſe nul-
» lum omnino ſonum reddit, adiuncta uerò his, quæ aliquam uocem red-
» dunt exaudiri poteſt: ut γ & δ.

Auerroes locũ hunc ita explicat. Huius uocis, quæ litera eſt, partes ſunt, litera uocalis, & litera conſonans, & habet duas partes: una eſt, quæ penitus non recipit protenſionem ullam ſonando: altera autem eſt

quæ

A *quæ recipit protenſionem, & cæteræ quæ uocantur ſemiuocales, & mutæ, & omnes hæ uoces generantur ex percuſſione, quæ fit à labijs & dentibus, aut ab alijs partibus gutturis, ſeu faucium. In eodem libro* περὶ συνθέσεως *Dionyſius Halicarnaſſeus, ex ſententia Ariſtoxeni Muſici, literas non diſsimili modo diuidit, ait enim:* τῶν δὲ στοιχείων τε, καὶ γραμμάτων οὐ μία πάντων φύσις, διαφορὰ δὲ αὐτῶν. πρώτη μὲν ὡς Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς ἀποφαίνεται, καθ' ἣν τὰ μὲν φωνὰς ἀποτελεῖ, τὰ δὲ ψόφους, φωνὰς μὲν τὰ λεγόμενα φωνήεντα, ψόφους δὲ τὰ λοιπὰ πάντα. *Ariſtot. in contextu definiens uocalem ait eſſe* φωνὴν ἀκουστὴν ἄνευ προσβολῆς. *rurſus definiens ſemiuocalem & mutã inquit:* φωνὴν ἀκουστὴν μετὰ προσβολῆς. *Neſcio autem qua ratione Paccius* προσβολὴν *uerterit additionem, nam id non ſignificat hæc dictio, ſed percuſſionem, & colliſionem, & impetum quendam. Atque ſanè hoc rectè explicat Auerroës, ait enim conſonantes egere, in pronunciatione, percuſſione labiorum, linguæ, & faucium, alioqui exaudiri non poſſent, qua non egent uocales: nam ſine hac percuſſione, ſeu impreſsione labiorum, & linguæ per ſe exaudiuntur. Ideò Ariſtoxenus, ut paulò ante retulimus ex Dionyſio, uocales appellabat* φωνάς; *& conſonantes* ψόφους. *quid enim aliud eſt* ψόφος, *quàm ſonus qui fit* μετὰ προσβολῆς? *Locus eſt apud Ariſtotelem libro ſecundo de partibus animal. ubi de lingua & labijs loquitur, in quo legas quædam quæ ſpectant ad hanc* προσβολὴν, *quæ fit in pronunciatione, & uis ibi ſcribatur* προσβολή. *Verba ſunt hæc, quæ ideo à me apponuntur, quia uidentur hunc locum multũ illuſtrare poſſe.* τῆς γλώττης μὴ τοιαύτης οὔσης, μηδὲ τῶν χειλῶν ὑγρῶν, οὐκ ἂν ἦν φθέγγεσθαι τὰ πλεῖστα τῶν γραμμάτων τὰ μὲν γὰρ τῆς γλώττης εἰσὶ προσβολαί. τὰ δὲ συμβολαὶ τῶν χειλῶν. *quæ omnia conſiderari ait diligentius ab ijs qui circa metra uerſantur:* ποίας δὲ ταῦτα, καὶ πόσας καὶ τίνας ἔχει διαφοράς, δεῖ πυνθάνεσθαι παρὰ τῶν μετρικῶν, *uti etiam paulò poſt in conſequenti, & alio itidem cõtextu ait in hoc libro poëtices. Idem Dionyſius, ibidem declarat apertius alia quadam ratione, quæ uocales dicantur, & quæ conſonantes.* δευτέρα διαφορὰ ἦν καθ' ἣν τῶν φωνηέντων ἃ μὲν καθ' ἑαυτὰ ψόφους ὁποίους δή τινας ἀποτελεῖν πέφυκεν, ῥοῖζον, ἢ συριγμόν, ἢ ποππυσμόν, ἢ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἤχων δηλωτικά. ἃ δὲ ἔστιν ἁπάσης ἄμοιρα φωνῆς, καὶ ψόφου, καὶ οὐχ οἷόν τε ἠχεῖσθαι καθ' ἑαυτά. ταῦτα μέν τινες ἐκάλεσαν ἄφωνα. θάτερα δὲ ἡμίφωνα. *Alij diuerſam in his diuidendis, atque explicandis rationem ſecuti ſunt, ut minus mirum uideri debeat, ſi etiam Ariſtotelis diuiſio a-*

B *lio quodam modo facta eſt. Verba Halicarnaſſei, quibus hoc declarat, hæc ſunt:* οἱ δὲ τριχῇ νείμαντες τὰς πρώτας τε καὶ στοιχειώδεις φωνῆς δυνάμεις, φωνήεντα μὲν ἐκάλεσαν ὅσα καὶ καθ' ἑαυτὰ φωνεῖται, καὶ μεθ' ἑτέρων, καὶ ἔστιν αὐτοτελῆ. ἡμίφωνα δὲ ὅσα μετὰ μὲν τῶν φωνηέντων κρεῖττον ἐκφέρεται, καθ' ἑαυτὰ δὲ χεῖρόν τε καὶ οὐκ αὐτοτελῶς. ἄφωνα ὅσα οὔτε τὰς τελείας οὔτε τὰς ἡμιτελείας φωνὰς ἔχει καθ' ἑαυτά, μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ φωνεῖται: *Hæc ego apponere uolui ex diſputatione rhetoris doctiſs. ſumpta, ut quilibet poſſet cum Ariſt. explicatione conferre: mirifice enim locum hunc totum illuſtrant. Ingenioſe quoque ueterum ueſtigia ſecutus, hæc omnia explicat lib. quarto Gaza, ut uidere quilibet poteſt. Plutarchus libro nono Sympoſiac. capite tertio, ubi Muſicum cum Rhetore, & Geometram cum Grammatico differentem facit, uaria explicat, quæ ad uocales & conſonantes ſpectant, illic igitur legi poſſunt. Auerroes in ſua Paraphraſi de ijs omnibus ita diſſerit: nam apponam ipſius uerba, ſicuti adhuc feci multis in locis, aliquantò elimatiora, & puriora, quàm in interpretis uerſione leguntur. Litera ſemiuocalis eſt, quæ habet cum uocali protractionem quandam, & non habet per ſe ſonum, qui exaudiri poſsit. Litera uerò conſonans eſt, quæ cum uocali ſonat: ſed per ſe poſita, non habet ſonũ, qui audiri poſsit, ſicuti uocales habent. intelligo autem ſonum, qui exaudiri poteſt, in conſonantibus, quando componitur cum alio, & ſimul cum eo ſonat. Et conſonantibus quidem non ineſt ſonus, niſi quando componuntur cum illis, quibus ineſt ſonus: & ſunt quæ apud nos dicuntur literæ quietæ, ſeu mutæ.*

ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος, τόποις, καὶ δασύτητι, καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι, ἔτι δὲ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ, περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν,

Hæc differunt inter ſe figura oris, locis, aſpiratione, tenuitate, longitudine, breuitate, acumine, præterea grauitate, inflexione: de quibus ſanè in his, quæ ad metra pertinent, conſideratio propria eſt.

Poſtquam elementa diuiſit in partes tres, ſingulaq; definiens explicauit: nunc differentiam ipſorũ declarat, qualis ſit. Ac multis ſanè modis tùm uocales, tum conſonantes, tum ſemiuocales inter ſe differunt. Quòd ſi quis quærat, quem uſum præbeant nobis hæ differentiæ in poëtica facultate, ſi nouerimus ipſas?

Reſpondeo,

Reſpondeo, cum poëtarum oratio numeris conſtet, ſuauitatemq; aliquando requirat, & lenitatẽ, aliquando aſperitatem, non poſſe nos ſatis aptè eam conficere, aut internoſcere, niſi has differẽtias cognouerimus. A

Ac de uocalibus primum loquemur, idipſumq; eſſe uerißimum oſtendemus. Vocales numero ſeptem ſunt, duæ longæ, η, ω. duæ breues, ε, ο. tres ancipites, α, ι, υ. Græcarum literarum ego affero exempla, quia Ariſtotelis ueſtigia ſequor: facilè tamen hac norma etiam Latinas perpendere poterimus. Omnes uocales proferuntur, arteria ſpiritum concipiente, & ualde ſimplici quadam oris figuratione, linguæq; ſine ullo prorſus labore excurrentis, ſed planè quieſcentis. Ex his quæ ſunt longæ continuum quendam, & productum emittunt ſonum. breues autem uno ſpiritus ictu, & breui arteriæ commotione proferuntur, breuemq; faciũt ſonum. Ancipites ſi longæ fuerint, longarum: ſi breues, breuium naturam imitantur. Longæ igitur in prolatione multum temporis ſonant, ac exaudiuntur, ideoq; ſuauißimam, grauitatisq; plenam uocem efficiunt. Breues autem, quoniam cito proferuntur, & ſtatim præteruolant aures, deteriorem faciunt ſonum: atque ut Halicarnaſſeus ait, μικρόφωνα δὲ, καὶ ἀπανδονίζει τὸν ἦχον. Præterea ex longis maximè ſonorum eſt α cum longum eſt, profertur enim hiulco ore. Præterea etiam ω, nam rotundatur in ipſo proferendo os, & contrahuntur labia, ut curuentur poſtea in circulum ueluti quendam, στρογγύλλεται (inquit Dionyſius) ἐν αὐτῷ τὸ στόμα, καὶ περιστέλλει τὰ χείλη. Hæc igitur harum uocalium natura eſt, quorum concurſus maximè uitandus, hiulcam enim & languidam reddunt orationem. Quòd ſi hæc ita ſeſe habent, iam ſatis patet, opinor, quomodo differant inter ſe σχήμασι τοῦ στόματος καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι, καὶ τόποις. (ſic enim ait Ariſtoteles in contextu) qualemq; uſum poëtis præbeant, & quomodo ad poëticam facultatẽ ſpectent. Quatenus uerò ſpectat ad conſonantes, & ſemiuocales, idipſum etiam demonſtrari poteſt. Ex ſemiuocalibus aliæ ſunt ſimplices, aliæ ſunt duplices, ſimplices uoco (ſecutus normam Halicarnaſſei) λ, μ, ν, ρ, nam immutalibus ad uerba reſpicientes quædam barytona appellarunt grammatici. Duplices ſunt tres, hæ ζ, ξ, ψ. ſingulæ uerò harum quatenus ad poëticen, & Rhetoricen ſpectant, ita dijudicantur. Grauiorem conſtituunt ſyllabam, ac dictionem duplices, quàm ſimplices, perfectiores enim ſunt, leuiores autem eſſe uidentur ſimplices, & ſonum, qui uelocius præteruolat, efficere, quo pacto autem ſingulæ pronuncientur, quaq; oris figura, linguæ motu, dentium, & faucium ſtatu, eſt diligenter & oratori, & poëtæ conſiderandum, quia naturam ab his accipit aut lenem, aut horridam, aut tardam, aut celerem dictio: poſtea etiam oratio, quæ ex dictionibus conſtat. Suauem facit orationem λ, & eſt (ut ait Halicarnaſſeus) τῶν ἡμιφώνων γλυκύτατον. ρ horridam facit, & eſt (ut idem inquit) τῶν ὁμογενῶν γενναιότατον. medium quendam ſonum ac naturam habent μ, & ν. Inuenuſtam autem, & inſuauem reddit dictionem, & orationem τὸ σ: atq; ſi fortè aliquando contigerit, ut crebrius ponatur, ualde angit aures auditorum. θηριώδους γὰρ καὶ ἀλόγου (nam proferam Halicarnaſſei uerba) μᾶλλον, ἢ λογικῆς ἐφάπτεσθαι δοκεῖ φωνῆς ὁ συριγμός, rarò igitur ueteres, qui aptè ſcribere conati ſunt, uſi uidentur: neq; defuerunt olim, qui integras cantilenas, & poëmata conſcripſere ἀσίγμους, quod teſtimonio uerſuum Pindari probat Halicar. ut illic uidere quilibet poteſt: ego enim, ne longior ſim, prætermitto: ex duplicibus τὸ ψ ualde fugiendum, quia eundem habet συριγμόν. ζ aliquantò ſuauius. τὸ ξ autem aſperius, & habet præterea eundem συριγμόν, quem improbari diximus in dictionibus. Aſpiratarũ quoq;, ac tenuium & mediarum natura, & uis eſt poëtæ pernoſcenda eadem de cauſa: diuerſo enim oris, linguæ, & faucium ſtatu, ac motu pronunciantur, cum differant δασύτητι, καὶ ψιλότητι, nam ψιλὸν eſt τὸ τ, δασὺ τὸ θ, μέσον τὸ δ. de quibus Ariſtoteles in contextu. Reſpiciendum præterea ad accentum dictionum: nam aliæ per acutum, aliæ per grauem, aliæ per medium proferuntur: medium puto ab Ariſtot. uocari, circumflexum quem grammatici uocant: τὰ δασέα (inquit Dionyſius Halicarnaſſeus) κράτιστα ὅσα τῷ πνεύματι πολλῷ λέγεται, δεύτερα δὲ ὅσα μέσῳ, κάκιστα δὲ ὅσα ψιλῷ, ταῦτα γὰρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἔχει μόνην, τὰ δὲ δασέα, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος προσθήκην. Verùm de his hactenus: nam ſatis omnes differentiæ literarum, de quibus Ariſtoteles loquitur in cõtextu, declaratæ ſunt, ac illarum uſus demonſtratus, qualis ſit, & quomodo Poëtis inſeruiat. Multa potuiſſem ex Ciceronis lib. de Or. III. ex Quintiliani etiam lib. I. apponere, ſed ego Halicarnaſſeum in primis ſecutus, ſatius eſſe putaui: ſi breuiter hæc explicarem, legat igitur qui uolet illic copioſe. Eraſmus noſtra ætate ab hinc plures annos librum edidit de Pronunciatione, in quo omnia exactè explanauit, quæ ad hanc diſputationem pertinent: non quidem ad Rhetoricen, aut ad Poëticen referens, ut doceret ſuauiorem grauioremq; & fluxam magis facere orationẽ, ſed ut ſuis Batauis, & Hollandis, cæterisq; id genus hominibus, qui in Latinis, Græcisq; literis proferendis, pingue quiddam atq; horridum ſonant, rectam pronunciandi normam daret, eorumq; uocem leniret, atq; inflecteret ad ſuauitatem. Adnotanda uerò diligenter illa ſunt Ariſtotelis uerba in contextu, περὶ ὧν καθέκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν. ait enim exactius de his loqui pertinere ad eum, qui de metris

A metris loquitur: ea autem facultas particula quædam grammaticæ eſt, & inſeruit poëticæ, & Rhetoricæ aliqua ex parte: nam & ipſa numeros aſciſcit: metra autem numerorum partes quædam ſunt, ut antè copioſius declaratum fuit. Dionyſij Halicarnaſ. locus eſt in libro περὶ συνθέσεως: ubi loquitur de numero, & ordine literarum: pulcherrimus, ualdeq; annotandus. ait enim non ad Rhetoricen pertinere eam diſputationem, ſed ad grammaticam, & metricã facultatem: non ſecus ac Ariſtoteles hoc loco. Verba illius ſunt hæc. ἡ μὲν ὑπὲρ τούτων θεωρία γραμματικῆς τε καὶ μετρικῆς, εἰ βούλεταί τις καὶ φιλοσοφίας οἰκειοτέρα. Neq; eſt, quòd miretur quiſpiam dixiſſe illum hoc eſſe munus philoſophiæ. ueriſsimum enim eſt, quatenus mater eſt, & altrix omnium artium, & ſcientiarum, tum quæ circa res, tum quæ circa orationem uerſantur. Non ſunt autem prætermittenda Auerrois uerba, quæ ſunt in Paraphraſi, ingenioſe enim & doctè locum hunc explicant: ſunt autem hæc. Et literæ iſtæ diuerſæ fiunt ſecundum diuerſitatem figurarum oris, & locorum, quibus connectuntur, & unde progredi incipiunt, præterea ſecundum breuitatem, & longitudinem: grauem quoque, & acutum accentum, & ſummatim ut dicam, ſecundum omnem terminationem, & extremitatem, atq; media, quæ inter ipſas ſunt: hæc uero copioſius declarantur ab his, qui de concentibus, & metris, atq; omnibus proportionibus poëticis loquuntur.

Συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος. καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α συλλαβή, καὶ μετὰ τοῦ α, οἷον, τὸ γρα. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρικῆς ἐστι.

Syllaba uox eſt nihil penitus ſignificans compoſita ex muta, & uocẽ aliquo pacto habente: nam γρ etiam abſque α ſyllaba eſt: & cum α, ueluti γρα. ſed harum differentias examinare, metricæ artis eſt.

Poſtquàm elementum definiuit, eiuſq; partes: quibusq; modis inter ſe differant declarauit: ſeriem diſputationis ſecutus, explicat, atq; definiuit ſyllabã. Sed miretur fortaſſe aliquis, ac quærat, cur Ariſtoteles elementum, literamq; definiens, numerum ipſarum, quot ſint, non quæſiuit. Reſpondeo, hoc non fuiſſe neceſſarium, quia non ſpectat ad facultatem poëticam talia perquirere. Atq; hoc ſanè, ſicuti multa alia, doctè animaduertit Dionyſius Halicarnaſſ. in lib. περὶ συνθέσεως. ubi ait de facultate Rhetorica loquens. ὁ ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν στοιχείων ὅστις ἐστὶν οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν ἀκριβῶς, ἐπεὶ πολλὴν παρέχειν, καὶ τοῖς

B *πρὸ ἡμῶν ἀπορίαν τὸ πρᾶγμα, οἱ μὲν γὰρ ὑπέθεντο τρισκαίδεκα εἶναι τὰ πάντα τῆς φωνῆς στοιχεῖα, κατασκευάζεσθαι δὲ τὰ λοιπὰ ἐκ τούτων, οἱ δὲ καὶ τῶν εἰκοσιτεσσάρων οἷς χρώμεθα νῦν, πλείω. ἡ δὲ τούτων θεωρία γραμματικῆς ἐστιν, ἢ μετρικῆς. Rhetores igitur, & Poëticæ facultatis profeſſores hanc quæſtionem omittunt: arripiunt enim ipſam iam concluſam ab altera facultate, cuius proprium eſt eam perpendere. ideò locuturus Halicarnaſ. de ijs quæ ad oratoriam facultatem tantum ſpectãt ait: ſe proferre tanquam confeſſum, & decretum inter eos, qui alteram facultatem tractant: literas eſſe uigintiquatuor: ſolent enim artes plerunq;, quæ uocantur à Græcis ὑπάλληλαι, arripere prioris alicuius, tanquam miniſtræ concluſiones, ex quibus tanquam principijs certis, & iam probatis eliciũt ſuas diſputationes. Verba illius ſunt hæc. ἡμῖν δὲ ἀπόχρη μήτε ἐλάττους τῶν κδ. μήτε πλείους ὑποθεμένοις διαγνῶναι τὰς τῆς φωνῆς ἀρχάς, καὶ τὰ συμβεβηκότα αὐτῇ λέγειν. Verum de his hactenus, nunc ſyllabæ definitionem explico.* SYLLABA *eſt uox, quæ nihil ſignificat. Hoc additum eſt, ut diſtinguatur à dictionibus monoſyllabis, quæ quidem ſignificant, ſicuti patet. Sed cum ſignificant non iam ſyllabæ, ſed dictiones uocantur.* COMPOSITA *ex muta, & uocem habente. Compoſitam uocat, ut diſtinguat ab elemento, quod ſimplex eſt & ἀδιαίρετον, ut paulò ante diximus. Componitur autem ex duobus: ex muta ſcilicet & uocali: nam ex duabus mutis, uel ex muta, & ſemiuocali non poteſt confici ſyllaba. ut ſi dicas γρ. ſine α. uel alia uocali non erit ſyllaba: quia enunciari non poteſt. Oportet enim ſyllabam, cum ſit dictionis pars, enunciari: alioqui ſi ſyllabæ non enunciarentur ſingillatim per ſe, neq; dictio ex ſyllabis compoſita ſimul poſſet enunciari. Verba Græca in contextu in uulgatis libris ita leguntur συνθετὴ δὲ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος, καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α συλλαβή, καὶ μετὰ τοῦ α. οἷον τὸ γρα. Sed ſi conſideres, corrupta ſunt, et mutila. Ego igitur ex lectione manuſcripti libri, qui eſt apud me: ita corrigo. συνθετὴ δὲ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος, καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α. οὐκ ἔστι συλλαβή, ἀλλὰ μετὰ τοῦ α. οἷον τὸ γρα. Auerroes quatenus ſyllaba dicitur compoſita ex conſonante, & uocali pulcherrimè explicat, & ingenioſe: nam ait conſonantem eſſe tanquam materiam. Vocalem uerò tanquam formã. Sed apponam uerba illius, ut facilius rés tota intelligatur: Syllaba eſt uox compoſita ex literis uocalibus, & conſonantibus nihil ſignificans. Et ſummatim ſciendum eſt, quoniam uox, ſeu ſyllaba ex duobus confici*

tur, alterum in ea eſſet, tanquam materiam hoc eſt conſonantem: alterum tanquàm formam, hoc eſt uocalẽ, & ideò à noſtratibus hominibus uocales uocantur mouentes, & excitantes mutas literas. Hæc ille. ex quibus patet quomodo ſyllaba dicatur cõpoſita. Dionyſius Halicarnaſſ. in libro περὶ συνθέσεως *ait:* ἐκ δὲ τῶν γραμμάτων τοιούτων τι ὄντων, καὶ δυνάμεις τοιαύτας ἐχόντων αἱ καλούμεναι γίνονται συλλαβαί. *In ſyllabis Poëtæ & Oratores duo conſiderant. breuitatem ſeu longitudinem, & ſonum, quis ex his cum conficiantur dictiones, & ex dictionibus oratio, plurimi refert quales illæ ſint: componuntur aũt per hanc methodum ſyllabæ, ut idem docet Halicarnaſſ. primum enim aliqua uocalis ſeu longa, ſeu breuis: nuda, ſimplexq́; conſtituitur, quæ ſyllabam per ſe conſtituit: ut patet in dictione* ὁδός, *in priore ſyllaba.* ο. *huic literæ ſeu ſyllabæ ſi apponas* ρ *& ſcribas* ῥόδος *remanet quidem eadem ſyllaba breuis. Sed ſuſcipient aliquam mutationem addita prima litera illa* ρ. *Præterea ſi rurſus huic anteponas aliam literam conſonantem, ſeu mutam fiet ſyllaba* τρο, *ut in dictione* τρόπος. *Poſtremò ſi aliam illi anteponas, fiet ſyllaba* στρο. *ut in dictione* στρόφος *ſeu* στροφή. *Hæc poſtrema, quã quarto loco enumerauimus maxima eſt omnium, & magis cõpoſita. Tertio itidem loco expoſita ſyllaba magis idem ſimplex quàm quarta, ſed magis compoſita, quã ſecunda, & ſic reliquæ eodẽ modo. Tribus igitur additionibus, quæ proferri poſſunt (Græci* προσθήκας ἀκουστὰς *uocant) aucta fuit ſyllaba illa, & breuis nihilominus relicta eſt. Hæc omnia noſſe oportet oratorem, & poëtam, ut complicare ſciat literas: & ſyllabas conficere, complexionemq́; horridam, & aſperam uitare poßit: ſi ita locus poſtulet. præterea conſideret breuisne ſit, an longa. nam ut Halicarnaſſ. ait* οὐ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει οὔτε ἐν λόγοις ψιλοῖς οὔτ' ἐν ποιήμασιν, ἢ μέλεσι διὰ ῥυθμῶν ἢ μέτρων κατασκευαζομένοις πᾶσα βραχεῖα, καὶ πᾶσα μακρὰ συλλαβή. *Sed exactius conſiderare hæc, fortaſſe ad metricam artem, potius quàm ad facultatem poëticam ſpectat. Non dißimili ratione poſt longam de ſyllabis diſputationem, quia nimis exactè in ea fuerat uerſatus, ait.* οὐκ ἀναγκαῖον δ' ἐν τῷ παρόντι ταῦτα σκοπεῖν, ἀρκεῖ γὰρ ὅσον εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἥρμοττεν εἰρῆσθαι. *Nihil turpius ſcribenti artis alicuius præceptiones contingere poteſt, quàm ſi imprudens tranſgrediatur in fines alterius, quæ proxima, finitimaq́; illi ſit. Hoc igitur diligenter eſt euitandum, quod Halicarnaſſ. et Ariſtoteles, ſicuti patet hoc loco, ſummo ſtudio efficere conati ſunt.*

Σύνδεσμος δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικήν, ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἁρμόττει ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑτήν, οἷον, μέν, ἤτοι, δή: ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς, σημαντικὴν δὲ ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν φωνήν.

Coniunctio uox eſt minime ſignificans: quæ nec impedit, nec efficit aliquam uocem ſignificare, apta quidem ex pluribus uocibus componi, extremo atque medio orationis congruens: quam quidem in initio orationis ſuapte natura poni minime conuenit: ut μέν, ἤτοι, δή: ſiue uox per ſe quidem minime ſignificans ex pluribus uocibus unam, apta uerò uocem unam ſignificantem reddere.

Nunc coniunctionem definit & explicat Ariſtoteles, eſt autem coniunctio uox quæ non ſignificat quidpiam, ſed copulat tantum, ea enim propriè uox dicitur ſignificare: quæ rem aliquam ſignificat, ſed coniunctiones rem nullam prorſum deſignant certam, ideò appellata ab Ariſtot. uox ἄσημος. *Quæ* οὔτε κωλύει. *liber Vetuſtus manuſcriptus, qui eſt apud me, habet* κολούει, *id eſt mutilam facit, disiungitq́;: quàm lectionem prorſus recipio, altera reiecta, quæ pulcherrimum Ariſtot. ſenſum corrumpit. Quatenus enim coniunctio uocatur, ſeu* σύνδεσμος, *poſſet aliquis ſuſpicari, an coniungeret, ſeu interpellaret & mutilam faceret ſi tolleretur uocem unam ſignificantem: quæ ex pluribus uocibus hoc eſt ſyllabis ſit compoſita.* VOCEM *ſignificantem, uocat Ariſtot.* VT PARIETEM, LVCERNAM, ARBOREM, PLVRES VOCES *cum ait, intelligit ſyllabas. Vna uox ſignificans, ex pluribus uocibus non ſignificantibus, hoc eſt ſyllabis componitur. Coniunctiones uerò ſunt hæ.* μέν. δή. ἤ. ἤτοι. *et reliquæ huiuſmodi: nõ inſeruntur igitur hæ coniunctiones, in compoſitione dictionis, dum componitur ex ſyllabis. Et hoc differt* CONIVNCTIO À SYLLABA. *nam utraq́; uox eſt non ſignificans: ſed differunt, quia ſyllaba ingreditur compoſitionem dictionis, ſeu (ut uerbo utar Ariſtot.) uocis ſignificantis: at coniunctio nõ ingreditur, ſed ſeparatim profertur, ſicuti patet. Atq́; ſic patet locus alioqui difficillimus, & obſcuriſſimus, quẽ*

neq;

A neq; Georgius Valla, neq; Paccius aptè uerterunt, uti etiam me tacente uidere eſt in ipſorum uerſione. Debet aũt ita uerti. CONIVNCTIO eſt uox nihil ſignificans, quæneq; conglutinat, neq; cõficit uocem unam ſignificantẽ, quæ ex pluribus uocibus, ſeu ſyllabis poßit aptè componi: Alio etiam modo explicat Coniunctionis naturam, ac uim Ariſtoteles. ſic Coniunctio eſt, quæ & in extremis partibus, & in medio (niſi cõueniat, aut collocari aptè poßit principio) collocatur ſermonis per ſe ſeiuncta, ac ſeparata. Hac quippè explicatione (ſi ita uertas) nihil ingenioſius aut artificioſius poteſt excogitari: nam Coniunctiouis hæ, μὲν, δὲ, δὴ, τοι, δηλαδὴ, καὶ. & reliquæ huiuſmodi, ſemper collocantur in medio ſermonis, ut ſatis patet. Rurſus hæ ὅτι, ἀλλὰ, αὐτὰρ, ὥσπερ, & quæ huiuſmodi ſunt, ſemper collocantur in principio ſermonis. Illa uerba in contextu Græco τιθέναι καθ' αὑτήν. corrigẽda ſunt ex manuſcripto τίθεται καθ' αὑτήν. Rurſus illa dictio ἣν μὴ legi debet ἢν μὴ. malè igitur hæc omnia uertit Paccius, debentq;, uti nos ſuperius expreßimus, uerti. Non contentus duplici hac explicatione Coniunctionis, aliam quoq; affert Ariſtot. quæ eſt huiuſmodi. Vel Coniunctio eſt uox nihil ſignificans, quæ tamen ex pluribus uocibus ſignificantibus, unam quandam aliam, ac diuerſam ſignificantem dictionem poteſt conficere. Hic quoq; cõtextus in uulgatis libris eſt corruptus, ſed Medicæus liber manuſcriptus rectam præſefert, ſi unius literæ labeculam tollas, lectionem, habet enim ſic uerba hæc deſcripta. ἡ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν σημαντικὸν ἢ ποιεῖν πέφυκε μίαν σημαντικὴν φωνήν. ſi tu illam dictionem σημαντικὸν ita ſcribas, una litera, unoq; accentu tantùm immutato. σημαντικῶν. erit nitidißimus ab omni parte locus hic, ut legas. ἡ φωνὴ (nam rurſus appono integra omnia) ἄσημος, ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν, σημαντικῶν ἢ ποιεῖν πέφυκε μίαν σημαντικὴν φωνήν. Exemplum eius rei, de qua loquitur Ariſtot. fuerit in his dictionibus ἑπτακαίδεκα, εἰκοσικαιτρία, εἰκοσικαιτέσσαρα. & in hac καλοκἀγαθός. et in hac καλοκἀγαθία: nam coniunctio illa, καὶ. eſt quidem ἄσημος, ſed ex pluribus, duabus ſcilicet uocibus ſignificantibus, quæ ſunt εἴκοσι. & τρία. uel καλὸς & ἀγαθὸς, conficit unam, ac diuerſam uocẽ ſignificantẽ, quæ eſt καλοκἀγαθός. & εἰκοσιτρία. Non ſine cauſa igitur Ariſtot. tres attulit explicationes coniunctionis, ut triplicem ipſius uim pateſaceret, ſicuti opinor omnes iã poſſe apertißimè perſpicere. Conferat qui uolet uerſionẽ Paccij cũ noſtra uerſione, & interpretatione: Animaduertet enim (ſat ſcio) ipſum loca hæc non intellexiſſe, perperamq;, & confuſe omnia uertiſſe. Neq; hæc à me quiſquã putet uelim obtrectandi gratia dici: ſed tantum ueritatis pateſaciendæ cauſa, in loco præſertim obſcurißimo, & corrupto, ſicuti
B oſtendimus paulo antè. Auerroes in ſua Paraphraſi locum hunc ita explanat. Copulatio eſt uox cõpoſita, nihil ſignificans ſeparatim, ut eſt, &, demũ, atq;, & ſanè, ſummatim ut dicã, dictiones hæ ſunt tanquã uincula quędã partiũ orationis inter ſe, & hoc quidẽ faciunt, aut in principio ſermonis, ut. QVONIAM. QVIDEM, & dictiones, quæ continuationem ſignificant, ut QVANDO, SI, & aliæ his ſimiles. Præterea quædam, quæ diſiungunt, ut AVT. SIVE, & quæ excipiendi uim habent, ut PRAETER, PRAETERQVAM & ſimiles: & quæ aduerſantur, ut Sed, ueruntamẽ, & iſtæ quoque aut in principio orationis, aut in fine, aut in medio collocantur. Poſtremò cõiunctio uox eſt non ſignificatiua, ſeparãs uoces ſimplices, quæ quando coniungitur cum alijs, ſimul ſignificat cum illis, ut dictiones. quæ συγκατηγορευματικαὶ uocantur. Voces ſimplices appello, non ut ſunt literæ: quoniam uoces ſignificatiuæ, ſeparatim compoſitæ ex uocibus pluribus aut ex tribus aut ex quatuor, aut etiã ex pluribus, ſecundum figuras aptè componendi, ſunt nomen, & uerbum. Hæc ille, quæ ego illius ſententiarum ueſtigia ſecutus ita retuli: nam interpretis inſcitia omnia corrupta ſunt. Iam uerè ſi quis quærat, quẽ uſum præbeat in facultate poëtica cõſideratio harum coniunctionũ: facile cognoſcet: ſi meminerit, quòd ſæpè à nobis dictum fuit, poëtas oportere conficere orationem ornatã, aptã numeris incluſam, fluentẽ, ſuauẽ, nihil ut in ea ſit aſperũ, nihil ocioſum: nihil præpoſterũ, Ariſt. libr. Rhethor. tertio magnã uim oſtendit eſſe in diſiunctis, & carentibus copula, ſi aptè proferãtur ait enim, καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως. ἦλθον ἀπήντησα ἐδεόμην, ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει, καὶ τόνῳ εἰπεῖν. Idem paulò poſt in diſiunctis propriã quandã naturã ineſſe demonſtrat, quia ex uno multa fiũt, unũ enim facit ex multis coniunctio rurſus diſiunctio multa ex uno. Verba illius, hæc ſunt ἔτι ἔχει ἴδιόν τι, τὰ ἀσύνδετα, ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι, ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά. τοὐναντίον οὖν ἔχει αὔξησιν. ἦλθον. διελέχθην. ἱκέτευσα πολλά. Plutar. in uerſibus Homeri perpẽdit ſtucturã uerborũ, quæ aptè iunguntur συνδέσμοι. Verba illius hæc ſunt. δεῖ δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ἡ τῶν συνδέσμων ἐναλλαγή. οἷον εὐνῇ δ' οὔ πώποτ' ἐμίκτο. χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός. ἀντὶ τοῦ χόλον γάρ. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ λέξιν δεῖ σχήματα, οἷς καὶ ἄλλοι πάντες οὐ μόνον ποιηταί, ἀλλὰ καὶ πεζῶν λόγων συνθέται κέχρηνται. Ariſto. ipſe lib. Rhet. 3. ubi loquitur περὶ τοῦ ἑλληνίζειν. & quinq; enumerat partes illius artificij, primùm exponi σύνδεσμον. nã in eo magna uis eſt. πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσ-

μοις ἂν ἀποδιδῷ τις, ὡς πεφύκασιν πρότεροι, καὶ ὕστεροι γενέσθαι ἀλλήλων. οἷον φύσει ἀπαι- A
τοῦσιν, ὁ αὐτὸς ὁ μὲν, καὶ ὁ ἐγὼ, ἀπαιτεῖ τόνδε, καὶ τὸν ὅδε. δεῖ δὲ ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις
& quæ ſequuntur. Plura qui uolet legere περὶ συνδέσμων: poterit apud Demetrium Phalereum (ſi illus liber eſt, qui circumfertur) ubi loquitur περὶ συνθέσεως τοῦ λόγου. Quintilianus etiam libro primo locum hunc in poëtice Ariſtotelis uidetur legiſſe, atq; obſeruaſſe ab Ariſtotele tres tantum partes orationis poni. ait enim. Veteres enim quorũ fuerũt Ariſtot. quoq; et Theodectes uerba tantũmodo, & nomina, & coniunctiones tradiderunt, uidelicet, quòd iu uerbis uim ſermonis, in nominibus materiam (quia alterũ eſt, quod loquimur, alterum de quo loquimur) in coniunctionibus autem complexũ eorũ eſſe iudicauerũt, quas coniunctiones à pleriſq; dici ſcio. Sed hæc uidetur ἐκ συνδέσμου magis propria tranſlatio. Paulatim à Stoicis auctus eſt numerus, ac primum coniunctionibus articuli addit. Hæc ille. ſed miror, quomodo dicat à Stoicis articulum poſitum inter partes orationis, cum etiam Ariſtoteles hoc libro poëtices poſuerit. Res tota aut conſideranda diligentius, aut Quintil. uidetur erraſſe: minuſq; attentè legiſſe Ariſtotelẽ.

ἄρθρον δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος, ἢ διορισμὸν δηλοῖ, οἷον, τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα: ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου.

Articulus uox eſt minime ſignificans, quæ uel principium orationis, uel finem, uel ſeparationem oſtendit, quemadmodum τὸ φημί τὸ περὶ & alia: ſiue uox minime quidem ſignificans: quæ nec impedit: nec efficit aliquam uocem ſignificare, aptam ex pluribus uocibus componi, tam extremis quàm medijs cohærens.

Quoniam etiam articulus magnum uſum poëtis in oratione conficiunda præbet, ideò Ariſt. ipſius naturam, officiumq; in ſtructura explicat. Tria facit in oratione articulus, Principium monſtrat orationis. Finem quoq;, & ſeparationem: principiũ quidem ut ὁ φίλιππος, ἡ ἑλλὰς, unde ἄρθρα προτακτικὰ à grammaticis uocantur: finem uerò. ut οὗ. ὅν ἧς ἧ. Vnde à grãmaticis hæc ἄρθρα ὑποτακτικὰ dicuntur: Separationem aũt, ut cum dicimus τὸ φημὶ. καὶ τὸ περὶ. Nonnunquã enim ita proferre conſueuerũt Græci articulũ, ut aliquid, oſtendant, & quaſi ſegregatum à cæteris digito monſtrent ut ἀλέξανδρος ὁ φιλίππου. Sed διορισμὸς poteſt etiã intelligi pro ſeparatiõe, quæ fit mariũ à fœminis per articulũ, ut τῶν ὅλων πάντων. τὸν λόγον τῶν. Medicæus liber illas dictiones φημι, καὶ περὶ ita habet deſcriptas τὸ π ε ρ ί. καὶ τὸ φ η μ ί. Sed planè, quid ſibi uelint hæc, nõ ſatis perſpicio: nã adduci nõ poſſũ, ut διορισμοῦ exemplũ attulerit Ariſt. in his literis. Aliam definitionem etiam affert Ariſtoteles in contextu articuli, quæ non diſſimilis eſt priori, quam attulit coniunctionis: ideo nihil eſt neceſſe, ut plura dicamus: facile enim intelligi poteſt, neq; difficile eſt excogitare exẽpla, uerbũ illud κωλύειν, rurſus immutari debet, et legi κολούειν.

ὄνομα δέ ἐστι φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν, ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν. ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνον. οἷον ἐν τῷ θεοδώρῳ τὸ δῶρον οὐ σημαίνει.

Nomen cõpoſita uox eſt ſignificans ſine tempore: cuius aliqua per ſe pars nihil ſignificat, nã & in compoſitis ſic obſeruamus, ut nullum per ſe ſeparatum ſignificaret: ut in θεοδώρῳ: in quo δῶρον minime ſignificat.

Plane peccare mihi uiderer, ac meritò incurrere in reprehenſionem omnium: ſi plura de hac definitione afferre conarer in medium. totidem enim uerbis deſcripta eſt iu lib. περὶ ἑρμηνείας. et ſatis copioſe tũ à Græcis, tũ à Latinis interpretibus, uiris doctiſſimis declarata fuit. Qua aũt ratione nomẽ dialecticus conſideret, illic patet. Hoc loco autem inſeruit eadem definitio poëtæ, qui & ipſe nomina conſiderat multò exactius, quàm Dialecticus, nam & propria ab improprijs, & tranſlata à non tranſlatis, & duplicia à ſimplicibus, & lenia ab horridis, & peregrina à noſtratibus diſtinguit, quæ nulla prorſus ratione conſiderat Dialecticus: Orator tamen eodem fermè modo conſiderat, quo poëta: nam quatenus ad orationis ornatum ſpectat, non diſcrepat Rhetorice à poëtice: ideò tum à Cicerone libro tertio de Ora. & in alijs libris: præterea à Dionyſio in libro περὶ συνθέσεως. & à Demetrio, alijſq; omnibus Rhetoribus quàm plurima de ijs rebus traduntur præcepta.

ῥῆμα

A ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ μετὰ χρόνου. ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτό, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ λευκὸν οὐ προσσημαίνει τὸ πότε, τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε προσσημαίνει. τὸ μὲν, τὸν παρόντα χρόνον, τὸ δὲ, τὸν παρεληλυθότα.

Verbum compoſita uox eſt, ſignificans cum tempore: cuius (quemadmodum de nomine diximus) nulla per ſe pars ſeparata ſignificat. Etenim homo, ſiue album, nequaquam cum tempore ſignificat: ambulat uerò, uel ambulauit cum tempore ſignificat: illud quidem præſens, hoc præteritum.

Hæc eſt definitio uerbi, quæ eodē modo, totidemq́; ferè uerbis explicatur in libro περὶ ἑρμηνείας. Dictio illa προσημαίνει in manuſcriptis libris ita ſcribitur: προσσημαίνει itaque debet ſcribi in libro περὶ ἑρμηνείας.

Πτῶσις δ' ἐστὶν ὀνόματος ἢ ῥήματος, ἡ μὲν τὸ κατὰ τὸ τούτου, ἢ τούτῳ σημαῖνον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ, ἑνὶ ἢ πολλοῖς. οἷον ἄνθρωποι, ἢ ἄνθρωπος.

Caſuum, qui tum ad nomen, tum ad uerbum pertinent, hic quidem ſignificans eſt ſecundum huius, uel huic, & quæcunq; talia: ille uerò ſecundum unum uel plura, ut homines, uel homo.

Vulgatus liber, quem ſequutus eſt Paccius, habet πτώσεων. ſeu πτώσεις. Sed manuſcripti omnes πτῶσις. Caſus ab Ariſtotele tàm in uerbo, quàm in nomine uocantur, ut in libro περὶ ἑρμηνείας. Hoc unum amplius habet in hoc libro poëtices. ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ ἑνί, ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωπος. nam numerum huiuſmodi unius, aut plurium non explicat illic. neque enim ad dialecticum ſpectat talia conſiderare:
B *poëtæ uerò hæc diligenter perpendunt, oratores quoq;. Hinc Cicero ait ſpecies, et ſpeciem dicimus, ſpecierum, & ſpeciebus nemo dicit, innuit enim Caſuum oratori, ſicuti etiam poëtæ, magnam eſſe habendam rationem. ut in eorum ſono nihil ſit horridum, aut inſuaue.*

ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικά, οἷον κατ' ἐρώτησιν, ἢ ἐπίταξιν. τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτῶσις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί.

Itemq; alius ſecundum perſonarum modos, quatenus interrogant, ſiue iubent: uerbi gratia: ambulauit, & ambula, quæ quidem eiuſdem generis ſunt caſus uerbi.

Caſus alius eſt in nomine, alius in uerbo. Caſus in nomine duplici modo diſtinguitur. priore quidē, ſicuti etiam in libro περὶ ἑρμηνείας. φίλωνος ἢ φίλωνι. Altero autem ſicuti hoc loco tantum in Poëtice, quatenus numero diſtinguuntur. Caſus uerbi ſunt ijdem, qui explicantur in libro περὶ ἑρμηνείας. cū ait. ὑγιανεῖ, ὑγίανεν. ſic hoc loco ἐβάδιζεν. βάδιζε. ἐβάδισε. adnotādus uerò pulcherrimus locus, quo alter Ariſtot. explicatur. Sed, anteq̄ profero locū hūc, ſciendū illā dictionē in contextu perperā legi ὑποκριτά, nā manuſcripti libri omnes habent ὑποκριτικά. Ariſtoteles in lib. περὶ ἑρμηνείας, ubi loquitur περὶ ἀποφαντικοῦ λόγου, quem enunciatiuū appellamus, ait. ἀποφαντικὸς δὲ λόγος οὐ πᾶς ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει. οὐκ ἐν ἅπασι δὲ ὑπάρχει, οἷον ἡ εὐχὴ λόγος μὲν ἀλλ' οὔτ' ἀληθὴς, οὔτε ψευδής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἀφείσθωσαν, ῥητορικῆς γὰρ ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις. ὁ δὲ ἀποφαντικὸς τῆς νῦν θεωρίας. ad Poëticen ait, aut ad Rhetoricen pertinere loqui de alijs generibus orationis. Nūc uerò in libro Poëtices inquit κατὰ τὰ ὑποκριτικά. eſt ὑποκριτικὴ ars hiſtrionū, quæ inſeruit poëticæ, & illius orationem exprimit: non igitur credendum eſt ſibi aduerſari Ariſtotelem: nā quatenus eiuſmodi genus orationis ſcribitur, ad poëticen pertinet, quatenus pronunciatur, & exprimitur, nō ad poëticen, ſed ad hiſtrionicam: magis autem apparet talis orationis uis, in qua inſit precatio, deteſtatio, mandatum aliquod, & interdictio, ſi exprimatur geſtu ipſo &, ore repræſentantium hiſtrionum, quàm ſi muta ſcribatur tantum. Hoc igitur fuit, quod impulit Ariſtotelem, ut diceret talia orationis genera eſſe κατὰ τὴν ὑποκριτικήν, uertit Paccius Secundum perſonarū modos. Sed repræſentandi rationem intellexit Ariſtoteles, uti diximus. Hinc Cice. libro ſecundo, de Orat. ait. In re eſt item ridiculum quod ex quadam de

A

prauata imitatione, ſumi ſolet, ut idem Craſſus, per tuam nobilitatem, per ueſtram familiam, quid aliud fuit, in quo concio rideret, niſi illa uultus, & uocis imitatio? Per tuas ſtatuas uerò cum dixit, & extento brachio paululum etiam de geſtu addidit, uehementius riſimus, ex hoc genere eſt illa Roſciana imitatio ſenis. Tibi ego Antipho aſſero (inquit). Senium eſt, cum audio. Hoc totum genus cautiſſimè tractandum, mimorum enim eſt ethologorum, ſi nimia eſt imitatio. Hæc ille, ex quibus ſatis patet, quomodo geſtu, uoce, uultuq́; oratoria, & poëtica oratio ſit exprimenda: quod proprium eſt hiſtrionicæ artis docere, & efficere. Quanti autem referat nominum, uerborumq́; caſus hoc, aut illo modo proferre: & in oratione collocare, quãtaq́; huius rei in ſtructura ſermonũ ſit cura ſuſcipiẽda: declarat doctè, et apertè Dionyſius Halicarnaſſeus, in lib. περὶ συνθέσεως. ubi etiam ipſe ſecutus Ariſtotelem, ῥηματικὰς πτώσεις appellat. πρῶτον μὲν σκοπεῖν ποῖον ὄνομα, καὶ ῥῆμα καὶ τῶν ἄλλων τι μορίων ποίῳ συνταχθὲν ἐπιτηδείως ἔσται κείμενον, καὶ πῶς οὐκ ἄμεινον. οὐ γὰρ πάντα γε μετὰ πάντων τιθέμενα. πέφυκεν ὁμοίως διαθεῖναι τὰς ἀκοάς, ἔπειτα διακρίνειν πῶς σχηματισθὲν καὶ τὸ ὄνομα, ἢ τὸ ῥῆμα τῶν ἄλλων ὅτι δήποτε ἱδρυθήσεται καὶ πρὸς τὰ ὑποκείμενα πρεπωδέστερον. λέγω δὲ περὶ μὲν τῶν ὀνομάτων πότερον ἑνικῶς, ἢ πληθυντικῶς λαμβανόμενα κρείττω λήψεται συζυγίαν, καὶ πότερον κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐκφερόμενα πτῶσιν, ἢ κατὰ τῶν πλαγίων τινά, καὶ εἴ τινα πέφυκεν ἐξ ἀρρενικῶν γίνεσθαι θηλυκά, ἢ ἐκ θηλυκῶν ἀρρενικά. Idem paulò poſt de uerbis. περὶ δὲ τῶν ῥημάτων πότερα κρείττονα ἔσται λαμβανόμενα τὰ ὀρθὰ ἢ τὰ ὕπτια, καὶ κατὰ ποίας ἐγκλίσεις ἐκφερόμενα, ἃς δή τινες πτώσεις ῥηματικὰς καλοῦσι, κρατίστην ἕδραν λήψεται. Paulò poſt. καὶ αὐτὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων λόγου μερῶν φυλακτέον, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον ὧν λέγω. Paulò poſt. ἐν μὲν ποιητικῇ τὸ δαψιλέστερον ὄν, ἐν δὲ λόγοις πεζοῖς σπανιώτερον γίνεται. Hæc ego uolui apponere, quia mirificè explicant tùm id quod propoſitum eſt de caſibus uerborum, tum quia licet in ijs perſpicere, qua de cauſa hæc poëtæ conſiderent, & ad quem finem & uſum ſint referenda ea, quæ tradit hoc loco Ariſtoteles: ne fortè quis ignorans commoditatẽ tantam, quam affert harum minutiorum rerum tractatio poëtis, admiraretur exactè Ariſtotelem ipſas perſequi, atq; diſtinguere: ut hac methodo facilius ſingulas perpendere poſſimus.

Λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ σημαντική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι. B οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων, καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον ἐν τῷ βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων.

Oratio uox eſt ſignificans compoſita: cuius partes quædam ſeparatæ aliquid omnino ſignificant. Quanquam enim non omnis oratio ex nominibus, & uerbis conſtat ut hominis ipſius definitio, ſiquidem ſine uerbis etiam conſtare poteſt: omnino tamen aliquas ſignificantes partes habebit: ut in hac oratione ambulat Cleon, illud Cleon: ſignificans eſt.

Eodem quoq; modo explicat hoc loco, et definit orationem, quo definiuit in libro περὶ ἑρμηνείας. Nihil igitur de hac re ego dicam: ſatis enim quæcunq; ad definitionem hanc ſpectant ab Hammonio, Boëtio & reliquis declarata fuerunt. Vnum ego perpendã in hoc contextu, quod eſt difficillimũ, et pulcherrimũ. Verba Ariſt. ſunt, οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. & quæ ſequuntur. Videtur innuere hoc loco Ariſtoteles, poſſe confici aliquam orationem ſine uerbo. Idem tamen ait in lib. περὶ ἑρμηνείας omnem orationem enuntiatiuam (ἀποφαντικὴν ipſe uocat) fieri ex uerbis, uel ex caſu aliquo uerbi: & hac ſententiam ſuam comprobat argumentatione, quæ ducitur à maiori, ſic. Si aliqua oratio conficeret enunciationẽ ſine uerbo, hoc in primis fieret in definitione ſeu oratione definitiua: ſed oratio definitiua orationem non conficit, ergo neq; aliæ conficient. Hæc ſummatim eſt expoſita Ariſtotelis ſententia, & argumentatio ex eo libro ſumpta: uerba ipſius non appono, ne longior ſim. Sed facile eſt omnem dubitationem ſoluere: neq; enim ſibi repugnat Ariſtoteles: nam in lib. περὶ ἑρμηνείας locutus eſt de oratione enunciatiua tantũ, quæ fieri non poteſt, ſi ei uerbum non addamus, quia uerbum nota quædam eſt, ſeu ſignum, per quod alterum dicitur de altero, cum in ea dicatur prædicatum de ſubiecto: & ideò dixit nullam orationem enunciatiuam confici ſine uerbo. In hoc autem libro Poët. præter enunciatiuam orationem, etiam de alijs agit: nam omnes hæ, cum ad Rhetoricen, & Poëticen ſpectent, etiam ſine uerbo confici, conſtareq́; poſſunt ex nominibus tantum, ſicuti patet in definitione hominis: cui ſi addi-

A *ſi additur uerbum, non faciet quidem enunciatiuam orationem: ſed oratio dicetur tantum, quæ unum inuolutum explicet, atque definiat. Auerroes in commentarijs ſuis in librum περὶ ἑρμηνείας, quoniam Poëtices Ariſtot. librum fuerat ſua Paraphraſi interpretatus, & locum hūc, qui illi repugnare uidetur, animaduerterat, quæſtionem omnem explicat, & paucis oſtendere conatur, Ariſtot. ſibi ipſi undequaque conuenire: Apponam igitur uerba ipſius, qualiacunque fuerint: ſic enim in uerſione uulgata, aut paulò ſecius leguntur. Oratio quædam eſt perfecta, quædam imperfecta, & perfecta quædam eſt ſententia, quædam non: ſicuti demandatio & prohibitio. Et propoſitum eſt quidem hoc loco Ariſtot. loqui de oratione enunciatiua: nam de orationibus imperfectis, quæ ſunt præter eam, loquitur in libris Rhetor. & Poët. ſicut de modis orationum perfectarum, quæ ſunt definitiones, & deſcriptiones, loquitur in lib. Demonſtrationis. Adnotanda uerò uerba illa, quæ conſequuntur in contextu: μέρος μέν τοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον ἐν τῷ βαδίζει κλέων, ὁ κλέων, ſenſus enim eſt, in oratione ſemper eſſe aliquam partem, quæ ſignificet per ſe ſeparata à cæteris, ut in hoc pronunciato Cleon ambulat, Cleon certum hominem ſignificat: hoc declarans in lib. περὶ ἑρμηνείας paulò ſecius ait: λόγος ἐστὶ φωνὴ σημαντική, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον, ὡς φάσις, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς κατάφασις, ἢ ἀπόφασις, οἷον ἄνθρωπος σημαίνει μέν τι. ἀλλ᾽ οὐχ ὅτι ἐστὶν, ἢ οὐκ ἐστίν. Videtur Ariſt. in hac definitione orationis in lib. περὶ ἑρμηνείας prætermiſiſſe illam dictionem, quam apponit in Poëtices libro hoc, συνθετή. Sed quamuis illic in definitione non appoſuerit: declarat tamen poſtea, cum ait: ἐστὶ δὲ λόγος μὲν ἅπας σημαντικός, οὐχ ὥσπερ ὄργανον δὲ, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἴρηται κατὰ συνθήκην.*

Εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς. ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ, οἷον. ἡ ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς. ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν σημαίνειν,

Duobus uerò modis una dicitur oratio, aut enim ſignificans unū per ſe eſt, aut additis coniunctionibus: uerbi gratia: Ilias quidem una erit coniunctionibus oratio, hominis uerò definitio unum ſignificat.

Aptè & breuiter explicat hunc locū Auerroes in ſua Paraphraſi his uerbis: Et oratio dicitur una duo-
B *bus modis, aut quoniam unam ſignificat rem, ſiue ſententiam animi, ut homo eſt animal, aut quoniā eſt una, propter connexionē, qua cōnectitur, & uincitur, ut adhortatio rhetorica, uel iudicialis, & forenſis cauſa, eſt una oratio, & poëtica narratio, eſt una oratio. hæc ille. Ariſtot. uerò in lib. περὶ ἑρμηνείας ait, uel unum de multis, uel multa de uno proferri affirmando, ſeu negando. Quòd ſi nō fuerit unū, id multis exprimetur, neq; affirmatio, uel negatio erit una. Vnū enim in oratione aliquid dicitur, non ſi nomen fuerit unū prolatum, ſed, quamuis multa ſint, unum tamen ſignificent, ut ſi dicas: Homo eſt animal bipes, ratione præditum, manſuetū. Hæc quidem multa ſunt, ſed quia unum ex ipſis cōficitur, oratio dicitur una. Si autē dicas: Homo albus ambulat, iam hæc non erit una oratio, ſed plures, quia plura exprimit. Concludit igitur diſputationē ſuam Ariſt. his uerbis: ὥστε οὔτε ἐὰν ἕν τι καταφήσῃ τις κατὰ τούτων, οὐ μία κατάφασις: ἀλλὰ φωνὴ μὲν μία, καταφάσεις δὲ πολλαί: οὔτ᾽ ἐὰν καθ᾽ ἑνὸς ταῦτα, ἀλλ᾽ ὁμοίως πολλαί. Primus igitur modus, quo aliqua oratio dicitur una, eſt quādo unam rem ſignificat. Alter modus eſt cum oratio quidem prolixa eſt, ſed ſimul eſt cōnexa. Sicuti etiam declarat Ariſt. lib. III. Rhet, ubi ait, λέξις δὲ συνδέσμῳ μία, & quæ ſequuntur. Exemplum uerò modi huiuſce affert hoc loco Iliados Homericæ. Idem Ariſtot. lib. VI. τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ubi definitionē diſtinguit à pronunciato: quòd pronunciatum non ſignificat τὸ τί ἐστι, hoc eſt, quid eſt, ut cum dicimus, homo eſt albus: nam in hoc nō eſt τὸ τί, definitio enim nō eſt, in qua quiduis ſimpliciter pronunciatur. nā ſi hoc eſſet, omnes ſermones definitiones uocari poſſent, & ipſa Ilias eſſet definitio. Sed apponam ipſius uerba: nam mirè illuſtrant totū hunc locū, ubi Iliados profertur exemplū: οὐ γὰρ ἀνάγκη ἄν, εἰ τοῦτο τιθῶμεν, τούτου ὁρισμὸν εἶναι ὃ ἂν λόγῳ τὸ αὐτὸ σημαίνῃ, ἀλλὰ τινὶ λόγῳ, τοῦτο δ᾽ ἐὰν ἑνὸς ᾖ, μὴ τῷ συνεχεῖ, ὥσπερ ἡ ἰλιὰς, ἢ ὅσα συνδέσμῳ. et quæ ſequūtur. & rurſus lib. 7. ὁ δ᾽ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν εἷς οὐ συνδέσμῳ καθάπερ ἡ ἰλιὰς, ἀλλὰ τῷ ἑνὸς εἶναι.*

ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν, ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. τὸ δὲ διπλοῦν. τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος, καὶ ἀσήμου: τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ᾽ ἂν καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν ἑρμοκαϊκόξανθος.

Nominis generum aliquod eſt ſimplex: ſimplex autem uoco, quod ex minimè ſignificantibus conſtituitur: aliquod duplex, cuius aliud quidem

ex ſignificantibus, ac minimè ſignificantibus componitur, aliud ex ſignificantibus omnino. Triplex inſuper, ac quadruplex nomen eſſe poteſt: quemadmodum multa Megaliotorum, ἑρμοκαϊκόξανθος.

Pertinet etiam ad facultatem poëticam cognoſcere nomina ſimplicia, & compoſita, ſciréq; qua ratione componantur: nam aliquando ex duobus, aliquando ex tribus, aliquando ex quatuor, & pluribus etiã componitur nomen unum. Nomen ſimplex ita definitur ab Ariſtotele, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. apta planè & ingenioſa definitio: nam ſimplex illud appellatur quod per ſe cõſtat, cuiuſque partes ad nullam ſignificationem ſeparatæ redigi poſſunt: quodq; unam rem ſignificat, ut GLACIES, ARBOR, BRVMA, AESTAS, *& quæ ſunt huiuſmodi. Nam quamuis Ariſtoteles in libro περὶ ἑρμηνείας dixerit, ἐν τῷ κάλλιππος, τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει, compoſitorum tamen nominum partes aliquid ſignificant, ut ἵππος in eo nomine κάλλιππος, ſed aliò relatum, quàm ad id, ad quod referebatur antè, dum in compoſitione eſſet: nihil enim ſignificat amplius, ad eandem rem ſi diſſolutam applicetur. Hoc ita ſubtili ratione eſt illic ab Ariſtot. dictum: ſed in contextu poëtices. quem interpretamur, cum inſeruiret poëtis, qui etymologiam uerborum exactius conſiderant, dictionesq; mira quadam ratione complicant, & componunt: ut plura ſignificent. aliter protulit: quamuis non neget etiam in libro περὶ ἑρμηνείας, compoſitorum nominum partes ſignificare, ſed eo, quo dixi modo. Verba illius ſunt hæc ἐν γὰρ τῷ κάλλιππος τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ τῷ καλὸς ἵππος. οὐ μὴν οὐδ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς ὀνόμασιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς πεπλεγμένοις, ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος οὐδὲ σημαντικόν. ἐν δὲ τούτοις, βούλεται μὲν, ἀλλ' οὐδενὸς κεχωρισμένον, οἷον ἐν τῷ ἐπακτροκέλης, τὸ κέλης οὐδὲν τι σημαίνει καθ' ἑαυτό, & quæ ſequuntur. Duplicia igitur nomina hoc loco in Poëtice Ariſtoteles ait: alia eſſe compoſita ex altero ſignificante, & altero non ſignificante, alia ex duobus aut pluribus ſignificantibus. Quæ tum ex ſignificante, tum ex nõ ſignificante ſunt compoſita: uidentur eſſe, quæ Quintilianus ait compoſita eſſe ex integro, & corrupto: ut maleuolus. aut ex corrupto, & integro, ut noctiuagus. aut ex duobus corruptis, ut Pediſſequus. Quæ igitur uocat Ariſtoteles σημαίνοντα, καὶ ἄσημα. Quintilianus appellat integra, & corrupta. Simplices uoces, ſeu nomina ſimplicia definiens idem Quintilianus lib. I. cap. V. ait, ſimplices uoces prima poſitione, id eſt, natura ſua conſtant. Notanda uerò illa uerba Ariſtotelis in contextu: εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν, καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. manuſcripti duo libri, & alter eorum, qui ſunt in Medicæa bibliotheca, habẽt præterea καὶ πολλαπλοῦν. Sententia Ariſt. eſt huiuſmodi. Compoſitum nomen apud Græcos non tantùm ex duobus conſtare, eo, quo dictum eſt, modo: ſed etiam ex tribus, & quatuor: aliquando etiam ex pluribus, omnibus ferè integris, nedum corruptis, ut patet in exemplo, ἑρμοκαϊκόξανθος. ita enim legi debet: quæ dictio compoſita eſt ex tribus nominibus fluuiorum, Hermi, Caici, Xanthi: à quo fuerit prolata, quá ue de cauſa non ſatis liquet: nam non explicat Ariſtot. libro Epigram. primo εἰς γραμματικὸς legitur dictio hæc ex quatuor compoſita nominibus, θεοζυγοκαμψιμέτωπος. Athenæus libro τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ait à ueteribus appellatum βρῶμα, in qua dictione bella eſt compoſitio, & argutula ſignificatio. Plura nõ proferam hoc loco. nam paulò poſt ubi de dithyrambicis dictionibus fuerit loquendum, aliquid dicemus. Quintilianus lib. II. cap. V. de Latinarum dictionum compoſitione loquens ait: Aut è duobus quaſi corporibus coaleſcunt, ut maleficus. Nam ex tribus noſtræ utiq; linguæ non conceſſerim, quamuis Capſis dicat Cicero compoſitum ex cape ſi uis, & inueniantur qui Lupercalia æquè tres partes orationis eſſe contendant, quaſi lucre per caprum, nam Suouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex ſue, oue, & tauro. Sed hæc non tàm ex tribus, quàm ex particulis trium.* QVAE VERBA *Quintil. poſtrema etiam atq; etiã adnotanda, quia declarant qualis ſit compoſitio illa, quam Ariſtot. ait fieri ἐκ τῶν ἀσήμων, καὶ σημαινόντων. nam ex omnibus quæ ſint ἄσημα, uix poteſt. Paulò poſt Quintil. inquit: Ceterũ etiam ex præpoſitione, & duobus uocabulis durè uidetur ſtruxiſſe Pacuuius, Nerei: Repandiroſtrum, incuruiceruicum pecus. Iunguntur autem aut ex duobus Latinis integris, aut ex integro, & corrupto: aut ex noſtro, & peregrino, aut contrà, aut ex duobus peregrinis. Paulò poſt: Sed res tota magis Græcos decet, nobis minus ſuccedit, nec id fieri natura puto, ſed alienis fauemus, ideoq; cũ κυρταυχένα mirati ſumus:* INCVRVICERVICVM *uix à riſu defendimus. Innuit Quintilianus in his poſtremis uerbis Romanos non ſatis probaſſe compoſitionem nominum, propter nouitatem, quamuis ſignificantia eſſent, & apta. Græcorum in ea maior fuit licentia. Idem aſſerere uidetur Horatius in Epiſtola ad Piſones, ubi compoſitionem multiplicem nominum probat, modò ſit aptè facta:*

Dixeris egregiè, notum ſi callida uerbum,

A *reddiderit iunctura nouum, ſi fortè neceſſe eſt*
Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum.

Ariſtot. in Rhet. lib. 3. interdicit oratoribus, ne utantur, duplicibus nominibus, & compoſitis, quia ſolutæ orationi non cõueniunt, ſed poëtis potius. ex quo patet cur in hoc libro de his agat. In ſoluta oratione ſi ponantur compoſita huiuſmodi nomina, frigida ſunt, & ridicula. Sed apponam Ariſtot. uerba ut facilius res tota intelligatur: nam multa nomina cõpoſita profert, quæ ſolutæ orationi non ſunt includenda. τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνονται κατὰ τὴν λέξιν ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν, οἷον λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς, καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον, καὶ ὡς γοργίας ὠνόμαζε πτωχόμουσος κόλαξ. *Paulò poſt.* πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. *Alius eſt locus lib. 3. Rhet. ualde adnotandus, ubi ait ſe de nominibus omnibus, & de compoſitis præterea exactius locutũ fuiſſe in lib. Poëtices. innuens quippe diſputationem hanc, in qua nunc uerſamur. Verba illius ſunt hæc,* ὄντων δὲ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε. τῶν δ' ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως, τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις, καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον, ὅπου δὲ ὕστερον ἐροῦμεν, τότε διὰ τί εἴρηται, ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. *Prorſus reijci uult ab oratoribus nomina* διπλᾶ, *et compoſita Ariſtoteles, ſicuti patet: cum tamen poëtarum ſermonem mirificè ornent. Ideo idem eodem lib. ruſus ait paulò poſt.* τῷ δὲ ἅμα καὶ διπλοῦν, καὶ ἐπίθετον ὥστε ποίημα γίνεται. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον, καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι διὰ τὴν ἀδολεσχίαν. *Præclarè quidẽ, nam eiuſmodi nomina in ſoluta oratione prorſus faciunt* ἀδολεσχίαν. *Demetrius ubi loquitur* περὶ τῶν πεποιημένων *hoc eſt de fictis nominibus, et nouis: inter ea ponit* τὰ διπλᾶ, *reijcitq; ad poëtas, tametſi etiam poëtis ipſis ait eſſe periculoſum noua nomina fingere,* ἐπισφαλὲς μέντοι τοὔργον καὶ αὐτοῖς τοῖς ποιηταῖς, καὶ τὸ διπλοῦν μέν τοι ὄνομα εἶδος ἂν εἴη τοῦ πεποιημένου ὀνόματος: πᾶν γὰρ τὸ συντιθέμενον ἔκ τινων γέγονε δηλονότι.

ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον.

B Omne autem nomen aut eſt proprium, aut ab alia lingua, aut tranſlatio, aut ornatus, aut fictum, aut productum, aut ſubtractum, aut commutatum.

Sic etiam Quintilianus lib. 1. cap. 5. ſingula ſunt aut noſtra, aut peregrina, aut ſimplicia, aut compoſita, aut propria, aut tranſlata, aut uſitata, aut ficta. Nam quam Ariſtoteles uocat γλῶτταν, *is uocat peregrinum nomen; de qua re poſtea copioſius loquemur. reliqua, hoc eſt* ἀφῃρημένον, ἐκτεταμένον, ἐξηλλαγμένον, *uidetur uelle Quintilianus ibidem paulò poſt complecti ſub ſolœciſmo, aut figuris dictionũ. Aitq; uel ſtatus, uel qualitates appellandas eſſe: octo igitur qualitates in nominibus enumerauit Ariſtoteles, de quibus ſingillatim mentionem facturus eſt, ac declaraturus quomodo ſeſe habeant.*

Λέγω δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι.

Proprium uoco, quod omnibus in uſu eſt.

Primum declarat Ariſtot. quod dicatur proprium, aitq; eſſe, quo omnes utuntur ſingillatim in aliqua ciuitate, aut regione. propria (inquit Quint. lib. 1. cap. 5.) ſunt uerba, quæ id ſignificant, in quod primum denominata ſunt. Cic. autem lib. tertio de Oratore, ait: propria ſunt certa quaſi uocabula rerum penè unà nata cum rebus ipſis. Paulò poſt. In proprijs uerbis illa laus eſt oratoris, ut abiecta, & obſoleta fugiat, lectis, atq; illuſtribus utatur, in quibus plenum quiddam & ſonans ineſſe uideatur, ſed in hoc uerborum genere propriorum delectus eſt quidam habendus, atq; is aurium quodam iudicio ponderandus, in quo conſuetudo loquendi ualet plurimum: etiam hoc, quod uulgo de oratoribus ab imperitis dici ſolet, bonis is uerbis, aut aliquis non bonis utitur. Hæc ille omnia referens ad oratores ait: ſed eadem ad poëtas, quibus in hoc libello inſeruit Ariſtoteles, referri poſſunt: nam uerborum propriorum, & bonorum uſus ac copia eſt quaſi ſolum quoddam, in quo ædificet poëta, & in quo adiungat artem. κύρια *(inquit Ariſtoteles libro tertio Rhet.)* σαφῆ ποιεῖ τὴν λέξιν.

Γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. ὥστε φανερὸν, ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς αὐτοῖς δὲ, τὸ γὰρ σίγυννον κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα.

Ab alia lingua, quod aliquibus duntaxat: ex quo patet, huiuſmodi

atq;

,, atque proprium fieri poſſe, ut in idem quandoque recidant: minimè ta-
,, men eiſdem, ut σίγυννον, id eſt lanceola: quod Cyprijs quidem propriũ,
,, nobis uerò ab illorum lingua.

Barbariſmum quod fit gente, uocat Quintil. lib. I. cap. V. γλώτταν. Vt ſi quis Hiſpanum, uel Afrũ Latinæ orationi nomen inſerat, ut ferrum, quo rotæ uinciũtur, dici ſolet canthus, & eo, tanquàm recepto, utitur Perſius, (illum intellige Perſium quẽ habemus) ſatyra quinta: ſicut Catullus Ploxenum circa Padum inuenit, ſicuti Caſnar, quod è Gallia ductum eſt, in Pollionem inuehens Labienus protulit, & Maſtrucam Cicero pro Scauro loquens, & in oratione de Prouincijs conſularibus, quæ uox è Sardinia uenerat. Eiuſdẽ generis ſunt illa, quæ protulit Vergil. lib. I. Gaza, Mapalia. Ariſt. lib. Rhet. III aperté, & quid ſit κύριον, & quid γλῶτται, quomodoq́; ſibi opponantur, declarat his uerbis: ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες, τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. Peregrina uerba incognita (inquit) nobis ſunt, ideò oblectare nos non poſſunt, propria autem ſcimus, ac intelligimus quia ijs à pueritia proferendis, & audiendis aſſueti ſumus. Idem Ariſtot. eodem lib. paulò ante ubi docet peregrina uerba eſſe oratori fugienda, quia ſunt ψυχρά, ait: μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις. οἷον Λυκόφρων Ξέρξην τὸν πέλωρον ἄνδρα, καὶ σκίρων σίννις ἀνδρῶν. & reliqua, quæ ſequuntur. Hermogenes in lib. περὶ μεθόδου δεινότητος declarat, quæ ſint peregrina nomina apertiſſimè, allatis exemplis, ſic: ἢ γὰρ ἐθνικὴ ἐστὶν ἡ λέξις, ἢ τεχνική, ἢ νομική. ὁ γοῦν παρασάγγης οὐκ οἶδα τί ἐστι, ἐθνικὸν γάρ ἐστι, καὶ περσικὸν· ὃ δὲ μέτρον οἱ τριάκοντα στάδιοι, & quæ ſequũtur. Idem paulò poſt, eodem loco exponit, quæ dicantur impropria, aut quot modis corrumpantur propria nomina, & uocabula rerũ, his uerbis: τὰ ἁμαρτήματα περὶ τὴν λέξιν περὶ δύο τρόπους γίνεται, ἀκυρίαν, καὶ παραφθοράν. ἀκυρίαν μὲν, οἷον, ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ, καὶ παρακαλῶ, ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἴρηκε. τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἐστὶν ἢ προτρέπεσθαι, τὸ δὲ ἐρωτᾶν πυνθάνεσθαι. παραφθορὰν δὲ, οἷον ὁ καλοῦσι διάζωμα ἐάν τις εἴπῃ διαζώστραν, ἢ τὸ ἀμωδεῖν ἀμωδεῖν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Hermogenes idem lib. II. περὶ γοργότητος, Cap. περὶ γλυκύτητος, ait in dictione poëtica multum ineſſe ſuauitatis, hac in primis de cauſa, quòd uaria multiplexq́; eſt: ἡδεῖα δὲ καὶ ἡ ποικίλη λέξις, ταύτῃ οὖν καὶ ἡρόδοτος γλυκύτητος μάλιστα πεφροντικὼς ἐχρήσατο. Paulò poſt de eodẽ Herodoto loquens ait: ὅτι καὶ αὐτὴν δι' ὅλου τῆς διαλέκτου ποικιλῶς πέφυκεν εἰπεῖν. ἡ γὰρ ἰὰς οὖσα ποικίλη φύσει ἐστὶν ἡδεῖα, εἰ δὲ καὶ ἄλλων διαλέκτων ἐχρήσατο τισὶ λέξεσιν, οὐδὲν θαυ. ἐπεὶ καὶ ὅμηρος, καὶ ἡσίοδος, καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι τῶν ποιητῶν ἐχρήσαντο μὲν καὶ ἄλλαις τισὶ λέξεσιν ἑτέρων διαλέκτων, τὸ πλεῖστον μὲν ἰάζουσι, καὶ ἐστὶν ἡ ἰὰς, ὥσπερ ἔφην ποιητικώ πως. Hæc ille de Ionico ſermone, & linguarum miſtione, peregrinarumq́; dictionum uſu locutus eſt, nõ minus uerè, quàm doctè. Conſequitur quiddam in contextu magnopere adnotandũ & pulchrũ ſcitu, eſt autẽ hoc. Cum peregrinæ dictiones, ſeu γλῶτται appellentur eæ, quibus utimur aliunde inuectis in noſtrã regionem, neceſſariò conſequitur, ut quæ nobis peregrina ſunt: illis, unde inuehũtur ad nos, ſint propria. Rurſus è contrario ea, quæ nobis propria, illis peregrina fiant, exempli gratia. Paraſanga dictio Perſarũ, erat hæc Athenienſibus peregrina, Perſis propria. Stadium Græcorum dictio, hæc Perſis peregrina, Græcis propria fuerit. Neque caret exemplo locus Ariſtot. in contextu, nam σίγυννον Cyprijs fuerit κύριον. Athenienſibus autem γλῶττα. Dionyſ. Halicar. in libro περὶ συνθέσεως, docet peregrina uerba utpotè ea, quibus Bœotij utantur, eſſe horrida, ieiuna, ac inſuauia: neq́; cum Atticis conferenda, aut alijs, quæ nitidæ ſunt: tàm aptè tamen ab Homero in ſuis uerſibus inſeri, ut nitorem, & ſuauitatem magnam habeant. εἰ γάρ τὶς (inquit) ἀξιοῖ ὀνομάτων τῶν ποιητῶν ἢ ῥητόρων τινὰ σεμνότητα, ἢ καλλιλογίαν ταῦτα ἔχει τὰ ὀνόματα, ἃ ταῖς Βοιωτίαις κεῖται πόλεσιν, ὑρία καὶ μυκαλησσός, καὶ ἰτεωνός, καὶ σκῶλος, καὶ εὔτρησις, καὶ τὰ ἄλλα, ὧν ὁ ποιητὴς μέμνηται, οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν ἔχοι, ἀλλ' οὕτως αὐτὰ καλῶς ἐκεῖνος συνύφανεν, ὥστε μεγαλοπρεπέστατα φαίνεσθαι.

,, Μεταφορὰ δέ ἐστιν, ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος,
,, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον.

,, Translatio eſt nominis alieni illatio uel à genere ad ſpeciem, uel à ſpe-
,, cie ad genus, uel à ſpecie ad ſpeciem, aut etiam ſecundum aliquod, quod
,, proportione reſpondeat.

Tertia qualitas, quæ in dictionibus conſideratur, eſt metaphora, ſeu tranſlatio. eam ita definit Ariſtot. ut dicat eſſe ἀλλοτρίου ὀνόματος ἐπιφοράν. Quintil. libro ſecundo ait: Tranſlata ſunt, cum aliũ natura intellectum, alium loco præbent. M. Cic. lib. III. de Oratore: tùm qualis ſit tranſlatio, tùm qua de cauſa introducta

A troducta, qualemq́; uſum præbeat apte aperteq́; declarat his uerbis. Modus tranſferendi uerba latiſſimè patet, quem neceſſitas genuit inopia coacta & anguſtijs, poſt autem delectatio, iucunditasq́; celebrauit: nam ut ueſtis frigoris depellendi cauſa reperta primò: poſt adhiberi cœpta eſt ad ornatum etiam corporis, & dignitatem, ſic uerbi translatio inſtituta eſt inopiæ cauſa, frequentata delectationis: nam gemmare uites, luxuriem eſſe in herbis, lætas ſegetes etiam ruſtici dicunt, quod enim declarari uix uerbo proprio poteſt, id translato, cum eſt dictum, illuſtrat id, quod intelligi uolumus eius rei, quam alieno uerbo poſuimus, ſimilitudo. Sed idem Cicer. eodem loco aptè uidetur exprimere uerba Ariſtotelis Græca, quæ ſuperius appoſui: ait enim translationes ſunt, quaſi mutuationes, cum quod non habeas, aliunde ſumas: hoc enim eſt ἐπιφορὰν ἀλλότριον ὄνομα, ſicuti ait Ariſtoteles. Metaphoræ autem enumerat modos quatuor, à genere ad ſpeciem, à ſpecie ad genus, à ſpecie ad ſpeciem, poſtremo per analogiam, ſeu proportionem: de his ſingillatim dicendum ex Ariſtotelis præſcripto.

Λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἷον, νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε, τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστὶν ἑστάναι τι.

A genere ad ſpeciem, uoco: ut ſtetit hæc mihi nauis: etenim in portu eſſe, ſtare aliquod eſt.

Videtur Ariſtoteles ad metaphoram redigere ea, quæ reliqui ad κατάχρησιν referunt. Quintilianus libro octauo Cap. VI. κατάχρησιν quam rectè dicimus abuſionem, quæ non habentibus nomen ſuum accommodat, quod in proximo eſt, ſic.

Equum diuina Palladis arte

Aedificãt *Diſcernendũ uerò hoc totũ genus eſt à translatione, In quibus uerbis Quintiliani ſatis patet affinitatẽ quandã eſſe inter μεταφορὰν & κατάχρησιν, ideo Ariſtot. diſcernendas nõ putauit: poëtæ enim ſolent abuſiuè etiam in ijs rebus, quibus ſua ſunt nomina, uicinis potius uti: quod in proſa (ut idem teſtatur Quintilianus) rarum eſt. Plutarchus in uita Homeri κατάχρησιν frequentem eſſe apud Homerum oſtendit allatis exemplis, eſt inquit, κατάχρησις, ἥπερ ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου μεταφέρει τὴν χρῆσιν, καὶ ἐφ' ἕτερον οὐκ ἔχον ὄνομα κύριον, ἡ μὲν περικεφαλαία κέκληται κυνῆ παρ' αὐτῷ ἐπεὶ ἐκ δέρματος κυνὸς γίνεσθαι αὐτὴν ἔθος ἦν Hæc eadem quæ Ariſtoteles collocat ſub Metaphora, uidentur à Plutarcho, & Quintiliano collocari ὑπὸ συνεκδοχῆς, quæ multas tamen habet ſpecies. Hæc uariare ſermonem ita ſolet, ut ex uno plures intelligamus (inquit Quintilianus libro octauo) parte totum, ſpecie genus, præcedentibus ſequẽtia: ut ſi dicas pro gladio ferrum, pro equo quadrupedem: pro tabellis abietem. Plutarchus quoq; de ea loquens ait συνεκδοχὴ λεγομένη ἀπὸ τοῦ κυρίως σημαινομένου ἕτερον τι τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ὄντων παρίστησι, ἢ γὰρ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, ἢ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, ἢ ἀπὸ ἑνὸς τὰ πολλά, ἢ ἀπὸ πολλῶν τὸ ἕν, ἢ ἀπὸ εἴδους γένος, ἢ ἀπὸ γένους εἶδος. quod poſtremo loco dictum ad rem noſtram facit, nam de eo loquitur etiam Ariſtoteles in contextu Poëtices. Exemplum affert Plutarchus ex Homero huiuſmodi ἀπὸ γένους τὸ εἶδος, οἷον.*

B

ὄρνιθας γνῶναι, καὶ ἐναίσιμα μυθήσασθαι,
καὶ γὰρ οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς μαντικοὺς ὄρνιθας εἰπεῖν βούλεται.

Exemplum, quod profertur ab Ariſtotele ex eodem Homero ſumptum eſt libro Odyſſ. primo ubi ait Mentor cum Telemacho loquens.

Νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόληος
ἐν λιμένι Ῥείθρῳ ὑπὸ Νηΐῳ ὑλήεντι

poſuiſſe enim uidetur Homerus τὸ ἑστάναι pro τὸ ὁρμεῖν hoc eſt ſtare, pro eo, quod eſt in portu ſtare.

ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ γένος, ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε. τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος, οἷον, χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας τάμνειν ἀτηρέι χαλκῷ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν, τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν. ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τί ἐστι.

A ſpecie ad genus: ut ipſe decem peperit iam millia commoda Vlyſſes. decem millia enim multa ſunt: quo ſanè uocabulo pro multo utuntur. A ſpecie ad ſpeciem: Abſtulit ære animam: immiti ære abſcidit: hoc enim loco auferre pro abſcindere, & abſcindere pro auferre, uſurpauit: quod utrunque ſubtrahere aliquod ſit.

Altera ſpecies metaphoræ inquit Ariſtoteles, eſt contraria priori. Plutarchus quoq;, ubi συνεκδοχῆς ſpecies explicat omnes, de hac meminit, quæ appellatur, ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, & affert exemplum hoc ex Homeri uerſu:

μαρμάρῳ ὀκρυόεντι βαλών. εἶδος γὰρ λίθου ὁ μάρμαρος.

Exemplum affertur ab Ariſtotele ex eodem Homero, huiuſmodi:

μυρί' ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν.

Nam dixit μυρίον, pro ea dictione, quæ eſt, πολύ. Dionyſius Halicar. in lib. περὶ συνθέσεως ſimilem locum citat ex Homero ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα, ſic quoq; Vergilius:

Mille meæ pecudes errant.

Sequitur altera ſpecies metaphoræ τοῦ εἴδους ἐπ' εἶδος. Ariſtot. uerò lib. Rhet. tertio, ubi loquitur περὶ εἰκόνων, hanc eandem ſpeciem Metaphoræ nominat, his uerbis: αἱ δὲ εἰκόνες, ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις. καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν. οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν περόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ καρπάθιος φησὶ τὸν λαγώ. ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασι. *Sed exemplum affert Ariſtoteles ex Homeri uerſu hoc:*

χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν δερύσας τάμεν ἀτειρεῖ χαλκῷ.

hoc eſt, ferro animam auferens peremit: nam auferre animam eſt perimere, & perimere eſt auferre animam. Vulgati libri habent δερύσας, ſed legendū eſt δερήσας. Rurſus poſt illas dictiones ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν δερῆσαι manuſcriptus liber habet ψυχὴν, ut ego paulò antè interpretatus ſum. Quòd ſi in Homeri uerſu legas ἀρύσας, ſicuti poëtices manuſcriptus liber habet, & paulò poſt ἀρύσαι, multò uenuſtior erit tranſlatio, nam haurire ponitur, pro ferire, & perimere, ſicuti Vergilius quoq; libro ſecundo Aeneidos uſus eſt, cum ait:

Inimicus & hauſerit enſis.

Homerus illo uerbo ταμεῖν pro ſecare, ſeu ferire uſus eſt etiam lib. XIII. Iliados, cùm ait:

αἰνείας τε καὶ ἰδομενεὺς ἀτάλαντοι ἄρηϊ
ἵεντ' ἀλλήλων ταμέειν χρόα νηλέϊ χαλκῷ.

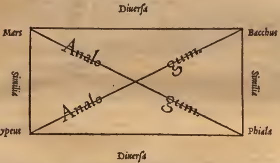
Quintilianus libro octauo ait: Cùm in rebus animalibus aliud pro alio ponitur, ut Liuius Scipionem à Catone adlatrari ſolitum refert.

Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον, πρὸς τὸ τρίτον. ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δέ, οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς ἄρην, ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἀσπίδα φιάλην ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα διονύσου.

Proportione uerò reſpondens dixerim, quando aliquod ſecundum ad primum ſimili ratione ſe habeat, qua quartum ad tertium, ſumit enim uel loco ſecundi quartum, uel quarti ſecundum: interdumq; addunt, pro quo dicitur, ad quod eſt: exempli cauſa: ſimili ratione ſe habet Phiala ad Bacchum, qua ſcutum ad Martem: dicet igitur & Phialam ſcutū Bacchi, & ſcutum Phialam Martis.

Quintilianus libro quinto capite undecimo declarat quid ſit Analogia, his uerbis, ἀναλογίαν quidā à ſimili ſeparauerunt, nos eam ſubiectam huic generi putamus. Nam ut unum ad decem, ſic decem ad centū, ſimile certè eſt, & ut hoſtis ſic malus ciuis, & quæ ſequuntur. Planè uidentur uerba hæc mirum in modum illuſtrare poſſe locum Ariſtotelis, quem præ manibus habemus, ait enim ἀνάλογον λέγω ὅταν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. *Idem Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum ubi metaphoras ex ſimilitudine ait duci, analogiæ mentionem facit:* δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι, ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θατέρου καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοειδῶν. *Non multò poſt eodem libro ait, inter quatuor genera metaphorarum, eam omnium eſſe probatiſſimam, quæ ducitur ex analogia, his uerbis:* τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ' ἀναλογίαν. ὥσπερ περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ. οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. καὶ ὡς λεπτίνης, ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον. *quid uerò differat inter*

A metaphoram, & ſimilitudinem ita explicat. ἔστι δὲ καὶ εἰκὼν μεταφορά, διαφέρει γὰρ μικρόν, ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν ἀχιλλέα. ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστι. ὅτι δὲ λέων ἐπόρουσεν ἐστὶ μεταφορά. διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι προσηγόρευσε μετενεγκὼν λέοντα τὸν ἀχιλλέα. Metaphoræ quidem & oratoribus & poëtis conueniunt. Sed εἰκόνες, ut inquit Ariſtoteles, debent adhiberi rarò ab oratoribus, quia ποιητικαὶ μᾶλλον εἰσίν. Cicero quoq; lib. de Oratore. 3. ſimilitudinem ait requiri in translatione: nam facit, ut uerbum alieno in loco poſitum tanquam in ſuo, ſi agnoſcatur, delectet. Quòd ſi ſimile nihil habet, repudiatur. Et certe ex notis rebus analogia, ſeu ſimilitudo duci debet in translatione facienda: nam duobus in primis de cauſis translatione utimur: tum ut res clarior fiat. ut magis aliquid ſignificetur, quod alioqui ſatis exprimi non poſſet proprijs uocabulis, Addo etiam propter breuitatem: in translato enim uerbo uno multa inſint oportet, quæ audientis animum pungant, & oblectent, ſimulq; admiratione afficiant: quòd ui unius uerbi translati potuerint tam multa proferri. Exempla translationis, quæ ducuntur ex analogia, huiuſmodi affert Ariſtoteles quorum primum eſt. Vt ſi quis dicat. PHIALAM MARTIS CLYPEVM ESSE. aut è contrario BACCHI CLYPEVM ESSE PHIALAM. Huius dicti artificium ſummum eſt, & ita ſeſe habet. Quatuor aſſumuntur uoces, quarum natura, & ſignificatio diuerſa eſt, ſi ſingillatim conſideres, ut MARS. Bacchus. Clypeus. Phiala. Mars diſſimilis Baccho, Phiala diſſimilis Clypeo, propria & conueniens Baccho Phiala, Clypeus conueniens Marti. Iam uero analogia ea quæ non conueniunt alteri per ſe, attribuens, ſimul iungit, & Phialam Bacchi Clypeum uocat: & Clypeum Martis phialam. ſic

B Hinc apud Ariſtotelem ſæpe dictum eſt alibi: ea, inter quæ analogia eſt (analogata uulgò appellant) non habere unam, communemq; naturam. & hoc declarat Themiſtius. in lib. II. de Anima. Quintilianus lib. V. capite undecimo, ubi loquitur de imagine (ſic enim uocat εἰκόνα.) ait. Ex hoc genere dictum eſt illud Ciceronis ut corpora noſtra ſine mēte, ita ciuitas ſine lege, ſuis partibus, ut neruis, ac ſanguine & membris uti non poteſt. Talis eſt etiam imago, ſi dicas: ut Remiges ſine gubernatore, ita milites ſine Imperatore. Hæc ille, Nec aliunde fluxit elegantiſsimum illud genus ſyllogiſmi, qui fit ex analogia, ſicuti docet Ariſtoteles in libris τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν. eſt autem illic longa diſputatio de conuerſione ſyllogiſmorum, quæ fit ſecundum commutatam analogiam. Verum in re noſtra eſto exēplum hoc ſicuti ſeſe habent lapides & cæmēta in arte fabrorum muralium: ita ſeſe habent uerba, ſeu dictiones in arte Rhethorum. Sed fabri lapides, cæmentaq; componentes in unum parietem ſtruunt. Rhetores quoque dictiones, & uerba componentes orationis ſtructuram faciunt: Exemplum, quod Martis, Bacchi, Clypei, & Phialæ affertur hoc loco, eſt etiam poſitum libro tertio Rhetoricorum, ubi loquitur περὶ εἰκόνων, & earum artificio, ac ui. & ait has eſſe metaphoras ex duobus ſimul ſumptas. nam ſi ſeparatim diceres Clypeum Phialā, eſſet una tantum metaphora. Verba Ariſtotelis ſunt hæc, εἰσὶ δὲ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς ἄνω ἀεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινά, μεταφοραὶ ἢ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται ὥσπερ ἡ κατὰ ἀνάλογον μεταφορά, οἷον ἡ ἀσπίς, φαμέν, φιάλη ἐστὶ ἄρεος, καὶ τόξον, φόρμιγξ ἄχορδος. τὸ δὲ εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἁπλοῦν. Interpres Græcus explicans hunc locum ait huiuſmodi ſimilitudines, ſeu metaphoras ex analogia ideo ab Ariſtotele dictas eſſe ex duobus conſtare: quoniam habent ἐξ οὗ μετηνέχθη, ἤτοι ἐκ τοῦ διονύσου. καὶ πρὸς ὃν μετηνέχθη, ἤγουν τὸν ἄρεα Analogia in metaphora facit ut ſit illud, quod in primis requiritur τὸ ἁρμόττον, nam ſi non fuerit: abſur-

A

dam parumq́; conuenientem eſſe neceſſe eſt metaphoram. hinc Cicero in metaphora monet libro. III. uitandum eſſe diſsimilitudinem: uidendumq́; ne nimis longè ducatur, ut ſi quis dicat aliquem eſſe ſyrtim patrimonij: aut charybdim bonorum: ſatius enim fuerit ſcopulū, et uoraginem dicere: quia in translationibus faciendis magis eſt inſeruiendum oculis: q auribus: facilius enim ad ea, quæ uiſa, quàm ad ea, quæ audita ſunt
,, *mentis oculi feruntur: de hac re etiam Ariſtoteles ipſe loquitur. III. Rhet. his uerbis.* δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπί-
,, θετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν, τοῦτο δ' ἔσαι ἐκ τοῦ ἀναλόγου, εἰ δὲ μὴ ἀπρεπὲς
,, φανεῖται διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν ὡς νέῳ φοινι-
,, κὶς, οὕτω γέροντί τι. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθὴς. καὶ ἐάν τε κοσμεῖν, ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν
,, τῷ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, ἐάν τε ψέγειν ἀπὸ χειρόνων. λέγω δὲ οἷον ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν
,, τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι, τὸν δὲ εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμ-
,, φω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν. *quæ poſtrema uerba ſimillima ſunt illis, quæ paulò ante in con-*
,, *textu expoſuimus,* τὸ ἁρμόττει καὶ, τὸ τάμνειν δεῖν ἀφελεῖν τι: *Quatenus uerò ait non eſſe ducendam metaphoram* ἀπὸ τῶν χειρόνων: *idipſum docet etiam Cicero libro de Oratore tertio, ubi ait in ea omnem turpitudinem eſſe fugiendam. Nolo (inquit) morte Africani dici caſtratam eſſe remp. nolo ſtercus curiæ dici Glauciam: nam quamuis ſit ſimile, tamen eſt in utroq; deformis cogitatio ſimilitudinis. Iam uerò ſi metaphora debet habere* τὸ ἁρμόττον, *neq; maiorem, neq; minorem eſſe oportet. quòd ſi ſimilitudo unde metaphora ducitur minus apta fuerit: molliēda eſt præpoſito aliquo uerbo. Vt ſi dicas,* VT ITA DICAM. δεῖ μεταφέρειν *(inquit Ariſtot. paulò poſt lib. tertio Rhethoricorum)* ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ φανερῶν.

,, ἔτι ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον, ἐρεῖ τοίνυν
,, τὴν ἑσπέραν, γῆρας ἡμέρας, καὶ τὸ γῆρας, ἑσπέραν βίου, ἢ ὥσπερ Ἐμπεδο-
,, κλῆς, δυσμὰς βίου.
,, Rurſus ad diem ueſpera, pari ratione ſe habet, qua ad uitam ſenium,
,, itaq́; dicet ueſperam dici ſenium, & ſenium ueſperam uitæ: uel, ſicut Em-
,, pedocles, occaſum uitæ.

B

Aliud affert exemplum eiuſdem Analogiæ, in qua metaphora ineſt, & ſunt quatuor uoces ſicuti in priore exemplo quod declarauimus, inter quas fit analogia: hæ. ἑσπέρα. ἡμέρα. βίος. γῆρας. *nam ſicuti ſeſe habet ueſper ad diem, ita ſeſe habet ſenectus ad iuuentutem relata. Exemplum prioris horum ſumi poteſt ex illo uerſu Catulli.*

,, *Soles occidere & redire poſſunt.*
,, *Nobis cum ſemel occidit breuis lux,*
,, *Nox eſt perpetuò una dormienda.* *Item ex Horatij illis uerſibus.*
,, *Multis ille quidem flebilis occidit*
,, *Nulli flebilior, quàm tibi Vergili.* *Et ex eodem. cum ait.*
,, *Quid ſerus ueſper uehat.*
,, *Acron Horatij interpres ſuperiores declarans uerſus adnotat. Verbum illud* OCCIDERE *propriè dici de uiris inſignibus, puto ad metaphoram Solis Acronem reſpexiſſe. Plutarchus refert Syllæ de Pompeio adhuc adoleſcente dictum.* MVLTOS *magis Solem admirari orientem, quàm Occidentem. Neque diſsimile illud Antiochi dictum, quod refert Liuius. Non omnium dierum ſoles occiderunt. Nec autem prætermittendum eſt, quod exponit de translatione loquens Cicero in Topicis cum ait, Solebat Aquilius collega, & familiaris meus, cum de litoribus ageretur, quæ omnia publica eſſe uultis: qua fluctus eluderet: hoc eſt, quaſi qui adoleſcentia florem ætatis: ſenectutem occaſum uitæ uelit definire. Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum, Periclis dictum refert, in quo cum uere confertur iuuentus. Sic.* ὥσπερ περι-
,, κλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως ὥ-
,, σπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. *Idē Ariſtoteles de Senectute aliam quandam metaphorā profert*
,, *libro tertio Rhetoricorum, his uerbis.* ἡ δὲ μεταφορὰ, ὅταν εἴπῃ τις γῆρας καλάμην, ἐποίησε μά-
,, θησιν, καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους, ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότες. *de huiuſmodi genere definitionum per meta-*
,, *phoram multa legi poſſunt apud Ariſtotelem libro VI. Topicorum, ubi ueteres magnopere improbat, qui*
,, *metaphoras inſeruerint in ſuas definitiones. Verùm ut redeam ad Analogicam metaphoram, de qua loquebamur eadem ratione Catullus Sirmionem peninſularum ocellum, uocat. & Cicero libro XVI. Epiſtol. ad Att. Cur ocellos Italiæ uillulas meas non uideo. Empedoclem refert Ariſtoteles, in ſuis uerſibus* δυσμὰς βίου *uocaſſe uergentem ætatem, ſumpta metaphora ab occaſu Solis:*

ἐνίοις

A ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ἀνάλογον. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται, οἷον, τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν. τὴν δὲ φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται σπείρων θεοκτίσταν φλόγα.

Licet autem quibuſdam nomen proportione reſpondens inditum nõ ſit, nihilo tamen ſecius ſimili ratione dicetur: quemadmodum frugem quidem proijcere, ſerere dicimus: proijci uerò à ſole flammam, nominis eſt expers: cum tamen ita ad ſolis flammam hoc ſe habeat, quemadmodum ſerere ad frugem. ideoq; Sol dictus, ſator diuinitus ignis.

In ſuperiore genere translationum, quæ fiunt per analogiam quatuor quædam ſunt uoces, quarum commutatio fit: & uiciſſim altera ad alteram refertur. Sed nonnulla ſunt in quibus quarta deeſt appellatio. nec Analogia fieri propterea ſatis aptè poteſt. ut patet in hoc exemplo allato ab Ariſtotele. FLAMMA, ſeu LVX, FRVCTVS, SERERE, nullus eſt qui non uideat ſerere ad fructus referri: dicitur enim agricola arbores, ſeu fructus ſerere. FLAMMA ſeu lux in hac analogia caret uoce propria. Sumitur tamẽ ſine ulla commutatione à priori, & dicimus SERERE FLAMMAM, ſeu LVCEM, referentes ad SOLEM. Sic. ἥλιος σπείρει φλόγα ſicuti à uetere dictum eſt Poëta. quod tamen erat proprium fructuum. nam dicimus σπείρειν καρπὸς. Hæc igitur analogia dici non poteſt perfecta, quia Sol non mutat ſui appellationem officij, Agricolæ utputa, aut alteri: qui ſerit fructus: cum tamen mutuetur ab illo τὸ σπείρειν, quæ ipſius erat propria appellatio. Hinc Cic. li. de Or. 3. ait. Si res ſuum nomen, & uocabulum non habet, ut pes in naui, ut nexum, quod per libram agitur, ut in uxore diuortium, neceſſitas cogit, quod non habeas, aliunde ſumere. Huius generis translationes multæ ſunt tum apud oratores tùm apud poëtas. M. Cic. in oratione pro Archia. Ego uerò omnia, quæ gerebam iam tum in gerendo ſpargere me, ac diſſeminare arbitrabar. Diſſeminare refert Cic. ad res ſuas geſtas, & gloriam, quod propriè de fructibus, & frugibus dicitur: cum autem ea res careat propria appellatione, neceſſario eam mutuatur aliunde. Simile illud Vergilianum lib. 1. cum ait.

B *Semina flammæ. Sicuti etiam Homerus. σπέρμα πυρὸς σώζων. & illud lib. II.*

De cœlo lapſa per umbras.

Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

Currere enim dixit ſtellam aliunde mutuatus nomen, cum proprio careret. Sed quid pluribus opus eſt exemplis, cũ ubiq; inueniantur in ueterũ ſcriptis poëtarum? Sunt igitur Metaphoræ aliæ per analogiam perfectam, aliæ per analogiam imperfectam, ſic enim libet appellare: cum non ab omni parte, deficiente appellatione aliqua: quatuor uoces conſtitui poſſunt, inter quas fiat analogia.

ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι, καὶ ἄλλως προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ ἄρεως, ἀλλὰ οἴνου.

Licet aũt huiuſcemodi trãslationis modo uti, & alio quoq;: cũ uidelicet nominauerimus alienũ quippiã, aliquid eius propriũ ab eodẽ remouentes: ut ſi quis appellare uolẽs Phialã, dixerit ſcutũ, nõ Martis, ſed Bacchi.

Docet Ariſt. poſſe nos alio quodã uti modo in analogica metaphora proferenda, cũ ſcilicet alieno nomini propriũ miſcemus alterũ, & erit analogia quidẽ ſeu translatio, at non ſimilis prioribus, in quibus omnia nomina aliena ponebantur. ἀλλότριον in contextu ait Ariſt. reſpiciens ad metaphoræ propriũ munus, quod eſt uti alienis uerbis, & ſic ſanè ſemper appellat Cic. οἰκεῖον uocat proprium, ſic etiam Cic. lib. de Or. II. ſuum, & proprium uocabulum dicit. Modus quippè hic uidetur differre à priorib. quia omittit μετωνυμίαν, ſeu (ut Cic. uocat lib. de Or. II) traductionem atq; immutationem uerbi, ut cum Cererem pro frugibus. Martẽ pro bello. Neptunum pro mari. Liberum pro uino dicimus. Hoc uerum ita ſeſe habere patet in exemplo allato ab Ariſtotele, quod idem eſt cum ſuperiore, ſed leniter mutatum ut minus appareat μετωνυμία. ſic ſi quis dicat φιάλην, non Martis, aut Bacchi ſed οἴνου. hoc eſt uini aliquãdo uideas è contrario ſeruari μετωνυμίαν tantum, & proferri ſine translatione, ut illud Vergilij.

Poculaq; inuentis Acheloia miſcuit uuis.

nam pocula propriè dixit, Acheloia per μετωνυμίαν. *ſed in eo etiam uerſu apparet ferè modus hic, de quo loquitur Ariſtoteles: nam Vuas propria ſub appellatione protulit, pocula Acheloia, ſub aliena: Vertit Paccius ultimam dictionem Bacchi, ſed legitur* οἴνου, *neq; aliter legi debet. Nec uero ſine cauſa dixit Ariſt. teles in contextu* τρόπῳ τινί. *nam & Quintilianus libro ſexto* τρόπους *uocat. Sed quærat fortaſſe aliquis, Cur Ariſtoteles in Poëtices libro hoc de metaphora loquens nihil dixerit de ijs, quæ dicuntur* ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ τὰ ἄψυχα; *de quibus omnes ueteres locuti ſunt. Quintilianus libro quinto, Demetrius Phaler. in ſuo libello* περὶ ἑρμηνείας, *Plutarchus in Home. et ſanè conſtat poëticas eſſe huiuſmodi tranſlationes magis fortaſſe, quàm oratorias: nam aliquid carens anima facere loquens, ac ſi animatum eſſet hoc prorſus poëtices munus eſt. exempla Plutarchus affert ex Hom.* αἱ μὲν ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ ἔμψυχα. οἷον, ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν. αἱ δὲ ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ ἄψυχα ὡς ὑπαὶ πόδα νείατον ἴδης. *quam metaphoram adnotat etiam Demetrius.* τὴν ὑπώρειαν μὲν τῆς ἴδης πόδα ἔξεστιν εἰπεῖν τὸν ποιητήν. τὸν δὲ τοῦ ἀνθρώπου πόδα οὐκέτι ὑπώρειαν εἰπεῖν. *Hanc metaphoram teſtatur ibidem Demetrius omnium præſtantiſſimam eſſe, maximeq; probari ab Ariſto. & uocari metaphoram* κατ᾽ ἐνέργειαν, *quia ſenſum, actionemq; inanimatis præbet: huius exempla innumerabilia ſunt tum apud Oratores, tum apud Poëtas. Locus eſt Ariſtotelis libro tertio Rhetor. ubi ait Metaphoram ob oculos rem ponere, quicquid aptè exprimit.* τὸ ἄψυχον διὰ ἔμψυχον. *ut cum dixit Iphicrates.* ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν χάρητι πεπραγμένων. *quo loco Ariſtoteles quoq; adnotat hanc eſſe metaphoram* κατ᾽ ἀναλογίαν, *ſicuti patet. Africam tonſam uocat Propertius. Verſus hic integer eſt Eleg. ultima libro quarto.*

ſub quorum titulis Africa Tonſa iacet.

Simile illud quod refert Ariſtoteles libro Tertio Rhetoric. ἐπὶ τῷ τάφῳ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν ἑλλάδα. *Sed redeo ad quæſtionem propoſitam, reſpondeoq; Ariſtotelem, & ſi non nominauit, ſicuti alij Rhetores hæc tranſlationem genera: complecti tamen ipſas ſub eo genere, quod uocat per analogiam: hoc uerò patet tum per ſe ſatis ex natura rerum, tum ex uerbis, & exemplis allatis paulò ante, ubi, cum tranſlatio ducatur* ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ τὰ ἄψυχα, *uocat* κατ᾽ ἀναλογίαν. *Hermogenes quoq; lib. quarto* περὶ εὑρέσεως *Ariſtotelis, (ut opinor) ueſtigia ſecutus ubi loquitur* περὶ τροπῆς, *reijcit* μεταφορὰς ἀπὸ τῶν ἀψύχων, καὶ ἐμψύχων, *non quidem quod non probet: ſed ut fruſtrà à grammaticis has appellationes fuiſſe prolatas oſtendat: his uerbis.* τροπὴ δὲ τὸ μὴ δὴ ὑποκειμένου πράγματος, ἀλλοτρίου δὲ σημαντικὸν ὄνομα θεῖναι, κοινὸν ἐστὶν δυνάμενον καὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἔξωθεν ἐμφαινομένου, ὃ καλεῖται καὶ μεταφορὰ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσι τὸ ἀπὸ τῶν ἀψύχων ἐπὶ τὰ ἔμψυχα, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. ἀλλὰ καθόλου ἡ ῥητορικὴ πολυπραγμονοῦσα μηδὲν μήτε ἐμψύχων, μήτε ἀψύχων οὕτω χρῆται τοῖς ἀλλοτρίοις ὀνόμασιν, οἷον περιπετῆ τὰ τῆς πόλεως πράγματα, ἀντὶ τοῦ περιδεῆ. *& quæ ſequuntur.*

Πεποιημένον δ᾽ ἐστὶν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής· δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα, οἷον τὰ κέρατα ἐρνύτας, καὶ τὸν ἱερία ἀρητῆρα.

Fictum eſt, quod à nemine uſurpatum, à poëta ponitur: cuiuſmodi hæc eſſe apparent: ut Cornua ramos, & ſacerdotem cuſtodem.

Hactenus de metaphora, nunc explicat, quæ ſint nomina, quæ uocantur πεποιημένα. *nam hæc puto eſſe, quæ à Cicerone libro de Oratore appellantur facta, cum ait. Singulorum uerborum laus tribus exiſtit ex rebus, ſi aut uetuſtum uerbum ſit, quod tamen conſuetudo ferre poſſit, aut factum uel coniunctione, uel nouitate, in quo item eſt auribus conſuetudiniq; parendum. Nouantur (idem paulò ante inquit) uerba, quæ ab eo, qui dicit, ipſo gignũtur, ac fiũt, uel cõiungẽdis uerbis, ut* EXPECTATORARE VERSVTILOQVVS. *uel ſine coniunctione nouantur,* VT INCVRVESCERE. *Horatius in Epiſtola ad Piſones, dum monet licere nouare aliquando uerba, nouum hoc profert* INVIDEOR. *& apud eundem in Odarum libro ſecundo* VIDVARI. *Ariſtoteles lib. tertio Rhetoricorum hæc eadem uocat* πεποιημένα, *aitq; ſe tractaſſe de his, alijsq; omnibus hoc libello Poëtices, his uerbis: quæ libentius refero, quia pertinent ad locum hunc:* τῶν δὲ ὀνομάτων τοσοῦτ᾽ ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως, τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις χρηστέον. *patet in his præceptum Ariſtotelis, ut Oratores rarò utantur dictionibus nouis: & uerbis, quæ facta, ſeu* πεποιημένα *dicuntur. Demetrius Phalereus uidetur* πεποιημένα *tantum uocare, quæ effinguntur*

A guntur ex imitatione uocum, ac ſonorũ: ait enim τὰ δ᾽ ὀνόματα πεποιημένα ὁρίζονται τὰ κατὰ μίμησιν ἐκφερόμενα τῶν πάθους, ἢ τῶν πράγματος. ſed alio modo accipit hoc loco Ariſt. nam inquit ea eſſe, quæ ab alijs antè nunquàm prolata, tunc primum proferuntur à poëta: qualia multa apud Homerum legi poßunt. nam Epopœiæ quidem facta, nouaq́; nomina conueniunt: non autem tragœdiæ. Homerus protulit nouum hoc uerbum ἐρνύγας uolens τὰ κέρατα ſignificare, ſcribitur in alio contextu manuſcripto ἔρνυγας. Vergilius non diſsimili ratione ait: & ramoſa Mycon uiuacis cornua cerui, & alibi, cornibus arboreis. idem Homerus ἱερέα, quæ uox communis erat, & uſitata, non dixit, ſed ἀρητῆρα quod uerbum nouum eſt, & factum. Verſus Homeri eſt libro primo Iliad.

οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ᾽ ἀρητῆρα

Plutarchus teſtatur Homerum multa uerba nouaſſe, καὶ αὐτὸς ἐποίησε τινὰ ὀνόματα, οὐκ ὄντα πρότερον πρὸς τὰ σημαινόμενα τυπώσας. Paulò poſt, καὶ ὅλως πολλῇ τῇ καινότητι κέχρηται μετὰ πολλῆς ἐξουσίας, quod nõ uideas à noſtro Vergilio factum. Cicer. libro de Oratore ſecundo. Hæc ſunt poëtarum licentiæ liberiora, quàm noſtra, ſed tamen rarò habet etiam in oratione poëticum aliquod uerbum dignitatem.

ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον. τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον, ἢ τοῦ οἰκείου, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ.

Productum, atq; ſubtractum. Productum uidelicet: quod longiore uocali utatur, quàm ſit eius propria: ſiue etiam adiectam ſyllabam aſciuerit.

Nunc explicat qualia ſint nomina producta, ea autem ſunt, quæ aut una uocali addita augentur, aut integra ſyllaba. Manuſcriptus liber habet μακροτέρῳ κεχρημένον τοῦ οἰκείου. ac planè ſic debet legi, nõ ἢ τῷ οἰκείῳ. ſenſus enim eſt. Productũ nomen uocatur, quod una uocali lõgius eſt, quàm proprium, et primarium, unde deducitur: uel ſyllaba. Quintilianus libro primo adiectionem hanc numerat inter genera ſolœciſmi: detractionem quoq;. Exempla in promptu ſunt, ideò à me prætermittuntur.

Τὸ δ᾽ αὖ ἀφῃρημένον ἂν τι ᾖ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου. ἐπεκτεταμένον μὲν, οἷον, τὸ πόλεως πόληος. καὶ τὸ Πηλείδου, Πηληιάδεω. ἀφῃρημένον δὲ, οἷον, τὸ κρῖ, καὶ τὸ δῶ, καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων, ὄψ, ὤψ.

B Subtractum, quòd aliquo ſiue peculiari, ſiue adiecto mutilum ſit, exempli gratia Productum πόλεως πόληος, Πηλείδου Πηληιάδεω dicimus: ſubtractum, ut κρῖ & δῶ: atq; etiam, cum una ex geminis fit, ut pro ὄψ ὤψ. id eſt ſuæ.

In manuſcripto Medicæo libro uerba hæc priora ita leguntur. τὸ δ᾽ αὖ ἀφῃρημένον ὂν τι ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου. ſunt nonnulli ex manuſcrpitis, in quibus non ſunt illa, ἢ ἐμβεβλημένου, ſed reponenda ſunt omnino: nam ſenſus eſt ſubtractum nomen fuerit aliquod, in quo uel aliquid quod ipſius ſit proprium, uel adiectum quod erat, ut fieret productius, aufertur, ἢ αὐτοῦ cum ait, tantundẽ eſt ac ſi diceret οἰκείου. exempla productorum, & ſubtractorum nominum affert Ariſtoteles notiſsima omnibus: qui didicerunt dialectos, earumq́; uarietatem. Plura autem de his legat, qui uolet apud Plutarchum in Homero. nam & ἀφαίρεσιν, et alia omnia animaduertet exemplis declarata. ὄψ. ὤψ. id eſt ſuæ. Sic illud quoq; ὂν κατὰ θυμὸν pro ἑόν. ſed hæc notiora ſunt, quàm ut mea egeant interpretatione.

ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ, οἷον, τὸ δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Commutatum, cuius in denominatione aliqua quidem remanet pars, aliqua uerò additur: uelut, Dexteriorem ſecundum mammam, pro dextram.

Commutatum explicat quale ſit nomen, quod totum ſumitur à uarietate linguarum, & de his Plutarchus copioſe in Homero.

ἔτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄρρενα: τὰ δὲ θήλεα, τὰ δὲ μεταξύ. ἄρρενα μὲν ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν, καὶ ρ, καὶ σ, καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἀφώνων σύγκειται. ταῦτα δέ ἐστι

δύο, τὸ ψ καὶ ξ. θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρὰ, οἷον, εἰς η καὶ ω, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α, ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ καὶ τὸ ξ αὐτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα, μέλι, κόμμι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ υ πέντε, τὸ πῶϋ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα καὶ ν καὶ σ. A

Nominum prǽterea ſunt aliqua maſcula: aliqua fœminea, aliqua media. Maſcula, quæcunque in ν & ρ deſinunt, & in cunctas, quæ à π & κ mutis componuntur: ſunt enim omnino duæ, ψ & ξ. Fœminea, quæcunque in uocales ſuapte natura longas, quales ſunt η & ω, deſinunt, productas inſuper in α: quo ſit, ut hæ numero ſint æquales illis in quas maſcula, & fœminea deſinunt. ψ enim & ξ non diuerſæ ſunt. ſanè nullũ nomen in mutam deſinit, ſed nec in uocalem breuem. in ι uerò tria tantum μέλι, κόμμι, πέπερι: in υ quinque, πῶϋ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media in hæc, inſuperq́ue in ν, & σ.

Poſtquàm Ariſtoteles ſingillatim octo illas perſecutus eſt nominum qualitates, declarat aliam nominum differentiam, quæ eſt propter genus marium, & fœminarum, & ea, quæ inter hæc ſunt, neutra à Latinis uocata, horum uerò ſingulis ſuas certas aſſignat terminationes: magni enim refert hæc ſcire poëtam, qui in omnibus nominibus ſonum perpendat oportet: non erit aũt difficile, etiam me tacente, omnia noſſe ijs, qui in grammaticis aliquantum fuerint uerſati. inde enim hæc ſumuntur: quia tota ea facultas, ſeu ars poëticæ inſeruit. Dionyſius Halicarnaſſeus, in libro περὶ συνθέσεως de his multa: uideat igitur qui uolet. Nos alia perſequemur. ſed primum illud conſiderandum, cur cum Ariſt. 8. nominum qualitates explicandas ſibi propoſuiſſet, ſeptem tãtum explicauit, unam prætermiſit, hoc eſt κόσμον: cum præſertim Cice. & Quint. tam diligenter de ornatu loquantur: nam Quint. lib. 8. ait, ſunt inornata & hæc: quod male diſpoſitum eſt, id ἀνοικονόμητον, quod malè figuratũ, id ἀσχήματον, quod malè collocatum, id κακοσύνθετον. Paulò poſt, ubi ornatum inter figuras compoſitionis collocat, ait. Ornatum eſt, quod perſpicuo, ac probabili plus eſt, eius primi ſunt gradus in eò quod uelis, exprimendo, concipiendoq́ue. Tertius qui hæc nitidiora faciat, quod propriè, dixeris cultum. Hæc ille. Sed Ariſt. ideò ornatum non explicauit, quia conſtat reliquis partibus & qualitatibus iam expoſitis: id uerum eſſe demonſtrat Quint. lib. 8. ubi inquit: Et quoniam orationis tam ornatus, quàm perſpicuitas aut in ſingulis uerbis eſt, aut in pluribus poſitus, quid ſeparata, quid coniuncta exigant, conſideremus: quanquã rectiſſimè traditũ eſt, perſpicuitatem proprijs, ornatum translatis uerbis magis egere. Si igitur (ut patet) ornatus translatis conſtat, quid erat neceſſe, ut de eo, cum translata expoſuiſſet, quippiam loqueretur Ariſto. Præterea ornatus eſt, qui per totam orationem diffunditur, & conflatur ex priorib. omnibus qualitatibus. Sed ornatus hic (inquit idem Quint.) uirilis, fortis, & ſanctus ſit, neq; effœminatam leuitatem, nec fuco eminentem colorem amet, ſanguine, & uiribus niteat. Hæc ille. et multa alia eodẽ loco profert, quæ ad ornatũ ſpectant, legat igitur quilibet, apud ipſum: hac ego de cauſa κόσμον, quæ una erat qualitas ſermonis poëtici, putarim ab Ariſtot. prætermiſſum: nam uix adduci poſſum, ut credam mutilum eſſe contextum, cum omnes libri inter ſe bellè conſentiant. B

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι: σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου.

Dictionis autem uirtus, ut perſpicua ſit, non tamen humilis. quæ igitur ex proprijs nominibus conſtabit, maximè perſpicua erit, humilis tamen: exemplum ſit Cleophontis, Stheneliq́ue poëſis.

λέξιν uocat ſermonem hoc loco Ariſtotel. ne quis fortaſſe putaret de dictione illum loqui: nam ſeparatim de hac locutus eſt, ſub appellatione ὀνόματος καὶ ῥήματος et aliarum partium. Sermonis poëtici, ſicuti etiam oratorij ſumma uirtus eſt perſpicuitas, quam Græci σαφήνειαν uocant: ſummum uerò uitium obſcuri-

A obſcuritas, Græci dicunt τὸ ἀσαφές. reprehendit Quint. lib. 8. nonnullorum imperitiam: qui, quòd putarent, laudatiſsimum eſſe orationis genus, quòd non ab omnibus paßim intelligeretur, ſubinde diſcipulos ſuos orationem obſcurare iubebant, utentes hoc uerbo σκότισον. Vnde illa ſcilicet egregia laudatio extitit. NE EGO QVIDEM INTELLEXI. Perſpicua oratio quomodo fiat ibidem docet Quintil. exponitq́; perſpicuitatis uirtutes, & formas omnes. Sed ego refero tantum uerba, quæ ad contextum Ariſtotelis ſpectare uidentur, ubi ait, Nobis prima ſit uirtus perſpicuitatis propria uerba, σαφεστάτη (inquit Ariſtot. in contextu) μὲν δή ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων. Demetrius quoq́;, ubi loquitur περὶ μεγαλοπρεπείας ait: ἡ δὲ κυρία καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεί, ψιλὴ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. Præterea Hermogenes lib. 1. περὶ ἰδεῶν de hac re ita ſcribit. λέξις δὲ καθαρὰ ἡ κοινή, καὶ εἰς πάντας ἥκουσα, καὶ μὴ τετραμμένη, μηδ᾽ ἐφ᾽ ἑαυτῆς οὖσα σκληρά. Verum periculum eſt, ne, ſi ſermo conficiatur ex proprijs, incidat in aliud quoddam uitium diuerſum, fiatq́; humilis: qui enim ſingula profert proprijs dictionibus, neceſſe eſt illius humilem, popularemq́; eſſe orationem, quare uix conueniet poëmati: hoc uidit Demetrius eodem loco, & profero ipſius uerba, quia mirificè explicant Ariſt. contextum, in quo de hoc uitando uitio loquitur, ſunt autem hæc: τὴν δὲ λέξιν ἐν τῷ χαρακτῆρι τούτῳ (loquitur περὶ μεγαλοπρεπείας) περιττὴν εἶναι δεῖ, καὶ ἐξηλλαγμένην, καὶ ἀσυνήθη μᾶλλον, οὕτω γὰρ ἕξει τὸν ὄγκον, & quæ ſequuntur, ἡ κυρία γὰρ εὐκαταφρόνητος. ſicuti paulò ante retulimus. Hermogenes quoq́; eiuſdem eſt ſententiæ. poſtquàm igitur præcepit περὶ σαφηνείας, admonuitq́; oportere orationem eſſe καθαρὰν ex uerbis proprijs contextam: metuens ne humilis fieret, cum elata eſſe debeat, & μεγαλοπρεπής: & rurſus cum μεγαλοπρεπὴς eſſe debeat, fiatq́; ex translatis, metuens ne obſcura eſſet ait. ἀσαρπός, καὶ τὸ κατὰ πεδίων κατέφαγε. καὶ τὸ ἐκπεπολιορκημένοι, καὶ τὸ πεπρακὼς ἑαυτόν, καὶ τὸ περικόπτων, καὶ λωποδυτῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἁρπάζων. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐναργῆ μὲν δή, καὶ μέγεθος ἔχοντά πως οὐ μὴν καθαρά· διὸ τοῖς πολλοῖς αὐτῶν καὶ σαφηνισμοῦ τινος δεῖ, ὡς τὸ ἐκπεπολιορκημένοι. ἐπάγει γοῦν, τοῦ περιῃρημένοι χρήματα συμμάχους, εἰς σαφήνειαν. magnam uerò laudem perſpicuitatis tribuit Iſocrati Hermogenes: nam translata proprijs ita miſcuit aptè, ut & perſpicuè, neq́; humiliter tamen ſit locutus. Sed Ariſtot. ipſe lib. Rhet. 3. totidem penè uerbis ſententiam eandem refert. Ex

B quo liquidò cognoſcas eandem præceptionem ad Poëticen. & Rhetoricen ſpectare: nec uerò mirum: nam in ſermone conficiendo penè idem artificium ſequuntur. ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι, σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. καὶ μήτε ταπεινήν, μήτε ὑπὲρ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν. ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ᾽ οὐ πρέπουσα τῷ λόγῳ. τῶν δ᾽ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνότερον. Præter quàm quòd Ariſtot. explicat id, quod uolumus: mentionem facit huius diſputationis, quæ eſt in lib. Poët. Exemplum uerò hoc loco plebeij, humiliſq́; ſermonis, quem uult ſummopere à poëta uitari, Ariſtot. affert poëſin Cleophontis Athenienſis tragici: de quo apud Suidam fit mentio, & Stheneli, cuius uerſum citat Athenæus lib. 10. ubi ait ὁ Σθένελός τε ὁ ποιητὴς οὐ κακῶς εἴρηκεν·

οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνας ἀποβάλλει.

Eiuſdem uerò uitij accuſat Cleophontem tragicum Ariſtot. libro tertio Rhetor. nam tragica non uidebatur ipſius oratio eſſe, ſed comica potius μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μήτ᾽ ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ ὁ κόσμος, εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται, οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν.

Σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω γλῶτταν, καὶ μεταφοράν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον.

Illa ueneranda: & omne prorſus plebeium excludens, quæ peregrinis utetur uocabulis. Peregrinum uoco uarietatem linguarum, translationem, extenſionem, tum quodcunq; à proprio alienum eſt.

Si poëticus ſermo ex proprijs tantum uerbis conficiatur, humilis fuerit, ac plebeius: quod ſummũ uitiũ. præſertim in Heroico poëmate, & Tragico, alijſq́; multis, quæ maieſtatẽ ſermonis amant. Sunt igitur propria quidem retinenda, quia perſpicuum reddunt ſermonem: ſed immiſcenda illis ſunt peregrina, & externa, translata quoq́; ac figurata: hæc enim omnia uno nomine in contextu uocat Ariſtoteles τῶν ξενικῶν. quicquid enim proprium non eſt: receditq́; à conſuetudine loquendi populari: peregrinum, & externum dici poteſt. mirificè autem nos delectant omnia τὰ ξενικά, non ſecus ac externarum urbium, regionumq́; aſpectus: ſicuti igitur hoſpites in alienas urbes eunt: ſic uerba translata, & ficta: aliena occupant loca

quæ uſitatorum, & propriorum uerborum fuerint. Hæc autem orationem faciunt ſublimem, ac elatam, (σεμνὴν uocant Græci) multa de hac re etiam me tacente, legi poſſunt apud Hermogenem in libro primo περὶ τῶν ἰδεῶν. & ſi nonnulla ex eo paulò ante protulimus. Sed optimè, ac copioſiſsimè rem hanc totam declarat Ariſtot. ipſe libro tertio Rhetoric. ubi monet oratoribus modum in his eſſe adhibendum, quia ad poëtas potius ſpectant. quoniam igitur locum hunc declarant, adſcribam ipſius uerba, quæ ſunt hæc. ψυχρὰν ποιεῖ τὴν λέξιν τὸ χρῆσθαι γλώτταις, οἷον Λυκόφρων ξέρξην τὸν πελώριον ἄνδρα, καὶ σκίρων σίνις ἀνήρ: *quæ poëtica magis ſunt, ſi conſideres. quatenus uerò ait* σίνις ἀνήρ, *libet locum hunc illuſtriorem reddere appoſito uerſu Callimachi in hymno Apollinis, ubi loquens de leone perempto à Cyrene, ait.* ἦχι λέοντα.

ὑψῆις κατέπεφνε βεὸν σίνις εὐρυπύλοιο.

Idem Ariſt. paulò poſt, monens oratori crebra epitheta eſſe fugienda, ait. τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα, τὰ δὲ ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερὸν ὅτι ποίησις ἐστὶν, ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ. ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν, ἀλλὰ στοχάζεσθαι δεῖ μετρίου. *& quæ ſequuntur: Adnotanda uerò poſtrema uerba: nam conueniunt cum iis, quæ ſunt in hoc loco Poëtices.* ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικόν. *Eodem libro tertio Rhetoricorum Ariſtoteles laudans orationem, quæ fit ex translatis uerbis, modo apte proprijs miſceantur: ait, utens pulcherrima ſimilitudine ducta ab hoſpitibus, qui in alienas ingrediuntur urbes.* ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν, διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον: *Peregrina uerba, & translata admirationem afferunt auditoribus: ideò iucunda. Quòd ſi quis quærat, quatenus poëſi, quatenusq; ſolutæ orationi conueniant: idem Ariſtoteles declarat ibidem his uerbis.* ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ. πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων. *Neq; uero prætermittendus alius eſt Ariſtotelis locus eodem libro tertio Rhetoricorum, ubi ait uerba ξένα, ſeu orationem ξένην conuenire ijs, qui perturbatione aliqua ſunt agitati: uel licere ijs uti, cum auditores fuerint incitandi, & inflammandi ſeu ad iram, ſeu ad amorem, & odium. quod in Panegyrico factum uidemus ab Iſocrate ſub finem. ſimillimus autem ſermo hic fit ſermoni poëtarum, in quo faciunt homines furore percitos ſæpe loqui, aut alia animi perturbatione: cum etiam ipſi poëtæ furore quodam impellantur.* καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς, συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ. *& quæ ſequuntur. Hoc animaduertens Vergilius libro primo Aeneidos, non quidem uerba peregrina proferentem, ſed* κατ' ἔλλειψιν *loquentem facit iratam Iunonem, ut aliquo modo imitaretur furentis ſermonem.*

Mene incepto deſiſtere uictam?

Sed redeo ad Ariſt. uerba. φθέγγονται γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν: ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. *Iam patet opinor, quæ dicantur uerba* ξένα, *& quam habeant uim, quomodoq;, & quatenus ipſis oratores, & poëtæ utantur: nam ſi dolentibus, iratisq; competunt, patet in tragœdia poſſe multa collocari eiuſmodi.*

ἀλλ' ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσαι, ἢ βαρβαρισμός. ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα, ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, βαρβαρισμός.

Verũ, ſi quis hæc omnia ſimul congerat, uel ænigma efficiet, uel barbariſmum: ænigma quidem, ſi translationes: barbariſmum uerò, ſi linguas.

Octo qualitates nominum ſuperius declaratas ſi quis inter ſe commiſceat: ex ipſarum commiſtione uideat in ſermone exiſtere duo. Barbariſmum ſcilicet, & Aenigma. declarat igitur miſtiones harum qualitatum: nam ſeparatim poni in ſermone poëtico non debent. Si enim totum ſermonem ſeparatim conficias ex metaphoris: erit Aenigma, ſeu allegoria: ſicuti patet in Ode illa Horatiana.

O nauis: referent in mare te noui
Fluctus. ò quid agis, fortiter occupa.
Portum. Et quæ ſequuntur.

Multæ igitur metaphoræ ſimul contextæ ænigma, ſeu allegoriam faciunt, de qua Quintilianus meminit lib. 8. cap. 6. aliquando uerò eſt allegoria ſine translatione: at illud eſt præſtantiſſimum genus, quod utraq; conſtat. Sed nihilo minus ænigmata ſunt ſine translatione etiam, ut illud Vergilianum.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo.

Tres

Treis pateat cœli ſpatium non amplius ulnas.

A *Nam ut teſtatur Quintilianus. Allegoria obſcurior gignit ænigma: ſicuti allegoria ex translationibus fit. Verum Ariſtot. nihilominus ænigma gigni dicit ex metaphora, allegoriæ uerò nullam facit mentionem. At quę hæc quidem ita ſeſe habent. Iam uerò ſi ſermo* ἐκ γλωττῶν *conficiatur tantum, nam quid per* γλώττας *intelligendum ſit, eſt antè copioſe declaratum, exiſtet* BARBARISMVS. *qui quibus modis fiat, nunc non eſt quærendum: nam ſatis de hac re Quintilian. lib. · locutus eſt. Barbariſmum ideo dixit gigni* ἐκ γλωττῶν. *quia peregrina, externaq; uerba continent. Præterea additionem, detractionem, aliasq; multas mutationes dictionum non aliò commodius referas, quàm huc: eo igitur nomine omnia eſt complexus Ariſtoteles. Sed utrunq; genus fuerit uitioſum, & quod ex ænigmato, & quod ex barbariſmo conſtet. nulla igitur ratione talis miſtio probari debet à poëtis.*

αἰνίγματός γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα ἀδύνατα, συνάψαι. κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι, κατὰ δὲ τὴν μεταφορῶν, ἐνδέχεται: οἷον, ἄνδρα ἴδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Aenigmatis forma ea erit, oratio ſcilicet, quæ ex minime congruentibus inter ſe conſtet. hoc itaq; per nominum compoſitionem effici minimè poteſt, per translationem uerò poteſt: ut, Vidi igne, atque ære uirum uiro inhærentem unum: Cæteraq; id genus.

Poſtquàm dixit Ariſtoteles ex miſtione multarum translationum gigni ænigmata, affert exemplum ænigmatis: quod quale ſit paulò poſt conſiderabimus. Auerroes in ſua Paraphraſi locum hunc explicans ait: ænigma quippè eſt oratio, quæ comprehendit ſententias, quarum connexio, & adaptatio impoßibilis eſt, ac difficilis ut redigatur ad certum aliquem ſenſum naturæ conſentaneum. Ariſt. uerò lib. 3. Rhet. ait, ænigmaticam orationem lepidam eſſe, & iucundam, quia metaphora conſtant, & noua apparent καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα. μάθησις γὰρ καὶ λέγεται μεταφορὰ, καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος τὸ καινὰ λέγειν. *Aenigmata notiora ſunt cum proferuntur (inquit Quintilianus) nec ea poſtea intelligas, niſi*
B *quis interpretetur. Quale illud eſt de Clytemneſtra Coa in triclinio: & in cubiculo Nola. quod & ſi multi interpretari conati ſunt, ecquis tamen affirmet eos Cæcilij ſententiam, qui primus ænigma confinxit, aſſecutos eſſe? Ego quoq; diuerſum ex eo eliciens ſenſum expreßi in libris mearum Annotationum. Oratio (inquit Auerroes) quotieſcunq; denudata eſt uerbis proprijs, & uſitatis, erit ænigma: nam ænigmata fiunt ex uerbis communibus, tranſumptis, tranſmutatis, analogicis, ambiguis. Hinc Ariſtot. lib. Rhet. 3. uates ambigua proferre ait:* καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ περὶ τοὺς μάντεις, ὅταν λέγωσιν ἀμφίβολα συμπαρανεύουσι. Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. *& quæ ſequuntur: Cicero lib. de Oratore 3. magnum ornamentum ait eſſe translationem, ſed in ea obſcuritatem fugiendam: quia ex eo genere fiunt ænigmata: cum uerò modum non eſſe in uerbo uno poſitum, ſed in oratione, id eſt continuatione uerborum. Nunc declarandum eſt exemplum, quod in contextu Poët. profert Ariſtoteles.* ἄνδρα ἴδον πυρίχαλκον ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα. *eſt ex eo genere, quod translationem habet. ſicuti patebit. cucurbitulas uulgo à medicis uocatas, ſignificare uoluit hoc ænigmate uir quiſpiã ingenioſus, quæ igni ardente ſuppoſito ex inflammata ſtuppa, aut alia quauis re huiuſmodi leui, humeris, fœmoribusq; ſanguinis mittendi gratia, agglutinantur. Translatum uerbum eſt* κολλήσαντα: *nam* κολλᾶν *eſt agglutinare. rurſus obſcura cætera, quo modo uir ſuper uiro æs agglutinent igne. qui enim ignorat uſum cucurbitularum, non facilè intelliget dictum: ſed admirabitur, quæretq; fruſtra, quid ſibi uelit. Dictio illa* πυρίχαλκος *in omnibus libris coniuncta ſcribitur. Sed ſemper exiſtimaui eſſe diſiungendam, ſic* πυρὶ χαλκὸν: *nam accommodatior fuerit ſtructura: & aptius ænigma conficietur: uti ſatis patet. Demetrius Phalereus: ubi de Allegoria agit, quam magnam uim habere* ἐν ταῖς ἀπειλαῖς *oſtendit, quia torquet animum dicentis obſcuritate & ambiguitate: ideò factum, ut myſteria facta à ueteribus ſub allegorijs traderentur, ut maiorem præ ſe ferrent dignitatem: uel ut ipſe ait* πρὸς ἔκπληξιν καὶ φρίκην *: paulò poſt hæc uerba profert:* φυλακτέον μὲν δὲ καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ συνεχὲς, ὡς μὴ αἴνιγμα ἡμῖν ὁ λόγος γένηται. οἷον τὸ ἐπὶ σικύας τῆς ἰατρικῆς. ἄνδρ᾽ εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα. *Idem Aenigma igitur profert, & declarat Demetrius. Ariſtoteles quoq; lib. Rhet. 3. ubi de metaphoris loquitur, ſignificat hoc fuiſſe celebre Aenigma: ait igitur ſic, declaratq; Aenigma, quale ſit, & quomodo confectum.* ὃ λεχθὲν δῆλον ὅτι συγγενὲς, οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι. ἄνδρ᾽ εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽

ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα, ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. δεῖ δ' ἄμφω πρόσθεσις τίς. κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς συκίας προσβολὴν, καὶ ὅλως ἐκ τῶν ἠνιγμένων δεῖ μεταφορὰν λαβεῖν ἐπιεικῶς. αἱ μεταφορὰι γὰρ αἰνίττονται. Athenæus quoq; lib. 10. ubi de griphis (ſic enim ueteres ænigmata uocabant) τίνες δὲ γρίφων πολλοὶ τοιοῦτοι εἰσὶν, οἷον.

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα,
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

Qui duo uerſus elegi ſunt. Sed Ariſtoteles alterum tantummodo recenſet. declarās uerò Athenæus griphum ſtatim ait. τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν συκίας προσβολήν. *Atq; ſic, opinor ſatis declaratum eſt antiquū hoc Aenigma. Ex altero genere illud Platonis eſt. Homo non homo, percuſsit lapide non lapide, auem, non auem, in arbore non arbore: nam metaphoram nullam habet, ſed tantum obſcurum eſt propter uerba, quæ ſententiam præſeſerunt parum conſentaneam?*

ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. δεῖ ἄρα ἀνακεκρᾶσθαί πως τούτοις.

Quemadmodum quoque ex linguarum uarietate barbariſmus, quapropter aliquo pacto his admiſcetur.

Quemadmodum ex metaphoris inter ſeſe connexis, ſine aliarum uocum miſtione, Aenigmata fiunt: ſic ex uerbis externis, ac peregrinis, relquisq; qualitatibus dictionum, de quibus diximus, gignitur Barbariſmus: nam quodam modo ex harum miſtione oritur, ſicuti ſatis patet, etiam me exempla non proſerente.

Τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μηδὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἄλλα τὰ εἰρημένα εἴδη: τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν.

Proinde ſicut illud non triuiale ac minime humile lingua, translatio, ornatus, cæteræq; dictæ ſpecies pariunt: ita proprium, perſpicuitatem.

Dictum eſt antè ſermonis ſummam uirtutem eſſe: ut ſimul ſit perſpicua, nec ſit humilis, perſpicuam quidem facit orationem dictio propria, ſed humilem: non ſatis eſt igitur unum conſequi, alterum non conficere poſſe: utrumq; enim inſit in oratione poëtica oportet. Ne igitur ſit humilis, metaphora, & reliquis partibus, ſeu qualitatibus opus eſt. Si igitur metaphoræ cum proprijs nominibus miſceantur: utrumq; aſſequemur: nam ſermo poëticus erit ſublimis & erectus, non autem plebeius, & humilis, additis translationibus. præterea erit perſpicuus ob uerborum proprietatem: nam ſi translationes ſolæ eſſent: ſermo eſſet obſcurus & ænigmaticus. Hæc eſt igitur præclara miſtio, quā in ſermone poëtico requirit Ariſtoteles, ut ſit aptus. afferam ego exemplum ex Homeri uerſu hoc.

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον ὃς μάλα πολλὰ.

Dictio ἔννεπε *compoſita, & figurata per additionem ν. dictio* πολύτροπον *duplex eſt, & prorſus poëtica.* πολλὰ *pro* πολλῶς *mutationē præſefert: hæ ſunt qualitates in hoc uerſu, metaphora nulla, reliquæ omnes ꝓpriæ ſunt dictiones. Aptiſsima igitur miſtio. Afferā & aliud ex Vergilio, ut res apertior ſit.*

At regina graui iamdudum ſaucia cura
Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni.
Gentis honos.   Multa uiri uirtus animo multusq; recurſat.

GRAVI CVRA SAVCIA. *metaphora eſt, ſeu analogia,* REGINA. *dictio propria, et reliquæ omnes.* VVLNVS ALIT VENIS *Metaphora, ſeu analogia etiam hæc. Cæco* IGNI. *Epitheton, &* μετάπλασις *dictionis: nam Cæcum poſuit pro obſcuro, et latente.* IGNI. *Analogia.* CARPITVR *metaphora.* VIRTVS VIRI. *& reliquæ omnes dictiones propriæ.* RECVRSAT *Metaphora. Sic igitur aptè miſtio fit in his uerſibus: & propterea ſermonem humilem non præſeferunt, quia metaphoras habent: perſpicuum tamen, quia propriæ ſunt dictiones intermiſtæ.*

οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ ἐπεκτάσεις, καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. διὰ μὲν τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

Cæterum non minimam conferre uidentur partem ad dictionis perſpicuitatem, & ad uulgare excludendum productiones, conciſiones nominúmque immutationes, quandoquidem id, quod præter uſum com-

munem

A munem ſit, quatenus à proprio diuerſum eſt, illud minime plebeium efficit: quatenus uerò cum uſu communi conuenit, claritatem.

Potuiſſet quiſpiam mirari, cur Ariſtoteles ex octo qualitatibus prædictis metaphoram in primis oſtendiſſet magnam uim habere in oratione poëtica, ſi miſceatur proprijs nominibus: reliquas uerò qualitates quaſi inuſitatas, & parùm aptas prætermiſiſſet. ſtatuit igitur Ariſtotel. aliquam quoque uim in illis eſſe: nam ſi uerbum aliquod proferatur quod ſit ἀφῃρημένον, ut RVIT, *pro eruit: uel in quo ſit ἀποκοπὴ, ut illud,* ALTA MENTE REPOSTVM: *uel ἐπέκτασις, ut* INDVPERATORES, HVIVSCE, SICCINE: *uel ἐξαλλαγὴ, ut ſanguine* CRETVS: *uel* PRECVLAM PRO PERGVLAM, *de qua Quintilianus libro primo Capite quinto, neceſſe planè fuerit his figuris diſtinctam orationem ornatiorem uideri, nec humilem: ſed adnotandum has qualitates nonnullas poſſe eſſe, aut in alijs dictionibus, aut in ijſdem, in quibus etiam inſit proprietas. Si in diuerſis, patet talem eſſe miſtionē ut propria perſpicuitatem afferant: qualitates autem aliæ, aut additio, aut detractio, & reliquæ exornent ſermonem, efficiantq́; ne humilis, & plebeius ſit: ſi in ijſdem, ſeparatim hæc in una dictione conſideranda ſunt, ut illud Homeri libro primo Iliados.*

πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Ficta dictio eſt πολυφλοίσβοιο. præterea habet extenſionem, & eſt (ut Ariſtotelis utar uerbo) ἐκτεταμένον: nam πολυφλοίσβοιο pro πολυφλοίσβου ponitur, Sed in ijſdem dictionibus non fuerit proprietas, & metaphora ſimul: diuerſæ enim ſunt & altera alteram trudit. Notat Quintilianus libro primo in ueteribus libris Tragicorum ſe legiſſe MENE, *pro* ME, *quod eſt per additionem factum. Vergilius* PHAĘton *protulit biſſyllabum. hæ omnes in dictionibus mutationes quædam ſunt inter octo illas qualitates enumerandæ. Quatenus uerò ad id ſpectat, quod eſt in contextu, μὴ ταπεινὴν, καὶ σαφῆ, oportere eſſe orationem: locus eſt alter libro tertio Rhetoricorum, ubi Ariſtoteles idem explicat, & de tali miſtione facit mentionem, τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν. ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής, οὐδὲ ἂν σύντομος, ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει, καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει: ἂν μιχθῇ εὖ τὸ εἰωθὸς, καὶ τὸ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. in quibus uerbis adnotandum ab Ariſtotele uocari τὸ εἰωθὸς uocabulum proprium, quia apud omnes eſt uulgò uſitatum: nam quod uſitatum non eſt, uocatur ab eodem ξενικόν.*

B ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου, καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητὴν, οἷον, Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος· ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ᾽ ὁπόσον βούλεται, ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον, ἤτι χάριν εἶδον Μαραθῶνα βαδίζοντα, καὶ οὐκ ἂν γευάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον. τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ γελοῖον.

Quapropter errant non parum qui huiuſmodi dictionis genus accuſant, quiq́; Poëtam ipſum inceſſere audent, id quod priſcus Euclides fecit, quaſi facilè quis confingat: ſi ei, dum iambos conſcribat, in ipſa dictione nomina quantumlibet extendere liceat: quemadmodum. ἤτι χάριν εἶδον Μαραθῶνα βαδίζοντα: & οὐκ ἂν γευάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον. itaq; ridiculus eſſe apparet qui hoc dicendi modo uſus eſt.

Cum igitur talis miſtio ſermonem poëticum ornatiorem reddat: illi temerè uidentur feciſſe, qui huiuſmodi genus orationis reprehendere auſi ſunt, & improbare mutationes illas uarias, quas aptè diximus fieri in dictionibus per additionem, ablationem, interpoſitionem, et reliquas qualitates, quibus Homerus in primis uſus eſt in ſuo poëmate: Euclides olim poëta in ſuis iambis ob hoc ipſum acriter in Homerum inuectus fuit, taliq́; uſus eſt ratione. Atqui (inquit) facile fuerit cuiuis ſcribere poëma, ſi liceat dictioni addere, detrahere, & interſerere aliquid pro arbitratu: Hunc ſenſum peruertit Paccius in ſua uerſione, quia quæ referri ad dictum Euclidæ oportebat, retulit ad Ariſtotelem: ſed facile eſt totum illius erratum perſpicere, & aptius uertere, ſicuti nos declarauimus. Sed redeo ad Euclidem. uide quæſo hominis huius imprudentiam, & ſtoliditatem: in eo ipſo, in quo Homerum reprehendit, lapſus eſt: nam eodem genere orationis uſus eſt in ſuis Iambis in quo uarietates eiuſmodi eſſent: quod eo minus decet, quo Iambi magis ſimiles orationi

tioni ſolutæ eſſe debent, quàm Heroici uerſus, quibus uſus eſt Homerus. profert autem Ariſtoteles Euclidæ Iambicos uerſus duos, ut rem totam perſpiciamus.

ἤ τι χάριν εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα. *Alter uerſus eſt*

οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου δὴ ἐλλέβορον

Ita in uulgatis libris corruptè ſcribuntur uerſus hi, ut uix elicias ſenſum. Manuſcripti diuerſa nonnulla habent, μαραθῶνάδε: in qua dictione tota uis reprehēſionis eſſe uidetur: nam additio eſt, ut οἴκονδε, & ſimilia, quæ ad locum referuntur, qua ſæpè utitur Homerus: ſed Iambis fortaſſe non conueniat, quia proximè ſcribuntur formæ ſolutæ orationis. Habet alius manuſcriptus liber καθίζοντα. ſed non probo. nam legendum eſt βαδίζοντα, ut referatur ad μαραθῶνάδε id eſt Marathonem (quæ urbis eſt appellatio) proficiſcentem uidi Charen. nam χάρην habet alius liber, quod ualde probo, ut uirum quendam ita uocatum denotet. In altero uerſu uarietas eſt primum in illa dictione γενάμενος: nam manuſcripti libri habent ἐράμενος. itidem in illa τὸν. ſcribitur enim τῶν. præterea in illa δὴ ἐλλέβορον, nam ſcribitur ſic. δὴ ἰλλέβορον. in qua dictione putarim totam uim reprehenſionis eſſe, nam quid erat, quod in iambis tam horrida, & inuſitata dictionis figura uteretur Euclides? δὴ ἰλλεβορίζειν dicunt Græci ueratro purgare, quod ad inſaniam refertur, ut Horatius quoq; ſæpè dicere ſolitus eſt.

Τὸ δὲ μέτρον κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν. καὶ γὰρ μεταφοραῖς, καὶ γλώτταις, καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο.

Atqui menſura æquè omnibus partibus regula eſt. nam ſi quis tranſlationibus, linguis, ceteriſq; huius generis uel indecenter, uel affectatè uſus fuerit, pari ratione ridicula ſtruxerit.

Præceptionem dat Ariſtoteles, quæ ad miſtionem earum qualitatum in oratione ſpectat. uidendum eſt (inquit) ut in omnib. modus adhibeatur, ac ne qua ex illis ſuperet reliquas, præter τὸ πρέπον. ſi enim propria ſuperent, humilis erit oratio: ſi tranſlata, oratio fiet obſcura, & ænigmatica. apte igitur hæc illis miſcenda. μηδὲν ἄγαν eſt in uetere Græcorum dicto. NEQVID NIMIS, inquit Terentius apud Latinos. Rurſus & illud notiſsimum μέτρον ἐν πᾶσιν ἄριστον. Quintilianus libro decimo: poëtæ alligati ad certam pedum neceſsitatem non ſemper proprijs uti poſſunt, ſed depulſi à recta uia neceſſario ad eloquenda quædam confugiunt: nec mutare modo quædam uerba, extendere, corripere, conuertere, diuidere coguntur. Hæc ille: in quibus ſatis patet quomodo qualitates, figuraſq; illas orationis inter ſe miſceant poëtæ, Sed omninò intra modum omnia ſunt facienda.

Τὸ δὲ ἁρμόττον, ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον, καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν, οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου, καὶ Εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλὸν, τὸ δ᾽ εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός, ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει, τὸ θοινᾶται μετέθηκε.

Quantum uerò concinnitas in carmine polleat, uel ex eo conſideretur, quod loco nominum ad menſuram in oratione comparatorum à uarietate linguarum, tranſlationū, cæterorumq; generis huiuſmodi, ſi quis proprias appellationes poſuerit, ueram nos attuliſſe rationem inficias non iuerit. id quod Aeſchyli, atque Euripidis in eodem faciendo iambo pariter uerſantium exemplo apparet: nam cum hic unum duntaxat nomen lingua non trita loco proprij immutauerit, tam pulcher apparuit, quàm ille abiectus eſt uiſus. etenim in Philoctete Aeſchylus ſic locutus eſt: Mei pedis carnem exedit Phagedæna: ipſe uerò Euripides, loco exedit, epulatur appoſuit.

Præce-

A *Præceptum dat hoc loco Ariſtoteles, quo docet, qua ratione aliquis cognoſcere poßit, quantam uenuſtatem, lepôrem, & dignitatem in ſermone poëtico: & præſertim Heroicorum ſeu Epicorum poëtarũ (hi enim plurimum translationibus, & alijs mutationibus utuntur,) habeat metaphora, uarietas nominũ, mutatio, additio, & reliquæ id genus qualitates. eſt autem huiuſmodi: ponderanda ſunt æqua lance nomina & conandum in metrum intrudere alia nomina, ubi prius alia erant collocata: tunc facilè perſpiciet quiuis quanti momenti ſit hoc potius, quam illo uti nomine. Paccius uerba illa ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον ita uertit, loco nominum ad menſuram in oratione comparatorũ. Sed εἰς τὸ μέτρον, debet uerti aliter, hoc eſt.* IN METRVM: *loquitur enim de metro Epicorũ poëtarum Ariſtoteles. Manuſcriptus liber Mediceus habet ἀντιτιθεμένων, quæ multo aptior lectio eſt. iubet enim Ariſtoteles loco priorum nominum, alia reponi in metris, ita ut metra non diſſoluantur. Sed adhuc apertius rem totam declarat. ſic. loco peregrinorum nominum, (inquit) & translatorum, & aliarum dictionum, quæ uarietatem, ac mutationem propter aliquam ex illis octo qualitatibus præſeferãt, ponantur uocabula, & nomina propria: et tunc licebit cognoſcere uerißimũ eſſe, quòd à nobis dictum fuit. Affert uerò exemplum eiuſdem uerſus de eadẽ re prolati à duobus ſummis poëtis Aeſchylo, & Euripide: uterq; enim in Philoctete exprimere uoluit, quomodo ulceribus paulatim carnes ipſius pedis abſumerentur. et Aeſchylus quidẽ ita inquit.*

φαγέδαινα, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός

Translate quidem. nam ἐσθίειν eſt edere, ſeu uorare. Sicuti etiam apud Latinos Vergilius locutus eſt de eadem re in lib. III. Georg.

Artus ſacer ignis edebat.

Euripides autem eundem uerſum protulit, una tantum mutata dictione: nam ait.

φαγέδαινα, ἥ μου σάρκας θοινᾶται ποδός

Translatè quoq; & ipſe, ſicuti Aeſchylus: ſed aliquantò etiã magis. nam θοινᾶσθαι quod eſt conuiuari, & epulari dixit, pro ἐσθίειν: ſicuti Vergil. quoq; lib. II. Aeneidos, quamuis de ſerpentib. loquatur, ait.

Miſeros depaſcitur artus.

Homerus lib. XI. Odyſſe. de Polyphemo uorante loquens ait.

τῷ κέ οἱ ἐγκέφαλός γε διὰ σπέος ἄλλυδις ἄλλῃ

B θεινομένου ῥαίοιτο πρὸς οὔδεϊ

Sed afferam ego ex Vergilio quoq; unum exemplum, ex quo cognoſci poßit, quantam in poëſi uim, & uenuſtatem habeat metaphora. nam ſi loco translati uerbi proprium ponas, animaduertes orationem languere, humilemq; fieri. Verſus hic eſt lib. IIII. Aeneidos.

Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni:

Si translata uerba mutes: locoq; ipſorum proferas propria: hoc modo. Affectionem amoris interiorẽ paulatim auget, & occulto conſumitur amore. Hinc Cic. libro de Or. III. non ſine cauſa improbat eorum exercitationem, qui Ennij narrationem aliquam ſibi proponentes, conabantur alijs uerbis exprimere eaſdem res. cum enim poëta ille optima quæq; uocabula tum propria, tum trãslata occupaſſet: nullus uſus erat eius exercitationis: imò ex ea magnum capiebatur damnũ et incommodum, quòd deterioribus aſſueſcebant dictionibus.

καὶ νῦν δὲ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἀειδὴς, εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μετατιθεὶς. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδὴς, καὶ δίφρον ἀεικέλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τράπεζαν· δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς, μικράν τε τράπεζαν, καὶ τὸ ἴωνες βοόωσιν, ἴωνες κράζουσιν.

Ad hæc. Nunc autem paruus me exiſtens turpis ineptus: uerbi gratia: ſi quis afferens magis propria, id ineptus immutauerit: hoc pacto: Debilis informis me exiſtens exiguusq;: itemq;, Indignum currum, & exiguas dapes, dicatq; currum prauum, & prauas dapes: rurſusq; pro Iones uociferantur, Iones clamant.

Aliud affert ex Homero exemplum unius uerſus, in quo ſi translata uerba mutes in propria: animaduertes humilem, ac ſordidam ferè orationem fieri. Verſus hic eſt lib. IX. Odyſſeæ. ubi Polyphemum facit conquerentem, ac ſimul indignantem, quòd Vlyſſes tam puſillo corpore ſibi uim intuliſſet.

ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, καὶ καλὸν ἐδέγμην

ἔνθα δ' ἐλεύσεσθαι, μεγάλω ἐπιειμένον ἀλκήν. A
νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἄκικυς
ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

Legitur in hoc contextu Poët. ἀειδής. illic autem ſcribitur ἄκικυς. Verba tranſlata in hoc Homeri uerſu ſunt ὀλίγος, & οὐτιδανὸς, & ἀειδής. quæ ſi per propria uocabula referas, dicas paruus, imbecillus. alia ſunt in contextu exempla notiſſima ex homeri uerſibus. ἠιόνες βοόωσιν. habent uulgati libri, atq; ita uertit Paccius, Iones uociferantur, ſed manuſcriptus habet ἠιόνες βοόωσι. ad littora enim clamor metaphoricè à poëta refertur. reliqua patent, neq; egent mea interpretatione.

ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται: οἷον, τὸ δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ ἐγὼ δέ νιν, καὶ τὸ Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα: διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει.

Ariphrades præterea, carpebat tragœdos, perinde ac in tragœdijs ſuis his uterentur, quæ in communi ſermone diceret nemo: ut δόμων ἄπο, pro ἀπὸ δόμων, id eſt domibus ab, pro ab domibus: & σέθεν pro σοῦ, id eſt ſui: & νίν pro αὐτὸν, id eſt ipſum: & Ἀχιλλέως πέρι pro περὶ Ἀχιλλέως, id eſt Achille de, pro de Achille, cæteraq; huiuſmodi: prorſus ignorans, quod hæc omnia dum proprium uitant, plebeiam interim dictionem effugiunt.

Ariphrades quoq; tragicos poëtas reprehendere ſolitus erat, quòd in ſuis uerſibus nonnullarum dictionum ordinem ſubuerterent in collocatione, præter conſuetudinem loquendi communem, quæ eſt inter homines, dum familiariter colloquuntur. hanc enim imitari debent pro uiribus non modo Comici poëtæ, ſed etiam tragici, qui ideò iambis (ut ſæpe dictum eſt) uſi ſunt, quia proximè accedunt ad uulgatam formam loquendi. Verum tam longè eos ab hac recedere dicebat Ariphrades, ut auderent aliquando ea proferre, B *quæ ne in uarietate quidē, & mutatione figurarū dictionis ſolent concedi: hoc enim intelligit per διάλεκτον. Vel (quod magis crediderim) communem, ac quotidianum ſermonem, quem inter ſe in communi conuictu homines habent: qualia ſunt hæc, δωμάτων ἄπο, Ἀχιλλέως πέρι, σέθεν, νίν, cum potius dicendum ſit ἀπὸ δωμάτων ex formula quotidiani ſermonis, & σοῦ, & αὐτὸν. hæc ubiq; Tragœdias Euripidis, & Sophoclis legentibus occurrunt: non eſt igitur opus apponere exempla: reperiuntur quidem ſæpiſſime etiam apud Homerum, & alios Epicos: ſed his conceduntur: neque reprehendendi ſunt. ac ſanè tragicos tantum reprehendebat Ariphrades. Verum Ariſtoteles hac una ratione, quæ firmiſſima eſt, & ueriſſima tragicos poëtas tuetur, debent hi altius aliquantò inſurgere, quoniam imitantur res graues, & magnas. Quòd ſi proprijs tātum uterentur uocabulis, ex populari uſu ſumptis, communemq; formam loquendi, qua homines uulgò utuntur, prorſus humilis eſſet, ac pedeſtris illorum ſermo: maxime igitur opus eſt, ut adhibita uarietate, mutatione, additione, detractione, & reliquis dictionum formis ac qualitatibus: ſermonem grauiorem, ſublimioremq; reddant. Quòd ſi hæc ſciuiſſet Ariphrades, nunquàm profectò tam temerè tragicos reprehendiſſet in hac re. Verbum illud ἐκωμῴδει cauillationem comicam ſignificat. qua li ſæpè conſueuerant comici poëtæ in tragicos uti. patet uero ex Ariſtophane. qui κωμῳδεῖ Euripidem.*

ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτταις: τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας σημεῖόν ἐστι, τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι.

Cęterum magni negocij eſt in ſupradictis ſingulis à decenti non diſcedere, minimeq; abuti compoſitis nominibus, linguiſq;: cum primis uerò decenter uti tranſlationibus, maxime eſt arduum, id quod unum non aliunde quæſitum ſit oportet, uerſatiliſq; ingenij indolem præſeferat. Etenim recte quid transferre, ſimile aliquod illius contemplari eſt.

Difficile

A *Difficile ait eſſe Ariſtot.omnibus illis poëtici ſermonis formis,ornamentiſq; uti:nam neq; ubiq; , neq; ſemper,neq; omnibus locis,aut perſonis,aut rebus conueniunt: acri igitur iudicio opus eſt ad ſingula dijudicanda:ne inuenuſta,aut ridicula efficiatur oratio.ſed in primis difficile eſt aptè metaphoris uti:nã præterquàm quòd aptæ ut ſint,& conuenientes rebus,ad quas transferuntur (ex rerum enim analogia ſumuntur) oportet:debent quoq; ita in oratione collocari,ut cum ab una re translationem ducere cœperis,nõ in aliam deſinas longè diuerſam. de qua re copioſius loquitur Quintilianus. uerba in contextu ſunt hæc.* τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. *Medicæus liber manuſcriptus habet.* πολὺ δὲ μέγιστον. *Metaphoricum eſſe cum ait,intelligit,aptum eſſe ad metaphoras effingendas:ingenio enim acri opus eſt:nam cũ ex ſimilitudine,& analogia,quæ eſt inter res,ducantur:naturã omnium rerum,ac uim noſſe oportet,quáq; in re conueniant,& in qua non conueniant.ſæpe enim alia res maior altera:multæ ab omni parte ſimiles, & æquales:rurſus multæ quæ ſaltẽ ab aliqua parte ſibi reſpondent.hæc igitur,aliáq; quàm plurima diligenter ſunt perpendenda, ut aliquis aptè metaphoras confingat. Noſtra hac ætate putarim nihil utilius eſſe , quàm ex ueterum libris,qui dicendi laude floruerunt,omnes translationum formas,modoſq; colligere,ac animo ita complecti,ut pro ſuis aliquis utatur, quando opus fuerit: periculum enim eſt,ſi ex ſe confingat , ne diſparem habeant analogiam,ne duriores ſint, ne minus cognitæ,ne inuſitatæ.Tota quippè uis ſermonis in proprijs,& translatis uerbis uerſatur.propria rerum uocabula,quæ uſitata ſint, percipere non admodum eſt difficile.Translationes igitur ſingulæ ſunt adnotandæ ac perpendendæ, quibus uti aliquis poſsit in ſcribendo:exornant enim nimirum orationem, humoq; attollunt,ac neſcio quomodo mobiliorem, uegetamq; magis efficiunt,ac neruoſiorem.Quod ſi Ciceronis translationes,& eorum,qui eadem ætate uixerunt,conferas cum illis,quibus uſi fuerunt ij, qui poſtea ſcripſere, iam labefactata , ac corrupta Romanorum lingua, ob infuſam peregrinitatem,uideas multũ diſcrepare,magiſq; capiare illis,quàm his.Venuſtæ illæ ſunt, pares,ac conuenientes rebus, notæ,aptæ,ac ſuaues,remq; ob oculos ponunt , quaſi præſentem insueàris:hæ horridæ,obſoletæ,à rebus ignotis ductæ,diſpares.Verum de his hactenus,non enim hoc ad inſtitutum meum in præſentia pertinet.redeo igitur ad Ariſtotelis contextum.* μεταφορικὸν εἶναι *inquit hoc loco,ſicuti lib.Rhetor.1.* ἐνθυμηματικὸν εἶναι.*hoc eſt eo eſſe habitu animi, ut facile quando opus fuerit, enthymemata proferas,& excogites,uel potius ijs abundes.M. Cicer. lib. de Orat.3. in translatione dici non uult,Ingentes cœli fornices,quia diſsimile eſt: nec Charybdim bonorum, quia longè repetitum: nec Stercus curiæ*
B *Glauciam,quia deforme:nec Tempeſtatem comeſſationis, quia maius:neq; Pupillũ ſenatum mortuo Catone,quia durius.Verecundam enim in primis eſſe decet translationem,quia irrepit in alienum locum.Maximi igitur,acutiſsimiq; ingenij eſt,translationes aptè confingere, quia intueri oportet ſimilia, quæ qui dignoſcit,facilè metaphoram inde ducit.Ariſt.lib.3.Rhet.* καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστι παρ' ἄλλου.*innuens noſtro ingenio metaphoras poſſe excogitari.*

Τῶν δ' ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ ‹‹
γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅ- ‹‹
παντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα, ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μι- ‹‹
μεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσεται. ἔστι δὲ ‹‹
τὰ τοιοῦτα τὸ κύριον, καὶ μεταφορὰ, καὶ κόσμος. ‹‹

Duplicia uerò nomina ut maximũ in modũ Dithyrambis quadrãt, ‹‹
ſic Heroicis linguarũ uarietas,Iambicisq; translationes, quanquã Heroi ‹‹
cis quidẽ ſupradicta omnia ualde uſui ſunt. Iambicis uerò quòd maxime ‹‹
colloquia æmulentur, cuncta illa cõueniunt nomina , quibus ritè quis in ‹‹
ipſo ſermone utatur,ſunt autem hæc propria:metaphorica:ornata. ‹‹

Poſtquàm ſatis Ariſt.de octo qualitatibus nominũ,ac de illarũ apta miſtione diſſeruit,dijudicat,quæ ad quos poëtas potiſsimum ſpectent, ut quid huius, quid illius magis ſit proprium cognoſcamus: quidq; alter ab altero,cum opus fuerit,mutuetur.Duplicia,compoſitáq; nomina Dithyrambicis poëtis conueniunt,ſicuti etiam Ariſtot.lib.3.Rhet.docet,& nos alibi locum explicauimus:non quidem quòd his nominibus alijs poëtis ſit interdictum,ſed quia ad illos maximè pertinent.Orationi quippè ſolutæ quam minimum cõueniunt:idq; docet Ariſt.lib.3.Rhet.ubi de primo genere ψυχρῶν *agit, his uerbis.* τὰ ψυχρὰ ἐν τέτταρ- ‹‹
σι γίνονται κατὰ τὴν λέξιν ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασι. οἷον λυκόφρων οὐρανὸν πολυπρόσωπον τῆς ‹‹
μεγαλοκορύφου γῆς. *ſed quod uitium in oratione ſoluta eſt,ſumma eſt laus in uerſu,præſertim dithyram* ‹‹

bico: huiuſmodi enim poëſis cantilenis, harmonia, numeriſq; & ſaltationibus erat referta: de qua re copioſe Dionyſ. Halicarn. in libro περὶ συνθέσεως, *ubi ait,* οἱ δέ γε διθυραμβοποιοὶ καὶ τοὺς τρόπους μετέβαλλον, Δωρικούς τε, καὶ Φρυγίους, καὶ Λυδίους ἐν τῷ αὐτῷ ᾄσματι ποιοῦντες, καὶ τὰς μελῳδίας ἐξήλλαττον, τοτὲ μὲν ἐναρμονίους ποιοῦντες, τοτὲ δὲ χρωματικάς, τοτὲ δὲ διατόνους, καὶ τοῖς ῥυθμοῖς κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἐνεξουσιάζοντες διετέλουν. *Reliqua illic legi poſſunt.* γλῶτται *(quæ ſub his quæ contineantur, ſuperius expoſuimus) Heroicis poëtis, ſeu Epicos malis appellare, conueniunt, de qua re poſtea uberius ſuo loco agemus. Tranſlationes autem Iambicis: Ariſt. lib. Rhet. 3. idem refert.* αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἔπεσι. σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθαδες: μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις, τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. *Verumtamen, & ſi hæc ita ſunt diſtinguenda, ſinguliſq; ſingula aſsignanda: ſciendum tamen Heroico carmini non* γλώττας *tantũ adaptari, ſed etiam tranſlationes, & duplicia, compoſitaq; omnia. Et rurſus Iambico competere trãſlationes, quia etiam in communi, quotidianoq; ſermone tranſlationibus utimur: & ſi non admodum elatis, & turgidis. Iambicus aũt poëta ſectatur quotidianum loquendi genus, (hoc enim ſignificauit Ariſt. cum ait* διὰ τὸ μάλιστα τὴν λέξιν μιμεῖσθαι*) uti iam ſæpe diximus: nõ tamen recipiet, eadem de cauſa, Iambicum poëma compoſita nomina, ſicuti paulò ante demonſtrauimus, ubi Euclidem poëtam reprehendebat. Sed Iambicum etiam* κόσμον, *quæ una inter octo qualitates enumerata fuit, recipiet: nam ornari plurimum uult eiuſmodi poëma. Quare ſummatim ut colligam, tres hæ qualitates communes omnibus ſunt. Tranſlatio. Ornatus. Proprietas. Eæ qualitates quæ continentur* ταῖς γλώτταις, *Epicorum propriæ ſunt, aliquæ etiam tragicorum. Duplicia nomina, tragicis, Epicis, Dithyrambiciſq; conueniunt, ſed Dithyrambicis in primis. Poſsit fortaſſe mirari aliquis cur hoc loco de Comicis nullam mẽtionem fecerit: ſed putarim ideò factum, quia altero libro, qui periit, ac deſideratur à nobis, copioſe, quicquid ad eos ſpectabat, perſecutus fuit.*

Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

De tragœdia igitur, deq; ad actionem accommodata imitatione, ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

Poſtquàm Ariſt. de fabula, de morib. de ſentẽtia, de dictione, quæ partes erãt tragici poëmatis, copioſe egit, epilogo utitur ſicuti patet. apte autẽ ſunt illa appoſita uerba περὶ τῆς μιμήσεως τῆς ἐν τῷ πράττειν: *nam cum uaria ſit imitandi ratio, uti ſuperius declaratum fuit, apud poëtas in unoquoq; poëmatũ genere tragœdia imitatur agentes homines, efferteq; eos ſpectatoribus in Theatro tanquàm agẽtes. quod propriũ eſt omnium Dramaticorum poëmatum: ſicuti comœdiæ, & reliquorũ. Atq; ob id differunt ab Epopœia, & alijs. Sed mirari poſsit fortaſſe hoc loco aliquis, & ſimul accuſare Ariſt. qui, cũ ab initio ſibi propoſuiſſet ſex tragœdiæ partes, de duabus nihil dixerit: de* APPARATV *ſcilicet et* MELODIA. *Verũ puto de apparatu Ariſtot. non meminiſſe, quia ad alios artifices pertinebat, non ad poëtam: quæ duo ſuperius innuit, cum ait.* ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς, ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη, τῆς τῶν ποιητῶν ἐστι. *Præterea prætermiſiſſe diſputationem de* MELODIA, *quod ſatis eſſet res tota per ſe cognita: ut ipſemet ſuperius ait:* μελοποιία δὲ φανερὰν δύναμιν ἔχει πᾶσαν, *quodq; alterius eſſet artis propria, ſicuti ſatis notũ eſt: nam quod autẽ à me dictũ fuit, ueteres poëtæ cum Dramata ſcripſiſſent, ſi ea recitari uellent, neceſſe erat, ut ſaltatores, & cantores adhiberent, qui ad idipſum accommodatam ſaltationem, & harmoniã perdiſcebant: erant enim apud eos inſignes, peritiq;* ὀρχηστοδιδάσκαλοι, *de quibus ſatis multa ſuperius locuti ſuimus. Sed addo quiddam ex Plut. in lib.* περὶ μουσικῆς, *ubi ait.* τὸ γὰρ παλαιὸν ἕως εἰς Μελανιππίδην τὸν τῶν διθυράμβων ποιητὴν συμβεβήκει τοὺς αὐλητὰς παρὰ τῶν ποιητῶν λαμβάνειν τοὺς μισθοὺς. πρωταγωνιστούσης δηλονότι τῆς ποιήσεως, τῶν δ᾽ αὐλητῶν ὑπηρετούντων τοῖς διδασκάλοις. *Verum ſi quis ſcire uelit, quali melodia ueteres in tragœdijs uterentur, declarat idem Plutarchus in eodem libro his uerbis.* καὶ ἡ μιξολύδιος δὲ παθητική τίς ἐστι τραγῳδίαις ἁρμόζουσα. ἀριστόξενος δέ φησι σαπφὼ πρώτην εὕρασθαι τὴν μιξολυδιστί, παρ᾽ ἧς τοὺς τραγῳδοποιοὺς μαθεῖν, λαβόντας γοῦν αὐτοὺς συζεῦξαι τῇ δωριστί, ἐπεὶ ἡ μὲν τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ ἀξιωματικὸν ἀποδίδωσιν, ἡ δὲ τὸ παθητικόν: μέμικται δὲ διὰ τούτων ἡ τραγῳδία. *Plato huiuſmodi genus Melodiæ exagitat in libris de legib. Ideo Plutar. ibidẽ inquit,* τούτων δὲ τῶν ἁρμονιῶν τῆς μὲν θρηνῳδικῆς οὔσης, τῆς δὲ ἐκλελυμένης, εἰκότως ὁ πλάτων παραιτησάμενος αὐτὰς, τὴν δωριστί, ὡς πολεμικοῖς ἀνδράσιν ἁρμόζουσαν εἵλετο, οὐ μὰ δία ἀγνοήσας, ὥς ἀριστόξενος φησὶν, ὅτι καὶ ἐν ἐκείναις τι χρήσιμον ἦν πρὸς πολιτείας φυλακήν. *Paulò poſt.* ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ τραγικοὶ οἶκτοι ποτὲ ἐπὶ τοῦ δωρίου τρόπου ἐμελῳδήθησαν-

περὶ

A Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην, καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχήν, καὶ μέσον, καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον, ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον.

De narratiua uero & per numeros imitatione, quod ipſe quoque fabulæ, non ſecus ac in Tragœdijs actus: conſiſtere debeant: pariterq́; circa unam, eamqúe integram atque perfectam actionem uerſari, principio ſcilicet, medio: fineque conſtantem, à qua ſanè, uelut ab integro quopiam animali, uoluptas quædam peculiaris proficiſcatur, omnino manifeſtum eſt.

Hæc ita uertit Paccius. Sed prima illa uerba ego ſic uertenda aptius puto, & apertius. De Narratiua autem Poëſi & imitatrice per metrum, quòd in ea fabulas, ſicuti in tragœdijs, conſtituere Dramaticas oportet. Varijs modis Epopœiam deſcribit Ariſtot. nam Paulò antè ait, περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς. (meus manuſcriptus liber habet τῆς ἐν ἑξαμέτρῳ μιμητικῆς.) Alibi quoq; περὶ τοὺς λόγους, καὶ ψιλομετρίαν. Vocat Epopœiã διηγηματικὴν duabus, opinor, de cauſis, tum, quia Poëta ipſe narrat: tum quia aliquis diuerſas ſuſcipiens perſonas, modò huius, modò illius referens ſermones inducitur. hoc uerò ab Ariſtotele uocatur ἀπαγγελία, quæ propria eſt huius poëmatis: quamuis nõ in omni poëſi Heroica ἀπαγγελία eſt. neq; enim in Iliade, ſicuti patet, cuius rei declarationem afferam poſtea commodiore loco. Enumerat etiam Ariſtot. in contextu ea, quæ communia ſunt Epopœiæ cum tragœdia. Oritur hoc loco dubitatio ex uerbis Ariſtot. quæ ſunt in contextu. cum ait. oportere fabulas in Epopœia Dramaticas eſſe: non enim uidetur hoc uerum, quia in tragœdia exprimuntur perſonæ, tanquàm ipſæ agentes tunc eam actionẽ, cuius eſt imitatio. In Epopœia autem Poëta interloquitur, & narrat ipſos dixiſſe, aut egiſſe. adeò, ut Poëta ipſe uideatur induere diuerſas perſonas, quæ tamen illic non ſunt in recitatione, ſicuti in tragœdia. Ve-
B *rum reſpondendum putarim: quamuis hæc uera ſint, eſſe tamen fabulas Dramaticas etiam in Epopœia: ſiquis enim, ſublata perſona poëtæ, qui interloquitur, & narrat, uoluerit in ſcenam producere aliquod Drama Epicum, facilè quidem id poßit efficere: ex quo Dramaticum apparebit poëma, non ſecus ac tragœdia: neq; aliud eſt impedimento, quo minus totum poßit in ſcenam produci recitandum, quàm longum temporis interuallum, quod eſt in Epopœia non unius tantum diei, & noctis, ſed plurium dierum, menſium, & annorum: cum tragœdiæ imitationem neceſſe ſit confici periodo, ſeu circuitu unius Solis, uti antè declaratum fuit. Refert Euſtathius Homeri interpres particulam aliquam Iliados, & Odyßeæ olim in ſcena ab hiſtrionibus recitari ſolitam. & Plato in Ione, ubi de Rhapſodis plurima loquitur. Ob hoc igitur diſcrepat Epopœia à tragœdia, quòd hæc tota referri ſimul poteſt in ſcena, & repreſentari: Epopœia aut non poteſt propter longitudinem fabulæ, & longißimum temporis interuallum: Dramaticum tamen eſt & hoc poëmatis genus, ſicuti illud. Alterum quoq; commune habet Epopœia cum tragœdia: Eſt autem hoc: Epopœia etiam ipſa unam, totam, ac perfectam complectitur actionem. quod declarat Ariſt. allata ſimilitudine animalis. ſic. ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, inſtar animalis alicuius quod cũ ab omni parte ſit integrũ, pulchrũ eſt, et ſpectantibus affert uoluptatem. eſt aũt inter fabulã, et animal aptißima analogia. Animal ἓν Fabula μία. Animal ὅλον. Fabula ὅλη. Animal τέλειον. Fabula τελεία. Hæc uero ſuperius cum de tragœdia loquebamur, ſatis à me declarata fuerunt: ideo non repetenda exiſtimo. Vnum tantum addo, quod eſt animaduerſione dignum: hac ſimilitudine ducta ab animali utitur etiam alibi Ariſtot. lib. de Cœlo. 2. ubi ait orbem eſſe inſtar animalis: quia ſex illis habet differentias, & notas diſcrepantes, ſicuti homo, reliquaq; animalia: quæ ſunt: Supra, infra, ante, poſt dextrum, ſiniſtrum latus: quæ declarans inquit Auerroes: Totus enim orbis eſt quaſi unum animal et iſte motus cœli localis, eſt quaſi motus localis in animalibus. & alij motus, qui ſunt in orbibus ſunt ſicuti motus particulares, qui ſunt in mẽbris animaliũ.*

καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι. ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα, ἢ πλείους ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα.

Itemq́; quod hiſtorijs uſitatis diſsimiles eſſe debeant, quæ quidem non unius tantum actionis præbeant notitiam: neceſſe eſt: ſed tempo-

tis unius, omnium ſanè, quæcunque in eo tam circa unum, quam plures contigere, eodem ſcilicet modo, quo ſingula quæque inter ſe (ut caſu euenit) ſe habent. A

Hæc ita uertit Paccius. Sed non ſatis apertè nonnulla. Ego igitur ſic uertenda puto: Complectens quæcunq; eo tempore acciderunt, quæ uerſantur uel circa unum hominem, uel plures, quorum ſingula fortuitò inter ſe connexionem habent, qui alterum ex altero non pendet. Connectuntur autem cum ſuperioribus. Sic. Quoniam dixerat Ariſtoteles Epopœiam eſſe poëſin διηγηματικὴν. nequis crederet ideò eam eſſe ſimilem hiſtoriæ, oſtendit quomodo differat ab hiſtoria: monetq; interim eſſe cauendum, ne hiſtoriæ ſimilis fiat: Hiſtoria perſequitur actiones, & res geſtas hominum: aut plurium, aut unius. ut Periclis, Alcibiadis, Cæſaris, ut Romanorum, Athenienſium: Poëſis unam debet perſequi. Non negarim tamen Hiſtoriam aliquando unam tantùm perſequi actionem unius: qualis eſt coniuratio Catilinæ à Saluſtio deſcripta: uerùm plerunq; plures actiones perſequitur hiſtoria. Quatenus uerò in cõtextu ait Ariſtoteles VNVM TEMPVS, ſignificauit multas actiones diuerſas: neceſſe eſt enim, ut interuallo. XX. annorum, multa fiant, contingantq; diuerſa, quæ geſta ſint ab uno uel à pluribus: ut puta à Romanis. Quorum unumquodq; ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. debent hæ dictiones uerti, ut ſuperius docuimus: ſenſus enim eſt. Rerum, quæ fiunt, et geruntur, alias fortuitum inter ſe ordinem habere: alias non fortuitum. Fortuitum habent ordinem ea, quæ diſsimilia inter ſe ſunt, neq; alterum alterius cauſa ſit: neq; alterum ex altero pendet, neq; reſpiciunt ad eundem finem, & exitum. exempli cauſa. Cicero PROCOS. in Cilicia. Idem Romam reuerſus ſauet Pompeio. Cæſar in Gallia bellum gerit: Idem contra Pompeium ducit exercitum, non fortuitum ordinem, ſed certum & connexum habent ea, quæ eundem reſpiciunt finem: & mutuò cohærent. Ariſtoteles libro Rhethorice. II. ſub finem ferè, ubi de apparẽtibus locis enthymematum agit: ſtatuit locum HOC PER HOC, & alterum quem appellat HOC POST HOC. prius illud exemplum connexionem rerum quæ ſunt eiuſdem naturæ, habet poſterius ordinem tantum rerum diuerſarum, & ſeparatarũ, ſæpe uerò oratores propter affinitatem horum locorum fucum faciunt. ut illic docet Ariſtoteles. Ordo igitur de quo loquimur eſt HOC PER HOC: cuius exemplum hoc fuerit. Cicero pugnat contra Parthos. Cicero triumphum petit. Vel Cæſar fert legem agrariam de agro Campano. Cæſar non dimittit exercitum. Cæſar pugnat contra remp. Cæſar potitur imperio. Ordo hic μετάλληλος eſt. ſic enim ſuperius uocabat Ariſtoteles) exemplum quatenus ad poëſin propius ſpectat, ſumi poteſt ex Aeneide Vergiliana, in qua una actio eſt: & tametſi plures eſſe uidentur, illi tamen uni ſubſeruiunt: talem enim naturam habent Epiſodia de quibus antè copioſe locuti fuimus, Ariſtoteles in libro Prædicamentorum, ubi loquitur de QVANTITATE, alia dicit eſſe, quæ conſtant ex particulis inter ſe ſitum certum, & collocationem connexam habentibus: alia uerò ex non habentibus ſitum inter ſe cohærentem partium. Illorum exemplum eſt. Linea. circulus triangulus, nam licet in his perſpicere ποῦ ἕκαστον κεῖται, καὶ ποῖα συνάπτει πρὸς ἄλληλα. Horum uerò exemplum eſt. Numerus, tempus. nam particulæ horum non cohærent. dicas igitur in huiuſmodi magis τινὰ τάξιν, quàm θέσιν. nam in numero (inquit Ariſtoteles) τὸ ἓν πρότερον ἀριθμεῖται τῶν δύο, καὶ τὰ δύο τῶν τριῶν, καὶ οὕτω τάξιν τινὰ, ἂν ἔχοι, θέσιν δὲ οὐ πάνυ λάβοις ἄν Paulò poſt de actionibus loquens ait. ἡ δὲ πρᾶξις μακρὰ τῷ γε τὸν χρόνον πλείω εἶναι, καὶ ἡ κίνησις πολλή, Si igitur aliquis explicare uoluerit πόση τις ἡ πρᾶξις ἐστὶ τῷ χρόνῳ ὁριεῖ ἐνιαυσιαίαν, ἢ οὕτω πως. ex his ſatis patet quod uolumus: nam actio poëtica & ſi ex pluribus partibus conſtat, quia tamen coniunctæ ſunt cũ illa propter μεταλληλίαν, dicitur habere θέσιν. quẽ ego paulò ante ordinem appellabã certum, & connexum. Hiſtoricæ autem actiones quia diuerſæ ſunt, non habent θέσιν, ſed τάξιν, quem ego ordinem fortuitum uocabã, ſeu diſiunctum. Differt igitur hiſtoria à poëſi quòd hiſtoria ordinem illum in perſequendis rerum narrationibus geſtarum ſectatur, quem diſiunctum dicimus ac fortuitum, ſeu ab Ariſtotele uocatum τάξιν. res enim quas narrat diſsimiles ſunt, ſeparatæ, ac diuerſæ. Poëſis uero longè ſecus facit: nam perſequitur connexam ſeriem, atq; propter affinitatem actionum ex multis unam conſtituit: ſicuti perſpicere licet in Iliade. & Odyſſea Homeri: & Aeneide Vergilij. B

ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον, μετὰ θατέρου. ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος.

Verbi cauſa: circa idem tempus nauale bellum in Salamine, præ-

lumq;

A liumq́ Carthaginienſium in Sicilia, quæ minime quidem in eundem exitum ſpectant, ita quoq; in inſequentibus temporibus, dum alterum interdum poſt alterum fit, quibus unus non eſt exitus.

Parùm aptè nonnulla uertit Paccius: nam ubi ait VERBI CAVSA, *in Græco contextu ſcribitur* ὥσπερ γάρ. *hoc eſt. Quemadmodum enim. Rurſus ubi uertit temporibus deinceps inſequentibus, Græca uerba ſunt,* ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις. *Prætermiſit Paccius illam dictionem* ἐφεξῆς, *quæ hoc loco magnam habet uim: ſed iam declaro contextum. Similitudinem affert Ariſt. per quã uult ſuperius dicta cõprobare: eſt autẽ ab iiſdẽ rebus geſtis ducta ſimilitudo. ſic. Res geſtæ in hiſtorijs duplici modo diuerſæ appellantur, aut quæ à diuerſis hominibus, & populis in diuerſis locis aguntur, & ſi eodem tempore: aut quæ ab iiſdem hominibus, & populis, altera poſt alteram: ſed non reſpiciunt eundẽ finem: ſicuti perſpici poteſt ex allatis exemplis. Hunc duplicem ordinem, & modum ſcribendi ſecuti ſunt hiſtorici ueteres. Priorem quidem ſecutus eſt apud Græcos Polybius, qui quæ eadem ætate gerebantur à diuerſis populis diuerſis in locis, ſimul explicat. Diodorus autem Siculus, Arrianus, Q. Curtius poſteriorem modũ ſecuti ſunt in ſcribendis rebus geſtis Alexandri magni: Liuius quoq; Romanorũ. Cum igitur duplex hæc ſit ratio diuerſitatis, ac diſcrepantiæ rerũ geſtarũ: talis profertur ab Ariſtotele ſimilitudo. Quemadmodũ (inquit) eodẽ tẽpore olim in diuerſis locis pugnatũ eſt ab Athenienſibus contra Barbaros apud Salamina, à Carthaginienſibus quoq; in Sicilia, & tantum diuerſa, ac diſcrepantia hæc ſunt: ita etiam contingit, ut deinceps per idem tempus alterum poſt alterum ab eodem, ſeu ab iiſdem fiat: & tamen erunt diuerſa. Diodorus Siculus refert eadẽ hora pugnatum in Italia inter Tarentinos, & Lucanos, duce Archidamo Rege Tarentinorũ: & in Græcia à Philippo cõtra Athenienſes, & Thebanos apud Cheroneã. Sed omiſſis exemplis redeo ad rẽ, de qua agitur in præſentia. Ad conſtituendã actionem unã ex pluribus, opus eſt demonſtrare exitũ, & finẽ eundẽ ad quẽ referantur: ſi enim finis hic nõ fuerit propoſitus nihilo minus erũt diuerſæ, ac ſi à diuerſis hominibus in diuerſis gerantur locis. De prælio apud Salamina meminit Plutarchus in eo lib. qui inſcribitur* πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. *his uerbis.* τὴν δὲ ἕκτην ἐπὶ δέκα τοῦ μουνυχιῶνος Ἀρτέμιδι καθιέρωσαν ἐν ᾗ τοῖς Ἕλλησι περὶ Σαλαμῖνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ θεὸς πανσέληνος *Plato quoq; lib. 3. de Legibus* σχεδὸν γὰρ δέκα ἔτεσι περὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο Δᾶτις περσικὸν στόλον ἄγων. *Idem Plato libro quarto de Legibus.* ἀλλὰ μὴν ὦ ξένε τήν γε

B περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένην ἡμεῖς γε οἱ Κρῆτες τὴν Ἑλλάδα φαμὲν σῶσαι. *in eo enim prælio Xerxes à Themiſtocle uictus fuit.*

Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. διὸ ὥσπερ εἴπομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν, καὶ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ, νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον, νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν

Id quod ferè poëtarum non pauci efficere ſolent. Quamobtem, quem admodum ſuperius diximus, ob id etiam præ cæteris diuinus Homerus uideri iure debet, quòd bellum quidem alioqui principio, medio, fineq́ conſtans totum ſcribere minimè eſt aggreſſus. ſiquidem uel nimis magnum euaſurum, atq; adeò perceptu difficile exiſtimauit: uel, ſi ad iuſtam magnitudinem perſtrinxiſſet, inculcatum nimia uarietate futurum. Nũc uerò eius rectè una duntaxat parte ſuſcepta, pluribus in ea Epiſodijs uſus eſt, ſicuti nauium catalogo, alijsq́ Epiſodijs: quibus poëſin ipſam locupletiſſimam reddit.

Poſtquàm Ariſtoteles declarauit proprium poëſeos eſſe complecti unam tantum actionem, atq; expoſuit qualis ſit una, & ſimplex actio: reprehendit imperitos poëtas quoſdam, qui totum hoc artificium ignorantes, proponebant ſibi deſcribendas multiplices actiones, ac diuerſas, more hiſtoricorũ, qui latius, fuſiusq; omnia perſequuntur, quæ fuerint geſta ſpatio multorum annorum. Hoc uitio, ni fallor, laborauit

δύο, τὸ ψ καὶ ξ. θήλεα δὲ ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρὰ, οἷον, εἰς η καὶ ω, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α, ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς ὅσα τὰ ἄρρενα, καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ καὶ τὸ ξ αὐτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα, μέλι, κόμμι, πίπερι. εἰς δὲ τὸ υ πέντε, τὸ πῶϋ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα καὶ ν καὶ σ. A

Nominum præterea ſunt aliqua maſcula: aliqua fœminea, aliqua media. Maſcula, quæcunque in ν & ρ deſinunt, & in cunctas, quæ à π & κ mutis componuntur: ſunt enim omnino duæ, ψ & ξ. Fœminea, quæcunque in uocales ſuapte natura longas, quales ſunt η & ω, deſinunt, productas inſuper in α: quo ſit, ut hæc numero ſint æquales illis in quas maſcula, & fœminea deſinunt. ψ enim & ξ non diuerſæ ſunt. ſanè nullũ nomen in mutam deſinit, ſed nec in uocalem breuem. in ι uerò tria tantum μέλι, κόμμι, πίπερι: in υ quinque, πῶυ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media in hæc, inſuperq́; in ν, & σ.

Poſtquàm Ariſtoteles ſingillatim octo illas perſecutus eſt nominum qualitates, declarat aliam nominum differentiam, quæ eſt propter genus marium, & fœminarum, & ea, quæ inter hæc ſunt, neutra à Latinis uocata, horum uerò ſingulis ſuas certas aſsignat terminationes: magni enim refert hæc ſcire poëtam, qui in omnibus nominibus ſonum perpendat oportet: non erit aũt difficile, etiam me tacente, omnia noſſe ijs, qui in grammaticis aliquantum fuerint uerſati. inde enim hæc ſumuntur: quia tota ea facultas, ſeu ars poëticæ inſeruit. Dionyſius Halicarnaſſeus, in libro περὶ συνθέσεως *de his multa: uideat igitur qui uolet. Nos alia perſequemur. ſed primum illud conſiderandum, cur cum Ariſt.* 8. *nominum qualitates explicandas ſibi propoſuiſſet, ſeptem tãtum explicauit, unam prætermiſit, hoc eſt* κόσμον: *cum præſertim Cice. & Quint. tam diligenter de ornatu loquantur: nam Quint. lib. 8. ait, ſunt inornata & hæc: quod male diſpoſitum eſt, id* ἀνοικονόμητον, *quod malè figuratũ, id* ἀσχημάτιστον, *quod malè collocatum, id* κακοσύνθετον. *Pauló poſt, ubi ornatum inter figuras compoſitionis collocat, ait. Ornatum eſt, quod perſpicuo, ac probabili plus eſt, eius primi ſunt gradus in eò quod uelis, exprimendo, concipiendoq́;. Tertius qui hæc nitidiora faciat, quod propriè, dixeris cultum. Hæc ille. Sed Ariſt. ideò ornatum non explicauit, quia conſtat reliquis partibus & qualitatibus iam expoſitis: id uerum eſſe demonſtrat Quint. lib. 8. ubi inquit: Et quoniam orationis tam ornatus, quàm perſpicuitas aut in ſingulis uerbis eſt, aut in pluribus poſitus, quid ſeparata, quid coniuncta exigant, conſideremus: quanquã rectiſsimè traditũ eſt, perſpicuitatem proprijs, ornatum translatis uerbis magis egere. Si igitur (ut patet) ornatus translatis conſtat, quid erat neceſſe, ut de eo, cum translata expoſuiſset, quippiam loqueretur Ariſto. Præterea ornatus eſt, qui per totam orationem diffunditur, & conflatur ex priorib. omnibus qualitatibus. Sed ornatus hic (inquit idem Quint.) uirilis, fortis, & ſanctus ſit, neq; effœminatam leuitatem, nec fuco eminentem colorem amet, ſanguine, & uiribus niteat. Hæc ille. et multa alia eodẽ loco profert, quæ ad ornatũ ſpectant, legat igitur quilibet, apud ipſum: hac ego de cauſa* κόσμον, *quæ una erat qualitas ſermonis poëtici, putarim ab Ariſtot. prætermiſſum: nam uix adduci poſſum, ut credam mutilum eſſe contextum, cum omnes libri inter ſe bellè conſentiant.*

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι: σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου.

Dictionis autem uirtus, ut perſpicua ſit, non tamen humilis. quæ igitur ex proprijs nominibus conſtabit, maximè perſpicua erit, humilis tamen: exemplum ſit Cleophontis, Stheneliq́; poëſis.

λέξιν *uocat ſermonem hoc loco Ariſtotel. ne quis fortaſſe putaret de dictione illum loqui: nam ſeparatim de hac locutus eſt, ſub appellatione* ὀνόματος καὶ ῥήματος *et aliarum partium. Sermonis poëtici, ſicuti etiam oratorij ſumma uirtus eſt perſpicuitas, quam Græci* σαφήνειαν *uocant: ſummum uerò uitium obſcuri-*

A obſcuritas, Græci dicunt τὸ ἀσαφές. reprehendit Quint. lib. 8. nonnullorum imperitiam: qui, quòd putarent, laudatiſsimum eſſe orationis genus, quòd non ab omnibus paßim intelligeretur, ſubinde diſcipulos ſuos orationem obſcurare iubebant, utentes hoc uerbo σκότισον. Vnde illa ſcilicet egregia laudatio extitit. NE EGO QVIDEM INTELLEXI. Perſpicua oratio quomodo fiat ibidem docet Quintil. exponitq́; perſpicuitatis uirtutes, & formas omnes. Sed ego refero tantum uerba, quæ ad contextum Ariſtotelis ſpectare uidentur, ubi ait, Nobis prima ſit uirtus perſpicuitatis propria uerba, σαφεστάτη (inquit Ariſtot. in contextu) μέν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων. Demetrius quoq;, ubi loquitur περὶ μεγα- "
λοπρεπείας ait: ἡ δὲ κυρία καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεί, ψιλὴ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. Præterea Her- "
mogenes lib. 1. περὶ ἰδεῶν de hac re ita ſcribit. λέξις δὲ καθαρὰ ἡ κοινή, καὶ εἰς πάντας ἥκουσα, καὶ μὴ τετραμμένη, μηδ' ἐφ' ἑαυτῆς οὖσα σκληρά. Verum periculum eſt, ne, ſi ſermo conficiatur ex proprijs, incidat in aliud quoddam uitium diuerſum, fiatq́; humilis: qui enim ſingula profert proprijs dictionibus, neceſſe eſt illius humilem, popularemq́; eſſe orationem, quare uix conueniet poëmati: hoc uidit Demetrius eodem loco, & profero ipſius uerba, quia mirificè explicant Ariſt. contextum, in quo de hoc uitando uitio loquitur, ſunt autem hæc: τὴν δὲ λέξιν ἐν τῷ χαρακτῆρι τούτῳ (loquitur περὶ μεγαλοπρεπεί- "
ας) περιττὴν εἶναι δεῖ, καὶ ἐξηλλαγμένην, καὶ ἀσυνήθη μᾶλλον, οὕτω γὰρ ἕξει τὸν ὄγκον, & quæ ſe- "
quuntur, ἡ κυρία γὰρ εὐκαταφρόνητος. ſicuti paulò ante retulimus. Hermogenes quoq; eiuſdem eſt ſententiæ. poſtquàm igitur præcepit περὶ σαφηνείας, admonuitq́; oportere orationem eſſe καθαρὰν ex uerbis proprijs contextam: metuens ne humilis fieret, cum elata eſſe debeat, & μεγαλοπρεπής: & rur- "
ſus cum μεγαλοπρεπὴς eſſe debeat, fiatq́; ex translatis, metuens ne obſcura eſſet ait. ἀταρπός, καὶ τὸ κα- "
τέφαγε τὰ πεδία. καὶ τὸ ἐκνενευρισμένοι, καὶ τὸ πεπρακὼς ἑαυτόν, καὶ τὸ περικόπτων, καὶ λω- "
ποδυτῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἁρπάζων. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐναργῆ μέν ἐστι, καὶ μεγέθους "
ἔχοντά πως οὐ μὴν καθαρά: διὸ τοῖς πολλοῖς αὐτῶν καὶ σαφηνισμοῦ τινος δεῖ, ὡς τὸ ἐκνενευρισ- "
μένοι. ἐλέγετο γάρ, τὸ περιῃρημένοι χρήματα συμμάχους, εἰς σαφήνειαν. magnam uerò laudem "
perſpicuitatis tribuit Iſocrati Hermogenes: nam translata proprijs ita miſcuit aptè, ut & perſpicuè, neq; humiliter tamen ſit locutus. Sed Ariſtot. ipſe lib. Rhet. 3. totidem penè uerbis ſententiam eandem refert. Ex
B quo liquidò cognoſcas eandem præceptionem ad Poëticen. & Rhetoricen ſpectare: nec uerò mirum: nam in ſermone conficiendo penè idem artificium ſequuntur. ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι. σημεῖον γὰρ "
ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. καὶ μήτε ταπεινήν, μήτε ὑπὲρ ἀξίωμα, ἀλ- "
λὰ πρέπουσαν. ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπουσα τῷ λόγῳ. τῶν δ' ὀνομάτων, καὶ ῥη- "
μάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα ὅσα "
εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνότερον. Præter quàm quòd "
Ariſtot. explicat id, quod uolumus: mentionem facit huius diſputationis, quæ eſt in lib. Poët. Exemplum ue- "
rò hoc loco plebeij, humilisq́; ſermonis, quem uult ſummopere à poëta uitari, Ariſtot. affert poëſin Cleo- "
phontis Athenienſis tragici: de quo apud Suidam fit mentio, & Stheneli, cuius uerſum citat Athenæus lib. "
10. ubi ait Σθένελος τι ὁ ποιητὴς οὐ κακῶς εἴρηκεν. "
οἶνος καὶ φρονοῦντας ἐς ἀφροσύνας ἀποβάλλει. "

Eiuſdem uerò uitij accuſat Cleophontem tragicum Ariſtot. libro tertio Rhetor. nam tragica non uide- "
batur ipſius oratio eſſe, ſed comica potius μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μήτ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόμα- "
τι ἐπῆ κόσμος, εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν. "

Σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ "
λέγω γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπίκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. "

Illa ueneranda: & omne prorſus plebeium excludens, quæ peregrinis "
utetur uocabulis. Peregrinum uoco uarietatem linguarum, translatio- "
nem, extenſionem, tum quodcunq; à proprio alienum eſt. "

Si poëticus ſermo ex proprijs tantum uerbis conficiatur, humilis fuerit, ac plebeius: quod ſummũ uitiũ. præſertim in Heroico poëmate, & Tragico, alijsq́; multis, quæ maieſtatẽ ſermonis amant. Sunt igitur propria quidem retinenda, quia perſpicuum reddunt ſermonem: ſed immiſcenda illis ſunt peregrina, & externa, translata quoq; ac figurata: hæc enim omnia uno nomine in contextu uocat Ariſtoteles τῶν ξενικῶν. quicquid enim proprium non eſt: receditq́; à conſuetudine loquendi populari: peregrinum, & externum dici poteſt. mirificè autem nos delectant omnia τὰ ξενικά, non ſecus ac externarum urbium, regionumq́; aſpectus: ſicuti igitur hoſpites in alienas urbes eunt: ſic uerba translata, & ficta: aliena occupant loca

quæ uſitatorum, & propriorum uerborum fuerint. Hæc autem orationem faciunt ſublimem, ac elatam, (σεμνὴν uocant Græci) multa de hac re etiam me tacente, legi poſſunt apud Hermogenem in libro primo περὶ τῶν ἰδεῶν. & ſi nonnulla ex eo paulò ante protulimus. Sed optimè, ac copioſiſſimè rem hanc totam declarat Ariſtot. ipſe libro tertio Rhetoric. ubi monet oratoribus modum in his eſſe adhibendum, quia ad poëtas potius ſpectant. quoniam igitur locum hunc declarant, adſcribam ipſius uerba, quæ ſunt hæc. ψυχρὰν ποιεῖ τὴν λέξιν τὸ χρῆσθαι γλώτταις, οἷον λυκόφρων ξέρξην τὸν πελώριον ἄνδρα, καὶ σκίρων σίνις ἀνήρ: quæ poëtica magis ſunt, ſi conſideres. quatenus uerò ait σίνις ἀνήρ, libet locum hunc illuſtriorem reddere appoſito uerſu Callimachi in hymno Apollinis, ubi loquens de leone perempto à Cyrene, ait. ἦχι λέοντα.

ὑψηὶς κατέπεφνε βοῶν σίνις εὐρυπύλοιο.

Idem Ariſt. paulò poſt, monens oratori crebra epitheta eſſe fugienda, ait. τρίτον δὲ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα, τὰ δὲ ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερὸν ὅτι ποίησις ἐστίν, ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ. ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθός, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν, ἀλλὰ στοχάζεσθαι δεῖ μετρίου. & quæ ſequuntur: Adnotanda uerò poſtrema uerba: nam conueniunt cum iis, quæ ſunt in hoc loco Poëtices. ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικόν. Eodem libro tertio Rhetoricorum Ariſtoteles laudans orationem, quæ fit ex translatis uerbis, modo apte proprijs miſceantur: ait, utens pulcherrima ſimilitudine ducta ab hoſpitibus, qui in alienas ingrediuntur urbes. ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν, διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον: Peregrina uerba, & translata admirationem afferunt auditoribus: ideò iucunda: Quòd ſi quis quærat, quatenus poëſi, quatenusq; ſolutæ orationi conueniant: idem Ariſtoteles declarat ibidem his uerbis. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ. πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἅ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων. Neq; uero prætermittendus alius eſt Ariſtotelis locus eodem libro tertio Rhetoricorum, ubi ait uerba ξένα, ſeu orationem ξένην conuenire ijs, qui perturbatione aliqua ſunt agitati: uel licere ijs uti, cum auditores fuerint incitandi, & inflammandi ſeu ad iram, ſeu ad amorem, & odium. quod in Panegyrico factum uidemus ab Iſocrate ſub finem. ſimillimus autem ſermo hic fit ſermoni poëtarum, in quo faciunt homines furore percitos ſæpe loqui, aut alia animi perturbatione: cum etiam ipſi poëtæ furore quodam impellantur. καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς, συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ. & quæ ſequuntur. Hoc animaduertens Vergilius libro primo Aeneidos, non quidem uerba peregrina proferentem, ſed κατ' ἔλλειψιν loquentem facit iratam Iunonem, ut aliquo modo imitaretur furentis ſermonem.

Mene incepto deſiſtere uictam?

Sed redeo ad Ariſt. uerba. φθέγγονται γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. Iam patet opinor, quæ dicantur uerba ξένα, & quam habeant uim, quomodoq;, & quatenus ipſis oratores, & poëtæ utantur: nam ſi dolentibus, iratisq; competunt, patet in tragœdia poſſe multa collocari eiuſmodi.

ἀλλ' ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός. ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα, ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, βαρβαρισμός.

Verũ, ſi quis hæc omnia ſimul congerat, uel ænigma efficiet, uel barbariſmum: ænigma quidem, ſi translationes: barbariſmum uerò, ſi linguas.

Octo qualitates nominum ſuperius declaratas ſi quis inter ſe commiſceat: ex ipſarum commiſtione uideat in ſermone exiſtere duo. Barbariſmum ſcilicet, & Aenigma. declarat igitur miſtiones harum qualitatum: nam ſeparatim poni in ſermone poëtico non debent. Si enim totum ſermonem ſeparatim conficias ex metaphoris: erit Aenigma, ſeu allegoria: ſicuti patet in Ode illa Horatiana.

O nauis: referent in mare te noui
Fluctus. ò quid agis, fortiter occupa.
Portum. Et quæ ſequuntur.

Multæ igitur metaphoræ ſimul contextæ ænigma, ſeu allegoriam faciunt, de qua Quintilianus meminit lib. 8. cap. 6. aliquando uerò eſt allegoria ſine translatione: at illud eſt præſtantiſſimum genus, quod utraq; conſtat. Sed nihilo minus ænigmata ſunt ſine translatione etiam, ut illud Vergilianum.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo.

Treis pateat cœli ſpatium non amplius ulnas.

A *Nam ut teſtatur Quintilianus. Allegoria obſcurior gignit ænigma: ſicuti allegoria ex translationibus fit. Verum Ariſtot. nihilominus ænigma gigni dicit ex metaphora, allegoriæ uerò nullam facit mentionem. At quę hæc quidem ita ſeſe habent. Iam uerò ſi ſermo ἐκ γλωττῶν conficiatur tantum, nam quid per γλώττας intelligendum ſit, eſt antè copioſe declaratum, exiſtet* BARBARISMVS. *qui quibus modis fiat, nunc non eſt quærendum: nam ſatis de hac re Quintilian. lib. ·. locutus eſt. Barbariſmum ideo dixit gigni ἐκ γλωττῶν. quia peregrina, externaq́; uerba continent. Præterea additionem, detractionem, aliasq́; multas mutationes dictionum non aliò commodius referas, quàm huc: eo igitur nomine omnia eſt complexus Ariſtoteles. Sed utrunq; genus fuerit uitioſum, & quod ex ænigmato, & quod ex barbariſmo conſtet. nul igitur ratione talis muſtio probari debet à poëtis.*

αἰνίγματός τε γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα ἀδύνατα, συνάψαι. κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι, κατὰ δὲ τὴν μεταφορῶν, ἐνδέχεται: οἷον, ἄνδρα ἴδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Aenigmatis forma ea erit, oratio ſcilicet, quæ ex minime congruentibus inter ſe conſtet. hoc itaq; per nominum compoſitionem effici minimè poteſt, per translationem uerò poteſt: ut, Vidi igne, atque ære uirum uiro inhærentem unum: Cæteraq; id genus.

Poſtquàm dixit Ariſtoteles ex miſtione multarum translationum gigni ænigmata, affert exemplum ænigmatis: quod quale ſit paulò poſt conſiderabimus. Auerroes in ſua Paraphraſi locum hunc explicans ait: ænigma quippè eſt oratio, quæ comprehendit ſententias, quarum connexio, & adaptatio impoſſibilis eſt, ac difficilis ut redigatur ad certum aliquem ſenſum naturæ conſentaneum. Ariſt. uerò lib. 3. Rhet. ait, ænigmaticam orationem lepidam eſſe, & iucundam, quia metaphora conſtant, & noua apparent καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα. μάθησις γὰρ καὶ λέγεται μεταφορά, καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος τὸ καινὰ λέγειν. Aenigmata notiora ſunt cum proferuntur (inquit Quintilianus) nec ea poſtea intelligas, niſi
B *quis interpretetur. Quale illud eſt de Clytemneſtra Coa in triclinio: & in cubiculo Nola. quod & ſi multi interpretari conati ſunt, ecquis tamen affirmet eos Cæcilij ſententiam, qui primus ænigma confinxit, aſſecutos eſſe? Ego quoq; diuerſum ex eo eliciens ſenſum expreſſi in libris mearum Annotationum. Oratio (inquit Auerroes) quoticſcunq; denudata eſt uerbis proprijs, & uſitatis, erit ænigma: nam ænigmata fiunt ex uerbis communibus, tranſumptis, tranſmutatis, analogicis, ambiguis. Hinc Ariſtot. lib. Rhet. 3. uates ambigua proferre ait: καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταί, ὅπερ οἱ πολλοὶ περὶ τοῖς μάντεσιν, ὅταν λέγωσιν ἀμφίβολα συμπαρανεύουσι· Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. & quæ ſequūtur: Cicero lib. de Oratore. 3. magnum ornamentum ait eſſe translationem, ſed in ea obſcuritatem fugiendam: quia ex eo genere fiunt ænigmata: eum uerò modum non eſſe in uerbo uno poſitum, ſed in oratione, id eſt continuatione uerborum. Nunc declarandum eſt exemplum, quod in contextu Poët. profert Ariſtoteles. ἄνδρα ἴδον πυρίχαλκον ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα. eſt ex eo genere, quod translationem habet. ſicuti patebit. cucurbitulas uulgo à medicis uocatas, ſignificare uoluit hoc ænigmate uir quiſpiã ingenioſus, quæ igni ardente ſuppoſito ex inflammata ſtuppa, aut alia quauis re huiuſmodi leui, humeris, fœmoribusq́; ſanguinis mittendi gratia, agglutinantur. Translatum uerbum eſt κολλήσαντα: nam κολλᾶν eſt agglutinare. rurſus obſcura cætera, quo modo uir ſuper uiro æs agglutinent igne. qui enim ignorat uſum cucurbitularum, non facilè intelliget dictum: ſed admirabitur, quæretq́; fruſtra, quid ſibi uelit. Dictio illa πυρίχαλκος in omnibus libris coniuncta ſcribitur. Sed ſemper exiſtimaui eſſe diſiungendam, ſic πυρὶ χαλκὸν: nam accommodatior fuerit ſtructura: & aptius ænigma conficietur: uti ſatis patet. Demetrius Phalereus: ubi de Allegoria agit, quam magnam uim habere ἐν ταῖς ἀλληγορίαις oſtendit, quia torquet animum dicentis obſcuritate & ambiguitate: ideò factum, ut myſteria facta à ueteribus ſub allegorijs traderentur, ut maiorem præ ſe ferrent dignitatem: uel ut ipſe ait πρὸς ἔκπληξιν καὶ φρίκην: paulò poſt hæc uerba profert: φυλάττεσθαι μὲν δεῖ καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ συνεχὲς, ὡς μὴ αἴνιγμα ἡμῖν ὁ λόγος γένηται. οἷον τὸ ἐπὶ σικύας τῆς ἰατρικῆς. ἄνδρ᾽ εἶδον πυρίχαλκον ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα. Idem Aenigma igitur profert, & declarat Demetrius. Ariſtoteles quoq; lib. Rhet. 3. ubi de metaphoris loquitur, ſignificat hoc fuiſſe celebre Aenigma: ait igitur ſic, declaratq; Aenigma, quale ſit, & quomodo confectum. ὃ λεχθὲν δῆλον ὅτι συγγενὲς, οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι. ἄνδρ᾽ εἶδον πυρίχαλκον*

ἐπ᾽

ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα, ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις. κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς συκίας προσβολήν, καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἔστι μεταφορὰν λαβεῖν ἐπιεικῶς. αἱ μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται. *Athenæus quoq; lib. 10. ubi de griphis (ſic enim ueteres ænigmata uocabant)* τίνες δὲ γρίφων πολλοὶ τοιοῦτοί εἰσιν, οἷον. A

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα,
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

Qui duo uerſus elegi ſunt. Sed Ariſtoteles alterum tantummodo recenſet. declarãs uerò Athenæus griphum ſtatim ait. τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν τῆς συκίας προσβολήν. *Atq; ſic, opinor ſatis declaratum eſt antiquũ hoc Aenigma. Ex altero genere illud Platonis eſt. Homo non homo, percuſsit lapide non lapide, auem, non auem, in arbore non arbore: nam metaphoram nullam habet, ſed tantum obſcurum eſt propter uerba, quæ ſententiam præſeferunt parum conſentaneam.*

ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. δεῖ ἄρα ἀνακεκρᾶσθαί πως τούτοις.

Quemadmodum quoque ex linguarum uarietate barbariſmus, quapropter aliquo pacto his admiſcetur.

Quemadmodum ex metaphoris inter ſeſe connexis, ſine aliarum uocum miſtione, Aenigmata fiunt: ſic ex uerbis externis, ac peregrinis, relquisq; qualitatibus dictionum, de quibus diximus, gignitur Barbariſmus: nam quodam modo ex harum miſtione oritur, ſicuti ſatis patet, etiam me exempla non proferente.

Τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μηδὲ ταπεινόν, ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη· τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν.

Proinde ſicut illud non triuiale ac minime humile lingua, translatio, ornatus, cæteræq; dictæ ſpecies pariunt: ita proprium, perſpicuitatem.

Dictum eſt antè ſermonis ſummam uirtutem eſſe: ut ſimul ſit perſpicua, nec ſit humilis, perſpicuam quidem facit orationem dictio propria, ſed humilem: non ſatis eſt igitur unum conſequi, alterum non conficere poſſe: utrumq; enim inſit in oratione poëtica oportet. Ne igitur ſit humilis, metaphora, & reliquis partibus, ſeu qualitatibus opus eſt. Si igitur metaphoræ cum proprijs nominibus miſceantur: utrumq; aſſequemur: nam ſermo poëticus erit ſublimis & erectus, non autem plebeius, & humilis, additis translationibus. B *præterea erit perſpicuus ob uerborum proprietatem: nam ſi translationes ſolæ eſſent: ſermo eſſet obſcurus & ænigmaticus. Hæc eſt igitur præclara miſtio, quã in ſermone poëtico requirit Ariſtoteles, ut ſit aptus. afferam ego exemplum ex Homeri uerſu hoc.*

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον ὃς μάλα πολλά.

Dictio ἔννεπε compoſita, & figurata per additionem ν. dictio πολύτροπον duplex eſt, & prorſus poëtica. πολλὰ *pro* πολλῶς *mutationẽ præſefert: hæ ſunt qualitates in hoc uerſu, metaphora nulla, reliquæ omnes ꝓpriæ ſunt dictiones. Aptiſsima igitur miſtio. Afferã & aliud ex Vergilio, ut res apertior ſit.*

At regina graui iamdudum ſaucia cura
Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni.
Gentis honos. Multa uiri uirtus animo multusq; recurſat.

GRAVI CVRA SAVCIA. *metaphora eſt, ſeu analogia,* REGINA. *dictio propria, et reliquæ omnes.* VVLNVS ALIT VENIS *Metaphora, ſeu analogia etiam hæc. Cæco* IGNI. *Epitheton, &* μετάπλασις *dictionis: nam Cæcum poſuit pro obſcuro, et latente.* IGNI. *Analogia.* CARPITVR *metaphora.* VIRTVS VIRI. *& reliquæ omnes dictiones propriæ.* RECVRSAT *Metaphora. Sic igitur aptè miſtio fit in his uerſibus: & propterea ſermonem humilem non præſeferunt, quia metaphoras habent: perſpicuum tamen, quia propriæ ſunt dictiones intermiſtæ.*

οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ ἐπεκτάσεις, καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. διὰ μὲν τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

Cæterum non minimam conferre uidentur partem ad dictionis perſpicuitatem, & ad uulgare excludendum productiones, conciſiones nominúmque immutationes, quandoquidem id, quod præter uſum communem

A munem ſit, quatenus à proprio diuerſum eſt, illud minime plebeium efficit: quatenus uerò cum uſu communi conuenit, claritatem.

Potuiſſet quiſpiam mirari, cur Ariſtoteles ex octo qualitatibus prædictis metaphoram in primis oſtendiſſet magnam uim habere in oratione poëtica, ſi miſceatur proprijs nominibus: reliquas uerò qualitates quaſi inuſitatas, & parùm aptas prætermiſiſſet. ſtatuit igitur Ariſtotel. aliquam quoque uim in illis eſſe: nam ſi uerbum aliquod proferatur quod ſit ἀφῃρημένον, ut RVIT, *pro eruit: uel in quo ſit ἀποκοπὴ, ut illud,* ALTA MENTE REPOSTVM: *uel ἐπέκτασις, ut* INDVPERATORES, HVIVSCE, SICCINE: *uel ἐξαλλαγὴ, ut ſanguine* CRETVS: *uel* PRECVLAM PRO PERGVLAM, *de qua Quintilianus libro primo Capite quinto, neceſſe planè fuerit his figuris diſtinctam orationem ornatiorem uideri, nec humilem: ſed adnotandum has qualitates nonnullas poſſe eſſe, aut in alijs dictionibus, aut in ijſdem, in quibus etiam inſit proprietas. Si in diuerſis, patet talem eſſe miſtionẽ ut propria perſpicuitatem afferant: qualitates autem aliæ, aut additio, aut detractio, & reliquæ exornent ſermonem, efficiantq́; ne humilis, & plebeius ſit: ſi in ijſdem, ſeparatim hæc in una dictione conſideranda ſunt, ut illud Homeri libro primo Iliados.*

πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Ficta dictio eſt πολυφλοίσβοιο. præterea habet extenſionem, & eſt (ut Ariſtotelis utar uerbo) ἐκτεταμένον: nam πολυφλοίσβοιο pro πολυφλοίσβου ponitur, Sed in ijſdem dictionibus non fuerit proprietas, & metaphora ſimul: diuerſæ enim ſunt & altera alteram trudit. Notat Quintilianus libro primo in ueteribus libris Tragicorum ſe legiſſe MENE, *pro* ME, *quod eſt per additionem factum. Vergilius* PHAEton *protulit biſyllabum. hæ omnes in dictionibus mutationes quædam ſunt inter octo illas qualitates enumerandæ. Quatenus uerò ad id ſpectat, quod eſt in contextu, μὴ ταπεινὴν, καὶ σαφῆ, oportere eſſe orationem: locus eſt alter libro tertio Rhetoricorum, ubi Ariſtoteles idem explicat, & de tali miſtione facit mentionem, τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶν, ἀλλὰ πρέπουσαν. ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφὴς, οὐδ' ἂν σύντομος, ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει, καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει: ἂν μιχθῇ εὖ τὸ εἰωθὸς, καὶ τὸ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ*
B *πρέποντος. in quibus uerbis adnotandum ab Ariſtotele uocari τὸ εἰωθὸς uocabulum proprium, quia apud omnes eſt uulgò uſitatum: nam quod uſitatum non eſt, uocatur ab eodem ξενικόν.*

ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου, καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητὴν, οἷον, εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος· ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον, ἠτίχάρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα, καὶ οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον. τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ γελοῖον.

Quapropter errant non parum qui huiuſmodi dictionis genus accuſant, quiq́ Poëtam ipſum inceſſere audent, id quod priſcus Euclides fecit, quaſi facilè quis confingat: ſi ei, dum iambos conſcribat, in ipſa dictione nomina quantumlibet extendere liceat: quemadmodum. ἠτί χάειν εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα: & οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον. itaq; ridiculus eſſe apparet qui hoc dicendi modo uſus eſt.

Cum igitur talis miſtio ſermonem poëticum ornatiorem reddat: illi temerè uidentur feciſſe, qui huiuſmodi genus orationis reprehendere auſi ſunt, & improbare mutationes illas uarias, quas aptè diximus fieri in dictionibus per additionem, ablationem, interpoſitionem, et reliquas qualitates, quibus Homerus in primis uſus eſt in ſuo poëmate: Euclides olim poëta in ſuis iambis ob hoc ipſum acriter in Homerum inuectus fuit, taliq́; uſus eſt ratione. Atqui (inquit) facile fuerit cuiuis ſcribere poëma, ſi liceat dictioni addere, detrahere, & interſerere aliquid pro arbitratu: Hunc ſenſum peruertit Paccius in ſua uerſione, quia quæ referri ad dictum Euclidæ oportebat, retulit ad Ariſtotelem: ſed facile eſt totum illius erratum perſpicere, & aptius uertere, ſicuti nos declarauimus. Sed redeo ad Euclidem. uide quæſo hominis huius imprudentiam, & ſtoliditatem: in eo ipſo, in quo Homerum reprehendit, lapſus eſt: nam eodem genere orationis uſus eſt in ſuis Iambis in quo uarietates eiuſmodi eſſent: quod eo minus decet, quo Iambi magis ſimiles orationi

A *Præceptum dat hoc loco Ariſtoteles, quo docet, qua ratione aliquis cognoſcere poſſit, quantam uenuſtatem, lepôrem, & dignitatem in ſermone poëtico: & præſertim Heroicorum ſeu Epicorum poëtarũ (hi enim plurimum tranſlationibus, & alijs mutationibus utuntur,) habeat metaphora, uarietas nominũ, mutatio, additio, & reliquæ id genus qualitates. eſt autem huiuſmodi: ponderanda ſunt æqua lance nomina & conandum in metrum intrudere alia nomina, ubi prius alia erant collocata: tunc facilè perſpiciet quiuis quanti momenti ſit hoc potius, quam illo uti nomine. Paccius uerba illa* ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον *ita uertit, loco nominum ad menſuram in oratione comparatorũ. Sed* εἰς τὸ μέτρον, *debet uerti aliter, hoc eſt.* IN METRVM: *loquitur enim de metro Epicorũ poëtarum Ariſtoteles. Manuſcriptus liber Medicæus habet* ἀντιτιθεμένων, *quæ multo aptior lectio eſt. iubet enim Ariſtoteles loco priorum nominum, alia reponi in metris, ita ut metra non diſſoluantur. Sed adhuc apertius rem totam declarat. ſic. loco peregrinorum nominum, (inquit) & tranſlatorum, & aliarum dictionum, quæ uarietatem, ac mutationem propter aliquam ex illis octo qualitatibus præſeferãt, ponantur uocabula, & nomina propria: et tunc licebit cognoſcere uerißimũ eſſe, quòd à nobis dictum fuit. Affert uerò exemplum eiuſdem uerſus de eadẽ re prolati à duobus ſummis poetis Aeſchylo, & Euripide: uterq; enim in Philoctete exprimere uoluit, quomodo ulceribus paulatim carnes ipſius pedis abſumerentur. et Aeſchylus quidẽ ita inquit.*

φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός

Tranſlate quidem. nam ἐσθίειν *eſt edere, ſeu uorare. Sicuti etiam apud Latinos Vergilius locutus eſt de eadem re in lib. III. Georg.*

Artus ſacer ignis edebat.

Euripides autem eundem uerſum protulit, una tantum mutata dictione: nam ait.

φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας θοινᾶται ποδός

Tranſlatè quoq; & ipſe, ſicuti Aeſchylus: ſed aliquantò etiã magis. nam θοινᾶσθαι *quod eſt conuiuari, & epulari dixit, pro* ἐσθίειν: *ſicuti Vergil. quoq; lib. II. Aeneidos, quamuis de ſerpentib. loquatur, ait.*

Miſeros depaſcitur artus.

Homerus lib. XI. Odyſſ. de Polyphemo uorante loquens ait.

τῷ κέ οἱ ἐγκέφαλός γε διὰ σπέος ἄλλυδις ἄλλῃ

B θεινομένου ῥαίοιτο πρὸς οὔδει

Sed afferam ego ex Vergilio quoq; unum exemplum, ex quo cognoſci poßit, quantam in poëſi uim, & uenuſtatem habeat metaphora. nam ſi loco tranſlati uerbi proprium ponas, animaduertes orationem languere, humilemq; fieri. Verſus hic eſt lib. IIII. Aeneidos.

Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni:

Si tranſlata uerba mutes: locoq; ipſorum proferas propria: hoc modo. Affectionem amoris interiorẽ paulatim auget, & occulto conſumitur amore. Hinc Cic. libro de Or. III. non ſine cauſa improbat eorum exercitationem, qui Ennij narrationem aliquam ſibi proponentes, conabantur alijs uerbis exprimere eaſdem res. cum enim poëta ille optima quæq; uocabula tum propria, tum trãſlata occupaſſet: nullus uſus erat eius exercitationis: imò ex ea magnum capiebatur damnũ et incommodum, quòd deterioribus aſſueſcebant dictionibus.

καὶ νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἀειδὴς, εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μετατιθεὶς. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδὴς, καὶ δίφρον ἀεικέλλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τράπεζαν. δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς, μικράν τε τράπεζαν, καὶ τὸ ἴωνες βοόωσιν, ἴωνες κράζουσιν.

Ad hæc. Nunc antem paruus me exiſtens turpis ineptus: uerbi gratia: ſi quis afferens magis propria, id ineptus immutauerit: hoc pacto: Debilis informis me exiſtens exiguusq;: itemq;, Indignum currum, & exiguas dapes, dicatq; currum prauum, & prauas dapes: rurſusq; pro Iones uociferantur, Iones clamant.

Aliud affert ex Homero exemplum unius uerſus, in quo ſi tranſlata uerba mutes in propria: animaduertas humilem, ac ſordidam ferè orationem fieri. Verſus hic eſt lib. IX. Odyſſeæ. ubi Polyphemum facit conquerentem, ac ſimul indignantem, quòd Vlyſſes tam puſillo corpore ſibi uim intuliſſet.

ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, καὶ καλὸν ἐδέγμην

ii ἐνθάδ'

ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι, μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν. A
νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἄκικυς
ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

Legitur in hoc contextu Poët. ἀειδής. illic autem ſcribitur ἄκικυς. Verba tranſlata in hoc Homeri uerſu ſunt ὀλίγος, & οὐτιδανός, & ἀειδής. quæ ſi per propria uocabula referas, dicas paruus, imbecillus. alia ſunt in contextu exempla notiſſima ex homeri uerſibus. ἠϊόνες βοόωσιν. habent uulgati libri, atq; ita uertit Paccius, Iones uociferantur, ſed manuſcriptus habet ἠϊόνες βοόωσι ad littora enim clamor metaphorice à poëta refertur. reliqua patent, neq; egent mea interpretatione.

ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται, οἷον, τὸ δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ, δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ ἐγὼ δέ νιν, καὶ τὸ Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα: διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει.

Ariphrades prætereа, carpebat tragœdos, perinde ac in tragœdijs ſuis his uterentur, quæ in communi ſermone diceret nemo: ut δόμων ἄπο, pro ἀπὸ δόμων, id eſt domibus ab, pro ab domibus: & σέθεν pro σοῦ, id eſt ſui: & νιν pro αὐτὸν, id eſt ipſum: & Ἀχιλλέως πέρι pro περὶ Ἀχιλλέως, id eſt Achille de, pro de Achille, cæteraq; huiuſmodi: prorſus ignorans, quod hæc omnia dum proprium uitant, plebeiam interim dictionem effugiunt.

Ariphrades quoq; tragicos poëtas reprehendere ſolitus erat, quòd in ſuis uerſibus nonnullarum dictionum ordinem ſubuerterent in collocatione, præter conſuetudinem loquendi communem, quæ eſt inter homines, dum familiariter colloquuntur. hanc enim imitari debent pro uiribus non modo Comici poëtæ, ſed etiam tragici, qui ideò iambis (ut ſæpe dictum eſt) uſi ſunt, quia proximè accedunt ad uulgatam formam loquendi. Verum tam longè eos ab hac recedere dicebat Ariphrades, ut auderent aliquando ea proferre, B *quæ ne in uarietate quidē, & mutatione figurarū dictionis ſolent concedi: hoc enim intelligit per διάλεκτον. Vel (quod magis crediderim) communem, ac quotidianum ſermonem, quem inter ſe in communi conuictu homines habent: qualia ſunt hæc, δωμάτων ἄπο, Ἀχιλλέως πέρι, σέθεν, νιν, cum potius dicendum ſit ἀπὸ δωμάτων ex formula quotidiani ſermonis, & σοῦ, & αὐτόν. hæc ubiq; Tragœdias Euripidis, & Sophoclis legentibus occurrunt: non eſt igitur opus apponere exempla: reperiuntur quidem ſæpiſſime etiam apud Homerum, & alios Epicos: ſed his conceduntur: neque reprehendendi ſunt. ac ſanè tragicos tantum reprehendebat Ariphrades. Verum Ariſtoteles hac una ratione, quæ firmiſſima eſt, & uerißima tragicos poëtas tuetur, debent hi altius aliquantò inſurgere, quoniam imitantur res graues, & magnas. Quòd ſi proprijs tātum uterentur uocabulis, ex populari uſu ſumptis, communemq; formam loquendi, qua homines uulgò utuntur, prorſus humilis eſſet, ac pedeſtris illorum ſermo: maxime igitur opus eſt, ut adhibita uarietate, mutatione, additione, detractione, & reliquis dictionum formis ac qualitatibus ſermonem grauiorem, ſublimioremq; reddant. Quòd ſi hæc ſciuiſſet Ariphrades, nunquàm profectò tam temerè tragicos reprehendiſſet in hac re. Verbum illud ἐκωμῴδει cauillationem comicam ſignificat. qua li ſæpè conſueuerant comici poëtæ in tragicos uti. patet uero ex Ariſtophane. qui κωμῳδεῖ Euripidem.*

ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτταις: τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐα σημεῖόν ἐστι, τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι.

Cęterum magni negocij eſt in ſupradictis ſingulis à decenti non diſcedere, minimeq; abuti compoſitis nominibus, linguisq; : cum primis uerò decenter uti tranſlationibus, maxime eſt arduum, id quod unum non aliunde quæſitum ſit oportet, uerſatilisq; ingenij indolem præſeferat. Etenim recte quid transferre, ſimile aliquod illius contemplari eſt.

Difficile

A Difficile ait eſſe Ariſtot. omnibus illis poëtici ſermonis formis, ornamentisq; uti: nam neq; ubiq; , neq; ſemper, neq; omnibus locis, aut perſonis, aut rebus conueniunt: acri igitur iudicio opus eſt ad ſingula dijudicanda: ne inuenuſta, aut ridicula efficiatur oratio. ſed in primis difficile eſt aptè metaphoris uti: nã præterquàm quòd aptæ ut ſint, & conuenientes rebus, ad quas transferuntur (ex rerum enim analogia ſumuntur) oportet: debent quoq; ita in oratione collocari, ut cum ab una re translationem ducere cœperis, nõ in aliam deſinas longè diuerſam. de qua re copioſius loquitur Quintilianus. uerba in contextu ſunt hæc. τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. Mediceus liber manuſcriptus habet. πολὺ δὲ μέγιστον. Metaphoricum eſſe cum ait, intelligit, aptum eſſe ad metaphoras effingendas: ingenio enim acri opus eſt: nam cũ ex ſimilitudine, & analogia, quæ eſt inter res, ducantur: naturã omnium rerum, ac uim noſſe oportet, quaq; in re conueniant, & in qua non conueniant. ſæpe enim alia res maior altera: multæ ab omni parte ſimiles, & æquales: rurſus multæ quæ ſaltẽ ab aliqua parte ſibi reſpondent. hæc igitur, aliaq; quàm plurima diligenter ſunt perpendenda, ut aliquis aptè metaphoras confingat. Noſtra hac ætate putarim nihil utilius eſſe, quàm ex ueterum libris, qui dicendi laude floruerunt, omnes translationum formas, modosq; colligere, ac animo ita complecti, ut pro ſuis aliquis utatur, quando opus fuerit: periculum enim eſt, ſi ex ſe confingat, ne diſparem habeant analogiam, ne duriores ſint, ne minus cognitæ, ne inuſitatæ. Tota quippè uis ſermonis in proprijs, & translatis uerbis uerſatur. propria rerum uocabula, quæ uſitata ſint, percipere non admodum eſt difficile. Translationes igitur ſingulæ ſunt adnotandæ ac perpendendæ, quibus uti aliquis poſſit in ſcribendo: exornant enim nimirum orationem, humoq; attollunt, ac neſcio quomodo mobiliorem, uegetamq; magis efficiunt, ac neruoſiorem. Quod ſi Ciceronis translationes, & eorum, qui eadem ætate uixerunt, conferas cum illis, quibus uſi fuerunt ij, qui poſtea ſcripſere, iam labefactata, ac corrupta Romanorum lingua, ob infuſam peregrinitatem, uideas multũ diſcrepare, magisq; capiare illis, quàm his. Venuſtæ illæ ſunt, pares, ac conuenientes rebus, notæ, aptæ, ac ſuaues, remq; ob oculos ponunt, quaſi præſentem intuearis: hæ horridæ, obſoletæ, à rebus ignotis ductæ, diſpares. Verum de his hactenus, non enim hoc ad inſtitutum meum in præſentia pertinet. redeo igitur ad Ariſtotelis contextum. μεταφορικὸν εἶναι inquit hoc loco, ſicuti lib. Rhetor. 1. ἐνθυμηματικὸν εἶναι. hoc eſt eo eſſe habitu animi, ut facile quando opus fuerit, enthymemata proferas, & excogites, uel potius ijs abundes. M. Cicer. lib. de Orat. 3. in translatione dici non uult, Ingentes cœli fornices, quia diſsimile eſt: nec Charybdim bonorum, quia longè repetitum: nec Stercus curiæ
B Glauciam, quia deforme: nec Tempeſtatem comeſſationis, quia maius: neq; Pupillũ ſenatum mortuo Catone, quia durius. Verecundam enim in primis eſſe decet translationem, quia irrepit in alienum locum. Maximi igitur, acutiſsimiq; ingenij eſt, translationes aptè confingere, quia intueri oportet ſimilia, quæ qui dignoſcit, facilè metaphoram inde ducit. Ariſt. lib. 3. Rhet. καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστι παρ' ἄλλου. innuens noſtro ingenio metaphoras poſſe excogitari.

Τῶν δὲ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα, ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσεται. ἔστι δὲ τὰ τοιοῦτα τὸ κύριον, καὶ μεταφορὰ, καὶ κόσμος.

Duplicia uerò nomina ut maximũ in modũ Dithyrambis quadrãt, ſic Heroicis linguarũ uarietas, Iambicisq; translationes, quanquã Heroicis quidẽ ſupradicta omnia ualde uſui ſunt. Iambicis uerò quòd maxime colloquia æmulentur, cuncta illa cõueniunt nomina, quibus ritè quis in ipſo ſermone utatur, ſunt autem hæc propria: metaphorica: ornata.

Poſtquàm ſatis Ariſt. de octo qualitatibus nominũ, ac de illarũ apta miſtione diſſeruit, dijudicat, quæ ad quos poëtas potiſsimum ſpectent, ut quid huius, quid illius magis ſit proprium cognoſcamus: quidq; alter ab altero, cum opus fuerit, mutuetur. Duplicia, compoſitaq; nomina Dithyrambicis poëtis conueniunt, ſicuti etiam Ariſtot. lib. 3. Rhet. docet, & nos alibi locum explicauimus: non quidem quòd his nominibus alijs poëtis ſit interdictum, ſed quia ad illos maximè pertinent. Orationi quippè ſolutæ quam minimum cõueniunt: idq; docet Ariſt. lib. 3. Rhet. ubi de primo genere ψυχρῶν agit, his uerbis. τὰ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνονται κατὰ τὴν λέξιν ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασι. οἷον Λυκόφρων οὐρανὸν πολυπρόσωπον τῆς μεγαλοκορύφου γῆς. ſed quod uitium in oratione ſoluta eſt, ſumma eſt laus in uerſu, præſertim dithyram-

 A

bico: huiuſmodi enim poëſis cantilenis, harmonia, numeriſq́; & ſaltationibus erat referta: de qua re copioſe Dionyſ. Halicarn. in libro περὶ συνθέσεως, ubi ait, οἱ δέ γε διθυραμβοποιοὶ καὶ τοὺς τρόπους μετέβαλλον, Δωρίους τε, καὶ Φρυγίους, καὶ Λυδίους ἐν τῷ αὐτῷ ἄσματι ποιοῦντες· καὶ τὰς μελῳδίας ἐξήλλαττον, τότε μὲν ἐναρμονίους ποιοῦντες, τότε δὲ χρωματικάς, τότε δὲ διατόνους· καὶ τοῖς ῥυθμοῖς κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἐνεξουσιάζοντες διετέλουν. Reliqua illic legi poſſunt. γλῶτται (nã ſub his quæ contineantur, ſuperius expoſuimus) Heroicis poëtis, ſeu Epicos malis appellare, conueniunt, de qua re poſtea uberius ſuo loco agemus. Translationes autem Iambicis: Ariſt. lib. Rhet. 3. idem refert. αἱ μὲν γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς. σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθαδες: μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις, τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. Verumtamen, & ſi hæc ita ſunt diſtinguenda, ſinguliſq́; ſingula aſsignanda: ſciendum tamen Heroico carmini non γλώττας tantũ adaptari, ſed etiam translationes, & duplicia, compoſitaq́; omnia. Et rurſus Iambico competere trãslationes, quia etiam in communi, quotidianoq́; ſermone translationibus utimur: & ſi non admodum elatis, & turgidis. Iambicus aũt poëta ſectatur quotidianum loquendi genus, (hoc enim ſignificauit Ariſt. cum ait διὰ τὸ μάλιστα τὴν λέξιν μιμεῖσθαι) uti iam ſæpe diximus: nõ tamen recipiet, eadem de cauſa, Iambicum poëma compoſita nomina, ſicuti paulò ante demonſtrauimus, ubi Euclidem poëtam reprehendebat. Sed Iambicum etiam κόσμον, quæ una inter octo qualitates enumerata fuit, recipiet: nam ornari plurimum uult eiuſmodi poëma. Quare ſummatim ut colligam, tres hæ qualitates communes omnibus ſunt. Translatio. Ornatus. Proprietas. Eæ qualitates quæ continentur ταῖς γλώτταις, Epicorum propriæ ſunt, aliquæ etiam tragicorum. Duplicia nomina, tragicis, Epicis, Dithyrambiciſq́; conueniunt, ſed Dithyrambicis in primis. Poſsit fortaſſe mirari aliquis cur hoc loco de Comicis nullam mẽtionem fecerit: ſed putarim ideò factum, quia altero libro, qui perijt, ac deſideratur à nobis, copioſe, quicquid ad eos ſpectabat, perſecutus fuit.

Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

De tragœdia igitur. deq́; ad actionem accommodata imitatione, ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

Poſtquàm Ariſt. de fabula, de morib. de ſentẽtia, de dictione, quæ partes erãt tragici poëmatis, copioſe egit, epilogo utitur ſicuti patet. apte autẽ ſunt illa appoſita uerba περὶ τῆς μιμήσεως τῆς ἐν τῷ πράττειν: B 3
nam cum uaria ſit imitandi ratio, uti ſuperius declaratum fuit, apud poëtas in unoquoq; poëmatũ genere tragœdia imitatur agentes homines, effertq́; eos ſpectatoribus in Theatro tanquàm agẽtes. quod propriũ eſt omnium Dramaticorum poëmatum: ſicuti comœdiæ, & reliquorũ. Atq; ob id differunt ab Epopœia, & alijs. Sed mirari poſsit fortaſſe hoc loco aliquis, & ſimul accuſare Ariſt. qui, cũ ab initio ſibi propoſuiſſet ſex tragœdiæ partes, de duabus nihil dixerit: de APPARATV ſcilicet et MELODIA. Verũ puto de apparatu Ariſtot. non meminiſſe, quia ad alios artifices pertinebat, non ad poëtam: quæ duo ſuperius innuit, cum ait. ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς, ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη, τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί. Præterea prætermiſiſſe diſputationem de MELODIA, quod ſatis eſſet res tota per ſe cognita: ut ipſemet ſuperius ait: μελοποιΐα δὲ φανερὰν δύναμιν ἔχει πᾶσαν, quodq́; alterius eſſet artis propria, ſicuti ſatis notũ eſt: nam quod antè à me dictũ fuit, ueteres poëtæ cum Dramata ſcripſiſſent, ſi ea recitari uellent, neceſſe erat, ut ſaltatores, & cantores adhiberent, qui ad idipſum accommodatam ſaltationem, & harmoniã perdiſcebant: erant enim apud eos inſignes, peritiq́; ὀρχηστοδιδάσκαλοι, de quibus ſatis multa ſuperius locuti fuimus. Sed addo quiddam ex Plut. in lib. περὶ μουσικῆς, ubi ait. τὸ γὰρ παλαιὸν ἕως εἰς Μελανιππίδην τὸν τῶν διθυράμβων ποιητὴν συμβεβήκει τοὺς αὐλητὰς παρὰ τῶν ποιητῶν λαμβάνειν τοὺς μισθοὺς, πρωταγωνιστούσης δηλονότι τῆς ποιήσεως, τῶν δ' αὐλητῶν ὑπηρετούντων τοῖς διδασκάλοις. Verum ſi quis ſcire uelit, quali melodia ueteres in tragœdijs uterentur, declarat idem Plutarchus in eodem libro his uerbis. καὶ ἡ μιξολύδιος δὲ παθητική τις ἐστι, τραγῳδίαις ἁρμόζουσα. Ἀριστόξενος δέ φησι Σαπφὼ πρώτην εὕρασθαι τὴν μιξολυδιστὶ, παρ' ἧς τοὺς τραγῳδοποιοὺς μαθεῖν, λαβόντας γοῦν αὐτοὺς συζεῦξαι τῇ δωριστὶ, ἐπεὶ ἡ μὲν τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ ἀξιωματικὸν ἀποδίδωσιν, ἡ δὲ τὸ παθητικόν: μέμικται δὲ διὰ τούτων ἡ τραγῳδία. Plato huiuſmodi genus Melodiæ exagitat in libris de legib. Ideo Plutar. ibidẽ inquit, τούτων δὲ τῶν ἁρμονιῶν τῆς μὲν θρηνῳδικῆς οὔσης, τῆς δὲ ἐκλελυμένης, εἰκότως ὁ Πλάτων παραιτησάμενος αὐτὰς, τὴν δωριστὶ, ὡς πολεμικοῖς ἀνδράσιν ἁρμόζουσαν εἵλετο, οὐ μὰ Δία ἀγνοήσας, ὥς Ἀριστόξενος φησίν, ὅτι καὶ ἐν ἐκείναις τι χρήσιμον ἦν πρὸς πολιτείας φυλακήν. Paulò poſt. ἀλλὰ μὴν καὶ τραγικοὶ οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ δωρίου τρόπου ἐμελῳδήκασι-

περὶ

A Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δραματικοὺς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην, καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον, ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν, δῆλον.

De narratiua uero & per numeros imitatione, quod ipſe quoque fabulæ, non ſecus ac in Tragœdijs actus: conſiſtere debeant: pariterq́ circa unam, eamqúe integram atque perfectam actionem uerſari, principio ſcilicet, medio: fineqúe conſtantem, à qua ſanè, uelut ab integro quopiam animali, uoluptas quædam peculiaris proficiſcatur, omnino manifeſtum eſt.

Hæc ita uertit Paccius. Sed prima illa uerba ego ſic uertenda aptius puto, & apertius. De Narratiua autem Poëſi & imitatrice per metrum, quòd in ea fabulas, ſicuti in tragœdijs, conſtituere Dramaticas oportet. Varijs modis Epopœiam deſcribit Ariſtot. nam Paulò antè ait, περὶ μὲν οὖν τῆς ἐξαμέτρου μιμητικῆς. (meus manuſcriptus liber habet τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς.) Alibi quoq; περὶ τοὺς λόγους, ἢ ψιλομετρίαν. Vocat Epopœiā διηγηματικὴν duabus, opinor, de cauſis, tum, quia Poëta ipſe narrat: tum quia aliquis diuerſas ſuſcipiens perſonas, modò huius, modò illius referens ſermones inducitur. hoc uerò ab Ariſtotele uocatur ἀπαγγελία, quæ propria eſt huius poëmatis: quamuis nō in omni poëſi Heroica ἀπαγγελία eſt. neq; enim in Iliade, ſicuti patet, cuius rei declarationem afferam poſtea commodiore loco. Enumerat etiam Ariſtot. in contextu ea, quæ communia ſunt Epopœiæ cum tragœdia. Oritur hoc loco dubitatio ex uerbis Ariſtot. quæ ſunt in contextu. cum ait. oportere fabulas in Epopœia Dramaticas eſſe: non enim uidetur hoc uerum, quia in tragœdia exprimuntur perſonæ, tanquàm ipſæ agentes tunc eam actionē, cuius eſt imitatio. In Epopœia autem Poëta interloquitur, & narrat ipſos dixiſſe, aut egiſſe. adeò, ut Poëta ipſe uideatur induere diuerſas perſonas, quæ tamen illic non ſunt in recitatione, ſicuti in tragœdia. Ve-
B *rum reſpondendum putarim: quamuis hæc uera ſint, eſſe tamen fabulas Dramaticas etiam in Epopœia: ſi quis enim, ſublata perſona poëtæ, qui interloquitur, & narrat, uoluerit in ſcenam producere aliquod Drama Epicum, facilè quidem id poſſit efficere: ex quo Dramaticum apparebit poëma, non ſecus ac tragœdia: neq; aliud eſt impedimento, quo minus totum poſſit in ſcenam produci recitandum, quàm longum temporis interuallum, quod eſt in Epopœia non unius tantum diei, & noctis, ſed plurium dierum, menſium, & annorum: cum tragœdiæ imitationem neceſſe ſit confici periodo, ſeu circuitu unius Solis, uti antè declaratum fuit. Refert Euſtathius Homeri interpres particulam aliquam Iliados, & Odyſſeæ olim in ſcena ab hiſtrionibus recitari ſolitam. & Plato in Ione, ubi de Rhapſodis plurima loquitur. Ob hoc igitur diſcrepat Epopœia à tragœdia, quòd hæc tota referri ſimul poteſt in ſcena, & repreſentari: Epopœia aūt non poteſt propter longitudinem fabulæ, & longiſſimum temporis interuallum: Dramaticum tamen eſt & hoc poëmatis genus, ſicuti illud. Alterum quoq; commune habet Epopœia cum tragœdia: Eſt autem hoc: Epopœia etiam ipſa unam, totam, ac perfectam complectitur actionem. quod declarat Ariſt. allata ſimilitudine animalis. ſic. ἵν' ὥσπερ ζῷον ἐν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν, inſtar animalis alicuius quod cū ab omni parte ſit integrū, pulchrū eſt, et ſpectantibus affert uoluptatem. eſt aūt inter fabulā, et animal aptiſſima analogia. Animal ἓν Fabula μία. Animal ὅλον. Fabula ὅλη. Animal τέλειον. Fabula τελεία. Hæc uero ſuperius cum de tragœdia loquebamur, ſatis à me declarata fuerunt: ideo non repetenda exiſtimo. Vnum tantum addo, quod eſt animaduerſione dignum: hac ſimilitudine ducta ab animali utitur etiam alibi Ariſtot. lib. de Cœlo. 2. ubi ait orbem eſſe inſtar animalis: quia ſex illas habet differentias, & notas diſcrepantes, ſicuti homo, reliquaq; animalia: quæ ſunt: Supra, infra, ante, poſt dextrum, ſiniſtrum latus: quæ declarans inquit Auerroes: Totus enim orbis eſt quaſi unum animal et iſte motus cœli localis, eſt quaſi motus localis in animalibus. & alij motus, qui ſunt in orbibus ſunt ſicuti motus particulares, qui ſunt in mēbris animaliū.*

καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι. ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα, ἢ πλείους ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα.

Itemq́ quod hiſtorijs uſitatis diſsimiles eſſe debeant, quæ quidem non unius tantum actionis præbeant notitiam: neceſſe eſt: ſed tempo-

ris unius, omnium ſanè, quæcunque in eo tam circa unum, quam plures contigere, eodem ſcilicet modo, quo ſingula quæque inter ſe (ut caſu euenit) ſe habent. A

Hæc ita uertit Paccius. Sed non ſatis apertè nonnulla. Ego igitur ſic uertenda puto: Complectens quæcunq; eo tempore acciderunt, quæ uerſantur uel circa unum hominem, uel plures, quorum ſingula fortuitò inter ſe connexionem habent, qui alterum ex altero non pendet. Connectuntur autem cum ſuperioribus. Sic. Quoniam dixerat Ariſtoteles Epopœiam eſſe poëſin διηγηματικὴν, ne quis crederet ideò eam eſſe ſimilem hiſtoriæ, oſtendit quomodo differat ab hiſtoria: monetq; interim eſſe cauendum, ne hiſtoriæ ſimilis fiat: Hiſtoria perſequitur actiones, & res geſtas hominum: aut plurium, aut unius. ut Periclis, Alcibiadis, Cæſaris, ut Romanorum, Athenienſium: Poëſis unam debet perſequi. Non negarim tamen Hiſtoriam aliquando unam tantùm perſequi actionem unius: qualis eſt coniuratio Catilinæ à Saluſtio deſcripta: uerùm plerunq; plures actiones perſequitur hiſtoria. Quatenus uerò in cōtextu ait Ariſtoteles VNVM TEMPVS, *ſignificauit multas actiones diuerſas: neceſſe eſt enim, ut interuallo. XX. annorum, multa fiant, contingantq; diuerſa, quæ geſta ſint ab uno uel à pluribus: ut puta à Romanis. Quorum unumquodq; ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. debent hæ dictiones uerti, ut ſuperius docuimus: ſenſus enim eſt. Rerum, quæ fiunt, et geruntur, alias fortuitum inter ſe ordinem habere: alias non fortuitum. Fortuitum habent ordinem ea, quæ diſſimilia inter ſe ſunt, neq; alterum alterius cauſa ſit: neq; alterum ex altero pendet, neq; reſpiciunt ad eundem finem, & exitum. exempli cauſa. Cicero* PROCOS. *in Cilicia. Idem Romam reuerſus fauet Pompeio. Cæſar in Gallia bellum gerit: Idem contra Pompeium ducit exercitum, non fortuitum ordinem, ſed certum & connexum habent ea, quæ eundem reſpiciunt finem: & mutuò cohærent. Ariſtoteles libro Rhetoric. II. ſub finem ferè, ubi de apparētibus locis enthymematum agit: ſtatuit locum* HOC PER HOC, *& alterum quem appellat* HOC POST HOC. *prius illud exemplum connexionem rerum quæ ſunt eiuſdem naturæ, habet poſterius ordinem tantum rerum diuerſarum, & ſeparatarū, ſæpe uerò oratores propter affinitatem horum locorum fucum faciunt. ut illic docet Ariſtoteles. Ordo igitur de quo loquimur eſt* HOC PER HOC: *cuius exemplum hoc fuerit. Cicero pugnat contra Parthos. Cicero triumphum petit. Vel Cæſar fert legem agrariam de agro Campano. Cæſar non dimittit exercitum. Cæſar pugnat contra remp. Cæſar potitur imperio. Ordo hic μετάλληλος eſt. ſic enim ſuperius uocabat Ariſtoteles) exemplum quatenus ad poëſin propius ſpectat, ſumi poteſt ex Aeneide Vergiliana, in qua una actio eſt: & tametſi plures eſſe uidentur, illi tamen uni ſubſeruiunt: talem enim naturam habent Epiſodia de quibus antè copioſe locuti fuimus, Ariſtoteles in libro Prædicamentorum, ubi loquitur de* QVANTITATE, *alia dicit eſſe, quæ conſtant ex particulis inter ſe ſitum certum, & collocationem connexam habentibus: alia uerò ex non habentibus ſitum inter ſe cohærentem partium. Illorum exemplum eſt. Linea. circulus triangulus, nam licet in his perſpicere πῆ ἕκαστον κεῖται, καὶ ποῖα συνάπτει πρὸς ἄλληλα. Horum uerò exemplum eſt. Numerus, tempus. nam particulæ horum non cohærent. dicas igitur in huiuſmodi magis τινὰ τάξιν, quàm θέσιν. nam in numero (inquit Ariſtoteles) τὸ ἓν πρότερον ἀριθμεῖται τῶν δύο, καὶ τὰ δύο τῶν τριῶν, καὶ οὕτω τάξιν τινὰ, ἂν ἔχοι, θέσιν δὲ οὐ πάνυ λάβοις ἄν Paulò poſt de actionibus loquens ait. ἡ δὲ πρᾶξις μακρά τῷ γε τὸν χρόνον πλείω εἶναι, καὶ ἡ κίνησις πολλὴ. Si igitur aliquis explicare uoluerit πόση τις ἡ πρᾶξις ἐστὶ τῷ χρόνῳ ὁριεῖ ἐνιαυσιαίαν, ἢ οὕτω πως. ex his ſatis patet quod uolumus: nam actio poëtica & ſi ex pluribus partibus conſtat, quia tamen coniunctæ ſunt cū illa propter μεταλληλίαν, dicitur habere θέσιν. quā ego paulò ante ordinem appellabā certum, & connexum. Hiſtoricæ autem actiones quia diuerſæ ſunt, non habent θέσιν, ſed τάξιν, quem ego ordinem fortuitum uocabā, ſeu diſiunctum. Differt igitur hiſtoria à poëſi quòd hiſtoria ordinem illum in perſequendis rerum narrationibus geſtarum ſectatur, quem diſiunctum dicimus ac fortuitum, ſeu ab Ariſtotele uocatum τάξιν. res enim quas narrat diſſimiles ſunt, ſeparatæ, ac diuerſæ. Poëſis uero longè ſecus facit: nam perſequitur connexam ſeriem, atq; propter affinitatem actionum ex multis unam conſtituit: ſicuti perſpicere licet in Iliade. & Odyſſea Homeri: & Aeneide Vergilij.* B

ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον, μετὰ θατέρου. ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος.

Verbi cauſa: circa idem tempus nauale bellum in Salamine, præliumq;

A lium& Carthaginienſium in Sicilia, quæ minime quidem in eundem exitum ſpectant, ita quoq; in inſequentibus temporibus, dum alterum interdum poſt alterum fit, quibus unus non eſt exitus.

Parùm aptè nonnulla uertit Paccius: nam ubi ait VERBI CAVSA, *in Græco contextu ſcribitur* ὥσπερ γὰρ. *hoc eſt. Quemadmodum enim. Rurſus ubi uertit temporibus deinceps inſequentibus, Græca uerba ſunt,* ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις. *Prætermiſit Paccius illam dictionem* ἐφεξῆς, *quæ hoc loco magnam habet uim: ſed iam declaro contextum. Similitudinem affert Ariſt. per quã uult ſuperius dicta cõprobare: eſt autẽ ab iiſdẽ rebus geſtis ducta ſimilitudo. ſic. Res geſtæ in hiſtorijs duplici modo diuerſæ appellantur, aut quæ à diuerſis hominibus, & populis in diuerſis locis aguntur, & ſi eodem tempore: aut quæ ab iiſdem hominibus, & populis, altera poſt alteram: ſed non reſpiciunt eundẽ finem: ſicuti perſpici poteſt ex allatis exemplis. Hunc duplicem ordinem, & modum ſcribendi ſecuti ſunt hiſtorici ueteres. Priorem quidem ſecutus eſt apud Græcos Polybius, qui quæ eadem ætate gerebantur à diuerſis populis diuerſis in locis, ſimul explicat: Diodorus autem Siculus, Arrianus, Q. Curtius poſteriorem modũ ſecuti ſunt in ſcribendis rebus geſtis Alexandri magni: Liuius quoq; Romanorũ. Cum igitur duplex hæc ſit ratio diuerſitatis, ac diſcrepantiæ rerũ geſtarũ: talis profertur ab Ariſtotele ſimilitudo. Quemadmodũ (inquit) eodẽ tẽpore olim in diuerſis locis pugnatũ eſt ab Athenienſibus contra Barbaros apud Salamina, à Carthaginienſibus quoq; in Sicilia, & tantum diuerſa, ac diſcrepantia hæc ſunt: ita etiam contingit, ut deinceps per idem tempus alterum poſt alterum ab eodem, ſeu ab iiſdem fiat: & tamen erunt diuerſa. Diodorus Siculus refert eadẽ hora pugnatum in Italia inter Tarentinos, & Lucanos, duce Archidamo Rege Tarentinorũ: & in Græcia à Philippo cõtrà Athenienſes, & Thebanos apud Cheroneã. Sed omiſsis exemplis redeo ad rẽ, de qua agitur in præſentia. Ad conſtituendã actionem unã ex pluribus, opus eſt demonſtrare exitũ, & finẽ eundẽ ad quẽ referantur: ſi enim finis hic nõ fuerit propoſitus nihilo minus erũt diuerſæ, ac ſi à diuerſis hominibus in diuerſis gerantur locis. De prælio apud Salamina meminit Plutarchus in eo lib. qui inſcribitur* πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. *his uerbis.* τὴν δὲ ἕκτην ἐπὶ δέκα τοῦ μουνυχιῶνος ἀρτέμιδι καθιέρωσαν ἐν ᾗ τοῖς ἕλλησι περὶ σαλαμῖνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ θεὸς πανσέληνος. *Plato quoq; lib. 3. de Legibus* σχεδὸν γὰρ δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο δάτις περσικὸν στόλον ἄγων. *Idem Plato libro quarto de Legibus.*
B ἀλλὰ μὴν ὦ ξένε τήν γε περὶ σαλαμῖνα ναυμαχίαν τῶν ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένην ἡμεῖς γε οἱ κρῆτες τὴν ἑλλάδα φαμὲν σῶσαι: *in eo enim prælio Xerxes à Themiſtocle uictus fuit.*

Σχεδὸν δ' οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. διὸ ὥσπερ εἴπομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν, καὶ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ, νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον, νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν

Id quod ferè poëtarum non pauci efficere ſolent. Quamobrem, quemadmodum ſuperius diximus, ob id etiam præ cæteris diuinus Homerus uideri iure debet, quòd bellum quidem alioqui principio, medio, fineq; conſtans totum ſcribere minimè eſt aggreſſus. ſiquidem uel nimis magnum euaſurum, atq; adeò perceptu difficile exiſtimauit: uel, ſi ad iuſtam magnitudinem perſtrinxiſſet, inculcatum nimia uarietate futurum. Nũc uerò eius rectè una duntaxat parte ſuſcepta, pluribus in ea Epiſodijs uſus eſt, ſicuti nauium catalogo, alijsq; Epiſodijs: quibus poëſin ipſam locupletiſſimam reddit.

Poſtquàm Ariſtoteles declarauit proprium poëſcos eſſe complecti unam tantum actionem, atq; expoſuit qualis ſit una, & ſimplex actio: reprehendit imperitos poëtas quoſdam, qui totum hoc artificium ignorantes, proponebant ſibi deſcribendas multiplices actiones, ac diuerſas, more hiſtoricorũ, qui latius, fuſiusq; omnia perſequuntur, quæ fuerint geſta ſpatio multorum annorum. Hoc uitio, ni fallor, laborauit

A

apud Nos Lucanus in deſcribendo Cæſaris, & Pompeij ciuili bello: Sillius quoq; Italicus in Punico: & fortaſſe etiam Valerius Flac. in Argonauticis: & Apollon. apud Græcos in iiſdē explicandis. nā & ſi Dramaticum confecerunt poëma, ſicuti decet, & unam actionem complexi ſunt: ordine tamen uſi fuerunt, qui magis Hiſtorico, quàm poëtæ conueniat: ſed de hac re alibi diligentius, & copioſius. Homerum igitur extollit hoc loco Ariſtoteles, ſicuti ubiq; facit, diuinumq; appellat (quemadmodum & Dionyſius in lib. περὶ συνθέσεως δαιμονιώτατον) uel propter hoc unum, quòd cum Troianum bellum eſſet deſcripturus: animaduertit, quomodo hic ſibi eſſet uitandus ſcopulus, ne ſimilis hiſtorico alicui uideretur, ſi ordinem rerum geſtarum ſeruaſſet in ſcribendo. id enim ſi feciſſet, neceſſario non unam, ſed multas actiones fuiſſet perſecutus, quæ & ſi ad unum reſpiciunt finem, & multiplices ideò uideri non poſſunt, tamen, quia ita intextæ nō ſunt, ut una appareat actio primaria, et illæ, quæ præter hanc ſunt conficiant Epiſodia: longè abſunt ab artificio poëtarum, quod requirimus. Poterat quidem, ſi uoluiſſet, totum deſcribere Troianum bellum, nā conſtabat principio, medio, & fine, ſpatioq; decem annorum fuerat confectum. Sed aliam inijt rationem plenißimam artificij. Duplicem uerò affert cauſam Ariſtoteles, cur id ab Homero non ſit factum: Prior eſt, quoniam nimis magnum fuiſſet opus exorſus, et ideò, ſi totum confeciſſet, nō potuiſſet uno intuitu comprehendi: quod in primis requirit Ariſtoteles, ſicuti etiam ſuperius eſt ſæpè dictum copioſe, ducta à corporibus magnis, atq; paruis ſimilitudine. μέγεθος εὐσύνοπτον appellauit in periodo, libro tertio Rhetoricorum. Altera cauſa eſt: quòd etiam ſi Homerus longißimum poëma producere uoluiſſet ad iuſtam magnitudinē, incidiſſet tamē in aliud uitium lōgè fortaſſe maius: quoniam coactus fuiſſet pertexere opus inculcatum nimia rerum uarietate, neq; apte potuiſſet ſingula explicare (ſicuti decet) ſub Dramatica forma. Sed poßit fortaſſe admirari hoc loco aliquis, cur hæc ab Ariſtotele dicantur: cum ab Hiſtoricis res geſtæ plurimorum annorum longè breuiore libello concludantur. Verùm ſciendum, Hiſtoricos non adhibere Dramaticum ſermonem, ſicuti poëta: facit enim Drama, ut Poëma aliquod in immenſam excreſcat magnitudinem. Quamobrem Homerus unam ſuſcepit particulam belli Troiani, & ex eo unam ueluti quandam confecit actionem: ea fuit, Ira Achillis, quæ quamdiu perdurauit, multa mala Græcis infligebantur. Vt primum uerò reſtincta eſt ob Patrocli mortem, uictoriam Græcis peperit. Hinc extitit artificium illud præclarum, quod quærimus in Epopœia, actionis unius conficiundæ: hinc extitit ordo planè admirabilis, dißimilis ordini Hiſtoricorum. Sed quia actio illa, quam ſibi propoſuerat Homerus, erat exilis, & breuis eam amplificauit multis Epiſodijs. Vnum Epiſodium recenſet Ariſtoteles, exempli gratia. NAVIVM *Catalogum. Hoc Epiſodium fit ſub finem libri ſecundi, arrepta hac occaſione. Iupiter Agamemnonem in ſomnis monuerat, ut Græcos in aciem educeret: id factum eſt ſuadentibus Vlyſſe, & Neſtore. educuntur: enumerat igitur Homerus duces, & naues. Tertius liber habet Epiſodium Paridis pugnantis ſingulari certamine cū Menelao, ſpectante Helena. Quartus liber Epiſodium continet, concionem Deorum de expugnando Ilio. His, atq; alijs multis Epiſodijs totam Iliada adauxit, ac pulcherrimè exornauit: ut iam facilè poßit unusquisq; intueri, qua ratione ſit ſcribendum poëma Heroicum. Nec dißimili ratione uſus eſt Vergilius, de quo fortaſſe poſtea.*

B

» Οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυ-
» μερῆ, οἷον, ὁ τὰ κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν ἰλιάδα.
» Alij uero circa uirum unum, tempusq; duntaxat unum uerſantur: ſed
» actionem ipſam multimembrem conſtituunt: quemadmodum, qui Cy-
» priaca, & Iliadem paruam conſcripſit.

» *Alij non intelligentes rationem & artificium Epici poëmatis, unius uiri res geſtas omnes perſecuti*
» *ſunt, aut quæ uno aliquo tempore, ac ſpatio plurimorum annorum fuerint confectæ. Actionem igitur in*
» *ſuo poëmate non unam, ſed multiplicem, ac diuerſam conſtituerunt, eo, quo dictum eſt antè à me, modo. At*
» *que hoc uitio laborauit is, qui Cypriaca ſcripſit. Athenæus libro octauo ait,* καὶ ὅτι ὁ τὰ κύπρια ποιήσας ἔπη, εἴτε κύπριός τις ἐστὶν ἢ στασῖνος, ἢ ὅστις δήποτε χαίρει ὀνομαζόμενος, τὴν νέμεσιν ποιεῖ διωκομένην ὑπὸ διός, καὶ εἰς ἰχθὺν μεταμορφωμένην διὰ τούτων.

τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην ἑλένην τέκε θαῦμα βροτοῖσι
τήν ποτε καλλίκομος Νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα. *Et quæ ſequuntur.*

Nam uerſus aliquot recenſet ex eo poëmate: quos legat illic, qui uolet: perlepidi enim ſunt, & elegantes. Iliados paruæ authorē nominat Pauſanias in Laconicis. ubi ait. μαχάονα δὲ ὑπὸ εὐρυπύλου τοῦ τηλέφου τελευτῆσαί φησιν ὁ τὰ ἔπη ποιήσας τὴν μικρὰν ἰλιάδα. *Herodotus quidē, in Hom. uita ait,*

ab ipſo

A ab ipſo Homero Iliadem paruam conſcriptam, priuſquàm alteram magnam ſcriberet, his uerbis. διατρίβων δὲ παρὰ θεστορίδῃ ποιεῖ ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω. ἧς ἡ ἀρχή.

ἴλιον ἀείδω. Et quæ ſequuntur.

Paulò poſt, καὶ τὴν καλουμένην φωκαΐδα, ἥν φασιν οἱ φωκαεῖς ὅμηρον παρ' αὐτοῖς ποιῆσαι. quod ſi uerum eſt, nimirum non uidetur artificij poëtici peritus ab initio fuiſſe Homerus, cum hæc ſcriberet. Paulo poſt idem Herodotus ait, ἐς μὲν ἰλιάδα τὴν μεγάλην ἐρχθεία μεγαλύνων ἐν νεῶν καταλόγῳ. in quib. uerbis uideas nominari Iliadē magnā, ut differre ſciamus ab altera, quæ parua uocatur. Scribit Suidas Syagrium antiquiſſimum poëtam antè Homerum Iliadem ſcripſiſſe, et Homero non ſatis æquum ſe præbuiſſe. Præterea idem teſtatur Corianum Ilienſem, adhuc uigente eo bello Iliadem ſcripſiſſe, nam poſt expugnationem Ilij CLXVIII. annos natus eſt Homerus, ut ſcribit Herodotus. τῶν δὲ τρωϊκῶν ὕστερον γέγονεν ὅμηρος ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα ὀκτώ.

Τοιγαροῦν ἐκ μὲν ἰλιάδος, καὶ ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι: ἐκ δὲ κυπρίων πολλαί. καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς ἰλιάδος πλέον ὀκτὼ, οἷον ὅπλων κρίσις. φιλοκτήτης, νεοπτόλεμος, εὐρύπυλος, πτωχεία, λάκαινα, ἰλίου πέρσις, καὶ ἀπόπλους, καὶ σίνων, καὶ τρῳάδες.

Verumenimuerò Ilias ſimul, atq; Odyſſea una tantum Tragœdia, duabus ad ſummum claudi poſſunt: contrà Cyprica, non niſi pluribus, tum parua Ilias ex octo amplius conſtat: ut ſunt Armorum iudicium, Philoctetes, Neptolemus, Eurypylus, Emendicatio, Lacæna, Ilij excidium, Reditus, Sinon: Troiades.

Hæc ita uertit Pacius. Verumenimuerò Ilias ſimul, atq; Odyſſea una tantum tragœdia duabus ad ſummum conſtat. Verba Græca ita ſonant apertius conuerſa. Quare ex Iliade, & Odyſſea una tragœdia ex alterutra ipſarū ſeparatim conficitur, uel duæ ad ſummū. Rurſus Paccius illa ita uertit. Contrà Cyprica non B *niſi pluribus, tùm parua Ilias ex octo amplius conſtat. Ego autem ſic, ex Cypriacis multæ, & ex parua Iliade plures octo. ut armorum iudicium, & quæ ſequuntur: Laudauit Homerum hactenus Ariſtoteles, tanquam ſummum artificem poëmatis Epici, alios uerò reprehendit, qui Cypriaca ſcripſerunt. & Iliadem paruam: ille enim unam actionem ſibi propoſuit, hi uerò plures. Hæc autem comprobat huiuſmodi ratione. Si quis uelit Epicum poëma Iliados Homeri redigere ad formam tragicā: is ſanè poßit pro ſuo iure: nam cum in tragœdia ſimplex, & una actio conſtitui debeat: & in Iliade idipſum ſit ab Homero factum: non difficile fuerit id efficere: ſublatis utiq; Epiſodijs, quæ multa augent Iliadem: item ſublato interuallo, & ſpatio multorum dierum, atq; annorum, qui illic uiſuntur inſerti, propter magnitudinem poematis, quibus ſublatis remanebit nuda ipſa actio primaria, quàm ſibi in eo poëmate proponit Homerus: quo loco perſpici poteſt, ex ſingulis Epopœiæ Epiſodijs ſingulas confici poſſe tragœdias. Quomodo autem id fieri poßit, demonſtrarem pluribus, niſi putarem ſatis eſſe notum. Sumenda enim una particula eſt actionis Epicæ, ut potè ſi dicas. TVRNI necem apud Vergilium. Patrocli cædem apud Homerum: poſtea uerò prologus, chorus, epiſodium, aliaq; ſunt aptè excogitanda, nomina præterea perſonis imponenda: ſeruanda demum ea methodus, quam ſuperius ipſe explicauit. Sic igitur poſſunt ampla, & grandia poëmata redigi ad unam tragœdiam, quia ex una actione tantum conſtant artificioſe connexa. Idem fieri poteſt in Odyſſea Homeri, ut ſi tragœdia inſcribatur Penelope, uel Vlyſſes reuerſus: et fiat inſtar Electræ Sophoclee, in qua Oreſtes perimit Aegiſthum, & Clytemneſtram: ſic in hac Vlyſſes procos. Agnitio uerò erga Penelopen lugentem. neceſſe igitur eſſet uolenti inde dramata tragica deſumere, partiri in octo, aut in nouē argumenta. Dicat aliquis fortaſſe. At nònne, eadem quoque nouem, & multò plura deſumi poßunt ex Iliade Homerica, ſeu Odyſſea: & Aeneide Vergil. Reſpondeo tamen, poſſe quidem: ſed non ex ipſa primaria actione, quæ una eſt, & ſimplex: at ex Epiſodijs ipſis, quæ inſeruiunt, & cohærent actioni, ut amplior maiorq; fiat. In Iliade uerò parua, patet nullam eſſe actionem primariam authori propoſitam: neq; ullam rem Epiſodij loco poni: ſed omnia locum obtinere primariæ actionis. Enumerat Ariſtoteles Armorum iudicium. Philoctetem, illa tragœdia adhuc extat à Sophocle ſcripta. Neoptolemum, quam citat Athenæus, Theophili libro decimotertio & refert lepidiſſimum hunc uerſum. καὶ ὁ θεόφιλος δ' ἐν νεοπτολέμῳ ἔφη.*

οὐ συμφέρον νέα δεῖ πρεσβύτῃ γυνή.

Eurypylum, de qua tragœdia meminit Cicer. in Tuſc. quæſt. Emendicationem, cum Vlyſſes ſe mendicum

dicum ſimulauit, & ingreſſus eſt Troianorum urbem: de qua re Homerus libro quarto Odyſſ. A

> αὐτόν μιν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας
> σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλὼν οἰκῆϊ ἐοικὼς
> ἀνδρῶν δυσμενέων κατέδυ πόλιν εὐρυάγυιαν.
> ἄλλῳ δ' αὐτὸν φωτὶ κατακρύπτων ἤϊσκε
> δέκτῃ, ὃς οὐδὲν τοῖος ἔην ἐπὶ νηυσὶν ἀχαιῶν.
> τῷ ἴκελος κατέδυ τρώων πόλιν. *& quæ ſequuntur.*

quo loco etiam, atq; etiam poëtæ artificium conſiderandum eſt, qui eam rem in Iliade prætermiſit, quoniam non omnia complexus eſt, ſed unam tantùm (uti diximus) actionem, ad quam adaptauit Epiſodia, quæ ipſi maximè cohærere poſſe cum dignitate aliqua uidebantur. Lacænam? Cui ſimilis extat Euripidis Helena, Ilij excidium quam tragœdiã citat Athenæus ex Acato Argiuo libro decimoquarto, uocatq; ἰλίου πέρσιν. Reditum. ἀπόπλουν ſcribit in contextu Ariſtoteles, de quo etiam ſuperius mentio facta eſt. Euiſdem argumenti fabulam ſcripſit Euripides Iphigeniam in Aulide, quæ extat. Sinonem, quam fabulam à nemine adhuc ſcriptam legi. Troades, quæ tragœdia extat apud Euripidem.

ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταυτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ. ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἠθικὴν, ἢ παθητικὴν δεῖ εἶναι, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας, καὶ ὄψεως ταῦτα. καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ, καὶ ἀναγνωρίσεων, καὶ παθημάτων, ἔτι τὰς διανοίας, καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς.

Iiſdem præterea generibus Epopœia, quibus Tragœdia conſtet, eſt neceſſe: etenim uel ſimplicem, uel complicitam, uel moralem, uel patheticam hanc eſſe oportet. Cui totidem, eædemq; partes, præter harmoniam, & apparatum reſpondent: ut quæ peripetijs, agnitionibus: affectibus: adhuc etiam ſententia & dictione: egregijs quidem omnibus indigere uideatur.

Poſtquàm Ariſtoteles oſtendit Epopœiam hoc commune habere cum tragœdia, quòd una conſtat actione: perſequitur alia, quæ communia utrique ſunt, dictum eſt ante, tragœdiam aliam eſſe ſimplicem, aliam eſſe perplicitã ex agnitione, & peripetia: præterea aliã eſſe moratã, aliam παθητικὴν: has omnes qualitates habet etiam Epopœia. Partes quoq; quantitatis eædẽ in Epopœia ſunt, quæ in tragœdia præter harmoniam, & apparatum. Poſtremo peripetiam continet, agnitionẽ et perturbationem, Horum omnium rerum exempla facilè inuenias in Odyß. Homeri, & nos cũ de agnitione, ac peripetia loqueremur, ſatis multa protulimus. Neq; uerò minus requirit ſententiarum, ac uerborum ornatum epopœia, quàm tragœdia. Quòd ad ornatum ſpectat ſententiarum, & uerborum: aptè dixit Ariſtoteles oportere, ut bene ſeſe habeant: & accommodata ſint ad rem. (καλῶς ἔχειν δεῖ inquit) non autem eundem eſſe oportere, qui in tragœdia: nam alio quodam modo ornari debet Heroicum poëma, quàm tragicum: aliudq; requirit ſententiarum genus, & ſi non ualde diuerſum: concinnas requirit ſententias Epopœia, & ſi non ſemper graues, ſicuti tragœdia. Grandis & ornata (inquit Cice. in Oratore) uox eſt poëtarum: atq; maiorem licentiã habent faciendorum, iungendorumq; uerborum: uoluptati enim inſeruiunt aliquando magis, quàm rebus. Eſt aũt uidendum poëtæ Epico, ut non in ſententijs ſolùm, ſed etiam in uerbis elimatus ſit: nec omnem authoritatẽ, nec omnem honorem, nec omnem fortunam, nec omnem ætatem, eodem genere uerborum, & ſententiarum tractet: quanquam hæc illi communia ſunt cum tragico. Habent ſanè ſingula genera poëmatum ſuum peculiare dicendi genus. Hinc Cicer. in libro de Optimo genere Orat. ait. ſi in tragœdia comicum uerbum ponatur, eſſe uitioſum, & in comœdia turpe eſſe tragicum: eodemq; modo in cæteris, ſuum eſſe cuiuſq; certum ſonum, & quandam intelligentibus notam uocem. Idem Cic. explicat quales ſententiæ, qualiaq; uerba in oratione poni debeant, et quamuis ad Oratorem illa accommodarit, poſſunt tamen etiam ad Epicum poëma transferri: Verba ſunt hæc. Quoniam Eloquentia conſtat ex uerbis, & ſententijs, perficiendum eſt, ut purè, & emendatè loquentes, quod eſt Latinè: uerborum præterea & propriorum, & translatorum elegantiam perſequamur: In proprijs ut aptiſſima eligamus: In translatis, ut ſimilitudinem ſecuti, uerecundè utamur alienis. Sententiarum totidem ſunt genera, quot diximus eſſe laudum. Sunt enim docendi acutæ: delectandi quaſi argutæ cõmouendi graues, ſed & uerborum eſt ſtructura quædam duas res efficiens, numerum, & lenitatem. Hæc ille. quæ diligenter planè ſunt etiam poëtæ ſeruanda. B

A Οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ πρῶτος, καὶ ἱκανὸς. καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν ἡ μὲν Ἰλιὰς ἁπλοῦν, καὶ παθητικὸν, ἡ δὲ Ὀδύσσεια πεπλεγμένον, ἀναγνώρισις γὰρ διόλου, καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε.

Quibus ſanè cunctis et ante alios, et pleniſsime Homerus uates utitur, ſiquidem utroq; poëmate hæc omnia complexus eſt. Vt enim Ilias ſimplex, atq; patheticum continet genus, ſic Odyſſea complicitum: ut quæ agnitionibus conſtet, & per totum morata ſit. ad hæc quoq; dictione, atque ſententia, cæteris mirum in modum uatibus antecellit.

Omnia, quæ ſuperius enumerata ſunt, demonſtrat Ariſt. eſſe in poëmate utroq; Homeri Iliade & Odyſſ. digniſſimum uerò oſtendit Homerum, qui ab omnibus extollatur: habeaturq; plane admirabilis, ac diuinus: quòd primus (id quod ſummi fuit ingenij) tale excogitarit artificiũ, atq; ita excogitarit, ut cum nihil in eo prætermiſiſſet: à poſteris nihil potuerit poſtea unquam addi: id quòd raro contingere ſolet: non enim facile poſſunt primi artium inuentores eas abſolutas ab omni parte tradere, ſed paulatim abſoluuntur, & expoliuntur. Nullus uerò fuit qui artificio Homeri ne tantillum quidem addiderit: at quàm plurimi poſtea fuerunt poëtæ, qui cum artificium illud ſummũ non perſpicerent, laudem in ſcribẽdo non fuerunt aſſecuti: quantò enim quiſq; ab inſtituto, & forma Homerici poëmatis longius diſcedit: tantò ille longius abeſt à ſummo artificio. Atq; ego ſanè ſatis mirari non poſſum antiquorum ignauiam, & ſocordiam, qui cũ Epicum poëma ſcriberent, Homeri artificium, de quo loquor, non conſiderarint, quale eſſet: omnium certe diligentiſſimus in eo perpendendo, & exprimendo fuit Vergilius, tametſi neq; is eſt omnia fortaſſe aſſecutus. Ilias ſimplex eſt, quia nullam habet agnitionem: peripetiam tantum, & multis quidem in locis: ſæpe enim Troiani uictores, Græci uicti: Rurſus Græci uictores, Troiani uicti demonſtrantur: hoc uerò quid aliud eſt, quàm peripetia, & commutatio felicitatis in infelicitatem, & infelicitatis in felicitatem? Eſt præterea Ilias pathetica, ubiq; enim cædes, uulnera, certamina, bella narrantur. Odyſſea uerò non ſimplex eſt: ſed complicita: præter enim q̃ quod eadem in ſe habet: habet etiã agnitionem: qualis eſt libro decimoſexto, ubi
B *Telemachus patrem Vlyſſem agnoſcit: et libro inſequenti altera: ubi canis herum agnoſcit: mox alio libro altera: cum illum ex cicatrice agnoſcit Euryclea, dum pedes ipſius lauaret, itidem alia lib. XXIII. cum illum Penelope uxor agnoſcit, ultimo quoq; libro alia ubi à Laërte patre agnoſcitur. Mirum ſanè, quantum hæ agnitiones poëmata exornant, ſuauiaq; reddunt? Nec dubitarim ego hoc conſtanter aſſerere, quantò tragœdia, quæ peripetiam habet, & agnitionem, cæteris præſtat, quæ patheticæ tantummodo ſunt: tantò Epicum poëma eſſe præſtantius altero, quod nullam habet agnitionem: habet enim in ſe agnitio multum admirationis, & uoluptatis: atq; (quòd ſummum eſt) ex ea magna animorum, & fortunæ commutatio pendet. Morata uerò ſunt poëmata Homerica, quod facilè unuſquiſque perſpicere poteſt: & nos de hac re paulò poſt aliquid dicemus copioſius. Verborum uerò elegantia, & ſententiarum grauitate planè cæteros omnes ſuperauit Homerus: Plutarchus de utroq; poëmate, tanquã bene ubiq; morato, ait:* εἰσὶ δὲ αὐτῷ ποιήσεις δύο Ἰλιὰς, καὶ Ὀδύσσεια, ἐν αἷς μὴ μόνον ἀρετὰς ἐν ταῖς ποιήσεσι παρίστησι, λύπας τε, καὶ χαρὰς, καὶ φόβους, καὶ ἐπιθυμίας οὐ χρὴ ἀπιστεῖσθαι τὸν ποιητὴν, παρόντα δὲ μιμεῖσθαι, οὐ μόνον τὰ χρηστὰ ἤθη ἀλλὰ καὶ τὰ φαῦλα *(hoc enim addit, ut occurrat Platonis ſententiæ)* ἄνευ γὰρ τούτων παράδοξοι πράξεις οὐ συνίστανται, ὧν ἀκούοντα ἔνεστιν αἱρεῖσθαι τὰ βελτίω. πεποίηκε δὲ τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὁμιλοῦντας, οὐ μόνον ψυχαγωγίας χάριν, ἀλλ' ἵνα ἐν τούτῳ παραστήσῃ, ὡς κήδονται, καὶ οὐκ ἀμελοῦσι τῶν ἀνθρώπων οἱ θεοί. *De ſententia uero, & oratione ſic,* καὶ τὸ μὲν ὅλον παρ' αὐτῷ διήγησις τῶν πραγμάτων παράδοξος, καὶ μυθώδης κατεσκεύασται ὑπὲρ τὸ πληροῦν ἀγωνίας, καὶ θαύματος τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ ἐκπληκτικὴν τὴν ἀκρόασιν καθιστάναι.

Διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιΐα, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος. δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ' ἂν τοῦτο εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρός τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν.

Differt autem Epopœiæ contextus à Tragico longitudine, metroq;, itaque

itaque longitudinis præfinitio ſit: de qua à nobis ſatis eſt dictum. ut principium, ſimulq́ finis conſpici queat. hoc autem fuerit, ſi contextus ipſi ueteribus quidem minores erunt: plures uerò Tragœdias ad unam auditionem diſpoſitas complectentur. A

Poſtquàm enumerauit Ariſtoteles ea omnia, quæ communia Epopœiæ eſſe uidebantur cum tragœdia: recenſet nunc ea, quibus differunt, ſunt autem duo: longitudo, & metrum. Et quatenus ad longitudinem ſpectat, ſciendum Epicum poëma multò longius eſſe tragico, quia non habet præſcriptum temporis ſpatium tam breue. Quòd ſi quis quærat, quanta demum debeat eſſe Epici poëmatis magnitudo: reſpondet Ariſtoteles tantam eſſe debere, ut uno intuitu tota actio percipi poßit: ſimulq; conſpici principium, & exitus, non ſecus, ac ſolet in pictorum imaginibus, quæ ſi paulò maiores fuerint, quàm conueniat, uno intuitu ſimul comprehendi nequeunt: & quia incerta, & obſcura ratio hæc præcipiendi uidebatur, rem aliquanto apertius declarat Ariſtoteles, ingenioſe, uti ſolet, & acutè. ſic. Si poëmatis conſtitutio, ac confectio, breuior ſumatur, quàm à ueteribus ſumi ſolebat, qui plurimum in hac re peccarũt (unum Homerum ſemper excipio) facilè erit iuſtam poëmati aßignare magnitudinem: huc referri debent ea, quæ ſuperius de longitudine tragœdiæ dicta fuerunt: ubi antiquos poëtas, qui Heracleidem, & Theſeidem ignorato omni artificio, ſcripſerunt: reprehendit. Alia quoq; ratione longitudinem præſcribi Heroico poëmati poteſt: quod apertius, & craßiore quodã, ac magis uulgari modo explicat Ariſtoteles: ait enim, Si conſtitutio poëmatis Heroici eo uſq; producatur, ut pertingat, perueniatq; ad longitudinem multarum tragœdiarum, quæ ſimul eodem tempore, altera poſt alteram recitatæ fuerint: hanc eius iuſtam fore longitudinem: dictum uerò eſt ſuperius ad clepſydram recitari olim tragœdias multas conſueuiſſe. Colligi igitur poteſt ex hoc loco uno heroico poëmati adæquari multas tragœdias: & ſanè id ualde probabile eſt: nam longiore ſpatio continetur epopœia, quàm tragœdia, quæ egredi non poteſt periodum unius Solis, uti antè eſt dictum copioſe

ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον. ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐα, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. B

Quippe proprium Epopœiæ eſt poſſe plurimum in magnitudinem excreſcere, id quod aſſequi Tragœdia non poteſt, quandoquidem hæc plura ſimul facta imitari nequit, ſed id ſolummodo, quod in ſcena tunc, atque adeo penes hiſtriones eſt. contra in Epopœia: ut quæ mera enarratio ſit, plures ueluti partes tranſactas conglutinari permiſſum eſt: quibus ſanè, perinde ac ſibi proprijs, poëmatis ipſius quaſi grauidus augetur uterus.

Illa uerba ſic protulit Paccius. Quippe proprium Epopœiæ eſt poſſe plurimum in magnitudinẽ excreſcere. At ego ita uerterem. Habet autem Epopœia in ſe proprium quiddam: ex quo longitudinem maiorẽ accipere poteſt. Explicat Ariſtoteles in Epopœia ineſſe quiddam innatum, ac peculiare, ex quo longius magnitudo ipſius producitur, ne quis fortè putaret aliunde augeri, quàm ex ſeipſa: nam ſi extrinſecum aliquod aſſumeret incrementum: abſurdum id quidem eſſet: & præter rem, de qua agitur, minimeq; conueniens poëmatis artificio: ex iiſdem enim rebus aptè compactum eſſe oportet. Hoc uerò in tragœdia effici non poteſt: quæ non habet tam multa inſita, unde produci, & amplificari poßit: neque enim in tragœdia imitatio fit multarum rerum, quæ ſimul, eodemq; tempore in diuerſis fiant locis, ſed tantùm earum, quæ ab hiſtrionibus aguntur in ſcena: hiſtriones autem, cum imitentur agentes uoce, uultu, habitu, quaſi illi ipſi agerent: actionem totam in ſcena referant oportet: ſicuti agi ſolet inter homines: Sed Epopœia, cum narrationem longã habeat, aut ipſius poëtæ, aut alterius cuiuſuis, multa cõplectatur neceſſe eſt, & ab una narratione, ad alteram ſe transferat: quare fit, ut totum poëma magnopere augeatur: Adnotanda uerò diligenter ſunt ea uerba, ac perpendenda, quæ ſunt ab Ariſtotele prolata ἅμα πραττόμενα, ſignificauit enim Ariſtoteles quiddam, quod planè ſummum eſt in artificio Epopœiæ, atq; ut facilius res tota perſpiciatur: exemplo Homerici poëmatis patefaciam. uidere eſt in Odyſſea libro primo, narrari procorum inſolentiam,

atq;

A *atque intemperantiam, Telemachiq; calamitatem, cuius bona à procis abſumebantur. mox libro ſecundo cùm perſuadere illis non poſſet, ut è domo ſua abirent, aggreditur iter, ſuadente Mineruа, ad Neſtorem, ut ab eo ſciſcitetur de reditu patris. ibi longa habetur collocutio. poſtea lib. III. & IIII. ſuadente Neſtore, contendit Telemachus ad Menelaum, eâdem de cauſa, ibi rurſus longus ſermo inter eos habetur, quem ſummo artificio pertexuit Homerus, ut explicaret partes quaſdam belli Troiani, qualis eſt illa libro quarto, ubi de Durateo, & Troiano equo mentio fit: nam & ſi nihil prætermittendũ putabat doctus, & ingenioſus poëta, quod ad Troianum bellum ſpectaret: uidit tamen poſtulare poëmatis artificium, ut per Epiſodia opportunè multa etiam alio in poëmate explicaret. Cum in ſerie poëmatis Iliados longa inſeri non poſſent, ne uideretur hiſtoriam potius, quàm poëſin ſcribere, quod ſummum eſt uitium: debet enim (ut ante diximus) poëta unam complecti actionem tantum, & ſimplicem. Sed redeo unde digreſſus ſum. Idem Homerus poſtquàm multa Epiſodia deduxit ex itinere, & collocutionibus Telemachi: mox ab eo digrediens narrationẽ ſuam transfert ad Vlyſſem, quem inducit: dum apud Alcinoum regem eſſet, multa narrantem, quæ antè geſta fuerant. Hoc uerò artificium unum τῆς ἀπαγγελίας bellè eſt imitatus Vergilius: rurſus ab Vlyſſe digrediens ſe transfert ad procos, Penelopen, & Telemachum. Hæc ſunt ἅμα πραττόμενα, de quibus loquitur Ariſtoteles: illa enim ſimul fiebant, at diuerſis in locis: dum igitur poëta animum, modò ad hæc, modò ad illa exprimenda appulit: miris modis totum ſuum poëma amplificauit. Hoc uerò non eſt in poëmate Virgiliano: nam nunquam à ſuo diſcedit Aenea, neque certè omnia Vergilius eſt aſſecutus. Perpendenda illa dictio. ὄγκος, quæ translatè ponitur pro grauitate orationis, & ſublimitate. Ariſtoteles libro Rhetoricorum tertio: καὶ μήτε πρὸς τὸν ὄγκον αὐτῶν τοῖς ἄλλοις λέγεται, μήτε πρὸς τὸ ἐντελῶν σεμνῶς. Plutarchus quoque in Hom. τραγῳδίας εἰς ὄγκον πραγμάτων, καὶ λόγων ἐπιδείξας. Rurſus perpendenda illa uerba quæ ſunt in contextu: πολλὰ μέρη ἔστι ποιεῖν ἅμα περαινόμενα. In Epopœia ſiquidem multæ partes ſimul actionis conficiuntur. Epiſodia partes actionis ſunt: & ſingula actionem per ſe perfectam, integramq; habent: ut patet in Odyſſ. de Polyphemo, de procis, de Menelai, Neſtoriſq; collocutione. Singula enim horũ integra dici poſſunt, quia exitum habent, & confecta ſunt. Secus uerò in tragœdia, nam Epiſodia imperfecta ſunt, & antequàm conficiantur, ſeſe coniungunt cum primaria actione, quæ ſola integra eſt, & conficitur: ſicuti ſatis (etiam me tacente) ac non proferente exempla, attentè intuenti patere poterit.*

B ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις, τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας.

Quapropter hac prærogatiua cum polleat: tum facilem ad magnificẽtiam aditum habet, tum ad auditorem ſubinde leuandum, neque nõ diſſimilibus Epiſodijs cuncta ad peragendum. Etenim Epiſodiorum uniformitas, ut quæ cito ſatietatem afferre ſoleat, in cauſa eſt, cur Tragœdia ad finem feſtinet.

Tria recenſet commoda & ornamenta Ariſtoteles poëmatis Heroici. Primò decentius uidetur eſſe, & maius, quàm cætera, præ ſe fertq; dignitatem quandam admirabilem, & plurimum in ſe habet decoris, & maieſtatis. Deinde propter plurimarum rerum uarietatem, quæ in eo ineſt, ſatietatem, faſtidiumq; tollit, relaxatq; ſæpè, ac renouat animos audientium, ſeu legentium: poſtremò pro ſuo iure uti poteſt diſſimilibus Epiſodijs, quæ res facit, ut magis magiſq; ſemper excreſcat: ſi enim ſimilia eſſent ubique Epiſodia, non ſuppetentibus rebus ſubinde nouis, properaret ad exitum, & quàm celerrimè clauderetur totum poëma, quod licet intueri in tragœdia, quæ quia diſſimilia habere non poteſt epiſodia, breuis ut ſit neceſſe eſt, & cito ad Epitaſin deducatur: poteſt hoc apertè demonſtrari tùm rationibus, tùm exemplis: nam tragœdia imitatur homines (ut ſæpiſſimè eſt à nobis dictum) quaſi tunc agentes: neceſſe eſt igitur omnia cõfici circuitu unius Solis, ſicuti antè declaratum fuit. Quare longioribus Epiſodijs actionem tragicam amplificare non licet: quia longè repeti non poſſunt. Sed ſumenda ſunt è proximis rebus, quæ ad finem ipſius actionis reſpiciunt. Exemplum eſto, quod ſuperius retulimus ex Sophocleo Oedipode, nam & prologum & epiſodia omnia illic uidere eſt coniuncta cum ipſa actione, neq; longius repetita: præterea ſimilia eſſe, & pauca: neq; ijs plura eſſe potuiſſe: ſatis enim erat rem deducere ad agnitionem & peripetiam.

Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοσεν. εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ

μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὴς ἂν φαίνοιτο. τὸ A
γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί, διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα.

Heroicum uerò carmen ex ipſa quidem experientia cõgruens eſſe apparuit. Etenim, ſi quis alio quolibet metri genere, pluribus ue inter ſe mixtis, enarratiuam facere imitationem aggreſſus fuerit, præter ipſum decens factum uideri poterit: quandoquidem numerorum omnium ſtabiliſſimum, atque turgidiſſimum Heroicum eſt: quo ſanè fit, ut linguas, atque translationes potiſſimum admittat.

ἀπὸ τῆς πείρας ait Ariſtoteles. Sic etiam Cicero in eo libro qui inſcribitur Orator, cum ait: Vt igitur poëtica, & uerſus inuentus eſt terminatione aurium, & obſeruatione prudentium: ſic in oratione animaduerſum multò quidem ſerius, ſed eâdem natura admonente, eſſe quoſdam certos curſus, concluſionesq; uerborum. Hæc ille. Experientia igitur magiſtra didicerunt homines, uel hoc, uel illud metrorum genus ad diuerſa poëmata accommodare: ſic quoq; intellexerunt nõ alio metro melius res geſtas tractari poſſe, quàm hexametro: ſi quis igitur aut iambico, aut trimetro, aut elego, aut alijs inter ſe miſtis uerſibus id genus rerũ complectatur, planè perperam faciat, præterq; omnem conſuetudinem, & obſeruationem prudentum. Ariſtoteles libro Rhet. III. ait iambum conuenire orationi humili, quæ ſimilis eſt ſermoni, quo inter ſe colloquuntur homines: Trochæum uerò ſaltationibus, uerſatilis enim eſt, & ideò olim in tetrametris locum habebat: Herôum autem amplum eſſe, & grandem, ideoq; non conuenire oratoribus, quos pæane uti uult in ſua oratione claudenda. Si igitur iambus humilior eſt, patet non potuiſſe adaptari ad hoc poëmatis genus, quod grande eſt: multo minus Trochæum, ob nimiam uelocitatem, & mobilitatem: narratio enim Heroicarum rerum grauitatem requirit: neceſſe igitur fuit Herôum retinere, quia amplus eſt, & ſonorus. Verba Ariſtotelis ſunt hæc: τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνός, καὶ λεκτικός, καὶ ἁρμονίας δεόμενος, ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις τῶν πολλῶν, διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι, καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος. δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα, ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα· λείπεται δὲ παιάν. Quin- B
tilianus libro nono licet enim pæonem ſequatur Ephorus, inuentum à Thraſymacho, probatum etiam ab Ariſtotele, dactylumq; ut temperatiorem breuibus: fugiat ſpondæum, & Trochæum alterius tarditate, alterius celeritate damnata: & Herôus, qui idem eſt dactylus, Ariſtoteli amplior, Iambus humilior uideatur, Trochæum ut nimis currentem damnet, eiq; Cordacis nomen imponat. Ex quibus Quintiliani uerbis licet perſpicere Herôum, quoniam amplus eſt, ideò reijci ab oratoribus, & accipi à Poëtis Epicis: κόρδαξ (ut ſuperius eſt declaratum) Saltationis erat nomen. Trochæus autem propter mobilitatẽ ſaltationi illi aptus, hincq; ita uocatus & ipſe, de qua re etiam Cic. in Oratore meminit his uerbis. Longè Ariſtoteli uidetur ſecus, qui iudicat Herôum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio. Iambum autem nimis eſſe è uulgari ſermone: ita neque humilem, neque abiectam orationem, nec nimis altam, & exaggeratam probat: plenam tamen eam eſſe uult grauitatis, ut eos, qui audient, ad maiorem admirationem poſſit traducere. Trochæum autem, qui eſt eodem ſpatio, quo Choreus, Cordacem appellat: quia contractio, & breuitas dignitatem non habeat, ita pæana probat. Hæc ille. Peropportunum igitur fuit res geſtas eo genere metrorũ enarrare, quoniam grauitatẽ celeritati miſtam habet propter ſpondæum, & Herôum pedes, quos recipit. Hinc Quintilianus libro nono ueriſſimè ait: Plurimum igitur authoritatis (ut dixi) & ponderis habent longæ, celeritatis breues, quæ ſi miſcentur quibuſdam longis, currant: ſi continuantur, exultant acres, quæ ex breuibus ad longas inſurgunt: leniores, quæ à longis in breues deſcendunt. Quatenus uerò ab experiẽtia id homines didiciſſe ait Ariſtoteles: uidere quoque eſt Ciceronem non diſſimili ratione idem dixiſſe in Oratore, his uerbis: Eſſe ergo in oratione numerum quendam non eſt difficile cognoſcere, iudicat enim ſenſus, in quo iniquum eſt, quod accidit non agnoſcere, ſi cur id accidat, reperire nequeamus, neque enim ipſe uerſus ratione eſt cognitus, ſed natura atq; ſenſu, quem dimenſa ratio docuit, quid acciderit, ita notatio naturæ, & animaduerſio peperit artem. Duplex igitur ratio eſſe uidetur, quare Herôo uerſu ſcribant Epici poëtæ res geſtas. Prima eſt, quam expoſuimus. Altera eſt, quia nullum genus metri magis recipit uarietatem linguarum, & translationes q̃ Herôum. cognoſci uerò hoc poteſt ex Homero, qui ubiq; uarietatem ueterũ linguarum aptè miſcuit. de hac re Plutarchus ita ait: λέξει δὲ ποικίλῃ κεχρημένος, οὐδὲ ἐπὶ πάσας διαλέκτου τῶν Ἑλλήνων χαρακτῆρας ἐγκατέμιξεν, ἐξ ὧν δῆλός ἐστι.

A πᾶσαν μὲν Ἰλιάδα ἐπελθὼν, καὶ πᾶν ἔθνος. Paulò poſt idem: ὅπως μὲν οὖν τὰς πάντων Ἑλλήνων φωνὰς ἀθροίζων, ποικίλον ἀπεργάζεται τὸν λόγον, καὶ χρῆται ποτὲ μὲν ταῖς ξέναις, ποτὲ δὲ ταῖς ἀρχαίαις, ποτὲ δὲ ταῖς κοιναῖς, ἐν συνήθεσι. καὶ θαυμαστέος, ὅτι καὶ κοινὰς λέξεις παρ' αὐτῷ σώζουσι τὸ σεμνὸν τοῦ λόγου. *Translationes uerò multũ ornamenti afferre orationi quiuis intelligit: conueniunt autẽ Heroico poëmati, quia grande quiddam præ ſe ferunt, & magnam afferunt dignitatem rebus, dum uitant uulgaria. Hinc Quintil. lib. 8. translatio, in qua uel maximus eſt ornatus, uerba non ſuis rebus accõmodat. Ideò Plutarchus Homerici poëmatis artificium perpendens, ait:* μεταφορὰ δὲ δὴ ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου πράγματος ἐφ' ἕτερον μετενηνεγμένη κατὰ τὴν ἀμφοῖν ἀναλόγου ὁμοιότητος, πολλὴ δὲ καὶ ποικίλη παρ' αὐτῷ. *Nec uerò pauciores, aut minus illuſtres habet translationes Vergilius apud Latinos in ſua Aeneide, quod alibi nos commodius, Vergilianum ornatum cum Homerico conferentes, conſiderabimus, atq; explicabimus. De translationum generibus, & earum uſu, qui plura legere uolet, uideat apud Ariſtot. lib. III. Rhet. & Plutarchum in loco ſuperius prolato, & Ciceronem libro tertio de Orat. & in eo libro qui inſcribitur Orator.*

περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων. τὸ δὲ ἰαμβικὸν, καὶ τετράμετρον κινητικὰ, τὸ μὲν ὀρχηστικὸν, τὸ δὲ πρακτικόν. ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτὰ, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρῴῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι.

Nam modus ipſe enarratiuus præ cunctis alijs excellens eſt. iambi uerò, atque octonarij mobiles quidem ſunt: uerùm, ut hi ſaltationibus, ſic agendis rebus illi aptiſſimi ſunt. Ad hæc illud etiam magis abſurdum, ſi quis, ut ipſe Chæremon, hos miſcuerit. Quare longum contextum alio, præterquàm Heroico metro rite panget nemo, nimirũ id congruere (ſicut diximus) Natura docet.

B *Prima illa uerba hanc mihi uidentur præ ſe ferre ſententiam, abundat enim Epopœia, enarratiua poëſis, etiam alijs: nam ait Ariſtoteles, non mirum eſt, ſi Epopœia, & Heroicum carmen recipit uarietatem linguarum, & metaphoras magis quàm alia poëmata, & alij uerſus, quia alijs etiam multis rebus abundat epicum poëma, quæ reliquis deſunt, ut (ſi enumerare uelis) imaginibus, ſeu collationibus,* εἰκόνας *Græci uocant, quales multæ apud Homerum ſunt, hyperbole, epithetis, alijs innumerabilibus, quæ in alio poëmatis genere aptè non inſeruntur. Et quoniam poſſet aliquis quærere, cur iambico uerſu, aut tetrametris ſcribatur heroicum poëma: reſpondet Ariſtoteles, utrunque optima ratione genus fuiſſe reiectũ: nam iambi ſunt* πρακτικοί, *id eſt, potius apti ſunt ſermonibus, qui inter homines quotidie habentur, dum inter ſe de aliqua re agunt, & colloquuntur: uel, ut breuius & apertius dicam, iambi ſunt apti comœdiæ, & tragœdiæ, & alijs generibus poëmatum, in quibus homines agentes exprimũtur, & negociantes. Tetrametra autem ſunt* ὀρχηστικά, *id eſt apta ad ſaltationem, de qua re dictum eſt copioſe ſuperiore quodam loco, ubi Ariſtoteles ex tetrametris trimetra facta eſſe aſſerebat, quòd poëſis minus ſaltatione uti cœpit, atque eadem de cauſa* τροχερὰ *tetrametra idem Ariſtoteles uocat in Rhetor. libro tertio: quæ uerba ſuperius retulimus, uti ſeſe habent. Patet igitur, cur Epici poëtæ neque iambico, neque tetrametro utantur uerſu. Quòd ſi quis adhuc putaret multis uerſuum generibus miſtis, heroicum poëma rectè poſſe contexi, reſpondet Ariſtoteles, hoc multò magis abſurdum fore, ac ridiculum: & ſi Chæremon id feciſſe narratur apud ueteres. de qua re quia ſuperius copioſe egimus, nihil eſt neceſſe ut repetamus. Nimirum autem miſti uerſus multi ridiculi ſint oportet, multumq; præ ſe ferant leuitatis. Adde quòd legentes nunquam ſatis eodem ueſtigio mentem ſiſtere poſſunt. Quid? quod cum alij mobiliores, alij tardiores ſint, alij rotundiores, alij minus uolubiles, exiſtat neceſſe eſt ex tali uerſuum uarietate ſumma confuſio. Concludit igitur Ariſtoteles, longi poëmatis conſtitutionem (Epopœiam intelligit) non alio debere genere uerſuum ſcribi, quàm heróo: ipſa natura monſtrante, quàm hoc deceat, monſtrat quippe natura ex ſono numerorum, qui iucundi auribus ſunt. Adnotanda uerò illa uerba in contextu,* τὸ ἁρμόττον διαιρεῖσθαι, *nam decorum ideo dignitatem obtinet, quia ſingulis rerum generibus ſeparatim adaptatur, nihilq; aliud eſt* τὸ ἁρμόττον, *quàm diſtributio eius, quod conuenit, in ſingulas res pro genere diuerſo aptè facta.*

» Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν A
» οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν. οὐ
» γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μι
» μοῦνται δ' ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις. ὁ δ' ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄν-
» δρα, ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι ἦθος. καὶ οὐδὲν ἀήθη, ἀλλ' ἔχον ἦθος.

» Proin uates Homerus in hoc quoq; quemadmodũ & in cæteris, præ-
» cipua laude dignus eſt, quandoquidem omnium unus, quid ipſum deceat
» poëtam, minimè ignorat. Decet autem hunc ex perſona ſua pauca dicere:
» quòd in eo imitator non ſit: itaque uates alij, dum hoc ſtudio ſemper cer-
» tant, pauca interim, paucisq; in locis imitatione aſſequuntur. contra Ho-
» merus pauca admodum præfatus, modo uirum, modo mulierem, inter-
» dum mores aliquos inducit: nihil enim unquam nõ moratum: at ſemper
» moribus præpollens, quodcunq; confingit.

Homerus multis de cauſis laudandus, extollendusq; eſt: nam quicquid in Epico poëmate artificij requiritur, id totum ipſe primus demonſtrauit cæteris: rationemq; rectè ſcribendi. Quatenus ad Heroicum, hexametrumq; uerſum, de quo paulò ante loquebamur, etiam Horatius in Epiſtola ad Piſones, Homerum primum illius generis metrorum authorem fuiſſe ait:

» *Res geſtæ regumq;, ducumq;, & triſtia bella.*

Quo ſcribi poſſent numero monſtrauit Homerus: ac ſubinde idem Horatius oſtendens, quomodo τοῦ ἁρμόζοντος fuerit in ſingula genera facta diſtributio, ſtatim addit:

» *Verſibus impariter iunctis querimonia primùm.*
» *Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.* *Paulò poſt ibidem:*
» *Archilochum proprio rabies armauit iambo.* *& quæ ſequuntur.*

Obſeruatione enim doctorum hominum, & numerorum terminatione, auriumq; iudicio dijudicata fuerũt B *ſingula uerſuum genera, cui magis rei ſcribendæ competerent. Hermogenes libro ſecundo περὶ γοργότη-*
» *τος de metris poëtarum diuerſis, ait:* πολλὰς μὲν ἰδέας ποιήσεως καὶ συνθήκας, ῥυθμοί τε, καὶ ἀναπαύσεις, ῥᾴδιον μὲν εἰπεῖν, ὅτι τὰ μέτρα. *Idem paulò poſt hexametrorum formas ait eſſe uarias: ut mirum non ſit ijs in Epico poëmate ſcribendo uſos fuiſſe ueteres:* τοῦτο δὲ συμβαίνει μάλιστα
» μὲν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ἑξαμέτρου σχημάτων, ἔστι γὰρ αὐτοῦ σχήματα δύο καὶ τριά-
» κοντα, ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ γραμματικοί. *Magnum eſt, & admiratione dignum, nec tamen niſi ueriſſimum, quod eodem loco de Homeri artificio in uerſibus ſcribendis recenſet idem Hermogenes: nam ſi in reliquorum poëtarum poëſi conſideres hexametrorum genus: unum tantum, ac ſimplex reperias, quia pro materie diuerſa earum rerum, de quibus locuti ſunt, ipſa diſtinguere, ac uariare non ſtuduerunt. Homerus autem ita in ſingulis animi affectionibus, & moribus exprimendis diſtinxit, & uariauit, ut quamuis hexametrum unum ſit, ac ſimplex per ſe, quòd ſex dimenſionibus, ac rhythmis conſtat: uariæ tamen pro diuerſitate, ac diſſimilitudine ſumpta à rebus: illius formæ eſſe uideantur: nam ſi uel alterius cuiuſuis perſonæ ſermonem exprimit, uel ipſemet à ſeipſo aliquid nunciat (quod proprium eſt epici poëmatis, in quo diximus, ſæpè eſſe* ἀπαγγελίαν *poëtarum) ita conuenientes facit numeros, ut & grauitatem, & humilitatem, & ornatum, & ſimplicitatem, ſicuti locus perſonæq; dignitas, & orationis genus poſtulat, præ ſe*
» *ferant. Verba illius ſunt hæc:* ὅταν γὰρ ἢ διάθεσιν ἐμπαθῆ τοῦ λέγοντος προσλάβῃ ὁ ποιητής, ἢ
» τὸ ἄλλο προσώπου ἦθος μιμεῖται, ἢ καὶ ἑαυτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοιόνδε τι, ἢ τοιόνδε πρᾶγμα
» ἐξαγγέλλῃ, ἀνάγκη τὰς προσηκούσας ἐνταῦθα καθ' ἕκαστον γίνεσθαι κατὰ τὰ εἴδη τῶν λό-
» γων ἀναπαύσεις, καὶ βάσεις, καὶ συνθήκας, καὶ ῥυθμοὺς ἢ τραχεῖς, ἢ ἀφελεῖς ἢ περικαλλεῖς.
Quæ uerba eò libentius appoſui, quia declarant hunc Ariſtotelis locum, ubi ait Homerum etiam ob id eſſe magnopere laudandum, quòd pauca ſub ſuæ perſonæ figura protulit: id enim debent in primis ſeruare poëtæ, quia imitantur, atque ab imitatione nomen ducunt: quatenus igitur ipſi narrant, non imitantur, neque munus exequuntur ſuum. Quòd ſi aliorum poëmata intuearis (inquit Ariſtoteles) uideas ipſos multum operæ poſuiſſe in narrationibus ſub ſua perſona proferendis: paucisq; admodum in locis expreſſiſſe loquentes perſonas: atque eo modo, quo maximè debebant, imitatos fuiſſe hominum actiones, & mores, qui non aliunde

A *aliunde facilius perſpiciuntur, quales ſint, quàm ex ſermone. Homerus uerò pauca quædam præfatus ſtatim imitari, atq; exprimere perſonarum mores, actionesq; per ſermonem cæpit: totumq; poëma illius ubiq; moratum eſt, quia loquentium aut uirorum, aut mulierum, aut aliarum huiuſmodi perſonarum apparet προαίρεσις, de qua ſuperius, cum de Moribus ageremus, copioſe locuti fuimus.*

Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν, μᾶλλον δ' ἐνδέχε“
ται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἀνάλογον. διὸ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, διὰ τὸ“
μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα.“

Sanè conuenit Tragœdiæ ipſum præbere mirandum, magis aũt Epo-“
pœiæ, quòd uidelicet proportione reſpondeat: ideoq; mirandum maxi-“
me huic conuenit, quoniam in ea ad ipſum agentem minimè reſpicimus.“

Multa ſunt, uti diximus, in quibus conueniunt tragœdia, & epopœia: conueniunt igitur etiam hac in re, quòd oportet ſicuti in tragœdia admirabilem conficere ſermonem, nouoq; quodam ſtupore ſemper ſuſpenſos tenere auditorum animos. Fortuita, quæ tamen non ſine fato quodam accidiſſe uidentur, admirationem afferunt hominibus, ſicuti ante declarauimus, cum de tragœdiæ artificio loqueremur. Talia quoque in Epopœia ineſſe oportet. Vel ſi non libet ex ſuperioribus locum hunc ita explicare, dicendum eſt ſimplici quadam ratione Ariſtotelem monuiſſe, ut narrationes Epicorum, ſicuti etiam tragicorum: ſint eiuſmodi, ut admirabiles uideri poßint, tùm propter res, quæ narrantur, tùm propter amplificationem, quæ grandiores ipſas faciat, ac ſublimiores: non enim ſicuti res geſta eſt, ſemper eſt explicanda breuiter: ſed quærendæ delitiæ omnes, & fuci, quibus res exornari poßint. Ac ſanè magis recipit Epicum poëma huiuſmodi amplificationes, quàm tragicum, quia non exprimuntur agentes homines in eo, ſicuti in tragœdia, licetq; poëtæ præter imitationem loquentium perſonarum, etiam ex ſuo ingenio addere multa, quæ ad actionem exprimendam, & exornandam pertinent: atque hoc ſignificauit Ariſtoteles, per illam dictionem τὸ ἀνάλογον, quia alio modo admirabilem facit ſuum ſermonem tragœdia, quàm Epopœia: pluresq; rationes ſuppetunt amplificandi rem, & admirationis mouendæ in Epopœia: quia multa profert ipſe poëta: atque
B *id exemplo ſtatim declarat.*

ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη, οἱ“
μὲν ἑστῶτες, καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δὲ ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει.“

Porrò, ſi quis illa, quæ de perſecutione in Hectorem ſunt, in ſcenam“
afferat, utiq; ridicula apparere fecerit: nam & illos ſtare, & hunc abnuere“
uidere eſſet, id quod prorſus in ipſis carminibus latet.“

Exemplum ſumitur ex Iliados Hom. lib. XXII. ubi Achillem deſcribit inſectantem Hectorem fugientem. Verſus Homeri hi ſunt, qui ſub perſona narrantis poëtæ proferuntur:

ἕκτορα δ' ἀσπερχὲς κλονέων ἔφεπ' ὠκὺς ἀχιλλεύς“
ὡς δ' ὅτε νεβρὸν ὄρεσφι κύων ἐλάφοιο δίηται. *& qui ſequuntur paulò poſt:*“
πῶς δέ κεν ἕκτωρ κῆρας ὑπεξέφυγεν θανάτοιο“
εἰ μή οἱ πύματόν τε καὶ ὕστατον ἤντετ' ἀπόλλων“
ἐγγύθεν ὅς οἱ ἐπῶρσε μένος, λαιψηρά τε γοῦνα.“
λαοῖσιν δ' ἀνένευε καρήατι δῖος ἀχιλλεύς.“
οὐδ' ἔα ἱέμεναι ἐπὶ ἕκτορι πικρὰ βέλεμνα,“
μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι“
ἀλλ' ὅτε δὴ τὸ τέταρτον ἐπὶ κρουνὸς ἀφίκοντο. *& qui ſequuntur.*“

In his uerſibus, uti ſatis patet, fugiens Hector, fugientem inſequens Achilles miro quodam artificio deſcribitur: ut intueri utrunque, legens Homeri uerſus, tibi uidearis, adeò aptè rem ob oculos ponit. Græci, dum Achilles Hectorem inſequebatur fugientem, iacula, telaq; contorquebant in Hectorem. Achilles uerò ueritus, ne, ſi illi telis Hectorem oppreßiſſent, ſibi tam magna laus præriperetur, nutu capitis ſignificauit Græcis, ne tela conijcerent. Hæc ſi quis in ſcenam adducere uelit: currentemq; Achillem exprimere, & fugientem Hectorem, rurſus Græcos tela conijcientes, & nutu ſignificantem Achillem, ne conijcerent: ridicula planè tota fuerit actionis huius imitatio, & repræſentatio: commodius igitur narrantur ab ipſo

Poëta,qui ſingula ob oculos ponit,dum rem exactè ornateq́; explicat, Sententijs, uerbisq́; in medium allatis, quæ euidenter omnia exprimant. Tragœdia igitur hanc uim non habet: quia agentes homines (cum Dramaticum ſit poëma) imitatur: facit tamen aliquando etiam ipſa huiuſmodi narrationes, quæ à Nuncio proferuntur: qualis illa eſt apud Sophoclem in Electra:ubi quadrigarum curſus in Pythijs,& Oreſtæ mors narratur:omnia enim ornamenta,ac lenocinia,fucosq́; uerborum in huiuſmodi narrationibus effingendis quærere ſolent tragici Poëtæ,ut rem ob oculos ponant,amplificentq́;, & admirabiliorem reddant. nullum autem locum cõmodiorem ſuæ artis,& eloquentiæ oſtentandæ habent tragici Poëtæ, quàm in Nunciorum ſermone exprimendo:referunt enim Nuncij aliunde uenientes ea,quæ acta ſunt: nec multum differunt à perſona Poëtæ,qui in Epico poëmate,ipſe quoq; narrat res geſtas,modumq́; omnem exponit,quo geſtæ fuerunt. Quis uerò iam non uidet κατὰ τὸ ἀνάλογον, Epopœiam multis in locis: imò ubiq; hanc amplificandi,narrandiq́; facultatem habere? quantò igitur maior hæc eſt, tantò magis exprimit in rebus τὸ θαυμαστόν. Locus eſt Homeri in Odyſſ. libro quinto, ubi natantem exprimit Vlyſſem, undiq́; iactatum. Vberrima illa eſt,& longiſsima narratio:nam quæcunq; naufrago homini in natatione accidere poſſunt, ea omnia exprimere in Vlyſſe eo loco uoluit Homerus:neq; quidquam prætermiſit,aut in peritia,& fortitudine Vlyſsis exponenda, aut ui undarum, aut iactatione, & motione natantis explicanda. non apertius, clariusq́; oculis cernere naufragum hominem ad littus incolumen enatantem poſsis: quàm in illis uerſibus legens cuncta,intueri,quaſi præſens adſis. Sed obijciat ſe mihi fortaſſe hoc loco aliquis, dicatq́;: Si uera eſt Ariſtotelis præceptio paulò ante tradita: Poëtam,tũc minime uideri poëtam in epico poëmate, cum narrat aliquid ipſe,quia non imitatur (ſicuti in primis debet) neque exprimit diuerſarum perſonarum mores,& ſermonem:cur nunc à te dictum eſt,ibi maximè uires ſuas,& artificium oſtentare poëtam, admirabilemq́; & amplam facere orationem,ubi ipſe narrat aliquid? reſpondeo: Cum epica poëſis ſit διηγηματική,neq; agentes homines exprimat,ac imitetur:ſed quomodo geſſerint narret,referatq́; diuerſarum perſonarũ ſermones,duplicem ueluti campum latiſsimè patentem habere, per quem expatietur, uiresq́; ſuas in dicendo oſtentet. Alterum quidem, cum moratos exprimit ſermones diuerſorum hominum, nam maximo opus eſt artificio in oratione morata conficienda, neq; quiuis hoc efficere poteſt, nam ferè omnes ſatis eſſe putant,ſi rem narrent,uti geſta fuerit,morumq́; exprimendorum nullam curam ſuſcipiunt,de qua re Halicarnaſſeus in ſuis Rhetoricis hoc hominũ genus reprehendens ait:

» οἱ μὲν ἠθῶν ἀμοίρους τοὺς λόγους ποιοῦντες
» οἰόμενοι τοῦ πράγματος εἶναι ἀγῶνα, τὸ δὲ ἦθος ἐν παρέργῳ τιθέμενοι. *& quamuis ad oratores* B

hoc ipſe referat,poteſt tamen etiam ad poëtas referri. Alterum campum, per quem excurrit, poëta epicus habet,in quo deſcriptiones locorum,ueſtium,temporum,motionum,geſticulationum, atq; aliarum huiuſmodi rerum quàmplurimarum deſcriptiones facit,poteſtq́; pro ſuo arbitratu exprimere τὸ θαυμαστόν illud,de quo paulò ante loquebamur. Et quãuis,quo loco has facit deſcriptiones,ac narrationes ſub ſua perſona,non imitatur:quia tamen neceſſe eſt multa in ijs explicari,quæ in ſermone perſonarum commodè exprimi ac declarari nõ poſſunt:licet poetæ epico tali uti narratione aliqua,quam ipſe proferat: nullius perſonæ imitans mores,& ſermonem. Locus in quo hoc obſeruari poteſt,eſt apud Homerum lib. V. Odyſſ. ubi ſunt uerſus,in quibus habitum Mercurij iuſſu Iouis ad Calypſo ituri exactè deſcribit:

» αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.
» ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν.
» ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο. *& qui ſequuntur.*

Et paulò poſt alij,in quibus inſulam Calypſus,eiusq́; ſitum,& ſummam amœnitatem explicat:

» ἐν ᾧ νύμφη
» ναῖεν ἐϋπλόκαμος, τὴν δ' ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν,
» πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ' ὀδμὴ
» κέδρου τ' εὐκεάτοιο. *& qui ſequuntur.*

Rurſus eodem libro ubi arbores ſecuri cædentem facit Vlyſſem, ut ratem, quam diſceſſurus conſcenderet, ædificaret:

» δῶκε δὲ οἱ πέλεκυν μέγαν. *& qui ſequuntur.*

Plurimi enim uerſus ſunt,in quibus Poëta narrans ipſe mirifice ſtudet ea exprimere,quæ dixi,ut nõ minor uoluptas ex tali deſcriptione propter illud,quod Græci uocant τὸ ἀκριβές,percipiatur, quàm in reliqua poëſi:ubi perſonas loquentes facit,eorumq́; mores imitatur. Vergilius quoq; libro primo Aeneid. ubi Veneris habitum,quem gerebat tunc collocutura cum Aenea,deſcribit,ait:

» *Virginis os,habitumq́; gerens,& uirginis arma*
» *Spartanæ.* *& quæ ſequuntur. Paulò poſt.*

vbi

A *Vbi picturam explicat, & aduentum Didonis in templum, multa quidem ſine imitatione ſub ſua perſona refert: ſed planè artificioſe, & aptè: quia ſecus ſi feciſſet, mutilum, ac languens totum fuiſſet poema: neceſſe eſt igitur aliquando longas inſerere in Epica poëſi narrationes imitatione carentes, quæ mirificè oblectant legentium animos, & habent τὸ θαυμαστὸν. Ac ſic opinor declaratum eſt à me, qua ratione τὸ ἀνάλογον magis τὸ θαυμαστὸν inſerat in ſuo poëmate Epicus poëta, quàm Tragicus: in manuſcriptis libris uideo interpoſitam dictionem ὡς, ſic: δεῖ μὲν οὖν ὡς ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν. Rurſus in conſequentibus uerbis additionem eſt aliquam uidere, nam ſic leguntur: διὸ συμβαίνει μάλιστα τοῦτο τὸ θαυμαστὸν διὰ τὸ μὴ. & quæ ſequuntur.*

Τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ, σημεῖον δέ. πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι.

Cæterùm mirandum ipſum per ſe eſſe gratum, argumento ſit: quòd omnes huiuſmodi aliquod, dum nunciant, ueluti dicturi in gratiam, id ſemper exaggerant.

Rationem affert Ariſtot. cur narratio admirabilis debet eſſe tum in Tragœdia, tum in Epica poëſi, eſt autem hæc: Quia (inquit) omne admirabile, iucundum eſt, ſi igitur poëta aliquid narret ſimplici quadam ratione, neq; amplificet, aut exornet, frigida erit, ac penitus elangueſcet omnis narratio. lib. Rhet. 11. Ariſtot. καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδύ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν ἐστιν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν. Verùm de hac re ſuperius locuti ſatis fuimus. Hinc Vergil. lib. 1. Aeneid. ait:

Miratur molem Aeneas.

Quòd cum uoluptate quadam animi maxima, innuit illum talia ſpectaſſe, nam admiratio huiuſmodi uoluptatem affert. Sicuti igitur cum picturam intuemur præclarã: admiramur ſimul pictoris, à quo fuerit expreſſa, artificium, & uoluptatem capimus incredibilem, quemadmodum in ſuo Aenea Vergilius innuit:

Artificumq; manus inter ſe operumq; laborem
Miratur. *Paulò poſt:*
Hæc dum Dardanio Aeneæ miranda uidentur,
B *Dum ſtupet, obtutuq; hæret defixus in uno.*

Sic in Poëſi, cum aptè, ornateq; aliquid expreſſum audimus à perito & docto Poëta, admiramur illius artificium, magnamq; uoluptatẽ percipimus. Quòd uerò ornatus, & amplificatio ſermonis delectet ſigno huiuſmodi demonſtrat. omnes, qui aliquid nunciant, rem conantur augere, & ornatius exponere, ut gratior, ſuauiorq; ipſorum ſit narratio.

Δεδίδαχε δὲ μάλιστα ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ, ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὅταν τουδὶ ὄντος, ἢ γινομένου, τοδὶ γίνεται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι, ἢ γίνεσθαι, τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. διὸ δή, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλο δὲ τούτου ὄντος ἀνάγκη εἶναι, ἢ γενέσθαι, προσθεῖναι, διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν.

Homerus uerò præcipuè alios docuit, quo pacto mendacium ipſum dici oporteret, quod profectò paralogiſmus eſt. Exiſtimant enim homines cum hoc ipſo exiſtente, ſiue facto, hoc ipſum fiat. ſi poſterius ſit, etiam prius eſſe, uel fieri: quod quidem mendacium eſt, ſed ob id ſanè mendacium primum eſt, quod alio quopiam exiſtente, hoc idem eſſe, uel fieri neceſſe ſit. ſiquidẽ cùm hoc eſſe uerum ſciat, anima noſtra paralogiſmo colligit, etiam primum eſſe uerum.

Aliud eſt etiam, in quo magnoperè laudandus eſt Homerus: nam docuit primus, quomodo in poëſi ſit confingendum mendacium: docuiſſe illum ait, quia primus aptè confinxit mendacia: ut qui ſequi ipſius ueſtigia uoluerit, facilè poßit artem mentiendi perſpicere. Summatim uerò exponit Homeri mendacia Paralogiſmo contineri. Et quoniam παραλογισμῶν in libro τῶν ἐλέγχων enumerat Ariſtoteles ſeptem modos: ſciendum hoc loco intelligi debere quartum, qui appellatur à conſequentibus. Ariſtoteles enim uocat

τὸν παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχον, eſt autem captionis genus hoc, quotieſcunq; retrò uiciſsim conſequens commeare exiſtimatur: nec tamen uerum eſt, ut ſi mel eſt, dulce eſt: ſi dulce eſt, mel eſt: quod nequaquam uerum eſt, non enim retrò commeat, aut conuertitur: alia enim dulcia etiam ſunt, præter mel. Alterum exemplum eſt: ſi pluit, terra madida eſt: ſi terra madida eſt, pluit: poteſt enim rore, pruina, niue, aliiſq; modis madeſcere. Huius generis illud quoq; eſt argumentum, quo utuntur Rhetores, ad probandum enim aliquem adulterum, id quod conſequens eſt, ſumunt: eum comptum eſſe, aut unguento delibutum, noctuq; errantem uideri, quæ in multis uera reperiuntur, at non in omnibus. Verba Ariſtotelis ex libro τῶν ἐλέγχων ſumpta apponam, quia ſimillima his ſunt, quæ profert hoc loco: ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν, ὅταν γὰρ τοῦδε ὄντος ἐξ ἀνάγκης τοδὶ ᾖ, καὶ τοῦδε ὄντος οἴονται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης, ὅθεν καὶ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται, πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι ὑπολαμβάνομεν εἶναι διὰ τὸ ἕπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι, καὶ ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὕσαντος γίνεσθαι διάβροχον, κἂν ᾖ διάβροχος ὑπολαμβάνομεν ὕσαι, τοῦτο δ' οὐκ ἀναγκαῖον. de huiuſmodi genere paralogiſmi mentionem facit etiam Ariſtot. lib. Rhet. ſecundo, ubi de apparentibus Enthymem. locis loquitur, docetq;, quomodo captioſæ argumentationes ſint ſoluendæ. Iam uerò ſi diligenter conſideres, nihil aliud eſt, confingere mendacia poëtica, quàm probabiliter loqui: ex quo patet poëticen facultatem, quod alibi copioſius expoſuimus, reiicere ea, quæ prorſus ſunt falſa, conuenireq; cum Rhetorice, quæ ex probabilibus ducit argumentationes, ſicuti docet Ariſtoteles copioſe libro Rhet. primo, ubi loquitur περὶ τεκμηρίων, καὶ σημείων, maximam enim partem ſuarum probationũ elicit ex ſignis probabilibus, quæ etiam ad alia poſſunt referri, nam neceſſaria quæ ſunt, ἀντιστρέφοντα. Ideò Ariſtoteles in libro τῶν ἐλέγχων, ſignificare uolens hoc genus probationum pertinere ad Rhetoricen, ait: ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί, hæc omnia igitur etiam ad poëticen ſunt referenda, quia ex his ſua mendacia confingit: hoc eſt (ut ego interpretandum puto) ueriſimilia & probabilia loquitur. Hermog. lib. II. περὶ γοργότητος, ubi agit περὶ μυθικῶν ἐννοιῶν, enumerat ſingillatim omnia genera mentiendi, quibus utuntur poëtæ. Atq; niſi fallor, quatuor genera ſtatuit: Primum, quod continet fabulas antiquorum, de Saturno, de Titanum, Gigantumq; ſobole, de Iouis, Martis, aliorum Deorum rapinis, ac furtis, quæ omnia ait eſſe περὶ τῶν θεῶν ἀνθρωποπαθῶς λεγόμενα. & propterea dicere poſſumus probabilia uideri: quamuis non temerè huiuſmodi fabularum genus ab antiquis Philoſophis fuerit excogitatum, ut ſuperius docuimus. Alterum genus eſt, quod continet tranſmutationes hominũ in alias animalium formas, ut Cadmi in draconem. Halcyonis, Philomelæ, & Procnes in aues, & marium mutationes in fœminas, ut Tireſiæ, uel fœminarum in mares, ut Cænei: uel in diuerſas diuerſorum animantium figuras, ut Centaurorum, Sirenum, Gorgonum, Tritonum, Pegaſorum, Cyclopum, & reliquorum huiuſmodi. Tertium genus eſt, quod plurimum in ſe habet παραλογίας, ut ſi dicas bouem locutũ, equum ceciniſſe, & quæ huiuſmodi ſunt. Quartũ genus eſt κατὰ ὑπερβολήν, qualia ſunt illa Homerica: ὁ Ἀχιλλεὺς ποσὶν ἐπήδα, ὁ Αἴας, καὶ ὁ Ἕκτωρ τηλικοῦτον ῥᾳδίως ἐρρίπτει λίθον, καὶ ὅτι τηλικοίδε ἦσαν. Hoc quartum genus uſitatiſsimum eſt apud poëtas, & Homerum in primis: nam quamuis ſint (ut Hermog. ait) ὑπερβάλλοντα ἀνθρώπου φύσιν, καὶ ὑπ' ἐκείνων παρατελογόμενα, uidentur tamen eſſe ὡς γεγονότα, καὶ πιστεύεσθαι ἄξια. Tertium genus haud ſcio, an apud ullum poëtam (de Epicis loquor) ſit uſitatum, aut probari debeat: alieniſsimum enim eſt non modò à ueritate, ſed etiam à probabili & ueriſimili, cum prorſus falſiſsimum ſit ac fabuloſum, præterq; naturam fictum. Reliqua duo genera recepta ſunt ex ueterum Pythagoreorũ, & aliorum philoſophorũ diſciplina, qui ſub eiuſmodi figmentis, de natura rerũ, hominumq; moribus ac uita loquebantur. Hæc igitur ita ſeſe habent, ſed Ariſtoteles hoc loco, cum dixit Homerũ docuiſſe, quomodo aptè per paralogiſmum mendacia confingi poſſent: intelligit tantùm illud ſermonis genus, quo poëtæ utuntur, amplificationis gratia, ut rem magis augeant, admirabilioremq; faciant, diſcedentes enim à uero, ueriſimilia captant, & probabilia, ſed operæpretiũ fuerit exactius contextũ declarare: appoſitis ad Ariſtotelis uerba exemplis, ut locus alioqui difficillimus apertiſsimè intelligatur. Conſequentia alia ſunt facti, alia ſunt temporis, utrumque genus complexus eſt Ariſtoteles illis uerbis: τοῦδε ὄντος ἢ γινομένου τοδὶ γίνεται, εἰ τὸ ὕστερον δεῖ καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι. Pallet, ergo amat. Vnguentatus eſt ergo adulter, hæc ſunt conſequentia facti. Nudauit enſem, ergo peremit. Sedebat in templo Veſtæ, ergo uiolauit Veſtalem: hæc ſunt conſequentia temporis: τουδὶ ὄντος, id eſt, ſi exemplum afferas, cum noctu ambulet: ἢ τουδὶ γινομένου: utpotè, ſi dicas cùm cruentatus ſit, & exierit è ſylua, τοδὶ δεῖ, eſt adulter: ἢ τοδὶ γίνεται, peremit Aiacem. εἰ τὸ ὕστερον δεῖ, utpote ſi dicas, pallet: καὶ τὸ πρότερον εἶναι, ergo amat: ſed inquit Ariſtoteles, τοῦτο δεῖ ψεῦδος, quia pallor etiam ex ægritudine corporis proficiſcitur: & aliis

A *alijs cauſis. Iam uerò adnotanda uerba quæ ſequuntur: δέξ. γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχή. Non enim ab inſcijs hominibus fiunt paralogiſmi, ſed prudentibus, ac ſcientibus: ſciunt enim non eſſe neceſſariò uerũ, amare eum, qui pallet: proferunt tamen, quia probabile eſt, & cupiũt perſuadere audientibus. Hinc Ariſtot. lib. Rhet. primo, ait Sophiſtam captioſis argumentationibus uti, non ex facultate ipſi inſita, ſed ex electione, quaſi innuat Sophiſtam ſcientem paralogiſmis uti. Verba Ariſtotelis ſunt hæc: ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει, πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται (de Rhetorice loquitur) ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ, ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. Poëtæ igitur etiam, non ſecus ac Sophiſtæ paralogiſmis utuntur κατὰ τὴν προαίρεσιν, quia ſciunt hoc uerum eſſe, illud probabile, ac probabili uti malunt, quàm uero: illa dictio ἄλλου in manuſcriptis libris ſecus ſe habet, ἄλλο, ſic, ἄλλο δὲ, τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι, ἢ γίνεσθαι, quæ lectio multò eſt probatior. Rurſus illa uerba, παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν νίπτρων, in nonnullis deſiderantur, ſed Medicæus liber habet: & agnoſcit Georg. Valla in ſua tranſlatione: & Paccius. puto igitur eſſe ſenſum, in Lauacris, apud Hom. in Odyſſ. ubi Eurycleam facit agnoſcentẽ Vlyſſem ex cicatrice, dum pedes lauaret: ſatis apparet, ex probabili ſigno ductam agnitionem: ac ingenioſe ab Homero fuiſſe confictam. Nec uerò ſine cauſa ait παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ, nam omnes ratiocinationes tam ueræ, quàm probabiles, & falſæ, ἐκ τῆς διανοίας, quæ uis eſt, & facultas in anima noſtra, per quam ratiocinamur, proficiſcuntur.*

προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα, ἢ εἰκότα μᾶλλον, ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα, τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους. τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ τεγέας εἰς τὴν μυσίαν ἥκων.

Itemq; fieri quæ neutiquam poſſunt, modo ueriſimilia ſint, potius quidem eligenda eſſe, quàm quæ minime ueriſimilia: licet fieri poſſint. Sermones quoque ipſos adeo non ex parte rationis expertium conſtitui debere, ut etiam nihil, quod non ſumma ratione præditum ſit, contineant: ſi uero ſecus fiat, extra ipſam fabulationem ſaltem ſit: exempli gratia: ignoratio Oedipodis, quo pacto Laius occubuerit: non autem in actibus, ſicut in Electra Pythicorum nunciatio: itemq; in Myſis, ex Tegea mutus ut loqueretur, profectus in Myſiam eſt.

B

In manuſcriptis libris eſt dictio interpoſita hæc δεῖ, & paulò poſt non eſt altera, καὶ. Sic enim legitur totus locus hic, προαιρεῖσθαί τε δεῖ ἀδύνατα εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα. nam etiam in poſterioribus uerbis, non eſt illa dictio καὶ. Si optio detur poëtæ, utrum malit in oratione ponere, an id quod impoßibile, ueriſimile tamen eſt: an poßibile, non ueriſimile tamen, nec credibile: debet potius impoßibile, ſed ueriſimile eligere, quàm poßibile, non credibile. Exempli gratia: Narrat Homerus Aiacem uaſtæ magnitudinis, ac immenſi ponderis lapidem conieciſſe: id, ſi uires hominis conſideres, eſt impoßibile, ueriſimile tamen, quia ſcimus hominem altero homine longè eſſe robuſtiorem: & iactus ille lapidis: quantumuis uaſti, quatenus iactus, non eſt præter naturam, quod fidem arrogat alteri, quod impoßibile uidetur. Iam uerò ſi dicas: Dædalum confectis ex cera alis euolaſſe: aut Pegaſum alatum, pennatumq; equũ uolare ſolitum: hoc, quatenus dicis pennatum aliquod animal uolare, uerißimũ eſt, nedum uериſimile: ſed quatenus homo dicitur pennatus, & Pegaſus alatus, hoc præter naturam eſt, & impoßibile, tantamq; habet uim, ut alteri deroget fidem, & cum poßibile ſit pennatum hominem uolare, non tamen credibile eſt hominem eſſe pennatũ. Aliud exemplum quod ad ſuperius pertinet, eſto. Ex eodem Homero cognoſcimus, uelocitatem tantam in Achille fuiſſe, ut incredibilis ſit dictu: impoßibile eſt hominẽ adeò uelocem eſſe, ſed quia homo uelocitatem, & facultatem ad currendum à natura recipit: credibile fit, item quod de curſore Ladæ (ſic enim uocat Catullus, quem alij Talum dixerunt) narratur, qui ſpatio unius diei omnia littora Cretæ currẽs perluſtrabat, eſt quidem impoßibile, ſed quia ad curſum aptus homo natus eſt, credibile uidetur; atq; ex hoc genere illud eſt, quod refert Lucian. in lib. πῶς δεῖ γράφειν ἱστορίαν. Tã uehemẽti clamore in prælio quidam uociferatus eſt, ut uno clamore decẽ ſimul peremerit: & attonitos primũ, mox emortuos proſtra-

proſtrauerit, hoc impoßibile eſt. Sed quia natura inſitus eſt homini clamor, ac uociferatio, credibile ſit. Ac ſanè ſi conſideres, non aliunde ducuntur poëtarum ὑπερβολὰς, quibus illi paßim utuntur, ut illa apud A
» Vergilium: It clamor cœlo. Non dißimile illud Homeri: ὁ δ᾽ οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει.
» Plutarchus hoc animaduertens ait: κέχρηται πολλάκις καὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἥτις ὑπεραίρουσα τὴν ἀλή-
» θειαν πολλὴν ἐπίτασιν ἐμφαίνει. οἷον λευκότεροι χιόνος, θείειν δ᾽ ἀνέμοισιν ὁμοῖοι. Verùm de his hactenus, nunc reliqua perſequor. In poëſi Epica, ſicuti etiam in alijs illud in primis uidendũ, ne ſermones habiti abſonum aliquid habeant, aut repugnans. Sed ab omni parte conſentiant inter ſe, & quadrẽt. Quotieſcunq; enim aut ſpatium temporis, quo res geſta fuit, aut locus, aut perſona, aut modus, non conſtat: nõ quadrant rationi, neq; cum legentium, aut audientium mente conueniunt. Si fieri igitur poßit, danda opera, ut nequid repugnans ſit, aut abſonum: quòd ſi non poßit, ſaltem efficiendum, ut extra narrationẽ & actionem repugnantia illa poſita uideãtur. Hoc uerò quale ſit, declaratur exemplo ex Oedipode Sopho-
» clis allato, his uerbis: ὡς μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανε. nam Λάϊος legendum eſt, non ἰόλαος, ut multi habent uulgò impreßi libri. Inducitur à Sophocle Oedipus ignorans à quo, quomodo, ubiq; peremptus fuerit Laius rex. Atq; multa abſona ſunt in hac actione. Nam qui ignorare potuit Oedipus illum regẽ eſſe? Verùm eſto, ignorauit. An conſentaneum rationi eſt, illud poſtea non reſciſſe, non percunctatũ fuiſſe? Fac non rogaſſe, fac neminẽ ſuperſtitem in cæde fuiſſe: rumor ipſe nõ potuit hæc ſignificare? Thebanorum regem Laium peremptũ fuiſſe, uirum inſignem, ac cædem illius ignotam fuiſſe Corinthijs, ubi cõmorabatur Oedipus apud Polybum regẽ, cuius ſe putabat eſſe filium: fieri qui poteſt? Thebas paulò poſt ueniſſe Oedipodem, ænigma ſoluiſſe, regno Thebanæ regionis potitum eſſe, Iocaſten uxorẽ duxiſſe quis credat? An adeò uecors, adeò ignarus, ſecurus rerum omnium, ut quæ uulgò notißima erant, ignoraret ipſe unus? ne peremptum quidem Laium eſſe ſciret. Atqui probabilia ſunt, quæ ſectatur Sophocles, à circũſtantia loci, & perſonarum ducta, in triuio cæſum: dum ueheretur quadrigis unà cum comitibus, à latronibus: quo uno excepto, cætera bellè quadrabãt: unde poſtea iniectus Oedipodi ſcrupulus. ſed quorſum hæc? qui tamdiu ſui oblitus fuit Oedipus, ut nollet peruestigare, quis ille eſſet, quem peremiſſet? aut ſaltem in ſermone hominũ tacitus perſpicere? Abſonum planè hoc eſt, & minimè conſentaneum rationi, atque, ut ait Ariſtoteles, prorſus ἄλογον. Vna hæc ratio excuſandi Sophoclis uidetur reliqua, quòd tota hæc ignoratio, cædesq; Laij extra fabulam, & actionem poſita eſt: nam ſi in Dramate fuiſſet, adhibenda erat ratiocinatio diligens, quæ apertè repugnantia oſtendiſſet. Multò igitur artificioſius, & cautius in Oedipode egit Sophocles, quàm in B
Electra: ubi in eundem errorem lapſus eſt, qui tamen nullo prætextu poteſt defendi, ne illo quidem quo prior: nam tota diſcrepantia in rebus ineſt, quæ geruntur in ſcena. Verba Ariſtotelis ſunt hæc: ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ, οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες. Facit Sophocles παιδαγωγὸν in ea Tragœdia narrantem Electræ, quomodo quadrigis certans Oreſtes, in ſumma celebritate Pythiorum ludorum, fracto curru, cum metæ illiſiſſet, miſerrimè attritum interijſſe.

» κεῖνος γὰρ ἐλθὼν εἰς τὸ κλεινὸν Ἑλλάδος
» πρόσχημ᾽ ἀγῶνος, Δελφικῶν ἄθλων χάριν,
» ὅτ᾽ ᾔσθετ᾽ ἀνδρὸς ὀρθίων κηρυγμάτων,
» δρόμον προκηρύξαντος. & quæ ſequuntur.

Tota hæc narratio abſona eſt, & minimè conſentanea: quis enim credat rumore ipſo, aut nuncio aliquo antè non prolatam ad Electram fratris mortem? Quod ſi dicas, hoc probabile eſſe, quia mulier, ſemotaq; à foro, non tam facilè intelligere poterat ea, quæ in Pythijs accidiſſent. At Clytemneſtræ ſaltem, & Aegiſtho ea nota eſſe debuiſſent, & explorata: qui urbis Argiuæ imperio fuerat potitus: nec aliunde ſibi, quàm ab Oreſte imminens periculum timebat. ſed fac eos primos aduenisſe, qui nunciarent. An credibile eſt nullum Argiuum hominem ludis interfuiſſe, qui ſpectare Oreſtæ exitium poſſet, cum ex uniuerſa Græcia eò fieret concurſus? Vertas te licet, in quancunque uolueris partem, neque ullus fuerit excuſandi Poëtæ modus. Etiam igitur, atque etiam diligenter uidendum, ut in ſermonibus nihil diſcrepet, nihil repugnet: ſed omnia ab omni parte quadrent, ratiocinationiq; auditorum qui in actione perpendenda euigilant, ſint conſentanea. Alterum exemplũ ſumitur ex tragœdia eiuſdem Sophoclis, quæ inſcribebatur Μυσοί, de qua mentionem facit Athenæus lib. V. ubi de trigono, quo inſtrumento Muſici utuntur, loquitur, his uerbis: μνημονεύει δὲ τοῦ τριγώνου τούτου καὶ Σοφοκλῆς ἐν Μυσοῖς οὕτως.

» πολὺς δὲ Φρὺξ τρίγωνος. & quæ ſequuntur.

Et rurſus idem Athenæus eundem recitans uerſum lib. XIII ait: καὶ Σοφοκλῆς ἐν Μυσοῖς.

» πολὺς δὲ Φρύξ. Quæ de muto narrantur in contextu, perobſcura ſunt, quia tragœdia non extat. Sed etiam in ea, ſicuti in alijs obſeruat quidpiam, quod repugnat rationi.

A ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητ' ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον· ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους. ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογωτέρον ἐνδέχεσθαι, καὶ ἄτοπον. „

Quapropter locutũ fuiſſe dicere, fabula quidem ridicula eſſet. Etenim „ à principio eiuſmodi conſtituendæ nõ ſunt: at ſi ſemel conſtitutæ fuerint, „ & ita ſint receptæ, eas admitti quamuis abſurdas, probabilius erit. „

Tantum tribuendum putat ueterum poëtarum authoritati Ariſtoteles, ut receptas ſemel fabulas, quamuis in ijs aliquid repugnans ſit, ac minime conſentaneum rationi, nolit, ne immutari quidem ab ulla parte, nedum tolli, ac prorſus reijci. Si enim tollerentur, abrogaretur fides actionibus, quas creduntur poëtæ ex uero ducere euentu, aut ex ueriſimili confingere. Si immutarentur, iam ſibi actiones non conſtarent, ac diſſimiles eſſent. Sed dictum eſt antè actiones ſemel receptas ac conſtitutas non eſſe immutandas: quod ſi quid noui confingere aliquis uoluerit, id in prologo, & Epiſodijs, & ſolutione fabulæ efficere poterit pro ſuo arbitratu, modo actionis conſtitutio eadem permaneat. Ab initio potius, cum conſtituitur actio, diligenter eſt conſiderandum, ne ulla ex parte inter ſe diſſentiat. Quòd ſi acciderit, ut diſſentiat, repugnantiaq́; habeat: ſatius eſt ita repugnantem ſibi, & non conſentaneam fabulam ſeruare, quàm immutare. Illæ dictiones ἂν, δὲ, θῇ, in manuſcripto meo leguntur ἂν δέ τι θῇ. Georg. Valla uidetur in ſuo legiſſe ἂν, δὲ ᾖ, ait enim, ſi fiat. Paccius in ſua uerſione omiſit uerba hæc, ὥστε τὸ λέγειν ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος. niſi fortè, quod magis crediderim id librariorum impreſſorumq́; culpa accidit.

ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, „ δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἐμφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον. „

Quandoquidem illa etiam in Odyſſea circa Vlyſſis expoſitionem rationis expertia ſunt, quæ quidem nullo pacto toleranda apparerẽt, ſi hęc „ eadem non bonus aliquis poëta confinxiſſet: nũc uerò diuerſis bonis ab- „
B ſurdum illuſtrans, ſuaue ipſum poëta reddit. „

Quantum ſit authoritati antiquorum poëtarum, præſertim inſignium, tribuendum, exemplo Homeri demonſtrat: ſunt nonnulla apud Homerum minus rationi conſentanea, quæ tamẽ tanto uiro ſunt condonanda, neq; enim fieri poteſt, ut aliquo in loco non dormitaſſe uideatur. Verùm age quæſo. An continuò irruas contra dignitatem grauiſſimi, doctiſſimiq́; poëtæ? Temerarij quidem id eſt hominis, & nimium furentis. Homerus in Odyſſeæ libro decimoquarto narrat Vlyſſem cum eiectus naufragio apud Alcinoum regem diuertiſſet: poſt aliquot dies magnis cum muneribus dimiſſum. Phæaces igitur iuſſu regis Vlyſſem naui uectũ ad Ithacenſium litora, ab ijs expoſitus fuit, dum altiſſimo ſomno eſſet oppreſſus, unà cum donarijs quæ ſecum ferebat: mox expergefactus, ſolum ſe in litore uidit, ſtuporis pleniſſimus. Verſus Homeri hi ſunt, quos adſcribam, ut facilius res tota perſpiciatur:

οἱ δ' ἐκ νηὸς βάντες ἐΰζυγου ἤπειρόνδε „
πρῶτον Ὀδυσσῆα γλαφυρῆς ἐκ νηὸς ἄειραν „
αὐτῷ σύν τε λίνῳ, καὶ ῥήγεϊ σιγαλόεντι. „
κὰδ δ' ἄρ' ἐπὶ ψαμάθῳ ἔθεσαν δεδμημένον ὕπνῳ „
ἐκ δὲ κτήματ' ἄειραν, ἅ οἱ φαίηκες ἀγαυοὶ „
ὤπασαν οἴκαδ' ἰόντι διὰ μεγάθυμον ἀθήνην: „
καὶ τὰ μὲν οὖν παρὰ πυθμέν' ἐλαίης ἀθρόα θῆκαν „
ἐκτὸς ὁδοῦ, μήπου τις ὁδιτάων ἀνθρώπων „
πρίν γ' ὀδυσῆ' ἔγρεσθαι ἐπελθὼν δηλήσαιτο „
αὐτοὶ δ' αὖτ' οἶκόνδε πάλιν κίον. „

Philoſtrat. in Heroicis in Proteſilao, ubi Hom. errata ridentur abſurda, ait de hac re in hunc modum: καλεῖ δὲ αὐτὸ ὁμήρου παίγνιον, ἐν ᾧ τῇ ἄλλῃ κινδύνων τε γὰρ πολλαχοῦ ἀπόλλυσι, καὶ ἐκφέρεται ὁ „ νεὼς τῶν φαιάκων ὥσπερ ἀποθανών. ἐν τῇ εὐπλοίᾳ τήν τε τοῦ ποσειδῶνος μῆνιν, δι' ἣν ὅτι „ ναῦς ὑπελείφθη τῷ Ὀδυσσεῖ οὐδεμία, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ πληροῦντες αὐτὰς ἀπώλοντο. *Ibidem Philoſtratus abſurdam Homeri narrationem oſtendit, cum ait, Neptunum Polyphemi ulciſcendi cauſa, Vlyſſem fuiſſe adeò acriter inſectatum: neque enim ſatis iuſta uidetur cauſa his uerbis:* οὐχ „

ὑπὲρ

A

,, ὑπὲρ τοῦ πολυφήμου γνοίσθαι φησίν, ὅτι γὰρ ἀφικέσθαι τὸν Ὀδυσσέα δεῖ ἦκε τοιαῦτα ὅτ' ἂν
,, ὁ Ποσειδῶνι κύκλωψ παῖς ἐγγύς, μηνίσαι τὸν Ποσειδῶ ποτε ὑπὲρ τοῦ τοιούτου παιδός,
,, ὃς λέοντος ὠμοῦ δίκην τοὺς ἀνθρώπους ἤσθιεν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ Παλαμήδους, γνωτοῦ ὄντος, ἄπλουν
,, μὲν τὴν θάλασσαν τοῖς Ἕλλησι ὀδυσσεῖ ἐποίει, διαφυγόντα δὲ αὐτὸν τὰ ἐκεῖ πάθη, ἀπώλεσεν αὐτῇ
,, ἰθάκῃ ὕστερον, θαλαττίαν οἶμαι αἰχμὴν ἐπ' αὐτὸν δούς. *Hæc (inquit Ariſtot.) adeò abſurda ſunt, ut ſi fortè ab imperito poëta, minimeq́; inſigni fuiſſent prolata, malè cum eo eſſet actum: nam ſe deridendum omnibus præbuiſſet, incurriſſetq́; in reprehenſionem doctorum uirorum. Verùm Homero inſigni poëtæ hæc danda uenia eſt: quia alijs multis rebus hoc, quantulumcunq; eſt abſurdi, delet, ac mitigat iucundiſsimis narrationibus. Manuſcripti Medicei libri: meus quoque, non habent* ἐμφανίζει, *ſed* ἀφανίζει, *ſicq́; omnino legendum. Senſus enim eſt, alijs multis præclaris, artificioſisq́; ſermonibus, ac uirtutibus totius poëmatis: emolliri, delerìq́; prorſus, ac tolli quicquid abſurdi in eo uno errato eſſe poſſet: nec ſolùm deleri, ſed etiam ea re ſuauiorem reddi narrationem poëmatis, ut iam nō uitium, ſed ſumma uirtus ſit appellanda.*

,, τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς μήτε δια-
,, νοητικοῖς. ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τὰ ἤθη καὶ τὰς διανοίας.
,, Cæterum in dictione, otioſis in partibus maxime elaborandum: ſe-
,, cus autem in his, quæ moribus, quæq; ſententia polleant. quandoquidē
,, ipſa ualde luminoſa dictio, tum mores, tum ſententiam, quæ quidem per
,, ſe ſatis conſpicua ſunt, obumbrare ſolet.

Pulcherrimum, utiliſsimumq́; dat præceptum Ariſtoteles. Epici poëtæ in longa poëſi non ſemper narrare poſſunt res, quæ ſua ui auditoris animū oblectare poſsint: neceſſe eſt igitur tunc in primis ornata uerba, elaborataſq́; ſententias afferre in medium, ne elangueſcat oratio. Nullus eſt, uel mediocriter oratorijs præceptionibus imbutus, qui neſciat orationem uim ſuam aut à rebus, aut uerbis habere, idq́; ſæpè declarat Hermogenes, præſertim libro primo τῶν ἰδεῶν, *ubi loquitur* περὶ σεμνότητος: *ſi res fuerint graues, magnæ, nouæ, quæ uarium præ ſe ferant exitum, lætitiam, ſpem, miſericordiam, & referta ſint moribus diuerſis ac perturbationibus: per ſe ſatis ornatam reddunt orationem, etiam ſi ſimplici quodam uerborum cultu tectæ proferantur. Quòd ſi tenues exileſq́; fuerint res, tunc aliunde aſſumendus ornatus, uerbaq́; eligenda quàm ornatiſsima, & ſplendidiſsima. Id uidetur ſummo artificio lib. quarto Georg. feciſſe Verg. ubi de apibus loquitur: nam tranſlatis uerbis ferè ſemper utitur, quæ ducuntur à caſtris, à regibus, ab exercitu, ut grandior fiat, & ornatior ſermo: ſatis enim patet, ſi ſimplici quadam ratione rem tenuem uoluiſſet exponere, nimis humilem fuiſſe futuram ipſius poëſin. Hermogenes, ubi agit* περὶ κάλλους, *ait parcè adhibendum eſſe ornatum in confirmatione: quia per ſe ſatis magnam habent uim, ac pondus argumentationes, quibus cauſa probatur: neq; infuſcandæ ſunt ornamentis uerborum. Ariſtot. quoq; lib. Rhetor. III. ſicuti etiam hoc loco inquit, ubi ſunt Enthymemata crebra, ibi non eſſe affectus, aut mores ponendos in oratione: nec contrà, quia alterum ab altero truditur, ac tollitur. Idem paulò poſt eodem libro monet, ubi oratori Enthymemata non ſuccurrunt, moratè eſſe dicendum. Idem igitur ſeruare diligenter oportet poëtam, quod in primis Homerus uidetur feciſſe in ijs, quæ ipſe narrat, ut libro decimotertio in deſcriptione Ithacenſis portus, & alijs multis in locis. Vergilius quoque apud nos libro quarto Aeneidos, ubi uenationem deſcribit:*

,, *Poſtquàm altos uentum in montes, atq; inuia luſtra,*
,, *Ecce feræ ſaxi.* *& quæ ſequuntur.*

Et paulò poſt ubi de rumore, qui iam peruaſerat omnes gentes de amore Didûs, & Aeneæ, quanto, dij boni, artificio, ſuam exornauit poëſin deſcriptione famæ! ſi enim ſimplici quadam ratione dixiſſet: rumorem permanaſſe, nihil frigidius, aut humilius, aut magis exangue fuiſſet ea oratione. Præclarè igitur monet Ariſtoteles, Epico poëtæ tunc in primis ornatæ, fucatæq́; orationis curam eſſe ſuſcipiendam, cum res languentes uiderit, & exiles ſibi eſſe propoſitas, ἀργὰ *ipſe uocat: nam deſidet quodam modo, & ocioſa eſt oratio: ſi non redundet, aut moribus, aut affectione aliqua: excitanda igitur ornatu uerborum, ut ferueat, grandiórque fiat.*

,, περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων ἐκ πόσων τε καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη: ὧδε
,, θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν.
,, Cæterum dubitationes ac ſolutiones, ex quot uidelicet, quibuſue ge-
,, neribus conſtent, ita conſiderantibus manifeſtæ fient.

B

Quoniam

A *Quoniam ſemper parati adſunt, qui poëtas reprehendere conantur, denteſq́; in illorum poëmata exacuunt, inuidia adducti, & odio impulſi, Methodum tradit hoc loco Ariſtoteles, qua dijudicare poßimus illorum reprehenſiones, ueræ ſint, nec ne: quaq́; ratione refelli poßint, ſimul docet: προβλήματα uocat quæſtiones, quæ afferri ſolent ab obtrectatoribus: ambigunt enim rectè dictum ſit, an non: more eorum, qui problemata ponunt: eſt enim problema dubitatio, de aliqua re ad quam cõtrariæ probationes referri poſſunt, quia ignoratur, hoc ne, an illo modo res ſeſe habeat: ἔστι δὲ προβλήματα (inquit Ariſtoteles in Topic.) καὶ ὧν ἐναντίοι εἰσὶν οἱ συλλογισμοί, ἀπορίαν γὰρ ἔχει, πότερον οὕτως ἔχει, ἢ οὐχ οὕτως, διὰ τὸ περὶ ἀμφοτέρων εἶναι λόγους πιθανούς. & quæ ſequuntur. Forma autem problematis hæc eſt: πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος, ἢ οὔ; Hinc uerò facilè cognoſci poteſt, cur multi ueterum ſcripſerint προβλήματα ὁμηρικά, de quibus alio loco commodius loquemur, in libris noſtrorum problematum poëticorũ, quem edere cogitamus. λύσεις ſolutiones ſunt, quibus problemata allata refellimus, de Problematum igitur, & Solutionum generibus in præſentia locuturus eſt Ariſtoteles, declaraturuſq́;, ex quibus rebus aut locis ſumantur, quotq́; ſint.*

Ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὡσπερανεὶ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιὸς, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί. ἢ γὰρ οἷα ἦν, ἢ ἔστιν, ἢ οἷα φασὶ, καὶ δοκεῖ, ἢ οἷα εἶναι δεῖ.

Etenim cum imitator poëta ſit, ſicuti quoque pictor, uel alius imaginũ deſignator, eorum ſemper unum aliquod, quæ tria numero ſunt, imitetur neceſſe eſt: qnalia uidelicet fuerunt, ſiue ſunt, uel qualia dicuntur, uidenturue, uel qualia eſſe oporteret.

Explicat Ariſtoteles locos, ex quibus problemata, & ſolutiones ducuntur: iacit autem prius fundamenta firmißima notißimarum quarundam concluſionum, ex quibus facilè colligi poterit, quæ ſint, & quot. Conſtat inter omnes iam poëticam facultatem, artemq́; eſſe unam ex imitatricibus, quoniam imitatur actiones, mores, ſermonemq́; hominum, non ſecus ac pictor, aut ſtatuarius, quamuis hi differũt à poëta, quia plura imitatur poëta, hi pauciora, ut ab initio dictum eſt huius libri. Cum igitur poëta ſit imitator hominum
B *agentium, & loquentium, uel proborum, uel improborum, neceſſe eſt, ut imitetur tria hæc tantum, aut horum unum ſingillatim potius. Vel enim exprimit, quales homines, & actiones olim erant, aut nunc ſunt: uel quales uidentur, famaq́; eſt fuiſſe. Vel quales eſſe conuenit. Sunt uerò ſingula hæc diligenter perpendenda. Nam res, actiones, & perſonæ quas imitatur poëta, aut ueræ ſunt, aut fictæ. Si ueræ, aut ſunt aut fuerunt, uel enim uiuunt, uel iamdiu interierunt. Si ſunt, ac uiuunt duplici modo has imitatur poëta, aut quales aiũt uulgò eſſe, aut uidentur eſſe. Si non uiuunt, neque ſunt, ſed iamdiu interierunt, imitatur etiam has duplici modo: aut quales rumor eſt fuiſſe, aut quales uidentur fuiſſe. Si perſonæ fictæ ſunt ab ipſo poëta, eas imitatur, exprimitq́;, quales eſſe conuenit, & oportet. Medea olim fuit, & fama eſt eam liberos necaſſe. Aiax olim uixit, & ſibi mortem conſciuit. Socrates olim apud Athenienſes fuit, & ſapiens habebatur, ac bonus: multis tamen uiſus eſt improbus, talem igitur Ariſtophanes exprimit in Nebulis. Achilles iracundus fuit: talis exprimitur ab Homero. Chremes perſona ficta, apud Terentium, auarus exprimitur, non qualis fuit, ſed quales plerumq; ſenes eſſe ſolent. Fidum παιδαγωγὸν exprimit Sophocles in Electra: non fuit ille quidem, ſed effingitur, qualis eſſe debet. Notandum tamen, quamuis perſonæ effingantur eorum, qui uixerunt, licere poëtis ipſas imitari: non quales fuerunt, ſed quales eſſe oportuit: recedunt enim ſæpè à uero, & excellentiorem quandam ſpeciem uiri effingunt, quod etiam pictores ac ſtatuarij ſæpè faciunt, id certè Homerus in Vlyßis, & Achillis, aliorumq́; Herôum perſona ſeruauit: quatenus Ariſtoteles in contextu ait: οἷα φασί. Horatius quoq; non dißimili ratione dixiſſe uidetur. Aut famam ſequere. Iam uerò, cum hæc ita ſeſe habeant. Si quis Homerũ reprehendat, quòd falſa narrauerit de Achillis fortitudine, aut de Vlyßis prudentia, facilè tueri illum poßis, ut dicas illum non effingere uoluiſſe Herôas, quales fuerunt: ſed quales eſſe potuerunt, aut debuerunt: eodem modo Vergilius defendendus, in perſona Aeneæ exprimenda. Si quis aſſerat rurſus Didonem non incubuiſſe gladio: teq́; reprehendat, quòd præter hiſtoriæ fidem id dicas in poëmate, reſpondere poteris, rumorem eiuſmodi eſſe, ac famam receptam. Verùm de hac re poſtea. Patet igitur ex triplici illo genere imitandi, in quo poetæ uerſantur, nobis ſummam dari facultatem reſiſtendi obtrectatoribus, ac inuidis, qui ſæpè aliena conantur falſo reprehendere.*

ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἣ καὶ γλώτταις καὶ μεταφοραῖς, καὶ πολλὰ

 A

πάθη τῆς λέξεώς ἐστι. δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

Hæc autem dictione tum per linguas, tum per translationes enunciantur. Multę enim dictionis ipſius affectiões ſunt, quas poëtis indulgemus.

Oratio, & imitatio poëtica ex duobus neceſſariò conficitur, rebus, & uerbis. Res cum dico, perſonas etiam intelligo, quas imitatur poëta. Verbis uerò exprimit id, quod imitari ſtudet: ex qua enumeratione conſequitur, Problemata fore aut in rebus, & perſonis, quas imitantur poëtæ, aut in uerbis, quibus imitationē exprimunt: uerba autem aut ſunt translata (uti diximus paulò antè) aut peregrina, aut conciſa, aut producta. hæc igitur diligenter perſpicere oportet, atq; exactè habere cognita, ut, ſi quando opus fuerit, reprehenſoribus, atq; obtrectatoribus reſpondere poßimus. Illa uerba, δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς, *non ſatis aptè uertit Paccius, ait enim: Quas poëtis indulgemus: nam ſententia Ariſtotelis eſt. Hæc enim omnia poëtis, poëticæq; facultati, tanquam pecularia, attribuimus: quia ipſius munus eſt in his uerſari, nam peregrinis, neq; translatis omnibus, nulla uerò prorſus, quæ aut per additionem, aut per conciſionem figurata ſit, dictione utitur orator, ſed poëta tantum, ut ſuperius diximus.*

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς, οὐδὲ ἄλλης τέχνης, καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία. ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. ἡ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον, τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται τοῦτ' οὖν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Ad hæc nõ eadem eſt rectitudo ciuilis facultatis, quæ poëticæ. ſed nec alterius ullius artis, præterquàm poëticæ: huius uerò peccatum omnino B duplex eſt, alterum per ſe, alterum per accidens. Itaq;, quod ad imitandũ non imitabile ſibi propoſuerit, per ſe huius peccatum erit: proponere uerò non rectè, per accidens. Quemadmodum utrunq; dextrum latus equũ promouentem, aut ſecundum unamquanq; artem peccatum: uerbi gratia: ſecundum medicinam, aliam'ue quamlibet artem: aut etiam, ſi, quæ fieri nequeunt, confinguntur. Qualiacũq; igitur hæc fuerint, minimè quidem per ſe huius peccata dicimus.

Tertium quiddam obſeruari diligenter debet, ut ſciamus cauillationes reprehendentium poëmata refellere, aut dignoſcere, rectæ ſint, an non. Poëtica facultas eſt quædam, quæ, ſicuti Dialectice, & Rhetorice: non habet ſibi unum ſubiectum genus, quemadmodum aliæ artes, & ſcientiæ, ſed uerſatur circa communia quædam. Docet Alexander Aphrod. in librum primum Top. Ariſt. dialectici munus eſſe differere de muſicis, geometricis, aſtronomiciſq; rebus, tum de ijs quæ ad Phyſicum, & Medicum pertinent: non tamen ſumere principia medicæ artis: nam hoc ad Medicum ſpectat: nec geometriæ, nam hoc proprium eſt Geometræ: ſed in quauis harum artium, & ſcientiarum communia ſequi, & probabilia: eodem modo Orator probabiliter loquitur de omnibus rebus, nam ut libro primo Rhet. inquit Ariſtoteles, Rhetorica facultas eſt περὶ οὐδ' ἑνὸς ἀφωρισμένου πράγματος. *Non dißimili ratione Poëtica facultas, ſeu ars, nullam habet ſubiectam materiem propriam rerum, circa quam uerſatur, ſed omnia complectens, adaptanſq; imitationem, quæ ipſius propria eſt, de omnibus rebus loquitur, conficitq; orationem moratam, quæ imitatur hominum actiones, & ſermones uarios. Quòd ſi quæras an Poëtica facultas habeat aliquid proprium, circa quod uerſetur: reſpondeo nihil præter unam imitationem, quæ fieri debet aut ex neceſſario, aut ex ueriſimili: ſicuti Rhetorica quoq; nihil aliud peculiare habet, quàm tractationem, & cognitionem probabiliũ, ex quibus argumentationes conficiuntur rei probandæ aut refellendæ gratia. reliqua omnia aſſumit extrinſecus tùm à Politica in primis cui inſeruit: tùm ab ea philoſophiæ parte, quæ de moribus uitaq; hominum agit, tum ab alijs omnibus artibus, & ſcientijs, Poëtica igitur ſi aliquem loquentem facit de bello & armis, id totum ſumit à militari ſcientia, quam Græci* στρατηγικὴν *uocant. Si de nauibus reficiendis aut ædificandis à*

A candis, à nautica: ſi de pharmacis, & medendi ratione: à medicina, & à reliquis omnibus eodem modo. Cum igitur hæc ita ſe habeant, ueriſſimaq; ſint: facilè fuerit attentè conſiderantibus dijudicare poëtarum errata: nam animaduertent aliqua ad Poëticam facultatē ſpectare, aliqua uerò ad alias artes, & ſcientias. Quòd ſi ſingula ad ſuam artem redigere quiſpiam uoluerit, ſtatim perſpiciet, quale erratū ſit, & Poëta ille lapſus fuerit, nec ne. Dicendum ergo, ex ſuperiore diſputatione noſtra, Duplex in ſcriptis poëtarum & erratorū eſſe genus. Alterum quidem proprium poëticæ facultatis: alterum uerò uel huius, uel illius artis & ſciētiæ. Prius illud erratorum genus uocatur per ſe, in poëtices facultatis tractatione admiſſum. Poſterius genus erratorum uocatur κατὰ συμβεβηκὸς, hoc eſt per accidens. Non ſecus ac in Rhetorice (iuuat enim propter affinitatem duas has præclaras facultates, ſiue artes ſimul conferre) duplex quoque erratorum genus ſit neceſſe eſt, alterum per ſe, alterum per accidens: ſi enim Orator non probabilia, tanquā probabilia aſſumpſerit ad aliquid confirmandum, uel refellendum: aut argumentationis genus fuerit uitioſum, quod ex prioribus confici non poſſit complexio ulla, hoc fuerit per ſe artis Rhetorices erratum. Sin autem principia ſumat argumentationis ex aliqua arte, aut ſcientia aliter, quàm conueniat: hoc erit erratum per accidens, nō enim ex eo, circa quod facultas ipſa uerſatur, pendet, ſed ex materie alterius ſcientiæ, ac artis, quam perperàm tractat. Verùm ut redeam ad rem, quotieſcunq; poëtica in imitatione peccat: neque ſeruat, neceſſarium, ac ueriſimile, conaturq; exprimere aliquid, quod impoſſibile ſit, præterq; omnem fidem, ipſius erratum hoc eſt uocandum, quia προαιρεῖται μιμεῖσθαι (ut Ariſtotelis utar uerbis) τὴν ἀδυναμίαν, id eſt proponit ſibi imitanda, & exprimenda ea, quæ fieri nequeunt: longiſſimeq; abſunt non modo à neceſſario, quia non euenerunt, neque facta ſunt, ſed etiam à ueriſimili: quia euenire nunquā poſſunt, aut fieri. Quotieſcunque uerò id, quod ſibi propoſuerit imitandum, & exprimendum, non rectè imitatur, propter ignorationem rei illius, & artis, atque ſcientiæ, ad quam ſpectat, erratum quidem hoc non eſt in poëtica facultate, ſed in alterius artis, & ſcientiæ tractatione admiſſum, quod iamdudum dicimus ab Ariſtotele uocari κατὰ συμβεβηκὸς. Plato in eo dialogo, qui inſcribitur ἴων, multa de hac re diſſerit: οὐκοῦν ὅστις ἂν μὴ ἔχῃ τινὰ τέχνην, ταύτης τῆς τέχνης τὰ λεγόμενα, ἢ πραττόμενα καλῶς γιγνώσκειν οὐχ οἷός τ' ἔσται; ἴων. ἀληθῆ λέγεις. σω. πότερον οὖν περὶ τῶν ἐπῶν ὧν εἶπες εἴτε καλῶς λέγει ὅμηρος, εἴτε μὴ, σὺ κάλλιον γνώσῃ, ἢ ἡνιοχός; ἴων. ἡνιοχός. σω. ῥαψῳδὸς γάρ που εἶ, ἀλλ' οὐχ ἡνιοχός. ἴων. ναί. σω. ἡ δὲ ῥαψῳδικὴ τέχνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἡνιοχικῆς; ἴων. ναί, & quæ ſequūtur. Ex-
B emplum talium erratorum in contextu affert Ariſtoteles huiuſmodi. Si quis Poëta imitationem quidem aptam ſit ſecutus, aptam uoco, cum proponit ſibi imitanda ea, quæ in rerum natura ſunt. Sed interim in aliqua narratione equum proſilientem, aut currentem, aut incedentem inducat ambobus pedibus, cruribusq; dexteris ſimul promotis, quod fieri ex natura ipſa non poteſt: quia animalia, quæ quaternis notis incedūt (ut docet Ariſtoteles in libro de Inceſſu animalium) alternatim dexterum pedem, & crus ab una parte ſimul cum ſiniſtro pede, & crure ab altera parte mouent: huiuſmodi erratum non dicetur quidem admiſſum artis poëticæ ignoratione, ſed eius ſcientiæ, quæ conſiderat naturam, & motionem in inceſſu animalium. Similia errata etiam in alijs artibus reperiri poſſunt: & ideò benè peritum humanarum rerum oportet eſſe poëtam, callereq; omnium artium proprietatem, & uſum. Hinc rectè Vergilius ex peritia artis nauticæ, ait libro quinto Aeneidos:

Obuertunt pelago proras. & illud:
Prætexunt littora puppes.

Itidem & illud libro tertio Georg. ubi de tauro loquitur:

Pedibus qui ſpargat arenam.

Sumptū enim eſt ex obſeruatione naturæ eius animantis. Nec diſſimile illud eſt, quod narrat lib. V. Aeneid. de ſerpente, qui enaſci uiſus eſt ex cadauere Anchiſæ. id enim nonnulli philoſophi fieri aſſerunt, quorū ſententiam ſecutus eſt Poëta. Quatenus uerò Ariſtoteles in cōtextu ait κατὰ ἰατρικὴν, exemplum poterit afferri huiuſmodi ex Homero. Is enim lib. Odyſſ. IIII. narrat, pharmacum Helenam dono dediſſe Telemacho, quod νηπενθὲς uocat: à quo pelli & abſtergi omnem mœrorem animo aſſerit. Verſus hi ſunt:

αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον
νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων,
ὃς τὸ καταβρόξειεν ἐπὴν κρητῆρι μιγείη,
οὐκ ἂν ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν.
οὐδ' εἰ οἱ κατατεθναίη μήτηρ τε, πατήρ τε;

Hoc quidem fabuloſum eſt, & aptè ab Homero confictum, quod ſatis pharmaci appellatio νηπενθὲς demonſtrat: ſed fac, eſſe pharmacū aliquod, quo pellatur mœror: id quale ſit, medendi ars conſiderat, docetq;

Si quid igitur in hac re peccaſſet poëta, peccaſſe uideretur artis medicæ ignoratione. Sed aliud affero exemplum multò apertius. Idem Homerus libro XI. & lib. XIIII. ſicuti etiam conſiderat Athenæus lib. I. τῶν δειπνοσοφιστῶν, *uulneratis hominibus inducit propinari uinum Pramnium, Falerni inſtar: & multa alia cibaria miniſtrari, quæ ægrotis, aut malè affectis ex uulneribus miniſtrari ars medendi uetat: poſſet aliquis ſuſpicari, reprehendendum eſſe Homerum, quòd imperitia artis medicæ lapſus ſit. Sed Athenæus in eo ueterum Græcorum parſimoniam, & frugalitatē in uictu conſiderat, ait enim:* διὸ οὐδ᾽ ἐν θαυμαστὸν οὐδ᾽ ὅτι τεθεραπευμένους ἀφλεγμάντους εἶναι τὰ σώματα, καὶ τὰς ψυχάς, ἐνδεικνύμενος ὄν, καὶ τὴν εὐταξίαν, ὡς ὑγιεινὸν δεῖ, καὶ εὔχρηστον καὶ κοινόν, τὸν Νέστορα ποιεῖ Μαχάονι τῷ ἰατρῷ τετρωμένῳ τὸν δεξιὸν ὦμον προσφέροντα οἶνον ταῖς φλεγμοναῖς ἐναντιώτατον ὄντα, καὶ τοῦτον πράμνειον, ὃν ἴσμεν παχὺν, καὶ πολύτροφον, *& quæ ſequuntur: ut mirum uideri non debeat id ab Homero dictum eo loco. Idem Homerus lib. I. Odyſſ. de Aethiopibus ait:*

> Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν.
> οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἱ δ᾽ ἀνιόντος.

Magna enim concertatio olim inter Geographos fuit de Aethiopum habitatione. Verſus hos conſiderat, ac tuetur aduerſus quoſdam obtrectatores Strabo lib. I. quod illic copioſe explicatum leget, qui uolet. Huiuſmodi igitur ſunt errata κατὰ συμβεβηκός, *quæ ex ignoratione aliarum artium, & ſcientiarum prouenīūt. Nunc emendanda ſunt nonnulla uerba in contextu, ac primùm illa ita legi debent:* εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. *Sic habent manuſcripti omnes. Reliqua ita legenda ſunt:* εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὲν ὀρθῶς, ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ᾽ ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον τὸ κατ᾽ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται ὁποιανοῦν, οὐ καθ᾽ ἑαυτήν. *Hæc ſic leguntur in Mediceis libris, & meo, manuſcriptis: quæ ſi quis conferre uoluerit cum uulgatorum librorum lectione, animaduertet primùm illam dictionem* ἤ, *quæ antè corruptè legebatur, eſſe immutatam in hanc* εἰ, *rurſus illam dictionem* μὴ, *in* μὲν, *quæ lectio probatiſſima eſt, cum antè eſſet corruptiſſima. Præterea, tolli uidebit illas dictiones,* κατὰ συμβεβηκός, *quæ parùm opportune irrepſerant in hunc contextum. Poſtremò ſentiet delenda eſſe in uulgatis libris illa uerba,* ποιῶ τα ὂν ὁποῖα ἂν ᾖ, *atque loco illorum eſſe reponendam hanc,* ὁποιανοῦν, *Ac ne quis meam ulla in re deſideret, aut requirat operam, ac diligentiam Latinè proferam totam hanc Ariſtotelis ſententiam: nam Paccij translatio minus probari debet, quia ſecutus eſt corruptos libros. Si autem in proponenda ſibi re, quam imitaretur, poëta rectè uerſatus fuit: attamen in equi inceſſu, aut curſu deſcribendo lapſus eſt, dicens utrunque dextrū pedem, ac crus ſimul mouere, uel in aliqua alia arte utpote medicina, & reliquis id genus errauit, impoſſibiliaq́; protulit, ac parùm conuenientia illi arti, qualiacunq; illa ſint, non erit erratum hoc uocandum, ſecundum ipſam poëticam. Huiuſmodi igitur labeculis erat infectus, ac deprauatus pulcherrimus hic locus, quibus ſublatis, omnia iam nitent, & lucidiſſima ſunt.*

ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν

Quo ſit, ut obiectiones in quæſtionibus, ſi quis ad hæc reſpexerit, ſoluturus ſit.

Hic ueluti epilogus quidam eſt ſuperiorum omnium, quæ hactenus de reprehenſionibus, & ſolutionibus poëtices dicta fuerunt. Si quis enim in promptu habuerit, ſcieritq́; diſtinguere ſeptem has differentias, quas expoſuimus: non erit difficile obtrectatorum calumnias refellere, aut ſaltem apertè dignoſcere, qualia ſint illa errata poëtarum.

Πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται, ἀλλ᾽ ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνοι τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς. τὸ γὰρ τέλος εἴρηται, οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα, ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις, εἰ μέντοι τὸ τέλος, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς. δεῖ γὰρ εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι.

Ac primum quidem, tametſi peccemus ſemper in his, quæ ſecundum artem ſunt, ſi quæ fieri nequeunt, confingamus: rectè tum id factum ſe habebit, ſi propterea eiuſdem finem aſſecuti fuerimus: dictus eſt enim eius finis:

A finis:uerbi cauſa:ſi hoc pacto, uel id magis ſtupendum fuerit, uel aliqua ipſius pars huiuſmodi reddatur. Exemplum ſit illa in Hectorem perſecutio:ſi ergo finem magis, minus'ue aſſequi contigerit, peccatũ uerò in his, quæ circa artem ſunt,fuerit : nequaquam ſatis rectè id fiet : quippe ſi fieri poteſt, nullo pacto peccandum eſt.

Cum duo ſint errata poëtarum: alterum quod ad ipſarum artem, & facultatem ſpectat, quæ in imitatione uerſatur: alterum, quod ad alias artes & ſcientias pertinet. Nullus quidem uidetur excuſationi locus, cum præter illa tria, de quibus eſt antè dictum, poëta facit imitationem: præter autem illa tria eſt, quicquid impoßibile exprimitur, neque ſecundum neceſſarium, aut ueriſimile: quod maximum eſt in ipſa arte, ſeu facultate poëtica uitium. Verumtamen Ariſtoteles etiam ijs aliquando dari ueniam poſſe oſtendit. Si quis igitur poëta in ſua poëſi peccauerit, quòd ἀδύνατα *ponat, imiteturq́;, poterit ſic excuſari, modò finem ſibi propoſitum per illa conſequatur. Finis uero eſt, ut rem admirabiliorem faciat, augeatq́; magis, ut auditores maiore afficiat admiratione. Exemplo nobis ſit locus Homeri, ubi* δίωξιν ἕκτορος, *de qua ſuperius nos copioſe locuti fuimus, deſcribit: poterant enim nutus illi tolli de medio, ſed rem planè faciunt admirabiliorem. Non diſsimilis eſt apud eundem Homerum locus libro Odyſſ. quarto, ubi narrat Helenam ſtantem iuxta equum Troianum, in quo incluſi erant Herôes Græcorum : nominatim compellaſſe Menelaum, & alios, cum adeſſet Priami filius, qui, eo nomine audito, omnes ſtatim perdere potuiſſet. Verſus hi ſunt, ubi de Vlyſſe loquitur:*

οἷον καὶ τόδ' ἔρεξε, καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνὴρ
ἵππῳ ἐνὶ ξεστῷ, ἵν' ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι
ἀργείων τρώεσσι φόνον, καὶ κῆρα φέροντες
ἦλθες ἔπειτα σὺ κεῖσε, κελευσέμεναι δέ σ' ἔμελλε
δαίμων, ὃς τρώεσσιν ἐβούλετο κῦδος ὀρέξαι.
καί τοι δηΐφοβος θεοείκελος ἕσπετ' ἰούσῃ
τρὶς δὲ περίστειξας κοῖλον λόχον ἀμφαφόωσα
B ἐκ δ' ὀνομακλήδην δαναῶν ὀνόμαζες ἀρίστους.
πάντων ἀργείων φωνὴν ἴσκουσ' ἀλόχοισιν.

Paulò poſt, ubi ait Menelaum & Diomedem reſpondere uoluiſſe, ſed prohibitos ab Vlyſſe:

ἀλλ' ὀδυσεὺς κατέρυκε, καὶ ἔσχεθεν ἱεμένω περ
ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἀκὴν ἔσαν υἷες ἀχαιῶν
ἄντικλος δέ σε γ' οἶος ἀμείψασθαι ἐπέεσσιν
ἤθελεν, ἀλλ' ὀδυσεὺς ἐπὶ μάστακα χερσὶ πίεζε.
νωλεμέως κρατερῇσι, σάωσε δὲ πάντας ἀχαιούς.

Quis non uidet abſurdum hoc eſſe, ut Helena, audientibus Troianis, compellaret, Græcos in equo incluſos ligneo: ſed quia finem ſuum conſequitur, & rem facit ἐκπληκτικωτέραν, *licet excuſare poëtam. Simili ratione defendi poteſt locus ille, ubi de Vlyſſe in litus Ithacenſe expoſito narrat: nam quamuis aliquid in ea re ſit abſurdum, finem tamen opportune aſſequitur ſuum, nam & commoditatem ea res affert ad perimendos procos, & ad artificium earum agnitionum, quæ conſequuntur : eodem modo excuſari poteſt Sophocles in Electra, ubi Pythiorum narratio eſt, de qua ſuperius: nam ex ea conſequitur aptè peripetia & agnitio. Locus eſt adnotandus diligenter, apud Philoſtratum* ἐν ἡρωϊκοῖς *in Proteſilao, ubi reprehenditur Homerus, quòd dixerit ob Helenam reducendam, quæ à Paride non reddebatur, fuiſſe bellum ſuſceptum. Verba Philoſtrati ſunt hæc:* ἑλένην, μὲν γὰρ τὴν μενέλεω γυναῖκα ἰδεῖν οὔ φησιν ἐν τροίᾳ, νῦν δὲ ὁρᾶν μὲν αὐτὴν τὴν ἑλένην, καὶ οὐ μέμφεσθαι τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανεῖν, *reliqua ibi legi poſſunt commodius, ideo à me prætermittũtur: nam poëta peropportunè finem ſuum conſequitur, etiam ſi aliquid in narratione ea parum conſentaneum apparet. Sciendum uerò hæc de quibus loquimur, potius* ἄλογα *eſſe (ſic enim appellauit antè Ariſtoteles) quàm* ἀδύνατα. *Perpendenda diligenter Paccij tranſlatio, nam nonnulla minus aptè uertit. Sunt autem ita uertenda. Primum enim ſi quæ ad artem ſpectant impoßibilia exprimantur à poëta, erratum id putandum eſt ipſius artis. Sed rectè ſeſe habebunt, ſi finem propoſitũ ipſi conſequantur. Finem appello, ſi uel illud, quod abſurdum & impoßibile uidetur: uel aliam poeſeos partem admirabiliorem reddat. Exemplo nobis ſit, illa Hectoris perſecutio, ſiquidem finem ſine his uel magis, uel minus conſequi alia ratione licet, & euitari poteſt illud abſurdum, neque tamen id facere uoluerit poëta,*

» & artis poëticæ erratum, non coactus, ſed propemodum uolens admiſerit, planè damnandus eſt, qui id fa-
» cere neglexerit: oportet enim, ſi fieri poßit, pro uiribus talia errata euitare, poëſinq; ſcribere, quæ omni

careat prorſus artis uitio. Hanc noſtram translationē ſi cum Pacciana cōferas, uideas in illa multa perperā prolata: in hac uerò (ni fallor) lucidißimè apparet totius huius loci, qui alioqui obſcurißimus uideri poterat, ſententia. In illis uerbis, ἢ μέντοι τέλος, prima illa dictio ἢ, in meo manuſcripto libro legitur εἰ, ac planè ſic legi debet, & nos ita uertimus.

» ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβε-
» βηκός. ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ κακομι-
» μήτως ἔγραψε.

» Præterea uel eſt in his peccatum, quæ ſecundum artem ſunt, uel quæ
» ſecundum aliquod accidens, leuius enim fuerit, ſi ceruam cornua non ha-
» bere ignorauerit, quàm ſi non bona imitatione deſcripſerit.

Poſtquàm Ariſtoteles duo expoſuit erratorum genera, quæ in poëſi ſcribenda admittuntur, dijudicat utrum maius ſit exiſtimandum: nec dubitandum (inquit) quin multò grauiora errata ſint, quæ propter ignorationem artificij poëtici admittuntur, quàm alia, quæ uocantur κατὰ συμβεβηκός, minus enim peccat aliquis poëta, qui dixerit, ceruā cornua habere, cùm non habeat, quàm qui in artificio imitationis poëticæ labitur. In eodem genere recenſenda ſunt, ſi quis dicat Leænam eſſe iubatam: &, quod Homerus de bobus protulit εἰλίποδας βοῦς, quia ſciſſam habent ungulam: hoc ipſum referat ad equos, qui ſolidam habent ungulam, in eodem genere connumerandus eſt error Herodoti, quē reprehendit Ariſtoteles, cum ait: Aethiopas nigrum habere ſemen. Quatenus ad exemplum ceruæ ſpectat, quod affert Ariſtoteles hoc loco,
» ipſemet lib. ſecundo de Partibus animalium ait: ὅσοις δ' ἄχρηστον πέφυκεν ἡ τῶν κεράτων ὑπεροχή, τού-
» τοις προσθήκην ἑτέραν βοήθειαν ἡ φύσις, οἷον ταῖς μὲν ἐλάφοις τάχος, τὸ γὰρ μέγεθος αὐτῶν
» καὶ τὸ πολυσχιδὲς βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ. Sophocles in Electra de ceruo loquens, ipſum uocat στι-
» κτὸν κεράστην ἔλαφον. Emendanda nonnulla ſunt, quæ corruptè leguntur in contextu, ut ἔτι ποτέρων, omnes manuſcripti habēt ἔτι ἀτοπώτερον, id eſt abſurdius. Sic etiam Plutar. in lib. περὶ ψυχογονίας ait: ἀτοπώτερον τὸ τὴν ψυχὴν ἰδέαν ποιεῖν. Præterea illa dictio, quæ in uulgatis libris legitur κακομιμήτως, in Medicæo libro eſt, ἀμιμήτως, quæ lectio magis probari debet: nam non modò imitatio deprauata eſt, ſi dicas ceruam habere cornua, cum non habeat, ſed prorſus nulla imitatio, quia exprimere conatur id quod non eſt.

» Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ, οἷον, καὶ Σοφο-
» κλῆς ἔφη, αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ, ποιεῖν, Εὐριπίδης δὲ, οἷοί εἰσι δὴ ὁ ταύτῃ λυτέον.

» Ad hæc, ſi quis ex parum ueris arguatur, at certe qualia eſſe decet, ſolu-
» tio ſit id quod Sophocles dixit, ſe quidem homines, quales eſſe oporte-
» ret effingere, Euripides autem quales eſſent.

Nunc oſtendit Ariſtoteles, cui uſui nobis eſſe poßint tria illa, de quibus ſuperius locutus fuit: ueluti fundamenta quædam, quibus nituntur omnes rationes imitationis poëticæ. Simulq; docet, quo modo, inde ductis reſponſionibus aptis, poßint poëtæ ſe tueri aduerſus inuidorum obtrectationes. Si quis igitur reprehendat Homerum, quòd Achilli tam multa attribuerit, ut credibile non ſit, adeò fortem & conſtantē eum fuiſſe, præterq; fidem hiſtoriæ dicat eſſe omnem de illo uiro narrationem, & imitationem factam: reſpondendum huic cauillatori fuerit, Homerum, non qui fuerit, ſed qualis eſſe potuit ſummus Heros, Achillem expreßiſſe: quod noſter quoque Vergilius in Aenea, Aſcanio, Achate, Anchiſe, & reliquis omnibus efficere conatus eſt. Mos enim hic ueterum fuit, ut, quod ſpecimen abſolutißimum putarent uirtutis, aut alterius cuiuſuis rei, in aliqua certa perſona, aut re demonſtrarent: quod à poëtis quidem factum uidetur, ut perfectiorem quandam, & ornatiorem ſcribendi rationem, cum amplificatione rerum, & admiratione legentium ſequerentur: tùm à philoſophis, ut res magis eluceſceret, circunſtantijs certarū perſonarū incluſa, magis moueret animos hominum, injiceretq; quandam ſpem ſe quoq; tales eſſe aliquando poſſe, qualē deſcribi illum uiderent. Quis enim Rex, aut princeps Cyri inſtitutionem Xenophontis legens non maximè accenditur ad uirtutem, & non ſperat ſe eiuſmodi fore, ſi illum imitetur? Multa quidem alia de hac re dici poſſent, ſed hæc ſatis eſſe arbitror. Nec ſanè aliò reſpiciebat illud, quod antè fuit ab Ariſtotele dictū Poëticen ſectari τὸ καθόλου. Sophoclem ideò magis hoc loco laudandum putat, qui homines in ſuis tragœdijs non qua-

non quales fuerant: ſed multo præſtantiores effingere conatus eſt, quàm Euripidem, qui planè expreßit omnes, quales fuerunt: Cum igitur aliquando reprehenderetur Sophocles, quod præter hiſtoriæ fidem actiones, moresq́; hominum imitaretur: reſpondit, ſe effingere illos, quales eſſe conuenit: reſpicere quippè ſignificabat uir præſtantißimus in deſcribendis hominum moribus, & actionibus, ad abſolutum quoddam exemplar: quod mente comprehenſum de unaquaq; re habemus. Hæc igitur eſt ratio, ac uia refellendi obtrectatores poëtarum.

εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασίν, οἷον τὰ περὶ θεῶν.

Quod, ſi neutro ſoluendum ſit modo, at certe ita eſſe dicuntur: reſpondendum erit, uelut in iis, quæ ad ipſos pertinent Deos.

Explicatum eſt, qua ratione ſe tueri poëtæ poßint, ſi quis eos reprehendere uelit, quòd præſtantiores effingant, quàm fuerint, homines. Verùm quia interdum contingit, ut multò deteriores effingant aliquos, quàm fuiſſe dicantur, aut credibile ſit, aut cõueniat. Docet Ariſtoteles in hoc contextu, qua ratione ſe tueri poßint poëtæ aduerſus obtrectatores deterioris huius imitationis. Si quis igitur Homerum, aut alios poëtas reprehẽdat, quòd multa de Diis abſurda & nefaria confixerint: cædes, furta, fœdos amores, inuidiam, odium: cæteraq́; omnia, quæ etiam inter homines turpia cenſeri ſolent: & quæ legibus non modo conueniunt, ſed grauißimo ſupplicio plecti ac lui debent: reſponderi poteſt Homerum, & alios, qui talia de Diis ſcripſerunt: non diſceßiſſe à populari hominum opinione, & ſermone: omnes enim talia de Diis & ſentiunt, & narrant: Quamobrem ſtatuit Ariſtoteles, ſatius eſſe ita narrare Deorum facta, ut quadrent cum uulgata hominum opinione, quàm alia, quæ magis Deorum conueniunt ſanctitati, confingere. Iouem fœdis amoribus irretitum: Iunonem libidine, ira, inuidia flagrãtem: Vulcanum Veneris, Martisq́; concubitus furtiuos deprehendentẽ ac detegentẽ: Martem cæde, ac ſanguine hominum fœdatum narrat Homerus: cæteriq́; omnes poëtæ. Atqui ſi Dii, pura quædam numina ſunt (uti certè ſunt) carentq́; omni contagione ſcelerum, & labe corporis: nihil niſi purum, niſi ſanctum, niſi pietatis, & religionis plenißimum dici de iis debet: neq; alia ratione adductus Plato lib. II & III. de Legibus, Homerũ, & reliquos poetas reprehendit, quia Diis attribuunt ea, quæ nefarii homines ſolent patrare. de hac re, qui uolet, plura leget etiam apud Proclum in libro Quæſtionum poëticarum, is enim in quæſtione prima, quæ eſt: Cur plato poëtas in ſuam rempub. non receperit: ait, Homerum, non ſatis honeſtè mentiri de Diis, Heroibuſque, dum illis attribuit ea, quæ hominum propria ſunt: Quando (inquit) opus fuerit ψεύδεσθαι (utar ipſius uerbis) οὐ καλῶς ψεύδεται διὰ τὴν ἀνοικειότητα τῶν ὀνομάτων. quæ non conueniunt Diis. Quando autem opus fuerit uera dicere ait ipſum ψεύδεσθαι διὰ τὴν ἀνοικειότητα τῶν παθῶν, quæ attribuit Heroibus. Ariſtoteles igitur (opinor) reſpiciens ad ſententiam Platonis, clam ipſam refellere conatur, ſentit enim ipſe, ea quæ de Diis ſemel in opinionem hominum recepta ſunt, etiam ſi abſurda, fœdaq́; ſint: non eſſe à poëtis aliter narranda: Veteres quippè philoſophi potius accuſandi: ſiquid in hac re peccatum eſt, qui dum occultare ſcientiam rerum naturalium atq; obſcurare conati ſunt, ne omnibus pateret: fabularum inuolucris omnia contexerunt: de qua re nos ſuperius multa diſſeruimus: & multò plura apud Simplicium doctißimum Ariſtotelis interpretem legi poſſunt, in prœmio libri τῶν κατηγοριῶν. Plutarchus in Homerum, hæc declarans quoq; ait. ἐν οἷς δέ φησιν ὁ ποιητὴς συνοικεῖν τῷ Διῒ τὴν Ἥραν οὖσαν ἀδελφὴν δοκεῖ ταῦτα ἀλληγορεῖσθαι, ὅτι Ἥρα μὲν νοεῖται ὁ ἀήρ, ἥπερ ἐστὶν ὑγρὰ οὐσία. Ζεὺς δὲ ὁ αἰθήρ, τουτέστιν ἡ πυρώδης, καὶ ἔνθερμος οὐσία. Paulo pòſt. σύνοικοι δὲ καὶ ὁμόλεκτροι, ὅτι ἐξ αὐτῶν συνιόντων γεννᾶται τὰ πάντα, διὸ καὶ ἐν τῇ Ἴδῃ συνέρχονται. καὶ ἡ γῆ αὐτοῖς φύει τὰς πόας, καὶ τὰ ἄνθη. τοῦ δ' αὐτοῦ λόγου ἔχεται καὶ ἐκεῖνα, ἐν οἷς φησὶν ὁ Ζεὺς κρεμᾶσθαι τὴν Ἥραν, καὶ ἐξῆφθαι τῶν ποδῶν αὐτῆς ἄκμονας δύο, τουτέστι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. Hæc atq; alia multa apud eundem Plutarchum legi poſſunt: ex quibus patet, ex philoſophorum obſcuris diſputationibus extitiſſe eiuſmodi narrationes de Diis, quæ minus aliquãdo probandæ ſunt, ſi ad ipſorũ ſanctiſſimũ numẽ reſpicias. Xenophanes igitur Colophonius eos refellens, qui nihil niſi caſtũ, ac ſanctũ de Diis narrari uolebãt: Homerumq́;, & alios Poëtas reprehendebant qui ſecus feciſſent: dicere ſolitus erat. ἀλλ' οὐ φασὶ τάδε.. ideſt. At uulgò homines hæc non loquũtur de Diis, quæ uos requiritis in Hom. quaſi innueret philoſophus doctißimus ea quæ Homerus narraſſet, quamuis fœda, ac turpia, ſumpta eſſe ex communi hominum opinione de Diis. De Xenophane meminit Ariſt. lib. Rhetor. primo ſub finẽ, ubi de iureiurãdo loquitur, refertq́; ipſius dictũ, his uerbis. τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόσκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ. De eodẽ Xenophane mentio fit ab Ariſtotele libro Rhetoricorum ſecundo, ubi de locis ait Enthymematum, refertq́; rurſus eius dictum huiuſmodi: ex æquo impios eſſe eos, qui Deos

aſſerant ortos, ac illos, qui morituros eſſe affirmant: cum ex utroque conſequatur Deos aliquando non eſſe. Plutarchus quoque in Homerum, ubi de principijs rerum naturalium loquitur. μετ' ἐκεῖνον δὲ ξενοφάνης ὁ κολοφώνιος ὑφιστάμενος τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ, καὶ τὴν γῆν, ἔοικε παραλαβεῖν τὴν ἀφορμὴν ταύτην ἐκ τῶν ὁμηρικῶν τούτων. *M. Cicer. lib. 1. de Diuinatione, à Xenophane ait omnem diuinationem tolli, exiſtimabat enim Deos mortalia negligere.*

ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ ξενοφάνης. ἀλλ' οὖ φασι τάδε. ἴσως δ' οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν, οἷον, τὰ περὶ τῶν ὅπλων, ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος. οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν ἰλλυριοί.

Fortaſſe enim ſic dicere neque meliorem in modum, neque ſecundum ueritatem fuerit: ſed tamen ita contingit: ut Xenophanes ait, ferunt hæc quanquam non meliorem fortaſſe in modum, nihilominus ita ſe habuere uelut illud, quod de armis perhibere. Recte quàm ſolo præfixæ haſtę. Sic enim eo tempore moris erat: ut nunc etiam apud Illyrios.

Docet Ariſt. aliud quoddam reſpondendi genus aduerſus obtrectationes inuidorum: nam ſuperior reſponſio ad eos accommodata, qui obijciebant narrationes de Dijs: erat eiuſmodi. SIC AIVNT: NEQVE MELIVS ETIAM FVERIT VERA DICERE. *adnotanda ſunt, & perpendenda illa uerba.* NON MELIVS. *quia ita fabulæ ab initio de Dijs à philoſophis fuerunt confictæ. Nunc autem, ſiquis obijciat aliquid, quod pertineat ad mores, & uictum eorum, quos deſcribẽdos nobis in poëſi propoſuimus, reſpondendum docet, ſic.* NON MELIVS QVIDEM ERAT. *uel.* SED SESE TVNC SIC RES HABEBAT. *Exemplũ quod affert Ariſt. eſt* περὶ τῶν ὅπλων *huiuſmodi, ex Hom. Iliad. lib. 10. ubi de militibus Diomedis loquitur, apponam uerò & alios uerſus, ut facilius res tota intelligatur.*

βὰν δ' ἐπὶ τυδείδην διομήδεα, τὸν δ' ἐκίχανον
ἐκτὸς ἀπὸ κλισίης σὺν τεύχεσιν ἀμφὶ δ' ἑταῖροι.
εὗδον ὑπὸ κρασὶν δ' ἔχον ἀσπίδας, ἔγχεα δέ σφιν.
ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο, τῆλε δὲ χαλκὸς.
λάμφ', ὥς τε στεροπὴ πατρὸς διὸς, αὐτὰρ ὅ γ' ἥρως.
εὗδ' ὑπὸ δ' ἔστρωτο ῥινὸν βοὸς ἀγραύλοιο.

Deſcribit eo loco Homerus Diomedem, eiusque milites in armis dormientes: ut ſi opus eſſet, ſomno ſtatim excitati arma haberent in promptu: excurrerentque ad pugnam, haſtas igitur habebant ita collocatas, ut erectæ ſtarent ἐπὶ σαυρωτῆρσι: nam σαυρωτῆρα Græci uocant (ut declarat Euſtathius Homeri interpres) ferramentum quoddam excauatum, in quo humi defixo collocabantur haſtæ: tum ut erectæ ſtarent, magisque eſſent paratæ: tum etiam, ne ima haſtarum pars, ſi ſine ferramento illo defigerentur humi, obtunderetur ac limo fœdaretur. Si quis Homerum reprehendat, quòd talem morem haſtarum defigendarum, qui apud Græcos non erat, expreſſerit, docet, reſpiciendum eſſe Ariſtot. ad genus hominum, de quibus loquitur poëta: ſic enim facilè poterit defendi: Singulis enim populis ſui ſunt attribuendi mores: generaque armorum & ipſorum uſus: ita igitur defigere haſtas conſueuerant illi: quod adhuc in uſu ſua ætate fuiſſe teſtatur Ariſtoteles apud Illyrios, quibus imperabat olim Diomedes, nam è regione Illyriorum ſunt inſulæ uocatæ Diomedeæ. Idem Homerus lib. Odyſſ. primo, uerſus hos profert.

ἔγχος μὲν ῥ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν.
δουροδόκης ἔντοσθεν ἐϋξόου, ἔνθα περ ἄλλα
ἔγχε' ὀδυσῆος ταλασίφρονος ἵστατο πολλά.

in quibus licet perſpicere Heroum Græcorum morem, qui haſtas repoſitas domi ſeruabant in lignea theca, quam uocat δουροδόκην. Præterea libro tertio Odyſſ.

τόφρα δὲ τηλέμαχον λοῦσεν καλὴ πολυκάστη,
νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ νηληϊάδαο.

nam mos erat apud Græcos, ut uirgines, filiæque ipſorum Regum hoſpites lauarent, Rurſus lib. Odyß. 4. περὶ δὲ ξίφος θέτο ὤμῳ *loquens de more accingendi enſem: de quo, & alijs multis Thucydides lib. pri. Hiſtoriarum ſuarum, in proœmio. Hæc igitur diligenter conſideranda: & ſanè patet totius antiquitatis oportere peritum eſſe poëtam: uarios hominum noſſe mores, ac gentium naturam: præterea uictus, uitæque rationem*

A *rationem omnem: Paccius illam dictionem in contextu σαυρωτῆρα: non ſatis aptè uertit.*

Περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι, ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον, βλέποντα, ἢ σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, πρὸς ὅν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν, οἷον, ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται, ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται.

An uerò rectè, uel non recte à quoquam ſiue dicatur, ſiue fiat, ſi quis inquirere uelit, non modo id ipſum factum, dictumúe conſiderare debet, utrum laudabile, an prauum ſit: uerum etiam ad agentem, dicẽtem úe reſpicere, ad quem uidelicet, uel quando, uel cui, uel gratia cuius: uerbi cauſa: boni maioris gratia ut fiat: mali maioris, ne fiat.

Rurſus aliam oſtendit rationem Ariſtoteles poëtas defendendi: nam non continuò debet exiſtimari aliquid perperam, minusúe rectè dictum, aut factum: ſed diligenter conſiderandum, prius eſt: à quo, cui, quando, & cur, dicatur, agaturúe. faciunt enim ſæpè hæ circumſtantiæ locorum, perſonarum, & temporum: ut aliquid, quod per ſe ſeparatim conſideratum turpe, abſurdumq́; uideri poſſet: uenuſtè, apteq́; dicatur. Homerus Odyſſeæ lib. 4. profert ſub Helenæ perſona huiuſmodi uerſus.

τηλεμάχῳ, τὸν ἔλειπε νέον γεγαῶτ' ἐνὶ οἴκῳ.
κεῖνος ἀνὴρ ὅτ' ἐμεῖο κυνώπιδος εἵνεκ' ἀχαιοί,
ἤλθεθ' ὑπὸ τροίην, πόλεμον θρασὺν ὁρμαίνοντες.

In quibus ſeipſam Helena κυνώπιδα, id eſt impudentem uocat, quòd Paridem ſecuta fuerit. Rurſus Paulò poſt.

αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ.
χαῖρ' ἐπεὶ ἤδη μοι κραδίη τέτραπτο νέεσθαι.
ἂψ οἶκόνδ', ἄτην δὲ μετέστενον, ἣν ἀφροδίτη.
δῶχ' ὅτε μ' ἤγαγε κεῖσε φίλης ἀπὸ πατρίδος αἴης.

B *ubi uidetur idem ſignificare, ſe ſponte ſecutam adulterum. Hæc abſurda non uidebuntur, ſi conſideres ab Helena dici, ſciasq́;, qualem effingere ipſam uoluerit Homerus Alius locus eſt libro tertio Odyſſ. ubi Telemachus talia profert.*

ὦ γέρον οὔπω τοῦτο ἔπος τελέεσθαι ὀΐω.
λίην γὰρ μέγα εἶπες ἄγη μ' ἔχει, οὐδ' ἂν ἐμοίγε.
ἐλπομένῳ τὰ γένοιτ' οὐδ' εἰ θεοὶ ὣς ἐθέλοιεν. *Et Aiax libro tertio Iliad.*
ζεῦ πάτερ οὔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος.

Impiè quidem aduerſus Deos, ſed uidendum eſt à Telemacho irato, & Aiace furẽte hæc proferri: quod facit, ut reprehendi Poëta non poßit. Non eſt præter rem illud, quod libro Rhetoricorum ſecundo refert Ariſtoteles de Hygiænonte, qui Euripidem poëtam accuſauit, quod in tragœdia quadam dixiſſet, eße peierandum. Sic enim ille ſe purgauit apud Iudices: id Bacchanalibus in ſcena à ſe fuiſſe prolatum. idem Ariſtoteles libro Rhetoricorum tertio ubi diſcrepantiam ſermonis, ex perſonarum diuerſitate demonſtrat, ait: οὐδ' ὡσαύτως ἄγροικος ἄν, καὶ πεπαιδευμένος εἴποιεν. *Videntur autem hoc loco expoſitæ omnes* τοῦ περιπόντος *circunſtantiæ, quæ ſunt quinque, hæ ſcilicet,* τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα. πρὸς ὅν. ὅτε. ὅτῳ. οὗ ἕνεκεν. *de qua re nos ſatis ſuperius copioſe locuti fuimus.* MAIORIS BONI *potiundi gratia.* MAIORIS *Mali uitandi cauſa. Duo hæc ſeparatim enumerat Ariſtoteles, ſæpe enim homines mentiuntur, aut parum conſentanea rationi loquuntur ut incommodum aliquod euitent, & commodum maius conſequantur. exemplum eſto in Oedipode Sophocleo, ubi Iocaſte de Apolline, oraculisq́; obtrectans, nefaria loquitur: ita enim fortaſſe excuſari poteſt Sophocles, quòd ita loquentem fecerit Iocaſten: quoniam cupiebat ſollicitudine graui Oedipodem maritum liberare.*

τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν, οἷον, γλώττῃ. οὐρῆας μὲν πρῶτον. ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας, καὶ τὸν δόλωνα. εἶδος μὲν ἦν κακὸς οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον. ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν. τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι.

Sunt etiam aliqua, quæ ſi ad dictionem ipſam reſpexeris, licet ſolue-

re:

re:uerbi gratia, lingua, ut Principio ſanè οὐρῆας: nam ea uox οὐρῆας fortè A
non mulos, ſed cuſtodes ſignificat: ac de Dolone: Turpis erat ſpecie: non quod eſſet corpore male compacto, uerum turpi facie. nam uocabulum εὐειδὴς pulchra facie aliquid Cretenſes uocant.

Sæpe reprehendi ſolent poetæ in oratione, quòd dictione parum uſitata, peregrina, & obſoleta ſint uſi. Docet igitur Ariſtot. quomodo etiam hac in re ſe aduerſus obtrectatores tueri poßint: Tria uero ipſe affert exempla ex Homero, quæ ſingillatim ſunt conſideranda. Primum exemplum ſumptum eſt ex Homeri uerſu notißimo libro primo Iliados, qui eſt huiuſmodi.

οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Euſtathius Homeri interpres, dictionem hanc explicans ait: οὐρῆας τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἢ παρὰ τὸ ὄρος ὀρέας, καὶ ἰωνικῶς οὐρῆας, ἐπεὶ τὰ ἐν ὄρεσιν ἔργα (ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Πατρόκλου ταφῇ δηλωθήσεται) διὰ τῶν τοιούτων ζώων ἐξετελοῦντο, ἢ παρὰ τὸ οὖρον, ὃ δηλοῖ τὸν ἄνεμον, ὥσπερ δὲ διὰ τὸ ἄγονον τῶν τοιούτων ζώων, καὶ τὸ τοῦ σπερματικοῦ πνεύματος ἄκαρπον, διὸ καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἄκαρπα διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὔρεα ἡ κοινὴ λέγει συνήθεια. *Ariſtot. uerò innuere uidetur apud Homerum eam dictionem ſignificare τοὺς φύλακας, quia etiam addidit Canes, qui cuſtodiæ cauſa alebantur, atq;. ideo in Odyſſ. lib. 2. Telemachum in concionem euntem comitebantur* δύο κύνες ἀργοί. *Euſtathius quoq; hoc idem aſſerit his uerbis.* ὡς δὲ οὐρῆες καθ' ὁμωνυμίαν, καὶ οἱ φύλακές ποτε λέγονται, φανεῖται που ἐν τοῖς ἑξῆς. *Homerus lib. Iliados 20. mulos arationi aptos nominat, quare non abſurdum etiam fortaſſe, ſi pro Mulis illic poſuit, lib. 1. Iliados: ſunt enim militibus magno uſui. Alterum exemplum ex Homero quoq; ſumptum eſt lib. Iliad. uigeſimo, ubi de Dolone Troiano exploratore loquitur: Verſus hi ſunt.*

ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι, Δόλων Εὐμήδεος υἱός.
κήρυκος θείοιο πολύχρυσος, πολύχαλκος.
ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης.

Conſiderat Ariſt. in his uerſibus illam dictionem εἶδος, *& docet, cum referri poßit ab aliquo ad totũ corpus, non debere tamen referri, niſi ad faciem: nam apud Cretenſes* εὐειδὴς *appellabatur, qui pulchra erat facie. Si enim apud Homerum eo loco intelligeres Dolonem fuiſſe deformi, diſtortoq; corpore: & ut ait Ariſtoteles,* ἀσύμμετρον, *nõ rectè cõſequeretur altera dictio* ποδώκης: *nam curſores benè compacto ſunt corpore, magnaq; conſtant membrorum ſymmetria: ex qua exiſtit agilitas. Ariſtot. lib. 1. Rhetor. ait:* κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν, ἔστι νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον, καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν, διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν, καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. B

καὶ τὸ ζωρότερον δὲ κέραιε, οὐ τὸ ἄκρατον ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.
Et illud ζωρότερον propinabant: haud enim ζωρότερον eo in loco pro mero, quo ebrioſi gaudent, ſed pro frequenter accipitur.

Tertium hoc exemplum eſt, quod ſumitur ex Homero libro Iliados nono ubi Vlyßi & Phœnici legatis mißis ad Achillem, eius exorandi gratia: Patroclus iuſſu Achillis, parat conuiuium. Verſus hi ſunt, quos profert Achilles.

μείζονα δὴ κρητῆρα, Μενοιτίου υἱὲ, καθίστα.
ζωρότερον δὲ κέραιε, δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Plutarchus lib. 5. Sympoſ. cap. 4. quicquid ueteres inter ſe diſſeruerunt olim de hoc Homeri uerſu copioſe exponit: ut mirum uideri non debeat: ſi Ariſtoteles quoq; loci huius mentionem fecit. Ac ſane primus ſcrupulum iniecit, anſamq; dedit diſſerendi de hac dictione ζωρότερον *cauillatio Zoili: qui uerſus Homeri reprehendere ſolitus erat. Is igitur affirmabat, abſurdum utiq; eſſe, quòd Homerus meracius bibentem, hoſpitibusq;, uiris ſapientißimis propinantem feciſſet: interpretabatur enim* ζωρότερον *pro* ἀκρατότερον, *Multi, ut Homerum tuerentur aduerſus Zoili reprehenſionem hanc: dixerunt* ζωρότερον *accipi debere in eo uerſu pro* τάχιον, *id eſt celerius, ſeu properè magis: quam ſignificationem uidetur approbaſſe Ariſtot. quoq;, ut patet in cõtextu. ait enim* οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ θᾶττον. *uerebatur enim, ne ſi* ζωρότερον *aliquis intelligeret merum: parum conueniret dictum Homericum dignitati tam inſignium Heroum: meracius enim bibere temulenti homines ſolent. Hanc interpretationem Ariſtot. appoſuit Plutarchus eo loco, quem citauimus paulò antè, nec tamen Ariſtotelis fuiſſe ait, ſed aliorum*

quorun-

A quorundam, his uerbis. ἐγὼ δὲ ἀνεμίμνησκον αὐτῶν, ὅτι τὸ ζωρότερον τὸ θερμὸν ἔνιοι σημαίνεσθαι λέγουσι. τῷ δὲ θερμοτέρῳ τὸ τάχιον, ὥσπερ ἡμεῖς ἐγκελευόμεθα πολλάκις τοῖς διακονοῦσι θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας. nam calidum, feruenſq; appellamus, in quo celeritas ineſt. Sic quoq; apud Latinos, nam Vergilius libro primo Aeneid. ait.

Feruet opus. & frigere rurſus eos dicimus, ac conglaciare, in quibus magna lentitudo ineſt: Sed hanc interpretationem, quamuis Ariſtotelem quoq; ipſum, uti patet hoc loco, habeat authorem, non probat tamen Plutarchus, ut paulò poſt declarabimus. Nunc enim ſatius fuerit, alias ueterum explicationes ſingillatim proferre. Refert igitur ibidem Plutarchus Macedonem quẽdam ſuæ ætatis uirum doctum, etiam ipſum ſcopulũ hunc euitaſſe, noluiſſeq; eo loco ξωρότερον accipi, pro eo, quod Græci uocant propriè ἄκρατον, ideſt merum, ne incideret Homerus in Zoili laqueos, interpretari igitur ſolitum. τὸ ξωρὸν εἰρῆσθαι τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ ζωτικοῦ, καὶ τῆς ζέσεως. quòd ſcilicet uitalitatem hominũ foueat uinum: ſenſuſq; uegetiores reddat: ac magis feruidos: Soſicles poëta aliã excogitabat dictionis huius explicationem: cum enim apud Empedoclem obſeruaſſet quiddam his uerbis expreſſum γίνεσθαι ζωρότερον τὰ πρὶν ἄκρητα. accipi uolebat pro eo, quod Græci uocant εὔκρατον. Verba Plutarchi ſunt hæc, μᾶλλον ἔφη τὸ εὔκρατον ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ζωρὸν λέγεσθαι. neq; abſurdum uideri, quòd Achilles proponari iuſſiſſet, Vlyſſi, & Phœnici τὸν εὔκρατον οἶνον. eſſe autem poſitum ζωρότερον pro ζωρὸν. ſicuti alibi δεξιτερὸν, ἀντὶ δεξιοῦ: de qua re nos paulò ante locuti ſuimus, Antipater ſubtiliore quadam ratione dictionem interpretabatur: aſſerebat enim cum ueteres olim annos uocaſſent ὥρους: & particula ζα uim haberet augendi: hinc deductam uocem ξωρότερον. qua ſignificare uoluit Hom. uetuſtũ uinũ, quale Horatius, cũ ait, alloquens amphorã.

> O nata mecum conſule Manlio. & alibi.
> Eſt mihi nonum ſuperantis annum
> Plenus Albani cadus.

Laudatiſſima enim erant uina propter uetuſtatem. Achillem igitur uiris ſumma dignitate præditis propinari iuſſiſſe uinum uetuſtum, honoris cauſa. Hæ ſunt ueterum explicationes, quas refert Plutarchus olim ab illis fuiſſe excogitatas Zoili refellendi cauſa. Verùm ipſe Plutarchus multò ingenioſius, & uerius

B (ut uidetur) dictionem ξωρότερον interpretatur: Homerumq; tuetur. Ait enim: ſi accipias (ſicuti Ariſtoteles hoc loco) dictum pro θᾶττον: magis abſurdum fore, quia ſignificabitur in ſapientiſſimis illis Heroibus iuuenilis quidam ardor, atq; celeritas in bibendo: ac ſibi uideri eos, qui ita interpretantur: in maius quodam uitium labi: Putat igitur ipſe ξωρότερον merum ſignificare: ac magno cum artificio Homerum facere Achillem iubentem Patroclo, ut meracius uinum infundat Vlyſſi, ac Phœnici uiris iam prouectiore ætate, his uerbis. ἀγνοεῖν δὲ δοκεῖ ὁ Ζωΐλος ὅτι πρῶτον μὲν ὁ ἀχιλλεὺς τὸν φοίνικα, καὶ τὸν ὀδυσσέα πρεσβυτέρους ὄντας εἰδὼς, οὐχ ὑδαρεῖ χαίροντας, ἀλλ' ἀκρατοτέρῳ καθάπερ οἱ ἄλλοι γέροντες ἐπιτεῖναι κελεύει τὴν κρᾶσιν. Addit & aliam probationem rei huius: quòd Achilles, cum fuiſſet à Chirone inſtitutus, totius uictus rationem exactè didicerat: quare ueriſimile eſt iuſſiſſe illum meracius propinari uinum eo tempore Vlyſſi, & Phœnici, quoniam τοῖς ἀργοῦσι, καὶ σχολάζουσι παρὰ τὸ εἰωθὸς σώμασιν ἀνειμένη καὶ μαλακωτέρα κρᾶσις ἁρμόζει. Ideo induci Achillem ab Homero alio loco iubentem, apio ſuos equos paſci. quoniam equi, cũ ſtabulantur, in ocioq; deſident: pedũ, articulorumq; dolore laborant: huius uerò morbi medelam in primis eſſe apium. & ſanè in Iliade non obſeruabis unquã, apio paſci ab alijs equos, præterquàm ab Achille, qui medicinam à Chirone didicerat. Hæc igitur ratio eſt cur meracius tunc iuſſerit uinum propinari: neq; enim dici poteſt compotatione oblectatum unquam Achillem, quum ſeueriore eſſet ingenio, neq; admodum ad hilaritatem propenſo οὐ γάρ τι γλυκύθυμος (inquit Plutarchus) οὐδ' ἀγανόφρων, οὐδὲ φύσει φίλοινος ἀλλ' ἄπρυνης, καὶ ἄϋπνος πολλὰς νύκτας διάγων. βραχὺς δὲ ὕπνος οὐκ ἐξαρκεῖ τοῖς χρωμένοις ἀκράτῳ. λοιδορούμενος γὰρ τῷ ἀγαμέμνονι πρῶτον αὐτὸν οἰνοβαρῆ προσείρηκεν, ὡς μάλιστα τῶν νοσημάτων τὴν οἰνοφλυγίαν προβαλλόμενος. Quæ poſtrema uerba ſunt adnotanda. quia (inquit) maxima ægritudo eſt ipſa ebrietas. nam ebrietatem uocat οἰνοφλυγίαν: ſicuti Ariſtoteles hoc loco eadem utens uoce ait, ὡς οἰνόφλυξι. nam ebrios Græci ita uocant: quam dictionem in mearum Annotationum lib. I. cap. VI. declaraui politiſſime uoluiſſe uertere Tibullum, cum ait.

> Nec quiſquam multo percuſſum tempora Baccho.

Nec uerò prætermittẽda, quæ elegãtiſſimè diſſerit Athenæus de hac eadẽ dictione ζωρότερον lib. 10.

> ἐμοὶ μὲν οὖν ὦ παῖ ζωρότερον κέραιρε. Paulo poſt.
> πρότερον δέ μοι λέξεται περὶ τοῦ ζωρότερον. Antiphanes Milanione
> τὸ πρὸν ἐγὼ κρίνω μετὰ νιπτρίδα τῆς ὑγιείας

πίνειν

πίνειν ζωρότερον χεάμενον οἰνοχόον. *Idem Larapone.*
κέρασον εὐζωρότερον.

Ephippus.Ephebo. Φιάλην ἑκατέρα ἔδωκεν κεραῦσας ζωρότερον ὁμηρικῶς. Nonnulli uerò (in quit) ζωρότερον δὲ κέραιρε οὐκ ἄκρατον σημαίνειν φασὶν ἀλλὰ θερμὸν, ἀπὸ τοῦ ζωτικοῦ, καὶ τοῦ ζέσεως. Et quæ ſequuntur: nam ſi conſeras cum Plutarchi uerbis, animaduertas eadem fermè eſſe. Theophraſtum teſtatur ibidem Athenæus interpretari ſolitum ζωρότερον τὸ κεκραμένον. Verum de his haƈtenus. Nunc reliqua perſequor.

Τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον, ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι. καὶ τὸ, ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ τρωϊκὸν ἀθρήσειεν. καὶ αὐλῶν συρίγγων τε ὅμαδον. τὸ γὰρ πάντες, ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται. τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι, καὶ τὸ, οἴη δ' ἄμμορος, κατὰ μεταφορὰν. τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον.

Per translationem inſuper: ut, Iamq; deos alios pernox: hominesq; tenebat Inſignes galea ſomnus: tum illud quoque. Si quando Troiæ ad campos ſua lumina uertant: ut etiam tibiarum fiſtularumq; uocem. ſanè pro multis omnes per translationem dicimus. Omne enim aliquod multum eſt. & *οἴη δ' ἄμμορος*: id eſt ſola, expers ſimiliter per translationem. illud enim quod notiſsimum eſt, unicum, & ſolum dicimus.

Poſtquàm Ariſtoteles docuit rationem defendendi poëtas aduerſus cauillationes improborum hominum, ſolutione, ac confutatione allata διὰ τὴν γλῶτταν. hoc eſt per uarietatem, & diſsimilitudinem eorum uerborum, quæ peregrina ſunt. Nunc docet aliam rationem refellendi, quæ ducitur ex metaphora. ſi quis igitur Homerum reprehendat, quòd dormientes faciat Deos: ut in ijs uerſibus qui ſunt lib. I I. Iliados. nam illum citat in contextu Ariſtoteles.

ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
εὗδον παννύχιοι. Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος.

Hos eoſdem legas libro ultimo Iliados. Sed idem Homerus in extremis uerſibus profert hanc rem multò (ſicuti mihi uidetur) apertius.

Ζεὺς δὲ πρὸς ὃν λέχος ἤϊ' ὀλύμπιος ἀστεροπητὴς
ἔνθα πάρος κοιμᾶθ' ὅτε μιν γλυκὺς ὕπνος ἱκάνοι.
ἔνθα καθεῦδ' ἀναβὰς, παρὰ δὲ χρυσόθρονος ἥρη.

Si quis, inquam, Homerum reprehendat. facilè poterit refelli: ſi dixeris hanc eſſe metaphoram quandam, qua ſæpe utuntur poëtæ. omnia enim quæ hominum ſunt propria, Dijs attribuunt, riſum, fletum, ſomnum, & quæ huiuſmodi ſunt, transferuntq; humana ad Deos, ut Cicero inquit. Non diſsimili ratione, Vergilius lib. 1. Aeneid. ait de Ioue, quem facit oſculantem Venerem.

Oſcula libauit natæ.
Et eodem libro ridentem.
Olli ſubriſit.

Aliud exemplum ſimile his in contextu affert Ariſtot. ex Homero. ubi Iouem ex alto ſpeculantem facit & intuentem Troianam regionem, & planitiem, ubi pugna committebatur inter Græcos, & Troianos.

ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ τρωικὸν ἀθρήσειεν.

Nam ἀθρεῖν, hoc eſt cernere dixit Iouem. Sic noſter quoque Vergilius.

Et Libyæ defixit lumina regnis.

Quam rem aliquanto copioſius exprimit Homerus Iliados lib. 4. ab ipſo ſtatim initio.

οἱ δὲ θεοὶ πὰρ ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο. *Paulò poſt.*
τρώων πόλιν εἰσορόωντες.

Idcò ſæpe ait. εὐρυόπα ζεύς. Quid? nónne aliquando è cœlo in montis Idæ faſtigium deſcendentem Iouē facit, ut propius intueatur, ea, quæ agūtur apud Ilium? Plutarchus in Homerum, de hac re ita diſſerit. ἐπεὶ δὲ ἔδει τὸν ἡ ποίησις θεῶν ἐνεργούντων, ἵνα τὴν γνώμην αὐτῶν αἰσθήσῃ τῶν ἐντυγχανόντων παραστήσῃ, περιέθηκεν αὐτοῖς σώματα: οὐδὲν δὲ ἄλλο σώματος εἶδος, ἢ τοῦ ἀνθρώπου δεκτικὸν ἐστὶν ἐπιστήμης, καὶ λόγου. Paulò poſt. ὑπὲρ τοῦ παρέχειν ὑπόμνησιν, καὶ τοῖς ἔλασσον φρονοῦσιν ὅτι

A σιν ὅτι εἰσὶ θεοί. Aliud exemplum ex Homero affert Ariſtoteles. cum ait.

αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν

Verſus hic eſt lib. X X. Iliados, ubi Agamemnonem inducit ſe oblectantem dum tibiarum, fiſtularúmque ſonum audiret, ſicuti Reges decet. ſed Homerus loquens de tibijs: ἐνοπὴν uocat ipſarum ſonum. nam ἐνοπὴν propriè uocem loquentium hominum dicimus. Heſiodus καλὴν ὄπα de Muſis canentibus protulit ſub poëmatis ſui initium. uti ſatis notum eſt. Non eſt tamen reprehendendus Homerus: quia metaphora uſus eſt: atq; hæc eſt optima ratio illius defendẽdi. Verſum hunc Homeri citat, declaratq; Athenæus. ἐχρῶντο δὲ καὶ αὐλοῖς, καὶ σύριγξιν ἥρωες, ὁ γοῦν ἀγαμέμνων, αὐλῶν, συρίγγων τ' ἐνοπὴν ἀκούει. εἰς δὲ τὰ συμπόσια οὐ παρῆγαγε, πλὴν ἐν τῇ ὅπλοποιΐᾳ γάμων γινομένων, αὐλῶν μνημονεύει. Hæc ille ſed Ariſtoteles in ſuperiore uerſu.

ἄλλοι μέν ῥα θεοί πάντες, καὶ, ἀνέρες εὗδον,

Sic enim legendus eſt: conſiderat in eo meram cauillationem eſſe obtrectatorum, qui reprehendebant Homerum, quòd πάντες dixiſſet, cum non omnes dormirent. nam πάντες ἀντὶ πολλοὶ ſæpè ponitur, apud Poëtas. cuius rei etiam philoſophicè admodum reddit rationem, cum ait τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι. Rurſus conſiderandum aliud exemplum, quod affert ex uerſu, quem dimidiatum profert, Homeri.

οἴη δ' ἄμμορος.

Verſus hic integer eſt apud Homerũ lib. V. Odyſſ. ubi de rate Vlyßis loquitur, & tanq̃ peritũ gubernatorẽ Vliſſem facit intuentẽ Orionem, Arctum, & Pleiadas. de arcto igitur, quæ nobis nunquã occidit. ait.

ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν

ἥτ' αὐτοῦ στρέφεται: καὶ ὠρίωνα δοκεύει

οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο

Translatè locutus eſt Homerus. cum dixit Arcton expertem eſſe lauacrorum Oceani. Sicuti etiam Vergilius apud Latinos, cum ait.

Metuentes æquore tingi.

Hæc uerò, quæ per metaphoram proferuntur ualde ſunt probanda, quia mirificè ſermonem illuſtrant metaphoræ, & rem ob oculos ponunt: notißimamq; reddunt. Plutarchus, in Homerũ ubi ueteres poëtas
B multa ab Homero ſumpſiſſe narrat: Aratum imitari ſtuduiſſe uerſum hunc Homeri oſtendit: his uerbis. πῶς δὲ καὶ ἄρκτος παρέφρασε, τὸ μέν.

οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. εἰπὼν

ἄρκτοι κυανέου πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο

Κατὰ δὲ προσῳδίαν, ὥσπερ ἱππίας ἔλυεν ὁ θάσιος τὸ, δίδομεν δέ οἱ, καὶ τὸ μὲν, οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Soluimus præterea ratione accentus: ut Hippias Thaſius illud: δίδομεν δὲ οἱ: id eſt, nos uerò damus, οἱ enim articulus eſt: cui ſi circumflexum addideris accentum, pronomen ſibi ſignificat, quin & illud quocq;: οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ: ideſt imbre minus marcet. οὐ enim, quæ negatiua particula eſt, ſi circumflexum cum aſpiratione ſumpſerit, aliud ſonat.

Aliquando cauillationes ſoluuntur accentuum conſideratione. quia (uti notum eſt) ſæpè accentu diuerſo uariatur ſignificatio dictionum. Ariſtoteles in libro τῶν ἐλέγχων ſex genera captionum ſophiſticarum in dictionibus eſſe ait. his uerbis. ἔστι δὲ τὰ μὲν παρὰ τὴν λέξιν ἐμποιοῦντα τὴν φαντασίαν, ἓξ τὸν ἀριθμόν. ταῦτα δ' ἐστὶν ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, καὶ σχῆμα λέξεως. Hæc omnia conſiderat in hoc libro Poëtices. quoniam quæcunq; ad dictionem ſpectant, in primis huius ſunt facultatis. Cum igitur Homerum reprehenderent nonnulli in his duabus dictionibus. οι. & ου. non diſtinguentes ſignificationem multiplicem ex accentu: Hippias Thaſius uir doctißimus facilè modũ hunc eos refellendi excogitauit. Tam ſæpè οἱ apud Homerum inuenias pro αὐτῷ, ut non ſit neceſſe exempla apponere οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. Dimidiatus hic uerſus Homeri eſt, ſed integer ita legitur libro. XXIII. Iliados.

ἢ δρυὸς, ἢ πεύκης, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Boëtius, qui primus librum τῶν ἐλέγχων Ariſtotelis Latinè uertit, non apponit uerſum Homeri Græcum, ſed Latinos duos profert: Alterum ex Horatio. qui eſt.

Me tuo longas pereunte noctes,

Lydia dormis. Alterum uero ex Vergil. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi: quaſi differre A
ſignificare uoluerit Boëtius dicás ne METVO *ſeparatim, an* METVO *cõiunctim, & rurſus* QVIA NAM *diſtinctè an* QVIANAM *ſimul, ſed hæc magis perſpiciuntur apud Græcos, qui ſubtiliſſimè cõſiderant ac diſtinguũt ea, quæ ad accentus pertinent: Ariſt. in eo lib. oſtendit nõ magnopere ad Dialecticen ſpectare cauillationem hanc, quæ circa accentum uerſatur: ſed potius ad Poëticen, his uerbis* παρὰ δὲ τὴν προσῳδίαν ἐν μὲν τοῖς ἄνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς οὐ ῥᾴδιον ποιῆσαι λόγον. ἐν δὲ τοῖς γεγραμμένοις καὶ ποιήμασι μᾶλλον. *ut mirum non ſit tam diligenter de hac re in hoc libro Poëtices de iis agere Ariſtotelem. Sed illic quoq; copioſe omnia explicat, & eadem affert exempla ex Homero, apponã igitur illius uerba: ut facilius res tota perſpiciatur.* οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἔνιοι διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ὡς ἄτοπον εἰρηκότα τὸ μὲν, οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσῳδίᾳ. λέγοντες τὸ οὐ, ὀξύτερον. *Verum eodem quoq; loco profert Ariſtoteles etiam aliud exemplum quod ſuperius retulimus.* δίδομεν οἱ. *atq; ita apertè profert, explicatq; ſimul, ut non egeat locus hic mea interpretatione, adſcribam igitur ipſius uerba,* καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἐπαγγέλλεται, δίδομεν δὲ εὖχος ἀρέσθαι. ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐντέλλεται διδόναι.

Τὰ δὲ διαιρέσει, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. αἶψα δὲ θνητὰ ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι, ζωά τε πρὶν κέκρητο.

Per diuiſionem quoque: quemadmodum apud Empedoclem: Nata ſed hæc ſubito mortali corpore uidi. Ante immortali quàm animantia ſeligerentur.

Docet alium modum ſoluendi Cauillationes obtrectatorum, quæ ſunt, circa interpunctiones dictionum: ſæpe enim oratio aliqua hoc, uel illo modo interpuncta, ac diſiuncta: diuerſam præſefert ſententiam, contrariam ei, quam ſequi oportet. Tradit quidem ſolutionem quoq; διὰ τὴν διαίρεσιν *in libro* τῶν ἐλέγχων. *ſed alio quodam modo conſiderat illic, quàm in hoc libro Poët. quòd facile unuſquiſq; per ſe perſpicere poterit. Diſiunctionis igitur, quatenus ad Poëticen ſpectat: exemplum affert, ex uerſibus Empedoclis ſumptum, qui ſanè corruptiſſimi habentur in uulgatis libris: nec in Mediceis rectè ſeſe habent, ſed facilè, uti ſpero, ipſis medelam afferemus. Nam Simplicius in librum primum Phyſ. Ariſtotelis, ubi de Empedoclis ſententia diſputat, qui exiſtimabat Litem, & Amicitiam duo eſſe principia rerum naturalium, plurimos recenſet Empedoclis uerſus: inter quos & hi ita leguntur, interpuncti.* B

αἶψα δὲ θνητ' ἐφύοντο τὰ, πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι
ζωρά δὲ τὰ πρὶν ἄκριτα διαλλάξαντα κελεύθους

Athenæus quoq; libro decimo, probaturus ζωρότερον *ſignificare* κεκραμένον, *hos eoſdem uerſus refert Empedoclis, quos ideò rurſus adſcribẽdos putaui, quia uarietas quædam eſt in nõnullis dictionibus.*

αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι
ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα διαλλάξαντα κελεύθους

ex quo Athenæi loco ſatis patet legendum eſſe ἄκρητα *quia opponitur alteri dictioni* ζωρά. *non autem ut eſt in uulgatis Simplicij libris.* ἄκριτα.

τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ παρῴχηκε δὲ πλέον νύξ, τὸ γὰρ πλέον ἀμφίβολόν ἐστι.

Item per Amphibologiam: Plurima præterijt nox. Illud enim πλέον amphibologicum eſt.

Ambiguitas dictionis ſæpè, & cauillandi, & defendendi anſam præbet. Ariſto. huius exemplum, ſicuti & alia ex Homero profert. Verſus hi ſunt lib. XX. *Iliados ubi Vlyſſes Diomedem alloquitur.*

ἀλλ' ἴομεν μάλα γὰρ νὺξ ἄνεται, ἐγγύθι δ' ἠώς.
ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε, παρῴχηκε δὲ πλέων νὺξ
τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται.

Ambigi enim poteſt, dixerit. πλέον. *an* πλέων. *ex quarum dictionum diuerſitate ſatis patet diuerſam in iis uerſibus exiſtere ſententiam: In lib.* περὶ τῶν ἐλέγχων *etiam agit Ariſtot.* περὶ τῆς ἀμφιβολίας, *Sed planè diuerſo modo, quia illic inſeruit dialectico, hic poëtæ.* παρὰ δὲ τὴν ἀμφιβολίαν *(inquit)* οἱ τοιοίδε. τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους. *Et quæ ſequuntur. Quintil. lib.* VII. *cap.* IX. *amphiboliæ (ſic enim uocat) ſpecies ait eſſe innumerabiles, adeò ut Philoſophi quidam exiſtimarint nullum eſſe uerbum quod non plura ſignificet. fit uerò aut in uocibus ſingulis, ac ſimplicibus: aut in coniunctis: quarum omnium exempla ipſe copioſe profert.*

τὰ δὲ

A Τὰ ἢ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως, οἷον τὸν κεκραμένον οἰνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, καὶ χαλκίας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους, ὅθεν εἴρηται ὁ γανυμήδης Διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον, εἴη δ' ἂν οὐ τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν.

Per conſuetudinem quoque dictionis: ut illud κεκραμένον id eſt mixtum, quod ad uinum pertinere receptum eſt. Vnde & illud. Ocrea, quæ fuerat ſtanno confecta recenti. & χαλκίας, quæ uox alioqui fabros ærarios ſignificans, pro ferrarijs ſumitur. Iuxta quod etiam Ganymedes à uino miniſter Iouis appellatur. cum tamen Dij ipſi uinum non bibant: id quod per translationem dici neutiquam poteſt.

Alium quoq; locum explicat: unde ſoluere, & refellere cauillationes poßimus obtrectatorum. Si quis enim reprehendat uerbum aliquod tanquàm minus proprium, facile fuerit reſpondere: ita uſum obtinuiſſe, qui maximus eſt loquendi magiſter, ut profertur. Tradit Ariſtoteles in libro τῶν ἐλέγχων *preceptũ ſoluendi cauillationem* παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως, ὅταν τὸ μὴ ταυτὸν ὡσαύτως ἑρμηνεύηται. *quamuis enim diuerſum eſt ab hoc, non eſt tamen prorſus alienum: eademq; norma uidetur excogitatum. exemplum quod affert Ariſtoteles hoc loco eſt huiuſmodi:* κεκραμένον *ſatis notum eſt nihil aliud ſignificare, quàm miſtum: ſed quia* κρᾶσις *uini fiebat apud ueteres, (de qua Athenæus libro primo multa narrat & nos libro primo noſtrarum Annotationum copioſe declarauimus) uſus obtinuit, ut uinũ. quod proprio nomine uocatur* οἶνος, *dicatur à poëtis* κεκραμένον. *qui plura cognoſcere uolet: legat Athenæum lib. 1. Nec diſsimili ratione* κασσίτερον, *quæ uox proprie ſtannum ſignificat: pro ferro accipimus. ut ſæpe patet apud Homerum. libro XII. enim Iliados ait.*

δώδεκα δὲ χρυσοῖο καὶ εἴκοσι κασσιτέροιο

B *Quamuis hoc loco ambiguum uideri poſsit. Idem igitur apertius ait lib. XVIII. Iliados. ubi de Vulcano loquitur, qui arma Achilli fuerat fabricatus.*

τεῦξε δέ οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο

Eodem modo χαλκέας *uidemus appellari etiam eos fabros qui ferrum cudunt: cum tamen dictio ab ære deducta ærarios tantùm, ſeu fuſores æris ſignificet. Latini quoq;* ARGENTARIOS *ab argento primum uocatos, eos omnes appellant, qui etiam aurea numiſmata, & ærea permutant, tractantq;. eadem ratio eſt in hac dictione* δρυοτόμος *apud Græcos, quæ & ſi deducitur à quercu, ad omnes tamen ſyluarũ cæſores refertur.* ARVNDO *preterea à Latinis ſagitta uocata, quamuis ex arundine non ſit confecta, quia primum ex ea confici cæpit.* PALMA *quoq;, et* ADOREA *ex hoc genere ſunt. aliaq; multa, quæ ego breuitatis cauſa prætermitto. Aliud exemplum affert Ariſtot. in contextu, quod eſt huiuſmodi* οἰνοχοεύειν *uerbum eſt, ſicuti patet, deductum à uino: & tamen uideas à poëtis Ganymedem, qui Ioui fundit nectar, (neq; enim potores uini ſunt Dij) appellare* οἰνοχόον, *uerſus eſt Homeri lib. XIX. Iliados, in quo perſpicias hoc eſſe uerißimum.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

καὶ ἀντίθεος γανυμήδης
ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων
τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν.

Et rurſus adhuc apertius lib. IIII. Iliados, ubi De Hebe, quæ etiam ipſa pocula Dijs miniſtrabat, ait.

μετὰ δέ σφισι πότνια ἥβη
νέκταρ ἐῳνοχόει, τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
δειδέχατ' ἀλλήλους

Athenæus libro X. ex Alcæo hunc citat uerſum.

ὢν δὲ κέρνω μελιαδέος ὅττι τάχιστα κρατῆρα

Idem lib. 2. ait ueteres corneis poculis uti ſolitos: idq; comprobat hac ratione, quod uerba hæc κεραννύειν. κεραννῦσθαι. κρατήρ. κρᾶσις. *ad uinum referantur, cum ἀπὸ τῶν κεράτων, hoc eſt, à cornibus, ex quibus olim ueteres pocula cõficiebant, ſint deducta.* τοὺς πρώτους *(inquit)* λέγεται τοῖς κέρασι τῶν βοῶν πίνειν, δῆλον δ' ἐκ τοῦ καὶ μέχρι νῦν λέγεσθαι ὅταν συμμίσγωσι τῷ οἴνῳ τὸ ὕδωρ κεράσαι φάσκοντες. *& quæ ſequuntur, nam de his copioſe locuti ſuimus libro Annotationum noſtrarum. II. cap. IIII. Eadem igitur ratio in his eſſe uidetur, quæ in dictione, de qua loquitur hoc loco Ariſto.* οἰνοχοεύειν.

Sic Latini quoq́; AVSPICARI primum auſpicijs, quæ, antequàm aliquid agerent, captabant, dixerunt; mox, pro exordiri, & incipere ad omnia cœpit referri. Rurſus, ADOLERE quod ab Ador deductum, poſtea ad concremationem thuris, & uiſcerum accõmodatum. Hæc igitur huiuſmodi ſunt, in quibus ſiquis poëtas reprehendere conetur, ſatis patet, qua ratione poßit refelli. Adnotanda uerò in contextu illa uerba. εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν. hæc addit Ariſtoteles, nequis fortaſſe decipiatur, putans illa omnia, quæ expoſuimus, dicta eſſe per metaphoram: nam aliud quiddam eſt metaphora, et differt ab hac conſuetudine loquendi. nec ſanè ullus ſatis doctus dicat PALMAM pro uictoria translatè poni. Illa translatio eſt apud Verg. lib. 7. Aeneid. uerè appellanda.

Et frontem obſcœnam rugis arat.

Plura de hac re dicerem, ſed ſatis ſit appoſuiſſe exempla, ex quibus ſatis cognoſci poteſt, quantum inter illa diſcrimen ſit.

Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὀνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκεῖ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν. ποσαχῶς ἂν σημαίνειεν. τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ, οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι. τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδέχεται, ὡδί πως. μάλιστ' ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρύ.

Quando autem in nomine contrarietas ineſſe ſignificationis uidetur, conſiderandum ſanè, quotuplex eſt eius, circa id de quo agitur, ſignificatio: quemadmodum: Huic ſpicula ferrea cum prohibebat. Etenim eo in loco ἔσχετο, quod alioqui inhęrebat ſignificat, pro prohibebat accipitur. Quotuplex uerò illud expenditur hoc fermè pacto: maxime uerò, ſiquis contraria, è regione diſpoſita ſuſcipiat.

Alium locum oſtēdit Ariſto. unde ſolutio cauillationum, quæ afferuntur aduerſus poëtas duci poteſt: & eſt locus is, quem declarat in libro τῶν ἐλέγχων, & uocat παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν: apponam autem illius uerba, ut res facilius intelligatur εἰσὶ δὲ τρόποι τρεῖς τῶν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, εἷς μὲν ὅταν ἢ ὁ λόγος, ἢ τοὔνομα κυρίως σημαίνῃ πλείω, οἷον ἀετὸς, ἢ κύων, εἷς δὲ ὅταν εἰωθότες ὦμεν οὕτω λέγειν. τρίτος δὲ ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνῃ κεχωρισμένον δὲ ἁπλῶς. Hanc ὁμωνυμίαν uolens Ariſtot. declarare in hoc libro Poët. ait. Cum nomen uidetur aliquid contrarium ſignificare, nam ὁμώνυμα in primis hanc repugnantiam inducunt in orationem. oportet igitur diligenter dictionum ſignificationem multiplicem perpendere, intueriq́;, quæ ad rem, de qua ſermo habetur, accommodatior ſit: Verum qui ineptis delectantur cauillationibus, ſæpe eam, quæ minus accommodata eſt ad rem, ſumentes: poëtas reprehendere conantur: Ideo ait in contextu Ariſtoteles δεῖ ἐπισκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημαίνειεν. Nec diſsimili ratione in Topicis libro primo inſtruens ſuum dialecticum, ut poßit ſoluere ſophiſtarum cauillationes, ait: πρῶτον μὲν πάντων περὶ ταὐτοῦ διοριστέον ποσαχῶς λέγεται, δόξειε δ' ἂν τὸ ταυτὸν, ὡς τύπῳ λαβεῖν, τριχῇ διαιρεῖσθαι, & quæ ſequuntur. Exemplum, quòd affert Ariſtoteles ex uerſu Homeri ſumptum eſt.

τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος.

In quo ἔσχετο ſignificat PROHIBVIT, ſeu REIECIT, ſic enim declarat ipſe τῷ κωλυθῆναι ταύτῃ. Idem Ariſtot. in libro τῶν ἐλέγχων, ubi loquitur περὶ ὁμωνυμίας: ait nonnullas dictiones ſeparatim ſumptas aliud ſignificare, aliud uerò poſitas in contextu orationis: quod tamen facilè perſpicitur ex affinitate aliarum dictionũ, quibus cum coniunctæ proferuntur: his uerbis ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνῃ κεχωρισμένα δὲ ἁπλῶς, exemplum autem profert huiuſmodi. οἷον τὸ ἐπίσταται τὰ γράμματα. ἑκάτερον μὲν γὰρ εἰ ἔτυχεν, ἕν τι σημαίνει. τὸ ἐπίσταται. καὶ τὰ γράμματα, ἄμφω δὲ πλείω ἢ τὸ τὰ γράμματα αὐτὰ ἐπιστήμην ἔχειν, ἢ τῶν γραμμάτων ἄλλον. Hoc exemplum, ſi conſideres, ualde ſimile eſt ei quod affert in libro hoc Poët. Dat uerò præceptum Ariſtot. quòmodo poßimus internoſcere contrarias dictionum ſignificationes, ac reijcere eas, quæ ad rem nõ ſunt accommodatæ. Oportet (inquit) ex ipſa repugnantia dijudicare, quæ ſignificatio aptior ſit: ſi enim uideas abſurdum ex una ſignificatione ſenſum exiſtere: ad alterã cõfugiendũ eſt, hoc Ariſt. declarauit per ea uerba, ἐάν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρὺ, ſcilicet, κατὰ τὴν σημασίαν. quæ eſt κατ' ἀντικρύ. ut ſi proferas illũ Horatij uerſum.

Locus eſt et pluribus umbris: nam umbræ uocantur conuiuiorum, alienarumq́; menſarum aſſeclæ ſpontanei, qui à Græcis ἄκλητοι. ut lib. 1. docet Athenæus, & σκιαὶ, ſicuti à Latinis, & ſanè Landinus Hora

tij

A *tij interpres turpiter lapſus eſt in hoc loco declarando propter ambiguitatem uocis: ait enim Horatium loqui de ſede, ſeu cœnaculo umbroſo: quod falſiſſimum eſt. At debebat ſaltem Landinus hac Ariſtotelis norma, ſi eam norat, uti in perpendenda dictione ambigua, nam ut paulò poſt in conſequenti contextu declarat Ariſtot: ſæpè conſequentia uerba tollunt ambiguitatem præcedentium.*

ἢ ὡς γλαύκων λέγει ὅτι ἔνια ἀλόγως προϋπολαμβάνουσι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται, καὶ ὡς εἰρηκότες, ὅτι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει. τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ ἰκάριον. οἴονται γὰρ αὐτὸν λάκωνα εἶν. ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν τηλέμαχον αὐτῷ εἰς λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ᾽ ἴσως ἔχει, ὥσπερ οἱ κεφαλλῆνές φασι, παρ᾽ αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν ὀδυσσέα, καὶ εἶν ἰκάδιον, ἀλλ᾽ οὐκ ἰκάριον.

Siue, ut inquit Glauco. Quoniam ſine ratione aliqua, præſumunt ipſi quidem ueluti iam pronunciaturi ratiocinantur: quaſiq; pro arbitrio locuti, tametſi eorum opinioni contrarium inſit, redarguunt. quo in genere ſunt illa, quæ de Icario perhibentur. Siquidem Laconem hunc extitiſſe exiſtimant: ideoq; ſequi abſurdum euntem quidem Lacedæmona Telemachum in eum minime incidiſſe: cum tamē id fortaſſe ſe habeat, quemadmodum Cephalenſes dicunt, qui quidem duxiſſe apud ſe uxorem Vlyſſem dictitant: Icadiumq; eſſe, non Icarium.

Aliam tradit Ariſtoteles præceptionem, & normam dijudicandi eas uoces, quæ ambiguæ uidentur apud poetas, nam ijs ſæpe utuntur poëtæ non decipiendi cauſa ſicuti Sophiſtæ: quod tradit Ariſtoteles tum in libro τῶν ἐλέγχων, *tum libro tertio Rhetoric. ubi monet, oratoribus ambiguas uoces eſſe fugiendas.*
B *Normam, quam explicat in præſentia, ſumit à Glaucone Teio, qui librū de Hiſtrionū & oratorū pronunciatione, ac geſtu ſcripſit, quod his uerbis, declarat Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum* ὅπερ ἕτεροι τινὲς ἐπραγματεύθησαν καὶ γλαύκων ὁ τήιος. ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος. *Is igitur monebat quoſdā, ne temerè Homerū aut alios poëtas reprehēderēt, ſed ſingula prius diligenter perpenderent: turpe enim eſſe repugnantia ſibi, ac parum certa loqui, quòd infirmis nituntur fundamentis, quæ facilè euerti poſſunt, ac tolli: omnes enim qui ſumunt parum firma principia ſuarum argumentationum, facilè refelluntur ab aduerſarijs: nam hoc eſt, quod ais in contextu.* ἀλόγως προϋπολαμβάνειν. *Ipſi igitur met reprehenſores falſo ratiocinantur, neq; proferunt uera, ac certa, ſed quæ in labili quadam et fluxa hominum opinione poſita ſunt: nil igitur mirum, ſi in ipſos rurſus retorquentur eædem rationes: omnes manu ſcripti libri habent* καταψηφισάμενοι. *ſed ſi coniecturæ aliquando locus eſt, putarim eſſe legendum, leui quadam mutatione facta,* καταψευσάμενοι. *Rurſus ex meo manu ſcripto emendanda illa dictio* ἄν. *nam legendum eſt* κ᾽ ἄν. *ſenſus enim eſt. Obtrectatores hi reprehendūt ueteres poëtas, etiam ſi in ipſorum opinione fuerit aliquid contrarium, ac repugnans.* οἴησιν *appellauit opinionem parum firmam: nullaq; ratione certa munitam, huiuſmodi opinionum genere Democritus philoſophus dicere ſolitus erat omnia eſſe perturbata. Præceptio igitur, ſeu norma cauillationes dijudicandi, quam elicit Ariſtoteles, ex Glauconis ſermone, eſt: ut perpendamus, firmo ne nitantur fundamento illorum ratiocinationes, an potius ex falſis, atque ijs, quæ in opinione incerta poſita ſunt, deducantur: Hoc quale ſit facile cognoſci poteſt ex falſa illorum cauillatione, quam afferebant contra Homerum, ubi de Icario Penelopes patre mentio fit. ſed prius explico rem totam, demonſtroq; Homeri loca, mox docebo, qualis ipſorū fuerit reprehenſio, et quomodo refelli poßit: uerſus hi ſunt apud Homerum lib. 2.* ὀδυσσείας.

ἀντίνο᾽ οὔπως ἔστι δόμων ἀέκουσαν ἀπῶσαι,
ἥ μ᾽ ἔτεχ᾽ ἥ μ᾽ ἔθρεψε, πατὴρ δ᾽ ἐμὸς ἄλλοθι γαίης
ζώει, ὅγ᾽ ἢ τέθνηκε, κακὸν δέ με πόλλ᾽ ἀποτίνειν
ἰκαρίῳ, αἴ κ᾽ αὐτὸς ἑκὼν ἀπὸ μητέρα πέμψω,
ἐκ γὰρ τοῦ πατρὸς κακὰ πείσομαι. *Rurſus eodem libro ſecundo.*
οἳ πατρὸς μὲν ἐς οἶκον ἀπορρίγασι νέεσθαι.
ἰκαρίου ὥς κ᾽ αὐτὸς ἐεδνώσαιτο θύγατρα,
δοίη δ᾽ ᾧ κ᾽ ἐθέλοι.

in his uerſibus Icarium Penelopes patrem fuiſſe ſignificat. Idem Homerus Odyß.libro quarto euntem facit Telemachum Lacedæmona ad Menelaum Regem, ut percunctaretur de Vlyſſe patre.

„ οἱ δ᾽ ἷξον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν
„ πρὸς δ᾽ ἄρα δώματ᾽ ἔλων Μενελάου κυδαλίμοιο.

Cum hæc ita ſe habeant, aſſerebant reprehēſores Homeri, Icarium Lacedæmoniū fuiſſe, & ideò abſurdum ſibi uideri, quòd Homerus euntem fecerit illum Lacedæmona, neq; hoſpitantem apud Icarium matris ſuæ patrem, aut cum eo colloquētem, quæ quidē quàm friuola, ac inanis ſit reprehenſio, aut cauillatio potius, ſatis omnes perſpiciunt: nam quid uetat, quo minus uerum ſit, id quod Cephalenij uulgò prædicabāt: Icarium apud ſe natum ſuumq; fuiſſe ciuem, non autem Lacedæmonium, atq; Vlyſſem è ſua inſula uxorem Penelopen ab Icario patre traditam, abduxiſſe Ithacam, Icadiumq; uocatum non Icarium ab Homero: Hanc igitur ſecutus eſt famam, atq; opinionem, quæ adhuc uigebat, Homerus: nihilq;, ſicuti ſatis patet, abſurdum fuerit in eius narratione. Huiuſmodi Cauillationes nullo ſatis firmo nituntur fundamento: ideò tolli facilè poſſunt, ac refelli: quia ſunt in inani quadam, & uaria opinione diuerſorum hominum inter ſe diſſentientium poſita. Sicuti etiam de Homeri natalibus ſeptem olim inter ſe ciuitates illum ſibi ciuem uendicare cupientes concertarunt, quòd ſi quis aſſerat eſſe Chium: facile poßit refelli ab altero, qui aſſerat eſſe Argiuum.

„ Διαμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν.
„ Hoc autem in genere peccatum eſt, uериſimilis dubitatio.

Hoc ad ſuperiora ſpectat, nam reprehenſores illos cauilloſos irridet Ariſtoteles ingenioſe admodum ait enim, Erratum, quod illi demonſtrare conantur in Homeri uerſibus: non eſt quidem ex eo genere, ut erratum ſit uerè appellandum, nam errata ea ſunt, quæ aut ueritati, aut opinioni ſapientum, & plurimorum hominum aduerſantur: Illud uerò, in quo lapſum Homerum aiunt cauillatores, eſt potius problema quoddam uериſimile, ſeu probabile: nam ex æquo aut hoc, aut illud incertum eſt, & utrumq; poteſt aſſeri. Problemata, ſeu quæſtiones, de rebus admodum certis, & ueris non proponuntur, quia dubitationem ea, quæ uera ſunt, & certa, non recipiunt, rurſus de rebus apertè falſis, nullus ambigit, qui ſana ſit mente. probabilis igitur tantum cadunt in quæſtionem.

„ ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν
„ δόξαν δεῖ ἀνάγειν. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνα-
„ τον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. τοιούτους δ᾽ εἶναι, οἷος Ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ καὶ
„ πρὸς τὸ βέλτιον. τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν.
„ In ſumma, quod fieri nequit, uel ad ipſam Poëſim, uel ad meliorem e-
„ ius modum, ſiue etiam ad famam referendum eſt. quantum uerò ad Poë-
„ ſin attinet, credibile potius, licet fieri non queat, eligendum eſt, quàm in-
„ credibile, licet queat. huiuſmodi autem ſint, cuiuſmodi pinxit Xeuxis: po-
„ tiusq; in melius declinent. exemplar enim ipſum ſuperare oportet.

Summatim colligit Ariſtoteles tres modos, quibus uti debemus in refellendis obtrectatorum cauillationibus. totidem enim etiam cauillationes in rebus ipſis, quæ ad poëticen ſpectant, eſſe uidentur ut prius diximus. Si quis igitur obijciat aliquid, tanquàm impoßibile, id triplex, ut, ſit omnino eſt neceſſe. Aut enim impoßibile aliquid eſt quod præter naturam ſit, ut naues in Nymphas uerti, mulieres in uiros, homines in arbores: Cyclopes eſſe, Gigantes. Chimeram. Cerberum. Aut quòd ſupra naturam, & uires hominum, & aliarum animantium. Vt Achilles, ut Cyrus, ut Neſtor, alijq́ue. Heroes, qui multo præſtantiores effinguntur à poëtis, quàm credibile ſit fuiſſe: uel eſſe potuerint. Aut quod de Dijs multa narrantur, quæ prorſus fieri nequeunt. Cum triplex hoc, ſit genus impoßibilium, quæ poëtis obijci poſſunt à cauillatoribus. Triplex quoque modus refellendi demonſtratur. Primus eſt πρὸς ποίησιν, ut dicas, cum Poëſis Fabulas ingenioſe confictas receperit olim à Philoſophis, qui obſcurum illud philoſophandi genus ſequi maluerunt, de quo ſuperius locuti fuimus, eas eſſe ſemel receptas neque poſſe iure reprehendi. Quòd ſi quæ præter illa confingantur præter uериſimile: id fortaſſe licere poëtis, quàmuis de hac re quid ſentiendum ſit, ſuperius copioſe expoſuimus. Sacra igitur ueluti quædam anchora hæc eſſe debet, ad quam confugiendum eſt, cum alio genere defenſionis caremus. Secundus modus refellendi, eſt πρὸς τὸ βέλτιον,

A *πλον: ut dicas, poëtas in exprimendis hominum moribus ſemper præſtantiſsimum quoddam exemplar reſpicere: neq; quales fuerint, ſed quales eſſe debuerint, conſiderare. Tertius modus eſt refellendi. πρὸς τὴν δόξαν: ut dicas, de Dijs ita homines uulgò ſentire, ac loqui, neq; licere aliter narrare, quamuis ſatius, honeſtiusq; fuerit. His ita declaratis: trādit Ariſtoteles pulcherrimam, maximeq; utilem præceptionem quæ cōtinetur his uerbis. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. In poëſi (inquit) ſatius eſt eligere, ſequiq; credibile impoſsibile, quàm nō credibile poſsibile. Credibile impoſsibile eſt Hectorem, ſeu Achillē adeò fortes fuiſſe, nō credibile poſsibile eſt, Dædalū alatum fuiſſe aut Pegaſum. Verum de his ſuperius copioſe locuti ſumus: non ſunt igitur repetenda. In pingendo (nam hoc affert exemplum Ariſtoteles) Zeuxis eandem ſequebatur rationem: pulchriora enim omnia exprimere cōabatur: ſemperq; tendebat πρὸς τὸ βέλτιον. quod ſatis declarat etiam Cicer. in procemio libri ſecundi de Inuentione, nec mirum uerò toties ab Ariſtotele ſumi ſimilitudinem à pictoribus, & pictura: dum de poëſi, & poëtis loquitur, magnam enim inter ſe affinitatem habent: Hinc Plutarchus deſcriptiones Homericas ait eſſe ueluti quædam exemplaria pictoribus, unde deſumant ſibi rationem rectè pingendi. εἰ δὲ καὶ ζωγραφίας διδάσκαλον Ὅμηρον φαίη τις οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι, καὶ γὰρ εἶπέ τις τῶν σοφῶν, ὅτι δῆν ἡ ποιητικὴ ζωγραφία λαλοῦσα, ἡ δὲ ζωγραφία ποιητικὴ σιωπῶσα. Declarat autem Ariſtoteles, qua ratione in pingendo uti debeant pictores, & poëtæ in ſcribendo, ait enim. τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν. hoc eſt, oportet exemplar, quod tibi imitandum propoſueris, longè excedere: pulchrioremq; multò deſcriptionem, ſeu in pictura, ſeu in poeſi effingere.*

Πρὸς ἅ φασι τ'ἄλογα, οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστι, εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι

Et ad illa, quæ præter rationem dicunt eſſe, ſic reſpondendum, tum quod aliquando ſine ratione non ſunt. ueriſimile enim fieri aliqua præter id, quod ueriſimile eſt.

B *Nunc modum docet, quo refellere poſsimus obtrectatores obijcientes τὸ ἄλογον. Si quis igitur dicat: aliquid eſſe minus conſentaneum rationi: duplici modo eius reprehenſionem refutare poterimus, aut eādē ratione utētes, quàm paulò ante expoſuimus: poëſin ſcilicet multa eiuſmodi recipere, nec debere reprehendi, aut prorſus inficiantes illud, quod ipſi aſſerunt, eſſe abſurdum, neq; rationi conſentaneum. credibile enim eſt aliquid etiam præter ueriſimile fieri aliquando, ut ſi inſiſtas prius allatis exemplis. Homerus quatenus narrat à Phæacibus in littus fuiſſe expoſitum dum alto ſomno eſſet oppreſſus: ita defendi poterit: ut dicas, ueriſimile eſſe id tum contigiſſe Vlyſsi, quòd ferè nunquam antè contigit alijs, uel quatenus Sophocles ait Oedipodem ignoraſſe cædem Laij à ſe patratam: ueriſimile enim fuerit, id ei ſemel accidiſſe, quòd ferè uix ulli acciderit unquam, aut accidere poſsit, ut ignoret rem à ſe factam.*

τὰ δ' ὑπεναντία, ὡς εἰρημένα, οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι. εἰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, ὥστε καὶ αὐτὸν ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγῃ, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑποθῆται.

Ceterum ita dicta contraria ſic exploranda, quemadmodum in ſermonibus elenchi, ſi idem & ad idem & eodem modo: ſicuti dicentem ipſum: aut ad ea quæ ipſe dicit, aut quæ prudens aliquis ſupponeret.

Contraria uerò, ac repugnantia, quæ ſuperius dicta fuerunt, non ſecus ſunt in uerſibus poëtarum cōſideranda, ac ſolent in oratione ab oratoribus, & dialecticis: ſicuti enim illi habent locos, unde promunt refutationes contrariarum rationum: ita quoq; poëtæ ex quibus normam capiunt dijudicandi an aliqua inter ſe diſcrepent, contrariaúe ſint. Sunt autem ferè hi. AN IDEM, AN AD IDEM, AN EODEM MODO, *de quibus qui uolet, plura leget apud Ariſtotelem libro Rhetoric. II. ſub finem ferè: ubi Enthymematum locos, ſolutionesq; demōſtrat. et lib. I. Topicorum, ubi περὶ ταὐτοῦ, καὶ τοῦ ὁμοίου copioſe diſſerit, docetq;, quomodo ſint dijudicanda. Eodem igitur modo poëta conſiderare debet, à quo quiduis dicatur: & quid dicatur: qualeq; ſit, & utrum ſententia, aut iudicio prudentis alicuius nitatur. nā ſicuti Ariſtoteles libro primo Topicorum. non ſemper dialecticus probabilia ſequitur, quæ in communi hominum opinione poſita ſunt: ſed etiam ea, quæ ſapientum ſententia comprobantur, aut plurimorum, aut paucorum, aut unius. quàmuis hoc poſtremum raro: nam magis ad poëtam, quam aut ad oratorem, aut*

A

ad dialecticum ſpectat. ut cum Homerus ait, Oceanum omnium rerum eſſe parentem: ſequitur Thaletis ſententiam qui omnia ex aqua generari aſſerebat. Plura, qui uolet, legere poterit de huiuſmodi ueterum opinionibus apud Plutarchum: is enim copioſe oſtendit, ſingulis diuerſis in locis Homerum ſuiſſe ſecutum antiquorum opiniones. id quod etiam nos à Vergilio factum oſtendemus in libello, quem mox edere cogitamus Problematum poëticorum.

» ὀρθὴ δὲ ἐπιτίμησις, καὶ ἀλογία, καὶ μοχθηρία, ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης
» μηθὲν χρήσηται τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ αἰγέτῃ πονηρίᾳ, ὥσπερ
» ἐν ὀρέστῃ τοῦ μενελάου.

» Recte enim id increpatur, quod ſiue rationis eſt expers, ſiue probitatis:
» cum uidelicet nulla neceſſitate cogente, præter rationem aliquo quis uta-
» tur: ſicut Euripides Aegecti nequitia, & in Oreſte Menelai.

» *Poſtquàm Ariſtoteles omnia genera cauillationum ſingillatim explicauit, quibus obtrectatores utuntur in reprehendendis poëtarum ſcriptis, quamq; inanes ſunt oſtendit: atq; docuit, qua ratione refelli poßint: declarat ipſe, quod genus reprehēſionis, minimè ſit cauilloſum: ſed rectum, ac firmū. quo iure poëtæ reprehendi debent ab omnibus. Duplex autē eſt recta, iuſtaq; reprehenſio. Altera quidem, quæ ab ipſo uocatur* ἀλογία *quotieſcunq; poëtæ narrant aliquid, quod caret ratione neq; conſentaneum ſibi uidetur: id enim maximū eſt erratum: & quàmuis paulò ante dictum eſt, quo modo illud tueri poßit aliquis: magis tamen ingenioſe, quam uere plerunq; fit. neq; facilè approbari poſſunt rationes allatæ ad purgandum poëtam in eo erratorum genere: Cauendum igitur etiam atq; etiam poëtæ, ne qua in parte ſui poëmatis perſpiciatur ineſſe* ἀλογία *hæc de qua loquimur in præſentia, & ſuperius multò copioſius locuti fuimus. cum præſertim nulla neceßitas cogat, uti* τῷ ἀλόγῳ *quaſi innuat Ariſtoteles Homerum eſſe excuſandum: quia aliter deducere ad exitum aptè non poterat ſuam narrationem. Altera autem reprehenſio, quæ iure fit, eſt quæ ab Ariſt. uocatur* μοχθηρία, *quotieſcunq; poëtam uidemus in ſuo poëmate improbos alicuius exprimere mores, præſertim nulla urgente neceßitate. Vtriuſq; errati affert exemplum, in quo iure reprehendi poteſt Euripides: nam* τῷ ἀλόγῳ *uſus eſt in tragœdia quadam, in qua Aegeten loquētem facit: Multū, diuq; me torſit, & torquet adhuc locus hic, nam ubiq; corruptus legitur etiam in manuſcriptis: qui habēt* αἰγείτῃ. *Georgius Valla, et Paccius uerterunt, Aegeten, aliam lectionem ſecuti. Quòd ſi coniecturæ locus eſt, dùm probatior ex meliore libro profertur lectio: putarim eſſe legēdum.* ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηδὲν, χρήσηται τῷ ἀλόγῳ. ὥσπερ εὐριπίδης ἐν τῷ αἰγεῖ. τῇ πονηρίᾳ. ὥσπερ ἐν τῷ ὀρέστῃ. τοῦ μενελάου. *quæ latinè profero, nam aliter uidentur eſſe diſtinguenda: quàm in uulgatis libris diſtinguuntur. Quando ijs (*ἀλογίαν, *&* μοχθηρίαν *intelligo) poëta uſus fuerit, nulla urgente neceßitate. Abſurda quidem narratione, ſeu (ut ipſe ait)* τῷ ἀλόγῳ. *ſicuti Euripides in Aegeo. Narratione autem improbitatē præſeferente: ut in Oreſte, Menelai perſonam cum imitatur. His ita interpunctis, declaro quaſi adductus coniectura puto legendum eſſe* τῷ αἰγεῖ. *Euripides in Medea redeūtem ab Oraculo facit Aegeum, qui ierat percunctatum de ſobole filiorum propaganda, atq; occurentem Medeæ merenti ac iratæ, quòd eijceretur domo à Iaſone. Paulatim eò res deducitur mutua collocutione: ut Aegeus ſpondeat Medeæ ſe illam hoſpitio accepturum, ſi ſpontè ad ſe ueniſſet: nam uocaſſe uideri nolebat ipſe, ne ius hoſpitij uiolaret, quod ſibi interedebat cum Iaſone, rem cum iureiurando confirmaſſet, abit Aegeus. Medea liberos perimit paulò poſt. in hac igitur narratione conſiderat Ariſt.* τὸ ἄλογον: *nam abſurdum eſt tam inſperato aduentu Aegeum Medeæ ocurriſſe. oraculum tàm temere expoſuiſſe: ac demum ſpopōdiſſe ſe eam hoſpitio excepturum. rurſus magis abſurdum hominem uoluiſſe excipere hoſpitio eam, quæ liberos peremiſſet. At nondum pereme rat, dicat aliquis. eſto, ut lubet. at multò magis abſurdum Medeam, cum ſciret Aegeum uelle ſe excipere, ac ſpopondiſſe: ſobolis procreandæ cauſa: liberos peremiſſe. quis enim ex tā immani muliere filios uelit procreare? aut quomodo incolumes fore ſperet? cum liberos illam trucidare ſolitam ſciat. Hæc ego ita interpretatus ſum, coniectura (uti mihi uideor) adductus ſatis firma, quanquam nihil magnoperè affirmo, cum careat noſtra hæc opinio manuſcriptorum librorum authoritate.*

B

» ταῦτα μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα, ἢ ὡς
» ἄλογα ἢ ὡς βλαβερὰ, ἢ ὡς ὑπεναντία, ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχ-
» νην. αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι. εἰσὶ δὲ δώδεκα.

» Tales itaq; obiectiones ex quinq; generibus proueniunt. Etenim uel

ſicut

ſicut illa: quæ fieri nequeunt, uel quæ rationis expertia, uel quæ lædentia,
A uel quæ contraria, uel quæ præter artis rectam normam exiſtunt, ſolutiones aũt, ex dictis iam enumeratis cõſiderandæ ſunt omnino duodecim.

Epilogus eſt ſuperioris totius diſputationis, in qua reprehenſiones tũ firmæ, tùm infirmæ, cauillationes, quæ afferuntur contrà poëtas: & ſolutiones cauillationũ expoſitæ fuerunt ab Ariſtot. Ac reprehenſiones quidem ſunt quinq; ex locis ductæ. Solutiones uerò ipſarũ habent locos, unde promuntur duodecim, quos omnes hactenus ſingillatim expoſuimus. Annotanda illa uerba, quæ profert Ariſtoteles in enumeratione reprehenſionum. ἢ ὡς βλαβερά. Lædentia uertit Paccius. Valla Pernitioſa. Ego uerò ea uoce puto ab Ariſtotele ſignificari omnia errata, quæ & in rebus, & in dictionibus fiunt: nam βλαβερά, ſunt ea uocabula, quæ rem minus exprimunt, imminuuntq; uenuſtatem, ac dignitatem ſermonis, ac deteriorem faciunt imitationem: aut quòd peregrina, aut quòd durè translata, aut quòd ambigua ſunt: Reliqua ſatis patẽt per ſe: neq; egẽt mea interpretatione, quia ſatis ſuperius declarata ſunt. Auerroes in ſua Paraphraſi ſex ponit genera erratorũ: nec eſt, quòd quiſquã miretur, Cum Ariſtoteles ponat in cõtextu tantũmodo quinq; nam omnia illic confuſe leguntur: uti paulò poſt oſtendam, & aliam quandã diuiſionem ſequitur hoc loco Auerr. Sed ſatius igitur fuerit uerba ipſius apponere, tum quia mirificè nonnulla illuſtrant Ariſtoteles dicta: tum quia nonnulla profert, quæ cum ijs, quæ ab Ariſtotele prolata fuerunt conferri poſſunt: ait igitur: ERRORES, qui accidunt in poëtarum ſcriptis, propter quos iure reprehendendus eſt poëta, ſunt ſex. Primus eſt: cum repræſentatio fit per aliquid, quod non ſit poßibile: immo impoßibile: oportet ergo, ut fiat repræſentatio per rem quæ exiſtat in rerum natura: aut per rem quæ exiſtimetur eſſe, aut per aliquid, quod fieri poteſt, aliquando ut ſit: hæc Auerrois uerba ſignificant τὸ ἀδύνατον ab Ariſtot. uocatum. Secundus eſt: cum poëta diſtortam adducit, ac prauam repræſentationem ſeu imitationem, ſicuti pictor, in imagine aliqua pingenda, in qua pingit membrum, quod non competit ei: aut non ponit in loco cõpetenti, atq; apto: ut ſi quis in quadrupede ponat pedes poſteriores antè, & priores poſt. Hæ ſunt, quæ ab Ariſtotele uocantur, κατὰ τὴν ὀρθότητα. Tertius error eſt: cum per irrationabilia, ac parum conſentanea fit imitatio, ac narratio. Veritas nanq; in hac perpuſilla eſt: mẽdacium autem magnum. Vel cum rationalia per irrationalia explicantur. ſed hoc tollerabile fit propter conſuetudinem, ut conſueuerunt Arabes aßimilare mulieres campis, & uaccis ſylueſtribus: & puellas hinnulis ceruorum. Hæc ille. in quibus, ui-
B *deor mihi perſpicere Auerroem, loqui de metaphora: ut non ordinatim perſequatur, quinq; hos modos erratorum Poëticorum, de quibus Ariſtoteles in contextu: ſed confuſe de omnibus loquatur, Quare facilè adducor, ut credam Auerrois Paraphraſin hoc loco, ſicuti in alijs multis eſſe mutilam, ac confuſam, uel ipſius culpa, uel interpretis uitio acciderit: Ideò non eſt magnoperè laborandum in conferendis his, quæ ab eo dicta ſunt, ſingillatim cum ijs, quæ ab Ariſtotele explicantur. Recitabimus tamen etiam alia genera erratorũ quæ Auerroes perſequitur: nam doctè de ijs uidetur locutus, etiamſi non ſequatur exactè ordinem, quem conſtituit Ariſtoteles. Ait igitur. Quartus error eſt. cum res ita repræſentatur, ut ſimilis ſit ſimili ſui contrarij, aut ipſimet contrario. Videtur Auerroes in his uerbis, quoquomodo ſignificaſſe τὰ ἐναντία, quæ appellat Ariſtoteles. Quintus error eſt cum adducuntur in medium duo nomina æqualiter duas diuerſas res ſignificantia. Niſi fallor innuit Auerroes τὰ κατὰ τὴν ὁμωνυμίαν. ex quo iam apertißimè cognoſci poteſt, quàm hæc confuſe explicentur ab eo. Sextum genus quoq; erratorum apponit Auerroes: ſed adeò obſcurè uerba eo loco, ac corruptè leguntur in translatione interpretis, ut nullus poßit ſatis certus elici ſenſus, ideò prætermiſi. Libuit uero ſuperiora apponere, quia non omnino inutile exiſtimaui, ſi quod ab initio mihi propoſui, excerperem ex eius Paraphraſi, quæ intelligi poſſe uidebantur. Sed, quod poſtea hæc ſcribens animaduerti, Auerroes inſeruire cupiens ſuis Arabibus potius, quàm exactè Ariſtotelem interpretari, omiſit ea, quæ in illorum poëmatibus non reperiebantur. id quod ipſemet ait, in paraphraſi: Sunt igitur, ut ad Ariſtotelis epilogum redeamus, in poëtica Reprehenſionum modi ſeu loci ſex. Solutionum autem duodecim, ſicuti ſingillatim explicauimus antè.*

Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγῳδικὴ, διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ, βελτίων, τοιαύτη δὲ πρὸς βελτίους θεατάς ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται. οἷον, οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι, καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν σκύλλαν αὐλῶσιν.

A

Vtrum uerò melior Epopœica imitatio ſit, an Tragica, dubitare aliquis poterit. Etenim ſi illa melior, quæ minus inuidioſa, huiuſmodi ſanè eſt, quæ ad meliores fit ſpectatores. Manifeſtum quidem, quod illa quæ cuncta imitari uult, magis inuidioſa eſt: ut quę parum ſentientes, niſi multo motu moueantur, excitare debeat. Id quod inepti tibicines efficere ſolent: qui cum diſcum imitari oporteat, ſeipſos in gyrum agunt: Scyllamq́ dum modulantur, chori principem trahunt.

Poſtquam Ariſtoteles de reprehenſionibus, ac cauillationibus, quæ aduerſus poëtas excogitari ſolent, locutus eſt: & earum ſolutionibus: aggreditur aliam diſputationem, in qua differit in utranq; partem allatis rationibus. VTRA POESIS *præſtantior ſit, tragica ne, an epica: & hæc laudabiliorem imitationem contineat, an illa. Videtur enim quæſtio hæc multum apud ueteres agitata: tum quia in frequenti uſu utraq; erat poëſis: tum quia Plato & hanc, & illam in libris de Legibus exagitarat: quaſi inutiles, ac penitus reijciendas: Secus uerò cum ſentiret Ariſtoteles, conatus eſt omnes Platonis, aliorumq́; tollere reprehenſiones, nam multas in primis attulit Plato lib. ſecundo, & tertio de Legibus ad quas reſpexiſſe uidetur Ariſtoteles: Qui ſentiebant epicam imitationem, ac poëſin præſtantiorem eſſe, huiuſmodi utebantur argumentatione: Ea poëſis præſtantior eſt, quæ paucioribus eget adiumentis extrinſecus ſumptis ad imitationem ſuam & uim exprimendam? Rurſus ea, quæ pauciora requirit audimenta, accommodata eſt ad peritiores auditores: quæ uerò huiuſmodi præſtantior, peritiores uoco auditores, qui etiam ſine geſtu hiſtrionum, ac uoce, & apparatu aptè percipiunt imitationem poëmatis: nam uulgares, rudesq́; homines non aptè intelligunt, niſi omnia ponantur ob oculos, quaſi tũc agantur, ſenſu enim uiuunt inſtar brutorum, ac mouentur, neq; mentis acie, aut cogitatione poſſunt uti, quam nunquam excoluerunt, ſegnes igitur illorum ſenſus, ac mentes imitatione ſcenica ab Hiſtrionibus, rem, de qua agitur, referentibus uoce, uultu, geſtu, habitu, totius deniq; corporis motione: ſunt irritandæ, atq; excitandæ, Sed tali tantaq́; rerum euidentia, ac expreſſione non egent docti homines, qui mediationi ſunt aſſueti: percipiuntq́; etiam ea, quæ longiſſime abſunt à corporis ſenſibus. Epopœia igitur, cum narratio ſit ipſorum poëtarum, ſola recitatione contenta eſt, aut etiam tacita, mutaq́; lectione unius.* B

Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus,

Inquit Horatius in Epiſtola ad Piſones, non de peritis loquens uiris, ſed de hominibus, qui rudes ſunt, ac prorſus inculti: Ex his facilè patet Epopœiam multo eſſe præſtantiorem tragœdia: quæ dum ſingulas motiones corporis magna cum agitatione, ſæpè etiam diſtorta, ac parùm uirili, qualis erat olim mimica: prorſus oneroſa eſt, multisq́; eget adiumentis, nec parum moleſtiæ affert peritis, ſapiẽtibusq́; uiris, quamuis fortaſſe rudes oblectet, Res tota ut apertior ſit, faciliusq́; intelligatur ab omnibus, exemplum affert Ariſtoteles à Tibicinibus ſumptum. Dictum fuit ab initio noſtrarum explicationum huius libri. Auleticen eam eſſe poëſin, quæ tibijs imitatur actiones, & mores hominum, non eſt igitur neceſſe, ut de eius imitatione plura dicamus hoc loco, aut quales ipſius eſſent cantilenæ recenſeamus. Imperiti igitur Tibicines, Auleticen poëſin exercentes, cum ſono tibiarum non poſſint ſatis exprimere, & imitari actiones, motionesq́; eorum, quos ſibi propoſuerint imitãdos, adijcientes præterea geſtum, agitationem totius corporis magno cum riſu, imitari aptè ſtudent: ſiquando igitur diſcum iaculantes homines, frendentemq́; diſcum, dum in aëre circumagitur, imitari uolunt Tibijs: neque poſſint propter imperitiam: ſimul conſurgentes ipſi ſe circumagunt: ut ea corporis motione circumactionem imitentur diſci: Adnotandum autem eſt diligenter hoc loco, qualis olim fuerit diſcus. Homerus de diſco mentionem facit libro primo Odyß.

δίσκοις τερπόμενοι καὶ αἰγανέαις.

Athenæus lib. . uerſum hunc declarans, conſiderat, quàm utilis hæc olim fuerit exercitatio corporis, his uerbis, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πληρώσαντες οἱ μὴ ἐξ ἀρμῶν ἤδη μελέτην ἀθλητικὴν, δίσκοις τερπόμενοι, καὶ αἰγανέαις. τῇ παιδιᾷ τὰ πρὸς σπουδὴν ἐκμελετῶντες. *Philoſtratus in Heroicis, in Proteſilao: de diſco mentionem facit. Idem in Hyacinthi imagine ait* ὁ δ' ἐν ποσὶ δίσκος: *Paulò poſt.* δεινότης ὁ ζωγράφος τὴν ἀπώλειαν τοῦ μειρακίου, δισκεύοντι τῷ Ἀπόλλωνι πλάγιος ἐμπνεύσας ἐμβάλλει τῷ Ὑακίνθῳ τὸν δίσκον. *M. Cic. lib. de Orat. ſecundo iaci in altum ſolere diſcum ſignificat, his uerbis. Nam & ſeculis multis ante gymnaſia inuenta ab illis, qui ſe in gymnaſijs exercebant, ſunt, quàm in his philoſophi garrire cœperunt, & hoc ipſo tempore cum omnia gymnaſia philoſophi teneant:*

neant, tamen eorum auditores diſcum audire, quàm philoſophum malunt, qui ſimul ut increpuit, in media oratione, de maximis rebus, & grauiſsimis diſputantem philoſophum omnes actionis cauſa relinquũt, ita leuiſſimam delectationem grauiſsimæ (ut ipſi fuerunt) utilitati anteponunt: Horatius quoque libro primo ode octaua,

Sæpè diſco Sæpè trans finem iaculo nobilis expedito. connumeratur etiam inter alias exercitationes diſcus in eo uerſu ab ingenioſo poëta.

ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Diſci iactum declarat Iulius Pollux his uerbis libro tertio, ſub finem. τὸν δὲ δίσκον ἀφεῖναι, δίσκον ἐκπέμψαι, δίσκον ἐκρίψαι. ſed & ex Dioſcoride licet cognoſcere, quo loco agit de herba, quam uocant ἐλάσπι. ait enim περὶ ὅλον αὐτὸν καρπὸς ὑπόπλατυς δὲ ἄκρω, ἐν ᾧ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ δισκοειδές. eam ego ſæpè inſpectaui: in qua folliculi quidam, quibus ſemina includuntur rotundi carnoſi exigui admodum & crebri: hanc præſeferunt formã. & ideo Dioſcorides δισκοειδὲς

ait. Homerus lib. 8. Odyſs. ubi diſco cum Phæacibus certantem facit Vlyſſem ait. Verùm hactenus de diſco. Alterum quoq; affert exemplũ Ariſtot. in contextu, quo explicat, imperitos tibicines motionem addere ſolitos corporis, cum diffiderent ſe ſono tibiarum ſatis imitari rem poſſe. Verba ſunt hæc. ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν σκύλλαν αὐλῶσι. Vocabatur à ueteribus κορυφαῖος, qui à Latinis præſultor, ſeu præcentor, dux chori, & ſaltationis: de qua dictione copioſe in Comm. ſuis Budæus locutus eſt. σκύλλα quid ſit ſatis notum, eam pulcherrimis uerſibus effingit Vergilius libro tertio Aeneidos.

Informem uaſto uidiſſe ſub antro
Scyllam, & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.

Hanc igitur ſcyllæ rabiem, ac latratum imitari cupientes tibicines: geſtu ipſo conabantur exprimere, cum ſono tibiarum ſatis non poſſent, nam trahebat ipſum Coryphæum huc, & illuc, ut immitarentur ſcyllæ motus, quos ita exprimit Vergilius, cum ait.

Ora exertantem, & naues in ſaxa trahentem. & quæ ſequuntur.

Hoc illud eſt, igitur, quod inquit Ariſt. ἂν σκύλλαν αὐλῶσι. ſicuti Horatius Epiſtolarũ lib. 2. Epiſtola ultima.

Ludentis ſpeciem dabit, & torquebitur, ut qui
Nunc ſatyrum, nunc agreſtem Cyclopa mouetur.

Hoc eſt ſaltando imitatur. Ea enim ſunt Cantilenarum, quæ Auletice imitabatur, nomina.

ἡ μὲν οὖν τραγῳδία, τοιαύτη ἐστίν. ὡς καὶ οἱ πρότεροι τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς· ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα. πίθηκον ὁ μυνίσκος τὸν καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ πινδάρου ἦν, ὡς οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει.

Itaq; Tragœdia talis eſt. unde priores illi iuniores ſe pro hiſtrionibus habebant. ſiquidem Myniſcus uelut in eo nimium Callipidem ſimiam appellabat. talisq; propemodum de Pindaro opinio erat. Vt autem hi ad illos ſe habent: ita quoq; integra ars ad Epopœiam.

Argumentationis igitur illorum, qui anteponebant tragœdiæ Epopœiam, hæc erat concluſio: cũ tragœdia multis extrinſecus adiumentis egeret: moleſtaq; eſſet propter ſcenicam imitationem ab hiſtrionibus ſæpè immoderata corporis motione expreſſa: eam Epopœiæ poſtponendam: Epopœiam autem, ſua narratione cum eſſet contenta, neq; ſcenica quæreret adiumenta multò eſſe præſtantiorem tragœdia. His ita declaratis, adhuc illorum exponit probationem, qui aiebant immoderatam, ac nimiam illam corporis motionem ſcenicam eſſe reprehendendam: ut oſtenderent poſtea tragœdiam eſſe damnandam: ducebatur autem illorum probatio ex hoc ſigno, ſeu ſimilitudine. Sicuti ipſimet hiſtriones inter ſe alter alterum tanquam peritior parum peritum reprehendit, atque illudit, uel ob hoc ipſum tantummodo: quod nimium geſticulantur: ſic quoque ea poëmata, in quibus hiſtrionum ſcenica imitatio requiritur, deteriora ſunt cenſenda ijs, quæ tali motione corporis mimica carere, pro ſuo iure poſſint. Verba hæc, quæ ſunt in contextu, neque intellexit, neque aptè uertit Paccius, ὡς καὶ οἱ πρότεροι τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς. nam ſic ſunt uertenda. Quemadmodum etiam præſtantiores hiſtriones, qui principatum obtinent, propter peritiam ſuæ artis, inferiores ſe ob idipſum alios putabant hiſtriones, minusq; præſtantes. Myniſcus igitur Callipidẽ uocabat ſimiam, quod nimia uteretur geſticulatione, & motione totius

corporis

corporis, quali uitio laborauit olim apud Romanos Hortenſius Orator, ſaltatriculaq́; dictus, de qua re A. Gell. meminit. Athenæus libro octauo de Myniſco hoc hiſtrione tragico mentionem facit: ubi ait: à Platone comico poëta reprehenſum, ac notatum, tanquam helluonem, ac uoracem, uerba illius ſunt hæc μυνίσκος ὁ τραγικὸς ὑποκριτὴς κωμῳδεῖται ὑπὸ πλάτωνος ἐν σύρφακι, ὡς ὀψοφάγος. οὕτως. A

ἐγὼ μὲν ἀναγυράσιος ὀρφὼς ἐστί σοι.

τουτὶ δ' ὡς φίλος μυνίσκος ἔδεις ὁ χαλκιδεύς.

De Callipide uerò Xenophon in Sympoſ. loquens ait ipſum aptum fuiſſe ad ciendas lacrymas, & luctum, δικαιότερον γ' ἐφη ἐγὼ σεμνύνομαι, ἢ καλλιππίδης ὁ ὑποκριτὴς ὃς ὑπερσεμνύνεται, ὅτι δύναται πολλοὺς κλαίοντας καθίζειν. *Eleganter quidem & aptè Callipides Myniſcum ſimiam uocabat: nam ſimias ueteres appellabant imitatores, qui geſtu omnia exprimere conantur, unde Ariſtophanes* ἐν ἱππεῦσιν *ait* οἴμοι τάλας οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις. *Callipidæ, Myniſci, & aliorum multorum nomina hiſtrionum profert Plutarc. in lib.* πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον *et cæt. his uerbis* τραγῳδοὶ δὲ αὐτοῖς ὑποκριταί, καὶ νικόστρατοι, καὶ καλλιππίδαι, καὶ μυνίσκοι, καὶ θεόδωροι, καὶ πολλοὶ συνίτωσαν ὥσπερ γυναικὸς πολυτελοῦς τῆς τραγῳδίας κομμωταί, καὶ σιφροφόροι, μᾶλλον δὲ ὡς ἀγαλμάτων ἐγκαυσταί. *Vſq; adeo autem imitari ſimiæ ſtudent actionem, geſtumq́; hominum, ut uinum etiam bibant: temulentæq́; fiant: quod pauciſsimis inter bruta accidit: ut ſuibus, coruis, elephanto etiam, de qua re Athenæus libro decimo ita diſſerit.* μεθύσκονται δὲ κἂν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὕες μὲν σταφυλῆς στεμφύλων χορτασθέντες, καὶ τὸ τῶν κοράκων, καὶ τῶν κυνῶν γένος τὴν οἰνοῦτταν καλουμένην φαγόντα βοτάνην, πίθηκος δὲ καὶ ἐλέφας πίνοντες οἶνον, διὸ καὶ τὰς θήρας ποιοῦνται τῶν πιθήκων, καὶ τῶν κοράκων, μεθυσθέντων τῶν μὲν οἴνῳ, τῶν δὲ τῇ οἰνούττῃ. *M. Cicero antiquiſsimum uerſum refert de ſimia.*

Simia quàm ſimilis turpiſsima beſtia nobis.

Ariſtoteles quoque libro tertio Rhetoricorum ubi loquitur περὶ εἰκόνων, *ait.* καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως οἷον πίθηκον αὐλητήν.

Sed non tantum peccabat nimio geſtu Myniſcus, uerum etiam alius hiſtrio qui Pindarus uocabatur, Valla Dareum, uertit. B

Τὴν μὲν οὖν πρὸς τοὺς θεατὰς ἐπιεικεῖς, φασὶν εἶναι, οἳ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων. τὴν δὲ τραγικὴν πρὸς φαύλους. ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δηλονότι ἂν εἴη.

Hanc igitur ſicuti præſtantiorum ſpectatorum eſſe dicunt, hiſtrionica arte minime indigentium: ita ignarorum Tragœdiam, quæ, quoniam inuidioſa, ideo deterior eſſe apparet.

Adhuc refert Ariſtoteles illorum probationem, qui oſtendere conabantur tragœdiæ anteponendam eſſe Epopœiam. Sic accommodata eſt (inquiunt) Epica imitatio ad uiros doctos, ſapientes, ideo præſtantior, quàm tragœdia, quæ uulgi auribus, atq; oculis inſeruit: patet enim Epopœiam, cum iudicio paucorum, ac ſapientum probetur, minus multis egere adiumentis: minusq́; moleſtam eſſe, aut oneroſam auditoribus propter exactam illam omnium rerum imitationem, ſæpe uſq; ad faſtidium, ac nauſeam ſpectantium factam ab hiſtrionibus, ſeu mimis, qui etiam turpia dictu ipſo geſtu exprimunt.

Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς. ἐπεί ἐστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ ἐποίει σωσίστρατος, καὶ διάδοντα, ὅπερ ἐποίει μνασίθεος, ὁπούντιος.

Primum igitur huiuſmodi accuſatio non poëticæ, ſed hiſtrionicæ eſt. nam & indiciorum opificio, tum qui hexametros recitat, quod Soſiſtratus faciebat, utitur: tum, qui hos concinit, quod Manaſitheus Opuntius.

Hactenus argumentationem illorum expoſuit Ariſtoteles, qui putabant Epopœiam eſſe præſtantiorem tragœdia. Nunc uerò, quid ipſe ſentiat, exponit: ac firmis rationibus oſtendit, rem aliter ſe habere. exiſtimat enim Ariſtoteles longè præſtantiorem eſſe tragœdiam epopœia: ait igitur. Quatenus illi tragœdiã criminantur, quod nimis geſticuloſa ſit: hoc non eſſe poëtices uitium, ſed hiſtrionicæ: poëtica enim ſcribit, hiſtrio-

A *hiſtrionum ars refert, atque exprimit uoce, ac geſtu ea, quæ à poëta ſcribuntur: ac ſanè ſæpè contingit, ut propter imperitos hiſtriones, poëtæ minus periti uideantur. ideò Lucianus in Nigrino ait de quodam narraturo Philoſophi ſermonem, uereri ſe, ne malis hiſtrionibus ſimilis ſit, qui malè referunt, ac recitant poëtarum Dramata:* ὁποῖός τις εἰμὶ τὴν μνήμην ὑποκριτὴς, οὐδὲν ἀγγέλλει τὰ ἄλλα τραγικοῦ διαφέρων, ὥστε κἂν φορτικώτερόν τι δοκῶ λέγειν ἐκεῖνο μὲν ἔστω πρόχειρον, ὡς ἄμεινον ἦν, καὶ ἄλλως ὁ ποιητὴς ἴσως διέθηκε. *Hæc igitur diligenter ſunt dijudicanda, ne quod hiſtrionis erratum eſt, poëtæ attribuatur. Subſeruit enim poëtis hiſtrio in recitandis uerſibus Dramatum ſcriptorum, propter exactam illam omnium rerum imitationē, ſæpe uſque ad faſtidium, ac nauſeam ſpectantium ſactam ab hiſtrionibus, ſeu mimis: qui etiam turpia dictu, ipſo geſtu exprimunt. Prima ratio, quam affert Ariſtoteles, ut illorum refellat opinionem, eſt hæc. Quid opus eſt, inquit, propter nimiam geſticulationem reprehendere tragœdiam: cum etiam Epopœia eodem modo à Rhapſodis recitari ſoleat, ac repræſentari habitu, uoce, geſtu, non ſecus ac tragœdiæ ſolent?* ῥαψῳδοὶ *qui dicantur ſuperius copioſe declaratum fuit, & plura de ijs legi poſſunt apud Platonem in Ione, ubi cum Rhapſodo ſeu Homericæ poëſeos recitatore loquentem facit Socratem. Xenophon quoque in Sympoſiac. ait:* ὅτι καὶ οἱ ῥαψῳδοὶ πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη, καὶ πῶς ἔφη λελήθοι ἀκροώμενόν γε αὐτῶν ὀλίγου ἂν ἑκάστην ἡμέραν. οἶσθά τι οὖν ἔθνος ἔφη ἠλιθιώτερον ῥαψῳδῶν, οὐ μὰ τὸν Δί' ἔφη ὁ Νικήρατος, οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ. δῆλον γὰρ, ἔφη, ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται, σὺ δὲ Στησιμβρότῳ καὶ Ἀναξιμάνδρῳ, καὶ ἄλλοις πολλοῖς πολὺ δέδωκας ἀργύριον, ὥστε οὐδέν σε τῶν πολλοῦ ἀξίων λέληθε. *Videtur Xenophon in his uerbis duos celebres nominare Rhapſodos, Steſimbrotum, & Anaximandrum, ſicuti duos nominat alios Ariſtoteles hoc loco Soſiſtratum, & Mnaſitheum Opuntium, quorum alterum ait conſueuiſſe* ῥαψῳδεῖν, *hoc eſt recitare Epicos uerſus, alterum* διᾴδειν, *hoc eſt canere: utrunque enim factitabant olim Rhapſodi. Adnotanda illa uerba in contextu,* περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, *hoc eſt, plus nimiò exornare, atq; exactius, quàm opus ſit, geſticulatione exprimere, nam* σημεῖα *uocauit geſtus, ac motiones corporis: ſunt enim notæ ueluti quædam, ac ſigna affectionum animi, & ſermonis, qui narratur, ſine quibus omnis narratio languet, ac friget.*

εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμασία, εἴπερ μηδ' ὄρχησις. ἀλλ' ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ Καλλιππίδῃ ἐπετιμᾶτο, καὶ νῦν ἄλλοις, ὡς οὐκ ἐλευθέρας γυναῖκας μιμουμένων.
B

Deinde non omnes motus ſunt improbandi, ſicuti nec ſaltationes, ſed ineptorum tantum, quibus & ipſe tunc arguebatur Callipides, & nunc etiam aliqui, perinde ac minime liberales fœminas imitentur.

Alia hæc eſt ratio, qua illorum refellit ſententiam Ariſtoteles: ait enim non eſſe omnem corporis motionem reijciendam: nam ex hoc conſequeretur etiam ſaltationes eſſe tollendas, aut pyrrhicam, aut hyporchematicen, aut alias eiuſdem generis, quibus ſe plurimum exercebant ueteres. Ego de his ex Athenæo ſuperius multa recenſui, plura legi poſſunt apud Platonem libro de Legibus tertio: ideo hoc loco non eſt neceſſe, ut copioſius explicem, aut ipſarum genera, aut utilitatem, quæ maxima ex ijs capiebatur. Xenophon in Sympoſ. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ κύκλος εἰσηνέχθη περίμεστος ξιφῶν ὀρθῶν, εἰς δὲ οὖν ταῦτα ἡ ὀρχηστρὶς ἐκυβίστα τε καὶ ἐξεκυβίστα ὑπὲρ αὐτῶν, ὥστε οἱ μὲν θεώμενοι ἐφοβοῦντο μή τι πάθῃ. *Idem paulò poſt utilitatem ſaltationis oſtendens, ait:* ἆρ' οὖν καὶ τῷδε τῷ Συρακοσίῳ κράτιστον ὑποδείξαντι τῇ πόλει τὴν ὀρχηστρίδα εἰπεῖν, ἐὰν διδῶσιν αὐτῷ Ἀθηναῖοι χρήματα, ποιήσειν πάντας Ἀθηναίους τολμᾶν ὁμόσε ταῖς λόγχαις ἰέναι. *Paulò poſt:* οὐδὲν ἀργὸν τοῦ σώματος ἦν ἐν τῇ ὀρχήσει. ἀλλ' ἅμα, καὶ τράχηλος, καὶ σκέλη, καὶ χεῖρες ἐγυμνάζοντο, ὥστε χρὴ ὀρχεῖσθαι τὸν μέλλοντα εὐφορώτερον τὸ σῶμα ἕξειν. *Multa alia apud Xenophontem de ſaltationis utilitate legi poſſunt, quæ ego, ne longior ſim, prætermitto. Si igitur propterea Epicam poëſin illi laudant: quòd recitationem tantùm habet: Tragicam uerò, quia in illa inſunt geſtus, & motiones totius corporis: uideant, inquit Ariſtoteles, ne totam ſaltationem damnent: nam perridiculi eſſent, ſi rem adeò abſurdam aſſererent. Non igitur motio corporis, aut geſtus eſt damnandus, ſed immoderatus tantummodo, ac nimius, qualem reprehendebat Myniſcus in Callippide, & alijs hiſtrionibus, qui nimia corporis motione peccabant, & ſæpè mimicè etiam turpia imitabantur, ut coëuntes meretrices, aliaq; innumerabilia, obſcœnitatis pleniſſima, de quibus ſuperius ſatis diximus, ubi de Mimis egimus.*

ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ αὑτῆς· ὥσπερ ἡ ἐποποιία. διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν, φανερὰ ὁποία τίς ἐστι. εἰ οὖν ἐστι τἄλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑπάρχειν. A

Ad hæc tragœdia ſine motu, quemadmodum & Epopœia conficitur: ut quæ ex lectione quoque, qualis omnino ſit, manifeſtò apparet. Itaque ſin cæteris eſt præſtantior, illud ſibi quaſi minus neceſſatium eſſe planè dicimus.

Verùm eſto (inquit Ariſtoteles) laudetur Epopœia, quòd careat geſticulatione, & motione corporis. Non'ne à tragœdia quoque tolli poterit Hiſtrionum geſticulatio? ut eodem modo ſecreta ab omni ſcenica motione, recitetur, ac legatur, non ſecus ac epica poëſis, quid enim uetat, quo minus uiri docti Sophoclis tragœdiam, aut Euripidis aliquam, taciti ipſi priuatim domi legant? atqui nihilò minus imitationem perſpicient. Iam igitur fuerit tragœdia in hoc par Epopœiæ. Illud peculiare, ampliusq; habebit, quòd hiſtrionum habitu, geſtuq; repræſentatur in ſcena, rudes, ac populares oblectandi gratia: quamuis id ſapientibus quoq; iucundum eſſe poteſt intuentibus admirabile quoddam imitationis artificium.

ἔπειτα διότι πάντ᾽ ἔχει, ὅσαπερ ἡ ἐποποιία, καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι. καὶ ὅτι οὐ μικρὸν μέρος τὴν μουσικὴν, καὶ τὴν ὄψιν ἔχει. δι᾽ ἧς τὰς ἡδονὰς συνίστανται ἐναργέστατα.

Omnibus inſuper, quæcunque Epopœia continet, abundè pollet. nam & numeris utitur: &, quæ non modica pars habenda eſt, muſica quoque, & apparatu. Ex quibus ſanè uoluptates ipſæ, manifeſtiſſime percipiuntur.

Poſtquàm ſatis Ariſtoteles illorum refutauit ſententiam, ipſe multis rationibus ſuam probat, oſtenditq; Tragœdiam Epicæ poëſi eſſe anteponendam. Prima ratio eſt hæc: Quæ plura continent, quàm ea in quibus pauciora inſunt, præſtantiora cenſentur. At plura continet Tragœdia quàm Epopœia: nam quatenus metrum utraq; habent pares inter ſe ſunt: quatenus autem in ſcena ab hiſtrionibus adhibito etiam cantu, & harmonia, recitari conſueuerit: duo hæc habet peculiaria, quæ maxima ſunt, τὴν μουσικὴν, καὶ τὴν ὄψιν, hoc eſt, muſicen, & apparatum ſcenæ, quorum utrunque imitationem iucundiſſimam reddit, & euidenter res ob oculos ſpectatorum ponit, atque exprimit, quaſi agentes ipſos intueantur: magnam uerò ex huiuſmodi genere imitationis, & repræſentationis uoluptatem capi, declaratum eſt antè copioſe. Quòd autem hac eadem ratione ante uſus fuerit Ariſtoteles, cum prius ſibi de Tragœdia, quàm de Epopœia dicendum ſtatuit, ſatis notum eſt, & nos ſuo loco expoſuimus. B

ἔτι καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει, καὶ ἐν τῇ ἀναγνωρίσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων.

Nec non in agnitione, cæteriſq; actionibus euidentiſſima eſt.

Secunda hæc eſt ratio, qua idem probat Ariſtoteles, Tragœdia habet actionis ipſius euidentiam, qua nullum genus orationis, quàmlibet artificioſe confictum, clarius eſſe poteſt: quis enim ſperet rem narrando æquè auditoribus perſpicuam proponere, ac cum fieri uident? At Epopœia narratio eſt. Tragœdia autem Drama. Ac ſanè euidentia hæc in Tragœdia duplex eſt, aut τῇ ἀναγνωρίσει, aut ἐπὶ τῶν ἔργων. Prior eſt, cum uidentes poſt aliquid, agnoſcimus: dum hiſtriones igitur tragicam actionem referunt, eum repræſentantes habitu, uultu, & ſermone, à quo fuerit acta: agnoſcimus illum ſtatim ex ſimilitudine uultus, habitus, & ſermonis. Poſterior eſt. cum res ipſas intuemur, dum aguntur, neque uerò hoc eſt ab Ariſtotele dictum, quòd affirmet res tunc geri, nam non eſſet imitatio, ſed ut tantam euidentiam in imitatione illa eſſe oſtenderet, adeoq; perſpicuam, ut parum diſcrepet à uera actione. Hic locus, hoc modo debet intelligi. Paccius neque intellexit, neq; aptè uertit: uidetur enim intellexiſſe de agnitione, quæ pars eſt Tragœdiæ, cum de ea non loquatur in præſentia Ariſtoteles.

ἔτι τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι. τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. λέγω δ᾽ οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη τὸν Σοφοκλέους, ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς.

A Et ambitu minori poëticæ imitationis finem aſſequitur: id enim uberiorem uoluptatem præbet, quòd quæ per longam temporis periodum ſparſa habẽtur, breuiori collecta gyro perſtringit: exempli gratia. Si quis Sophocleum Oedipodem tot in carmina, quot Ilias cõtinet, diſtribuerit.

Tertia hæc eſt ratio, ad idem probandum accommodata, huiuſmodi. Poëmata, quæ facilius, breuioreq́; uia tendunt ad exitum, ſiue finem imitationis ſibi propoſitæ: at id facit Tragœdia: nam breui temporis ſpatio, ſuam conficit actionem, paucioribusq́; eget Epiſodijs, quàm Epopœia, quæ longiſſima eſt poëſis, innumerabiliaq́; habet Epiſodia, quibus ſuam auget actionem. Atqui maiorem affert uoluptatem actio, quæ fuerit conſtipata uarijs euentibus, breui tamen narratione coarctatur, & multum habet admiſtum tempus. Verba Græca ſunt, τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ, ea dicũtur ἀθρόα, quæ condenſata ſunt, & in arctum coacta. Rurſus τὰ κεκραμένα πολλῷ χρόνῳ ſunt res, quæ quidem multorum annorum ſpatio actæ fuerunt, ſed breuiter narrantur. Huiuſmodi quippè narrationes multarum rerum breues, multum habent admiſtum tempus, quia complectũtur (uti dixi) multas res longiſſimo temporis ſpatio actas. Hoc ut facilius intelligatur exemplum affert Ariſtoteles, ut ſi quis Sophoclis Oedipodem redigere uelit ad prolixitatẽ poëmatis Epici, qualis eſt Ilias, poſſet enim id aptè fieri, ſed alia ratio eſſet excogitanda in conſtituenda actione, ut plura recipere poſſet Epiſodia, & magis magisq́; ſicuti Epopœia ſolet, augeri. Id ſi quis efficere uelit, actionem, quæ Dramate tragico prius collecta erat, & coarctata in breue quoddam ſpatium, denſas uariasq́; continens res, cogetur diſgregare in tenuiores partes, ac magis exiles, dum diducere ipſam uoluerit, ut ad iuſtam magnitudinem Epici poëmatis perueniat.

ἔτι ἧττον μία ὁποιασοῦν μίμησις ἡ τῶν ἐποποιῶν. σημεῖον δέ, ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως, πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ. ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δέ, οἷον, ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ συγκειμένη, οὐ μία. ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυ-
B τὰ ἔχει μέγεθος, καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστιν.

Ad hæc Epopœicam imitationem, qualiſcunq; fuerit, non unam omnino eſſe argumento ſit, quòd ex hac qualiſcunq; fuerit, Tragœdiæ ſemper plures exeunt, quare ſi unam iſti fabulam compoſuerint, neceſſe eſt eam uel breuẽ nimis, inſtarq́; muris caudæ apparere: uel, ſi ad iuſtæ menſuræ longitudinem produxerint, quaſi uinum dilutiſſimum: quòd ſi plures, uerbi gratia, ſi ex pluribus actionibus commixtam, profectò non unam, qualem Iliadem, & Odyſſeam, plures quidem huiuſmodi continentes partes, quæ alioqui per ſeipſas etiam magnitudinem habent, tametſi huiuſmodi poëmata tum optime quantum fieri poteſt cõſtituta ſint, tum etiam quàm maxime unius actionis imitatio.

Quartam affert rationem Ariſtoteles, qua probat aduerſus Epici poëmatis laudatores, & tragœdiæ reprehenſores, hãc illi eſſe anteponendam, quæ eſt huiuſmodi. Illa poëſis, in qua una, ſimplexq́; ineſt actio, magis eſt probanda, præſtantiorq́; cenſenda, quàm in qua illa multiplex fuerit actio. At ſimplex, & una magis eſt actio in tragœdia, ideo probatior. In Epopœia autem actio, non multiplex quidem, at minus ſimplex, ideò minus probanda. Quòd minus ſimplex in Epopœia actio ſit, hinc facilè cognoſci poteſt, quia multæ tragœdiæ, in quibus ſingulis, una, ſimplexq́; actio eſt, ex una Epica poëſi ducuntur, quod ſuperius quoque eſt à nobis copioſe declaratũ. Si igitur res ſe ita habet, planè probatior fuerit poëſis Tragica quàm Epica. Verum mirari fortaſſe poſſit aliquis hoc loco, cur Ariſtoteles, cum antè ſæpè dixerit Iliadem, Odyſſeamq́; Epica Homeri poëmata unam habere tantum ſimplicemq́; actionem, ſicuti ars poſtulat, & ideò in primis Homerũ eſſe laudandum: cæteros uerò poëtas ignaros artificij poëtici, qui ſingulas res geſtas unius uiri perſecuti ſunt more hiſtoricorum, eſſe improbandos: nunc dicat in ijs plures eſſe actiones, ſed conſide-

randam omnia ab Ariſtotele prudenter dici, nec ſibi ipſi ulla in re aduerſari, nam Epopœia continet quidem unam ſimplicemq́; actionem, ſicuti declaratum fuit: ſed ipſius Epiſodia, quæ partes ſunt quædam, tam magna ſunt, cum magno annectantur poëmati, ut ſingula unam contineant actionẽ integram. Epiſodia autem Epopœiæ duplici modo aut coniuncta cum toto, hoc eſt, cum actione primaria, tanquàm partes ipſius: aut ſeparata ab actione: ſi coniuncta conſideres, una fuerit, ac ſimplex actio: ſi ſeparata, ac diſiuncta per ſe, plures uideri poterunt actiones: ideò Ariſtoteles dixit Iliadem, & Odyſſeam ex pluribus conſtare partibus ſeu actionibus, quarum ſingulæ per ſe integram, iuſtamq́; magnitudinem habent, ut ſatis perſpici poteſt apud Homerum & Vergilium, nam qualia ſint Epiſodia, quomodoq́; actionem unam complectantur per ſe, ſatis eſt antè declaratum. Non quòd neget id quod toties affirmauit, ita cum actione aptè eſſe Epiſodia coniuncta, ut diſtrahi non poſſint, ſed ut oſtendat, ſi libuerit aliquando alicui ſeiungere, id pro iure facere poſſe, quia magna ſunt, & integram continent actionem. Non idem fieri poterit in tragœdia: nam quamuis etiam ipſa Epiſodia habeat, quibus augetur: non tamen magna ſunt, aut integra: ſicuti illa, & ideò ſi ſeiungeretur ab actione cuius ſit imitatio: non conſtituerent per ſe integram actionem. Tantundem uerò differt inter Epiſodia Tragica, & Epica, ut hæc quidem longa ſint, & magna: illa breuia, & exigua, hæc integrã contineant actionem, illa uerò nõ contineant: hæc (quod ſummum eſt) ex natura ipſius actionis, ac intimis uiſceribus deducantur: illa ex ſimilibus, eoq́; ſpectantibus alijs actionibus conflata primariæ actioni arctè annectantur, iunganturq́;. Hæc cum ita ſeſe habeant, ueriſſima eſſe animaduertes, quæ ab Ariſtotele dicuntur in contextu nec repugnare ſuperioribus. Nam ſi in Epopœia unam tantum (ſicuti maximè oportet) actionẽ conſtituas, & illa ducas Epiſodia, eo modo, quo ſolent duci, ex actione tragica, non aliunde integras actiones ſumptas adiectas, uti fit in Epopœia ſemper, & factum ab Homero uidemus, uideas exilem actionem, ac perpuſillam exiſtere, qualis quantaq́; tragica eſt, & ſimillimam murium caudæ. Quòd ſi producere tentes, & in tenuiſſimas extendere partes, atque augere, ſimillimum reddes poëma uino quàm maximè diluto, nam cum ante merum eſſet, paruo continebatur cyatho: mox ſuperaddita aqua ita auctum, ut ne magno uaſe contineri poſſit, ſed dilutum omnino fuerit, omnemq́; uim amiſerit priſtinam: non ſecus in poëmate fiet, ſi enim diducere coneris, & prolixum facere magis, quàm ipſius patitur actionis natura, quæ in eo ineſt, omnem amittet uenuſtatem, languidumq́; fiet & eneruatum. Iam uerò ſi hoc metuens plures in Epopœia conſtituas actiones, aberrabis ab artificio ipſius, debet enim una tantùm, & ſimplex eſſe actio. Cum B *igitur hæc incommoda conſequantur, nihilò minus una uidebitur eſſe Epopœiæ actio, quàm tragœdiæ, ſi ſeparatim conſideres, nam (uti diximus) ſingula Epiſodia ſingulas continent actiones, ſi ſeparentur, quod patet eò magis, quòd ex ſingulis Epiſodijs Epicis una conflatur actio tragica, ſuapte igitur ui, natura, ac magnitudine Epopœiam nõ excedere tragœdiam. Non igitur præſtantior, imò tragœdia præſtantior, quæ habet uerè unam, & ſimplicem, quæ ſuis ſe ſuſtentat uiribus, & auget. Adnotanda in contextu duo ſunt. Primum, cum ait ἀνάγκη μῦθον βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι. Nam pulcherrima uſus eſt ſimilitudine Ariſtoteles, dum rem exiguam uoluit ſignificare, ſumpta à muribus, neq; à muribus tantum, ſed etiam à cauda ipſorum. murem exiguum trita appellatione ſolent ueteres nominare, ut Vergil. in Georg.*

,, *Exiguus mus.* *Horatius quoq; de partu montium ex uetere prouerbio loquens, ridiculum naſci murem dixit, dum rem exilem, ac paruam ſignificare uult:* μύουρον *quoque ſcimus claudicans quoddam genus uerſuum fuiſſe appellatum, & deſinens in exiguam quandam figuram, ex hac ipſa ut opinor ſimilitudine. Heſychius dictionem hanc declarans ait,* μύουρον τὸ ἐπὶ τελευτῆς ἀπολεπτυνόμενον. *Ariſtoteles quoque libro tertio Rhet. ubi docet periodum non debere eſſe aut nimis longam, aut breuem, ait:* δεῖ δὲ

,, καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους μήτε μυούρους εἶναι, μήτε μακράς. *Alterum deinde eſt in contextu adnotandum in alia ſimilitudine quæ ducitur à diluto uino, quod Græci* ὑδαρῆ *uocant, ſicuti Athenæus docet libro decimo, citans huiuſmodi uerſum:*

,, μὴ παντελῶς αὐτῷ δίδου ὑδαρῆ. *& paulò poſt, ex Hegeſandro:*

,, τὸν οἶνον ὑδαρῆ πωλούντων τῶν καπήλων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐκέλευσεν αὐτὸν πωλεῖν, ἵνα ἀκρατέστερον ὠνοῖντο. *Verùm de hac re copioſius locuti ſumus libro primo noſtrarũ Annotat. cap. 22.*

,, εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ, δεῖ γὰρ οὐ τὴν
,, τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην, φανερὸν ὅτι κρείττων ἂν
,, εἴη μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιίας.

,, Si igitur Tragœdiam non modo in his omnibus præcellit, ſed artis
,, quoque opificio: quippe non quamlibet uoluptatem, uerum quam dixi-

mus,

A mus, præſtare debet: ſanè liquet meliorem hanc eſſe, multo quidem perfectius Epopœia finem aſſequentem.

Quinta hæc eſt probatio, qua uehementer confirmat ſuam de Tragœdiæ præſtantia ſententiam. Alijs omnibus rebus, quas hactenus explicanimus, excellit Tragœdia Epopœiam: tùm uerò hac in primis, quòd maius requirit artificium, ut auditores oblectare poßit: non enim quamlibet rem licet inſerere in Tragœdia, unde uoluptas capiatur: nam iocos, ſales, ridiculas narrationes, feſtiuos ſermones non recipit, quibus omnibus facilè eſt parare auditori uoluptatẽ. Sed cum luctuoſa, lachrymarumq́; plena: luctusq́; & lachrymas homines auerſentur, deteſtenturq́: magnamq́; ſuæ infelicitatis partem, imò uerò omnem in ijs poſitam putent, tantum abeſt, ut uoluptatem ex illis capiant: plane ſummo opus eſt artificio, eò perducere uenuſta, aptaq́; imitatione animos hominum, ut oblectari ſe ſentiant in medio luctus. neque ſanè, cum id natura feſtiuitasq́; rerum non efficiat, aliunde uoluptas oritur in Tragœdia, quàm ex apta, concinnaq́; morum, ſermonum, actionumq́; imitatione, & dilucida quadam euidentia, licet igitur uerè affirmare, Tragœdiam Epopœia multò eſſe præſtantiorem. Ac ſanè teſtatur Plutarchus in eo libro, in quo diſſerit, utrum domi, aut foris magis excelluerint Athenienſes, hac uoluptate captos magna præmia doctis poëtis propoſuiſſe, qui tragœdias ſcriberent: ac multo plus auri inſumpſiſſe in Theatris, uoluptatis huius cauſa, quàm in bello gerendo, propagandorum finium gratia.

Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ Ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν μορίων αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ μὴ τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων, καὶ λύσεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

De Tragœdia igitur & Epopœia, deq́; earum generibus, atque partibus, quot etiam quibusq́; differunt, de cauſis inſuper, cur hæ meritò probentur, reprobentur'ue, tum de obiectionibus, ac ſolutionibus, ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

Epilogus eſt totius libri, in quo ait ſe de Tragœdia, de Epopœis, ipſarumq́; differentijs, & partibus ſin
B *gulis locutum: præterea de reprehenſionibus, ſeu cauillationibus, quæ afferri ſolent contra poëtas, & de ipſarum confutatione, ſeu (ut ipſe uocat) de ſolutionibus. Atque utinam ſicuti integer eſt ab omni parte liber hic, alterum quoque haberemus, in quo de alijs poëſeos generibus locutus fuit, ſed quando interijt, reliquum eſt, ut hoc ſaltem nos ſolemur qui integer ad nos peruenit: ſicuti ubique nos Methodi ſeriem Ariſtoteleæ obſeruantes oſtendimus: ut tandem aliquando nonnullorum peruicacem moroſitatem uinceremus: qui ſua authoritate homines ab hoc libro legendo, quem mutilum, mirisq́; modis lacerum eſſe ſemper prædicarunt, antehac deterrere conati ſunt.*

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVAE IN HOC Ariſtotelis De Poëtica libro & commentarijs F. Rob. digna ſcitu continentur locupletiſſimus.

A.

ACATI argiui qui διάθεσιν ſcenę ſcripſit error 188.b
Accidens quid 57.a
Accuſatoris horæ in iudicijs 68.b
Achæus tragicus 94.a
Achæi Eretrienſis alcmæon 119.b & eiuſdem σατυρικὴ ἰφις 120.a
Achæus ænigmaticus ſæpe 120.a
Achilles Telephum uulnerauit 119.a
Achillis ira ad deſcribendum troianum bellum artificioſe ab Homero arrepta 236.a
Achilles ποδώκης quare 10.b
Achillis natura 263.b
Achilles à Chirone inſtitutus 263.b
Achillem qualem expreſſit Homerus 258.b
Achilles Iphigeniæ forma captus 151.b
Ἀκρόασις quid 54.b
Actio ſimplex quæ 89.b
Actio oratori ἀναγκαῖον eſt 62.a
Actionis uis quanta in dicendo 199.a
Actionem unam eſſe quid facit 235.a
Actionum implexarum duo modi 90.a 89.b (90.a
Actionum ſimplicium duo modi 89.b
Actor ſecundarius quare ſubmiſſius agit 56.a
Actorum comicorum in bacchi poëmate nomina 34.b
Ἀδύνατα quomodo conceſſa poëtis 76.b
Admirabilium tres modi 86.b
Admirabile omne iucundum 247.a
Adolere 268.a
Aduerſa quæ 114.a
Aediles uide χορηγοί
Aegei Euripidis uitium 272.b
Aegiſthus 119.a
Aegiſthus occiſus ab Oreſte 157.a
Aemulationis ſummæ exemplum in Cicerone 36.b
Aeneidos uergilianæ titulus defenſus 71.b 73.a
Aenigma quid 225.a b
Aenigmata quomodo fiunt 224.b
Aenigmaticus ſcriptor 120.a
Aeruginis uis 119.a
Aeſchines hiſtrio 68.b 142.a
Aeſchylus Tragœdiæ parens nocatus 35.b
Aeſchylus per ſomnium à Baccho monitus ſcripſit Tragœdias 35.b
Aeſchylus qualia tractauit & qualis ipſe ſcriptor 189.a
Aeſchyli error in Niobe 189.a
Aeſchylus hiſtrionum numerum auxit 36.b
Aeſchyli Tragœdiæ à filio emendatæ 35.b
Aeſchyli pudor quod uictus eſſet in certamine 68.a
Aeſchyli ſcripta poſteri qui correcta dederunt coronati 189.b
Aetatum ſingularum propria 146.b
Aethiopum habitatio 256.a
Aethiopum nigrum ſemen 258.a
Affectibus animi ex ſimilibus commoti aſſueſcere quid commodi adferat 46.a 47.b
Affectiones animi auditoribus quomodo excitandæ 173.b
Affines φίλους uocat Ariſto. 135.b
Affinitas uide conſanguinitas
Agamemnon 119.a
Agamemnonis luctus quo artificio à pictore expreſſus 160.a 189.a
Agamnoni ſortem ſuam prædicit polymneſtor. 124.b
Agathon Trag. qualis 82.b
Agathon exploſus 189.b
Agathonis ætas & forma 189.b
Agathonis Thyeſtes 161.a
Agathonis defenſio quod in nonis ſingulis recederet à ueriſimili 191.a
Agathonis Telephus 119.b (193.b
Agathon Tragœdiæ quid addidit
Agathyrſæ leges canere ſolebat 25.a
Aglaophon pictor 185.a
Agnitio mutua quæ 100.a
Agnitio quomodo fit precedente ignorantia 95.b
Agnitio duplex 95.a.b
Agnitio per paralogiſmum quo modo fit 167.b
Agnitio pulcherrima quæ 96.b
Agnitio nunquam ſine peripetia eſt 99.b
Agnitio optima quæ 162.a
Agnitio pars rationis tragicæ fabulæ 92.a
Agnitio iucunda 54.a
Agnitio rei inanimatæ 98.a
Agnitio oratoria quomodo differt à Poetica 99.a
Agnitio tragica & ea duplex 99.a b
Agnitio in Oreſte Euripidis artificioſa 162.b 163.a
Agnitio ſimplex 100.a
Agnitio quid 94.b 95.a
Agnitio inter eoſdem diuerſa Euripidis & Polyidis 177.b
Agnitionis artificioſæ exemplũ 108.b
Agnitionis quarta ſpecies 166.a
Agnitionis tertia ſpecies 164.b
Agnitionis quinta ſpecies 167.b
Agnitionis prima ſpecies 160.b
Agnitionis ſecunda ſpecies 162.b
Agnitionis ſexta ſpecies 168.b
Agnitionis poëticæ & dialecticæ reconciliatio 95.b
Agnitiones cur quædam ommiſſæ 97.b
Agnitiones à fabula alienæ quæ 97.b
Agnitiones quæ quibus peripetijs iunguntur 96.b
Agnitiones cur non ante traditæ 160.b
Agnitionem interferendi cautio 90.b 91.a
Agnitionum præſtantiam deprehendere 169.b
Agraulo à Salaminijs homines mactati 176.a
Aiax 86.b
Aiax μαστιγοφόρος Sophoclis artificioſe ſcriptus 90.a
Aiax à minerua in inſaniam adactus
Aiacis exitus 157.a (117.b
Aiacis Sophoclis artificium 171.a b
Αἰτιολογίαι non omnes immiſcendæ fabulæ conſtitutioni 176.a
Αἴμαντες 135.b
Alcinous phæacum rex 164.b 165.a
Alcinus Vlyſſis præceptor apologorum author 165.b
Alcmæonis hiſtoria 118.a b.
Alcmæoni reſponſum per oraculum datum 139.a
Alcmæon ſatyricus 119.b
Alexander à patre reprehẽſus quod inter cantores caneret 145.b
Alexander Aphrad. contra fatum 87.b 88.a b
Alexis poëta 94.a
Alexidis Vlyſſes nens 145.b
Allegoria obſcura ænigma fit 225.a
Allegoria quibus rebus apta 225.b
Ἄλογα in poëtis quomodo defendantur 271.b
Ἀλογία quando peccatum in poëſi 272.b
A. Longum maxime ſonorum 204.a
Althæa Meleagri mater 119.a
Amaſis 86.b 132.a
Amatorum conditio 139.a
Ambiguas uoces dijudicandi ratio 268.b 269.a b
Ambiguum 66.a

Amici

Amici calamitoſi apti tragœdijs 133.a
Amici & inimici medium 133.a
Amicitia non eſt domini & ſerui 146.a
Amicitiæ genera uaria 135.a b
Amoſis rex Aegypti hominis immolandi legem ſuſtulit 176.a
Amphiarai a Carcino ſcriptæ Tragœdiæ uitium 170.b & ipſe exploſus 172.a
Amphiaraus terra abſorptus 118.a
Amphiaraus magnam ſcribendi ſegetem præbet 172.a
Amphibologiæ innumeræ ſpecies 266 b
Amphimanes Cous Pindaro infeſtus 186.a
ἀναδιπλασιασμῶν uſus 102.a
Analogia unde ducenda 217.a
Analogia quid 216.b
Analogia imperfecta 219.b
Analogiæ exempla 217.a b 218.b
Anapæſtus ſemper immixtus adhortationi ubi 108.a
Anaxandrides comicus qualis & ſcripta ſua in quibus non uicit pharmacopolis miſit 164.a
Anaxagoræ doctrina 151.a
Anaximander famoſus rhapſodus 277.a
Animus quibus modis indicatur 144.a
Animorum duplices motus quid agunt 59.a
ἀνομοίως imitari quid 147.a
Antigone 122.a b
Antigenes Sophoclis argumentum 140.b
Antimachus 3 b
Antiochi metaphora de ſole 218.b
Antiphanes trag. 139.b
Apelles pictor 185.a
Aper Calydonius 119.a
ἀφαίρεσις ſermonem commendat 227.a
ἀφαίρεσις Quintiliano eſt ſolœciſmus 221.a b
ἀφαίρεσις quid 74 a
Apium equorum medecina 263 b
Apollonius Rhodius à Calimacho traductus 80.b
Apollonij error 236.a
ἀπεσκευὴ ornat ſermonem 227.a
Apparatus ad quos ſpectat 232.b
Apparatus poëtæ eſt ἄτεχνον 62.a 129.a 131.a (62.b
Apparatus ad ὑποκριτὴν pertinet
ἀπροσδιονύσω non eſt locus in dramate 193 b
Apſines Rhetor 101.b
Apuleius reprehenſus 68.b
Aquilius 218.b
Arabs Ariſtotelis interpres 1.b
Archelaus Macedonum rex 123.a
Archidamus carpitur de uxore ab Heraclide 66.a
Architectonicæ uocis ſignificatio 198.b
ἄρχοντες qui 139.a
ἀργυρᾶ ſignate 221.a
Argentarij qui 267.b
Argonautica quis ſcripſit 80.b
Argumentorum Rhetorico. diuiſio 62.a
Ariphades poëtarum figuras temere reprehendit 230.a
Ariſtoteles breuitatis amator 116.a
Ariſtoteles orationis quot partes conſtituit 208.a
Ariſtotelis alius liber de poetica, facultate interijt 45 a b
Ariſtoteles eloquentiam connexit cum dialectica 202.a
Ariſtotelis non probat fatum 86 b 87.b 88.b
Ariſtoteles interpretum ignorantia magnas turbas excitauit 54.b
Ariſtotelis optima ſeries 86.a
Ariſtoteles quo uſque ſentit cum Platone de poëtis 144.b
Ariſtophanes quid carpſit in Aeſchylo 189 a
Ἀριστοφάνης λόγος περὶ τῶν ἰδεῶν qualis uſus Platoni 187.b
Ariſtophanis Δαναΐδες 34 a
Ariſtoxeni de dorico cantu ſententia 232 b
Ariſtoxenes muſicus 203.a
ἀρτηρία 221.a
Arriani ordo 235.a
Ars occultanda 199.a
Ars eodem modo ſe ſemper habet 124 a
Ars quid 72.a
Artes omnes circa uniuerſalia ſunt 80.a
Artes ὑπαλλήλοι ſibi mutuo inſeruiunt 205.b
Artes omnes imitatrices unam ſolum actionem exprimunt 73.b
Artificialia argumenta 157.a
Artis imitatricis formarum ſecundum uarias materias uaria genera eorundemque inter ſe collatio 9.b
Artium præcepta qualia tradenda 176.b
Artium quinque inter ſe comparatio & affectio 1.b
Articulus quid 208.b
Arundo pro ſagitta cur dicitur 267.b
Ἀσκάλαι 34.a
Aſtydamas Tragicus 120.b
Aſtydamas Tragicus Iſocratis auditor 139.a
ἀσίγμους ſcriptæ integræ cantilenæ 204.b
Aſperatæ literæ optimæ 204.b
Atalanta calydonium aprum occidit 119.b
Atrocia agendi modus 101.a
Atrocia ad Tragœdiam quomodo dicuntur non pertinere 132.a
Atrocia inter amicos quomodo fiunt 134.a
ἀτιμία 279.a
Athenæi in platonem ſcomma ob rempub. ſuam 158.b
Athenienſes maiores ſumptus in theatris quam in bello cur faciebant 281.a
ἄτεχνα oratori quæ 62. a
Atreus 119.a
ἀτυχία 111.a
Augere poëtæ cum oratore commune 195.a
Auari fatum 89.a
Auerroes non contemnendus author 64.a 66.b
Audacis fatum 89.a
Auditui accommodanda poëſis, 159.b
Auditus quæ percipit 159.b
Auſtlena libid noſa 120.a
Auletice antiquiſſima & uſitatiſſima 6.b
Auletice multorum affectuum imitatrix 7.a
αὐλητικὸς νόμος πυθικός 7.b
Augendi ratio uiſque 195.b
Auſpicari 268.a
αὐτοσχεδιάσματα que 28.b

B

Bacchus ubi nutritus & quo patre & matre natus 6.b
Bachanalia Romæ S. C. ſublata 34.a
Bacchus antiquitus διθύραμβος 6. b
Bacchi phiala 217.a
Bacchi furor muſarum furori & Apollinis affinis 174.b
Bacchi poëmata 34.a
Barbariſmus ex quibus fit 225.a
Barbariſmus quid 214.a
Bathillus inſignis ſaltator 15.a
Battaui in pronunciando quiddam horridum ſonant 204.b
Bella eodem tempore à diuerſis geſta 235.b
Bœotiorum lingua horrida 214.b
Bonis fauent dij 117.b
Bonos imitandi utilitas 145.a
Bruta quæ inebriantur 276 a
Bucolici poëtæ qui 37.a

Cæcilij

C

Cæcilij ænigma de Clytemneſtra 225.b
Cæcilius comicus 184.b
Cæneus ex fœmina uir factus 248.b
Cæſaris commentarij uberrimi Ciceroni uiſi 78 b
Canthus quid 214.a
Callipides lacbrymis ciendis aptus hiſtrio 276.a
Callimachi Ibis in quem ſcribatur 80.b
Callipides ſimia Mimiſco cur dictus 275.b
Callippus uiolatæ Amicitiæ pœnas luit 87.a
Calydonius Aper 119.a
Καλὸν τοῖς μωροῖς χρῆσθαι quid 157.a
Canes quo inebriantur 276.a
Cantharus Tragœdus 163.b
Cantus Chori tragici ab Agathone introductus 108.a
Cantus quibus uitio uerſus 145.b
Cantus chori quid Ariſtoteli quid Horatio uiſus 193.b
Cantores à poëtis olim mercedem accipiebant 232.b
Cantores in ſcena quid agebant 164
Cantuum genera inuentores & qui quibus conueniunt 232.b
Capſis qualis compoſitio 212.b
Captionis παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν tres modi 268 b
Captio conſequentis quæ 248.a
Captio à non cauſa ut cauſa qualis 197.a
Carcinus poëta 3.a
Carcini error in ſcribendo 170 b.
Carcinus exploſus 172.a
Carcini Medea diuerſa ab Euripidis 138.b.
Carcini mors qualis 3.a
Carcini thyeſtes 161.b
Caſnar quid 214.a
Caſſandræ ſortem ſuam prædicit polymneſtor 124.b
Κασσίτερον pro ferro 267.a
Caſus 87.a
Caſuum in nomine diſtinctio & cura de eis habenda 109.a
Caſtor & pollux fata pandunt menelao 156.a
Καταχρῆσαι quid 215.a
Cato ſenex didicit græcam linguam 13.b
Catulli leſbia quæ 80.b
Cauda muris 280.b
Κεκραμένα πολλῶν κόρων 279.a
Κεκραμένον pro uino cur 267.a
Cephalanij apud ſe natam Penelopen contendunt 270.a
Cercops Heſiodo infeſtus 186.a
Cereris ſacra 166.a
Circumflexus medius accentus 204.a
Certamina ueterum poëtarum in recitatione poëmatum 62.a 68.a b
χαυνὶς quid 267.b
Charemon reprehenſus 243.b
Chæremonis Vlyſſes uulneratus 139.a
χλοηφόροι cereris ſacerdotes 166.a
χορηγία quid 129.b
χορηγὸς quid 62.b
Chori mutus 106 b
Chori partes penes unum eſſe debent 191.b
Chori ſermo de quibus eſſe rebus debeat 192.a
Chori officium eſt συναγωνίζεσθαι. 178.b 192.a b (107.b
Chori perſonæ que canant in ſcena 193.a b
Chori quot perſonæ 15.b 193.a
Chori tragici perſone quot 36.a & quomodo decreuit eorum numerus 106.b
Chorum non niſi à magiſtratu dari Athenis cur cautum 41.a
Chorus in prima parodo cantat ubi 107.a
Chorus qualis conſtituendus 178.b
Chorus puerorum 107.a
Chorus ab Aeſchylo diminutus 35 b
Chorus tragicus ſtabilis cur dictus 108.a
Chorus luctum augens 108.a
Chorus comicus quot habebat actores 36.a 106.b
Chreſphontes 142.a
Chriſippus optimus dialecticus oratione ſordidus 202.a
Chriſippus de fato reprehenſus 87 b 88.b
χρυσοχόος quis 62.b
Cicero qualem oratorem fingit 76.a 175.b
Cicero uno exordio bis uſus 103.b
Cicero quid requirit in Homero 76.b
Cicero quas metaphoras reijcit 231.b
Ciceronis iudicium de pondere Euripidis uerſuum 125 b
Cithara & tibia utebantur getæ in legum promulgatione ut æquo animo acciperentur 8 a
Cithara cretenſes in bello uſi 8 a
Cithara olim adhibita conuiuijs & poëſi 7.b
Citharista inſignis Terpander 8.a
Citharistice antiquiſſima & uſitatiſſima 6 b
Chitariſtice eadem quæ lirice dicitur 7.b
Clamore ſuo quidam decem in bello proſtrauit 249.a
Cleophon Athenienſis tragicus qualis 223.b
Clepſydra quid 68.b
Clodius polluit Bonam deam 85.a
Clytemneſtra à filio occiſa 157.a
Cn. Sicinius immemoris ualde ingenij 171.b
Cœlum cur æternum 77.a
Cœlum inſtar animalis cur 233.b
Cohærent res dupliciter 73.a 85.a
Comicæ ueſtes quæ 41.b
Comicorum actorum in Bacchi poëmatis nomina & repræſentatio 34.b
Comici à Maledicendo lege coerciti 41.a
Comœdia primum rudis & extemporalis temporis proceſſu aucta eſt 33.b 34.a 35.a
Comœdia uitiorum imitatio eſt 59 b 158.a & rerum ridicularum 127.b
Comœdia eſt imitatio rerum unius diei circuitu geſtarum 44.a
Comœdia ex maledictis & riſu enata 40.b
Comœdia noua quæ non recipit 76.b
Comœdia quomodo primum inuenta 33.a
Comœdia prior extitit quam phallice poëſis 35.a
Comœdiæ ubi cœperunt 23 a b
Comœdiæ materies Κακία eſt ſed non omnigena 40.a
Comœdiæ incrementum quale aut à quibus cœpit obſcurum eſt 40.b
Comœdiæ utilitas 2 b
Commiſeratio in quos extenditur 132.a
Commiſerabilis cum terribili collatio 86.b
Commiſeratio unde petenda 131.a
Commiſerationem mouet tragicus 81.b. 86.a. b
Comus tertia pars chori 108.a
Connexio quæ continet 181.b 187.a
Connexionis exempla 182.b
Coniecturæ quale argumentum præbent 72.b 73.a
Coniunctio quid 206.b
coniugum amor 135.b
Compoſitio trium uocum illicita latinis 212.b
Conſanguinitatis ius 134.a b

Con

Conſanguineos συγγενεῖς uocat Ariſtoteles 135.b
Conſequentia facti 73.a
Conſequentia duplicia 248.b
Conſequentia naturæ 73.a
Conſonans materia ſillabæ. 205.b
Conſonantium & uocalium diſcrimen 203.a
Conſonantes quæ 203.a
Conſuetudine loquendi defenſa uerba 267.a
Conuiciandi mos antiquus ruſticorum Athenis 29.b
Corianus Ilienſis iliadem in ipſo bello ſcripſit 237.a
Corinthij medeæ liberis parentant à ſe occiſis 138.a
Cornua metaphorice 221.a
Corui qua re inebriantur 276.a
Κορυφαῖος quid 275.a
Craßi geſtus irriſus 210.a
Cratetes quot & qui 42.b
Creon 90.b
Κρητικῶν συμπεριόδων 187.b
Cucurbitula ænigmate ſignificata 215 a
Currere metaphoricum 219.b
Curſor uelociſſimus 249.b
Curſores magnæ ſunt corporis συμμετρία 262.b
Q. Curtij methodus 235.a
Cyclops Euripidis drama ſatiricum 119 b. & apte concinnatum 120.a (236.b
Cypriaca qui ſcripſit in quo errauit
Cyrus qualis deſcriptus à Xenophonte 76.a 157.b

D

DAnai fortuna 93.b (54.a
Danaides Aeſchyli Tragœdia
δαίτα ὡραῖα 204.b
Decere quid differt ab oportere 160.a 194.b
Decorum ſeruatum 13.b
Decorum in quaq; re uidere & inuenire difficillimū 160.a 170.a b
Decorum inueniendi modus 172.b
Defenſoris boræ in iudicio 68. a
Defenitio aliquando ex notioribus nob.s aliquando naturæ aliquando ex utriſq; notis 5.b
Definitio ex quo genere priorum quibus eſt accommodanda 5.b
Definitio fit per priora notiora 5.b
Defenitio qualis oratio 210.b
Deianira imprudens herculem perdidit 121 b
Δεινὰ tribus hominum generibus accidunt 152.b
Δεινὰ quomodo fiunt ἐλεεινὰ 152. a
Δεινὸς τοῖς πράγμασι χρῆσθαι quid 157.a
Demetrius phalereus an ſcripſerit περὶ συνθέσεως τῆς λέξεως 208.a
Demetrius phalereus uerba ποιητικὰ quæ cenſet 221.a
Democriti de leui hominum opinione dictum 269. b
Democritus fatum aſſerens reprehenſus 88 b
Demodocus cantor 181.a
Demonſtrationem qualem fingit Ariſtoteles in analyticis 116.b
Demonſtratoriæ materia 1.a
Demonſtrare poëtæ & oratori commune 195.a
Demoſthenes tragice loquendo Homerum bene imitatus 131.a
Deorum numerus unde uulgo receptus 77.b
Deos colloquentes à Poëtis induci cur utile 259.b
Deorum cultus optimus 112.b
Deum colloquia non ſunt apta comœdijs 76.b. 157.b
Depaſcitur in Vergilio figuratè 229.a
Δεῖνα quid 182 a
Διομήδης Euripidis tragœdia 150.a & Aeſchyli 184 a
Dianæ ſimulacrum in græciam aſportatum 106.a
Dialogi ad quam poëſeos partem pertinent 79.a
Dialecticus cur conſiderat nomen & uerbum 200.b
Dialecticus de omni arte ſed per communia diſputat 254.b
Διάνοια duo ſignificat 60 a
Dialecticus literas & ſyllabas cur non conſiderat 200.b
Dialectici & demonſtratoris diſcrimen 56.b
Dialectices materia 1.a
Dialecticus quæ rebus tantum inſunt conſiderat 57.b
Dialectici barbari quomodò facti 201.b
Dialogi ſunt poëſis 13.a
Dianœa officium 63.a
Dicæogenes poëta ueruſtißimus 165.a
Dictionum diuiſio 198.b
Dictionum ſtudium philoſopho dignum 200.b (253.b
Dido qualis à Vergilio expreſſa
Dij multis uindices 117.b 134.b
Dij à poëtis in quem finem corporei inducuntur 264.b
Dij in prologo aliquando loquuntur 156.a
Dij nec orti ſunt nec intereūt 260.a
Dij bonorum amici 117.b
Dijs noſtra ſcelera quomodo recte affinxere poëtæ 259.a b
Dilemma 174.a
Diodori ſiculi methodus 235.a
Diomedeæ inſulæ ubi 260.b
Diomedi à ſalaminijs homines mactati 176.a
Diomus bubulcus ſiculus Idylliorū inuentor 139.b
Dion ab amico occiſus 87.a
Diphylus cypriorum rex pro hominū immolatione boū inſtituit 176 a
Diſcendi diuerſis hominibus diuerſa ratiò 27.a
Diſciplina Duplex & quorum artificum 145 a
Diſcus magis delectat quàm philoſophus 275.a (274.b
Diſcus utile corporis exercitium
Diſſeminare metaphorice 145.b
Dithyrambici audaces 6 b
Dithyrambice loqui quid 6.a
Dithyrābice quæ pars poëſeos 6.b
Dithyrambicis poëtis nomina cōpoſita conueniunt 251.a
Diuerſæ res dupliciter dicūtur 235 a
Diuinatio à xenophāte ſublata 260 a
Diuortium metaphorice 219.a
Dorica harmonia quibus rebus apta 232.b
Dramata omnia clauduntur periodo unius ſolis 189.a
Dramata quæ 32.a 179.b
Dramatum omnium propriū 232.b
Δρυοτόμος quis 267.b
Δύναμις iudicandi ratio 76.a
Δυνατοὶ qui 133.a

E

EBrietas pyttaco quomodo uiſa punienda 115. a
Ἐκκύκλημα quid 189.a
Edere translate 229.a
Εἰκόνων & metaphorūm differentia
Εἰδος ὀνόματος μορφῆς 66 a (217.a
Εἶδος unde ducuntur 72.b
Eiulare non cōuenit forti uiro 150.a 154 a
Electræ ſophoclis ἀνωνυμία 127.a
Electra cuius generis tragœdia eſt 183.b
Electræ ſophoclis uitium 250.b
Electio 52.a 59.a
Ἐλεεινὰ καὶ δεινὰ quomodo ſe mutuo reſpiciunt 132.a b
Ἐλεεινὸν ad φοβερὸν quomodo affectum 86.b
Ἔλεος ex beneuolentia oritur 117. a
Ἔλεος quid 101.b
Elementum uide litera
Ἐλεοῦ qui mouent 112. b
Elephas inebriatur uino 276.a
Eloquens quis 197.a
Ἐμβόλιμα ut chorus caneret authore

agathon 193.a
ἐμπνευστὰ inſtrumenta 7.a
Empedoclis carmina ſuo candori reſtituta 266.b
Empedoclis de principijs rerum opinio 266.b
Ennius epicus poëta 184 b
ἐνάργεια quæ 62 a
Enunciatio quid 209.b
ἐπέκτασις ſyllabica 221 a.b & eius uis 227.a
Epicharmi ætas & patria 23.b
Epicharmus Vlyſſis naufragi autor 139 b
Epici ſunt qui geſta heroum ſcribunt 6.b
Epici & tragici diſcrimen 33.b
Epicis poetis conueniunt γλῶτται 232.a
Epicurus ſenſus ueritatis nuncios uocare ſolitus 159.b
Epicurus ſolus deorum prouidentiam negauit 156.b
Epiſodia διπλᾶ ſint 178.b
Epiſodia diuerſa Euripidis & Sophoclis collata inter ſe 179.a
Epiſodia in quibus poëmatibus qualia ſint 179.b
Epiſodia iphig. in Taur. qualia 179.a
Epiſodia Iliados 226.b
Epiſodia quæ proprie dicuntur 85 b
Epiſodia Vergiliana 74.b
Epiſodia inferendi ratio 175.b
Epiſodia cur inuenta 39 b
Epiſodicæ fabulæ 85.a b
Epiſodiorum tragicorum & Epicorum diſcrimen 280.a
Epiſodium ἐξαγώνιον πρᾶγμα 74.b 105.a 193.a
Epiſodium quid 39.b 104.b
Epitheta qualia ſint 218.a
Epopæia non definitur tempore 42.b 43.a b.188.a
Epopœia ſolo ſermone utitur uel metro 12.a
Epopœia quæ pars poïſeos 6.b
Epopœia non eſt drama 188.a
Epopœiæ iuſta longitudo qualis 240.a
Epopœiæ partes eſſentiales 44.b
Epopœia unius actionis unius perſonæ eſt 188.b. & quomodo 187.b 280.a
Epopœia cur præſtantior quàm tragœdia 274.b 276.a
Epopœia quomodo dramatica 233.b
Epopœia διηγηματικὴ cur dicta 233 a
Epopœia quæ præter naturam ſunt admittit 76.b
Epopœiæ epiſodia qualia 179.b
Epopœiæ quæ communia cũ tragœdia 238.b
Epopœiæ à Rhapſodis recitari cum geſtu & cani ſolitæ 277.a
Epopœiæ ad tragœdiam ratio 42.b.44.a b
Epopœiæ à tragœdia diſcrimen 240.a
Epopœia quibus rebus præ alijs poëmatibus abundat 243.b
ἔπος quid 6 b
Eraſmi error 51.a
Eraſmus de pronunciatione quibus ſcripſit 204.b
Eriphyles ſors 118.a 172.a
ἑρμηνεία duplex 61.a
ἑρμηνευτικὸς qualis compoſitio 212.b
ἐρώτησις quid Homero 221.a
Eſchines hiſtrio fuit 68.b 142.a
ἦθος quid 229.a
Etheoclis 121.b
Eubulus ixionem ſcripſit 183.b
Euclides in quo Homerum reprehendit peccat 227.b
Eumenides Aeſchyli 184.a
Eumenidum lucus 97.b
εὐμνημόνευτα quæ 67.b
εὐφυΐα quid 174.b
Euriclea Vlyſſis nutrix 161.b
Euripides morum τὸ ὅμοιον non ſeruauit 148.b
Euripides anaxagoræ & ſocratis auditor 125.b 150.b
Euripides mores inæquabiles conſtituit in Iphig. 151 b
Euripides defenſus 123.b
Euripides philoſophica immiſcuit tragœdijs 150.b
Euripides reprehenſus in alcmæone 118.b
Euripides τραγικώτατος & optimus 125.a
Euripides ubi uulgi ſenſibus inſeruiuit 125.a
Euripidis artificium uitandi αἰτιολογίαν in Oreſte 177.a
Euripidis artificium in Machareo 166.b
Euripidis duo errata 272.b
Euripidis error dum non inſeruit ſenſibus 160.a
Euripidis & ſophoclis in iiſdem fabulis diſcrepantia 121.b 122.a b & in imitando 259.a
Euripidis medea in Corinthiorum gratiam ficta 138.a
Euripidis œconomia reprehenſa 125.a b
Euripidis reſponſum ad archelaum de tragœdia 115.a
Euripidis ſcripta qualia 63.b
Euripidis purgatio quod dixerit eſſe peierandum 261.b
Euripidi ueteres quantum tribuerint 125.b
Euripidis tragœdiæ plurimum in felicitatem deſinunt 124.b
Eurydice 90.b
Eurypilus tragœdia 257.a
εὐσύνοπτα quæ 67.b
Euſebius contra fatum 87.b 88. b
εὐτράπελοι qui 29.a 31.b
εὐτυχία quæ 111 a
ἐξαλλαγὴ ſermoni quam uim afferat 227.a
Excellentia in eadem re hominum uariorum uaria 185.a
ἐξαλείφειν quid 228 a
ἐξαλλαγμένον quid 221.b
Exile ualde nullum pulchrum. 66.b
Exitus fabulæ quomodo inueniendus 181.b
Exodi artificioſæ ſophoclis 154.a 157.a b
Exodus fabulæ unde duci debeat 154.a 157.a.b
Exodus quid 106.a
Exordium ſeparatum 105.a
Expectorare 220.b
Extra rem eſſe quæ dicuntur 157.a

F

Fabula debet eſſe tota 74.a
Fabula qualis conſtitui debet 129.a
Fabula forma ac materies poëtices 4.b
Fabula duplex 89.b & quando cœpit 190.a
Fabula ex ſolis epiſodijs augetur 105.b
Fabula finis tragœdiæ 50.b.52 a
Fabulæ receptæ partes quæ mutari poſſunt 122.b 136.b
Fabulæ receptæ euentus non eſt immutandus 136.b 138.a & quomodo ab alijs tractetur 177.a b
Fabulæ eædem à uarijs uariè conſtitutæ 121. b 122.b
Fabulæ exitum inueniendi ratio 181.b
Fabulæ pulcherrimæ tres partes 87.b 89.a
Fabulæ recte conſtitutæ indicium 74.b
Fabula quid 49.b 63. a
Fabula præponenda alijs tragœdiæ partibus 55.a b 56.a
Fabula quomodo una 70.a b 90.a & quomodo diſcernatur 105.b
Fabula principium ac anima tragœdiæ 54.b
Fabula non dabatur populo niſi à magiſtra-

magiſtratu probata 41. a
Fabulam recte ſcribendi methodus 170.a & eius exemplum 176.a 178.a 181.b
Fabulam receptam cur mutari noluit Ariſtot. 251.a
Fabularum ſecundum actiones diuiſio 89.b
Fabulas Crates primus finxit Athenis 42.a b
Fabulas Epicharmus primus apud ſiculos inuenit 42.a
Facinoroſi in tragœdiam quomodo introducantur 121.a
Facere uerbi notādus uſus 13.b 32.a
Facetiæ unde riſum 40.b
Fatum ad naturam redactum 89.a
Fatum quod dij decreuerunt mortalibus ferendum 125.a
Fatum fabulam mirifice commendat 89.a
Fati aſſertores quæ abſurda ponunt 88.a
Fati uis 86.b 87.b
Fato niſi omnia fiant temere fiunt 88.b
Ferruginis uis 119.a
Ficini tranſlatio immerito reprehenſa 154.b
Fictum uerbum quid 220.b & oratori cauendum ibidem
Ficta non tractant tragici 81.b
Fingendi poëtarum lex 76.a b
Finis quid 64.a
Finis in omni re maximum quiddam eſt 50.b
Finis tanquam cauſa duplex 96. a
Finium diuiſio 64.a
Figuræ quantam uenuſtatem afferunt ſermoni explorandi ratio 229.a
Figurata ad poëtas pertinent 254.a
Figurata ſententia ab arte ne ſit an natura 60.b
Figuratæ locutiones quando adhibendæ 224.a b
Filij parentum ſcelerum pœnas dant 134.b
Fiſtula olim utebantur heroes 10. a
Fiſtula quid 10.a
Fiſtula à quibus inuenta 10.a
Fœmincarum uocum terminationes 222.a
Forti non conuenit eiulatus 150.a 154. a
Fortitudinis exemplar in achille exprimere uoluit Homerus 158.a
Fortitudo non conuenit mulieri 146 a
Fortuna quid 86.b
Franciſcus campanus collenſis qualis 75.a
Fratrum amor & nomina 135.b
Furor poëticus quid eſt Ariſt. 174.a
G
Ganimedes 267 b
Gaza unde 214.a
Genus prius ſpecie 6.a
Genus pro ſexu & fortuna poſitum 145.b
Geſtu mirifice exornata oratio 129.b
Geſtus oratori & poëtæ unde petendus 210.a
Gladijs erectis ſuperſaltantes ubi 277.b
Glaucon Teius primus hiſtrionicæ artis ſcriptor 198.a 269.b
γλῶτται heroicis conueniunt 252.a
Gorgias de compoſitis reprehenſus 213.a
Græci ad bellum ituri hominem mactabant 176.a
Græcis melius ſuccedit liberior compoſitio quam latinis 212.b
Grammata unde dicta 202.a
Grammatici quæ profitētur 200.a
Gratiarum geminus arcus 139.a
Griphi 226.a
Gymnaſia à certantibus ante philoſophos inuenta 274 b
Gymnopædica poëſis 7.a
H
Habitus animi quid 145.b
Hæmon 90.b ſemet interficit 141.a
Haſta Romuli refloruit 77.a
Haſtas quomodo ſeruarunt ueteres 260.b
Haſtis ſupra tripudiare doctorum ſe profitetur quidam 277.b
Harmoniarum genera 232.b
Hecuba Euripidis artificioſa 124. b
Hecubæ ſortem prædicit polymneſtor 124.b
Hectoris cum achille certamen male in ſcenam duceretur 245.b
Helena græcos compellat in equo 257.b
Hellas [illegible] 216 b
Helles hiſtoria 142.b
Heliopolis Iunoni homines mactabat 176.a
Heraclidem qui ſcripſerunt error 71.a 75.b 83.b
Heraclidis iocus in Archidamum 66.a
Hercules exulceratus 121.b
Hercules ſatyricus 120.b 139.a
Hercules uorax 120.b
Herculis mors 157.a
Herculis ſigna 161.a
Hermogenes de metaphoris ab animatis & inanimatis quid in grammaticis carpit 220.b
Hermogenis ſcribendi ratio 158. b
Herodotus cur dulcis 214.a
Herodoti Aethiopum nigrum eſſe ſemen quale erratum 258.a
Heroici & tragici diſcrimen 35.b
Heroici poëmatis tria ornamenta 241 b
Heroum in fabula expreſſa ſit imitatio 145.a
Heroes ſupra fidem quomodo recte extulere poetæ 259.a
Herous pes quibus conuenit qualiſq; eſt 242.a
Heſiodi obtrectator 186.a
Hexametrum cur epico poëmati aptum 244.b
Hexametrum inuentum à phemonoe 6.b
Hexametra rara in mutua colloquutione 38.b
Hexametrum rebus geſtis conueniens metrum 242.a
Hilarodia cui rei apta 34.a
Hipponax Iamborum ſcriptor parodiarum author 19.b
Hiſtrionica arstria perpendit 198.a
Hiſtrionicæ artis opus & à quo primum ſcripta 198.a
Hiſtrionicæ artis uis 124.b
Hiſtrionicam ſcribendi ueterum quæ cauſa 198 b
Hiſtrionica iucunda etiam ſapientibus 278.a
Hiſtrionica imitatio quomodo afficitur ad picturam & ſculpturam 9.a
Hiſtrionica uis naturæ magis eſt quàm artis 198.b
Hiſtrio [illegible] 148.a
Hiſtrio infamis maliſq; moribus & unde 15.a 36. a
Hiſtriones Aeſopus & Roſcius romæ in honore habiti 15.a
Hiſtriones geſtu etiam turpia exprimebant 15.a 273.b
Hiſtriones ſcenici 16.a
Hiſtriones thymelici unde 16.a
Hiſtrionum [illegible] 173.b
Hiſtrionum numerus à Sophocle & Aeſchylo auctus 35.b 36.b
Hiſtrionum nomina & ordines 36.a
Hiſtrionum optimorum catalogus 276.a
Hiſtrionum peritia ut pati ſe putent quæ fingunt 173.b
Hiſtrionum ueterum certamina 85.b
Hiſtoriæ & poeſeos diſcrimen 234.b
Hiſtoriam ſcribere quomodo oratoris eſt 78. b
Hiſtorici & poetæ diſcrimen 78.a b

Hiſtorici male tragicos imitati 154.b
Hippias Thaſius Homerum defendit 265.b
Homerus horridis uerbis bene uſus 214.b
Homerus in una re à Cicerone reprehenſus 30.b 76.b
Homerus cur diuinus 236.a
Homerus de Vlyſſe quæ omiſit 238 a
Homerus cum mentiendum ſit honeſte mentitus 259.b
Homerus contemporaneus Heſiodo & quando uixit 59.a
Homerus bene pauca ſub ſua perſona protulit 244.a
Homerus in poëmate continuo quare uſus eſt Hexametris 31.a
Homer. ne primus poëta fuerit 30.a
Homerus poëſeos inuentor & perfector 239.a b
Homerus poëſeos parens à pictore quomodo expreſſus 126.b
Homerus pulchre de dijs parum honorifice de Heroib. mētitur 147.b
Homerus primus auctor apte mentiendi 2.a 247.b
Homerus quando natus 237.a
Homerus quandoq; dormitat 251.b
Homer. quæ primus reperit 244.a
Hom. quæ putatur ſcripſiſſe 236.b
Homerus quare fons & parens totius poëticæ antiquis dictus 30.b 32.a b
Hom. tragœdiæ pater 130.a 143.b
Homerus uerborum nouator 221.a
Homeri margites callimacho in delitijs habitus 30.a b
Homeri artificium diſponendi 71.b 72.a b
Homeri artificium in Iliade 236.a 237.b in Odyſſ. 238.a
Homeri encomium 32.a b
Homeri error in animalium motu 255 b & in re medica 256.a
Homeri poëmata in ſcena olim recitata 255.b
Homeri poëmata quædam leuia 31.a
Homeri uitium 155.a
Homeri ob quandam poëſin præmium 31.a
Homeri uitia uirtutis ſunt 252.a
Homero duo poëtæ antiquiores 30 a
Homero quantum tribuit Alcibiades 30.b 32.a
Homines in aues mutati 248.b
Homines mira ſocietate coniunguntur 133.b 135.b
Homines ſacrificati ubi 176.a & eius rei ritus apud Salaminios ibidem
Hominis proprium inter animalia maxime imitari 24.a
Hominis proprium numerare 25.b
Homo ſolus nouit deos 25.b
Horribilia imitatione delectāt 127.b
Hortenſius ſaltatricula dictus 276.a
Hoſpitalitas græcorum 260.b
Hoſpites immolandi mos 104.b
Hymnorū poëſis antiquiſſima 29.b
Hygiænon Euripidis accuſator 261 b
Hyperbolæ frequentes in Homero 250.a
Hyperchematica poëſis 7.a
Hypermneſtra 93.a

I

IAculatio cui uitio uerſa 145.b
Iambographi differunt à Comicis 53.a 42.b
Iambicis conueniunt metaphoræ 232.a
Iambicus aptior ad tragicum poëma 58.b
Iambus creber in noſtro ſermone 58.a 59.a
Iambus orationi humili ſeruit 242 a 243.b
Iambus quare dictus 29.b 31.a b
Ibis auis qualis 80.b
Icady latronis mors 87.a
Icadius an Icarius penelopes pater 269.b 270.a
Ideæ ſolæ æternæ 158.b
Idola ſceleratorum intuitu nefaſta ri credita 179.a
Idyllia à quo inuenta 139.b
Ilias poëma quale 239.a
Ilias ad tragicam formam quomodo redigatur 257.b
Iliados paruæ ſcriptor quis 236.b
Iliuperſeos author 188.b
Ignorare quid quot modis contingit 142.a
Ignorantem agere & ignoratione quid differunt 115.a
Imago qualis ratio 217.b
Imago rerum etiam horribilium delectat 26.b
Imitatio heroum expreſſa ſit in fabulis 145.a
Imitatio in homine ex qua cauſa 25.a
Imitatio muta uel ſermonem habens 8.b
Imitatio nimia in uitio eſt 210.a
Imitationis bonorum uſus 145.a
Imitationis poëticæ ſumma utilitas 46.a
Imitationis ſecundum materiam tria genera 253.b
Imitatio poëſin facit 79.a
Imitatio uaria eſt nociua 47.a
Immanitas 112.b
Improborum imitatio in fabulis 145.a 152.b & cur bona 239.b
Improborum imitatio reprehendenda in poëſi qualis 272.a
Impoſſibile credibile incredibili poſſibili præponendū 249.b 271.a
Impoſſibile qua lege & modo fingatur 76.b 163.b
Impoſſibilium triplex genus in poëtis excuſandi ratio 270.b
Inartificialia argumenta 157 a
Incontinentis fatum 89.a
Incuruiceruicum uocis ridicula compoſitio 202.b
Inebriari hominum imitatione quæ animalia ſolent 276.a
Inertes qui 133.b
Ineſſe in rebus quæ dicuntur 157.a
Ineſſe tribus modis contingit 57.a
Ingenia alia ad alia ſtudia nata 184.b
Inimici & amici medium 135.a
Inimicos perdere cur honorificum & iucundum 133.a b
Inimicitiæ & iræ diſcrimen 133.a b
Inornatorum genera 222.b
Inuidia fortunæ comes 111.a
Inuideor 220.b
Inuiti quot modis quid facimus 114.b
Iocaſtes uarie relata ſors 121.b
Ionica dialectus qualis 214.b
Ionis hiſtrionis in horribili actione crines erecti 173.b
Iouis & Iunonis coniunctorum allegoria 259.b
ἴφϑιτος ſatyricus 119.b
Iphigenia patri ſupplex 151.b contemnit mortem in patriam pia 152.a
Iphigenia Euripidis cur laudata 124.b & quid habet φαῦλον 86 b
Iphigeniæ in Tauricis chorus in quo deterior 192.b
Iphigenia ἄλλη 182.b & eadem in quo tragœdiæ genere 183.b
ἑρμαῖον ſatyricos aſtidamantis 120.b
Iræ & inimicitiæ diſcrimen 133 a b
Ira particula odij ipſo interdum maior 133.b
Iratus peccans quomodo puniendus pyttaco uidetur 115.a
Iſocratis dilemma de mercede à diſcipulis exigenda 174.a
Iſocratis in oratione uirtus 223.b
Italiæ ocellos uillulas ſuas nocat Cicero 218.b
ἦϑος bene tractandū oratori 195.a
ι, tria nomina claudit 222.a
Iunoni ciuitas heliopolis homines mactabat

mactabat 176.a
Iunoni quos mores attribuunt poëtæ 259.a
Iupiter qualis à poetis fingitur. 259.a
Iure quod fiat non ab omnibus tamen fiat 136.a
Iuuentæ mors reipub. quod ueris anno ablatio 216.b 218.b
Ixion tragœdia 183.b

L

L litera ſuauiſſima 204.b
Lacæna tragœdia 258.a
Lacædemonij homines marti mactabant 176.a
Lacædemonij natam apud ſe contendunt penelopen 270.a
Lacædemonij tibijs in bello uſi 7.a
Laconis apophthegma in tragœdos ſerio ludentes 189.b
Lada uno die omnia Cretæ percurrebat litora 249.b
Laij fatum ad naturam redactũ 89.a
Laio infortunij cauſa oraculũ 88.a
[illegible] 212.b
Laudatores quales expetendi 186.a
Leges cur uocatæ cantilenæ 15.a
Leni ſpiritu literæ peiores 204.b
Leppida 40.b uide riſum
Leptinis metaphora de helade 216.b
Leſbia regula 85.b
Lexis Ariſtoteli quid 200.b
Libandi quidam ritus apud ueteres 6.b
Liberorum amor in parentes 135.a
Libertas alit artes 23.b
Libido Helenes Sileno diſciplicet 120.a
Libri poëtices huius partes 4.b
Lilius greg. gyra. ferr. 125.b
Lynceus 59.b
Linus muſicus 94.a
Linũ tragœdiam qui ſcripſerũt 94.a
Litera quid 202.b
Literæ quietæ 203.b
Literarum numerum quis inquirat 205.a b
Literarum diſcrimen noſſe quomodo poëtæ utile 204.a
Literarum in oratione uis 201.a b
Liuij ordo ſcribendi 235.a
Longitudo iuſta poëmatis quo ſigno deprehenditur 69.a b
Lucani uitium 236.a
Λυκόφρων compiſitis male uſus in proſa 213.a 214.a
Lynceus theodectæ tragædia 182.b
Lypercalia quæ compoſitio 212.b
Lyrice poëſeos tria genera 7.a 37.a
Lyſander rex Lacædemoniorum
Lyſippus pictor peritus 185.(a36.b
Lyſis quid 182.a uide ſolutio

M

M Acharei hiſtoria 166.b
Machina non ſoluenda ut olim fabula 154.a b
Machina quæ dicuntur in fabula 155.b
Machina ſoluendæ fabulæ non neceſſaria 155.b 157.a
Machina ſemel tantum uſus eſt ſophocles 157 b
Machinæ uſurpatæ exempla & unde cœpta 156.a b
Μαχάων ab Ευρυπύλω occiſus 136.b
Mæna Pompeĩ Libertus 111.b
Mænius Virgilij obtrectator 186.a
Magna ualde nulla pulchra 66.a
Magnes iuuenis collatus cum ſene Epicharmo 24.a
Magodia 54.b
Mala præuiſa minus lædunt 96.b
Mali ijs partibus puniti quibus peccarunt 239.b
Malorum dij ultores 117.b
Mapalia 214.a
Marcellini de Theucidide iudicium 79.a
Margites Homericus comœdiæ forma 126.b
Margites quid 50.b
Marathon urbs 228.a
Martem qualem fingunt poëtæ 359.a
Marti homines mactati 176.a
Martis clypeus 217.a
Maratus Syracuſanus in ſcribendis uerſibus mente abalienari ſolitus 3.a
Maſtruca unde 214.a
Mater à filio occiſus 118.a
Mathematicæ ſcientiæ primæ ſunt 25.b
Matres primum amant liberi 135.a
Mecœnas ab Ouidio in Ibi deſignatur 80.b
Medea Aeſchyli 189.a
Medea Carcini 154 b
Medea in Corinthiorum gratiam filios occidiſſe ficta 138.a
Medium inter amicos & inimicos quale 135.a
Mediorum uaria genera 114.a
Medium quid 64.a b
Megarenſes unde orti 23.b
Meleagri hiſtoria 119.a
Melodia tragœdiæ pars cur ab Ariſtotele omiſſa 252.b
Melodia poëtæ ἄτεχνον 62.b
Melos Ariſtoteli quid 48.a 61.b
Melos ex quibus conſtat 61.b
μελοποιία quam uim habet 61.b
Memoriæ debilis ſcriptoribus remedium 172 a
Memoria per duos ſenſus fit 165.b
Memoria quarum rerum eſt 164.b
Memoria in homine unde 25 a
Memoria oratori ἄτεχνον 62.b
Menelai liberorum numerus 84.b
Menalippe Euripidis tragœdia & eius argumentum 150.a b
Mendacia poëtica à philoſophis orta 248.b
Mendacium arte poetæ ueritatem ſuppreſſit 158.a
Mendacium poeticum quale 2.a & eius quatuor genera 248.a
Mendacium poetices eſt comminiſci 2.a
Mene pro me 227.a
Mentiendi apte Homerus author eſt 247.b
Mentor ttacenſis alcini filius 165.b
Merope 92.b eiuſdem hiſtoria 142.a b
Μετάβασις idem quod cataſtrophe 90.a
Μεταλλαγὰ quæ 47.a 234.b
Metaphora ænigmata gignit 224.b
Metaphora à genere ad ſpeciẽ 215 a
Metaphora à ſpecie ad genus 216.a
Metaphora ex analogia optima 216.b
Metaphoris bene uti cur difficillimum 231.a
Metaphora à ſpecie ad ſpeciẽ 216 a
Metaphoræ aptæ 55.b
Metaphora ab inanimatis pulcherrima 220.a
Metaphoræ hominum noſtri temporis quales 231.a
Metaphoræ iãbicis conueniũt 232.a
Metaphoræ omiſſa metonymia 219.b
Metaphoræ per analogiam imperfectam 219.a b
Metaphoræ uitium 218.a
Metaphoræ ſuus 217.a & uis 220.a
Metaphora unde uſurpata 215.a 217.a
Metaphorῶν ab inanimatis & animatis nomen fruſtra inuenere grammatici 220.b
Μετάθεσις quid 74.a
Methodus ἀναλυτικὴ 4.a 5.a
Methodus ἀποδεικτικὴ 4.a
Methodus ὁριστικὴ 4.a
Methodus componens admixta reſoluenti 5.b 6.a
Methodus quid 3.b
Methodus ſcribendi fabulam 176.a 178.a
Methodi uariæ ſimul adhibitæ 49.a
Metra ad philoſophiam quomodo

 perti

pertinent 205.a
Metrica facultas grammaticæ pars 205.a
Μετριοπάθεια 118.a b
Motus 101.b
Metus expellit amorem 112.b
Metus tragicus à dys pendet 110.a
Metus oratorius qualis 110.b
Metum purgat tragicus 81.b 86.a b uide φόβος
Metra rythmi partes 28.a
Metra uaria in eodem poëmate ponere abſurdum 243.b
Metra uitanda in ſoluta oratione 39.a
Metrum non facit poëma 79.a 83.b
Midiæ calliditas in demoſthenem 62.b
Mimorum comœdiarum genera & ritus 15.a
Mimus quid 14.b
Mimus comœdiæ ſpecies 14.b 19.b
Mineruæ à Salaminys homines macti 176.a
Miniſcus qualis 276.a
Miniſcus Callipidem ſimiam uocat 275.b
Minuendi ratio & eiuſdem uis 195.b
Minuere poetæ cum oratore commune 195.a
Miranda omnia uoluptatem afferunt 54.a
Miro pictor inſignis 185.a
Μισανθρωπία 112.b
Μετριοπάθεια 118.a b
Mityus 87.a
Mnaſitheus Opontius egregius rhapſodus 277.a
Morata oratio quæ 52.b
Moratus ſermo quomodo differt à ſuaſorio 63.a
Mores conuenire debent perſonis in fabulis 146.a b
Mores boni in ſingulis generibus conſiderandi 145.a b
Mores in tragœdia quid 52.a 57.b 58.a
Mores poetis quales exprimendi 144.b 145.a
Mores politiſſimè effingendi ratio 158 a
Mores dupliciter conſiderandi 143.b
Mores improbos imitatus Sophocles in Iocaſte 149.b
Mores inæquabiles in Euripidis Iphigenia 151.b
Moribus qualis ſit electio ſcitur 59.a
Morum in fabula ſimile quale retinendum 147.a
Morum ordinis exempla 153.a
Morum æquabilitas ſeruanda qualis 147.b 148.a
Morum æquabilitas quo differt ab eorum ſimilitudine 148.a
Morum ἀνωμαλία uitanda in tragœdia 144.b
Morum τὸ ἁρμόττον in tragœdys quibuſdam neglectum 150.a
Μισαπαλόγοι poetæ ſunt 174.b
Muli arationi apti 262.a
Mulier male fortis fingitur 146.a
Mus pro parua & exigua re 280.b
Muſica tribus nominibus utimur 45.b
Muſica inſtrumenta duplicia ἐμπνευστὰ & κρουόμενα 7.a
Muſicæ uis & commoditas 46.a
Muſicen ignorare probro ueteribus datum 16.a
Muris cauda 287.b
Mutatio omnis delectat 54.a
Muta litera non finit dictionem 222.a
Μυσοὶ Sophoclis tragœdia 250.b
Myſi inertes 133 b
Μῦθον quid 280.b
Myſteria ueterum cur allegorice tradita 225 b
N.
NAres ſimæ nules 40.b
Natura an ars præſtantior 174.a
Natura aptos ad poëticen facit 175.a
Natura peripateticis fatum eſt 88.b
Natura præcedentia quæ 50.b
Neceſſarium & uerisimile in moribus obſeruandi commoditas 152.b
Neceſſarÿ & poſſibilis diſcrimen 76 a
Neceſſitate omnia fiunt ſtoicis 87.b
Νίμωνε quid 111.a
Νίμωνε in piſcem mutata 276.a
Neoptolemus Theophili tragœdia 237.b
Neptunus abſurde poliphemum læſum ulciſci fictus 251.b
Neroni muſices & metri peritia probro data 145.b
Neſſi cruore uexatus Hercules 121.b
Neutrorum nominum terminationes 222.a
Nicander 92.b
Nicoſtratus Menelai filius 84.b
Νηπενθὲς pharmacum 255.b
Nomen peregrinum quid 213.b
Nomen quid 204.b
Nomen ſermonis materia 208.a
Nomen ſimplex quid 212.a
Nomina ἄσημα 212.b
Nomina confingendi ratio 178.a b
Nomina compoſita quibus conueniunt 213.a 231.b
Nomina compoſita quotuplicia 212.a & eorum partes quomodo nihil ſignificant ibidem
Nomina non fingit Tragicus 81.a
Nomina noua fingendi mos 201.a
Nomina propria quæ 213.b
Nominum effictiones poëtis quomodo licens 80.b 82.b
Nominum octo qualitates 213.b
Nominū peregrinorū diuiſio 214.a
Nouandi uerba ratio 220.b
Notiora eruditis quæ & quæ uulgo 5.b
Numerare proprium hominis 25.a
Numeri inſiti animis 28.b
Nuncÿ ſermo tragicæ eloquentiæ oſtentandæ locus 246.a
O
OBſcuritas orationis uitium à quibuſdam affectata 223.a
Occaſus uitæ ſenectus 218.b
Oceanum omnium rerum patrem ſenſit Thales 272.a
Ocelli italiæ 218.b
Occidere metaphorice ſumptum cui conueniat 218.b
Odium optatius quam amor ubi 176.a
ὄλις metaphorice 220 a
Odyſſeæ actio quæ 180.a
Odyſſeæ agnitiones 181.a
Odyſſea homeri tragœdiæ prima forma 126 b
Odyſſeæ epiſodia quæ & unde ducta 180.a b
Odyſſea poëma quale 239.b 241 a
Odyſſea tota quomodo una tragœdia fiat 237.b
ὀδυσσεὺς ψευδάγγελος 168.a
Oedipodis argumentum 169.a
Oedipodis exitus 157.a
Oedipodis fatum ad naturam reductum 89.a
Oedipodis ſolutio 182.b & ſub quo tragœdiæ genere eſt 185.b
Oedipodis Sophoclis artificioſa agnitio 171.a
Oedipodis Soph. epiſodia unde ducta 179.a
Oedipus 86.b & eius ſors 121.b
Oedipus expoſitus 88.a
Oedipus laium occidit quando 139.a
Oedipus Sophoclis quid habet repugnans 250.a
Oenomaus qualis 190.b & ob contemptum

templum dianæ punitus 119.a
ὀνόματα Ciceroni quid 219.b
ὀνοματοποιία Tragica qualis 126. a
ὀνοχόος quid 267.b
ὀνοματουργία 263.b
Omne quid 105.b uide πᾶν
ὀνομασίας uis in oratione 56.b
Oraculum obſcurum 139.a
Oratio ænigmatica cur iucunda 225 a
Oratio humilis quomodo uitetur 223.a 227.a
Oratio figurata Menalippes 150. b 151.a
Oratio morata 52.b
Orationi artificium quando adhi-bendum 197.a
Orationis ἀκολουθία 66.b
Orationis diuiſio 211.a
Oratio poetis apta quomodo fit 226 a b
Oratio poetis & oratoribus quæ propria 32.a 209.b
Orationis proprium & eius officium 1.a 197.a uſq; unde 252. a
Orationis partes quomodo quinque 200. a quomodo octo 200. a quomodo tres 208.a
Orationis partes quomodo examinat poeta & grammaticus 200.b 201.a
Orationis pulchritudo qualis 65.b
Oratio quid 210.b
Oratio quinq; artium materia 1.a
Oratio res repræſentat 2.b
Oratio ſine uerbo 210 b
Oratio tragica quatuor requirit 196.b
Oratio una dupliciter fit 211.b
Orator & quæ perſonis & quæ rebus inſunt utitur 57.b
Orator Ciceronis qualis 76.a 157.b
Orator in omni arte uerſatur ſed per ſua principia 254.b
Oratoris duplex erratum 255.a
Oratoris hiſtoriam ſcribere quomodo eſt 78.b
Oratoris optimi qualis oratio 129.b
Orator decorum in quibus rebus ſitum habet 160.a
Orator non omnis omni cauſarum generi aptus 185.a
Orator quæ conſideret in cauſis forenſibus 172.a
Orator quæ uerba raro uſurpet. 220.b
Oratorum duo genera 26.a
Oratorum paralogiſmus 168.a
Ordinis neruus 175 b
Ordo in moribus ſeruandus 152.b 153.a
Ordo morum in Eurip. Oreſte 153.a
Oreſtes 157.a
Oreſtis cum Pylade amicitia 105.b
Oreſtis Eurip. argumentum & uitiã 127.a.272.b
Oreſtis Eurip. Chori uitium 192.b
Ornatum quid 222.b
Ornatus moderati in ſermone uis. 224.a
Ornatus ſermonis 65. b obſeruatu difficillimus 321.a
Ornatus uerborum quando adhibendus 252.b
Opiniones leues hominum omnia perturbarunt 269.b
Oportere quid differt à decere 160 a
ὄγκος officium 62.b
Oſcilla quæ 35.a
Ouidius quem deſignat in ibi 80.b
οὐσία quid 262.a
ω. quomodo profertur 204.a

P.

PAcuuius de compoſitione reprehenſus 212.b
Pacuuius ſummus tragicus 184.b
Palamedes Vlyßis fraudem prodidit 72.a
Palladis ſigna 161.a
Palma pro uictoria quomodo dicitur 268.a
παραλυτικά 93.a
πᾶν pro πολὺ 265.a
Paphlagones deſides 133.b
παρὰ quid 197.a
Paralogiſmo utuntur non niſi ſcientes 249.a
Paralogiſmus quid 167.b
Paralogyſmus oratorum 168.a
παράγγελμα quid 214.a
Parentum in partum amor 133 b 135.a
Parentes puniti in liberis 134.b
Parodiarum inuentor hipponax 19.a
Parodi genera pro perſonarum numero 106.b
Parodi natura 105.a
Partes qualitatis & quantitatis 102 b
Partis cuiuslibet officium 74. b 75.a
παθητικὸν bene tractandum & multum oratori 195.a
πάθος non utitur ratione 135.b
πάθος quomodo excitetur & φλεγματικὸν dicitur 102.a
Patiens ſine patrante ſed non contra 121.a b
Pauſonis facetum reſponſum 18.a
Pauſon reprehenſus 13.a
Peccare in materia dialecticis quid 167.b
Peccatum quale tragœdiæ conuenit 115 b
Peleus tragœdia 124.a
Penelopen apud ſe natam duæ ciuitates contendunt 270.a
Penelopes pater quis fuerit 270. a
Peregrina nomina quæ 213.b quæ & propria eorumq; genera 214.b
Peregrina oratio quibus conuenit 224 a b
Peregrini nominis uirtus 223.b
πέρας quid 19.b
Periclis de iuuentutis ſtrage metaphora 216.b 218.a
Peripetia duplex 94.b
Peripetiæ exempla 54.a 93. a b
Peripetiæ poſt Aeſchylum cœptæ 190.a
Peripetiam interferendi cautio 90 b 91.a
Peripetia quæ quam agnitionem conſequitur 96.b
Peripetiæ quid & pars tragicæ fabulæ 92.a 179.b
περιπετάσματα quæ 145.a
Peripatetici tollunt fatũ 87. b naturam loco eius ſtatuunt 88.b
Perſæ inter pocula de maximis rebus conſultant 20.a
Perſpicuitas ſermonis unde 222.b
Perſuadendi uis unde 173.a
Perturbatio tragœdiæ propria 101.b 111.b
Perturbationes ciere poëtæ cum oratore commune, quas, ac cur 195.a
Pes metaphoricæ 219. a 220. a
Petrus Crinitus excuſat Vergilium 77.a
Phaeton diſsillabum 227.a
Phallica quæ 34.a
Phallus quid 34.b
Phantaſia quid 25.a
Phemonoë Apollinis ſacerdos hexametri author 6 b
Phidias nobilis pictor 158.b
Philomela uitium ſibi oblatum quomodo deſcripſit 163.b
Philoſophi uulgo plures deos colendi authores 77.b 257.b
Philoſophia à ueteribus cur ſuis inuolucris tradita 77 b
Philoſophorum de dijs opinio 77.b
Philoſphandi ueterum triplex ratio 77.a
Philoſophiam proprijs apertis uerbis primus tradidit Ariſto. 77.b
Philoſophorum noſtræ ætatis uitium 201.a
Philoſtratus quæ carpit in Homero 251.b 257.a
Phineus uxoris ſuaſu quid egit 167.a

Phœnices in aduerſis amiciſsimum ſaturno immolabant 176.a
Phormi quis 42.b
Phryne libidinoſa 120.a
Phrixus tragœdia 142.b
Pictoria lex apud Thebanos 18.a
Pictores uarij uarie pingunt optime tamen omnes 185.a
Pictores antiqui diuerſimode imitan les 17.b
Pictorum in pingendo conſilium 158.a
Pictor Agamemnonis luctum quomodo expreſſit 160.a
Pictura ſimilis poëſi 55.a
Picturæ duo ſunt genera tragœdis conuenientia 55.a b
Picturæ quæ ſpectãdæ iuuenibus 53.a
φαντασία 111.a 112.b & ea mirabilis inter homines 133.b
φιλάνθρωπον ἀντὶ τοῦ ἐλεεινοῦ 190.a
φιλία conſanguinitas & affinitas Ariſto. eſt 135.b & eius uaria genera ibidem.a
φθιώτιδες tragœdia 184.a
Pindari obtrectator 186.a
Pindarus hiſtrio 276.a
C. Piſonis oratio corporis motu mire commendata 129.a
Plato comicus 276.a
Plato defenſus contra Ariſtotelem 77.b
Plato quas harmonias probabat 252.b
Plato quomodo philoſophatus 174.a
Plato quæ poëmata exagitabat 274.a
Platonis reſp. irriſa ab Athenæo & Theopompo 158.a
Platonis reipublicæ quæ forma & facies 79.a 157.b
Platonis dialogi à pueris recitari ſoliti 13.a
Platonis poetæ cur eiecti è Repub. 47.b 144.a 147.a 259.a b.
Platonis de poëtis ſententiam quatenus probat Ariſto. 144.b
Platonis contra poetas rationes quomodo ſoluit Ariſtoteles 259.b
Platonis Reip auditores quales eſſe ſcrint 158.b
Platonis ænigma de arbore non arbore 226.a
Platonis de quibuſdam Ariſtophanis ſententia 189.b
πλάγιον uſus 102.a
Plebei inepti tragœdijs 115.b
Ploxenus 214.a
Pocula olim cornea erant 267.b
Poëta circa orationis partes quomodo uerſatur 201.a
Poëta quomodo res ut geri debuerint narrat 75.b
Poëta tam quæ rebus quam quæ perſonis inſunt uſurpat 57.b
Poeta quando ſub ſua perſona narret quid 246.b
Poeta in ſcribendo non inſeruit uulgo 114.a
Poeta non profert falſa 57.b
Poeta niſi extra ſe poſitus nil canit egregium 174.a
Poetæ heroici unde dicti 32.a 33.a
Poetæ muſarum apes 174.a
Poetæ natura aut furore fiunt 173.b
Poëtæ non arte ſed afflatu muſarum uel Apollinis fiunt 174.a
Poetæ & hiſtorici diſcrimen 78.a b
Poetæ ex muſarum hortis & fontibus carmina afferunt 174.a
Poetæ ſumma laus quæ 172.b
Petæ deorum interpretes 174.a
Poetæ erratum modo finem conſequãtur ueniam meretur 257.a
Poetæ erratũ duplex 255.a b 256.a
Poetæ quæ neceſſaria cognitu 185.b
Poetæ κατὰ τὸ ἑπόμενον paralogizant 249.a
Poetæ alij alijs poematibus ſcribendis nati 185.a
Poetæ boni cur pauci exorti 185.b
Poetæ de heroibus cur parum honorifice mentiantur 147.b
Poetas furere Ariſt. quid eſt 174.b
Poetæ & oratoris quædam diſcrimina 99.a
Poetæ iambici unde dicti 32.a 33.a
Poetæ olim ſuarum fabularum actores 198.a
Poetæ non ex metris ſed imitatione dicti 12.b.32.a
Poetæ olim dicti magiſtri & ſοφοὶ ... 5.a
Poetæ probati cur pauci 175.a
Poetæ proprium 78.a
Poetas defendendi ratio 273.a 260.a 261.a & 262.a b 264.a b
Poetas reprehendi quinque loca. 273.a.b
Poetarum error in iudicanda una fabula 71.a 83.b
Poetarum fingendi lex 76.a
Poetarum ueterum certamina in recitatione poematum 62.a 68.a b 85.b 22.b
Poetarum diuiſio pro diuerſis hominum ingenijs 28.b
Poetica à natura orta 24.a 39.b
Poetica antiquior quam ea quæ nũc extat philoſophia 5.b
Poetica ars eſt εὐφυοῦς 143.b
Poetica eſt philoſophia quædam 5.a
Poetica imitatio quatuor conſiderat 8.b
Poetica nullius certæ materiæ eſt. 254.b
Poetica cur non exprimit horribilia 26.b
Poetica imitatio unius actionis 74.a
Poeticæ materies 1.a
Poeticæ cum Rethorica conuenientia 57.b 58.b
Poetices officium & finis 2.a 26.a
Poetica ſcenica utilis 47.a.b
Poeticam imitatricem damnans Plato per imitationem tamen ſcribit 12.b
Poetarum rationum fontes 135.b
Poema laudatiuum & reprehenſiuum 30.a
Poemata in honorem bacchi inſtituta quæ & quam turpia 34.a
Poemata deorum ſunt non hominũ. 174.a
Poematis iuſta longitudo quo ſigno deprehenditur 69.a.b
Poematum diuerſæ partes 44.b
Poematum tranſmutandorum cauſæ 53.a 42.b
Poeſis circa uniuerſale quomodo uerſatur 79.b 80.b 84.b ἱστορία eſt 224.a
Poeſis grauior quam hiſtoria 79.b
Poeſis gymnopœdica 7.a
Poeſis hyperchematica 7.a
Poeſeon differentia 8.a
Poeſis diuiſio 7.a 57.a 18.b
Poeſis pyrricha 7.a
Poeſis omne ſcriptum quod imitatione conſtat 15.a
Poeſi ſenſus inſeruiunt duo 159.b
Poeſeon conuenientia inter ſe 22.b 23.a
Poeticorum erratorum utrum maius 258.a
Poeticum uerbum raro in oratione habet dignitatem 221.a
φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν quomodo inter ſe affecta. 86.b
φορκίδες tragœdia 184.b
φωνάσκια Homerus ubi ſcripſit 237.a
ποιὸν quid 6.b 24.a 54.b 83.b
πονηρία in moribus uitanda 144.b
Politice loqui quid 58.a
Pelops 119.a
Politiani manu deſcriptus liber Poetic. Ariſtot. 162.b
Polus hiſtrio in triſti actione flere ſolitus 173.a
Polybus Chorinthiorum rex 92.b
Polybij ſcribendi ordo 235.a
Polycletus egregius pictor 185.a

Polygnotus

Polygnotus bonorum morum pictor 52.a.b
Polyides ſophiſta. 166.a
Polyidis poëtæ artificium 177.b
Polymneſtor uates 124.b
Polynix 125.b
Portenta non pariunt tragicum terrorem 130.a
Poßibile omne aliquando exit in actum 81.b
Poßibilia dupliciter metienda 76 a
Prælium circa ſalamina 235.a
Præludium auledorum 103.b
Primum in omni re quid 54.a
Principium quid & duplex 64.a.b
Priora quædam æque nobis ac naturæ 5.b
Priora quinque modis dicuntur. 92.b
Problema quid 200.a
Problemata dubia 253.a
Προοίμια δημηγορικὰ Demoſthenis. 103.b
Procemij optimi munus 103 b
Prooemium ſeparatum quid 178.b
Prologium quid 42.a
Prologus non uſitatus græcis in comœdijs 42.a
Prologus qualis poëtæ 105 a
Prologus quid Ariſtot. 42.a
Prologus unde ducendus 179.a
Prologus aliquando deos loquentes habet 156.a
Proloquium quid 158.a
Prometheus Aeſchyli 184.a
Pronomus Thebanus 7.a
Pronunciatio oratoria ad hiſtrionicam ſpectat 198.a
Pronunciatio oratori & poëtæ ab hiſtrionica petenda 211.a
Pronunciatione mirifice commendata oratio in quibus 129.b
Pronūciatio oratori ἀνάγκην 62.a b eiusq; uis 199.a
Propoſitione cuiuſcunque inhærendi modi utitur poëta 57.a
Propoſitio περὶ ὑποκειμένου ὑπάρχειν oratoria eſt 57.a
Propria nomina quæ 215 b
Proprij in uerbis cautio 238.b
Προλεκτὸ quid 203.a
Προαναμαίνειν in libro περὶ ἑρμηνείας reponendum 109.a
Προσθῆκαι ἀσυνταὶ quæ 206.a
Protagoras ſophiſta Homerum friuole carpit 199.b
Prouidentia dei ſingularis 156.b
ψόφος quid 203.a
ψ fugiendum 204.b
Pudor Aeſchyli quod uictus in certamine 68.a
Pulchritudo quid 65.a.b.66.a
Pulchrum quibus conſtat 65.a.b 66.b
Pulpitu inducendi in ſcenam author 19.a
Pylades 104.b
Pylades inſignis riſaltator 15.b
Pyrrhica Poëſis 7.a
Pythagoræ philoſophandi genus. 77.b

Q.

QVæſtio infinita 176.a
Quæſtio infinita ad philoſophos quomodo pertineat. 150.b
Quantitatis diuiſio 234 b
Quintiliani de latina compoſitione ſententia 212.b
Quintiliani de metrorum pedibus ſententia 242.b

R.

RAtiocinationes ex rebus ſuppetunt & earum pro materie diuiſio 196.a
Regum filiæ apud Græcos hoſpites lauabant 260.b
Religio optima 112.b
Remigij Meliorati encomium. 57.a
Reminiſcentia quid 27.a 95.a
Reminiſcentia quarum rerum eſt. 164. b
Repandiroſtrum uocis dura compoſitio 212.b
Repræſentatio rerum ſupra humanum captum ueteribus qualis. 15.b
Repræſentatorum propoſitum. 17.a
Repræſentationum poëticæ & hiſtrionicæ diſcrimen 2.b
Repugnans cum uitari nequit quomodo collocandum 250.a
Riſus captati exempla 40.a
Riſum ſalſis dictis captantes reprehenſi 150.a
ρ horrida litera 204.b
Rapſodia quid 14.a
Rapſodi olim & recitabant & canebant epopœias 277.a
Rhetorice loqui quid 58.a
Rhetores infames 58.a.b
Rhetorices quantitatis & qualitatis partes 102.b
Rhetorices materia 1.a
Rhetorice quam poetica prior magis conſiderat διανοίας 194.b
Rhodij ſaturno homines mactabant. 176.a
Romani tibijs in comœdijs uſi 7.a
Rhythmorum encomium 46.a

S.

SAlaminij quibus dijs homines mactabant 176.a
Sales 40.b uide riſum
Saltari ſuper erectos gladios uſitatum 277.b
Saltatio ἤθη, πάθη, πράξεις quomodo exprimit 10.b
Saltationem probat Ariſtot. 277.b
Saltationes numero tantum imitantur 10.a
Saltationes poeticæ utiles & earum nomina 10.a.b
Saltationes tres 15.a
Saltationis tragicæ primus author Bathyllus 15.a
Saltationis utilitas 277.b
Saltatores non idem eſſe qui canerent in comœdijs quare cœperunt eſſe 16.a
Saltatores à poëtis ſtipendia accipiebant 232.b
Saltatorij poëtæ 15.b
Saltu expreſſum adulterium ueneris 16.a 15.b
Sanguis conſanguinij dicti 135.b
Sapere ſcribendi rectè initiū 150.b
Sapientia eloquentiæ fundamentum 160.a
Sapiens uulgo quid præſtet. 124.a
Satyrica cum tragœdia quare coniuncta 37.b
Satyrica poëmata 119.b 57.a
Satyrice quam comice ac tragice antiquior 57.b
Satyrici dramatis qualis forma. 120.b
Satyri excluſi à tragœdia 57.b
Satyri petulci 119.b
Satyrus hiſtrio egregius 124.b
Σαυρωτὴρ quid 260.b
Scenographia à Sophocle inducta. 36.b
Scena phormi qualis 42.b
Scenarum tria genera 57.a
Sceneca poëſis triplex 7.a 37.a
σχήματα dictionis noua quædam ſignificatio & ad quos pertinet. 197.b.199.b
Scire duplex 95.a. b
σκέψιν οἴονται ἔχειν 214.a 224.a
Scribendi recte methodus 170.a 176.a 178 a 181.b
Scribendi ueterum ratio 158.b
Scylla quid & quomodo eam imitabantur imperiti tibicines 275.a
Scytæ hominū immolatores 176.a
Semele bacchi mater 6.b
Semina flammæ 219.b
Semiuocalis quid 205.a. b
Semiuocalium diſcrimen & uis. 204.a
σεμνότεροι qui 29.a 31.b
σεμνία unde ducuntur 72.b
Senſus ac phantaſiæ diſcrimē 25.a

Senſus

Senſus duo transmittũt actionem ad phantaſiam 8 b
Senſuum uſus 159.b
Sententia duplex 49.b 60.b
Sententia fundamentum totius orationis 56.b
Sententia figurata Rhetorũ 60.b
Sententiæ mutus 56.a.b. 60.a.b
Sententiæ graues qui ſiant 194 b
Sententiæ ſemper aliquo modo ornandæ 194.b
Sententia quid 49 b
Sententiarum genera 238.b
Sententiarum ornatarum uis 194.b
Sententiarum quatuor officia unde cõmode ducenda 195.b
Sententijs tragicis quatuor conueniunt 196.b
Sermo duplex 1.b
Sermo animi index 144.a
Sermo grauis unde fit 131.a.b
Sermonis oratorij uirtutes 153.b
Sermonis ornatus 65.b.67.a
Sermonis ſuauis partes tres 48.a
Sermonis uitium duplex 214.a
Sermonis unde perſuadẽdi uis 173 a
Serpens ex anchiſæ cadauere natus 255.b
Seruus inſtrumentũ animatũ nec φιλία eſt inter eũ & dominũ 146.a
Seruij in errata uergilij animaduerſio 77.a
S, inſuauis litera 204.b
σικιννις ſatyrica ſaltatio 58.a
Signa duplicia 161.a.b
ſigna qualia argumẽtũ præbẽt 72 b
Signorũ ad agnitionẽ duplex uſus. (161.b
Sileni furentes 119.b
Sillæ de Pompeio dictum 218 b
Sylly italici error 236.a
Simia uino hominum imitatione inebriatur 276.a
Σιμία pro geſtu corporis 277.a
Simile in moribus quid 147.a
Similitudine raro utendum oratori. 217.a
Simplicij locus de Empedoclis uerſibus correctus 266.b
Singulariũ nõ eſt ſcientia 79.b
ſinon fabula 238.a
ſirmio peninſularum ocellus 218.b
Siſyphus Aeſchyli tragœdia 190.b
ſocietatis fides 136.a
Socrates qualis ab Ariſtophane expreſſus 253.b
Socratis de aquarũ origine opinio. 77.a
Socratici ſermones ante platonẽ ab Alexemene per dialogos expreſſi 13.a
Soluendi modus 195.b
Soluẽdi diligens cura habẽda 187 b
Soluendi ratio ab accentu 265.b
Soluendi ratio per diæreſim 266.a
Soluere poëtæ & oratori commune. 195.a
Solutionis exempla 182.b
Solutio captionis παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν. 268.a.b
Solutio fabulæ unde ducenda 154.a 157.a.b
ſolutio quæ continet 181.b.187.a
Solitudinaria uita nec bona nec mala 114.b
Soni inſiti animis 28.b
Sophiſta quis 249.a
Sophiſtices materia 1.a
Sophocles Attica Siren liberi patris delitiæ 36.b
Sophocles in choro melior quã Euripides 192.b
Sophocles defenſus in Electra 84.b 257.b
Sophocles machinam diligenter uitauit 157.b
Sophocles improbos mores imitatus in locaſte 149.b
Sophoclis artificiũ in exodo Aiacis 154.a in œdipodis agnitiõe 171 a & alias 157.a.b. 169.a 179.a
Sophoclis & Euripidis in eiſdẽ fabulis repugnantia 121.b. 122.a.b
Sophoclis ſupra fidẽ heroas cur fingeret reſponſum 259.a
Sophoclis in Oedipode & Electra lapſus 250.b
Sophoclis ſcripta qualia 36.b
σόφος pro prudente 190.b
Sophrõ reprehẽſus & laudatus 14.a
Sophronis mire ſtudioſus plato 14 a
Soſiſtratus Rhapſodus egregius. 277.a
Spargere metaphorice 219.a
Species quot caſus habet 209.b
σπείρειν metaphorice 219.a
Statua mityi occiſorẽ ſuũ ulta 87.a
Stoici fati aſſertores 87.b
ςωμύλος unde dictum 202.a
Stenelus humilis ſcriptor 223.b
Steſimbrotus famoſus, rhapſodus. (277.a
Strabo 3.a
Sub turpicula quæ 40.b
Suaſorij ſermonis & morati diſcrimen 63.a
Sus qua re inebriatur 276.a
Suouetaurilia 212.b
Syagirius antiquiſſimus poëta Iliadis ſcripſit 237.a
συνεχφωνεῖν 186.b
συγκατηγορηματικαὶ uoces 207.b
Syllaba quid 205.a.b
Syllabarũ in oratione uis 205.a.b
Syllogiſmus ex analogia 217.b
Synecdoche quid 215.b

T.

Talus uide Lada.
Tauroſchytæ mactant homines 133.b 179.a
Telephi hiſtoria 119.a.b
Telegoni uarie ſcripta hiſtoria 139 b
Teleſtes ſaltu concepta animi exprimebat 15.b
Tereus tragœdia 163.b
Terminus fabulæ inartificialis & duplex 68.a.b
Terminus artificialis 68.a b 69.b
Terpander citharista inſignis 8.a
Terpandrea lex 8.a
Terribilis cum commiſerabili collatio 86.b
Terror unde petendus 130.a
Tetrametra quibus rebus conueniunt 243.b
θαυμαστὸν epicus unde excitat 246.a
θαυμαστὸν epop. & trag. neceſſarium 245.a
Thaletis de rerum principijs opinio 272.a
Theatralia quomodo adhibet poëta. (2.b
Theodecta tragicus 167.a
Theodectes quot partes orationis ſtatuit 208.a
Theodorus egregius hiſtrio 199.a
Theodorus gaza 200.b
Theophraſtus ſcripſit περὶ τῆς λέξεως 200.b
Theopompus rempub. platonis irridet 158.b
Theramines tyrannus 87.a
θεοσεβεῖς μεγαλοπρεπέστατοι 212.b
Theſeidem qui ſcripſerunt error 71.a.75.b.83.b
Theſei oſſa Athenas aduecta 68.a
Theſis 176.a
θήρευμα uoce quomodo uſus Ariſtoteles 200.a
θλάσπι herba 275.a
Thoas rex 105.b
θέατρον quid 229.a
Thraces homines immolabãt 176.a
Thraſimachus de pronunciatione docuit 198.a
Theucidides an ſit poëta 79.a
Thyeſtes tragœdia 161.a.119.a
Tibiæ adhibitæ nuptijs & conuiuijs 7.b
Tibiæ olim heroibus in uſu 265 a
Tibiarum uaria harmoniæ materies ac genera 7.a
Tibiarum ſonus Lacedemonijs in prælijs, romanis in comedijs uſitatus 7.a
Tibicinum imperitorum imitatio ridicula qualis 274.b
Timon μισάνθρωπος 113.a
Τιλφώσσα unde dicta 119.a

Timoclis

Timoclis de imitatiõe ſentẽtia 46.b
Tireſias 90.a in fœminam uerſus. 248.b
Tonitru Vulcani & Veſtæ riſus uel minæ 77.b
Topice tragica 109.b
Totum quid eſt 64.a 74.a 105.b
Tragœdia optima quæ deſinit in miſeriam 123.b 117.a
Tragedia eſt rerum unius diei ſpatio geſtarum 43.b
Tragedia etiam felicitate clauditur. 69.b
Tragœdia extemporanea primum ex quibus tandem aucta eſt 53.b 54.a.b
Tragœdia ex qualibet epopœiæ parte quomodo fiat 237.b
Tragœdiæ duæ partes 181.b
Tragedia duplex 116.a 121.a 126.b
Tragœdia flebilis ab ipſis rebus fit non arte 131.a.b
Tragediæ definitio 45.a
Tragœdiæ apud quos cœperint. 23.a.33.a
Tragœdiæ facinora qualia 142.b
tragœdiæ epiſodia qualia ſint 179 b
Tragœdiæ bonus aptior quam malus 117.a
Tragœdiæ de fine dubia 50.b 51.a
Tragœdiæ duplices comœdiæ ſimiles 127.b
Tragœdijs aptæ perſonæ 190.b.113 b. & ineptæ 110.a
Tragœdia omnibus ſuis numeris abſoluta eſt 55.b
Tragœdia meliorũ eſt imitatio 158 a
Tragœdia morata 183.b
Tragœdiæ proprium 110.a
Tragœdia πεπλεγμένη 183.b & cur interdũ ſimplici præponitur 127 b
Tragœdiæ præſtantes cur paucæ. 81.a 118.a 143.a
Tragœdiæ partes ex quantitate 5.a
Tragœdiæ partes geminæ 120.b
Tragœdiæ modi quatuor & eorũ inter ſe collatio 41.b.171.b 183 b
Tragœdia pathetica 183.b
Tragœdia quomodo θαυμαστὰ admittit 76 b
Tragœdia ſimplex quæ 116.a 117.a 126.b
Tragœdiæ ſex partes 49.a b 143.b
Tragœdiæ maior uoluptas quam comœdiæ 127.b
Tragœdiæ partes ex qualitate 5.a
Tragœdia metri mutatio 38.a
Tragœdijs quæ nomina conueniunt 232.a
Tragœdijs recte utendi quatuor modi 157.b 140.a
Tragica actio ne ſit πολύμυθος 188 a
Tragice loqui quid & qui id aſſecuti 130.a
Tragici cur fatum amplexi 47.b
Tragici quæ accidere ſolum iractent 41.b
Tragicus quas affectiones mouet. 81.b. 86 a.b
Translationes ornãt ſermonẽ 243 a
Trãslatis uerecũde utendum 238.b
Triſtia uoluptatem quomodo cieant 130.a
Trochæus cordax dictus & quibus rebus conueuit 242.b
Trochæus in cantu tragico uitandus 108.a
Troianarum rerum inuolucris poſterorũ res geſtæ productæ 143.a
Turpium diuiſio 41.a
Tydæi calamitas 167.a
Τυρὼ tragœdia & fœmina 161.b

V.

VAlerij flacci error 236.a
Varietas mira in Home. 244.b
Vaſtum nihil pulchrum 66.b
Verba nouandi ratio 220.b
Verborum gratiæ unde 220.b
Verbum quid 209.a
Verbum nouũ quibus cõuenit 221.a
Verſificatio cui exprobrata 145.b
Verſu ſcribi cœptum antequam ſoluta oratione 29.b
Veri & falſi media 1.a
Veritati non inſiſtit poẽta 76.a
Veriſimile perſuadendi uim à uero accipit 81 b
Veſtis talaris à quo inuenta 42.b
Viduari 220.b
Vindictæ diuinitus immiſſæ 87.a
Vinum uulneratis nocinum 256.a
Vinum olim græcis dictũ ἄλυρον 6 b
Vergilius de inſcriptiõe æneidos defenſus 71.b 73.a
Vergilij errores 77.a
Vergilij obtrectator 186.a
Vergiliani uerſus põdere motus Auguſtus 125.b
Virgilius Homeri diligens imitator non omnia in eo aſſecutus 239.a. 241.a
Virtus in quib. maxime cõſiſtit 46 a
Virtus media inter extrema 17.b
Virtus ſimplex deo ſimillima 47.a
Virtutes pro perſonis uariatæ 145 b
Viſus quæ percipit cui accommodanda poẽſis 159.b
Vlyſſes mendicus tragœdia 238.a
Vlyſſes ναυαγὸς 139.b.150.a
Vlyſſes natans artificioſe deſcriptus 246. a
Vlyſſes uens tragœd. 145 b
Vlyſſes abſurde à phæacibus in litus exponi fictus 251.b ſed excuſatur 257.b (162.a
Vlyſſes quomodo agnitus à ſuis
Vlyſſem ſimulaſſe inſaniam fictum putatur 72.a
Vlyſſes uulneratus 139 a.b.72.a
Vlyſſis ſimulata inſania prodita 72.a & quare ab Homero omiſſa. 73.a
Vltimum quid 64.a
Vltio iucunda cur 135.b
Vnam eſſe actionem quid facit 235 a
Vnũ dupliciter dicitur 70.b 104.a
Vnum cur maxime excellit 47.a
Vocales arteria proferuntur 204 a
Vocalis breuis non finit dictionem. 222.a
Vocalis quid 203.a.b
Vocalium & conſonantium diſcrimen 203.a
Vocalium longarum & breuium diſcrimen 204 a
Vocis tot mutationes quot animorum 198.b
Voluntaria quæ 114.b
Vulcanus Satyricus 119.b
Vulgus male iudicat de fabulis 149 b. 185.b
Vulgus mutabile 124 a
Vulgus de numero deorum per philoſophos deceptus 77.b
Vulgus quibus delectatur 274.a
Vulgi iudicium corruptum 123.b 127.a 186.a
Vulgo inſeruiens ſcriptor quæ patitur 124.a

X.

XEnophanes colophonius fœda poẽtarum dicta de dijs quomodo defendebat 259.b
Xenophanes negligere mortalia deos putat 260.a
Xenophanes de iure iurando & dijs non ortis ſententia 259.b
Xenophõ figurate ſocr. laudat 151 b
Xenophontis Cyrus qualis 76.a 158.b
Xerxes πελώριος 214.a 224.a

Y.

YΔαρὲς 280 b
ὑπάλλακτα duplicia 73.a 58.a
ὑπερβολῆς uis 102.a
Y nominum quinque terminatio. 222.a

Z.

ZEuxis picturæ morum expertes 52.a
Zeuxis in pingendo propoſitum. 271.a
Zeuxis pictor 159.a 185.a
Zoilus Homero infeſtus 186.a & quæ ſcripſit contra eum 199.b
Ζυγόφιον quid 262.b 263.a. b

Franciſci Robortelli Vtinenſis

PARAPHRASIS IN LIBRVM HORATII, QVI VVLGÒ DE ARTE POETICA AD PISONES INSCRIBITVR.

EIVSDEM EXPLICATIONES

DE SATYRA
DE EPIGRAMMATE
DE COMOEDIA
DE SALIBVS
DE ELEGIA.

Quæ omnia addita ab authore fuerunt, ut nihil quod ad poeticã ſpectaret, deſiderari poſſet. Nam in ijs ſcribendis Ariſtotelis methodum ſeruauit: & ex ipſius libello de Arte poetica principia ſumpſit omnium ſuarum explicationum.

FRANCISCI ROBORTELLII VTINENSIS
PARAPHRASIS IN LIBELLVM HORATII, QVI VVLGO *De Arte poetica inſcribitur.*

A ETSI libellus hic de Arte poetica inſcribitur, uideturq́ʒ
ipſa inſcriptio præ ſe ferre, methodo quadam certa &
ordinata, præceptiones tradi ſcribendorum poema-
tum puto tamen ego inſcriptionem illam à Poeta
non fuiſſe appoſitam, neque cum ad PISONES ſcri
beret, in animo habuiſſe artem ullam, aut methodum
pręclarę huius facultatis tradere. nam ſi id efficere uo
luiſſet, ab initio omnia repetens, & naturæ ordinem
ſequens, pręceptiones omnes ſingillatim eſſet perſe-
cutus, quæ ad poema rectè ſcribendum ſpectant: hac
enim commodiore ratione potuiſſe artem poeticæ facultatis deſcribi ab Hora-
tio, ſatis patet. Nunc uerò quis credat hominem doctiſsimum de arte tam con-
fuſe fuiſſe locutum? ſic igitur omnino ſentiendum. Cum Romæ ſua ætate uide
ret Horatius eſſe multos, qui poetę nomen ſibi falsò uendicabant, diesq́ʒ totos
in ſcribendo aliquo poemate ponebant, & ignorabant tamen quanto in uerſi-
bus ſcribendis opus eſſet artificio, diutius illorum inſcitiam, & inſolentiam
æquo animo cum ferre non poſſet, ſermone hoc ſatis longo cum Piſonibus ha-
bito, eos reprehendere inſtituit, ac ſingillatim omnes illorum errorès demon-
ſtrare: quibus patefactis, dat operam ut eos ad meliorem frugem reducat, præ-
ſcribens rectam rationem ſcribendi poematis: in eo præſertim, in quo eos labi
animaduerterat. quo fit, ut ego ęxiſtimem, temerè à multis libellum hūc in plu-
rimas ac minutiſsimas præceptiones fuiſſe diſſectum, cum miro ordine totus
liber ſit contextus, perpetuamq́ʒ præ ſe ferat et minime interpellatam de eadem
B re orationem, ut conabor oſtendere, ac facile perſpicient ij & probabūt, opinor,
qui cognitam habent ſcribendi rationem, quam ubiq́ʒ ſecutus eſt Horatius in
Epiſtolis. Omnes poetæ in ſcribendo certum ordinē, ac ſeriem rerum in pri-
mis ſeruare debent. nam qui ſuum poema non diſtinguit rectè, neq́ʒ in conue-
nientes partes diſponit, ut altera alteri aptè cohæreat, non admodum diſsimi-
lis eſt illius pictoris, qui monſtrum aliquod huiuſmodi in tabula pinxerit, ut ca
put quidem hominis ſpeciem præ ſe ferat, ceruix uerò equi, inferiorq́ʒ corporis
pars piſcis formam referat. & ſicuti nullus eſt, qui ſine riſu tam monſtruoſam
picturam ſpectare poſsit, ita par eſt, ut omnibus riſum concitet poema ex diuer
ſis ac diſsimillimis inter ſe partibus concinnatum. hoc enim in primis in poe-
mate requiritur, ut omnia ſibi conuenientia ſint, & ſingulæ partes cognatione
ueluti quadam inter ſe coniungantur. nam ſi ſecus fuerit, meritò cum ſomnio
ægrotantis hominis poterit comparari. tanta enim uis morbi eſt ſæpe in corpo-
ribus, ut animo ſpectra horribilia offerat, atq́ʒ huiuſmodi portēta uidere cogat,
quæ in rerum natura neq́ʒ ſunt, neq́ʒ eſſe poſſunt. Quòd ſi aliquis indoctos hos
poetas ita fortè excuſare conetur, ut dicat poetis nihil non eſſe concedendum,
poſſeq́ʒ eos pro ſuo arbitratu, ſicuti pictores noua quædam formarū genera con
fingere, is ſciat uelim ea lege poetis hanc ueniam dari, ut nouum aliquid confin
gant, modo ne æquam naturæ legem tranſgrediantur, quod etiam pictori, qui
uere ea tantum quæ à natura fiunt, imitari ſtudet, diligenter eſt ſeruandum. fieri
enim non poteſt, ut quiſpiam ſatis probet, aut rectam naturæ imitationem agno
ſcat in ea pictura, in qua ſimul commiſceantur, quæ diuerſi ſunt generis, diuer-
ſisq́ʒ aluntur cibis, & diuerſo generantur modo: utpote ſerpentes, & aquilę: ty-
gres, & agni: leones, & cerui: & quæ eiuſmodi ſunt. Noſtra quidem ætate præ-

terquàm quòd portentoſa, qualia deſcripta ſunt ſuperius, uidere eſt multorum A
poemata. illud quoq; magna eſt reprehenſione dignū, quod uulgò faciunt mali
poetę, qui cum grande aliquod poema Epopœicum, qualis Homeri Ilias eſt, et
Odyſsea, de magnis rebus geſtis ſibi ſcribendum proponāt, grauiter quidem
exordiuntur, & magna profitentur ab initio: mox inſtituti operis obliti, excur-
runt in locos quoſdā tenues, ubi omnes ſuos conſumunt fucos ac myrothecias,
tanquam ſi eius in primis rei tam puſillæ gratia negocium tam magnum fuiſſet
ſuſceptum. Huiuſmodi uerò poetarum genus, ſi quis diligenter attendat, non
diſsimile eſt ab ijs pictoribus, qui cum omnia imitari neſciant, ſed in aliqua tan
tum re, & ea quidem tenui exprimenda, ſe per omne uitæ ſuæ tempus exercue-
rint, conatur in quauis tabella eam ipſam effingere, quamuis neque rerum ſimi-
litudo, neque temporis, neque naturæ ratio id poſtulet. Cupreſſum aptè pin-
git aliquis, quòd in ea exprimenda multū operæ poſuerit, cætera non ſatis aptè.
Quòd ſi huic pingendam locaueris tabulam uotiuam naufragi alicuius homi-
nis, quæ in templo Neptuni ſit appendenda, ſtatim rogabit ineptus, uelis'ne in
ea tabella appingi cupreſſum? uerùm quid cupreſſo ſimile eſt cum naufragio?
nihil planè. Sed id, in quo ſe excellere putat, quamuis tenue ſit & maximè alie-
num, omnibus in locis apponere cupit. Poetæ quoque, de quibus loquimur,
planè idem faciunt. cum enim parum exercitati ſint in aliquo grandi uolumine
& poemate conſcribendo, omnes autem ingenij ſui uires conſumpſerint in bre
uibus quibuſdam, ac iocoſis rebus exprimendis, ſtatim dum grā de illud opus
deſcribunt, digrediūt ad id, in quo ſe putant excellere, & lucum aliquem um-
broſum, aut aram Dianæ, aut riuulos leniter fluentes per herboſa prata: aut iri-
dem, eiusq; colores uarios, aut Rhenum amnem, aut Padum politiſsimis qui
dem & ornatiſsimis uerbis deſcribunt. Sed quorſum hæc, aut quid commune B
habent cum grandi eo poemate? Sunt quidem deſcriptiones fluuiorum, ſylua-
rum, montium, & eiuſmodi rerum ualde aptæ ad poema exornandū, ſed aſper-
gi tantum debent, ſicuti colores quidam aliquot in locis. Verùm hi longè ſecus
faciunt. nam immemores facti eius, in quo potiſſimum erat laborandum, cen-
tonem ueluti quendam centoni ex lucida purpura aſſuentes illuſtrare ſe poſſe pu
tant ſuum poema, quod alioqui neque aptè diſpoſitum, neque integrum fuerit:
Siquis autem huius rei probabilem aliquā afferre uelit rationem, cur poetæ hi
in tantum delabantur errorem, nullam ego probabiliorem proferri poſſe exiſti
mo, quàm quòd maxima pars poetarum decipiuntur ſpecie recti: & omnes, ni-
mio, peccāt, dum id rectum eſſe exiſtimant, ac laudabile, quod nequaquam eſt.
Exempli cauſa: Breuitas quidem in oratione ſumma uirtus eſt, ſi ſuis locis aptè
adhibeatur: ſed eam dum aliqui ſectantur, & plus nimio affectant, ſæpè in obſcu
ritatem incidunt. itidem hoc ipſum contingere uidemus, ut dum quiſpiam or-
natas nimium, & expolitas efficere ſtudet deſcriptiones, in eo nulla appareat re-
rum grauitas, eius'que oratio inſtar ſit picturæ alicuius, quæ quòd nimium lu-
cens politaq; ſit, nullos oſtētat lacertos, neq; uenas, neq; oſſa, neq; neruos. Eādē
ratione labuntur etiam illi, qui grande aliquid profitentur, idipſum plus nimio
affectantes, nam turgidi fiunt. Similis eſt ſcriptorū conditio, qui humilia ſequi
uolunt. nam eorum oratio ſæpè ob nimiam tenuitatem, & humilitatem aſper-
nabilis fit. Atque ut alio exemplo res eadem apertius demonſtretur, etiam
qui rem aliquam nimium uariare ſtudent, ſæpe prodigioſam uidere eſt illorum
narrationem. Quamobrem ueriſsimè concludi poteſt, maximam ſcriptorum
partem in uitia hæc prolabi, dum alterum uitiorum genus longè diuerſum ui-
tare cupiunt, & ideo nulla adhibita moderatione, id quod diſsimillimum eſt,
probant & efficiunt. Atque ita ſane omnes decipiuntur, ſicut & hi, de quibus
paulò antè loquebamur, poetæ, qui grande aliquod poema aggreſsi ſcribere,

ignari,

A ignari, qualis in eo requiratur diſpoſitio, mox digrediuntur in leuem aliquam
deſcriptionem, quæ ad partem, ſeu particulam potius, quàm ad totum poema
ſpectat. Non admodum diſsimiles hi dici poſſunt fabri illius ærarij qui IMVS
appellabatur, officinamq; habebat circa Aemylium ludum: is enim perite admo
dum & artificioſe ungues & capillos exprimebat in ſuis ſimulacris, quæ parti
culæ quædam ſunt totius corporis ualde exiguæ: totum autem ſimulacrum, &
primarias ipſius partes, utpote uultũ, ceruicẽ, pectus, & brachia effingere prorſus
ſus neſciebat. Quòd ſi alicui ſanæ mentis homini optio detur, non magis uelit
huic ſimilis eſſe, quàm corpus quidem habere ab aliqua parte formoſum atque
laudatum, ab aliqua uerò parte deforme ac ridiculum, quales ij ſunt qui nigros
oculos & capillos habent, diſtortum aũt & prauum naſum. Quamobrem rectè
aliquis huiuſmodi poetas monere poſsit, ut ne tam grandia ſibi proponant po-
emata ſcribenda, ſed materiẽ ſuis uirib. parem aſſumant: & diu multumq; coſi-
derẽt, quantũ ſuo ingenio aſſequi poſsint. ij enim qui ſuis uirib. omnia metiunt
neq; maius ſubeunt onus q; ſuſtinere poſsint: & in narrãdo ſatis facundi, et ube
res ſunt, neq; ordinem rerũ, in quo ſumma uirtus eſt, peruertunt. Siquis autem
quęrat, qualis ordo in poemate requirat grandi, et Epopœico, ſciat uelim hunc
potiſsimũ requiri, ut res quidẽ ipſas nõ ita perſequat, aut narret, ſicuti deinceps
geſtę fuerunt (hoc enim hiſtorici eſt, nõ poetæ) ſed aliqua quidem arripiat dicen
da, quamuis ab extremo deſumpta: mox redeat ad prima & rurſus, quę cõſequi
uidebant, in aliud differat tẽpus. Hoc uero qua ratione fiat, facile perſpiciet, qui
Homeri poemata diligenter obſeruarit, & ſcierit Epopœicum poema per an-
nunciationem, ut Ariſtoteles in Poet. docet, pferri, eundemq; diuerſis ſuſceptis
perſonis, uarios referre ſermones. quod ipſum ſanè facit, ut pulcherrimus in hoc
genere poematis ordo conſtituat: quem qui ſequuti nõ ſunt, neſcio quidem, an
B poëtæ uix ſint appellandi. Vergilius certe in Aeneide ſequutus eſt, ſicuti patet
lib. I. II. III. & IIII. Apollonius, qui Argonautica ſcripſit, hunc ordinem nõ adhi
buit in ſuo poemate, quamuis in reliquis mirifice exequatur poetæ munus. At-
que hęc quidẽ hactenus à nobis dicta ſint de ordine Epopœici poematis, quod
temere multi poetæ aggrediunt ſcribendũ, cũ neſciant quãto artificio ſit opus.
Non minus uerò ijdem reprehendendi ſunt, quòd temere uerba noua confinge-
re ſtudent, non quidem quòd dictiones nouas proferre non liceat, ſed modus in
hac re adhibendus, uidendũq; ut id caute & raro fiat. Duabus in primis de cau-
ſis concedi poteſt uerborum innouatio, uel cum iunctura uerborũ, quorũ ſigni
ficatio ſuapte natura uix uidetur cohęrere poſſe, nouitatem quandam prę ſe fert,
ut ſi quis comas arborũ dicat, quod ipſe protulit Horatius. in hac enim iunctu-
ra uerborũ nouitas ineſt, quia non eſt ante uſitatũ, ut coma arborum diceret, ſed
hominum tantũmodo. tametſi hoc etiam referri poteſt ad iuncturã, hoc eſt, com
poſitionem uerborũ, quæ ſæpe facit ut uerbum ex duobus uſitatis compoſitũ,
nouum appereat. quale illud eſt Catulli, MVLTIVOLA eſt mulier: & illud Ver
gilij, VELIVOLVM mare. Altera cauſa, propter quam licet innouare uerba, hęc
eſt, cum cogimur res obſcuras, neq; ab alijs antè dictas nouis dictionibus expli
care. hinc Ciceroni licuiſſe uidemus, quamuis id pudenter faciat, & niſi petita
prius uenia, in philoſophia ueterum Græcorũ mandanda literis Latinis, nouas
ſubinde proferre dictiones, quod ipſum etiã facit Lucretius, ne multa ſilere co-
geretur. Propter egeſtatem linguæ. Siquis normam hanc ſequatur, & cautio-
nem in uerbis innouandis, quæ maiorum ſuorum ætate nunquam fuerint pro-
lata, hic, me iudice, nõ errauerit. Verba autem noua, quoniam ſæpe reijci ſolent
ab hominibus, uidendum eſt quo modo probari poſsint. Atq;, ut ſummatim id
dicam, eius rei uidetur hæc una eſſe ratio, ſi uidelicet ex Græcorũ fontibus deri
uentur, atq; id parcè tamen. nam ſi quis aſſerat, nobis non licere ullum innouare

uerbum, is mihi reſpondeat uelim, cum id licuerit efficere Cæcilio, & Plauto, A
qui prius uixerunt, cur itidem non liceat VERGILIO & VARIO? Atque ut hos prætercam doctiſsimos uiros, quibus id fortaſſe pro ſuo iure concedatur, propter ſingularem eruditionem, & ſummam in literis authoritatem et dignitatem, cur non etiam cuiuis hoc ipſum concedatur, & cur inuideatur is qui poſsit doctè & aptè ſictas nouas aliquot dictiones comparare? Nam ſi CATO & Ennius, cæteri que ſuperioris ætatis homines latinum ſermonem locupletarunt, & multa nomina noua rerũ protulerunt, non eſt cur cæteris hoc idem ius denegetur, & innouandorum uerborum poteſtas eripiatur. Licuit certè, & ſemper licebit etiam poſthac nouas dictiones confingere, modò agnoſcant homines, cuius ætatis illæ ſint, non ſecus ac numiſmata ſolent agnoſci ex nota, quam præ ſe ferunt. Nam ſicuti arboribus folia modò decidunt, modò renaſcuntur, pro diuerſa temporum ratione: ita etiam uerba, alia quidem intereunt & abolentur, alia uerò rurſus enaſcuntur, & floreſcunt. Quid uerò mirum, ſi hoc contingit? nam ipſimet homines morti addicti ſunt, & res ipſę etiam naturales mutationem & interitum patiuntur. Sepè uidere eſt, ubi terra erat, eo mare influxiſſe: & rurſus ubi aquoſæ erant paludes, ibidem deſiccatis aquis, opimos ac feraces eſſe agros, arationi & ſationi aptos. Fluuiorum quoque curſus ſæpè mutantur, & alio decurrunt alueo, ſiue id ſponte fiat, ſiue hominum labore, & opera, qui quòd uiderent eorum inundatione ſegetes perimi, & arua prærodi, aliò magna ui aquarum fluxum impulerunt. Quòd ſi in his rebus tanta mutatio & uiciſsitudo eſt, quis ſperare debeat, ſermonis Latini eãdem ſemper fore ſpeciem, & eius uenuſtatem nunquam interituram? Res quidem aliter ſeſe habet. nam multæ dictiones, quæ iam obſoletæ erant factæ, rurſus priſtinam acquirent dignitatem: multæ quoque quæ nunc in magno ſunt honore, contemni incipient, B
ſic uolẽte ipſo uſu, qui arbiter eſt ueluti quidam & ſummus magiſter loquendi, & normam pro ſuo arbitratu hominibus ſingularum dictionum præſcribit.

Atque hæc quidem à nobis hactenus dicta ſint de uerborum innouatione, in qua imperiti illi poetæ, quòd nihil non putabant ſibi licere, ualde decipiebantur. Non minus uerò peccant iidem poetæ, qui cum res geſtas magnorum Regum, et Ducum, pace, bello'que ſcribant, alio quouis utuntur metro, quàm quo uti decet. quòd ſi id ignorabant, diſcere tamen poterant à præclariſsimo omniũ poetarum Homero, qui primus monſtrauit, quo metrorum genere bella poſſent deſcribi, heroo ſcilicet, & hexametro. quod ideo huic poematum generi aptum eſt, quia multum in ſe ponderis & firmitatis habet. Sicuti etiam præclarè docet Ariſtoteles in Poetica. Atq; id ſanè optima factum eſt ratione. nam ſingula poematum genera proprios habent numeros, & metra, quibus proferri debent, pro materie earum rerum de quibus agitur. Hinc factum eſt, ut olim elegis uerſibus lugubres nęniæ & querimoniæ ſcribi cœperint: tametſi poſtea amores, & luſus quidam iocoſi, eo genere metrorum incluſi ſunt, ut facile iam obſeruare poſſit aliquis, quæ materies elegis apta ſit. Qui quidem, ſi quæras à quo primùm inuenti fuerint, ignorare me ingenue fateor: nam de ea re adhuc inter ſe certant grammatici, & nondum lis eſt dijudicata. Iambici uerſus, quibus antè poetæ uſi ſunt, & Archilochus in primis, ad maledicendum, unde & ipſe Iambus appellatus eſt, ſicut in Poetic. docet Ariſtoteles, aliquanto pòſt aſciti fuerunt a Comicis & Tragicis poetis ad ſua poemata ſcribenda. nam ut etiam Ariſtoteles ait in Poetica, Iambus proximè accedit ad ſolutam orationem: & homines inter ſe colloquentes in quotidiano conuictu multos ſine ulla meditatione proferunt Iambos. Quoniam igitur in Comœdia & Tragœdia ineſt imitatio earum rerum, quæ ab hominibus fiunt, dum inter ſe colloquuntur, eo opus fuit metro in tali poematum genere. Adde, quòd metrum hoc,

tametſi

A tametſi ſimile eſt ſolutæ orationi, uincit tamen popularem illum loquendi mo-
dum, & aliquantulum à uulgari conſuetudine recedit. ut enim poëma aliquod
dicatur, non tantum imitatione opus eſt, ſed etiam metro: non quidem quòd me
trum abſque imitatione poëtam ullum efficiat: ſed & ipſum requiritur tamen,
ne nimium ſoluta ſit oratio, ſicut etiam in Poët. innuere uidetur Ariſtoteles.
Lyrico poëmati aptiſsimè inſeruntur Deorum & Heroum laudes: nec non e-
tiam ijs celebrare licet, qui in Olympijs, aut ceſtu, aut quadrigis, aut curſu exti-
terit uictor. poſſunt etiam hoc genere poëmatis amores iuuenum decantari, &
laſciua carmina deſcribi. Hæc quidem, uti diximus, ita diſtiguenda ſunt, & ſin-
gula ſingulis adaptanda. Quòd ſi quis hæc diſtinguere neſciat, omniáque per-
turbet atque commiſceat ſua inſcitia, non debet is inter poëtas connumerari.
Atque eo magis ſanè hoc hominum genus deteſtandum uidetur, quia in ſuo er-
rore pugnaces ſunt: malunt'que perperàm ſcribere, & defendere ea quæ praua
ſunt, quàm diſcere id quod rectum eſt. Verſibus Tragicis res Comicæ tracta-
ri non debent, nec è contrario res Tragicæ uerſibus Comicis: ſed & his & il-
lis ſuus tribuendus eſt honos. non negarim tamen interdum ſermonem in co-
mœdia aſſurgere, & pleniorem fieri, cum præſertim delitigantem aliquem ſe-
nem iracundum, aut militem ſuas res geſtas iactantem inducimus. In Tragœ-
dia quoque plerũque humilem & tenuem proferri orationem ſimillimam Co-
micæ, cum præſertim Heroes calamitate aliqua preſſi, dolentes & opem implo
rantes inducantur. tunc enim minime opus eſt uti turgido et nimis elato ſermo-
ne: alioqui auditorum animos non commouerent, neque commiſeratione di-
gni uiderentur, ſi inflata & grandia proferrent uerba: qualia ipſis conueniebant,
antequàm in miſeriam laberentur. Obijciat ſe mihi hoc loco aliquis, & dicat,
B ſi id fiat, corrumpi omnem uenuſtatem & grauitatem poëmatis Tragici, quod
nihil niſi grande & elatum recipit. Huic ego ita reſpondendum puto, non ſatis
eſſe, ut poemata uenuſta ſint, & dignitatem ſuam ſeruent: nam dulcedine quo-
que, & ſuauitate quadam ſunt conſpergenda, ut poſſint auditoris animum in-
flectere in quamcunque uoluerint partem. Ita enim comparatum eſt natura, ut
homines eodem genere perturbationis moueantur, quo illum moueri uident
qui loquitur. Hinc fit, ut ridenti arrideant, & flenti flentes ipſi quoque præſtò
ſint. Si igitur in Tragœdia ullus eſt Heros, quamlibet ſummo loco natus, qui
alios ad fletum & commiſerationem impellere uelit, ipſi nimirum eſt pri-
mùm flendum ac lugendum: taliſque eius debet eſſe oratio, ut non imperioſa,
ſed remiſſa: non elata, ſed humilis appareat. Quòd ſi ſecus loquetur ac fortunæ
miſerabilis exitus poſtulat, ſpectatores aut non ſatis attentè audient, aut ride-
bunt etiam. Ei enim qui aduerſa conflictatur fortuna, præterquam quòd uultu
mœſtitiam præ ſe ferre debeat, conuenit etiam ſermo triſtis ac lugubris. Homi
ni uerò qui ira fuerit ſuccenſus, ſermo attribuendus eſt minarum plenus. Io-
coſis hominibus, & ludere uolentibus, laſciua ac petulca uerba competunt,
ſicuti ſæueris grauia. Neque uerò hæc temerè fiunt. nam ita poſtulat non ſo-
lum artis, ſed etiam naturæ ratio. Natura enim ipſa primùm intimos homi-
num animos effingit, & impellit modò ad hunc, modò ad illum habitum,
ut ut res uel ſecundæ fuerint, uel aduerſæ. Hinc fit, ut aut lætitia euehantur,
aut ira concitentur, aut graui aliquo mœrore preſsi iaceant. Porrò ex huiuſ-
cemodi animorum affectionibus uarij exiſtunt ſermones: lingua enim uelu-
ti quidam interpres animi eſt: & quicquid animo prius homines coocepe-
rint, ipſa poſtea profert, & explicat. Si igitur diſsidium fuerit inter linguam,
& pectus: uerbáque non uideantur competere interioribus animorum habi-
tibus, & affectionibus, meritò ab omnibus fuerit explodendus, & riden-
dus ille poëta, qui artis huius ignarus, longè diuerſam ſequutus fuerit

 uiam,

uiam,& rationem in ſcribendo:hoc uerò ut commodius fiat,pręter quàm quod A
ad interiores animi affectiones reſpiciendum eſt,perſonarum quoque conditio,
ſtudium,natio & ętas eſt conſideranda.nam pro harum rerum diuerſitate diuer-
ſos quoque mores exiſtere neceſſe eſt. de qua re copioſe etiam Ariſtoteles agit
in Poëtica, ubi de moribus loquitur, quidque in his ſeruandum ſit docet. At-
que id ut exemplis apertius fiat, aliter loqui inducitur Deus aliquis, & Heros:
multóque aliter ſenex, ac iuuenis, qui adhuc florente ſit ætate,& cupiditatibus
ferueat:longéque diuerſus ſermo attribui debet matronę alicui,quę nobilis fue-
rit,ac potens:atque nutrici, quę in primis ſedula & officioſa effingi debet. Alio
etiam utitur ſermone mercator, qui multas per regiones peregrè profectus fue-
rit,& ruſticanus agrorum cultor. Diſsimiles quoque erunt in ſermone Perſę ac
Macedones, Colchi & Aſſyrij, Thebani & Argiui, cæterique, qui aut natio-
ne,aut patria inter ſe differunt. Quare ego ſcriptores poëmatum monuerim, ut
in perſonis effingendis magnam adhibeant diligentiam. quod ut facilius intel-
ligatur, ita puto diſtinguendum. Perſona, quæ loquens inducitur à poëta, du-
plex eſt:aut uetus,aut noua. Veterem appello,quæ ab alijs poëtis antè fuerit ſæ-
pe inducta. Nouam uerò,quę tunc primùm efficta ſit. Exemplum ueteris fuerit
huiuſmodi: Achilles apud Homerũ primùm, deinceps apud alios omnes poë-
tas iracundus,acer,impiger ad labores ſuſcipiendos,inexorabilis effingĩ,eoq;
ingenio prædîtus,ut legibus ſe uelit eſſe ſuperiorem, & robore côrporis, atque
armis fretus, nihil non putet ſibi licêre. Medea in ueterum tragœdijs ferox, &
aſpera:atque,ut Euripides uocat,μεγαλόσπλαγχνος, Ino flebilis,Ixion perfidus,
Io uaga, Oreſtes triſtis,& furijs maternis exagitatus. Atque hæc quidẽ de per-
ſona ueteri dicta ſint. Si uerò noua effingitur perſona,quod raro accidit in tragœ-
dijs,quia ut Ariſtoteles ait,paucarum familiarum ſunt,& nomina noua confingi
non poſſunt. In comœdia uerò frequenter: nam pro arbitratu ſuo unuſquiſque B
& argumentum comminiſci, & nouarum perſonarum nomina excogitare po-
teſt. Si igitur hoc fiat,diligenter uidendum eſt,ut mores earum perſonarum ſibi
conſtent,& ſeruent eam,quam Ariſtoteles in Poëtica ὁμαλίαν uocat. turpe enim
fuerit,& indecorum,ſi diuerſa cõſpiciatur in extremis àctibus,ac ab initio pro-
ceſſerit in medium: multo uerò difficilius eſt, nouum tractare argumentum, &
nouas effingere perſonas, quàm inſiſtere ueterum poëtarũ ueſtigijs: nullúſque
eſt, qui non poſſit aptius multo & facilius tractare res Troianas ante ab Home-
ro deſcriptas,& ex ipſis ſibi deſumere dramata tragica,quàm proferre res igno-
tas,neque prius auditas. Quòd ſiquis ideò nolit hoc efficere,quòd putet non ſa-
tis magnam ſibi proponi laudem in exprimendis alienis fabulis:is ſciat uelim,
poſſe multis quidem modis materiem, quæ ab alijs fuerit tractata, propriam ef-
fici. Atque id ſanè continget, ſi poëta noluerit immorari ei rei, in qua ille, qui
prius ſcripſit,multũ operæ poſuit. Si neglexerit itidem ſingillatim omnia uer-
tere, tanquam interpres,qui ab aliorum præſcripto nunquam diſcedit:ſi præte-
rea ſeipſum non intruſerit in anguſtias, unde exilire poſtea non poſsit, & coga-
tur, uelit, nolit, aliena ſcripta exprimere imitando, ne uno quidem prætermiſſo
uerbo. Optimum quoque fuerit, ſi ab ipſo ſtatim initio poëmatis ſe pollicita-
tione aliqua grandi & inflata non obſtrinxerit ad omnia perſequenda. qui e-
nim ſub exordium operis turgidè ac magnificè nimium aliquid fuerit pollici-
tus, non poteſt id ſine magna reprehenſione prætermittere: quo uitio olim la-
borauit Antimachus poëta, cognomento Cyclicus dictus, qui ita exorſus eſt:
" Fortunam Priami cantabo,& nobile bellum.
Quid enim tanto erat opus hiatu, aut quid tandem præſtiterit uir hic egregius,
quod tam inflatis uerbis par eſſe poſsit:planè, quod in ueteri adagio circumfer-
tur,uerum eſſe perſpicietur, ex montium partu murem naſci exiguum,quod nõ
minus

A minus aptè in huiuſmodi poëtam retorqueri poterit, ac olim à Tacha rege in Ageſilaũ dictum fuit his uerbis: ὤδινεν δ' ὄρος. ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο. ἔτικτε δὲ μῦν. Quanto uenuſtius & uerecundius exorſus eſt Homerus omniũ poetarum facilè princeps: qui cum nihil moliretur impudenter, hoc leni uſus eſt principio:

Dic mihi muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.

In hac tàm leni exordio quis non perſpiciat, quale ſit doctiſsimi poetæ ingenium, quàm prudenter omnia egerit: nõ enim cogitabat ex fulgore fumum, ſed ex fumo lucem dare, ut ſiquid ſpecioſum poſtea depropturus eſſet, maiore animos audientium uoluptate afficeret: quę alioqui prorſus fuiſſet ſublata ab inani aliqua & turgida pollicitatione. Hinc cernere eſt, quanta cum uenuſtate, quaſi præter omnem ſpem audientiũ narret de Antiphate, Scylla, & Charybdi, de Cyclope & alijs huiuſmodi. Nec ſuas narrationes ab ultimo repetit initio rerum. nam cum de reditu loquitur Diomedis, non orditur ab interitu Meleagri. Troianum uerò bellum deſcripturus, non repetit à Ledæ partu, ſed pleno ſemper gradu ad exitum feſtinat, & medias ipſas res aggreditur exponendas, non ſecus ac ſi ex prioribus auditori notæ eſſent. Quæ uerò uidet ornatum recipere non poſſe, nec ſua tractatione illuſtrari, prætermittit: nam in minutiſsimis quibuſque rebus uidebat ſibi non eſſe immorandum. Iam uerò ſi mendacium ullum profert, id aptiſsimè facit: nam falſa ueris miſcet: diligentérque cauet, ne medium à principio, aut finis à medio diſcrepet. atque idem planè feciſſe uidetur, quod Ariſtoteles in libro Poët. obſeruauit, ubi docet, quomodo mendacia à poëtis per paralogiſmum proferri debeant. Verùm poſtquàm à ſuperiore ſermone digreſsi, ſatis multa de his rebus diximus, non inutile fuerit, ſi demonſtratis maiorum poëtarum erroribus, ipſis certam normam ſcribendi poematis præſcripſerimus, breuitérque declarauerimus, quid in dramatico poëmate, non ſolum in epopœico ſeruandum ſit. Si quis eſt igitur, qui ſpectatorum gratiam inire, & plauſum atque acclamationem ab ijs elicere in recitatione ſui poëmatis cupit, debet is in primis ſingularum ætatum, quales mores ſint, obſeruare, ut in omnibus perſonis deſcribendis illud à Græcis appellatum τὸ πρέπον ubique exprimat. Non grauabor itaque breuiter ſingula explicare in gratiam eorum qui poëmata ſcribunt. ſicut Ariſtoteles in Rhetoricis ad Theodecten oratorum commodis inſeruiens explicat. Puer, qui adhuc tenera eſt ætate, neque multum tamen ab adoleſcentia abeſt, qui & fari optimè iam didicit, neque inceſſu uacillat, libentiſsimè cum ſuis æqualibus colludit, & ad iram facillime irritatur, quam mox acceptæ iniuriæ immemor deponit, & in horas mutatur. De hac quidem ætatæ nullam Ariſtoteles in Rhetoricis facit mentionem, quia oratoris non eſt, eius ætatis mores adnotare quæ nihil prudenter, aut quod in iudicium uenire poſsit, agit. Poeta uerò minutius ſingula perſequitur: nec tamẽ ipſe, quamuis multum in omnibus laboret, inania quæ ſunt, conſiderat. quid enim attinet infantium naturam, aut mores obſeruare, quorum nulla in poëmate eſſe poteſt imitatio, cum eorum ſermo, quòd uoces effingere neſciant, exprimi nõ poſsit? Iam uerò iuuenes adulti, & impuberes, poſtquã à latere magiſtrorum diſceſſerunt, liberámque inierunt uiuendi rationem, omnem ſuam curam, & ſtudium in equitatione, & uenatione: quæ duo ſpeciem quandam ſimilem bello & prælijs habent, ponunt: & in gramine Campi Martij, palæſtra, diſco, iaculo, & ſaltu ſe exercent. Iidem facile in uitium flectuntur, monitorémque, & reprehenſorem pati non poſſunt, pigri uerò ac tardi ſunt in parandis ijs quæ ipſis aliquando utilia eſſe poſſe uideantur. Rem à maiorib. partam profundunt, pecuniæ parandæ minime intenti. Multis hos uideas ſemper agitari cupiditatibus, ferocique eſſe animo, ac ſpiritu: uehementer aliquid appetere,

appetere, quod cum fuerint adepti, mox præ nimia mentis inconſtantia faſtidi- A
re ac negligere incipiunt. Virilis autẽ ætas, in qua iam deferbuère cupiditates,
longè diuerſa ſequitur: nam & diuitias in longos uſus ſibi parare ſtudet, & gra
tiæ hominum iucundæ, quacunque poteſt ratione, intenta eſt: intelligens quàm
firmum præſidium homini propoſitum ſit in rebus aduerſis: ſi amicis, quorum
ſe fidei iuráque credere poſsit, abundauerit, honoris uerò appetentior eſt, nul-
láque in re maiorem adhibet diligentiam, quàm ut ne cui uideatur inconſtans:
turpe enim putat aliquid committere, quod poſtea non probarit. Senem autem,
utpote qui iam uergẽte eſt ætate, multa incommoda circũueniũt. Rebus partis
uti neſcit, uel ut uerius dicã, non uult, ab ipſis tanquam à rebus ſacris abſtinens,
omniáque timidè agit. Negocium aliquod, prius quàm conficiat, ſæpe in lon-
gius differt tempus. Tantum uerò abeſt, ut, quamuis propè abſit à morte, mori
cupiat, ut etiam ſperet ſe multos uicturum annos. In cõiunctu difficilis eſt, mo-
roſus, ſempérque habet in promptu de quo conqueratur. Rerum antè actarum
libenter meminit: ſuæꝙ ætatis mores ſemper laudat, & reprehendit pręſentem
uiuendi rationem. Sed nimirum adueniens ętas, & ad maturitatẽ tendens, mul-
ta affert hominibus commoda: decedens autem, & ad ſenectutem inclinans, nõ
modò commoda aufert quæ attulerat: ſed & multis incommodis homines af-
ficit, miriſque quibuſdam diſcruciat modis. Summa igitur omniũ præceptio-
num noſtrarum hæc fuerit, quatenus ad uarias hominum ætates ſpectat, ut Poë-
ta diligenter caueat, ne ea quæ iuueni conueniunt, ſeni attribuantur: aut quæ ui-
rorum propria eſſe uidentur, puero mandentur: ſemper enim ea quæ ſingulis ę-
tatibus adiuncta ſunt, ſequi debemus, & ipſis, conuenientia quę uideri poſsint,
aſſignare. Aliud quoque poëtæ ſcribenti tragœdiam diligenter cõſiderandum
eſt, ne quid abſurdũ fiat. Hoc uerò quale ſit, breuiter explico. Res aut agitur ab
hiſtrionibus in ſcena, aut intus acta nunciatur, atque exponitur: ita autem com- B
paratum eſt natura, ut minus moueant animos quæ audiuntur, quàm quæ ocu-
lis cernuntur. certius enim & expreſsius cognoſcunẽ ea quæ uiſu percipimus,
quàm quæ auribus: illa enim ipſemet ſpectator ſibi propoſita arripit atque co-
gnoſcit: hæc uerò aliunde in animum per aures intruduntur. Debebit igitur at-
tentè operam dare poëta, ut internoſcat quæ agenda, quæ ue non agenda ſint in
ſcena: nonnulla enim intus occultanda ſunt, nec in ſcenam promenda. Atque ut
ne ignorentur, cum fuerint ex oculis ſublata, peropportune hoc à ueteribus ex-
cogitatum fuit, ut ab aliquo narrentur, poſtquã acta ſunt. neque enim humani-
tas & mollitudo animorum patitur, ut Medea coram populo filios ſuos truci-
det: aut Atreus uir maximè nefarius Thyeſtæ fratris ſui filium enectum palàm
coquat, & patri comendendum opponat: aut Progne plumas induat, & in auem
uertatur: Cadmus autem in anguem. ſi enim huiuſmodi ſpectanda præbuerit
poëta in ſcena, quæ crudelitatis pleniſsima ſunt, pręterquàm quòd illa ſua atro-
citate animos offendent ſpectatorum, hęc quoque non erunt ſimilia uero. neceſ-
ſe eſt igitur ut & nulla fide dignus appareat, et multũ in ſe concitet ſpectatores.
Eſt & aliud in quo uigilet oportet Tragicus poëta, ſi modo ſibi laudem parare
ſtudet. non eñ decet pauciores, aut plures quinque actibus in fabula poni: nam
hæc fuerit iuſta ipſius magnitudo. Quatenus uerò ſpectat ad machinam, è qua
cœlitus Deus aliquis in ſcenam ducitur, ſciendum quidem eſt, conſuetudinem
hanc à ueteribus introductam, qui putabant fabulam aliter ſolui non poſſe, pro-
pter maximas contentiones & turbas, quæ ſæpe inter homines exiſtunt. hu-
ius rei exemplum qui uolet, ſibi ſumat ex Euripidis Iphigenia, ſub finem: iti-
dem in Helene. nam Minerua, Caſtor, & Pollux Dij per machinam inducun-
tur, ea ipſa de cauſa, quam diximus. Cenſemus igitur non ubique machinam ad
hibendam, ſed tum ſolummodo, cum aliquid inciderit quod labore hominum,

& in-

A & induſtria confici non poſsit, Deorúmque ope ac potentia egeat. Ariſtoteles
tamen in lib. Poet. totam hanc cõſuetudinem reprehendit: putátque omnino eſ-
ſe è medio tollendam, tum quòd preter uериſimile ſit, tum quòd ingenioſo poe-
tæ opera danda eſt, ut ſolutionem fabulæ nõ extrinſecus (nam id parum artis in
ſe habet) ſed ex ipſamet fabula petat: quod uidetur diligenter à Sophocle ſerua-
tum. Non minimum quoque ad artem ſpectat, ut quarta perſona, quæ in collo-
cutionem uenerit, pauca loquatur. nam ſicuti ſcribit Iulius Pollux lib. IIII. Si
quartus hiſtrio aliquid profert, idipſum παραχορήγημα uocatur. & quoniam in tra
gœdijs inſeritur chorus, huc quoque operam ſuam cõferet poeta, ut omnia ſum-
mo artificio facta uideantur. Debet chorus ſuaſoris uelut cuiuſdam & monito-
ris partes ſuſtinere: grauitatémque & conſtantiã omnibus in rebus prę ſe ferre,
qualis maximè decet fortes uiros. Illud in primis cauendum, ne quid inter me-
dios actus concinat, quod nõ cohęreat cum fabula, & ſpectet ad id quod ſibi ab
initio tranſigendũ propoſuerunt perſonæ illæ Dramaticæ. Et ideo prudenter
docteq; monet Ariſt. in Poet. oportere choros tragicos συναγωνίζεσθαι, uti uide
re eſt apud Sophoclẽ. nam Euripides alicubi diuerſam ſecutus eſt rationẽ, quæ
ſatis probari non debet. Cum enim in tragico poemate imitatio ſit hominum
qui inter ſe negociantẽ ac colloquuntẽ de re ſeria, & graui, nihil ab ijs debet pro-
ferri, quod cum reliquo ſermone non ſit coniunctum. In primis uerò chorus fa-
ueat bonis, & aduerſetur improbis: & eos qui in rebus agendis ancipites fue-
rint, ſuo conſilio iuuet: iratos homines blando ſermone molliat, ac mitiget: eo-
rúmque ſe ſemper ſtudioſum præ ſe ferat, qui ab omni uitiorum genere abſti-
nent: laudet frugalitatem in conuictu, ebrietatem & nocturnas compotationes
deteſtetur. Iuſticię & æquitati faueat: leges tueatur, ciuium concordiam foueat,
& bella propulſet, ut ſuis in ocio uiuere liceat, & omni metu liberi ſint: qui ab
B hoſtibus grauis ſæpè impendère ſolet. Eius fidei ſi quod arcanum fuerit com-
miſſum, cõſtanter tegat. Demũ Deos immortales oret, ut bonos uiros è calami-
tatibus ereptos, priſtinę reſtituant felicitati: ſuperbos uerò & inſolentes homi-
nes graui aliquo incommodo urgeant, ne ſuo faſtu cæteris nocere poſsint. Hæc
atq; huiuſmodi choro attribuenda ſunt in tragœdia: nam qui hæc ſeruarit, lau-
datiſsimus poëta ab omni fuerit parte, eiúsque ſcripta ſeculis permanebunt in-
numerabilibus. Verùm his omiſsis, reliqua perſequamur. In tragœdia paula-
tim, ſicuti in cæteris artibus, omnia inuenta ſunt, & aucta: & quę ab initio rudia
erant atque exigua, ſuum incrementum & ornatum adepta ſunt, quod ex tibijs
ſatis demonſtrari poteſt. erant enim olim tenues, ac ſimplices, neque multa ha-
bebant foramina: ſonúmque emittebãt adeò exilem, ut choris quidem ſatis eſ-
ſet: ſed magna theatra, & ſpiſſa ſedilia, quæ poſtea extiterunt, complere nõ poſ-
ſent: carebántque eo ornamento, quo nũc exornari ſolent, orichalco ſcilicet: ſed
ita ſanè ferebat ea ætas, ut rudes eſſent & inornatæ: poſtea autem magnitudine
adeò creuerunt, ut cum tubę ſonitu facile certarent. neque uerò theatris magnis,
aut grandibus tibijs olim opus fuit, cum Romæ non innumerabilis, ut nũc, eſ-
ſet populus, ſed paruus: neque delicijs & luxu circumflueret, ſed frugi, caſtus,
& uerecundus. Poſtquàm enim imperij fines propagari cœperunt, & murorũ
ambitus, qui urbem cingerent, amplior factus eſt, creſcẽte in dies multitudine:
& feſtis diebus in honorem Genij ſacra inſtituta ſunt, in quibus omnia ſumma
cum hilaritate & impunitate fiebant: numeris quoque tibiarum, & modulatio-
nibus mollioribus, minúsque grauibus uti cœperunt. Neq; uerò hoc mirum
cuiquam uideri debet. nam nullus eſt ſanæ mentis homo, qui ab indocta multi-
tudine, quę ex urbanis, & ruſticis hominibus commiſta ſit, probari uelit, ſi prę-
ſertim omnium curarum & laborũ uacationem habeat. quamuis aũt non deeſ-
ſent uiri graues & honeſti, qui ea nõ probarẽt, nõ poterant tamẽ alios cohibere:
aut

aut moderari. ita igitur factum eſt, ut tibicines, neglecta priſca numerorum gra A
uitate, mollius ac laſciuius canerent: & ad luxuriam augendam talares ueſtes
& ſyrmata indutus, per pulpita incederet. Non diſsimili ratione etiã lyrica poe
ſis aucta fuit. & cum antea omnis ipſius oratio præceps eſſet, & extemporaria,
meditata diu, & bene compoſita uti cœpit, ut non multum differret à Delphi-
cis carminibus, quibus oracula dantur. Tragœdia quoq; amplificata eſt: nam
inſeri cœperunt ſatyricæ recitationes. quod hac de cauſa uidetur factum. Spe-
ctatores tragicarum rerum, quæ ſeueræ ſunt & atroces, imitatione & recitatio-
ne ſæpè defatigabantur. Erant igitur illorum animi relaxandi iocoſo aliquo ſer
mone, ut attentius, ueluti renouati & recreati, reliqua audirent, & ſpectarent.
Fuiſſe uerò hoc neceſſarium factu, quis neget? ſi conſideret, non niſi poſt ſacra
peracta, & libationes bene potum, quaſi omnibus ſolutum legibus ſpectato-
rem, illis recitationibus intereſſe conſueuiſſe. Ariſtoteles quoque in Poët. in-
nuere uidetur, ſatyrica tragicis immiſta, ſed mox ſublata: neque enim conuenie
bant, quòd ſatyrica poëſis magis eſſet ſaltatoria, & tetrametro uteretur uerſu,
qui propter ſuam longitudinem maxime aptus eſt ad ſaltationem. Quatenus
uerò ad conſuetudinẽ hanc ſpectat intermiſcendi ſatyras, quæ láſciuæ ſunt, tra-
gœdijs, quibus nihil eſt grauius, & magis ſeuerum: ego ita ſentio, dandamq;
eſſe hanc ueniam, modò cachinnus atq; dicacitas ſatyrica eò uſque progrediat̃,
ut non corrumpat tragicam grauitatem: neque nimis magna repentè mutatio fi-
at rerum grauium in res leues: & ſermo, qui antè ſeueritatis erat plenus, ad infi-
mam humilitatem redigatur: & dum grauia uitare ſtudet, inania ſequatur. Ad-
hibendus igitur erit modus in ſatyricis his recitationibus, ut & breues ſint, &
aliquanto minus mordaces. tragœdia enim inſtar eſt matronæ alicuius, quæ
feſtis tantum diebus domo egreditur: magnaq; cum dignitate incedit, pudoris
ſui ubique rationem habens. Quantũ uero ad dictiones ſpectat, quibus uti de- B
bemus in ſatyris ſcribendis, nõ ſatis eſt ut ſimplices ſint & propriæ, multumq;
diſsimiles tragicis, quæ fucatæ & grandes eſſe ſolent: ſed uidendum quoque, ut
ne declinent ad comicam humilitatem. Satyricus enim ſermo à comico multũ
differt, mediumq; ueluti quendam locum obtinet inter tragicum & comicum.
Qui igitur ſatyricũ ſcribit poëma, dabit operam, ut nota quidem tractet, non ſe
cus ac comici, & humilia (nam materie parum differũt) nõ tamen notis uerbis,
ſed fictis, & alio quodam modo rem eandem adumbrantibus. quod ſermonis
genus in primis lepidum eſt, & ſuaue: quali uſus eſt Horatius ipſe ubique in Sa
tyris, & Epiſtolis: atque in hoc ipſo etiam libello Poët. ſicuti unuſquiſque per
ſe poteſt cognoſcere. Atque ut ne exemplo locus hic careat, quemadmodũ ipſe
met Horatius in hoc libello populares homines ac plebeios uolẽs ſignificare,
» ait: Nec ſiquid fricti ciceris probat aut nucis emptor. Eius generis ſermonis, de
quo loquor, hęc ſumma uirtus eſt, ut quilibet quidẽ legens, eo modo ſe ſcribere
poſſe ſperet: ſed ſi periculũ faciat, nõ aſſequat̃: & idẽ planè ei cõtingat, quod Ci
» cero de Optimo orat. ſermonis genere loquens, ait: Cogitanti quidẽ multa eſſe
» facilia, experienti aũt nihil minus. Optimum enim illud eſt loquendi genus,
quod ſua facilitate incautos homines decipit. Eſt & aliud quiddã diligẽter ob-
ſeruandũ in ſatyrico poëmate, ne quid præter decorũ fiat. Cũ enim perſonæ Sa-
tyrorũ, qui in ſyluis & locis agreſtibus educati uerſari ſolent, loquentes indu-
cant̃, nõ eſt ipſis àtribuendus ſermo urbanus, ac penè forenſis, tanq; ſi in triuijs
ciuitatis, & angiportu aliquo uerſarent̃. nam ſi Satyrorũ ſermo nimium mol-
lis ac laſciuus fuerit, obſcœnitatémque magis urbanam quàm ruſticanam præ
ſe tulerit: equites, & ſenatores, qui aliqua dignitate ſunt & authoritate præditi,
poſsúntque doctè de literis iudicare, æquis animis ipſum non audient: neque
ulla laude aut præmio dignum cenſebunt: tametſi fortaſſe uulgus hominum
rude,

A rude, quod in iudicandis poëtarũ ſcriptis parum omnino perſpicit, quid rectũ,
quid'ue non rectum ſit, idipſum loquendi genus probarit. Verùm de ſatyrico
poëmate hactenus dictum ſit. Nunc redeo, unde digreſſus fueram: & de tragœ-
diæ artificio loquor. quod quia magna ex parte conſiſtit in numerorum & uer-
ſuum apta concinnitate, de ea quoque breuiter eſt dicendum: quandoquidem
multi peccare uiſuntur. Dictum eſt à nobis antè, ad tragica poëmata ſcribenda
Iambicos uerſus aſcitos fuiſſe, quòd orationem redderent ſimilem ſolutę. Iam-
bus pes, quoniam ſyllabam longam habet alteram breui ſubiectam, celer eſt, &
rotatili quadam uolubilitate. Ab eo trimetri uerſus, qui ſenis cõſtant pedibus,
iambici dicti. Sed quoniam iamborum celeritate nimium leuis efficiebatur ora
tio, ut aliquanto grauior & tardior eſſet, ſpondei intermiſceri cœperunt, qui ſta-
biles ſunt ac lenti: ſed ea tamen lege, ut ſecunda & quarta ſedes iambis ſemper
reſeruaretur: in reliquas admitterentur & iambi, & ſpondei. Ennij & Accij uer
ſus raros habent iambos: & ideo quòd grauiores ſunt, laudatiores quoque. ui-
dendum tamẽ, ut in hac re moderatio adhibeatẽ. Nam ſi abundarint plus nimio,
ſpondeis uerſus tragici, et magno cum pondere pronunciati fuerint, quia nõ ex-
piment imitationem quotidiani ſermonis, duplicẽ ſubibunt reprehenſionem.
nam incuſabitur primùm poëta, qui tales fecerit uerſus, quòd impatiens moræ
ſit, neq; multũ operæ ponat in ſuis uerſibus expoliendis. ſi eñ elimare eos uo-
luiſſet, amouendi erant ſpondei: etiam ſi id magno interdũ fit labore, & ipſorũ
loco iambi reponẽdi. Verùm qui laborẽ ſubterfugit elimandi uerſus ſuos, eóſ-
que ſpectandos offert, ac legendos ea forma, qua primùm celeritate quadã men-
tis fuerint effícti, nil mirũ ſi in hanc incurrit reprehenſionem. Deinde nõ carebit
ſuſpicione ignoratæ artis: quæ quidem res multũ in ſe turpitudinis habet. Hoc
enim ars poſtulat, ſicuti antè diximus, ut poeticus ſermo proxime accedat ad ſi-
B militudinem quotidiani, quo inter ſe colloquentes homines utuntur. Frequen
tia igitur illa ſpondeorũ hanc imitationem tollit: plures enim iambos proferi-
mus, dũ inter nos colloquimur. Dicet fortaſſe aliquis, me nimis accuratũ eſſe in
numeris etiã ipſis ponderandis, & potuiſſe hoc facile prętermitti: nam magni
non refert, tardior'ne an celerior uerſus ſit, modò aptè ſententiã de quauis re ex-
primat. Huic ego reſpondendũ puto, uerum quidẽ illud eſſe, nõ ab omnib. per-
ſpici malè modulata poemata, & ideo ſępe à maioribus noſtris datam ueniã in-
doctis poetis: cum tñ dari nõ debuiſſet. ſed quid tum poſtea? Iccircóne aliquis
putet ſibi licere uagari, nullamq; certã ſequi normã in ſcribẽdo poëmate, quòd
certò ſciat à paucis ſua errata perſpectũ iri: uel ſi etiam perſpicianẽ, ſperet ſe ue-
niã conſecuturũ? Atqui nõ ſatis eſt, reprehenſionẽ euitare, ſi laudẽ etiã non para
ueris. Quamobrem ego huiuſmodi poetas monuerim, ut Græcorũ ſcripta die
noctuq; legant. ij eñ optimi ſunt ſcribendi magiſtri, nihilq; unquam protulerũt
ſine ſummo artificio. Hos igiẽ uelim ſibi proponant imitandos, qui laudẽ aſſe-
qui uoluerint: & obſeruẽt, quib. uerbis qualibusq; numeris uſi fuerint. Aetate
noſtrorũ maiorũ, plurimi, ac ferè omnes, quòd nõ multũ iudicio ualerẽt, nimiũ,
ſicuti mihi uideẽ, patienter audierũt, & approbarũt ſales & numeros Plauti: nã
& in iocis immodicus eſt, ſæpe etiã inſulſus: in numeris uerò parùm inſeruiſſe
uidetur aurib. doctorũ hominũ. Quare ſatis mirari maiorũ noſtrorũ inſcitiam
nõ poſſum, qui Plauto tantũ tribuerint. Sed nos, qui aliquanto diligentius rem
conſiderauimus, illum planè damnandum cenſemus, hoc'que non minus uerè,
quàm liberè proferimus, ut, ſi ſe res aliter habeat, nõ recuſemus magno etiã cum
diſcrimine noſtræ dignitatis, iudicandi hanc aleam ſubire, ut quantũ de hoc no-
ſtro iudicio, tantum de eruditione & dignitate noſtra dematur: ſed nõ uereor, ne
id quod diximus, nõ placeat doctis uiris, qui ſales urbanos ab inurbanis, et ſal-
ſos ab inſulſis dijudicare ſciunt: & aures ita habẽt aſſuetas, ut legitimũ numero-

rum ſonum ſtatim dignoſcant. Apud Græcos numeroſa poëmata ſunt, ac bene A
modulata, eo planè, quo antè diximus, modo: ſed neque id ſtatim ab initio fece-
runt. nam Theſpis primus tragici poëmatis imitationem excogitaſſe fertur: &
homines, qui uerſus recitarent inconditos, nec ſatis cultos, plauſtro uexiſſe per
urbem, non perſonatos quidem, ſed fece illitos uultum. Verùm aliquanto poſt
Aeſchylus, & perſonas & pallam & pulpiti ædificationem, aliaꝗ quamplu-
rima inuenit, ut non immeritò à ueteribus Græcis tragœdiæ parens fuerit ap-
pellatus. Ipſe uerò in primis docuit, quo genere ſermonis ſcribenda eſſet tragœ
dia, & numeros adhibuit maximè cõuenientes. Non multo poſt eam ętatem in
lucẽ prodijt comœdia, quę uetus dicta fuit poſtea: magnopereꝗ aliquandiu pla
cuit: ſed improbari cœpit propter nimiam dicacitatem: impune em̃, etiam ipſis
nominib. prolatis, huic et illi maledicebãt. Eò igitur res redacta eſt, ut lege cau
tum ſit, ne quis huiuſmodi poëmata, iniuſſu magiſtratus in ſcenã deduceret: &
ſic comœdia uetus paulatim negligi cœpit: ſicut etiã Ariſtoteles in Poët. ſcri-
bit. Verùm qualecunꝗ id fuit poëmatis genus, uiguit aliquandiu, & Latinis
imitandi occaſionẽ præbuit: nihil em̃ intentatũ reliquerunt. Nam quicquid au-
ſos fuiſſe Gręcos uidebant, ipſi quoꝗ audere cœperunt: imò tantus ipſis inerat
ſcribendi ardor, ut etiam, ſine Græcorũ præſcripto, de rebus Romanis comœ-
dias cõſcripſerint, quæ prætextatę & togatę poſtea dictę ſunt: nam quas à Grę-
cis transtulerant, palliatas uocabãt. Nec ſanè parũ laudis ipſis uel ob hoc unum
tribui debet: magnum enim ſpecimen ſui ingenij & eruditionis dederunt: cum
Romanarũ rerum argumenta ſcribentes, cum Gręcis ferè de ſumma laude con-
certarunt: ac nimirũ Latini homines nõ minus eloquentia & artificio ſcriben-
di, quàm armis & rei militaris ſcientia Gręcos excellerent, ſi noſtrates poëtę in
elimandis & corrigendis ſuis ſcriptis operã ponerent: neꝗ ſtatim, quod ſemel B
ab ore exijt, quamuis nõ ſatis meditatũ probarent. Sedulitas in corrigendis uer-
ſibus hoc aſſequeret̃, ut & multæ dictiones aptiores, lucidioresꝗ ponerent̃, ac
ueluti de loco non ſuo minus aptæ truderent̃: numeriꝗ, id quod in primis po-
ſtulabamus, ſuauiores eſſent, & accommodatiores imitationi effingendæ. nam
nullum poëma ſatis probandũ eſt, niſi multa meditatione fuerit ſcriptũ, ac ma-
gno labore emendatũ, adeò ut adhibita litura quamplurima fuerint ex eo ſubla-
ta, et multa immutata: ut tũ demũ probet̃, cũ in eo nihil obſcurũ, nihil rude, nihil
aſperũ appareat: ſed omnia ſint lucida, & expolita inſtar marmoris quod adun-
guẽ elaboratũ ſit. Inualuit inter homines uetus quędã opinio, quę à Democri-
to primùm fluxit, ingeniũ plus cõferre poëtis ad ſcribendũ, quàm ars: fortuna-
tosꝗ eſſe, & omni copia abundare, qui ingenio ualẽt. Artem uerò ab ijs tantùm
neceſſariò adhiberi, qui cum tardi ſint, & hebetes, uelint nolint, coguntur mul-
tum adhibere cogitationis: & ab arte ipſa, cum nullum à natura habeant, adiu-
mentum aliquod petere. Idem Democritus in numero poetarũ eos non cenſe-
bat eſſe ponendos, qui furore aliquo non agitarentur, & mente eſſent ſua abalie-
nati. Hinc uideas multos, qui uideri ſtudent poëtæ, barbam alere, ungues non
recidere, ſolitudinem petere, uitare forum, curiam & balnea, ut prorſus inſanire
uideantur. Sed agãt ut lubet. Ego enim malo ineunte uere, ſicuti meus eſt mos,
quotannis atram bilẽ aliquo pharmaco purgare, quàm ea non eiecta μελαγχολᾶν,
ſi modò uerum eſt, melancholicos ſolos ingenioſos eſſe. Quòd ſi non potero
laudatũ aliquod ſcribere poëma, rectè tñ dijudicabo aliorum ſcripta: ac ueluti
cenſor quidam et Ariſtarchus adnotabo, quid rectè, quid perperã dictũ ſit. Prę-
ceptionesꝗ uolentibus tradam, quas ſi fuerint ſecuti, aptè ſcribant: ut cum ego
parũ idoneus ad ſcribendũ ſim, alios tñ iuuem meis præceptionibus: neꝗ mul-
tum coti diſsimilis ſim, quę cũ ipſa ob duritiem ſuã et hebetudinem ſecare non
poſsit. ferrũ exacuit, quo omnia ſecantur. Docebo igit̃ in primis, unde ſibi ali-

quis

A quis uerborũ ac rerum copioſam ſupellectilem parare poſsit:quidque ſit,quod poëtæ ingenium alat,effingat,& confirmet. Demonſtrabo etiam quid deceat in poëmate ſequi,quid non:& quantum momenti in ſe habeat ac ponderis recta ratio ſcribendi: & deniq; quàm diuerſum ad finem deducantur homines qui errore lapſi temerè ſcribunt. Atque ut hâc de re in præſentia ſummatim aliquid dicamus, ſapientia non eſt ab eloquentia diſiungenda. Qui enim pectus multarum rerum cognitione non habet imbutum, inania neceſſe eſt proferat uerba. Videndum igitur ſcribenti primùm, ut habeat rem de qua loquatur:neq; ei deſint multa ornamenta,quibus eam locupletare poſsit. Hoc uerum eſſe,facile aliquis intelligat ex Socratis diſputationibus:neque ſanè eſt,quòd quiſquam uereatur,ne in dicendo diſertus atque eloquens eſſe poſsit, ſi maximarum rerum ſcientiam ſibi comparauerit,in primiſq; perceperit eam philoſophiæ partem, quæ de moribus agit, & ciuitate rectè adminiſtranda: docent enim ij qui de his rebus ſcribunt,quantum patriæ & amicis quiſque debeat:quatenuſque in rebus agendis, ſalua dignitate,homines progredi poſsint, ut ipſis utilitatem afferant. Præſcribunt etiam, quali amore parentes & fratres & hoſpites complecti debeamus: multiplex enim cum ſit amoris amicitiæq; genus, & diuerſas habeat cauſas,quid alterum ab altero differat,quod'ue maius minuſue ſit,diligenter eſt conſiderandum. Proferunt quoq; quid ſenatori conueniat,quale ſit iudicis officium & imperatoris,qui bellum cum hoſtibus pro ſuorum ciuium ſalute gerat. Hæc atque alia omnia,quę eiuſdem ſunt generis,qui exactè didicit poëta,facile munus ſcribendi exequetur,& perſonis attribuet quod ipſarum proprium, ut nihil non decorum ſit,& uenuſtum. Quoniam uero in comicis,tragicis,& heroicis poëmatibus,in quibus præſertim imitatio eſt actionum humanarum,perſonas loquentes facimus,ut pro dignitate ſua quilibet loqui uideatur, poëtam reſpicere oportet

B non modò particulatim ad eam perſonam quam effingit, ſed potius ad generale quoddam exemplar, in quod intuens omnem uitæ, & morum ipſius rationem aptè & doctè imitetur: itaq; loquentem faciat, ut iam non fictus, ſed uerus uideatur ſermo. nam ſi fabulę oratio prę ſe tulerit ſuis locis aptè locata ornamenta,fueritque morata (ſicuti etiam in libro Poëtic. declarat Ariſtoteles) debet enim in primis oratio poëtarum,magna cum uenuſtate exprimere hominum mores, quod antea à nobis copioſe expoſitum fuit, nullamq; habuerit uenuſtatem præterea,aut artem,multò magis oblectabit audientium animos, quàm ea fabula quæ uerſibus ſit contexta ornatis,& lucidis compoſita dictionibus, fuerit tamen inops rerum,& inanem tantummodo uerborum ſonitum habeat. ex quo facile perſpici poteſt, plus momenti & ponderis ineſſe in morũ imitatione,quàm in uerbis ornatis: non quidem quòd etiã hoc nõ requiratur, ſed quia illud in primis efficiendũ eſt: neq; uerò eſſet neceſſe tales dare pręceptiones hominibus peritis & exercitatis in ſcribendo: ipſi enimmet hæc optimè norunt, quales Gręci fuerunt,qui in ſcribendis uerſibus maximè excellunt: nec mirum, nam contempto omni genere diuitiarũ,lucri minimè appetentes, totos ſe contulerunt ad laudem parandam: huiuſq; unius cupiditate inflãmati, maximos ſuſceperunt labores: noſtræ uerò ætatis homines in ciuitate Romana longè diuerſam ſequunť rationem. nam in primis detinenť cupiditate auri: auaritiaq; impulſi, ſcientiarũ omne genus negligunt, & ratiocinãdi ac metiendi artem diſcentes, dant operam ut aſſem in centũ, ſi opus ſit, partes ſciant diuidere, & ad omnem propoſitã quęſtionẽ de huiuſmodi re quàm primũ reſpõdere. neq; hoc tantùm plebs facit, ſed nobiliſsimus quiſq;. Quis igitur ſperet huiuſmodi homines, qui lucro ſemper intenti ſunt,neq; aliud dies noctéſq; cogitant, qua ratione patrimonium augere poſſint, poëmata ſcripturos, quæ poſteritati mandenť, & ad eorum perueniant manus qui poſt innumerabiles annos uicturi ſunt. Si ſcirent igitur, quàm diffi-

 cile ſit

A uirtutis ſpecimen dedit in uerſibus ſcribendis: ſi fortè errauerit, fautores ſuos,
qui illius laudes apud omnes prędicauerant, non parum offendit. cum enim cer
tò ſciant, illum peccare non ſolere, indignantur, ſi peccantem uiderint, quòd
paulo fuerit præter morem negligentior. Huius rei exemplum nobis afferre po
teſt ille à Vergilio optimo poëta in laudatiſsimo poëmate ſemel admiſſus error,
ubi INARIMEN inſulam appellat, quę ARIME erat dicenda: deceptus uide
licet uerbis Homericis, ἐν ἀρίμοις, in quibus nō animaduertit, quamuis oculatiſ
ſimus eſſe ſoleret, non unam illam eſſe dictionem ac ſimplicem, ſed duas, atque
inter ſe diſiunctas. Verùm excuſatione ac uenia digniſsimus eſt doctiſsimus
poeta, qui ſemel tantum peccauit in tam longo poemate. Sed nimirum quo diſ-
ferunt inter ſe modo picturæ, eodem etiam modo differre uidemus poëmata.
nam ſicuti aliqua pictura eſt, quæ ſi propius ſteteris, te magis oblectabit, ali-
qua uerò longiore interuallo ſpectari uult: Itidem alia in loco obſcuro, non o-
mnino improbanda uidetur: alia, quæ omnium fuerit laudatiſsima, ſi in lucem
proferatur, eo ornatior apparet: neque in ſe quippiam habet, quod uel ab acutiſ-
ſimo homine & maxime perſpicaci poſsit reprehendi. Eſt & alia quædam in-
ter picturas differentia, quòd aliquæ uno perluſtrantur intuitu, ſui que afferunt
ſatietatem ſpectantibus. Aliquæ uerò, ſi uel ſexcenties ſingulis horis ſpecten-
tur, ſemper habent quo animos oblectent, & oculos ſpectatorum paſcant. Hæc
quæ de picturis à me ueriſsimè dicuntur, ad poëſin referri debent: & unuſquiſ-
que facilè intelliget, quãtum inter poemata interſit: quídque alterum altero prę-
ſtet. Itaque rem mirã, & incredibilem fortaſſe, ſed ueriſsimam omnino hoc loco
dicã: quã uelim diligenter ab omnibus conſiderari, nullam eſſe artem, nullã ſci
entiam, nullã facultatē, aut animi, aut corporis, in qua qui mediocria fuerint con
ſecuti, quamuis à ſummis longè abſint, nõ uideantur laudandi: Iuriſconſultus,
B & actor cauſarum, quamuis ſcientia ille Trebatio aut Caſſellio par non ſit. Hic
quamuis multo inferior ſit Cicerone, Meſſala, & reliquis, qui primas eloquen-
tię partes obtinent: laudãdus tamen, & aliquo in numero reponendus. idem de
cæteris dicendum. Poetica facultas ſola eſt inter omnes, quæ mediocritatem
non recipit. Excellere poetam oportet, & ſumma quæquę obtinere, ſi probari
uult, alioqui nullius fuerit precij, quamuis mediocria & proxima ſummis ſit
conſecutus. Neque uerò hoc ipſum, quod à me dicitur, ratione caret maximè
probabili, quæ huiuſmodi eſt: Poema ea in primis de cauſa ab initio fuit inuen-
tum, ut animos oblectaret: hoc ipſum ſi non aſſequitur, uix eo nomine appel-
landum eſt. Quantum enim à ſummo recedit, tanto etiam propius ad infima
accedit, ſuámque omnem uenuſtatem amittit. Non erit difficile intelligere, qua-
le hoc ſit, ſi idem conſideremus in concentu, & harmonia: in unguentis, & mel-
le: nam cum ad conuiuia nobiliſsimorum uirorum adhiberi conſueuerit, aut
uocum aut ſonorum concentus aliquis, qui accumbentes oblectet: ſi ab aliqua
parte diſcors ſymphonia illa fuerit, iam non modò oblectat, ſed ne ſymphonia
quidē eſt, aut appellari debet. Vnguenta ſi bene olentia ſint, mirificè reficiunt
homines: quòd ſi corrupta ab aliqua parte fuerint, nihil ipſis fœtidius excogi-
tari poteſt. Quid de melle dicam? cuius dulcedine palata hominum deliniun-
tur: ſed ſi amaror aliquis uel exiguus in eo fuerit inſperſus, aut minus dulce ſit,
quàm natura mellis patiatur, uix amplius mel dici poteſt. Ex his & alijs ſatis
puto intelligi, quid in poemate requiratur: ut ſcilicet ab omni parte uenuſtum
& decens, doctum & graue, elegans & ſuaue appareat. in eóque omnia ſum-
ma ſint, nihil mediocre, aut tenue. Cum igitur res ita ſeſe habeat, uel hoc uno
tam multi inepti homines & indocti abſterreri deberent à uerſibus ſcribendis,
& poemate aliquo, præſertim grandi, pangendo. Videmus eos qui equitatio

ne, natatione, iaculatione, exercitati non ſunt, in Campum Martium non prodire, ut cum peritioribus certent: itidem illi, qui pilæ indocti ſunt & trochi, diſcum'ue non didicerint in altum proijcere, prorſus ab hoc genere abſtinere, ne ſpectatoribus riſum moueant. Nullus eſt tamen quamlibet indoctus, & parum exercitatus in ſcribendo, qui non audeat uerſus effingere, & poëtæ nomen profiteri. At fortaſſe hoc ſibi licere putant, quòd ſummo loco nati ſunt, & opibus abundant: inſigni præterea ſunt probitate præditi, ab omni uitiorum genere remoti. Sed quid hoc ad rem? ſi nobiles, ſi opulenti, ſi probi, laudandi quidem, & amandi, plurimique faciendi, ſed non propterea poëtæ ſalutandi. nam in ſcribendo poëmate ingenio opus eſt, & ſingulari mentis acumine: opes uerò & nobilitas nullum ad hanc rem afferunt adiumentum. Illud etiam, in quo multum noſtræ ætatis homines reprehendendi, cauendum, ne quidpiam temere in uulgus edatur: ſed potius domi, intus in ſcrinio, nouem etiam, ſi opus ſit, annos deſcripta in membranis poëmata ſeruentur: ſubindéque in manus reſumantur: ſemper enim aliquid fuerit immutandum, aut delendum. quod fieri non poſſet, ſi edita prius fuiſſent, & in hominum manus perueniſſent. Præterea quamuis in ſe ipſo agnoſcat aliquis tantum ineſſe ingenij ac iudicij, ut per ſe ſatis ſua ſcripta iudicare, & corrigere poſsit: adhibebit tamen, ſi poterit, docti alterius uiri iudicium: ſic enim fiet, ut omnia multo facilius perſpiciantur, & elimatiora ſint. Neque uerò admirabitur aliquis, ſi tanto ſtudio & labore poëticen egere diximus: eſt enim præclara quædam, & ampla facultas, qua neſcio, an ulla maior, laudabilior'ue ſit, quæ hominibus quamplurima attulit commoda. Primùm quidem poëtice ſua ui homines è ſyluis euocatos pellexit ad ciuilem uiuendi rationem: unde locus fabulæ datus, ut dicatur Orpheus doctiſsimus uates tygres, leones, omne'que ferarum genus ſuo concentu deliniuiſſe, & Amphion ſono lyræ ipſa ſaxa mouiſſe: quæ in unum per ſe congeſta, muro Thebanam ciuitatem cinxerunt: planè enim efferati homines, & qui nullis moribus exculti ſunt, & artibus, feris, & lapidibus, aut ſi quid etiam B durius his eſt, ſimiles dici poſſunt. Cum nondum iuriſprudentia in lucem ueniſſet, etiam hanc utilitatem mortalibus attulit poëtice. nam quidquid poſtea à iuriſconſultis ſapientiſsimè cautum fuit, id multo antè cauerant poëtæ, qui quomodo publica à priuatis eſſent ſecernenda, docebant, & ſacra uetabant profanis commiſceri: concubitus quoque uagos, & apertos hominibus, ob turpitudinem interdixerunt. Connubiorum fœdera, certas'que leges excogitarunt: qua ratione nouæ urbes eſſent ædificandæ, & coloniæ deducendæ, præmonſtrarunt. Ipſi quoque leges ligneis tabulis inciſas publicè populo legendas propoſuerunt: ex quibus omnibus rebus, quis non intelligit, quanta ſit poëticæ facultatis dignitas, & amplitudo? Sed & alia ex hac proueniunt commoda. nam ad fortitudinem multum confert Homerus ſuis uerſibus, dum prælia fortiſsimorum uirorum deſcribit, & alios audaces in periculis ſubeundis, alios imbelles, & timidos deſcribit: legentes multum incitat ad fortitudinem, & alacritatem: à timiditate uerò deterret. Poſt Homerum extitit Tyrtæus poëta, qui ubique ad arma, bellicámque laudem homines hortatur: ut ex pauculis his ipſius uerſibus poteſt cognoſci.

ἀλλ' ἡρακλῆος γὰρ ἀνικήτου γένος ἐστὲ,
θαρσεῖτ'· οὔπω ζεὺς αὐχένα λοξὸν ἔχει.
μηδ' ἀνδρῶν πληθὺν δειμαίνετε, μηδὲ φοβεῖσθε
ἰθὺς δ' ἐς προμάχους ἀσπίδ' ἀνὴρ ἐχέτω.

ἐχθρὰν

A ἐχθρὰν μὲν ψυχὴν θέμενος, θανάτου δὲ μελαίνας
κῆρας αὐγαῖσιν ἠλίοιο φίλας.
ἴστε γὰρ ὡς ἄρεος πολυδακρύου ἔργ᾽ ἀΐδηλα,
εὖ δ᾽ ὀργὴν ἐδάητ᾽ ἀργαλέου πολέμου.
καὶ μετὰ φευγόντων, διωκόντων τε γέγευσθε
ὦ νέοι, ἀμφοτέρων δ᾽ ἐς κόρον ἠλάσατε.

Quid uerò? Non'ne oracula, & ſortes uerſibus deſcribi conſueuerant, ut & hac in re poetæ præclaram ſuam operam ponerent? Non minor ea eſt poetarum laus, quòd ipſi primùm rectè uiuendi rationem hominibus propoſuerunt, & nullum hominum genus fuit, quod facilius regum, principum'que in amicitiam ſe inſinuaret. Poſſent quidem innumerabiles proferri poetæ, qui principibus chariſsimi fuerunt, ſed breuitatis cauſa prætermitto. Atque ut omnibus in rebus uim ſuam præ ſe ferret poetice, relaxandis quoque animis hominum operam ſuam præſtitit. nam ſeu reges ſeu priuati maximis aliquando periculis, & laboribus defatigati fuerint, non aliunde animos commodius, aut honeſtius recreare poſſunt, quàm audiendis poetarum carminibus, quæ præſertim ad lyram concinuntur. eo enim genere nihil ſuauius, nihil dulcius, ut ne quis forſitan putet, lyricam poeſin eſſe negligendam. Cum uerò tanta ac tam ampla ſit poeticæ facultatis dignitas, ac uis, quæſierunt multi, natura'ne magis, an arte conſtaret. Ego ut tantam litem breuiter dijudicem, ita ſentiendum eſſe exiſtimo, neque artem ſine ingenio, neque ingenium ſine arte multum poſſe. Alterum enim alterius adiumento eget: neque ſi fuerint diſiuncta, magnam habent uim: ſed præterquam quòd natura ſibi ſubſidium artis poſtulat, multa
B quoque opus eſt exercitatione. Curſores, qui agiles corpore, & celeres pedibus eſſe ſtudent, abſtinent à compotationibus & ingurgitationibus meri, omnem laſciuiam, uoluptatem'que corporis uitant, multa perferunt, multum diùque ſudant, multum algent ab ipſa pueritia, antequam habili ſint ad currendum corpore. Tibicines quoque, qui in Pythicis ſacris, ubi certamina fiunt in Apollinis honorem, antequam ſummam conſequantur laudem, uictóres'que exiſtant, multum prius ſe in eo genere exercent, magiſtrorum'que, à quibus artem canendi tibijs diſcunt, præceptiones diligenter ſeruant, & illorum minas, ac ferulas exhorreſcunt: noſtrates autem homines ſine ulla exercitatione ac ſtudio poeticæ artis, temere aggrediuntur ad ſcribenda poemata: ſatis'que magnam laudem ſe aſſequutos putant, ſi multa ſcripſerint, & uerſuum numero cæteros præcurrerint, quaſi ignauos eos credant, ac deſides, qui pauca ſcribunt: inſtar igitur eorum, qui in ſtadio currunt, alios præuertere conantur, ne extremo loco conſiſtere uideantur. Adde, quòd malunt turpiter profiteri id quod nunquam didicerunt, quàm aperte fateri, & ingenue, ſe id ignorare. Videmus quoque, non ſine riſu, ſi quis diues, qui multo abundet pecore, & auro, latóſque habeat fundos, uerſus ſcribit, conuocare illum undiq; ſuos aſſentatores, quibus erogata etiam mercede, ſuos recitat uerſus: accurrunt uerò illi ad lucrum ſtipendiarij auditores ſibi propoſitum ab opulento poeta, nõ ſecus ac plebecula ſolet ad præconem, qui merces ſub haſta uendit licitandi gratia. Sed non uideo, quàm hoc rectè fiat, tametſi neque miror: difficile eſt enim opulento uiro, ac beato, ueros amicos ab adulatoribus dignoſcere, cum præſertim multos habeat obæratos homines, & clientes multis de cauſis, ac ſummo

eius aliquo beneficio obſtrictos, qui omnib. illius dictis ac factis applaudunt. A
Quare monuerim eum, qui alijs ſuum poema dijudicandum committere uolu
erit, ut eos in numerum cenſorum non admittat, quos uiderit ſuo aliquo mu-
nere ſibi eſſe deuinctos. ſolet enim hoc hominum genus ſtatim exclamare, RE-
CTÈ, PVLCHRÈ, BENÈ. Nec ſatis habent uoces has cum acclamatione pro-
ferre, ſed inter loquendum etiam expalleſcunt, ac præ nimia lætitia lachrymam
effundunt, ſubſultant, geſticulantur, terram pede contundunt. Nec pluribus mo
dis præficæ mulieres, quæ in funeribus clarorum uirorum mercede conductæ
lugent ac plorant, conantur dolorem exprimere, atq; imitari uerum, quàm ij læ
titiam animi nimiam præ ſe ferre, dum amici recitantur poemata. ſed qui ſapit,
huiuſmodi uitabit homines, & uel ex his ipſis ſignis paulatim diſcet, uerum
laudatorem ab adulatore & deriſore internoſcere. Dicuntur reges in conuiuijs
ſæpe ingenia hominum uino explorare, antequam eos in ſuam recipiant amici-
tiam. Non minore ſtudio & diligentia conabitur is qui uerſus facit, cenſoresq;
ſuo adhibet poemati, fallaces ac fraudulentos homines dignoſcere, qui nihil un
quam ex animo loquuntur, ſed (ut Varro ait) uulpinantur, ut alios decipiant.
Quintilius uir doctiſsimus & optimus longè ſecus faciebat. Nam ſi poeta ali
quis ſuos ipſi recitaſſet uerſus, perhumaniter dicere ſolebat: Corrige quæſo, &
& hoc, & illud. quòd ſi negaret poeta ſe poſſe uerbum immutare, numerorum
lege aſtrictum, fruſtraq; ſe ſæpe id efficere conatum: ſtatim uir præſtantiſsimus
magna utens animi ſimplicitate illum monebat, ut integros deleret uerſus, &
alios ipſorum loco, qui magis eſſent tornati ac expoliti, reponeret. Quòd ſi ad-
huc pugnax in ſua fuiſſet ſententia, maluiſſetq; errata ſua defendere, quàm corri
gere, tacitus hominem dimittebat, ne uno quidem amplius prolato uerbo. quid
enim opus eſt inanem ſuſcipere laborem corrigendi eos qui ſibi plus nimio B
placent? ſed nimirum ſuæ temeritatis pœnas demum dant. nam in maximas in-
currunt reprehenſiones, & paſsim ab omnibus ridentur. ita fit, ut ſua poema-
ta nemo præter ipſos aut probet, aut legat. Vir igitur bonus & prudens in cor-
rigendo poemate ſimillimus Quintilio erit: ſublataq; omni adulatione, repre-
hendet uerſus, qui fuerint nullo artificio effícti: dictiones nimis aſperas & ob-
ſoletas diligenter adnotabit, inornata & inculta uerba tollet, ſuperflua quæ fue
rint & nimis luxuriantia reſecabit, obſcura & parum lucida illuſtrare conabi-
tur: ambigua, quæ neſcias utro ſenſu ſint accipienda, tranſuerſo ſignabit
calamo. Demum in ſingulis adnotandis adeò erit diligens, ut olim ferunt
Ariſtarchum fuiſſe, qui miro quodam acumine caſtigabat ueterum ſcripta:
optimeq; ſubodorabatur, ſi quid alienum, aut furtiuum clàm irrepſiſſet inter
Homericos uerſus. Inprimis uero nihil dicet aget'ue in gratiam amici. Nam ſi
cenſorem cæcutientem in iudicando amicitia reddiderit, magnum inde con-
ſequetur incommodum. Fiet utique poeta ille poſtea in ſcribendo negligens,
paulatimque ita peruerſe ſcribere aſſueſcet, ut poſtea nullis amicorum preci-
bus, nulla hortatione aut admonitione retrahi poſsit ad rectam ſcribendi ratio-
nem. Satius eſt igitur ab initio ſedulitate ſua in corrigendo, amicum qui charus
fuerit, offendere, quàm diſsimulatione aliqua negligentem reddere, ut poſtea
ab omnibus rideatur. ſolent enim homines ex ea re uſque adeo inflari, & inſo-
leſcere, ut morbus ueluti quidã planè exitialis eos occupet, aut inſania furor'ue
aliquis. Sicuti igitur ſcabie laborantes, aut morbo regio, aut phanatico furo-
re uexatos, nullus eſt qui propter morbi contagionem, & periculum impen-
dens non effugiat, cum interim à pueris paſsim exagitentur: ita malo poetæ,
qui iam ueſania creditur aliqua, aut alio quouis animi morbo impelli ad uer-
ſus faciendos nullus eſt qui faueat. ſed quid faueat, dixi? Nullus, qui non eultet,
quí

A quí non exagitet, quí non oderit. planè enim digniſsímus eſt, qui à nemine ſubleuetur, non ſecus ac auceps aliquis, quí dum nimis intentus eſt in ſpectandís auibus, quæ per aerem tranſuolant, in foueam incautus, quæ ante pedes erat, delabitur: & quamuis íllac prætereuntium opem imploret, adduci tamen homines nonpoſſunt, ut credant illum ſatis ſana eſſe mente, quí in foueam deciderit, & hiatum adeò apertum. Ambigunt enim homines, an ſe eò uolens propter inſaniam deiecerit, ſicuti de Empedocle poeta, & philoſopho ſcriptum legimus. Cum enim à mortalibus Deus exiſtimari uellet, quaſi è terra in cœlum ſubuolaſſet, & nullo in loco ipſius corpus amplius uiſeretur, ſicuti Deorum ſolet, qui immortales ſunt, neque in terris ſepulchra habent, in quibus humí putreſcant, in ardentis Aetnæ uaſtas crateras, unde ignis erũpebat magna ui, ſe ſpontè coniecit. Liceat igitur, liceat poetis perire, ſi uoluerint. nam qui inuitum ſeruat, planè idem facit ac ſi perimeret. Quòd ſi ſemel ſeruatus fuerit, nullam tamen ſeruatori ſuo gratiam habuerit, rurſusq́; conabitur ultro mortem oppetere. Non minore laborant inſania, neque mínus exitiali interitu ſe ipſos perimunt poetę, qui neglectis amícorum admonitionibus, uerſus ſcribunt, dignitatíque ſuæ & famæ peſsimè conſulunt. Sed quid facias? A' ſtudio ſcribendorum uerſuum deduci nulla poteſt ui, furere tantum illum cernere eſt hoc inſanię genere, quaſí in cineres paternos ímminxerit, aut aram inceſto aliquo ſcelere polluerit, aut nefarium aliquod ſcelus patrarit, propter quod à Dijs furore fuerit incitatus. Tantus uero furor eſt horum poetarum, ut quacunque per urbem incedant, dum ſuorum uerſuum recitatione homines inuitos detinent, & fermè enecant, ab omnibus fugiantur, ne, uelint nolint, emori cogantur audientes longas illas uerſuum recitationes. inijcit enim metum ijs qui ſemel experti ſunt periculum,
B & fugere cogit, non ſecus ac leo aliquis, uel urſus, inſigni ferocitate, cum effractis caueæ, qua incluſus erat, clathris, per urbem diſcurſat. Quòd ſi hominem aliquem poetæ ij nacti fuerint, aut inuitum detinuerint, occupatum tenent ſuis inſulſis narrationibus illepidorum uerſuum, miſereq́; diſcruciant: neque antè dimittunt, quàm illius aures exhauſerint, ipſíque met recitando defatigati fuerint, inſtar planè irudinis, quæ cum ſitibunda ſanguinis, cuti ſemel inhæſerit, eam non prius dimittit, quàm ſanguine fuerit expleta.

FRANCISCI

FRANCISCI ROBORTELLII VTINEN-SIS EXPLICATIO EORVM OMNIVM QVAE AD *Satyram pertinent.*

NVNC dicamus de fine, origine, materia, utilitate ſa- A
tyræ, & inſcriptione, quam ſecutus uidetur Hora-
tius. Ac primum de fine. Nam eo perſpecto, origo
qualis fuerit, et quando, facile cognoſcemus. Eum ha
bet finem ſatyra ſibi propoſitum, quem tota poeſis,
& reliquæ omnes ipſius partes, cum & ipſa pars ſit.
Is eſt, imitari: neque tamen quiduis, ſed actiones tan-
tùm humanas. In actionibus autem humanis quoniã
alia commiſerabilia, alia horribilia, alia ridicula
ſunt, & ſubturpicula, neceſſe eſt diuerſarum rerum eſſe imitationem. Sed de his
dicemus poſtea, cum de materia loquemur. Imitatio tribus modis fit, ῥυθμῷ, λό-
γῳ, ἁρμονίᾳ: aut tribus ſimul iunctis, aut ſingulis, & binis ſeparatim. Hæc uerò
omnia quomodo fiant, ſatis patet. nam declarauit copioſe Ariſtoteles in libro
Poet. Atq; ad Poeticen adeò imitatio pertinet, ut ipſius forma uerè dici debeat:
qua ſublata, ne ipſi quidem Poetice dici poteſt. Nam eorum poemata qui non
imitanẽ, nõ poemata, nõ imitationes, ſed narrationes potius quædã ſunt. Metrũ
enĩ nõ eſt, ꝙ quiſq; putet tantã in hac facultate uim habere, ut poetã ab hiſtorico
diſtinguat. nam præterq; ꝙ & oratores & hiſtorici ſuas quaſdã habent menſu-
ras, quibus orationẽ dimetiunẽ. Liuij quoq; & Saluſtij, Herodoti, & Thucydi
dis hiſtoria, carmine poteſt cõplecti, & tamen erit nihilominus hiſtoria. Id aũt,
quo maximè & uerè inter ſe differunt poeſis & hiſtoria, ſi quis quærat, facilè B
dixerim. Hiſtoria res exponit ut geſtæ fuerunt: Poeſis uerò, ut geri potuiſſe
uidenẽ. Quamuis & hiſtorico licet hoc aliquando efficere, nõ tñ in rebus geſtis
æquè ac in dictis. Nam res geſtæ immutari nõ debent, alioqui uera nõ eſſet nar-
ratio. Sed dicta ab hiſtorico quamuis lõgè diuerſo modo effingi ac narrari poſ-
ſunt. ꝙd in cõcionib. fecit Thucydides apud Grçcos, & alij omnes apud Lati-
nos, ut Liuius & reliqui. unde nõ immerito ob hanc causã Cicero lib. II. de Ora
tore hiſtoriam cõcludit oratorũ artificio. Quoniã uerò poeſis ita exponit res ut
geri potuiſſe uidenẽ, cõſiderat magis uniuerſale, ut quid cuiq; cõueniat facere,
ac dicere. Vnde exiſtit illud τὸ πρέπον, in quo omnia ornamenta ſunt poetarũ. Hi-
ſtoria autem particulare ſectatur ſemper, ut quid geſſerit Alcibiades, Themi-
ſtocles, Camillus, Fabius. Ex his uerò omnibus iam ſatis patet, finem poetices
facultatis eſſe, imitari actiones humanas. Satyram quoq;, cũ particula ſit poeti-
ces, & ipſum hunc habuiſſe finem olim propoſitum. quod paulo pòſt apertius
demõſtrabimus. Si imitaẽ ſatyra, ſicuti patet, imitaẽ & ipſa actiones humanas.
Atq; ex ijs nõ omnes, ſed aliquas tantũ, de quib. poſtea dicemus, cũ de materia
eius in qua uerſaẽ, loquamur: ſed & diuerſo modo imitaẽ, ac cęteræ imitatrices
poeſis. quod ut facilius intelligaẽ, ſciẽdũ eſt (ſicuti teſtaẽ Athenęus lib. XIIII.
ubi de ueterum ſaltationib. loquitur) τριττὴν aut eſſe σκηνικὴν, aut λυρικὴν. Lyricẽ,
quæ harmoniam, & rhythmum habebat, non autem ſermonem.

Ea tres continet ſpecies { πυῤῥίχην, γυμνοπαιδικὴν, ὑπορχηματικὴν }

Pyrrhicha ſaltatio fuit ad ſonũ facta, magna cũ corporis mobilitate, ab armatis
aliquãdo hominib. oſtẽtata, atq; ideo bellica. in ea ſe plurimũ exercebãt Cretẽ
ſes, ut teſtaẽ etiam Strabo. à Curetibus primùm inuẽta. Qui cum armorum ma
gno ſonitu cã ſaltarãt, ne uagientis Iouis uocẽ exaudiret uorax pater Saturnus.
Sicuti explicat Callimachus in ſuis hymnis. Vnde & ijdem Corybantes dicti.
γυμνοπαιδικὴ à pueris nudis fiebat, multa cum uenuſtate, et corporis decoro mo

tu, ac

A tu ac planè graui. ὑπορχηματικὴ ſaltatio erat ualde παιγνιώδης, & ridicula. Atq; hæc de lyrice & eius partibus. Scenicam uerò quæ & harmoniam & rhythmũ & ſermonẽ habebat, & in ſcena agebatur, unde etiam nomen accepit. Eius tres ſpecies ſunt, τραγικὴ, κωμικὴ, σατυρικὴ. Τραγικὴ, correſpondet gymnopædicæ. nam cum luctuoſas res imitetur, & magnas, habet etiam ipſa τὸ βαρὺ, καὶ σεμνόν. Comica correſpondet ὑπορχηματικῇ. nam & ipſa ſcatet iocis ac illuſionibus. Satyrica correſpondet Pyrrichæ. nam utraq; fiebat magna cum mobilitate. Satyricã uerò hanc recitationem & ſaltationem, crediderim ego omnium earũ quas expoſui antiquiſſimam eſſe, ac prius inuentam. Idipſum uerò teſtatur Ariſtoteles in lib. Poetices, cum ait, Fabulas paulatim ad iuſtam magnitudinẽ prouectas ab exiguis, & ideo excluſas fuiſſe ſatyras, quòd breuem quandam contineret imitationem & actionem. Vnde non ſatis probo, id quod aſſerit in ſuis Succiſiuis lectionib. Franciſcus Floridus meus. Ait enim à comœdia fluxiſſe ſatyrã, cum à ſatyra paulatim ſit deuentum ad comœdiam, ſicuti patet ex eo Ariſtotelis loco. Breuia quædam fuiſſe poemata ſatyras, & interponi conſueuiſſe in tragœdijs, demonſtrat Horatius quoq; in Poetice. Accedit huc, quod ſatis conſtat poeticam primùm exerceri ſolitam (ut idem affirmat) ex temporarijs metris & numeris: atque ut quiſque diuerſas res imitari cœpit, ita in multas partes diſtributam fuiſſe poeticen. Sed conuicij primùm fieri imitatio cœpit, quemadmodum & hymnis laudum. Nam ὑμνογραφίαν omnium antiquiſsimam eſſe credi poteſt. De laudibus ea agebat Deorum: ſed ὑμνογραφία uix quicquam in ſe imitationis habebat, præter eam quæ dithyrambice continebatur, metrum tantum. Vnde Homeri hymni Orphei, Callimachi, & reliquorum. Horatij aliquot apud nos, & Catulli. Poetæ enim hymnos conſcribebant, qui inter ſa-
B crificandum concinerentur, à choris puerorum, & puellarum. Sicuti teſtaẽ Horatius in Epiſtol. libro II. cum ait:

Diſceret unde preces, uatem ni muſa dediſſet,
Poſcit opem chorus, & præſentia numina ſentit,
Cœleſtes implorat aquas, docta prece blandus,
Auertit morbos, metuenda pericula pellit,
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.

Excepta igiẽ hymnographia, cõuitiotum poema primùm omniũ prodijt. Atq; cum multa conuitioſorũ poematũ ſpecies ſint, omniũ antiquiſsima eſt ſatyrica. Teſtaẽ hoc Ariſroteles in lib. Poetices, cũ ait: Senariũ ex octonario ſibi feciſſe fabulas metrum. nam hoc utebanẽ prius, cum Satyrica magis, & ſaltatoria eſſet poeſis. Conuicia primùm iambis agitare cœptũ. Vnde ἰαμβίζειν maledicere eſt apud Græcos, & conuitiari. Maledicendi uerò hanc conſuetudinẽ, ac licentiã antiquiſsimam fuiſſe inter ruſticos aſſerit Horatius quoq; in Epiſtola, cum ait:

Agricolæ priſci, fortes, paruóque beati,
Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto,
Corpus & ipſum animum ſpe finis dura ferentem,
Feſcenina per hunc inuenta licentia morem,
Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit.

Atque hæc ſanè origo fuit conuitioſi poematis, ruſtica ac uillica. poſt res, ut uenuſtius ageretur, ac maiore cum riſu atque imitatione, introductæ ſunt ſatyrorum perſonæ. Cauſam uerò huius exiſtimarim hanc fuiſſe. Satyros, Faunos, Silenos, Priapos, ſcimus ab antiquitate exiſtimatos mediam quandam naturam habere inter deos, & homines. Vnde teſtatur Nicephorus in Porphyrium, à Platonicis in definitione hominis additum, diſciplinæ capax. Quod hominũ uideẽ eſſe propriũ in primis: & ſeparat eorũ naturã à natura Satyrorũ, Faunorũ: & huiuſmodi deorũ. Hęc ita exiſtimarũt Platonici. Horum deorũ forma ſylue-

ſtris

ſtris erat, ac planè ridicula. unde ſcimus cuſtodem hortorum Priapum tam magnam ſegetem ueteribus poetis Latinis dediſſe iocorum, qui Priapeio continentur carmine. Sic enim eſt prorſus exiſtimandum, ut Romæ his temporibus uidemus ad Marforij ſtatuam multa affigi à multis obſcœna, ac maledica carmina. ita in hortis Mecœnatis olim factum à poetis diuerſis. Eſt apud Athenęum illud ita prolatū, πολὺ αἴσχιον σιληνῶν τῶν οἱ σατυρικοῖς. Item apud Xenophontem in Conuiuio, νὴ δί' ἢ πολὺ τῶν σιληνῶν τῶν οἱ σατυρικοῖς αἴχιστος ἂν εἴην. Hunc locum in Adagijs ſuis aduertit Eraſmus, ſed non uidetur intellexiſſe. Sic enim uertit, Si omnium Silenorum qui inter Satyros ſunt, turpiſsimus fuero. Nam οἱ σατυρικοῖς cum dixit Xenophon, intellexit actus ſatyricos. debebat igitur ſic uerti: Si omniū Silenorum, qui in actus ſatyricos à poetis introduci ſolent, fuero turpiſsimus. Nam Satyri & Sileni diuerſarū ſunt inter ſe formarum Dij, & omnes ſub diuerſis perſonis in ſatyricam ſcenam prodibant ſaltaturi, ſicut poſtea demonſtrabimus. cum de perſonis ſatyricis ex Polluce loquemur. Sed redeo ad rem. Sileni deformes erant, Dij agreſtes ac petulci. Idem legimus de Faunis. Horatius: Fauni nympharū fugientum amator. Satyri quoq; Capripedes Dij ſylueſtres, ac laſciui. Vnde apud Theocritum ille Satyriſcus uocať, quaſi petulcus, ac laſciuus. Quæſitū inter doctos de Satyris, an eſſent in rerum natura. Lucretius doctiſsimus poeta libro v. multis probat rationibus, Centauros, & ſimiles animantum formas fabuloſas eſſe.

Quoniam eorum (ut ille ait) diſcordia membra uidemus,
Quæ neque floreſcunt pariter, nec robora ſumunt
Corporibus, neque proficiunt ætate ſenecta,
Nec ſimili uenere ardeſcunt, nec moribus unis
Conueniunt, neque ſunt eadem iucunda per artus.

» Plinius tamen eos eſſe affirmat, & uideri in Indorum montibus (id eſt in regione Caradulorum) animal eſt perniciſsimum, quadrupes, tum etiam recte currens, humana effigie: & propter uelocitatem non niſi ægri, ac ſenio confecti Satyri capiuntur. Parum me moueret Plinius ad hoc credendum. nam dum ſuum librum ex ueterum lectione confecit, non tam ſedulus fuit in rebus dijudicandis, quàm adſcribendis, & aggregandis. ſed certius teſtimonium affert de Satyris Plutarchus in uita L. Syllæ. Ait enim apud Apolloniam olim, dum dormiret, captum Satyrum, & adductum ad L. Syllam. Qui cum conaretur elicere uocem, locutum quidem illum, ſed confuſe, & cum ſonitu hinnientis equi ſimili, & hirci balantis: ea autem fuiſſe figura, qua ſolent effingi à ſculptoribus & pictoribus. Ego ſanè in antiquis numiſmatis multos ſpectaui facie humana, & corpore uſque ad umbilicum, reliqua ex parte equo ſimiles, & caudam equinam habentes, pedes caprinos, caput corniger um, barbam & eam quidem exiguam, & modice prolixam è media, & inferiore mandibulæ parte propendentem, uultu planè petulco, ac laſciuienti. Huiuſcemodi igitur Deorum ſub perſonis & habitu ueteres ſatyrica agebant poemata cum ſaltatione, ſicuti ego opinor, duplici de cauſa. primùm, ut ab agreſti cultu talem recitationem ortum habuiſſe ſignificarent: deinde, quòd poema illud mordax, laſciuum, acridiculum ſub laſciua petulcorum Deorum perſona optimè, ac maximè conuenienter recitari poſſe uidebant. Nam, ut inquit Athenæus, τὰ σατυρικὰ ἐμφανίζουσι τὸ ἱλαρόν. L. uero Syllam ſcimus apud Romanos huiuſmodi ſatyricis iocis delectatum. Nam librum de ea re conſcripſit, & domi multos homines aluit φιλογέλωτας, φιλοσκώμμονας, παιγνιήμονας, uel ſi alio libet quopiā nomine appellare. Appellabať aūt ab antiquis ſatyrica ſaltatio σίκιννις, uel à Sicinno inuentore Barbaro, uel ut alij ſcripſerunt, Cretenſi. Nam Cretenſes ſaltatione plurimū delectabantur. Alij non à ſicinno dictam, ſed παρὰ τὸ σείεσθαι uel ἀπὸ κινήσεως ἣν οἱ σάτυροι ὀρχοῦνται

χοῦνται

A χοροῦνται ταχυτάτην οὖσαν, οὐ γὰρ ἔχει πάθος ἀεὶ δὲ ἡ ὄρχησις, διὸ οὐδὲ ἀναδύνει. Conſtabat autẽ olim ex choris ſaltatio, & recitatio ſatyrica, ſicuti & τραγικὰ antiquitus. Hæc ex Athenæo. Nũc dicamus de perſonis ſatyricis. Iulius Pollux lib. quarto ait: σατυρικὰ δὲ πρόσωπα· σάτυρος πολιός, σάτυρος γενειῶν, σάτυρος ἀγένειος, σιληνός, παπποσίληνος. id eſt, Satyrus caneſcens, Satyrus adultus & pubeſcens, Satyrus impubis: Silenus, Papposilenus. τὴν ἰδίαν erat θεωρίας εἶδος aliis. ſic ſeſe habebant ſatyricæ perſonæ. de hac re etiã ita meminit Dionyſius Halicarnaſſeus libro VII, hiſtor. Rom. his uerbis. οἱ δὲ σατυριστῶν ἐπόμπευον χοροὶ τὴν ἑλληνικὴν εἰδοφοροῦντες σίκιννιν· σκευαὶ δὲ αὐτοῖς ἦσαν, τοῖς μὲν εἰς σιληνοὺς εἰκασθεῖσι μαλλωτοὶ χιτῶνες, οὓς ἔνιοι χορταίους καλοῦσι, καὶ περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους, τοῖς δὲ εἰς σατύρους περιζώματα καὶ δοραὶ τράγων, καὶ ὀρθότριχες ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φόβαι. Comicæ aliquãdo perſonæ iis aſsimilabantur in antiqua comœdia, quos carpebãt, & aliquanto etiam γελοιότερον. Tanta erat apud ueteres maledicendi impunitas. Et quoniam neceſſe eſt maledicentiam ſatyricam aliquid habere, in quod ſuum illud atrum uirus effundat, habet & illa materiem ſibi ſubiectam, in qua uerſatur. Et quoniam ſub imitationem omnes cadunt actiones humanæ, ſub hanc quoque neceſſe eſt aliquos contineri. Imitatur ſatyra, at cũ ioco & riſu. Cõmiſerabilia non excitant riſum, ſed potius luctũ. & miſeros non ridemus, ſed cõmiſeramur. non igitur ſatyræ hæc ſunt, at tragœdię. Iidem horribilia, & quæ huiuſcemodi. nam terrorem incutiunt hæc, non riſum mouent. Ridicula igitur ad ſatyrã pertinent, & comœdiã. Nam ambæ ridicula tractant. at diuerſo modo, ſicuti patet. Ridemus autem ea quę in ſe turpitudinem habent, & uitij ſpeciem. nõ tamen uno modo turpia ſunt accipienda. nam alia riſu, alia odio digna ſunt. in irriſione contẽptus eſt potius, quàm odium. In odio nulla irriſio, ſed reprehenſio cum ſeueritate. utraque tra-
B ctat Satyricus poeta. nam in peruellendis & reprehendendis hominum uitijs uerſatur: eorum autem alia in ſe turpitudinem habẽt dignam odio, alia dignam riſu. Huiuſmodi igitur habet ſibi materiem ſubiectam ſatyra. Ridet enim & pervellit ambitioſos, auaros, ingratos, prodigos, periuros, rapaces, adulteros, adulatores, loquaces, ſtolidos, amatores, ineptos, irreligioſos, parricidas, deſides, inertes, paraſitos, et q̃ huiuſmodi ſunt. hinc Iuuenalis in ſatyra prima ſic ait.

« Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
« Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
« Si uacet, & placidi, rationem admittitis, edam:
« Cum tener uxorem ducat ſpado, Mæuia Thuſcum,
« Figat aprum, & nuda teneat uenabula mamma.
« Patritios omnes opibus cum prouocet unus. & quæ ſequuntur,
« Difficile eſt ſatyram non ſcribere. etiam Perſius,
« Ah Romæ quis non? ah ſi fas dicere, ſed fas.
« Tunc cum ad caniciem, & noſtrum illud uiuere triſte
« Aſpexi, et facimus nucibus quęcunque relictis. Item in alijs locis, ut uidere eſt.

Horatius quoque multis in locis, ſicuti notum eſt. Homine autem qui in hoc poematis genere uerſetur opus eſt uerſuto, callido, ſagaci, acuto, diſerto. addo etiam bono, & probo. qui cum optimè aliorum uitia perſpiciat, ipſe tamen talem ineat uitæ rationem, quæ à nullo iure reprehendi poſsit. Celeritatem quoque ingenij magnam requirit hoc poematis genus, ac mentis alacritatem. Non enim niſi φιλογέλωτες & φιλοσκώμμονες homines recte in hoc uerſant̃ genere ſcribendi, qualem narrant ueteres Amaſin regem fuiſſe, & L. Syllam; quales Phæſtios narrat Athenæus fuiſſe, qui uſq; à pueritia ſeſe iocis ac ſcommatis effingendis ac proferendis uſque adeò aſſuefaciebant, ut cum eos aliquando ſuæ hilaritatis & naturæ pœnituiſſet, crederent' que eam ueluti peſtem ex ira deorum iniectam, ad oraculum Apollinis accederent, ſanari cupientes, & redigi ad ſe-

ueritatem, neq́ tamen id aſſequi potuerint; uſq́ adeò à teneris annis eorum animis huiuſmodi natura ingenita unà cum ætate creuerat. A Cõtingebat autem eos ob talem aſſuetudinem ſæpe εὐκαίρως iocari, & ἀποφθέγγεσθαι. Neq́ uero ab oratoribus quoq́ eſt aliena ratio hæc omnis & diſciplina iocandi, ac reprehendendi. Nam ſæpe in ijs dicacitates eſſe oportet ad refellendos aduerſarios. id tamen oratores faciunt πάρεργον ὄν. Poetæ uero ſatyrici id tanquã peculiare habẽt, & in eo toti ſunt. Maledicendi uero hanc licentiam non tantum ſibi poetæ ſumpſerunt, ſed etiam philoſophi: neq́ boni tantum, ſed plerunq́ etiam mali: neq́ uitia ſolum peruellendi gratia, et carpendi, ſed etiam, quod deteſtandum eſt maximè, cauſa uirtutis delendæ, ac extinguendæ gloriæ optimorum, ac inſignium uirorum. Id autem non niſi ab exulceratis animis eſt factum & ſubdolis. Socratem ſanctiſsimũ uirũ maledictis ſuis uiolare mercede conductus nõ dubitauit Ariſtophanes. Epicuri laus, qui ſummum bonũ ſemper in uoluptate poſuit, quę ex uirtute proficiſcitur, improbitate nõnullorum, ſicuti teſtaĩ Laertius, uſq́ adeo obſcurata fuit, ut omnes eum crediderint de nefanda & turpi uoluptate corporis locutum. Eo uitio etiam nõ parum laboraſſe creditur Aeſchines Socraticus. Nam & Critobulum Critonis filium, & Teleſantem, & Telaugem, & Hipponicũ Calliæ filiũ aſperrimis maledictis eſt inſectatus, quin auſus etiã omnes Ionicas fœminas appellare μοιχάδας, & κοβαλίας. Antiſthenes quoq́ philoſophus miſerè diſcidit Alcibiadem ſuis cõuitijs: neq́ Alcibiadẽ tantũ, ſed alio in libro qui πολιτικὸς inſcribebatur, omnes Athenienſium, qui unquam fuiſſent δημαγωγούς. Archelaus Gorgiam Rhetorem. quin & Platonem nonnulli auſi ſunt Ζηλωτὰ uocare. Non defuerunt alij qui diuerſam ab his ineuntes rationem, non obtrectandi ſtudio, ſed potius corrigendi corruptos mores maledicentia utebãtur, ꝓbitatis ac ſanctitatis pleniſsima. Qualis Socrates, qui improbos ea de cauſa in ſe irritauit. Quales Menippus, & Diogenes Cynici. Nam hic ideo ſe Canem appellari dicebat, B quòd hominum uitia morderet ac peruelleret. Qualis Democritus, qui ineptias, ſtultitiam, miſeriamq́ hominum ſemper ridere ſolitus erat. Qualis alter Heracletus ab eo longè diſsimilis, qui cum uideret homines à uirtute tranſuerſos agi, et alia omnia ſectari, eorum deflebat calamitatem.

Poetæ quoque tum comici, tum ſatyrici, alij quidem, uti opinor, quod eo uitio maledicendi laborarent: alij ut utilitati hominum conſulerent, & uitia corrigerent id genus ſtudiorum ſecuti ſunt. Magna certe comicorum pars, qui antiquã tractarunt comœdiam, in bonos & ſanctos uiros maledicta uibrarũt. Vnde nõ immerito Plato eos de ſua rep. uult eijci tanquam pernicioſiſsimos homines, qui ut ait Cic. uirtutis neruos omnes eliderent. Plutarchus uir prudẽtiſsimus in eo libello in quo cõfert Menandrũ cũ Ariſtophane, ꝙ meritò, Dij boni, ob hoc ipſum illum huic pręferendum putat. Quod ſi quis cauſam exquirat, cur poetæ hoc potiſsimum ſtudij genus quod eſt in maledicendo poſitum, ſecuti fuerint: probabilẽ ego mihi uideor eius rei poſſe rationẽ afferre. Poeta nullus eſt, ut præclare ait Cic. qui, ꝙ ſe quenq́ meliorem arbitretur. Neq́ ullum eſt hominum genus, quod ſibi magis placeat. Atq́ hæc, ſicuti puto, maxima ex parte cauſa eſt ipſorum maledicentiæ, & obtrectationis. qui enim ſe bonum cenſet, alios deteriores, maledicat alijs neceſſe eſt: & ſuum cum probet ſtudium, aliorum uiuendi rationem improbet. Adde, quòd qui dicendo & agendo multum ſe cõſequi poſſe uident, iniuriam perferre diutius (ut ſapienter eſt ab Ariſt. in Rhet. dictũ) non poſſunt, ſed quamprimum ulciſci cupiunt. Nam ſi inopes eſſent in dicendo, reconciliationem potius expeterent, quàm ultionem. Vnde eos in primis homines uidemus eſſe iniurijs & contumelijs expoſitos, qui neq́ opibus neq́ eloquentia, neq́ ulla alia re muniti ſatis ſeſe tueri poſſunt. Hinc minaces uideas eſſe poetas. Catullus:

At non

A At non effugies meos iambos. Horatius libro Serm. ſecundo, Satyra prima: «
Sed hic ſtylus haud petet ultrò «
Quenquam animantem,& me ueluti cuſtodiet enſis, «
Vagina tectus,quem cur diſtringere coner «
Tutus ab infeſtis latronibus ò pater,& rex «
Iuppiter,ut pereat poſitum rubigine telum. «
Nec quiſquam noceat cupido mihi pacis,at ille «
Qui me commorit (melius non tangere clamo) «
Flebit,& inſignis,tota cantabitur urbe. «

Hinc præclarè eſt à Platone dictum; Poetã ne tibi reddas infeſtum. nihil enim « aliud eſt, quàm cicadam ala tenere;cogi ad ſilentium nunquam poſſunt,& ideò procliuiores ad maledicendum ſunt,quod æternitatem ſui nominis habent animo comprehenſam: ſperantq́ ſua ſcripta ab omnibus lectum ac probatum iri. Vnde Horatius:

Exegi monimentum ære perennius, «
Quod non imber edax,non aquilo impotens. «

Quòd ſi quis opportunè ſatyrica hac utatur maledicentia , neq́ quempiam per iniuriã laceſſat, magnam neceſſe eſt ex ea re utilitatem capi.nam mores deprauati,& inueterati,qui facile,ut ait Cicero,exui non poſſunt,ſæpe ob aliorum obtrectationis metum immutanť in melius . attentiusq́ pro ſe quiſq́ uitat ea, quę ab alijs reprehendi in aliquo uidet, atq́ ſtudet ſeſe ad uirtutem conformare , paulatimq́ effingere . Ea ratio impulit Plutarchum ut diceret,maximam ſæpe ab inimicis utilitatem capi, ac fortaſſe aliquando maiorem quàm ab amicis,qui ſæpe ad noſtra conniuent uitia : ſicq́ ea fouent, quaſi uirtutes eſſent. Adde quòd op-
B portuna maledicentia non patiť, ut ſeſe hominum animus ultra mortalitatem efferat,ſibiq́ plus iuſto placeat,quaſi ab omni parte integer,ac bene cultus. Argumento nobis eſſe huius rei poteſt,quòd ueteres ne deos quidem ſuo Momo carere uoluerunt. Erať enim Momus,ut teſtať Heſiodus in Theogon. Deus Nocte matre,& Somno patre procreatus,huius Dei mos erat nihil agere,ſed aliorũ facta reprehendere, & oblimis oculis intueri, ac ſumma cum audacia carpere: μῶμος Grece uituperatio dicitur. de eo meminit Ariſtoteles in libro III. de Partibus animal . ait enim illum naturam accuſaſſe, quòd bobus cornua in capite, non in pectore collocaſſet. Momus cum iudex fuiſſet electus,ut teſtatur Lucianus in Dialogo περὶ τῶν αἱρέσεων inter opera à Minerua,Neptuno, & Vulcano « fabrefacta (nam illa domum,ille taurũ,hic hominem compoſuerat) in Vulcani opere,id eſt homine reprehendit,quod nõ feneſtratum effeciſſet pectus,innuens hominis fraudes multas eſſe ac difficiles perſpectu. In Venere reprehendit Momus nihil præter ſandalium nimium ſtrepens . Ad hunc alluſit Cicero ad Atticum libro quinto,Vt etiam Ligurino Momo ſatisfaciam . Hic erat ille Deus Momus,qui inter deos uerſari dictus eſt olim ab antiquis,uolentibus oſtendere adulatione nihil eſſe pernicioſius, reprehenſione opportuna nihil utilius.

Reliquum eſt ut agamus de inſcriptione, quam ſecutus eſt Horatius.nam non ſatyras,ſed ſermones inſcripſit. Acron Horatij nõ cõtemnendus interpres ideo ſatyras ab Horatio ſermonum nomine appellatas ait,quòd humili uſus ſit in illis ac remiſſo dicendi genere. Io . Britãnicus ſermones ideò appellatos,& Epiſtolas ab Horatio, quod hæc ad abſentes, illi ad præſentes. Meræ nugæ Franciſcus Floridus meus in libro ſuarum lectionum ſucciſiuarum tertio latis Britannicũ illuſit . Idem quoq́ Acronis ſententiam confirmare conatus eſt.eam ſequatur qui uolet.nam latis eſt proba. Ego tamen primum addubito an genuina ſit hæc ab Horatio appoſita inſcriptio, ſuſpicorq́ ab aliquo effictam, uel ex eo quod Horatius alibi ait:

 A

Nec ſermonés ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere geſtas: cum alibi ipſe Horatius uocet ſatyras:
Sunt quibus in Satyra uidear nimis acer, & ultra.

Vtcunque tamen ſit, in hoc enim magnopere non pugno. Eſto, quòd ſermones fuerint ab Horatio appellati: exquiramus igitur aliam etiam, ſi poſſumus, probabilem cauſam huius inſcriptionis. Sic autem opinor, imò planè affirmo. Vetus fuit mos ſatyras in ſcenam producere eo, quo ſuperius expoſitum eſt, modo, ut à choris, & perſonis ſatyrorum recitarentur. Eum morem ſublatum de medio crediderim poſt inuentã cõmœdiam: cum tamen adhuc poetę maledicentiã exercerent ſuam. Eiuſmodi mordax poema ſatyrarum nomine appellarunt, quod perſimile foret ſatyris antiquis. Horatio nomen id nõ placuit satis, quòd uideret iam non eo modo ſcribi à poetis, aut recitari ſatyras, ſed tantum mordacitatem in eo relictam poemate, formam uero recitandi ac ſaltandi ſublatam: ideò affirmarim ſermones, non ſatyras appellaſſe, quòd ita reprehendat, & peruellat corruptos hominum mores, quaſi ſecum loquens, & enarrans aliorum peccata. Hoc ego ita exiſtimo ſeſe habere. Alij hoc uiderint diligentius. Scriptores ſatyrarum apud Latinos connumerantur hi: Lucilius, Varro, Horatius, Iuuenalis, Perſius. De alijs nunc ſilebo. De Varrone tantum illud dicam, Politiſsimè, ſuſpicari nos poſſe, eum tale poema conſcripſiſſe, tum ex multiplici eius eruditione, tum ex nonnullis, quæ ſparſim citantur à Non. Marcello, ubi & inſcriptiones, quales fuerint ſatyrarum, tum Græcas tum Latinas facile perſpicias. dicta illa ex ſatyris Varronis bella ſunt, ac lepida. Habet quiddam ἰλλυ-
„ σινὸν, Prouincialis formoſula uxor. & illud „ Cum hic Rapo umbram quoque
„ ſpei deuoraſſet. & illud, „ Vulpinare modo, & concurſa qualibet. illud quo-
„ que, „ Propter phagones, ficedulam pinguem aut turdum niſi uolantem non
„ uideo. Itidem & hoc intereſt inter Epicurum & ganeones noſtros, quibus mo
„ dulus eſt uitæ culina. Itidem nunc emunt Troſſuli nardo nitidi uulgo, B
„ Talento Attico equum. Ex quibus facilè perſpicias, quàm lepidè carpſerit Varro ſuæ ætatis homines.

FRANCISCI ROBORTELLII VTINENSIS EORVM OMNIVM QVAE AD METHODVM ET ARTIFICIVM ſcribendi Epigrammatis ſpectant, explicatio.

EX ARISTOTELIS LIBRO DE POETICA, MAGNA *ex parte deſumpta.*

INTER tot poematum genera eſt & illud quod Epigrammata continet, de quorum artificio neceſſe eſt, ut pauca dicamus: conſideremus'que primùm ad quam poeſeos partem ſpectent. Deinde exponamus, qualis ſit ipſorum materies, quidque in ijs ſcribendis aut ſequendum, aut fugiendum. Poematum genera hæc ferme connumerantur à ueteribus: Tragœdia, Comœdia, Epopœia, Dithyrambica, Legum poeſis. Grandia ſunt hæc poemata, ſed breuia, Satyra, & quam appellauit Horatius Epiſtolam, & Statius Syluam. Horum omnium particulam quandam ualde exiguam exiſtimauerim eſſe Epigramma. nam ſicuti Comœdia, aut Tragœdia, una particula eſt epopœiæ grandioris poematis (ducitur enim ex uno illius Epiſodio, ut ſatis patet, & apertè declarat Ariſtoteles in Poetice) ita quoque Epigrammata multa ducuntur ex una particula comœdiæ, aut tragœdiæ, adeò ut aliquis iure appellare poſsit ipſum epigramma particulam unius alicuius particulæ comœdiæ, tragœdiæ, & aliorum poëmatum. An uerò contineat imitationem, ſi quis quærat: reſpondeo, aliquando quidē in epigrammate imitationem ineſſe aliquam, aliquando uerò non eſſe, ſed . impliccm tantùm narrationem. Imitatio eſt in illo Epigrammate Catulli:

Acmen Septimius ſuos amores
B Tenens in gremio: Mea, inquit, Acme,
Ni te perditè amo, atque amare porrò
Omnes ſum aſsiduè paratus annos, &c.

In illo nulla eſt imitatio, „ Chommoda dicebat.

In illo ſimplex eſt imitatio, ſeu allocutio potius quædam:

Mellitos oculos tuos Iuuenci,
Si quis me ſinat uſque baſiare.

Origo quidem Epigrammatis qualis fuerit, ipſum nomen demonſtrat. nam inſcriptiones eo fiebant modo, aut in clypeis, aut in nauibus, aut in ſepulcris. Quale illud apud Pauſaniam:

Τοὺς θυρεοὺς ὁ μολοσσὸς Ἰτωνίδι δῶρον Ἀθάνᾳ
Πύῤῥος ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασεν γαλατᾶν.
Πάντα τὸν Ἀντιγόνου καθελὼν στρατὸν, οὐ μέγα θαῦμα,
Αἰχμηταὶ καὶ νῦν ὡς πάρος αἰακίδαι.

Quale illud Catulli:

Phaſelus ille, quem uidetis hoſpites: Quale illud Ennij:

Aſpicite ô ciues, ſenis Ennij imaginis formam.

Inſcriptiones autem hæ ferè non excedebant ad ſummum quaternos uerſus: Materies uerò qualis apta ſit ad epigrammata conficienda, conſiderandum: nam ſicuti materies comica, quæ ridicula continet, & humilia, non eſt apta ad tragœdiam, neque tragica ad comœdiam: ita quoque par eſt epigrammati ſuam quandam peculiarem aſsignare materiem. Materies epigrammatum multiplex eſt. nam cum ſit particula quędam exigua ſingulorum generum poetices facultatis, nunc huius, nunc illius, planè neceſſe eſt, ut qualis in ſingulis generibus fuerit materies, talis quoque ſit in epigrammate. Hinc fit, ut tam multa,

atque inter ſe ualde diuerſa cernantur epigrammate perbellè tractari. Atque ut A
huius ſententiæ noſtræ, quæ multis iure optimo noua uideri poſsit, probabi-
lem aliquam rationem afferamus, neceſſe eſt, ut ſingillatim ac diligenter, quo-
ad eius fieri poteſt, ita tamen ut ne longiores ſimus, hoc in omnibus, aut aliqui-
bus ſaltem generib. poematũ conſideremus. Quatenus partium tragœdiæ par
ticula eſt epigramma, primùm materie conuenit cum tragœdia: ab ea enim de-
ſumit, quod eſt ipſius propriũ. Tragœdiæ quidẽ propriũ eſt, tractare res ſerias,
quæ in ſe multũ doloris & commiſerationis habeant, neq; parũ admirationis, ſi
cuti copioſè explicat Ariſt. in Poet. Dolorem afferunt omnia atrocia, ut uerbe-
ra, uulnera, cædes. Cõmiſerationem afferunt eadem ipſa, ſi uiro immerenti ac-
cidant: aut ſi inter conſanguineos, utpote inter matrem & filiũ, uel inter fratres.
Admirabilia ſunt fortuita: ut, Argis ſtatua Mityi collapſa, cũ peremit qui Mi-
tyũ peremerat. Recipiũt enim hæc omnia pulcherrimas deſcriptiones. Multo
magis admiranda ſunt, quando præter opinionẽ fuerit aliud ex alio depẽdens:
quod cernere eſt in Oedipodis uita. Hæc omnia aptiſsima ſunt ad epigrãmata.
Hinc tam multa extant epigrãmata apud Græcos in Heroas, Eteoclem, Polyni
cen, Proteſilaũ, Hectorẽ, Achillẽ, Aiacẽ, Priamũ, & alios eiuſmodi. Apud La
tinos uerò tum antiquos tum recentiores, qui elegantiſsimè in hoc genere uer-
ſati ſunt, in Porciã Bruti coniugem, in Pompeiũ, in Cæſarem, in Catonem, Lu
cretiam, Verginiam, Scæuolam. Decreuerã hic apponere exempla aliquot, ſed
quia non nimis uidebatur neceſſarium, ne prolixior eſſem, prætermiſi. A' tra-
gœdia etiam uideri poſſunt deſumpta epigrammata, quæ de morte alicuius ſcri
buntur, & ſepulcralia appellari poſſunt. Quatenus uerò partium comœdiæ par
ticula quædam eſt epigramma, inde quoq; deſumit materiam, ſuamq; facit. Eſt
quidem (ut ait Ariſt. in lib. Poet.) imitatio deteriorum, neq; tamen in omni ui-
tiorum genere, quanquam ridiculum à turpi proficiſcitur. Ridiculum enim ali B
quo pacto peccatum eſt, & turpitudo ſine dolore. Hæc ille. In comœdia igitur
illa quæ uetus appellatur, profitebantur ueteres poetæ impunè ſe unumquemq;
ridere poſſe, ac nominatim reprehendere, adducereq; in ludibrium, & contem-
ptum, patefacto aliquo ipſius uitio. Hæc tota materies conuitioſa & ridicula eſt
etiam epigrammatum. nam in his poetæ aliena detegunt, ridentq; uitia, & erra-
ta cum lepôre, & feſtiuitate non pauca, adeò, ut aliquando ne nomina quidem ſi
leant perſonarum, aliquando tamen immutent: quod ſe feciſſe teſtatur Martia-
lis in una ex ſuis Epiſt. Leget per ſe unuſquiſq;: & me etiam tacente ac præter-
mittente exempla, animaduertet in Catullo, in Martiale, & aliјs qui epigram-
mata ſcripſerunt. In maledicendo uerò, & ridendo aliena peccata multo opus
eſt lepôre, & ſale. nam qui id parùm aptè faciunt, multi ſunt, ex recentioribus
præſertim, qui bibliothecas referſerunt ſuorum epigrammatum uolumini-
bus. Lepidè ridet Catullus Rufi maleolentiam ſub alis, & Gelliј oris fœti-
dum halitum: pulcherrimè illudit Quintiæ ſtaturam nimis longam, & Leſ-
biam ſuam laudat; ſalſiſsimè carpit Aufilenam, Cæſarem, Mamurram. Mar-
tialis quoque aptè multis in locis, ſed plerunque in iocis friget. Bellum eſt
illud Martialis libro ſexto, in Coracinum: lepidum illud in Cilicem furem:
in eodem libro ſalſum illud de Gellia. Frigere mihi uidetur idem libro pri-
mo, cum ſcribit ad Fidentium, & ad Poſthumum: non nimium lepôris habet,
quod ſcribitur ad Marſanum libro ſecundo. Friget quod in Taurum ſcribi-
tur libro eodem: & ad Gargilianum libro quinto, & in Candidum libro eo-
dem. Ac nè ſingula recenſeam, poterit quilibet per ſe hæc facillimè dijudicare,
qui ueterem illam Romanorum urbanitatem deguſtarit. Erat enim ferè Do-
mitiani Imperatoris temporibus abolita, quòd in Vrbem multa eſſet infuſa
peregrinitas. Prǽterquam quòd uetus comœdia in maledicendo multum o-

peræ

A peræ ponebat, laſciuis quoque uocibus ac petulcis erat referta, quæ ipſa con-
ſuetudo etiam ad epigrammata tranſijt; nam ſæpè uidere eſt ijs contineri res ob-
ſcœnas, ac laſciuiæ cuiuſdam planè mimicæ plenas. quod ipſum cognoſci po-
teſt apud Catullum, & Martialem adeò ſæpè, ut una hæc potiſsima uideatur eſ-
ſe epigrammatum materies, quæ planè eadem eſt cum comica. neque ulla in rę
epigramma differt à comœdia, præterquam forma, & ratione tractandarum re-
rum. illa enim fuſius, ac per collocutionem: hoc autem breuius, atque ſimplici
quadam narratione. Ac ſanè eadem uidetur eſſe ratio præceptionũ in epigram-
matis ſcribẽdis quæ à ueteribus, & à Cicerone, præſertim libro ſecundo de O-
tore de ſalibus oratorijs tradita fuit. Vno autẽ hoc excepto, quòd Cicerone mi-
micos iocos interdicit oratorib. in cęteris epigrammatũ ſcriptores oratoribus
pares ſunt. in eo etiam (nam mimica ipſos non dedecent) ſuperiores. quare non
inutile fuerit totã illam artem, quam conatus eſt Cicero de ſalibus oratorijs tra-
dere, Epigrammata uolẽtibus ſcribere in promptu habere. ſed cum facetiarum
duo ſint genera: alterum æquabiliter in omni ſermone fuſum: alterum peracu-
tum, & breue: illaq; à ueteribus ſuperior cauillatio, hæc altera dicacitas nomi-
netur: hanc ego exiſtimo nõ tantum propriam eſſe oratoris, ſed etiam eius qui
Epigrammata ſcribit. Facetiarum aliæ in uerbo, aliæ in re poſitæ ſunt: illarum
priorum locos ſeptem Cicero aſsignat: harum poſteriorum locos duos & ui-
ginti, quos ego hic omnès appoſuiſſem: ſed quia illinc facilè peti poſſunt, ſatis
putaui, ſi id ſubinnuerem huc ſpectare. Iam ſatis, opinor, demonſtratum eſt par
tim ex tragœdia, partim ex comœdia uetere duci epigrammata. quod ſi patet,
iam cætera multo facilius demonſtrabuntur. Comœdia quoque, quæ noua di-
cta fuit, huic generi magnam ſubminiſtrat materiem: quamuis enim mordax
B & dicax non ſit, habet tamen in ſe ſermonis feſtiuitatem, ſpem, metum, ſuſpicio
nem, leuitatem, grauitatem, animorum diſsimilitudinem, amorem, deſiderium,
diſsimulationem, ſubitam lętitiam, inſperatum incommodum, miſericordiam,
fortunæ commutationem, & alia innumerabilia, quæ aptè Epigrammate com-
prehendi poſſunt. Amatoria enim in primis uenatur is, qui Epigrammata ſcri-
pturus eſt: inueſtigatq;, quales ſint illius perturbationes omnes, quò hominem
impellant, quò retrahant, quid ſuadeant, à quo reuocent: ex qua inueſtigatione
magnam ſibi rerum ſyluam parat ad id poëmatis genus. Hęc facile animaduer
tet aliquis eſſe uerißima, ſi quæ à Catullo ex hoc affectionum genere deducta
& ſcripta ſunt, obſeruarit: ibi enim maximè excellit, ibi plurimũ nitoris habet,
& elegantiæ. ut in Epigrammate ad Iuuencium: O qui Floſculus es. & ad e-
undem: Mellitos oculos tuos Iuuenci. & ad Ipſithyllam: Amabo mea dul-
cis Ipſithylla. Itidem ad Iuuencium: Nemóne in tanto. & ad ſeipſum: Odi, &
amo. Itidem de Lesbia: ,, Lesbia mi dicit. & ad Iuuencium rurſus: Sur-
ripui tibi dum ludis. & ad ſeipſum: ,, Si qua recordanti. Martialis libro pri-
mo in Epigrammate ad Flaccum: Siquis forte mihi. Itidem ad Diadumenum,,
Baſia da nobis. & eodem libro de morte Eutychi: Flete nefas ueſtrũ. & in A-
frum libro nono: Dantem uina tuum. Itidem librorũ decimo ad Romã & Din
dimum: Vnctis falciferi. Ex Epopœia quoque aliquid ſumit Epigramma,
laudationes in primis inſignium uirorum, aut urbium, fluuiorum, portuum,
& fontium. quale eſt illud Catulli ad Ciceronem: Diſertiſsime Marce Tulli.
Et Martialis ad Domitianum ſæpè. Sed fabuloſa quoque non aliunde ſumun
tur, quàm ex Epopœia. nam neque comœdia, neque tragœdia recipit antiquas
illas fabulas de dijs, de inferis, de nymphis, et huiuſmodi rebus: prę ter ad modũ
pauca, quę in tragędijs eſt uidere, quia poëmata hęc cõfingunt ex neceſſario, aut
uerisimili, quod ſit è neceſſario ductũ: ſicut ſatis in Poëtice explicat Ariſtote-
les. Hinc igit fit, ut in epigramm. loqui uideas magna cũ uenuſtate deũ, aut deã

aliquam: Nymphas, Satyros, & huiuſmodi genus. Quin etiam aliquando præ- A
ter uerisimile illud, de quo loquimur ex Ariſtotelis ſententia, perlepidè a-
mnis, fons, arbor aliqua, urbs, oppidum, loqui inducuntur cum alijs, aut poëtæ
cum ipſis. Obſeruaui tamen ego Catullum in Epigrammatibus ſuis deos nun
quam facere loquentes, aut nymphas. Martialem quoque haud ſatis ſcio, ne-
que in memoria habeo id unquam feciſſe. Recentiores certè ſæpè id iam facti-
tarunt, ſicuti ſatis eſt notum. Quàm uerò id liceat, cæteri uiderint diligentius.
Ego ut non probem, non certè magnopere improbo, quia in Græcis epigram-
matis uideo uſitatum: inde'que tota ea conſuetudo manauit. Neque uerò eſt
quod quiſquam expectet hoc loco ut aliquot ex recentioribus nominem in hoc
genere poëmatis non ſatis magna cum laude uerſatos. Ego enim magis quid
rectum ſit conor præſcribere, quàm aut aliorum errata demonſtrare, aut corri-
gere. Eſt in Epigramm. Græcorum libro tertio, in inſcriptione XIIII. εἰς ἥρωας,
in Epigrãmate Aſclepiadæ tale argumentum, ut inducatur ſuper tumulo Aia-
cis ſedens uirtus, & ita loquens:

Ἁ δ' ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
  Αἴαντος τύμβῳ κειραμένα πλοκάμους.
Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, οὕνεκ' ἀχαιοῖς
  ἁ δολόφρων ἀπάτα κρέσσον ἐμοῦ κέκριται.

Videndum igitur erit diligenter, quid Romanorũ linguę uſus recipiat, quid'ue
reijciat, quod homini exercitato non erit admodum difficile. Inducit Martialis
libro primo colloquentes inter ſe leporẽ & leonẽ, quod eſt omnino fabuloſum
ac prœter uerisimile. Neque ideo mihi multum probatur. Catullus quoq; ianuã
loquẽtem facit, ſed ea fortaſſe potius elegia dici debet, quàm epigramma. quid-
que deceat in Elegia ſequi, aliàs cõmodius declarabimus. Narrat A. Gellius
certamen ortum inter quoſdam doctos uiros de ſuauitate Epigram. Græcorum
& Latinorũ. nam cum ſuauiora nonnulli Græca aſſererent, ſatis apertè eſt ab al- B
tero demonſtratum, multum quoq; ſuauitatis ineſſe in Latinis: atq; ita quidem
ſeſe res habet: ſed nõ ex ijſdem ſæpe rebus prouenit. Ideo res tota diligenter di-
iudicanda: nam multa habent Græci lepidiſsima, quæ alioqui apud Latinos i-
ta relata, ſalſa non ſunt. Appoſuiſſem hic exempla: ſed adnotaſſe ſatis fuerit id
quod eſt inuentu facile. Suauitas ex omnibus ijs rebus oritur, quæ in ſe ſuaui-
tatem aliquam habent ad ſenſus oblectandos: ut, riuuli fluentes, fontes, uiridi-
tas arborum, & ſegetum, oſcula, ſaltationes, & reliqua eiuſmodi: tanto'que ma-
iorem habent ſuauitatem, quanto expreſsius deſcribuntur, ac ferè ſenſibus ſub
ijciuntur. Suauem reddunt & lepidam orationem in epigrammatis allocutio-
nes ad ſeipſum conuerſæ. ut in illo Catulli: Deſinas ineptire miſer Catulle. Seu
apoſtrophe in medio epigrammate aut in extremo poſita ad aliquem uel deum,
uel hominem. Cuius rei exempla multa apud Catullum, & alios. Suauem quo-
que reddunt ſermonem in Epigrammatis allocutiones cum ſyluis, cum fonti-
bus, cum inſulis, & rebus inanimatis. ut in illo Horatij:

O' fons Blanduſiæ.

Itidem apud Catullum ad Coloniam, & apud eundem ad Sirmionem; nam Ca
tullus etiam ſuos alloquitur hendecaſyllabos. Venuſtum illud eſt, quod aliqua
fuerit tinctum antiquitate, & eruditione, non ita paſsim cognita. ut in illo Catul
li: ,, Miniſter uetuli. & apud eundem, cum ait:

Quem attractis pedibus patente porta:
Percurrent raphani, mugiles'que.

Innuit enĩ ῥαφανίδωσιν, de qua multa apud Græcos. Occulta etiam ſignificatio,
quę ſubeſt uerbis proximè id ſignificantibus, multum in ſe leporis habet: ut in
illo Catulli de Gellio:

Si tria

A Si tria amatorum:

Delectat quoque mirum in modum, quod acutè fuerit dictum, quale illud Græcum de cæco & claudo, quod uertit Auſonius: & illud Catulli de Gallo. In eodem genere ponenda ſunt ea quæ ſunt aptè concluſa, & paria paribus habent reddita. Itidem ea quæ redundarint aliqua animi affectione, ut in ijs exprimatur aut dolor, aut mœror, aut pietas, aut commiſeratio. Aptè texuntur epigrammate res geſtæ præclari alicuius uiri: ſed illud in primis requiritur, ut in fine epigrammatis apponatur aliqua ἐξέγερσις argutulè prolata, ut in illo Martialis de Porcia:

I nunc, & ferrum turba moleſta nega.

Itidem apud eundem libro primo de Scæuola & Porſenna. Huiuſce autem generis epigrammatum maxima eſt apud antiquos pars, ut facilè poteſt ab omnibus obſeruari. Verba uerò ipſa, quæ in epigrammate ponuntur, in primis ſplendorem quendam, & proprietatam requirunt: ſic enim res multum illuſtratur. Tranſlata quoque adhibenda, ſed molliuſcula, & apta, neq; grandia: ut in illo Catulli ad Iuuencium: Surripui tibi, dum ludis. Itidem apud eundem. Iam uer egelidos refert tepores. Ac ne ſingula per ſequar: Verba debent eſſe aperta, lucida, expreſſa, rotunda, aptè ficta, non popularia, non plebeia, non ſordida, non dura, non obſoleta, non aſpera. In uerbis lepôrem habet apud Grecos paronomaſia etiam frequens, ut in illo:

αἱ κόρεις ἄχει κόρου κορίσουσι τὸ μὲν, ἀλλ' ἐκορέσθην
ἄχρι κόρου κ' αὐτὸς τοὺς κόρεις ἐκπόρευσαι.

Apud Latinos parcius poſita in duabus, aut ad ſummum tribus dictionibus laudabitur. Neque etiam magnopere requiro illas ἀκροστιχίδας, in quibus multi noſtræ ætatis homines laborarunt. ἀκροστιχίδα autem uoco cum ex ordine primarum literarum, aut ſyllabarum uniuſcuiuſque uerſus, colligitur dictio aliqua: aut ſententia aliquid ſignificans: qualis eſt in camine Sibyllæ, quod circumfer-

B tur apud Græcos. Nolim etiam admodum miſceri Græca uerba, etſi Catullus ſemel μνημόσυνον dixit. nam Martialis Græcũ etiam uerſum miſcet. Id uerò, me iudice, uitandum eſt. Cauendum autem in primis, ne res uerbis ſeruiant: ſed uidendum, ut res uerba ſequantur: in quo peccare plurimi uidentur. Multò uerò diligentius uidendum, ne ullum ocioſum, aut ſuperuacaneum ponatur uerbũ ad numerum explendum. Id enim mali poetæ uitium eſt, quo tamen multi laborant noſtra ętate. Hæc habui quæ de artificio epigrammatis μεθοδικῶς quoad eius fieri potuit dicerem: Reliqua attentius ſibi quilibet parare poterit ex lectione ueterum poetarum & exercitatione ſcribendi.

FRAN-

FRANCISCI ROBORTELLII VTINENSIS EXPLICATIO EORVM OMNIVM QVAE AD *Comœdiæ artificium pertinent.* A

FINEM HABET ſibi propoſitum comœdia eum, quem & alia omnia poematum genera, imitari mores, & actiones hominum. Et quoniam omnis imitatio poetica tribus cõficitur, Sermone, Rhythmo & Harmonia: tria hæc in comœdia adhiberi conſueuerant: ſed ſeorſum in ſingulis partibus, neque ſimul, ut in nõnullis alijs, quod tamen commune habet cum tragœdia, ut in libro Poëtice declarat Ariſtoteles: differt etiam comœdia ab alijs materie rerũ ſubiectarum, quas tractat: nã imitatur actiones hominũ humiliores, & uiliores: & ideo differt à tragœdia, quæ præſtantiores imitatur, ut idem exponit Ariſtoteles. Tertia differentia, quę inter poëmata conſtituitur, ſumitur à modo diuerſo imitandi. Comœdia imitatur homines, quaſi negociantes, & agentes, quamuis & hoc cõmune illi ſit cum tragœdia: unde factum eſt, ut tàm comœdiæ, quàm tragœdiæ, δράματα id eſt actus à ueteribus dicantur, ἀπὸ τοῦ δρᾶν quod eſt agere ſeu negociari. Hinc Ariſtoteles in Poëtice, quamuis obſcurè, explicat tamen ortam olim contentionem inter Athenienſes, & Megarenſes, qui in Doride habitabant, de aſciſcenda ſibi laude inuentæ primùm comœdiæ. Aſſerebant Megarenſes tàm ij qui in Doride erant, quàm qui in Sicilia, (nam Dorienſes illi ex Sicilia profecti fuerant) apud ſe inuentam comœdiam, eo tempore, quo in illorum urbibus adminiſtratio popularis florebat: atque hac ratione nitebantur: quòd Epicharmus prior fuiſſet Chionide & Magnete, quos Athenienſes antiquiſsimi apud ſe iactabant fuiſſe comœdiæ authores. Secunda ratio deducta eſt à proprietate & uſu dictionis. nam Athenienſes δήμους uicos uocabant: Megarenſes uerò κώμους, quæ dictio comœdiæ nomen dedit: quoniam in uicis primùm, & pagis agi cœpit. noctu enim quidam diſcurſantes per uicos & pagos conuitia ioculariter proferebant in eos, à quibus iniuriam acceperant: ex qua re hoc capiebatur commodi, quòd multũ cohibebatur improborũ inſolentia, ac petulantia. Ideò permiſſum, ut in theatro recitarentur ea carmina conuitioſa: unde paulatim orta comœdia. Varro quidem hac eàdem uia inuentam narrat: itidem & Donatus: ſed uterque apud Athenienſes, quod non uidetur probare Ariſtoteles. Tertia ratio huiuſmodi eſt. Athenięſes τὸ ποιεῖν dicunt πράττειν, Megarẽſes uero δρᾶν. & quoniã ἀπὸ τοῦ δρᾶν dicta ſunt δράματα, ſimilius uero eſt apud Megarenſes prius inuentam comœdiam. Duabus uero de cauſis inuenta uidetur, & amplificata comœdia: primum, quia homines apti ſunt ad imitationem, & id inſitum habent à natura, cum adhuc pueri ſunt: deinde quia unuſquiſque imitatione gaudet. Cum igitur & eſſent qui imitari aptè poſſent, & qui ea quæ imitatione exprimebantur, libenter ſpectarent, factum eſt ut in magno eſſet honore tale poematis genus. Erat quidem ab initio rudis, perpuſilla, nec ſatis redundans comœdia: ſed paulatim aucta fuit: cum in eam, non ſecus ac riuuli ſolent in amnem, influxiſſet phallica poëſis: (ſicuti in Poëtice declarat Ariſtoteles) propter affinitatẽ quandã, & ſimilitudinem rerũ: quę aũt, qualiſq; ſit phallica poëſis, ibi eſt à me copioſè declaratũ. Ambigere tamen uidetᷣ Ariſtoteles, an comœdia adhuc ſua ætate eſſet abſoluta, nec'ne: puto, ꝙ non ſatis probaret eam comœdiæ formã, quæ tunc erat in uſu, ueterem à nobis dictã, quia erat cõuicijs referta, et multa imitando agebat, præter ſimile uero, quod inprimis ſe- B

qui poe-

A qui poëtam oportet. Teſtatur Ariſtoteles ibidem, nõ ſatis ſibi eſſe perſpectum quomodo aucta fuerit comœdia: affertq́ rationem hanc, quòd eiuſmodi poëſis diu latuit neglecta, quia pauci admodum erant ipſius ſtudioſi propter conuicio rum aſperitatem. Et lege cautum erat, nequis in theatrum comicarum rerum imi tationem proferret: poſtq́ multos annos uix aliquando ab ipſo magiſtratu non nullis cõceſſum, ut comœdiam recitarent. Illud tamen aſſerit notum eſſe, Phor mum & Epicharmũ primos in Sicilia fabulam finxiſſe comicam. Apud Athe nienſes uerò Cratetem, qui iambica poëſi omiſſa, in qua antè uerſatus fuerat, a-nimum appuliſſe fertur ad ſcribendam comœdiam: quis autem prologos inue-nerit, aut chorum, aut multitudinẽ hiſtrionũ in comœdia, prorſus ignorari. Pro logum uerò ſciendum eſt aliter ab Ariſtotele ſumi, quàm à Latinis. nam in pro logo, quæ prima pars eſt fabulæ, Epiſodium aliquod collocatur fabulæ augen-dæ & ornandę cauſa: eſſet enim alioqui breuis, & perpuſilla. Quod ſi quis quę rat, utrum prius comœdia inuenta fuerit, an tragœdia: Donatus Terentij inter-pres prius tragœdiam extitiſſe ait: affertq́ rationem hanc, quod à ferino cultu, et ſyluestribus moribus paulatim deuentum eſt ad manſuetam & ciuilem uiuen-di rationem, atque hilaritatem. Ariſtoteles uero in Poëtice diligentius rem to-tam perquirens, ex natura ipſa eodem tempore utranq́ extitiſſe uidetur innuere: ait enim homines, cũ alij eſſent σεμνότεροι, id eſt grauiores, & ſeueriores: alij εὐτε-λέστεροι, id eſt leues, & iocoſi: illos quidẽ grauia ſcripſiſſe, hos autem leuia, & io coſa: atq́ ita enatum duplex poëmatis genus: alterum quidem ſeuerum, alterum uerò iocoſum: remq́ ita ſeſe habere, Homeri probat exemplo, in quo utranq́ na turam licet perſpicere, & leuem, & grauem. namquatenus ſeuero fuit ingenio, & graui, Iliadem ſcripſit, & Odyſſeam: quatenus autem leui, & ioculari, Mar-giten. At ex priore quidem genere enata tragœdia, ex altero autem comœdia, redactis narrationibus ad dramaticas imitationes. nam ipſe Homerus primus dramaticè ſcripſit. Quum igitur Homerus res iocoſas dramaticè ſcripſerit, nor mam uidetur primus tradidiſſe comœdiæ: paulatim uerò ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμά-

B των extitit uetus comœdia dicta, qualẽ Ariſtophanes ſcripſit: in qua multa fabu loſa miſcebantur, quod non eſt in noua poſtea factum. nam Deorum perſonæ in ea ſæpè uſurpantur, ut apud Plautum in Amphitryone: noua comœdia magis ac-ceſsit ad imitationem morum, qui quotidie in communi hominũ conuictu cer-nuntur. Ideo Ariſtoteles, cum nondum, opinor, eius ætate extitiſſet noua comœ dia, in poëtice innuit, quod nos in noſtris explicationibus oſtendimus, nonui-dem ſibi adhuc ad ſummũ perueniſſe decoris, ſicut poſtea peruenit. Plutarchus quoq́ in eo libello, in quo Menandrum cum Ariſtophane confert, ſatis multa potuit, ex quibus cognoſcas, ueterem non ſatis probari: nouam multò eſſe lau-datiorem: cuius extitit author Menander, quem eſt in primis noſter Terentius imitatus. Verba Plutarchi ego hic nonnulla apponã, ut res facilius intelligatur. Ἀριστοφάνης μὲν οὖν, οὔτε τοῖς πολλοῖς ἀρεστὸς, οὔτε τοῖς φρονίμοις ἀνεκτὸς, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἑταίρας τῆς ποιήσεως παρηκμακυίας, εἶτα μιμουμένης γαμετὴν, οὔτε οἱ πολλοὶ τὴν αὐθάδειαν ὑπομένουσιν, οἵ τε σεμνοὶ βδελύττονται τὸ ἀκόλαστον, καὶ κακόηθες. ὁ δὲ Μένανδρος μετὰ χαρίτων μάλιστα ἑαυτὸν αὐτάρκη παρέσχηκεν, ἐν θεάτροις, ἐν διατριβαῖς, ἐν συμποσίοις ἀνάγνωσμα, καὶ μάθη-μα, καὶ ἀγώνισμα κοινότατον, ὧν ἡ Ἑλλὰς ἐνήνοχε καλῶν παρέχων τὴν ποίησιν, δεικνὺς ὅτι δὴ, καὶ ὁποῖον ἦν ἄρα δεξιότης λόγου ἐπιὼν ἁπανταχόσε μετὰ πειθοῦς ἀφύκτου, καὶ χειρούμενος ἅπασαν ἀκοὴν φωνῆς ἑλληνικῆς. In uetere comœdia multũ inerat dicacitatis, & maledicen-tiæ, adeò, ut ne nominib. quidẽ parcerent. Hoc apud Ariſtophanẽ ubiq́ obſer-uari poteſt, in Nebulis preſertim: ubi ridet Socrates uir ille optimus ac ſanctiſ-ſimus. de hac dicacitate præclarè Horatius libro ſecundo Epiſtolarum in Epi-ſtola ad Auguſtũ. Fuit uerò neceſſe totum hoc maledicentiæ genus lege coër-cere: atque ita ad ſatyras translatũ fuit, quales Horatius ſcripſit, & ante eum Var ro, & Lu-

ro, & Lucilius: poſtea Iuuenalis, & Perſius. nam olim ſatyra non erat eiuſmo- A
di, ſicuti copioſe docuimus in diſputatione, quã ſcripſimus de Satyra. Sed qui
plura ſcire uolet de comœdia uetere & noua, is legat ea quæ ſcripta reliquit Pla
tonius Ariſtophanis interpres. Fuit apud ueteres quædam comœdia dicta MI-
MVS à nimia imitatione. Ea res continebat obſcœnas, quas hiſtriones ipſo etiã
geſtu exprimere conabant. Ideo Cicero libro de Oratore ſecundo monet, Mi-
micos ſales oratori eſſe uitandos propter obſcœnitatem: qui talem comœdiam
ſcribebant, Mimographi olim dicti. Mimorum uero comœdiarũ plura recen-
ſentur genera. nam alij Hilarœdi, alij Magœdi, alij Sicyonij, alij Phallophori:
ſunt hæ à Latinis Planipedes uocatæ, quod ſine ſocco agerent. Pantomimum
ex hoc genere refert Lucianus in libro de Saltatione: & Saltatorem, qui manib.
ac pedibus aptè motis, omnia exprimebat: quam ſaltandi rationem χειρονομίαν ſci
mus uocatam: de ea Quintilianus libro ſecundo. Comœdiarum autem genera
totidem fermè connumerantur apud Romanos, Stataria, Motoria, Mixta, To-
gata, Palliata, Tabernaria. Stataria, qualis eſt Andria. nam quietiore agitur mo
do: Motoria turbulentior eſt, qualis Eunuchus: Mixta ex utroque, qualis A-
delphi. Prætextatæ à prætexta imperatoria dictæ, quibus negocia imperato-
rum agebantur, ſeu publica, ſeu priuata: prætextati enim erant etiam imperato-
res, & magiſtratus. Hinc Cicero libro quinto Epiſtolarum ad Atticum Epi-
ſtola prima. ,, Magnus eo die prætextatus fui. Reliquæ etiam ſimili ratione
uocatæ à rebus quas complectebantur. Erant etiam Attellanæ ab Attella oppi
do dictæ. Iocolæ: de quibus uide Donatum Ter. interpretem. Partes uerò co-
mœdiæ, aliæ ſunt, quæ ad eſſentiam reſpiciunt, & eſſentiales dici poſſunt: a-
liæ, quæ reſpiciunt ad quantitatem: & partes magnitudinem conſtituentes uo-
cari poſſunt: ac primùm de eſſentialibus dicamus. Eæ numero ſunt quinque,
ſeu, ut alij, ſex: Fabula, Mores, Sententia, Dictio, Apparatus, Melodia. Has
totidem eſſe, ita probat Ariſtoteles in Poëtica: Non poteſt recitari comœdia
ulla, ſi non adhibeatur Melodia (quia ita obtinuit uſus) & apparatus, ut res in
ſcena, tanquam in urbe, aut oppido aliquo geri uideatur. Ergo neceſſariæ ſunt B
hæ partes, Melodia, Apparatus: multò uerò magis neceſſariæ aliæ, quia ſine
ijs ne ſcribi quidem poteſt comœdia. Nam ſcripturo comœdiam prius neceſ-
ſe eſt excogitare rem quæ ſcribenda eſt. Ea continetur fabula. ſed rurſus opor-
tet fabulam, quia imitatur, eſſe moratam, & exprimere exactè diuerſorum ho-
minum mores: & ideò neceſſaria altera pars, MORES. nam non omnis o-
tio Morata: qualis eſt Mathematicorum, Medicorum, Phyſiologorum, Dia-
lecticorum. Verum quia neceſſe eſt animi ſenſa exprimi per orationem, ideo ne
ceſſe alteram addere partem, quæ eſt SENtentia. Sed quia ſententia uerbis con-
ſtat, ideo neceſſario additur etiam alia, quę eſt DICTIO. Ad hæc omnia reſpiciat
neceſſe eſt qui comœdiã ſripturus eſt aptè. ſed dicamus de ijs ſingillatim. Fa-
bulam comicam oportet complecti res tenues ac uiles: hac enim ratione differt
à tragœdia: itidem ſimplicem, atque unam tantum actionem imitari, nõ plures,
quæ confici poſsit intra unius Solis periodum, ut doctiſsimè monet Ariſtote-
les in Poëtice, ubi de tragica loquitur fabula. Periodum autem unius Solis, pu-
tarim ego referri debere non ad diem naturalem uulgò à Mathematicis uoca-
tum, ſed ad artificialem. ſicuti copioſus à me dictum eſt in explicationibus li-
belli de Poëtica. Debet fabula habere magnitudinem, & ordinem. Magnitu-
do facit, ut ab extemporaneis differat quibuſdam, & breuibus poëmatibus. Or
do facit, ut omnes partes inter ſe congruant: neque enim temere debet ubilibet
terminari fabula, aut undelibet initium ſumere. Præfiniendæ autem magni-
tudinis in fabula illa certiſsima norma eſt, ut tantum excreſcat in unius actionis
tractatione, quantum par ſit: hoc eſt, donec appareat eſſe uenuſtior: atque ut ſum

matim

A matim dicam, ea iuſta magnitudo fabulæ comicæ eſt, in qua apertè fieri muta-
tionem, & inclinationem turbationũ & rixarum neceſſe eſt. Partes uerò omnes
fabulæ inter ſeſe ita iunctas eſſe oportet, ut nulla ſubtrahi, aut transferri poſsit,
quin tota fabula ruat, & diſſoluatur. In fabula porrò comica omnia nomina con
finguntur perſonarum, quod in tragœdia non fit: quia hæc argumenta tractat re
rum cõmiſerabilium, quæ contigerunt certis quibuſdam hominibus, quorum
nomina neceſſe eſt proferre. Comœdia autem confingit ex ueriſimili, & ideo e-
tiam nomina comminiſcitur: ſicut præclare docet Ariſtoteles in libro de Poë-
tice. Fabulam minime oportet eſſe epiſodicã, eſt enim uitioſa. Epiſodicam uo-
co eam, in qua præter actionem illam quæ propoſita eſt ab initio, multa inſerun-
tur: quod olim ab imperitis fiebat poëtis in certaminibus, ut longior appareret
fabula, & magis oblectaret. Quoniam uerò in comœdia non tantum imitatio
eſt rerum uilium, ac tenuium, cuiuſmodi ſunt in actionibus hominum priuatis,
ſed etiam turbulentarum, hoc enim etiam adſit oportet, quod eſt ſumptum à na-
tura, & conſuetudine humanarum actionum, quæ ſemper aliquid in ſe perturba
tionis ac difficultatis habent: neceſſe eſt intermiſceri ea, quæ ſunt præter ſpem,
& expectationem noſtram, euenta quædam fortuita, quæ inſperatã lætitiam af-
ferant, aut dolorem, aut admirationem. Duplex igitur dicimus fabularum comi
carum eſſe genus: aliæ enim ſimplices ſunt, aliæ implexæ, quales etiam ipſæ
ſunt actiones quas imitantur: eæ uerò ſimplices ſunt, quæ nihil habent inſpera-
tum, & quæ nullam continent agnitionem. Implexę autem, quæ aut alterum ho
rum, aut utrunque continent. Agnitio eſt, cum ex ignoratione in notitiam rei a-
licuius perducimur: ex qua aut lætitia oritur, aut dolor: ſed ferè ſemper lætitia:
B nam agnitiones in comœdiæ extrema parte rectè collocantur, ubi turbatio rerũ
ſedari incipit: cuiuſmodi exemplũ ex Andria Terentij ſumi poteſt, & alijs mul
tis, in quibus eſt agnitio. Agnitionis quinq; genera ſunt. Primum eſt ex ſignis,
quorum alia ſunt ingenita, alia aduentitia: quę rurſus in duas diducunturpartes.
nã aut in corpore ſunt, ut cicatrices, nęui: aut extrinſecus, ut monilia. Horũ ſigno
rum alia pręſtãtiora ſint, alia deteriora: et alia artificialia, alia uerò inartificialia.
Artificialia ſunt q̃ ab ipſo poëta excogitañ. Inartificialia, q̃ per ſe inſunt reb. &
ſuppetũt ex ipſa fabula. Ingenita ſigna uocamus, q̃ attribui ſolẽt ipſis habitib.
perſonarũ: ut claua Herculi, & leonis pellis. Secundũ genus agnitionis fit per
memoriam, cum aliquid ſpectantes alterius ſimilis nobis ſubit recordatio, &
ex ſimili ſimile agnoſcimus. Tertiũ genus agnitionis fit ex neceſſaria ratiocina
tione: ut cum alicui unum tantum in ciuitate ſimilem eſſe ſcimus, hunc eſſe ſimi
lem uidemus, hunc igitur illum eſſe colligimus. Alia uero agnitio, quæ quarta
eſt, fit per parologiſmum, atq; ſanè hæc fallax eſt ex principio nõ uero ducta, ſi-
cuti paralogiſmus dialecticorum. Quintum genus agnitionis eſt, quod naſci-
tur ex uerisimilibus coniecturis attentius conſideratis, & inter ſeſe collatis. At
que hæc de agnitione à nobis breuiter dicta ſint. Copioſius eñ in lib. de Poët.
apud Ariſtotelem diximus. Neq; uero temere progrediendum eſt ad fabulam
comicam ſcribendam, ſed certa cum ratione, ac methodo, quæ ſicuti ſcribit Ari
ſtoteles, huiuſmodi eſſe debet. Conſtituenda primùm eſt poëtæ fabula, & bre-
ui oratione deſcribenda, atque ob oculos ponenda, ut intueri facilè poſsit, quid
deceat, quidue non deceat: non ſecus ac ſpectator ſolet, dum res in ſcena agitur.
Vti autem debebit oratione quę fabulam explicet, plana, ac aperta: ut repugnan
tia, ſi quæ fuerint, perſpiciat. hinc enim maxima pars erratorum proficiſcitñ, quæ
à malis & indoctis poëtis cõmittuntur in ſcribendo. Summam rei totius cum
ita explicarit poëta, nomina illi ſunt pro re confingenda, quæ apta ſint. mox Epi
ſodia parare debet, & ſuis locis diſponere. Epiſodia enim poëma augẽt & actio
nem ornant, & amplificant. Atque hæc quidem ita ſeſe habent, quæ ego ex Te-

A modi poemata recipere tantū δ' ἀκώς. quamuis uetus comœdia ueram aliquando reciperet perſonam: ſed ego de noua loquor, quæ multo laudatior eſt. In tragœdijs ſecus eſt. nam cum res ueræ earum imitatione exprimantur, nomina etiā uera retinenda fiant, & mores exprimendi κατὰ τὸ ἀναγκαῖον: quamuis non omnes perſonæ ueræ, & notæ etiam in tragœdiam inducebantur. nam ſatis eſt, ſi aliqua uera nomina retineantur eorum quibus res acciderunt aduerſæ. reliqua pro arbitratu poſſunt à poëta cōfingi ἐξ ἀκόντων, ſicuti in comœdia fieri diximus. Atq; de moribus hactenus à nobis dictum ſit: ex quorū tractatione totum ferè comici poëmatis pendet artificium. Nunc conſequitur ut dicamus de ſententia. Sententiæ uirtus eſt, ut aptè exprimat animi ſenſum, hortetur, incitet, retineat, ſoletur, irrideat, contemnat, & huiuſmodi innumerabilia conficiat: ſicuti doctè ſcribit Ariſtoteles in libro de Poët. Oportet autem, cū ſermo comicus ſit tenuis, & ut Græci Rhetores uocant, ἀφελὴς, ſententias quoq; ipſius minimè grandes eſſe, ſed humiles: alioqui enim non differret à ſermone politico, eo ſcilicet quo utuntur oratores in foro. Ideo Ariſtides rhetor in libro περὶ ἀφελοῦς λόγου uerißimè rem totā dijudicauit: ait enim τὰ πολιτικὰ ἐννοήματα ſunt παχύτερα, ἐνδοξότερα, καὶ ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτέρων λαμβανόμενα, καὶ δριμύτερα, τούτῳ δριμύτητα ἐργαζόμενα, ἐκ τοῦ ἀσαφέστερα εἶναι καὶ ἔνδοξα, τὰ δὲ ἀφελῆ νοήματα ἁπλᾶ, ἐπίκοινα, ἄδοξα, καὶ ταῦτα ἀπὸ ἀδόξων ἐπιχειρημάτων ſumpta. præter hanc differentiā, quæ eſt inter ſermonē oratoriū, & comicum ἐκ τῶν ἐννοημάτων, eſt etiam alia quæ ſumitur ἐκ μεταχειρίσεως. nam in ſermone politico, ſeu oratorio eſt declaratio quæſtionum, & probatio diligens, ut animus auditoris attentè percipiat, & credat ea quæ dicunt. In ſermone autē comico quæſtiones non ſunt, ſed proferuntur omnia tanquam iam κεκριμένα & probata. Alia quoq; eſt differentia ἐκ τῶν σχημάτων. nam, quæ ſunt in ſermone politico, uidentur eſſe τραχέα, ἐλεγκτικὰ, & βίαια (ſic enim ſcribit idem Ariſtides rhetor) in comico autem, ſeu ἀφελεῖ, ἀνειμένα ἁπλᾶ, μηδ' αἱ ἔλεγχοι, μηδὲ ζήτησιν ἐμφαίνοντα, ſed κοινότερα, καὶ ἀναπεπτωκότα. ſicut enim illa ſermonem efficiunt grādem,
B & planè πολιτικὸν, ita hæc ipſum faciunt ἀφελῆ ac planè comicū, cum ſint ὁμιλητικὰ, & ἰδιωτικά. Atq; hæc de ſententia dixiſſe ſatis fuerit. Nunc dicamus de dictione. Ea debet eſſe in ſermone comico, pura, facilis, aperta, perſpicua, uſitata, ex cōmuni deniq; uſu ſumpta: nam, ut idem Ariſtides rhetor ait, ſermo ἀφελὴς, qualis comicus eſt, dictionem grandem non recipit, cum νοήματα habeat, uti dictum eſt, tenuia, & humilia. oratio autē forenſis & politica, cum grandis ſit, ad eam quoq; dictionem grandem accōmodari oportet. Atq; ideo talis cōſtituitur differentia inter ſermonem comicū, & politicum ſumpta, ex dictionibus: ut in eo, hoc eſt, ἐν τῷ ἀφελεῖ ἡ λέξις ὡς ἂν τύχῃ (hæc enim ſunt Ariſtidæ uerba) προάγεται, ὕπτιαν ἐμφαίνουσα, καὶ μηδεμίαν ἐπιτήδευσιν. In polico autem, dictio oportet ut ſit ſplendida, ornata & cōcinna. Addo etiam aliam differentiā, quam ibidem apud Ariſtidē obſeruaui: In ſermone politico quicquid uoluerit aliquis ſignificare, idipſum ſeparatim ſingulis dictionib. neceſſe eſt ut proferat. Verba Græca hæc ſunt: τῇ λέξει ἐν πολιτικῷ λόγῳ τοῦτο μόνον αὐτὸ δεῖ ἐμφαίνεσθαι. in ſermone autē tenui, & comico, una dictio ſæpe duo aut tria ſignificat. uerba Græca ita ſeſe habent: ἐν ἀφελεῖ λόγῳ μία λέξις οὐ καὶ δύο καὶ τρία σημαίνει, δῆ, ἰσοφόρος: Nam ex compoſitione multum ſplendoris & ornamenti accedit. Nunc, poſtquàm de dictione egimus, reliquum eſt ut agamus de apparatu. Apparatus conſtat ſcena, habitu et ueſtitu hominum. dicamus igitur ſingillatim de ijs. Scenarum tria genera recenſet Vitruuius: Tragicum, Satyricum, Comicum. poſtremū hoc ita effingi ait, ut priuatorū ædificia cum feneſtris ac portis præ ſe ferat, ut etiam nunc fit. Scenam primus Ap. Claudius (ut ſcribit Valerius Max.) uarietate colorum adumbrauit: cum antè ex tabulis confici ſoleret ſine pictura. Scenæ ornamenta, ſunt aulæa, peripetaſmata, uela, ſiparia, & reliqua eiuſmodi. Scena floribus ſternebatur,

& croco: ut ex uerſu Horatij in Epiſt. declarat Crinitus, qui primum rectè cum A locum poëtæ explicauit. In ſcena duas aras extrui ſolitas ſcribit Donatus: & innuit Terentius, ubi ait, ,, Verbenas hic ad aram ponito. Altera erat Libero dicata: altera Deo, Deæ'ue in cuius honorem ludi celebrabantur. nam ludis aut Megalēſibus, aut Circenſib. recitabant̃ comœdię, quas procurare ędiles ſolebāt, ut ex inſcriptionib. Terētianarū fabularū, quę adhuc leguntur̃, cognoſci poteſt. Scena orcheſtrā habebat, in qua ſaltatores collocabant̃ et pulpitū, ubi perſonæ loquentes ſtabāt. ideo Horatius huc reſpiciēs ait: ,, Traxitq́ uagus per pulpita ueſtem. Sub ſcena machinæ ſtatuebantur ut bronteū, quo exprimebantur tonitrua: & ἐκκύκλημα in tragœdijs, in quo, cum eſſet in rotæ figuram factum, quo facilius uolueretur, eminens ab una parte ſupra pulpitum ſcenæ, omnia ea quæ ſine horrore ſpectari nō poterant, pingebantur, ut cerni à ſpectatoribus poſſent. ſed de his hactenus. Veſtitus, habitusq́ comicus huiuſmodi narratur à Iulio Polluce fuiſſe. Senibus candidæ attribuebant̃ ueſtes, quòd is habitus antiquiſs. putaretur. Iunioribus purpureus, & uerſicolor: ſeruis tenuis & pannoſus aſsignabatur ueſtitus, ad paupertatem ſignificandam. geſtabāt enim exomidas. Paraſiti pallijs ſuſcis induti incedebant. Viro læto ueſtis alba, ærumnoſo & triſti furua tribuebatur. Leoni pallium uario colore, & uirga, quam manu geſtabat: Sacerdotibus oblongæ, talaresq́ ueſtes albæ. Vetulis fœminis ac matronis melinę. Calceamenta comica, ſocci erant: ſicuti cothurni, tragica. Barbæ (ut idem ſcribit Pollux) effingebantur aut nigræ, aut canæ, aut breues, aut promiſſæ. Perſonati cœperunt aliquando eſſe hiſtriones, cum antè fecibus ora illinerent. Perſonarum inuentorem Theſpin fuiſſe narrat Horatius in Poët. Ariſt. id incertum eſſe ait. De melodia, quæ ut plurimum tibijs fiebat, dicerem aliquid, niſi ſatis omnibus eam notam uiderem: quo loco, modóue ea in recitatione poëmatum uterentur, alius erit quęrendi locus: & de hac re tota copioſius in noſtris B Explicationib. in lib. Ariſtotelis de Poët. Hactenus à me expoſitæ fuerūt partes comœdiæ, eſſentiales. Aliæ partes, quæ ad quantitatem reſpiciunt, quatuor à Donato enumerāt̃: qualesq́ ſint, explicant̃. Prologus, Protaſis, Epitaſis, Cataſtrophe. de his puto ſcripſiſſe Ariſtotelē in lib. ſecundo de Poët. quē interijſſe ſuſpicor. nam libro primo qui extat, tragœdiæ partes eiuſmodi diligenter perſequitur. Comœdia quinq́ actibus abſolui debet, ut etiam monet Horatius in Poët. Donatus obſeruat perſonæ uni non licere exire in ſcenam, niſi quinquies: in tragœdia tamen id parcius fit. De choris eſſet poſtremo loco dicendum: nam eos recipiebat uetus comœdia: ſed quia eos reiecit noua comœdia, non eſt neceſſe ut de ijs plura dicamus, cum præſertim in noſtris explicationibus in librū Ariſt. de Poëtica copioſè omnia à nobis fuerint declarata, quæ ad chorum ſpectant etiam comicum: redditaq́ ratio cur poſtea è noua comœdia fuerit ſublatus.

FRANCISCI ROBORTELLI VTINEN-SIS EXPLICATIO EORVM OMNIVM QVAE AD QVAE-*ſtiones de ſalibus pertinent.*

A EX RHETORICA facultate,quę multas & amplas par-
tes habet, nihil iam ferè nobis uidetˉ reliquum quod
explicemus, præter duo:hæc primùm,ea quæ ad ob-
lectandos & releuandos animos auditorum ſpectat,
ſales ſcilicet, & acutè dicta. Deinde,quæ ad locutio-
nis genus, & ornamentum ſermonis ſpectant. Quæ
cum à me fuerint abſoluta,tum demum uerè affirma-
re potero,me uobis quicquid pulcherrima hac & am
pliſsima facultate, & arte dicendi continetur, expli-
caſſe. Agendum uerò in præſentia nobis eſt de ſalibus ac facetijs, ex Ciceronis
præſcripto loco, qui poſitus eſt in libro ſecundo de Oratore. quem àntequàm
aggrediamur interpretandum, uolo ut breuiter non nulla quæ ad rem ſpectant
conſideremus, de fine, de materia, ex qua animi parte proueniant, an de ijs tra-
di ars ulla poſsit, de methodo Ciceronis in his tradendis ſeruata, & metho-
do Ariſtotelis. Ac primùm de fine, ex quo patebit cur eorum omnis ratio fue-
rit excogitata. Præclare eſt ab Ariſtotele dictum libro tertio Rhet. Si audito-
res & iudices omnes probi eſſent, ac æquitatis amatores, non fore nobis opus
ulla Rhethorices parte, præter eam quæ tradit rationem probandi, & confutan-
di. Nam exordium & epilogus, quæ duæ partes in primis capaces ſunt eorum
quæ ſunt præter rem, ideo fiunt, ut iudicem nobis conciliemus, in aduerſarios
irritemus, ad commiſerationem & lacrymas cieamus, ad lætitiam & hilarita-
tem reuocemus. Sed cum ita comparatum ſit, ut homines uarijs iactentur per-
B turbationibus, et ex ijs uariæ exiſtant animorum uoluntates, delinitiones quaſ-
dam à nobis excogitari oportuit, quibus illorum mentes captaremus. Vnde a-
pud Platonē in Gorgia uerìſsimè hac de cauſſa dictum fuit, Rhetoricen quàm
ſimillimam eſſe adulationi, & fucatoriæ cuidam arti: quamuis hoc hominum
improborum cauſa contigerit. Captandorum igitur animorum ratio fuit hæc,
ut nos attentè iudices audirent, noſtramq́ꝫ cauſam amarent: ad quod adduci non
poſſent ſine aliqua delinitione, & oblectamento. unde ab antiquis rhetoribus
prudenter dictum fuit, Finem oratoriæ facultatis eſſe, perſuadendi. cum finem
nos triplici aſſequimur uia, docendo, mouendo, oblectando. oblectamus autem
ſuaui oratione. Suauis oratio fit ſalibus ac facetijs. Id ipſum hac ratione non diſ
ſimili demonſtrat Ariſtoteles libro tertio Rhetoric. oblectationem parari ne-
ceſſe eſt. Parari autem iucunda & ſuaui oratione. diſcere quidem omnibus eſſe
iucundum: at cum uoluptate & oblectatione diſcere, eſſe iucundiſsimum. Iu-
cunditatem autem orationis prouenire ex facilitate, & ui ſignificationis: ex quo
conſequitur, cum in ſalibus utrunque ſit, eos eſſe ſuauiſsimos, & mirifice oble-
ctare. cum enim oratio obſcura eſt, & inſulſa, omnes alienantur: cum autem ſal-
ſa, facilis, & acuta: omnes attentè, & cum delectatione audiunt. Hic eſt igitur fa-
cetiarum, & huius rhetorices partis finis quem expoſuimus. Eſt autem, ſicuti
patet, cum referatur ad finem totius facultatis: etiam hæc ipſa tractatio, pars quæ
dam rhetorices inter eas uidelicet reponenda quæ ad perſuadendum pertinent.
ex quo ſatis patet, maximi eſſe momenti, & plurimi faciendam. Ratio quippe
perſuadendi omnis (ut Ariſtoteles declarat libro primo Rhetoricor.) in tribus
poſita eſt rebus: in commendatione & exiſtimatione eorum qui dicunt, in affi-
ciendis quacunq́ꝫ opus fuerit ratione animis auditorum, in perturbationibus
& argumentis. Pars uero hæc ſalium, & urbanitatis tractandæ, in duabus uer-

latur. Nam cum uirtutis quandam habeat ſpeciem, imò uirtus maxima ſit, ut de- A
clarabimus poſtea, multũ affert cõmendationis dicenti & exiſtimationis. Dein
de afficit animos audientiũ, quia oblectat hilari quadã motione. Hilaris aũt per
motio animi cũ riſu fit. isq́ indicio nobis eſt, animos audientiũ eſſe exhilaratos,
cũ ſit lætitiæ ſignum, riſus. Eſt uerò lætitia animi affectio quædã, quæ nos faci
les ac exorabiles reddit, ac beneuolos erga eos, qui nobis excitarunt in ani-
mo eam hilaritatem. Argumento nobis huius rei eſſe poteſt, quod cum ami-
cum & familiarem aliquem poſt multum temporis reuiſimus, & amplexa-
mur, id facimus cum riſu, & hilaritate. Nam in beneuolentia neceſſe eſt ut inſit
hilaritas, & riſus placidiſsimus, qui hilaritatis eſt index, ſicuti planè è contrario
contingit in odio, à quo quàm longiſsimè riſus omnis abeſt. Mœrent enim ho
mines, & frontem contrahunt, cum inimicos intuentur. Sed cum feſtiuitas hæc
tũ in rebus, tum in uerbis ſit, de ea loquimur quæ in oratione uerſat̃. An igitur
erit communis omnium qui oratione utuntur? Etan priuati, qui inter homines
in conuictu habetur, & quotidiani ſermonis, an publici & forenſis tantum? V-
triuſque ſanè: ſed nos de forenſi loquimur: nam in eo ſeſe exercet facultas orato-
ria. de altero uero præceptiones dant philoſophi, qui de moribus tractant, ſicuti
fecit Ariſtoteles, quod nos paulo pòſt, quantum ſatis fuerit, explicabimus.
Non omnium uero qui oratione utuntur, communis eſt. Nam philoſophos
decet oratio uerecunda, caſta & ſeuera (ut declarat Cicero in Bruto) poëta-
rum uero propria eſt: ſed neque omnium: nam tragicas qui tractant res, totos
ſeſe, orationemq́ ſuam componunt ad mœrorem, & triſtitiam, atque omnia in-
fuſcant luctu, lacrymis, & dolore. ne heroicis quidem liceat admodum ea uti,
niſi tollendæ aliquando ſatietatis gratia: de uirtutibus enim & rebus geſtis præ
clarorum heroum tractant, magna cum dignitate, bella, nauigationes, pericu- B
la, animi magnitudinem, & fortitudinem exponunt. Quamuis Homerus uide-
tur interdum iocatus magna cum feſtiuitate, cum in Therſiten ſcommata iacit,
& cum de Veneris & Martis coitu cantilenam explicat à citharœdo recita-
tam, alijs'que multis in locis. Sed id breuiter facit, ac parcè, neq́ eo planè modo
quo oratores. Vergilius quoque apud nos à grauitate & ſeueritate heroica nun
quàm diſcedit: ne in coitu quidem Veneris & Vulcani explicando, Didonis
itidem, et Aeneæ. Dij enim boni, quanta cum dignitate amores, qui per ſe leuiſ-
ſimi ſunt, narrat, ut ne in uerbo quidem ullo notari uix poſsit ulla feſtiuitas: tan
tum abeſt ut obſcœnitatem præſeferat. Comicis libentius multo conceſſum
fuit, hac feſtiuitate uti in ſua poëſi, quod optima eſt factum ratione, quia amato-
ria magna ex parte, & deridicula, quæ in quotidiano cõuictu fiunt, tractant. Plau
tus certè uſque adeò feſtiuus fuit, ut intemperanter & immodicè ſalibus uſus
dicatur: id quod uerißimum eſt: non uult enim oratio ſalſa eſſe nimis, condiri
tantum contenta, & conſpergi. & quoniam comicis libera datur iocandi facul-
tas, ideo Ariſtoteles in Poetices libro de ijs meminit: quamuis alibi dicat ſe
de ijs copioſius egiſſe, in Rhetorices ſcilicet libro tertio, uti ſæpe eſt à me di-
ctum, & dicetur poſtea. Materiem uerò ſiquis exquirat quæ ſit ſalium, ac io-
corum, ſummatim quidem id dici poteſt, cum ſales & ioci riſum captent, ri-
ſus autem non aliunde facilius paretur: quàm ex ſubturpiculis, & maledictis,
rectè tamen & ingenioſè prolatis, eorum materiem eſſe ex ſubturpiculis & ma
ledictis eiuſmodi. quod eſt præclare etiam à Cicerone dictum ubi de ijs agit:
Valde turpia & obſcœna uiris bonis, qui uerecundiam amant, non placent:
eosq́ irritant uerius, quàm delectant. Triſtia & aduerſa minus quoque ad hoc
negocium ſpectant. nam miſeros homines in rebus aduerſis illudere, quamuis
id ſalſe poſsit fieri, inhumanum planè eſt, ut rectè quoq́ affirmat Quint. lib. VI.
Riſum uero captamus aut ex alijs, aut ex nobis, aut ex rebus medijs. Aliena au-

tem aut

A tem aut reprehendimus, aut confutamus, aut eleuamus, aut repercutimus, aut eludimus. Noſtra ridicula indicamus, cum dicimus aliqua ſubabſurda: quæ ſi nobis per imprudentiam excidant, ſtultitiam redarguunt. Si ſimulamus, uenuſtatem & feſtiuitatem habent. media ea ſunt, quæ neutram attingunt perſonam. Item materies ſalſorum & acutorum, aut facto, aut dicto effingitur. ut dicto exprimatur, ſatis patet. Facto, ut eum Fabritius, repulſis à ſe legatis, qui magnam attulerant uim auri, manum appoſitam adduxit ad nares, inde ad os, & fauces, mox ad uentrem: ſignificans eo facto, ſe donec continere poſſet eas cupiditates corporis, non egere auro, aut diuitijs. Item materies ſalſorum iocorum ducitur aut ex corpore, aut ex animo, aut ex ijs quæ poſita ſunt extra. Quarum rerum uituperatio ſi grauior fuerit, non iocus, ſed contumelia, & reprehenſio: ſi ſeuerior, non iocus, ſed ſerium fuerit. Si leuis, tum demum erit iocus, & feſtiuitas, quam quærimus. atque hæc ſic doctè dijudicat Quintilianus libro ſexto, capite quarto. In primis uero in iocis fugienda eſt obſcœnitas, et ſcurrilitas, honosꝙ auribus habendus. uerißimum enim planè eſt, non in rebus tantum, ſed etiam in uerbis ineſſe turpitudinem, quamuis olim Bryſo & Stoici aliter ſenſerint. Quos poſtea confutauit breuibus quibuſdam rationibus Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum, & Cicero in Epiſtola quadam ad Pætum. Materies autem hæc ſubturpicula & iocoſa ſalſe dictorum, quamuis ex quotidiano conuictu, & omnibus hominum actionibus deſumi poſsit: ea tamen quæ oratori inſeruit, ex urbanis rebus ac negocijs ciuilibus ſumi potißimum debet. Vnde etiam huic generi iocandi, urbanitatis nomen eſt impoſitum à ueteribus, ſicuti præclare declarat Quintilianus, cum ait „ Nam & urbanitas dicitur, qua quidem ſignificari uideo ſermonem præ « ſe ferentem in uerbis, & ſono, et uſu, proprium quendam guſtum Vrbis, & ſum « ptam ex conuerſatione doctorum tacitam eruditionem. denique, cui contraria B ſit ruſticitas. Idipſum ſæpe uidetur innuere Cicero in Epiſtola ad Pætum, cum ait: „ Accedunt non Attici, ſed ſalſiores, quàm illi Atticorum Romani « ueteres, & urbani ſales. Ego autem (exiſtimes licet quod lubet) mirifice ca- « pior facetijs maximè noſtratibus, præſertim cum eas uideam primum oblitas « Latio tum cum in urbem noſtram eſt infuſa peregrinitas, nunc uero etiam Bra- « chatis, & tranſalpinis nationibus, ut nullum ueteris lepòris appareat ueſti- « gium. Ibidem: Moriar ſi præter te quenquam reliquum habeo, in quo poſsim « imaginem antiquæ & uernaculæ feſtiuitatis agnoſcere. Huius igitur urbanitatis, & elegantioris quidem, bene peritum eſſe oportet oratorem, qui apte iocis ac ſalibus uti uoluerit. Iam uero & illud ſciendum, urbanitatem hanc, ſeu feſtiuitatem, & comitatem quiſpiam appellare maluerit, inter uirtutes connumerari. Quod politiſsimè explicat Ariſtoteles libro quarto Ethicorum ſub finem, ubi de ijs uirtutibus loquitur, quæ in cotidiano conuictu hominum, & conſuetudine exercentur. Nam cum in uita quandam requietem quærere ſoleamus, & recreari ſæpe ioco, uidendum eſt, ut inter nos fiat æquabilis quidam conuictus, & congreſſus, tum dicendo, tum audiendo; adhibita hac norma duplici tanquam moderatrice huius uirtutis „ Quæ oportet „ Vt oportet. Virtutem uero eſſe patet, quia exuperationem & defectum medij, ſicuti cæteræ, habet. Nam qui nimium iocantur, & fines huius uirtutis tranſgrediuntur, ſcurræ appellantur. Qui quacunque ratione turpi magis riſum quærunt excitare, quàm honeſte loquendo oblectare. Qui uero prorſus ab omni genere iocandi abhorrent, ij plane duri, immites, inculti, ac ruſtici uocantur. Ii uero qui ſeſe in iocis aptè moderantur, comes, & urbani magna cum laude dicuntur. Adde, quòd paulatim habitus hic animo acquiri-

tur falſè loquendi, non ſecus planè ac ſaltatione corpora quæ fuerint exercitata, agiliora & aptiora eſſe fiunt ad ſaltandum: ſic hominum animi in iocis cum fuerint exercitati, longo'que uſu ſibi facultatem hanc parauerint, id ueuſtius faciunt, & maiore cum dignitate. Iocum uerò hunc liberalem eſſe oportet, ac eruditum, ac adifferre multum à ſeruili, & rudi. Sed cum facetiæ propemodum conuitia quædam ſint, cauendum eſt ne in id labamur. Eſt enim reprehendendum. Vnde multis in urbibus leges contra conuitia ſanciuntur. Ipſum uerò uirum urbanum ac feſtiuum ſibimet legem eſſe oportet in iocando, ne quid peccet. Scurra quidem neque ſibi, neque alijs parcit, modò riſum excitet, ea'que dicit, quæ uir urbanus ne audire quidem æquo animo poteſt. Ruſticus & durus, planè inutilis eſt ad congreſſum, & conuictum hominum, cum in eo ne mica quidem ſalis ſit, et aliorum ſalsè dicta iniquo ferat animo. Atque ſic patet, urbanitatem & feſtiuitatem, cum requietem maximam hominibus afferat, inter eas uirtutes connumerari quę ad colloquium & conuictum quotidianum ſpectant. Ex qua autem animi parte proueniant, ſi quis quærat, reſpondeo, non aliunde quàm ex benè culto & ſubacto ingenio, & ſummo mentis acumine: quod planè requiritur, in eo maxime qui aptè in iocando ſeſe uoluerit exercere. nam qui ioci cum celeritate proferuntur, iocundiores & ſalſiores ſunt. Iique in primis quos ab altero laceſſiti proferimus: qua in re ingenij celeritate magna opus eſt. Vnde neque omnes ad iocandum, ſed ingenioſos tantum aptos eſſe, patet. Conſtat apud ueteres, non omnium, neque uirorum, neque populorum hanc fuiſſe peculiarem laudem, ſed nonnullorum tantummodo. nam inter oratores Græcos Demoſtheni in primis defuiſſe hanc iocandi facultatem ſcimus. atque id ſanè factum (quod teſtatur Quintilianus) quia ad id à natura minus fuiſſet affectus, uel quod exiſtimarit pręclarus orator, oratori qui in grauiſsimis rebus uerſatur, non conuenire iocos, & ſales. alioqui enim in conuictu ſalſus, ac perurbanus fuit Demoſthenes, uti teſtatur Plutarchus in eius uita. nam cum reprehenderetur, quòd è prælio aufugiſſet turpiſsime, reſpondit ſalſiſsime: ὁ φεύγων πάλιν μαχήσεται. Et cum audiret Philippum Macedoniæ rgem laudari, quòd eſſet bibax, quòd eſſet uenuſtus corpore, quòd diſertus, dixit Demoſthenes has laudes in uitium uertens, primum σπογγιᾶς, alterum γυναικός, tertium σοφιστοῦ. Salſiſsimè quoque redarguit Pythean, qui dixerat ipſius Enthymemata ὄζειν τῶν ἐλλυχνίων. nam reſpondit, οὐ ταὐτά σοι καὶ μοὶ συνοιδεν ὁ λύχνος. Atque hęc quidem ita feſtiuè protulit in quotidiano conuictu Demoſthenes. In orationibus autem raró apparet uoluiſſe iocari. In Aeſchinem aduerſarium illud protulit ſatis ſalsè in Oratione περὶ παραπρεσβείας, ἐγὼ μὲν οἶνον πίνω, σὺ δ' ὕδωρ, notans, ut interpres ait, ipſius τὸ θηριῶδες: Ciceronem ſcimus plus æquo iocis delectatum, maluiſſeque amicum interdum (ut ipſius utar uerbis) quàm bonum dictum perdere. Treis libros ipſius Iocorũ collegiſſe Tyro eius libertus fertur, qui, teſte Quintiliano, magnam in ſe habebant dicacitatem: neque in conuictu tantum quotidiano, ſed in foro quoque ſæpiſsimè iocatus eſt. Erat enim feſtiuo ac hilari quodam ingenio: quod ipſe de ſe ſcriptum reliquit in quæſtionum Tuſculanarum prima, ubi ait Ariſtotelem (quod adhuc legi poteſt in Problematibus) dixiſſe omnes melancholicos eſſe ingenioſos, cum feſtiuiſsimus ipſe eſſet ac planè ad hilaritatem natus. Sed etiam in Orationibus in Verrem, in Marcum Antonium, in Piſonem, in Clodium multa falsè protulit. An uerò non & illud ſalſiſsimum quod profert in Gellium: Propter oris maleolentiam, in oratione pro P. Seſtio. Is autem eſt Gellius, de quo etiam mentionem facit ob eandem rem Catullus in lepidiſsimo epigrammate: Gellius eſt pulcher, quid ni? & quę ſequunť. Salſum ac uenuſtum quoq; illud eſt, quod in oratione pro A. Cęcinna profert

A profert in illum teſtem, eius fidei eleuandæ gratia his uerbis: Publius Ceſennius autor fundi, non tam authoritate grauis quàm corpore. Et in eadem ruſus: Sed ita illum placidum, mollem'que reddidi, ut non auderet, ſicut meminiſtis, iterum dicere, quot millia fundus ſuus abeſſet ab Vrbe. nam cum dixiſſet minus abeſſe quinquaginta tria, populus cum riſu acclamauit, ipſa eſſe. Sed nimirum nimia illi ſæpe obfuit dicacitas, nam ea in ſe quàm plurimos irritauit. Illud enim uidendum eſt in hac iocorum tractatione, ut ne abſit modus. Stratonicum Athenienſem teſtatur Athenæus libro ſeptimo, à Nicocle Cypriorum rege, quod nimis liberè ac ſalſe iocos protuliſſet in ipſius filios, perimi iuſſum. Verba Athenæi ſunt hæc: τελευτῆσαι στρατόνικον διὰ τὴν ἐν τοῖς γελοίοις παῤῥησίαν ὑπὸ νικοκλέους τοῦ κυπρίων βασιλέως φάρμακον πίοντα διὰ τὸ σκώπτειν αὐτοῦ τοὺς υἱούς. Ariſtoxenum quoque ſcimus doctiſsimum hominem in Poemate ſuo, quod Galateam uocarat, Dionyſium Siciliæ regem ſub perſonam induxiſſe Polyphemi, multis'que iocis illuſiſſe: ſed in latomijs incluſum poſtea uitam finijſſe. Idem uero teſtatur Athenæus libro primo, συνῃσθη δὲ τῷ φιλοξένῳ ἰδίως ὁ διονύσιος. ἐπεὶ δὲ τὴν ἐρωμένην γαλάτειαν ἐφωράθη διαφθείρων εἰς τὰς λατομίας ἐνεβλήθη, ἐν αἷς ποιῶν τὸν κύκλωπα συνέθηκε τὸν μῦθον εἰς τὸ περὶ αὐτὸν γενόμενον πάθος, τὸν μὲν διονύσιον κύκλωπα ὑποστησάμενος, τὴν δὲ αὐλητρίδα γαλάτειαν, ἑαυτὸν δὲ ὀδυσσέα. Verũ redeo ad id unde erã digreſſus. hoc genere iocandi totã ſæpe nationem aliquã excelluiſſe accepimus. Nam & Byzantij & Rhodij & Siculi & Attici præter cæteros urbani fuerunt, & feſtiui. quod ipſum multis in locis teſtatur Cicero. Qui etiam quærit cauſam cur Attici acutiores. Redditque eam in primis cauſam, quòd ſub puriſsimo cœlo, ac maxima aeris temperie illorum urbs ſita eſſet. Cum ſecus accidiſſet Thebanis, qui quòd craſſo eſſent aere uſi, rudes, hebetes'que uſque adeò fuerunt, ut in ijs nihil lepôris, nihil feſtiuitatis, nihil elegãtioris cultus ineſſet: quod adagio quoque locum dedit in homines prorſus hebetes: Bœotum

B craſſo iurares aere natum. Siculos quoque ſalſos fuiſſe & ingenioſos innuit, in Tuſculana quæſtione prima, ubi de Epicharmo loquitur, eius'que citat uerſiculum: Emori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil æſtimo. Epicharmus ingenioſus ut Siculus. Rhodios quis non credat ſalſos, ac perelegantes homines fuiſſe, apud quos tandiu bonæ uiguerunt artes, quorum inſula tam amœno ſubeſſet cœlo, ut αἰθρία appellaretur ab antiquis. Quò alluſiſſe putauerim Horatium, cum ait:

Laudabunt alij claram Rhodon.

Romani (ſi Ciceroni credas) multo etiam Atticis fuerunt ſalſiores: quod facilè dijudicari poſsit, ſi quis Græcorum ſales cum Romanorum ſalibus conferat. qua de re illud unum in præſentia dicam: Veriſsimum quidem id mihi non uideri, quoniam per ſe Græcorum oratio capax eſt delitiarum omnium, quæ minus complecti poſſunt oratione Romanorum: cuius ſemper propria fuit grauitas quędam, ac maieſtas ſeueritatis, & dignitatis pleniſsima. Iocantur ſępe in dictionibus perlepide Gręci, ut illud oſtendit quod Diogeni adſcribit̃ μὴ φθεῖρε τὴν κόρην. & illud Stratonici, quod recenſet Athenæus, τὸν φάωνα δ' ἔφη αὐλεῖν οὐχ ἁρμονίαν, ἀλλὰ τὸν κάδμον. & illud ἄγε τοὺς ὀμφαλοὺς εἰς τὴν ἕω, & ſi quæ huiuſmodi ſunt. ut & illud eiuſdem, qui dicebat maxime ſe admirari matrem Satyri, quæ eum δέκα μῆνας ἤνεγκεν, ὃν οὐδεμία πόλις δύναται ἐνεγκεῖν δέκα ἡμέρας. Hæc enim ſi quis uelit Latinè proferre, uideat omnem dicti lepôrem & uenuſtatem amitti. Sic igitur planè habendum, Romanorum ſales eſſe quidem maioris ponderis, ac pleniores cuiuſdam neſcio cuius ſucci: Græcorum uerò iocos tenuiores, humiliores, neque ita ſolidos, & ut uno uerbo abſoluam, oratorios, ac graues. quod multo magis poſtea patebit, cum Ciceronis

contextum explicabimus. Quæſitum uerò eſt ingenioſeà ueteribus, An de A
ſalibus tradi ullæ poſsint præceptiones, nec'ne. Multi quidèm, quoniam ho-
mines per ſe apti nati ad hilaritatem & feſtiuitatem ſunt, exiſtimarunt, ab hac
parte prorſus omnem excludi artem. Alij ſecus, cum & hęc una ſit Rhetorices
pars, exiſtimarunt arte contineri, aut ne reliqua quidem artificioſè tradi. Ariſto
teles libro tertio Rhetoricorum ad Theodecten hoc quàm breuiſsimè diju-
dicauit. Tractationem quidem ſalium naturæ propriam eſſe, atque ingenio
conſtare, aut exercitatione quadam: præceptionē uerò de ijs ad artem oratoriam
ſpectare. ueriſsimè quidem. nam quamuis homines natura in primis ad id du-
cantur, multum tamen præceptionibus artis poſſunt iuuari. Quod ſi quis ob-
ſeruationem potius quàm artem appellare malit, non ualde repugnarim. Nam
de oratione omnes, quæ traduntur, artes, cum de rebus non ſint ullis, non ſatis
quidem propriæ artes dici poſſunt, ſed obſeruationes potius quædam: quam-
uis parum quidpiam inter obſeruationem & artem interſit. quod facilè perſpi-
ciat, ſi quis diligenter attendat. Reliquum eſt, ut methodum totam, qua
& Cicero & Ariſtoteles in explicandis his uſus
fuit, exponamus.

FRAN-

FRANCISCI ROBORTELLII VTINENSIS EXPLICATIO EORVM QVAE AD ELEGIAE ANTIQVITAtem & artificium ſpectant.

A INTER alia ueterum poemata connumeratũ etiam Elegia: cuius mihi origo, finis, materies, artificiumq́ ſimul eſt explicandũ. Cum poeſis, uti antè dictum fuit, alia ſit lyrica, alia ſcenica: ſcenicam patet ſatis non eſſe Elegiam, Lyricam igitur potius. quæ cum Gymnopædicen, Hyporchematicen, Pyrrhicénque cõtineat, ad hyporchematicen elegiam redegit. nam in ea χορὸς ᾄδων χορεύει, ut ait Athenæus libro quarto. Et cùm poematũ alia grandia ſint, alia exigua, inter hęc ſtatuimus connumerandã Elegiã. Imitatũ uerò Elegia, ac diuerſis quidẽ modis, pro ratione materię. nam nullũ poema plures mutationes recepit, q̃ Elegia: atq; ideo difficile eſt ei certã attribuere materiẽ, aut ad genus aliquod poematis redigere, niſi prius omnia diſtinguantũ ac ſeparentũ. Auletice, quę, ut ait Ariſtoteles in lib. Poet. utebatũ harmõia, et rhythmo: imitabatũ etiã aliquãdo τὰ γοώδη, ut Iulius Pollux ſcribit lib. quarto, ubi ait γίγγραν fuiſſe αὐλίσκον. qui uocem emittere, γοώδη et θρηνητικὴν, in Phœnicia primum inuentũ. nã Phœnicũ lingua γίγγρας uocabatũ ἄδωνις. atque hinc Tibia Gingrina, qua utebantũ in Adonidis feſto. Quatenus igitũ lugubris Elegia ac funebris, ad eam auletices partẽ debet referri, uno hoc excepto, q uctus Auletice nõ utebatũ ſermone, qui in Elegia ineſt. Didymus quoque author eſt, tibias lugubres fuiſſe, his uerbis: οἱ πρὸς δὴ αὐλὸν ᾀδόμενοι θρῆνοι, ὁ γὰρ αὐλὸς πένθιμος. quæ conſuetudo fuit etiã apud Romanos. & ideo Cicero in Miloniana oratione, de funere loquens Clodij, ait: Sine cantu, ſine tibijs. quas

B cantilenas Horatius nænias uocat. Ad hunc uerò Elegiæ uſum reſpiciens Ouidius in morte Tibulli ait:

« Flebilis indignos elegeia ſolue capillos,
« Ah nimis ex uero nunc tibi nomen erit.

& Horatius libro primo Od. ſcribens ad Tibullum:

Neu flebiles decantes Elegos: quãuis querelas flebiles amatorũ potius intelligit. Proclus quoq; ait in lib. περὶ χρηστομαθείας ἐλεγεῖαν συγκεῖσθαι μὲν ἐξ ἡρῴου, καὶ πεντα μέτρου. ἁρμόζειν δὲ τοῖς κατοιχομένοις, καὶ δὴ λέγεσθαι ὑπ' αὐτῶν τούτους. οἱ μέντοι μεταγενέστεροι ἐπὶ διαφόροις ὑποθέσεσιν αὐτὸ ἀπεχρήσαντο. & ideò Ariſtophanes, ut idẽ notat Proclus, ait τοῖς σοῖς ἐλέγοις, id eſt θρήνοις. Ibidem uerò Proclus declarat, quale fuerit apud ueteres poema dictũ κύκλος, à noſtris CIRCVLVS. de quo mentionẽ facit Ariſtoteles lib. ſecundo Poſteriorũ ἀναλυτικῶν. quem locũ nemo (meo iudicio) adhuc ſatis explicauit, aut intellexit. Erat Poema Circulus dictũ, ex multorum poetarũ carminib. cõfectũ, qui deinceps ſcripſerãt. nam orſi ab antiqua illa rerũ confuſione, χάος Græci uocãt, gigantũ originẽ, & Titanũ eorũ bella deſcripſerũt: ac paulatim deducentes poema, omnẽ deorũ ſobolẽ perſecuti ſunt, resq; illorũ omnes geſtas, uſq; ad Vlyſsis tempora. cuius ſeriem mihi uidetũ imitatus Ouidius in libris ſuarũ Metamorph. Verba Procli ſunt hęc. ὁ ἐπικὸς κύκλος (nã Epicũ erat poema) ἄρχεται ἐκ τῆς μυθολογουμένης οὐρανοῦ, καὶ γῆς μίξεως ἀφ' ἧς ἑκατόγχειρας γίνονται, καὶ ἑξῆς. διαπορεύεται τοῦ τε ἄλλως περὶ θεῶν τοῖς ἕλλησι μυθολογούμενα, καὶ εἴπου τι καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἐξαληθίζεται. περατοῦται δὲ ἐκ διαφόρων ποιητῶν συμπληρούμενος μέχρι ὀδυσσέως. Patriã uerò et nomina poetarũ ipſe Proclus refert, aitq; ꝓbatũ à ueteribus poema illud non tam propter elegantiam, quàm propter ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων. Athen. libro 6 etiam de hac re. De hoc poemate Ariſtoteles libro 3 Rhet. etiã meminit: ꝑterea etiã in Elench. Nec Homeri credẽdũ eſt hoc fuiſſe opus. uerũ redeo ad rẽ. Elegia aliquando uſi fuerũt ueteres in legib. de

ſcriben-

ſcribendis:Solon in primis apud Athenienſes,ut explicat Diogenes Laertius, A
& eius uerſus ſæpè recitat: Demoſt. quoq; in oratione περὶ τῆς παραπρεσβ. Ariſtoteles in Problem. ſectione XVIIII. ubi quærit,cur multę leges cantilenę uocatæ,ait, homines, priuſquam literas ſcirent,leges decantare cõſueuiſſe,ne ex animo effluerent,idq; ab Agathyrſis factum. Athenæus quoq; libro XIIII inquit: ᾔδοντο ἀθλώτσιν οἱ χαρώνδου νόμοι παρ' οἶνον, ὡς ἕρμιππος ἐν τῷ περὶ νομοθετῶν. Sed uerſu ſcriptæ olim leges, quia facilius hærent memoriæ. Hinc Damocrates poeta,& medicus tantopere probatur à Galeno, quòd de medicamẽtorum ratione,iambicis trimetris ſcripſit.nam prę terquam quòd memoriam adiuuat,non facilè etiam mutari poſſunt aut corrumpi menſurarum, ponderumque appellationes metro incluſæ, ſicuti in ſoluta oratione. De poeſi legum Ariſtoteles in libro Poetices meminit,aitq; imitationem ſuam confeciſſe ſermone,rhythmo,& harmonia ſimul. Quatenus igitur Elegia leges olim deſcribebantur,ad Poeſin legum redigi oportet. Elegia quoque res bellicæ olim deſcriptæ, cuiuſmodi,à Tyrtæo. Fuit Tyrtæus claudus,luſcus,ludi denique magiſter:ſed militiam ſecutus ita excelluit, adeo'que militum ſuorum animos ſua oratione incitauit, ut quaſi furentes in hoſtem ruerent. Hinc Horatius ad Piſones ſcribens ait:

Tyrtæus'que mares animos ad Martia bella
Verſibus exacuit.

Nos in Paraphraſi Horatij aliquot eius uerſus ex Stobæo retulimus. Lacedæmonij tantopere Tyrtæi poeſi delectabantur, ut cõgreſſuri cum hoſte,ſæpe eius uerſus canerent. Quatenus igitur res bellicas Elegia continet,animosq; pugnantium concitat ad furorem,ſub alia ſpecie poeſis collocari debet:quod nondum mihi ſatis liquet.niſi fortaſſe malis redigere ad eandem legum poeſin,aut ad eam muſicen, quam ueteres Phrygiam uocabant,ualde aptam ad ciendos hominum animos, & concitandos ad furorem. Elegia quoque uſus eſt Theognis antiquiſsimus,doctiſsimuſque poeta in præceptionibus ſcribendis,quę ad mores,uitam'que rectè inſtituendam pertinent. Cuius B
liber mehercle aureus,digniſsimus'que qui ab omnib. legatur. atqui ego nunquam lego(lego aũt ſępè)quin & ex elegantia uerborum,& ex ſuauitate metri, & ex grauitate ſententiarum magnam capiam uoluptatem. Eiuſmodi uerò poemata deſiderat Plato libro de Legibus III. in quibus non ſit multiplex illa imitatio,qua putabat ille animos hominum corrumpi. Carẽt igitur imitatione,ſed concini poſſunt ſicuti poemata legum.& ideò ad genus idem putarim eſſe referendam & hanc poeſin elegis deſcriptam. Elegia poſtremò amoribus, quereIis,ac delitijs amantium uidetur deſtinata. Atque ideò ob tantam uarietatem,& mutationem,fortaſſe ab Horatio dictum fuit:

» Quis tamen exiguus Elegos emiſerit auctor,
» Grammatici certant, & ad huc ſub iudice lis eſt.

nam & Suidas ambigit à quo primùm inuenti fuerint,undeq; ita dicti. Hinc (quia Elegia amores complectitur) Ouid. ait libro III Eleg.

» Forma decens,ueſtis tenuiſsima uultus amantis,
» In pedibus uitium cauſa decoris erat.

nam hoc poſterius dictum eſt propter impares uerſus. Canebatur autem noctu, querula uoce,ante fores amicarum. Hinc idem Ouidius ait:

» Quam tu non poteris duro reſerare cothurno
» Hæc eſt blanditijs ianua laxa meis

Verſus in ea impares,de qua,præter Horatium,etiam Ouidius ita inquit:

» Venit odoratos elegeia nexa capillos
» Et puto pes illi longior alter erat.

Idem libro primo Elegia prima:

» Sex mihi ſurgat opus numeris,in quinque reſidat

A Muſa per undenos emodulanda pedes. & libro III. "
Et longis uerſibus adde breues. "

Athenæus libro XIII ait oraculum ab Apolline redditum huiuſmodi uerſibus. Sed prius apponam ipſius uerba: ἴχνεσί τε καὶ ποσὶ τῶν ἀμφὶ χαρίτωνα, προτάξας τοῦ ἑξαμέτρου τὸ πεντάμετρον. καθάπερ ὕστερον καὶ Διονύσιος ὁ ἀθηναῖος ἐποίησεν ὁ ἐπικληθεὶς χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις. ἐστὶ δὲ ὁ χρησμὸς οὗτος·

εὐδαίμων χαρίτων, καὶ μελάνιππος ἔφυ. "
θείας ἀγητῆρες ἐφημερίοις φιλότατος. "

In his uerſibus uidere eſt præpoſitum hexametro pentametrum, quod ibidem docet Athenæus præter morem factum. In Elegis ſcribendis inſignis apud ueteres olim Græcos fuit Mimnermus: qui & ipſe de amoribus, ac delicijs ſcripſit. Hinc Horatius libro Epiſtolarum primo:

Si Mimnermus uti cenſet, ſine amore, iocis'que, "
Nil eſt iucundum, uiuas in amore, iocis'que. "

Stobæus uerſus duos Mimnermi recitat, qui ualde locum hunc Horatij explicare poſſunt, ac illuſtriorem reddere. Nam ſi dijs placet, nonnulli etiam in nomine poetæ lapſi ſunt proferendo. Sententia eſt in his Horatianæ quàm ſimillima:

τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσᾶς ἀφροδίτας, "
τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι. "

Varro etiam apud Romanos uir grauiſſimus, amatorias res elegis uidetur ſcripſiſſe. Inquit enim Ouidius libro III de Arte amandi:

Dicta'que Varroni fuluis inſignia uillis "
Vellera germanæ Phryxe querenda tuæ. "

B nam Gallum, Propertium, Tibullum omnes ſatis norunt præſtantiſſimos in hoc genere fuiſſe. hinc illud:

Et teneri poſſis carmen legiſſe Properti, "
Siue aliquid Galli, ſiue Tibulle tuum. "

Ariſtotelem quoq; (ut Callimachum & reliquos poetas prætermittam) ipſum philoſophum grauiſſimum ſatis conſtat, aliquando ſe Elegijs ſcribendis oblectaſſe, atque in eo genere multum excelluiſſe. Quod ideo libentius refero, ut agnoſcant noſtræ ætatis philoſophi, quàm ſint illius ſimiles, qui uix duobus aut tribus libris Ariſtotelis, ac ne ijs quidem integris perlectis (ſed quid libros dixi? immo pagellis) ſtatim ſe philoſophos iactant, cum & Latinæ Græcæq; linguæ uenuſtatem nunquam perceperint, neque ullam antiquitatem deguſtarint, aut alias artes, quæ in communi hominum uſu uerſantur, magiſtras ornatè apteq; dicendi didicerint: ſatisq; habeant, ſi fœdè ac impurè loquantur, ne grammaticorum quidem præceptionibus ſeruatis. Neque uerò de omnibus loquor: nam multos habet noſtra hæc ætas doctiſſimos elegantiſſimosq; philoſophos: ſed de ijs tantum qui ita ſe fœda barbarie ingurgitarunt, ut pauculis quibuſdā exceptis quæſtionibus, quas quotidie inſulsè tractant, nihil præterea norint: & alios qui prorepere ultra eos fines, quibus illi ſe incluſerunt, ſtudent, irrideant ac contemnant. Verùm redeo ad rem. Hactenus de materie, antiquitate, ſeu uſu, & origine, ſimulq; de fine Elegiæ locuti fuimus. Nunc reliquum eſſet, ut de artificio ipſius loqueremur. Sed breuiter tantum, ne longior ſim, locos demonſtrabo. In Elegia, quando imitatur (non enim ſemper id facit) imitatio ferè ſemper Epica eſt. nam habet ἀπαγγελίαν ipſius poetæ, nihilq; imitatur præter ueriſimile, aut neceſſariū. Nam quomodo hæc ſint intelligenda, ſatis in Poet. Ariſtotelis fuit à nobis declaratum, tametſi Catullus in Elegia quadam ianuā loquentem facit, quæ tota Dramatica eſt: qualis etiam Ode illa libro tertio apud Horatium,

Donec gratus eram. A
id enim uideo aliquando uſitatum. Orationem requirit Elegia lenem, perſpicuam, neque elatam nimis, neque rurſus nimis humilem, & ubique patheticam ac moratam. Voco autem moratam, quo modo Ariſtoteles docuit libro Rhetoricorum tertio, & in libro Poetices. In ea commiſeratio frequens eſſe debet, conqueſtio, exclamatio, apoſtrophe, proſopopœia, ſeu fictio perſonarum, excurſus, ſeu παρέκβασις præter rem propoſitam. In quam etiam aliquando narratio deſinat, ſicuti ſæpe apud Tibullum eſt uidere. Is enim in primis artificioſe utitur & aptè quidem huiuſmodi genere παρεκβάσεων, ut quilibet poterit, etiam me non proferēte exempla, per ſe rem totam in illius elegijs perſpicere. Debet uerò in primis elegia conſperſa eſſe ac tincta aliqua antiquitatis ſignificatione, ſæpe etiam occulta: ac dum aliud narratur, interpoſita. qualis locus eſt apud Tibullum libro primo Elegia prima:

Et quodcunq; mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deos.

innuit enim fructuum primitias, quas Græci uocabant ἀπαρχάς. de quibus Porphyrius in libro περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων ſecundo ait: ἔθυον γὰρ ὁ πρὸς τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ἀπὸ γῆς, ἢ ὁ τῶν ζώων. Idem Porphyrius libro ſecundo: ἐπεὶ καὶ ἀπόλλων παραινῶν θύειν κατὰ τὰ πάτρια, ἐντίσι κατὰ τὸ ἔθος τῶν πατρῴων παλαιόν, τὸ δὲ παλαιὸν διὰ ποπάνων, καὶ τῶν καρπῶν ἦν. & rurſus libro tertio: μιμησώμεθα τὸ χρυσοῦν γένος, ὅτι ἐκ κοινοῦ τῶν ἐκ γῆς καρπῶν. Alius locus eiuſdem Tibulli in eadem Elegia eſt, cū ait:

» Nec è puris ſpernite fictilibus.
» Fictilia antiquus primùm ſibi fecit agreſtis
» Pocula, de facili compoſuitq; luto.

ijs enim utebantur ueteres in ſacris faciendis, cum magis erant frugi. de qua re Porphyrius libro ſecundo: διὰ τοῦτο καὶ τοῖς κεραμίοις ἀγγείοις, καὶ τοῖς ξυλίνοις, καὶ πλεκτοῖς ἐχρῶντο, καὶ μᾶλλον πρὸς τὰς δημοτελεῖς ἱεροποιίας τοιούτοις χαίρειν πεπεισμένοι τὸ θεῖον. Rurſus Elegia ſecunda libri primi, cum ait: B

» Ter cane, ter dictis expue carminibus.
» Et me luſtrauit tædis.

de qua re Lucianus in Menippo: μετὰ γοῦν τὴν ἐπῳδὴν τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας ἐπανῄει πάλιν. & paulò poſt: ἐκάθηρέ τε με, καὶ ἀπέμαξε, καὶ περιήγνισε τῇ δᾳδί. præter hunc & alius eſt locus apud eundem eadem elegia:

» Non ego Tellurem genibus perrepere ſupplex. & quæ ſequuntur.

ſignificatur enim ueterū δεισιδαιμονία. de qua Theophraſtus in libro Characterū, cuius uerba aliquot eo libentius apponam, ex uetuſtiſsimo libro manuſcripto, qui eſt apud me, quia uulgò nō habentur in impreſsis libris: plura enim capita characterū habet liber meus, quàm uulgati libri. ait igitur: δεισιδαιμονία ἐστὶ δειλία πρὸς δαιμόνιον· ὁ δεισιδαίμων δὲ ἀπονιψάμενος τὰς χεῖρας, καὶ περιρρανάμενος ἀπὸ ἱεροῦ δάφνης εἰς τὸ στόμα, λαβὼν οὕτω τὴν ἡμέραν περιπατεῖν. Paulo pòſt, καὶ ἐπὶ ταῖς τριόδοις κεφαλὴν λούσασθαι καὶ πυκνὰ τὴν οἰκίαν καθαρεῖν, καὶ οὐδ᾽ ἐπιβῆναι μνήματι. de qua re Iuuenalis etiam Satyra VII.

» In tunicis eat, & totum ſemel expiet annum
» Hybernum fracta glacie deſcendat in amnem:
» Ter matutino Tyberi mergetur, & ipſis
» Verticibus timidum caput abluet. inde ſuperbi
» Totum Regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
» Erepet genibus.

Huiuſmodi igitur eruditione & antiquitatis cognitione conſpergenda eſt Elegia. Atque hactenus ſit à nobis de Elegiæ artificio dictum.

RERVM ET VERBOrum in hoc opere memorabilium

INDEX.

A

Achilles qualis poetis fingat 68 a & 36 b
Acron Horatij interpres 25 b
ἀκροστιχίδες 31 a
Adulatorem ab amico uero dignoſcere difficile 17 b
Aediles comœdiarũ procuratores 38 a
ærumnoſi in comœdijs habitus 38 a
æſchinis Socratici dicacitas 24 a
æſchylus tragœdiæ parens appellatus 12 a
ætatum ratio poetę conſideranda 8 a
Affectatio poetæ fugienda 2 b
Ageſilaus taxatus 7 a
agnitio 35 a
αἰθρία 45 b
Alba ueſtis quibus cõueniat 38 a
alcibiades cõuicijs ab Antiſthene proſciſſus 24 a
in Alexãdro muſica reprehenſa 36 a
Amaſis rex 25 b
amicum uerum ab adulatore dignoſcere, difficile 17 a
amphion 16 a
Antimachi poetæ uitium 6 b
antiſthenis conuicia 24 a
Apollonij in ſuo poemate ordo 3 b
apparatus comœdiæ 37 b
Arborum comæ 3 b
archilochus poeta 4 b
ariſtarchi in ueterum poetarum ſcriptis caſtigandis diligentia 18 b
ariſtidæ locus 37 b
ariſtophanes in Socratem inuectus 24 a
ariſtotelis locus 9 a & 21 a & 25 b et 41 b
ariſtoxenus ob poema ioſum in latomias incluſus 43 a
de Arte poetica libellus cur ab Horatio inſcriptus 1 a
artem minus conferre poetis quàm ingenium 12 b
Athenæi locus 20 b & 22 a & 43 a
athenienſium cum Megarenſib. de comœdiæ inuentione contentio 32 a
attellanæ comœdiæ 34 a
attici urbani 43 a
attici cur reliquis acutiores 43 a
Audita minus quàm uiſa mouere 8 b
auletice 45 a

B

Barbarũ in comœdijs deſcriptio 38 a
Bella quo metrorum genere deſcribenda 4 b
Bœoti craſsi 43 b
Breuitas quãdo uirtus 2 b
bronteum 38 a
bryſonis opinio 41 a
Byzantij urbani 43 a

C

Callimachi hymni 21 a
candidæ ueſtes ſenibus attributæ 38 a
cataſtrophe 38 b
à Catone Latinus ſermo locupletatus 4 a
catulli hymni 21 a
catulli locus 3 b & 27 a
P. Ceſennius taxatur 43 a
centones fugiendi poetæ 2 b
Chaos 45 b
chœrili poemata 14 b
chorus à poetis cur inſeratur 9 a
choro quæ attribuenda in tragœdia 9 a
Circenſes ludi 38 a
circulus poema 45 b
cicero hilari ac feſtiuo ingenio 42 b
cicero nouas dictiones quomodo protulerit 5 b
ciceronis locus 10 b & 20 b & 25 b & 34 a & 41 b & 42 b & 45 a
ciceroni dicacitatẽ obfuiſſe 43 a
ciceronem plus æquo iocis delectatum 42 b
Ap. Claudius 37 b
Comæ arborum 3 b
comes 41 b
comicus ſermo quatenus aſſurgat interdum 5 a
comicus ſermo à ſatyrico quid differat 10 b
comitas num uirtus 41 b
commodo lucta uitio data 36 a
comœdia ne an tragœdia prius extiterit 33 a
comœdia à quibus inuenta 32 a
comœdia quomodo aucta 33 a
comœdia uetus 13 a & 33 b
comœdiæ nouæ Menander auctor 35 b
comœdiæ & epigrammatis differentia 29 a
comœdiæ finis 32 a. partes 34 a
comœdiæ quando recitatæ 38 a
comœdiarũ genera apud Romanos 34 a
comœdiarum procuratores ædiles 38 a
connubiorũ fœdera à poetis excogitata 16 b
contumelia 41 a
corybantes 20 b
cothurni tragica calceamẽta 38 a
Crates 33 a
criniti locus 38 a

Curetes pyrrhichæ ſaltationis inuentores 20 b
curſoribus quibus abſtinendum 17 b

D

Damocrates poeta & medicus 46 a
Delectare poetarũ eſſe 14 b
δῆμοι 32 b
democriti opinio 12 b
demoſthenis ſales 42 b
demoſtheni iocandi facultas denegata 42 a
deſcriptiones quatenus uſurpandæ poetæ 2 b
Dictio comœdiæ qualis eſſe debeat 37 b
dithyrambica 27 a
δράματα 32 a
Dramaticũ poema ſcribẽti quæ obſeruanda 7 b

E

Elegia quomodo uſi fuerint ueteres 45 a
elegiæ conſideratio 45 a
elegiaci uerſus à quo inuẽti 4 b
elegorum uerſuũ quæ materia 4 b
elegorum autorem ignorari 46 b
ab Ennio Latinus ſermo locupletatus 42 a
Epicum poema 45 b
epicuri laus unde obſcura 24 a
epigramma quid à comœdia differat 29 a
epigrãmatis materies 27 b
origo ibid.
epigrammatum Græcorũ & Latinorum collatio 30 b
epilogus cur inuentus 39 a
epiſodica fabula 35 a
epiſtola 27 a
epitaſis 38 b
epopœia 27 a
epopœici poematis ordo qualis 3 a
Eraſmus taxatur 22 a
Euripides à Sophocle in tragœdia quid differat. 9 a
Exordium cur inuentum 39 a

F

Fabritij continentia 41 a
fabula cur quinque tantũ actibus cõprehendi debeat 8 b
facetiarum duo genera 29 a
finis 39 b
faunorum natura 21 b
Franciſci Floridi lapſus 21 a
Feſtiuitas num uirtus 41 b

G

Galatea Ariſtoxeni poema 43 a
Gellius ob oris malcolentiam reprehenſus 28 b & 42 b
Gingrina tibia 45 a
Græci optimi ſcribendi magiſtri 11 b
græcorum laus 13 b
γυμνοπαιδική 20 b

H

Heracletus 24 b
Hilarœdi 34 a
hiſtoria à poeſi quid differat 3 a & 20 a
hiſtriones perſonati 38 a
Homerus quo uſus principio in ſuo poemate 7 a
homeri hymni 21 a. ioci 40 b. laus 4 b
horatij in Arte poetica conſcribenda quod propoſitum 1 a
horatij hymni 21 a
horatij locus 25 a & 38 a & 43 b & 45 b
ὑμνογραφία omniũ antiquiſſima 21 a

I

Iambici pedis conſideratio 11 a
iambicorum uerſuum materia 4 b
ἰαμβίζειν 21 b
iambus unde dictus 4 b
Ilias Homeri poema 3 a
Imitari ſatyræ finis 20 a
imitatio quot modis fiat 20 a
immites 41 b
Imus faber ærarius 3 a
inculti 41 b
infantium ætas poetæ cur negligenda 7 b
ingeniũ plus conferre poetis quàm artem 12 b
ab Inimicis quomodo utilitas capienda 25 a
Iocandi ratio nõ aliena ab oratoribus 24 a
iocorum libri tres à Tyrone Ciceronis liberto collecti 42 b
iocoſæ comœdæ 34 a
iocoſis hominibus qui ſermo attribuendus 5 b
iocus 41 a
Iulij Pollucis locus 9 a & 23 a
iuniorũ ueſtitus in comœdijs 38 a
iuuenum adultorum ſtudia 7 b
Ixion qualis in ueterum comœdijs introducatur 6 a

K

κύκλος poema 45 b
κῶμοι 32 b

L

Lætitia 40 a
laſciua uerba quibus conueniant 5 b
Leges uerſibus olim deſcriptæ 46 a
legum poeſis 27 a
Lingua animi interpres 5 b
Lucilius ſatyrarum ſcriptor 26 a
lugubris ſermo quib. conueniat 5 b
lucretij locus 22 a
Lyrica poeſis quomodo aucta 10 a

lyri-

lyricæ poeſeos utilitas 17 a. materia 52

M

Magœdi 34a
machina quando poetę adhibenda 8b
maledicendi conſuetudo antiquiſsima 21b
maledicentia opportuna quæ 25b
materia ſuis uiribus apta poetæ ſumenda 3a
materies ab alijs poetis tractata quomodo fiat propria 6b
Medea in ueterum tragœdijs qualis introducat. 6a
mediocritatem à poeta nō recipi 25b
megalenſes ludi 38a
μελαγχολαῖ 12b
melancholicos omnes eſſe ingenioſos 42b
menander comœdiæ nouæ autor 33b
mixta comœdia 34a
Momi dei deſcriptio 25b
moralis philoſophiæ materies 13a
mores quomodo exprimēdi 36b
in Moribus quę conſideranda 36a
motoria comœdia 34a

N

Næniæ 45b
Neroni uitio data eſt muſica 36a
Nicocles Cypriorum rex 43a
Noua uerba quomodo cō fingenda 3b

O

Obſcuritas ex breuitate 2b
Oracula à poetis deſcripta 17a
orationis ſuauitas & iucūditas unde 39b
orcheſtra 38a
ordo qualis in poemate grādi requiratur 3a
oreſtes qualis à tragicis fingatur 6a
orphei fabula unde orta 16 a. hymni 21a

P

Palliata comœdia 34a. 12a
pantomimus 34a
papposilenus 23a
paraſitorum habitus 38a
παραχορήγημα 9a
Perſonarum conditio poetæ conſideranda 6a
perſuadēdi ratio in quo ſita 39b
perſuadere, oratoriæ facultatis finis 39b
Phæſtij pop. 23b
phallica poeſis 32b
phallophori 34a
phrygia muſica 46a
Picturæ cum poeſi collatio 1b & 15a
Planipedes 34a
plato à nonnullis ζάθοραψ appellatus 24a
platonicorum opinio 21b
plauti feſtiuitas 40b
plutarchi locus 33b
Poema cur inuentum 15b
poema quod probandum 12b
poemata nouem annis deſcripta ſeruanda 16a
poematum genera quæ 27a
poeſis ab hiſtoria quid differat 3a & 20a
poeſis natura'ne an arte conſtet 17a
poeſeos cum picturacollatio 1b & 15a. utilitas 16a
poetæ quæ in poemate cōſcribendo obſeruanda 1b & 6a
inter Poetam & Hiſtoricū quid differat 3a
poetæ minaces 24b. non irritandi 25a
poetarum philautia 24b. quorumdam furor 19a
poetarū oratio qualis eſſe debeat 13b
poetarum quis ſcopus 14a
Prætextatæ comœdię 12a & 34a
priaporum natura 21a
prochi locus 45b
prodeſſe poetarum eſſe 14a
prologi conſideratio 33a
protaſis 38b
pulpitum 38a

Q

Quintilius poeta 18a

R

Reprehenſio 41a
ῥαφανίδωσις 30b
Rhetorice adulationi ſimilima 39b
Ridicula 23a
riſus lætitiæ ſignum 40a
riſum unde captemus 40b
Romani Atticis ſalſiores 43b
romanorum ſtudia 13b
Rufi maleolentia à Catullo deriſa 28b
ruſtici 41b & 42a

S

Salium finis 39b. materia quæ 40b
de Salibus an tradi poſſint præceptiones 44a
ſaltatio ex quib. olim conſtiterit 35a
ſaltator 34a
ſatyra 27a
ſatyræ finis 20a
ſatyrarum ab Horatio inſcriptio 25b
ſatyrarum ſcriptores 26a
in Satyris ſcribendis quæ dictiones adhibendæ 10b
ſatyrica tragicis immiſta 10a
ſatyricæ poeſeos antiquitas 21b
ſatyricæ perſonæ quæ 23a
ſatyricarum recitationum quis modus 10a

ſatyricum poema ſcribenti quæ cōſideranda 10 b
ſatyricus ſermo à comico quid differat 10 b
ſatyrorum natura 21 b
Scenæ ornamenta 37 b
ſcenarum genera 37 b
ſcurræ qui 41 b & 42 a
Senilis ætatis incommoda 8 a
ſenum habitus 38 a. mores 8 a
ſeries rerum poetæ obſeruanda 1 b
ſerium 41 a
ſermones Horatij 26 a
Sicinnus 22 b
ſicyonij 34 a
ſilenorum natura 21 b
Socci calceamenta comica 38 a
ſocrates ab Ariſtophane cōuicijs proſciſſus 24 a
ſophocles ab Euripide in tragœdia quid differat 9 a
ſortes à poetis deſcribi ſolitæ 17 a
Spondeus pes 11 a
Stataria comœdia 34 a
ſtoicorum opinio 41 a
ſtratonicus ob iocos libere prolatos perimi iuſſus 43 a
ſtratonici iocus 43 b
Suauitas unde oriatur 30 b
L. Sylla φιλόγελως 23 b
L. Sylla ſatyris delectatus 22 b
Sylua 27 a

T

Tabernaria comœdia 34 a
tachæ regis in Ageſilaum dictum 7 a
Tetrameter uerſus ſaltationi aptus 10 a
Thebani cur rudes 43 a
theognidis poetæ laus. 46 b
theſpis 12 a & 38 a
Tibiæ ueterum quales 9 b
tibias lugubres fuiſſe 45 a
tibicinum ſtudia 17 b
Togata comœdia 34 a
togatæ comœdiæ 12 a
Tragicus ſermo à comico quid differat 5 a
tragicis ſatyrica immiſta 10 a
tragœdia 27 a
tragœdia ne an comœdia prius extiterit 38 a
tragœdia quō aucta 10 a
tragœdiam ſcribenti quæ conſideranda 8 a
trimetri uerſus 11 a
Turpitudinē & in uerbis & rebus ineſſe 41 a

V

Veliuolum mare 3 b
uerborum innouatio quatenus concedenda 3 b
uergilij error 15 a. grauitas 40 b. in Aeneide ordo qualis 3 b
ueſtitus comicus qualis. 38 a
Viciſsitudo omnium rerum 4 a
uino ingenia hominū explorari 18 a
uirilis ætatis ſtudia 7 a
uiſa quàm audita magis mouere 8 b
uitruuij locus 37 b
Vlyſſis natura 36 b
Vrbani qui 41 b
urbanitas 41 a
urbanitas num uirtus 41 b
urbanitatis conſideratio 39 b
Vſus loquendi magiſter ſummus & arbiter 4 b

ERRATA.

Pag. 2. lin. 41 neruos 44 nimiam 4.36 ſanè 7.37 ætate 14.44 treis 48 illi 15.7 ἀείμνηστ 19.26 erat, 18.18 Lenoni.

FINIS.

BASILEAE, PER IOANNEM HERVAGIVM IVNIOrem, Anno M. D. LV.